

חומש ק״כ פירושים

ספר

ויקרא

מן

חמשה חומשי תורה

עם

מאה ועשרים פירושים

מאת גאוני ישראל אדירי התורה כמפורש מעבר לדף,

רובי הפירושים נעתקו

בעברי טייטש.

ניו יארק:
היברו. פּאָבלישינג קאָמפּאַני
52-50 עלדרידזש סטריט
תרע״ג

ואלה הם הפירושים והמעלות:

א) חמשה חומשי תורה.
ב) תרגום אונקלוס.
ג) פירוש רש"י בשלימות
ד) פירוש שפתי חכמים.
ה) פירוש הרשב"ם.
ו) פירוש בעל הטורים.
ז) פירוש דעת זקנים.
ח) תולדות אהרן.
ט) מנין המצות.
י) עברי טייטש על התורה.
יא) עברי טייטש על ההפטרות.
יב משלי יהודה.
יג) לקוטים יקרים, בע"ט.
יד) ספר הישר בע"ט.
טו) מצות השם.
טז) חמש מגלות.

פירושים על החמ"ג:

יז) פירוש רש"י.
יח) פירוש שפתי חכמים.
יט) פירוש מצודת דוד.
כ) פירוש מצודת ציון.
כא) תולדות אהרן.
כב) קול יעקב, מהרב המגיד מדובנא ז"ל.
כג) לקוטי א"ט.
כד) מליצות חז"ל.
כה) מטה אהרן, מבאר התרגום שני בעברי טייטש.
כו) משלי ישראל על קהלת.
כז) עברי טייטש.
כח) תפלת קבלת ש"ק ושאר התפלות לכל השבתות.
כט) יוצרות לארבע פרשיות ולשבת הגדול.
ל) כוכב מיעקב על הפטרות מועתק על עברי טייטש.
לא) לוח המולדות
לב) משלי יוסף.
לג) משלים על התורה.
לד) משלי חכמים.
לה) משלי נחמיה.
לו) ליקוטי יוסף.
לז) ליקוטי יהודה.
לח) ליקוטי נחמיות.
לט) לקוטים על התורה.
מ) ליקוטי מרדכי.
מא) תעניגים לפני הסדרות, על עברי טייטש.

לקוטים יקרים

משמים נפלאים מלוקטים ומסודרים מהמפרשים הראשונים והאחרונים:

מב) אלשיך הקדוש.
מג) אור החיים הקדוש.
מד) אור תורה.
מה) אהבת שלום.
מו) אור פני משה.
מז) אורי וישעי.
מח) אותיות דר' עקיבא.
מט) אבן עזרא.
נ) אמרי בינה.
נא) אהבת עולם.
נב) אור עולם.
נג) אפיקי יהודה.
נד) אמרי יושר.
נה) בעל הטורים.
נו) באר מים חיים.
נז) ברית מנוחה.
נח) גלי רזיא.
נט) גלי מסכת.
ס) דרכי יושר.
סא) דברי תורה.
סב) הגיון לב.
סג) זוהר הקדוש.
סד) זרע קודש.
סה) חשב האפוד.
סו) חסד לאברהם.
סז) חכם הרזים.
סח) חזקוני.
סט) ישמח משה.
ע) ילקוט ראובני.
עא) ילקוט חבקוק.
עב) כלי יקר.
עג) כלי חמדה.
עד) כנף רננים.
עה) מדרש תנחומא.
עו) מגלה עמוקות.
עז) מאיר עינים.
עח) מדרש הנעלם.
עט) מדרש רבות.
פ) מורה נבוכים.
פא) מבשר צדק.
פב) מים חיים.
פג) משנת ר"א.
פד) נועם אלימלך.
פה) נחל קדומים.
פו) ספורנו.
פז) ספר חסידים.
פח) עשרה מאמרות.
פט) עוללות אפרים.
צ) עבודת הקודש.
צא) עבודת ישראל.
צב) עץ עבות.
צג) עיר דוד.
צד) עטרת זיו.
צה) פענח רזא.
צו פרקי היכלות.
צז) פנים יפות.
צח) פני צדיק.
צט) ציוני.
ק) צמח ד' לצבי.
קא) צרור המור.
קב) צידה לדרך.
קג) קדושת לוי.
קד) רמב"ן.
קה) ריקאנטי.
קו) רביד הזהב.
קז) רשב"ם.
קח) של"ה הקדוש.
קט) שערי אורה.
קי) שפתי קדושים.
קיא) שפתי צדיקים.
קיב) שפתי כהן.
קיג) שער בת רבים.
קיד) תרגום יהונתן.
קטו) תרגום ירושלמי.
קטז) תוצאות חיים.
קיז) תשואות חן.
קיח) תורת אמת.
קיט) תקוני זוהר.
קכ) תוכחת חיים.

ביקרא דיא גמרא זאגט ואין מסכת מגלה) אברהם אבינו האט געזאגט פאר הקב"ה רבונו של עולם אפשר וועלן מיינע קינדער זינדיגען פאר דיר אונ דו וועסט זייא פארלענדען פון דר וועלט ווי דו האסט געטאהן אין די צייט פון נח, דו האסט זיי פארפלייצט מיט א מבול, אדער דו וועסט צו זיי טאהן ווי דו האסט געטאהן צו די מענטשען פון דור הפלגה (וואס האבען געבויט דעם טורעם), האט הקב"ה געזאגט צו אברהם איך וועל צו זיי ניט אזוי טאהן, נאר זיי וועלען ברייגען קרבנות וועל איך זיי מוחל זיין זייערע זינד, האט אברהם אבינו געזאגט צו הקב"ה דיא קרבנות קען דאך נאר זיין ווען עס וועט זיין א בית המקדש, וואס וועט זיין מיט מיינע קינדער ווען עס וועט ניט זיין א בית המקדש, האט הקב"ה געזאגט איך האב געשריבען אין די תורה דיא דינים פון דיא קרבנות, ווען זיי וועלען לערנען אין די תורה דיא דינים פון קרבנות וועט ביי מיר זיין גלייך ווי זיי וואלטען מקריב געוועזען די קרבנות, אונ איך וועל זיי מוחל זיין זייערע זינד, דריבער זאגט דער פסוק זאת תורת העולה היא העולה, דאס לערנען דיא דינים פון דעם קרבן עולה דס איז דר קרבן עולה, גלייך ווי מען וואלט די עולה מקריב געוועזען, אונ אזוי איז ביי אלע קרבנות, חטאות אונ אשמות. אונ ווייל קרבנות קומען פון דרייערליי מינים בהמות, בקר, צאן, עזים, בקר מיינט מען, אקאלב, א אקס, אקוה, צאן מיינט מען שעפסען, עזים, ציגען, אונ פון עופות איז מען מקריב נאר טויבען, דריבער האט הקב"ה געזאגט צו אברהם אבינו דו זאלסט נעמען עגלה משולשת, ועז משולשת, ואיל משולש, דס זענען די דריי מינים בהמות, אונ פון עופות זאל ער נעמען א אלטע טויב אונ איונגע טויב, דאס ווארט משולשת מיינט מען יעדער קרבן זאל צושניטען ווערען אויף דריי שטיקער, ווי עס שטייט אין פסוק ויבתר אותם בתוך, ער האט זייא צושניטען, איין שטיק זאל זיין א מיטעלסטע, ווייל די יודען זענען צו טיילט אוף דריי טייל, כהנים, לוים, ישראלים, די דריי טייל זענען צוטיילט נאך אמאהל אוף דריי טייל, צדיקים, בינונים, רשעים, אונ אזוי געפינען מיר ביי דעם וידוי פון כהן גדול יום כפור, ער האט זיך מתודה געוועזען פר זיך, אונ פאר זיין שבט ודי כהנים מיט לוים וואס זענען פון איין שבט) אונ פר ישראלים, נאך דעם איין קרבן דעם שעיר המשתלח פאר אלע צוזאמען, דאס איז ואת הצפור לא בתר, דער שעיר הייסט צפיר, צפיר העזים, אים האט ער ניט צו שניטען, ווייל ער איז איין קרבן פאר אלע יודען צו זאמען:

דער ספר באר מים חיים פרעגט דיא גמרא זאגט כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, דר וואס לערנט די דינים פון אקרבן עולה איז גלייך ווי ער וואלט מקריב געווען אעולה, פאר וואס שטייט כל העוסק אונ עס שטייט ניט כל הלומד, עוסק איז דערטייטש ער בשעפטיגט זיך, אונ לומד איז דערטייטש ער לערנט, דער תירוץ איז ווען די גמרא וואלט זאגען כל הלומד בתורת עולה, דר וואס לערנט די דינים פון אקרבן עולה ואדער די דינים פון אנדערע קרבנות כאילו הקריב עולה, איז גלייך ווי ער וואלט מקריב געווען אקרבן עולה (אדער איין אנדער קרבן וועלכען ער האט געדארפט), וואלטען מיר מיינען מיט לערנען די דינים אליין איז גענוג, איז שוין גלייך וויא ער וואלט מקריב געוועזען די קרבנות, אין אמת בייא קרבנות דארף מען נאך האבען תשובה אונ וידוי אונ חרטה, אונ דער קרבן זאל זיין ריח ניחוח צו הקב"ה, הקב"ה זאל האבען פארגעניגען פון דעם קרבן, אונ דער קרבן וואס איז ניט מיט תשובה ווידוי חרטה, הייסט ער זבח רשעים, אקרבן פון רשעים, אונ ער איז "תועבה" פארמיאוסט ביי הקב"ה, אונ ווען איינר לערנט די דינים פון קרבנות, קען אמאהל זיין דאס אליין זאל העלפען, ער לערנט טאקע, אבער ער האט ניט אין זינען פון תשובה אונ ניט פון חרטה אויף די עבירה אונ ער זאגט ניט ווידוי, אונ לערנט ניט צו מאכען ריח ניחוח ופארגעניגען צו הקב"ה, ווי אזוי קען זיין אזוי אלערנען גלייך וויא מען וואלט מקריב געווען אקרבן. דריבער זאגט די גמרא "כל העוסק בתורת הקרבנות", דער וואס בשעפטיגט זיך מיט דעם לערנען פון קרבנות. ער לערנט די אלע זאכען וואס געהערען צו קרבנות, ווי אזוי עס זאל זיין דער ווידוי, אז ער איז זיך מתודה, ער לערנט וויא אזוי זאל זיין דיא תשובה אונ ער טוהט תשובה, ער לערנט דיא דינים ווי אזוי מען דארף מקריב זיין דעם קרבן, אונ ער טראכט ביי זיך ער אליין האט געדארפט זיין דער קרבן, אלץ וואס דעם קרבן ווערט געטאהן האט אים געדארפט געטאהן ווערען פאר די זינד וואס ער האט געטאהן, דר ווס לערנט אזוי די דינים פון קרבנות איז טאקע גלייך ווי מען וואלט זיך אליין מקריב געווען פאר אקרבן. אונ ווייל עס זענען דא פיר ערליי מענטשען רייכע, מיטעלע, ארעמע, אונ גאר ארעמע, דריבער זענען דא פיר ערליי קרבנות, אונ יעדער פון זיי מוז ברייגען דעם קרבן וואס געהער צו אים, די פיר ערליי קרבנות זענען אקסען, שעפסען אונ ציגען, טויבען, אמנחה פון מעהל, די מענטשען וואס זענען רייך, זענען גרויס ביי זיך, זענען זייערע עבירות גרויסע, דריבער דארף זיין זייער קרבן אגרויסער, א אקס, דער מיטעלער מענטש זענען זיינע עבירות קלענער, איז גענוג זיין קרבן זאל זיין פון שעפסען אדער פון ציגען, אז דיא עבירות פון דעם ארעם מאן זענען נאך קלענער, איז גענוג זיין קרבן זאל זיין טויבען, אונ אז ער איז נאך ארעמער איז גענוג זיין [illegible] זיין אמינחה מעהל:

[קטו] (עשה מח) לעשות מעשה העולה כמשפטה שנאמר אם עולה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו:
[קטז] (עשה מט) לעשות מעשה המנחה כמשפטה שנאמר ונפש כי תקריב קרבן מנחה:
[קיז] (לאו סח) שלא להקטיר שאור ודבש שנאמר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה':
[קיח] (לאו סט) שלא לחשבית מלח מעל הקרבנות שנאמר ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך:
[קיט] (עשה נ) למלוח כל קרבן שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח:
[קכ] (עשה נא) להקריב ב"ד קרבן אם הורו שלא כהלכה שנא' ואם כל עדת ישראל ישגו וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת:
[קכא] (עשה נב) להביא היחיד קרבן קבוע על שגגת חיוב כרת שנאמר ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ וגו' והביא קרבנו שעירת עזים:
[קכב] (עשה נג) להעיד כל מי שיודע עדות לחבירו בב"ד שנאמר אם לא יגיד ונשא עונו:
[קכג] (עשה נד) להבי' קרבן על עבירו' ידועו' כ"א כפי אשר תשיג ידו שנ' והבי' את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן:
[קכד] (לאו ע) שלא להבדיל חטאת העוף שנאמר ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל:
[קכה] (לאו עא) שלא יתן שמן במנחת חוטא שנאמר לא ישים עליה שמן:
[קכו] (לאו עב) שלא יתן לבונה במנחת חוטא שנאמר ולא יתן עליה לבונה:
[קכז] (עשה נה) להוסיף החוטא במעילה מן הקדש חומש על הקרן ויחזירנו שנאמר ואת חמישתו יוסף עליו:
[קכח] (עשה נו) להביא היחיד אשם על עון אם נסתפק לו אם חטא אם לא חטא בחטאים שחייבים על זדתם כרת ועל שגגתם חטאת שנאמר והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם:
[קכט] (עשה נז) להשיב את הגזלה שנא' והי' כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל:
[קל] (עשה נח) להקריב קרבן על כל עבירות ידועות השוגג במעילה או בגזלה או בשפחה חרופה או כופר בפקדון ונשבע על שקר שנאמר ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן:

ויקרא א ויקרא

אונקלוס

א א וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהֹוָה אֵלָיו — א וּקְרָא לְמֹשֶׁה וּמַלֵּיל יְיָ עִמֵּיהּ מִמַּשְׁכַּן

תולדות אהרן ויקרא אג. ע"ז נא יומא ד סנהדרין קא. וידבר כ' יומא שם:

רשב"ם

וזה יסוד רבינו שמואל ב"מ נכדו. ואשר שם לבו לדבר יוצרנו אל יזוז מנמוקי זקני רבינו שלמה ואל ימוש מהם כי רוב הלכות ודרשות שבהם קרובים לפשוטי המקראות והלשון ויש ללמוד כולם ומוב אשר תאחוז בזה אשר פירשתי וגם מזה אל תנח ידיך ספר ויקרא הלכות ארוכות בו והתבוננו החכמים בפירושי זקני כי לא אאריך אלא במקומות שיש לפרש פשוטי מקראות:

(א) ויקרא אל משה. לפי שכתב למעלה בסוף הספר ולא יכול משה לבא אל אהל מועד וגו' לכך קראהו הקב"ה מתוך אהל מועד. וכן פירוש המקרא ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר אליו לאמר: מאהל. מוסב על ויקרא כמו ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר. וישמע את הקול מדבר מאהל. מעל האהל שמע את הקול. ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה לאמר. כפל לשון של וידבר כמו שפירשתי בפרשת נח. כאשר יאמר דבר אל אהרן ואמרת, כן יאמר וידבר למשה

בעל הטורים

(א) א' דויקרא זעירא שמשה לא רצה לכתוב אלא ויקר כדרך שנא' בבלעם כאלו לא נראה לו השם אלא במקרה וא"ל הקב"ה לכתוב גם באל"ף וכתבה קטנה. ויקרא אל משה ר"ת אמ"ו בעטר' שעטרה לו אמו. הקדים משה לשם כביכול כאחד שמדבר עם חבירו ומקדימו דרך מוסר. כתיב לעיל ואש תהיה לילה בו. וסמיך ליה ויקרא אל משה לו' מתוך שקרא לו ודבר עמו היו פניו כוערו' כאש: בכל מסעיהם ויקרא אל משה לו' שבכל מסעיה' קרא למשה לו' שיסעו כדכתיב ע"פ ה' יסעו. ה' אלפין בפסוק כנגד ה' חומשי תורה וט' תיבות יש בו וכן יש ט' תיבות בפ' אנכי ה' אלהיך לו' שכל הלומד תורה כאילו הקריב כל הקרבנות. וכן ט' תיבות בפסוק זאת התורה לעל':

שפתי חכמים

א דקשה לרש"י ל"ל למיכתב ויקרא וידבר שהוא כפל ל' ומפרש וכו' פי' שלא היה מדבר עמו פתאום אלא קראו תחלה משה משה ואמר הנני ואח"כ היה מדבר עמו: ב שבאו"מ קדמה קריא' כלו' מכאן בנין אב דכל"מ שנא' וידבר ויאמר לו קודם לכן היה קריאה. דבור הא דאמרן. אמירה דכתיב בפ' שמות ויקרא אליו אלהי' מתוך הסנה ויאמר. ציווי דכתיב בפ' יתרו ויקרא ה' למשה אל ראש ההר וגו' ויאמר וגו' רד העד בעם וגו' והוא ל' ציווי שלא יהרסו אל ה' לראות אבל קשה למה לא פי' רש"י זה הפי' לעיל בפ' ואלה שמות או בפ' יתרו ולמה הניח עד כאן. (ע"ש במ"י ובנח"י): ג פי' מענין קרי כמו מקרה לילה ואע"פ שמלת ויקר נופלת על הקב"ה כביכול נדמה להקב"ה כדברו עם בלעם כאילו קיבל מיאוס וטומאה ע"י כמי שמקבל מיאוס ע"י הקרי: ד ר"ל הקול של משה משה כפי מה שהוא עם חתוך אותיות. וכולהו צריכין ואיזה מצלשתן שנכתב לבדו הוה מוקמינן ליה לישראל לבדו אם נכתב ויקרא אל משה וידבר אליו לבד ס"א קול הכרתו היו שומעים אהרן וכל ישראל ואם נכתב ויקרא אל משה וישמע את הקול לבד ס"א אהרן היה שומע אפי' הדבור עצמו ואם נכתב וידבר ה' אליו וגם וישמע את הקול יחד ה"א שאהרן שמע אפי' הדבור עצמו וכן ישראל שמעו קריאת משה משה ע"כ תורף דבריו של ברא"ם: ה כגו' במקום שיש הפסקת פרשה ואין בהם לא דיבור ולא אמירה ולא צווי כמו הפסקות ואם מן הלאן קרבנו ואם מן העוף עולה

רש"י

(א) ויקרא אל משה. לכל דברות ולכל אמירות ולכל א צווים קדמה קריאה ב לשון חבה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו שנ' וקרא זה אל זה אבל לנביאי האומות עכו"ם נגלה עליהן בל' עראי ג וטומאה שנא' ויקר אלהים אל בלעם: ויקרא אל משה. הקול הולך ומגיע לאזניו ד וכל ישראל לא שומעין יכול אף להפסקו' ה היתה

דעת זקנים מבעלי התוספות

א ויקרא אל משה. מדרש תנחומא לפי שהיה משה עומד בחוץ שהיה מתירא לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן אמר הקב"ה אינו דין שיהא משה עומד בחוץ מיד ויקרא אל משה ופרש"י לכל הדברות ולכל האמירות וגו' ועוד פרש"י יכול שמע כל ישראל את קול הקריאה ת"ל קול לו קול אליו פי' לפירושו דכתיב בפרשת נשא וישמע את הקול מדבר אליו והיה לו לומר מדבר לו או עמו ומדכתב אליו משמע מיעוט לו' משה שומע ואין ישראל שומעין:

משלי חכמים

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וגו'. דֶער אַלְשִׁיךְ שְׁרַייבְּט לְמָשָׁל אַז אַמֶלֶךְ וִויל עֶפִּים רֵיידִין מִיט זַיין שַׂר, שִׁיקְט דֶער

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה אונ גָאט הָט גְרוּפֶן צוּ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר

מֶלֶךְ זַיין קְנֶעכְט אונ זָאגְט צוּא אִים גֵייא צוּ דֶעם שַׂר אונ זָאג אִים עֶר זָאל קוּמֶען צוּ מִיר וַוייל אִיךְ דַארְף מִיט אִים עֶפִּים רֵיידִין, אָבֶּער עֶס אִיז נִיט שֵׁיין פַאר דֶעם מֶלֶךְ עֶר זָאל אַלֵיין גֵיין צוּא דֶעם שַׂר אִים רוּפִין אונ זָאגִין צוּ אִים קוּם צוּ מִיר אִיךְ דַארְף מִיט דִיר עֶפִּים רֵיידִין, אָבֶּער וֶוען הקב"ה הָאט גִידַארְפְט רֵיידֶן מִיט מֹשֶׁה אֲפִילוּ הקב"ה אִיז דָאךְ דֶער מֶלֶךְ אִיבֶּער אַלֵי מְלָכִים פוּן דֶעסְט וֶועגִין הָאט עֶר אַלֵיין גִירוּפִין צוּ מֹשֶׁה אונ הָאט גִיזָאגְט צוּ אִים קוּם צוּא מִיר אִין אוֹהֶל מוֹעֵד וֶועל אִיךְ מִיט דִיר דָארְטִין רֵיידִין, וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה', דָאס רוּפִין אונ דָאס רֵיידִין אִיז גִיוֶוען פוּן הקב"ה אַלֵיין, נִיט וִויא מִיר גִיפִינֶען בַּיי אַבְרָהָם אָבִינוּ הָט הקב"ה גִשִׁיקְט אַמַלְאָךְ זָאל אִים רוּפִין, אונ מֹשֶׁהן הָאט הקב"ה אַלֵיין אִים גִירוּפִין, אונ וַוייל מֹשֶׁה אִיז גִיוֶוען בַּייא זִיךְ גַאנְץ נִידֶערִיג דְרִיבֶּער הָאט עֶר גִישְׁרִיבֶּען וַיִּקְרָא מִיט אַקְלֵיינֶע אָלֶף, וָוארוּם מֹשֶׁה הָט גִיטְרַאכְט ווִי זָאל אִיךְ טָאן, אִיךְ זָאל שְׁרַייבִּין וַיִּקְרָא,

זְמְנָא לְמֵימָר : אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר :

רש"י

קריא' ת"ל וידבר ו לדבור היתה קריא' ולא להפסקו' ומה היו הפסקו' משמשו' ז ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרש' לפרש' ובין ענין לענין ק"ו להדיוט הלומד ח מן ההדיוט : **אליו.** למעט את אהרן ט ר"י או' י"ג דברות נאמרו בתור' למשה ולאהרן י וכנגד' נאמרו י"ג מיעוטין ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן ואלו הן י"ג מיעוטין לדבר אתו מדבר אליו וידבר אליו ונועדתי לך כולן בתורת כהנים יכול שמעו את קול הקריאה ת"ל קול לו קול אליו כ משה שמע וכל ישראל לא שמעו (מ"כ בשם הר"ן שדיוקו דרש"י ממה שהתיבה המיוחדת הדבור מורגשת במבטא יותר מאלו היה כתוב לו שג"כ תורה על יחוד הדבור אבל איננה מורגשת וכתב אליו שג"כ היא תיבה המיוחדת הדיבו' ואמנ' מורגשת במבטא להורו' יחוד יותר והוא שמש' שמע וכל ישראל לא שמעו ודוק מצאתי) : **מאהל מועד.** מלמד שהי' הקול נפסק ולא הי' יוצא חוץ לאהל ל יכול מפני שהקול נמוך ת"ל את הקול מהו הקול הוא הקול המתפרש בתהלים קול ה' בכח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזי' א"כ למה נא' מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק כיוצא בו וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה יכול מפני שהקול נמוך ת"ל כקול אל שדי בדברו א"כ למה נא' עד החצר החיצונ' שכיון שמגיע שם הי' נפסק : **מאהל מועד לאמר.** יכול מכל הבית ת"ל מעל הכפורת יכול מעל הכפורת כולה ת"ל מבין שני הכרובים : **לאמר.** צא ואמור להם דברי כבושים בשבילכ' הוא נדבר עמי שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר מ כמנודי' מן המרגלי' ואילך לא נתייחד הדבור עם משה שנא' ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר אלי הי' הדבור . ד"א צא ואמור להם דברי והשיבני אם יקבלום נ כמו שנ' וישב משה את דברי העם וגו' :

שפתי חכמים

קרבנו וגו' ונפש כי תקריב וגו' וכיוצא בזה וא"ת למה לא אמר יכול זה לעיל אחר שסיים ויקר אלהים אל בלעם . וי"ל בשלמא לעיל ה"א שהכל היו שומעין הקול אפי' ישראל וא"כ לא היה למשה גדולה יותר מלישראל שהרי גם הם היו שומעין כמו משה ופשיטא שאף להפסקו' היתה קריאה כי זה היתה גדולה של משה יותר משל ישראל שאף להפסקות היתה קריאה אבל עכשיו שפירש שמשה לבדו היה שומע קול הקריאה מעת' יש להסתפק אם גדולה זו נמי היתה למשה שגם להפסקות היתה קריאה או לא כיון דבלא"ה היתי' לו גדול' יותר מישראל שלא שמעו ישראל אפי' קול הקריאה ת"ל וכו' : ו וא"ת והא בכל התורה כולה כתיב וידבר ה' אל משה ולמה לא הקשה רש"י זה לעיל י"ל דהכא הקריאה היתה משה משה א"כ למה כתיב אל אלא הקול וכו' והרא"ם פי' דק"ל למה כתיב אל משה הל"ל למשה ומתרץ הקול הולך כו' ודרש כאן יותר מבשאר אל שבתורה לפי שבת"כ דרשו וידבר אליו למעט את אהרן מן הדבור ומנ"ל דלמא לא בא למעט רק ישראל' אבל אהרן שנתועד בדיבור שמע אע"כ צ"ל דאיכא מיעוט קודם לו שהוא מלת אל משה הממעט שלא שמעו ישראל ואפי' קריא' משה לא שמעו דהא קאי על ויקרא כ"ש דבור של מצו' ונשאר מיעוט דאליו למעט את אהרן מן הדבור עצמו ומיעוט דקול לו למעט את כולם אף מקול הדבור : ז בשלמא אי היה שם קריאה ונבואה חדשה מ"ה הפסיק אבל אי לא היה שם קריאה הפסקה זו ל"ל ומשני כדי ליתן ריוח וכו' : ח העיקר הוא כדי ללמוד אותנו שאנו לומדים מפי הדיוטים שצריכים אנו בהכרח ליתן ריוח בין ענין לענין כדי להתבונן בהם וק"ל : ט פי' הדבור המיוחד למשה לבדו . ר"ל ולא ישראל א"ל מיעו' שהרי כתיב אל משה שבא למעט את ישראל אלא אליו בא למעט את אהרן : י (נח"י) כ"ל דל"פ אלא ר"י מפרש דברי הת"ק שלא תפרש אליו למעט את אהרן מדיבור דהכא אם עולה קרבנו דלזה לא אצטריך דהא לא הוזכר כאן אהרן שיצטרך מיעוט למעט אותו אלא תנהו ענין להיכא דהוזכר אהרן דהיינו בי"ג מקומות וכן הגירסא בת"כ אר"י . (ד"ד) הרבה מטריחין עצמם לפרש למה כ' רש"י דבור זה כאן ולא קודם דבור של אליו למעט אהדן והדברים פשוטין לפענ"ד דדברי רש"י כאן תלוים זה בזה דעיקר הטעם לחלק בין קריאה לדבור הוא מכח הי"ג מיעוטים שהם הי"ג דברים שנזכר בהם אהרן ומשה והם בדבור דוקא לא בקול הקריאה ואפשר שבאמת שמעו כל ישראל את הקריאה דהא ע"ז אין מיעוט לגבי אהרן וא"כ כל ישראל הויין כאהרן בזה ואין לאהרן מעלה על כל ישראל בזה כיון דמנכח אליו נתמעט אהרן עם כל ישראל וה"א דזה דוקא בדבור אבל לא בקול הקריאה . ת"ל קול לו קול אליו ביאור דבר זה דבפסוק שבסוף פ' נשא כתיב ובבוא משה אל אהל וגו' וישמע את הקול מדבר אליו היה אפשר לכתוב קול מדבר לו וכתב מדבר אליו לדרשא דכל ישראל לא שמעו וממילא גם אהרן לא שמע דבכך הושוו ביחד כמו שזכרנו : כ כלו' היה לו לכתוב קול לו ולמה כתיב קול אליו אלא משה שמע וכל ישראל לא שומעין כלו' ישראל פשיטא לא שומעין שהרי אפי' קריאה לא שומעין כאשר ממעטינן מאל משה וכ"ש שלא שמעו הדיבור אלא למד על אהרן וקאי על דברי ר"י הסמוך לו שמיעט מאליו את אהרן אפי' במקום דכתיב אל משה ואל אהרן ומקשה יכול ישמע את קול הדיבור בלא תיתוך אותיות וממעט מאליו אפי' אהרן כך פירש הרא"ם : ל מדלא כתיב ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר אליו אלא ודאי לכך כתיב אליו מאהל מועד כלו' אליו למשה נשמע הקול לפי שהי' בתוך אוהל מועד ואינו נשמע חוץ לאהל . (נח"י) ול"נ כלל אלא דייק דאס"ד דקאי על מה שממנו יוצא הקול בלבד הל"ל מבין שני הכרובים כדמסיק בת"כ ומדכתיב מאהל מועד ש"מ דקאי נמי עד היכן מגיע הקול אבל קשה א"כ ל"ל מיעוט דאליו שמשה שמע וכל ישראל לא שמעו והא פשיטא שלא שמעו שהרי ישראל חוץ לאהל היו עומדים ותירץ הרא"ב"ד בצורך המיעוט קודם הקמת המשכן . רא"ם : מ האי שכן מצינו לא"ד הוא דהא שלוח המרגלי' לא היה אלא לאחר ניסן של שנה ב' והקמ' המשכן הי' בא' בניסן בשנ' ב' לצא' ישראל מא"מ אע"כ צ"ל דהאי שכן מצינו דקאמר אינו אלא לפר' דברי כבושי' מה הן . רא"ם : (נח"י) ואני אומר דה"פ בש"י צוה למשה לו' להם בשבילכם הוא נדבר עמי ואלו הן הדברי כבושין ולא יותר ובעלי המדרש מביאים ראיות לדבריהם שאין הקב"ה מדבר עם הנביאים אלא בשביל ישראל שכן מצינו וכו' וכמו שהאריך בזה במכילתא : נ וא"ת איך יתכן לו' שלא ידע הקב"ה אם יקבלו אם לאו וי"ל דלכך מביא רש"י ראיה כמו שנאמר וכו' ושם פרש"י שד"א לדבר כן ולא בא הכתוב אלא ללמדך ד"א וק"ל :

פירוש לתורת אלהים

יי אֵלָיו אוּנ גָאט הָאט גירֶעט צוּא אִים מֵאוֹהֶל מוֹעֵד פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אִיז דֶם קוֹל גַנְאַנְגֶן לֵאמֹר

משלי חכמים

גְלַייךְ מִיט אַלִי וָוערְטֶר , דֶר וָוארְט וַיִקְרָא וַוייְזְט דָאךְ אוֹיף לִיבְּשַׁאפְט , וִוי אַזוֹ קֶען אִיךְ שְׁרַייבְּין אוֹיף זִיךְ אַז הקב"ה הָאט מִיךְ לִיבּ , אִיךְ זָאל שְׁרַייבְּין וַיִקְר אָן אַאלֶף , דֶער וָוארְט וַיִקָר אִיז אַלָשׁוֹן טוּמְאָה , לָשׁוֹן קֶרִי , דְרִיבֶּער הָאט עֶר גִישְׁרִיבִּין וַיִקְרָא מִיט אַקְלַיינֶע אַלֶף . נָאר אֵיין זַאךְ דַארְפִין מִיר וִויסֶען דִי תּוֹרָה הָאט גִישְׁרִיבִּין אוֹיף מֹשֶׁה אַז עֶר אִיז גִיוֶועְן בַּיי זִיךְ נִידֶערִיגֶער פוּן אַלִי מֶענְטְשִׁין , וְויא אַזוֹ קֶען דָאס זַיין , אַמֶענְטְשׁ וָואס דוּרְךְ אִים זֶענִין גִיטָאן גִוְוארֶן אַזוֹ פִיל נִסִים , דִי נַיין מַכּוֹת אִין מִצְרַיִם , גִישְׁפָּאלְטִין דֶעם יַם , מָן , שְׂלָו , וַואסֶר פוּן אַשְׁטֵיין , אוּנ הקב"ה הָט מִיט אִים גִירֶעט כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ , וִוי אֵיין מֶענְטְשׁ רֶעט מִיט זַיין גוּטֶען פְרַיינְד , דוּרְךְ אִים אִיז דִיא תּוֹרָה גִיגֶעבִּין גִיוָוארִין , זָאל עֶר גִיפִינֶען בַּייא זִיךְ צוּ זַיין נִידֶערִיגֶער בְּאֶמֶת פוּן אַלֶע מֶענְטְשֶׁען אֲפִילוּ פוּן דֶעם קְלֶענְסְטֶען יוּד , וֶועלְכֶע מַעֲלָה הָאט עֶר דֶען גִיפוּנֶען בַּייא דֶעם קְלֶענְסְטִין פוּן דִי יוּדִין וָואס עֶר זָאל זַיין בֶּעסֶר פוּן אִים , נָאר דֶעם עִנְיָן וֶועלִין מִיר פַר שְׁטֵיין מִיט אַמָשָׁל , עֶס אִיז אַמָאהְל גִיוֶועְן אִין אַשְׁטָאט אַגְרוֹסֶער אָרֶעם מַאן , זַיין פַּרְנָסָה אִיז גִיוֶועְן עֶר הָאט גִיהַאט אַוֶועגֶעלֶע מִיט אַשְׁוַואכֶן פֶּערְדִיל , אוּנ עֶר פְלֶעגְט אַלִי טָאג פָארִין אוֹיסֶער דִיא שְׁטָאט אוּנ אָן שִׁיטֶען אַוֶועגֶעלֶע זַאמְד אוּנ קוּמֶען אִין שְׁטָאט פַאר קוֹפִין דִיא זַאמְד , אוּנ פְלֶעגְט יֶעדֶר טָאג פָארִין מִיט דֶעם וֶועגֶעלֶע עֶטְלִיכֶע מָאל הִין אוּנ צוּרִיק , פָארִין נָאכְם פְלֶעגְט עֶר קוּמִין גֶעכְטִיגֶען אִין דֶער הֵיים , אַמָאהְל הָאט אִים גִיטְרָאפִין אַגְלִיק גְרָאבִּינְדִיג דִי זַאמְד הָאט עֶר גִיפוּנֶען

ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן

ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֱנָשׁ אֲרֵי יְקָרֵב מִנְּכוֹן קוּרְבָּנָא

תו"א זמר אל שיוכין או ר"ס לא מנוחם

קיצור מ מכוון לג: אדם כי מכם ל מנופה קר: מכם מלמדין את תלון ס יג: קרבן לה' נדרים יב:

רשב"ם

לאמר למשה: (ב) כי יקריב. כשיקרב קרבן שעוש הוה בשעת חובו:

רש"י

(ב) אדם כי יקריב מכם. כשיקריב בקרבנו' נדבה ס דבר הענין: אדם. למה נאמר ע מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אתם לא תקריבו פ מן

שפתי חכמים

ס ול"ע דלגמ' בעולת חובה מיירי ורא"ם תירץ ע"כ … כי לא … אלא אסר וכאלו אמר מפני שיקריב קרבן לה' שפי' מפני שהרמב"ן … לסקריב קרבן לה' אני אומר מן הבקר וגו' יקריבו ואין שייך … אם לא שהוזכרו קודם זה בשום מקום אבל הקרבנות לא הוזכרו בשום מקום קודם לכן מ"מ א"א לפרש אלא בל' אם וכו' וע"ש כי הצריך וג"ל מדכתיב תקריבו קרבנכם ל' רבים מלמד ששנים מקריבי' עולה בשותפות וזה ע"כ מיירי בקרבן נדבה דאי בקרבן חובה איך שנים יקריבו בשותפות קרבן חובה שכל אחד מהם חייב קרבן אלא ע"כ בקרבן נדבה וכו': ע דהל"ל איש ולעיל לא היה קשה מידי דהייתי אומר אדם אתא למעט עו"ג כאשר דרשינן אתם קרויים אדם ולא עובדי גלולים אבל עתה שפירש אדם כי יקריב בקרבן נדבה דבר הענין ודבה בפירה אפי' מן העו"ג כאשר מרבינן מאיש איש כי יקריב לרבות עו"ג שמודבים נדבה קשה אדם ל"ל. (ד"ד) אבל אינו אמת דא"כ בפ' תזריע דכתיב אדם כי יהיה בעור בשרו מאי קאמרת ביה למה לא נא' איש וגי נעיין במה שמרשים רש"י אדם כי יקריב מכם והוא ללא צורך אלא תחלה הי"ל לפרש אדם ולפרשו ואח"כ כי יקריב מכם ולפרש אלא כוונת רש"י לתרץ כפל ל' אדם מכם והיה סגי לו' אדם כי יקריב לחוד או כי יקריב מכם לחוד וזהו שאמר רש"י אדם למה נא' פי' לשתוק לגמרי ולא יאמר אלא יקריב מכם וכיון שרש"י רוצה לתרץ קושיא שהוא תחלה וסוף דהיינו כפל ניחא ליה לפרש תחלה כי יקריב שמוקדם דמיירי בנדבה קודם שיפרש המאוחר תיבת מכם כפל עם אדם דחד מינייהו הוא מיותר וע"כ פי' תחלה כי יקריב שהוא מוקדם ואח"כ אדם שהקושי' מכם מכם שהוא מאוחר והרוג' לתלות קושיית אדם לתיבת כי יקריב הוא לפלפול בעלמ' ואין בו צורך: פ משום

ליקוטי יקרים

ב) (אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם וגו'). צו פֿר שְׁטֵיין דֶעם עִנְיָן קָרְבָּנוֹת וֶועלִין מִיר פְֿרִיעֶר מְצַיֵּיד זַיין [אוֹיסְמָאלִין] דֶעם מֶענְטְשׁ, ווי עֶר אִיז אַיין גֶעטֵיילְט אִין פִֿינְעף טֵייל נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה חַיָּה יְחִידָה, אוּנ אַזוֹ אִיז גִיוֶוען דֶער מִשְׁכָּן מִיט דִיא קָרְבָּנוֹת, מִיר ווייסִין דָאס עֶרְשְׁטֶע חִיּוּת פוּן מֶענְטְשׁ פוּן וָואס עֶר לֶעבְּט, אִיז

פירוש לתודת אלהים

צוּ זָאגִין: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ זָאלְסְט צוּא זֵייא זָאגֶען אָדָם ווען אַמֶענְטְשׁ פוּן אַייךְ וועט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן נְדָבָה צוּ גָאט. דְרוּם שְׁטֵייט (אָדָם) אַזוֹ ווי

פוּן עֶסִין אוּנ טְרִינְקֶען, אִין בּוֹיךְ זֶענִין דִי מַאשִׁינֶען וָואס הקב"ה הָט בַּשַׁאפִֿין צוּ דֶעם עֶסִין אוּנ טְרִינְקֶען, דֶר מֶענְטְשׁ עֶסְט בְּרוֹיט אִין קָאדְרִין מֶעהְל, פוּן ווייצִין מֶעהְל, פִֿישׁ, פְֿלֵיישׁ, פְֿרוּכְטִין, דִי מַאשִׁינֶען ווָס אִין בּוֹיךְ צוּנֶעמִין דָס עֶסִין ווָס אִין דֵיא אִיז אַרַיין גִיקוּמֶען אוּנ מַאכִין פוּן דֶעם עֶסִין מֶענְטְשִׁין פְֿלֵיישׁ אוּנ מֶענְטְשִׁין שְׁמַאלְץ אוּנ בְּלוּט, וויא מִיר זֶעהְן דֶער מֶענְטְשׁ ווֶערְט דִיק פֶֿעט מִיט פִֿיל בְּלוּט, וויא אַזוֹ דִיא מַאשִׁינֶען אַרְבֶּעטִין דָאס אִין בּוֹיךְ הָט קֵיין מֶענְטְשׁ גִיזֶעהְן, אֲפִילוּ דֶער דָאקְטֶער וָואס הָט צוּ שְׁנֵיידֶען אַטוֹיטִין מֶענְטְשׁ, הָאט עֶר נָאר דִי כֵּלִים, אָבֶּער נִיט ווען דִיא כֵּלִים אַרְבֶּעטִין [עֶס אִיז ווִיא אֵיינֶער קוּמְט אַרַיין אִין אַגְרוֹיסֶע פַֿאבְּרִיק וָואס אִין אִיר אִיז דָא פִֿיל עֶרְלֵיי מַאשִׁינֶען, ווען עֶר קוּמְט צוּ דִי צַייט ווען דִי מַאשִׁינֶען אַרְבֶּעטִין נִיט זֶעהְט עֶר טוֹיטֶע מַאשִׁינֶען, זֵיי רִירִין זִיךְ נִיט, ווען אֲפִילוּ עֶר פַֿר שְׁטֵייט ווי אַזוֹ דִי מַאשִׁינֶען דַארְפִֿין אַרְבֶּעטִין, עֶר זֶעהְט אָבֶּער דָאךְ נָאר טוֹיטֶע מַאשִׁינֶען, אַזוֹ אִיז בַּיי דֶעם דָאקְטָאר עֶר פַֿר שְׁטֵייט וִויא אַזוֹי דִי מַאשִׁינֶען אִין בּוֹיךְ דַארְפִֿין אַרְבֶּעטִין, עֶר זֶעהְט אָבֶּער דָאךְ נָאר טוֹיטֶע מַאשִׁינֶען] דֶער מֶענְטְשׁ טוּט דָאס זַיינִיגֶע עֶר לֵייגְט אַרַיין דָאס עֶסִין אִין מוֹיל, אֵיידֶר עֶר צוּקַייט דָס עֶסִין לֵיגְט דָס עֶסִין אִין מוֹיל, ווי עֶס אִיז נָאר צוּקַייט גִיוָוארִין שְׁפִּירְט נָאר נִיט דֶר מֶענְטְשׁ ווִי אַאִינְוֶוענְדִיגֶער כֹּחַ נִיט אַצִּיָה אַרָאפּ דָס עֶסִין אִין בּוֹיךְ אַרַיין, דָאס ווֶערְט גִירוּפִֿין נֶפֶשׁ הַחִיּוּנִי, דִיא ווָעלְבִּיגֶע מַאשִׁינֶען זֶענִין דָא בַּיי אַלֶע בְּהֵמוֹת חַיּוֹת עוֹפוֹת, קְלֵיינֶע אוּנ גְרוֹיסֶע, אַבִּיסִיל הָעכֶער פוּן בּוֹיךְ אִיז דָס הַארְץ, אִין הַארְץ אִיז דֶער קְוָואל אוּנ דֶער בְּרוּנֶען פוּן אַלִי בְּלוּט, ווָס זֶענִין אִין דִיא אָדֶערִין, דֶער לוֹיפְט וָואס דֶער מֶענְטְשׁ שֶׁעפְּט אִין הַארְץ דָאס צוּשְׁפְּרֵייט דִי בְּלוּט אִין אַלִי אָדֶערִין, דְהַיְינוּ אַז דֶער מֶענְטְשׁ פַֿאר מַאכְט דִיא מוֹיל אוּנ דִיא נָאז לֶעבֶּער קָען עֶר דֶער שְׁטִיקְט ווֶערִין, אוּנ אַז דֶער מֶענְטְשׁ שֶׁעפְּט אִין זִיךְ אַרַיין אַצוּקַאלְטִין לוּפְט ווֶערְט פַֿאר גְלִיוֶוערְט דִיא בְּלוּט וָואס אִין הַארְץ קָען עֶר שְׁטַארְבִּין, אוּנ אַז דֶער מֶענְטְשׁ שֶׁעפְּט אִין זִיךְ שְׁלֶעכְטֶע לוּפְט ווֶערְט קַאלְע דִי בְּלוּט אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ קָען קְרַאנְק ווֶערִין, אוּנ דִיא פְֿרִישֶׁע לוּפְט מַאכְט רֵיין דָאס בְּלוּט אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ אִיז גִיזוּנְד. נָאךְ הֶעכֶער אִיז דֶער קָאפּ, הוֹבִּין אִין קָאפּ אִיז דָא אַבֵּיינֶערְנֶע שִׁיסִיל אִין דִיא לִיגְט דֶר מוֹחַ [מָארְךְ], דָאס אִיז דֶר שֵׂכֶל [פַֿארְשְׁטַאנְד] פוּן מֶענְטְשׁ אוּנ דָס אִיז דִיא נְשָׁמָה, דֶר שֵׂכֶל קָען טְרַאכְטִין וָואס עֶר ווִיל, אַזוֹ ווִי אִין אַשִׁיסֶל קָען מֶען אַרַיין לֵייגִין ווָס מֶען ווִיל, אַזוֹ קָען דֶר מוֹחַ טְרַאכְטִין ווָס מֶען ווִיל, אוּנ אַזוֹ ווִי אִין אַשִׁיסֶל קָען מֶען יֶעצְט אַרַיין לֵייגִין דֶעם מִין עֶסִין, אוּנ מֶען קָען צוּרִיק אַרוֹיס נֶעמִין דֶעם מִין עֶסִין אוּנ אַרַיין לֵייגִין אַיין אַנְדֶר מִין עֶסִין, אַעֶרְגֶערִין אָדֶר אַבֶּעסֶערִין, אוּנ קָען מֶען אִיצְט טְרַאכְטִין פוּן דִיא זַאךְ, אוּנ אוֹיף הֶערִין טְרַאכְטִין פוּן דִיא זַאךְ אוּנ טְרַאכְטִין פוּן אֵיין אַנְדֶרִי זַאךְ, אַמָאהְל טְרַאכְטִין תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, אוּנ אַנְדֶערֶע הֵיילִיגֶע זַאכִין, אוּנ אַמָאהְל טְרַאכְטִין פוּן עֲבֵירוֹת אוּנ מִיאוּסֶע זַאכִין. דְרִיבֶּער זָאגִין סְפָרֵי מוּסָר דִי מֶענְטְשִׁין ווָס הָאבִּין בַּיי זֵייעֶר לֶעבֶּן מְטַמֵּא גִיוֶוען דֶעם שֵׂכֶל מִיט עֲבֵירוֹת טְרַאכְטִין אַז דֶר מֶענְטְשׁ שְׁטַארְבְּט ווֶערְט דִיא נְשָׁמָה גִישְׁטְרָאפְֿט אִין גֵיהִנֹּם, אוּנ דִיא מֶענְטְשִׁין ווָס הָאבִּין זֵייעֶר גַאנְצִין לֶעבִּין גִיטְרַאכְט נָאר פוּן זַאכִין ווָס גִיהֶערְט צוּם גוּף, פוּן הַאגְדְלִין פוּן עֶסִין טְרִינְקֶען אוּנ פוּן אַנְדֶערֶע פַֿארְגֶענִיגֶן נָאר אָן עֲבֵירוֹת, אַזוֹ ווִיא דֶער גוּף שְׁטַארְבְּט אַזוֹי ווֶערְט פַֿארְלָארֶען דִי נְשָׁמָה, גְלֵייךְ ווִי פוּן אַבְהֵמָה, אָבֶּער דִיא מֶענְטְשִׁין ווָס הָאבִּין מִיט זֵייעֶר שֵׂכֶל [נְשָׁמָה] שְׁטֶענְדִיג גִיטְרַאכְט אִין תּוֹרָה, תְּפִלָּה, מוֹרָא הָאבִּין אוּנ לִיבּ הָאבִּין הקב"ה זֵייעֶר נְשָׁמָה ווֶערְט גִירוּפִֿין חַיָּה, אַלֶעבֶּעדִיגֶע נְשָׁמָה, דִי נְשָׁמָה לֶעבְּט אֵייבִּיג אִין גַן עֵדֶן, ווִיא דִיא גְמָרָא זָאגְט (וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹר תּוֹרָה אוֹר תּוֹרָה מְחַיֵּיהוּ) דֶער מֶענְטְשׁ ווָס הָאט דִי לִיכְטִיגְקַייט פוּן דִי תּוֹרָה, ווֶעט זַיין נְשָׁמָה לֶעבִּין, אַזוֹ ווִי הקב"ה אוּנ זַיין תּוֹרָה אִיז אֵייבִּיג, אַזוֹ דִי נְשָׁמָה ווָאס אִיז בַּהֶעפְֿט צוּא הקב"ה מִיט זַיין תּוֹרָה ווֶעט אוֹיךְ לֶעבִּין אֵייבִּיג, ווִי דֶר פָּסוּק זָאגְט וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם, ווַייל אִיר זֶענְט בַּהֶעפְֿט צוּ הקב"ה לֶעבְּט אִיר אַלִי הַיּוֹם. עֶס זֶענִין אָבֶּער דָא מֶענְטְשִׁין ווָס זֵייעֶרִי נְשָׁמוֹת זֶענִין אִין גַאנְצִין טָאג אוּנ נַאכְט בַּהֶעפְֿט צוּ הקב"ה, אַזוֹ ווִי עֶס זֶענִין גִיוֶוען דִי אָבוֹת אוּנ מֹשֶׁה, אַהֲרֹן, אוּנ דִיא נְבִיאִים, אוּנ נָאךְ גְרוֹיסֶע צַדִּיקִים, דִיזֶעִי

קֳדָם יְיָ מִן בְּעִירָא מִן תּוֹרֵי וּמִן עָנָא תְּקָרְבוּן יָת קוּרְבַּנְכוֹן: ג אִם עֲלָתָא

לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם: ג אִם־

תו"א מן הבהמה נזיר לה ב"ק מ זבחים לד מנחות כ: אם עולה מנחות נא:

רשב"ם

(ג) אם עולה. שהתנדב בלשון זה. ולפנינו מפרש ואם זבח שלמים:

רש"י

הגזל: הבהמה. יכול אף חיה צ בכלל ת"ל ק בקר וצאן: מן הבהמה. ולא כולה להוציא את הרובע ר ואת הנרבע: מן הבקר. להוציא את ש הנעבד: מן הצאן. להוציא את המוקצ': ומן הצאן. להוציא את הנוגח שהמית א כשהוא או' למט' מן הענין מן הבק' שאין ת"ל להוציא את ב הטריפ': תקריבו. מלמד ששנים מתנדבים ג עולה בשותפות: קרבנכם. מלמד שהיא באה נדבת לבור היא עולת קיץ

שפתי חכמים

דכתיב שונא גזל בעולה: צ ומשום דחיה בכלל בהמה דכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה. (גח"י) עת"כ שנא' זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה וגו' איל וצבי וגו' והוא פסוק בפ' ראה: ק כלו' נ"ל דכתיב מן הבקר ומן הצאן דהא סתם בהמה הוא בקר וצאן אלא למעוטי אתי דוקא בקר וצאן ולא חיה: ר וא"ת למה צריך למעטן נסקלין. וי"ל כגון ע"פ ע"א או שהודה הבעל מעלתו שאינו נסקל לסכי אצטריך למעט וכן הנעבד או שור שהמית אדם צריך לתרץ כן: ש דגבי רובע כתיב בהמה דכתיב ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה וגו' ובנעבד כתיב וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב ובנעבד שיש בו רוח חיים מיירי דמותר להדיוט וליכא ביה משום נעבד לע"א ולא משום מוקצה לע"א: ת פי' הוקצה ונבדל לע"א לא יקריבנו ומיירי כשהאכילהו כרשיני ע"א אבל כשאמרם לבדה לא: א פי' שהמית אדם דוקא ולא כשהמית בהמה: ב זה מדבר כשהית' כשירה בשעה שהקדישה הבעל ואח"כ נטרפה א"כ הייתי אומר שמותר להקריב על המזבח הואיל והית' כשיר' בשעה שהקדישה לסכי צריך כאן למעטו: ג דאל"כ יקריב קרבנו מיבעי לי' ופי' לאו דוקא שנים אלא ה"ה עשרה או מאה או

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) מן הבהמה. בתורת כהנים מסיק למדנו ענותנותו של הקב"ה שלא הטריח בניו להביא חיות מן היערות אלא בהמות המצויות להם:

פירוש לתורת אלהים

אָדָם הָרִאשׁוֹן הָט נִיט מַקְרִיב גְוֶועְן פוּן גֶזֶל וָוארוּם אַלְץ אוֹיף דֶר וֶועלְט אִיז גְוֶועְן זַיינְס אַזוֹ זָאלְט אִיר אוֹיךְ נִיט מַקְרִיב זַיין פוּן גֶזֶל מִן הַבְּהֵמָה אַז אַיינֶר זָאגְט אִיךְ וֶועל בְּרֶענְגֶען אַעוֹלָה מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר פוּן רִינְדֶער וּמִן הַצֹּאן אוּנ פוּן שָׁאף תַּקְרִיבוּ זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין אֶת קָרְבַּנְכֶם אַייעֶר קָרְבָּן אָבֶּר פוּן חַיוֹת טָאר מֶען נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת: (ג) אִם עֹלָה אַז

ליקוטי יקרים

נְשָׁמוֹת בְּעִיקוּמְן אַנְגֶעשְׁטֶענְקְטֶע הֵיילִיגְקַייט פוּן הקב"ה וָוס עֶר אִיז דֶר יָחִיד וּמְיוּחָד, דַיעָרִי נְשָׁמוֹת וֶוערִין גִירוּפִין יְחִידָה, אַז מִיר וֶועלְן זֶעהְן דִי גַאנְץ הֵיילִיגְסְטֶע נְשָׁמָה דָס אִיז יְחִידָה, זִיא הַאלְט זִיךְ אִין דֶעם מֶענְטְשׁ דוֹרְךְ זַיין עֶסִין, אַז דֶר מֶענְטְשׁ וֶועט נִיט עֶסִין וֶועט פוּן אִים אַוֶועק גֵיין אֲפִילוּ דִיא הֵיילִיגְסְטֶע נְשָׁמָה יְחִידָה, פַר וָואס דִי נְשָׁמָה גִיהֶער צוּם עֶסִין פַאר שְׁפַייעֶן מִיר נִיט, נָאר מִיר זֶעהְן הקב"ה הָט אַזוֹ בַּשַׁאפִין, דָס זֶעלְבִּיגֶע אִיז גִיוֶועְן אִין מִשְׁכָּן אוּנ אִין בֵּית הַמִקְדָשׁ, אִין הוֹיף אִיז גִשְׁטַאנִין אַמִזְבֵּחַ, אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ הָאט מֶען מַקְרִיב גִיוֶועְן קָרְבָּנוֹת, גֶעשְׁפְּרִיצְט בְּלוּט פוּן קָרְבָּן, חֵלֶב, פְלֵייש, וויין, וַואסֶר [סוּכּוֹת] מֶעהְל פוּן מְנָחוֹת, [דָס אִיז וִוי דֶר בּוֹיךְ פוּן מֶענְטְשׁ], אִין דִיא עֶרְשְׁטֶע שְׁטוּב פוּן בֵּית הַמִקְדָשׁ בַּאלְד נֶעבִּין טִיר אִיז גִשְׁטַאנֶען דֶער גָאלְדֶענֶער מִזְבֵּחַ אוֹיף אִים הָאט מֶען גֶערֵייכֶערְט קְטוֹרֶת, דֶער רוֹיךְ פוּן דִיא קְטוֹרֶת, דָאס אִיז וִויא דֶער לוּפְט וָוס גֵייט אַרַיין אִין הַארְצִין, אַבִּיסִיל וַוייטֶער אִיז גִשְׁטַאנִין אִין צָפוֹן זַייט דֶר טִישׁ מִיט דֶעם לֶחֶם הַפָּנִים, צְוֶועלְף חַלוֹת, נֶעבְן דִי צְוֶועלְף סַגְּלוֹת וָואס פִירֶן דִיא זוּנְן, זֵייא הָאבִּין אַרַיין גִיגֶעבִּין אַלִיכְטִיגְקַייט אִין מִשְׁכָּן בַּיי טָאג, גֶעגִין אִיבֶּער אִין דָרוֹם זַייט אִיז גִישְׁטַאנִין דִיא מְנוֹרָה, דָס לִיכְטִיגְקַייט פוּן דִי מְנוֹרָה וַוייזְט אוֹיף חָכְמָה, דָאס אִיז דֶער שֵׂכֶל דִיא נְשָׁמָה, וִויא דֶער פָּסוּק זָאגְט (חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו) דִי חָכְמָה פוּן מֶענְטְשׁ מַאכְט לַייכְטִין זַיין פָּנִים, נָאךְ וַוייטֶער אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אִיז גִישְׁטַאנֶען דֶער אָרוֹן מִיט דִיא לוּחוֹת אוּנ דִיא תּוֹרָה, דִי תּוֹרָה נִיט אִין דֶעם מֶענְטְשׁ דִיא נְשָׁמָה וָואס הֵייסְט חַיָּה, אוֹיף דֶעם אָרוֹן אִיז גֶעוֶוען דֶער כַּפּוֹרֶת מִיט דִיא כְּרוּבִים, פוּן צְווִישְׁען דִיא כְּרוּבִים הָאט הקב"ה גִירֶעט מִיט מֹשֶׁה, דָאס אִיז יְחִידָה, דִיא נְשָׁמָה וָואס הֵייסְט יְחִידָה אִיז פוּן דָארְטִין גִקוּמֶן אִין מֹשֶׁה, דְרִיבֶּער וֶוען הקב"ה הָט גִיוָואלְט אִין מֹשֶׁה זָאל אַרַיין קוּמֶן דִיא נְשָׁמָה וָוס הֵייסְט יְחִידָה הָאט הקב"ה גִרוּפִן צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל אַרַיין קוּמֶן אִין אֹהֶל מוֹעֵד, אוּנ הקב"ה הָאט צוּ אִים גִירֶעט פוּן צְווִישֶׁען דִיא כְּרוּבִים אוּנ אַזוֹ רֵיידֶענְדִיג אִיז מֹשֶׁה אַלֵי רֶגַע הֵיילִיגֶער גִיוָוארִין אוּנ אִין אִים אִיז אַרַיינְגִיקוּמֶען דִיא נְשָׁמָה יְחִידָה, אוּנ אַזוֹי וִוי בַּייא דֶעם מֶענְטְשׁ קֶען נִיט זַיין דִיא נְשָׁמָה יְחִידָה אַז עֶר וֶועט נִיט עֶסִין אוּנ וָוס מֶער עֶר עֶסְט אוּנ דִי כּוֹחוֹת פוּן גוּף וֶוערִין שְׁטַארְקֶר דֶער הַאלְט זִיךְ אוֹיף אִים לֶענְגֶער אוּנ שְׁטַארְקֶער דִי נְשָׁמָה, אַזוֹי וֶועט נִיט זַיין דִי שְׁכִינָה אוֹיף דֶעם כַּפּוֹרֶת אוֹיבּ מֶען וֶועט נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אוֹיף דֶעם עֶרְשְׁטִין מִזְבֵּחַ וָוס אִין הוֹיף, אוּנ פוּן דִיא אַלֵי קָרְבָּנוֹת פוּן נְדָרִים אוּנ נְדָבוֹת וָוס מֶען הָאט מַקְרִיב גִיוֶועְן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ אַלֶע קָרְבָּנוֹת פוּן רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, שַׁבָּת, יוֹם טוֹב, אוּנ וֶוען דֶר מִזְבֵּחַ אִיז גִיוֶועְן לֵיידִיג הָאט מֶען גִיקוֹיפְט בְּהֵמוֹת פוּן דִיא מַחֲצִית הַשֶׁקֶל גֶעלְד אוּנ מֶען הָט זֵייא מַקְרִיב גִיוֶועְן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ [דָאס הֵייסְט קַיִץ הַמִּזְבֵּחַ, עיין רש"י פסוק ב קרבנכם וכו'] זֶעהְן מִיר וָואס מֶעהְר קָרְבָּנוֹת מֶען הָאט מַקְרִיב גִיוֶועְן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, אִיז אַלְץ פַאר שְׁטַארְקֶערְט גִיוָוארִין דִיא הֵיילִיגְקַייט אוּנ דִיא שְׁכִינָה זָאל זַיין אוֹיף דֶעם כַּפּוֹרֶת, אֲפִילוּ מִיר פַאר שְׁטֵייעֶן נִיט וָואס גִיהֶער דִי שְׁכִינָה צוּ דִי קָרְבָּנוֹת אַזוֹי וִוי מִיר פַר שְׁטֵייעֶן נִיט וָואס גִיהֶער דִיא נְשָׁמָה צוּם עֶסִין, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַה', זָאגְט רש"י דֶר פָּסוּק שְׁמוּסְט בַּיי אָדָם קָרְבָּן וָוס אִיז אַנְדָבָה, אוּנ דָס מֵיינְט מִכֶּם, פוּן אַייךְ קֶענְט אִיר וִויסְען וָואס דֶער קָרְבָּן אִיז צוּם מַקְרִיב זַיין, דָס אִיז אַלְץ וֶועגִין דִי שְׁכִינָה זָאל זַיין אִין מִשְׁכָּן:

(ג) (אִם עוֹלָה קָרְבָּנוֹ וגו') פוּן דֶעם גַאנְצִין סֵפֶר וַיִּקְרָא זֶעהְן מִיר אַז הקב"ה וִויל מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, אוּנ דֶער נָבִיא יִרְמְיָה זָאגְט פַר קֶערְט הקב"ה הָט גִזָאגְט צוּא דִיא עֶרִין וֶוען אִיךְ הָאבּ אַרוֹיס גִנוּמֶן אַייעֶרֶע עֶלְטֶערִין פוּן מִצְרַיִם

משלי חכמים

אַאוֹצָר, גָאלְד מִיט בְּרִילַאנְטִין, אָבֶּר זֵייעֶר פִיל בְּרִילַאנְטִין אוּנ גִילַייגְט דִיא זַעק אוֹיף דֶעם וָועגֶעלֶע, אוּנ זַעק עֶר הָאט גִהַאט הָאט עֶר אִין גֶעשְׁאטְן מִיט גָאלְד אוּנ וַוייל עֶר הָאט מוֹרָא גִיהַאט צוּא פָארִין מִיט דֶעם וָועגֶעלֶע

אין

עֹלָ֤ה קָרְבָּנוֹ֙ מִן־הַבָּקָ֔ר זָכָ֖ר תָּמִ֣ים
יַקְרִיבֶ֑נּוּ אֶל־פֶּ֜תַח אֹ֤הֶל מוֹעֵד֙
יַקְרִ֣יב אֹת֔וֹ לִרְצֹנ֖וֹ לִפְנֵ֥י יְהֹוָֽה׃
ד וְסָמַ֣ךְ יָד֔וֹ עַ֖ל רֹ֣אשׁ הָעֹלָ֑ה וְנִרְצָ֥ה

אונקלוס

קוּרְבָּנֵיהּ מִן תּוֹרֵי דְּכַר שְׁלִים יְקָרְבִנֵּהּ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא יְקָרֵיב יָתֵיהּ לְרַעֲוָא לֵיהּ קֳדָם יְיָ׃
ד וְיִסְמוֹךְ יְדֵיהּ עַל רֵישׁ עֲלָתָא וְיִתְרְעֵי לֵיהּ

תו"א קרבנו ב"ק סה. פו מנחות יח: תמים בכורות מא מב: יקריב אותו ר"ה ו

יבמות קי קידושין נ בסרא מח ערכין כא כריתות ז: לרצונו ערכין כא: לפני ה' זבחים קיט: וסמך עירובין לו יומא ב טו מגילה יז קידושין לו זבחים לג לו קיט חולין ג: ונרצה לו פסחים עב יומא ה זבחים ד טז חולין כ מנחות נג:

רשב"ם

.. . אם זכר תמים יקריבנו ולפתח אהל מועד או יהיה לו לרצון. אבל בחולה ובעל מום כתיב הירצך או הישא פניך. וכן ומנחה לא ארצה מידכם:

שפתי חכמים

אלף כ"ו שלא נשתתפו בו כל ישראל: ד פי' מאכל המזבח הבא מן המותרות פי' שנתותרו מן חלאי שקלים משנה שעברה מאותן מותר חלאי שקלים היו קונין כבשים לעולות והקריבו אותן על המזבח בשעה שלא היו קרבנות יחידים להקריב כדי שלא יהא המזבח פנוי בלא הקרבת קרבנות: ה הא דהביא רש"י הכא מיעוט דזכרים לאפוקי טומטו' ואנדרוגינוס ולא שאר המיעוטין דלקמן משום שבא לפרש בתר הכי תמים בלא מום דלא תקשי ליה מנ"ל דתמים בלא מום דלמא תמים פי' שיהא תמים באיכותו דהיינו שלא יהא טומטו' ואנדרוגינוס להכי הביא רש"י זכר דלמטה שממעט מזכר דלמע' טומטום ואנדרוגינוס ממילא פי' של תמים בלא מום: ו כ' הרא"ם ואע"ג דכתיב במקום אחר כל אשר בו מום לא תקריבו וא"כ תמים ל"ל ככר תירצו בת"כ ואמרו אהי תמים הכא להיקשא הוא דאתא כלו' כשם שאם אינו תמים אלא בע"מ אינו לרצון כדכתיב כל אשר בו מום וגו' כך אם אינו זכר אלא נקבה או טומטו' ואנדרוגינוס אינו לרצון: ז ופי' יקריבנו מענין קורבה שפי' יביאנו והוכחתו אל פתח א"מ ל"ל לכתוב זכר תמים יקריב אותו לרצונו לפני ה' ותו לא: ח פי' היה לו לכתוב יקריבנו וגו' אהל מועד לרצונו לפני ה' בשלמא בלא פי' דמטפל בה עד העזרה ה"א יקריב יתירא בא ללמד שמחויב לטפל בה עד לפנים מן העזרה אבל מאחר שפי' דאינו מחויב לטפל בה אלא עד פתח העזרה יקריב ל"ל: ט פי' כגון רובע ונרבע וכיוצא בהם: י עם חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח ושלמים: כ ולא מיקריב מפיק דהוא לרבוי דאם נתערבה עולה בעולה או עולה בחולין הוא דאתא אלא מיתורא דאותו מפיק ליה: ל כלו' יכול אם כופהו שיקנה הזבח להקריב והוא צועק תמיד איני רוצה לעשות אפ"ה עושה בע"כ ת"ל לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואז הוא מקריב. (ד"ד) א"ל מה מהני אמיר' זו כיון דבע"כ אומר כן דאמרי' אגב אונסו גמר בלבו להסכים עם מה שאומר בע"פ כי רצונו להפטר מהאונס ואפי' בענין ממון אמרינן בכ"ב אמר רב הונא תלה אותו עד דזבין ליה קנה דאגב אונסיה גמר ומקני ליה כ"ש כאן דמצוה הוא: מ דמקרא נדרש לפניו ולאחריו לפני ה' דהיינו באהל מועד שם ארון והשכינה שרויה בו: נ דק"ל העולה ל"ל דהא ברישא דקרא כתיב עולה ועליו קאי אלא לרבות לסמיכה כל שנקרא עולה לסמיכ' אפי' עולת חובה ומדכתיב העולה בה"א הידיע' ר"ל העול' הנזכרת מן הבקר ומן הצאן למעט עולת עוף לסמיכה ולהביא עולת צאן ג"כ לסמיכה: ס כגון לא תקח האם על הבנים וכתיב שלח תשלח את האם וכן לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו. וכן לא תגזול וכתיב והשיב את הגזילה שלא נכתב בהם שום

רש"י

המזבח ד הבאה מן המותרות: (ג) זכר. ולא נקבה כשהוא אומר זכר למטה ה שאין ת"ל זכר ולא טומטו' ואנדרוגינו': **תמים**. ו בלא מום: **אל פתח אהל מועד**. מטפל בהבאתו עד העזרה ז מהו או' יקריב יקריב ח אפי' נתערב' עולת ראובן בעולת שמעון יקריב כל א' לשם מי שהוא וכן עולה בחולין ימכרו החולין לצרכי עולות והרי הן כולן עולות ותקרב כל אחת לשם מי שהוא יכול אפי' נתערב' בפסולין ט או בשאינו מינו י ת"ל יקריבנו: **יקריב אותו**. מלמד שכופין אותו כ יכול בעל כרחו ל ת"ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני: **לפני ה' וסמך**. אין סמיכה מ בבמה: (ד) **על ראש העולה**. להביא עולת חובה לסמיכה נ ולהביא עול' הצאן: **העולה**. פרט לעולת העוף: **ונרצה לו**. על מה הוא מרצה לו א"ת על כריתות ומיתות ב"ד או מיתה בידי שמים או מלקות הרי עונשן אמור הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו ס שנתק לעשה:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) אל פתח אהל מועד יקריב אותו. שלא יאמר אדם לכהן לך וקח בהמה והקרב אותה אין זה דרך של מעלה אלא בעל הקרבן מדדהו ומביאו עד לפני בית המלך:

ליקוטי יקרים

דאָס איך זיי ניט גיבאָטין זיי זאָלין מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת, דער פירוש איז לְמָשָׁל רְאוּבֵן איז גקומען צוא שִׁמְעוֹן אין שְׁטוּב אונ אין שְׁטוּב איז גשטאנען אַקאסטין מיט פייערע גלעזערנע כֵּלִים, אוי רְאוּבֵן איז גגאנגין געבין דעם קאסטין, האט זיך פר שׁלעפט דאס קלייד פון רְאוּבֵן אין דעם קאסטין אונ ער האט אַשלעפ גיטאן דעם קאסטין אונ דער קאסטין איז געפאלין אונ אלע כֵּלִים זענען צוא בראכין גוואָרען, דער שאדין איז זייער

פירוש לתורת אלהים

זיין קָרְבָּן עוֹלָה איז פון רינדער זָכָר זאל ער ברענגן אַזָכָר ניט אַנְקֵבָה תָּמִים גאנץ אן אפעלער יַקְרִיבֶנּוּ זאל ער אים גנעהנין אֶל פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד צו דר טיר פון אוהל מועד יַקְרִיב אוֹתוֹ זאל ער אים גנעהנין רש"י שרייבט דאס בית דין גייט אים ער זאל ברענגין דם קרבן וואס ער האט מנדר גוועזן לִרְצוֹנוֹ מיט זיין ווילען כלומר מען נייט אים ביז ער מוז אליין זאגין איך וויל ברענגן דעם קרבן לִפְנֵי יְיָ פאר גאט: (ד) וְסָמַךְ יָדוֹ ער זאל אן לעהנן זיין האנד עַל רֹאשׁ הָעוֹלָה אויף דעם קאפ פון דער עולה וְנִרְצָה לוֹ עס

מצות השם

(קטו) (זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְיָ) דס איז די (מִצְוַת עֲשֵׂה) ווען איינר ברענגט איין עוֹלָה פר אַקָרְבָּן אַזוֹ מוז דס זיין איין זָכָר אונ עס טאר ניט זיין מיט קיין פעלער אונ מען מוז דם קוילן אין דר עֲזָרָה אונ די שְׁחִיטָה מעג זיין אפילו איין יִשְׂרָאֵל זאל קוילן נאר די אנדרי עֲבוֹדוֹת הַיְינוּ בלוט שפרענגין אונ אויך אנדרי עֲבוֹדוֹת וואס מען בראך מוז זיין נאר איין כֹּהֵן זאל טאן די עֲבוֹדוֹת אונ די מִצְוָה איז נוהג אין דר צייט ווען דס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ איז גשטאנען:

משלי חכמים

אין שְׁטָאט בַּיי טָאג טָאמער ווערט מען דער זעהן נָס ער פירט, איז ער גישטאנען בייא דעם זאמד ביז נאכט, אין דער היים האבין דם נוייב מיט די קינדר גיוואַרט אוף זיין קומען ער זאל ברענגן עפיס געלד, עס איז גוואָרין שפעט ביי נאכט, אונ דאס נוייב האט גיוואַרט, די קינדר זענגן איין

לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי׃ ה וְיִכּוֹס יָת בַּר תּוֹרֵי קֳדָם יְיָ וִיקָרְבוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא יָת דְּמָא וְיִזְרְקוּן יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר דִּי בִתְרַע

לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו׃ ה וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־

תו"א ושחט יומא כז מגילה כח זבחים לב לג מז מנחות יט חולין יג יז: לפני ה' זבחים לב מז: והקריבו בני ברכות לג יומא כז חגיגה יא קידושין ט זבחים יג לג פא מנחות יט: וזרקו את זבחים כו קיט מנחות יט: סביב זבחים נג:

בעל הטורים

(ה) בן בקר. עולה שנ"ד שלריך להיות בן שנה: וזרקו את הדם. בבן הבקר כתיב את הדם ובלאן כתיב את דמו לפי שדמו של

רשב"ם

(ה) והקריבו. קבלת הדם והולכתו כדי לזורקו על המזבח. וגם רבותי כך פירשוהו: אשר פתח אהל מועד. ולא מזבח הזהב שבתוך אהל מועד:

רש"י

(ה) ושחט והקריבו הכהנים. מקבלה ואילך מלות כהונה למד על השחיטה ע שכשרה בזר: לפני ה'. פ בעזרה: והקריבו. זו קבלה שהיא הראשונ' ומשמע' לשון הולכה צ למדנו שתיהן [ס"א ששתיהן] בבני אהרן: בני אהרן. יכול חללים ק ת"ל הכהנים: את הדם וזרקו את הדם. מה ת"ל דם דם ב' פעמים להביא את שנתערב במינו ר או בשאינו מינו יכול אף בפסולים או בחטאות ש הפנימיות או בחטאות החיצוניות ת שאלו למעלה א ואלו למטה ת"ל במקו' אחר ב את דמו: וזרקו. עומד למטה ג וזורק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הזויות לכך נא' סביב שיהא הדם ניתן בד' רוחות המזבח או יכול יקיפנו כחוט ת"ל וזרקו ואי אפשר להקיף בזריקה אי וזרקו יכול בזריקה אחת ת"ל סביב הא כילד נותן שתי מתנות ד שהן ד':

שפתי חכמים

עונש אבל אלו הנזכרים עונשם אמור בין על מזיד שהוא מיתה בידי או מלקות בין על שוגג שהוא חטאת: ע מדכתיב ושחט סתם ואחריו כתיב והקריבו בני אהרן משמע דשחיטה כשרה בזר (נח"י) פי' דאס"ד דקבלה מותרת בזר ומהולכה ואילך מלות כהונה ופי' של והקריב היינו הולכה ה"ל להזכיר קבלה עם השחיט' קודם והקריבו בני אהרן ומדלא הזכיר ש"מ דוהקריבו היינו קבלה. (ג"א) פי' דודאי האי והקריבו הוא קבלה דהולכה ליכא למימר דודאי ההולכה לא היה מהכרח עבודה שאם היה נשחט אצל המזבח עד שלא היה לריך להוליכ' לא היה לריך הולכה א"כ לריך לו' דקרא דוהקריבו היינו קבלה שהיא הית' מלוה שא"א בלעדה וא"כ למה כ' ל' והקריבו אלא דמשמע נמי הולכה ולמדנו שניהם שלא יהיו אלא בכהן: פ אבל לא באהל מועד דא"כ ה"ל למיכתב לפני ה' את פני הכפורת או לפני ה' פתח אהל מועד: צ כלו' אע"פ שמשמעותה ל' הולכה למזבח מ"מ כיון שקבל' הדם היא ראשונה שאחר השחיטה וקודם להולכה ע"כ לריכין אנו לפרש על הקבלה ולמדנו גם ההולכה במכ"ש: ק וא"ת לשתוק מבני אהרן ככר תירלו בגמ' אוליא חללים ולא אוליא בע"מ ת"ל בני אהרן מה אהרן כשר בלא מום אף בניו כשרי' ואע"פ שבפ' אמור מרבינן מהכהנים בע"מ ועיין התירוץ במ"י (ג"א) וא"ת ל"ל קרא לפסול בע"מ תיפוק ליה מכל איש אשר בו מום וגו' וי"ל דהפס בעבודה במזבח כדכתיב לא יגש להקריב אשי ה' וכאן מרבה קבלה ושאר עבודות כלם. א"נ לו' שעובר בעשה ול"ת דכך משמעו בני אהרן מה אהרן בלא מום אף כל כהן בלא מום מותר בהקרבה ולאו הבא מכלל עשה עשה לאשמועינן דעובר בלאו ועשה: ר פי' במינו דם עולת ראובן בדם עולת שמעון שאינו מינו דם עולה בדם תמורה או בדם אשם או בדם כל הקרבנות שדמם נזרק למטה מחוט הסיקרא כמו דם עולה אין בכך כלום כיון שנזרקים כלם למטה מחוט הסיקרא אע"פ שדם העולה לריך ב' מתנות שהן ארבע ויש משאר דמים שאין בהם אלא מתנה אחת אין בכך כלום ויתן הכל מתנה אחת אבל לא בהיפך מפני שיש בהם דם שאין טעונה אלא מתנה אחת ויעבור על כל תוסיף: ש שדמו נזרק על הפרוכת הפנימי ועל המזבח הפנימי: ת שדמו נזרק במזבח החילון: א פי' למעל' מחוט הסיקרא: ב פי' למעט שנתערב דמו בדם חטאת הפנימי או החילון וכילד יעשה אם נתערבו ישפכו אל האמה וכן אם נתערב דם הנזרק למעלה מחוט הסיקרא בדם הנזרק למטה ישפכו ג"כ אל האמה: ג פי' על הארץ ולא על הכבש: ד פי' כל הזריק' היא מן הכלי שבו קבל הדם וזורק בכותל המזבח כנגד חודו של מזבח בזוית מזרחית לפונית והדם מתפשט לשתי רוחות הזוית והוי כמין ג"ם יונית והיא ככ"ף פשוטה שלנו הפוכה ואח"כ בא לקרן מערבי' דרומית שכנגדה באלכסון וזורק מן הכלי לחודו של זוית כמין ג"ם ונמלא שבשתי מתנות הללו שבקרן מזרחית לפונית ומערבית

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ד) לכפר עליו. כי כשאדם אוכל חלב בשוגג מביא חטאת ועל הספק אשם תלוי ולפעמים סבור בודאי שאכל שומן והוא אכל חלב ועליו העלה מכפרת מה שלא ידע לעולם: (ה) ושחט. לשון יחיד כי כן דרך שחיטה אבל בהקרבה כתי' והקריבו וזרקו וערכו ונתנו: את בן הבקר. משמע בחור וילד שלא יביא זקן או חולה משום הקריבהו נא לפחתך: בני אהרן. שלא יהו מקריבין

פירוש לתורת אלהים

וָועט זַיין צוּ אִים בַּאוואָליגְט לְכַפֵּר עָלָיו צוּ מְכַפֵּר זַיין אוֹף אִים: (ה) וְשָׁחַט עֶר זָאל שֶׁעכְטֶן (אֲפִילוּ אַ יִשְׂרָאֵל) אֶת בֶּן הַבָּקָר דָם יוּנְגֶע רִינְד לִפְנֵי יְיָ פַּר גָאט וְהִקְרִיבוּ אוּנ דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן זָאלִין גְנֶעהְמֶן אֶת הַדָּם דָם בְּלוּט פוּן דֶעם קָרְבָּן וְזָרְקוּ אוּנ זֵיי זָאלֶן שְׁפְּרֶענְגִין עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ אַרוּם אֲשֶׁר פֶּתַח אוֹהֶל

ליקוטי יקרים

גְרוֹס גְוֶוען, שִׁמְעוֹן אִיז גְגַאנְגֶען מִיט רְאוּבֵן צוּ אַדִין תּוֹרָה, אוּנ רְאוּבֵן הָאט גְזָאגְט צוּ שִׁמְעוֹן וָוען אִיךְ וָואלְט גְעטָאן דֶעם שָׁאדֶן גֶערִין ווילִיג וָואלְסְטוּ גְרֶעכְט גְוֶוען, אִיךְ הָאבּ דָאךְ גְטָאן דֶעם שָׁאדֶען נִיט ווילֶנְדִיג אוּנ אַז דוּא הָאסְט גְעוואוּסְט אִין קַאסְטִין אִיז דָא טַייעֶרֶע כֵּלִים פַאר וָואס הָאסְטוּ גֶעשְׁטֶעלְט דֶעם קַאסְטֶן אִין מִיטֶען וֶועג וְוא מֶענְטְשֶׁן גֵייעֶן, הָט דֶער דַיָּין גְעפַּסְקֶנְט רְאוּבֵן אִיז גֶערֶעכְט, נָאר פוּן דֶעסְט וֶועגֶן רְאוּבֵן זָאל זִיךְ הִיטֶען עֶר זָאל נָאךְ אַמָאל אַכְטוּנְג גֶעבֶּן וִוי עֶר גֵייט, הָט דֶער דַיָּין אִים גֶעקַנְסְט מִיט הוּנְדֶערְט רוּבֶּל צוּא בַּצָאלִין, דִיא הוּנְדֶערְט רוּבֶּל הָט שִׁמְעוֹן נִיט גְוָואלְט גֶעמֶען, עֶר הָט גְזָאגְט מַיין שָׁאדֶען אִיז אוֹף טוֹיזֶענְדֶער וָוס וֶועל אִיךְ נֶעמֶען הוּנְדֶערְט רוּבֶּל, נָאר צוּא קַנְסֶנֶן רְאוּבֵן עֶר זָאל זִיךְ ווייטֶער הִיטֶען זָאל עֶר גֶעבִּין דִי הוּנְדֶערְט רוּבֶּל אוֹף צְדָקָה, דָס זָעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס זִינְדִיגְט, דֶר שָׁאדִין וָוס עֶר מַאכְט אִין הִימֶל אִין אַלֶע וֶועלְטִין אִיז זֵייעֶר גְרוֹס, נָאר פוּן דֶעסְט וֶועגִין אִיז אָבֶּער הקב"ה אוֹךְ שׁוּלְדִיג צוּ וָוס הָט עֶר בַּשַׁאפֶן אַיֵּצֶר הָרָע, דֶרִיבֶּר דֶער מֶענְטְשׁ זָאל בַּארְפֶן בַּצָאלִין דֶעם שָׁאדִין אִיז זֵייעֶר שְׁוֶוער, אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ הָט אַטַעֲנָה אִיךְ הָאבּ גֶעזִינְדִיגְט נִיט

משלי חכמים

מַיין גִישְׁלָאפִין הוּנְגֶערִיג, זַיינֶער צְוֶועלִיף בַּייא נַאכְט אִיז עֶר גִיקוּמֶן מִיט דֶעם וֶועגֶעלֶע אַהֵיים, עֶר הָט אַרָאפּ גִינוּמֶן פוּן וֶועגֶעלֶע דֶעם עָרְשְׁטִין זַאק מִיט גָאלְד אוּנ הָאט אִים אַנְוֶוארְף גִיטָאהֶן אוֹף דִי עֶרְד, ווייל דֶר זַאק אִיז גְוֶוען אַלְט

פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ו וְהִפְשִׁיט אֶת־
הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ׃ ז וְנָתְנוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ׃ ח וְעָרְכוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֵת הַנְּתָחִים

מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ו וְיַשְׁלַח יָת
עֲלָתָא וִיפַלֵּג יָתַהּ
לְאֶבְרָהָא׃ ז וְיִתְּנוּן בְּנֵי
אַהֲרֹן כַּהֲנָא אֶשָּׁתָא עַל
מַדְבְּחָא וִיסַדְּרוּן אָעַיָּא עַל
אֶשָּׁתָא׃ ח וִיסַדְּרוּן בְּנֵי
אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא יָת אֶבְרַיָּא

תו"א והפשיט זבחים קג חולין יא: ונתח אותה זבחים פה חולין יא: ונתנו בני פרוזין סג יומא כא כו פה נג זבחים יג: וערכו כליס יומא טו: וערכו בני יומא כו אבחים יח חולין ט:

שפתי חכמים

דרומית כדס המזרק מראה לד' רוחו' המזבח והו שאמר פביב: ה דאל"כ פתח אהל מועד ל"ל והא לעיל תיניה ג"כ כתיב פתח אהל מועד: ו פי' דהא בעולה קאי וכל"ל והפשיטה אלא וכו' ל"ם עולת עופים ונריס ושבדים וה"א דהעולה ממעט אם נשמט' תון לומנה או תון למקומה או שאר פסולי' אם עלתה על המזבח בלתי בהפשטה שלא ירד שמקטיר' עם עורה וא"ל הפשט': ז ובנתחים מפרשים כילד יפשו כפי' כ' דיומא: ח לאו למימרא שבכל יום יורדת אלא האש שירד בימי משה לא נסתלק מן המזבח עד שבאו לבית עולמים ואז ירד אש מן השמים בבנין שלמה ולא נסתלק עד שנסתלק בימי מנשה: ט דאל"כ כהן ל"ל וכן בני אהרן הכהנים ל"ל אי למעוטי חללים השתא דמעטינהו מקבל' דמים דהיא ראשונה לזריקת הדם שאר עבודו' שלאחריה לא כ"ש אלא לו' לך שיהא כל עבודות כ"ג לדרך כ"ג וכהן הדיוט כדרך כהן הדיוט כ"ג בח' בגדים וכהן הדיוט בד' בגדים: י דכיון שנתתכו

רש"י

אשר פתח אהל מועד. ולא בזמן שהוא ה מפורק: (ו) והפשיט את העולה. מה ת"ל העולה לרבות ו את כל העולות להפשט ונתוח: אתה לנתחיה. ולא נתחיה ז לנתחים: (ז) ונתנו אש. אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצו' ח להביא מן ההדיוט: בני אהרן הכהן. כשהוא בכיהונו ט הא אם עבד בבגדי כהן הדיוט עבודתו פסולה: (ח) בני אהרן הכהנים. כשהם בכיהונם הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים עבודתו פסולה: את הנתחים את הראש. לפי שאין הראש בכלל הפשט שכבר הותז בשחיטה י לפיכך

דעת זקנים מבעלי התוספות

כתנים זקנים שמרתתין ידיהם וכן אז"ל במסכת חולין מאימתי כהנים פסולין משירתת: (ו) והפשיט את. לפי שמצינו בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שהכל נשרף עור ובשר ופרש הצרך לפרש כאן אע"פ שעולה כליל ונשרפת שטעונ' הפשט ואין העור נשרף • (ח) וערכו בני אהרן. וגבי בן צאן כתיב וערך לפי שבכשר שהוא גדול צריך שנים אבל צאן שהוא קטן סגי

ליקוטי יקרים

הלֶעְנְדִיג, הָט הקב"ה גֶעפָּסְקֶנְט עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען אַקָּרְבָּן, דָאס וֶועט אִים זַיין צוּא גֶעדֶענְקֶען עֶר זָאל זִיךְ אַייטְפֶער הִיטֶען נִיט צוּא זִינְדִיגֶען, דְּרִיבֶּער וֶוען דִיא יוּדִין זֶענֶען אָרוֹס גֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם אוּנ יוּדִין הָאבֶּען גֶדַארְפְט קוּמֶען צוּם בַּארְג סִינַי נֶעמֶען דִי תּוֹרָה וָואס זַיי זֶענֶען דַאמָאלְס פְּרַייא גֶווֶארֶען פוּן יֵצֶר הָרָע, אוּנ וָואלְטִין נִיט מֶער גֶעזִינְדִיגְט, דְּרִיבֶּער הָט הקב"ה דַאמָאלְס נִיט גֶבָּאטִין אוֹיף קָרְבָּנוֹת, צוּ וָואס דַארְף מֶען קָרְבָּנוֹת אַז מֶען וֶועט נִיט זִינְדִיגֶען. אָבֶּער נָאךְ דֶעם וִויא דִיא יוּדִין הָאבִּין גֶמַאכְט דֶעם עֵגֶל אוּנ דֶער יֵצֶר הָרָע אִיז צוּרִיק גְקוּמֶען צוּ דִי יוּדִין הָט הקב"ה גְבָּאטִין אוֹיף קָרְבָּנוֹת:

נָאךְ אַפְּשַׁט קֶענֶען מִיר זָאגִין לְמָשָׁל אַסוֹחֵר הָט גֶזֶעהֶן אֵיינֶער פוּן זַיינֶע שְׁכֵנִים קוֹיפְט פִיל סְחוֹרָה אוּנ שְׁטוּב זַאכִין אִין אַקְרָאם נִיט וַוייט פוּן אִים אוּנ עֶר צָאלְט פַר אַלֶץ מְזוּמָן גֶעלְד

פירוש לתורת אלהים

טַשׁ וָוס דֶער מִזְבֵּחַ שְׁטֵייט בַּיי דֶער טִיהר פוּן אֹהֶל מוֹעֵד: (ו) וְהִפְשִׁיט אוּנ עֶר זָאל אָפּ צִיהֶען דִי פֶעל פוּן דֶער עוֹלָה וְנִתַּח אוֹתָהּ אוּנ עֶר זָאל זִיא שְׁנַיידִין לִנְתָחֶיהָ צוּ אִירֶע שְׁטִיקֶער: (ז) וְנָתְנוּ דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן זָאלֶען גֶעבֶּען אֵשׁ פַייעֶר עַל הַמִּזְבֵּחַ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ רש"י שְׁרַייבְּט חָאטְשֶׁי עֶס הָט אַרָאפּ גֶנִידֶערְט פַייעֶר פוּן דֶעם הִימֶל אוֹיף דִי קָרְבָּנוֹת אִיז אַמִצְוָה מֶען זָאל נָאךְ בְּרֶענְגֶען פַייעֶר צוּם מִזְבֵּחַ וְעָרְכוּ אוּנ זַיי זָאלֶען אָן רֶעכְטִין עֵצִים הָאלְץ אוֹיף דֶעם פַייעֶר: (ח) וְעָרְכוּ אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן דִי כֹּהֲנִים זָאלֶן

אוּנ בַּיי אִים קוֹיפְט עֶר גָאר נִיט, הָט דֶר סוֹחֵר גֶעטְרַאכְט וִויא אַזוֹ בֶּעקוּמְט מֶען דֶעם מֶענְטְשׁ צוּ זִיךְ אִין קְרָאם עֶר זָאל אַלֶץ קוֹיפִין בַּייא מִיר, אַמָאל הָט דֶר קְרֶעמֶער גֶערוּפֶען דֶעם שָׁכֵן צוּא זִיךְ אִין קְרָאם אוּנ זָאגְט צוּ אִים זָאג מִיר מַיין שָׁכֵן פַאר וָואס קוּמְסְטוּ קֵיי מָאל נִיט צוּ מִיר אִין קְרָאם אָדֶער אִין שְׁטוּב, דַיין פָאטֶער פְלֶעגְט אֵייבִּיג אַרַיין קוּמֶען צוּ מִיר אוּנ פְלֶעגְט זַיין יֶעדֶער טָאג עֶטְלִיכֶע שָׁעָה בַּיי מִיר אִין קְרָאם אַמָאל אִין שְׁטוּב אוּנ דוּ בִּיזְט אַזוֹ דֶער וַוייטֶערְט פוּן מִיר, דֶר שָׁכֵן הָאט אִים צוּ גֶעזָאגְט עֶר זָאל אַלֵי טָאג קוּמֶען צוּ אִים אִין קְרָאם, עֶר הָאט אַזוֹ גְּטָאהְן אַלֶע טָאג אִיז עֶר גְקוּמֶען צוּ אִים אִין קְרָאם אוּנ הָט גֶעשְׁמוּעֶסְט מִיט דֶעם קְרֶעמֶער עֶטְלִיכֶע שָׁעָה, פוּן דֶעסְט וֶועגִין סְחוֹרָה הָאט עֶר גְקוֹיפְט אִין דִיא זֶעלְבִּיגֶע קְרָאם וָואס עֶר הָאט פְרִיעֶר גֶקוֹיפְט אוּנ בַּיי אִים הָט עֶר נִיט גֶעקוֹיפְט אֲפִילוּ פַאר אֵיין קָאפֶּעקֶע, עֶס אִיז אַזוֹ אֲרִיבֶּער גֶעגַאנְגֶען אַפָּאר וָואכִין אַמָאל הָט דֶר קְרֶעמֶער

משלי חכמים

אִיז עֶר צוּרִיסִין גִיוָוארִין אוּנ דִי גָאלְד הָט אָן גִיהוֹבִּין פַאלִין פוּן זַאק אוֹיף דִי עֶרְד וִוי דָס טַייב הָט דֶר זֶעהֶן דָס גְרוֹסֶע פַר מֶעגִין וָוס דֶער מַאן הָט גִיבְּרֶענְגְט, פוּן דִי גְרוֹסִי פְרֵייד הָט זִיא גִיחַלֶּשְׁט אוּנ אִיז גִישְׁטָארְבִּין, עֶס זֶענִין צוּ זַאמִין גִילָאפִין מֶענְטְשִׁין, אֵיינֶער הָאט אִים גִיפְרֶעגְט זָאג מִיר, דַיין טַייב אִיז פוּן דִי גְרוֹסִי שִׂמְחָה גִשְׁטָארְבִּין, עֶס וְוינְדֶערְט מִיךְ אוֹיף דִיר וִוי אַזוֹ בִּיסְטוּ גִבְּלִיבִּין לֶעבִּין, הָט עֶר גִזָאגְט מַיין וַוייב הָט דֶעם גַאנְצִין אוֹצָר נִיט גִזֶעהְן, הָט זִיא גָאר גִיהַאט אַשִׂמְחָה אַלַיין, הָאט זִיא דָאס נִיט גִיקֶענְט אוֹיס הַאלְטִין אוּנ אִיז גִישְׁטָארְבִּין, אָבֶּער אִיךְ הָאבּ גִזֶעהֶן דֶעם גַאנְצִין אוֹצָר, וִוי פִיל אִיךְ הָאבּ גִינוּמֶען פוּן אִים אִיז וִויא מֶען נֶעמְט אַטְרָאפִּין פוּן יָם, דֶר גְרוֹסֶר צַעַר וָוס אִיךְ הָאבּ גִיהַאט ווייל אִיךְ קֶען נִיט נֶעמִין דֶעם גַאנְצִין אוֹצָר, דָאס הָאט מִיר גִישְׁטֶערְט מַיין גַאנְצֶע שִׂמְחָה, אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ הָט הָט נִיט גִיזֶעהֶן בֵּייכֶער פוּן אִים, מֵיינְט עֶר צוּ זַיין דֶר גְרוֹיסֶער גְבִּיר אוּנ שְׁטָאלְצִירְט מִיט זַיין רַייכְקַייט אוּנ אִיז

יָת רֵישָׁא וְיָת תַּרְבָּא עַל
אָעַיָּא דִּי עַל אֶשָּׁתָא דִּי
עַל מַדְבְּחָא׃ ט וְגַוֵּיהּ
וּכְרָעוֹהִי יְחַלֵּיל בְּמַיָּא
וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת כּוֹלָּא
לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא קוּרְבַּן
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
י וְאִם מִן עָנָא קוּרְבָּנֵיהּ
מִן אִמְּרַיָּא אוֹ מִן בְּנֵי

אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֶר עַל־הָעֵצִים
אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃
ט וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה
אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַיהוָה׃ ס י וְאִם־
מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ

תו"א את הראש יומא סח: הפדר חולין כז: על העצים זבחים סב מנחות ג כ כז תמיד נט: וקרבו יומא סח: אשה ריח שבועות טו מנחות קי: ואם מן הצאן נזיר לה זבחים מז בכורות מא:

בעל הטורים

לאן דומ' לדם האדם לכך כתיב דמו שמעלה עליו הכ' כאלו הקריב דמו: (ט) בבן בקר כתיב וקרבו וכרעיו ובצאן כתיב והקרב והכרעים ואיתא בתנא דבי אליהו לפי שבשמהלכת בהמה דקה מגבהת כרעי' כמו שתי וערב אבל בהמה גסה מגבהת כרעיה לצדדיה ולכך בהמה דקה משתנה מאכל' בבטנה ועל כן לואת' ג"כ משונה מבהמה גסה: בבן הבקר לא כתיב אלא והקטיר ובצאן כתיב והקריב והקטיר לפי שצאן הוא מועט ומקריב ומקטיר הכל בפעם אחת: בבן בקר לא כתיב הוא ובצאן וגם בעוף כתיב הוא לפי שעולת העוף באה תחת הכבש בדלות יכול אם

רשב"ם

(ח) הפדר. חלב: (ט) וכרעיו. רגליו:

רש"י

הוצרך למנותו לעצמו: ואת הפדר. למה נא' כ ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה וזהו דרך כבוד של מעלה: אשר על המזבח. שלא יהיו הגזירין ל יוצאין חוץ למערכה: (ט) עולה. לשם עולה מ יקטירנו: אשה. כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש נ וכל אשה ל' אש פוייו"ר בלעז: ניחוח. נחת רוח ס לפני שאמרתי ונעשה רצוני: (י) ואם מן הצאן. וי"ו מוסיף על ענין ראשון ע ולמה הפסיק פ ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה: מן הצאן מן

שפתי חכמים

הסימנים קרי ליה סוחז מפני שכל חיותו תלוי בהן ומונח בדיקולא דמיא ובכלל הפשטה אינו אלא קרב כמות שהוא עם העור: כ דבשלמא ראש אילטריך לרבויי משום שכבר הותז ואינו בכלל הפשטה אלא הפדר למה לי: ל פי' גזירים חתיכות עצים גסים שלא יצא חוץ למערכה מקום שמקטירי' האיברי' של הקרבנות והיא אמה על אמה שהיו הגזרי עצים ג"כ ארכן אמה כדי שלא יצאו חוץ למערכ' כדי שלא ימנעו רגלי הכהנים בהליכה סביב המערכה: מ פי' לאפוקי לשם שלמים: נ פי' לשרפו באש לגמרי ולא לצלו' שם בלבד כמו החתיכות הצלויים על הגחלים ואחר כך יעלם משם בעת דישון המזבח הרמב"ן ז"ל: ס פי' ולא שיקבל תנוחה מריח הקרבן דהא כתיב אם ארעב לא אומר לך וגו': ע וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון שגם כאן צריך סמיכה הפשט ונתוח וכל הדברים המפורשים לעיל:

פ ואם תאמר והא פרש"י לעיל יכול אף להפסקות היתה קריאה וכו' אלמא בלא וי"ו מוסיף לענין ראשון וי"ל דלרבותא בעלמא הוא דקאמר כלו' כיון דכתיב ואם וא"ו מוסיף על ענין ראשון והוה כאלו פרשה א"כ כ"ש למה הפסיק הענין ותירץ כדי וכו' רא"ם:

דעת זקנים מבעלי התוספות

בחד: (ט) וקרבו. לפי שזו באה על שלחן המלך צריכה להעשות בכבוד ונקיות אבל קדשים הנשרפין בחוץ נאמר בהם וקרבו ופרשו וכן ושרפו באש את שרותם ואת בשרם ואת פרשם:

פירוש לתורת אלהים

אָן רֶעכְטִין אֶת הַנְּתָחִים דִּיא שְׁטִיקֶר אֶת הָרֹאשׁ דֶעם קָאפּ וְאֶת הַפָּדֶר אוּנ דֶעם נֶעץ עַל הָעֵצִים אויף דֶעם הָאלְץ וָוס איז אוף דֶעם פַייֶער אֲשֶׁר וָואס אוף דֶעם מִזְבֵּחַ: (ט) וְקִרְבּוֹ אוּנ זַיין אִינְוֶוייִנִיגְסְטֶע וּכְרָעָיו זַיינֶע קְנִיעֶן יִרְחַץ בַּמָּיִם זָאל עֶר אָפּ וַואשֶׁען מִיט וַואסֶער וְהִקְטִיר אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל דָס אַלְץ מַקְטִיר זַיין הַמִּזְבֵּחָה אוּף דֶעם מִזְבֵּחַ עוֹלָה עֶר זָאל עֶס מַקְטִיר זַיין לְשֵׁם עוֹלָה אִשֵּׁה פַייֶער אָפֶּר רֵיחַ נִיחוֹחַ אַנְגְשְׁמַאקֶר רֵיחַ לַיְיָ צוּ גָאט כְּלוֹמֶר גָאט הָט דֶר פוּן נַחַת רוּחַ וַוייל מֶען טוּט זַיין רָצוֹן: (י) וְאִם מִן הַצֹּאן אוּנ אַז פוּן שָׁאף קָרְבָּנוֹ וֶועט זַיין זַיין קָרְבָּן מִן הַכְּשָׂבִים פוּן שָׁאף אוֹ מִן הָעִזִּים

ליקוטי יקרים

גְוָאנְט צוּם שָׁכֵן אִיךְ בֶּעט דִיךְ דוּא זָאלְסְט נִיט מֶער קוּמֶן צוּא מִיר אִין קְרָאם, הָט דֶר שָׁכֵן אִים גֶעפְרֶעגְט פַאר וָואס זָאגְסְטוּ מִיר אָפּ פוּן דֵיין קְרָאם, וָואס הָאבּ אִיךְ גֶעזִינְדִיגְט, הָאט דֶר קְרֶעמֶער צוּ אִים גֶעזָאגְט דוּ שׁוֹטֶה, פַר וָואס חָאסְטוּ נִיט פַאר שְׁטַאנֶען וֶוענִין וָואס הָאבּ אִיךְ גְבֶּעטִין דוּא זָאלְסְט קוּמֶען צוּא מִיר אִין קְרָאם, דַארְף אִיךְ דֶען דִיךְ בַּייא מִיר אִין קְרָאם, דַארְף אִיךְ דֶען דֵיין שְׁטוּסִין מִיט מִיר, אִיךְ הָאבּ גְמֵיינְט אַז דוּ וֶועסְט אַלִי טָאג זַיין בַּייא מִיר אִין קְרָאם וֶועסְטוּ אַלְץ קוֹיפִין בַּייא מִיר וָואס דוּ דַארְפְסְט, אָבֶער אִיצְט אַז אִיךְ זֶעה, דוּא קוֹיפְסְט אַלְץ אִין דִי זֶעלְבִּיגֶע קְרָאם וָואס דוּ הָאסְט גְקוֹיפְט אוּנ בַּייא מִיר קוֹיפְסְטוּ נָאר נִיט צוּ וָואס דַארְף אִיךְ דִיךְ בַּיי מִיר אִין קְרָאם, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּייא קָרְבָּנוֹת, הקב"ה הָאט גֶעהֵייסִין מַאכִין אַמִשְׁכָּן אוּנ אַמִזְבֵּחַ מֶען זָאל אוּף אִים מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, הָאט דָען הקב"ה גְמֵיינְט דֶעם קָרְבָּן, צוּא וָואס

דַארְף הקב"ה דֶעם קָרְבָּן, נָאר הקב"ה הָט גֶעמֵיינְט דֶעם מוּסַר וָוס דֶר מֶענְטְשׁ וֶועט זִיךְ אַרָאפּ נֶעמֶען פוּן קָרְבָּן, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק אִם עוֹלָה קָרְבָּנוֹ, אוּב עֶר וֶועט בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן עוֹלָה, זָאל עֶר נִיט מֵיינֶען אַז עֶר הָט גְטָאן אַטוֹבָה צוּא הקב"ה, מִיט דֶעם קָרְבָּן, זָאגְט דֶער פָּסוּק דֶער עִיקָר פוּן קָרְבָּן אִיז לִרְצוֹנוֹ לִפְנֵי ה', זַיין ווִילֶען זָאל זַיין פַאר הקב"ה, דוּרְךְ דֶעם קָרְבָּן זָאל עֶר טָאן תְּשׁוּבָה אוּף זַיינֶע זִינְד, אוּנ פוּן אִיצְט אָן וַוייטֶער זָאל עֶר טָאן דֶעם ווִילֶען פוּן הקב"ה אוּנ זָאל נִיט זִינְדִיגֶען:

משלי חכמים

פַרְיילִיךְ מִיט זַיין רַייכְקַייט, אָבֶּר אִיךְ וָוס אִיךְ הָאבּ גְזֶעהְן אַזוֹ פִיל רַייכְקַייט אִין דֶעם אוֹצָר, ווייס אִיךְ אַז אִיךְ בִּין אָרֶעם אוּנ הָאבּ גְרוֹיס צַעַר וָואס אִיךְ קֶען נִיט פַארְמָאגִין דֶעם גַאנְצִין אוֹצָר. דָס זֶעלְבִּיגֶע אִיז גִיוָוען בַּיי מֹשֶׁה מִיט אַלִי יִדְּרִין, דִיא נַאטוּר אִיז הַיינְט אוֹךְ אַזוֹ, יֶעדֶר יִיד וֶוען עֶר אִיז בַּייא זִיךְ אִין רֶער הַיים מֵיינְט עֶר עֶר אִיז פְרוּם, עֶר

מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ׃
יא וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה
לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים
אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יב וְנִתַּח
אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פִּדְרוֹ
וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃
יג וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם
וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר

עִזַּיָּא לַעֲלָתָא דְּכַר שְׁלִים
יְקָרְבִינֵּיהּ׃ יא וְיִכּוֹס יָתֵיהּ
עַל צִדָּא דְּמַדְבְּחָא
צִיפּוּנָא קֳדָם יְיָ וְיִזְרְקוּן
בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא יָת
דְּמֵיהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר
סְחוֹר׃ יב וִיפַלֵּג יָתֵיהּ
לְאֶבְרוֹהִי וְיָת רֵישֵׁיהּ וְיָת
תַּרְבֵּיהּ וִיסַדַּר כַּהֲנָא
יָתְהוֹן עַל אָעַיָּא דִּי עַל
אֶשָּׁתָא דִּי עַל מַדְבְּחָא׃
יג וְגַוָּא וּכְרָעַיָּא יְחַלֵּל
בְּמַיָּא וִיקָרֵב כַּהֲנָא יָת
כּוֹלָּא וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא

תו"א זכר תמים בכורות מא מב: ושחט אותו זבחים מז מח נט מב קיד מנחות כו: וזרקו בני פסחים סד זבחים פא: ואת ראשו יומא כה זבחים נא חולין מ: והקרב זבחים שם: והקרב והכרעים זבחים כב: והקריב הכהן את פסחים סה יומא כו חגיגה יא זבחים ד יד כד פה מנחות י חולין ל:

בעל הטורים

עשאו ככבש יהא כשר ת"ל הוא: בכן בקר כתיב לרצונו ולא בלאן ובעוף לפי שמרבה להביא: (יא) לפני' כדי להגין ממה שנא' מצפון

שפתי חכמים

צ דאי למעט רובע ונרבע ושאר פסולים דמיעט לעיל בראש הפרשה כבר מיעטם הכתוב מקראי דלעיל וכא וי"ו דוא מן הלאן ומוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מן העליון ואין להקשות ל"ל ג' מיעוטי' נילף מחדא כבר תירצו בגמ' דאי נילף מחולה במה מצינו ה"א דוקא חולה פסול דלאו אורחיה אבל זקן דאורחי' לא לפסול קמ"ל ואי מזקן וחולה ה"א דוקא הני דכחישן אבל מזוהם לא קמ"ל ואי ממזוהם ה"א משום דמאיס אבל זקן וחולה לא להכי איצטריך ג' מיעוטין: ק ונקרא

רש"י

הכשבים או מן העזים. הרי אלו ג' מיעוטין פרט לזקן לחולה צ ולמזוהם: (יא) על ירך המזבח. על צד ק המזבח: צפנה לפני ה'. ואין צפון בבמה:

ליקוטי יוסף

(יא) (וְשָׁחַט אוֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה וגו'). ווייל דער פָּסוּק זָאגְט מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה, פוּן צָפוֹן זַייט קוּמְט אַלֶע שְׁלֶעכְטֶס אוֹיף דֶער וֶועלְט דְרִיבֶּר הָאט מֶען גֶעדַארְפְט שֶׁעכְטִין דִי קָרְבָּנוֹת אִין צָפוֹן זַייט, דֶר זְכוּת פוּן דִיא קָרְבָּנוֹת זָאל בֶּעשִׁיצְען פַאר דִיא שְׁלֶעכְטֶס עֶס זָאל נִיט קוּמֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט, דֶער ילקוט ראובני שְׁרַייבְּט דֶעם צָפוֹן זַייט פוּן דֶער וֶועלְט הָאט הקב"ה גֶעלָאזְין נִיט פֶערְטִיג, דְרִיבֶּער אִיז דָא אִין צָפוֹן זַייט בֶּעהַאלְטֶענֶע עֶרְטֶער וָואס זֶענֶען פוּל מִיט מַלְאֲכֵי חֲבָּלָה אוּנ שֵׁדִים, שְׁלַאנְגֶען אוּנ עֶגְדֶעסִין, אוּנ אַלֶע מִינֵי צָרוֹת, אוּנ זֵייא הָאפִין אוּנ וַוארְטִין טָאמֶער וֶועט דִיא וֶועלְט וֶוערִין זִינְדִיג אוּנ הקב"ה וֶועט גוֹזֵר זַיין מֶען זָאל דִיא וֶועלְט פַאר לֶענְדִין מֶען זָאל וִוֶיסְט מַאכִין אַלֶע לֶענְדֶער מֶען זָאל אוֹיס רַייסִין אַלֶע קֶענִיגְרַייכִין אוּנ מֶען זָאל שְׁלָאגִין אַלֶע מֶענְטְשִׁין מִיט אַלֶע מִינֵי יִסוּרִים, זֶענֶען זֵייא שׁוֹן גְרֵייט דָאס צוּא טָאהְן אוּנ דָארְטִין זֶענֶן דָא טוֹיזֶענְד מְקַטְרִיגִים וָואס מַסְרִין אוֹיף דִי מֶענְטְשִׁין דְרִיבֶּר הָט הקב"ה גֶעזָאגְט מֶען זָאל שֶׁעכְטִין קָרְבָּנוֹת אִין צָפוֹן זַייט צוּ מְכַפֵּר זַיין דִי עֲבֵירוֹת, וִויא דֶער זוהר זָאגְט וֶוען יוּדִין קוּמֶען אִין דִי שׁוּהְלֶען אוּנ אִין דִי בָּתֵּי מִדְרָשִׁים אוּנ זָאגִין דִי פָּרָשָׁה פוּן קָרְבָּנוֹת, אֲפִילוּ אַלֶע שְׁלֶעכְטֶע מַלְאָכִים וָואס מַסְרִין שְׁטֶענְדִיג אוֹיף דִי יוּדִין וֶוערִין פַר שְׁוִויגֶען אוּנ מוּזִין דֶער מַאנֶען דָאס גוּטֶע וָואס דִיא יוּדִין טוּהָען:

פירוש לתורת אלהים

אָדֶר פוּן צִיגֶן וֶועט עֶר בְּרֶענְגֶען לְעוֹלָה פַאר אַקָרְבָּן עוֹלָה זָכָר זָאל עֶס זַיין אַזָכָר תָּמִים גַאנְץ אָן אַמוּם יַקְרִיבֶנּוּ זָאל עֶר אִים גֶנֶעהְנֶען: (יא) וְשָׁחַט אוֹתוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים שֶׁעכְטִין עַל אוֹיף דֶער זַייט פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ צָפוֹנָה אִין צָפוֹן זַייט לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט וְזָרְקוּ בְּנֵי אוּנ דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן דִי כֹּהֲנִים זָאלֶן שְׁפְּרֶענְגֶען אֶת דָמוֹ זַיין בְּלוּט עַל הַמִּזְבֵּחַ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ סָבִיב אַרוּם: (יב) וְנִתַּח אוֹתוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים שְׁנַיידֶן לִנְתָחָיו צוּ זַיינֶע שְׁטִיקֶר וְאֶת רֹאשׁוֹ אוּנ זַיין קָאפּ וְאֶת פִּדְרוֹ אוּנ זַיין פֶעץ וְעָרַךְ אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זֵיי אָן רֶעכְטִין עַל הָעֵצִים אוֹיף דֶעם הָאלְץ וָואס אִיז אוֹיף דֶעם פַייעֶר פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ: (יג) וְהַקֶּרֶב אוּנ דָאס אִינְוֶוייניגְסְטֶע וְהַכְּרָעַיִם אוּנ דִי קְנִיעֶן יִרְחַץ בַּמָּיִם זָאל עֶר וַואשֶׁן מִיט

משלי חכמים

דַאוְוינְט, עֶר וַואשְׁט זִיךְ צוּם עֶסִין, עֶר בֶּענְטְשְׁט, עֶר לֶערְנְט אַפֶּרֶק מִשְׁנַיוֹת, אָבֶּער אַז עֶר קוּמְט צוּא אַגְרוֹסִין צַדִיק אוּנ עֶר זֶעהְט זַיין דַאוְוינֶען מִיט זַיין וַואשִׁין אוּנ עֶסִין אוּנ בֶּענְטְשִׁין, זֶעהְט עֶר אַז זַיין גַאנְצֶע פְרוּמְקַייט אִיז גָאר נִיט גִירֶעכִינְט, עֶס זֶענִין דָא פִיל לוֹמְדִים וָואס מֵיינֶען זֵיי קֶענִין גוּט לֶערְנֶען, אַז זֵיי קוּמֶן פַאר הַגָאוֹן זֶעהֶן זֵיי אַז זֵייא קֶענִין גָאר נִיט, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז גִיוֶועזֶען בַּייא משֶׁה רַבֵּינוּ, וֶוען עֶר הָאט גִידַארְפְט נֶעמִין דִיא תּוֹרָה אוּנ אִיז גִיקוּמֶן צְווִישֶׁן מַלְאָכִים אוּנ הָאט גִיזֶעהְן ווִי גְרוֹס דֶר כָּבוֹד פוּן הקב"ה אִיז אִין הִימֶל אוּנ וִויא טוֹיזֶענְדֶער מַלְאָכִים צִיטֶערְן צוּא דֶר מַאנִין דֶעם נָאמִין פוּן הקב"ה, אוּנ דִיא טוֹיזֶענְדֶער מַלְאָכִים ווייסן אויך נִיט ווּא אִיז דֶר אָרְט פוּן הקב"ה

הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַידוָֹה: פ שני יד וְאִם מִן־הָעוֹף עֹלָה
קָרְבָּנוֹ לַידוָֹה וְהִקְרִיב מִן־הַתֹּרִים
אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ:
טו וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק
אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה

עֲלָתָא הוּא קוּרְבַּן
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:
יד וְאִם מִן עוֹפָא עֲלָתָא
קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ וִיקָרֵב
מִן שַׁפְנִינַיָּא אוֹ מִן בְּנֵי
יוֹנָה יָת קוּרְבָּנֵיהּ:
טו וִיקָרְבִינֵהּ כַּהֲנָא
לְמַדְבְּחָא וְיִמְלוֹק יָת
רֵישֵׁיהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא

תו"א עולה הוא זבחים יב: ואם מן קידושין סד: והקריב מן זבחים סה חולין כב: והקריבו זבחים סה סז חולין כא כריתות ט: ומלק את קידושין לו זבחים סה חולין נח עב:

בעל הטורים

תפתח הרעה. כתיב לפון כאן כנגד יצחק שאפרו לפון וכן בעזים כתיב לפון כנגד יעקב שנא' בו ואת עורות גדיי העזים: (טו) ומלק את ראשו. מליקה מן הנוחר לפי שהיונ' כשהיא פורחת מחזרת הסימנים ע"ג הגוחר. ועול' העוף למעל' על שם יצחק שנקרא יונת אלם שהועלה למעל' ע"ג המזבח:

רשב"ם

(טו) ומלק. חכמים פירשו היאך מדכתיב ומלק את ראשו ולא כתיב ומלק אותו כמו שכתוב ושחט אותו. פירוש דונ"ש כי ראיה הוא לדברי רבותינו שראו עבודת בית המקדש כי הוא חותך בצפורנו שדרה ומפרקת מאחריו עד שמגיע

רש"י

(יד) מן העוף. ולא כל העוף ר לפי שנאמר תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות יכול אף מחוסר אבר תלמוד לומ' מן העוף: תורים. גדולים ש ולא קטני': בני יונה. קטנים ולא גדולים: מן התורים או מן בני היונה. פרט לתחלת הציהוב ת שבזה ושבזה שהוא פסול שגדול הוא אצל בני יונה וקטן אצל תורים: (טו) והקריבו. אפי' פרידה אחת א יביא: הכהן ומלק. אין מליקה בכלי אלא בעצמו ב של כהן קוצץ בצפרנו ממול העורף ג וחותך

שפתי חכמים

הצד ירך מפני שהירך הוא בצד וכן ולירכתי המשכן לירכתים ימה בצדה: ר פי' אע"פ שהעוף בע"מ כשר מ"מ מחוסר אבר פסול אבל לא אמרי' ואם מן העוף וי"ו מוסיף ויהא פסול אפילו בע"מ ושיהא זכר א"כ תמים זכר שנא' כאן ל"ל ילמד תחתון מעליון אלא ל נעוטי אתא ש דאל"כ היה לו לכתוב בני תורים כמ"ש בני יונה שהם דוקא קטנים אלא כו' ולמדין מבני יונה שאין לו אלא הכשר אחד דוקא קטנים שהרי כתיב בני אף תורים אין לו אלא הכשר אחד וקטנים א"א כדפרישית לעיל א"כ ודאי דוקא גדולים הוא: ת פי' תחלת הנוצות להתאדם: א פי' דאל"כ היה לו לכתוב נמי והקריב הכהן ל"ל דכתיב והקריבו אלא ללמד בא שאם בא להביא פריד' אח' הרשות בידו והא דכתיב לעיל והקריב מן התורים וגו' דמשמע שנים למצוה אבל לא לעיכובא א"כ דמן התורים קאי אמין תורים אפי' אחת: ב דאל"כ הכהן ל"ל פשיטא דאין מליקה אלא בכהן דהא אין זר מקריב על גבי המזבח ואי לאו קרא ה"א דאין מליקה אלא בסכין מק"ו משחיטה בכשירה בזר וצריך סכין כ"ש מליקה שפסולה בזר אינו דין דצריך סכין: ג ונלמד מתורים ובני יונה האמורי' בסוף הפ' והתם כתיב

פירוש להורת אלהים

וואסר וְהִקְרִיב אונ דר כֹּהֵן זאל דם מַקְטִיר זיין הַמִּזְבֵּחָה אויף דעם מִזְבֵּחַ עולה הוא ער זאל דאס מַקְטִיר זיין לְשֵׁם עוֹלָה אִשֵּׁה אַפייער אָפֶּר רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיְיָ אַנְשְׁמֶעקֶר רֵיחַ צו גאט: (יד) וְאִם אונ אויב פון איין עוף וועט ער ברענגען עולה זיין קָרְבָּן עוֹלָה צו גאט וְהִקְרִיב אונ ער זאל מַקְרִיב זיין מִן הַתּוֹרִים פון די טערקיל טויבין או אָדער פון די יונגע טויבין אֶת קָרְבָּנוֹ זיין קָרְבָּן: (טו) וְהִקְרִיבוֹ אונ דער כֹּהֵן זאל גינעהמין דם קָרְבָּן עוֹלָה צום מִזְבֵּחַ וּמָלַק אונ ער זאל אפ ווערגען מיט זיין נאגיל אֶת ראשו זיין קאפ פון דעם קָרְבָּן עוֹלָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה אונ ער זאל מַקְטִיר זיין דעם קאפ

ליקוטי יוסף

סִפְרֵי מוּסָר זאגין דר פָּסוּק לערונט אונז אַמוּסָר וְשָׁחַט אוֹתוֹ. ער זאל אים שעכטין מיינט מען דעם יֵצֶר הָרָע זאל מען שעכטין, פון דרייא זאכין דארף מען זיין אָפּ גֶעהיט אַז מען וויל שעכטין דעם יֵצֶר הָרָע, דאס ערשטע איז עַל יְרֵכָךְ, דאס מיינט מען ער זאל ניט מְזַנֶּה זיין, אונ אֲפִילוּ ווען ער בַּהֶעפְט זיך מיט זיין ווייב זאל ער ניט מיינען וועגין זיין תַּאֲוָה, נאר וועגין ברענגען גוטע קינדר אויף דער וועלט, אָדער אַזוֹ וועגין מִצְוָה. דאס צווייטע איז הַמִּזְבֵּחַ, וויא די גמרא זאגט דר מענטש וואס עסט נאר ווייל ער מוז עסין, דריבער זוכט ער ניט צוא עסין גוטע מַאֲכָלִים נאר וואס גיהער צו זיין געזונד, אונ ער וואשט די הענד פר דעם עסין אונ נאך דעם עסין ווי דר דין איז, אונ אַבְּרָכָה אונ בענטשין מיט כַּוָּונָה, אונ זאגט אביסעל דִּבְרֵי תּוֹרָה אין עסין אונ אַז ער האט אַארעם מאן וואס עסט מיט אים, זיין טיש ווערט גערופין מִזְבֵּחַ, דאס דריטע איז צָפוֹנָה, מיינט מען געלד, וויא עס שטייט אין פָּסוּק מִצָּפוֹן זָהָב יֶאֱתֶה, פון צָפוֹן זייט קומט גאלד, דאס מיינט מען זיין געלד זאל זיין כָּשֵׁר. פון ערליכען האנדיל, אונ ער זאל געבין צְדָקָה, דער מענטש וואס טוט דיא דריי זאכין (לִפְנֵי ה׳) פון גאטס וועגן איז זיין יֵצֶר הָרָע גשאכטין, ער וועט מוזין אַוועק גיין פון אים אונ וועט איהם ניט קענען אן רעדען צוא עֲבֵירוֹת:

משלי חכמים

הקב"ה, אונ חָיא די גְמָרָא זאגט אין חֲגִיגָה פון די ערד ביז צום הימל איז צוא גיין פינף הונדערט יאר, אונ דיא גְרעב פון יעדר הימעל איז פינף הונדערט יאר, אונ אַזוֹ איז פון איין הימעל צום אנדרין ביא אַלי זיבען הימלען וויא נאר אין גְמָרָא חֲגִיגָה דעם חֶשְׁבּוֹן, וויא משה האט דאס אַלץ גיזעהן איז ער ביי זיך נידעריג גיווארין, אונ האט ביי זיך גיטראכט אַלי יודין האבין דָס ניט גיזעהן מיינען זיי זיי זענין פְרוּם אונ הקב"ה פאר לאנגט ניט פון זיי מער ווייל זיי ווייסין ניט מער, אָבער איך וואס איז גירעכינט מיין פְרוּמְקֵייט געגין דיא מַלְאָכִים וויא אַטְרָאפִּין אין יַם, דריבער ווען דער מִשְׁכָּן איז פארטיג גיווארין אונ הקב"ה איז גיקומן אין מִשְׁכָּן, הָט משה מוֹרָא גיהאט אַריין צוא

וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ:
טז וְהֵסִיר אֶת־מֻרְאָתוֹ בְּנֹצָתָהּ
וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה
אֶל־מְקוֹם הַדָּשֶׁן: יז וְשִׁסַּע אֹתוֹ
בִכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ

אונקלוס

וְיִתְמְצֵי דְמֵיהּ עַל כּוֹתַל מַדְבְּחָא: טז וְיַעְדֵּי יָת זָפְקֵיהּ בְּאוּכְלֵיהּ וְיִרְמֵי יָתַהּ לִסְטַר מַדְבְּחָא קִידוּמָא לַאֲתַר דְּמוֹקְדִין קִטְמָא: יז וִיפָרֵיק יָתֵיהּ בְּגַדְפוֹהִי לָא יַפְרֵישׁ וְיַסֵּק יָתֵיהּ כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא עַל אָעַיָּא דִּי עַל אֶשָּׁתָא עֲלָתָא הוּא קוּרְבַּן דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:

תו"א ונמצה דמו זבחים עח: והסיר את מראתו פת מעילה יג: ושסע אותו זבחים סה: בכנפיו שבת קח: לא יבדיל זבחים סה: עולה הוא זבחים מו: אשה ריח שבועות טו מנחות קי:

רשב"ם

לצואר ויורד ומוצץ עד שמגיע לסימנין וקוצצן: ונמצה. בדבר רך ראוי לומר כך כדכתיב את קובעת כוס התרעלה שתית מצית. אך שמריה ימצו: (טז) מראתה:

רש"י

מפרקת עד שמגיע לסימנין וקוצצן: ונמצה דמו. ל' מיץ אפים. כי אפס המץ. כובש בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד: ומלק והקטיר ונמצה. אפשר לומר כן ד מאחר שהוא מקטיר הוא מולה אלא מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו וכו' אף מליקה כן ה ופשוטו של מקרא מסורס הוא ו ומלק והקטיר וקודם הקטר' ונמצה דמו כבר: (טז) מוראתו. מקום ז הרעי וזה הזפק: בנצתה. עם בני מעיה ונוצה ל' דבר המאוס כמו כי נצו גם נעו וזהו ת"א באוכלי' וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן שאמר נוטל את הקורקבן עמה ורז"ל אמרו קודר סביב הזפק בסכין כעין ארובה ונוטלו עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה נאמר והקרב והכרעי' ירחץ במים והקטיר בעוף שנזון מן הגזל נא' והשליך את המעים שאכלו מן הגזל: אצל המזבח קדמה. במזרחו של ח כבש: אל מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר ודישון מזבח הפנימי והמנורה וכולם נבלעים ט שם במקומן: (יז) ושסע. אין שיסוע אלא ביד וכן הוא אומר בשמשון וישסעהו כשסע הגדי: בכנפיו. עם כנפיו אינו צריך למרוט כנפי נוצתו: בכנפיו. נוצה ממש והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קלה עליו ולמה אמ' הכתוב והקטיר כדי שיהא המזבח שבע ומהוד' בקרבנו של עני: לא יבדיל. אינו מפרקו לגמרי לב' חתיכות אלא קורעו מגבו. נא' בעוף ריח ניחוח ונאמר בבהמה ריח ניחוח

שפתי חכמים

בהדי' ממול העורף פי' מול הרואה את העורף לא עורף ממש הוא פה שכנגד הפנים מאחריו כדכתיב כי פנו אלי עורף ולא פנים: ד פי' ואלא מולה ברחשונה שהרי אין איברי הקרבן קרבים אלא לאחר הוצאת דמים והיה לו לו' ומלק ונמצה ואח"כ והקטיר אלא ככתבו הקטרה דינייהו להקדים להם מליקה שבהקטרה גופא כתיב והקטיר אותו המזבחה הוא כגוף וכתיב את ראשו והקטיר אף מליקה הראש בעצמו והגוף בעצמו: ה ואע"פ שהוא מחובר בעור הבדל' מתיבה: ו כאלו כתיב ומלק את ראשו ונמצה דמו ואח"כ והקטיר: ז פי' רעי עיכול כמו ומתיק כראה ובל' חכמים רעי ממ"ן ואל"ף מתיין מתחלפים: ח לא הי"ל לכתוב אלא והשליך אל מקום הדשן ומקום הדשן נתפרש בפ' ו שהוא אצל המזבח אלא אצל דכתיב הכא קאי על הכבש ואצל משמע שהכבש שהיה אצל המזבח שמתחלת היה ל"ב אמה על ל"ב אמה והכבש נתון רחבו כדרומו על מזבח וארכו י"ו אמה וארכו ל"ב ובשאר אמות הנשארות עד תשלו' הרוח הדרומי של מזבח שהם מזרחו של כבש שם נתנו מוראות העוף ותרומת הדשן: ט דלא הוה ליה למימר אלא על הדשן אלא ודאי ללמוד בא שהיו נבלעים שם ולא היה שם אלא המקום:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) ונמצה דמו על קיר המזבח. לפי שדמו מועט אינו מקובל במזרק שאם היה מקבלו בכלי לא יוכל להזות ולכך מולק בראש של מזבח כדי שימצה מיד על המזבח:

פירוש לתורת אלהים

אויף דעם מזבח אונ איידער ער האט מקטיר געוועזן וְנִמְצָה דָמוֹ זאל אום גקוועטשט ווערן זיין בלוט עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ אויף דר וואנט פון דעם מזבח: (טז) וְהֵסִיר אונ דר כהן זאל אפ טוען אֶת מֻרְאָתוֹ זיין קראפ דם מיינט מען דיא וואליע בְּנֹצָתָהּ מיט אירע פעדערין אדר מיט די בני מעיים וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אונ ער זאל זיא ווארפין ביי דעם מזבח קֵדְמָה אין מזרח זייט אֶל מְקוֹם הַדָּשֶׁן אויף דעם ארט וואו מען שיט אלע מארגן פרי דם אש פון דעם מזבח אונ פון דער מנורה: (יז) וְשִׁסַּע אונ ער זאל צו שפאלטין אֹתוֹ אים בִּכְנָפָיו מיט זיינע פעדערן כלומר ער דארף ניט אפ פליקן די פעדערן פון די פליגל לֹא יַבְדִּיל ער זאל דאס ניט צו שיידען אויף צווייא שטיקער נאר ער זאל צו שפאלטן דעם רוקין וְהִקְטִיר אונ דער כהן זאל אים מקטיר זיין אויף דעם מזבח עַל הָעֵצִים אויף דעם האלץ אֲשֶׁר נום ליגט עַל הָאֵשׁ אויף דעם פייער עֹלָה

משלי חכמים

זיין אין משכן, ווייא דער מדרש זאגט עמד לו מן הצד, משה האט זיך געשטעלט ביי דר זייט, ביז הקב"ה האט אים גירופן ווי עס שטייט אין פסוק ויקרא אל משה, מלאכים דינען צו הקב"ה ווייא מלאכים אונ משה דינט צו הקב"ה ווי אמענטש, אונ ווי אמענטש קען מער ניט דינען ווי דיא דינסט, דריבער מענטשן אריין קומען אין משכן:

לַֽיהוָֽה׃ ס ב א וְנֶ֗פֶשׁ כִּֽי־תַקְרִ֞יב
קָרְבַּ֤ן מִנְחָה֙ לַֽיהוָ֔ה סֹ֖לֶת יִהְיֶ֣ה
קָרְבָּנ֑וֹ וְיָצַ֤ק עָלֶ֨יהָ֙ שֶׁ֔מֶן וְנָתַ֥ן עָלֶ֖יהָ
לְבֹנָֽה׃ ב וֶֽהֱבִיאָ֗הּ אֶל־בְּנֵ֣י אַהֲרֹן֮
הַכֹּהֲנִים֒ וְקָמַ֨ץ מִשָּׁ֜ם מְלֹ֣א קֻמְצ֗וֹ

ב א וֶאֱנָשׁ אֲרֵי יְקָרֵב
קֻרְבַּן מִנְחָתָא קֳדָם יְיָ
סֻלְתָּא יְהֵי קֻרְבָּנֵיהּ
וִירִיק עֲלַהּ מִשְׁחָא וְיִתֵּן
עֲלַהּ לְבוֹנְתָּא׃ ב וְיֵיתִינַהּ
לְוָת בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא
וְיִקְמוֹץ מִתַּמָּן מְלֵי

תו"א ונפש כי מנחות קד : קרבן מנחה זבחים לא מנחות כג קז קח : ויצק עליה פסחים לו סוטה יד מנחות ט יח : והביאה פסחים לו קידושין לו מנחות ס יח : וקמץ זבחים סג מנחות ו ח : מלא קמצו יומא מז מנחות יא יט נז :

בעל הטורים

(א) ונפש כי תקריב קרבן מנחה. נא' נפש במנח' לפי שבנפשו היא באה שהעני טורח עד שהשיג להביא'. בעוף ובמנח' לא נא' לפני ה' כמו בבן בקר לפי שעניים מביאים אותם ומתביישי' להביאו אותו לפני הכל ולכך אמר לאהרן ולבניו שאינן בפרהסיא והזכיר לאהרן ע' שאף הכהן הגדול לא יבזה מנחת הדל׃

רשב"ם

כמו ושמתיך כראי. הוי סוראה ונגאלה. ענין מנוף תמה. ותרגומו וזקית. והוא כריעי וזבל׃ בנצחה. גם הנגצה עם הזבק׃ (א) מנחה. כבר פירשתי לשון דורון בבראשית. מנחה נתנה את העם׃ (ב) מלא קמצו. חכמים פירשו

רש"י

לו' לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמי׃ (א) ונפש כי תקריב. לא נא' נפש בכל קרבנו' נדבה אלא במנחה מי דרכו להתנדב מנחה עני אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו׃ סלת יהיה קרבנו. האומ' י הרי עלי מנח' סתם מביא מנחת סלת שהיא הראשונ' שבמנחות ב ונקמלת כשהיא סלת כמו שמפורש בענין. לפי שנאמרו כאן ה' מיני מנחות וכולן באות אפויות קודם קמילה חוץ מזו לכך קרויה מנחת סלת׃ סלת. אין סלת אלא מן החטין שנא' סלת חטין ואין מנחה פחותה מעשרון שנא' ועשרון סלת למנחה עשרון לכל מנחה׃ ויצק עליה שמן. על כול'׃ ונתן עליה לבונה. על מקלתה מניח קומן לבונ' עליה לכך א' ומה ראית לומר כן שאין ריבוי אחר ריבוי בתורה אלא א למעט ד"א שמן על כולה מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה כמ"ש מסלתה ומשמנה ב ולבונה על מקלתה שאינה נבללת עמה ולא נקמלת עמה שנאמר על כל לבונתה שלאחר שקמץ מלקט את הלבונה כולה מעליה ומקטירה׃ ויצק ונתן והביאה. מלמד שיליק' ובלילה ג כשירים בזר׃ (ב) הכהנים וקמץ. מקמילה ואילך מצות כהונה׃ וקמץ משם. ממקו' שרגלי הזר עומדות ללמדך שהקמיל' כשירה בכל מקום בעזר' אף בי"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל׃ מלא קמצו. יכול מבורץ מבלבן

שפתי חכמים

י דאם לא כן הוה ליה למימר ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' אם סולת יהיה קרבנו ואח"כ כי תקריב קרבן מנחה וגו' מלאפה תנור וגו' כמו גבי קרבן עול' אם עולה קרבנו וגו' ואח"כ ואם מן העוף וגו' אלא ודאי לגו אמר כל' ספק לו' האומר הרי עלי מנחה סתם מביא מנחת סולת׃ ב אינו ר"ל לפי שהיא הראשונה דא"כ המתנדב עולה יהיה דוקא בן בקר אלא ה"ק מביא מנחת סולת שהיא הראשונ' שבמנחות לא משאר הד' מנחות שגם הם מסולת ונותן טעם למה נקראת הראשונ' מנחת סולת יותר משאר מנחו' ואמר מפני שהיא נקמלת כשהיא סולת וכל שאר הד' מנחות אינן נקמלות רק אחר אפייתן ואף דהלכת' כחכמים שאמרו מחיזה פירלה יקריב מפני שזה קרוב לפשוטו ודרך הרב לפרש אף שכנגד ההלכ'׃ א פי' כי כל עליה שבמקרא רבוי הוא ולפיכך דרשו מרבוי עליה קמ' שיתן השמן על הסול' כלה ויבללנה עמה ומרבוי דעליה בתרא דהו"ל רבוי אחר רבוי ואין רא"ר אלא למעט דרשו בו שמניח הלבונה על מקלתה ואינה טעונה על כולה שאין צריך לבוללה אלא מניח על הסלת במקום אחד ובשעת הקטרת הקומץ מלקט הלבונה משם ומקטיר' עמה׃ ב כלו' דכתיב וקמץ משם מלא קמלו מסלת' ומשמנה ש"מ שהוא נבלל עם הסולת לאפוקי גבי לבונה כתיב על כל לבונת' ש"מ שאינ' נקמץ עמה שא"א לקמוץ את כל הלבונ' אלא לאחר שקמץ וכו'׃ ג ר"ל יליקה מוכח מדכתיב וילק עליה שמן והביאה אל בני אהרן א"כ ש"מ קודם שהביאה לכהן מותר ליתן עליה שמן א"כ משמע אפי' זר ובלילה מוכח

פירוש לתורת אלהים

דאס איז איין קָרְבַּן עוֹלָה אִשֵּׁה פֵייעֶר אָפֶּר רֵיחַ נִיחוֹחַ וגו' רש"י שְׁרַייבְּט בַּייא עוֹלוֹת בְּהֵמָה שְׁטֵייט רֵיחַ נִיחוֹחַ אוּנ בַּייא עוֹלוֹת עוֹף שְׁטֵייט אוֹךְ רֵיחַ נִיחוֹחַ לֶערְנֶען מִיר דֶער פוּן אַז אֵיינֶער בְּרֶענְגְט אַקָרְבָּן אָדֶר עֶר גוּט צְדָקָה נָאךְ זַיין פֶר מֶעגֶנְס נָאךְ פִיל אוּב וֵוייניג זָאל עֶר מְכַוֵּין זַיין לְשֵׁם שָׁמַיִם׃ (א) וְנֶפֶשׁ אוּנ אַמֶענְטְשׁ כִּי תַקְרִיב אַז עֶר וֶועט וֶועלֶן מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן מִנְחָה צוּ גָאט אוּנ עֶר וֶועט זָאגֶן סְתַם אִיךְ וֶועל בְּרֵיינְגֶן אַמִנְחָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ זָאל זַיין זֶעמִיל מֶעל זַיין קָרְבָּן. רש"י שְׁרַייבְּט בַּייא קֵיין שׁוּם קָרְבָּן שְׁטֵייט נִיט דָם לָשׁוֹן נֶפֶשׁ נָאר בַּיי אֵיין מִנְחָה וָוארוּם דֶר וָוס אִיז מִתְנַדֵּר אַמִנְחָה אִיז סְתַם אֵיין אָרוּם מַאן דֶען עֶר פַאר מָאגְט מֵיין גִיט מִנַדֵּר צוּא זַיין נָאר אַבִּיסֶל מֶעל זָאגְט גָאט ב"ה דִי מִנְחָה אִיז בַּיי מִיר אַזוֹ גְרֶעכֶנְט גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט מַקְרִיב גְוֶוען זַיין נֶפֶשׁ וְיָצַק עָלֶיהָ אוּנ עֶר זָאל גִיסְן אוֹיף דֶער מִנְחָה שֶׁמֶן אֵייל וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה אוּנ זָאל אוֹיף אִיר גֶעבְּן וֵוייאַרִיךְ׃ (ב) וֶהֱבִיאָהּ אוּנ עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען וִויא צוּ דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן וָואס זַייא

מצות השם

(קטז) (וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב וגו') דָם אִיז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה עֶס אִיז פַאר הַאנְדֶען דְרַייא עֶרְלַייא פֵייעֶר אָפֶּר וָואס זַיי וֶוערֶן גִבְּרֶענְגְט אוּם מֶעל דָם עֶרְשְׁטֶע אִיז דָר (לֶחֶם הַפָּנִים) וָוס מֶען הָאט אַלֶע שַׁבָּת גִבְּרַאכְט פַייעֶר אוֹפֶּער פַר גָאט אוּנ דִי (שְׁתֵּי לֶחֶם) דָאס זֶענֶען דִי צְוֵוייא בְּרוֹט וָוס מֶען הָאט אוּם שָׁבוּעוֹת גִבְּרַאכְט אִיז גְוֶועזֶן פוּן וַוייצֶן מֶעל אוּנ דָר (עוֹמֶר) דָם הָאט מֶען אוּם צְוֵוייטֶן טָאג פֶּסַח גְמַאכְט דָם אִיז גְוֶוען גֶערְשְׁטִין מֶעל אוֹךְ אִיז פַאר הַאנְדֶן עֶטְלִיכֶע אַלֶערְלַייא פֵייעֶר אוֹפֶּער פוּן מֶעל הַייְנוּ מִנְחַת חוֹטֵא דָם אִיז דִי מִנְחָה וָוס אֵיין אָרוּם מַאן הָאט גִבְּרֶענְגְט אַז עֶר הָאט גְזִינְדִיגְט דָאס צְוֵוייטֶע דִי מִנְחַת סוֹטָה דָם וֶוערְט גִבְּרֶענְגְט אִין (פָּרָשַׁת נָשׂא) דָם דְרִיטֶע אִיז דִי מִנְחָה וָוס אֵיין כֹּהֵן הָאט גִבְּרֶענְגְט אַז עֶר הָאט זִיךְ אָן גֵהוֹיבְּן צוּ לֶערְנֶען דִיא עֲבוֹדָה דָם פֶערְדִי דִי מִנְחַת וָואס דֶר כֹּהֵן גָדוֹל הָאט מַקְרִיב גְוֶוען אַלֶע טָאג אוּנ דָם פִינְפְטֶע (מִנְחַת סוֹלֶת) וָוס אֵיינֶער הָאט גִבְּרֶענְגְט אֵיין נֶדֶר אָדֶער אֵיין נְדָבָה דָאס זֶעקְסְטֶע (מִנְחַת

מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃
ג וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃
ס ד וְכִי תַקְרִב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר סֹלֶת חַלּוֹת מַצֹּת בְּלוּלֹת

קוּמְצֵיהּ מִסֻּלְתַּהּ וּמִמִּשְׁחַהּ עַל כָּל לְבוֹנְתַּהּ וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת אַדְכַּרְתַּהּ לְמַדְבְּחָא קוּרְבַּן דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
ג וּדְאִשְׁתְּאַר מִן מִנְחָתָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין מִקּוּרְבָּנַיָּא דַּיְיָ׃
ד וַאֲרֵי תְקָרֵיב קוּרְבַּן מִנְחָתָא מַאֲפֵה תַנּוּרָא סוּלְתָּא גְּרִיצָן פַּטִּירָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח

תו"א מסלתה סוטה יד מנחות כו מעילה ט בכורות מא תמורה כא כט נדה מא: אשה ריח שבועות טו: והנותרת יומא כא סוטה טו מנחות ט מעילה ח ט: וכי תקריב מנחות סג: מאפה תנור שם: חלות מנחות עה:

רשב"ם

במסכת יומא שקומץ כשלש אצבעותיו האמצעים: אזכרתה. לשון זכר רגיל לומר בלבונה מפני הריח העולה וכן כתיב מזכיר לבונה וכן והיתה ללחם

רש"י

ד ויולא לכל לד ת"ל במקום אחר והריס ממנו בקמלו לא יהא כשר אלא מה שבתוך הקומן אי בקמלו יכול חסר ת"ל מלא הא כילד חופה ג' אלבעותיו על פס ידו ה וזהו קומן במשמע ו לשון העברית: על כל לבונתה. לבד כל הלבונה יהא הקומן מלא: לבונתה והקטיר. אף הלבונה ז בהקטרה: מלא קמצו מסלתה ומשמנה. הא אם קמן ועלה בידו גרגיר מלח או קורט ח לבונה פסולה: אזכרתה. הקומן העול' לגבוה הוא זכרון המנחה שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח: (ג) לאהרן ולבניו. כהן גדול נוטל חלק בראש שלא ט במחלוק' והדיו' במחלוק': קדש קדשים. היא להם: מאשי ה'. אין להם חלק בה אלא לאחר י מתנות האישים: (ד) וכי תקריב וגו'. שאמר הרי עלי מנחת מאפה תנור ב ולימד הכתו' שיביא או חלות או רקיקין ל החלו' בלול'

שפתי חכמים

מדכתיב במנחת מחבת בלולה בשמן וגו' והדר כתיב וילק עליה א"כ ש"מ שהיליקה אחר בלילה ויליקה כשרה בזר כדפריסית וכ"ש בלילה שהיא קודם יליקה שהיא כשירה בזר. (ג"א) מה שאמר יליקה ובלילה ולא זכר הנתינה של לבונה והבאה שנזכרת בכתוב מפני שזכר דבר שהמנחה נעשית על ידה לאפוקי נתינת הלבונה אין המנח' נעשית בזה שהרי אח"כ מלקט סימנ' וכן הבאה אין זה מעשה שהמנחה נעשית על ידה: ד פי' מבלבן וכו' הוא פירוש של מבורן שרש"י מפרש מהו מבורן: ה פי' ובשתי אלבעות הנשארים שהן האגודל והזרת היה משוה שהיה מוחק באלבע קטנה מלמט' ובאגודל מלמעל' שלא יהא הקומן מבורן: ו (ג"א) כי בשאר הלשונות יקרא קומן מה שהוא בתוך ג' אלבעות לפי שהאלבע הסמוכה אל האלבע הקטנ' נקרא בל' עברי קמילה לפיכך נקרא קימן מה שהוא בתוך ג' אלבעו' עד אלבע של קמיל': ז דסד"א דהקטר' אינה אלא לקומן בלבד אבל לבונה שאינה בכלל הקמיל' אינה בכלל הקטרה קמ"ל: ח פי' מכיון שהקומן חסר פסול ש"מ שאם עלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה שאז הקומן חסר מש"ה פסול והא דמהפך רש"י דהיה לו לפרש מלא קמלו וכו' קודם לבונתה והקטיר וכו' משום דה"א דדוקא סלתה ושמנה בהקטר' שהיא בקמילה אבל עכשיו שפי' לבונתה שאינה בקמיל' אינה בהקטרה אבל לבונת' שאינה בקמילה אפ"ה בהקטרה א"כ הייתר מלא קמלו וגו' ללמדך שאם עלה בידו גרגיר מלח או קורט וכו'. ואין להקשות מנ"ל לרש"י דלבונה בהקטר' וי"ל מדסמיך והקטיר ללבונה ש"מ דאף הלבונה בהקטר'. (ג"א) בפ"ק דמנחות הקשה רש"י ליתני לבונ' וכ"ש מלח וי"ל דלא זו אף זו קתני דאי תני מלח ה"א דוקא מלח דלא איקבע לה מקום בהדיא שאין המלח נתון במנחה אלא בראש המזבח אבל לבונה שבתחלת המנחה לריך להביא ג"כ לבונה עמה ה"א שאם עלה בידו קורט לבונה תתכשר קמ"ל: ט דאל"כ מאי לאהרן ולבניו וכי הוא גרוע מבניו אלא ודאי שנוטל חלק בראש בלא מחלוקת: י פי' הנותר מן המנחה אין להם חלק לאהרן ולבניו באכילתו אלא לאחר שהקטירו הקומן לה' ונהיה אשה לה': כ שאם לא פי' אלא שאמר סתם הרי עלי מנחה מביא מנחת סולת כדלעיל: ל מדכתיב וכי תקריב קרבן משמע קרבן אחד והא דכתיב חלות

מצות השם

הַמַּחֲבַת) דָאס אִיז דִי מִנְחָה וָוערְט גִבַּאקְן אִין אֵיין פַּאן דָם אִיז אוֹךְ אֵיין נֶדֶר אָדֶער אַנְדָבָה אוֹךְ אַנְדֶרִי מִנְחוֹת אוּנ דֶר סֵדֶר וִוי אַזוֹ מֶען הָט זֵיי גִבְּרַאכְט דָם וָוס עֶר הָט גְדַארְפְט הָט עֶר גנוּמֶן זֶעמִיל מֶעל אוּנ הָט אִין אֵיין זִילְבֶּערְנִי כֶּלִי אָדֶר אַגָאלְדִינִי אָדֶר אֵיין אַזֶערְנִי גְלַייגְט אוּנ הָט זִיא גִפִירְט צוּם כֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן הָט שׁוֹן גְטָאן אַזוֹ וִוי מֶען הָט גְדַארְפְט אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג וֶוען דָם בִּיהמ"ק אִיז גִשְׁטַאנֶן:

פירוש לתורת אלהים

זֶענִין כֹּהֲנִים וְקָמַץ אוּנ עֶר זָאל גִייפְלִין מִשָּׁם פוּן דָארְטִין מְלֹא פוּל קֻמְצוֹ זַיין גִייפִיל מִסָּלְתָּהּ פוּן אִיר זֶעמִיל מֶעל וּמִשַּׁמְנָהּ אוּנ פוּן אִיר אֵייל עַל כָּל לְבוֹנָתָהּ מִיט גָאר אִיר וַוארִיךְ כְּלוֹמֶר עֶר זָאל מַקְטִיר זַיין דֶעם קוֹמֶץ מִיט גָאר דֶעם וַוארִיךְ אָבֶּר דֶר גִייפִיל זָאל זַיין פוּל מֶעהְל חוּץ דֶעם וַוארִיךְ עֶר טָאר נִיט אַרַיין נֶעמִין אִין גַייפִיל גָאר מֶעל מִיט אֵייל נִיט וַוארִיךְ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל מַקְטִיר זַיין אֶת אַזְכָּרָתָהּ אִיר גְדֶעכְנִישׁ דֶעם קוֹמֶץ אוּנ פַאר וָוס רוּפְט דָאס דֶער פָּסוּק גְדֶעכְנִישׁ מַחֲמַת דֶער בַּעַל הַבַּיִת וֶוערְט דוּרְךְ דֶעם גְדַאכְט פַר הקב"ה צוּ גוּטְן זָאל עֶר דָאס מַקְטִיר זַיין הַמִּזְבֵּחָה אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אִשֵּׁה אַפַייעֶר אָפֶּער: (ג) וְהַנּוֹתֶרֶת אוּנ וָואס עֶס בְּלַייבְּט פוּן דֶר מִנְחָה נָאךְ דֶעם אַז עֶר נֶעמְט אַרָאפּ דֶעם קוֹמֶץ זָאל דָאס זַיין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו צוּא אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינִי קִינְדֶער קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים דָאס אִיז צוּ זֵיי גַאנְץ הֵיילִיג מֵאִשֵּׁי יְיָ פוּן דִיא פַייעֶר אָפֶּער פוּן גָאט: (ד) וְכִי תַקְרִיב אוּנ אַז דוּ וֶועסְט וֶועלִין מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר דְהַיְינוּ עֶר וֶועט זָאגִין אִיךְ נֶעם אוֹיף מִיר אִיךְ זָאל מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן מִנְחָה וָואס וֶוערְט

בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים
בַּשָּׁמֶן׃ ס ה וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמַּחֲבַת
קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן מַצָּה
תִהְיֶה׃ ו פָּתוֹת אֹתָהּ פִּתִּים וְיָצַקְתָּ
עָלֶיהָ שָׁמֶן מִנְחָה הִוא׃ ס שלישי ז וְאִם־
מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן
תֵּעָשֶׂה׃ ח וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה

אונקלוס

וְאֶסְפּוֹגִין פַּטִּירִין
דִּמְשִׁיחִין בִּמְשָׁח׃ ה וְאִם
מִנְחָתָא עַל מַסְרֵיתָא
קוּרְבָּנָךְ סוּלְתָּא דְּפִילָא
בִּמְשַׁח פַּטִּיר תְּהֵי׃ ו בְּצַע
יָתַהּ בִּיצוּעִין וּתְרִיק עֲלַהּ
מִשְׁחָא מִנְחָתָא הִיא׃
ז וְאִם מִנְחָתָא דְּרָדְתָּא
קוּרְבָּנָךְ סוּלְתָּא בִּמְשַׁח
תִּתְעֲבֵד׃ ח וְתַיְתֵי יַת

תו"א ורקיקי מלות מנחות עב: קרבנך מנחות עד. סלת בלולה שם עה. מלה תהיה שם נג. פתים עה: ואם מנחת מנחות עד. מרחשת שם סג. והבאת את שם פ.

רשב"ם

לאזכרה. מיני מנחות הכתובות כאן מפורשים במנח' מנין חלותיהם וכמה לבונה וכמה שמן בכל אחת ומהו מחבת ומה היא מרחשת: מרחש'. כלי עמוק

רש"י

והרקיקין משוחין ם ונחלקו רבותינו במשיחתן י"א מושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג שכל המנחות טעונו' לוג שמן וי"א מושחן כמין כף יונית ושאר השמן נאכל בפני עצמו לכהנים. מה ת"ל בשמן בשמן שני פעמים להכשיר שמן שני ושלישי היוצא מן הזיתים ב ואין צריך שמן ראשון אלא למנורה שנ' בו זך ושנינו במנחו' כל המנחו' האפויות לפני קמיצתן ונקמצות ע"י פתית' כולן באות עשר עשר חלות א והאמור בה רקיקין בא עשר רקיקין: (ה) ואם מנחה על המחבת. שאמר הרי עלי מנחת מחבת וכלי הוא שהיה במקדש שאופין בו מנחה על האור בשמן והכלי אינו עמוק אלא צף ומעש' המנח' שבתוכו קשין שמתוך שהיא צפה ב האור שורף את השמן וכולן טעונו' ג' מתנו' שמן יציק' ובליל' ג ומתן שמן ד בכלי קודם עשייתן: סלת בלולה בשמן. מלמד שבוללן בעודן סלת: (ו) פתות אותה פתים. לרבות כל המנחות ה הנאפות קודם קמיל' לפתיתה: ויצקת עלי' שמן מנחה הוא. לרבות כל המנחות ליציק' יכול אף מנחת מאפה תנור כן ו ת"ל עלי' אוציא את החלו' ולא אוציא את הרקיקין ת"ל הוא: (ז) מרחשת. כלי הוא שהי' במקדש עמוק ומתוך שהיא עמוקה שמנ' לבור ואין האור שורפו לפיכך מעשה מנחה העשויין לתוכה רוחשין כל דבר רך

שפתי חכמים

מלות ורקיקי מלות וי"ו ורקיקי כמו או: ם פי' דדוקא בלולות ודוקא משוחים ובזו אין לשאול מה בין אלו לאלו עד שנחלקו בהם חכמים אבל מהא דכתיב בקרא חלות בלולות ורקיקי' משוחים אין ראיה דה"א היינו בלולות היינו משוחים אלא דלגבי חלות שייך בלילה וגבי רקיקים שייך משיחה ל"פ וכו' ומה בין בלילה למשיח' הבלילה בעודן סולת והמשיחה אחר אפייתן: ב ואע"ג דלעיל בפ' תלוה פרש"י כתית למאור אבל למנחו' אפי' שמן ב' כשר וא"כ ל"ל שמן שמן. וי"ל דה"א דהא דבא להכשיר שמן שני ה"מ למנחת נסכי' אבל במנחות עצמן לבלול בשמן או למשוח בשמן פסול מש"ה צריך קרא דשמן שמן: (ד"ד) מתרץ נראה דבא להתיר כאן אף השלישי דה"א למאור בעי' זך דהיינו ראשון ולגבי מנחו' אפחתיה חד דרגא דהיינו אף השני כשר קמ"ל כאן דאף הג' כשר: א מדכתי' כפ' לו גבי לחמי תודה חלות ורקיקי מלות וכתיב בתריה והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' וגמרינן תרומה תרומה כתיב הכא תרומ' וכתיב התם תרומת מעשר מה תרומת מעשר דכתיב התם אחד מעשר אף תרומ' דהכא אחד מעשר שאם היו פחות. מעשר או יותר מעשר א"א שיהיה עשירית כל מין אלא פרוס והתורה אמרה אחד מכל קרבן שיהא החלה או הרקיק שלם ולא פרוס: ב פי' שאינה עמוקה אלא שוליה צפין אצל אוגניה ומתפזר השמן באוגני הכלי ל"א אמלעית קרקעיתה שהוא המקום שמניח בו את המנחה היה מוגבה מלמטה למעלה ובולט כעין כלי זכוכית שלנו שהיא גבוה כעין תל באמלעיתו כשהיו נותנים המנחה על אותו מקום היה נראה כאלו הי' צפה כיון שהיה המקום גבוה: ג מדכתיב במנחת מחבת בלולות בשמן ויצקת עליה שמן: ד מדכתיב במנחת מרחשת סלת בשמן תעשה דהיינו מתן שמן והיינו קודם לעשייתן מדכתיב סלת בשמן ואח"כ כתיב תעשה וילפי' קרבנך האמור למעלה מקרבנך האמור למטה במנחת מרחשת ונותנין מה שנא' בזה לזה ומה שנא' בזה לזה נמצא כלן צריכים בלילה ויליק' ומתן שמן קודם עשייתן וקודם לעשייתן הכי פירושו קודם שנעשה בו כל העיקר דהא כתיב בלולה בשמן וגו' פתות אותה פתים ואח"כ ויצקת א"כ ש"מ דלאחר עשייתן יצוק עליה שמן אלא פירושו קודם להקרבתן: ה פי' לאו מפתות אותה פתים הוא דקא מרבה כל המנחות דהא הכא ליכא רבוי דלגופיה איצטריך אלא מסיפא דקרא דכתיב מנחה הוא הוא דקא דייק דמנחה הוא יתירה הוא לרבות כל המנחות לפתיתה והא דכתיב אותו ומשמע מיעוט דרשינן אותו למעט שתי הלחם ולחם הפנים לפתיתה: ו ומה שמיעטו ביליקה מנחת מאפה תנור ובפתיתה שתי הלחם ולחם הפנים מפרש בפ' אלו מנחות משום דיליקה יש בו שני מיעוטים עליה והיא ממעט מנחת מאפה תנור שיש בה שני מינים חלות ורקיקים. ופתיתה שאין בה אלא חדא מיעוטא אותה ממעט שתי הלחם ולחם הפנים כשאן

פירוש לתורת אלהים

גיבאקן אין איין אובין זאל ער ברענגין סולת חלות צעהן קוכן פון זעמיל מעל מצות עס זאל זיין אום גזיירטע קוכן בלולות גמישט בשמן מיט אייל ורקיקי אדער ער זאל ברענגין צעהן דינע מצות וואס ווערין גשמירט מיט אייל: (ה) ואם אונ אוב מנחה אוף איין פייער פאן קרבנך וועט זיין דיין קרבן פלומר דוא ועסט זאגין. איך וועל מקריב זיין א מנחה וואס ווערט גבאקן אוף אפלאטשיקע פייער פאן זאל ער ברענגן סולת זעמיל מעל גמישט מיט אייל מצה תהיה עס זאל זיין פון דעם מעל צעהן מצות: (ו) פתות אונ מען זאל זיא צו ברעקלן אוף ברעקלך ויצקת אונ דו זאלסט אוף איר גיסן אייל מנחה דס איז אמנחה: (ז) ואם אוב דו האסט מנדב גיוועזן מנחת דיין קרבן זאל זיין אמנחה וואס ווערט גפרעגילט אין איין טופע פאן סולת בשמן זעמיל מעל מיט אייל תעשה זאל זיא גמאכט ווערען: (ח) והבאת אונ דו זאלסט ברענגין דיא מנחה אשר יעשה וואס וועט גמאכט ווערן פון איין מין פון דיא

אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ׃ ט וְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ י וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ יא כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה׃
יב קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם

מִנְחָתָא דִּי יִתְעֲבֵיד מֵאִלֵּין קֳדָם יְיָ וִיקָרְבִינַהּ לְוָת כַּהֲנָא וִיקָרְבִינַהּ לְמַדְבְּחָא׃ ט וְיַפְרֵישׁ כַּהֲנָא מִן מִנְחָתָא יָת אַדְכַּרְתַּהּ וְיַסֵּיק לְמַדְבְּחָא קֻרְבַּן דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ י וּדְאִשְׁתְּאַר מִן מִנְחָתָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי קֹדֶשׁ קֻדְשִׁין מִקֻּרְבָּנַיָּא דַּיְיָ׃ יא כָּל מִנְחָתָא דִּי תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ לָא תִתְעֲבֵיד חֲמִיעַ אֲרֵי כָל חֲמִיר וְכָל דְּבַשׁ לָא תַסְּקוּן מִנֵּיהּ קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃ יב קֻרְבַּן קַדְמַי תְּקָרְבוּן יָתְהוֹן קֳדָם יְיָ

תו"א והקריבה סוטה יד מנחות סג. והגישה סוטה שם זבחים סג מנחות סא. והרים הכהן מנחות ט כח. המזבחה מנחות נז. לא תעשה חמץ מנחות נה ב קיא. פסחים מג. כי כל שאור פסחים מג. יומא מז יבמות ק נזיר לו סוטה כג שבועות יב זבחים עו מנחות נז נח: לא תקטירו מנחות קז תמורה ו. קרבן ראשית זבחים עו מנחות נז נח סד.

רשב"ם

ומעשים רחושין. אבל מחבת אינו עמוק וכולן באות מצה כמ"ש בצו את אהרן: (יא) וכל דבש. פירות האילן תמרים קרויין דבש: (יב) קרבן ראשית. שתי הלחם בעצרת תקרויין מנחה חדשה. ובכורי פירות המפורשים בכי תבא: תקריבו אותם לה'. בעזרה תביאו אותם לתנופה ולא לקרבן חובה:

בעל הטורים

לא תעשה חמץ. לפי שיצר הרע דומה לשאור ומטעם זה נ"כ מחמיר

שפתי חכמים

לריכים אלא הרא מיעוטא: ו שאין המנחה משנה הגשה למזבח רק כשהוא אחד מהמינים הנזכרים שהם מנחת הסלת ומאפה תנור והמחבת והמרחשת וכו': ח לא שהמקריב הוא המגיש כמובן דאם כן מאי והקריבה אל הכהן כהן בהקרבה מאי עבידתיה: ט מדכתיב בפ' צו הקרב אותם וגו' לפני ה' אל פני המזבח ודרשינן מדכתיב לפני משמע שצריכה הגשה למערבו של מזבח שהוא כלפי פתח ההיכל שהוא לפני ה' ומדכתיב אל פני המזבח משמע בדרומה של מזבח שהכבש שם כי מקום פתח הבית הוא פני הבית והא כיצד שמע מינה שהוא מגישה לקרן מערבית דרומית של מזבח: י מדכתיב לעיל מיניה והרים הכהן מן המנחה וכתוב בתריה את אזכרתה והקטיר המזבחה וגו': כ ממה שאמר בפסוק שמביאים ביכורים מתמרים ותאנים ואלו פירות של דבש לא תקטירו פירוש דבש ודברים שבו שנא' אח"כ קרבן ראשית תקריבו לומר שפי' מן הדבש והא ביכורים אינן באים מדבש

רש"י

ע"י משקה נראה כרוחש ומנענע: (ח) אשר יעשה מאלה. מאחד מן המינים הללו: והקריבה. בעליה אל הכהן: והגישה. הכהן: אל המזבח. מגישה לקרן דרומית מערבית של מזבח: (ט) את אזכרתה. הוא הקומץ: (יא) וכל דבש. כל מתיקת פרי קרוי דבש: (יב) קרבן ראשית תקריבו. מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש קרבן ראשית שתי הלחם של עצרת הבאים מן השאור שנאמר חמץ תאפינה ובכורים מן הדבש כמו בכורי תאנים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו. לפי שאמר הקב"ה על כל קרבנך תקריב מלח והללו אין מקבלין מלח:

מצות חשם

(יא) (כי כל שאור וגו') דאס איז די לא תעשה אז מען טאר ניט קיין הערטיג אונ קיין האניג אויף קיין זאכען פון פירות מקריב זיין דר גאנץ אונ די מצוה איז נוהג (בזמן הבית):

פירוש לתורת אלהים

מינים וואס אויבן איז געשטאנען לַיְיָ צו גאט אין בית המקדש וְהִקְרִיבָהּ אונ דר בעל הבית פון דר מִנְחָה זאל געבען זיא צו דעם כהן וְהִגִּישָׁהּ אונ דער כהן זאל זיא גבענגן צום מִזְבֵּחַ׃ (ט) וְהֵרִים אונ דר כהן זאל אויף הייבן ער זאל אראפ נעמען פון דער מִנְחָה אֶת אַזְכָּרָתָהּ איר געדעכעניש דעם קומץ אזו וויא אויבן איז געשטאנען וְהִקְטִיר אונ ער זאל מקטיר זיין דעם קומץ אויף דעם מִזְבֵּחַ׃ (י) וְהַנּוֹתֶרֶת אונ דאס וואס בלייבן פון דער מִנְחָה נאך דעם אז דער כהן האט דעם קומץ אראפ גנומען זאל דאס זיין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו צו אהרן אונ צו זיינע קינדער קֹדֶשׁ קָדָשִׁים דאס איז גאנץ הייליג מֵאִשֵּׁי פון דיא פייער אפפער פון גאט׃ (יא) כָּל אלע מְנָחוֹת אֲשֶׁר וואס איר וועט מקריב זיין צו גאט לֹא תֵעָשֶׂה זאל ניט געמאכט ווערין פון חָמֵץ כִּי וואררום כָּל שְׂאֹר אלערליי זויערטייג וְכָל דְּבַשׁ אונ אלערליי האניג לֹא תַקְטִירוּ זאלט איר ניט מקטיר זיין אִשֶּׁה לַיְיָ אפייאר אפפער צו גאט וואס דאס מיינט איר ברענגען פון זויער טייג׃ (יב) קָרְבַּן וואס איר וועט מקריב פון ערשטע רֵאשִׁית ערשטע תבואה פון

אונקלוס

וּלְמַדְבְּחָא לָא יִתַּסְּקוּן לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא: יג וְכָל קוּרְבַּן מִנְחָתָךְ בְּמִלְחָא תִּמְלַח וְלָא תְבַטֵּל מְלַח קְיָם אֱלָהָךְ מֵעַל מִנְחָתָךְ עַל כָּל קוּרְבָּנָךְ תְּקָרֵב מִלְחָא: יד וְאִם תְּקָרֵב מִנְחַת בִּכּוּרִין קֳדָם יְיָ אָבִיב קְלֵי בְנוּר פֵּירוּכִין

תו"א ואל המזבח זבחים סז מנחות נז. ריח ניחוח יומא מז סוטה כג זבחים מז מנחות קו. וכל קרבן סוטה טו מנחות כ כא. ולא תשבית ברכות ה. על כל קרבנך מנחות כ. ואם תקריב מנחות עב סח. אביב מנחות סו סח עא פד. כרמל שבת קח מנחות סד סו.

לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ: יג וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח: ס יד וְאִם־תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַיהוָה אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל

בעל הטורים

על הדבש שילך הרע מתוק לאדם כדבש: וכל קרבן מנחתך במלח תמלח. ג"פ הזכיר מלח בפסוק משום דג' מקומות המלח נתון בלשכת המלח ועל הכבש ועל המזבח: תקריב מלח. בגי' זה יהיה מלח משל ציבור:

רשב"ם

(יד) ואם תקריב. לכשתקריב מנחת העומר: גרש. כמו ויגרש מחצץ שיהא טחון ברחים של גרוסות:

רש"י

ותמרים: (יג) מלח ברית. שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח א וניסוך המים בחג: על כל קרבנך. על עולת בהמה ועוף ואימורי כל הקדשים כולן: (יד) ואם תקריב. הרי אם משמש בל' כי ב שהרי אין זה רשות שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה וכן ואם יהיה ג היובל וגו': מנחת בכורים. במנחת העומר הכתוב מדבר ד שהיא באה אביב בשעת בישול התבוא' ומן השעורים היא באה נא' כאן אביב ונא' להלן כי השעור' אביב: קלוי באש. שמיבשין אותו על האור באביב של קלאי [פירש"י במנחות שם הכלי של מוכרי קליות] שאלולי כן אינה נטחנת בריחים לפי שהיא לחה: גרש כרמל. גרוס' בעודה לחה: גרש. ל' שביר' וטחינה גורסה בריחי' של גרוסו' כמו ויגרס בחצץ וכן גרסה נפשי: כרמל. בעוד הכר מלא ה שהתבוא'

שפתי חכמים

דבורים אלא ודאי כל מתיקת פרי קרוי דבש: א פי' ע"י מלח האיש נקרבים במזבח כי המלח מתולדות המים: ב ואז אני יכול לפרש חובה: ג והא דלעיל סוף פ' יתרו לא הביא כי אם ג' ולא הביא זה י"ל דלעיל פי' אליבא דר"י והכא פי' אליבא דר"ש דס"ל אלו ואם יהיה היובל חובה: ד פי' שנתן ט סימנים האחד שבאה אביב שפירושו בשעת בישול התבואות דהיינו בתחלת הקציר והשני שהיא באה מן השעורים מג"ש דאביב אביב: ה פי' שמלת כרמל מלה מורכבת כר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) ולא תשבית מלח. לפי שהוא דבר המתקיים להודיע כי הקרבנות ברית לעולם לכפרה ולא לצורך הקב"ה שהרי אין לפניו לא אכילה ולא שתייה אלא לזכו' בהם את ישראל כי כשאדם חוטא ומקריב קרבן ומתכפר לו ויודע שהוא נקי מחטאו הוא נזהר אחרי כן מלחטוא ומלהיות עוד מלוכלך בעבירו' אבל אם לא היה מתכפר היה מוסיף לחטוא כמו שאחז"ל כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה

פירוש לתורת אלהים

צום ערשטען פארטיג דאס מיינט מען די צווייא ברוט וואס מען ברענגט שבועות אין ביהמ"ק מעגט איר ברענגען פון זויער טייג אונ די בכורים מעגט איר ברענגען פון האניק דהיינו טייטלען וואס רינט פון זיי האניק אבער וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ צו דעם מזבח פר אקרבן לֹא יַעֲלוּ זאלן זיי ניט געבראכט ווערען לְרֵיחַ נִיחֹחַ צו אנשמאקן ריח: (יג) וְכָל אונ אלע דיינע קָרְבַּן מִנְחוֹת בַּמֶּלַח מיט זאלץ תִּמְלָח זאלסטו זאלצען וְלֹא תַשְׁבִּית אונ דו זאלסט ניט פר שטערן מֶלַח זאלץ בְּרִית אֱלֹהֶיךָ וואס דיין גאט האט כורת ברית געווען מיט דעם זאלץ אז מען זאל זיא מקריב זיין אויף דעם מזבח על אויף אלע דיינע קָרְבָּנוֹת תַּקְרִיב זאלסטו געגעבען זאלץ: (יד) וְאִם תַּקְרִיב אונ אז עס וועט קומען די צייט וואס דו מוזט מקריב זיין דיא מִנְחָה פון בכורים אז גאט דס מיינט מען דעם עומר וואס מען ברענגט אום פסח זאל זיא זיין פון געדערשטען אָבִיב וואס וועררט ערשט צייטיג קָלוּי בָּאֵשׁ זיא זאל זיין געטריקענט איבער פייער גֶּרֶשׂ עס זאל זיין גרויב געמאלין כַּרְמֶל בשעת די תבואה איז נאך נייך אונ

ליקוטי יקרים

(יג) וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח, אלע קרבנות פאר מען זאלצין מיט זאלץ, דער מדרש זאגט דער ים האט גיזאגט צום הקב"ה רבונו של עולם דיא וועלט איז געטיילט אין דרייא טייל, אדריטיל איז מדבר, אדריטיל איז בעוואהנט מיט מענשין, אדריטיל איז ים, אין דער מדבר האסטו גיגעבן די תורה, אין בעוואהנטין ארט ואין גבעון שילה) האסטו געבאהט אמשכן, אין ארץ ישראל האסטו געבאהט אבית המקדש, וואס האסטו דוא געגעבן דעם ים דאט, הקדוש ברוך הוא געענטפערט פון ים וועט מען געמען זאלץ צוא קרבנות:

מצות השם

(קיח) (וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח וגו') דס איז די לא תעשה אז אלי קרבנות וואס מען ברענגט טארן דיא כהנים ניט מקריב זיין אן זאלץ אונ די מצוה איז נוהג (בזמן הבית):

(קיט) (עַל כָּל קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח) דאס איז די מצוה אז אלי קרבנות מוז מען איין דעם מליחה אויך אין אלי מנחות אריין טאן זאלץ אונ דיא מצוה איז נוהג (בזמן הבית):

תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ׃
טו וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשַׂמְתָּ עָלֶיהָ
לְבֹנָה מִנְחָה הִוא׃ טז וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
אֶת־אַזְכָּרָתָהּ מִגִּרְשָׂהּ וּמִשַּׁמְנָהּ
עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ פ
רביעי ג א וְאִם־זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ
אִם מִן־הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם־זָכָר
אִם־נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי
יְהוָה׃ ב וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ
וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ ג וְהִקְרִיב מִזֶּבַח

אונקלוס

רַכִּיכָן תְּקָרֵיב יָת מִנְחַת בִּכּוּרָךְ׃ טו וְתִתֵּן עֲלַהּ מִשְׁחָא וּתְשַׁוֵּי עֲלַהּ לְבוֹנְתָא מִנְחָתָא הִיא׃ טז וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת אַדְכָּרְתַהּ מִפֵּרוּכַהּ וּמִמִּשְׁחַהּ עַל כָּל לְבוֹנְתַהּ קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃ ג א וְאִם נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קוּרְבָּנֵיהּ אִם מִן תּוֹרֵי הוּא מְקָרֵב אִם דְּכַר אִם נוּקְבָא שְׁלִים יְקָרְבִינֵיהּ קֳדָם יְיָ׃ ב וְיִסְמוֹךְ יְדֵיהּ עַל רֵישׁ קוּרְבָּנֵיהּ וְיִכְּסִינֵיהּ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃ ג וִיקָרֵב מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא

תו"א תקריב את מנחות עג עד. ונתת עליה מנחות כט. והקטיר סוטה טו. מגרשה מנחות יט כז. על כל מנחות כז. ואם זבח זבחים ד תמורה יח. שלמים קרבנו זבחים כט. קרבנו מנחות לב ערכין ג תמורה ג. אם מן הבקר בכורות מא: אם זכר בכורות טו כו תמורה טו יז יח. יקריבנו ערכין ג תמורה ג. ושחטו עירובין ג יומא מא סב נזיר מה קידושין כז זבחים נב נו מנחות ח.

רשב"ם

(א) שלמים. מאחר שאינו לשון עולה אינו כליל אלא ל' שלמים. שמשמע ל' נדר וצריך לשלם את נדריו שהוא ל' תשלומים או יהא דינו כמו שמפרש והולך. ורבותינו פירשו לשון שלום שהכל זכין בו אימוריו לגבוה חזה ושוק

בעל הטורים

וסמך ידו כתיב בבקר. וכאן ובעז כתיב את ידו לפי שהבקר חזק ויכול לסבול הסמיכה שצריך לסמוך עליו בכל כחו מה שאין כן בכאן ובעז לכך נא' את דמשמע ברפיון. בבקר כתיב אם זכר אם נקבה וכאן כתיב זכר או נקבה לפי שהולך או לרבות הפלגס ואם לא משמע רבוי ובעז לא הזכיר כלל זכר ונקבה לפי שעז מנהגו לעולם להוליד זכר ונקבה יחד ומסתמא ישחוט הזכר וישאיר הנקבה לפרנסת ביתו. בכן בקר כתיב והקטירו אותו בני אהרן ל' רבי' וכאן כתיב והקטירו הכהן

רש"י

לחה ומלא' בקשין שלה ועל כן נקראים המלילו' כרמל וכן כרמל בצקלונו: (א) שלמים. שמטילים שלום בעולם ד"א

דעת זקנים מבעלי התוספות

באתרה לו הותרה לו ס"ד אלא נעשית לו כהיתר. משל לאדם שבגדיו צואים אינו משמרן מן הטיט אבל אדם שבגדיו נקיים ויפים משמרן מכל טינוף ועל זה אמר שלמה בכל עת יהיו בגדיך לבנים וכן אז"ל רצה המקום לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות ולא יטנפו בחטא וגם צוה הרבה מצות שמן הדין אדם משמרן מעצמו וצוה אותם הקב"ה כדי להרבות בשכרן של ישראל׃

פירוש לתורת אלהים

פייכט און איז פול אין די זאנגען פון אזו אתבואה תקריב זאלסטו מקריב זיין את מנחת דיא מנחה פון דיינע בכורים: (טו) ונתת און דו זאלסט געבן אויף איר אייל ושמת און דו זאלסט טאן אויף איר וואריך מנחה זיא איז אמנחה זיא האט דעם דין ווי איין אנדרי מנחה מען זאל פון איר אראפ נעמען אקומץ אי פון איין אנדערי מנחה: (טז) והקטיר און דער כהן זאל מקריב זיין איר גדעכעניש דס מיינט מען דעם קומץ מגרשה פון איר גראב גמאלעני תבואה ומשמנה און פון איר אייל נום מען האט אויף איר גיגעבען על כל לבנתה מיט גאר איר וואריך אשה אפייער אפר ליי צו גאט: (א) ואם און אוב ער וועט וועלן מקריב זיין אקרבן שלמים צו גאט אם מן הבקר

אוב ער וועט וועלן מקריב זיין דיא שלמים פון רינדער אם סייא ער וויל ברענגן אזכר אם סייא ער וויל ברענגען אנקבה תמים גאנץ אן אמום יקריבנו זאל ער אים גנעהן פר גאט: (ב) וסמך ידו און דר בעל הבית פון דעם קרבן זאל אן לעהנין זיין האנט על ראש אויף דעם קאפ פון דעם קרבן פאר דר שחיטה און תיכף נאך דעם אן לעהנען ושחטו זאל מען אים שעכטין פתח פאר דר טיר פון דעם אוהל מועד וזרקו און די קינדר פון אהרן די כהנים זאלן שפרענגן את הדם דם בלוט ארום דעם מזבח: (ג) והקריב און דער כהן זאל גנעהנען פון דעם שעכטונג פון די שלמים אפייער אפר צו גאט את החלב דם פעטקייט המכסה וואס דעקט צוא דאס

הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב
הַֽמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב
אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ ד וְאֵת שְׁתֵּי
הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן
אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת
עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃
ה וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְנֵֽי־אַהֲרֹן הַמִּזְבֵּחָה
עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ פ
ו וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְזֶבַח
שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר אוֹ נְקֵבָה תָּמִים
יַקְרִיבֶֽנּוּ׃ ז אִם־כֶּשֶׂב הֽוּא־מַקְרִיב

אונקלוס

קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ יַת
תַּרְבָּא דְּחָפֵי יַת גַּוָּא וְיַת
כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא׃
ד וְיַת תַּרְתֵּין כּוּלְיָן וְיַת
תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל
גִּסְסַיָּא וְיַת חַצְרָא דְּעַל
כַּבְדָּא עַל כּוּלְיָתָא
יַעְדִּינַהּ׃ ה וְיִסְּקוּן יָתֵיהּ
בְּנֵי אַהֲרֹן לְמַדְבְּחָא עַל
עֲלָתָא דִּי עַל אָעַיָּא דִּי
עַל אֶשָּׁתָא קֻרְבַּן
דְּמִתְקַבַּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
ו וְאִם מִן עָנָא קֻרְבָּנֵיהּ
לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ
דְּכַר אוֹ נוּקְבָא שְׁלִים
יְקָרְבִינֵיהּ׃ ז אִם אִמַּר

תו"א את החלב חולין מט. ואת בכורות לט. יסירנה שם. והקטירו פסחים סד. והקטירו אותו קידושין לו מנחות ט. ואם מן זבחים ח ט מנחות פג תמורה ג. אם כשב פסחים כו לו לז זבחים ט לז מנחות פג תמורה יח כריתות כח.

רשב"ם

לכהנים בשרו נאכל לבעלים: (ד) היותרת. שמיותר וגדל על הכבד:

בעל הטורים

לפי שבן בקר צריך הרבה כהנים: את החלב המכסה את הקרב לפי שבא לכפר על החטא שעשה מחמת רוב שומנו כדכתיב שמנת עבית כשית וכתיב וישמן ישורון ויבעט לכך מביא החלב וכאלו הקריב חלבו: אם כשב. והוא יותר גדול מן הגאון כדכתיב והכשבים הפריד יעקב. כס"ב בא"ת כ"ש

רש"י

שלמי' שיש בהם שלום למזבח ולכהני' ולבעלי': ואת כל החלב וגו'. להביא חלב שעל הקבה ו דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר להביא חלב שעל הדקין: (ד) הכסלים. [פלנקי"ן בלעז] שהחלב שעל הכליו' כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים והם מלמטה וזהו החלב שתח' המתנים שקורין בלעז לונבילו"ש לובן הנרא' למעלה בגובה הכסלי' ובתחתיתו הבשר חופהו: היותרת. הוא דופן המסך ז שקורין איברי"ש ובל' ארמי חצרא דכבדא: על הכבד. שיטול מן הכבד עמה מעט ח ובמקום אחר הוא ט או' ואת היותרת מן הכבד: על הכבד על הכליות. לבד מן הכבד ולבד מן הכליו' י יסירנה לזו: (ה) על העולה. מלבד העולה למדנו שתקדים עולת תמיד א לכל קרבן על המערכה: (ז) אם כשב. לפי שיש באימורי הכשב מה שאין באימורי העז שהכשב אליתו קריבה לכך נחלקו לשתי

שפתי חכמים

מלא: ו פי' וכ"ש שעל הדקין שיש בה ב' סימנים של איסור שהן תותב וקרום ונקלף ולר"ע דוקא דקין משום שיש בה ב' סימנים תותב וגם קרום ונקלף אבל שעל הקיבה אינו תותב אלא חתיכות חתיכות חלב יש ופי' תותב שמלה כמו היא שמלתו מתרגמינן היא תותביה: ז פי' המסך המבדיל בין אברי הנשימה ובין הדקין ונקרא בלשון התלמוד טחול הכבד: ח והיה פי' על עם קצת מן הכבד דא"ל כל הכבד א"כ יסירם מיבעי ליה: ט פירוש והראי' ע"ז שעל הכבד הוא מן הכבד וט': י ומה שהקשה הרא"ם דלמעלה פי' על עם וכאן פי' על לבד י"ל דמלת על יש לו ב' פירושים עם ולבד וגבי כליו' ע"כ צריך לפרש לבד מן הכליו' דהא כל הכליו' היו מקטירי' לגבי מזבח והא דפירש על הכבד לבד מן הכבד לאו למימרא דעל דגבי הכבד פי' לבד אלא בא לפרש שלא נטעה לו' שלא לקחו מן היותר' הדבוק בכבד אלא מה שדבוק עם מקצת הכבד שמקטירים המזבחה לכך פי' לבד מן הכבד כלו' שכל היותרת היו מקטירים עם אותו מקצת שדבוק בכבד: א לאו מעל העולה דייק שתקדים דהא לא משתמע מעל שפי' לבד אם

פירוש לתורת אלהים

אינגווייניגסטע וְאֵת כָּל הַחֵלֶב אונ גאר דעם חֵלֶב וואס איז אויף דעם מאגין אדער אויף די געדערים: (ד) וְאֵת שְׁתֵּי אונ די צוויי נירען וְאֶת הַחֵלֶב אונ דער חֵלֶב וואס אויף זיי אֲשֶׁר וואס איז אויף די פלאנקען וְאֶת הַיּוֹתֶרֶת אונ דאס רוט פלייש עַל הַכָּבֵד מיט דר לעבר כלומר ער זאל אביסול לעבר אויך נעמען מיט דעם רוט פלייש עַל הַכְּלָיוֹת חוץ די נירען יְסִירֶנָּה זאל ער אפ טאן דאס רוט פלייש: (ה) וְהִקְטִירוּ אונ די קינדער פון אַהֲרֹן זאלן דאס מקטיר זיין אויף דעם מִזְבֵּחַ עַל הָעֹלָה חוץ דער עולה נאך דעם אז מען האט מקטיר געוועזן דיא עולת תמיד זאלען זיי מקטיר זיין די שְׁלָמִים אֲשֶׁר אויף דעם האלץ אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ וואס ליגט אויף דעם פייער אִשֵּׁה אפייער אפפר רֵיחַ אגישמאקין ריח צוא גאט: (ו) וְאִם מִן הַצֹּאן אונ אז ער וויל ברענגין זיין קרבן פון שאף זֶבַח אשעכטונג צו גאט זָכָר אוֹ נְקֵבָה סייא אזכר אדער אנקבה תָּמִים גאנץ אן אמום יַקְרִיבֶנּוּ זאל ער דאס מקריב זיין: (ז) אִם כֶּשֶׂב אוב ער וויל מקריב זיין אשאף אֶת קָרְבָּנוֹ פאר זיין קרבן הִקְרִיב

זאל

אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי
יְהוָה: ח וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ
קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ט וְהִקְרִיב מִזֶּבַח
הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה חֶלְבּוֹ
הָאַלְיָה תְמִימָה לְעֻמַּת הֶעָצֶה
יְסִירֶנָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב: י וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: יא וְהִקְטִירוֹ
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה:
פ יב וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי

הוא מקרב ית קורבניה
ויקרב יתיה קדם יי:
ח ויסמוך ית ידיה על ריש
קורבניה ויכוס יתיה
קדם משכן זמנא ויזרקון
בני אהרן ית דמיה על
מדבחא סחור סחור:
ט ויקרב מנכסת קודשיא
קורבנא קדם יי תרביה
אליתא שלמתא לקבל
שזרתא יעדינה וית
תרבא דחפי ית גווא וית
כל תרבא די על גווא:
י וית תרתין כוליין וית
תרבא די עליהן די על
גססיא וית חצרא דעל
כבדא על כוליתא
יעדינה: יא ויסקיניה
כהנא למדבחא לחים
קורבנא קדם יי: יב ואם
מן בני עזיא קורבניה
ויקרביניה קדם יי:

תו"א וסמך אותו קידושין מ נה זבחים מב. וזרקו בני פירובין מ. חלבו זבחים כח חולין יח יח קיז. לעמת חולין יח. האליה כריתות כג. ואם עז פסחים נו נז זבחים מ מנחות עב תמורה כ כריתות כח.

רשב"ם (ט) העצה, הכליות חכמים פירשו בשרשות תלין היאך מסירין אותה:

רש"י

ב פרשיות: (ח) וזרקו. שתי מתנות שהן ד' וע"י הכלי הוא זורק' ואינו נותן באצבע ג אלא בחטאת: (ט) חלבו. המובחר שבו ומהו זה האליה תמימה: לעמת העצה. למעלה מן הכליות היועצות: (יא) לחם אשה לה'. לחמו של אש ד לשם ה גבוה: לחם. ל' מאכל וכן נשחיתה עץ בלחמו. עבד לחם רב.

שפתי חכמים

להקדים אם לאחד אלא מדכתיב בתריה אשר על העולה אשר על האש משמע שכשר ערכו העולה על העצים אשר על האש: ב פי' אלא כפ' אחת כמו בעולת נדבה דכתיב ביה ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים וגו': ג שהרי בחטאת פנימית כתיב וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה מן הדם ובחטאת חיצונה כתיב ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות המזבח והוא שלא כ' זה למעלה גבי בקר וזבח שלמים תירץ (בג"א) מפני שלעיל איש כ"כ ראיה ושמא הזריקה באצבע אע"ג דלא כתיב ביה אצבע ילפינן מתוס מן המפורש שנכתב בחטאת לכך המתין עד סוף כל הקרבנות וכיון שלא נכתב בסוף קרבן אצבעו רק בחטאת ש"מ וכו': ד פי' מפסק בעל טעם נקודות שוה בסמוך והמופרד ואינו כשאר סמוכים הנקודי' בחט"ף: ה כי

פירוש לתורת אלהים

זאל ער דעם קרבן גנעהען פאר דעם אהל מועד: (ח) וסמך און ער זאל אן לעהנין זיין האנד אויף דעם קאפ פון זיין קרבן ושחט און ער זאל שעכטן דעם קרבן פאר דעם אהל מועד וזרקו און די קינדער פון אהרן זאלין שפרענגען דם בלוט על המזבח ארום דעם מזבח: (ט) והקריב און ער זאל מקריב זיין פון זיין שעכטונג פון די שלמים אשה לי אפייער אפפר צו גאט חלבו זיין פעטס דאס איז די גאנצע אַלְיָה לְעֻמַּת אקעגען די נירן כלומר העבר פון די נירן: (י) ואת שתי הכליות און די צוויי נירן ואת החלב און דעם חלב וואס איז אויף זיי אשר וואס אויף די פלאנקען ואת היותרת און דאס רוט פלייש על הכבד מיט די לעבר על הכליות חוץ די נירן יסירנה זאל ער אפ טאן דאס רוט פלייש: (יא) והקטירו און דער כהן זאל איס מקטיר זיין המזבחה אויף דעם מזבח לחם שפייז אשה פייער אפפר לי צו גאט: (יב) ואם עז און אז ער וויל אציג מקריב זיין פאר זיין קרבן שלמים והקריבו און ער זאל גנעהען אום

יְהוָה׃ יג וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ
וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב׃ יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ
אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה
אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר
עַל־הַקֶּרֶב׃ טו וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת
וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃ טז וְהִקְטִירָם
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ
נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה׃ יז חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־
חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ׃ פ חמישי
ד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ
כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֺת יְהוָה
אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת

אונקלוס

יג וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵיהּ עַל
רֵישֵׁיהּ וְיִכּוֹס יָתֵיהּ קֳדָם
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי
אַהֲרֹן יָת דְּמֵיהּ עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
יד וִיקָרֵב מִנֵּיהּ קֻרְבָּנֵיהּ
קֻרְבָּן קֳדָם יְיָ יָת
תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת
כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא׃
טו וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת
תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל
גִּסְסַיָּא וְיָת חַצְרָא דִּי עַל
כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא
יַעְדֵּינַהּ׃ טז וְיַסְּקִנּוּן
כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְחֵם
קֻרְבָּנָא לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא כָּל תַּרְבָּא קֳדָם
יְיָ׃ יז קְיָם עָלַם לְדָרָתֵיכוֹן
בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן כָּל
תַּרְבָּא וְכָל דְּמָא לָא
תֵיכְלוּן׃ א וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימַר׃ ב מַלֵּל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר אֱנָשׁ
אֲרֵי יְחוֹב בְּשָׁלוּ מִכֹּל
פִּקּוּדַיָּא דַייְ דִּי לָא כַשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וְיַעְבֵּד מִן חַד

תו"א ושמע אותו קידושין נז נח. כל חלב חולין קיז תמורה לג מעילה טו. חקת עולם כריתות ד: כל חלב שם כה. ונפש כי יוצאה לט: מנחות שבת ע קב.

רשב"ם

(יז) בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו. אפי' בכל מושבותיכם שנאכלין חולין ואין שם קרבן חלב ודם למזבח: (ב) אשר לא תעשינה. בכל חייבי כריתות שהם בלא תעשה פירשו חכמים בכריתות ובהוריות חוץ מפסח ומילה שהם מצות עשה: מאחת מהנה. פירשו חכמים מקצת של אחת מהנה כגון שם משמעון:

רש"י

לשחוק עוסי' לחם: (יז) חקת עולם. יפה מפורש בת"כ ו כל הפסוק הזה: (ב) מכל מצות ה'. פי' רבותינו אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו ז לאו וכרת ושגגתו חטאת: מאחת מהנה. ממקצת אחת מהן כגון הכותב בשבת שם

שפתי חכמים

פי' לפי' לשם ס' לא סיימוהו לו כי כבר כתיב אם ארעי לא אמר לך: ו למדו ממנו דאיסור חלב קף בבית עולמים ובזמן הבית והלא בזמנו כאן וכח"ל: ז להוציא מילה ופסח דאין בו אלא כרת ולא על דבר שיש בו לאו ואיתא כ"ד ולא כרת כגון מפס אבין ואמו ומגדף נפש מישראל ואין ממרא ולא על שזדונו לאו וכרת ואין בו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) נפש כי תחטא. אדם כי יחטא אין כתיב כאן אלא נפש וכן הנפש החוטאת היא תמות להודיע שעיקר החטא תלוי בנפש משל

פירוש לתורת אלהים

פר גאט: (יג) וְסָמַךְ דָם הָאבְּן מִיר שׁוֹן אוֹיבְּן מְפוֹרָשׁ געוועזן: (יז) חוקת עולם דָם אִיז אַגֶעזֶעץ אוֹיף אֵייבִּיג צוּ אַייעֶרֶע דוֹרוֹת בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִין אַלֶע אַייעֶרֶע וואוינוּנג קֵיין חֵלֶב אַלֶע חֵלֶב זָאלְט אִיר גִיט עֶסֶן: (א) וַיְדַבֵּר

אוּנ גָאט הָט גֶירֶעט צוּ מֹשֶׁה לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגְן: (ב) דַבֵּר דוּ משה רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַז זָאלְסְט זָייא זָאגְן אַז אֵיין מֶענְטְשׁ וועט זִינְדִיגְן אוּם גֶעבְּן פוּן אַלֶע גֶבָאט פוּן גָאט וָואס

מֵהֵנָּה׃ ג אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא
לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים
לַיהוָה לְחַטָּאת׃ ד וְהֵבִיא אֶת־הַפָּר
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה
וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט

מִנְּהוֹן׃ ג אִם כַּהֲנָא רַבָּא
יְחוֹב לְחוֹבַת עַמָּא וִיקָרֵב
עַל חוֹבְתֵיהּ דִּי חָב תּוֹר
בַּר תּוֹרֵי שְׁלִים קֳדָם יְיָ
לְחַטָּאתָא׃ ד וְיֵיתֵי יָת
תּוֹרָא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
לִקְדָם יְיָ וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵיהּ

תו"א אם הכהן מגלה ט. לאשמת העם יבמות ט:

רשב"ם (ג) אם הכהן המשיח יחטא. בהוראתו גם להחטיא את העם עמו: לאשמת העם. חכמים דרשו הרי משיח כציבור בהוריות. אך לפי הפשט משמע לפי שבכהנים נאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל וכל שכן כהן גדול שהוא מומחה לרבים: והקריב על חטאתו וגו' על שפך הדשן.

רש"י

משמעון א נח מנחור דן מדניאל: (ג) אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם. מדרשו אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת ב מעשה כמו שנאמר לאשמת העם ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו ופשוטו לפי אגדה כשהכהן הגדול חוטא אשמת העם הוא זה שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקולקל: פר. יכול זקן ג ת"ל בן אי בן

שפתי חכמים

מעשה כמו מקלל אביו ואמו ועדים זוממים ומגדף ומכשף והמסית ומדיח ונביא שקר ולמדו כל זה מדכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה וכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשה שגגת כל התורה לשגגת עכו"ם שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת: א מדכתיב מאחת משמע אפי' מקצת וא"ל אפי' אות אחת דדרשינן ג"כ אחת כ"ו' כאלו כתיב אחת דמשמע שם כולו לכן אמרינן דאינו חייב אלא עד שיכתוב שם משמעון שהוא שם שלם והוא מקצת השם: ב כלו' שמתחלה נעלם ממנו הדין והורה שלא כהלכה ועשה הוא עצמו ע"פ שקול דעתו אבל אם הורה הכהן לאחרי' ועשו ע"פ הוראתו פטור הכהן מדכתיב על חטאתו אשר חטא: ג פי' אלו לא כתיב אלא פר ה"א אפי' בן ד' וה' שנה קמ"ל בן דכ"מ [illegible] בן בן שתי שנים הוא כדכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים אף כשנים וכמו שאיל הוא בן שתי שנים כך עגל בן בקר הוא בן שתי שנים ואלו נא' בן וכו' פי' והשתא דכתיב פר וגם בן בקר ע"כ צריך לפרש פר הסמוך לבן דהיינו בן שלש שנים וא"ת והא פי' רש"י לעיל ומן הצאן פרט לזקן וכו' וי"ל דה"א דמיעט קרא זקן גבי עולה אבל חטאת ה"א אפילו זקן כשר ת"ל בן ולא זקן. (ד"ד) קשה הא לעיל גבי עולה פרש"י מן הכשבים ומן העזים דהם מיעוטים לחולה וזקן ומזוהם ול"ל כאן מיעוט אחר לזקן וכ"ת דהתם גבי עולה וכאן גבי חטאת לריך מיעוט אחר א"כ קשה דה"ל למיכתב כאן עוד מיעוט לחול' ולמזוה' וי"ל דלענין פסול דחול' ומזוה' שהוא מאום שפיר ילפינן חטא' מעול' דמסתבר הוא לפוסלו משום הקריבהו נא לפחתך אבל לענין פסול זקן דהיינו יותר מג' שנים אינו מסתבר אלא דגזרת הכ' לפסול ה"א היכא

דעת זקנים מבעלי התוספות

לשני בני אדם שחטאו למלך אחד נכרי ואחד מבני פלט־ין שלו העלו שניהם לבימה לדון וצוה המלך לפטור את הנכרי ואת בן הפלטרין לדון בייסורין אמרו לו בני פלטרין שלו והלא גם זה חטא לך אמר להם זה נכרי ואינו מכיר בטובי אבל זה שהוא מבני ביתי ומכיר בטובי ופשע בי יצא דין זה עליו כך הגוף הוא נכרי שנבר' מן התחתונים אבל הנשמה שהיא מן העליונים ודינה להיו' טהורה ואפ"ה חטאה לפיכך הגוף הושלך בקבר והנשמה תקבל היסורין ולעתיד לבא הקב"ה מביא גוף ונשמה ודן אותם

ליקוטי יקרים

ד (ג) (אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא וגו'). דֶר סֵפֶר „ברכת טוב" שְׁרַייבְּט דֶר גוּף מִיט דִיא נְשָׁמָה אִיז גֶעגֶעבֶּן גֶוָוארִין פֿוּן הקב"ה וִויא אַבַּעַל הַבַּיִת הָאט אַבְּהֵמָה אוּנ עֶר גִיט זִיא צוּא אַפַּאסְטוּךְ, דֶר פַּאסְטוּךְ זָאל זִיא פִירֶן אוֹיף גוּטֶע גְרָאז אוּנ צוּא גוּטֶע וַואסֶר, אוּנ עֶר זָאל אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוֹיף אִיר וִויא זָאל קֵיין שָׁאדִין טָאהְן צוּא אֵיין אַנְדֶרִין, עֶר זָאל נִיט דַארְפֶן בַּצָאהְלִין פַאר אִיר שָׁאדִין, אוּנ מֶען זָאל אִיר קֵיין שָׁאדִין טְאן, אוּנ אוֹיבּ דֶער פַּאסְטוּךְ וֶועט אַזוֹ טָאהְן וֶועט אִים דֶער בַּעַל הַבַּיִת גוּט בַּצָאהְלִין, אָבֶּער אַז דֶר פַּאסְטוּךְ וֶועט דִיא בְּהֵמָה נִיט הִיטֶען אוּנ עֶס וֶועט טְרֶעפִין אַשָׁאדִין צוּא דִיא בְּהֵמָה, אָדֶער דִיא בְּהֵמָה וֶועט מַאכִין אַשָׁאדִין צוּ אֵיין אַנְדֶרִין, מוּז דֶר פַּאסְטוּךְ בַּצָאלִין, סַיידִין עֶס הָאט גֶעטְרָאפִין אַזוֹ אַשָׁאדִין ווָאס דֶר פַּאסְטוּךְ הָאט נִיט גִיקֶענְט הִיטֶען, אוּנ ווייל דֶעהְ בַּעַל הַבַּיִת הָאט גִיהַאט פִיעֶל בְּהֵמוֹת אוּנ פִיעֶל פַּאסְטוּכֶער, הָאט דֶער בַּעַל הַבַּיִת גִימַאכְט אוֹיף זֵייא אַאֶעלְצְטִין פַּאסְטוּךְ, עֶר זָאל אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוֹיף אַלִי פַּאסְטוּכֶער, אוּנ זָאל זֵייא לֶערְנִין וִויא זֵייא זָאלִין אוּמְגֵיין מִיט דִיא בְּהֵמוֹת, פַר שְׁטֵייעֶן מִיר אוֹיבּ עֶס הָאט גִיטְרָאפִין דֶר עֶלְצְטֶער פַּאסְטוּךְ הָט פַאר בְּלָאנְדְזֶעט, גֵייעֶן אַלִי פַּאסְטוּכֶער נָאךְ אִים, אוּנ אוֹיבּ דוּרךְ אִים הָאבִּין דִיא בְּהֵמוֹת גִהַאט אַשָׁאדִין אָדֶער זֵייא הָאבִּין גִיטָאן אֵיין אַנְדֶרִין אַשָׁאדִין, דַארְף דֶער עֶלְצְטֶער פַּאסְטוּךְ בַּצָאלִין פַאר אַלִי שָׁאדִינְס. דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּייא דֶעם מֶענְטְשׁ, הקב"ה הָאט גֶעמַאכְט אַמֶענְטְשׁ פוּן עֶרְד, דֶער מֶענְטְשׁ אִיז גִיוֶוען אַגוּלָם, גִילֶעגִין אוֹיף דִיא עֶרְד, בִּיז הקב"ה הָאט אִין אִים אַרֵיין גִיגֶעבִּין אַנְשָׁמָה, צוּא דֶעם גוּף הָאט הקב"ה גָאר נִיט גֶעהַאט ווָאס צוּא רֵיידִין, עֶר אִיז דָאךְ אַשְׁטִיק עֶרְד, נָאר צוּא דִיא נְשָׁמָה הָאט הקב"ה גִיזָאגְט אִיךְ גִיבּ דִיר דֶעם גוּף אִיף אַזוֹ פִיל יָאהְרִין דוּא זָאלְסְט אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוֹיף אִים עֶר זָאל טָאהְן וִויא אִיךְ גִיבּ דִיר פַאר גְשְׁרִיבִּין אִין דִיא תּוֹרָה, דוּא זָאלְסְט זַיין דֶער פַּאסְטוּךְ פוּן דֶעם גוּף זָאלְסְט אִים פִיטֶערִין מִיט תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, זָאלְסְט

פירוש לתורת אלהים

עֶר הָאט גִיבָּאטֶען אֲשֶׁר מֶען זָאל דָאס נִיט טָאן וְעָשָׂה אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וֶועט יוא טָאן אַבִּיסוּל פוּן דִיא זַאכֶען׃ (ג) אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ אַז דֶר כֹּהֵן וָוס אִיז גִזַאלְבְּט גְוָוארֶען מִיט שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה דֶר כֹּהֵן גָדוֹל יֶחֱטָא וֶועט זִינְדִיגֶען לְאַשְׁמַת צוּ שׁוּלְדִיגֶען דָאס פָאלְק. רש"י שְׁרַייבְּט אַז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל זוּנְדִיגְט אִיז דָאס אַשׁוּלְד צוּ דֶעם פָאלְק ווייל עֶר דַארְף אוֹיף זֵיי מְכַפֵּר זַיין אוּנ עֶר אִיז גִיוָוארֶען שְׁלֶעכְט וְהִקְרִיב אוּנ עֶר זָאל מַקְרִיב זַיין אוֹיף זַיין זִינְד וָוס עֶר הָט גִזִינְדִיגְט פַּר אֵיין אָקְס בֶּן בָּקָר אַיוּנְגֶע רִינְד תָּמִים גַאנְץ אָן אַמוּם לַיְיָ צוּ גָאט לְחַטָּאת פַּר אַקָרְבָּן חַטָּאת. (ד) וְהֵבִיא אוּנ עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען דֶעם אָקְס אֶל פֶּתַח פַּר דֶער טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט וְסָמַךְ אוּנ עֶר זָאל אָן לֶעהְנֶען זַיין הַאנְד עַל רֹאשׁ הַפָּר אוֹיף

אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה׃ ה וְלָקַח הַכֹּהֵן
הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד׃ ו וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־
אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע
פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת
הַקֹּדֶשׁ׃ ז וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־
קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי
יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת ׀ כָּל־
דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח
הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

עַל רֵישׁ תּוֹרָא וְיִכּוֹס יָת
תּוֹרָא קֳדָם יְיָ׃ ה וְיִסַּב
כַּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא
דְתוֹרָא וְיָעֵל יָתֵהּ
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ו וְיִטְבּוֹל
כַּהֲנָא יָת אֶצְבְּעֵהּ בִּדְמָא
וְיַדֵּי מִן דְּמָא שְׁבַע זִמְנִין
קֳדָם יְיָ קֳדָם פָּרוֹכְתָּא
דְקוּדְשָׁא׃ ז וְיִתֵּן כַּהֲנָא מִן
דְּמָא עַל קַרְנַת מַדְבַּח
קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא קֳדָם יְיָ
דִּי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל
דְּמָא דְתוֹרָא יֵישׁוֹד
לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא
דַעֲלָתָא דִּי בִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא

תולדות אהרן

מזבח קטורת יומא פח:

בעל הטורים

לכ"ם על סם לבסו כריס הלאן: (ז) מזבח קטרת הסמים. בפרשת כהן משיח כתיב קטרת הסמים ובפרש' שאחרי' לא כתיב הסמים לפי שכהן גדול מתעסר בקטור' הוסיף נו' סמים. בכל הכפרות כתיב כפרה וסליח' חוץ מכהן גדול לפי שסגגת תלמוד עולה זדון:

רשב"ם

דכתיב בצו את אהרן והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה: (ו) את פני פרכת. לפי הפשט את פני הפרכת הקודש. פרוכת המבדיל בין הקדש ובין קדשי הקדשים ומדפירש שם פרכת הקדש משמע שיהיו ההזאות כנגד אמצעות הפרוכת מבחוץ שכנגד ארון הקודש שמבפנים:

רש"י

יכול קטן ת"ל פר הא כילד זה פר בן ג': (ה) אל אהל מועד. למשכן ובבית עולמים ד להיכל: (ו) את פני פרכת הקדש. כנגד מקום קדושת' מכוון ה כנגד בין הבדים ולא היו נוגעים דמים בפרוכת ו ואם נגעו נגעו: (ז) ואת כל דם. שירי ז הדם:

שפתי חכמים

דגלי גלי דוקא קמ"ל דגם גבי חטאת כן הוא: ד דלאו דוקא משכן אלא ה"ה במקדש דכתיב בפ' חקת את משכן ה' טמא וכתיב בתר הכי את מקדש ה' טמא ודרשו רז"ל אם נא' משכן למה נא' מקדש ואם נא' מקדש למה נא' משכן אלא ליתן של זה בזה ושל זה בזה ש"מ שאין הפרש ביניהם אלא שתפס הכ' בלשונו המשכן שהיתה כאותה שעה והא דלא פי' זה לעיל גבי ואל פתח אהל מועד וגו' משום דהתם קאי על העזרה ושם העזרה אחד הוא הן במשכן הן בבית עולמים אבל גבי היכל מועד דלא שייך שם אהל מועד אלא במשכן וקדוש' משכן מתחלף מקדוש' בית עולמי' דזה קדושתו לפי שעה וזה קדושתו קדושת עולמי': ה דאם ל"כ הקודש ל"ל אלא שאין הזיה כפירה בכל רוחב הפרוכת רק במקום שהוא נגד בין בדי ארון הקודש: ו מדלא כתיב על פרוכת משמע אף אם לא יגע: ז ואע"פ שכבר הזה ממנו קרי ליה כל הדם ללמד שהשוחט צריך שיקבל כל דמו של פר וכאלו אמר ואת כל דם הפר

דעת זקנים מבעלי התוספות

וכו': (ו) את פני פרוכת הקודש. וגבי חטא הקהל כתיב את פני הפרוכת ולא כתיב הקודש לומר לך דבשביל חטא כהן משיח לא נסתלקה שכינה, אבל בצבור חוטאין נסתלקה שכינה:

פירוש לתורת אלהים

דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם אָקְס וְשָׁחַט אוּנ עֶר זָאל שֶׁעכְטֶן דֶעם אָקְס לִפְנֵי יְיָ פַּאר גָאט: (ה) וְלָקַח אוּנ דֶער גְוַאלְבְּטֶער כֹּהֵן זָאל גֶעמֶן מִדַּם פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם אָקְס וְהֵבִיא אוֹתוֹ אוּנ זָאל דָאס בְּלוּט בְּרֶענְגֶען צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד: (ו) וְטָבַל אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל אַיין טוּנְקֶן זַיין פִינְגֶער אִין דֶעם בְּלוּט וְהִזָּה אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען פוּן דֶעם בְּלוּט זִיבֶּן מָאל לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט אֶת פְּנֵי פַר דֶעם הֵיילִיגִין אָרְט פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת דָס אִיז קֶעגִין מִיטֶן פוּן אָרוֹן: (ז) וְנָתַן אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל גֶעבֶּן פוּן דֶעם בְּלוּט עַל קַרְנוֹת אוֹף דִי ווִינְקְלִין פוּן מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים וָואס מֶען אִיז אוֹף אִים מַקְטִיר קְטוֹרֶת פַאר גָאט אֲשֶׁר וָוס דָאס מִזְבֵּחַ שְׁטֵייט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל אוּנ גָאר דָס אִיבְּרֶעגִי בְּלוּט פוּן דֶעם פַּר יִשְׁפּוֹךְ זָאל עֶר אוּם גִיסֶן אֶל יְסוֹד צוּא דֶעם פוּדַאמֶענְט פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וָואס מֶען אִיז אוֹף אִים מַקְרִיב אֵיין עוֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח וָוס דָס מִזְבַּח הָעוֹלָה

ליקוטי יקרים

וֶועהְן עֶר זָאל זִיךְ קֵיין שָׁאדִין טָאהְן אוּנ זָאל צוּ אַנְדֶרִי קֵיין שָׁאדִין טָאהְן, אוּנ אוֹב דוּ וֶועסְט אַזוֹ טָאהְן וֶועל אִיךְ דִיר בַּצָאלִין אַגוּטִין לוֹין, וָוען דִיא יָאהְרֶן וֶועלִין זִיךְ עֶנְדִיגֶען, אוּנ אוֹב דוּא וֶועסְט אוֹף דֶעם גוּף נִיט אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוּנ דֶר גוּף וֶועט טָאן שָׁאדִין צוּ זִיךְ [בֵּין אָדָם לַמָּקוֹם] אָדֶר עֶר וֶועט טָאהְן שָׁאדִין צוּא אַנְדֶרִי [בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ] וֶועסְטוּ גִישְׁטְרָאפְט וֶוערִין. אוּנ וַוייל הקב"ה הָאט אַרָאפּ גִיגֶעבִּין אַזוֹי פִיל נְשָׁמוֹת מִיט גוּפִים, הָאט הקב"ה גִימַאכְט אֵיין נְשָׁמָה [אֵיין מֶענְטְשׁ] אַעֶלְצְטִין אִיבֶּער אַלִי מֶענְטְשִׁין, דָאס אִיז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל, פַאר שְׁטֵייעְן מִיר אַז דֶר כֹּהֵן גָדוֹל הָט פַר בְּלָאנְדְזֶעט, הָאבִּין אַלִי יִדִין גִיבְּלָאנְדְזֶעט אוּנ הָאבִּין גִיזִינְדִיגְט, דַארְף עֶר מְכַפֵּר זַיין אוֹף זִיךְ מִיט תְּשׁוּבָה אוּנ דַארְף זֶעהְן אַלִי יִדִין זָאלִין טָאן תְּשׁוּבָה:

ח וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת יָרִים
מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־
הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב׃ ט וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃ י כַּאֲשֶׁר יוּרַם
מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם
הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה׃ יא וְאֶת־עוֹר
הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־
כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ׃ יב וְהוֹצִיא אֶת־
כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־

אונקלוס

וְסָנָא׃ ח וְיָת כָּל תְּרַב תּוֹרָא דְחַטָּאתָא יַפְרֵשׁ מִנֵּהּ יָת תַּרְבָּא דְּחָפֵי עַל גַּוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא׃ ט וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְסַיָּא וְיָת חִצְרָא דְּעַל כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא יֶעְדִּנַּהּ׃ י כְּמָא דִּי מִתַּפְרַשׁ מִתּוֹר נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְיַסְּקִנּוּן כַּהֲנָא עַל מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא׃ יא וְיָת מְשַׁךְ תּוֹרָא וְיָת כָּל בִּסְרֵהּ עַל רֵישֵׁהּ וְעַל כְּרָעוֹהִי וְגַוֵּהּ וְאוּכְלֵהּ׃ יב וְיַפֵּק יָת כָּל תּוֹרָא מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא לַאֲתַר

דכי

תולדות אהרן

ואת עור יוסף סי׳. ראשו ועל כרעיו שם שם׃ וקרבו שם שם׃

רש"י

(ח) ואת כל חלב פר. חלבו היל"ל מה ת"ל פר לרבות פר של יוה"כ לכליות ח ולחלבי׳ ויותרת׃ החטאת. להביא שעירי ע"ז לכליות ט ולחלבים ויותרת׃ ירים ממנו. מן המחובר י שלא ינתחנו קודם הסרת חלבו [ת"כ]׃ (י) כאשר יורם. מאותן אימורין המפורשין בשור זבח השלמי׳ וכי מה פי׳ בזבח השלמי׳ שלא פי׳ א כאן אלא להקישו לשלמים מה שלמים לשמן ב אף זה לשמו ומה שלמים שלום לעולם אף זה שלום לעולם ובשחיטת קדשים מצריכו ללמוד הימנו שאין למדין למד מן הלמד ג בקדשי׳ בפרק איזו מקומן׃ על הכבד על הכליות על ראשו ועל כרעיו. כולן לשון תוספת הן כמו מלבד׃ (יב) אל מקום טהור. לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטומאה להשליך אבנים מנוגעות ולבית הקברות הוצרך לו׳ מחוץ למחנה זה שהוא חוץ לעיר שיהא המקום טהור׃ מחוץ למחנה. חוץ

שפתי חכמים

יקבל ואח"כ יזה ואחר כך ישפוך שנאמר׃ ח כ׳ הרא"ם כך שנו ג"ל גבי ואת כל דם הפר ישפוך דמו הל"ל ומו׳ אלא לרבות פר עם כמו לשפיכה ורש"י ז"ל לא הביא רק מה שדרשו בפסוק ואת כל חלב פר ולא ידעתי למה ונראה משום דפלוגתא דר"ע ור׳ ישמעאל היא. (ג"א) רש"י לא הביא זה מפני שפ"כ דוכתים דרש הך קרא למילתא אחריתי שהשוחט צריך לקבל כל דם הפר׃ ט כך היא הגירסא בת"כ אבל בנוסח שלנו לרבות שעירי ע"ז לכל האמור בענין ואע"פ שאין שם אלא שעיר א׳ בלבד הכא עם פר העלם כמ"ש בפי׳ שלא לך שהרי הכהן המשיח בשגגת ע"ז שעיר הוא מביא כהדיוט י"ל מפני שהשבטים כולם היו מביאין כל אחד פר לעולה ושעיר לחטאת בשגגת הוראת ב"ד בע"ז ואם כן היו שנים עשר שעירים׃ י ופי׳ מתנו בעודו שלם׃ א פי׳ והלא כי היכי דפי׳ בזבח השלמים לכולהו חלבים בפרש ס"ל פי׳ להו הכא גבי פר כהן משיח׃ ב מדכתיב ואם זבח שלמים וגו׳ פ"א דקפיד רחמנא שיהא הזבח לשם שלמים׃ ג פי׳ משום דבעי לאתויי פר העלם של צבור ושעירי ע"ז ליותרת הכבד ושתי כליות מדאיתקש לסדרי לענין הקטרת אימורים כדאמרינן בזבחי׳ ס׳ ב"ש ופר העלם צבור לא כתיב ביה כליות ויותרת אלא מהיקשא דפר כהן משיח דכתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר בחטאת ותניא לפר זה פר העלם צבור לפר החטאת זה פר כהן משיח מה פר כהן משיח יש באימורין ב׳ כליות והיותרת אף פר העלם צבור כן ואין למדין למד מן הלמד הוצרך הכתוב לכתוב קרא כאשר יורם בפר כהן אע"פ שאין צריך ליה לגופיה לו׳ אם אינו ענין לגופיה תנהו ענין לפר העלם דבר של צבור ולמדנו מזה שאם לא היה כתוב בו בפי׳ לא היו יכולים שעירי ע"ז ללמוד מפר העלם דבר משום

פירוש לתורת אלהים

שְׁטֵייט פַּר דֶר טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד׃ (ח) וְאֶת כָּל חֵלֶב אוּנ גָאר דֶעם חֵלֶב פוּן דֶעם פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ זָאל עֶר פוּן אִים אָפּ שֵׁידֶן [וְאֶת הַחֵלֶב דָם חֵלֶב בִּיז יְסִירֶנָּה הָאבֶּן מִיר שׁוֹן אוֹבֶּן מְפוֹרָשׁ גֶעוֶוען]׃ (ט) וְאֵת שְׁתֵּי אוּנ דִי צְוֵויי נִירֶן וְאֶת הַחֵלֶב אוּנ דָאס חֵלֶב וָואס אִיז אוֹיף דִי אֲשֶׁר וָואס אִיז אוֹיף דִי פְלַאנְקֶן וְאֶת הַיּוֹתֶרֶת אוּנ דָם רוֹיטְ פְלֵייש עַל הַכָּבֵד מִיט דִי לֶעבֶּר כְּלוֹמַר עֶר זָאל אַבִּיסֶעל לֶעבֶּר אוֹיך מִיט נֶעמֶען מִיט דֶעם רוֹיט פְלֵייש עַל הַכְּלָיוֹת חוּץ דִיא נִירֶן יְסִירֶנָּה זָאל עֶר אָפּ טָאן דָם רוֹיט פְלֵייש׃ (י) כַּאֲשֶׁר אַזוֹ וִוי עֶס אִיז אָפּ גְשֵׁייד גְוָוארֶן מִשּׁוֹר פוּן דֶעם אָקְס פוּן שְׁלָמִים אַזוֹ זָאל בַּיי דֶעם פַּר הַחַטָּאת אוֹיךְ אָפּ גְשֵׁייד וֶוערֶן וְהִקְטִירָם אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זֵיי מַקְטִיר זַיין עַל מִזְבַּח אוֹיף דֶעם מִזְבַּח הָעוֹלָה׃ (יא) וְאֶת אוּנ דִי פֶעל פוּן דֶעם פַּר וְאֶת אוּנ גָאר זַיין פְלֵייש עַל רֹאשׁוֹ מִיט זַיין קָאפּ וְעַל כְּרָעָיו אוּנ מִיט זַיינֶע קְנִיעֶן וְקִרְבּוֹ אוּנ זַיין אִינְוֶוייגְנִסְטֶע זַאכֶן וּפִרְשׁוֹ אוּנ זַיין מִיסְט׃ (יב) וְהוֹצִיא אוּנ עֶר זָאל אַרוֹיס טְרָאגֶן גָאר דֶעם פַּר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

דְּכֵי לַאֲתַר בֵּית מֵישַׁד קִטְמָא וְיוֹקִיד יָתֵהּ עַל אָעַיָּא בְּאֶשָּׁתָא עַל אֲתַר בֵּית מֵישַׁד קִטְמָא יִתּוֹקַד׃ יג וְאִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יִשְׁתְּלוּן וִיהֵי מְכַסָּא פִּתְגָּמָא מֵעֵינֵי קְהָלָא

מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ עַל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף׃ פ יג וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ

תו"א ושרף אותו פסחים עה: אל שפך שם יומא סח: על שפך שם כח. מעיני יבמות ט.

בעל הטורים

(יב) על שפך הדשן ישרף. אותה תורה לשרוף קרבנו של כהן משיח בפרהסיא בחוץ על שפך הדשן שלא יתבייש אדם להתודות על חטאו שהרי כ"ג חטא והתודה והביא קרבן על חטאו: (יג) ישגו. שני' במסו' ואם כל עדת ישראל ישגו. ישגו לאבי ביחזקאל על רועי ישראל המתעים את העם הכא שמי מיירי בלבור שסגגו ע"פ ב"ד שטעו בהורא': מעיני. ד' ונעלם דבר מעיני הקהל. ואידך בהסיא עניינא אם מעיני העדה. ונעלם מעיני אישה. ונעלמ' מעיני כל חי איירי בתורה דכתיב לעיל מיניה והחכמה מאין תמצא ה"נ נעלמה החכמה מעיני הבית דין שטעו בהורא' ונעלם מעיני אישה וזהו שאמרו אפי' שמע מעוף הפורח שנטמא' בוב אין המים בודקין אותה זה הוא ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים

רש"י

לשלש מחנות ד וכבית עולמים חוץ לעיר ה כמו שפירשוהו רבותינו במסכת יומא ובסנהדרין: אל שפך הדשן. מקום ששופכין בו הדשן ו המסולק מן המזבח כמ"ש והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה: על שפך הדשן ישרף. שאין ת"ל אלא ללמד שאפילו אין ז שם דשן: (יג) עדת ישראל. אלו ח סנהדרין: ונעלם דבר. טעו להורות באחת מכל כריתות שבתורה שהוא מותר:

שפתי חכמים

דבר הלמד מעניינו אינו חוזר ומלמד בהיקש: ד מדכתיב כאן מחנה ולקמן בפ' זו כתיב כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו ובחד הכי כתיב והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ל"ל אלא ודאי מיותר הוא כדי לדרוש ממנו עוד מחנה אחת ומחנה ג' מוכח מדכתיב בפ' צו והוציא את הדשן מחוץ למחנה דלא הל"ל רק והוציא את הדשן ולכן ידענא שחוץ למחנה הוא כדכתיב בפ' זו אל מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך הדשן הוא חוץ למחנה אלא ודאי מיותר הוא לדרוש ממנו עוד מחנה אחת דהיינו חוץ לג' מחנות וג' מחנות הן מחנה שכינה הוא מפתח העזרה ולפנים ומפתח העזרה עד פתח הר הבית. הוא מחנה לויה ומפתח הר הבית עד שער העיר הוא מחנה ג' ומשער העיר ולחוץ הי' חוץ לג' מחנות: ה (גה"י) תמיה לי והלא אין חילוק בין בית עולמי' ובין שילה ובשאר מקומות ובכ"מ שיכן שהיה הארון שם היו ג' מחנות ובהדיא אמרינן בפ' נגמר הדין וכו' ע"ש. ותירץ אולי הוא ע"ס וצ"ל בירושלים. (ג"א) מה שמספק רש"י לפרש תחלה אל מקום טהור ואח"כ אל מחוץ למחנה חוץ לג' מחנות לו' דמנ"ל שפי' חוץ למחנה הוא חוץ לג' מחנות לכן פי' אל מקום טהור מפני שיש מקום טמא ששם משליכים אבנים המנוגעות. וזה ודאי חוץ לשלשה מחנות שהרי אף העיר הי' הבית המנוגע וצריך להוציאו חוץ א"כ מחוץ דכתיב הוא חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לעיר: ו כלו' לא הדשן המסולק מן המאוכלות הפנימיות שהוא הדשן אשר תאכל האש את העולה באותו יום כי אותו דשן אין שופכין אותו מחוץ למחנה אלא היה הותה נמנו מלא המחתה בכל יום ונותנו בעזרה במזרחו של כבש כדכתיב והרים את הדשן וגו': ז וא"ת מנ"ל דלמא הא דכפליה לעכובא הוא שאם אין שם דשן פסול. וי"ל דלא הל"ל אלא על הדשן ישרף מאי על שפך הדשן אלא ודאי על מקום הדשן אע"פ שאין שם דשן כלל: ח משום שנאמר כאן עדה ונא' לשם עדה ושפטו העדה והצילו העדה מה עדה האמורה להלן ב"ד

פירוש לתורת אלהים

אַרוֹס פוּן דֶר מַחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר צוּ אַ רֵיין אָרְט אֶל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן צוּ דֶעם אָרְט וואוּ מֶען שִׁיט אוֹם דָס אַשׁ פוּן מִזְבֵּחַ וְשָׂרַף אוֹתוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים פַר בְּרֶענֶגען עַל עֵצִים אוֹיף הָאלְץ בָּאֵשׁ אִין פַייעֶר עַל שֶׁפֶךְ אוֹיף דֶעם אָרְט וָוס וֶוערְט אוֹם גְשִׁיט דָס אַשׁ פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ דָארְט זָאל עֶר פַר בְּרֶענְט וֶוערְן׃ (יג) וְאִם אוּנ אוֹב נָאר דִי עֵדָה יִשְׂרָאֵל וֶועלִין טָאן אֵיין עֲבֵירָה אוּם גֶערִין וְנֶעְלַם דָבָר אוּנ עֶס וֶועט וֶוערִין פַר הוֹלִין אוֹיךְ מֵעֵינֵי הַקָּהָל פוּן דִי אוֹיגְן פוּן אַלֶע יוּדְן דָאס הֵייסְט עֶס וֶועט זִיךְ זַיי דַאכְטֶען אַז עֶס אִיז מוּתָּר וְעָשׂוּ

ליקוטי יהודא

(יג) וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וגו'. דֶר אַלְשִׁיךְ ז"ל שְׁרַייבְּט בַּאֲרִיכוּת וֶועגִין עִנְיְנֵי הַקָּרְבָּנוֹת אוּנ מִיר וֶועלִין דָא שְׁרַייבִּין הַקִּיצוּר פוּן זַיינֵי הֵיילִיגֶע רֵייד, יֶעדֶער קָרְבָּן עוֹלָה וָואס אִיז אַבְּהֵמָה דַארְף הָאבִּין אַכְט זַאכִין, דָס עֶרְשְׁטֶע אִיז סְמִיכָה, דֶער מֶענְטְשׁ וָואס בְּרֶענְגְט דֶעם קָרְבָּן לֵייגְט זַיינֵי בֵּיידֶע הֶענְט אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן קָרְבָּן צְווִישֶׁן דִי הֶערְנֶער אוּנ עֶר זָאגְט וִידּוּי אוֹיף דִי עֲבֵירָה וָואס עֶר הָאט גִיטָאן. דָס צְווֵייטֶע אִיז שְׁחִיטָה מֶען שֶׁעכְט דֶעם קָרְבָּן, וַוייל דֶער מֶענְטְשׁ הָאט גְדַארְפְט שְׁטַארְבִּין פַאר דִיא עֲבֵירָה וָואס עֶר הָאט גִיטָאן דְרִיבֶּער הָאט הַקב"ה גִזָאגְט מֶען זָאל אוֹיסְטַאוּשִׁין [בֵּייטִין] דָס שְׁטַארְבִּין פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ אוֹיף דָאס שְׁטַארְבִּין פוּן דִיא בְּהֵמָה, דִיא בְּהֵמָה זָאל אוֹם לֵייזִין דֶעם מֶענְטְשׁ, וַוייל עֶר הָאט גְטָאן תְּשׁוּבָה אוֹיף זַיינֶע זִינְד, דְרִיבֶּער אִיז דֶר קָרְבָּן אוֹיף אִים מְכַפֵּר. דָאס דְרִיטֶע אִיז זְרִיקָה, מֶען שְׁפְּרִיצְט דִיא בְּלוּט פוּן קָרְבָּן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, אַזוֹי וִויא זַיין בְּלוּט הָאט גִידַארְפְט פַאר גָאסִין וֶוערִין פַאר דִיא עֲבֵירָה אַזוֹ זָאל מֶען פַאר גִיסִין דִיא בְּלוּט פוּן קָרְבָּן אַבִּיסְעל אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ אַבִּיסְעל אוֹיף דֶעם פֿונְדַאמֶענְט פוּן מִזְבֵּחַ וָואס דִיא בְּלוּט אִיז אַרָאפּ גִנָאנְגִין צוּם אַב גוֹסְנִד. דָאס פִירְטֶע אִיז הַפְשָׁטָה, אָפּ צִיהֶען דִיא פֶעל פוּן דִיא בְּהֵמָה, אַזוֹי וִויא מֶען וָואלְט אִים גְטָאן וֶוען עֶר וָואלְט שְׁטַארְבִּין פַאר דִיא עֲבֵירָה, וָואלְט מֶען פוּן אִים אַרָאפּ גִיצוֹגִין זַיינֵי קְלֵיידֶער, אַזוֹ צִיהְט מֶען אַרָאפּ דִי פֶעל פוּן דִיא בְּהֵמָה. דָאס פִינְפְטֶע אִיז נִתּוּחַ, צוּ שְׁנֵיידִין דִי בְּהֵמָה אוֹיף שְׁטִיקֶער, אַזוֹ וִויא עֶס וָואלְט גְדַארְפְט אָפּ גִשְׁנִיטֶן וֶוערִין זַיינֶע יְאֵבְרִין פוּן דֶער וֶועלְט פַאר דִיא עֲבֵירָה, דְרִיבֶּער צוּא שְׁנֵיידְט מֶען דֶעם קָרְבָּן. דָאס זֶעקְסְטֶע אִיז אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲרִיכַת הַנְּתָחִים עַל הָאֵשׁ, מֶען זָאל אָן צִינְדִין פַייעֶר אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ מֶען זָאל לֵייגִין דִיא שְׁטִיקֶער פְלֵייש פוּן קָרְבָּן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, אַזוֹ וִוי מֶען הָאט גְדַארְפְט אִים פַאר בְּרֶענֶען פַר זַיינֶע זִינְד אִין גֵיהִנֹּם זָאל מֶען טָאהְן צוּם קָרְבָּן, אוּנ אַזוֹ וִויא דֶר פַייעֶר פוּן גֵיהִנֹּם וֶועט קַיין מָאל פַאר לָאשִׁין, אַזוֹ טָאר נִיט פַאר לָאשִׁין וֶוערִין דֶער פַייעֶר פוּן מִזְבֵּחַ. דָאס זִיבֶּעטֶע אוּנ דִי אַכְטֶע

מצות השם

(קכ) וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ דָאס אִיז דִיא מִצְוָה עֲשֵׂה אַז דִיא סַנְהֶדְרִי גְדוֹלָה הָאבֶּען זִיךְ טוֹעֶה גִוֶועזֶען אוּנ הָאבֶּען גִיפַּסְקִינְט שְׁלֶעכְט אֵיין דִין וָואס אַז מֶען אִיז עוֹבֵר קוּמְט כָּרֵת אוּנ דָאס וְקָהָל הָאבֶּען גִיטָאהְן אַזוֹי וִויא זֵייא הָאבֶּען גִפַּסְקְנְט אַזוֹ בַּדַארְף דָאס בֵּית דִין צוּא בְּרֶענְגֶען אֵיין פַּר אוֹיף זֵייעֶר זִינְד אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אִין דֶער צַייט וֶוען עֶס אִיז דָא סַנְהֶדְרִי גְדוֹלָה׃

אַחַת מִכׇּל־מִצְוֺת יְהֹוָה אֲשֶׁר לֹא־
תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ׃ יד וְנוֹדְעָה
הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ
וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פַּר בֶּן־בָּקָר
לְחַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד׃ טו וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְהֹוָה
וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהֹוָה׃
טז וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד׃ יז וְטָבַל הַכֹּהֵן
אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים
לִפְנֵי יְהֹוָה אֵת פְּנֵי הַפָּרֹכֶת׃ יח וּמִן־
הַדָּם יִתֵּן עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר

אונקלוס

וְיַעַבְדוּן חֲדָ מִכׇּל פִּקּוּדַיָא
דַיְיָ דִּי לָא כָשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וִיחוֹבוּן׃
יד וְתִתְיְדַע חוֹבְתָא דִּי
חָבוּ עֲלַהּ וִיקָרְבוּן קְהָלָא
תּוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא
וְיֵיתוּן יָתֵהּ לָקֳדָם מַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ טו וְיִסְמְכוּן סָבֵי
כְנִשְׁתָּא יָת יְדֵיהוֹן עַל
רֵישׁ תּוֹרָא קֳדָם יְיָ וְיִכּוֹס
יַת תּוֹרָא קֳדָם יְיָ׃ טז וְיָעֵל
כַּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא דְתוֹרָא
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא׃ יז וְיִטְבּוֹל
כַּהֲנָא אֶצְבְּעֵהּ מִן דְּמָא
וְיַדֵּי שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ
יָת קֳדָם פָּרֻכְתָּא׃ יח וּמִן
דְּמָא יִתֵּן עַל קַרְנַת

תו"א זקני העדה סוטה מד׃

בעל הטורים

שאפי' שמע מעוף השמים והעלים עלמו כאלו לא ידע שוב אין השמים בודקין אותה: ונודעה. ב'. ונודעה החטאת ונודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו שאפי' על השוגג שיש לו להביא חטאת ולא הביא הקב"ה נפרע ממנו וזהו ונודעה יד ה' את עבדיו מי שחטא ומביא קרבן וזעם את מי שאינו מביא: והביאו אותו לפני אהל מועד. ד' במסו' בבא ואידך והביאו אבני' אחרות גבי מצורע והביאו כניך בחוצן והביאו את כל אחיכם לו' מי שמחויב קרבן לה' ואינו מביאו לכהן סוף שצריך לכהן

שפתי חכמים

אף עדה האמור' כאן ב"ד ומדכתיב עדת ישראל ש"מ העדה המיוחדת שבישראל ואיזו זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית: ם ומלת הקהל נדרש לפניו ולאחריו ונעלם מעיני הקהל שהם סנהדרי גדולה והורו שלא כהלכה ואמרו לעם מותרים אתם. הקהל ועשו שעשו הקהל

רש"י

הקהל ועשו. שעשו לבור ט על פיהם: (יז) את פני הפרכת. ולמעלה הוא אומר את פני פרכת הקדש משל למלך שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחו פמליא

ליקוטי יהודא

איז וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם, די קישקעס אונ די פיס זאל מען אפ וואשין מיט וואסר, נאך דעם לייגט מען זיי אויף דעם פייער פון מִזְבֵּחַ, ווייל דם מערסטי זינד טוט דר מענטש מיט דיא הענד אונ מיט דיא פיס, אונ אין בויך איז דאס עסין פיל מאל ניט כשר ווי דר דין, אדער ווייל ער עסט אן אברכה איז דאס גְזֵלָה (ברכות פ"ח) אדער פון גְזֵלָה וואס מען גזלת ביייא מענטשין דורך אפאלשקייט, אזו ווי עס האט גדארפט גטאהן ווערין צוא זיינע הענט אונ פיס אונ קישקעס ווערט גטאן צום קרבן, דאס איז ביי א מענטש וואס איז רייך אונ קען ברענגען א קרבן א בהמה, א אקס, א שעפס, א ציג. אבר דר מענטש וואס איז ארעם אונ דאס אלץ קען ער ניט ברענגען, אונ ער איז פרועריג וועגין זיינע זינד, זיין צוא בראכין הארץ וועגן זיינע זינד דאס אליין איז שון גרעכינט ביי הקב"ה וויא א קרבן וויא דער פסוק זאגט זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה, דאס צובראכענע

פירוש לתורת אלהים

אונ זייא וועלין טאן איינס מִכׇּל מִצְוֺת יְיָ פון אלע געבאט פון גאט אֲשֶׁר וואס גאט האט גזאגט לא תֵעָשֶׂינָה מען זאל דם ניט טאן וְאָשֵׁמוּ אונ זיי וועלין זיך פר שולדען דאס הייסט זייא וועלען טאן איין עבירה. רש"י שרייבט דם גייט אויף די סנהדרין אז זייא וועלין בשוגג מתיר זיין אזו אזאך וואס מען איז דרויף חייב כָּרֵת אונ דאס קהל האט דאס גיטאן: (יד) וְנוֹדְעָה אונ עס איז גוואָרן וויסיג הַחַטָּאת די זינד אֲשֶׁר חָטְאוּ וואס זיי האבין גזינדיגט עָלֶיהָ אויף איר כלומר, זיי האבן דר נאך גיוואר גווארן אז די זאך וואס זיי האבן גטאן טאר מען דם ניט וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל זאל דם קהל גנעהמן פַּר איין אקס בֶּן בָּקָר איונגע רינד לְחַטָּאת פַּר אקרבן חטאת וְהֵבִיאוּ אוֹתוֹ אונ זייא זאלין אים ברענגען לִפְנֵי אוֹהֶל מוֹעֵד פאר דעם אוהל מועד: (טו) וְסָמְכוּ אונ די עלצטע פון דר עדה זאלען לייגין אֶת יְדֵיהֶם זייערע הענט עַל רֹאשׁ אויף דעם קאפ פון דעם פַּר לִפְנֵי יְיָ פַּר גאט אונ דר נאך וְשָׁחַט זאל ער שעכטן דעם פַּר לִפְנֵי יְיָ פאר גאט: [(טז) וְהֵבִיא וגו' דיא עטליכע פסוקים האבן מיר שון פריער אין דר זעלביגר סדרה אוס גטייטשט ביז דעם פסוק כ']:

לפני יהוה אשר באהל מועד ואת
כל-הדם ישפך אל-יסוד מזבח
העלה אשר-פתח אהל מועד׃
יט ואת כל-חלבו ירים ממנו והקטיר
המזבחה׃ כ ועשה לפר כאשר
עשה לפר החטאת כן יעשה-לו
וכפר עלהם הכהן ונסלח להם׃
כא והוציא את-הפר אל-מחוץ
למחנה ושרף אתו כאשר שרף
את הפר הראשון חטאת הקהל

אונקלוס

מדבחא די קדם יי די
במשכן זמנא וית כל דמא
יישוד ליסודא דמדבחא
דעלתא די בתרע משכן
זמנא: יט וית כל תרביה
יפרש מניה ויסק
למדבחא: כ ויעבד לתורא
כמא די עבד לתורא
דחטאתא כן יעבד-ליה
ויכפר עליהון כהנא
וישתבק להון: כא ויפק
ית תורא למברא
למשריתא ויוקיד יתיה
כמא די אוקיד ית תורא
קדמאה חטאת קהלא

תו"א ואת כל דם יומא מח נו נט. אל יסוד פסחים כה. אל מחוץ סנהדרין כג. ושרף אותו יומא כה. סנהדרין שם:

בעל הטורים

שיכא לראות נגעי ביתו ואם הוא מביאו זוכה למה שנאמר והביאו כניך בחוצן והביאו את כל אחיכם מכל וגו': (כא) חטאת הקהל הוא. וסמיך

רש"י

שלו מתקיימת ואם כולם סרחו אין פמליא שלו מתקיימת אף כאן כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על המקדש משחטאו כולם ח"ו נסתלקה הקדושה: (יח) יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. זה יסוד מערבי שהוא כנגד א הפתח: (יט) ואת כל חלבו ירים. ואע"פ שלא פירש כאן יותרת ושתי כליו' למדין הם מועשה לפר כאשר עשה וגו' ומפני מה לא נתפרשו בו תנא דבי ר' ישמעאל משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו: (כ) ועשה לפר. זה ב כאשר עשה לפר החטאת כמו שמפורש בפר כהן משיח להביא יותרת ושתי כליות ג שפירש שם מה שלא פירש כאן ולכפול במצות העבודות ד ללמד שאם חסר אחת מכל המתנו' פסול לפי שמצינו בניתנין על המזבח החיצון ה שנתנן במתנה אחת כפר הוצרך לומר כאן שמתנה אחת ממנו פירוש מועשה לפר וגו' שיזרוק הדם כמו שיזרוק גבי פר החיצונות וכ"ת והלא בהדיא כתיב ביה שיזרוק הדם ל"פ לכפול אותו שני פעמים שאם חסר וכו': ה כפר אפי' במתנה אחת פי' בזריקה אחת נעשית לו כפרה ואינו מעכב הכפרה אבל במזבח הפנימי לא נעשי' לו כפרה:

שפתי חכמים

מעשה על פיהם ואז מביאים סנהדרי גדולה פר בן בקר וגו': א דאל"כ אשר פתח אהל מועד ל"ל. וא"ת למה לא פירש רש"י זה לעיל בפר כהן משיח. וי"ל דהא דפירש רש"י הכא אל יסוד מערבי ר"ל היינו לעכובא דלא תימא משום הכי שופך אל יסוד מערבי משום שפוגע תחילה כאותו רוח כשהוא יוצא מאוהל מועד אחר שהשלי' ההזיה של פנים ומשום דאין מעבירין על המצות הוא לכן בא הכתוב השני ללמד שהמצוה בהכי היא דוקא ולא משום אין מעבירין וכפ' איזהו מקומן תירץ רש"י בענין אחר למה שינה פעם שניה אל פתח אוה"מ ויש ליישב בענין אחר לפי תירוצו ודו"ק: ב הוסיף מלת זה על מלת לפר (החטאת) משום דאלו היה הראשון שעיר או כבש היה נכון לו' ועשה לפר כאשר עשה לשעיר או לכבש אבל אינו נכון לומר ועשה לפר כאשר עשה לפר מ"ה הוסיף מלת זה ואינו נכון נמי לו' ועשה לפר זה כאשר עשה לפר החטאת כ"א בתוס' מלת ראשון משום הכי הוצרך לו' כמו שמפורש בפר כהן משיח וכו' דלא נטעה לו' דלמא בפר אחר קמיירי דהיינו בפר יום כיפור אע"פ שלא הוזכר עדיין לכן הוסיף מלת ראשון: ג ומה שאמר להביא כליות ויותרת ולא הזכיר החלבים שכולם נכללים במאמר ואת כל חלבו יקטיר. זה הוא אליבא דרבי יוסי וכבר פירשתיו לעיל במה שפי' רש"י ובשחיטת קדשי' וכו' דאין למדין למד מן הלמד. ומה שאמר ולכפול הוא אליב' דתנא קמא בת"כ ולא אליב' דר"י: ד וה"פ ועוד למדין

פירוש לתורת אלהים

(כ) ועשה לפר אונ ער זאל טאן צו דעם פר כאשר עשה אזו ווי ער האט גטאן לפר החטאת צו דעם פר החטאת פון דעם כהן גדול כן יעשה לו אזו זאל ער דעם פר פון קהל אוך טאן וכפר עליהם הכהן אונ דר כהן גדול זאל פר געבן אוף זיי ונסלח להם אונ עס וועט ווערן פר געבין צו זיי דם הייסט גאט וועט זיי מוחל זיין עבירה: (כא) והוציא אונ ער זאל ארוס ציהן דעם אל מחוץ למחנה חוץ פון דר מחנה ושרף אותו אונ זאל אים פר ברענן כאשר שרף אזו ווי ער האט ברענט את דעם ערשטן פר פון דעם כהן גדול

ליקוטי יהודא

הארץ איז בייא הקב"ה גרעכונט וויא אקרבן, פר דעם מענטש איז גענוג ער זאל ברענגין אטאהב פאר אקרבן. ברענגט דער ארעם מאן אטאפעלין קרבן, זיין צוברעכין הארץ אונ די טאהב דריבר באלד ווי דר ארעם מאן גיט די טאהב צום כהן טראגט דר כהן די טאהב צום מזבח אונ היילגט זיא, אונ מען שעכט ניט דיא טאהב מיט אמעסר אונ ניט אישראל שעכט נאר דער כהן שעכט זיא מיט זיין נאגיל, אונ ווייל עופות עסין ווס זייא געפינען אפילו פון פרעמדע, דריבר דארף מען זיי ערע קישקעס אוועק ווארפן, דאס איז אמוסר פאר דעם ארעם מאן, אפילו ער וועט דארפן זוכען זיין פרנסה ווי אפייגעלע פון דעסט וועגן זאל ער ניט נעמן פון פרעמדע, דיא קישקעס פון דיא טאהב ווארפט דר כהן אוף דער ערד נעבין מזבח אונ זייא ווערן איין גזונקען אין דיא ערד, מען זאל זעהן דעם סוף פון גזלה, אפילו

יסף, אונ געווים פון אחרענטש נאך ערגער. און דער מענטש וואס איז אזו ארעם ער האט ניט קיין געלט צוא קויפן

הוּא׃ פ כב אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה
אַחַת מִכָּל־מִצְוֺת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר
לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם׃ כג אוֹ־
הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ
וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר
תָּמִים׃ כד וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ
הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־
יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה
חַטָּאת הוּא׃ כה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם
הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת

אונקלוס

הוּא׃ כב אִם רַבָּא יְחוֹב
וְיַעְבֵּד חַד מִכָּל פִּקּוֹדַיָּא
דַּייָ אֱלָהֵיהּ דְּלָא כַשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא בְּשָׁלוּ וְיֵחוֹב׃
כג אוֹ אִתְיְדַעַת לֵיהּ חוֹבְתֵיהּ
דִּי חַב בַּהּ וְיַיְתֵי יָת
קֻרְבָּנֵיהּ צְפִיר בַּר עִזִּין
דְּכַר שְׁלִים׃ כד וְיִסְמוֹךְ
יְדֵיהּ עַל רֵישָׁא דִּצְפִירָא
וְיִכּוֹס יָתֵיהּ בַּאֲתַר
דִּיכּוֹס יָת עֲלָתָא לִקְדָם יְיָ
חַטָּאתָא הוּא׃ כה וְיִסַּב
כַּהֲנָא מִדְּמָא דְּחַטָּאתָא
בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַת

תו"א ועשה אחת הוריות ט יא כריתות ט : אשר לא. שבת סט יומא הוריות ג יא חולין ה : או הודע כריתות יט כז : או הודע אליו יבמות פז שבועות יח כריתות ו יא : אשר חטא כריתות יט : וסמך ידו זבחים מט מנחות נב : ושחט אותו זבחים נב סע : חטאת הוא זבחים ז י : ולקח הכהן זבחים א יד כד מט מנחות יג : קרנת זבחים לו :

בעל הטורים

ליה אשר נשיא יחטא לו׳ כל שבידו למחות ואינו מוח׳ מעלה עליו כאלו הוא חטא: (כג) את קרבנו. נא׳ בקרבן נשיא רט״י את ט׳ שיביא קרבן שמן וגדול לפי שבכל יום אוכל פטומות שלא יהא שלחנו מלא ושלחן רבו ריקם. כעו כתיב שעיר עזים זכר שעירת עזים נקבה לפי שאין בשתו חילוק לגבר ולנקבה שהכל נקרא עז לכך צריך לפ׳ זכר או נקבה אבל כבש

רשב"ם

(כב) אשר נשיא יחטא. כמו ואשר נתן כתר מלכות בראשו. כמו וכתר מלכות אשר נתן בראשו: מצות ה׳ אלהיו. כלומר אם ירא שמים הוא ולא במזיד אלא בשוגג: (כג) או הודע. כמו אם הודע.

רש"י

מהן מעכבת: (כב) אשר נשיא יחטא. לשון אשרי ו. אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפר׳ על שגגתו ק"ו שמתחרט על זדונותיו: (כג) או הודע. כמו אם הודע הדבר הרבה או יש שמשמשין בלשון אם ואם במקום או וכן או נודע כי שור נגח הוא: הודע אליו. כשחטא הי׳ סבור שהוא היתר ולאחר מכאן נודע לו שאיסור היה: (כד) במקום אשר ישחט את העולה. בצפון ז שהוא מפורש בעולה: חטאת הוא. לשמו כשר ח שלא לשמו פסול: (כה) ואת דמו. שירי

שפתי חכמים

ו פי׳ משום דשני קרא ולא כתב אם נשיא כמו דכתי׳ אם הכהן המשיח ואם כל עדת וכו׳: ז וא״ת והלא כבר נא׳ כש׳ לו במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת וי״ל לקבוע חוב׳ שלא תהא שחיטתו אלא בצפון ואם לא נשחט בצפון יהא פסול: ח פי׳ מדכתיב הוא דרשינן הכי דהוא משמע בהווייתו כלו׳ להכיא תחילה לשם חטאת אבל אם אינו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג)או הודע אליו. כתיב כאן ביחיד ובנשיא הודע ובמשיח ועדה כתיב אם נודעה. וי״ל דהרב בפר שור דל כתב לפי שנשיא ויחיד מביאין אשם תלוי דכתיב בנשיא ועשה אחת מכל מצות ה׳ אלהיו כלומר שאין יודע אלא ה׳ אלהיו שהוא ספק ואשם מביא אשם תלוי או הודע אליו או מביא חטאת וכן אתה דורש גבי יחיד דכתיב ביה ממצות ה׳ והשיה מתורת כהנים דדריש ואשם מלמד שמביא אשם תלוי אבל צבור וכהן משיח אין מביאין אשם תלוי צבור דכתיב הכא נפש אחת תחטא דמשמע אחת ולא צבור. כהן משיח

ליקוטי יהודא

אַפִּילוּ אַטְאהֲבֿ. אוּנ עֶר ווִיל אָבֶער בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אוּף זַיינֶע זִינְד גִּיגַמְט עֶר דָאס בִּיסְל מֶעהְל ווָאס עֶר דַארְף עֶסִין מִיט זַיין ווַייבּ אוּנ קִינְדֶער אוּנ בְּרֶענְגְט דָס צוּם כֹּהֵן פַאר אַקָרְבָּן אוּם צוּ לֵייזִין זַיין נְשָׁמָה, בַּיי דֶעם מֶענְטְשׁ אִיז זַיין הַארְץ שְׁטַארְק צוּ בְּרָאכְן, דְרִיבֶּער הָאט דִיא תּוֹרָה גִזָאגְט וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב, דֶר אָרֶעם מַאן ווָאס ווֶעט מַקְרִיב זַיין דֶעם נֶפֶשׁ, דָאס עֶסִין פוּן זַיין לֶעבִּין, מִנְחָה לַה׳, דָאס הֵייסְט בַּייא הקב״ה אַמִנְחָה, נִיט אַקָרְבָּן, דְרִיבֶּער זָאל מֶען נִיט בּוֹמְאֵייל אוּף דִי מֶעהְל, צוּ ווַייזִין אַז בַּייא הקב״ה הֵייסְט דָאס אַלִיינְמִיגֶע מִנְחָה, אוּנ פַאר דֶעם זְכוּת ווֶעט עֶר לֶעבֶּעדִיג מַאכִין דֶעם אָרֶעם מַאן, אוּף בֵּיידֶע ווֶעלְטִין, עֶר ווֶעט אִים גֶעבִּין אַבְּרָכָה אוּף דִיא ווֶעלְט אוּנ ווֶעט אִים אוֹיס לֵייזִין פוּן זַיין אָרִימְקַייט אוּנ עֶר ווֶעט זוֹכֶה זַיין צוּא עוֹלָם הַבָּא:

פירוש לתורת אלהים

חַטַּאת הַקָּהָל הוּא דֶר פַּר ווֶערְט גִרוּפֶן חַטָּאת הַקָּהָל: (כב) אֲשֶׁר ווֶען אֵיין נָשִׂיא ווֶעט זִינְדִיגֶען וְעָשָׂה אַחַת אוּנ עֶר ווֶעט טָאן אֵיינְס מִכָּל פוּן דִיא גִבָאט פוּן גָאט אֲשֶׁר ווָאס גָאט הָאט גִיבָּאטִין לֹא תֵעָשֶׂינָה מֶען זָאל דָס נִיט טָאן אוּנ דֶר נָשִׂיא ווֶעט דָס יוֹא טָאן בִּשְׁגָגָה אוּם גֶערִין וְאָשֵׁם אוּנ עֶר ווֶעט פַר שׁוּלְדִין: (כג) אוֹ הוֹדַע אֵלָיו אַז עֶס אִיז גִיווָאר גִיוָוארֶן צוּ אִים חַטָּאתוֹ זַיין זִינְד אֲשֶׁר חָטָא ווָס עֶר הָאט גִיזִינְדִיגְט בָּהּ מִיט אִיר מִיט דֶעם ווָאס עֶר הָאט גִיטָאן דִיא עֲבֵירָה. רַשִׁ״י שְׁרַייבְּט כְּשֶׁעת אַז עֶר הָאט גִזִינְדִיגְט הָאט עֶר גִימֵיינְט אַז מֶען מֶעג טָאן אוּנ דֶער נָאךְ אִיז עֶר גִיווָאר גִיווָארִין אַז עֶס אִיז אֵיין אִיסוּר וְהֵבִיא אוּנ עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען זַיין קָרְבָּן שְׂעִיר. עִיזִּים אַצִיקֶעלִי פוּן צִיגִין זָכָר עֶס זָאל זַיין אַזָכָר תָּמִים גָאנְץ אָן אַמוּם: (כד־כה) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל וגו׳ דִי פֵּירוּשׁ פוּן דִי פְּסוּקִים בִּיז פָּסוּק כ״ז בַּארְף מֶען נִיט מְפָרֵשׁ

מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־
יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה׃ כו וְאֶת־כָּל־
חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֵלֶב זֶבַח
הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ׃ פ ששי כז וְאִם־
נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה מֵעַם
הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהֹוָה
אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם׃ כח אוֹ
הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה
נְקֵבָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא׃
כט וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת
וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הָעֹלָה׃
ל וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן
עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־
דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃
לא וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר

אונקלוס

מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא וְיָת
דְּמֵהּ יֵישֵׁד לִיסוֹדָא
דְמַדְבְּחָא דַעֲלָתָא׃ כו וְיָת
כָּל תַּרְבֵּהּ יַסֵּק לְמַדְבְּחָא
כְּתָרַב נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא
מֵחוֹבְתֵהּ וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ׃
כז וְאִם אֱנָשׁ חַד יְחוֹב
בְּשָׁלוּ מֵעַמָּא דְאַרְעָא
בְּמֶעְבְּדֵהּ חַד מִפִּקּוֹדַיָּא
דַיְיָ דְּלָא כַשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וְיֵחוֹב׃ כח אוֹ
אִתְיְדַע לֵהּ חוֹבְתֵהּ דִּי
חָב וְיַיְתֵי קֻרְבָּנֵהּ
צְפִירַת עִזִּין שַׁלְמְתָא
נְקוּבְתָא עַל חוֹבְתֵהּ דִּי
חָב׃ כט וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵהּ
עַל רֵישׁ חַטָּאתָא וְיִכּוֹס
יָת חַטָּאתָא בְּאַתַר
עֲלָתָא׃ ל וְיִסַּב כַּהֲנָא
מִדְּמַהּ בְּאֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן עַל
קַרְנַת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא
וְיָת כָּל דְּמַהּ יֵישׁוּד
לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא׃ לא וְיָת
כָּל תַּרְבַּהּ יְעַדֵּי כְּמָא דִּי

א וכפר סנהדרין מד זבחים ח : מחטאתו שבת עא זבחים ח : ואם נפש שבת א הוריות ב יא : מעם הארץ שבת סט הוריות ג יא חולין ה. בעשותה שבת ג נג הוריות ח : ממצות ה׳ הוריות ח כריתות כז : ואשם הוריות ח. והביא שבת עא נזיר כו כח : על חטאתו נזיר כח כריתות כו : ושחט את זבחים מט : קרנות זבחים לו. ואת כל יומא נו זבחים לד :

בעל הטורים

ים מילתא בשמו כבש לזכר כשבה לנקבה : (כז) בעשתה. בגי׳ אם כולם

רשב"ם

כך רגילין לפרש. ואני אומר ואשם או הודע אליו ע״י אחרים : (כח) מזבח העולה.

רש"י

ש הדם : (כו) כחלב זבח השלמים. כאותן אימורין המפורשים י בעז האמור אצל שלמים : (לא) כאשר

שפתי חכמים

כהווייתו דכששחטו שחטו לשם עולה פסולה לגמרי : ט לא כל דמו שכבר נתן ונטנו על קרנות המזבח : י אמר כאותן אימורין במקום

פירוש לתורת אלהים

וארום דם לשון איז שון עטליכע מאל געשטאנען אין ר סדרה : (כז) וְאִם נֶפֶשׁ אונ אוב איין מענטש וועט ינדיגן בִּשְׁגָגָה אום גערין דם הייסט ניט אכהן גדול אונ ניט אנשיא נאר מֵעַם הָאָרֶץ פון דעם פאלק פון עם לאנד דם הייסט א געשווער מענטש בַּעֲשֹׂתָהּ אין איר טאן אַחַת מִמִּצְוֹת יְיָ איינס פון די געבאט פון גאט אֲשֶׁר וואס גאט האט געבאטין לֹא תֵעָשֶׂינָה מען זאל דם ניט טאן וְאָשֵׁם אונ ער וועט שולדן : (כח) או אדער הוֹדַע אונ דר נאך איז ער געוואר געווארן אז ער האט גזינדיגט וְהֵבִיא זאל ער ברענגן אֶת קָרְבָּנוֹ זיין קרבן

מצות השם

(כא) וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא וגו׳ דם איז די לא תעשה אין יָחִיד האט גיזינדיגט אום גערען דהיינו ער האט גינט אוף חֵלֶב או דם איז שמאלץ אונ האט עס גגעסן ער אנדערי זאכן וואס אז מען טוט מיט ווילן גערען קומט נִכְרַת) אונ ער האט דם געטאן בשוגג דם הייסט ניט אין משנה היינו ער האט ניט גוויסט אז מען טאר דאס ניט אזו דארף ער ברענגן איין (חטאת קבועה) אונ די מצות איז נוהג אין דר צייט ווען דם בית המקדש איז געשטאנען :

הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים
וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ׃
פ לב וְאִם־כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת
נְקֵבָה תְמִימָה יְבִיאֶנָּה׃ לג וְסָמַךְ
אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט
אֹתָהּ לְחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט
אֶת־הָעֹלָה׃ לד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם
הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ
אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ לה וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ
יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב הַכֶּשֶׂב
מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן
אֹתָם הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ׃ פ ה א וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא

מִתַּעֲדָּא תְּרַב מֵעַל נִכְסַ
קוּדְשַׁיָּא וְיַסֵּק כַּהֲנָ
לְמַדְבְּחָא לְאִתְקַבָּלָ
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ וִיכַפַּ
עֲלוֹהִי כַּהֲנָא וְיִשְׁתְּבֵ
לֵהּ׃ לב וְאִם אִימַּר יַיְתֵ
קֻרְבָּנֵהּ לְחַטָּאתָ
נֻקְבָּא שַׁלְמְתָא יַיְתִנַּהּ
לג וְיִסְמוֹךְ יַת יְדֵהּ עַ
רֵישׁ חַטָּאתָא וְיִכּוֹס יָתַהּ
לְחַטָּאתָא בְּאַתְרָא דִּי
יִכּוֹס יַת עֲלָתָא׃ לד וְיִסַּב
כַּהֲנָא מִדְּמָא דְחַטָּאתָא
בְּאֶצְבְּעֵהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַ
מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא וְיָת כָּ
דְּמַהּ יֵשׁוֹד לִיסוֹדָ
דְּמַדְבְּחָא׃ לה וְיָת כָּ
תַּרְבַּהּ יְעַדֵּי כְּמָא
מִתַּעֲדָּא תְּרַב אִמַּ
מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְיַ
כַּהֲנָא יַתְהוֹן לְמַדְבְּחָא
קֻרְבָּנַיָּא דַייָ וִיכַפַּר עֲלוֹ
כַּהֲנָא עַל חוֹבְתֵהּ דִּי
וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ׃ א וַאֲנָשׁ

תו"א וכפר עליו סנהדרין ד זבחים לח כבש פסחים ק תמורה ט כריתות ושחט אותה זבחים ד ה ז ח ט מנחות ג ד' קרנת זבחים לו . ואת כל יומא נז זבחים ל. וכ' עליו סנהדרין ד זבחים ד לח. ונפש כי סוטה לג שבועות לד לה לו זבחים מח כריתות :

רשב"ם

החיצון ולא הפנימית כמשיח וציבור : (לה) כאשר יוסר חלב הכשב .

בעל הטורים

ולא מקלתה : הוסר. ב' כאשר הוסר חלב . ומעת הוסר התמיד לומ

שפתי חכמים

כאותו חלב המובן ממלת כחלב מפני שאין כוונת הכ' לפרש החלב כי מאמר ואת כל חלבו כולל כל החלבים רק כוונת הפסוק הוא להוסיף היותרת והכליות שאינן נכללים במאמר כל חלבו ואמר המפורשים בעז האמור אצל שלמים לפי שזבח השלמים של כבש נכלל בו גם האליה בכלל אימורים וחטאת של נשיא הוא עז ואין לו אליה : א פי' ולא על האש היורדת מן השמים שהוא אש ה' ממש דאותה אש אחרת היא

רש"י

הוסר חלב מעל זבח השלמים . כאימורי עז האמורים בשלמי' : (לג) ושחט אותה לחטאת . שתהא שחיטת לשם חטאת : (לה) כאשר יוסר חלב הכשב . שנתרבו אימורי' והליה אף חטאת כשהיא באה כבשה טעונה אלי עם האימורין : על אשי ה'. כל מדורות האש א העשויו

דעת זקנים מבעלי התוספות

דכתי' ביה לאשמת העם כהן משיח כצבור הלכך לא כתיב בהו או הודע: (לא) והקטיר הכהן המזבחה. לא נאמר כאן ריח ניחוח

פירוש לתורת אלהים

שְׂעִירַת אַצִיקֶעלִי עִזִּים פוּן צִיגֶן תְּמִימָה גַאנְץ אָן אַמוּם נְקֵבָה אַנְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַר זַיין זִינְד וָוס עֶר הָט גְזִינְדִיגְט : (לב) וְאִם כֶּבֶשׂ יָבִיא אוּנ אוֹב עֶר וִויל בְּרֶענְגֶען אַשָׁאף פַאר זַיין קָרְבָּן חַטָּאת נְקֵבָה תְמִימָה אַנאַנְצֶע אָן אַמוּם יְבִיאֶנָּה זָאל עֶר זִיא בְּרֶענְגֶן וְסָמַךְ וגו' : (א) וְנֶפֶשׁ אוּנ אַמֶענְטְשׁ כִּי תֶחֱטָא אַז עֶם וֶועט זִינְדִיגֶן דְהַיְינוּ וְשָׁמְעָה עֶם וֶועט הֶערִין קוֹל אָלָה אַקוֹל פוּן אַשְׁבוּעָה וָוס מֶען הָט אִים בַּשְׁווֹארִין אוּב עֶר

מצות השם

(קכב) (וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וגו') דָס אִיז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה אַז וֶוען אַיינֶער שְׁוֶוערְט פַאלְטְשׁ הַיינְגֶער וַוייסְט אַיינֶם עֵדוּת צוּ זָאגֶע אוּנ שְׁוֶוערְט אַז עֶר וַוייסְט נִיט אוּנ דֶער נָאךְ אִיז עֶר מוֹדֶה אַז עֶר ווייסְט יוֹא דַארְף עֶר צוּא בְּרֶענְגֶען אַיין קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בִּזְמַן הַבַּיִת׃

וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ׃ ב אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אוֹ בְנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם׃ ג אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ

יְחוּב וְיִשְׁמַע קָל מוֹמֵי וְהוּא סָהִיד אוֹ חֲזָא אוֹ יְדַע אִם לָא יְחַוֵּי וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃ ב אוֹ אֱנָשׁ דִּי יִקְרַב בְּכָל מִדַּעַם מְסָאָב אוֹ בִּנְבִלַת חַיְתָא מְסָאֲבָא אוֹ בִּנְבִלַת בְּעִירָא מְסָאֲבָא אוֹ בִּנְבִלַת רִחְשָׁא מְסָאַב וִיהֵי מְכַסָּא מִנֵּהּ וְהוּא מְסָאַב וְחָב׃ ג אוֹ אֲרֵי יִקְרַב בְּסוֹאֲבַת אֱנָשָׁא לְכָל סוֹבְתֵהּ דִּי יִסְתָּאַב

תו"א והוא עד סנהדרין ל לז שבועות לה מנחות ד ערכין יח : ונשא עונו הוריות ח : בכל דבר שבועות ח. תיס טמאה שבועות יח. או בנבלת שבועות ז : ונעלם שבועות יד יט : ונעלם שבועות ד ה כריתות יט נדה כח : או כי יגע שבועות ד. לכל טומאתו שבועות ד ה כב.

בעל הטורים

שמעה הוסר התמיד הוסר כל חלב שבזכותו נשתלח ברכה בכל : (א) אם לוא יגיד ונשא עונו. אם לוא יגיד מלא ו' קרי ביה אם לו יגיד בוא"ו פי' שהגיד לו כבר שוב אינו חוזר ומגיד :

רשב"ם

חלבו האליה תמימה לעומת העצה : (ב) ונעלם ממנו והוא טמא ואשם. על ששכח שהוא טמא ונכנס למקדש או אכל קודש ששניה' במזיד בכרת : (ג) והוא ידע ואשם. שנודע לו עכשיו שהוא טמא ויודע שהוא אשם :

רש"י

לשם פוחייל"ש בלעז : (א) ושמעה קול אלה. בדבר שהוא עד בו ב שהשביעוהו שבועה שאם יודע לו עדות שיעיד לו: (ב) או נפש אשר תגע וגו'. ולאחר הטומא' הזו יאכל קדשי' ג או יכנס למקדש שהוא דבר שזדונו כרת במסכת שבועות נדרש כן : ונעלם ממנו. ד הטומא' : ואשם. באכילת קודש או בביאת מקדש : (ג) בטומאת אדם. זו טומאת מת : לכל טומאתו. לרבות טומאת מגע זבין וזבות : אשר יטמא. לרבות הנוגע בבועל

שפתי חכמים

ובקרא כתי' אשי ה' שהם עשויות לשם ה' : ב מוהוא עד יתירא יליף לאפוקי בעד מפי עד או קרוב או פסול אע"פ ששמע קול אלה פטור וללמד עוד והוא עד עתה בשעת השבועה שהוא עד בדבר וכו' : ג שלא תטעה לו' שמפני נגיעה בטומאה לבדה שנעלמה ממנו ואח"כ נודעה לו הוא מביא קרבן ולפיכך אמר ולאחר הטומאה אכל קדשים וכו' והוכחתו מדכתיב ואשם כלו' באכילת קדשים או בביא' מקדש פי' לאחר טומאה זו דאל"כ אמאי ואשם לפי שהוא נטמא יביא קרבן. ואין לו' מנא ליה לרש"י שיאכל קדשים או יכנס למקדש דלמא כשעוש' עבירה אחרת חייב י"ל דהוכחת רש"י מדכתיב כאן לכל טומאתו וכפ' חקת כתיב עוד טומאתו בו מה להלן מיירי בטומאת מקדש אף הכא מיירי בטומאת מקדש כלו' שנכנס למקדש וכתיב כאן בטומאת אדם וכתיב כפ' לו בטומאת אדם מה התם אכילת קדשים אף הכא אכילת קדשים : ד פירוש ולא המקדש וקדשיו מדכתיב ונעלם ממנו והוא טמא על העלם

דעת זקנים מבעלי התוספות

רק בקרבן לפי שהקב"ה מקפיד יותר על הגדולים כשהן חוטאין: (א) ושמעה קול אלה. בא וראה שבכל הפרשיות כתיב שגגה וכאן ובשבועת בטוי לא כתיב שגגה לומר לך שגדול עונש השבועה שאפילו שגגתה עולה זדון וכן אמר שלמה אל תתן את פיך להחטוא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא וגם כשיבא הקב"ה לדון את הבריות ידון אותם עם מכשפים ומנאפים שנאמר

פירוש לתורת אלהים

ו ווייסט דעם חבר עדות צו זאגין זאל ער זאגן והוא עד אונ ער ווייסט דם עדות דהיינו או ראה אדער ער הט געזעהן דיא זאך או ידע אדער ער ווייסט עפים עדות צו זאגין זיין חבר אם לא יגיד אז ער וויל ניט זאגן ונשא עונו וועט ער ליידין זיין זינד גאט וועט אים שטראפין : (ב) או אדער נפש אמענטש אשר תגע וואס וועט אן רירן בכל דבר אין איטליכער זאך וואס איז ג טמא או אדער בנבלת אין אנבילה פון אחיה טמאה ת או בנבלת אדער אין אנבילה פון אבהמה טמאה ט או אדער אין אשרץ טמא ונעלם ממנו אונ עס וועט פר ט הולין ווערן פון אים ער וועט פר געסין והוא טמא ז' אז ער איז טמא ואשם אונ ער וועט פר שולדן דהיינו ער וועט עסין קדשים אדער ער וועט אריין גיין אין ביהמ"ק בשעת אז ער איז נאך טמא : (ג) או אדער כי יגע ער וועט אן רירן בטומאת אדם אין דער טומאה פון אמענש דהיינו ער וועט אן רירן אן אמת אדער לכל טומאתו צו אלע זיינע טומאות דהיינו ער וועט אן רירן איין זב אדער אזבה אשר וואס ער ווערט דר מיט טמא (עיין רש"י) ונעלם ממנו אונ עס וועט פון אים פר הולין ווערן די טומאה והוא ידע אונ דר נאך הט ער גוואר גווארן אונ ער איידר ער איז גיוואר גווארן ואשם הט ער פר שולד דהיינו ער הט גגעסן קדשים

מצות השם

(קכג) (והוא עד או ראה או ידע. דאס איז די מצות עשה אז איינר ווייסט זיין חבר עדות צו זאגן הן אין געלד זאכן הן אין דיני נפשות) היינו ער הט געזעהן איינר הט דעם אנדערן גהרגית ווען איינר ווייסט דעם אנדערן עדות אזו צווא זאגן דהיינו ער הט געזעהן איז ער מחויב צו קומן צום ב"ד אונ זאל עדות זאגן אזו ווי ער הט געזעהן אונ דר וואס ער ווייסט עדות צו זאגן אונ האלט ביי זיך אונ ניט זאגן צום בית דין איז זיין זינד זייער גרוס אונ דיא מצוה איז נוהג אין יעדר צייט ביי דיא וואס זיי זענען כשר צו זאגען עדות זאגען :

וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם׃ ד אוֹ
נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם
לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא
הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא־
יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה׃ ה וְהָיָה
כִי־יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה
אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ׃ ו וְהֵבִיא אֶת־
אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא נְקֵבָה מִן־הַצֹּאן כִּשְׂבָּה אוֹ־
שְׂעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלָיו

אונקלוס

וִיהֵי מְכַסָּא מִנֵּיהּ וְהוּא
יָדַע וְחָב׃ ד אוֹ אֱנָשׁ אֲרֵי
יְקַיֵּם לְפָרָשָׁא בְסִפְוָן
לְאַבְאָשָׁא אוֹ לְאוֹטָבָא
לְכֹל דִּי יְפָרֵשׁ אֱנָשָׁא
בְּקִיּוּם וִיהֵי מְכַסָּא מִנֵּיהּ
וְהוּא יָדַע וְחָב לַחֲדָא
מֵאִלֵּין׃ ה וִיהֵי אֲרֵי יְחוֹב
לַחֲדָא מֵאִלֵּין וִיוַדֵּי דִּי חָב
עֲלַהּ׃ ו וְיַיְתֵי יַת אֲשָׁמֵיהּ
קֳדָם יְיָ עַל חוֹבְתֵיהּ דִּי
חָב נְקֻבְתָּא מִן עָנָא
אִמַּרְתָּא אוֹ צְפִירַת עִזִּין
לְחַטָּאתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי

תו"א ונעלם ממנו שבועות ד ס כריתות יט: או נפש כי מליפה לה שבועות כ כו: להרע או להיטיב יז סב ב"ק נה שבועות כח כו ס: לכל אשר שבועות כ כו לג: ונעלם שם כו [illegible]: והיה כי שם לד: והתודה כריתות ת:

רש"י

נדה: בה. לרבו' בולע נבלת ה עוף טהור: ונעלם. והוא ידע. ששכח ו הטומאה: ואשם. באכילת קדש או א בביאת מקדש: (ד) בשפתים. ולא ב בלב: להרע. לעצמו ג: או להיטיב. לעצמו כגון אוכל לא אוכל אישן ולא אישן: לכל אשר יבטא. לרבות לשעבר: ונעלם ממנו. ועבר ד על שבועתו כל אלה בקרבן עולה ויורד ה כמפורש כאן ו אבל שבוע' שיש בה

שפתי חכמים

טומאה הוא חייב ולא על העלם מקדש: ה שמטמא בבית הבליעה אדם לטמא בגדים שאם אכלה ונכנס למקדש חייב. וא"ת והא מלת בה מיעוט הוא. כבר תירצו בגמר' משום דהוי מיעוט מיותר דהא כתיב בפ' עולה ויורד או כי יגע בטומאת אדם אלמא דבר נגיעה אין דלאו בר נגיעה לא ונבילת עוף טהור אינה מטמאה בנגיעה א"כ מה הכתב רחמנ' ל"ל והוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: ו (גמ"י) כ"ל שהוא טעו' סופר ול"ל והוא ידע ששכח הטומאה והוא זכר בפני עצמו וה"פ והוא ידע ר"ל שאח"כ נודע לו ששכח הטומאה כשאכל הקודש או נכנס למקדש וע"ש: א מג"ש דלעיל אך קשה בשלמא התם א"ש דכתיב ונעלם ואשם שמפני שנעלם ממנו הטומאה נכנס למקדש אבל הכא כתיב והוא ידע ואשם וכי תפשי שידע שהוא טמא אבל קודם או נכנס למקדש. ונראה י"ל דמקרא מסורס הוא וכי קאמר ונעלם ממנו ואשם מפני שנעלם ממנו הטומאה נכנס למקדש ואח"כ נודע לו שהוא טמא הרא"ם. ועוד י"ל דואשם ואשם לג"ש וילמד כפותן מעליון: ב כלומר אם גמר כלבו בשבועה שלא לאכול ולא הוציא בשפתיו השבוע' ואכל פטור מלהביא קרבן: ג לאפוקי אם נשבע להרע לאחרים כגון אכה את פלוני וטכח ולא הכה פטור מקרבן דאמרת מדכתיב להרע או להטיב מקישין להדדי מה הטבה רשות אף הרעה רשות לאפוקי הרעה לאחרים אין לו רשות דכתיב ארבעים יכנו לא יוסיף אבל הטבה אף לאחרים חייב והא דכתב רש"י הטבה לעצמו אידי דאמר הרעה לעצמו קאמר נמי הטבה לעצמו וכאמת אפילו הטבה לאחרים נמי חייב כדמסיק בפ"ג דשבועות: ד ומקרא קצר הוא שהיה לו לכתוב ונעלם ממנו ועבר לאם לא כן על מה הוא מביא הקרבן וכי אם נעלם ממנו יביא קרבן. והא דלא פירש כאן ואשם שעבר על שבועתו כדפירש לעיל גבי ואשם דטומאה. י"ל שמלת ואשם הכתוב' פה כתיב אחריו לאחת מאלה דמשמע דאשלעיל קאי הלכך על פירשו נ"ל דקרא ונעלם ממנו מקרא קצר הוא כאלו אמר ונעלם ממנו ועבר על שבועתו. והוא ידע פי' ואח"כ נודע לו ואח"כ חזר ואשם לאחת מאלה וכו' והביא את אשמו וכו' הרא"ם: ה פי' אם עשיר הוא מביא כשבה או שעירת עזים ואם דל מאד מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם דלי דלות מביא עשירית האיפה לכן נקרא קרבן זה עולה ויורד: ו אע"פ שאין צריך לכל זה דמקרא מלא הוא כמו שמסורת בפרשה מ"מ אמר זה כדי שיאמר אבל שבועה וכו' כדמסיק

פירוש לתורת אלהים

אָדֶר עֶר אִיז אַבִּיין גְּוֶועזֶען אִין בֵּיהמ"ק בְּשַׁעַת עֶר
אִיז נָאךְ טָמֵא גְּוֶועזֶען׃ (ד) אוֹ אָדֶר עֶפֶּעס אַמֶענְטְשׁ כִּי
תִשָּׁבַע עֶר וֶועט שְׁוֶוערֶען לְבַטֵּא עֶר וֶועט אַרוֹיס רֵיידֶען
מִיט דִּי לֶעפְּצֶען לְהָרַע עֶר וִויל זִיךְ שְׁלֶעכְט טָאן דְּהַיְינוּ
עֶר שְׁוֶוערְט עֶר זָאל נִיט עֶסֶן אָדֶער עֶר זָאל נִיט
שְׁלָאפֶען אוֹ אָדֶר לְהֵיטִיב עֶר וִויל זִיךְ גוּטְס טָאן לְכֹל אָדֶר
אַנְדֶערֶע זַאכֶן אֲשֶׁר וָואס דֶער מֶענְטְשׁ וֶועט רֵיידֶען מִיט
אַשְׁבוּעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ אוּנ עֶר וֶועט פַר גֶעסֶן אַז עֶר
הָאט גְּשְׁוואוֹרֶען אוּנ וֶועט עוֹבֵר זַיין אוֹיף דֶער שְׁבוּעָה
וְהוּא יָדַע אוּנ דֶער נָאךְ וֶועט עֶר גְּוָואר וֶוערִין וְאָשֵׁם
אַז עֶר הָאט פַר שׁוּלְדִיגְט צוּ אֵיינֶעם פוּן דִיא זַאכֶן
כְּלוֹמַר עֶר הָאט גְּטָאן אֵיינְס פוּן דִּי זַאכֶן וָואס עֶר הָאט
גְּשְׁוואוֹרֶען עֶר זָאל דָס נִיט טָאן׃ (ה) וְהָיָה אוּנ עֶס
וֶועט זַיין כִּי יֶאְשַׁם אַז עֶר וֶועט פַר שׁוּלְדִין זִיךְ צוּ אֵיינְס
פוּן דִי זַאכֶן אַז עֶר וֶועט עוֹבֵר זַיין אַשְׁבוּעָה פוּן דִי
שְׁבוּעוֹת וָואס אוֹבֶּען אִיז גְּשְׁטַאנֶען אָדֶר עֶר וֶועט עֶסֶן
קֳדָשִׁים אַז עֶר אִיז טָמֵא וְהִתְוַדָּה אוּנ עֶר וֶועט מִתְוַדֶּה
זַיין אוֹיף דֶר זִינְד אֲשֶׁר וָואס עֶר הָאט גְּזִינְדִיגְט׃ (ו) וְהֵבִיא
זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אֶת אֲשָׁמוֹ זַיין שׁוּלְד לַיְיָ צוּ גָאט עֶר
זָאל בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן צוּ גָאט עַל חַטָּאתוֹ פוּן וֶועגֶען זַיין
זִינְד אֲשֶׁר חָטָא וָואס עֶר הָאט גְּזִינְדִיגְט וָואס זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען
נְקֵבָה אַנְקֵבָה פוּן שָׁאף כִּשְׂבָּה אַשָׁאף אוֹ אָדֶער שְׂעִירַת
אַצִיג אַנְקֵבָה לְחַטָּאת צוּ אַחַטָּאת כְּלוֹמַר דֶער קָרְבָּן
וֶוערְט גְּרוּפְֿען חַטָּאת וְכִפֶּר אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל פַר גֶעבֶּן
אוֹיף אִים זַיין זִינְד כְּלוֹמַר דוּרְךְ דֶעם וָואס דֶר כֹּהֵן
וֶועט מַקְרִיב זַיין דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת וֶועט גָאט מוֹחֵל

הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ: ז וְאִם־לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ
דֵּי שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר
חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה
לַיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה:
ח וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב
אֶת־אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק
אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ וְלֹא יַבְדִּיל:
ט וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל־קִיר
הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֵה אֶל־
יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא: י וְאֶת־
הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר

כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵהּ: ז וְאִם
לָא תִמְטֵי יְדֵהּ כְּמִסַּת
שִׂיתָא וְיַיְתֵי יָת חוֹבְתֵהּ
דִּי חָב תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ
תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה קֳדָם יְיָ חַד
לְחַטָּאתָא וְחַד לַעֲלָתָא:
ח וְיַיְתֵי יָתְהוֹן לְוָת כַּהֲנָא
וִיקָרֵב יָת דִּי לְחַטָּאתָא
קַדְמֵיתָא וְיִמְלוֹק יָת
רֵישֵׁהּ מִקֳּבֵל קְדָלֵהּ וְלָא
יַפְרֵשׁ: ט וְיַדֵּי מִדְּמָא
דְחַטָּאתָא עַל כֹּתֶל
מַדְבְּחָא וּדְאִשְׁתְּאַר
בִּדְמָא יִתְמְצֵי לִיסוֹדָא
דְמַדְבְּחָא חַטָּאתָא הוּא:
י וְיָת תִּנְיָנָא יַעְבֵּד עֲלָתָא
כִּדְחָזֵי וִיכַפַּר עֲלוֹהִי

רשב"ם (ח) ולא יבדיל. סימן אחד מולק ולא שנים: (ט) והזה מדם החטאת. אוחז בגוף ומזה מרחוק והנשאר ימצה אבל עולת העוף אין בו הזייה אלא ונמצה:

תו"א מתעלמו שם כו. ואם לא תגיע הוריות ט: והקריב את פסחים נט הוריות יג זבחים ג: ומלק את זבחים ח חולין יט: והזה מדם זבחים סד: והנשאר שם ז נב סד מעילה ט: ואת השני פסחים נט הוריות יג זבחים ב חולין כא כב: וכפר כריתות כו:

רש"י

כפירת ממון היינו בקרבן ע אלא באשם: (ח) והקריב את אשר לחטאת ראשונ'. חטאת קודמת לעולה [זבחי' ז] למה"ד לפרקליט שנכנס לרצות ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו: ולא יבדיל. אינו מולק אלא ז סימן אחד: עורף. הוא גובה הראש המשופע לצד הצואר. מול עורף. מול הרואה את העורף והוא אורך כל אחורי הצואר: (ט) והזה מדם החטאת. בעולה לא הטעין אלא מצוי ובחטא' הזאה ומצוי אוחז בעורף ומתיז והדם ניתז והולך למזבח: חטאת הוא. לשמה כשרה א שלא לשמה פסולה: (י) כמשפט. כדת

שפתי חכמים

בסוף הפרשה ונפש כי תחטא ומעלה מעל וגו': ז וכפ"ק דחולין פירש"י משום דכתיב ולא יבדיל ועוף הכשירו בסי' א' וכל מה דעביד טפי מהבשר הכדלה הוא וכל הסי' שזה מלות שחיטה בעוף לכתחלה הלכך במליקה כי מלק לכולי' סי' לאו הכדלה הוא אבל סי' שני אפי' מלוה לכתחלה ליכא כדתניא לחייבו בשני סימנים ת"ס שכבר הוקשו לדגים עכ"ל: ח מפורש הוא לעיל בחטאת דנשיא והא דחזר וכ' לפי שזה מיירי בחטאת העוף ולעיל מיירי בחטאת בהמה ולא ראי זה כראי זה מש"ב

דעת זקנים מבעלי התוספות

והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים בשמי לשקר: (ז) ואם לא תגיע. לפי שטמא הנכנס למקדש ושבועת בטוי אינן נהנין מן החטא הקל עליהם הכתוב בקרבן עולה ויורד אבל אוכל חלב ודם ואוכל ביום הכפורים ועושה מלאכה בשבת והבא על הערוה שנהנין מן החטא הם בקרבן קבוע וכ"ש עובד ע"ז בשתג שפשט ידו בעיקר. תנינ' מן ההקדש דאיכא תרתי שנהנה ונשבע לשקר כמו כן מביא אשם בכסף שקלים:

פירוש לתורת אלהים

זיין די זינד צו דעם מענטשן: (ז) וְאִם אונ אז עס וועט ניט גרייכן זיין האנד די ניגוג שֶׂה אשעפס כלומר ער וועט ניט פר מאגן צו קויפן אשאף אדר אציג צו ברענגן פאר אקרבן זאל ער ברענגן זיין קרבן אֲשֶׁר חָטָא אויף דעם וואס ער האט גזינדיגט שְׁתֵּי תֹרִים צוויי טערקיל טויבן או אדר שְׁנֵי צוויי יונגע טויבן ליי' צו גאט אֶחָד איין טויב פר אחטאת אונ איין טויב פר איין עולה: (ח) וְהֵבִיא אונ ער זאל זיי ברענגן צום כהן וְהִקְרִיב אונ ער זאל גנעהנן צום ערשטן די טויב וואס איז פר אחטאת וּמָלַק אונ דער כהן זאל אפ ווערגן זיין קאפ פון דעם חטאת מִמּוּל פון אקעגן זיין אקין וְלֹא יַבְדִּיל אונ זאל ניט אפ שיידן דעם קאפ פון דעם גוף: (ט) וְהִזָּה אונ ער זאל שפרענגן מִדַּם פון דעם בלוט פון דעם חטאת עַל קִיר אויף דער וואנט פון דעם מִזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר אונ וואס עס בלייבט פון דעם בלוט יִמָּצֵה זאל אוס גקוועטשט ווערן אֶל יְסוֹד צום גרונד פון דעם מִזְבֵּחַ חַטָּאת דס איז אחטאת: (י) וְאֶת הַשֵּׁנִי אונ די אנדרי טויב יַעֲשֶׂה זאל ער מאכן איין

מצות השם

(קכד) ומלק את ראשו וגו'. דאס איז דיא מצוה אז מען ברענגט איין טויב אדר אינגי טויב פר איין קרבן עולה דארף דר כהן מיט דעם דומנאגיל צו רייסן דעם [illegible] מיט דעם [illegible] זאל צוא שניידן [illegible] פון דער מצוה שניידן די טורים [illegible] דיא ידען זענען געגעבן צו איין [illegible] ברענגט איין טויב פר איין קרבן [illegible] דעם האלז אונ אפין [illegible] מיט גזינדיגט [illegible]

עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ׃ ס שביעי יא וְאִם־לֹא תַשִּׂיג
יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה
וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא
עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־
יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ
לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא׃ יב וֶהֱבִיאָהּ
אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלוֹא
קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה חַטָּאת
הִוא׃ יג וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־
חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה

כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵהּ דִּי חָב
וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ׃ יא וְאִם לָא
תַדְבֵּק יְדֵהּ לְתַרְתֵּין
שַׁפְנִינִין אוֹ לִתְרֵין בְּנֵי
יוֹנָה וְיַיְתֵי יָת קֻרְבָּנֵהּ דִּי
חָב חַד מִן עַסְרָא בִּתְלָת
סְאִין סֻלְתָּא לְחַטָּאתָא
לָא יְשַׁוֵּי עֲלַהּ מִשְׁחָא וְלָא
יִתֵּן עֲלַהּ לְבֻנְתָּא אֲרֵי
חַטָּאתָא הִיא׃ יב וְיַיְתִנַּהּ
לְוָת כַּהֲנָא וְיִקְמוֹץ כַּהֲנָא
מִנַּהּ מְלֵי קֻמְצֵהּ יָת
אַדְכַּרְתַּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא
עַל קֻרְבָּנַיָּא דַייָ חַטָּאתָא
הִיא׃ יג וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
כַּהֲנָא עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב
מֵחֲדָא מֵאִלֵּין וְיִשְׁתְּבֵק

רשב״ם (יג) מאחת מאלה. על אחת מג׳ עבירות אלה. ושמעה קול אלה.

תו״א מחטאתו מנחות קא כריתות כז. ואם לא הוריות ח: לא ישים סוטה י זבחים
מג מנחות ד ע נט ס קח: וכפר עליו הוריות ט מנחות קא כריתות כז:

רש״י

האמור בעולת העוף של נדבה ט בראש הפרשה: (יא) כי חטאת היא. ואין בדין שיהא קרבנה מהודר: (יב) חטאת היא. נקמצ׳ ונקטר׳ לשמה כשרה שלא לשמה י פסולה: (יג) על חטאתו אשר חטא. כאן שנה הכתוב שהרי בעשירו׳ ובדלות נאמר מחטאתו וכאן בדלי דלות נא׳ על חטאתו דקדקו רבותינו [כריתות כז] מכאן שאם חטא כשהוא עשיר והפרים מעות לכשב׳ או שעירה והעני יבי׳ ממקלתן שתי תורים הפרים מעות לשתי תורים והעני יביא ממקלתן עשירית האיפה [לכך נא׳ מהטאתו] הפרים מעות לעשירית האיפ׳ והעשיר יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר לכך נא׳ כאן על חטאתו: מאחת מאלה. מאחת משלש כפרות האמורות בענין כ או בעשירות או בדלות או בדלי דלות [ת״כ] ומה ת״ל שיכול החמורי׳ שבהם יהיו בכשב׳

שפתי חכמים

חזר ופירש כאן: ט פי׳ שהיא נמלקת בשני סימנים וככל התורות המפורשים בה ואמר כדת במקום כמשפט משום דלא שייך בקרבן שום דין ומשפט: י פירוש כגון שאם הביאו מתחילה לשם מנחת מחבת ובעת הקמילה קמלה לשם מנחת מרחשת או להיפך ומה שחזר וכתבו פה מפני שזו היא מנחה ואותן דלעיל הן בהמה ועוף ולא ראי זה כראי זה: כ האחת כשבה או שעירה השנית שתי תורים או שני בני יונה

פירוש לתורת אלהים

עוֹלָה כַּמִּשְׁפָּט ווי מֶען טוּהְט מִיט אֵיין עוֹלַת נְדָבָה וְכִפֶּר אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אוּף אִים מְכַפֵּר זַיין וְנִסְלַח לוֹ אוּנ דוּרְךְ דֶעם וֶועט אִים פַּר גֶעבֶּן וֶוערֶן זַיין זִינְד: (יא) וְאִם אוּנ אַז עֶס וֶועט נִיט גְרַייכֶן זַיין הַאנְט צוּ פַאר מָאגִין צוּ בְּרֶענְגִין לִשְׁתֵּי תֹרִים צוּ צְוַויי אַלְטֶע טַאהְבִּין אוֹ אָדֶר לִשְׁנֵי צוּ צְוַויי יוּנְגֶע טָאהְבִּין וְהֵבִיא זָאל עֶר בְּרֶענְגֶן זַיין קָרְבָּן אֲשֶׁר חָטָא אוּף דֶעם וָוס עֶר הָט גֶזִינְדִיגְט עֲשִׂירִית אַצֶענְטִיל פוּן אַמָאס וָוס וֶוערְט גְרוּפֶן אֵיפָה סֹלֶת זֶעמֶל מֶעל לְחַטָּאת צוּ אַקָרְבָּן חַטָּאת לֹא יָשִׂים עֶר זָאל דְרוּף נִיט טָאן אֵייל וְלֹא יִתֵּן אוּנ זָאל דְרוּף נִיט גֶעבִּין וַוארִיךְ כִּי וָוארוּם עֶס אִיז אַחַטָּאת עיין רש״י: (יב) וֶהֱבִיאָהּ אוּנ עֶר זָאל זִיא בְּרֶענְגֶן צוּם כֹּהֵן וְקָמַץ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל פוּן אִיר אַרָאפּ נֶעמֶן זַיין קוֹמֶץ אֶת אַזְכָּרָתָהּ אִיר גְדֶעכְנִישׁ וְהִקְטִיר אוּנ עֶר זָאל מַקְטִיר זַיין אוּף דֶעם מִזְבֵּחַ עַל אוּף דִי פַייֶער פוּן גָאט חַטָּאת דָס אִיז אֵיין חַטָּאת: (יג) וְכִפֶּר עָלָיו אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אוּף אִים פַּר גֶעבִּין עַל אוּף זַיין זִינְד וָוס עֶר הָט גֶזִינְדִיגְט אוּנ מִיט וָוס זָאל עֶר פַּר גֶעבִּין מֵאַחַת מִיט אֵיינְס פוּן דִי קָרְבָּנוֹת וָוס אוֹבִין אִיז גְשְׁטַאנֶן וְנִסְלַח לוֹ אוּנ עֶס וֶועט אִים וֶוערֶן פַּר גֶעבֶּן וְהָיְתָה אוּנ

מצות השם

(קכה) (קכו) ולֹא יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז אוּף קֵיין זִינְד אוֹפֶּער דָאס הֵייסְט אֵיין מִנְחַת חוֹטֵא טָאר מֶען נִיט גִיסֶן קֵיין אֵייל אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בִּזְמַן הַבַּיִת דָאס עֶנְין דֶר פוּן אִיז ווייל בּוֹמִיל שְׁוִויגְט הַמָּקוֹם פוּן אוֹבֶן אוּנ דֶער וָואס עֶר הָאט גֶזִינְדִיגְט דַארְף צוּא זַיין אֵיין נִכְנָע אוּנ זָאל תְּשׁוּבָה טָאהֶן מִיט אֵיין צוּ בְּרָאכֶן הַארְץ ע״כ הָט דִיא תּוֹרָה נִיט גְהֵייסֶן אוֹיף קֵיין זִינְד אָפֶּער גִיסֶען קֵיין בּוֹמִיל אוֹיךְ אִיז אַמִּצְוָה אַז קֵיין נוֹארִיךְ טָאר מֶען אוֹךְ נִיט בְּרֶענְגִין מִיט אֵיין מִנְחַת חוֹטֵא:

וְנִסְלַח לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה: ס
יד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
טו נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה
בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־
אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן
בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־
הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם: טז וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא

אונקלוס

לֵהּ וּתְהֵי לְכַהֲנָא
כְּמִנְחֲתָא: יד וּמַלִּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר: טו אֱנָשׁ
אֲרֵי יְשַׁקַּר שְׁקַר וְיֶחוֹב
בְּשָׁלוּ מִקּוּדְשַׁיָּא דַּייָ וְיַיְתֵי
יָת אֲשָׁמֵהּ קֳדָם יְיָ דְּכַר
שְׁלִים מִן עָנָא בְּפֻרְסָנֵהּ
כְּסַף סִלְעִין בְּסִלְעֵי
קוּדְשָׁא לַאֲשָׁמָא: טז וְיָת
דִּי חָב מִן קוּדְשָׁא יְשַׁלֵּם

רשב"ם

ושבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו: (טו) מקדשי ה'. נהנה מן הקדש חהו אשם

תו"א והיתה לכהן מנחות עג: נפש כי תמעול ג לג כריתות ח מעילה טו יח יט: וחטאה פסחים לג זבחים מה. איל תמים כריתות י כב: ואת אשר חטא מעילה נב הוריות י כריתות כו:

רש"י

או שעיר' ל והקלין יהיו בעוף והקלת שבקלין יהיו בעשירי' האיפה ת"ל מאחת מאלה להשוות קלין לחמורין לכשבה ושעירה אם השיגה ידו ואת החמורים לקלין לעשירית האיפ' בדלי דלות: והיתה לכהן כמנחה. ללמד על מנחת חוטא שיהיו שירי' נאכלין מ זהו לפי פשוטו ורבותינו דרשו [ת"כ] והיתה לכהן ואם חוטא זה כהן הוא תהא כשאר מנחת נדבת כהן נ שהוא בכליל תהי' לא תאכל [ויקרא ו]: (טו) כי תמעל מעל. [ת"כ] אין מעילה בכל מקום אלא שינוי ס וכן הוא אומר [דה"א ה] וימעלו באלהי אבותיה' ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ וכה"א בסוט' [במדבר ה] ומעלה בו מעל: וחטאה בשגגה מקדשי ה'. שנהנה מן ההקדש ע והיכן הוזהר נא' כאן חטא ונא' להלן חטא בתרומה [ויקרא כב] ולא ישאו עליו חטא מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר אי מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל פ אף כאן לא הזהיר אלא על האוכל ת"ל תמעול מעל צ ריבה: מקדשי ה'. המיוחדים לשם יצאו ק קדשי' קלי': איל. ל' קשה כמו [יחזקאל יז] ואת אילי הארץ לקח אף כאן קשה בן שתי ר שנים: בערכך כסף שקלים. שיהא שוה ש שתי סלעים: (טז) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם. [כריתות

שפתי חכמים

השלישית עשירית הא' סולת: ל פי' החמורים דהיינו טומאת מקדש וקדשיו שהם בכרת וקלה היא שבועת העדות שאין זדונו כרת אבל השוה בה הכ' המזיד לשוגג משום דשבק כתיב ונעלם וכאן לא נכתב ונעלם לחייב על המזיד כשוגג. וקלי קלות היא שבועת ביטוי שאין זדונו כרת ולא השוה בה המזיד לשוגג. והא דכתיב אם לא תגיע ידו במעל קאמר כלו' שלא נגע ידו במעל שחייב בעבורה כשבה רק השגת יותר קל יביא שתי תורים ואם לא תגיע ידו במעל זה מה שיתחייב בעבורו שתי תורי' אלא במעל קל ממנו יביא עשירית האיפ' לפיכך כ' מאח' מאלה להשוו' קלות לחמורות: מ ופי' כמנחה כמנחת נדבה דלעיל שכל מנחות נדבה שיריהן נאכלין לכהנים: נ לכהן נדרש לפניו ולאחריו כלו' אם תהיה מנחה של חוטא לכהן תהי' לכהן כמנחת נדבתו וכל מנח' נדבתו אין שיריהן נאכלין לכהנים: ס כלו' שמשנה אותו מקודש לחול אע"פ שלא נהנה ממנו כגון אם נתן גיזבר מעות של הקדש לחבירו והלך חבירו והוליאן מרשות הקדש הגזבר מעל כדתנן במס' מעילה פרק הנהנה. והגי' הנכונה אין מעילה אלא שינוי ולא גרסינן כ"מ ופירושו אין מעילה זו וכו': ע פי' דילפינן חטא חטא מתרומה נג"ש נא' כאן וחטאה בשגגה ונא' בתרומ' ולא תשאו עליו חטא וגו' מה חטא האמור' בתרומה שנהנה בה כדכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה שהוא נהנה באכילתה אף חטא האמו' כאן שנהנה מן ההקדש ואפי' לא שינהו מרשות הקדש לרשות הדיוט ולא פגם ט כגון ששתה בכוס של זהב או שנתן טבעת של הקדש בידו ופי' וחטא' או חטא' כלו' שמשנה מרשות לרשות ולא נהנית או נהנית ולא שינתה מעל והביא אשמו וגו': פ פי' כיולא מזה מאשר הנאות הבוללות אכילה ולא קפיד רחמנא אפגימה אף כאן כיון שלא הזהיר רחמנא אלא על האוכל וכיולא בזה ולא על הפגימה שאם לבש כסות של הקדש ונהנה בו שוה פרוטה אע"פ שלא פגם שוה פרוטה יהא מעל ת"ל תמעול מעל ריבה כגו' אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אע"פ שנהנה לא מעל עד שיפגום כדתנן הנהנ' מן ההקדש אע"פ שלא פגם שוה פרוט' מעל דברי ר"ע וחכ"א דבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגום וכל דבר שאין בו פגם כיון שנהנה מעל כיצד נתנה קטלא בלוארה וטבעת בידה ושתה בכוס של זהב מעל: צ לאו דוקא ריבה דהא לאו מרבוי דרשינן אלא מדאקשיה לע"א דכתיב ביה מעילה וימעלו באלהי אבותם ומה ע"א דאית ביה שינוי דעד עכשיו קודם שהשתחוה לה היתה ברשותו ומותרת בהנאה ועכשיו נשתנה רשותה ונכנסה ברשות עכו"ם ואסרה בהנאה עד שיפגום ... והיינו ריבה שהכתוב ריבה לה ע"י היקשא זו דאף כאן אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אף אם נהנה לא מעל עד שיפגום רא"ם: ק פי' שבשר קדשים קלים בין לפני זריקה בין לאחר זריקה אין להם מעילה מפני שאינ' מיוחדים לשם לגמרי רק שאינן נאכלים אלא לפנים מן החומה והותרו להדיוט לאוכלן וכן בשר חטאות ואשמו' קודם זריקה מועלין בהן אבל לאחר זריקה אין מועלין בהן כיון שהותרו לאוכלן לכהנים: ר ע"ל בפ' ויקרא על פסוק ואילי נאבך וכו': ש הודיענו בזה שפירש בערכך הוא שויין ולא הערכה ממש. שאינו נופל פה ל' הערכה ושומא אלא

פירוש לתורת אלהים

זִיא זָאל זַיין צוּם כֹּהֵן אַזוֹ וִוי אַמִנְחָה כְּלוֹמַר אַזוֹ ווי בַּיי אַקָרְבָּן מִנְחָה גֶהֶער צוּם כֹּהֵן וָוס בְּלַייבְּט נָאךְ דֶר קְמִיצָה אַזוֹ בַּיי דֶעם חַטָּאת וָוס בְּלַייבְּט נָאךְ דֶר קְמִיצָה גֶהֶער צוּם כֹּהֵן: (טו) נֶפֶשׁ אַמֶענְטְשׁ כִּי תִמְעוֹל וָוס וֶועט פֶּעלְשִׁין אַפֶּעלְשׁוּנְג וְחָטְאָה אוּנ וֶועט זִינְדִיגֶן בִּשְׁגָגָה אוּם גֶערִין מִקָּדְשֵׁי פוּן דִי הֵיילִיקַייט פוּן גָאט דָס הֵייסְט עֶר הָט הֲנָאָה גֶהַאט פוּן הָקֶדֶשׁ וְהֵבִיא זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אָשָׁם צוּ גָאט אַיִל אַווִידֶער תָּמִים וָוס עֶר אִיז גַאנְץ אָן אַמוּם מִן הַצֹּאן פוּן דִיא שָׁאף בְּעֶרְכְּךָ מִיט דַיין שַׁאצוּנְג דֶר קָרְבָּן אָשָׁם זָאל וֶוערְט זַיין כֶּסֶף שְׁקָלִים צְוֵויי זִילְבֶּרְנֶע שְׁקָלִים זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען לְאָשָׁם צוּ אַקָרְבָּן אָשָׁם: (טז) וְאֵת אֲשֶׁר אוּנ וָוס עֶר הָט

מצות השם

(קכז) (נֶפֶשׁ כִּי תִמְעוֹל מַעַל וגו'). דָאס אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אֵיינֶער הָאט אוּם גֶערְן הֲנָאָה גֶהַאט פוּן הֶקְדֵּשׁ דָאס מֵיינְט מֶען עֶר הָאט הֲנָאָה גֶהַאט פוּן קָדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת פוּן ... גֶעלְד וָואס מֶען הָאט מְנַדֵּר גֶעוֶועזֶען מֶען זָאל פַר דֶעם פַארֶעכְטֶען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בַּדָּרַף עֶר אֵפְּ צוּא גֶעבְּן דָאס קֶערֶען אוּנ אֵיין פִינְפְטֶעל מֶער ווייל עֶר הָאט הֲנָאָה גֶהַאט אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בִּזְמַן הַבַּיִת:

ואם

מן־הקדש ישלם ואת־חמישתו
יוסף עליו ונתן אתו לכהן והכהן
יכפר עליו באיל האשם ונסלח לו:
פ יז ואם־נפש כי תחטא ועשתה
אחת מכל־מצות יהוה אשר לא
תעשינה ולא־ידע ואשם ונשא
עונו: יח והביא איל תמים מן־הצאן

אונקלוס

וית חמשה יוסף עלוהי ויתן יתה לכהנא וכהנא יכפר עלוהי בדכרא דאשמא וישתבק לה:
יז ואם אנש ארי יחוב ויעבד חדא מכל פקודיא דיי די לא כשרין לאתעבדא ולא ידע ויחוב ויקבל חובה: יח וייתי דכר שלים מן ענא

תו"א באיל ובחיס מט : ואס נפש כריתות ט כב : מכל מלות הוריות ח זבחים מח כריתות יז כה . ולא ידע נזיר כג קדושין כא הוריות ח כריתות יט .

רשב"ם

מעילות. (טו) ונתן אותו לכהן . ג.ת איל אשם יתן לכהן לכפר בו : (יז) ולא ידע ואשם. באשם תלוי מדבר כמו שנאמר על שגגתו אשר שגג:

שפתי חכמים

שוין: ת הודיענו בזה שפי' את אשר חטא הוא הקרן כאלו אמר ואת הקרן אשר חטא עליו ישלם לא את החטא אשר חטא כמובן מן הכ' שהחטא לא יפול בו תשלומין וכ"ש שיתנהו לכהן:(כח"י) לפי שמלינו גבי תרומה שמשלם קרן לבעלים וחומש לכל כהן שירלה לפיכך הולרך לפרש שהקרן והחומש

רש"י

כו] קרן וחומש ת להקדש : (יז) **ולא ידע ואשם והביא** . הענין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו כגון חלב ושומן לפניו וכסבור ששתיהן היתר ואכל את האחת אמרו לו אחת של חלב היתה ולא ידע אם זו של חלב אכל הרי זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא ואם יודע לו לאחר זמן יביא חטאת : **ולא ידע ואשם ונשא עונו.** [ת"כ] ר"י הגלילי אומר הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע עאכ"ו שיענים את שידע רבי יוסי אומר אם נפשך לידע מתן שכרן של לדיקים לא ולמד מאדם הראשון שלא נלטוה אלא על מלות לא תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו וכי איזו מדה מרובה של טובה או של פורענות הוי אומר מדה טובה אם מדת פורענות המעוטה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה טובה המרובה היושב לו מן הפיגולין והנותרות והמתענ' ביוה"כ עאכ"ו שיזכה לו ולדורותיו ולדורו' דורותיו עד סוף כל הדורו' רע"א הרי הוא אומר [דברים יז] ע"פ ב' עדים או ג' עדים וגו' אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב ג' אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיולא באלו לענין עונש והזמ' אם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה עאכ"ו שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מלוה כעושי מלו' ראב"ע אומר כי תקלור קלירך בשדך ושכחת עומר בשדה הרי הוא אומר [דברים כד] למען יברכך וגו' קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מלוה בלא ידע אמור מעתה היתה סלע לרורה בכנפיו ונפלה הימנו ומלאה העני ונתפרנס בה הרי הקב"ה קובע

פירוש לתורת אלהים

גזינדיגט וואס ער האט הנאה גהאט פון דעם הקדש ישלם זאל ער בצאלין ואת חמישיתו אונ זיין פינפטל יוסף זאל ער מערין אויף אים כלומר חוץ דעם וואס ער בארף צאלן פאר דעם הקדש ווי פיל עס איז ווערט גוועזן מוז ער נאך א פינפטל מוסיף זיין ונתן אונ ער זאל אים געבין צום כהן והכהן אונ דער כהן זאל פר געבן אויף אים באיל מיט דעם ווידר וואס ער האט מקריב גוועזן פר איין אשם ונסלח לו אונ דורך דעם וועט צו אים פאר געבין ווערען זיין זינד: (יז) ואם אונ אויב נפש אמענטש וועט זינדיגן ועשתה אונ וועט טאן אחת מכל מצות יי' איינס פון דיא געבאט פון גאט אשר לא תעשינה וואס גאט האט געבאטען מען זאל דאס ניט טאהן ולא ידע אונ ער האט ניט גיוויסט אויב ער האט גיטאן איין עבירה אויב ניט ואשם אונ ער וועט פאר שולדען ונשא עונו זאל ער ליידען זיין זינד רש"י שרייבט דער פסוק שמועסט ווען איינם איז איין ספק אויב ער האט גטאן איין עבירה וואס ער איז דרויף חייב כרת אדער ניט דהיינו פאר אים איז גלעגין איין שטיק חלב אונ איין שטיק שמאלץ אונ ער האט גמיינט ביידע שטיקר זענען שמאלץ אונ האט איין שטיק געגעסן אונ דער נאך האט מען אים גזאגט אז איין שטיק איז גוועזן חלב אונ ער ווייסט נים וועלכם ער האט געגעסן מוז ער ברענגן א קרבן אונ דם קרבן ווערט גרופן אשם תלוי אונ דם איז אויף אים מגין כל זמן ער ווייסט נים אויב ער האט בוודאי חוטא גוועזן אבער אז ער ווערט דר נאך גוואר אז ער האט חוטא גיוועזן מוז ער ברענגן א קרבן חטאת: (יח) והביא אונ ער זאל ברענגן א ווידר תמים גאנץ אן אמום מן הצאן פון דיא שאף בערכך אין דיין שאצונג ער זאל ווערט זיין צוויי שקלים פון הקדש לאשם פר איין אשם אל הכהן צום כהן וכפר אונ דר

מצות השם

(קכח) קאם נפש כי תחטא וגו'. דס איז די מצוה אז איינר איז מסופק צו ער האט גטאן איין עבירה זאל ער ברענגן אווידר פר א קרבן אונ ער זאל טאן תשובה וועט אים הקב"ה מכפר זיין דיא עבירה אונ די מצוה איז מחוב נעמען [illegible]:

בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג
וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ: יט אָשָׁם
הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה: פ כ וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כא נֶפֶשׁ כִּי
תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ
בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד

בְּפֻרְסָנֵהּ לַאֲשָׁמָא לְוָת כָּהֲנָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא עַל שָׁלוּתֵהּ דְּאִשְׁתְּלִי וְהוּא לָא יְדַע וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ: יט אֲשָׁמָא הוּא עַל חוֹבְתֵהּ דְּחָב אֲשָׁמָא יְקָרֵב קֳדָם יְיָ: כ וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר: כא אֱנָשׁ אֲרֵי יֶחֱטֵי וִישַׁקַּר שְׁקַר קֳדָם יְיָ וִיכַדֵּב בְּחַבְרֵהּ בְּפִקְדוֹנָא אוֹ בְשֻׁתָּפוּת

תו"א בערכך זבחים מח: וכפר עליו הוריות ז ח. על שגגתו כריתות יט: והוא לא ידע שבועות לד. אשם הוא שקלים ט זבחים יב. קב תמורה יז יח: נפש כי תחטא סוטה טו. שבועות לד כריתות ט לה. מעל כתובות מב קידושין נב ב"ק יע ע. קטו זבחים קיד בכורות מג תמורה ה. וכחש בעמיתו כתובות מב קיז מציעא מח נח שבועות לב לז: בפקדון ב"ק קג מציעא מח:

בעל הטורים

(כא) כה' וכחש בעמיתו. סמיך וכחש בין בה' בין בעמיתו שמכחש איל תמים מן הצאן לאשם. עד שיודע שודאי חלב אכל יביא חטאת: (כא) וכחש בעמיתו וגו'. אשם גזילות בפרשה זו:

רשב"ם

(יח) והוא לא ידע. כשנתחלף לו חלב בשומן ואכלו ולא ידע שיש שם חלב. אבל לבסוף כשהוא שמע שספק חלב ספק שומן אכל. ואשם. והביא

רש"י

לו ברכה: (יח) בערכך לאשם. בערך האמור א למעלה: אשר שגג והוא לא ידע. [ת"כ] הא אם ידע לאחר זמן לא נתכפר לו באשם זה עד שיביא חטאת הא למה זה דומה לעגלה ערופ' שנתערפה ואח"כ נמצא ההורג הרי זה יהרג: (יט) אשם הוא אשם אשם. הראשון כולו קמץ שהוא שם דבר והאחרון חציו קמץ וחציו פתח שהוא ל' פעל וא"ת מקרא שלא לצורך הוא כבר נדרש הוא בת"כ: אשם אשם. להביא אשם שפחה חרופה שיהא איל (בן שתי שנים) יכול שאני מרבה אשם נזיר ב ואשם מצורע תלמוד לומר הוא: (כא) נפש כי תחטא. [ת"כ] אר"ע מה ת"ל ומעלה מעל בה' ג לפי שכל המלוה והלוה והנושא והנותן אינו עושה אלא בעדים ובשטר לפיכך בזמן שהוא מכחש מכחש בעדים ובשטר אבל המפקיד אצל חבירו ואינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם' ד לפיכך כשהוא מכחש מכחש בשלישי שביניה': בתשומת יד. ששם בידו ממון להתעסק

שפתי חכמים

נותן ליד כהן: א שהוא שוה שתי סלעים של כסף משלעי הקודש: ב וא"ת אימא איפכא אשם נזיר ואשם מצורע בן שתי סלעים ואשם שפחה חרופה אפי' בן סלע אחד ככר תירלו בת"כ מרבה אני אשם שפחה שהוא איל דומיא דאשם תלוי ומוליא אני אשם נזיר ואשם מצורע שהוא כבש ולא איל. (ג"א) בודאי ע"ש הוא דלמה הולרך קרא לכתוב שיהא אשם של שפחה חרופה של שתי שנים דהא איל כתיב ביה כמו כאן ומאי אולמא איל דהכא מאיל דשפחה חרופה ועוד דאמר יכול אפי' אשם נזיר ומצורע והיאך תיסק אדעתין לו' שיהא אשם נזיר ומצורע איל בן שתי שנים דהא כבש כתיב גבייהו. וכ"מ דכתיב עגל וכבש בני שנה שם. אלא לריך להיות שיהא איל שוה שתי סלעים דלא כתיב אצל שפחה חרופה בערכך שקלים אשמעינן כאן דבעינן שתי סלעים: ג (נח"י) בת"כ וה"פ והלא כפ' מעילו' כתיב נפש כי תמעול מעל ולא כתיב בה': ד פי' הקב"ה שהוא השלישי שביניהם ומ"ש אחר כן או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו אוכחש בעמיתו לתודיה קאי ולא אמעל בה'. (ד"ד) קשה מאי הכחש' שייך כאן בעדים ושטר ונשבע על שקר דהא כשיש עדים אין נותנין לו שבועה אלא לריך לשלם. ונראה דנתכוין בזה במה דאית' בב"מ דתני ר' חייא האומר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יט) אשם אשם. פרש"י ז"ל להביא אשם שפחה חרופה שמביא איל בן שתי שנים. ותימה דודאי כל איל הנזכר בתור' הוא בן שתי שנים אלא אימא להביא אשם שפחה חרופה שמביא אשם בכסף שקלים ותכי איתא בת"כ:

פירוש לתורת אלהים

כהן זאל אוף אים פר געבן על שגגתו אוף זיין שוגג אשר שגג וואס ער האט געטאן די עבירה בשוגג והוא אונ ער האט ניט געוויסט (ווי פריער איז געשטאנען) ונסלח לו אונ דורך דעם וועט אים פר געבען ווערין דיא עבירה: (יט) אשם דאס ווערט גרופען אקרבן אשם אשם ווייל ער האט איין עבירה געטאן מספק אשם ליי דרום זאל ער ברענגען אקרבן אשם צו גאט: (כא) נפש אמענטש וואס וועט זינדיגן ומעלה אונ ער וועט פעלשין אפעלשונג אן גאט דהיינו וכחש ער וועט לייקינען אין זיין געזעלן בפקדון ער האט אים עפים געגעבן צו בהאלטן אונ ער האט אים דאס פאר לייקינט. רש"י שרייבט פר וואס רופט דאס דר פסוק ער האט גפעלשט אן גאט דען אז איינער לייט דעם אנדרן געלד אדר ער טוט קויפן אים עפים אמשא ומתן טוט ער די זאך פר עדות אדר מיט אכתב וואורום ער היט זיך ניט פר קיינם אונ אז ער לייקינט אים לייקענט ער די עדות אונ דם כתב אבער אז איינער גיט דעם אנדערן עפים צו בהאלטן מן הסתם וויל ער האבן קיינר זאל ניט וויסן דער פון נאר גאט איז דר עדות אונ אז ער לייקינט די זאך לייקינט ער דם עדות דם איז גאט ב"ה דרום רופט דאס דער פסוק אן ער האט גיפעלשט אן גאט או בתשומת יד אדר דר חבר האט אים גיגעבן געלד ער זאל דר מיט אנדלען אדר ער האט אים געגעבן גיבארגט אונ ער פר לייקינט אים או אדר בגזל ער האט אים גנזלת או אדר עשק ער וועט רויבין את עמיתו דם געצאלט פון זיין חבר דהיינו דער חבר האט ביי אים געארבט אונ ער לייקינט אים אפ אונ

אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ׃ כב אוֹ־
מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֶשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־
שָׁקֶר עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֵנָּה׃ כג וְהָיָה כִּי־
יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה
אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת־הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק
אוֹ אֶת־הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ
אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא׃ מפטיר
כד אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו לַשֶּׁקֶר
וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף
עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם

יְדָא אוֹ בִגְזֵלָא אוֹ אֲנִיס
יָת חַבְרֵהּ׃ כב אוֹ אַשְׁכַּח
אֲבֵדְתָא וִיכַדֵּב בַּהּ
וְאִשְׁתְּבַע עַל שִׁקְרָא עַל
חֲדָא מִכֹּל דִּי־יַעְבֵּד אֱנָשָׁא
לְמֶיחַב בְּהֵין׃ כג וִיהֵי
אֲרֵי יֶחֱטֵי וְיֵחוֹב וְיָתֵב
יָת גְּזֵלָא דִּי גְזַל אוֹ יָת
עָשְׁקָא דִּי עֲשַׁק אוֹ יָת
פִּקְדוֹנָא דִּי אִתְפַּקַּד
לְוָתֵהּ אוֹ יָת אֲבֵדְתָא דִּי
אַשְׁכַּח׃ כד אוֹ מִכֹּל דִּי
יִשְׁתְּבַע עֲלוֹהִי לְשִׁקְרָא
וִישַׁלֵּם יָתֵהּ בְּרֵישֵׁהּ
וְחֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי
לְדִי הוּא דִּילֵהּ יִתְּנִנֵּהּ

תו"א או מצא כתובות מב ב"ק קג קה: והיה כי מציעא מח. והשיב את ב"ק סו לד לא קד מכות יז חולין קמא תמורה ו. או מכל מציעא מח. בראשו ב"ק סה. וחמשיתיו שם קג מנחות עו. לאשר הוא ב"ק קג מציעא מג.

רשב"ם

(כד) ביום אשמתו. כשיתודה לשוב מחטאתו על אחד מכל האמורים למעלה פקדון או גזל או עושק או אבידה:

בעל הטורים

כדבר שאינו יודע בו אלא הקב"ה וחבירו: (כד) יתננו. ב' במסורה לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ואידך ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו והיינו כדאיתא בהגוזל הגוזל את חבירו ונשבע לו אפילו שוה פרוטה יוליכנו אחריו אפי' למדי:

שפתי חכמים

לחבירו יש לי בידך מאה זהובים והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש לו בידו חמשים דנותן לו חמשים ונשבע על השאר כדין מודה במקצת שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים וכן הדין כשמראה את"כ השטר על המשים: ה פי' דהאי או בגזל לא קאי אוכחש בעמיתו דלימא דאו בגזל דומיא דפקדון כלו' שנתן לו חבירו פקדון ששם בידו ממון להתעסק בו ונימא או בגזל נמי פי' הכי שנתן חבירו בידו הגזילה אשר גזל וכחש בחבירו באותו פקדון דא"כ היינו או בגזל או בפקדון: ו הוסיף מלת אלה לו' דאשר יעשה וגו' אינו דבוק למלת מכל אשר לפניו אלא מכל אלה אשר נזכרים לעיל ומקרא קלר וחסר הוא ואשר יעשה וגו' הוא מלתא באפי נפשיה שהכ' רולה להודיע שאין זר שיכפור האדם בממון חבירו אע"פ דחזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כי זה הוא ענין נהוג לישבע לשק' לכפיר' ממון חבירו: ז דאם לא כן מי יכריח אותו להשיב את הגזילה כיון שאין כאן עדים ואם מעלמו א"כ מתחלה מאי קא סבר שכחש ונשבע לשקר אלא ודאי כשהכיר בעלמו לשוב בתשובה וכו' והוא מקרא קלר וכאלו אמר והיה כי יודה שחטא ואשם והשיב את הגזילה וכו': ח פי' ונקרא הקרן ראש מפני שהוא ראש הממון שהוא עיקר והשרש של כל הריוח היולא ממנו ודומה זה לראש הבעל חי שהוא עיקר והשרש לכל

רש"י

או במלו': או בגזל. שגזל מידו ה כלום: או עשק. הוא שכר שכיר: (כב) וכחש בה. שכפר על אח' מכל אלה אשר יעשה האדם לחטוא ו ולהשבע על שקר לכפירת ממון: (כג) כי יחטא ואשם. [שבועות כד] כשיכיר בעלמו לשוב בתשובה ז ולדעת ולהתודות כי יחטא (גי' ס"א ובדעתו להתודות כי חטא) ואשם: (כד) בראשו. הוא הקרן ח ראש הממון: וחמשתיו. [ב"ק כג] רבתה תורה חמשיות הרבה לקרן אחת שאם כפר בחומש ונשבע והודה חוזר ומביא חומש על אותו חומש וכן מוסיף והולך עד שיתמעט

פירוש לתורת אלהים

וְוייל אִים נִיט בַּצָאלֶן פַר זַיין אַרְבֵּייט׃ (כב) אוֹ אָדֶר מָצָא עֶר הָט גְפוּנֶן אֲבֵדָה ווָס אֵיינֶר הָאט פַר לָארִין וְכִחֶשׁ אִין עֶר פַר לַייקִינְט אוּנ זָאגְט עֶר הָאט נִיט גְפוּנֶן וְנִשְׁבַּע אוּנ שְׁווֶערְט דְרוּף פַאלְשׁ עַל אַחַת אוּף אֵיינְס מִכֹּל פוּן אַלֶע דִי זַאכֶן אֲשֶׁר ווָס דֶר מֶענְטְשׁ טוּט לַחֲטוֹא צוּ זִינְדִיגֶן דֶער מִיט אוּנ ווֶעט דְרוּף פַאלְשׁ שְׁווֶערֶן׃ (כג) וְהָיָה אוּנ עֶס ווֶעט זַיין אַז דֶר מֶענְטְשׁ הָט חֲרָטָה ווָס עֶר הָט פַאלְשׁ גְשְׁוואָרֶן אוּנ ווייל תְּשׁוּבָה טָאן כִּי יֶחֱטָא אוּף דֶעם ווָאס עֶר הָאט גְזִינְדִיגְט וְאָשֵׁם אוּנ הָאט גְשׁוּלְד וְהֵשִׁיב זָאל עֶר אוּם קֶערֶן דִי גְזֵילָה ווָס עֶר הָט גְגַזֶלְט אוֹ אָדֶר אֶת הָעוֹשֶׁק דָם רוֹיבּ אֲשֶׁר עָשָׁק ווָס עֶר הָט גֶערוֹיבְּט אוֹ אָדֶער הַפִּקָּדוֹן דֶעם פִּקָּדוֹן אֲשֶׁר ווָס מֶען הָט אִים גֶגֶעבֶּן צוּ בַּהַאלְטֶן אוֹ אָדֶר אֲבֵדָה דִי אֲבֵידָה אֲשֶׁר מָצָא ווָס עֶר הָט גְפוּנֶן׃ (כד) אוֹ אָדֶר מִכֹּל פוּן אַלֶע זַאכֶן אֲשֶׁר ווָס דֶר מֶענְטְשׁ ווֶעט דְרוּף פַאלְשׁ שְׁווֶערֶן אוּנ דֶר נָאךְ ווֶעט עֶר ווֶעלֶן דְרוּף תְּשׁוּבָה טָאן וְשִׁלַּם זָאל עֶר צוּם עֶרְשְׁטֶן בַּצָאלֶן דֶעם קֶרֶן וַחֲמִשִׁתָיו אוּנ זַיין פִינְפְטִיל

מצות השם

(קבט) וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵילָה אֲשֶׁר גָּזָל. דָס אִיז דִי מִצְוָה ווָען אֵיינֶר גַזִילְט דֶעם אַנְדֶרֶן אֲפִילוּ עֶר הָט אִים נָאר מֶער פוּן אַיין פְּרוּטָה גַגַזִילְט מוּז עֶר אִים אָפּ גֶעבֶּן אוּנ אַז דֶר ווָס מֶען הָט בַּייא אִים גַגַזִילְט אִיז גְשְׁטָארְבֶּן מוּז דֶער גַזְלָן אָפּ גֶעבֶּן דִיא יוֹרְשִׁים אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אוּף יֶעדֶר אוֹרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט׃

אַשְׁמָתוֹ: כה וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן: כו וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאַשְׁמָה בָהּ: פפפ

אונקלוס

בְּיוֹמָא דְחוֹבְתֵהּ: כה וְיָת אֲשָׁמֵהּ יַיְתֵי לִקְדָם יְיָ דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפֻרְסָנֵהּ לַאֲשָׁמָא לְוָת כַּהֲנָא: כו וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ עַל חֲדָא מִכֹּל דִּי יַעְבֵּד לְמֵיחַב בַּהּ: פפפ

תו"א ואת אשמו ב"ק סת ערכין ד: בערכך זבחים מת כריתות כב:

ק"א. דעואל. לוה סימן: ומפטירין עם זו יצרתי לי. בישעיה סימן מ"ג.

רש"י

הקרן שנשבע עליו פחות משוה פרוטה: **לאשר הוא לו**. [לאפוקי בנו ושלוחו ת"כ] למי ט שהממון שלו [כ"ק סס]: חסלת פרשת ויקרא

שפתי חכמים

האיברים: ט לאפוקי למי שהוא קרובו או אוהבו של מי שהוא שלו דומיא דאיש את קדשיו לו יהיו שדרשו רז"ל שבידו ליתנס לאיזה כהן שירצה כי טובת הנאה לבעלים וע"ל בפ' נשא: חסלת פרשת ויקרא

פירוש לתורת אלהים

כְּלוֹמַר וויפל די זַאךְ איז ווערט זאל ער נאך אפינפט חֵלֶק מוֹסִיף זיין לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ צו דעם ווס די זאך איז זיינס יִתְּנֶנּוּ זאל ער אים געבן דס קֶרֶן מיט דעם חוֹמֶשׁ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ אין דעם טאג ווס ער איז מִתְוַדֶּה אונ וויל תְּשׁוּבָה טאן אוף זיין זינד: (כה) וְאֶת אֲשָׁמוֹ אונ אַקָרְבָּן אָשָׁם יָבִיא לַיְיָ זאל ער ברענגן צו גאט אַיִל תָּמִים אַגאנצן ווידר אָן אַמוּם מִן הַצֹּאן פון דיא שאף בְּעֶרְכְּךָ אין דיין שאצונג ער זאל ווערט זיין צוויא שְׁקָלִים פון הֶקְדֵּשׁ לְאָשָׁם פר איין אָשָׁם צום כֹּהֵן: (כו) וְכִפֶּר אונ דער כהן זאל אוף אים פר געבן אלע זיינע זינד עַל אַחַת אוף איין זאך מִכֹּל פון די אלי זאכן ווס פריער איז גשטאנען אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה ווס ער וועט טאן לְאַשְׁמָה בָהּ צו פר שולדן מיט דר זאך דורך דעם קרבן ווס ער וועט מקריב זיין וועט אים גאט מוחל זיין:

מצות השם

(קל) וְאֶת אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַה'. דאס איז דיא מִצְוָה ווען איינער איז זיין חַבֵר שולדיג געלד אונ דער חַבֵר מאנט אים אונ ער לייקנט אונ האט פאלש גישווארען אז ער איז ניט שולדיג דארף ער ברענגען איין קָרְבָּן אָשָׁם אונ דיא מִצְוָה איז נוהג ובזמן הבית:

הפטרת ויקרא (בישעי' סימן מ"ג)

עַם־זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ: וְלֹא־אֹתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי־יָגַעְתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל: לֹא־הֵבֵיאתָ לִּי שֵׂה עֹלֹתֶיךָ וּזְבָחֶיךָ לֹא כִבַּדְתָּנִי לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ בִּלְבוֹנָה: לֹא־קָנִיתָ לִּי בַכֶּסֶף קָנֶה וְחֵלֶב זְבָחֶיךָ לֹא הִרְוִיתָנִי אַךְ הֶעֱבַדְתַּנִי בְּחַטֹּאותֶיךָ הוֹגַעְתַּנִי

פירוש ע"ט

יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא הָט גזאגט פון גאטס וועגן עַם זוּ דָם פאלק יִשְׂרָאֵל יָצַרְתִּי האב איך בשאפן לִי פון מיינעט וועגן תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ זיי זאלן דר ציילן מיין לוב אבר די ישראל האבן ניט גוואלט אזו טאן וְלֹא אֹתִי דו יַעֲקֹב האסט מיך ניט גירופן פר אגאט כִּי יָגַעְתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל דו ביזט מיד גווארן דורך מיר, אבר איך ווייס ניט מיט ווס האב איך דיך מיד גמאכט לֹא הֵבֵיאתָ לִּי דו האסט מיר ניט גבראכט שֵׂה אלעמלי עוֹלוֹתֶיךָ דיינע עולות וּזְבָחֶיךָ אונ מיט דיינע שעכטונג לֹא כִבַּדְתָּנִי האסטו מיך ניט ערליך גהאלטן לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה איך האב דיך ניט מיד גמאכט מיט דר מִנְחָה

משלי חכמים

עַם זוּ יָצַרְתִּי וגו'. דער ענין איז למשל אגביר האט געהאט אגרויסע קראם [גוועלב] סְחוֹרָה, אין קראם איז גיוועזן צוא פאר קויפן אלע מינים סְחוֹרָה וואס אמענטש האט גדארפט, עס האט גאר ניט גפעלט, אונ ווייל דר גביר הט גוואלט פיל לייזן פאר סְחוֹרָה, האט ער צוגעבאהט אגרויסע שטוב נעבן קראם, אונ האט אין די שטוב גמאכט אגרויסע שענק מיט אלע ערליי משקה אונ עסין גוטע שפייזן, זיין מיינונג איז גוועזן פיל מענטשן וועלין קומן אין די שענק עסין אונ טרינקען, דער ווייל וועלין זיי זעהן דיא שיינע סְחוֹרָה וואס איז אין זיין קראם, וועלין זיי קויפן, אונ ווייל ער אליין הט ניט גקענט פירן ביידע געשעפטן האט ער גגעבען דיא שענק צוא זיינעם אמשרת ער זאל דארט פאר קויפן דאס עסין אונ טרינקען, ער האט גזאגט צום משרת דאס פאר דינסט פון דיא שענק מעגסטו נעמן פאר זיך איך וויל

איך האב קיין גרויסע מנחה פון דיר ניט בגערט נאר אביסול מעהל אונ אפילו דער צו האב איך דיך ניט גיגייט איך האב גזאגט אז דו ווילסט מעגסטו ברענגען וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ בִּלְבוֹנָה אונ איך האב דיך ניט מיד גמאכט מיט דעם בְּשָׂמִים לֹא קָנִיתָ דו האסט ניט בדארפט קויפן פון מיינט וועגן פאר געלט צימרינג צו דיא קְטֹרֶת ווארום עס איז פיל צימרינג אין דיין לאנד גוועזן וְחֵלֶב אונ מיט דעם חלב זְבָחֶיךָ פון דיינע קרבנות לֹא הִרְוִיתָנִי האסטו מיך ניט גזעט אַךְ נייערט הֶעֱבַדְתַּנִי דוא האסט מיך גמאכט מיד בְּחַטֹּאותֶיךָ מיט

בעונותיך: אנכי אנכי הוא מחה פשעיך למעני וחטאתיך לא אזכר: הזכירני נשפטה
יחד ספר אתה למען תצדק: אביך הראשון חטא ומליציך פשעו בי: ואחלל שרי קדש
ואתנה לחרם יעקב וישראל לגדופים: ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו: כה־
אמר יהוה עשך ויצרך מבטן יעזרך אל־תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו: כי אצק
מים על־צמא ונזלים על־יבשה אצק רוחי על־זרעך וברכתי על־צאצאיך: וצמחו בבין
חציר כערבים על־יבלי־מים: זה יאמר ליהוה אני וזה יקרא בשם־יעקב וזה יכתב ידו
ליהוה ובשם ישראל יכנה: כה־אמר יהוה מלך־ישראל וגאלו יהוה צבאות אני ראשון
ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים: ומי־כמוני יקרא ויגידה ויערכה לי משומי עם־עולם

משלי חכמים

נאר ליזן פאר מיינע סחורה, אמאהל האט געטראפען עס ווענען געקומען אין די שענק טעליכע מענשען, זיי האבען געגעסען געטרונקען אגאנצע טאג, אונ האבען קיין סחורה געקויפט, אויף מארגען ווענען זייא נאך אמאהל געקומען אין דיא שענק אונ האבען געגעסען געטרונקען אגאנצען טאג אונ האבען קיין סחורה נקויפט, אונ אזוי איז געווען טעגליכע טעג, דער גביר האט געזעהן זייא קויפען ניט ביי אים סחורה, איז ער בייז געווארין אונ האט זיי ארויס געטריבען, זיי האבען געפרעגט דעם גביר פאר וואס ער טרייבט זייא ארויס פון שענק, מיר בצאלין דאך פאר עסין פאר טרינקען? האט דער גביר געזאגט צו זייא פון אייער עסין אונ טרינקען האב איך גאר ניט איך האב נאר געמאכט דיא שענק ווייל דיא מענטשין וואס וועלין קומען אין שענק עסין אונ טרינקען וועלין זייא קויפין ביי מיר מיינע סחורה אויך, אז איר קויפט ניט ביי מיר מיינע סחורה, צוא וואס זאל איך אייך ארין לאזין אין מיין קראם אונ אין מיין שענק, דאס זעלביגע האט הקב"ה געטאהן מיט די יודין, ער האט זיי געגעבין דיא תורה אויף דעם בארג סיני, אונ ווייל הקב"ה האט געוואלט יודין זאלין זיצין רוהיג אן זארג פון פרנסה, האט ער זייא ארייען געפירט אין ארץ ישראל, אלאנד פון אלעם גוטין צוא עסין אונ טרינקען דם בעסטע, נאר זייא זאלין לערנען תורה אונ טאהן מצות ווי עס שטייט אין פסוק אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם וגו' והיה אם שמוע וגו' ואספת דגנך וגו', דאס זאגט דער נביא עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו, איך האב געמאכט די יודין פר אפאלק זייא זאלין דער ציילין מיין לוב, זייא זאלין מיך לויבין מיט תפלה תורה ברכות מצות, אבער אז איך זעה ולא אותי קראת יעקב, דוא האסט מיך גאר ניט גרופין, איך לייז ביי אייך גאר ניט פאר מיינע תורה אונ מצות איר זענט נאר געקומען אין ארץ ישראל עסין אונ טרינקען, דריבער האט הקדוש ברוך הוא דיא יודין ארוס געטריבען פון ארץ ישראל, פון דעסט וועגין ווארט הקדוש ברוך הוא דיא יודין זאלין טאהן תשובה וועט ער זייא צוריק ארייין ברענגען אין ארץ ישראל:

פירוש על"ס

דיינע זינד והוגעתני בעונותיך דו האסט מיך מיד געמאכט מיט דיינע זינד אנכי איך בין דער גאט וואס האט דיינע זינד פון לאנג אפ געמעקט אנכי איך בין דער גאט הוא מוחה וואס איך מעק היינט אויך אפ פשעיך דיינע זינד אונ דאס טוא איך נאר למעני פון מיינעט וועגן אבער ניט פון וועגן אייער זכות אונ אייער עלטערנס זכות וחטאתיך לא אזכור אונ דיינע זינד וויל איך ניט נדענקען הזכירני דו ישראל מאך מיך גדענקען וואס פר א זכות איר אונ אייערע אבות האבען נשפטה יחד לאמר זיך משפטן צו זאמען ספר אתה דר צייל דו אזעלכע טענות למען פון וועגן תצדק דו זאלסט גרעכט זיין גאר ווי אזו קענסטו טענען אונ זאגן דו האסט זכות אבות אביך הראשון דיין ערשטער פאטער דהיינו אברהם חטא האט גזינדיגט אונ האט גיזאגט במה אדע ומליציך אונ דיינע מליצים די אנדערע אבות פשעו בי האבען אויך געזינדיגט צו מיר ממילא קאנסטו דיך ניט סומך זיין אויף זייער זכות ואחלל אונ איך וועל פר שוועכן שרי קודש דיא היילגע הערן דאס מיינט מען די צדיקים פון אייער זינד וועגן ואתנה אונ איך וועל געבען לחרם יעקב צו וויסט יעקב וישראל אונ די ישראל וועל איך געבען לגדופים צו לעסטרונג ועתה אונ אצונד שמע יעקב עבדי הער צו יעקב מיין קנעכט וישראל אונ ישראל בחרתי בו וואס איך האב אין אים אויס דר וויילט כה אמר יי' אזו האט גאט גזאגט עושך דיין בשעפער ויוצרך אונ דיין אן ברייטער מבטן פון בויך פון דיין מוטר יעזרך וועט דיר העלפען אל תירא דו זאלסט דיך ניט פארכטן עבדי יעקב מיין קנעכט יעקב וישרון אונ דיא ישראל בחרתי בו וואס איך האב אויס דר וויילט אין אים כי אצק מים על צמא אזו ווי איך גיס וואסער אויף דעם דארשטיגען ונוזלים אונ רינגדיגע וואסער אויף דער טריקעניש אזו אצוק רוחי וועל איך מאכען רוען מיין רוח הקודש על זרעך אויף דיינע קינדער וברכתי אונ מיין ברכה וועל איך געבען על צאצאיך אויף דיינע קינדער וצמחו אונ זיי וועלען שפראצן בבין חציר צווישען דעם גראז צווישען די פעלקר כערבים על יבלי מים ווי די ריטער וואס וואקסען ביי די בעך וואסער זה יאמר דער וועט זאגן צדיקים וועלען זאגן ליי' אני איך בין צו גאט וזה אונ מיטעלע מענטשן וועלן זאגען מיר זענען די קינדער פון יעקב וזה יכתוב ידו ליי' אונ דער חעט זיך אונטער שרייבען מיט זיין האנט צו גאט דם מיינט מען די בעלי תשובה ובשם ישראל אונ עס וועט זיין מענטשען וואס וועלען זיך מגייר זיין זיי זאלען זיך רופן מיט דעם נאמן ישראל כה אמר יי' אזו האט גזאגט דר מלך פון ישראל וגואלו אונ זיין אוס לייזר יי' צבאות דער גאט וואס הערשט אני ראשון איך בין דר ערשטער ואני אחרון אונ איך בין דער אינטערשטער ומבלעדי אונ חוץ מיר אין אלהים איז ניטא קיין גאט ומי אונ ווער איז פר האנגען כמוני יקרא ער זאל זיך רופן אזו אגאט וויא איך ויגידה ער זאל זאגען ויערכה לי אונ זאל אן גרייטן

ואתיות ואשר תבאנה יגידו למו: אל־תפחדו ואל־תרהו הלא מאז השמעתיך והגדתי
ואתם עדי היש אלוה מבלעדי ואין צור בל־ידעתי: יצרי־פסל כלם תהו וחמודיהם בל־
יועילו ועדיהם המה בל־יראו ובל־ידעו למען יבשו: מי־יצר אל ופסל נסך לבלתי הועיל:
הן כל־חבריו יבשו וחרשים המה מאדם יתקבצו כלם יעמדו יפחדו יבשו יחד: חרש
ברזל מעצד ופעל בפחם ובמקבות יצרהו ויפעלהו בזרוע כחו גם־רעב ואין כח לא־
שתה מים וייעף: חרש עצים נטה קו יתארהו בשרד יעשהו במקצעות ובמחוגה
יתארהו ויעשהו כתבנית איש כתפארת אדם לשבת בית: לכרת־לו ארזים ויקח
תרזה ואלון ויאמץ־לו בעצי־יער נטע ארן וגשם יגדל: והיה לאדם לבער ויקח מהם
ויחם אף־ישיק ואפה לחם אף־יפעל־אל וישתחו עשהו פסל ויסגד־למו: חציו שרף
במו־אש על־חציו בשר יאכל יצלה צלי וישבע אף־יחם ויאמר האח חמותי ראיתי

פירוש ע"ט

צו מיר אלץ וואס איז גוועזן פון דר צייט משומי עם עולם וואס איך האב גמאן אונ האב בשאפן דם פאלק אויף דר וועלט אונ אלע בשעפניש ביז אצונד ואותיות אונ אלע מופתים ואשר תבאנה אונ וואס עס וועט קומן ביז צום סוף יגידו למו זאלן זיי זאגן צו זיי אזו וויא איך גאט זאג פריער וואס וועט זיין שפעטער אל תפחדו איר ישראל זאלט זיך ניט פארכטן ואל תרהו אונ איר זאלט ניט אנגסטן צו לאזין וויסן מיין גאמן צווישן די אומות הלא פר וואר מאז פון דענצמאל אן אז איך האב מיך באוויזן אויף דעם בארג סיני השמעתיך האב איך דיך גמאכט הערן והגדתי אונ איך האב גזאגט אז חוץ מיר איז ניט פר האנדן קיין גאט ואתם עדי אונ איר זענט מיינע עדות היש אונ עס איז פר האנדן א גאט חוץ מיר ואין צור אונ עס איז ניטא אשטארקר בל ידעתי אז איך וואלט אים ניט ליב גהאט אונ וואלט אים ניט האבן גגעבן דם שטארקייט יוצרי פסל די וואס מאכן בילדר כלם תהו זענן אלי בילדר ניט וחמודיהם אונ דאס גלוסטונג פון זייערע דינר קענן די בילדר ניט העלפן ועדיהם אונ זייערע דינרס זענן עדות אויף זייערע געטער אז זיי קאנן ניט העלפן למען יבשו דרום קערן זיך שעמן די מענטשן וואס דינן צו זיי זאגט גאט ב"ה מי ווער עס האט בשאפן אונ הט גמאכט איין אפ גאט ופסל נסך אונ הט גגאסן איין בילד לבלתי הועיל דם קאן אים ניט העלפן הן נון כל חבריו אלע זיינע חברים וואס בהעפטן זיך צו אים אונ ווילן אוך דינן דר צו יבשו וועלן פר שעמט ווערן וחרשים אונ די מיינסטערס המה מאדם זענן ניט מער נאר מענטשן איז שון אבל שכן די בילדר וואס זיי האבן גמאכט איז בוודאי הבל יתקבצו זיי אלי זאמלן זיך איין יעמודו אונ שטייען צו דיא בילדר אבר דר נאך יפחדו וועלין זיי זיך פארכטן יבשו זיי וועלן פר שעמט ווערן אלע צו זאמן זאגט גאט ב"ה חרש ברזל דר וואס שמיט אייזן מעצד אונ דר וואס ארבייט מיט איין הובל ופעל אונ דר וואס ווערקט בפחם מיט קולן ובמקבות אונ מיט דעם האמר יצרהו ברייט ער אים אן ויפעלהו אונ ארבייט דעם בילד מיט דעם כח פון זיין ארעם גם רעב אוך אז דר בעל מלאכה ווערט הונגריג ואין כח האט ער קיין כח ניט לא שתה מים אונ אז ער טרינקט ניט וואסר וייעף ווערט ער תיכף מיד ממילא ווען דר מיינסטר איז ניט איז שון אכ"ש אז די בילד וואס ער מאכט איז בוודאי ניט חרש עצים אונ דר צעשלר אז ער וויל מאכען איין בילד פון האלץ מאכט ער זיא מיט אנגדר שטיינר נטה קו נייגט ער דעם שנור יתארהו ער ריספעוועט אים בשרד מיט אפארב יעשהו ער מאכט אים גלאט מיט איין הובל אונ אז ער וויל אויף אים עפים מאכען ובמחוגה מאכט ער דאס גשטאלט מיט אצערקיל ער צערקילט פריער אפ אונ דר נאך מאלט ער אויף די צייכינם דם גמעל ויעשהו אונ אמאהל מאכט ער פון דעם בילד אנשטאלט פון אמענטשן אונ אמאל מאכט ער זיי כתפארת ווי דאס שיינקייט פון אמענטשן וויא איין אשה וואס זיא איז שיין צו איר מאן אונ מאכט נאר די בילד לשבת זיא זאל זיצן אין הוז אבר מיין קומט זיא ניט צו ניץ אונ פריער מאכט ער זיך מיד לכרת אפ צו שניידן טענען ביימר ער זאל האבן האלץ צו מאכן זיא ויקח אונ ער נעמט אזו אהאלץ וואס ווערט גרופן תרזה אונ אלון ויאמץ לו אונ ער מאכט צו אים אשטארקונג בעצי יער מיט עטליכי מינים האלץ פון דעם וואלד אונ אז ער געפינט אצווייג וואס קומט אים צו ניץ דר צו נטע פלאנצט ער די צווייג וגשם אונ דר רעגן מאכט זיא אויף וואקסן והיה איז דאס צו דעם אייגנם מענטשן לבער צו ברענן ויקח אוך נעמט דער מענטש דער פון אונ צינד דם אן אונ ווארימט זיך דר ביי אף אוך ישיק ער הייצט דר מיט ואפה אונ באקט דר ביי ברוט אף אוך יפעל אל ער מאכט איין אפ גאט פון דעם איברינגן וישתחו אונ בוקט זיך דר צו עשהו ער מאכט אבילד פון דעם ויסגד אונ בוקט זיך צוא אים חציו האלב הט ער פר ברענט אין פייער על חציו אויף דר העלפט בשר יאכל עסט ער פלייש יצלה אונ בראט איין בראטן וישבע אונ ווערט זאט אף אוך יחם ער

אוּר׃ וּשְׁאֵרִיתוֹ לְאֵל עָשָׂה לְפִסְלוֹ יִסְגּוֹד־לוֹ וְיִשְׁתַּחוּ וְיִתְפַּלֵּל אֵלָיו וְיֹאמַר הַצִּילֵנִי כִּי
אֵלִי אָתָּה׃ לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ כִּי טַח מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם מֵהַשְׂכִּיל לִבֹּתָם׃ וְלֹא־יָשִׁיב
אֶל־לִבּוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא־תְבוּנָה לֵאמֹר חֶצְיוֹ שָׂרַפְתִּי בְמוֹ־אֵשׁ וְאַף אָפִיתִי עַל־גֶּחָלָיו
לֶחֶם אֶצְלֶה בָשָׂר וְאֹכֵל וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה לְבוּל עֵץ אֶסְגּוֹד׃ רֹעֶה אֵפֶר לֵב הוּתַל
הִטָּהוּ וְלֹא־יַצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמַר הֲלוֹא־שֶׁקֶר בִּימִינִי׃ זְכָר־אֵלֶּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל
כִּי עַבְדִּי־אָתָּה יְצַרְתִּיךָ עֶבֶד־לִי אַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנָּשֵׁנִי׃ מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן
חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ׃ רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי־עָשָׂה יְהוָה הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת
אָרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ כִּי־גָאַל יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר׃

פירוש ע"ט

יתיר ו'

וואַרִימְט זִיךְ דֶר בַּיי וְיֹאמַר אוּנ זָאגְט הָאָה אִיךְ פְּרֵייא מִיךְ חַמּוֹתִי וָוס אִיךְ הָאבּ מִיךְ דֶער וואַרִימְט רָאִיתִי אִיךְ הָאבּ גְזֶעהְן לֶעכְט כְּלוֹמַר בְּשַׁעַת אַז עֶס הָט גְבְּרֶענְט אִיז מִיר לֶעכְטִיג גִיוֶועְן אוֹךְ וּשְׁאֵרִיתוֹ אוּנ דָס אִיבְּרִיגִי הָאלְץ לְאֵל עָשָׂה מַאכְט עֶר פַר אֵיין אָפּ גָאט לְפִסְלוֹ צוּ זַיין בִּילְד יִסְגָּד לוֹ בּוּקְט עֶר זִיךְ וְיִשְׁתַּחוּ אוּנ בּוּקְט זִיךְ וְיִתְפַּלֵּל אוּנ טוּט תְּפִלָּה צוּ אִים וְיֹאמַר אוּנ זָאגְט הַצִּילֵנִי זַיי מִיךְ מַצִּיל כִּי וָוארוּם דוּ בִּיסְט מַיין גָאט לֹא יָדְעוּ זֵיי וֵוייסֶן נִיט וְלֹא יָבִינוּ אוּנ פַאר שְׁטֵייֶען נִיט כִּי טַח וָוארוּם עֶס אִיז פַאר קְלֶעפְּט זֵייעֶרֶע אוֹגֶן פוּן צוּ זֶעהְן מֵהַשְׂכִּיל אוּנ זֵייעֶר הַארְץ אִיז פַר שְׁטָאפְּט פוּן צוּ קְלִיגֶן רוֹעֶה זֵייעֶר שְׁפַּייזֶער כְּלוֹמַר זֵייעֶר אָפּ גָאט אֵפֶר אִיז אַשׁ וָוארִין יֶענֶע הֶעלְפְּט הָאלְץ הָט מֶען פַר בְּרֶענְט אוֹף אַשׁ לֵב הוּתַל זַיין נַארִישׁ הַארְץ הִטָּהוּ הָט אִים גְנֵייגְט דֶר צוּ וְלֹא יַצִּיל אוּנ דֶר נַארִישֶׁר מֶענְטְשׁ טוּט נִיט בַּשֶׁערְמֶן זַיין לַייבּ וְלֹא יֹאמַר אוּנ טוּט נִיט זָאגֶן הֲלוֹא פַר וָואר שֶׁקֶר פַאלְשְׁקֵייט אִיז אִין מַיין רֶעכְטֶע הַאנְט זְכָר גְדֶענְק

דָס דָאזִיגֶע יַעֲקֹב אוּנ יִשְׂרָאֵל כִּי עַבְדִּי אַז דוּ בִּיסְט מַיין קְנֶעכְט יְצַרְתִּיךָ אִיךְ הָאבּ דִיךְ בַּשַׁאפֶן עֶבֶד דוּ זָאלְסְט זַיין צוּ מִיר אַקְנֶעכְט יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט מִיךְ דִינֶען לֹא תִנָּשֵׁנִי דוּ זָאלְסְט נִיט פַאר גֶעסִין מַיין פָארְכְט מָחִיתִי כָעָב אִיךְ הָאבּ אוּם גְמֶעקְט נָאךְ לַאנְג אִין דֶר מִדְבָּר אַזוֹ וִוי אַוָואלְקֶן פְּשָׁעֶיךָ דַיינֶע זִינְד וְכֶעָנָן אוּנ אַזוֹ וִויא אַוָואלְקִין הָאבּ אִיךְ אוּים גִימֶעקְט דַיינֶע עֲבֵירוֹת אוּנ זָאג דִיר הַיינְט אוֹךְ שׁוּבָה אֵלַי קֶער דִיךְ אוּם צוּ מִיר אוּנ טוּא תְּשׁוּבָה כִּי גְאַלְתִּיךָ וָוארוּם אִיךְ הָאבּ דִיךְ אוּם גְלֵייזְט כְּלוֹמַר בַּיי גָאט אִיז שׁוֹן גְלַייךְ וִויא עֶר הָאט שׁוֹן אוּם גְלֵייזְט רָנּוּ שָׁמַיִם זִינְגְט אִיר הִימְלֶן כִּי עָשָׂה וָוארוּם עֶר הָט גְטָאן אוּם לֵייזֶן זַיין פָאלְק הָרִיעוּ שַׁאלְט תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע עֶרְד פִּצְחוּ עֶפִינְט הָרִים דִי בֶּערְג רִנָּה אַגְזַאנְג יַעַר דֶר וַואלְד מִיט אַלֶע בֵּיימֶר וָוס עֶס אִיז דָא אִין אִים זָאלֶן אוֹךְ זִינְגֶן כִּי גָאַל וָוארוּם גָאט הָט אוּם גְלֵייזְט יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל אוּנ מִיט דִיא יִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר טוּט עֶר זִיךְ בַּארִימֶען׃

מנין המצות

בפרשת צו יש בה י"ח מצות. תשע עשין ותשע לאוין

[קלא] (עשה נט) להרים הדשן מעל המזבח שנאמר והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה׃
[קלב] (עשה ס) להדליק אש על המזבח תמיד שנאמר והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער וגו'׃
[קלג] (לאו עג) שלא לכבות אש מעל המזבח שנאמר לא תכבה׃
[קלד] (עשה סא) לאכול כהנים שירי מנחות שנא' והנותרת ממנו יאכלו אהרן ובניו׃
[קלה] (לאו עד) שלא לעשות שירי מנחות חמץ שנא' לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי׃
[קלו] (עשה סב) להקריב כהן גדול מנחה בכל יום שנא' זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה'׃
[קלז] (לאו עה) שלא תאכל מנחת כהן שנא' וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל׃
[קלח] (עשה סג) לעשות מעשה ה. טאת כמשפטה שנאמר זאת תורת החטאת׃
[קלט] (לאו עו) שלא יאכל מבשר חטאות הנעשות בפנים שנא' וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף׃
[קמ] (עשה סד) לעשות מעשה האשם שנאמר וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא׃
[קמא] (עשה סה) לעשות זבח השלמים כמשפטו שנא' וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה'׃
[קמב] (לאו עז) שלא להותיר מקרבן התוד' עד מחרת יום זביחתו שנא' ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר׃
[קמג] (עשה סו) לשרוף הנותר מבשר הקדשים אחר עבור זמן אכילתו המוגבל לכל אחד ואחד שנאמר והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף׃
[קמד] (לאו עח) שלא לאכול פיגול שנאמר לא יחשב לו פגול יהיה׃
[קמה] (לאו עט) שלא לאכול בשר הקדשים שנטמא שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל׃
[קמו] (עשה סז) לשרוף קדשים שנטמאו שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף׃
[קמז] (לאו פ) שלא לאכול כל חלב בהמה טהורה שנאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו׃
[קמח] (לאו פא) שלא לאכול דם בהמה חיה ועוף שנאמר וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה׃

ויקרא ו צו

אונקלוס

וא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה לֵאמֹר עֶר זָאל וַוייטֶער זָאגֶן׃ (ב) צַו גְבִּיט אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו אַהֲרֹן אוּנ

ב צַו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ׃

לְמֵימַר׃ ב פַּקֵּד יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי לְמֵימַר דָּא אוֹרַיְתָא דַּעֲלָתָא הִיא עֲלָתָא עַל דְּמִתּוֹקְדָא עַל מַדְבְּחָא כָּל לֵילְיָא עַד צַפְרָא וְאֶשָּׁתָא דְּמַדְבְּחָא תְּהֵא יָקְדָא בֵּהּ׃

תו"א זאת תורת זבחים כז סח סט עד לב מנחות ו כו מע נדה ח. הוא העולה יומא לג מה סנהדרין לד הוריות ג זבחים פו פג תמורה יד. על מוקדה יומא כ מה זבחים פו. כל הלילה עד הבקר מגילה כא חגיגה י זבחים פו פו.

בעל הטורים

(ב) צו את אהרן מה כתיב לעיל מיניה לאשמה בה לו את אהרן לומר שיהיו זריזין בתורה ומצות שבגגת תלמוד עולה זדון: משה לאמר לו את. ס"ת תורה לוה אותם שיעסקו בתורה: זאת תורת העולה הוא העול' לו' כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה. הקרבנות נקראים אשה והתורה נקראת אש שנאמר הלא כה דברי כאש. מימינו אש דת למו. אותיות תלמוד. הקרבנות נקראים לחם את קרבני לחמי והתורה נקראת לחם לכו לחמו בלחמי כשם שאי אפשר לעולם בלא לחם כך

רשב"ם

(ב) צו את אהרן. זאת תורת העולה. כל הקרבנות האמורים בפרשת ויקרא חוזר וגומר כל דיניהם: הוא העלה. הנקטרת ביום. כדכתיב ביום זבחכם ביום הקריבו את זבחו: כל הלילה. תגמר הקטרתה: ואש המזבח תוקד

רש"י

(ב) צו את אהרן. [ת"כ] אין צו אלא א ל' זרוז מיד ולדורות ב אר"ש ביותר צריך הכתוב לזרז במקום ג שיש בו חסרון כיס: זאת תורת העולה וגו'. הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר ד כל הלילה וללמד על הפסולין איזה אם עלה ירד ואיזה אם עלה לא ירד שכל תורה לרבות הוא בא לומר תורה אחת לכל העולים ואפי' פסולין שאם עלו ה לא ירדו: הוא העולה. למעט את הרובע ואת הנרבע

שפתי חכמים

א פי' רש"י בגמרא שיהא מהיר וזריז. וא"ת ולמה לא פי' רש"י זה לעיל אקרא דפרשת תלוה. וי"ל דהזירוז בא משום שצריך אומנות יתירה לגרגרו בראש הזית ולכותשו במכתשת שיהי' בלא שמרי': ב מדכתיב לו את יהושע וחזקהו ואמצהו זהו זירוז ולדורות כתיב בפ' אמור צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן וגו' מערב עד בקר לפני ה' תמיד חקת עולם לדורותיכ' הרי לדורו' מיד כתיב בפ' בהעלותך ויעש כן אהרן אל מול פני המנור' העלה נרותי' כאשר לוה ה' וגו' וזהו מיד: ג כלומר דוקא במקום שיש חסרון כיס צריך לכתוב לו לזירוז אבל במקום שאין בו חסרון כיס אינו צריך לכתוב לו אפי' אם הוא זירוז מיד ולדורות ור"ש פליג. והא דכתיב הכא לו אע"פ שאין כאן חסרון כיס י"ל כיון שאין הכהנים נהנים מן העולה אלא מעור העולה והיא גם היא אינה נלקחת אלא לכהן המקריב אותה מ"ה נקראת גם כן חסרון כיס והרא"ם כ' שר"ש לא בא לחלוק על דברי ת"ק הלא להוסיף בא ואמר שהסכנה היותר גדולה שאמר הכ' ל' צווי אינה אלא מפני שיש בה חסרת כיס אבל כשאין בה חסרון כיס לא תבא עליו מלת לו והא"ה אם אין בה זירוז מיד ולדורות אע"פ שיש שם חסרון כיס לא תבא עליו מלת לו וכו' ע"ש כי האריך. והא דכתיב לו את בני ישראל גבי חילוק של ארץ ישראל אע"פ שאין שם חסרון כיס י"ל דכיון דכל ישראל היו שוין לענין כיבוש הארץ ושבט אחד לקח חלק יותר גדול משל חבירו יש שלקח חלקו בהרים ויש שלקח במישור נקרא נמי בלד מה חסרון כיס ודו"ק. והרא"ם פי' כל הענין בפי' אחר עיין עליו ואתה תבחר: ד פי' הוכחתו מסיפא דקרא דכתיב ביה כל הלילה עד הבקר הוא דקדייק: ה משום שהמזבח מקדש אותן וכתיב בתריה היא העולה למעט דמשמע היא ולא אחרת ופירש"י הוא העולה מיעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן שלא היה פסולן בקדש ר"ל שיכולין לסיו' שהיו פסולים קודם הקדש אבל שאר פסולים כגון שנטמאו או שאר דברים א"א אלא לאחר הקדש ובת"כ חשיב לכלהו והרא"ם מביאן ע"ש. כתב הרא"ם וא"ת ל"ל האי מיעוטא דהוא העולה למעט רובע ונרבע שאם עלו ירדו והלא כבר מיעטן הכ' מן המקרא דמן הבהמה וגו' בפרשת ויקרא וכיון דמיעטן מהתם דלא קדשו ל"ל למעוטי הכא דאם עלו ירדו פשיטא כיון דלא קדשו חולין נינהו ופשיט' דירדו כבר תירצו בגמר' פרק יוצא דופן דאצטריך קרא לבהמת קדשים אע"ג דקדש להו מעיקרא אם

פירוש לתורת אלהים

זאגע קינדער לאמר דו זאלסט זיי זאגן זאת דס איז די דינים פון אעולה היא העולה די עולה על מוקדה זאל ברענגען אויף דעם מזבח כל הלילה אגאנצע נאכט עד הבוקר ביז אין דר פריא ואש אונ דם פייער פון

ליקוטי יקרים

(ב) צו את אהרן ואת בניו וגו'. דער ספר ברכת טוב שרייבט דער ענין הנשמה מיט דעם גוף איז אזוי וויא איינער גיט אבהמה צו אפאסטוך, ווייל די בהמה קען ניט זוכן אליין איר פרנסה, אונ קען ניט זיך אליין אפ היטען פון אירע שאדינס וואס איר קען טרעפין, פון מענטשין אדר פון שלעכטי חיות, דריבר גיט דר בעל הבית דיא בהמה צוא אפאסטוך ער זאל זיא פירען אויף גוטע גראז, צוא נוטע וואסר, ער זאל זיא היטען פון קעלט, פון היץ, זיא זאל קיין שאדין טאהן צוא אנדערי, אונ אנדערי זאלין איר קיין שאדין טאהן, אונ אוב דר פאסטוך הט טאקי געפירט דיא בהמה ווי דער בעל הבית האט גיוואלט גיט ער דעם פאסטוך אגוטע בעלאהנונג, אונ אוב דר פאסטוך הט ניט נוט אכטונג געגעבן אויף די בהמה אונ די בהמה האט געהאט געמאכט אשאדין אדער זיא האט געמאכט אשאדין צו איין אנדערין, ווערט דער פאסטוך בעשטראפט אז ער מוז פר אלי שאדינס בצאהלין, סיידין ער האט ניט געקענט פאר היטען דעם שאדין. דאס זעלביגע איז ביי דעם גוף מיט דיא נשמה, דער גוף אליין אן די נשמה איז פיל ערגער וויא דיא בהמה אן אפאסטוך, וויא מיר זעהן ווען דיא נשמה גייט ארוס פון גוף, איז דר גוף גאנץ מיט אלי גלידער אונ ער ליגט וויא אשטיין אונ קען זיך ניט רירען. דר ענין פון דעם מענטש איז למשל עס איז אמאהל ניוועז אגרויסער ארעם מאן, ער פלעגט שטענדיג גיין מיט צוריסענע קליידער, אונ אזוי זיין ווייב מיט זיינע קינדער זענען געגאנגין מיט צוריסענע קליידער, אמאהל הט נטראפין זיינער אקרוב אגביר האט געמאכט חתונה זיינע אטאכטער, הט דר גביר גשיקט זיין משרת צו אים ער זאל קומן אויף די חתונה. דר ארומאן הט נוואלט זיין אויף דר חתונה אבער וואו נעמט מען קליידונג? ווייל ער איז גוועז אערליכר מאן, האבן די שכנים אים גבארגט קליידונג, אונ זיין ווייב הט מען גבארגט קליידונג אונ צירונג, זיי האבן אום גטאן פון זיך זייערי צוריסענע קליידר אונ האבן אן גטאן נגידעשע קליידר הט מען זיי אויף די חתונה נאר ניט דר קענט ווער זיי זענן, דער קרוב דר גביר האט זיי אויך ניט דער קענט, געווייינליך די חתונה האט געדארט עטליכע שעה, פר טאג זענען זיי גקומן אהיים אונ האבין אוס געטאהן די שיינע קליידער אונ האבין צוריק אן געטאהן זייערע צוריסענע קליידער אונ זענען ארוס געגאנגן אין נאס האט מען זיי ניט דער קענט אז זיי זענען די זעלביגע מענטשין וואס זענין גוועז אויף די חתונה, אזוי איז מיט יעדר מענטש, הקב"ה הט גינומן אשטיק ערד אונ הט פון איר גמאכט אמענטש, ווי דער מדרש זאגט, איז די שטיק ערד גלעגין אויף דער ערד פון זונטאג ביז פרייטאג פרייטאג הט הקב"ה אין אים אריין געגעבן אנשמה, איז ער אויף גישטאנען פון דיא ערד אונ דיא נשמה האט אריין געגעבן אליכטיגקייט אין דיא ערד פון זיין גוף אז דער גוף איז גיווארין

ג וַיִּלְבַּשׁ כַּהֲנָא לְבוּשִׁין דְּבוּץ וּמִכְנְסִין דְּבוּץ יִלְבַּשׁ עַל בִּסְרֵהּ וְיַפְרֵשׁ יָת קִטְמָא דִּי תֵיכוּל אֶשָּׁתָא יָת עֲלָתָא עַל

ולָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־

תו"א [illegible] ג. [illegible] כ [illegible]

רשב"ם

[illegible] את הדשן . [illegible] את הדשן [illegible] להגביה לפעמת את המזבח מרוב דשן שעליו :

בעל הטורים

[illegible] : (ג) מדו בד . [illegible] מדו [illegible] כהונה [illegible] וכן המפיל כפי תפלה [illegible] וזכותם [illegible] :

שפתי חכמים

[illegible] ירדו . עכ"ל : ו דק"ל למה כתיב ילבש שכבר כתיב [illegible] כתיב לעיל גבי בגדיו של אהרן . נמתרץ היא הכתונת [illegible] כהונה שהוא הסמוך לבשרו ועל בשרו דכתיב בקרא [illegible] דפי על מכנסים לבד היה לכתוב ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד על בשרו ילבש נ"ל אלא דקאי נמי אמדו שהיא הכתונת : ז פי' לא ארוכה ולא קצרה מגופו דה"א כיון שהוא על גופו ויש לו בגדים אחרי' למעל' מהם אם היתה קצרה מגופו לית לן בה קמ"ל . דאל"כ למה לא קראו הכתוב כתונת כמו בשאר מקומות : ח משום דכתיב והרים את הדשן שהוא לי תרומה שמפרים מן הדשן ואם היה תורה כולה אין זה הפרשה : ט משום שהוא סברא מה שוכב באמצע האש נשרף מאד לכך היו נוטלים משם הפנימיות : י משום דכתיב אצל המזבח והכבש הוא אצל המזבח ומנלן שהי' במזרחו של כבש מוכח משום דכתיב אצל המזבח קדמה בפרשת ויקרא וגם שם משמע אצל הכבש וכתי' בהדיא קדמה אם כן שמע מינה שמקום הדשן היה במזרחו דהיינו קדמה : כ תיקן בזה דפשוטו של קרא משמע שהדשן היא אכלה האש לכן פי' ועשאתה דשן כלו' האש שב אל העולה ופי' עוד מאותו דשן ירים שלא תאמר כל הדשן אשר יעשה מן העולה והרא"ם פי' דאל"כ פתח בדשן וסיים באכילת את העולה ויהי' פי' והרים את הדשן ואיזה דשן אותה שאכל׳

רש"י

וכיוצא בכהן שלא היה פסולין בקדש שנפסלו קודש שבאו לעזרה [כל הפגין בת"כ וזבחים פ"ג ופ"ד]: (ג) מדו בד . היא הכתונת ו ומה ת"ל מדו שתהא ז כמדתו : על בשרו . שלא יהא דבר חוצץ בינתים [ת"כ ערכין ג]: והרים את הדשן . היה חותה מלא המחתה ח מן המאוכלות הפנימיות ט ונותנן במזרחו י של כבש [תמיד כד] : הדשן אשר תאכל האש את העולה . ועשאתה דשן מאותו דשן ירים כ תרומה ושמו אצל המזבח : (על המזבח . מצא איברים שעדיין לא נתאכלו מחזירן על המזבח לאחר שחתה גחלים אילך ואילך ונטל מן

ליקוטי יקרים

ליבטיגער פון די זונן , אונ אזו איז ביא יעדער מענטש אזוי באנג : ווי דיא נְשָׁמָה איז אין גוף קען ער זעהן אונ ריידין אונ עסין אונ קען אלץ טאהן אונ דער פנים איז שיין , אבער וויא די נְשָׁמָה גייט ארויס פון איהם ער גיט אוועק צו הקב"ה די נְשָׁמָה וואס ער האט איהם גיגעבן , בלייבט ער ליגען וויא אַשְׁטִיק ערד , אונ ווערט מיאוס , מען קען ניט קוקן אויף זיין פנים מען האט מורא צוא גיין צוא איהם מען וואלט גערין געשווינט איהם ארויס גענומן פון זיין שיינע שטוב אונ פון זיין שיינע בעט איהם לייגין אין די ערד , דס איז די ענדע פון זיין לעבין אונ די ענדע פון זיינע ארבעט וואס ער האט געארבעט פר די וועלט , אזו איז ביא אלע מענטשין , אבער מיר יידין האט הקב"ה אנדערש געמאכט וויא מיר זאגין אלע טאג וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ , הקב"ה האט אין אונז איין געפלאנצט אאייביגען לעבין , דיא תורה ברענגט דעם מענטש ער זאל לעבין אייביג , איין מאל אויף דיא וועלט אונ נאך אמאהל אויף דיא אַנְדֶערֶע וועלט , אונ ווייל דער גוף אליין קען גאר ניט טאהן ווארום ער איז ביא זיין לעבין נאר אשטיק פלייש מיט ביינער , דריבער האט הקב"ה גיגעבין דעם גוף צו אפאסטוך , צוא דיא נְשָׁמָה , דיא נְשָׁמָה זאל איהם פירען אין גוטין וועג , ער זאל ניט קומען צוא אשאדין אונ ער זאל קיין שאדין מאכן צו איין אנדערין , זיא זאל איהם גיוויינען צו דינען הקב"ה צו טאהן מִצְוֹת צו טאהן מַעֲשִׂים טוֹבִים , אונ אויב דיא נְשָׁמָה האט אזו גיטאהן , נעמט זיא פון הקב"ה אגוטע בעלאהנונג צו עוֹלָם הַבָּא , אונ אויב זיא האט ניט גוט געפירט דעם גוף אונ דר גוף האט געזינדיגט , ווערט די נְשָׁמָה גישטראפט אין גֵיהִנָם . אמאהל קען אבר טרעפין אז די נְשָׁמָה האט ניט גקענט איינהיטען דעם גוף פון צו זינדיגען , דהיינו עס איז גקומן דער נזלן דר יֵצֶר הָרַע אונ האט זיך געשטארקט געגין דיא נְשָׁמָה , אונ האט אוועק געצויגן דעם גוף צו זיך , אונ האט איהם גמאכט זינדיגען , אויף די עֲבֵירָה האט הקב"ה רַחֲמָנוּת גהאט אויף דיא נְשָׁמָה זיא זאל ניט גישטראפט ווערין צוא עוֹלָם הַבָּא אונ האט גיבאטין מען זאל ברענגען אַקָרְבָּן ווען הקב"ה מוחל זיין דיא זינד , אונ חייל אעלכע עֲבֵירוֹת מען זאל מאהן אומגערין [ניט ווילענדיג] איז דא זייער פיל ביי מענטשין ביא טאג אונ ביא נאכט דריבער האט הקב"ה גיבאטין מען זאל שטענדיג מקריב זיין איין קָרְבָּן אין דר פְרִיה , אונ איין קָרְבָּן פאדין נאכט , דאס זענען דיא צוויא תְּמִידִים , אונ דאס זאגט דער פסוק צו את אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו וגו' , זייא זאלין מקריב זיין דעם תָּמִיד פון ביי טאג פארין נאכט , אונ דעם תָּמִיד פון ביא נאכט זאל מען מקריב זיין אין דר פריה :

פירוש לתורת אלהים

דעם מִזְבֵּחַ זאל זיא פר ברענן : (ג) וְלָבַשׁ אונ דר כֹּהֵן זאל אן קליידן מדו זיין העמד בד פון ליינען ומכנסי בד אונ מִכְנָסַיִם פון ליינען יִלְבַּשׁ זאל ער אן קליידן אויף זיין לייב וְהֵרִים אונ ער זאל אפ שיידן דם אֵשׁ פון דער עוֹלָה אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ וואס דם פייער ועט פר ברענגן אויף דעם מִזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אונ ער זאל [illegible] דם

(ג) וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד וגו' . דער כלי יקר פרעגט דער כֹּהֵן דארף גיין אין פיר קליידער פאר וואס שטייט דא נאר צוויי קליידער די כְּתֹנֶת אונ מִכְנָסַיִם [העמד אונ הויזין] , ענטפערט דר כלי יקר ווייל דר קָרְבָּן עוֹלָה קומט מְכַפֵּר זיין אויף דיא עֲבֵירוֹת וואס מען טראכט . דר עיקר טראכטונג איז ביא מענטשין ביא נאכט ווען ער ליגט אין בעט , דאמאלס איז דער עיקר טראכטונג פון תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה , פון דעם טראכטונג גייט ארויס זֶרַע לְבַטָּלָה , די עֲבֵירָה איז אזו גרויס ווי ער וואלט נַהֲרְגִית מענטשין , ווייל פון די זֶרַע האבין גקענט גבאדין ווערין קינדער , אונ אמאהל קען מען פון דעם טראכטונג קומען צוא זְנוּת , דריבער קומן דא אלע דריי צו זאמן צו מְכַפֵּר זיין , דיא עוֹלָה איז מְכַפֵּר אויף דם טראכטונג וואס ער האט טראכט ניזעהן [illegible]

מצות השם

[illegible]לא) וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן] . דאס איז דיא מִצְוָה אז דער כֹּהֵן זאל אלע טאג צוא נעמען דאס אֵשׁ פון דיא קָרְבָּנוֹת אין דער צייט ווען דאס בית הַמִּקְדָּשׁ איז גישטאנען : את דיא מִצְוָה איז נוהג

הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ׃ ד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר׃ ה וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים׃ ו אֵשׁ תָּמִיד

מַדְבְּחָא וִישַׁוֵּינֵהּ בִּסְטַר מַדְבְּחָא׃ ד וְיַשְׁלַח יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיִלְבַּשׁ לְבוּשִׁין אָחֳרָנִין וְיַפֵּק יָת קִטְמָא לְמִבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא לַאֲתַר דְּכֵי׃ ה וְאֶשָּׁתָא עַל מַדְבְּחָא תְּהֵי יָקְדָא בֵהּ לָא תִטְפֵּי וִיבָעַר עֲלַהּ כַּהֲנָא אָעַיָּא בִּצְפַר בִּצְפַר וְיַסְדַּר עֲלַהּ עֲלָתָא וְיַסֵּק עֲלַהּ תַּרְבֵּי נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃ ו אֶשָּׁתָא תְּדִירָא

תו"א ושמו [illegible] זבחים פח חולין קיז [illegible] כריתות ו מעילה יא יב. ופשט את בגדיו יומא כג. והוציא את יומא כח סנהדרין נב [illegible] מעילה יב. והאש על יומא מה. ובער עליה זבחים [illegible] יומא מה. וערך עליה פסחים נח יומא לג [illegible]. והקטיר עליה פסחים נט יומא לג. אש תמיד יומא שם ושם.

בעל הטורים

ושמו. בגימ' ובכלה במקומו: אחרים והוציא. בגימ' הכהנים בעלי מומים שבעל מום כשר להוציא הדשן: (ה) והאש. ג'. והאש על המזבח. והאש ירדה מן השמים. והאש תאכלם רמז למ"ד שמתו נדב ואביהוא על שהורו הלכה לפני רבן ואמרו אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. וזה והאש ירדה מן השמים אעפ"כ והאש כו' תוקד בו שצריך להביא מן ההדיוט. על כן מהאש יצאו שהורו בהם והאש תאכלם: והאש על המזבח תוקד בו שהוא כמו סולם למלאכי' לעלות כענין שנא' ויעל מלאך ה' בלהב המזבח וכן ביחזקאל והנה ו' אנשי' וגו' ויעמדו אצל מזבח הנחשת ור"ל היה נחושת ונוצצים כעין נחושת קלל. אבל מזבח הפנימי כנגד שכינה דכתיב ידיו גלילי זהב לכן כל דם אם נכנס בפנים לא תאכל אותה החטאת

רש"י

השניות שנאמר את העולה על המזבח. בר"י): (ד) ופשט את בגדיו. [יומא כג] אין זו חובה אלא ד"א שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד ל בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהן: והוציא את הדשן. [תמיד כח] הצבור בתפוח מ כשהוא רבה ואין מקו' למערכה מוציאו משם ואין זה חובה בכל יום אבל התרומה חובה בכל יום: (ה) והאש על המזבח תוקד בו. ריבה כאן יקידות הרבה על מוקדה ואש המזבח תוקד בו והאש על המזבח תוקד בו אש תמיד תוקד על המזבח כולן נדרשו במסכת יומא [דף מה] שנחלקו רבותינו במנין המערכות נ שהיו שם: וערך עליה העולה. עולת תמיד היא תקדים [פסחים נח] (בר"י ומנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר ת"ל העולה עולה ראשונה): חלבי השלמים. אם יביאו שם ס שלמים ורבותינו [שם] למדו מכאן ע עליה על עולת הבוקר השלם כל הקרבנות כולם מכאן שלא יהא דבר מאוחר לתמיד של בין הערבים: (ו) אש תמיד. [יומא מה] אש שנאמר

שפתי חכמים

האש: ל אם היה פשוט ופשט את בגדיו ולבש אחרים שיתו לומר שהוא חובה אם היה לבוש עתה בגדי כהונ' ילבש עתה בגדי חול או להיפך אבל עתה שכתיב ולבש בגדים אחרים משמע בגדי' כמו ראשוני' כלומר אם היו הראשוני' חולין ילבש גם עתה בגדי חולין א"כ מ"ש בין ראשונים לאחרונים לכך פירש"י בגדים אחרים פחותים מהם אבל אלו ואלו בגדי קדש הם אם כן למה ופשט אלא ע"כ דרך ארץ וכו' ואין זה אלא דרך ארץ: מ דק"ל והא לעיל כתיב והרים נהבת כתיב והוציא ושמו סלא כתיב אל מקום למחנה ושתם כתיב אצל המזבח ועל זה פירש הצבור בתפוח והא הוא ססברה שבין והרים ובין והוציא וגו': נ והמנין הגדול שבכלן בכל יום היו ד' מערכות את המערכה גדול' שהי' מקבל כל העולות ואח"כ הי' מסדר עוד של אותה מערכה גדולה שני גזרי עלים והיא מערכה של קיום האש מפני שאם לא היתה מערכה גדולה מתגברת זאת המערכה של שני גזרי עלים שהוו מוסיפים עליה היה מקיימת אותה ומגברת ואח"כ היה מסדר עוד עליה מערכה אחרת כדי להקטיר עליה האיברים שלא נתעכלו וקודם המערכה של שני גזרי עלים היה מסדר מערכה שניה של קטורת בצד המערכ' הגדולה בקרן מערבית דרומית ומשוך מן הקרן ד' אמות לצד צפון וקורין אותה של קטורת מפני שממנה נוטלין גחלים להכניס למזבח הפנימי שחרית וערבית להקטיר עליהם קטורת: ס דק"ל בשלמא עולה הי' בכל יום עולת התמיד אבל זה שלמא אינו לכך פי' אם יביאו שם שלמים יקטירו אותם אחר התמיד של שחר: ע דהוקשה לרבותינו א"כ חלבי שלמים מיבעי ליה מאי השלמים בס"א. ל"פ והוציאו ממשמע ופי' אותו

פירוש לתורת אלהים

אש ביי דעם מזבח: (ד) ופשט אונ דר כהן זאל אוס טאן די קליידר דאס ער טוט אין זיי די עבודה ולבש אונ זאל אן טאן אנדערע קליידר געוועלעכע והוציא אונ זאל אוס ציהן דס אש צו ארוס פון דר מחנה צו אריין ארט: (ה) והאש אונ דס פייער זאל ברענן אויף דעם מזבח לא תכבה עס זאל ניט פאר לאשען ווערן ובער אונ דר כהן זאל אן צינדן אויף דעם פייער האלץ בבוקר אלע מארגן פרי וערך אונ ער זאל אן רעכטען אויף דעם פייער די עולה והקטיר אונ דער נאך זאל ער דרויף מקטיר זיין חלבי השלמים דאס חלב פון די שלמים: (ו) אש תמיד עס זאל תמיד ברענען

ליקוטי יקרים

מיט צייטע שלעכטע טראכטונג, די מכנסים פון כהן זענען מכפר אויף זנות, די כתונת פון כהן איז מכפר אויף די בלוט פון דיא קינדער וואס ער האט נהרג געווען, דאס איז גאר אוב ער טוט תשובה, ווי גרוס איז דער מוסר אז מיר האבין היינט נים די כהנים מיט זייערע קליידער וואס זאלין אויף אונז מכפר זיין דיא עבירות:

מצות השם

[illegible] תמיד [illegible] מצוה אז אויף דעם מזבח [illegible] תמיד [illegible] פייער אונ דיא מצוה איז [illegible]:

תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה׃ ס
ז וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ
בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָֹה אֶל־פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ׃ ח וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ
מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־
הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָֹה׃
ט וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו
מַצּוֹת תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בַּחֲצַר
אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ׃ י לֹא תֵאָפֶה
חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשָּׁי
קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת

אונקלוס

תְּהֵי יָקְדָא עַל מַדְבְּחָא
לָא תִטְפֵּי׃ ז וְדָא אוֹרָיְתָא
דְמִנְחָתָא דִּיקָרְבוּן יָתַהּ
בְּנֵי אַהֲרֹן קֳדָם יְיָ לִקְדָם
מַדְבְּחָא׃ ח וְיַפְרֵשׁ מִנַּהּ
בְּקֻמְצֵהּ מִסֻּלְתָּא
דְמִנְחָתָא וּמִמִּשְׁחַהּ וְיָת
כָּל לְבֻנְתָּא דִּי עַל
מִנְחָתָא וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא
אִדְכַּרְתַּהּ קֳדָם יְיָ׃
ט וּדְאִשְׁתָּאַר מִנַּהּ יֵיכְלוּן
אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי פַּטִּיר
תִּתְאֲכֵל בַּאֲתַר קַדִּישׁ
בְּדָרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא
יֵיכְלֻנַּהּ׃ י לָא תִתְאֲפֵי
חֲמִיעַ חֻלָקְהוֹן יְהָבִית
יָתַהּ מִקֻּרְבָּנָי קֹדֶשׁ
קוּדְשִׁין הִיא כְּחַטָּאתָא

תו"א וזאת תורת סוטה יד קידושין לו זבחים ט מנחות ג ד יט נג. בני אהרן קידושין לו זבחים קיט. לפני ה' זבחים כג מנחות יט. והרים יומא כד מו זבחים כג מנחות יא יט כד כא קו. ואת כל הלבונה סוטה יד מנחות יא כז. והנותרת ממנה מנחות ל עב. מצות תאכל יבמות לט מ. במקום קדוש זבחים נ סג מנחות ע. לא תאפה שבת קיא יבמות ט סוטה מו שבועות מו מנחות נג נה. קדש קדשים זבחים יב מנחות כט.

רשב"ם

(ט) בחצר אהל מועד. בעזרה ולא בירושלים:

בעל הטורים

שאין אכילה למעלה: (ט) בחצר בני' זו העזרה: (י) תאפה חמץ חלקם. ס"ת מלה

שפתי חכמים

מענין השלמה: פ וא"ת הרי לעיל הוא פי' ריבה כאן יקידות הרבה וכולן נדרשו במסכת יומא וגם אש תמיד הובא לעיל. וי"ל דהכי פי' לעיל ריבה כאן יקידו' הרבה ול"ל בשלמא אש תמיד צריך אני למדרש מזה אש שנא' בה תמיד אבל השאר ל"ל. ועל זה פירש"י כולן נדרשו כו': צ דכתי' שני פעמים לא תכבה: ק פירוש שכל מלת תורה דכתיב בקרא לרבות בא כמו שפירש"י לעיל: ר ולא הקטר' כמשמעה שהרי לא היה מקטיר אלא אותו הקומץ בלבד ולא את כולה כדכתיב והרים ממנו בקמצו והקטיר המזבחה וגו': ש ומפרש רש"י עצמו שהרי כתיב לפני ה' הוא מערב כו' אל פני המזבח הוא דרום כו': ת פי' שלא יעשה כלי שמחזיק קומץ וימדוד בו והוכחתו מדכתיב בקמצו ולא כתיב מלא קמצו: א דאל"כ ומשמנה ל"ל הא כבר כתב בפ' ויקרא שכל הסולת היא מעורבת עם השמן וכיון שקומץ מסלת ודאי גם השמן בכלל ויהי' וא"ו ומשמנ' וא"ו הביאור כאלו אמר ובאיזה מקום הוא קומץ ומשמנה שיש בו רוב השמן: ב כדכתיב והרים ממנו בקמצו ואח"כ כתיב ואת כל הלבונה משמע שאין הלבונה בכלל הקמילה: ג וא"ת במקום קדוש ל"ל. וי"ל לרבות לשכות הבנויות

רש"י

בה תמיד היא שמדליקין בה את הנרות שנאמר בה [שמות כז] להעלות נר תמיד פ אף היא מעל המזבח החיצון תוקד: לא תכבה. המכב' אש על המזבח עובר צ בשני לאוין: (ז) וזאת תורת המנחה. תורה אחת לכולן ק להטעינן שמן ולבונה האמורין בענין. שיכול אין לי טעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמלת מנחת כהנים שהיא כליל מנין ת"ל תורת: הקרב אותה. היא הגשה ר בקרן ש דרומית מערבית: לפני ה'. הוא מערב שהוא לצד אהל מועד: אל פני המזבח. הוא הדרום שהוא פניו של מזבח שהכבש נתון לאותו הרוח: (ח) והרים ממנו. מהמחובר שיהא עשרון שלם בבת אחת בשעת קמילה. כר"י): בקמצו. שלא יעשה ת מדה לקומץ [יומא מו]: מסלת המנחה ומשמנה. מכאן שקומץ ממקום א שנתרבה שמנה [סוטה יד]: המנחה. (ת"כ) שלא תהא מעורבת באחרת: ואת כל הלבונה אשר על המנחה והקטיר. (ת"כ) שמלקט את לבונתה לאחר קמילה ומקטירו ב ולפי שלא פירש כן אלא באחת מן המנחות בויקרא הוצרך לשנות פרשה זו לכלול כל המנחות כמשפטן: (ט) במקום קדוש. ואיזהו בחצר ג אהל מועד: (י) לא תאפה חמץ חלקם. [מנחות

פירוש לתורת אלהים

אַפִּייֶער אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה עֶס זָאל נִיט פַר לָאשֶׁן וֶוערֶן׃ (ז) וְזֹאת אוּנ דָס אִיז תּוֹרַת דָס לֶערְנוּנְג דִי דִינִים פוּן דֶעם קָרְבַּן מִנְחָה הַקְרֵב דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זָאלֶן זִיא גֶנֶעהְנֶן פַר גָאט אֶל צוּ פַר דֶעם

מצות השם

(קלג) ולא תִכְבֶּה. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט פַאר לֶעשֶׁען דָאס פַייֶער פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנ דֶער וָוס עֶר הָאט פַאר לָאשֶׁן דָס אִיז גְקוּמֶן מַלְקוּת אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג נבִּזְמַן הַבַּיִת׃

(קלד) וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה וגו׳. דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָאס אִיבֶּר בְּלַייבּוּנְג פוּן דִי מְנָחוֹת זָאלִין עֶסִין דִי כֹּהֲנִים אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג נבִּזְמַן הַבַּיִת׃

(קלה) ולא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָאס אִיבֶּר בְּלַייבּוּנְג פוּן דִיא נמְנָחוֹת וָואס דִיא כֹּהֲנִים דַארְפֶן עֶסִין זָאל נִיט זַיין קֵיין חָמֵץ׃

וְכָאָשָׁם׃ יא כָּל־זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן
יֹאכְלֶנָּה חָק־עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי
יְהוָה כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ׃ פ
שני יב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יג זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ
לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת
הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ
בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב׃ יד עַל־
מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מֻרְבֶּכֶת
תְּבִיאֶנָּה תֻּפִינֵי מִנְחַת פִּתִּים

אונקלוס

וְכַאֲשָׁמָא׃ יא כָּל דְּכוּרָא
בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֵיכְלִנַּהּ קְיָם
עָלַם לְדָרָתֵיכוֹן מִקֻּרְבָּנַיָּא
דַּיְיָ כֹּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן
יִתְקַדַּשׁ׃ יב וּמַלִּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ יג דֵּין
קֻרְבַּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי דִּי
יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא
דְּרַבִּיאוּ יָתֵהּ חַד מִן עַסְרָא
בִּתְלַת סְאִין סֻלְתָּא
מִנְחָתָא תְּדִירָא פַּלְגוּתַהּ
בְּצַפְרָא וּפַלְגוּתַהּ
בְּרַמְשָׁא׃ יד עַל מַסְרֵיתָא
בִּמְשַׁח תִּתְעֲבֵד רְבִיכָא
תַּיְתִנַּהּ תּוּפִינֵי מִנְחַת

תו״א כל זכר סוטה כג זבחים כב. יקדש זבחים לו: זה קרבן יומא ה הוריות ה מנחות כב עח. מנחה תמיד מנחות ח נ נא נב. מחציתה שם. על מחבת שם כ. תעשה שם ג. תפיני הוריות יא יב מנחות נא כריתות ה.

בעל הטורים

שלא תאפה אלא מצה: זה קרבן אהרן ובניו. בגי' זהו מחצה לאהרן ומחצה לבניו: עשירית. בגימ' עשרן סלת שהיה מביא עשרון סלת וחולקו ומביא מחצה בבקר ומחצה בערב: מחציתה. בגי' מחצה משלם: (יד) מורבכת (תביאנה). בגימ' רתחין שחולטין אותה ברותחין כל צרכה:

רשב״ם

(יא) יקדש. קודם הנגיעה יהיה טהור: (יג) זה קרבן אהרן ובניו. לפי הפשט בני אהרן הכהנים הגדולים העומדים תחתיו. וחכמים דרשו על כהן הדיוט כשעושה עבודה ראשונה צריך חינוך במנחה: (יד) מרבכת. לפי ענינו רכה בשמן לפי שהיה מאפה תנור צריך לרככה בשמן: תפיני. לשון אפייה. אלף חסירה. והרבה יש. לא יהל שם ערבי. לא יאהל. וימש חשך כמו ויאמש:

רש״י

נה] אף השירים ד אסורים בחמץ: כחטאת וכאשם. [שם ב] מנחת חוטא הרי היא כחטאת ה לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה: (יא) כל זכר. אפי' בעל מום למה נאמר אם לאכילה הרי כבר אמור [ויקרא כא] לחם אלהיו מקדשי הקדשים וגו' אלא לרבות בעלי מומין ו למחלוקת [זבחים קב]: כל אשר יגע וגו'. (ת״כ) קדשים קלים או חולין שיגעו בה ז ויבלעו ממנה: יקדש. (ת״כ) להיות כמוה שאם פסולה יפסלו ח ואם כשרה יאכלו כחומר ט המנחה: (יג) זה קרבן אהרן ובניו. [מנחות עח] אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה י ביום שהן מתחנכין לעבודה אבל כהן גדול בכל יום שנ' מנחה תמיד וגו' והכהן כ המשיח תחתיו מבניו חקת עולם וגו': (יד) מרבכת. (ת״כ) חלוטה ברותחין כל צרכה: תפיני. אפויה אפיות הרבה שאחר חליטתה אופה בתנור ל

שפתי חכמים

בחול ופתוחו' לחצר אהל מועד שהן כשרין לאכיל' המנחו' כדאית' בפ״ק דכלים דף ו' ובפ' איזהו מקומן דף נו: ד וכ״ש מה שעולה לאישים דכתיב ביה בהדיא בפ' ויקרא והוכחתו מדסמיך לא תאפה חמץ חלקם: ה מדכתיב חטאת היא כהוייתה תהא שישחטו לשם חטאת אבל כאשם לא נאמר אשם הוא אלא אחר הקטרת אמורים והוא עצמו שלא הקטירו אימוריו כשר כדלעיל בפ' ויקרא: ו פי' שחולקים את המנחה בהדי תמימים חלק כחלק דה״א דוקא לאכילה הוא דשרי בקדשי' דכתי' לחם אלהיו מקדשי הקדשים יאכל אבל לחלק עם התמימים כיון דלאו בני הקרבה נינהו לא קמ״ל: ז מדכתיב אשר יגע בהם ל״ל. אלא לומר לך יגע ויכנס בהם שיבלע בתוכו: ח דהיינו מקום נגיעתו ולא כולו: ט ר״ל שיאכל לפנים מן הקלעים ליום ולילה עד חצות: י דמה ת״ל ובניו הרי כהנים גדולים אמורים כשהוא אומר והכהן המשיח כו': כ פי' שמנחה תמיד דבוק עם כהן המשיח לא עם בניו א״כ מנחתם אינו תמיד רק ביום חינוכן דומיא דביום המשח הכהן גדול שהוא חנוכו לכ״ג ונכתב ביום המשח ולא מיום המשח לכלול גם לחנוך הכהנים הדיוטים דאל״כ מיום מיבעי ליה שמאותו היום והלך תמיד יקריב: ל מדכתיב תפיני שהוא תיבות תפי נא משמע שהיא היה למדנו שכשיאפה תהא חיה ולא מטוגנת לכך פירש״י שהיא אפויה

פירוש לתורת אלהים

מִזְבֵּחַ׃ (יא) כָּל זָכָר אַלֵי זְכָרִים פוּן דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן זָאלֶן זִיא עֶסֶען חָק עוֹלָם דָאס אִיז אַיין אֵייבִּיגֶר חוּק לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַיְיעֶרֶע דוֹרוֹת מֵאִשֵּׁי פוּן דִי פַיְיעֶר אָפֶּער פוּן גָאט כָּל אַלֶע עֶסִינְוַוארְג וָוס רִירְט אָן אִין דֶער מִנְחָה אוּנ עֶס זַאפְּט אַיין פוּן אִיר יִקְדָּשׁ זָאל הֵיילֶג וֶוערֶן אַזוֹ וִוי דִי מִנְחָה [עיין רש״י]׃ (יב) וַיְדַבֵּר גָאט הָט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה׃ (יג) זֶה דָאס אִיז דֶר קָרְבָּן פוּן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶר אֲשֶׁר וָוס זֵיי וֶועלֶן מַקְרִיב זַיין צוּ גָאט בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג אַז מֶען זַאלְבְּט אִים עֲשִׂירִית אַצֶענְטֶעל פוּן אַיין אֵיפָה סֹלֶת וַוייצֶן מֶעל מִנְחָה אַקָרְבָּן מִנְחָה תָּמִיד שְׁטֶעטִיגְלִיךְ מַחֲצִיתָהּ הַאלְבּ דֶר פוּן זָאל עֶר מַקְרִיב זַיין בַּבֹּקֶר אִין דֶר פְרִי וּמַחֲצִיתָהּ אוּנ הַאלְבּ זָאל עֶר מַקְרִיב זַיין אִין אָבִינְט׃ (יד) עַל מַחֲבַת אוֹף אַיין פַיְיעֶר פַאן בַּשֶּׁמֶן מִיט אֵייל תֵּעָשֶׂה זָאל זִיא גְמַאכְט וֶוערֶן מֻרְבֶּכֶת גִינְזָאטְן תְּבִיאֶנָּה זָאלְסְטוּ זִיא בְּרֶענְגֶן תֻּפִינֵי גִבַּאקֶן נָאךְ דֶעם אַז זִיא אִיז גִזָאטְן גִוָוארֶן זָאל מֶען זִי בַּאקֶן אִין אַיין אוֹבֶן אוּנ דֶר נָאךְ זָאל מֶען זִיא פְרֶעגְלֶען אִין אַפַיְיעֶר פַאן מִנְחַת דִי מִנְחָה זָאל זַיין

מצות השם

(קלא) וְזֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו וגו׳) . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל דַארְף בְּרֶענְגֶען פַאר אַיין קָרְבָּן אַלֵי טָאג אַיין עֲשִׂירִית הָאֵיפָה אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן וָוען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען׃

תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ טו וְהַכֹּהֵן
הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ
חָק־עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תָּקְטָר׃
טז וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא
תֵאָכֵל׃ פ יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם
אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט
הַחַטָּאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הִוא׃ יט הַכֹּהֵן הַמְחַטֵּא אֹתָהּ
יֹאכְלֶנָּה בְּמָקוֹם קָדֹשׁ תֵּאָכֵל

בִּצְוּעִין תְּקָרֵב לְאִתְקַבָּלָא
בְרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ טו וְכַהֲנָא
דִמְרַבָּא תְּחוֹתוֹהִי
מִבְּנוֹהִי יַעֲבֵד יָתַהּ קְיָם
עָלַם קֳדָם יְיָ גְּמִיר תִּתַּסַּק׃
טז וְכָל מִנְחָתָא דְכַהֲנָא
גְּמִיר תְּהֵי לָא תִתְאֲכֵל׃
יז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ יח מַלֵּל עִם אַהֲרֹן
וְעִם בְּנוֹהִי לְמֵימָר דָּא
אוֹרַיְתָא דְחַטָּאתָא בְּאַתַר
דִּי תִתְנְכֵס עֲלָתָא תִּתְנְכֵס
חַטָּאתָא קֳדָם יְיָ קֹדֶשׁ
קוּדְשִׁין הִיא׃ יט כַּהֲנָא
דִמְכַפֵּר בִּדְמַהּ יֵיכְלִנַּהּ
בַּאֲתַר קַדִּישׁ תִּתְאֲכֵל

תו"א חק עולם מנחות ח נא פי. וכל מנחת שקלים ב סוטה כג מנחות טז נא פג עד חולין קלא קלב ערכין ד. זאת תורת זבחים ט לב מנחות ג יג קי. במקום זבחים מח מנחות נה. תשחט זבחים נב. קודש קדשים שם נ וא לב. הכהן שם י נב לב לג קב. במקום קדוש שם לב.

רש"י

וחוזר ומטגנה במחבת: מנחת פתים. מלמד שטעונה ם פתיתה (בר"י. ולא פתית' ממש בלוטין ופרורין לפי שאינה נקמצת אלא כופל' לשנים וחוזר וכופלה לד' שתי וערב ואינו מבדיל וכן מקטיר לאשים בת"כ מפרש לה): (טו) המשיח תחתיו מבניו. המשיח מבניו נ תחתיו: כליל תקטר. אין נקמצת להיות שיריה נאכלין אלא כולה ם כליל וכן כל מנחת כהן ע של נדבה כליל תהי': (טז) כליל. כולה שוה פ לגבוה: (יט) המחטא אותה. העובד עבודותיה שהיא נעשית הטאת על ידו: המחטא אותה יאכלנה. [זבחים קב] הראוי לעבודה יצא טמא בשעת זריקת דמים צ שאינו חולק בבשר

שפתי חכמים

מתחילה ואח"כ מטגנה: ם אע"ג דמקרא מלא הוא זה בא לאפוקי מדר' שמעון דאמר מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהם פתיתה כלומר שלא יכפול אחד לשנים ושני' לארבע' כו' כיון שאין בהם קמילה ולא כתיב הכא אלא פתים ולא פתות אותו פתים כמו במנחת ישראל: נ לכך פירש"י כן ושינה הקרא לפי שמלינו לפרש המשיח תחתיו המשיחות יהיו תחתיו או מלינו לפרש המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה קרבן כלו' הבן יעשה קרבן לכך פרש"י כן ושינה הקרא כדי שיהא תחתיו דבוק עם מבניו ולא עם המשיח שתחתיו לא יאמר אלא איש במקום איש. ועיין בקל"מ ותהר"ן וג"א וד"ד כל אחד יש לו בזה דרך בפני עצמו: ם לאפוקי שלא תפרש כליל כל המנחות ופירושו כל המנחות תקטיר הקומץ ופירוש כליל כולה נשרפת וכן כל מנחת כהן של נדבה כלו' לא שמנחת כהן מתחלפת ממנחת כהן משיח לכך הוסיף וכן וכו' שגם היא כליל והוסיף של נדבה שלולא זה משמע וכן מנחת כהן שהיא חובה דומיא דשל כהן המשיח אבל נדבה לא קמ"ל שמתיהם כליל: ע הוכחת רש"י מדכתי' וכל מנחת כהן וגו': פ כלו' מפני שאמר כליל תהי' ולא אמר אם לגבוה אם להדיוט מ"ה פירש כולה לגבוה כלו' לשרפה: צ והא דלא פירש קרא כפשוטו המחטא יאכל דהא כתיב כל זכר בבני אהרן יאכלנה. ואין להקשות דלמא הראוי לעבודה יאכלנה לאפוקי בעל מום שאינו ראוי דהא כתיב כל זכר לרבות בעל מום אלא ע"כ בא לאפוקי טבול יום שאין לו חלק

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טז) וכל מנחת כהן. דאם לא היתה כליל אומר לא אוכל השירים דמאי דורון יש לפני המקום כמלא קמצו שאינו אלא דבר מועט דבשלמא ישראל המביא מנחה מביא עשרון והקומץ נקטר והשירים נאכלים לכהנים וכהנים משלחן גבוה קא זכו תמצא כולו דורון אבל של כהן אם היה אוכל השירים אין זה דורון ולא דמי לחטאות ואשמות של כהנים דהתם החלב והאימורין נקטרי' עם העורות לאנשי משמר:

פירוש לתורת אלהים

צו בְּרֶעקִילְט אוּף שְׁטִיקֶר תַּקְרִיב זָאלְסְט זִיא גְנֶעהֶנֶן פַר אַגִישְׁמַאֶקְן רֵיחַ צוּ גָאט: (טו) וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ אוּנ דֶר כֹּהֵן גָדוֹל יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ זָאל מַקְרִיב זַיין דִי מִנְחָה חָק עוֹלָם דָס אִיז אַחוֹק אוֹיף אֵייבִּג אַז אַכֹּהֵן גָדוֹל זָאל אַלִי טָאג מַקְרִיב זַיין אַזוֹ אַמִנְחָה צוּ גָאט כָּלִיל תָּקְטָר מֶען זָאל זִיא אִין גַאנְצֶן פַאר בְּרֶענֶען אוּף דֶעם מִזְבֵּחַ: (טז) וְכָל מִנְחַת אוּנ אַלֶע מִנְחַת כֹּהֵן וָוס עֶר אִיז מְנַדֵּר כָּלִיל תִּהְיֶה זָאל מֶען פַר בְּרֶענֶן אוּף דֶעם מִזְבֵּחַ אִין גַאנְצֶן לֹא תֵאָכֵל זִיא זָאל נִיט גְגֶעסֶן וֶוערֶן: (יח) דַּבֵּר רֵייד צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זֵיינֶע קִינְדֶר לֵאמֹר דוּ זָאלְסְט זֵיי זָאגֶן זֹאת תּוֹרַת דָס אִיז דֶר דִין פוּן דֶעם קָרְבָּן חַטָּאת בִּמְקוֹם אוּף דֶעם אָרְט וְוִי דִי עוֹלָה וֶוערְט גְשָׁאכְטֶן תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת זָאל דֶר חַטָּאת גְשָׁאכְטֶן וֶוערֶן לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט דָס אִיז גַאנְץ הֵיילִג: (יט) הַכֹּהֵן דֶער כֹּהֵן וָואס אִיז

מצות השם

(קלז) וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה צוּ אֵיין [מִנְחַת כֹּהֵן] מוּז מֶען אִין גַאנְצִין פַאר בְּרֶענֶען אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן וָוען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶן:

(קלח) וְזֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה וָוען אֵייטֶר הָאט גְעזִינְדִיגְט זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען אֵיין קָרְבָּן חַטָּאת אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וָוען דָאס בֵּהמ"ק אִיז גִישְׁטַאנֶן:

בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד׃ כ כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע
בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ
עַל־הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תְּכַבֵּס
בְּמָקוֹם קָדֹשׁ׃ כא וּכְלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר
תְּבֻשַּׁל־בּוֹ יִשָּׁבֵר וְאִם־בִּכְלִי נְחֹשֶׁת
בֻּשָּׁלָה וּמֹרַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם׃ כב כָּל־
זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים הִוא׃ כג וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר
יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר
בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ פ

אונקלוס

בְּדָרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ כ כֹּל
דִּי יִקְרַב בִּבְסַרַהּ יִתְקַדַּשׁ
וְדִי יִדֵּי מִדְּמַהּ עַל לְבוּשׁ
דִּי יִדֵּי עֲלַהּ תִּתְחַוַּר
בַּאֲתַר קַדִּישׁ׃ כא וּמָנָא דַחֲסַף
דִּי תִתְבַּשַּׁל בֵּהּ יִתְּבַר וְאִם
בְּמָנָא דִנְחָשָׁא תִּתְבַּשַּׁל
וְיִתְמְרִק וְיִשְׁתַּטַּף בְּמַיָּא׃
כב כָּל דְּכוּרָא בְּכַהֲנַיָּא
יֵיכוּל יָתַהּ קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין
הִיא׃ כג וְכָל חַטָּאתָא דִּי
יִתָּעַל מִדְּמַהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא
לְכַפָּרָא בְּקוּדְשָׁא לָא
תִתְאֲכֵל בְּנוּרָא תִּתּוֹקַד׃

תו"א כל אשר מיר לו זבחים לז חולין לט. ואשר יזה זבחים לג לג לח מעילה ה. מדמה זבחים לב לג. על הבגד זבחים לג לד. אשר יזה שם לג לד. תכבס שם לד. וכלי חרש שם לה. ישבר שם לו. ואם בכלי שם לד לו לז. כל זכר שם לו לז לט קב. וכל חטאת פסחים יג זבחים פב. לכפר שם פג. בקדש פסחים כד זבחים לח.

רשב"ם

(כ) תכבס. שלא יהא נאסר כנותר שבשריפה: (כג) וכל חטאת אשר יובא מדמה בי' חטאות הפנימיות. פר כהן המשיח ופר העלם דבר של צבור ופר ושעיר של יום הכפורים ושעיר עבודת כוכבים כל אלו ה' כתיב בהם מתנות לפנים בהיכל על הפרכת ומזבח הזהב. וזהו פשוטו:

רש"י

וא"ל לו' שאוסר שאר כהנים באכילת' חוץ מן הזורק דמה שהרי נאמר למטה כל זכר בכהנים יאכל אותה: (כ) כל אשר יגע בבשר'. (שם לז) כל דבר אוכל אשר יגע ק ויבלע ממנ': יקדש. להיות כמוה אם פסול' תפסל ואם היא כשרה תאכל כחומר שבה: ואשר יזה מדמה על הבגד. ואם הוזה מדמה על הבגד (ת"כ) אותו מקום דם (הבגד ר אשר יזה עליה) תכבס בתוך ש העזרה: אשר יזה. יהא נזה כמו (איוב טו) ולא יטה לארץ מנלם יהא נטוי: (כא) ישבר. לפי שהבליעה' שנבלעת בו נעשה נותר ת והוא הדין לכל הקדשים: ומרק. ל' תמרוקי הנשי' (אסתר ב) אשקורי"ר בלעז: ומרק ושטף. לפלוט את בליעתו אבל כלי חרס למדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי דפיו לעולם: (כב) כל זכר בכהנים יאכל אותה. הא למדת שהמחטא אותה האמור למעלה לא להוציא שאר הכהנים אלא להוציא את שאינו ראוי לחטוי: (כג) וכל חטאת וגו'. (זבחים

שפתי חכמים

וא"ל איפכא טבול יום יאכל לאורתא ובעל מום לא יאכל כלל מסתברא בעל מום יאכל שהוא באכילה לאלתר לאפוקי טבול יום אינו באכילה עד הערב שמש: ק (כח"י) בת"כ יכול אע"פ שלא בלע ת"ל בבשרה עד שיבלע כו' ובריית' זו הובאה בזבחים דף לז: ר דמשמעות הקרא דצריך להטיל על הבגד וזה א"א לבן פי' ואם ופירשו ואשר יהא נזה כמו שפירש"י בסמוך (בת"כ) יכול יהא בגד כולו טעון כבוס ת"ל אשר יזה עליה תכבס מקום הדם טעון כבוס ואין הבגד כולו טעון כבוס: ש דכתיב במקום קדוש בחצר אהל מועד ש"מ דחצר אהל מועד מקום קדוש הוא: ת לאחר יום ולילה הבא אחריו. וא"ת ולשהייה לאחר עמוד השחר דלמחר דליהוי נותן טעם לפגם ולא ליהוי בשבירה ומריקה וי"ל כיון שבעמוד השחר דלמחר מיד חל עליהם

פירוש לתורת אלהים

מקריב דעם חטאת יאכלנה זאל ער זיא עסין במקום אוף איין הייליג ארט זאל זיא גגעסן ווערן בחצר אין דעם הוף פון אוהל מועד: (כ) כל אשר אלץ וואס וועט אן רירן אן דעם פלייש פון דעם חטאת יקדש זאל ווערען ניהייליגט ואשר יזה אויב עס וועט ווערען גשפרענגט פון איר בלוט אוף אקלייד אשר יזה עליה דם ארט ווי דרוף איז גשפרענגט גווארן תכבס זאל עס גוואשן ווערן במקום קדוש אויף איין הייליג ארט אין דר עזרה: (כא) וכלי חרש אונ אערדינע כלי אשר וואס דר חטאת וועט גקאכט ווערן דרינן ישבר זאל ווערן צו בראכן ואם אונ אז עס איז גקאכט גווארן אין אקופערנע כלי אדר אין אכלי פון אייזן ומורק זאל מען די כלים כשרן דר טעם פון דעם קרבן זאל פון דר כלי ארוס גנומן ווערן: (כב) כל זכר איטליכר זכר פון די כהנים יאכל אותה מעג עסן דעם חטאת קודש קדשים היא זיא איז גאנץ הייליג: (כג) וכל חטאת אונ איטליכר חטאת אשר יובא וכו' וואס וועט גיבראכט ווערן פון איר בלוט צו דעם אוהל מועד לכפר בקודש צו פר געבן אין הייליקייט לא תאכל זאל דאס ניט גיגעסן ווערן באש תשרף אין פייער זאל דם פר ברענט

מצות השם

(קלט) (וכל חטאת אשר יובא וגו'). דאס איז די מצוה אז מען זאל ניט עסין פון איין קרבן וואס עס וועט ווערין געשפרענגט דאס בלוט אין דעם אהל מועד נאר דאס מוז פאר ברענט ווערין מיט דער פעל אונ דיא מצוה איז נוהג ווען דאס בית המקדש איז גישטאנען:

ז א וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים הוּא׃ ב בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ
אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָאָשָׁם
וְאֶת־דָּמוֹ יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃
ג וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֵת
הָאַלְיָה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּרֶב׃ ד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ ה וְהִקְטִיר אֹתָם
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה לַיהוָה אָשָׁם
הוּא׃ ו כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכְלֶנּוּ
בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֵאָכֵל קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הוּא׃ ז כַּחַטָּאת כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת

א וְדָא אוֹרַיְתָא דַּאֲשָׁמָא
קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא׃
ב בְּאַתְרָא דִּי יִכְּסוּן יָת
עֲלָתָא יִכְּסוּן יָת אֲשָׁמָא
וְיָת דְּמֵהּ יִזְרֹק עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
ג וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ יַפְרֵשׁ
מִנֵּהּ יָת אַלְיְתָא וְיָת
תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא׃
ד וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת
תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל
גִּסְסַיָּא וְיָת חִצְרָא דְּעַל
כַּבְדָּא עַל כָּלְיָתָא יֶעְדִּנַּהּ׃
ה וְיַסֵּק יָתְהוֹן כַּהֲנָא
לְמַדְבְּחָא קֻרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ אֲשָׁמָא הוּא׃ ו כָּל
דְּכוּרָא בְּכַהֲנַיָּא יֵיכְלִנֵּהּ
בַּאֲתַר קַדִּישׁ יִתְאֲכֵל
קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא׃
ז כְּחַטָּאתָא כַּאֲשָׁמָא
אוֹרַיְתָא חֲדָא לְהוֹן כַּהֲנָא

בעל הטורים

(א) וזאת תורת האשם. ה' פעמים כתיב אשם בפרשה כנגד ה' אשמות והאים:

תו"א וזאת תורת שם את מנחות קי כריתות כב. קדש קדשים זבחים כ תמורה יח. במקום שם מט. ואת דמו שם. אשם הוא נזיר כה זבחים י יב. כל זכר שם לז קג. קודש קדשים שם יא נה. כחטאת שם י יא כה.

שפתי חכמים

מיום שבירה ומריקה תו לא פקע אפי' לאחר מכן הרא"ם: א פי' אינה קרבה היא בעצמה ומ"מ קדושה חלה עליה ולא נפקא לחולין ותרעה עד שיפול בה מום ואז תמכר ויפלו דמי' לנדב': ב דק"ל למה לא כתיב ואם כבש הוא מקריב וגו' ואם עז הוא מקריב וגו': ג דהיינו עד שלא הקריב את האשם דשוב א"ל להקריב לפי שהמיתה מכפרת: ד כגון שהפרים אשם ונאבד ממנו והקריב אשם אחר ואח"כ נמצא אשם ראשון א"כ כבר נתכפרו בעליו וצריך לרעו' אשם זה עד שיסתאב ואח"כ מוכרים אותו וקונים בדמיו עולה. ופירש"י דוקא בא להודיענו אע"פ שעמד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח אם שחטו סתם אינו כשר לעולה קודם שניתק לרעיה אבל משניתק לרעיה אם שחטו סתם כשר. מדכתיב אשם הוא משמע אבל לא עולה ופשיטא שהוא אשם ולא עולה אלא משמע שפעמים יכול הוא להיות עולה כגון שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה: ה כלומ' ומכיון שלא הוקטרו אימוריו כשר תו לא

רש"י

פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים פסולה. וכל. לרבות שאר קדשים: (א) קדש קדשים הוא. [תמורה יז ת"כ] הוא קרב ואין א תמורתו קרבה: (ב) ישחטו. ריבה לנו שחיטות הרבה לפי שמצינו אשם בצבור נאמר ישחטו רבים ותלאו בעולה להביא עולת צבור לצפון: (ג) ואת כל חלבו וגו'. עד כאן לא נתפרשו אימורין באשם לכך הוצרך לפרשם כאן אבל חטאת כבר נתפרשו בה בפרשת ויקרא: את האליה. לפי שאשם אינו בא אלא איל או כבש ב ואיל וכבש נתרבו באליה: (ה) אשם הוא. עד שינתק שמו ממנו לימד על אשם שמתו בעליו ג או שנתכפרו בעליו ד אע"פ שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח אם שחטו סתם אינו כשר לעולה קודם שנתק לרעיה ואינו בא ללמד על האשם שיהא פסול שלא לשמו כמו שדרשו הוא הכתוב בחטאת לפי שאשם לא נאמר בו אשם הוא אלא לאחר הקטרת אימורין והוא עצמו שלא הוקטרו ה אימוריו כשר [זבחים דף ד'. וע"ש ברש"י]: (ו) קדש קדשים הוא. בתורת כהנים הוא נדרש: (ז) תורה

פירוש לתורת אלהים

ווערין: (א) וְזֹאת אונ דָם איז דֶר דִין פוּן דֶעם אָשָׁם קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא עֶר איז גַאנְץ הֵיילִג: (ב) בִּמְקוֹם אוּף דֶעם אָרְט וְוי מֶען שֶׁעכְט דִי עוֹלָה. יִשְׁחֲטוּ זָאל מֶען שֶׁעכְטֶן דֶעם אָשָׁם וְאֶת דָמוֹ וכו' אוּנ זַיין בְּלוּט זָאל מֶען שְׁפְּרֶענְגֶען אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ: (ג) וְאֵת כָּל חֶלְבּוֹ אוּנ גָאר זַיין חֵלֶב יַקְרִיב זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין אֵת הָאַלְיָה וכו': (ז) כַּחַטָּאת אַזוֹ וְוִי דֶר דִין פוּן אַחַטָּאת כָּאָשָׁם אַזוֹ אִיז דֶר דִין פוּן אַאָשָׁם הַכֹּהֵן דֶר כֹּהֵן וָוס אִיז מַקְרִיב דֶעם

מצות השם

(קמ) (וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם). דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין (קָרְבַּן אָשָׁם) דָאס הֵייסְט אֵיין זִינְד אוֹפְּפֶער אוּנ דֶער וָואס עֶר הָאט גִיזִינְדִיגְט זָאל עֶר בְּרֶענְגֶען דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג וָוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען:

אונקלוס

דִּי יְכַפַּר בֵּהּ דִּילֵהּ יְהֵא׃
ח וְכָהֲנָא דִּמְקָרֵב יָת עֲלַת
גְּבַר מְשַׁךְ עֲלָתָא דִּי יְקָרֵב
לְכָהֲנָא דִּילֵהּ יְהֵא׃ ט וְכָל
מִנְחָתָא דִּי תִתְאֲפֵי
בְּתַנּוּרָא וְכָל דִּתְתְּעֲבֵד
בְּרְדָתָא וְעַל מַסְרֵיתָא
לְכָהֲנָא דִּמְקָרֵב יָתַהּ
דִּילֵהּ תְּהֵא׃ י וְכָל מִנְחָתָא
דְּפִילָא בִמְשַׁח וּדְלָא פִילָא
לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תְּהֵי גְּבַר
כְּאָחוּהִי׃ יא וְדָא אוֹרַיְתָא

לָהֶ֔ם הַכֹּהֵ֛ן אֲשֶׁ֥ר יְכַפֶּר־בּ֖וֹ ל֥וֹ יִהְיֶֽה׃
ח וְהַ֨כֹּהֵ֔ן הַמַּקְרִ֖יב אֶת־עֹ֣לַת אִ֑ישׁ
ע֤וֹר הָֽעֹלָה֙ אֲשֶׁ֣ר הִקְרִ֔יב לַכֹּהֵ֖ן ל֥וֹ
יִהְיֶֽה׃ ט וְכָל־מִנְחָ֗ה אֲשֶׁ֤ר תֵּֽאָפֶה֙
בַּתַּנּ֔וּר וְכָל־נַעֲשָׂ֥ה בַמַּרְחֶ֖שֶׁת וְעַל־
מַחֲבַ֑ת לַכֹּהֵ֛ן הַמַּקְרִ֥יב אֹתָ֖הּ ל֥וֹ
תִהְיֶֽה׃ י וְכָל־מִנְחָ֥ה בְלוּלָֽה־בַשֶּׁ֖מֶן
וַחֲרֵבָ֑ה לְכָל־בְּנֵ֧י אַהֲרֹ֛ן תִּהְיֶ֖ה אִ֥ישׁ
כְּאָחִֽיו׃ פ שלישי יא וְזֹ֥את תּוֹרַ֖ת זֶ֣בַח

תו"א לו יהיה שם כו. עולת איש שם קג. עור העולה שם קג. אשר הקריב שם קג. לכהן לו שם פו קב. וכל מנחה קידושין נג מנחות נג עג עד עג. וכל מנחה קידושין שם מנחות עג עד קב. וחריבה שם ג עג. לכל בני קידושין שם מנחות עג. איש כאחיו קידושין עג מנחות שם. וזאת תורת זבחים י קג.

בעל הטורים

(י) לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו. וסמיך ליה וזאת תורת לומר שבנים שעוסקי' בתורה נעשו כאחים ואף אם מקנטרין זה את זה כדדרשי' את והב בסופה:

רשב"ם

(י) וחרבה. מנחת חוטא ומנחת סוטה:

רש"י

אחת להם. כדבר זה: הכהן אשר יכפר בו. הראוי לכפרה ו חולק בו פרט לטבול יום ז ומחוסר כפורים ח ואונן: (ח) עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה. פרט לטבול יום ומחוסר כפורים ואונן שאינן ט חולקים בעורות [זבחים קג]: (ט) לכהן המקריב אתה וגו'. [ת"כ] יכול לו לבדו ת"ל לכל בני אהרן תהיה יכול לכולן ת"ל לכהן המקריב הא כיצד לבית אב של אותו יום י שמקריבין אותה: (י) בלולה בשמן. זו מנחת כ נדבה: וחרבה.

שפתי חכמים

שייך לומר לשמו כשר שלא לשמו פסול שאם תאמר כן יהא אשם צריך הקטרת אימוריו לשמו מאחר שאשם הוא כתי' אחריו והרי אם לא הוקטרו אימוריו כשר דאין כפרה אלא בדם: ו פי' תורה אחת להם דבוק עם הכהן אשר יכפר וגו' הבא אחריו שאם להשוות חטאת ואשם הא כבר כתיב כחטאת כאשם שהשוו זה לזה: ז פי' ואין לו הערב שמש: ח פי' פעמים יש טמא שצריך להקריב קרבן למחר: ט פרט לטבול יום וכו' ואע"פ שמיעטן הכ' מלחלוק בבשר כדלעיל ה"א דוקא בשר דקאי לאכילה והם אינם ראויין לאכילה עכשיו לכך מיעטן הכ' אבל עורות כיון דלא קאי לאכילה ה"א אף ע"ג דלא חזיין לעבודה חולקין בעורות קמשמע לן וכו' למעטן מעורות: י הכהנים היו נחלקים לכ"ד משמרות כל משמר לשבת וכל משמר נחלק לששה בתי אבות לששת הימים לכל יום בית אב אחד וביום שבת שמשו כל הששה בתי אבות ביחד: כ פי' א מנחת סלת של נדבה האמורה בפרשת ויקרא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) זבח השלמים. למה נקרא שמם שלמים שמשימים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים וכן כתיב זבח תודה יכבדנני בשני עולמים בעולם הזה ובעולם הבא:

פירוש לתורת אלהים

אָשָׁם לוֹ צוּ אִים יִהְיֶה זָאל עֶס זַיין [עיין רש"י]: (ח) וְהַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן וָוס אִיז מַקְרִיב דִי עוֹלָה פוּן אַמֶענְטְשׁ עוֹר הָעוֹלָה דִי פֶעל פוּן דֶר עוֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב וָוס עֶר הָט מַקְרִיב גְוֶועזֶען לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה זָאל דָס זַיין צוּם כֹּהֵן עֶר הָט דְרִינֶגען אַחֵלֶק [עיין רש"י]: (ט) וְכָל מִנְחָה אוּנ אַזֶעלְכִי מִנְחָה אֲשֶׁר וָוס עֶס וֶוערְט גִיבַּאקֶן אִין אֵיין אוֹבִין וְכָל אוּנ אַלֶע מְנָחוֹת וָוס אִיז גְמַאכְט גְוָוארֶן אִין אַטִיפֶּעפַאן וְעַל מַחֲבַת אָדֶר זִיא וֶוערְט גְמַאכְט אוֹיף אַפַאן וָוס אִיז נִיט טִיעֶף לַכֹּהֵן צוּ דֶעם כֹּהֵן וָוס אִיז זִיא מַקְרִיב לוֹ תִהְיֶה גִיהֶער זִיא צוּ אִים [עיין רש"י]: (י) וְכָל מִנְחָה אוּנ אִיטְלִיכֶע מִנְחָה בְלוּלָה בַשֶּׁמֶן וָוס אִיז גְמִישְׁט מִיט אֵייל וַחֲרֵבָה אָדֶר אַטְרוּקֶענֶע מִנְחָה לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן צוּ אַלֶע קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן וָוס זֶענֶען דֶעם טָאג מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת תִהְיֶה זָאל זִיא זַיין אִישׁ כְּאָחִיו אֵיינֶער גְלַייך מִיט דֶעם אַנְדֶערֶן: (יא) וְזֹאת תּוֹרַת אוּנ דָס זֶענֶען דִי דִינִים פוּן אַקָרְבָּן שְׁלָמִים וָוס מֶען מֶעג מַקְרִיב זַיין צוּ גָאט:

מצות השם

(קמא) וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען זָאל בְּרֶענְגֶען אַיין קָרְבַּן שְׁלָמִים אוּנ עֶס אִיז פַאר הַאנְדִין פִיר עֶרְלֵייא שְׁלָמִים אֵיינְס דִיא צְווֵייא שֶׁעפְּלִיךְ וָואס מֶען הָאט גִיבְּרֶענְגְט אוֹם שָׁבוּעוֹת וֶוענִין גִיהֵיסֶען שְׁלָמִים אוּנ ווִידֶער נִשַּׁלְמֵי שִׂמְחָה אוּנ שַׁלְמֵי חֲגִיגָה אוּנ ווִידֶער דָאס וָואס וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט בְּנֶדֶר וּנְדָבָה דָאס הֵייסְט דָאס אֵיינֶער אִיז מְנַדֵּר אָדֶער עֶר שֶׁענְקְט אֵיין נְדָבָה אוּנ דָאס אִיז נוֹהֵג וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען:

משלי יהודא

(יא) וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח וגו' אִם עַל תּוֹדָה וגו'. דָר עִנְיָן פוּן דֶעם קָרְבָּן תּוֹדָה אִיז לְמָשָׁל אַגְבִיר הָט גֶעהַאט אַבֶּן יָחִיד, דָר בֶּן יָחִיד אִיז אוֹפְגֶעוואוּקְסִין מִיט אַלֶע מַעֲלוֹת אוּנ הָט גֶעקֶענְט גוּט לֶערְנִין, וֶוען עֶר אִיז גְוָוארִין בַּר מִצְוָה הָט עֶר גִיזָאגְט אַשֵׁיינֶע דְרָשָׁה אִין שׁוּהְל, דִי שִׂמְחָה פוּן דִיא פָאטֶר אוּנ מוּטֶר אִיז גִיוֶועזֶען זֵייעֶר גְרוֹס, זֵיי הָאבֶּן גִימַאכְט אַגְרוֹסֶע סְעוּדָה אוּנ הָאבֶּן גְבֶּעטֶען צוּ דִי סְעוּדָה פִיל גֶעסְט, אַלֶע גֶעסְט הָאבֶּן גְגֶעבִּין מַתָּנוֹת דֶעם בַּר מִצְוָה, וֶוער עֶס אִיז גְגַאנְגֶען גֶעבִּין דִי שְׁטוּב אוּנ הָט גְהֶערְט פוּן דִי שִׂמְחָה, הָט יֶעדֶערֶר זִיךְ [illegible] וואס אִין צוּ אַזוֹ אַשִׂמְחָה, וֶוען דִי גֶעסְט

הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יַקְרִיב לַיהוָה׃
יב אִם עַל־תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב ׀
עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חַלּוֹת מַצּוֹת
בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת
מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וְסֹלֶת מֻרְבֶּכֶת חַלֹּת
בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן׃ יג עַל־חַלֹּת לֶחֶם
חָמֵץ יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל־זֶבַח תּוֹדַת

דְּנִכְסַת קֻודְשַׁיָּא דִּי יְקָרֵב קֳדָם יְיָ׃ יב אִם עַל תּוֹדְתָא יְקָרְבִנֵּהּ וִיקָרֵב עַל נִכְסַת תּוֹדְתָא גְּרִיצָן פַּטִּירָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח וְאֶסְפּוֹגִין פַּטִּירִין דִּמְשִׁיחִין בִּמְשַׁח וְסֻלְתָּא רְבִיכָא גְּרִיצָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח׃ יג עַל גְּרִיצָן דִּלְחֵם חֲמִיעַ יְקָרֵב קֻרְבָּנֵהּ עַל

תו"א אם על תודה קידושין נג זבחים נ מנחות כו עט פ תמורה יח. והקריב מנחות עט פ. חלות שם כו עח. וחלת זבחים פא. על חלות שם ט מנחות עה עו עח. על זבח שם יט עו עט כח.

רשב"ם

(יב) אם על תודה. שנדר בלשון תודה. ולא הזכיר לשון שלמים. ופתם תודה מביא קרבן על שניצל מצרותיו כמו שאמרו חכמים ארבעה צריכין להודות ורבותינו פירשו שכל החלות ארבעים הם ופירשו שמנן ושמות וכמה עשרונים:

שפתי חכמים

דהא שאר מינים ככר חשב כדכתיב וכל מנחה אשר תאפה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת וגו' וא"כ נשאר וכל מנחה בלולה בשמן בהכרח על מנחת סלת: ל נאמר כאן תרומה לה' ונאמר בתרומת מעשר תרומה לה' מה להלן א' מעשר' אף כאן אחד מעשרה ולמדנו מכל מין ומין היו עשר' חלות שאם היו פחות מעשרה או יותר על עשרה א"א שיהא עשירי' מכל מין אלא חתיכה מן החלה אחת או חצי החלה והתורה אמרה אחד מכל קרבן שפירושו אחד שלם מכל מין שלא יטול פחות: ם מדכתיב כאן לחם חמץ וכתיב גבי לחמי עצרת לחם תנופה שתים שני עשרונים וא"כ גמרינן לחם לחם מה לחם האמור גבי עצרת התם כל לחם ולחם היה עשרון אחד וכאן היה י' ככרות של חמץ דכל מין היה עשר עשרונים וא"כ שיעור הלחם היה י' עשרונים וכל שאר ג' מיני' בכללן לא היו כי אם עשר עשרונים ומנלן דלמא כל מין היה עשר עשרונים. דא"כ היה לו לכתוב ולחם חמץ וגו'. מאי נ"מ דכתיב על חלות לחם וגו' הרי כבר אמור לעיל הג' מיני חלות אלא לומר לך שיהיו החלות דומות ללחם כלו' כל החלות לא יהיו אלא י' עשרונים כמו לחם בלבד: נ אינו ר"ל שחלוטה ברותחים ואין אופים אותה אח"כ בתנור אלא צריכים אנו לאפותה אחר חליטתה כמו במנח' שכ' בה בהדי' תופיני וילפינן מורבכת מורבכת לג"ש: ס דאם לא כן יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו ל"ל הא לעיל מיניה כתיב והקריב על זבח התודה חלות מצות וגו' אלא שמע מינה אינו אלא לדרשה שאין בלחם קדוש וכו' ויהי' חלו' לחם חמץ כדרש לפניו ולאחריו לפניו חלות מצות בלולות בשמן וגו'. וסלת מרבכת בלולות בשמן על חלות לחם

רש"י

זו מנחת חוטא ומנחת קנאות שאין בהן שמן: (יב) אם על תודה יקריבנו. אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא שהם צריכין להודות שכתוב בהן (תהלים קז) יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו. שלמי תודה הן וטעונות לחם האמור בענין ואינן נאכלין אלא ליום ולילה כמו שמפורש כאן: והקריב על זבח התודה. ד' מיני לחם חלות ורקיקין ורבוכה ג' מיני מצה וכתיב על חלת לחם חמץ וגו' וכל מין ומין י' חלות ל כך מפורש במנחות [דף עז] ושיעורן חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות ם כ' עשרון: מרבכת. לחם חלוט ברותחין נ כל צרכו: (יג) יקריב קרבנו על זבח. [שם דף עו ת"כ] ם מגיד שאין

פירוש לתורת אלהים

(יב) אם אוב ער איז מַקְרִיב דעם קָרְבַּן שְׁלָמִים פַר אַיין לויבונג ווענן אַנֵס וָוס איז אים גשׁעהן וָוס מען בדארף לויבן אונ דאנקען השי"ת דְרוּף דְהַיְינוּ ווען איינר איז דעם יַם אָדער דיא מִדְבָּר בְּשָׁלוֹם איבער גפארן אדר מען הָט אים פון דר תְּפִיסָה ארוס גלאזט אָדער ער איז קראנק גוועזן אונ איז געזונד געווארן אז ער הָט אויף איינם פון דיא פיר זאכען מנדר גוועזן אקרבן שְׁלָמִים וועט דס גרופן אקרבן תודה וְהִקְרִיב זאל ער מַקְרִיב זיין בייא דעם קָרְבָּן תודה פיר מיני חַלּוֹת אונ איטליכם מין זאל זיין צעהן חַלּוֹת ער זאל ברענגן חַלּוֹת מַצּוֹת קוכן מַצּוֹת פון ניט גזייערט טייג בְּלוּלֹת גימישט מיט אייל דס איז איין מין וּרְקִיקֵי מַצּוֹת אונ דינע מצות וָוס זענען גשמירט מיט אייל דס איז דר אנדערר מין וְסֹלֶת מֻרְבֶּכֶת אונ פון גזאמטע ווייצן מעל חַלּוֹת בְּלוּלוֹת בַּשֶּׁמֶן גמישט מיט אייל דס איז דר דריטר מין: (יג) עַל חַלֹּת לֶחֶם חָמֵץ מיט צעהן חלות פון חמיצדיק ברוט דס איז דר פערדר מין יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ זאל ער מקריב זיין זיין קָרְבָּן עַל זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו

משלי יהודא

ווען אַוועק גגאנגן האבין גיבענטשט איינר דעם אנדערין זייא זאלין זוכה זיין צו אזעלכע שמחות ביי קינדער בייא איינקלאך. אין די זעלביגע שטאט איז גיוועזן נאך אגביר ער הָט אויך גהאט אבן יחיד, דר בן יחיד איז גוועזן אגרויסר הולטיי אשארלאטאן ער הָט אמאל גיטאהן אזו אזנד וָוס מען הָט אים גינומן אין טורמע אונ מען הָט גיפסקית מען זאל אים שיסן, דר פאטר הָט גגעבין פיל געלד אונ מען הָט גיפונגן אזכות פון זיינעטוועגין אונ מען חט אים פרייא גמאכט פון משפט, דר פאטר הָט אויך גמאכט אגרויסי סעודה אונ האט גיבעטין פיל געסט, דיא סעודה אליין הָט קיין פריילעכקייט גיהאט, דיא געסט האבין ניט גגעבין מתנות צום בן יחיד, מען איז אוועק גגאנגן פון די סעודה האבין די געסט ניט גיבענטשט איינער דעם אנדערין, מען האט גזאגט אגוטע נאכט אונ מען איז גגאנגן אהיים, ווייל עס הָט קיינר גוואלט האבן אזו אזוהן אונ עס הָט קיינר גוואלט מאכין אזו אשמחה, יענע שמחה איז גוועזן פר דעם גביר אכבוד אונ פאר דעם אנדרין גביר איז גוועזן זיין שמחה אשאנדע. דאס זעלביגע זענין דיא צווייערליא קרבנות, איינער ברענגט אקרבן אחטאת, אאשם, אפילו אעולה, דאס איז קיין שמחה בייא הקב"ה, אונ קיין שמחה

נִכְסַת תּוֹדַת קוּדְשׁוֹהִי׃
יד וִיקָרֵב מִנֵּהּ חַד מִכָּל
קוּרְבַּן אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ
לְכַהֲנָא דְּיִזְרוֹק יָת דַּם
נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּילֵהּ יְהֵי׃
טו וּבְסַר נִכְסַת תּוֹדַת
קוּדְשׁוֹהִי בְּיוֹם קֻרְבָּנֵהּ
יִתְאֲכֵל לָא יַצְנַע מִנֵּהּ
עַד צַפְרָא׃ טז וְאִם נִדְרָא
אוֹ נְדַבְתָּא נִכְסַת
קֻרְבָּנֵהּ בְּיוֹמָא דִּי יְקָרֵב
יָת נִכְסְתֵהּ יִתְאֲכֵל
וּבְיוֹמָא דְּבַתְרוֹהִי
וּדְאִשְׁתְּאַר מִנֵּהּ יִתְאֲכֵל׃

שְׁלָמָיו׃ יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־
קָרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק
אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה׃ טו וּבְשַׂר
זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ
יֵאָכֵל לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר׃
טז וְאִם־נֶדֶר ׀ אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ
בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל
וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל׃

תו"א והקריב פסחים לז מנחות עז עפ. הזורק את זבחים ד קב. ובשר זבח שם ד ז לו לח. יניח שם לו. ואם נדר או פסחים עח ר"ה ה. ביום הקריבו זבחים נו. והנותר פסחים ג זבחים כח עב.

רשב"ם

(טז) ואם נדר או נדבה. שאמר הרי עלי שלמים שהוא לשון נדר ותשלומים כמו שפירשתי למעלה. כלומר שאינו תודה אלא נדר: ביום הקריבו. ביום שהקריב ביום א' וממחרת ג"כ יאכל והנותר ממנו פי' ביום שני יאכל ביום ג' אלא כך פי' וממחרת והנותר ממנו כראשון יאכל פי' מה שנותר ביום

רש"י

הלחם קדוש קדושת הגוף ליפסל ביוצא וטבול יום ומלצא' לחולין בפדיון עד שישחט הזבח: (יד) אחד מכל קרבן. לחם אחד מכל מין ומין ע יטול תרומה לכהן העובד עבודתה והשאר נאכל לבעלים ובשרה לבעלים חוץ מחזה ושוק שבה כמו שמפורש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים והתודה קרויה שלמים: (טו) ובשר זבח תודת שלמיו. [זבחים לו. ת"כ] יש כאן רבויין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת י"ד פ שיהיו נאכלין ליום ולילה: ביום קרבנו יאכל. וכזמן בשרה צ זמן לחמה: לא יניח ממנו עד בוקר. אבל אוכל הוא כל הלילה אם כן למה אמרו ק עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה (ריש ברכות): (טז) ואם נדר או נדבה. שלא הביאה על הודאה של נס ר אינה טעונה לחם ונאכלת לב' ימים כמו שמפורש בענין: וממחרת והנותר ממנו. בראשון ש יאכל. (ס"א והנותר ממנו יאכל) וי"ו זו יתירה

שפתי חכמים

וגו'. ולאחריו על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו: ע דק"ל והלא לא היה אלא קרבן אחד שלמי תודה. ל"פ לחם אחד וכו' דכל מין ומין נקרא קרבן: פ ואף על גב שרש"י פירש בפרשת ראה גבי ולא ילין מן הבשר בחגיגת י"ד הכ' מדבר ולימד עליה שנאכלת לשני ימים ולילה א' י"ל שרש"י ז"ל פי' הכא אליבא דבן תימא דאמר דחגיגה הבא עם הפסח נאכל' ליום ולילה כמו הפסח והא דקאמר לשני ימים וכו' הוא אליבא דרבנן דפליגי עליה דבן תימא וס"ל דהא דשלמים הבאי' מחמת הפסח אינן נאכלים אלא ליום ולילה היינו אותן שלמים שבאים ממותר הפסח כגון שהפריש מעות לפסחו וקנה כהן פסחו ונותרו מן המעות שמאותן מעות יביא שלמים וכיון דמכח פסח קאתו דינן כפסח לאכול ליום ולילה ואין לתמוה היאך פירש כאן אליבא דבן תימא ולקמן אליבא דרבנן שכן דרכו של רש"י בכמה מקומות בפירושו לפי' החומש: צ מדכתיב קרבנו ולא כתיב ביומו יאכל אלא לומר לך שיהיו החלות כמו הקרבן עצמו לענין אכילתן דהחלות כמו כן נקראו קרבן דכתיב והקריב ממנו אחד מכל קרבן: ק ר"ל למה אמרו חכמים שיאכל אותו עד חצות ולא יותר וכו': ר פי' הא דכתיב ואם נדר או נדבה לאו למימרא דלעיל לא איירי בנדבות דהרי לעיל מניס איירי ג"כ בנדבה. ל"פ רש"י שלא הביאה על הודאה כו' אבל עד השתא איירי דהביא על הודאה של נס: ש יאכל ביום שני שלא תפרש יאכל

פירוש לתורת אלהים

אוף דעם שעכטונג פון שְׁלָמִים וואס ער ברענגט פַר אקָרְבָּן תּוֹדָה: (יד) וְהִקְרִיב אונ ער זאל גינעהמען מִמֶּנּוּ פון אים אֶחָד איינס מִכָּל קָרְבָּן פון איטליכן קָרְבָּן פון איטליכן מין פון די חַלּוֹת זאל ער אראפ נעמן איין חַלָּה עס זאל זיין תְּרוּמָה איין אפ שיידונג צו גאט לַכֹּהֵן צו דעם כֹּהֵן הַזּוֹרֵק וואס ער שפּרענגט דם בלוט פון די שְׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה צו אים זאל דאס זיין צו דיא כֹּהֲנִים וואס מעגין דעם טאג מַקְרִיב זיין קָרְבָּנוֹת אונ דם איבריגע ברויט מיט דעם פלייש פון דעם קָרְבָּן זאלן עסין די בַּעֲלִים פון דעם קָרְבָּן נאר די חָזֶה וְשׁוֹק איז צו די כֹּהֲנִים: (טו) וּבְשַׂר אונ דם פלייש פון זייגע שְׁלָמִים בְּיוֹם זאל גיגעסן ווערן צו די בַּעֲלִים נאר אין דעם טאג וואס מען הט דעם קָרְבָּן מַקְרִיב גיוועזן לא יַנִּיחַ מען זאל פון די פלייש ניט לאזן ביז מארגן פְרִי: (טז) וְאִם נֶדֶר אוב די שְׁלָמִים איז א נֶדֶר אדר א נְדָבָה ניט א תּוֹדָה ווען אזוי איז דער דין בְּיוֹם אין דעם טאג וואס מען הט מַקְרִיב גיוועזן דעם קָרְבָּן זאלן די בַּעֲלִים עסין דם פלייש וְהַנּוֹתָר אונ דם וואס וועט בלייבן פון

מצות השם

(קמב) (קמג) ולא יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר]. דאס איז דיא מִצְוָה אז פון קָדָשִׁים טאר מען ניט איבער לאזין ביז אין דער פריא אונ אז מען האט איבער גילאזט מוז מען דאס פר ברענין אוך איז אין דער מִצְוָה דיא מִצְוָה פון פִּגּוּל אס הייסט אז מען האט נאר אין זין אז מען וועט דאס עסין נאך דער צייט וויא עס שטייט אין דער תּוֹרָה הייסט דיא תּוֹדָה הייסט עסין דעם קָרְבָּן איין טאג אונ ער הט אין זין ער זאל דאס עסין נאך דער צייט אזוי [illegible] פאר ברענין אונ דיא מִצְוָה איז נוהג בזמן הבית: פִּגּוּל

משלי יהודא

ביי דעם בַּעַל הַבַּיִת, עס וואלט בעסער גיוועזן ער וואלט ניט גיזינדיגט אונ וואלט ניט גיברענגט אקָרְבָּן, דריבער זאגט הקב"ה זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי, דער מענטש וואס שעכט אקָרְבָּן תּוֹדָה, ער דאנקט מיר פאר די טובות וואס איך האב אים גיטאהן, דער מענטש גיט מיר כָּבוֹד:

יז וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזָּבַח בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף׃ יח וְאִם הֵאָכֹל
יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ
לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ
הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֺנָהּ תִּשָּׂא׃
יט וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא
יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־

יז וּדְאִשְׁתָּאַר מִבְּסַר נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקַד׃ יח וְאִם אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל מִבְּסַר נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה לָא יְהֵא לְרַעֲוָא דִּמְקָרֵב יָתֵהּ לָא יִתְחֲשֵׁב לֵהּ מְרַחָק יְהֵא וֶאֱנָשׁ דְּתֵיכוֹל מִנֵּהּ חוֹבֵהּ יְקַבֵּל׃ יט וּבְסַר קוּדְשָׁא דִּי יִקְרַב בְּכָל מְסָאָב לָא יִתְאֲכֵל בְּנוּרָא יִתּוֹקַד וּבְסַר קוּדְשָׁא כָּל

תו"א ואם האכל שם יג כז כח כט עד מנחות

יז חולין פא. לא ירלה זבחים כג כה. המקריב ר"ה ו זבחים יג. לא יחשב פסחים ז יומא ז נדרים לו זבחים כג כט מנחות נה. פגול יהיה זבחים כח. והנפש מנחות יג תמורה יג כריתות ה. והבשר פסחים טו כב כד עט חגיגה כד יבמות עד סוטה כט זבחים לד חולין לו. והבשר פסחים כד לה מט סוטה כט מנחות כה.

רשב"ם

הוא כבר את זבחו יאכל לאחר הקרבה: (יח) ואם האכל יאכל. חכמים עקרוהו מפשוטו. ופרשוהו במחשב לאכול מזבחו ביום הג' באחד מד' עבודות שחישב בשחיטה או בהולכת הדם או בקבלה או בזריקה: (יט) כל טהור יאכל בשר. טהור:

בעל הטורים

(יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. הפ' מתחיל בבשר ומסיים בבשר לומר שאם נטמא הבשר מקצתו נטמא כלו:

רש"י

היא ויש כמוה הרבה במקרא כגון ואלה בני לבעון ואיה וענה (בראשית לו) את וקדש ולבא מרמס (דניאל ח): (יח) ואם האכל יאכל וגו'. (ת"כ) במחשב בשחיט' לאכלו בשלישי הכתוב מדבר א יכול אם אכל ממנו בשלישי יפסל למפרע ת"ל המקריב אותו לא יחשב בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי וכן פירושו בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשב' ב ואם חשב פגול ג יהי': והנפש האוכלת ממנו. אפי' בתוך הזמן ד עונה תשא: (יט) והבשר. של קדש שלמי' ה אשר יגע בכל טמא לא יאכל: והבשר. לרבות אבר שילא

שפתי חכמים

ראשון יאכל ביום שני ולפי זה יהיה הוא"ו מוהנותר יתירא והוכחתו מדכתיב בסמוך ואם האכל יאכל וגו' ביום השלישי וגו' והא דלא פי' רש"י וא"ו והנותר כמו וא"ו ומשמנה דפי' ומאיזה מקום יהיה הקומץ ממקום שנתרבה שמנה אף כאן פירושו ומתי הותר לאכול למחרת כשנותר מיום ראשון אבל לכתחלה מצותו ביום ראשון לבדו כמו שרולה הרא"ם לפרש משום דא"כ הי' לו לכתוב יאכל והנותר ממנו ממחרת דלא נטעה לפרש והנותר מיום שני דעליה קאי מסנפרש דקאי על יום א' אלא ודאי הוא"ו יתירא אבל לעיל אין מקום לטעות והכא כלא וא"ו אין מקום לטעות מ"ה פי' וא"ו זו יתירא ודו"ק וכזה יתורץ תמיהת הרא"ם שתמה על רש"י שלא פירש וא"ו זו כוא"ו ומשמנ': א פירוש אם חשב עליו בשעה שהכהן זורק את דמו מחשבת פסול דהיינו לאוכלו ביום ג' שהוא חוץ לזמנו אז הוא פסול אבל לאחר הקרבתו שנעשה כל עבודתו בכשרות אין שום מחשבה ולא שום פסול פוסל בו: א ואין לתמוה כיון שהקרבן נעשה בהכשרו א"כ איך אחר כך באכילתו יפסל כבר תירלו בת"כ אם מלינו בזב ובזבה ושומרת יום כנגד יום שהיו בחזקת טהרה וכשראו סתרו היום מחזקת טהרה אף זה כן: ב פירוש להכי אפקיה קרא בלשון לא יחשב לומר לך דבמחשבה הוא נפסל וה"ק המקריב אותו דהיינו בשעת הקרבת הזבח לא יחשב לו פי' לא תעלה לו זאת המחשבה של האכל יאכל ביום הג' האמור למעלה: ג פירוש אם עבר וחשב הרי שתיקן בזה כמה ענינים שפירש המקריב אותו בשעת הקרבת הזבח כדלעיל ולא הכהן המקריב כפי המובן גם פי' לא יחשב לו מענין מחשבה לא מענין חשיבות גם הוסיף מלת זאת להורות שהמחשבה שהוא מוזהר שלא תעלה לו היא זאת המחשבה של האכל יאכל ביום ג' שהוא מחשבת אכילת חוץ לזמנו אבל מחשבת אכילת חוץ למקומו שהוא נדרש מפסוק ואם האכל יאכל ביום הג' שבפ' קדושים כאם אינו ענין לחוץ לזמנו כדפירש"י שם גם הוסיף ואם חשב קודם פיגול יהיה מפני שבזולת זה יהיה המובן ממנו שכאשר לא יעלה במחשבתו שיאכל חוץ לזמנו פגול יהיה: ד דהרי בתוך הזמן ג"כ פיגול הוא כיון שפוסלו במחשבה בשעת שחיטה או זריקה לכן מגיה הפי' בתוך הזמן: ה לאפוקי של פיגול הסמוך לו שהוא אינו נאכל אף בלא נגיעת טומאה:

פירוש לתורת אלהים

דֶעם עֶרְשְׁטֶן טָאג זָאלֶן זֵיי דָס מָארְגְן עֶסֶן: (יז) וְהַנּוֹתָר אוּנ וָואס עֶס וֶועט בְּלַייבֶּען פוּן דֶעם שֶׁעכְטוּנְג אוֹיף דֶעם דְרִיטֶען טָאג זָאל עֶס אִין פַייֶער פַאר בְּרֶענְט וֶוערֶן. חָלוֹת דַארְף מֶען נִיט צוּ דֶעם קָרְבָּן: (יח) וְאִם אוּנ אוֹב בְּשַׁעַת דֶר שְׁחִיטָה הָט עֶר גֶעטְרַאכְט הֶאָכוֹל עֶס זָאל גֶגֶעסֶן וֶוערֶן מִבְּשַׂר פוּן דֶעם פְלֵייש פוּן זַיינֶע שְׁלָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אִין דֶעם דְרִיטֶן טָאג לֹא יֵרָצֶה וֶועט דָס נִיט בַּאוִוילִיגְט וֶוערֶן פַר גָאט הַמַּקְרִיב בְּשַׁעַת עֶר אִיז דֶעם קָרְבָּן מַקְרִיב / לֹא יֵחָשֵׁב זָאל עֶר אוֹיךְ נִיט טְרַאכְטֶן עֶר זָאל דֶעם דְרִיטֶן טָאג עֶסֶען דִיא פְלֵייש אוּנ אַז עֶר הָט אַזוֹ גִיטְרַאכְט פִּגּוּל זָאל דֶר קָרְבָּן זַיין פָּסוּל וְהַנֶּפֶשׁ אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט עֶסֶן פוּן דֶעם פִּגּוּל אֲפִילוּ אִין דִי צְוַויי טָאג עֲוֺנָהּ מוּז עֶר דִיא זִינְד טְרָאגֶן מוּז עֶר דְרוּף תְּשׁוּבָה טָאן וָוס עֶר הָט גְגֶעסֶן פוּן אַזוֹ אַקָרְבָּן וָוס אִיז פָּסוּל: (יט) וְהַבָּשָׂר אוּנ פְלֵייש פוּן שְׁלָמִים וָוס הָט אָן גְרִירְט אָן אַטָמֵא זַאךְ לֹא יֵאָכֵל

מצות השם

(קמד) [פִּגּוּל יִהְיֶה וגו'] דָס אִיז דִי לֹא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר נִיט עֶסְן [פִּגּוּל] דָס הֵייסְט וֶוען אֵיינֶר הָט אִין זִין עֶר זָאל פָאן מִיט דֶעם קָרְבָּן וָואס עֶר בְּרֶענְגְט אַנְדֶערְשׁ ווי דִיא תּוֹרָה הֵייסְט הֵייסְט דָס [פִּגּוּל] מֶען טָאר דָאס נִיט עֶסְין אוּנ אַז עֶר עֶסְט יוֹא וֶועט אִים גָאט שְׁטְרָאפְן אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן נִבְזְמַן הַבַּיִת: (קמה) [וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע וגו']. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז [קָדָשִׁים] וָוס זֵיי זֶענֶען טָמֵא גִיוָוארִין טָאר מֶען דֶער פוּן נִיט עֶסִין אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג נִבְזְמַן הַבַּיִת:
(קמו) [וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע וגו'] . דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז דִי [קָדָשִׁים] וָוס זֵיי זֶענֶען טָמֵא גִיוָוארֶן מוּז מֶען זֵייא פַר בְּרֶענְגֶען אוּנ [תְּרוּמָה] וָוס זִיא אִיז טָמֵא גִיוָוארֶן דַארְף מֶען אוֹיךְ פַר בְּרֶענֶען אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג נִבְזְמַן הַבַּיִת:

טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר׃ כ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־
תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר
לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ׃ כא וְנֶפֶשׁ כִּי־
תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ
בִּבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל־שֶׁקֶץ
טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים
אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמֶּיהָ׃ כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ כג דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

אונקלוס

דִּי דְכֵי לְקוּדְשָׁא יֵיכוּל
בְּסַר קוּדְשָׁא׃ כ וֶאֱנָשׁ דִּי
תֵיכוּל בִּסְרָא מִנִּכְסַת
קוּדְשַׁיָּא דִּי קֳדָם יְיָ
וְסוֹבְתֵהּ עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֱנָשָׁא הַהִיא מֵעַמַּהּ׃
כא וֶאֱנָשׁ אֲרֵי תִקְרַב בְּכָל
מְסָאָב בְּסוֹאֲבַת אֱנָשָׁא
אוֹ בִבְעִירָא מְסָאֲבָא אוֹ
בְּכָל שִׁקְצָא מְסָאָב וְיֵיכוּל
מִבְּסַר נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי
קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא
הַהִיא מֵעַמַּהּ׃ כב וּמַלִּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
כג מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

תו"א והנפש פסחים כד לה יבמות ז מכות יד מנחות כה כריתות ג. אשר לה' פסחים נו זבחים נו מנחות כה. וטומאתו מכות יד זבחים לג לד מג מו. בבהמה שבועות ז חולין עא. ואכל זבחים מג מד.

רש"י

מקלתו ו שהפנימי מותר: כל טהור יאכל בשר. (פסחים עט) מה ת"ל לפי שנא' (דברים יב) ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל יכול לא יאכלו שלמי' אלא הבעלי' ז לכך נאמר כל טהור יאכל בשר: (והבשר כל טהור יאכל בשר. כלומר כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם שאם יצאו חוץ לקלעים אסורה כמו שכתוב בחצר אהל מועד יאכלוה בבשר זה אני אומר לך כל טהור יאכל בשר אפילו בכל העיר): (כ) וטמאתו עליו. (זבחים מג. ת"כ) בטומאת הגוף הכתוב מדבר ח אבל טהור שאכל את הטמא אינו ענוש כרת אלא אזהר' והבשר אשר יגע בכל טמא וגו' ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפורשת ט בתורה אלא חכמים למדוה בגזירה שוה (ת"כ) י ג' כריתות אמורות באוכלי קדשים בטומאת הגוף כ ודרשוה רבותינו בשבועות [דף ו] אחת לכלל ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן

שפתי חכמים

ו פי' שילא חוץ לעזרה או קדשים קלים חוץ לחומת ירושלים דהיולא אסור באכילה משום בשר בשדה טרפה לא תאכלו והפנימי מותר אף על פי שנוגע בחילון ולא אמרינן הנוגע בטמא טמא וכן לנפסל דהאי והבשר השני לרבות בא דהל"ל כל טהור יאכל בשר ותו לא מאי והבשר אלא לרבות שזה מותר: ז וא"ת ל"ל קרא תיפוק ליה מדאילטריך למכתב גבי פסח דאינו נאכל אלא למנויו דהיינו בעלים מכלל דשלמי' הנאכלי' לשני ימים ולילה אחד נאכלים לכל אדם דאל"כ שאינן נאכלים אלא לבעלים פסח דכתב רחמנא דאינו נאכל אלא לבעלים ל"ל השתא נילף משלמים שהם קלים שנאכלים לשני ימים ובכל מאכל אפ"ה אינן נאכלי' אלא לבעלים פסח החמור שאינו נאכל אלא ליום ולילה ואינו נאכל אלא ללי לא כל שכן. י"ל דאי לאו קרא ה"א שאר שלמים אינן נאכלים אלא לבעלים וקרא דפסח לריכא לגופיה דאין נקראים בעלים אלא שנמנו עליו קודם שחיטתו אבל אחר שחיטתו לא לאפוקי שאר שלמים אפי' אם נשתתפו בו אפי' אחר שחיטתו מותרים לאוכלן אבל בלא שיתוף לא משום הכי אילטריך קרא כ"ל. והרא"ם תי' דאי לאו קרא דכל טהור וגו' הוי קשה קראי אהדדי כתיב בפסח תכוסו על השה מלמד שאין הפסח נאכל אלא לבעלים הא שלמים נאכלים אף שאין בעלים דאי
לבעלים דוק' תיתי פסח מק"ו דשלמי' כלדעיל וכתיב ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל דמשמע שלמים אינן נאכלים אלא לבעלים מ"ה כתב
רחמנא קרא דכל טהור וגו' ללמד דקרא דוהבשר וגו' לאו דוקא בעלים אלא כל טהור אף שאינו בעלים: ח דילפי' וטומאתו וטומאתו ג"ש
כתיב הכא וטומאתו עליו וכתי' התם בפ' פרה עוד טומאתו בו מה להלן טומאת הגוף דבהדיא כתיב ביה וכל נפש אשר יגע בטומאת מת אף הכא
מיירי בטומאת הגוף: ט רלונו בזה שלא תקשה והלא אין עונשין אא"כ מזהירין. ל"פ אינה מפורשת וכו': י ג"ש כתיב בפרשת חקת כו'
כדלעיל טומאתו בו וכתיב ביה כרת ואזהרתו בפ' נשא דכתיב ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם דהיינו אזהרה שלא יבא
בטומאת הגוף למקדש וילפינן טומאתו דהכא מטומאתו דהתם מה טומאתו דהתם יש בו אזהרה אף טומאתו דהכא יש בו אזהרה: כ אחת
באמור אל הכהנים כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו' ואמרינן בזבחים פרק ד' דהאי יקרב אכילה הוא ומהו יקרב בראוי
להקריב שהוקדש בכלי כלומר שיהא ראוי להקריב היכי דמי שיהא כבר מקודש בכלי ועוד שתי כריתות בפ' לו והנפש אשר תאכל בשר
מזבח השלמי' וסמיך ליה ונפש כי תגע בכל טמא ובתרוייהו כתיב ונכרתה אחת לכלל ר"ל ההוא דאל הקדשים שכלל את הכל ואחת
משתים הללו הכתובים בפרשת לו לפרט ומדה זו נדרשת בת"כ בתחלת הספר דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא
אלא ללמד על הכלל כלו יצא כילד והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים וגו' והלא השלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה

פירוש לתורת אלהים

טָאר מֶען דָם נִיט עֶסֶן בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף עֶס זָאל אִין פַייֶער
פַר בְּרֶענְט וֶוערֶן וְהַבָּשָׂר אוּנ דָאס פְלֵייש פוּן שְׁלָמִים
כָּל טָהוֹר אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ וָוס אִיז טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר
מֶעג פוּן דֶעם פְלֵייש עֶסֶן׃ (כ) וְהַנֶּפֶשׁ אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ
אֲשֶׁר וָוס וֶועט עֶסֶן פְלֵייש פוּן שְׁלָמִים אֲשֶׁר לַיְיָ וָוס מֶען
הָאט גִיבְּרַאכְט פַר אַקָרְבָּן צוּ גָאט וְטֻמְאָתוֹ אוּנ זַיין
טוּמְאָה אִיז אוֹיף אִים עֶר אִיז טָמֵא וְנִכְרְתָה וֶועט דֶר
מֶענְטְשׁ פַר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן פוּן צְווִישֶׁען אִיר פָאלְק׃
(כא) וְנֶפֶשׁ אוּנ אֵיינֶר וָוס וֶועט אָן רִירֶן אָן אֵיינְס פוּן
דִי אַלֶע זַאכֶן וָואס אִיז טָמֵא סַיי עֶר וֶועט אָן רִירֶן
בְּטֻמְאַת אַטוּמְאָה פוּן אַמֶענְטְשֶׁן אוֹ אָדֶר אַטוּמְאָה פוּן
אַ בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ אָדֶר בְּכָל שֶׁקֶץ אֵיינְס פוּן דִי אַלֶע
שְׁרָצִים וָוס זֶענֶען טָמֵא וְאָכַל אוּנ עֶר וֶועט עֶסֶן מִבְּשַׂר
פוּן דֶעם פְלֵייש פוּן דִי שְׁלָמִים וָוס מֶען הָאט גִבְּרַאכְט
פַר אַקָרְבָּן צוּ גָאט וְנִכְרְתָה וֶועט פַר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן דֶם
נֶפֶשׁ מֵעַמֶּיהָ פוּן אִיר פָאלְק׃ (כג) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִיא

לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא
תֹאכֵלוּ: כד וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה
יֵעָשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה וְאָכֹל לֹא
תֹאכְלֻהוּ: כה כִּי כָּל־אֹכֵל חֵלֶב מִן־
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב מִמֶּנָּה אִשֶּׁה
לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת
מֵעַמֶּיהָ: כו וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה: כז כָּל־
נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: פ כח וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כט דַּבֵּר אֶל־

לְמֵימַר כָּל תְּרַב תּוֹר
וְאִמַּר וְעִזָּא לָא תֵיכְלוּן:
כד וּתְרַב נְבִילָא וּתְרַב
תְּבִירָא יִתְעֲבֵד לְכָל
עֲבִידְתָּא וּמֵיכַל לָא
תֵיכְלֻנֵּהּ: כה אֲרֵי כָּל
דְּיֵיכוֹל תַּרְבָּא מִן בְּעִירָא
דִּי יְקָרְבוּן מִנַּהּ קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא
דִּי יֵיכוֹל מֵעַמַּהּ: כו וְכָל
דְּמָא לָא תֵיכְלוּן בְּכֹל
מוֹתְבָנֵיכוֹן דְּעוֹפָא
וְדִבְעִירָא: כז כָּל אֱנָשׁ
דִּי יֵיכוֹל כָּל דְּמָא
וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהִיא
מֵעַמַּהּ: כח וּמַלִּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימַר: כט מַלֵּיל עִם

תו"א כל חלב יומא כד זבחים ע חולין קיז כריתות ד. וחלב נבלה. זבחים ע חולין לז. יעשה לכל פסחים כג. ואכל לא זבחים ע. כי כל פסחים מג בכורות טו כריתות ד. ונכרתה שם יז קב. וכל דם לא כריתות ד כא כב. דבר אל קידושין לו מנחות סא.

רשב"ם

(כה) מן הבהמה אשר יקריב. ממין אותה הבהמה: אשה לה'. ואפי' חולין: (כו) בכל מושבותיכם. אע"פ שודאי מן חולק בגבולין:

שפתי חכמים

שלמים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו קדשי בדק הבית שאין חייבים עליהם משום טומאה: ל דכתיב לעיל בפ' ויקרא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם ולא ידענו אמאי ואשם וכי מפני שהוא טמא יהא באשם להביא קרבן עולה ויורד לפיכך הופנה כרת זה ללמדך שלכפר על כרת זה הוא בא שהוא טומאת קודש ואם אינו ענין לטומאת קודש דנפקא לן מג"ש דקרבן עולה ויורד כתיב או בנבלת בהמה טמאה ונאמר באוכל קדשים בטומאת הגוף בפרשת צו ונפש כי תגע וגו' בבהמה טמאה וגו' ואכל מבשר וגו' מה להלן טומאת קודש אף כאן טומאת קודש תנהו ענין לטומאת מקדש: מ פי' דאי להתיר הנאה כיון דנבלה הותרה מדכתיב לגר אשר בשעריך וגו' חלב נמי בכלל ע"כ בא שאינו מטמא טומאת נבילות ואפי' למשוח בו עורות קדשי בדק הבית מש"ה כתיב יעשה לכל מלאכה: נ דפ"ה לאו של טרפה וצריכי לכתוב תרווייהו חלב נבלה וחלב טרפה דאי אשמעינן נבלה ה"א נבלה הוא דאיסור חל על איסור משום דמטמא טומאה חמורה אבל טרפה לא ואי אשמעינן טרפה ה"א טרפה הוא דאיסור חל על איסור משום דאיסורו מחיים אבל נבלה לא מ"ה צריכי תרווייהו: ם דאל"כ לעוף ולבהמה ל"ל אבל אין לו' דממעט דם חיה זה אינו דחיה בכלל בהמה ואלו דוקא דגים וחגבים כ"ש דם אדם משום דהוי כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט עוף ובהמה. אין אבל שאר דם שאינו דם עוף ובהמה

רש"י

עולה ויורד ל שלא נאמר אלא על טומאת מקדש וקדשיו: (כד) יעשה לכל מלאכה. (פסחים כג ת"כ) בא ולימד על החלב שאינו מטמא מ טומאת נבלות: ואכל לא תאכלהו. (חולין פ' ג"ה) אמרה תורה יבוא איסור נבלה וטרפה ויחול על איסור חלב שאם אכלו יתחייב אף על לאו של נבלה נ ולא תאמר אין איסור חל על איסור: (כו) לעוף ולבהמה. (שם ס) פרט לדם דגים ס וחגבים: בכל מושבותיכם. לפי שהיא חובת הגוף ואינה חובת קרקע נוהגת בכל מושבות

פירוש לתורת אלהים

קינדר ישראל אונ זאלסט זיי זאגן כל חלב אלערליי חלב שור פון אאקס אדר פון אשאף אדר פון אציג לא תאכלו זאלט איר ניט עסן: (כד) וחלב אונ חלב פון אנבלה וחלב טרפה אונ חלב פון אבהמה וואס איז אטרפה יעשה זאל דס גיטאן ווערען לכל מלאכה צו אטליכר מלאכה מעג מען מאכן פון חלב וואס מען וויל ואכול אבר עסן טאר מען אים ניט: (כה) כי כל דען איטליכר וואס ווערט עסן חלב מן הבהמה פון אזו אבהמה וואס מען איז מקריב אקרבן צו גאט ונכרתה ווערט דאס לייב פאר שניטען ווערן מעמיה פון איר פאלק: (כו) וכל דם אונ בלוט זאלט איר ניט עסען בכל מושבותיכם אין אלע אייערע זיצונג לעוף ולבהמה סייא פון אעוף אונ סייא פון אבהמה. רש"י שרייבט פון דאגען לערנען מיר אפ אז דם בלוט פון פיש אדער דיא בלוט פון אזעלכע הייששעריקען וואס זענן טהור מעג מען יוא עסן: (כז) כל נפש איטליכר מענטש וואס ווערט עסן בלוט ווערט פר שניטן ווערן פון איר פאלק: (כט) דבר דו

מצות השם

(קמא) וכל חלב שור וגו'. דס איז דיא מצוה אז מיר יודין טאר מיר ניט עסין קיין חלב פון איין אקס אונ פון איין שאף אדער איין ציג נאר חלב פון איין חיה מעג מען יוא עסין אונ די מצוה גייט אן אויף יעדין אדם אונ אין יעדר צייט:

(קמב) וכל דם לא תאכלו. דס איז דיא לא תעשה אז מיר יודין טארן ניט עסין קיין בלוט פון איין בהמה אדר פון איין חיה אונ איין עוף נאר פון איין פיש מעגין מיר יוא עסין דס בלוט אונ די מצוה גייט אן אויף יעדר אדם אונ אין יעדר צייט:

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דִּמְקָרֵב יָת נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי קֳדָם יְיָ יַיְתֵי יָת קֻרְבָּנֵיהּ לָקֳדָם יְיָ מִנִּכְסַת קוּדְשׁוֹהִי׃ ל יְדוֹהִי תַּיְתוּן יָת קֻרְבָּנַיָּא דַּייָ יָת תַּרְבָּא עַל חַדְיָא יַיְתִנֵּהּ יָת חַדְיָא לַאֲרָמָא יָתֵהּ אֲרוּמָא קֳדָם יְיָ׃ לא וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת תַּרְבָּא לְמַדְבְּחָא וִיהֵי חַדְיָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי׃ לב וְיָת שׁוֹקָא דְּיַמִּינָא תִּתְּנוּן אַפְרָשׁוּתָא לְכַהֲנָא מִנִּכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן׃ לג דִּמְקָרֵב יָת דַּם נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְיָת תַּרְבָּא מִבְּנֵי אַהֲרֹן דִּילֵהּ תְּהֵי שׁוֹקָא דְּיַמִּינָא לַחֲלָק׃ לד אֲרֵי

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמַּקְרִיב אֶת־זֶבַח שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזֶּבַח שְׁלָמָיו׃ ל יָדָיו תְּבִיאֶינָה אֵת אִשֵּׁי יְהוָה אֶת־הַחֵלֶב עַל־הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ אֵת הֶחָזֶה לְהָנִיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ לא וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֵלֶב הַמִּזְבֵּחָה וְהָיָה הֶחָזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו׃ לב וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם׃ לג הַמַּקְרִיב אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמָנָה׃ לד כִּי

תו"א ידיו תביאינה סוכה עז סוטה יט קידושין לו מכות יח מנחות כא גג. את החלב מנחות שם. להניף קידושין לו לפני מנהום פא חולין קל. והקטיר פסחים כט. המקריב זבחים ד לא קב מנחות ב ג חולין קלב בכורות ל. מבני אהרן חולין קלג. שוק הימין שם קלד. כי את חזה יבמות פו.

בעל הטורים

(ל) להניף אותו. בגימטרי' מוליך ומביא מעלה ומוריד. לכן בפ' ג"פ תנופה ואחד מהם התנופה והה"א אתי לרבוי עוד אחד ויאמי' ד' שמוליך ומביא לארבע רוחות וב' פעמים תרומה שמעלה ומוריד:

רש"י

ע ובמסכת קידושין בפ"א (דף לז) מפרש למה הוצרך לומר: (ל) ידיו תביאינה וגו'. (מנחות סא) שתהא יד הבעלים מלמעלה והחלב והחזות נתונין בה ויד כהן פ מלמטה ומניפן: את אשי ה'. ומה הן האשים את החלב על החזה: יביאנו. כשמביאו מבית המטבחים נותן חלב על החזה וכשנותנו ליד הכהן המניף נמצא החזה למעלה והחלב למטה וזהו האמור במקום אחר [ויקרא י] שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף וגו' ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר ונמצא החזה למטה וזהו שנא' [שם ט] וישימו את החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה למדנו שג' כהנים זקוקין לה צ כך מפורש במנחות (דף סב): את החלב על החזה יביאנו. ואת החזה למה מביא להניף אותו הוא מביאו ולא שיהא הוא מן האשים ק לפי שנא' את אשי ה' את החלב על החזה יכול שיהא אף החזה לאשים לכך נאמר את החזה להניף וגו': (לא) והקטיר הכהן את החלב. ואח"כ והיה החזה לאהרן [ת"כ] למדנו שאין הבשר נאכל בעוד שהאימורים למטה מן המזבח: (לב) שוק. מן הפרק של ארכובה הנמכר' עם הראש עד הפרק האמצעי שהוא סובך של ירך: (לג) המקריב את דם וגו'. (פסחים נט) מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלביו יצא טמא בשע' זריקת דמי' או בשעת

שפתי חכמים

לא: ע וא"ת למה מהפך רש"י ולא מפרש על סדר הקרא וי"ל דבלא זאת ה"א דכל מושבותיכם בא לרבות כל מה שבמושבותיכם יהא אסור אפי' דגים וחגבים אבל השתא דכתיב לעוף ולבהמה דממעט דגים וחגבים א"כ קשה למה לי בכל מושבותיכם אלא בא ללמדנו שאף בח"ל יהא נהוג לפי שהוא חובת הגוף. וא"ת פשיטא כיון דחובת הגוף הוא נוהג בין בארץ וכו' ל"פ רש"י ובמסכת קידושין וכו' והתם מפורש הכי אי לא כתיב בכל מושבותיכם סד"א הגאיל ובענין הקרבנות כתיבי בזמן דאיכא קרבן נאסר חלב ודם בזמן דליכא קרבן לא קמ"ל: פ מדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך מה התם יד הכהן אף הכא מיירי בידו של כהן וכתיב ידיו תביאינ' דמיירי בבעלים הא כיצד שתהא יד בעלים כו': צ ואף על פי שדי באחד משום דברוב עם הדרת מלך: ק פי' כיון דכתיב את החלב על החזה יביאנו לא היה צריך לכתוב עוד את החזה לכך פירש דהאי את החזה בתרא אלהניף אותו קאי כאלו אמר שאת החזה שמביא עם החלב אינו מביא אלא כדי להניף אותו

פירוש לתורת אלהים

משה רעדט צו די קינדער ישראל אונ זאלסט זיי אזו זאגען המקריב ווען אייגער וויל מקריב זיין א קרבן שלמים צו גאט: (ל) ידיו זיינע הענט זאלן ברענגן דעם קרבן צו גאט את החלב דעם חלב מיט דער ברוסט יביאנו זאל ער ברענגן די ברוסט להניף אותו תנופה צו אויף הייבן אים איין אויף הייבונג פאר גאט: (לא) והקטיר [illegible] אונ דער כהן זאל מקטיר זיין דעם חלב אויף דעם מזבח אונ דער נאך והיה החזה וגו' זאל זיין די ברוסט צו אהרן אונ צו זיינע קינדער: (לב) ואת שוק הימין אונ דער רעכטער שענקיל תתנו תרומה זאלט איר געבן איין אפ שיידונג צום כהן פון די שעכטונג פון אייערע שלמים: (לג) המקריב דער כהן פון די קינדער פון אהרן וועלכער איז ראוי מקריב צו זיין דם בלוט פון די שלמים אונ [illegible] שוק

אֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת ׀ שׁוֹק
הַתְּרוּמָה לָקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם וָאֶתֵּן אֹתָם לְאַהֲרֹן
הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחָק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ לה זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן
וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיוֹם
הִקְרִיב אֹתָם לְכַהֵן לַיהוָה׃ לו אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מָשְׁחוֹ
אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתָם׃ לז זֹאת הַתּוֹרָה לָעֹלָה
לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת וְלָאָשָׁם
וְלַמִּלּוּאִים וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים׃
לח אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר

יָת חֶדְיָא דַאֲרָמוּתָא וְיָת
שׁוֹקָא דְאַפְרָשׁוּתָא
נְסֵבִית מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִנִּכְסַת קוּדְשֵׁיהוֹן וִיהָבִית
יָתְהוֹן לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא
וְלִבְנוֹהִי לִקְיָם עָלַם מִן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: לה דָא רְבוּת אַהֲרֹן
וּרְבוּת בְּנוֹהִי מִקֻּרְבָּנַיָּא
דַּייָ בְּיוֹמָא דְקָרֵב יָתְהוֹן
לְשַׁמָּשָׁא קֳדָם יְיָ: לו דִּי
פַּקִּיד יְיָ לְמִתַּן לְהוֹן
בְּיוֹמָא דְרַבִּי יָתְהוֹן מִן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְיָם עָלַם
לְדָרֵיהוֹן: לז דָא אוֹרַיְתָא
לַעֲלָתָא לְמִנְחָתָא
וּלְחַטָּאתָא וְלַאֲשָׁמָא
וּלְקֻרְבָּנַיָּא וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא: לח דִּי פַקִּיד יְיָ
יָת מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִינָי

רשב"ם

(לה) זאת משחת אהרן ובניו. שכר משחת אהרן ובניו כמו שנא' בצו את אהרן עור העולה בשר חטאת ואשם לחמי תודה וחזה ושוק של שלמים והנותרת מן המנחה:

תו"א שלמיהם מנחות סב. ואתן אותם חולין קל. זאת התורה זבחים ד ה ח לז מנחות כב עב קי.

שפתי חכמים

כלכד שלולא זה ה"א דאת אשי ה' דלעיל כולל החלב והחזה הבאים אחריו. וא"ת הא בהדי' כתיב אחר זה והקטיר הכהן את החלב המזבח' והיה החזה לאהרן ולבניו והיכי תיסק אדעתין שיהא אף החזה לאישים. י"ל דאי לאו קרא דאת החזה להניף ה"א דקרא והקטיר הכהן את החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו בא ללמד שלא תאמר דהא דכתיב את החלב על החזה ללמד שאף החזה לאישים אבל לא ללמד שאין הבשר נאכל בעוד שאימורים למטה מן המזבח השתא דכתיב את החז' להניף שלמדנו מזה שאין החזה מן האישי' נשאר קרא דוהיה החזה לאהרן ולבניו ללמד שאין הבשר נאכל בעוד האימורים למטה מן המזבח. כרא"ם: (ג"א) דאי לאו האי קרא דאת החזה להניף ה"א דמקצת החזה לאישים ומקצתה לאהרן כדאמרינן גבי כבד ע"ש: ר מדכתיב

רש"י

הקטר חלבי' שאינו חולק בבשר: (לד) התנופה התרומה. (סוכה לז) מוליך ומביא ר מעלה ומוריד: (לז) ולמלואים.

ליקוטי יהודא

(לז) זאת הַתּוֹרָה לָעוֹלָה לַמִּנְחָה וגו'. דֶער תנא זָאגְט אִין דִי מַסֶּכֶת אָבוֹת דְרַיי קְרוֹנֶען זֶענֶען דָא כֶּתֶר כְּהוּנָּה, כֶּתֶר מַלְכוּת, כֶּתֶר תּוֹרָה, דֶר כֶּתֶר מַלְכוּת אִיז גֶעגֶעבֶּן גִיוָוארִין נָאר וָוען דִי יוּדִין וֶועלִין זִינְדִיגֶן, וִוי מִיר גֶעפִינֶען וָוען דִיא יוּדִין זֶענֶען גֶעקוּמֶן צוּם נָבִיא שְׁמוּאֵל אוּנ הָאבִּין גְזָאגְט מִיר וִוילֶען אַמֶלֶךְ, הָט הקב"ה גֶעזָאגְט צוּ שְׁמוּאֵל נִיט דִיךְ הָאבִּין דִי יוּדֶן פַארְמִיאוּסְתְּ, נָאר מִיךְ, וָוארוּם דֶר מֶלֶךְ טוּט צְוֵוייא זַאכִין עֶר הִיט דָאס פָאלְק זֵייא זָאלִין נִיט גַנְבִינֶען נִיט גַזְלִינֶען קֵיין מֶענְטְשִׁין הַרְגִינֶען אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכִי זַאכִין, דָאס זֶעלְבִּיגֶע הָט דִי תּוֹרָה אוֹיךְ פַארְבָּאטִין צוּ טָאהְן, דֶר וָוס הִיט דִי תּוֹרָה אוּנ הָט מוֹרָא פַר גָאט, וֶועט עֶר אַלֵיין קֵיין שְׁלֶעכְטְס טָאהְן, דָם צְוֵוייטֶע הִיט דֶר מֶלֶךְ זַיין פָאלְק פוּן מִלְחָמוֹת, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין קֶען זַיין עֶר זָאל פַארְלִירֶן אַמִלְחָמָה, אָבֶּער אַז יוּדִין זֶענִין פְרוּם הָאלְט הקב"ה

פירוש לתורת אלהים

הַיָּמִין דֶער רֶעכְטֶער שֶׁענְקִיל לְמָנָה צוּ אַנְאבּ עֶר הָאט דְרִינֶען אַחֵלֶק: (לד) כִּי אֶת וגו' וָוארוּם דִי בְּרוּסְט דָם אוֹיף הֵייבּוּנְג וְאֵת שׁוֹק וגו' אוּנ דֶר שֶׁענְקִיל דָאס אָפּ שֵׁיידוּנְג לָקַחְתִּי הָאבּ אִיךְ גֶענוּמֶען פוּן דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל פוּן דִיא שֶׁעכְטוּנְג פוּן זֵייעֶרֶע שְׁלָמִים וָאֶתֵּן אוּנ אִיךְ הָאבּ גִיגֶעבִּין צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶר לְחָק עוֹלָם צוּ אַגִיזֶעץ אוֹיף אֵייבֶּג פוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל: (לה) זאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן דָם אִיז דָם הֶערְשׁוּנְג פוּן אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו אוּנ דָם הֶערְשׁוּנְג פוּן זַיינֶע קִינְדֶער וָוס גָאט הָט זֵיי גִיגֶעבֶּן מֵאִשֵּׁי יְיָ פוּן דִיא פַייעֶר אָפֶּר פוּן גָאט בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג אַז מֶען הָט זֵיי גִינֶעהֶנְט צוּ דִינֶען פַר גָאט: (לו) אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וָוס גָאט הָט גִישַׁאפְט אִין דֶעם טָאג וָוס מֶען הָט זֵיי גִזַאלְבְּט מֶען זָאל זֵייא גֶעבִּין דֶעם חָזֶה וְשׁוֹק פוּן שְׁלָמִים חוּקַּת עוֹלָם אַגִיזֶעץ אוֹיף אֵייבִּיג צוּ זֵייעֶרֶע דוֹרוֹת: (לז) זאת הַתּוֹרָה דָם אִיז דָם לֶערְנוּנְג לָעֹלָה דָם אִיז דֶר דִין בַּיי אַקָרְבָּן עוֹלָה אוּנ בַּיי אַמִנְחָה אוּנ בַּייא אַחַטָּאת אוּנ בַּייא אַ אָשָׁם וְלַמִּלּוּאִים אוּנ בַּיי דֶעם שֶׁעכְטוּנְג פוּן דִיא שְׁלָמִים: (לח) אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וָוס גָאט הָאט גְשַׁאפְט צוּ מֹשֶׁה אוֹיף

סִינָי בְּיוֹם צַוֺּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְהַקְרִיב אֶת־קָרְבְּנֵיהֶם לַיהוָה
בְּמִדְבַּר סִינָי׃ פ רביעי ח א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב קַח אֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים
וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת ׀ פַּר
הַחַטָּאת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סַל
הַמַּצּוֹת׃ ג וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְהֵל
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקָּהֵל
הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת׃ ו וַיַּקְרֵב

אונקלוס

בְּיוֹמָא דְפַקֵּיד יָת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְקָרָבָא יָת
קֻרְבָּנְהוֹן קֳדָם יְיָ
בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי׃
א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ ב קָרֵב יָת אַהֲרֹן
וְיָת בְּנוֹהִי עִמֵּהּ וְיָת
לְבוּשַׁיָּא וְיָת מִשְׁחָא
דִרְבוּתָא וְיָת תּוֹרָא
דְחַטָּאתָא וְיָת תְּרֵין
דִּכְרִין וְיָת סַלָּא דְפַטִּירַיָּא׃
ג וְיָת כָּל כְּנִשְׁתָּא כְּנֵישׁ
לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ד וַעֲבַד
מֹשֶׁה כְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ
יָתֵהּ וְאִתְכְּנִישַׁת כְּנִשְׁתָּא
לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
ה וַאֲמַר מֹשֶׁה לִכְנִשְׁתָּא
דֵּין פִּתְגָּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ
לְמֶעְבַּד׃ ו וְקָרִיב מֹשֶׁה
יָת

תולדות אהרן

ביום צותו שבת קלב מגילה כ זבחים ו לה מנחות עג. ויאמר משה יומא ה.

רש"י

ליום חינוך ש הכהונה: (ב) קח את אהרן. פרשה זו נאמרה שבעת ימים קודם הקמת המשכן ת שאין מוקדם ומאוחר בתורה: קח את אהרן. קחנו א בדברי' ומשכהו: ואת פר החטאת וגו'. אלו האמורים בענין צוואת המלואים בואתה תצוה [שמות כז] ועכשיו ביום ראשון למלואים הזר וזרזו בשעת מעשה: (ג) הקהל אל פתח אהל מועד. זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה:(ה) זה הדבר. דברים שתראו ב שאני עושה לפניכם

שפתי חכמים

ואשר הונף ואשר הורם דפי' תנופה מלשון הפפה אילך ואילך ופי' תרומה ל' הרמה למעלה וממילא מוריד: ש שכל מלוי יד בכ"מ אינה אלא ל' חינוך כדלעיל בפרשת תצוה: ת דהקמת המשכן היה בר"ח ניסן וזה היה בכ"ג באדר. ופי' ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים ר"ל במקום פתח אהל מועד לפי שכל ז' הימים היה מעמידו ומפרקו ובר"ח הוקם המשכן ולא נפרק כי אם בעת המסעות: א לא מל' לקיחה וכבר הוא מבואר בפרשת בראשית ובמקומות אחרים: ב כאן

פירוש לתורת אלהים

דֶעם בַּארְג סִינַי בְּיוֹם צַוֺּתוֹ אִין דֶעם טָאג וָוס עֶר הָט גִישַׁאפְּט דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב זֵייא זָאלִין מַקְרִיב זַיין זֵייעֶרֶע קָרְבָּנוֹת צוּ גָאט אִין דֶער מִדְבַּר סִינָי: (ב) קַח אֶת אַהֲרֹן נֶעם אַהֲרֹן אוּנ זַיינֶע זִיהְן מִיט אִים וְאֵת הַבְּגָדִים אוּנ דִי קְלֵיידֶר וְאֵת שֶׁמֶן אוּנ דֶעם גְזַאלְבְּטֶן אֵייל וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וגו' אוּנ דֶעם פַּר הַחַטָּאת אוּנ דִי צְוֵויי וִוידֶר וְאֵת אוּנ דֶעם קָארְבּ מִיט מַצּוֹת: (ג) וְאֵת כָּל הָעֵדָה אוּנ גָאר דִי עֵדָה הַקְהֵל זָאלְסְטוּ אַיין זַאמְלֶן צוּ דֶער טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד: (ד) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָט גִיטָאן אַזוֹ וִוי גָאט הָט אִים גְבָּאטֶן וַתִּקָּהֵל אוּנ עֶס אִיז וָוארֶן אַיין גִיזַאמִילְט דִי עֵדָה צוּ דֶער טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד: (ה) וַיֹּאמֶר הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ דֶער עֵדָה זֶה הַדָּבָר דָס אִיז דִי זַאךְ וָוס גָאט הָט גְהֵייסֶן מֶען זָאל דָס טָאן: (ו) וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת אַהֲרֹן אוּנ מֹשֶׁה הָאט גְמַאכְט גִינֶעהְנִין אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו אוּנ זַיינֶע זִיהְן וַיִּרְחַץ אוֹתָם בַּמָּיִם אוּנ הָאט זֵיי גְוָואשְׁן מִיט וַואסֶער:

ליקוטי יהודא

מִלְחָמָה פוּן זֵייעֶרְטְוֶועגִין, אוּנ עֶר גֶעוִוינְט גֶעוִויס דִי מִלְחָמָה• נָאר וֶוען יוּדִין וֶוענִין נִיט פְרוּם מוּזִין זֵיי הָאבִּין אַמָלֵק, פַר זַיין מוֹרָא וֶועלִין זֵיי קֵיין שְׁלֶעכְטְס טָאהְן, אוּנ עֶר וֶועט פוּן זֵייעֶרְט וֶועגִין הַאלְטִין מִלְחָמָה, דִי כְּהוּנָה אִיז אוֹךְ גִיגֶעבִּין גִיוָוארִין צוּ דִי קָרְבָּנוֹת וֶוען דִי יוּדִין וֶועלִין זִינְדִיגֶען, אָבָּער דִי תּוֹרָה אִיז גֶעגֶעבִּין גִיוָוארִין צוּא בֵּיידֶע צַייטִין, וֶוען דִיא יוּדִין זִינְדִיגֶען נִיט אִיז גֶעוִויס גוּט בַּיי הקב"ה זֵייעֶר תּוֹרָה וָואס זֵייא לֶערְנִין, אוּנ אֲפִילוּ וֶוען זֵייא זִינְדִיגֶען אוּנ זֵייא לֶערְנִין תּוֹרָה, אִיז דִיא תּוֹרָה מְכַפֵּר זֵייעֶרִי עֲבֵירוֹת, אַזוֹ וִוי דִי קָרְבָּנוֹת, וִוי דֶער פָּסוּק זָאגְט זֹאת הַתּוֹרָה לָעוֹלָה לַמִּנְחָה וגו'. אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי, דִי תּוֹרָה הָט הקב"ה גִיבָּאטִין צוּ מֹשֶׁה אוֹיף דֶער בַּארְג סִינַי, אֵיידֶער דִיא יוּדִין הָאבִּין גֶעזִינְדִיגְט מִיט דֶעם עֵגֶל, בְּיוֹם צַוֺּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב קָרְבְּנֵיהֶם, אוּנ וֶוען הקב"ה הָט גִיבָּאטִין דִי יוּדֶן זֵיי זָאלֶן מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, דָס אִיז גִיוֶוען אִין מִדְבַּר סִינַי, נָאכְדֶעם וִוי דִי יוּדִין הָאבֶּן גִימַאכְט דֶעם עֵגֶל אוּנ הָאבִּין גִזִינְדִיגְט, זֶעהְן מִיר דִי תּוֹרָה אִיז גֶעגֶעבֶּן גְוָוארֶן אָן קָרְבָּנוֹת אוֹיךְ:

מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ
אֹתָם בַּמָּיִם׃ ז וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־
הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ
אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־
הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד
וַיֶּאְפֹּד לוֹ בּוֹ חצי התורה בפסוקים׃ ח וַיָּשֶׂם
עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן
אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים׃ ט וַיָּשֶׂם
אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם עַל־
הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל פָּנָיו אֵת צִיץ
הַזָּהָב נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ י וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־
כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם׃ יא וַיַּז
מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים
וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו
וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ לְקַדְּשָׁם׃

אונקלוס

יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי
וְאַסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַיָא׃
ז וִיהַב עֲלוֹהִי יָת כִּתּוּנָא
וְזָרֵז יָתֵהּ בְּהֶמְיָנָא
וְאַלְבֵּשׁ יָתֵהּ יָת מְעִילָא
וִיהַב עֲלוֹהִי יָת אֵפוֹדָא
וְזָרֵז יָתֵהּ בְּהֶמְיַן אֵפוֹדָא
וְאַתְקֵן לֵהּ בֵּהּ׃ ח וְשַׁוִּי
עֲלוֹהִי יָת חוּשְׁנָא וִיהַב
בְּחוּשְׁנָא יָת אוּרַיָא וְיָת
תֻּמַּיָא׃ ט וְשַׁוִּי יָת
מִצְנֶפְתָּא עַל רֵישֵׁהּ וְשַׁוִּי
עַל מִצְנֶפְתָּא לָקֳבֵל
אַפּוֹהִי יָת צִיצָא דְדַהֲבָא
כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא כְּמָא דִי
פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
י וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת מִשְׁחָא
דִרְבוּתָא וְרַבִּי יָת
מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל דִּי בֵהּ
וְקַדִּישׁ יָתְהוֹן׃ יא וְאַדִּי
מִנֵּהּ עַל מַדְבְּחָא שְׁבַע
זִמְנִין וְרַבִּי יָת מַדְבְּחָא
וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת כִּיּוֹרָא
וְיָת בְּסִיסֵהּ לְקַדָּשׁוּתְהוֹן׃

ואריך

הולדות אהרן

ויפגע שם ו. ויקח משה פרישים ה.

שפתי חכמים | רש"י

לא נזכר למעלה שום דבר שיאמר עליו זה הדבר ל"פ דברים שתראו : ג כי לוני הקב"ה ג לעשות ואל תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה'.
כל הענין הזה דפרשת המלואים פירשתי בואתה תלוה [שם] : (ח) את האורים. כתב של שם המפורש : (ט) וישם על
המצנפת. פתילי תכלת הקבועים בציץ נתן על המצנפת ד נמצא הציץ תלוי במצנפת : (יא) ויז ממנו על

פירוש לתורת אלהים

(ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אונ ער הָט אָן גְטָאן צוּ אַהֲרֹן אֶת הַכֻּתֹּנֶת דָם הֶעמְד פוּן דִיא בִּגְדֵי כְּהוּנָּה וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט אונ הָאט אִים אַרוּם גְגַארְטִילְט מִיט אַגַארְטֶל וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ אונ הָט אִים אָן גְקְלֵייד דָם אֵייבֶּרְשְׁטֶע הֶעמְדִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אונ ער הָט אוֹף אִים גִיגֶעבֶּן אֶת הָאֵפוֹד דֶעם אֵפוֹד וַיַּחְגּוֹר אֹתוֹ אונ ער הָט אִים אַרוּם גְגַארְטֶעלְט מִיט דֶעם גַארְטִיל פוּן דֶעם אֵפוֹד וַיֶּאְפּוֹד לוֹ בּוֹ אונ הָט אִים דֶר מִיט אָן גִיגוּרְט : (ח) וַיָּשֶׂם עָלָיו ער הָט אוֹף אִים גְגֶעבֶּן דֶעם חוֹשֶׁן וַיִּתֵּן אונ ער הָט גִיגֶעבִּין אִין דֶעם חוֹשֶׁן דִי אוּרִים וְתוּמִּים : (ט) וַיָּשֶׂם אונ ער הָט גִיטָאן דִיא מִצְנֶפֶת אוֹף זַיין קָאפּ וַיָּשֶׂם אונ ער הָאט גִיטָאן אוֹף דִי מִצְנֶפֶת אֵת צִיץ הַזָּהָב דִי גִילְדֶענִי בְּלֶעך וָוס וֶוערְט גְרוּפֶן נֵזֶר הַקּוֹדֶשׁ אֵיין הֵיילִיגֶע קְרוֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אַזוֹ וִוי גָאט הָט גִישַׁאפְט צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל טָאן צוּ אַהֲרֹן אַזוֹ הָט מֹשֶׁה גְטָאן : (י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה כו' הָט מֹשֶׁה גִינוּמֶן דֶעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אונ הָאט גִיזַאלְבְּט דֶעם מִשְׁכָּן אונ אַלְץ וָואס אִיז גְוֶועְן אִין מִשְׁכָּן וַיְקַדֵּשׁ אוֹתָם אונ הָט זֵיי גִיהֵיילִיגְט : (יא) וַיַּז אונ עֶר הָט גִישְׁפְּרֶענְגְט מִמֶּנוּ פוּן אִים אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים זִיבֶּן מָאל וַיִּמְשַׁח אונ ער הָט גִיזַאלְבְּט דֶעם

יב וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ
אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ׃
יג וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן
וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט
וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ חמישי יד וַיַּגֵּשׁ אֵת פַּר
הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פַּר הַחַטָּאת׃
טו וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם
וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
בְּאֶצְבָּעוֹ וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ
וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו׃ טז וַיִּקַּח אֶת־
כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת
יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת
וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה

יב וַאֲרִיק מִמִּשְׁחָא
דִרְבוּתָא עַל רֵישָׁא
דְאַהֲרֹן וְרַבִּי יָתֵהּ
לְקַדָּשׁוּתֵהּ׃ יג וְקָרֵיב
מֹשֶׁה יָת בְּנֵי אַהֲרֹן
וְאַלְבֵּשִׁנּוּן כִּתּוּנִין וְזָרֵיז
יָתְהוֹן הֶמְיָנִין וְאַתְקֵן לְהוֹן
כּוֹבָעִין כְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ
יָת מֹשֶׁה׃ יד וְקָרֵיב יָת
תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וּסְמַךְ
אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן
עַל רֵישׁ תּוֹרָא דְחַטָּאתָא׃
טו וּנְכַס וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת
דְּמָא וִיהַב עַל קַרְנָת
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר
בְּאֶצְבְּעֵהּ וְדַכִּי יָת
מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא אֲרִיק
לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא
וְקַדְּשֵׁהּ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי׃
טז וּנְסִיב יָת כָּל תַּרְבָּא
דִי עַל גַּוָּא וְיָת חֲצַר
כַּבְדָא וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן
וְיָת תַּרְבְּהֶן וְאַסֵּק מֹשֶׁה
למדבחא

תולדות אהרן

ויצק משמן הוריות יא יב כריתות ה.

רש"י

המזבח. לא ידעתי היכן נצטוה בהזאות הללו: (יב) ויצק. וימשח. בתחלה יוצק על ראשו ואח"כ נותן בין ריסי עיניו ומושך באצבעו מזה לזה: (יג) ויחבש. לשון קשירה: (טו) ויחטא את המזבח. חטאו וטהרו מזרות ה להכנס לקדושה: ויקדשהו. ו בעבודה זו: לכפר עליו. מעתה ז כל הכפרות: (טז) ואת יותרת הכבד. לבד הכבד. שהיה נוטל

שפתי חכמים

בכתוב לא הוזכר את מי צוה לכן הוצרך לפרש אותי צוה וכו': ד עיין לעיל פרשת תצוה: ה כלומר מי טמא את המזבח שצריך לטהרו ועי"ז פירש מזרות כו': ו דאם לא כן במאי קדשו: ז כאלו אמר ויקדשהו לסיות מכפר עליו שפירושו מכאן ואילך:

פירוש לתורת אלהים

מִזְבֵּחַ מִיט זַיינֶע כֵּלִים וְאֶת הַכִּיּוֹר אוּנ דֶעם הַאנְד פַאס וְאֶת כַּנּוֹ אוּנ זַיין פוּס לְקַדְּשָׁם צוּ הֵיילִיגֶן זֵיי: (יב) וַיִּצֹק וגו' אוּנ מֹשֶׁה הָט גִיגָאסֶן פוּן דֶעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן אַהֲרֹן אוּנ הָט אִים גְזַאלְבְּט צוּ הֵיילִיגֶן אִים: (יג) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָט גְמַאכְט נֶעהֶנְטֶער דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן וַיַּלְבִּשֵׁם אוּנ הָט זֵיי אָן גִיקְלֵייד דִי הֶעמְדֶער פוּן דִי בִּגְדֵי כְּהוּנָּה וַיַּחְגֹּר אוּנ הָאט זֵייא אָן גִיגוּרְט גַארְטְלֶען וַיַּחֲבֹשׁ אוּנ הָט זֵיי אָן גִיבוּנְדֶען מִגְבָּעוֹת הִיטְלֶען אַזוֹ וִוי גָאט הָט גְשַׁאפְט צוּ מֹשֶׁה: (יד) וַיַּגֵּשׁ אוּנ עֶר הָט גְמַאכְט גִינֶעהֶנְן דֶעם פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ וגו' זֵיי הָאבִּין אָן גְלֶעהְנְט זֵייעֶרֶע הֶענְד אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם פַּר הַחַטָּאת: (טו) וַיִּשְׁחָט אוּנ מֶען הָט דֶעם פַּר גְשָׁאכְטֶן וַיִּקַּח אוּנ מֹשֶׁה הָט גִינוּמֶען דָם בְּלוּט וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ אוּנ עֶר הָט גִיגֶעבֶּן אוֹיף דִי ווִינְקְלֶען פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ סָבִיב אַרוּם בְּאֶצְבָּעוֹ מִיט זַיין פִינְגֶער וַיְחַטֵּא אוּנ עֶר הָאט גִירֵיינִיקְט דֶעם מִזְבֵּחַ עֶר זָאל וֶוערִין הֵיילִיג וְאֶת הַדָּם אוּנ דָם אִיבְּרִיגֶע בְּלוּט יָצַק הָאט עֶר אוּס גְגָאסֶן צוּם אָפּ גְרוּנְד פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ אוּנ דֶר מִיט הָט עֶר אִים גֶהֵיילִיגְט לְכַפֵּר עָלָיו צוּ כַּפָּר גֶעבֶּן אוֹיף אִים אַז אֵיימֶר וֶועט זִינְדִיגֶן אוּנ וֶועט בְּרֶענְגֶען אַקָּרְבָּן אוּנ וֶועט מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וֶועט דִי זִינְד פַר גֶעבֶּן וֶוערֶן: (טז) וַיִּקַּח וגו' אוּנ עֶר הָאט

הַמִּזְבֵּחָה׃ יז וְאֶת־הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ
וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ שָׂרַף בָּאֵשׁ
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ יח וַיַּקְרֵב אֵת אֵיל הָעֹלָה
וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־
רֹאשׁ הָאָיִל׃ יט וַיִּשְׁחָט וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה
אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ כ וְאֶת־
הָאַיִל נִתַּח לִנְתָחָיו וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה
אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתָחִים וְאֶת־
הַפָּדֶר׃ כא וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־
הַכְּרָעַיִם רָחַץ בַּמָּיִם וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה
אֶת־כָּל־הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא
לְרֵיחַ־נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ששי
כב וַיַּקְרֵב אֶת־הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל
הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל׃ כג וַיִּשְׁחָט ׀

אונקלוס

לְמַדְבְּחָא׃ יז וְיָת תּוֹרָא
וְיָת מַשְׁכֵּהּ וְיָת בִּסְרֵהּ
וְיָת אָכְלֵהּ אוֹקִיד בְּנוּרָא
מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא
דִּי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
יח וְקָרִיב יָת דִּכְרָא
דַּעֲלָתָא וּסְמָכוּ אַהֲרֹן
וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל
רֵישׁ דִּכְרָא׃ יט וּנְכֵס
וּזְרַק מֹשֶׁה יָת דְּמָא עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
כ וְיָת דִּכְרָא פַּלֵּג לְאֶבְרוֹהִי
וְאַסֵּק מֹשֶׁה יָת רֵישָׁא
וְיָת אֶבְרַיָּא וְיָת תַּרְבָּא׃
כא וְיָת גַּוָּא וְיָת כְּרָעַיָּא
חַלִּיל בְּמַיָּא וְאַסֵּק מֹשֶׁה
יָת כָּל דִּכְרָא לְמַדְבְּחָא
עֲלָתָא הוּא לְאִתְקַבָּלָא
בְרַעֲוָא קֻרְבָּנָא הוּא קֳדָם
יְיָ כְּמָא דִּי פַּקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה׃ כב וְקָרִיב יָת דִּכְרָא
תִּנְיָנָא דְּכַר קֻרְבָּנַיָּא
וּסְמָכוּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת
יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דִּכְרָא׃
כג וּנְכֵס וּנְסִיב מֹשֶׁה מִן
דמא

תולדות אהרן

ויקרב יומא ה. סכ״ב זבחים פ.

רש״י

מעט מן הכבד עמה: (כב) איל המלאים. איל השלמים שמלואים ל׳ שלמים ח שממלאים ומשלימים את הכהנים

שפתי חכמים

ח שמלואים דכתיב הכא אינו ל׳ חינוך אלא ל׳ שלמים שממלאים ומשלימים וכו׳: פ דק״ל למה לא כתיב ותלת מלה שמן כריסא דקרא או כסיפא דקרא

פירוש לתורת אלהים

גנומען פון דעם פר גאר דעם חלב וואס איז אויף דיא איננווייניגסטע זאכען ואת יותרת וגו׳: (יז) ואת הפר ואת עורו און דעם פר מיט זיין פעל מיט זיין פלייש ואת פרשו וגו׳ און זיין מיסט האט ער פר ברענט אין פייער אוסען ווייניג פון דר מחנה אזו ווי גאט האט געשאפט צו משה: (יח) ויקרב און ער האט גמאכט גנעהנן דעם ווידר וואס מען האט גבראכט פר אקרבן עולה ויסמכו האבן אהרן מיט זיינע זיהן אן גילעהנט זייערע הענט אויף דעם קאפ פון דעם איל: (יט) וישחט און מען האט דעם איל גישאכטן ויזרוק וגו׳ און משה האט גישפרענגט דם בלוט ארום דעם מזבח: (כ) ואת האיל און דעם איל נתח לנתחיו האט ער צו שניטן אויף שטיקר ויקטר האט משה מקטיר גוועזן דעם קאפ מיט דיא שטיקר ואת הפדר און די חלב: (כא) ואת הקרב און די איננווייניגסטי זאכן ואת הכרעים און די קניען רחץ האט ער גיוואשן אין וואסער ויקטר האט משה מקטיר גיוועזן גאר דעם איל אויף דעם מזבח עולה הוא דס איז איין עולה לריח ניחוח צו אגישמאקן ריח אשה הוא ליי דס איז אפייער אפער צו גאט כאשר צוה יי את משה ווי גאט האט גבאטן צו משה: (כב) ויקרב און ער האט גמאכט גינעהנן דעם אנדערין איל דעם איל פון די מלואים ויסמכו און אהרן מיט זיינע זיהן האבן אן גילעגט זייערע

העגד

וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן
אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית
וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃ כד וַיַּקְרֵב
אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם
עַל־תְּנוּךְ אָזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן
יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית
וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב׃ כה וַיִּקַּח אֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־
הָאַלְיָה וְאֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי
הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וְאֵת שׁוֹק
הַיָּמִין׃ כו וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר ׀ לִפְנֵי
יְהוָה לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת
לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם
עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין׃
כז וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל
כַּפֵּי בָנָיו וַיָּנֶף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי

דְּמָא וִיהַב עַל רוּם
אוּדְנָא דְאַהֲרֹן דְּיַמִּינָא
וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ דְּיַמִּינָא
וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵהּ דְּיַמִּינָא׃
כד וְקָרֵיב יָת בְּנֵי אַהֲרֹן
וִיהַב מֹשֶׁה מִן דְּמָא עַל
רוּם אוּדְנֵיהוֹן דְּיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן יְדֵיהוֹן דְּיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן רַגְלֵיהוֹן דְּיַמִּינָא
וּזְרַק מֹשֶׁה יָת דְּמָא עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
כה וּנְסֵיב יָת תַּרְבָּא וְיָת
אֲלִיתָא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי
עַל גַּוָּא וְיָת חֲצַר כַּבְדָּא
וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת
תַּרְבְּהֶן וְיָת שׁוֹקָא
דְּיַמִּינָא׃ כו וּמִסַּלָּא
דְּפַטִּירַיָּא דִּי קֳדָם יְיָ
נְסֵיב גְּרִצְתָּא פַּטִּירָא
חֲדָא וּגְרִצְתָּא דִּלְחֵם
מְשַׁח חֲדָא וְאֶסְפּוֹג חַד
וְשַׁוִּי עַל תַּרְבַּיָּא וְעַל
שׁוֹקָא דְּיַמִּינָא׃ כז וִיהַב
יָת כֹּלָּא עַל יְדֵי אַהֲרֹן
וְעַל יְדֵי בְנוֹהִי וַאֲרֵים
יָתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ׃
ונסיב

רש״י

בכהונתם: (כו) וחלת לחם שמן. היא רבוכה שהיה מרבה בה שמן ט כנגד החלות והרקיקין כך מפורש במנחות:

פירוש לתורת אלהים

הענד אויף דעם קאפּ פון דעם איל: (כג) וַיִּשְׁחָט און מען האט גשאכטן דעם איל וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ משה האט גנומן פון דיא בלוט וַיִּתֵּן און האט גיגעבן אויף דעם לעפּיל פון דעם רעכטן אויער פון אַהֲרֹן וְעַל בֹּהֶן און אויף דעם דום יָדוֹ הַיְמָנִית פון זיין רעכטע האנד וְעַל בֹּהֶן און אויף דעם דום רַגְלוֹ הַיְמָנִית פון זיין רעכטן פוס: (כד) וַיַּקְרֵב און ער האט גמאכט גנעהן די קינדר פון אַהֲרֹן וַיִּתֵּן און משה האט גגעבן פון דעם בלוט פון דעם איל עַל תְּנוּךְ אויף דעם לעפּיל פון זייער רעכטן אויער וְעַל און אויף דעם דוים פון זייער רעכטע האנד וְעַל בֹּהֶן און אויף דעם דוים פון זייער רעכטין פוס און דער נאך האט משה גשפּרענגט דם איבריגע בלוט ארום דעם מִזְבֵּחַ: (כה) וַיִּקַּח און ער האט גנומן אֶת הַחֵלֶב וְאֶת הָאַלְיָה וכו': (כו) וּמִסַּל הַמַּצּוֹת און פון דעם קארב מיט מצות אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וואס איז פר גאט אין אוהל מועד לָקַח האט ער גנומן חַלַּת מַצָּה אַחַת איין קוכן פון מצה וְחַלַּת און איין קוכן וואס איז גמישט מיט אייל וְרָקִיק און איין דין קיכול וַיָּשֶׂם און ער האט גטאן די חלות אויף די חֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין און אויף דעם רעכטן שענקיל: (כז) וַיִּתֵּן און ער האט דם אלץ גגעבן עַל כַּפֵּי אויף די הענד פון אַהֲרֹן און אויף די הענד פון זיינע קינדר וַיָּנֶף און ער האט אויף גיהובין זייא אויף

יְהוָֹה׃ כח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל
כַּפֵּיהֶם וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה
מִלֻּאִים הֵם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא
לַיהוָֹה׃ כט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הֶחָזֶה
וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָֹה מֵאֵיל
הַמִּלֻּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמָנָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָֹה אֶת־מֹשֶׁה׃ שביעי ל וַיִּקַּח
מֹשֶׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם
אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּז עַל־אַהֲרֹן עַל־
בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ
וַיְקַדֵּשׁ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־
בָּנָיו וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ׃ לא וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו בַּשְּׁלוּ
אֶת־הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשָׁם
תֹּאכְלוּ אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל

אונקלוס

כח וּנְסִיב מֹשֶׁה יָתְהוֹן
מֵעַל יְדֵיהוֹן וְאַסֵּיק
לְמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא
קֻרְבָּנַיָּא אִנּוּן לְאִתְקַבָּלָא
בְרַעֲוָא קֻרְבָּנָא הוּא
קֳדָם יְיָ׃ כט וּנְסִיב
מֹשֶׁה יָת חַדְיָא
וַאֲרִימֵהּ אֲרָמָא קֳדָם יְיָ
מִדְּכַר קֻרְבָּנַיָּא לְמֹשֶׁה
הֲוָה לְחֳלָק כְּמָא דִי
פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
ל וּנְסִיב מֹשֶׁה מִמִּשְׁחָא
דִרְבוּתָא וּמִן דְּמָא דִי
עַל מַדְבְּחָא וְאַדִּי עַל
אַהֲרֹן עַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל
בְּנוֹהִי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי
עִמֵּהּ וְקַדִּישׁ יָת אַהֲרֹן
יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיָת בְּנוֹהִי
וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּהּ׃
לא וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
וְלִבְנוֹהִי בַּשִּׁילוּ יָת
בִּסְרָא בִּתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא וְתַמָּן תֵּיכְלוּן יָתֵהּ

בעל הטורים

(כח) מלואים. חסר כתיב כי נהפך להם לתוגה [שמתו נדב ואביהוא]׃

תו"א בשלו את זבחים ט.

רש"י

(כח) ויקטר המזבחה. משה שמש כל ז' י ימי המלואי' בחלוק לבן: על העולה. אחר העולה כ ולא מצינו שוק של שלמים קרב

שפתי חכמים

ורקיק שמן והוה כמו קאי אכל מה דכתיב לעיל מיניה ומפ' וכו'׃ י כ' הרא"ם לא ידעתי למה פירש כאן ולא בויקח משה את הדם וגו' וכל הנמשכים אחריו שכל השימושים היו על ידי משה. ושמא י"ל שהמתין עד סוף כל שימושו של משה עכ"ל. ועוד יש לומר דקשה לרש"י למה הקטירו השוק על המזבח כי לא מצינו בשום שוק של שלמים שהקטירו וכמ"ש רש"י בסמוך. ומתרץ משה היה משמש וכו' וגבי חזה ושוק כתיב לאהרן ובניו יהיה למנה מ"ה הקטיר המזבחה ולא נתנה לו למנה אלא החזה כדי לעשות היכר בינו ובין אהרן ובניו כי הם היו כהנים והוא היה לוי ולא שמש אלא בשבעת ימי המלואים והיכר זה עשה הקדוש ברוך הוא ·בינו ובין הכהנים בני אהרן׃ כ ולא על ממש דהא כבר הקטיר את העולה

פירוש לתורת אלהים

הייבונג פר גָאט׃ (כח) וַיִּקַּח אונ משֶׁה הָט גנומֶן די אַלֶע זַאכֶן וָוס פְריֶער איז גשְׁטַאנֶען פון זַייעֶרֵי הֶענְד וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה אונ הָט מַקְטִיר גיוֶועֶן אוף דֶעם מִזְבֵּחַ עַל הָעוֹלָה נָאךְ דֶר עוֹלָה מִלּוּאִים הֵם · זֵיי וֶוענֶען דֶר פִילוּנְג מִיט די קָרְבָּנוֹת וֶוערֶען אַהֲרֹן מִיט די קִינְדֶער דֶער פִילְט צוּ דֶר כְּהוּנָּה לְרֵיחַ אַגִישְׁמַאקֶר רֵיחַ אִשֶּׁה אַפַייֶער אָפֶּער צוּ גָאט׃ (כט) וַיִּקַּח אונ משֶׁה הָט גנומֶן די בְּרוּסְט וַיְנִיפֵהוּ אונ הָאט זִיא אוף גְהוֹבֶן איין אוף הֵייבוּנְג צוּ גָאט מֵאֵיל הַמִּלּוּאִים פון דֶעם אַיִל הַמִּלּוּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמָנָה איז די בְּרוּסְט גוֶועֶן צוּ משֶׁה צוּ אַנְאָב כַּאֲשֶׁר ווי גָאט הָאט גבָאטֶן צוּ משֶׁה׃ (ל) וַיִּקַּח משֶׁה אונ משֶׁה הָט גנומֶן מִשֶּׁמֶן פון דֶעם אייל הַמִּשְׁחָה דָאס זַאלְבּוּנְג

אונ פון דֶעם בְּלוּט וָוס אוף דֶעם מִזְבֵּחַ וַיַּז וכו' אונ עֶר הָט גְשְׁפְּרֶענְגְט אוף אַהֲרֹן אונ זַיינֶע קְלֵיידֶר אונ אוף זַיינֶע זִיהְן אונ אוף דיא קְלֵיידֶר פון זַיינֶע זִיהְן אִתּוֹ מִיט אִים כְּלוֹמֶר בְּשַׁעַת עֶר הָאט גישְׁפְּרֶענְגְט אויף אַהֲרֹן הָט עֶר אוף זַיינֶע קְלֵיידֶר אונ אויף זַיינֶע זִיהְן מִיט זַייעֶרֵי קְלֵיידֶער אוךְ גשְׁפְּרֶענְגְט וַיְקַדֵּשׁ אונ עֶר הָט גְהֵיילִיגְט אֶת אַהֲרֹן אַהֲרֹן אונ זַיינֶע זִיהְן מִיט זַייעֶרֵי קְלֵיידֶער הָאט עֶר אויךְ גִיהֵיילִיגְט אִתּוֹ מִיט אִים׃ (לא) וַיֹּאמֶר אונ משֶׁה הָט גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן אונ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער בַּשְּׁלוּ קָאכְט דָס פְלֵייש פון דֶעם אֵיל הַמִּלּוּאִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד פַר דֶר טִיר פון דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וְשָׁם תֹּאכְלוּ אוֹתוֹ אונ דָארְט זָאלְט איר אִים עֶסִין וְאֶת הַלֶּחֶם

הַמִּלֻּאִים כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי לֵאמֹר אַהֲרֹן
וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ׃ לב וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר
וּבַלָּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ׃ מפטיר
לג וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ
שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יְמֵי
מִלֻּאֵיכֶם כִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא
אֶת־יֶדְכֶם׃ לד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם
הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם׃ לה וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ
יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי־
כֵן צֻוֵּיתִי׃ לו וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֵת

וְיָת לַחְמָא דִּי בְּסַל
קֻרְבָּנַיָּא כְּמָא דִּי פַּקֵּדִית
לְמֵימַר אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי
יֵיכְלֻנֵּהּ׃ לב וּדְאִשְׁתְּאַר
בְּבִשְׂרָא וּבְלַחְמָא בְּנוּרָא
תּוֹקְדוּן׃ לג וּמִתְּרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא לָא תִפְּקוּן שִׁבְעָה
יוֹמִין עַד יוֹם מִשְׁלַם יוֹמֵי
קֻרְבָּנֵיכוֹן אֲרֵי שִׁבְעָא
יוֹמִין יְקָרֵב יָת קֻרְבָּנְכוֹן׃
לד כְּמָא דִי עֲבַד בְּיוֹמָא
הָדֵין פַּקִּיד יְיָ לְמֶעְבַּד
לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן׃ לה וּבִתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא תֵּיתְבוּן יְמָם
וְלֵילֵי שִׁבְעָא יוֹמִין וְתִטְּרוּן
יָת מַטְּרַת מֵימְרָא דַּייָ וְלָא
תְמוּתוּן אֲרֵי כֵן
אִתְפַּקֳּדִית׃ לו וַעֲבַד

תו"א כאשר יומא ב ג ד. תשבו סוכה מג:

בעל הטורים

(לד) לעשת. חסר ו' דאמרינן בפ"ק דיומא לעשות זו מעשה פרה שהיו מזין עליו כל ששה ימים ולא היו מזין עליו בשבת:

רש"י

בכל מקום חוץ מזה: (לד) צוה ה' לעשות. כל שבעת ל הימים ורז"ל דרשו לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים וללמד שכהן גדול טעון פרישה קודם יום הכפורים מ שבעת ימים וכן הכהן השורף את הפרה: (לה) ולא תמותו. הא אם לא תעשו כן הרי נ אתם חייבים ס מיתה: (לו) ויעש אהרן ובניו. להגיד שבחן ע

שפתי חכמים

קודש שחיטתו של זה אהיל: ל פי' מקרא קצר הוא והיה צריך להיות כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשו' כל ז' הימים דאם הי' כאשר עשה ביום הזה דבוק למעלה עם שבעת ימים ימלא את ידכם כאשר עשה ביום הזה א"כ כאשר צוה ה' לעשו' ישאר לבדו ואין לו טעם. אבל רז"ל פירשו לעשות זה מעש' פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים וא"כ לפי מדרשם צ"ל שהם מדובקי' כאשר עש' ביום הזה עם הקודם לו ומאמר צוה ה' לעשות מאמר בפ"ע הוא שהשם צוה לעשות מעשה הפרה ולכ"ג לכפר עליכם ביה"כ ע"י פרישת שבעת ימים: מ כמו שצריך אלו ימים בכאן כך צריך התם: נ דאם לא כן שנכתב לדיוקא צ"ל למיכתב כלל. ולא תמותו ודאי לא ימותו כשישמרו מצות ה' אלא ודאי נכתב לדיוקא: ס פי' שמכלל לאו אתה שומע הן ומפני שכוונת המקרא הזה אינו רק להענים למי שלא יעשה כן ולא לומר שאם יעשה כן לא ימות כיון דעיקר הגיזום הוא המיתה הוצרך רש"י לו' כאן שמכלל לאו אתה שומע הן וכאילו אמר שאם לא תעשו כן תמותו: ע דאם לא כן ל"ל למיכתב ויעש פשיטא לדיק כמותו ח"ו לא יעשה מה שצוה לו הקב"ה. כ' הרא"ם וכן דרשו במכילתא גבי דבר אל בני ישראל וישובו וגו' ויעשו כן ובפרשת אחרי גבי ויעש כאשר צוה ה' את משה וגו' ובפרשת בא אל פרעה גבי וילכו ויעשו בני ישראל וגו'. ובפ' בהעלותך גבי כאשר צוה ה' את משה וגו' אבל בפ' בהעלותך גבי ויעשו את הפסח וגו' לא פירשו כלום. ושמא מפני שסמכו על מה שדרשו בפסח עצמו בפ' בא עכ"ל. ול"נ מה שלא פירשו בפ' בהעלותך גבי ויעשו את הפסח וגו' מפני שכל אותה פרשה מדברת בגנותן של ישראל כמו שפי' רש"י שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא עשו פסח אלא זה וכו' מ"ה לא דרשו גבי אותו ויעשו וגו' כמו בשאר וק"ל. עוד כתב הרא"ם אך בפ'

פירוש לתורת אלהים

אונ דם ברוט אֲשֶׁר בְּסַל וָוס איז אין קארב זָאלְט איר אויך עֶסֶן פַּר דֶר טיר פון דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי אַזוֹ וִוי איך בין גֶבָאטֶן גֶוָוארֶן פון גָאט לֵאמֹר איך זָאל אייך זָאגֶן אַהֲרֹן וּבָנָיו אַהֲרֹן מיט זַיינֶע קִינְדֶער זָאלִין דָם עֶסִין: (לב) וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר וָוס עֶס וֶועט בְּלַייבֶּן פון דֶעם פְלֵייש וּבַלָּחֶם אונ פון דֶעם בְּרוֹיט וָוס איר וֶועט דֶעם טָאג נִיט אוֹיף עֶסִין בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ זָאלְט איר אין פַייעֶר פַאר בְּרֶענֶען: (לג) וּמִפֶּתַח אונ פון דֶער טִיר פון דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד זָאלְט איר נִיט אַרוֹיס גֵיין זִיבִּין טָאג עַד יוֹם בִּיז אין דֶעם טָאג מְלֹאת עֶס וֶועט דֶר פִילְט וֶוערֶן יְמֵי דִי טֶעג מִלֻּאֵיכֶם פון אֵייעֶרֶע מִלּוּאִים כִּי שִׁבְעַת יָמִים וָוארוּם זִיבֶּן טֶעג יְמַלֵּא אֶת יֶדְכֶם זָאל דֶר פִילְט וֶוערִין אֵייעֶרֶע הֶענְד דִי טֶעג פון דִי מִלּוּאִים נָוֶעט גִיוֶוערִין זִיבֶּן טָאג: (לד) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה אַזוֹ וִויא עֶר הָאט גֶטָאן דֶעם טָאג צִוָּה יְיָ הָט גָאט גֶבָאטִין צוּ טָאן לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם צוּ פַר גֶעבֶּן אוֹיף אַייךְ אַזֶעלְכִי קָרְבָּנוֹת וִוי מֶען הָט מַקְרִיב גֶוֶוען דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג פון דִי מִלּוּאִים אַזוֹ הָט גָאט גֶהֵייסֶן מֶען זָאל אַלִי זִיבֶּן טָאג אַזֶעלְכֶע קָרְבָּנוֹת מַקְרִיב זַיין אִיטְלִיכֶן טָאג בִּזוּנְדֶר: (לה) וּפֶתַח אונ אין דֶר טִיר פון דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד זָאלְט איר זִיצֶן זִיבֶּן טָאג טֶעג אונ נֶעכְט וּשְׁמַרְתֶּם אונ איר זָאלְט הִיטֶן דָאס הִיטוּנְג פון גָאט וְלֹא תָמוּתוּ אונ איר זָאלְט נִיט שְׁטַארְבֶּן אַז איר וֶועט אַזוֹ נִיט טָאן זֶענְט איר חַיָּיב מִיתָה כִּי וָוארוּם אַזוֹ בִּין איך גֶיבָּאטִין גִיוָוארִין פוּן

כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ ס ס ס

לו. ל"ו סימן : ומפטירין כה אמר ה' צבאות (בירמיה סימן ז') :

אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת כָּל פִּתְגָּמַיָּא דִּי פַקִּיד יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה׃ ס ס ס

שפתי חכמים

קרח גבי ויעש משה בענין המטות שלא דרשו כלום לא ידעתי למה עכ"ל. ול"נ משום דלא שייך בו לדרוש התם להגיד שבחו וכו' כיון שהוא שלוחו של מקום דחזקה שליח עושה שליחותו ואין זה שבח לשליח כשעושה שליחות המשלחו אבל ישראל ואהרן וכניו עשו ע"פ דברו של משה ולא שינו מכל אשר נוה להם והאמינו לשליחותו על זה שייך למדרש להגיד שבחן כנ"ל. וק"ל : חסלת פרשת צו :

רש"י

שלא הטו ימין ושמאל : חסלת פרשת צו

פירוש לתורת אלהים

גאט : (לו) וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אונ אהרן מיט זיינע זיהן האבען גיטאן אֵת כָּל הַדְּבָרִים דיא אלע זאכען אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וואס גאט האט זייא גיבאטען בְּיַד מֹשֶׁה דורך משה :

הפטרת צו (בירמיה סימן ז')

כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו על־זבחיכם ואכלו בשר: כי לא־
דברתי את־אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על־דברי עולה
וזבח: כי אם־את־הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים
ואתם תהיו־לי לעם והלכתם בכל־הדרך אשר אצוה אתכם למען ייטב לכם: ולא שמעו
ולא־הטו את־אזנם וילכו במעצות בשררות לבם הרע ויהיו לאחור ולא לפנים: למן־
היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה ואשלח אליכם את־כל־עבדי
הנביאים יום השכם ושלח: ולוא שמעו אלי ולא הטו את־אזנם ויקשו את־ערפם הרעו
מאבותם: ודברת אליהם את־כל־הדברים האלה ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא
יענוכה: ואמרת אליהם זה הגוי אשר לוא־שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר
אבדה האמונה ונכרתה מפיהם: גזי נזרך והשליכי ושאי על־שפים קינה כי מאס יהוה
ויטש את־דור עברתו: כי־עשו בני־יהודה הרע בעיני נאם־יהוה שמו שקוציהם בבית

°הוציאי קרי

פירוש ע"ט

כה אמר יי אזוי הט גזאגט גאט צבאות דר וואס הערשט איבר גאר די וועלט אלהי ישראל דר גאט פון די ישראל עולותיכם אייערי עולות וואס איר ברענגט צו מיר מקריב זיין ספו מערט זיי בעסר מקריב צו זיין אוף אייערי שלמים ואכלו וועט איר עסין דם פלייש גאט זאגט וואס בדארפן זיי עולות וואס ווערט פאר ברענט אין גאנצן אונ עס איז דאך שלא לרצון בעסר לאזין זיי שלמים מקריב זיין וועלן זיי חאטשי עסין דאס פלייש כי לא ווארום איך האב ניט גרעט מיט אייערע עלטערען ולא צויתים אונ איך האב זייא ניט גבאטן ביום אין דעם טאג וואס איך האב זיי אוס גצוגן פון דעם לאנד מצרים על זיי זאלן מקריב זיין עולה אונ שעכטונג כי אם נאר די רייד. צויתי האב איך זיי גיבאטן צו זאגן שמעו פאר נעמט מיין קול והייתי אונ איך וועל זיין צו אייך אגאט ואתם אונ איר וועט צו מיר זיין איין פאלק והלכתם אונ איר זאלט גיין אין אלע וועגן אשר וואס איך טוא אייך גביטן למען דרום ייטב עס זאל אייך גוט זיין ולא שמעו אונ זיי האבן ניט גיהערט ולא הטו אונ זייא האבין ניט גינייגט זייערע אויערן וילכו אונ זיי זענען גיגאנגן מיט זייערע עצות בשרירות מיט דעם זעהונג פון זייער שלעכט הארץ ויהיו אונ זיי זענין גוועזן אין מיין דינסט לאחור אינטער זיך ולא אונ ניט פאר זיך למן היום פון דעם טאג אשר וואס אייערע עלטערן זענען ארויס גיגאנגן פון דעם לאנד מצרים עד היום הזה ביז דעם טאג ואשלח אונ איך האב גשיקט צו אייך אלי מיינע קנעכט די נביאים יום אלי טאג השכם האב איך זיי פרי גשיקט ולא שמעו אונ זיי האבן ניט גהערט צו מיר אונ האבן ניט גנייגט זייערי אויערן ויקשו אונ זיי האבן הארט גמאכט זייער אקון הרעו זייא האבן גאיבלט מאבותם מיין פון זייערע עלטערן זאגט גאט צום נביא ודברת אונ דוא וועסט רידן צו זיי גאר די רייד ולא ישמעו אונ זייא וועלן ניט צו הערן צו דיר וקראת אונ דו וועסט רופן צו זיי ולא אונ זייא וועלין דיר ניט ענטפערן ואמרת זאלסטו זאגין צו זיי זה הגוי דם פאלק אשר וואס זייא האבין ניט גהערט דעם קול פון גאט אלהיו זיין גאט ולא לקחו אונ זיי האבן ניט פר נומן קיין שטראף אבדה עס איז פר לארן גווארן די אמונה ונכרתה אונ עס איז פר שניטן גווארן פון זייער מול גזי שנייד אפ דייני האר והשליכי אונ ווארף אוועק ושאי אונ הייב אוף על שפים אוף די הייך. קינה איין קלאג כי ווארום גאט הט פר מיאוסט ויטש אונ הט פר לאזט דם דור וואס הט עובר גוועזן אוף זייני רייד כי ווארום די קינדר פון יהודה האבן גטאן הרע בעיני וואס עס איז איבל געפעלן

אשר־נקרא־שמי עליו לטמאו: ובנו במות התפת אשר בגיא בן־הנם לשרף את־בניהם
ואת בנתיהם באש אשר לא צויתי ולא עלתה על־לבי: לכן הנה ימים באים נאם־יהוה
ולא־יאמר עוד התפת וגיא בן־הנם כי אם־גיא ההרגה וקברו בתפת מאין מקום: והיתה
נבלת העם הזה למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד: והשבתי | מערי
יהודה ומחצות ירושלם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה כי לחרבה תהיה
הארץ: בעת ההיא נאם־יהוה °ויוציאו את־עצמות מלכי־יהודה ואת־עצמות שריו ואת־
עצמות הכהנים ואת | עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי־ירושלם מקבריהם: ושטחום
לשמש ולירח ולכל | צבא השמים אשר אהבום ואשר עבדום ואשר הלכו אחריהם
ואשר דרשום ואשר השתחוו להם לא יאספו ולא יקברו לדמן על־פני האדמה יהיו:

°יוציאו קרי

פירוש ע"ט

אין די אויגן פון גאט נאום יי' אזו זאגט גאט שמו זייא האבן גטאן זייער אום ווערדיקייט אין דעם הויז וואס מיין נאמן איז דרויף גרופן מיינט מען דס ביהמ"ק לטמאו צו פר אום ריינינגן אים ובנו אונ זיי האבן גבויעט את במות די פוקדיגע ע"ב'דת כוכבים אשר בגיא וואס אין דעם טאל רש"י שרייבט זיי האבן גהאט איין עבודת כוכבים פון קופר וואס זיא הייסט מולך פלעגין זייא פון הינטן איין הייצן איז זיא גיווארין זייער הייס האבן זיי גנומן דס קינד וואס דר פאטר הט גבראכט פר אקרבן אונ האבן עס ארויף גזעצט אויף די הענד פון דעם מולך איז דס קינד פר ברענט גווארן מחמת היץ אונ די כומרים פלעגן פויקן כדי דר פאטר זאל ניט הערן ווי דאס קינד שרייעט דרום ווערט דיא עבודת כוכבים גרופן במות התופת ווארום התופת איז טייטש פויקן בן הינום דר זוהן ברומט אונ שרייעט זאגט גאט די עבודת כוכבים האבן זיי גבויעט לשרוף צו פר ברענן את בניהם זייערי קינדר ואת בנותיהם אונ זייערע טעכטר באש אין פייער אשר וואס איך האב ניט גבאטן זיי זאלן דס טאן ולא עלתה אונ עס איז ניט אויף גגאנגן אויף מיין הארץ לכן דרום הנה וועלן קומן אזעלכי טעג נאום יי' זאגט גאט ולא יאמר וועט שוין ניט גזאגט אונ גהייסן ווערן דס ארט תופת אונ גיא בן הנום כי גיא דען נייערט טאל וואס פיל זענן דארט גהרגית גווארן וקברו אונ מען וועט בגראבן הרוגים ביי דעם ארט תופת מאין מחמת קיין ארט וועט ניט זיין אזו פיל הרוגים וועט זיין והיתה אונ עס וועט זיין נבלת דיא טוטע לייבר פון דעם פאלק למאכל צו עסין צו די פייגיל וואס זיי פליהן אונטערן הימל ולבהמת אונ צו די בהמות פון דר ערד ואין מחריד אונ עס וועט ניט זיין קיין דר שרעקר אוועק צו טרייבען זיי והשבתי אונ איך וועל פאר שטערין מערי פון דיא שטעט פון יהודה ומחוצות אונ פון די גאסן פון ירושלים קול ששון אקול פון ששון אונ פון שמחה אקול פון אחתן אונ פון אכלה כי ווארום וויסט וועט זיין דאס לאנד בעת ההיא דיא דאזיגע צייט נאום יי' זאגט גאט יוציאו וועט מען אום ציען די ביינר פון די מלכים פון יהודה ואת עצמות אונ די ביינר פון זייני הארן אונ פון די כומרים אונ פון דיא פאלטשע נביאים ואת עצמות אונ ד' ביינר פון די לייט וואס זיצן אין ירושלים וועלען דיא שונאים אום ציען מקבריהם פון זייערי קברים ושטחום אונ וועלן פר שפרייטין זיי פר דר זונן אונ פאר דר לבנה ולכל צבא אונ פאר אלי הערשאפט פון דעם הימל אשר וואס זיי האבן זיי גידינט ואשר אונ וואס זיי זענען גגאנגן נאך זיי ואשר דרשום אונ וואס זיי האבן גפארשט צוי ואשר אונ וואס זיי האבן זיך גבוקט צו זיי לא יאספו זיי וועלן ניט פאר זאמולט ווערן אונ ניט בגראבען ווערן לדומן צו מיסט וועלען זיי זיין אויף דעם פעלד זאגט דר פסוק חאטשי די מתים וועלן ליגן אין פעלד מיט גרוס בזיון פון דעסט וועגן ונבחר וועט אום דר ווילט זיין דר טוט בעסר איידר דאס לעבען לכל צו

ליקוטי יקרים

והשבתי מערי יהודה וגו' קול ששון וקול שמחה וגו', הקב"ה האט גזאגט איך וועל פאר שטערין פון דיא שטעט פון יהודה די שטימען פון פרייד אונ דיא שטימען פון חתן כלה, צו וואס דארף דר פסוק זאגין די שטימען פון פרייד די שטימען פון חתן כלה, דער פסוק קען דאך זאגין איך וועל שטערין דיא פרייד פון אלע מענטשין אונ דיא פרייד פון חתן כלה, צו וואס זאגט דר פסוק קול ששון קול חתן קול כלה, צו וואס דארף מען דיא ווערטער קול קול, נאר דיא ענייני שמחות וואס מענטשין מאכין, אפילו דיא שמחות זענען גאנץ גרוס פון דעסטוועגין גיהער דיא שמחה צוא דער צייט, אוב עס איז אפריילינע צייט אין שטאט, אונ איינער מאכט אשמחה, ער מאכט חתונה אקינד, האבן אלע פערגעניגן צו הערין דיא מוזיק וואס שפילט אונ אלע לויפין זעהן די חופה, די געסט זענען פריילך אויף די חתונה, אז עס טרעפט ח"ו אצרה אין אשטאט אונ די צרה איז זייער גרוס, אונ איינער פון זיי דארף מאכן אחתונה זיין קינד, מאכט ער די חתונה אין דער שטיל, מוזיק שפילט ניט, אפילו אין הארצין איז ער פריילך, דער חתן כלה זענען פריילך, אבער ווייזין די שמחה פר אנדערי מענטשין טארין זיי ניט, דריבר זאגט דר פסוק איך וועל פר שטערין פון די שטעט פון יהודה קול ששון וקול שמחה, אפילו עס וועט זיין שמחות, אבער אין דר שטיל אן קולות, ווייל כי לחרבה יהיה כל הארץ, דיא גאנצע לאנד וועט זיין טרויעריג אויף אירע צרות אונ וויסטקייט, וועט מען ניט וועלן הערן די שטימע פון שמחות, אבר ווען הקב"ה איז גיקומן טרייסטין די יודין האט ער גיזאגט עוד ישמע בערי יהודה, עס וועט גיהערט ווערין אין די שטעט פון יהודה אונ אין דיא גאסין פון ירושלים קול ששון וקול שמחה, פריילכקייט מיט קולות פון מוזיק אונ גיזאנג, ווייל אלי יודין וועלין זיין פריילך ווענין די הילף פון הקב"ה וואס ער וועט זיי העלפין, וועלין אלי יודין מאכן פריילכע שמחות:

וְנִבְחַר מָוֶת מֵחַיִּים לְכֹל הַשְּׁאֵרִית הַנִּשְׁאָרִים מִן־הַמִּשְׁפָּחָה הָרָעָה הַזֹּאת בְּכָל־הַמְּקֹמוֹת הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת׃ כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה אַל־יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְאַל־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ אַל־יִתְהַלֵּל עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ׃ כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדֹעַ אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי־בְאֵלֶּה חָפַצְתִּי נְאֻם־יְהוָה׃

פירוש ע"ט

אַלֶע אִיבֶּר בְּלַייבּוּנְג פוּן דִי יִשְׂרָאֵל הַנִּשְׁאָרִים וָוס זַיי זֶענֶען גִבְלִיבֶּן מִן פוּן דֶר שְׁלֶעכְטֶער מִשְׁפָּחָה בְּכָל אִין אַלִי עֶרְטֶער וָוס זַיי זֶענֶען גִבְלִיבֶּן אֲשֶׁר וָואס אִיךְ הָאבּ זַייא דָארְטֶן פַר שְׁטוֹסֶן נְאוּם יְיָ דָס זָאגְט גָאט צְבָאוֹת וָוס עֶר הֶערְשְׁט אִיבֶּר אַלִי הֶערְשַׁאפְט כֹּה אָמַר יְיָ אַזוֹ הָט גָאט גְזָאגְט אַל יִתְהַלֵּל עֶר זָאל זִיךְ נִיט לוֹבֶּן אַחָכָם מִיט זַיין חָכְמָה וְאַל אוּנ אַגִבּוֹר זָאל זִיךְ נִיט לוֹבֶּן מִיט זַיין גְבוּרָה אַל יִתְהַלֵּל אֵיין עוֹשֶׁר זָאל זִיךְ נִיט לוֹיבֶּען מִיט זַיין עֲשִׁירוּת כִּי נָאר מִיט דֶעם יִתְהַלֵּל זָאל זִיךְ לוֹבֶּן הַמִּתְהַלֵּל דֶר וָוס לוֹבְּט זִיךְ הַשְׂכֵּל דֶר וָוס הִיט מַיינֶע מִצְוֹת כִּי אֲנִי יְיָ וָוארוּם אִיךְ גָאט עוֹשֶׂה טוּ תָּמִיד חֶסֶד אוּנ מִשְׁפָּט אוּנ צְדָקָה בָּאָרֶץ צוּ דִי מֶענְטְשֶׁן וָוס זֶענֶען אוֹיף דֶר עֶרְד כִּי בְאֵלֶּה וָוארוּם אִין דִי וָואס זַיי הִיטֶן מַיינֶע מִצְוֹת חָפַצְתִּי טוּ אִיךְ בַּגֶערִין נְאוּם יְיָ אַזוֹ זָאגְט גָאט׃

מנין המצות בסדר שמיני יש י"ז מצות ד' עשין וי"א לאוין

[קמט] (לאו פב) שלא יכנסו הכהנים למקדש פרועי ראש דהיינו מגודלי שער כאבלים שנאמר ראשיכם אל תפרעו׃
[קנ] (לאו פג) שלא יכנסו שם הכהנים קרועי בגדים שנאמר ובגדיכם לא תפרומו׃
[קנא] (לאו פד) שלא יצאו הכהנים מן המקדש בשעת עבודה שנא' ומפתח אהל מועד לא תצאו׃
[קנב] (לאו פה) שלא להכנס למקדש כשהוא שתוי יין ולא שאר דברים המשכרים שנא' יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד׃
[קנג] (עשה סח) לבדוק סימני בהמה וחיה כשנרצה לאוכלם שיהיו מעלה גרה ושוסעת שסע שנא' זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו׃
[קנד] (לאו פו) שלא לאכול מבהמה וחיה טמאה שנא' אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הגמל וגו'׃
[קנה] (עשה סט) לבדוק סימני הדגים כשנרצה לאוכלם שיהיה להם סנפיר וקשקשת שנאמר את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו׃
[קנו] (לאו פז) שלא לאכול דג טמא שנאמר ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו׃
[קנז] (לאו פח) שלא לאכול עוף טמא שנאמר ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם׃
[קנח] (עשה ע) לבדוק בסימני החגבים כשנרצה לאוכלם שיהיה להם כרעים ממעל לרגליו שנאמר אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע אשר לו כרעים ממעל לרגליו וגו'׃
[קנט] (עשה עא) להיות השמנה שרצי' הכתובי' בתור' טמאים ומטמאי' שנא' וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ החלד והעכבר וגו'׃
[קס] (עשה עב) להיות כל האוכלין אחר שנתלשו ובא עליהן מים או כל דבר הנקרא משקה*) מכשיר זרעים לטומאה שנא' מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא׃
[קסא] (עשה עג) להיות הנבלה טמאה ומטמאה במגע ובמשא שנא' וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו'׃
[קסב] (לאו פט) שלא לאכול שרץ הארץ שנא' וכל שרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל׃
[קסג] (לאו צ) שלא לאכול מיני שרצים הנולדים בפירות ובזרעים שנא' וכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום וגו'׃
[קסד] (לאו צא) שלא לאכול משרץ המים שנאמר אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ וגו'׃
[קסה] (לאו צב) שלא לאכול מן השרצים המתהוים מן העפוש שנא' ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ׃

*) המסומנים י"ד סח"ע ד"ס

ויקרא ט שמיני — אונקלוס

ט א וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה
א וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְמִינָאָה

תו"א ויהי ביום מגילה י׃

רשב"ם

(א) **ויהי** ביום השמיני. למלואים שהוקם המשכן ונתחנכו כבר אהרן ובניו

בעל הטורים

(א) (ויהי ביום) השמיני קרא משה. בגי' היה ביום ראש חדש ניסן. אמר

שפתי חכמים

א מדכתיב בסוף פרשת צו ופתח אהל מועד תצאו שבעת ימים וגו' ויעש אהרן ובניו וגו' ואח"כ כתיב ויהי ביום השמיני **ודאי קאי** אמה שלפניו אאותן שבעת ימים דדרשינן סמוכות. ועי"ל **דלא בא** הכתוב לסתום אלא לפרש ולמה לא פירש איזה יום היה אלא

רש"י

(א) **ויהי ביום השמיני**. שמיני למלואים א הוא ר"ה ניסן

דעת זקנים מבעלי התוספות

א ויהי ביום השמיני. מצינו קריאה לשובע שנאמר וקראתי אל הדגן והרביתי אותו קריאה לרעב שנאמר כי קרא ה'

ליקוטי יקרים

(א) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו'. דֶער מדרש תנחומא שְׁרַייבְּט דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גְזָאגְט אָמַרְתִּי לַהוֹלְלִים אַל תָּהוֹלוּ, מִיר וַוייסִין אַז מִיט אַה' וֶוערִין פַארְטָאהְשְׁט [פַארְבִּיטְעֶן] אִין לָשׁוֹן קוֹדֶשׁ אִיז גְלַייךְ וִויא עֶס וָואלְט גִישְׁטַאנִין לַחוֹלְלִים אַל תָּחוֹלוּ, דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט גִיזָאגְט אִיךְ הָאבּ גִיזָאגְט צוּ דִי טֶענְצֶער [צוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָוס פְרֵייעֶן זִיךְ מִיט דֶעם גְלִיק פוּן דִיא וֶועלְט] אִיר זָאלְט נִיט טַאנְצִין, אִיר זָאלְט אַייךְ נִיט פְרֵייעֶן, וַוייל אוֹיף דִיא וֶועלְט אִיז נִיט גְלַייךְ אֵיין טָאג צוּם אַנְדֶערִין טָאג. עֶס קֶען זַיין הַיינְט אִיז עֶר פְרֵילִיךְ אוּנ מָארְגִין מוּז עֶר זַיין טְרוֹיעֶרִיג, אוּנ עֶס קֶען זַיין פַּרְקֶערְט אוֹיךְ, דֶר וָואס אִיז הַיינְט טְרוֹיעֶרִיג זָאל מָארְגִין זַיין פְרֵיילִיךְ. מִיר זֶעהֶן וֶוען הקב"ה הָאט בַּשַׁאפִין דִיא וֶועלְט אִיז עֶר גִיוֶועזֶן פְרֵיילִיךְ, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, הקב"ה הָאט גִיזֶעהֶן

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְהִי אוּנ עֶס אִיז גְוֶועזֶן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי אִין דֶעם אַכְטֶן טָאג פוּן דֶעם דֶער פִילוּנְג פוּן דֶעם מִשְׁכָּן

אונקלוס

קְרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
וְלִבְנוֹהִי וּלְסָבֵי יִשְׂרָאֵל׃
ב וַאֲמַר לְאַהֲרֹן סַב לָךְ
עֵגֶל בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא
וּדְכַר לַעֲלָתָא שַׁלְמִין
וְקָרֵיב קֳדָם יְיָ׃ ג וְעִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּיל לְמֵימָר
סְבוּ צְפִיר בַּר עִזִּין
תו"א קח לך יומא ג׃

לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ב וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לְךָ עֵגֶל בֶּן־
בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם
וְהַקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה׃ ג וְאֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר־

בעל הטורים

משה לפי שסרכתי ז' ימים בסנה לכך לא זכיתי לשמש אלא ז': (ב) עגל בן בקר. בגימטרי' לכפר חטא העגל:

רש"י

שהוקם המשכן בו ביום ב ונטל י' עטרות השנויו' ג בסדר עולם: ולזקני ישראל. להשמיעם שעל פי הדבור אהרן נכנס ד ומשמש בכהונה גדולה ולא יאמרו מאליו נכנס: (ב) קח

שפתי חכמים

ודאי ח' למילואים הוא ולא צריך לפרש כיון דסמיך ליה: ב דק"ל כיון שהפסוק בא להגיד לנו באיזה זמן היה ענין זה באמרו ויהי ביום הח' עדיין אין אנו יודעים באיזה חודש היה שמיני למלואים או בכמה לחודש וע"ז פירש הוא ר"ח ניסן ור"ל דהפסוק לא צריך להגיד דודאי הוא ר"ח ניסן דהא הוקם המשכן בו ביום כמו שמפורש בואלה פקודי וכיון שמלינו דהיה קדושה בראש חודש ניסן ודאי זה היה ג"כ בר"ח ניסן דתלינן קדושה ביום קדוש וע"ז סמך הפסוק לכך סתם זמנו. ותו קשה לרש"י מנ"ל דסברא הוא דתלינן קדושה ביום קדוש דהפסוק סמך על זו הסברא וע"ז פי' ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם ר"ל דהא אמרינן בסדר עולם דאותו היום נטל עשר עטרות ולמה הניח הקב"ה לו כל המעלות יותר משאר ימים קדושים אלא לאו שמע מינה מדזה היום נקודש כבר בהקמת המשכן תלינן קדושות ביום קדוש: ג ומ"ה קאמר בה"א הידיעה השמיני המיוחד משום העשר עטרות שנטל ואלו הן ראשון למעשה בראשית ראשון לחדשים ראשון לנשיאים ראשון לכהונה לעבודה לירידת האש לאכילת קדשים לאיסור הבמות לשכון שכינה בישראל לברך את ישראל: ד דקשה לרש"י למה קרא זקני ישראל אין

דעת זקנים מבעלי התוספות

לרעב. קריאה לגדולה שנא' קרא משה לאהרן ולבניו ואמר לו משה כך אמר לי הקב"ה למנות אותך כהן גדול ואני שמח עמך בגדולתך כמו ששמחת בגדולתי שנא' וראך ושמח בלבו: ולזקני ישראל. כדי לגדלו בפניהם: (ב) קח לך עגל. ולא אמר פר לפי שע"י העגל נתזלזלה הכהונה וע"י העגל החזירה לו: (ג) קחו שעיר עזים. ועגל. כדי שידעו שנתכפר להם מעשה העגל מאחר שמצו'

פירוש לתורת אלהים

[ווי עס שטייט אין פריערדיגע סדרה] קרא משה האט משה גרופן צו אהרן אונ צו זיינע קינדער ולזקני אונ צו די עלצטע פון די ישראל: (ב) ויאמר אונ משה האט גיזאגט צו אהרן קח לך נעם צו דיר עגל בן בקר אקאלב איונגע רינד לחטאת פאר אקרבן חטאת צו ווייזן אים אז מיט דעם עגל וועט הקב"ה אים פר געבן אוף דער עבירה פון יענים עגל וואס ער האט גמאכט ואיל לעולה אונ אווידר זאלסטו געמען פאר אקרבן עולה תמימים זיי זאלין זיין גאנץ אן מומים והקרב אונ מאך גנעהען פר גאט: (ג) ואל בני אונ צו די קינדער ישראל זאלסטו ריידן אזו צו זאגן קחו נעמט

ליקוטי יקרים

אלץ וואס ער הט בשאפן איז זייער גוט, אין אקורצע צייט שפעטר ווען די מענטשין האבן גזינדיגט זאגט דער פסוק ויתעצב אל לבו, הקב"ה הט גיטרויערט אין הארצין פאר וואס ער הט בשאפין דיא מענטשין, מאדאך די שמחה פון הקב"ה איז ניט גוועזן אוף לאנג, איז דאך די שמחה פון מענטשין געווים ניט אוף לאנג. מיר זעהן אברהם אבינו איז גבענטשט גיווארין אוף דר וועלט מיט אלע הצלחות, ער האט גהרגת פיל מלכים, ער האט בקענט גמאכט דעם נאמען פון הקב"ה אוף דער וועלט, מען הט אים אריינגיווארפן אין פייער אונ ער איז ניט פארברענט גיווארן, הקב"ה הט אים געגעבן זיין זוהן יצחק צוא הונדערט יאהר, אונ ווען ער הט גטאן דעם ווילען פון הקב"ה אונ הט אים גברענגט פר אקרבן עולה צו הקב"ה, אונ ער איז צוריק גגאנגען הט ער בגראבן זיין ווייב שרה, אונ איז אלט גווארן אונ גישטארבין, יצחק אבינו איז גגאנגן צוריק פון דיא עקדה מיט שמחה, אונ הקב"ה האט אים גבענטשט מיט פיל רייכקייט אין לאנד פלשתים, אוף דר עלטר איז ער בלינד גווארן, יעקב אבינו וואס הקב"ה איז גזעהן גווארן צוא אים אין חלום אונ הט גזאגט צו אים צו דיינע קינדער וועל איך געבין דיא לאנד כנען אונ איז אויף זיין עלטער רייך גיווארען, נאכדעם האט ער גהאט צרת דינה צרת יוסף, וויא גרוס איז גוועזן די שמחה פון יהושע ער הט זוכה גוועזן אריין צו קומען אין ארץ ישראל אונ הט גהרגית איין אונ דרייסיג מלכים, אונ ער הט גבעטין אוף די זונן מיט די לבנה זייא זאלן בלייבן שטיין אוף זייערע ערטער אונ זיי האבען אזוי גטאן, אין סוף איז ער גשטארבין אן קינדר. ווי גרוס איז גוועזן דיא שמחה פון עלי, ער איז גוועזן אשופט אכהן גדול, אאב בית דין, אונ ווען דר ארון איז גפאנגן גווארען צו די פלשתים איז ער ארא[פ]גפאלין פון זיין שטוהל אונ איז גהרגית גיווארען אונ זיינע צווייא זיהן זענן גהרגית גווארן, אונ ווי גרוס איז גוועזן די שמחה פון אהרן אונ זיין ווייב אלישבע, איר מאן איז גוועזן אכהן גדול אונ אנביא, איר שוואגער איז גוועזן משה רבינו, אמלך אונ אנביא, אירע קינדר זענין גוועזן כהנים, איר ברודר איז גוועזן נחשון דער עלצטר פון אלע נשיאים, אונ ביי די גרעסטע שמחה איז גקומן אפייער אונ הט זיי פר ברענט, עס הט אמאל גטראפן אגרוסר גביר אין בבל האט חתונה גמאכט זיין זוהן אונ ער האט גמאכט אגרויסע סעודה פר די חכמים פון בבל, אין מיטען עסין האט דער גביר גזאגט צום חתן גיי ארויף אוף דעם בוידים אונ ועסט אראפ ברענגן די טייערע פעסיל ווין וואס שטייט אין יענם ווינקול, דר חתן איז ארופגגאנגן אוף דעם בוידים האט אים דארטן אבים גטאן אשלאנג אונ ער איז גשטארבן, דר פאטער אונ אלי געסט האבן גווארט דער חתן זאל אראפ קומען, אונ ער קומט ניט, הט דר פאטר גזאגט איך וועל ארויף גיין אוף דעם בוידים זעהן וואס דס איז, הט ער גזעהן דר חתן ליגט טוט, דר פאטער איז אראפגקומן פון בוידים אונ איז ניט אריינגגאנגען צו די געסט נאר ער הט גווארט ביז זיי האבן אפ גגעסין, ווי זיי האבן אפגגעסין איז ער אריינגקומן אונ הט גזאגט צו זיי רבותי איר זענט גקומן בענטשין מיין זוהן ברכות חתנים אבער הקב"ה הייסט איר זאלט בענטשין ברכות אבלים, איר זענט גקומן פירן מיין זוהן צו דיא חופה, אבר הקב"ה הייסט איר זאלט אים פירן צו דיא קבורה, דס זאגט דער פסוק ויהי ביום השמיני, ווי אצרה איז גוועזן אין דעם אכטין טאג פון נדב אונ אביהוא:

(ב) ויאמר אל אהרן קח לך עגל וגו' לזבוח לפני ה', דער ילקוט שרייבט משה האט גזאגט צו דיא יודין איר זאלט וויסען דיא

עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם לְעֹלָה: ד וְשׁוֹר וָאַיִל
לִשְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה
אֲלֵיכֶם: ה וַיִּקְחוּ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה
מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ
כָּל־הָעֵדָה וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי יְהוָה:

אונקלוס

לְחַטָּאתָא וְעֵגֶל וְאִמַּר
בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין לַעֲלָתָא:
ד וְתוֹר וּדְכַר לְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא לְדַבָּחָא קֳדָם יְיָ
וּמִנְחָתָא דְּפִילָא בִמְשַׁח
אֲרֵי יוֹמָא דֵין יְקָרָא דַיְיָ
מִתְגְּלֵי לְכוֹן: ה וּנְסִיבוּ יָת
דִּי פַקֵּיד מֹשֶׁה לִקֳדָם
מַשְׁכַּן זִמְנָא וּקְרִיבוּ כָּל
כְּנִשְׁתָּא וְקָמוּ קֳדָם יְיָ:

ואמר

רשב"ם

לעבודה: (ד) כי היום ה' נראה. ויוציא אש מן השמים להקטיר קרבנות:

בעל הטורים

(ג) ועגל וכבש. כבש לכבוש מעשה עגל ואיל שהיה מרקד בפניהם כאיל

רש"י

לך עגל. להודיע שמכפר לו הקדוש ב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה: (ד) כי היום ה' נראה אליכם.

שפתי חכמים

לומר שרלה לדבר להן שיאמרו לישראל להקריב קרבנם דהא כתיב אחריו ואל בני ישראל תדבר לאמר וגו' אבל להם לא היה משה מדבר כלום וע"ז פירש להשמיעם וכו' ואע"פ דלעיל בפרשה הקודמת כתיב ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר לוה ה' ופירש רש"י שלא תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה א"כ למה לריך להשמיעם שנית שעל פי הדבור נכנס לשמש. י"ל דהכא בא לאשמועינן שע"פ הדבור נכנס לשמש אף בכהונה גדולה שהיא עבודה אחרת מעבודת כהן הדיוט. (נח"י) י"ל דהתם מיירי במה שעשה תוך ז' ימי מלואים והכא מיירי במה שעשה בשמיני וזהו דנקט לעיל לכבודי וכאן מדבר בעד אהרן לבדו: ה ואם תאמר הא אין קטיגור נעשה סניגור כדפירש רש"י בפרשת חקת. וי"ל דדוקא בעבודת פנים כמו בבגדי כהונה כשהיה כ"ג נכנס לפני ולפנים לא נכנס בבגדים שהיה בהם זהב משום אין קטיגור וכו' ובעבודת חוץ לא היה הקפדה ע"ז. ואין להקשות כיון שאהרן היה חוטא בעגל איכא למיחש לאין קטיגור נעשה סניגור כדפירש רש"י בפרשת חקת דשאני התם דהפרה היתה מכפרת על כל ישראל ואי היא אהרן המכפר איכא למיחש לאין קטיגור נעשה סניגור אבל הכא לא היה מכפר אלא על עצמו אין שייך טעם זה. כ' הרא"ם אבל מה שאמר להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל לא ידעתי איך הודיע. זה אם בעבור שנראה להם כבוד ה' ע"י קרבנות אלו שמורה שמכפר לו הקדוש ב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל אי הכי אפי' בלא עגל נמי ידענו שמכיון שנראה להם כבוד ה' ע"י הקרבתן שהקריב ידענו שכבר נתכפר עונו וכו' ולי נראה דדיוקא דרש"י הוא מדכתיב קח לך עגל וגו' לך ל"ל לא הל"ל אלא קח עגל כמו גבי העם דכתיב קחו שעיר עזים וגו' אלא ע"כ מדכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת פי' הקיח' היא לך כלומר לטובתך היא להודיע וכו' אי נמי דהוכחתו הוא מה שלוה לו עגל לחטאת והלא חטאת של כהן משיח הוא פר כמ"ש בפרשת ויקרא ולמה לוה כאן עגל לחטאת אלא להודיע שמכפר לו הקב"ה

ליקוטי יקרים

עבירה וָוס איר הָט מוֹרא טָאמֶר וועט איר גישְׁטְרָאפְט וֶוערֶן פַר איר, די עֲבֵירָה איז שׁוֹן גשׁאכְטְן גוָוארֶן פַאר הקב"ה, דַארְפִין מִיר ווִיסֶן פוּן וַואנֶען הָט משֶׁה גֶעווּסְט צוּ טְרֵייסְטִין די יוּדִין אַז הקב"ה הָט שׁוֹן מוֹחֵל גוֶועֶן די יוּדִין די עֲבֵירָה פוּן עֵגֶל, נָאר מִיר ווייסִין אַלִי זַאכֶן הָאבֶּן זֵייעֶר כֹּחַ ווֶען זֵיי זֶענֶען בַּהֶעפְט צוּא זֵייעֶר וָוארְצִיל, אָבֶּר ווֶען מֶען נֶעמְט אִים אַוֶועק פוּן וָוארְצִיל פַר לִירְט עֶר בִּיסְלַאכְוַוייז זַיין קְרַאפְט, לְמשל ווֶען דֶר צְוַוייג אִיז בַּהֶעפְט צוּם בּוֹם וַואקְסְט אוֹף אִים בְּלֶעטֶר אוּנ פְרוּכְטִין, אָבֶער אַז מֶען רַייסְט אָפּ דֶעם צְוַוייג פוּן בּוֹם ווֶערְט עֶר טְרוּקֶן אוּנ עֶס וַואקְסְט גָאר נִיט אוֹף אִים, נִיט בְּלֶעטֶער נִיט פְרוּכְטִין, דָאס זֶעלְבִּיגִי אִיז בַּיי תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, דֶר וָוארְצִיל פוּן די תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת אִיז אִין הִימֶל בַּיי הקב"ה, דֶר יוּד וָוס לֶערְנְט תּוֹרָה אוּנ טוּט מִצְוֹת וַוייל הקב"ה הָאט גִיבָּאטִין צִיהְט עֶר דִיא תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת צוּ זֵייעֶר וָוארְצֶל, צוּ הקב"ה, דְרִיבֶּר קֶענֶן די תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת בְּלִיהֶען אוּנ גֶע[..] פְרוּכְטִין צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס לֶערְנְט די תּוֹרָה אוּנ וָוס טוּט די מִצְוֹת, אָבֶּר אַז עֶר לֶערְנְט תּוֹרָה אוּנ טוּט מִצְוֹת, נִיט וַוייל הקב"ה הָאט גִיבָּאטְען נָאר וַוייל עֶר רֶעכְנְט צוּא הָאבֶּן פוּן דֶעם אַטוֹבָה צוּ עוֹלָם הַזֶּה, הָט עֶר דָאךְ אָפְּגֶערִיסְן די תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת פוּן זֵייעֶר וָוארְצִיל, קֶענֶען אִים נִיט גֶעבִּין דִיא תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת זֵייעֶרֶע פְרוּכְטֶן נִיט צוּ דִיא וָועלְט נִיט צוּא יֶענֶע וָועלְט, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּייא עֲבֵירוֹת אוֹךְ, דֶער מֶענְטְשׁ וָואס זִינְדִיגְט בְּמֵזִיד צִיהְט עֶר דִיא עֲבֵירָה בִּיז צוּם וָוארְצֶל פוּן טוּמְאָה, מִיט דִיא עֲבֵירָה אִירֶע פְרוּכְטִין אוּנ זִיא שְׁטְרָאפְט אִים, וִויא דֶער פָּסוּק זָאגְט וַתְּמוּגֵנוּ בְּיַד עֲוֹנֵינוּ, דוּא מַאכְסְט אוּנְז צוּגֵייך וְדוּא שְׁטְרָאפְסְט אוּנְז מִיט אוּנְזֶרִי זִינְד, דִי זִינְד אַלֵיין שְׁטְרָאפְּן אוּנְז, אוּנ אַז דֶער מֶענְטְשׁ טוּט תְּשׁוּבָה, רַייסְט עֶר זִיךְ אַוֶועק פוּן דִיא טוּמְאָה, קֶען אִים דִיא טוּמְאָה נִיט מֶער שְׁטְרָאפֶען, אוּנ מִיט דִיא תְּשׁוּבָה צִיהְט עֶר זִיךְ צוּרִיק צוּא הקב"ה אוּנ וֶוערְט בַּהֶעפְט צוּא דֶעם הֵיילִיגֶן וָוארְצִיל, דְרִיבֶּר ווִי משֶׁה רַבֵּינוּ הָט גֶזֶעהְן די יוּדֶן הָאבֶּן חֲרָטָה וָוס זֵיי הָאבֶּען גְמַאכְט דֶעם עֵגֶל, אוּנ רַייסֶן זִיךְ אַוֶועק פוּן די טוּמְאָה, אוּנ בַּהֶעפְטֶן זִיךְ צוּא דִיא הֵיילִיגְקֵייט הָאט עֶר גֶעווּאסְט אַז די עֲבֵירָה אִיז שׁוֹן גֶעשָׁאכְטֶן אוּנ זִיא הָט שׁוֹן נִיט קֵיין לֶעבֶּעדִיגְקֵייט, אוּנ הקב"ה וֶועט זֵיי מוֹחֵל זַיין דִיא זִינְד אִין גַאנְצֶן וֶוענֶען די קָרְבָּנוֹת וָוס זֵיי וֶועלֶן אִיצְט בְּרֶענְגֶען, דְרִיבֶּר הָט משֶׁה גֶזָאגְט צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ דִיא יוּדֶן זֵייא זָאלֶען בְּרֶענְגֶען קָרְבָּנוֹת ווִיא עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא פְּסוּקִים:

פירוש לתורה אלהים

אַצִיגֶעלִי פוּן צִיגֶן פַר אַקָרְבָּן חַטָּאת וְעֵגֶל אוּנ אַקָאלְבּ אוּנ אַשֶׁעפֶּעלִי וָואס אִיטְלִיכֶם זָאל אַלְט זַיין אַיָאר תְּמִימִם גַאנְצֶע לְעוֹלָה צוּ אַקָרְבָּן עוֹלָה: (ד) וְשׁוֹר וָאַיִל אוּנ אֵיין אָקְס אוּנ אַווִידֶער לִשְׁלָמִים פַר אַקָרְבָּן שְׁלָמִים לִזְבּוֹחַ לִפְנֵי יְיָ צוּ שֶׁעכְטֶן פַר גָאט וּמִנְחָה אוֹךְ זָאלְט אִיר נֶעמֶן אַמִנְחָה וָוס אִיז אוּם גְמִישְׁט מִיט אֵייל כִּי הַיּוֹם וָוארוּם הַיינְט וֶועט זִיךְ גָאט בַּוַוייזֶען צוּ אֵייךְ צוּא מַאכֶען רוּהֶען זַיין שְׁכִינָה אִין דֶעם מִשְׁכָּן דְרוּם אִיז אַחִיוּב אַז אִיר זָאלְט הַיינְט מַקְרִיב זַיין די קָרְבָּנוֹת: (ה) וַיִּקְחוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְנוּמֶען אֵת אֲשֶׁר צִוָּה די קָרְבָּנוֹת וָוס משֶׁה הָט גִבָּאטֶן אוּנ הָאבֶּן זֵיי גְבְרַאכְט פַר דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְגֶעהְנְט נָאר דָס אֵיין

זאמלונג

ו וַאֲמַר מֹשֶׁה דֵּין פִּתְגָמָא דִּי פַקִּיד יְיָ תַּעְבְּדוּן וְיִתְגְּלֵי לְכוֹן יְקָרָא דַיְיָ׃ ז וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קְרַב לְמַדְבְּחָא וַעֲבֵד יָת חַטָּאתָךְ וְיָת עֲלָתָךְ וְכַפַּר עֲלָךְ וְעַל עַמָּא וַעֲבֵד יָת קֻרְבַּן עַמָּא וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן

ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה׃ ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרַב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃

בעל הטורים

והיינו דכתיב וירקידם כמו עגל: (ז) קרב אל המזבח. ב' תגין על רי"ש שהיה אהרן מתבייש וא"ל משה אצריך שתבחר ותקרב קרב כי בך בחר ה'. ועוד שנראה לו המזבח כקרני השור בשביל חטא העגל: וכפר. ג'. הכא ואידך וכפר על העם

רש"י

להשרות שכינתו במעשה ידיכם ו לכך קרבנות הללו באין חובה ליום זה: (ז) קרב אל המזבח. [ת"כ] שהי' אהרן בוש וירא לגשת ז אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת: את חטאתך. עגל בן בקר: ואת עולתך. איל: קרבן העם. שעיר עזים ועגל וכבש ח כל מקום שנא' עגל בן שנה

שפתי חכמים

פ"י עגל זה על מעשה העגל אשר עשה: ו (נח"י) להשרות שכינתו וכו' כדכתיב ותלא אש ותאכל וגו' וזהו במעשה ידיכם לפי שזהו חיבה יתירה שנתקבלו הקרבנות אבל לא כמה דכתיב וירא כבוד ה' אל כל העם דהא כ"פ נראה כבוד ה' ולא נצטוו על הבאת קרבנות ואפי' לרעה נראה לפעמים כבוד ה': ז מדלא כתי' ויאמר משה אל אהרן עשה חטאתך וגו' ולמה היה צריך משה לאמר לו קרב אל המזבח ועוד הרי כבר נאמר והקרב לפני ה' אלא וכו': ח כתב הרא"ם הוצרך לפרש קרבן העם שעיר עזים ועגל וכבש לאפוקי מוספי ר"ח שגם הם קרואים קרבן העם ואגבן פי' חטאתך ועולתך וכו' וע"ש וא"ת מה צריך רש"י לפרש זה דמילתא דפשיטא הוא דודאי קאי אשלמעלה מזה וע"ק מה שפי' כל מקום וכו' למה לא פי' זה לעיל בפסוק שכתב בו עגל וכמו שהקשה הרא"ם. וע"ק דכבש נמי נלמד מכאן ולמה לא נקט כל מקום שנאמר עגל או כבש. וי"ל דהייתי אומר מדמשנה הפסוק בלשונו וכתב גבי אהרן חטאתך ועולתך דרך פרט וגבי העם כתיב קרבן העם דרך כלל ולא כתיב חטאתם ועולתם אלא ודאי לא מיירי בקרבנות דלעיל לכך הוצרך רש"י לפרש דאפ"ה מיירי בקרבנות דלעיל ומה שמשנה הפסוק בלשונו סבר רש"י דלא קשה מידי דגבי אהרן אינו יכול לכתוב קרבנך דרך כלל דהייתי אומר דמיירי בכשת' חטאת שמביא כהן גדול שהוא פר כגון פר כהן משיח או פר יוה"כ לכך צריך לפ' חטאתך עגל

דעת זקנים מבעלי התוספות

להם להקריב עגל: (ז) קרב אל המזבח. שהיה השטן מראה לפניו דמות עגל והיה ירא שלא יהא ראוי לעבודה אמר לו משה קרב אל המזבח ואל תירא כי בך בחר ה': וכפר בעדם ובעד העם. צ"ע שהרי קרבן זה לא בא אלא בשביל אהרן וקרבן העם נאמר בסמוך כדכתיב ועשה את קרבן העם וכפר בעדם וא"כ למה נ"כ ובעד העם וי"ל שבא ליתן טעם מפני מה יקריב תחלה קרבנו קודם הצבור אלא כדי שיבא זכאי ויכפר על החטא וה"ק לו משה וכפר בעדך ואז משתהי' זכאי תוכל לכפר קרבן העם:

פירוש לתורת אלהים

זאמלונג וַיַּעַמְדוּ אונ זיי האבן זיך געשטעלט פאר גאט: (ו) וַיֹּאמֶר משה הט משה געזאגט זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ די זאך וואס גאט הט געבאטן זאלט איר טאן וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְיָ וועט זיך באווייזן צו אייך דער כבוד פון גאט דם מיינט מען די שכינה: (ז) וַיֹּאמֶר אונ משה הט געזאגט צו אהרן קְרַב גענעהן צום מזבח וַעֲשֵׂה אונ זיי מקריב אֶת חַטָּאתְךָ דיין חטאת וְאֶת עֹלָתֶךָ אונ דיין עולה וְכַפֵּר אונ פאר גיב אויף דיר אונ אויף דעם פאלק וַעֲשֵׂה אונ זיי מקריב דעם קרבן פון דעם פאלק וְכַפֵּר בַּעֲדָם אונ פאר גיב אויף זייא כַּאֲשֶׁר אזו וויא גאט האט געשאפט.

ליקוטי יקרים

דער ילקוט ראובני פרעגט פאר וואס אהרן הט גדארפט ברענגען אקאלב פאר אחטאת אונ יודן האבן געברענגט אאקס צוא שלמים [אקאלב אונ אאקס איז אלץ איינס, אקאלב איז אקליינער אקס] נאר דער זוהר זאגט ווייל הקב"ה הט שון געהאט געשטראפט די יודן פאר די עבירה פון עגל, ווי עס שטייט אין פסוק ויגוף ה' את העם, הקב"ה הט געהרגית פון די יודן דריי טויזענד מענטשין, דריבער האבן זיי שון ניט גדארפט ברענגען אקאלב פר אקרבן חטאת, נאר זייא האבן געברענגט אאקס פאר אקרבן שלמים צו ווייזן אז עס איז פרידן צווישן הקב"ה אונ די יודען, אבער אהרן הט נאך ניט געהאט קיין שטראף, דריבער הט משה געזאגט צו אהרן ער זאל ברענגען אקרבן אקאלב פר אחטאת, טאמער וועגן דעם חטאת וועט אים הקב"ה ניט שטראפען אויף די זינד פון עגל, אונ אזוי האט אהרן געדארפט ברענגען הקב"ה זאל געדענקען פון צינעטוועגן דעם זכות פון דער עקדה וואס אברהם הט געבונדען זיין זוהן יצחק ווי אשעפס אונ הט אים געלייגט אויף דעם מזבח ער זאל אים שעכטען פאר אקרבן עולה, אונ די יודן האבן גדארפט ברענגען אקרבן אציג, צו מכפר זיין דיא עבירה וואס זיי פלעגן שעכטען קרבנות צו די ציגען [דאס מיינט מען זייא פלעגן שעכטען קרבנות צו די שדים וואס זענען אויף די הויכע בערג, וויא עס שטייט אין פסוק ולא יזבחו עוד לשעירים, זייא זאלין שון ניט מער שעכטען צו די שעירים], אקאלב האבען זיי געברענגט צו מכפר זיין די עבירה פון עגל, דיא יודן האבען אוך געברענגט אאיל הקב"ה זאל זיי געדענקען דעם זכות פון די עקדה, אשעפס האבן זיי געברענגט ווייל די יודן זענען געגליכן צוא שעפסן, וויא עס שטייט אין פסוק צאן קדשים, יודן זענען הייליגע שעפסין: (ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חַטָּאתְךָ וגו'. רש"י זאגט אהרן האט זיך געשעמט צו זיין צום מזבח מקריב זיין קרבנות ווייל ער האט געמאכט דעם עגל, האט משה געזאגט צוא אהרן גענען צום מזבח ווייל וועגן דעם עגל וואס דוא האסט געמאכט דריבער ביזטו אום דער ווייל געווארין צוא דיא כהונה, וויא דער מדרש זאגט למשל אזוהן פון אמלך איז אמאל גרוס געווארען ביי זיך אונ הט גענומען אשווערד אונ האט געזאגט איך וועל מיט דעם שווערד אפ האקען דעם קאפ פון מיין פאטער, האט אגענעראל געזאגט צום זוהן פון מלך גיב מיר דעם שווערד איך וועל דעם מלך אפ שניידען דעם קאפ, דער מלך הט די אלי רייד געהערט אונ הט געזאגט צום גענעראל איך ווייס וואס דיין מיינונג איז געווען, דו האסט געוואלט דער זינד זאל זיין

ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט
אֶת־עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ׃
ט וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו
וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד
הַמִּזְבֵּחַ׃ י וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכְּלָיֹת
וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת מִן־הַכָּבֵד מִן־
הַחַטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ יא וְאֶת־הַבָּשָׂר
וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה׃ יב וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה
וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת־הַדָּם

אונקלוס

כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ׃
ח וּקְרֵב אַהֲרֹן לְמַדְבְּחָא וּנְכַס יָת עֶגְלָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵהּ׃
ט וְקָרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמָא לֵהּ וּטְבַל אֶצְבְּעֵהּ בִּדְמָא וִיהַב עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא אֲרִיק לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא׃
י וְיָת תַּרְבָּא וְיָת כָּלְיָתָא וְיָת חִצְרָא מִן כַּבְדָא מִן חַטָּאתָא אַסֵּק לְמַדְבְּחָא כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
יא וְיָת בִּשְׂרָא וְיָת מַשְׁכָּא אוֹקִיד בְּנוּרָא מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא׃
יב וּנְכַס יָת עֲלָתָא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן לֵהּ יָת דְּמָא וּזְרָקֵהּ עַל

תו"א ויקריבו מ"ק כח:

בעל הטורים

גבי קטרת. וכפר על חטאתינו. לומר כמו שקרבן מכפר על חטא כן הקטרת מכפר על חטא:

רש"י

הוא ט ומכאן אתה למד: (יא) ואת הבשר ואת העור וגו'. לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושל מלואים י וכולן ע"פ הדבור: (יב) וימצאו. לשון הושטה והזמנה:

שפתי חכמים

בן בקר וכו' אבל בעם ליכא טעות דחטאתם היה שעיר עזים וגם חטאת ליבור סתם הוא שעיר עזים: ט הוצרך לפרש שלא תאמר כיון דכתיב גבי אהרן עגל בן בקר ולא סתם עגל היינו עגל בן בקר היינו פר דעגל בן בקר הוא נמי בן ג' שנים משום דסתם עגל בתורה הוא בן ב' שנים לבד היכא דמפורש בהדי' בן שנה וממילא הכא דכתיב עגל בן בקר הוא בן ג' שנים אם כן הקושיא דלעיל במקומה עומדת למה שינה גבי אהרן ולא כתב סתם קרבניך. ועל זה פירש כל מקום שנאמר עגל סתם הוא בן שנה וממילא אתה למד דהיכא דכתיב בן בקר הוא בן שתי שנים ומ"ה לא היה יכול לכתוב גבי אהרן קרבניך סתם שלא לבא לידי טעות לומר היינו עגל בן בקר היינו פר אלא כ"מ שנאמר פר הוא בן ג' שנים ועגל בן בקר הוא בן שתי שנים ועגל סתם הוא בן שנה אף אם אינו מפורש בהדיא בן שנה ומכאן אתה למד וכו' כלומר כיון דשני הכתוב גבי אהרן וכו' כדפרישית ודו"ק. ובזה יתורצו כל קושיות הרא"ם שהקשה למה לא כתב אותו בפסוק ועגל וכבש בני שנה אבל המתין עד כאן וכן למה לא אמר כ"מ שנאמר עגל בן בקר הוא בן שתי שנים דהא תרווייהו דברי ר"ש הם וגם מה שהקשה מנ"ל דבנין אב הוא דלמא כל מקום שנאמר סתם הוא בן שתי שנים לבד היכא שמפרש קרא בהדיא ודו"ק כ"ל: י דק"ל הא חטאת נאכלת א"נ דקשה לרש"י כיון דהכל הוא עבודת עגל החטאת עד וישחט את העולה ה"ל לכתוב כאשר צוה ה' את משה אחר קרא דואת הבשר וגו' דאז היה קאי אכל הפ' ומתרץ דשריפה זו לא נצטוה למשה קודם לכן אלא עכשיו דלא מצינו וכו' אלא זו ושל מילואים מ"ה לא כתיב לבסוף וק"ל. והא דפירש"י לעיל בפרשת תלוה לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו צ"ל לאו דוקא זו אלא

ליקוטי יקרים

אוף דיר, ניט אוף מיין זוהן, איך שווער ביי דיין לעבין, דו זאלסט איביג זיין אין מיין פאלאץ, אונ פון מיין טיש זאלסטו עסין, אונ פיר אונ צוואנציג מתנות וועל איך דיר שענקין, דס זעלביגע איז גיוועזן ביי אהרן, ווען די יודין האבין גוואלט מאכין דעם עגל הט אהרן גזאגט צו דיא יודין גיט מיר גאלד איך וועל מאכן דעם עגל, הט הקב"ה גזאגט צו אהרן איך ווייס וואס דיין מיינונג איז גוועזן, דו האסט גוואלט דיא זינד זאל זיין אוף דיר ניט אוף מיינע קינדער, דריבר זאג איך דיר דוא זאלסט איביג זיין אין מיין פאלאץ, ווי עס שטייט אין פסוק חקב"ה הט גזאגט אוף אהרן ומן המקדש לא יצא, ער זאל ניט ארוס גיין פון בית המקדש, אונ פון מיין טיש זאלסטו עסין, דיא קרבנות אונ מנחות וואס מען איז מקריב צוא מיר זאלסטו עסין, אונ פיר אונ צוואנציג מתנות זאלסטו נעמן דס איז תרומה, חלה, בכורים, אונ נאך מעהר:

פירוש לתורת אלהים

רש"י שרייבט אהרן הט זיך גשעמט אונ הט מורא גהאט צו גנעהנן צום מזבח האט אים משה גזאגט וואס שעמסטו דיך דו ביסט דאך דר צו אויס דר וויילט גוואהרן דרום הט ער צו אים גזאגט קרב אל המזבח: (ח) ויקרב הט אהרן גנעהנט צו דעם מזבח וישחט אונ הט גשאכטן את עגל דס קאלב וואס איז א קרבן חטאת אשר לו וואס איז צו אים: (ט) ויקריבו אונ די קינדער פון אהרן האבן גינעהנט את הדם דס בלוט אליו צו אים ויטבול אצבעו אונ ער הט איין גטונקט זיין פינגר אין דעם בלוט ויתן אונ ער הט גגעבן ער הט גשפרענגט אוף די עקין פון דעם מזבח ואת הדם אונ דס איבריגי בלוט הט ער אוס גגאסן צו דעם אפ גרונד פון דעם מזבח: (יא) ואת הבשר וגו' די טייטש פון דיא פסוקים האבן מיר שון כמה פעמים מפורש גוועזן: (יב) וישחט אונ ער הט גשאכטן די עולה וימציאו אונ די קינדער פון אהרן האבן דערלאנגט אליו צו אים את הדם דאס

וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יג וְאֶת־
הָעֹלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת־
הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ יד וַיִּרְחַץ
אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעָיִם וַיַּקְטֵר
עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה׃ טו וַיַּקְרֵב אֵת
קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ
וַיְחַטְּאֵהוּ כָּרִאשׁוֹן׃ טז וַיַּקְרֵב אֶת־
הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט׃ שני יז וַיַּקְרֵב
אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה
וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת

אונקלוס

מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
יג וְיָת עֲלָתָא אַמְטִיאוּ לֵהּ
לְאֵבָרָהָא וְיָת רֵישָׁא
וְאַסֵּיק עַל מַדְבְּחָא׃
יד וְחַלֵּיל יָת גַּוָּא וְיָת כְּרָעַיָּא
וְאַסֵּיק עַל עֲלָתָא
לְמַדְבְּחָא׃ טו וְקָרֵיב יָת
קֻרְבַּן עַמָּא וּנְסֵיב יָת
צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי
לְעַמָּא וְנַכְסֵהּ וְכַפַּר
בִּדְמֵהּ כְּקַדְמָאָה׃ טז וְקָרֵיב
יָת עֲלָתָא וַעֲבַדַהּ כִּדְחָזֵי׃
יז וְקָרִיב יָת מִנְחָתָא וּמְלָא
יְדֵהּ מִנַּהּ וְאַסֵּיק עַל
מַדְבְּחָא בַּר מֵעֲלַת צַפְרָא׃

תו"א ויקרב את המנחה מנחות ט יט׃

בעל הטורים

(טז) ויעשה. ב'. הכא ואידך ויעשה לאיש הבא אליו גבי דוד בענין ולרש אין כל כי אם כבשה. פירוש ויעשה כמשפט שהוא בעלמו חרץ משפטו ואת הכבשה ישלם ארבעתים׃

רשב"ם

(יז) ויקטר על המזבח; שם אותם על המזבח וכבא אש מעלה נקטר׃

רש"י

(טו) ויחטאהו. עשהו כמשפט חטאת: כראשון. כעגל שלו ב: (טז) ויעשה כמשפט. המפורש בעולת נדבה ל בויקרא [בילה כ]: (יז) וימלא כפו. היא מ קמילה: מלבד עלת הבקר. כל אלה עשה אחר נ עולת התמיד:

שפתי חכמים

ז וכל כיאלא בו דהאי נמי של מלואים נקרא אלא שאותו של שבעת ימי המלואים היתה לחינוך הכהונה שמאז חל עליהם שם כהונה אע"פ שלא התחילו בעבודה עד יום שמיני למילואים ושל שמיני למילואים היתה לחינוך העבודה וגם פר שני של לוים שבפרשת בהעלותך שפירש רש"י שני לעולה מה עולה אינה נאכלת אף חטאת אינה נאכלת וכו' שגם היא של מילואים היא שבה נתחנכו הלוים לעבודת לוי' הרא"ם: כ דקשה לרש"י כיון שקאי על חטאת שהיא לשון נקבה ה"ל לכתוב כראשונה. ומתרץ דראשון קאי על עגל שהוא נמי לשון זכר לכך לא נקט רש"י כחטאת שלו. א"נ י"ל דהכי ק"ל דל' של ראשון משמע שקאי אמה שכתוב לפניו ולפניו כתיב עולה ואיך אמר שיעשה דין חטאת כעולה. ל"פ כעגל שלו ר"ל לא קאי אשלפניו אלא אשלפני פניו דהוא חטאת דהיינו עגל שלו. הרא"ם: ל כתב הרא"ם במנחות בפרק שתי מדות ובכילה פרק י"ט תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבא ויקרב וגו' ויעשה כמשפט כמשפט עולת נדבה למד על עולת חובה שטעונה סמיכה וכו'. ואין להקשות והא בפרשת ויקרא פירש"י גבי על ראש העולה לרבות עולת חובה לסמיכה וא"כ ל"ל כמשפט ללמד על עולת חובה לסמיכה. וי"ל דעולם חובה דהכא היא עולת אהרן שהקריב ביום השמיני שהטיל הכתוב עליו חובה ליום ולעיל בויקרא בא הכתוב ללמד על עולת חובה של יחיד לדורות שטעונה סמיכה והכא מיירי בעולת חובה לשעה ואין לילף קדשי שעה מקדשי דורות. וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא קאי נמי אעולה שכתוב כאן לענין זריקת דמים על גבי המזבח סביב ולענין נתוח איברים ורחילת קרבו וכרעיו כמו חטאת שקאי אחטאת דלכאן. וי"ל מדשני הכתוב בלשונו וכתיב בחטאת כראשון וכאן כמשפט ע"כ נ"ל ויעשה כמש[...] כמשפט הנהוג בעולה וזה אינו אלא כעולה דפרשת ויקרא שכם נתפרש משפט העולה: מ דאל"כ למה נשתנה מנחה זו ממנחת דורות שבפרשת ויקרא יותר מעולה דעולת שעה היא שוה לעולת נדבה שהיא לדורות ומנחת שעה אינה שוה למנחת דורות: נ פירושו מלבד עולת הבקר דאי הוה פי' כל אלה עשה בלא עולת הבוקר היה לו לכתוב בסוף הפרשה אחר שהקריב שלמים הקריב בלא עולת הבקר או היה לו לכתוב בתחילת

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יז) ויקרב את המנחה ואחר כך וישחט את השור ואת האיל לשלמים. וצ"ע כי אין זה כסדר הצווין בתחלה נאמר ושור ואיל

פירוש לתורת אלהים

בְּלוּט וַיִּזְרְקֵהוּ אוּנ עֶר הָט אִים גְשְׁפְּרֶענְגְט אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (יג) וְאֶת הָעוֹלָה אוּנ דִי עוֹלָה הָאבִּין זַייא דֶער לַאנְגְט לִנְתָחֶיהָ צוּ אִירֶע שְׁטִיקֶר וְאֶת הָרֹאשׁ אוּנ דֶעם קָאפּ וַיַּקְטֵר אוּנ עֶר הָט מַקְטִיר גְוֶועֶן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (יד) וַיִּרְחַץ אוּנ עֶר הָט גְוַואשֶׁן אֶת הַקֶּרֶב דִי אִינְוֶוייגִסְטִי זַאכֶן וְאֶת הַכְּרָעָיִם אוּנ דִיא קְנִיעֶן וַיַּקְטֵר אוּנ עֶר הָאט מַקְטִיר גְוֶועֶן מִיט דֶר עוֹלָה אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (טו) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָט גְמַאכְט גְנֶעהֶנְן אֶת קָרְבַּן הָעָם דָס קָרְבָּן פוּן דֶעם פָאלְק וַיִּקַּח אֶת שְׂעִיר אוּנ עֶר הָט גְנוּמֶן דֶעם שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וָוָס אִיז צוּם פָאלְק וַיִּשְׁחָטֵהוּ אוּנ הָט אִים גְשָׁאכְטֶן וַיְחַטְּאֵהוּ אוּנ עֶר הָט אִים גְרֵיינִיגְט כָּרִאשׁוֹן אַזוֹ וִוי דֶעם עֶרְשְׁטֶן אַזוֹ וִוי אַהֲרֹן הָט זִיךְ נוֹהֵג גְוֶועֶן מִיט זַיין עֵגֶל הַחַטָּאת אַזוֹ הָט עֶר זִיךְ נוֹהֵג גְוֶועֶן מִיט דֶעם שְׂעִיר הַחַטָּאת פוּן דֶעם פָאלְק׃ (טז) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָט גְנֶעהֶנְט דִי עוֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ אוּנ עֶר הָט גְמַאכְט זִיא כַּמִּשְׁפָּט אַזוֹ וִוי דֶר דִין אִיז פוּן אֵיין עוֹלַת נְדָבָה׃ (יז) וַיַּקְרֵב אוּנ עֶר הָט גְנֶעהֶנְט דִי מִנְחָה וַיְמַלֵּא אוּנ עֶר הָט דֶר פִילְט זַיינֶע פִינְגֶר פוּן אִיר עֶר הָאט אַרָאפּ גְנוּמֶן אַקוֹמֶץ וַיַּקְטֵר אוּנ עֶר הָט מַקְטִיר גְוֶועֶן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ מִלְּבַד חוּץ דִיא עוֹלָה וָואס מֶען פְלֶעגְט

הַבָּקֶר׃ יח וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־
הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם
וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו
וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יט וְאֶת־
הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל
הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת
הַכָּבֵד׃ כ וַיָּשִׂימוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־
הֶחָזוֹת וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה׃
כא וְאֵת הֶחָזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף
אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה מֹשֶׁה׃ כב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדָו
אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת
הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים׃ כג וַיָּבֹא

יח וּנְכֵס יָת תּוֹרָא וְיָת
דִּכְרָא נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי
לְעַמָּא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן
יָת דְּמָא לֵהּ וּזְרָקֵהּ עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
יט וְיָת תַּרְבַּיָּא מִן תּוֹרָא
וּמִן דִּכְרָא אֲלִיתָא וְחָפֵי
גַוָּא וְכָלְיָתָא וַחֲצַר כַּבְדָּא׃
כ וְשַׁוִּיאוּ יָת תַּרְבַּיָּא עַל
חֲדָוָתָא וְאַסֵּק תַּרְבַּיָּא
לְמַדְבְּחָא׃ כא וְיָת חֲדָוָתָא
וְיָת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא אֲרֵים
אַהֲרֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ כְּמָא
דִּי פַקִּיד מֹשֶׁה׃ כב וַאֲרֵים
אַהֲרֹן יָת יְדוֹהִי עַל עַמָּא
וּבָרֵכִנּוּן וּנְחַת מִלְּמֶעְבַּד
חַטָּאתָא וַעֲלָתָא וְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא׃ כג וְעַל מֹשֶׁה
ואהרן

תולדות אהרן

וישימו את מנחות סב : וישא אהרן מגילה יח סוטה לח תמיד לג : וירד מעשות סוטה לח:

רשב"ם

(כג) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד. להתפלל שתרד האש : וירא כבוד ה' אל

בעל הטורים

(כא) תנופה. וסמיך ליה וישא ידיו שהנושא כפיו צריך להניף בידיו : (כב) וישא אהרן את ידיו. זכה במתנות כהונה ויברכם ג' ברכות כנגד ג' מיני קרבנות ברכה א' כנגד חטאת ויסמרך מן החטא שנאמר רגלי

רש"י

(יט) והמכסה. חלב המכסה ם את הקרב : (כ) וישימו את החלבים על החזות. לאחר התנופה נתנן כהן המניף לכהן אחר להקטירם ע נמצאו העליונים למטה : (כב) ויברכם. ב"כ יברכך פ יאר ישא:וירד. מעל צ המזבח: (כג) ויבא משה ואהרן וגו'. למה נכנסו מצאתי בפ'

שפתי חכמים

הקרבה ואז היה משמע אכל הפ' ומ"ש שכתב כאן. בשלמא אי פי' כל אלה עשה אחר עולת הבקר אתי שפיר דכתיב דוקא כאן דבא ללמד דקרבנות הללו נקרבים אחר עולת הבקר ואי הוה כתיב בסוף היה משמע שגם שלמים דוקא אחר עולת הבקר וזה אינו די"ל דאין להם סדר לשלמים איזה מהן קודם. והרא"ם פירש דאם כן ומלבד עולת החודש מיבעי ליה כמו במוספי שבתות וחדשים ומועדות : ם תקן בזה שהמכסה הזה אף על פי שהוא סתם אינו רק החלב המכסה את הקרב מפני שלא מצינו שיקרא בשם מכסה רק החלב המכסה את הקרב לא זולתו ע דק"ל הא במ"א כתיב שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים משמע שהחזה למעלה והחלב למטה ובפרשת צו בפרש"י מפורש היטב בפסוק המתחיל ידיו תביאנה : פ וא"ת מה צריך רש"י לנקוט יברכך יאר ישא כיון שנקט ברכת כהנים ודאי הוא יברכך יאר ישא וי"ל באל תיקשי מנ"ל דברכם בברכת כהנים כלל דילמא בברכה אחרת כמו ברכת שלמה שנאמר בו ויפרוש כפיו וגו' לכך נקט יברכך יאר ישא ר"ל משום מה ברכם משום שהקריב חטאת ועולה ושלמים שאלו נרמזים בו ע"ש: צ (נח"י) לא שירד ממקום נשיאת כפים ולפ"ז יהיה הכתוב מהופך ואפשר לפרש וירד שכבר ירד וע' במה שכתבתי בפרשת שמות בפסוק וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה האלהים בידו וכן אמרו בת"כ וז"ל ס"ז מקרא מסורס ואין ראוי לומר אלא וירד מעשות החטאת

פירוש לתורת אלהים

מַקְרִיב זַיין אַלֵי מָארְגֶן פְרִי דִי אַלֶע קָרְבָּנוֹת הָט עֶר מַקְרִיב גְוֶועזְן נָאךְ דֶעם עוֹלַת תָּמִיד׃ (יח) וַיִּשְׁחַט אוּנ עֶר הָט גְשָׁאכְטֶן דֶעם אָקְס מִיט דֶעם ווִידֶר דָס זֶענֶן דִי שְׁלָמִים וָואס אִיז צוּם פָאלְק וַיַּמְצִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן דִיא קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן הָאבֶּן דֶר לַאנְגְט אֶת הַדָּם דָס בְּלוּט אֵלָיו צוּ אִים צוּ אַהֲרֹן וַיִּזְרְקֵהוּ אוּנ עֶר הָט גְשְׁפְּרֶענְגְט אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (יט) וְאֶת הַחֲלָבִים אוּנ דֶעם חֵלֶב מִן הַשּׁוֹר פוּן דֶעם אָקְס וּמִן הָאַיִל אוּנ פוּן דֶעם ווִידֶר הָאַלְיָה דִיא אַלְיָה וְהַמְכַסֶּה אוּנ דֶר חֵלֶב וָואס דֶעקְט צוּ דִיא אִינְגֶעווייגְסְטֶע זַאכֶן׃ (כ) וַיָּשִׂימוּ אוּנ זַיי הָאבֶּן גִיטָאן דִי חֲלָבִים אוֹף דִי בְּרוּסְט וַיַּקְטֵר אוּנ עֶר הָט מַקְטִיר גְוֶועזְן דִי חֲלָבִים אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (כא) וְאֵת הֶחָזוֹת אוּנ דִי בְּרוּסְט אוּנ דֶעם רֶעכְטֶן שֶׁענְקִיל הֵנִיף הָט אַהֲרֹן אוֹף גְהוֹבֶּן אֵיין אוֹף הֵייבּוּנְג צוּ גָאט ווִי מֹשֶׁה הָאט גְבָאטֶן צוּ אַהֲרֹן׃ (כב) וַיִּשָּׂא הָט אַהֲרֹן אוֹף גְהוֹבֶּן זַיינֶע הֶענְט אֶל הָעָם אִיבֶּר דֶעם פָאלְק וַיְבָרְכֵם אוּנ הָאט זַיי גְבֶּענְשְׁט בִּרְכַּת כֹּהֲנִים וַיֵּרֶד אוּנ עֶר הָט אַרָאפּ גְנִידֶרְט מֵעֲשׂוֹת פוּן צוּ מַאכֶן הַחַטָּאת וגו'׃ (כג) וַיָּבֹא אוּנ מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן זֶענֶען גֶעקוּמֶען אִין אוֹהֶל מוֹעֵד. רש"י שְׁרֵייבְּט מֹשֶׁה אִיז דְרוּם אַרַיין גְגַאנְגֶן מִיט אַהֲרֹן

וְאַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפַקוּ וּבָרִיכוּ יָת עַמָּא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ לְכָל עַמָּא׃
כד וּנְפָקַת אֶשָּׁתָא מִן קֳדָם יְיָ וַאֲכַלַת עַל מַדְבְּחָא יָת עֲלָתָא וְיָת תַּרְבַּיָּא וַחֲזָא כָּל עַמָּא וְשַׁבָּחוּ וּנְפָלוּ עַל אַפֵּיהוֹן׃
א וּנְסִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא גְּבַר

מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם׃ שלישי
כד וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם׃
י א וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא

בעל הטורים

חסידיו ישמור. יאר כנגד עולה שנאמר בעלותך לראות. שלום כנגד שלמים:

רשב"ם

כל העם. כיצד: (כד) ותצא אש מלפני ה'. מבית קודש הקדשים דרך מזבח הזהב להקטיר קטורת שהוא קודם להקטרת תמיד כדאמר במסכת יומא. ושם מצא בני אהרן אצל מזבח הזהב ושרפם ואח"כ יצא ובא לו על המזבח ותאכל על המזבח את העולה ואת השלמים: (א) ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא. קודם שיצא האש

רש"י

מלואים בברייתא הנוספת על ת"כ שלנו למה נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטרת או לא נכנס אלא לדבר אחר הריני דן ירידה וביאה טעונות ברכה מה ירידה מעין עבודה אף ביאה מעין עבודה הא למדת למה נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטרת ד"א כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל היה מצטער ואמר יודע אני שכעס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל אמר לו למשה משה אחי כך עשית לי שנכנסתי ונתביישתי מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל: ויצאו ויברכו את העם. אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו [תהלים צ] ר יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם לפי שכל ז' ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום לא שרתה בו שכינה והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה משה רבינו כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שעל ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו: (כד) וירנו. כתרגומו:

שפתי חכמים

והעולה והשלמים וישא אהרן את ידיו ויברכם וגו' ע"ש וכן אמרו במגילה דף י"ח: ק וא"ת היאך נתעכבה הקטורת אחר כל הקרבנות שלנו הא תנן בפרק אמר להם הממונה קטורת של שחר היתה קריבה בין זריקת דם להקטרת איברים ועוד מה צריך ללמדו וכי בכל שבעת ימי המילואים לא הקטיר משה קטורת כדי ללמדו. וי"ל בכל שבעת ימי המילואים לא התיר להם הכתוב ליכנס לפנים מן הפתח כלל כדכתיב ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה ולהיות שהקטרת היא מעבודות הפנימיות לכן לא היה יכול ללמדו בשבעת ימי המילואים הוצרך ללמדו ביום שמיני למילואים שכבר הוקם המשכן והותרו כל עבודות הפנימיות והחיצונות ומפני שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת של בין הערבים כדתנן בפרק התכלת א"כ הקטורת שהקטירו בבקר שעדיין לא חנכו את מזבח הזהב לא הקטיר אותן אלא כדי ללמד את אהרן כדי שידע להקטיר בין הערבים מפני זה לא חשש להקטירו בזמנו והקטיר אותם אחר כל מעשה הקרבנות הרא"ם: ר וא"ל ברכת כהנים שכבר בירך אותם אהרן. ועוד והא משה לוי היה והיאך בירך ברכת כהנים:

פירוש לתורת אלהים

אין אוהל מועד כדי ער זאל אים לערנן ווי אזו מען איז מקטיר די קטורת נאך אטעם איז ווארום אז אהרן הט געזעהן אז ער הט מקריב געוועזן די קרבנות אונ די שכינה הט זיך פארט ניט באוויזן צו ישראל הט ער זיך מצער געוועזן אונ הט גזאגט איך ווייס אז נאט איז אוף מיר צארינדג אונ איבר מיר באווייזט זיך ניט די שכינה צו די ישראל הט ער גזאגט צו משה ווארום האסטו מיר אזו גטאן דו האסט מיר גיהייסן דיא קרבנות מקריב זיין כדי די שכינה זאל זיך באוויזן צו דיא ישראל אונ היינט בין איך מבויש געווארן איז תיכף משה מיט אים אריין גגאנגן אין אוהל מועד אונ הט מתפלל געוועזן הט זיך די שכינה באוויזן צו די ישראל ויצאו אונ זיי זענן ארוס גגאנגן פון דעם אוהל מועד ויברכו אונ זייא האבען גיבענטשט דאס פאלק. רש"י שרייבט זיי האבן גזאגט ויהי עס זאל זיין דער ווילן פון גאט אז די שכינה זאל רוען אין די ווערק פון אייערע הענט דם מיינט מען דם משכן וירא הט זיך באוויזן גאטס כבוד צו גאר דם פאלק. רש"י שרייבט ווארום אלי שבעת ימי המלואים ווס משה הט אוף גשטעלט דם משכן אונ הט מקריב גיוועזן קרבנות אונ הט אים אלע טאג צו נומן אונ די שכינה הט ניט גריהט אין משכן האבן זיי גזאגט צו משה גאר די טרחא ווס מיר האבן גימאכט א משכן איז נאר געוועזן פון וועגן דעם אז די שכינה זאל רוען צווישן אונז אונ מיר זאלן וויסן אז גאט הט אונז מוחל געוועזן דעם עון עגל אונ היינט זעהן מיר אז דיא שכינה באווייזט זיך ניט מן הסתם הט גאט אונז ניט מוחל געוועזן דעם עון העגל דרום הט משה צו זיי גזאגט זה הדבר דם איז טייטש די זאך ווס גאט הט גהייסן זאלט איר טאן כלומר אז אהרן וועט מקריב זיין די קרבנות ווס אובן איז גישטאנען וועט זיך באווייזן צו אייך די שכינה פון גאט ווארום אהרן איז חשוב פון מיר אונ דורך דעם וועט איר וויסן אז גאט הט אים אויס דער וויילט ער זאל זיין א כהן גדול:
(כד) ותצא אונ עס איז ארוס גגאנגן א פייער פון פר גאט ותאכל אונ עס הט פר ברענט אוף דעם מזבח די עולה אונ דעם חלב וירא אונ גאר דם פאלק הט דם געזעהן וירנו האבן זיי גילובט צו גאט ויפלו אונ

אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ
עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהֹוָה
אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם׃
ב וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהֹוָה וַתֹּאכַל
אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהֹוָה׃ ג וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר

אונקלוס

מַחְתִּיתֵהּ וִיהָבוּ בְהוֹן
אֶשָּׁתָא וְשַׁוִּיאוּ עֲלַהּ
קְטוֹרֶת וְקָרִיבוּ קֳדָם יְיָ
אֶשָּׁתָא נוּכְרֵיתָא דִּי
לָא פַּקִּיד יָתְהוֹן׃
ב וּנְפַקַת אֶשָּׁתָא מִן
קֳדָם יְיָ וַאֲכָלַת יָתְהוֹן
וּמִיתוּ קֳדָם יְיָ׃ ג וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן הוּא דִּי

תו"א ותאכל סנהדרין נב. וימותו שם: הוא אשר זבחים קטו.

רשב"ם

מלפני ה׳ כבר לקחו איש מחתתו להקטיר קטורת לפנים על מזבח הזהב שהרי קטורת של שחר קורמת לאיברים ונתנו בהן אש זרה אשר לא צוה אותם משה ביום הזה שאע"פ שבשאר ימים כתיב ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח היום לא צוה ולא רצה משה שיביאו אש של הדיוט לפי שהיו מצפים לירידת אש גבוה ולא טוב היום להביא את זה כדי להתקרש שם שמים שידעו הכל כי אש באה מן השמים. כמו שאמר אליהו ואש לא תשימו לפי שהיה רוצה לקרש שם שמים בירידת האש מלמעלה: (ב) ותצא אש מלפני ה׳ ותאכל אותם. והוא ותצא אש של פסוק ראשון. כמו שפירשתי אצל וישב משה את דברי העם. וכן וישב את הכסף לאמו. שכתוב ב׳ פעמים בפסל מיכה ששניהם אחד הם. אף כאן ב׳ הפסוקים אחד הם. כשיצא האש ותאכל את השלמים של מזבח החיצון כשלקחו בני אהרן והקריבו אש זרה על המזבח הפנימי ותצא אש מלפני ה׳ להקטיר קטורת לפנים תחלה ופגעה בני אהרן שם ומתו ואח"כ יצאה משם ובאה אל מזבח החיצון ותאכל את העולה: וימותו לפני ה׳. ומיד כששמע אהרן היה רוצה להניח העבודה ולהתאבל על בניו: (ג) ויאמר משה אל אהרן. אל תתאבל ואל תבכה ואל תחדל מן העבורה. כי הדבר הזה אשר אני אומר לך הוא אשר דבר ה׳ בקרובי אקדש. בכהנים

בעל הטורים

(א) אשר לא צוה. אין לומר לא צוה להביא אש זרה וגם לא צוה שלא להביאו אלא פירוש אשר צווי של לא. צוה אותם. וכן לכל לבא השמים אשר לא צויתי: (ב) (ותאכל) אותם בגימטריא זה הנפש. אותם מלא וי"ו שחטאו בששה דברים אש זרה. הורו בפני רבם. שתויי יין. בנים לא היו להם. נתנו עיניהם בפרנסות. לא נטלו עצה:

שפתי חכמים

ש מה קשה על זה והא אין עונש בלא אזהרה אפרשנו בסמוך: ת ופי׳ אשר לא צוה אותם אינו סיבת מיתתם אלא להודיע שמעלמס התנדבו בו ולא שצוה אותם כמו שצוה את אהרן קח לך עגל וגו׳ ופי׳ בקרבתם בעת קרבתם ולא שבעבור אש זרה מתו אלא עיקר מיתתם היתה מפני שתויי יין ולולי שרצה הקב"ה להתקדש על ידם לא היתה מיתתם עכשיו אע"פ שכבר נגזרה עליהם מיתה בשעה שהלילו וכן לא היו מתים ביום זה שהיה שמחה לישראל אם לא הורו הלכה ביום זה עיין עוד מזה לקמן. (ועיין בקל"מ) כי שם הביא עוד דעת ר"י הגלילי שאמר על הקריבה שנכנסו לפני ולפנים מתו ור׳ עקיבא שאמר שמפני שניהם מתו ודברי בר קפרא שאמר בשם רבי ירמיה בן אליעזר בשביל

רש"י

(ב) ותצא אש. ר"א אומר לא מתו בני אהרן ש אלא ע"י שהורו הלכה בפני משה רבן רבי ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש תדע ת שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש משל למלך שהי׳ לו בן בית וכו׳ כדאי׳ בויקרא רבה: (ג) הוא אשר דבר וגו׳. [זבחים קטו] היכן דבר ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי [שמו׳ כט]

דעת זקנים מבעלי התוספות

לשלמים והדר ומנחה בלולה בשמן: (א) וישימו עליה קטרת. פי׳ על האש כי בשום מקום לא מצינו הקטרה על המחתה: אש זרה אשר לא צוה אותם. כלו׳ כבר הזהיר עליהם שלא לעשות כדכתיב ולא תעלו אש זרה וגם לא צוה אותם שלא התירה עתה להם לפי שעה כי לפעמים הקב"ה אוסר דבר ומתירו לפי שעה לגדל שמו בגוים כמו שמצינו באליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה על פי הדבור בשעת איסור הבמות. וכן נוכל לפרש לשרוף את בניהם באש אשר לא צויתי וגו׳: (ב) ותצא. לפי שלא עשו כהוגן דאע"ג דמצוה להביא אש מן ההדיוט כדכתי׳ ונתנו בני אהרן אש וגו׳ היינו לאחר שירדה מן השמים פעם אחת אבל קודם לכן לא היה להביא מן ההדיוט שממעטים בכבוד שמים שיאמרו באש של הדיוט נאכל הקרבן ולפי׳ כשהביאו אותה פגעה בהן האש היורדת מן השמים. וק"ל שהרי קודם לכן כתיב ותצא אש מלפני ה׳ מיהו אז"ל במסכת יומא שמתו מפני שהורו הוראה בפני משה רבן שדרשו ונתנו בני אהרן אש אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט: וימותו לפני ה׳. פלוגתא איכא בתורת כהנים ר"א שמתו בחוץ במקום שהלוים מותרים ליכנס שנאמר ויקרבו וישאום בכתנותם וא"כ מאי לפני ה׳ שנגפן המלאך והוציאן לחוץ ר"ע לא מתו אלא בפנים שנאמר לפני ה׳ ומאי ויקרבו וישאום בכתנותם מלמד שנתנו הכה

ליקוטי יהודא

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ וגו׳. דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט רַבִּי יוּדָן הָט אָן גִיהוֹבֶּן דַרְשִׁינֶען דִיא פָּרָשָׁה מִיט דֶעם פָּסוּק אַם עַל פִּיךָ יַגְבִּיהַּ נָשֶׁר, אוּב דוּרְךְ דַיין מוֹל וֶועט זִיךְ אוּף הֵייבֶּן דֶר אָדְלֶער (אָמַר הקב"ה לְאַהֲרֹן) הקב"ה הָאט גִזָאגְט צוּא אַהֲרֹן (עַל מֵימַר פּוּמָךְ הָיִיתִי מַשְׁרֶה שְׁכִינָתִי עַל גַּבֵּי הָאָרוֹן) וֶוענֶן דִי זָאג פוּן דַיין מוֹל וָואס דוּ פְּלֶעגְסְט זָאגֶן יוֹם כִּפּוּר דִי דְרַייא וִידוּיִים) פְּלֶעג אִיךְ מַאכֶן רוּעֶן מַיין שְׁכִינָה אוּף דֶעם אָרוֹן הַקוֹדֶשׁ (מִשָּׁם חָפַר אוֹכֶל) פוּן דָארְטִין הָט אַהֲרֹן אוּם גִגְרָאבֶּן גֶעסִינוואַרג

פירוש לתורת אלהים

זֵיי זֶענֶען גִפַאלֶן עַל פְּנֵיהֶם אוּף זֵייעֶר פָּנִים: (א) וַיִּקְחוּ בְנֵי אַהֲרֹן דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן וָוס זֵייא הָאבֶּן גְהֵייסֶן נָדָב וַאֲבִיהוּא הָאבֶּן גֶענוּמֶן אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ פוּן זֵיי הָט גנוּמֶן מַחְתָּתוֹ זַיין פַייעֶר פַאן וַיִּתְּנוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְגֶעבֶּן אִין זֵיי פַייעֶר וַיָּשִׂימוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְטָאן עָלֶיהָ אוּף אִיר אוּף דֶעם פַייעֶר קְטוֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְגֶעהְנְט פַר גָאט אֵשׁ זָרָה פְרֶעמְד פַייעֶר אֲשֶׁר וָוס מֶען הָט זֵייא נִיט גִישַׁאפְט: (ב) וַתֵּצֵא אִיז אַרוֹס גְגַאנְגֶן אַפַייעֶר פוּן פַר גָאט וַתֹּאכַל אוּנ עֶס הָאט פַאר בְּרֶענְט אוֹתָם זֵיי אוּנ זֵייא זֶענֶען גְשְׁטָארְבֶּן לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד: (ג) וַיֹּאמֶר הָט מֹשֶׁה גְזָאגְט צוּ

משלי חכמים

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ וגו׳: מֹשֶׁה הָט גִיזָאגְט צוּ אַהֲרֹן דָס אִיז וָוס הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ מִיר בִּקְרוֹבַי אֶקָּדֵשׁ, דוּרְךְ מַיינֶע נָאנְטֶע וֶועל אִיךְ גֶעהֵיילִיגְט וֶוערִין, פוּן דִי רֵייד הָאבּ אִיךְ גְעווּאסְט אַז אַגְרוֹסֶער צַדִיק וֶועט שְׁטַארְבִּין דֶעם טָאג וָוס מֶען וֶועט בֶּעַנַיעֶן דֶעם מִשְׁכָּן נָאר אִיךְ הָאבּ נִיט גְעווּאסְט וֶועמֶען הקב"ה הָט גֶעמֵיינְט, מִיךְ אָדֶער דִיךְ, אִיצְט זֶעה אִיךְ אַז נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא זֶענֶען גְרֶעסֶער פוּן אוּנְז בֵּיידִי, דֶר עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל עֶס זֶענֶען גְוֶוען צְווַיי בְּרִידֶער אִין אֵיין שְׁטָאט, אֵיינֶער אִיז גְוֶוען אָרֶעם אוּנ אֵיינֶער אִיז גְוֶוען רַייךְ, דֶר רַייכֶר בְּרוּדֶר הָט גְהַאט אַגְרוֹסֶע מָאהֶער, אוּנ פוּן דֶעם דִירָה גֶעלְט הָט עֶר גְהַאט פַּרְנָסָה צוּ לֶעבִּין. ווי אַגְ.יר, דֶר אָרִימֶער בְּרוּדֶער הָאט גְהַאט אַקְ֗יין

יְהוָה׀ לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל־
פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן:
ד וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל וְאֶל

מַלֵּיל יְיָ לְמֵימַר בְּקָרִיבַי
אִתְקַדַּשׁ וְעַל אַפֵּי כָל עַמָּא
אִתְיַקַּר וּשְׁתִיק אַהֲרֹן:
ד וּקְרָא מֹשֶׁה לְמִישָׁאֵל

תו"א וידום שם.

בעל הטורים

(ג) וידום. ב' וידום אהרן וידום השמש רמז למה שאמרו מאורות

רשב"ם

גדולים הקרובים אלי לשרתני אני רוצה להתקדש ולא שיתחלל שמי ותכודתי שכן אמר לי הקב"ה והכהן הגדול מאחיו וגו' את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום. ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו. הא אם לא יצא קידש. ואין מוקדם ומאוחר בתורה. ולכך אל תגית העבודה שאתה כהן גדול ולא תצא ולא תחלל אלא יתקדש הקב"ה ועבודתו על ידך: ועל פני כל העם אכבד. זהו כבוד השכינה שרואה בניו מתים ומניח אבלו בעבודת בוראו: וידום אהרן. מאבלותו ולא בכה ולא התאבל שכן כתיב ביחזקאל בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה וגו' האנק דום מתים אבל לא תעשה. אף כאן וידום משה שהיה רוצה להתאבל ולבכות. וזה מוסר ואמיתת פשוטו. אבל האגדה שאומר שהיה מנחמו משה לאהרן על שאמר לו הקב"ה ונקדש בכבודי וסבור הייתי או אני או

רש"י

א"ת בכבודי אלא במכובדי א"ל משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך [ת"כ וי"ר]: וידם אהרן. [שם ושם] קבל שכר על שתיקתו א ומה שכר קבל שנתייחד עמו הדבור שנאמר' לו לבדו ב פרשת שתויי יין: בקרובי. בבחירי: ועל פני כל העם אכבד. כשהקב"ה עושה דין בצדיקי' מתירא ומתעלה ומתקלס ג אם

שפתי חכמים

ארבע דברים מתו על הקריבה ועל ההקרבה שהקריבו קרבן שלא נצטוו ועל אש זרה מבית הכירים הכניסו ועל שלא נטלו עצה זה מזה: א ר"ל למה כתי' וידם אהרן מה היה לו לו' על גזירת הש"י הפסה' יריב. וע"ז פירש קבל שכר על שתיקתו כלו' ומ"ה כתיב וידום משום שקבל שכר על שתיקתו מ"ה כתב הכתוב וידום וגו'. (ג"א) ומה שהפך לפרש וידום אהרן קודם בקרובי כדי להודיע למה שתק אהרן לפי שהי' שומע שבניו הי' ירא' שמים וקרובים ומיודעים להקב"ה לכך שתק וכ"ה במ"ר: ב כלומר תרתי קאמר מפני שתיקתו זכה ששמע מפי השם מה שלא זכה עד עתה. שי"ג דברים נאמר למשה ולאהרן וכנגדן י"ג מיעוטים ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן. ועוד זכה שנאמרה לו לבדו ולא נשתתף עם משה עד שיראה מפני זכותו של משה זכה לשמוע הוא מפי הגבורה ואתי שפיר אפי' אליבא דרבנן דרבי יהודה שהביא רש"י לעיל ריש פרשת ויקרא: ג והא דלא פירש רש"י זה על בקרובי אקדש כיון שהבית ראיה מנורא אלהים ממקדשך. (עיין

דעת זקנים מבעלי התוספות

של ברזל לתוך פיהם וגררום והוציאום לחוץ. ותימה לדברי ר' עקיבא א"כ נטמא המשכן דאיקרי אוהל מטומאת מת וצריך הזאה שלישי ושביעי ולא מצינו שפסקו מעבודתם כלל וכן כתוב בפירוש ומפתח אהל מועד לא תצאו דבשלמא לת"ק א"ל שרחפן המלאך לחוץ קודם יציאת נשמה אלא לר' עקיבא קשיא וצ"ע: (ג) בקרובי אקדש. על ידי מיתת קרובין הללו אתקדש ואתגדל לעיני כל העם שישאו ק"ו בעצמם מאלו וישמרו עצמן מלעשות כן וייראו ממני: (ד) ויקרא משה אל מישאל. אתמר בת"כ מכאן

פירוש לתורת אלהים

אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דָּס איז וָוס גָאט הָאט גְזָאגְט בִּקְרוֹבַי דוּרְךְ דִי וָוס זֶעֶנֶען צוּ מִיר נָאהֶענְט דוּרְךְ דִי צַדִּיקִים אֶקָּדֵשׁ וֶועל אִיךְ וֶוערֶען גְהֵיילִיגְט וְעַל פְּנֵי אוּנ פַר גָאר דָאס פָאלְק אֶכָּבֵד וֶועל אִיךְ וֶוערֶען גֶערְלִיכְט. רש"י שְׁרַייבְּט מֹשֶׁה הָט גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן הקב"ה הָט צוּא מִיר גִיזָאגְט וְנוֹעַדְתִּי איז טַייטְשׁ אִיךְ וֶועל מִיךְ בַּצַייגֶן אִין דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד צוּ דִי יִשְׂרָאֵל אוּנ אִיךְ וֶועל גְהֵיילִיגְט וֶוערֶען דוּרְךְ מַיינֶע גִיעֶרְלִיכְטֶע דָס הֵייסֶן דִי צַדִּיקִים כְּלוֹמַר אִיךְ וֶועל שְׁטְרָאפֶן דִיא צַדִּיקִים אוּנ דוּרְךְ דֶעם וֶועט מַיין נָאמֶן גְהֵיילִיגְט וֶוערֶען צְוִוישֶׁן מֶענְטְשֶׁן וָוארוּם מֶען טְרַאכְט זִיךְ וֶוען גָאט שְׁטְרָאפְּט אַזוֹ דִי צַדִּיקִים איז שׁוֹן אַכָּל שֶׁכֵּן דִי רְשָׁעִים הָאבּ אִיךְ מִיר גֶעטְרַאכְט אַז גָאט הָט גְמֵיינְט מִיךְ אָדֶר דִיךְ הַיינְט זֶעה אִיךְ אַז גָאט הָט גִימֵיינְט נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא וָוארוּם עֶס מוּז זַיין אַז זֵיי זֶענֶען בֶּעסֶר פוּן אוּנְז וַיִּדֹּם אַהֲרֹן אוּנ עֶר הָאט שְׁטוּל גִישְׁווִיגֶען אַהֲרֹן עֶר הָאט אָן גֶענוּמֶען בְּאַהֲבָה דִיא נֶחָמָה פוּן מֹשֶׁה.
רש"י שְׁרַייבְּט אַהֲרֹן הָאט דֶער פַאר מְקַבֵּל גְוֶועְן שָׂכָר אַז דִיא פָּרָשָׁה וָואס וַויִיטֶער וֶועט שְׁטֵיין יַיִן וְשֵׁכָר הָאט גָאט צוּא אַהֲרֹן אַלֵיין גֶערֶעט: (ד) וַיִּקְרָא הָאט מֹשֶׁה גֶערוּפֶן צוּ מִישָׁאֵל אוּנ צוּ אֶלְצָפָן

ליקוטי יהודא

(מִשָּׁם הָיָה נוֹטֵל אוֹכֶל שֶׁל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה) פוּן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים הָאט אַהֲרֹן גְנוּמֶן עֶסִיגְוַוארְג פַר אַלֶע יוּדֶן אוֹיף אַגַאנְץ יָאר, וֶוענִין זַיין תְּפִלָּה וָוס עֶר הָט גְבֶּעטֶן פַר הקב"ה יוֹם כִּפּוּר, הָט הקב"ה גִיגֶעבְּן פַּרְנָסָה צוּ דִי יוּדֶן דֶעם גַאנְצֶן יָאר (לְמֵרָחוֹק עֵינָיו יַבִּיטוּ) זַיינֶע אוֹגִין הָאבֶּען גִיקוּקְט וַוייט (מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה יוֹדֵעַ מַה בְּסוֹפָהּ) פוּן אָנְהֵייבּ יָאר הָאט עֶר גֶעוְוּאסְט וָואס וֶועט זַיין דֶעם גַאנְצֶן יָאר בִּיז צוּם סוֹף יָאהְר (וְאַחַר כָּל הַשֶּׁבַח הַזֶּה) נָאךְ דֶעם גַאנְצֶן לוֹבּ אוּנ הֵיילִיגְקַייט פוּן אַהֲרֹן (וְאֶפְרוֹחָיו יְעַלְעוּ דָם) הָאט אַהֲרֹן גְזֶעהְן וִוי זַיינֶע קִינְדֶר לִיגְן אוֹיף דֶער עֶרְד אוּנ צַאפְּלֶען זִיךְ אֵיידֶער דִיא נְשָׁמוֹת זַייעֶרֶע גֵייעֶן אַרוֹיס פוּן זֵיי, אוּנ עֶר הָאט גֶעשְׁווִיגֶן (אֶלָּא בַּאֲשֶׁר חֲלָלִים שָׁם הוּא) נָאר וואוּ דִי גֶעהַרְגִיתָה קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גְוֶועְן, דָארְטִין איז גִיוֶועְן דִי שְׁכִינָה, ווִי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הקב"ה הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, דִי יוּדֶן זָאלֶן מַאכֶן פוּן מַיינֶעטְוֶועגֶן אַמִשְׁכָּן וֶועל אִיךְ רוּעֶן אִין זֵייא, אִיז דָאךְ אַקְשְׁיָא עֶס דַארְף דָאךְ שְׁטֵיין וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכוֹ, אִיךְ וֶועל רוּעֶן אִין אִים, פַאר וָואס שְׁטֵייט אִיךְ וֶועל רוּעֶן אִין זֵיי, נָאר דֶר זוהר זָאגְט וֶוען מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט אוֹיף גְשְׁטֶעלְט דֶעם מִשְׁכָּן אִין דֶר מִדְבָּר הָט מֶען אִין הִימֶל אִיךְ אוֹיף גְשְׁטֶעלְט אַמִשְׁכָּן, אוּנ אַזוֹ וִוי מֶען הָט דֶעם טָאג מַקְרִיב גִיוֶועְן קָרְבָּנוֹת אוּנְטֶען אִין מִשְׁכָּן, אַזוֹ הָאט מֶען מַקְרִיב גְוֶועְן קָרְבָּנוֹת

משלי חכמים

שְׁטִיבֶּעלֶע, אוּנ עֶר הָאט אוֹיךְ גְהַאט זַיין פַּרְנָסָה פוּן דִירָה גֶעלְד אָבֶּער גָאר וֶוינִיג, נָאר אוֹיף בְּרוֹט, דֶערְנָוייל הָאט גִיטְרָאפִין דָאס שְׁטִיבֶּעלֶע פוּן דֶעם אָרִימַאן איז אִין גַאנְצִין פַר בְּרֶענְט גְוָוארֶן, וָועלְכֶער מֶענְטְשׁ עֶס איז פַארְבַּיי גְגַאנְגֶען אוּנ הָט גְזֶעהֶן דָס פַר בְּרֶענְטֶע שְׁטוּבּ הָט עֶר גְהַאט רַחֲמָנוּת אוֹיף דֶעם אָרִימַאן אוּנ הָט אִים גְגֶעבִּין אַנְדָבָה, דִיא נְדָבוֹת הָאבֶּן אִים גְגֶעבִּין גוּטֶע פַּרְנָסָה בִּיז עֶר הָט גִיהַאט אַגְרוֹסִין פַארְמֶעגִין, אַמָאל הָט דֶר רַייכֶר בְּרוּדֶר גְזָאגְט צוּם אָרֶעמֶן אִיךְ ווייס אַז דוּ בִּיזְט רַייךְ, בָּאהּ פַר דִיר אַגְרוֹסֶע מָאהֶער וויא אִיךְ הָאבּ וֶועסְטוּ אוֹיךְ קֶענִין הָאבִּין פַּרְנָסָה פוּן דִירָה גֶעלְד אַזוֹ וִוי אִיךְ הָאבּ פַּרְנָסָה פוּן מַיין מָאהֶער, הָט דֶער אָרִימֶר בְּרוּדֶר גְזָאגְט צוּם רַייכִין אִיךְ הָאבּ פוּן מַיינֶע נְדָבוֹת מֶער פַּרְנָסָה וִוי דוּ פוּן דַיין דִירָה גֶעלְד, אַז אִיךְ זִיךְ אַגַאנְצֶע טָאג גֶעבֶּן מַיין פֶּרְבְּרֶענְטֶע שְׁטוּבּ הָט מֶען אוֹיף מִיר רַחֲמָנוּת

אונ

אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם קִרְבוּ שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם
מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה׃ ה וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכֻתֳּנֹתָם
אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
מֹשֶׁה׃ ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן

וּלְאֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל
אַח אֲבוּהִי דְאַהֲרֹן וַאֲמַר
לְהוֹן קְרִיבוּ טוּלוּ יָת
אֲחֵיכוֹן מִן קֳדָם אַפֵּי
קוּדְשָׁא לְמִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא׃ ה וּקְרִיבוּ
וּנְטָלְנוּן בְּכִתּוּנֵיהוֹן
לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא
דִי מַלִּיל מֹשֶׁה׃ ו וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר

רשב"ם

אתה עכשיו תדע שהם גדולים ממני וממך אין זה לפי השטה וכי היא מבשר הקב"ה למשה עשו לי משכן וכו ביום ימותו הגדולים שבכם : (ו) ראשיכם אל תפרעו וגו'. כך אמר לאלעזר ולאיתמר. אע"פ שכהנים הדיוטים אתם ואין אתם מצווים בפריעת ראש ובפרימת בגדים כי בכהן גדול כן ולא כהדיוט

בעל הטורים

לוקין על אב בית דין שמת וכני אהרן היו אב ב"ד : (ד) קרבו. יש כו ב' טעמים תלמד שלא קרבו אליהם להיכל אלא הטילו בהם חכות של ברזל וגררום והוציאו אותם לחוץ : (ה) וישאום. ב'. וישאום בכתנותם. וישאום בני קים אחיהם. הנושא אשה חייב להלבישה כדכתיב וכסותה לא יגרע וזהו וישאום כמי קים וישאום בכתנותם שכיון שנשאום יתחייבו בכתנותם : (ו) ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאיתמר. הפך פניו כנגד

שפתי חכמים

בקל"מ) : ד לאפוקי שלא תפרש דוד הוא איש של דודתו דכפרשת אחרי מות מלינו נמי דודתך וסוא אשת דודך. אי נמי דלא נטעה לו' דוד אהרן אמישאל ואלצפן קאי לכן פירש עוזיאל אחי עמרם היה וק"ל : ה דאל"כ קרבו שאו את אחיכם וקברום מיבעי ליה נאי מאת פני הקודש אלא העבירו וכו' : ו מדכתיב בכתנותם וכל כתונת דכתיב בת"כ מיירי בכתונת של בגדי כהונה ומישאל ואלצפן לא היו כהנים אלא

רש"י

כן באלו כ"ש ברשעים וכן הוא אומר [תהלים סח] נורא אלהי' ממקדשיך אל תקרא ממקדשיך אלא ממקודשיך : (ד) דד אהרן. עוזיאל אחי ד עמרם הי' שנא' (שמות ו) ובני קהת וגו' : שאו את אחיכם וגו'. כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה ה שלא לערבב את השמחה : (ה) בכהנתם. של מתים ו מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתם כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם [סנהדרין

דעת זקנים מבעלי התוספות

שאין הכהנים מטמאין למתים שהרי אלעזר ואיתמר לא נטמאו להם ותימה שהרי במקום אחר מצינו בפי' שהכהנים מוזהרין על טומאת מת דכתיב לנפש לא יטמא בעמיו. ועוד אלעזר ואיתמר כהנים הדיוטים היו ולמה לא נטמאו לאחיהם וי"ל דהא דקאמר מכאן שהכהנים אין מטמאין למתים היינו כהנים הדיוטים ביום משחתם שאין מטמאין לקרובים שיש להם דין כהנים גדולים. וכן פי' הרב בכור שור גבי ראשיכם אל תפרעו דאע"ג דכהנים הדיוטים לא הוזהרו על פריעה ופרימה דמטמאין הן לקרוביהן

ליקוטי יהודא

אין דעם אויבערשטין משכן, נאר אין דעם אונטערשטין משכן האט אהרן מקריב געווען קרבנות פון בהמות אונ אין דעם אויבערשטין משכן הט דר מלאך מיכאל וואס ער איז דער כהן גדול אין הימל מקריב גוועזן קרבנות די נשמות פון צדיקים, וועלכע נשמות? די נשמות פון נדב אונ אביהוא, דריבער איז אראפ גקומען אפייער פון דעם אויבערשטין מזבח אונ האט ארוס גצויגן די נשמות פון נדב אונ אביהוא אונ הט זיי ארויף גנומען אויף דעם מזבח וואס אין הימל, אונ אזוי ווי אויף דעם אונטערשטין מזבח טאר מען ניט מקריב זיין קרבנות וואס האבן אפעלער, אזוי אויף דעם אויבערשטין מזבח טאר מען ניט מקריב זיין די נשמות וואס האבן אפעלער וואס האבן עפעס געזינדיגט, אונ אז מען האט פון אלי נשמות פון דיא יודן אויס געקליבן די נשמות פון נדב אונ אביהוא ווייסן מיר אז זייערי נשמות זענען געוועזן די הייליגסטע פון אלי יודן דריבער הט משה גזאגט צו אהרן איך האב גמיינט מיט מיין נשמה אדער מיט דיין נשמה ווען מען הייליגן דעם משכן וואס אין הימל, איצט זעה איך אז די נשמות פון דיינע קינדער נדב אונ אביהוא זענען הייליגער וויא אונזערע נשמות מיינע אונ דיינע:

פירוש לתורת אלהים

די קינדער פון עוזיאל וואס עוזיאל איז גוועזן דוד אפעטער פון אהרן ויאמר הט משה צו זיי גזאגט קרבו גגעהנט שאו טראגט אוועק את אחיכם אייערע ברידער דאס מיינט מען נדב ואביהוא מאת פני פון פאר דעם הייליקייט פון דעם משכן אל מחוץ צו אויסן ווייניג פון דר מחנה: (ה) ויקרבו האבן זייא גגעהנט וישאום אונ האבן זיי ארויס גטראגן בכתנותם אין זייערע העמדר. רש"י שרייבט פון דאנען לערנען מיר אפ אז זייערע קליידער זענען ניט פאר ברענט גיווארען אל מחוץ צו אויסן ווייניג פון דר מחנה כאשר אזוי וויא משה הט גרעט: (ו) ויאמר הט משה גזאגט צו אהרן

משלי חכמים

אונ מען גיט מיר נדבות, אבער אז איך וועל אויפבאהען אנרוסע מאהער ווי דו האסט, וועט מען מיר מער נדבות ניט געבין, זעהן מיר אז הקב"ה האט גוואלט רייך מאכין דעם ארימאן הט ער אים פר ברענט זיין שטוב, אונ דורך די שרפה איז ער גיווארן רייכער פון זיין ברודער, דאס הט גיזאגט משה צו אהרן דורך די שרפה וואס דיינע צוויי זיהן זענען פארברענט גווארן זענען זיי גיווארן גרעסר פון מיר אונ פון דיר, ווייל אלי יודין האבין דורך זיי מורא בעקומען פר הקב"ה אונ האבן גטאן תשובה אויף זייערי זינד, דר זכות פון אלי יודין איז גירעכנט גווארן אויף זיי, איז דר עולם הבא פון דיינע צוויי זיהן מער פון מיין עולם הבא אונ מער פון דיין עולם הבא, ווי אהרן הט געהערט די ווערטר פון משה הט ער געשוויגן אונ האט ניט מער געטרויערט וועגין זיינע זיהן:

נאך קענען מיר זאגין דריבער זענען געשטארבין די קינדר פון אהרן ווי הקב"ה הט גזאגט בקרובי אקדש, דורך מייני נאנטע וועל איך גיהייליגט ווערען, למשל עם זענען דא צווייערליי סוחרים, איינער איז אגביר אונ האנדילט מיט נייע קליידר, אונ איינער איז אארימאן אונ האנדילט מיט אלטע קליידר, דער וואס האנדילט מיט נייע קליידר פארט

וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר ׀ בָּנָיו רָאשֵׁיכֶם
אַל־תִּפְרָעוּ ׀ וּבִגְדֵיכֶם לֹא־תִפְרֹמוּ
וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף
וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת־
הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה׃ ז וּמִפֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי־

וּלְאִיתָמָר בְּנוֹהִי רֵישֵׁיכוֹן
לָא תְרַבּוֹן פֵּרוּעַ
וּלְבוּשֵׁיכוֹן לָא תְבַזְּעוּן וְלָא
תְמוּתוּן וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא
יְהֵא רוּגְזָא וַאֲחֵיכוֹן כָּל
בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּן יָת
יְקֵדְתָּא דִּי אוֹקֵיד יְיָ:
ז וּמִתְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא
תִפְּקוּן דִּלְמָא תְמוּתוּן אֲרֵי

תו"א ראשיכם מ"ק יד יט. ובגדיכם שם ש.

בעל הטורים

אהרן ודבר עמו פה אל פה ולכך כתיב אל אהרן אבל לא הפך פניו כנגד אלעזר ואיתמר ולכך לא נאמר בהם אל: ולאיתמר בניו. פסיק לומר שאף הם היו ראויים אלא שפסקה מהם הגזירה וזה הוא שנאמר גם כי וגם הכהנים ה' כהנים אלו אהרן וד' בניו אלא שבזכות אהרן ניצולו: תפרעו. ב'. אל תפרעו ואידך ושמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו בשביל שלא שמעו מוסר ופרעו שהורו בפני רבם או שהכניסו אש זרה גרמו לנשארים שנלטוו באל תפרעו: ועל כל העדה יקצוף. לפי שהיו שלוחי צבור וש"ל שטעה סימן רע לשולחיו: ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה. שת"ח שמת הכל נעשים קרוביו:

רשב"ם

הרי אתם היום ככהן גדול לדורות. לפה: (ז) כי שמן משחת ה' עליכם. אתם נמשחים מחדש עם אביכם ובכהן גדול כתיב טעם זה ראשו לא יפרע וגו' ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו. כי נזר שמן משחת אלהיו עליו

רש"י

נב ת"כ]: (ו) אל תפרעו. אל תגדלו ז שער מכאן שאבל אסור בתספורת [מ"ק טו] ח אבל אתם אל תערבבו שמחתו של מקום: ולא תמותו. הא אם תעשו ט כן תמותו: ואחיכם כל בית ישראל. מכאן שצרתן של ת"ח מוטלת

שפתי חכמים

לויים ומאין היו להם כתונות אלא ודאי קאי אמתים: ז פי' שהוא שער ראשו כלו' מי ששערותיו גדולים מתחלקים השערות אלו מאלו ונעשה פרע. והא דפירש רש"י לקמן בפרשת סוטה ופרע ראש האשה פי' סותר קליעת שערה וכו' והכא פירש פרע ל' גידול. י"ל כי סתירת קליעת שערה הוא גידול שערה במראית עין כי עד עתה היה קלוע ונראה כאילו אין לה שער ובסתירת שערה נראה כאלו נתגדל שערה:

ח כתב הרא"ם בפרק אלו מגלחין פירש רש"י מדאיצטריך קרא למשרי לבני אהרן מכלל דאחרים אסורים דס"ל לרש"י ז"ל דקרא דראשיכם אל תפרעו למשרי להו לבני אהרן הוא דאתא דאי לאזהורי הוא דאתא שלא יורשו לפרוע היכי מצי למידק מיניה דאחרים אסורים שלא לפרוע וחייבים לפרוע הא ליכא למידק מיניה אלא מדאסר להו לפרוע מכלל דכ"ע שרי לפרוע. אך קשה דאי למשרי הוא דאתא שאינם חייבים לפרוע מאי ולא ימותו דכתיב בתריה דמשמע שאם תפרעו תמותו כמו שפירש רש"י בעצמו הא אם תעשו כן תמותו וא"כ דברי רש"י סותרים זה את זה ול"ע ע"ש כי האריך בענין. ואפשר שרש"י הרגיש בקושיא זו לכן פירש בפי' החומש מכאן שהאבל אסור בתספורת וכו': ט הרא"ם פירש הא דפירש זה כאן אע"פ שפשוט הוא מכלל לאו אתה שומע הן וכל התורה נדרשת כן. להורות שכוונת הכ' הוא ההן היוצא ממנו לא הלאו עצמו שהרי אף בכל שאר דברי הרשות שאין בהם חיוב מיתה נופל בהם לו' שאם לא יעשה לא ימות וכן יש לפרש ולא תמותו דיין ושכר והרב סמך על זה ולא פירשו ומיתורא דלא תמותו דרש כן כיון שהתיר להם לספר ש"מ שלא ימותו עכ"ל. ונראה דרש"י דייק מכלל דכ"ע אסירי דאי כ"ע שרי ולא בא הכ' אלא לאזהורי שלא יפרעו א"כ היה קשיא ל"ל לקרא לאזהורי להו כיון דלכ"ע שרי מהיכי תיתי שיגדלו פרע ולמה להו להחמיר ולערבב שמחתו של מקום ועוד ל"ל לו' ולא תמותו הא אם תעשו כן תמותו למה ליה אזהרה אחר אזהרה כולי האי הניחא אי דלכ"ע אסירי מ"ה צריך אזהרה אחר אזהרה שלא תאמרו אע"פ שהורשו לגלח שערותיהם מ"מ יחמירו על עצמם ויעשו מדת חסידות כיון דלכ"ע אסירי מ"ה צריך קרא להזהיר אותן ולכתוב ולא תמותו הא אם תעשו כן תמותו. ובזה נראה לי שנתיישבו כל תמיהות הרא"ם. כנ"ל ודו"ק: י ר"ל דהכל מחוייבים להתאבל אם ת"ח מצער עצמו כגון הכא שאהרן הי' מצער עצמו. אבל אין לו' דלמא מכאן משמע

דעת זקנים מבעלי התוספות

ביום משחתם הרי הן ככהנים גדולים. ת"ל דהיינו האי דקאמר בסיפיה דקרא כי שמן משחת קדש עליכם: (ו) ועל כל העדת

פירוש לתורת אלהים

און צוא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר דיא זיהן פון אַהֲרֹן רָאשֵׁיכֶם דיא האר פון אייערע קעפ אַל תִּפְרָעוּ זאלט איר זיך ניט לאזען וואקסען וּבִגְדֵיכֶם און אייערע קליידער לֹא תִפְרֹמוּ זאלט איר ניט צוא רייסען. רש"י שרייבט ווען גאט האט פר זאגט זיי זאלען זיך די האר ניט לאזן וואקסן איז גדרינגן אז אנדר אבל מוז זיך יוא לאזן וואקסן די האר און טאר זיך ניט גאלן וְלֹא ווערט איר ניט שטארבען אבער אז איר ווערט יוא נוהג זיין אבילות ווערט איר שטארבען וְעַל און אויף גאר דר עֵדָה יִקְצֹף ווערט גאט צערנען וַאֲחֵיכֶם און אייערע ברידר כָּל גאר דם הויז גזינד פון יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ זאלען בוויינען די שְׂרֵפָה אֲשֶׁר וואס דם פייער פון גאט האט פר ברענט. רש"י שרייבט פון דאנען לערנען מיר אז עס קומט א צרה אויף איין תלמיד חכם איז איטליכר מחויב צו קלאגן: (ז) וּמִפֶּתַח און פון דר טיר פון דעם אוֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ זאלט איר ניט ארוס גיין פֶּן טאמער ווערט איר

מצות השם

(קמט) וְרָאשֵׁיכֶם אַל תִּפְרָעוּ. פון דעם פסוק נעמען מיר ארוס דיא מִצְוָה אז דיא כֹּהֲנִים טארין ניט ארין גיין אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ טאן די עֲבוֹדָה מיט גרויסי האר נאר ער מוז זיך אפ שערין און איין כֹּהֵן גד"ל אפי' ער טוט ניט די עֲבוֹדָה טאר ער אויך ניט גיין מיט גרויסע האר און דיא מִצְוָה איז נוהג ובִזְמַן הַבַּיִת:

(קנ) וּבִגְדֵיכֶם לֹא תִפְרֹמוּ. דאס איז דיא לֹא תַעֲשֶׂה אז דיא כֹּהֲנִים טארן ניט אריין גיין אין צו ריסינע קליידר אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אריין און איין כֹּהֵן גָּדוֹל אֲפִילוּ ער איז ניט אין ביהמ"ק טאר ער אויך ניט גיין אין צוריסני קליידר און ד מִצְוָה איז נוהג ווען דם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ איז גישטאנין:

(קנא) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ דאס איז דיא מִצְוָה אז א כהן טאר ניט ארוס גיין פון דעם בהמ"ק ווען ער טוט די עֲבוֹדָה בזמן לם ואו 1 6 (ח"ג) און די מִצְוָה איז נוהג בִּזְמַן הַבַּיִת:

משלי חכמים

אין אלע גרויסע שטעט צו רייכע מענטשין זיי זאלין ביי אים קויפין נייע קליידר, און דר ארימאן גייט מיט זיינע אלטע קליידר אין די קליינע שטעט וואס דארטן זענן דם מערסטע ארימי לייט זיי קויפן אלטי קליידר, עס זענען דא מענשין וואס נעמן צוא זיך אמוסר פון לעבעדיגע צדיקים, ער זעהט דעם פיהרונג פון צדיקים זייער דאווענען און זייער תּוֹרָה לערנן

שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ
כִּדְבַר מֹשֶׁה׃ פ ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ט יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ ׀
אַתָּה ׀ וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם׃ י וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ

אונקלוס

מְשַׁח רְבוּתָא דַיְיָ עֲלֵיכוֹן
וַעֲבָדוּ כְּפִתְגָמָא דְמֹשֶׁה׃
ח וּמַלִּיל יְיָ עִם אַהֲרֹן
לְמֵימָר׃ ט חֲמַר וּמְרַוֵי לָא
תִשְׁתֵּי אַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ
בְּמֵעַלְכוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא
וְלָא תְמוּתוּן קְיָם עָלַם
לְדָרֵיכוֹן׃ י וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין

תו"א יין ושכר תענית טז נזיר ד מליעא ל סנהדרין פב פג זבחים יז כריתות יג ל חקת עולם זבחים יח. ולהבדיל מליעא. שבועות יח כריתות יג:

רשב"ם

אני ה׳: (י) ולהבדיל ולהורות. כמו שאמרו חכמים שכור אל יורה:

בעל הטורים

(ט) יין ושכר. ואם שתה כדי רביעית יין אסור להורות. תשת נוטריקון תפל"ת שכו"ר תועב"ה: אתה ובניך. בגי׳ ילאו החללים ובעלי מומין: יין ושכר. אין פסוק מתחיל יין אלא זה שהביא יללה בעולם כמ"ד שתויי יין

שפתי חכמים

שאם ת"ח מת מוטל על הכל לה התאבל עליו מדכתי׳ כל בית ישראל יבכו וגו׳ דא"כ היה לו לכתוב ואחיהם ר"ל אחיהם של מתים דהיינו כ"י יבכו את השריפה ומדכתי׳ ואחיכם משמע אחיכם של אהרן ואלעזר ואיתמר אותן שהיה משה מדבר עמהם: כ פי׳ אם הפסיק בו או שנתן בו מים כל שהוא פטור. והא דכתב רש"י סתם דביאת אהל מועד יש בו מיתה ובת"כ משמע דוקא אם היה שיכור ועבד עבודה הוא בגוית׳. י"ל כיון דיליף בגזיר׳ שוה ובקדוש ידי׳ בפרש׳ כי תשא כתיב בהדיא או בגשתם אל המזבח לשרת והוא דוקא בשעת עבודה לא הוצרך כאן לפרש וק"ל: ל כלו׳ שיהא הבדל בין עבודת הקודש למחולל׳ כי כל העבודות שהם בשכרות כלן מחוללות והיינו דפירש רש"י הא למדת שאם עבד פסול כיון דכתי׳ בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו וילפינן גם כן מקידוש ידים ורגלי׳ והתם דוק׳ כשיעבוד עבודה כדפריש׳ וש"מ דעבודה שהיא

רש"י

על הכל להתאבל בה: (ט) יין ושכר. יין כ דרך שכרותו: בבואכם אל אהל מועד. [תורת כהנים] אין לי אלא בבואם להיכל בגשתם למזבח מנין נא׳ כאן ביאת אהל מועד ונאמר בקידוש ידים ורגלים ביאת אהל מועד מה להלן עשה גישת מזבח כביא׳ אהל מועד אף כאן עשה גישת מזבח כביא׳ אהל מועד: (י) ולהבדיל. כדי שתבדילו בין עבודה קדושה למחוללת ל הא למדת שאם עבד עבודתו פסול׳ [זבחים יז

דעת זקנים מבעלי התוספות

יקצוף. הקב"ה יקצוף אם תתאבלו לפי שיהא נראה שלא נתקבלו לרצון הקרבנות שהקרבתם בעד העם. וא"ת אם כן אחינו יהיו מחוללין שאין איש חס על מיתתן לכך נאמר כל בית ישראל וגו׳: (ט) יין ושכר אל תשת. לפי שע"י שתיות יותר מדאי בושות וחרפות באות עליו. וגם הקב"ה צוות למי אוי למי אבוי וגו׳ למאחרים על היין. ועוד כתיב אל תרא יין כי יתאדם פי׳ אל תחמוד יין כי אחריתו דם. ועוד כתיב כי יתן בכוס עינו בכיס כתיב כלומר השכור נותן עינו בכוס והמוכרו נותן עיניו בכיס. יתהלך במישרים כלו׳ לסוף ימכור כל אשר לו ויהיה הולך בביתו במישור כי לא יהיה בו דבר שיכשל בו. אחריתו כנחש ישך שכשם שנתקללה האדמה בשביל הנחש כך נתקלל שלישי דהיינו חם על ידי יין ששתה נח. וי"א אחריתו כנחש ישך קרי ביה בנחש שעל ידי יין ששתה אדם הראשון בברכת נישואין שלו כדפרי׳ לעיל נשתכר ועבר על צוויו של מקום ולבסוף נתקלל בנשיכת נחש שנאמר ואתה תשופנו עקב ולפי שנקנסה מיתה על האדם בשביל אותו יין נהגו העולם כשהמברך בצבור אומר סברי מרנן והם עונין לחיים. וכן מצינו בשלהי במה אשה מעשה ברבי עקיבא שעשה משתה לבנו ועל כל כוס וכוס אמר חמרא וחיי לפום רבנן ולפום תלמידהון. ועיניך יראו זרות שע"י היין האדם מתיר עצמו לעבירה ולאשה זרה ולנבול פה. ולא עוד אלא שעובד ע"ז שנאמר לא יהיה בך אל זר דכתיב וישב העם לאכול ושתה ויקומו לצחק לעבוד העגל. ולבך ידבר תהפוכות

פירוש לתורת אלהים

שְׁטַארְבֶּן כִּי וָוארוּם שֶׁמֶן אֵייל מִשְׁחַת זַאלְבּוּנְג יְיָ פוּן גָאט עֲלֵיכֶם אוּף אַייךְ וַיַּעֲשׂוּ הָאבֶּן זֵיי גְטָאן כִּדְבַר אַזוֹ וִוי דִי רֵייד פוּן מֹשֶׁה: (ח) וַיְדַבֵּר הָט גָאט גִירֶעט צוּ אַהֲרֹן לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (ט) יַיִן וַויין וְשֵׁכָר אָדֶר אַלְטֶן וַויין אַל תֵּשְׁתְּ זָאלְסְטוּ נִיט טְרִינְקֶן אַתָּה דוּ וּבָנֶיךָ אוּנ דַיינֶע זִיהְן אִתָּךְ מִיט דִיר בְּבוֹאֲכֶם אִין אַייעֶר קוּמֶען אֶל אוֹהֶל מוֹעֵד אִין אוֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמוּתוּ וֶועט אִיר נִיט שְׁטַארְבֶּן חֻקַּת דָם אִיז אַגִיזֶעץ אוּף אֵייבִּג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אֵייעֶר גְבִּירְט: (י) וּלְהַבְדִּיל כְּדֵי אִיר זָאלְט וִויסֶען צוּ מַאכֶן אַצְוִוישֶׁן שֵׁייד בֵּין הַקֹּדֶשׁ צְוִוישֶׁן אֵיין עֲבוֹדָה וָוס אִיז

משלי חכמים

אונ זֵייעֶר מוֹרָא אוּנ לִיבְּשַׁאפְט צוּ הקב"ה ווִילֶען זַייא אוֹךְ אַזוֹ טָאן, וֶוערְט גְהֵיילִיגְט דֶר נָאמֶען פוּן הקב"ה דוּרְךְ דִיא לֶעבֶּדִיגֶע צַדִיקִים, עֶס זֶענֶען דָא מֶענְטְשִׁין וָוס גֵייעֶן נִיט צוּ צַדִיקִים צוּ לֶערְנֶען פוּן זֵיי פְרוּם צוּ זַיין, נָאר אַז עֶס טְרֶעפְט אַצַדִיק שְׁטַארְבְּט, נֶעמֶען זֵיי אַמוּסָר פוּן זַיין שְׁטַארְבֶּן אוּנ וֶוערִין פְרוּם, גֵייעֶן זֵיי צוּ גֶעשְׁטָארְבֶּענֶע צַדִיקִים, אִיצְט וֶוען הקב"ה הָט גְוָואלְט מַאכֶען רוּעֶן זַיין שְׁכִינָה אִין מִשְׁכָּן, אוּנ מֶען הָט גְדַארְפְט אַלֵי יוּדִין זָאלִין מִיט אֵיין מָאל פְרוּם וֶוערִין, הָט הקב"ה צוּ גְנוּמֶן צְוֵויי צַדִיקִים מִיט אֵיין מָאל, דְרִיבֶּער זָאגְט הקב"ה בִּקְרוֹבַי אֶקָּדֵשׁ, דוּרְךְ מַיינֶע נָאנְטֶע, דוּרְךְ דִי צַדִיקִים וָוס אִיךְ וֶועל זֵיי נָאנְט מַאכִין צוּ מִיר, זַייא וֶועלִין שְׁטַארְבֶּן אוּנ זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת וֶועלִין קוּמֶן צוּא מִיר, דוּרְךְ זֵיי וֶועל אִיךְ גְהֵיילִיגְט וֶוערֶן, וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכָּבֵד, אוּנ אִיךְ וֶועל הָאבֶּן כְּבוֹד פוּן גַאנְצֶען פָאלְק פוּן אַלֵי יוּדֶן, אֲפִילוּ פוּן דִי מֶענְטְשִׁין וָוס נֶעמֶען נִיט אַמוּסָר פוּן לֶעבֶּדִיגֶע צַדִיקִים וֶועלֶן זֵיי נֶעמֶן אַמוּסָר פוּן דִי גְשְׁטָארְבֶּענֶע צַדִיקִים: (ח) וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל אַהֲרֹן. דַארְפֶען מִיר וִויסֶן פַאר וָואס אִיז דֶר דִין נִיט גְזָאגְט גְוָוארֶען דוּרְךְ מֹשֶׁה צוּ אַהֲרֹן וִוי אַלֵי דִינִים

עיין רש"י ויקרא פסוק א:

(ט) יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ וגו׳. הקב"ה הָאט גְבָּאטֶן צוּ אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶר זֵיי זָאלֶען נִיט טְרִינְקֶען וַויין וֶוען זַייא וֶועלִין

מצות השם

(קנב) יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ וגו׳) דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז אַכֹּהֵן טָאר נִיט אַרַיין גֵיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַרַיין וֶוען עֶר הָאט גְטְרוּנְקִין אַסַאךְ וַויין אוֹךְ לֶערְנִין מִיר אַרוֹס אַז אֵיין דַיָין טָאר נִיט פַּסְקִינֶען קֵיין דִין וֶוען עֶר הָאט גְטְרוּנְקֶען אַסַאךְ וַויין אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אִין יֶעדֶר צַייט:

וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר׃
יא וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־
הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם
בְּיַד־מֹשֶׁה׃ פ רביעי יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה
אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר
בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת־הַמִּנְחָה

אונקלוס

קוּדְשָׁא וּבֵין חֻלָּא וּבֵין
מְסָאֲבָא וּבֵין דַּכְיָא׃
יא וּלְאַלָּפָא יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יָת כָּל קְיָמַיָּא דִּי מַלִּיל יְיָ
לְהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה׃
יב וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן
וְעִם אֶלְעָזָר וְעִם אִיתָמָר
בְּנוֹהִי דְּאִשְׁתָּאָרוּ סָבוּ יָת
מִנְחָתָא דְּאִשְׁתָּאֲרַת

תו"א ולהורות שבועות יח זבחים יז יח כריתות יג. וידבר משה ברכות י יומא פו תענית יז:

בעל הטורים

היו ולכך מתו: (י) החול. ב' הכא ואידך כובד האבן ונטל החול כיון שנבדל בין קודש לחול כמו"ש איכא כובד האבן ונטל החול שאדם כבד כמו"ש בשביל נשמה שאבדה: יין ושכר. וסמיך ליה ולהבדיל שמבדילין על היין: (יא) ולהורות. אותיות ולתורה: אליהם. בגימ' זהו ההלכה: ביד משה. בגי' זה הוא המקרא:

רש"י

ת"כ]: (יא) ולהורות. למד שאסור שיכור בהורא' [ת"כ] יכול יהא חייב מיתה מ ת"ל אתה ובניך אתך ולא תמותו [במדבר יח] נ כהנים בעבודתם במיתה ואין חכמי' בהוראת' במיתה: (יב) הנותרים. מן המיתה מלמד שאף עליהם נקנס' מיתה על עון העגל ס הוא שנאמר [דברי' ט] ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו ואין השמדה אלא כלוי בנים שנא' [עמוס ב] ואשמיד פריו ממעל ותפלתו של משה בטלה מחצה שנא' [דברים ט] ואתפלל גם בעד אהרן ע בעת ההיא: קחו את המנחה. אע"פ שאתם אוננין פ וקדשים אסורים

שפתי חכמים

בשכרות חייב מיתה עליה א"כ כל עבודות שהם בשכרות הם מחוללות ואם כן מאי האי דכתיב ולהבדיל אלא על כרחך צ"ל כדי שיהא הבדל וכו' ואף דגבי ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור לא שייך לפרש כן שנ"ל שאם תשתו לא יהיה הבדל בין טהורה לטמאה שכולן יהיו טמאות וכי שתוי שעבד עבודה תהא טמאה הא מחוללת היא וע"כ צ"ל ולהבדיל בין הטמא וגו' שתדעו להבדיל ולא כדי שתבדיל וכו' אפ"ה הוכרח רש"י לפרש כן גבי עבודה ויהיה פירושו דמלת ולהבדיל פעם כדי שתבדילו וכו' לגבי עבודה ופעם שתדעו לגבי טמאה וטהרה. ובזה נ"ל לתרץ קושיית הרא"ם שהקשה והא גבי להבדיל בין הטמא ובין הטהור לא שייך לפרש כן ותירץ מה שתירץ ע"ש באורך: מ פי' ותהי' וא"ו ולהבדיל והוא"ו של ולהורות מוסיף על ענין ראשון שגם הם במיתה: נ דלא היה לו לכתוב אלא אתה ובניך אלא מדכתיב אתך הוי כאלו אמר אתך יהיו בניך למה לי והא כבר כתיב אתה ובניך אלא ללמד כהנים בעבודתן וכו'. ובזה יתורץ קושיית הרא"ם מנא ליה למדרש הכי הא אתה ובניך לגופיה איצטריך דאף הבנים בכלל האזהרה. ואין לו' דמלת אתה קדרים דאתי למעוטי דא"כ אתה במיתה מיבעי ליה עכ"ל וק"ל: ס וא"ת והא לעיל מביא רש"י פלוגתא דתנאי' דלחד משום שהורו הוראה בפני רבן ולאחד מפני שנכנסו למקדש שתויי יין. וי"ל דהא והא גרמא אי הוה מעשה עגל לחוד למה המתין עד עכשיו. אי נמי למה המית נדב ואביהוא ולא אלעזר ואיתמר אלא ודאי תלוי נמי בעון אחר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואי הוי טעם אחרון לחוד הייתי אומר הא אין עונשים בלא אזהרה לכך צריך נמי עון העגל דיש בו אזהרה: ע גם לרבות הבנים: פ דאל"כ

דעת זקנים מבעלי התוספות

שגורם לארבעה דברים ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים ולשון הרע ועוד אמר שלמה אל תהי בסובאי יין וגו' כבן סורר ומורה שנהרג על היין. ועוד אמרו ז"ל בעירובין פרק הדר אמר ר' חייא בר אשי אמר רב כל שדעתו מיושבת עליו ביינו יש בו מדעת שבעים זקנים שכן יין נתן בשבעים. ואמר רבי חנינא כל המתפתה ביינו פי' שאע"פ ששותה הוא מתרצה לעולם יש בו מדעת קונו שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח וגו' וריח כשתיה. ועוד אמרו ז"ל יין נתן בשבעים וסוד נתן בשבעים נכנס יין יצא סוד. וגם עשרת השבטים גלו ע"י יין שנאמר השותים במזרקי יין וגו' וכתיב בתריה לכן עתה יגלו בראש גולים וכן אתה מוצא ביונדב בן רכב שצוה את בניו אל תשתו יין כששמע ירמיה מתנבא על חרבן כדי שיתאבלו על ירושלים ושלא יבנו בתים אלא ישבו באהלי' והכתוב משבחן כדכתיב הוקם דברי יונדב בן רכב אמר הקב"ה הואיל וכך היין גורם דין הוא שאצוה כהני שלא ישתו יין בבואם לשמש לפני. ועוד כשאדם מרבה לשתות יין יוצא מדעתו וכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת. ועוד אז"ל שכור אל יורה שנאמר יין ושכר אל תשת וסמיך ליה ולהורות את בני ישראל. וכן איתמר בעירובין פ' הדר מעשה ברבן גמליאל שהיה מהלך בדרך וגו' ואמר רבי אלעאי בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו. ועוד יין נקרא בלשון ארמי חמר לומר שנכנס ברמ"ח איברים. ד"א יין ושכר אל תשת לא תהיה כשאר אבלים שנותנין להם יין כדאמרינן בעירובין אמר רב חנן לא נברא יין אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנאמר תנו שכר לאובד ויין למרי נפש:

פירוש לתורת אלהים

הֵיילִג וּבֵין הַחוֹל אוּנ צְווִישֶׁן אֵיין עֲבוֹדָה וָוָס אִיז פָּסוּל וּבֵין הַטָּמֵא אוּנ צְווִישֶׁן טָמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר אוּנ צְווִישֶׁען טָהוֹר: (יא) וּלְהוֹרוֹת אוּנ זַיי זָאלֶן ווִיסֶן צוּ לֶערְנֶן אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַחֻקִּים אַלֶע דִי גֶזֶעץ אֲשֶׁר ווָאס גָאט הָאט צוּא זֵייא גֶרֶעט דוּרְךְ מֹשֶׁה. רש"י שְׁרַייבְּט פוּן דַאנֶען קֶענֶען מִיר זִיךְ אָפּ לֶערְנֶען דָאס אֵיין שִׁכּוֹר טָאר נִיט פַּסְקִינֶען: (יב) וַיְדַבֵּר הָט מֹשֶׁה גֶרֶעט אֶל אַהֲרֹן צוּ אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר

משלי חכמים

דַארְפֶען אַרַיין גֵיין אִין מִשְׁכָּן, מִיר גֶעפִינֶען אִין דֶר וֶועלְט צְוֵוייעֶרְלֵיי פַּרְקוֹיפֶערְס אוּנ קוֹיפֶערְס, לְמָשָׁל אַסוֹחֵר הָאט אַקְרָאם סְחוֹרָה, אַז עֶס קוּמְט צוּ אִים אֵיינֶער קוֹיפִין סְחוֹרָה אוֹיף אַמַלְבּוּשׁ, אוּנ דֶעם קוֹיפֶר גֶפֶעלְט דִי סְחוֹרָה, אוּנ מֶען בֶּעדִינְגְט דֶעם מֶקַח, דֶר קוֹיפֶר בְּצָאלְט דָם גֶעלְד אוּנ נֶעמְט דִיא סְחוֹרָה אוּנ גֵייט אַהֵיים אוּנ מֶען רֶעט גָאר נִיט אֵיין וָוארְט, אוּנ בֵּיידֶע זֶענֶען פְרֵיילֶךְ, עֶס אִיז אָבֶּר דָא אַפַּארקוֹיפֶער וָוס פַר קוֹיפְט זַאכֶן פוּן שְׁטוּב פַר נוֹט ווַייל עֶר דַארְף דָם גֶעלְד, אוּנ עֶס אִיז אִים אַשָׁאד דִי זַאכֶן צוּ פַארְקוֹיפִין, אוּנ עֶר אִיז טְרוֹיעֶרִיג, אוּנ זִיפְצְט, דֶעם קוֹיפֶר אִיז גָאר נִיט לִיבּ עֶר זָאל דָאס קוֹיפִין, גֵייט דֶער פַארְקוֹיפֶער אוּנ טְרִינְקְט אַגְלָאז וַויין אָדֶער בְּרָאנְפִין וֶוערְט עֶר פְרֵיילִיךְ, אוּנ זָאגְט הקב"ה וֶועט מִיר הֶעלְפִין אוּנ אִיךְ וֶועל קוֹיפִין נַייֶע זַאכִין אַזֶעלְכֶע, אָדֶר נָאךְ בֶּעסֶרֶע, אוּנ פַארְקוֹיפְט מִיט אַפְרֵיילִיךְ פָּנִים, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין אַז דֶר קוֹיפֶער הָט דִי זַאכֶן צוּגְנוּמֶען, אוּנ דִי פְרֵיילִיכְקֵייט פוּן דִיא וַויין אִיז אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען, וֶוערְט עֶר צוּרִיק טְרוֹיעֶרִיג וָוס עֶר הָט דִי זַאכִין פַר קוֹיפְט, וִוי אַהֲרֹן הָט גִיזֶעהֶן דֶעם אוּמְגְלִיק וָוס דָא הָט אִים גִיטְרָאפִין וֶוענִין

הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ
מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים הִוא׃ יג וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ
בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ
הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צֻוֵּיתִי׃
יד וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת ׀ שׁוֹק
הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר

מִקֻּרְבָּנַיָּא דַיְיָ וְאִכְלוּהָ
פַּטִּיר בִּסְטַר מַדְבְּחָא אֲרֵי
קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא׃
יג וְתֵיכְלוּן יָתַהּ בַּאֲתַר
קַדִּישׁ אֲרֵי חֳלָקָךְ וַחֲלַק
בְּנָךְ הִיא מִקֻּרְבָּנַיָּא דַיְיָ
אֲרֵי כֵן אִתְפַּקָּדִית׃ יד וְיָת
חֶדְיָא דַאֲרָמוּתָא וְיָת
שָׁקָא דְאַפְרָשׁוּתָא תֵּיכְלוּן
בַּאֲתַר דְּכֵי אַתְּ וּבְנָךְ

תולדות אהרן

ואכלוה זבחים ה. ואכלתם שם כב: כי כן יואל ה זבחים קא ושם תאב זבחים נב.

רש"י

לאונן: את המנחה. א מנחת שמיני צ ומנחת נחשון: ואכלוה מצות. מה ת"ל לפי שהיא מנחת לבור ק ומנחת שעה ואין כיוצא בה לדורות הוצרך לפ' בה דין שאר מנחות: (יג) וחק בניך. אין לבנות חק בקדשים: כי כן צויתי. באנינות יאכלוה [ת"כ זבחים קא]: (יד) ואת חזה התנופה. של שלמי ר לבור: תאכלו במקום טהור. וכי את הראשונים אכלו במקום טמא אלא הראשונים שהם קדשי קדשים הוזקקו אכילתם במקום קדוש אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל ש שהוא טהור מליכנס שם מצורעים [שם נה] מכאן

שפתי חכמים

למה הוצרך לומר להם א הרי כבר נאמר בפ' צו והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו רא"ם: צ השנים עשר נשיאים התחילו להקריב קרבנם ונחשון היה הראשון. אף על גב דהיה נמי שעיר ראש חודש והיו ג' שעירים. מ"מ לא רצה רש"י לפרש שעיר ר"ח לפי שעל אותה מנחה לא צוה ש משה לאכול כמו שמשמע בסוף שאהרן אמר למשה אם שמעת בקדשי שעה וכו' ומשה הודה לדבריו ומשמע שלא אמר בתחלה בהדיא לאכלו: ק וא"ת לעיל נמי למה לא מפרש קחו את המנחה מה ת"ל לפי שהיא וכו' ולמה הוצרך לפרש אע"פ שאתם אוננים וקדשים אסורים לאונן. ועוד קשה בסמוך שמפרש כי כן צויתי באנינות יאכלוה דלמא כי כן צויתי שיאכלו את המנח' מצות וי"ל כי כן צויתי משמע חידוש אע"פ שאין הדין כן בשאר מנחות ואי קאי אמה שאכלו את המנחה מצות זה פשיטא הוא דכל מנחה אוכלים אותה מצות לכך הוצרך לפרש באנינות יאכלוה ולכך הוצרך נמי לפרש לעיל קחו את המנחה ואעפ"י שאתם אוננים כו' משום דכי כן צויתי קאי עליו אבל אי הוה מפרש לעיל לפי שהוא מנחת לבור כו' לא שייך לכתוב כי כן צויתי משום דבליווי לחודי' שלוה להם במנחה שגם בזו המנחה תנהוג בה כמנהג המנחה היה די למה חזר ואמר כי כן צויתי אלא ע"כ בעד אנינות לוה שהוא סותר מה שקדם שאונן אסור לאכול קדשים: ר כתב הרא"ם לא ידעתי למה לא כלל בזה גם החזה של שלמי נחשון שהיה באותו יום כמו שכלל מנחתו של נחשון עם מנחת שמיני של לבור כו'. (ג"א) י"ל דגבי מנחה שבא להתיר להם אנינות הוצרך לרבות מנחת נחשון שלא תאמר מנחת לבור דגלי קרא גלי מנח' נחשון דלא גלי לא גלי ואסורה באנינות אבל גבי חזה התנופה שלא למדנו בו חידוש שאינו כשאר שלמים למה צריך לרבות מנחת נחשון דמ"ם שלמי נחשון משלמים אלו: ש פי' ואעפ"י שטמאי מתים וכל שאר טמאים הולכים שם. והוכחתו מדלא כתב במקום קדוש

פירוש לתורת אלהים

און צו אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר און צו אִיתָמָר בָּנָיו די זיהן פון אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִים וָוָאס זֶענֶען גִבְלִיבֶּן און זֶענֶען נִיט גִשְׁטָארְבֶּן. רש"י שְׁרַייבְּט פון דַאנֶען אִיז גִדְרִינְגֶען אַז זַיי זֶענֶען אוֹיךְ חַיָּיב גְוֶועזֶען זַיי זָאלֶען שְׁטַארְבֶּן מַחֲמַת דֶעם עָוֹן פון עֵגֶל נָאר די תְּפִלָּה פון משֶׁה הָט הַאלְבּ מְבַטֵּל גְוֶוען זֶענֶען צְווֵיי זִיהְן גִשְׁטָארְבֶּן און צְווֵיי זֶענֶען אִיבֶּר גִבְלִיבֶּן קְחוּ נֶעמְט פון די מִנְחָה וָוָאס אִיז גִבְלִיבֶּן מֵאִשֵּׁי יְיָ פון דיא פַייֶער אָפֶּר פון גָאט וְאִכְלוּהָ און עֶסְט זיא מַצּוֹת קוּכֶן אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ בַּיי דֶעם מִזְבֵּחַ כִּי וָוארוּם קוֹדֶשׁ זיא אִיז גַאנְץ הֵיילִיג: (יג) וַאֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ און אִיר זָאלְט זיא עֶסֶן בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אויף אֵיין הֵיילִיג אָרְט כִּי וָוארוּם חָקְךָ דַיין גִזֶעץ וְחָק בָּנֶיךָ הִיא און דָס אִיז דָס גִזֶעץ פון דַיינֶע זִיהְן מֵאִשֵּׁי יְיָ פון די פַייֶער אָפֶּר פון גָאט כִּי כֵן צֻוֵּיתִי וָוארוּם אַזוֹ בִּין אִיךְ גִבָּאטֶן גְוָוארֶן אֲפִילוּ אִין דֶעם טָאג וָוָאס אִיר זֶענְט אוֹנְנִים מֶעגְט אִיר אויךְ די מִנְחָה עֶסֶן [אַז עֶס שְׁטַארְבְּט בַּיי אֵיינֶם אֵיין קָרוֹב וָוָאס עֶר דַארְף אויף אִים נוֹהֵג אֲבֵילוּת זַיין הֵייסְט דֶר אָבֵל דֶעם טָאג אֵיין אוֹנֶן]: (יד) וְאֵת און די בְּרוּסְט דָס אויף הֵייבּוּנְג וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה און דֶעם שֶׁענְקֶעל דָס אָפּ שֵׁיידוּנְג תֹּאכְלוּ זָאלְט אִיר עֶסֶן בְּמָקוֹם טָהוֹר אויף אַרֵיין אָרְט אַתָּה דוּא וּבָנֶיךָ און דַיינֶע זִיהְן אִיר זָאלְט אַחֵלֶק גֶעמֶען וּבְנוֹתֶיךָ און דַיינֶע טֶעכְטֶער מֶעגֶן דָס אויךְ עֶסֶן אִתָּךְ מִיט

משלי חכמים

די כְּהוּנָּה, וֶוען עֶר וָואלְט נִיט גִיוֶועזֶען אַכֹּהֵן וָואלְט אִים דֶער אוּמְגְלִיק נִיט גִיטְרָאפֶן, און וֶוער הָט אִים גִבְּרֶענְגְט צוּ דֶעם אוּמְגְלִיק זַיין בְּרוּדֶער משֶׁה, וָואס עֶר הָט אִים גִהֵייסֶן זַיין מַקְרִיב זַיין דִיא קָרְבָּנוֹת, וֶועט אִיצְט אַהֲרֹן זַיין בֵּייז אויף משֶׁה און אויף דִיא כְּהוּנָּה, דְרִיבֶּער וֶועט אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער הַאלְטִין די כְּהוּנָּה וִוי מֶען הַאלְט אַשְׁלֶעכְט גִשֶׁעפְט און מֶען טוּט פַר נוֹט און וֶוען עֶר וֶועט דַארְפֶן אַרַיין גֵיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ טָאן דִיא עֲבוֹדָה, וֶועט עֶר אַרַיין גֵיין מִיט שְׁרֶעק און טְרוֹיעֶרִיג, דְרִיבֶּר וֶועט עֶר וֶועלֶן פְרִיעֶר טְרִינְקֶען אַגְלָאז וַויין אָדֶער אֵיין אַנְדֶערְזַאךְ וָואס מַאכְט שִׁכּוֹר און פְרֵיילָךְ, דְרִיבֶּר הָט הקב"ה גִיזָאגְט צוּ אַהֲרֹן עֶר מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זָאלֶן נִיט טְרִינְקֶען וַויין אֵיידֶער זַיי גֵייעֶן אַרַיין אִין מִשְׁכָּן צוּא דִיא עֲבוֹדָה, וָוארוּם אַז דִיא יוּדִין וֶועלֶן זֶעהְן דֶער כֹּהֵן טְרִינְקְט וַויין אֵיידֶר עֶר גֵייט אַרַיין אִין מִשְׁכָּן וֶועט מֶען זָאגֶן וַוייל עֶר אִיז בֵּייז אויף די כְּהוּנָּה דְרִיבֶּר טְרִינְקְט עֶר וַויין, און דְרִיבֶּער הָט הקב"ה נִיט גִזָאגְט דֶעם דִין דוּרְךְ משֶׁה, וַוייל אַהֲרֹן וֶועט זָאגֶן צוּ משֶׁה נִיט גֶענוּג וָואס דוּא הָאסְט מִיךְ אַרַיינְגֶעפִירְט אִין דֶעם אוּמְגְלִיק זָאגְסְטוּ נָאךְ אִיךְ זָאל קֵיין וַויין טְרִינְקֶען? דְרִיבֶּר הָט הקב"ה אַלֵיין גִזָאגְט צוּ אַהֲרֹן דֶעם דִין אַז עֶר מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זָאל קֵיין וַויין טְרִינְקֶען וֶוען זַייא וֶועלִין בַּאדַארְפֶען אַרַיין צוּא גֵיין אִין מִשְׁכָּן:

דיר

אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ כִּי־חָקְךָ
וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ טו שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה
הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ
לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ
וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה׃ חמישי טז וְאֵת ׀ שְׂעִיר
הַחַטָּאת דָּרֹשׁ חצי התורה בתיבות דרש מכא

אונקלוס

וּבְנָתָיךְ עִמָּךְ אֲרֵי חֳלָקָךְ
וַחֲלָק בְּנָיךְ אִתְיְהִיבוּ
מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ טו שׁוֹקָא
דְאַפְרָשׁוּתָא וְחֶדְיָא
דַּאֲרָמוּתָא עַל קֻרְבָּנֵי
תַרְבַּיָּא יַיְתוּן לַאֲרָמָא
אֲרָמָא קֳדָם יְיָ וִיהֵי לָךְ
וְלִבְנָיךְ עִמָּךְ לִקְיַם עָלָם
כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ׃ טז וְיָת

תו"א שוק מנחות ה. כאשר צוה יומא ה זבחים קא.

רשב"ם (טז) ואת שעיר החטאת. חכמים פירשו בשעיר של ר"ח שהוא קדש, דורות. אבל שעיר העדה ושעיר נחשון נאכלו:

רש"י

שקדשים קלים נאכלין בכל העיר: **אתה ובניך ובנותיך.** [ת"כ] אתה ובניך בחלק אבל בנותיך לא בחלק אלא אם תתנו להם מתנות רשאות הן לאכול בחזה ובשוק או אינו אלא אף הבנות בחלק ת"ל כי חקך וחק בניך נתנו חק לבנים ואין חק לבנות: (טו) **שוק התרומה וחזה התנופה.** לשון אשר הונף ואשר הורם. תנופה מוליך ומביא תרומה מעלה ומוריד. ולמה חלקן הכ' תרומה בשוק ותנופה בחזה. לא ידענו. ששניהם בהרמה והנפה: **על אשי החלבים.** מכאן שהחלבים למטה בשעת תנופה ויסוב המקראות שלא יכחישו זה את זה כבר פירשתי שלשתן בצו את אהרן: (טז) **שעיר החטאת.** שעיר מוספי ר"ח ושלשה שעירי חטאות קרבו בו ביום שעיר עזים ושעיר נחשון ושעיר ר"ח ומכולן לא נשרף אלא זה ונחלקו בדבר חכמי ישראל [בת"כ] י"א מפני טומאה שנגעה בו נשרף וי"א מפני אנינות נשרף לפי שהוא קדשי דורות אבל בקדשי שעה סמכו על משה שאמר להם במנחה ואכלוה מצות: **דרש דרש.** שתי דרישות הללו מפני מה נשרף זה ומפני מה

שפתי חכמים

ש"מ טהור במקום קאמר ומדכתיב לעיל גבי מנחה ואכלו אותה במקו' קדוש אותה ולא אחרת אפק' ממקום שכינה ואוקמוה אמחנה לויה ומדכתיב אחר כך במקום טהור משמע להקל עוד עליו ואכלו במחנה ישראל דהא מילתא דפשיט' היא דלא יאכלוהו בטומא': ת שעיר מוספי ר"ח שבא בשביל חטאת הצבור דכתיב ביה ואותה נתן לכם לשאת את

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טז) ואת שעיר. פירש"י דלא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ופר חטאת דמלואים ועפ"י הדבור היה אבל חטאות הפנימיות מצינו הרבה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים. וקשה מפר החטאת דפריש' בהעלותך דלוים ושם פירש"י שאותו חטאת אינו נאכל אע"ג דחטאת החיצון היה. וי"ל דרש"י ר"ל דלא מצינו חטאת חיצונה נשרף עור ובשר מחוץ למחנה אלא אותם שנים ואלו היאך לא נשרף העור ולא מחוץ למחנה מדמדמינן ליה לפר העולה אלא כל הבשר נשרפת לגבי המזבח כליל כמו פר העולה ואין קרוי שריפה אלא הקרבה. וי"א מפני הטומאה נשרפה. ותימה דכיון דשעיר של ר"ח היה היה לו לקרב בטומאה דכל קרבנות צבור קרבין בטומאה דכתיב במועדו ודרשינן אף בטומאה וצ"ע:

פירוש לתורת אלהים

דִּיר אַז אִיר וֶועט זַיי גֶעבֶּן כִּי וָוארוּם חָקְךָ דַיין גִזֶעץ
וְחָק אוּנ גְזֶעץ בָּנֶיךָ פוּן דַיינֶעקִינְדֶר נִתְּנוּ זֶענֶן זַיי גֶגֶעבֶּן
גְוָוארֶן מִזִּבְחֵי פוּן שֶׁעכְטוּנְג שַׁלְמֵי דִיא פְרִיד אָפֶּר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל דִיקִינְדֶר יִשְׂרָאֵל: (טו) שׁוֹק הַתְּרוּמָה דָם שֶׁענְקֶל
דָם אָפּ שֵׁיידוּנְג וַחֲזֵה אוּנ דִי בְּרוּסְט הַתְּנוּפָה דָם אוּף
הֵייבוּנְג עַל אוּף אִשֵּׁי דִיא פַייֶער אָפֶּער הַחֲלָבִים דֶעם
חֵלֶב יָבִיאוּ זָאלֶן זַיי בְּרֶענְגֶן לְהָנִיף צוּ אוּף הֵייבֶן תְּנוּפָה
אֵיין אוּיף הֵייבוּנְג לִפְנֵי יְיָ פַּר גָאט וְהָיָה אוּנ עֶר זָאל
זַיין לְךָ צוּ דִיר וּלְבָנֶיךָ אוּנ צוּ דַיינֶע זִיהְן אִתְּךָ מִיט דִיר
לְחָק עוֹלָם צוּ אַגְזֶעץ אוּף אֵייבִּג כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אַזוֹ וִויא
גָאט הָאט גְבָאטֶן: (טז) וְאֵת שְׂעִיר אוּנ דָאס צִיגֶעלִי
וָואס מֶען הָאט גֶעבְּרַאכְט פַאר אַקָרְבָּן חַטָּאת
דָם מֵיינְט מֶען דֶעם שְׂעִיר מוּסַף שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ דֶען
דֶעם טָאג הָט מֶען מַקְרִיב גְוֶועזְן דְרַיי צִיגֶעלִיךְ אֵיינְס
אִיז גְוֶועזְן דֶר קָרְבָּן חַטָּאת פַר כָּל יִשְׂרָאֵל אַזוֹ וִוי אִין
תְּחִילַּת סֶדְרָה אִיז גְשְׁטַאנֶען אִין פָּסוּק (ג') אוּנ דָאס
אַנְדֶערֶע אִיז גְוֶועזְן דָם צִיגֶעלֶע וָוס נַחְשׁוֹן דֶער נָשִׂיא
פוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה הָט מַקְרִיב גְוֶועזֶן מְחַנֵּךְ צוּ זַיין דָם
מִשְׁכָּן אוּנ דָם דְרִיטֶע אִיז גְוֶועזְן דֶר שָׂעִיר מוּסַף שֶׁל
רֹאשׁ חוֹדֶשׁ דֶען דָם אִיז גְיוֶועזְן אִין רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן
אוּנ פוּן אַלֶע דְרַיי שְׂעִירִים הָאבֶען זַיי מֵיין נִיט פַר
בְּרֶענְט נָאר דֶעם שָׂעִיר חַטָּאת פוּן רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אַטֵייל
פוּן אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים זָאגֶן מַחֲמַת וָוס אֵיין טוּמְאָה הָט
דְרָאן אָן גְרוּרְט אוּנ אַטֵייל זָאגֶן מַחֲמַת דִי כֹּהֲנִים זֶענֶען
גְוֶועזְן אוֹנְנִים דֶעם טָאג וָוס נָדָב וַאֲבִיהוּא אִיז גְשְׁטָארְבֶּן
אוּנ אֵיין אוֹנֶן טָאר נִיט עֶסֶן קֵיין קָדָשִׁים וָוס הֵייסְט
קָדְשֵׁי דוֹרוֹת אָבֶּר דִיא אַנְדֶערֶע צְוֵויי שְׂעִירִים הָאבֶּן
זַיי נִיט פַר בְּרֶענְט וָוארוּם דָם זֶענֶן אַזֶעלְכֶע קָרְבָּנוֹת
וָוס מֶען הָאט נָאר מַקְרִיב גְוֶועזְן לְפִי שָׁעָה מְחַנֵּךְ צוּ
זַיין דֶעם מִשְׁכָּן הָאבֶּן זַיי זִיךְ סוֹמֵךְ גְוֶועזְן אוּף מֹשֶׁה
וָוס עֶר הָט זַיי גְזָאגְט בַּיי דֶר מִנְחָה אַז זַיי זָאלֶן זִיא
עֶסֶן בַּאֲנִינוּת וָוארוּם אַזֶעלְכֶע קָרְבָּנוֹת וָוס מֶען אִיז
נָאר מַקְרִיב לְפִי שָׁעָה מֶעג מֶען יוֹא עֶסֶן בַּאֲנִינוּת
דָּרֹשׁ פָארְשְׁטֶען דָּרַשׁ מֹשֶׁה עֶר הָאט גִיפָארְשְׁט

ודרש מכא דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שֹׂרָף
וַיִּקְצֹף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי
אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר׃ יז מַדּוּעַ לֹא־
אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם
הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא
וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן
הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהֹוָה׃
יח הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־

צְפִירָא דְחַטָּאתָא מִתְבַּע תְּבָעֵי מֹשֶׁה וְהָא אִתּוֹקַד וּרְגֵז עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן דְּאִשְׁתְּאָרוּ לְמֵימָר׃ יז מָדֵין לָא אֲכַלְתּוּן יָת חַטָּאתָא בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא וְיָתַהּ יְהַב לְכוֹן לְסַלָּחָא עַל חוֹבֵי כְּנִשְׁתָּא לְכַפָּרָא עֲלֵיהוֹן קֳדָם יְיָ׃ יח הָא לָא אִתַּעַל

רשב"ם (יז) לשאת את עון העדה. טומאת מקדש וקדשיו. כמפורש בשבועות: (יח) הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה. בהיכל. שכל חטאות הפנימיות נשרפין כמו שכתוב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל

תו"א והנה שורף פסחים כד: מדוע לא פסחים פב זבחים קא: ואותה נתן שבועות יא זבחים קא מנחות ד. הן לא פסחים פב פג. זבחים פב קא.

שפתי חכמים

עון העדה איזה שעיר נושא את עון העדה הוי אומר זה שעיר של ר"ח: א ה"ג הרא"ם מפני מה נשרף זה ומפני מה לא נאכלו אלו כלומר שלא אכלו ביום מפני אנינות אלא הניחו לאוכלן עד בין השמשות שאז כלה זמן אנינות כר' יודא ור"ש שאמרו לא הותר אלא בלילה ואותו שנשרף לא הניחוהו לאוכלו משום טומא' שנגעה בו ואליבא דר' נחמיה משום שהוא קדשי דורות והאונני' אסורים לאוכלו ביום ובלילה מדאורייתא מ"ה שרפו מיד. רא"ם. אבל אי גרסינן מפני מה נאכל זה או הכל דרישה אחת מפני מה נשרף זה וזה נאכל היה להם או שניהם לשרוף או שניהם לאכול וזה דרישה אחת היא לכך גרסינן מפני מה לא נאכלו: ב דאל"כ למה קלף עליהם והלא אף אהרן הוא בכלל הכעס והולרך להשיבו ותקראנה אותי כאלה וכך הוא בת"כ שאף על אהרן היה הקלף: ג הוכרח לפרש כן דכל לאמר שבתורה לאמר לאחרים א"נ וידבר כלל לאמר פרט אבל הכא ליכא לפרש כל הפירושים הנ"ל וע"כ לריך לו' השיבוני על דברי: ד פי' דקא סלקא דעתך דשאלת מדוע דבוקה עם במקום הקודש כאלו אמר מדוע לא היתה אכילתכם אותה במקום קדוש ומש"ה ק"ל וכי חוץ לקודש אכלוה. והשיב ששאלת מדוע דבוקה עם לא אכלתם אותה ופי' במקום הקודש מאחר שהיתה במקום מקודש שלא יצאה להפסל ומפני שא"א לומר זה אם לא שאל קודש אם יצאה והשיבו לו לאו הוסיף הרב לומר שמא חוץ לקלעים יצאת ומאמר כי קדש קדשים היא טעם על מאמר שמא חוץ לקלעים וכו': ה וא"ת הא בתחילת הפ' כתיב וכפר בעדך דהיינו חטאת שמיני ש"מ

רש"י

נאכלו אלו א כך הוא בת"כ [ועי' זבחים קי"א הגי' לא נאכלו אלו וכן גרס הרא"ם הכא ומפני מה לא נאכלו]: **על אלעזר ועל איתמר.** בשביל כבודו של אהרן ב הפך פניו כנגד הבנים וכעס: **לאמר.** אמר להם ג השיבוני על דברי: **(יז) מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש.** וכי חוץ לקדש אכלוה והלא שרפוה ד ומהו אומר במקום הקדש אלא אמר להם שמא חוץ לקלעים יצאה ונפסלה: **כי קדש קדשים הוא.** ונפסלת ביוצא והם אמרו לו לאו אמר להם הואיל ובמקום הקדש היתה מדוע לא אכלתם אותה: **ואותה נתן לכם לשאת וגו'.** שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים: **לשאת את עון העדה.** מכאן למדנו שהשעיר ר"ח הי' שהוא מכפר על עון טומאת מקדש וקדשיו שחטאת שמיני וחטאת נחשון ה לא לכפרה באו: **(יח) הן לא הובא**

פירוש לתורת אלהים

מֹשֶׁה וְהִנֵּה אונ נון שָׂרָף איז פַאר בְּרֶענְט גִיוָוארֶען כְּלוֹמַר עֶר הָאט גְפָארְשְׁט אִין צְוֵוייא אוֹפַנִים אֵיין מָאל פוּן וֶועגֶן וָואס אִיז דֶער שְׂעִיר שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ פַר בְּרֶענְט גְוָוארֶן אונ דָם אַנְדֶערִי פַר וָוס זֶענֶן יֶענֶע צְוֵויי שְׂעִירִים גְגֶעסֶן גְוָוארֶן עיין רש"י שיש נידסא אחרת וַיִּקְצוֹף הָט מֹשֶׁה גְצֶערִינְט עַל אֶלְעָזָר אוֹף אֶלְעָזָר אונ אוֹף אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִים וָוס זֶענֶן גְבְּלִיבֶּן לֵאמֹר עֶר הָט צוּ זֵיי אַזוֹ גְזָאגְט עֶנְפֶערְט מִיר אוֹף דִי רֵייד וָוס אִיךְ פְרֶעג אַייךְ׃ (יז) מַדּוּעַ וָוארוּם הָט אִיר נִיט גְגֶעסֶן דֶעם חַטָּאת דָם מֵיינְט מֶען דֶעם שְׂעִיר שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ בִּמְקוֹם הַקּוֹדֶשׁ אוֹף אֵיין הֵיילִיג אָרְט כִּי קוֹדֶשׁ עֶס אִיז דָאךְ גַאנְץ הֵיילִיג וְאוֹתָהּ אונ זִיא נָתַן לָכֶם הָט גָאט גְגֶעבֶּן צוּ אַייךְ כֹּהֲנִים לָשֵׂאת צוּ פַר טְרָאגֶן אֶת עֲוֹן דִי זִינְד הָעֵדָה פוּן דֶער עֵדָה לְכַפֵּר צוּ פַר גֶעבֶּן עֲלֵיהֶם אוֹף זֵיי לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט כְּלוֹמַר דִי כֹּהֲנִים זָאלֶן עֶסִין אונ דִיא בַּעֲלִים זָאלֶען מִתְכַּפֵּר וֶוערֶען. רש"י פְרֶעגְט וָוס הָט זֵיי מֹשֶׁה גְפְרֶעגְט מַדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקּוֹדֶשׁ אִיז טַייטְשׁ פַר וָוס הָט אִיר דֶעם חַטָּאת נִיט גְגֶעסֶן אוֹף אֵיין הֵיילִיג אָרְט אִיז דָם מַשְׁמָעוּת אַז זֵיי הָאבֶּן דָם גְגֶעסֶן אוֹף נִיט קֵיין הֵיילִיג אָרְט אַמֶער זֵיי הָאבֶּן דָאךְ דָם גָאר פַר בְּרֶענְט נָאר מֹשֶׁה הָט זֵיי אַזוֹ גְפְרֶעגְט טָאמֶער הָט מֶען דָם חַטָּאת אַרוּם גְצוֹגֶן חוּץ לַקְּלָעִים אונ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אַז מֶען צִיט אוּם חוּץ לַקְּלָעִים וֶוערְט פָּסוּל אונ מֶען טָאר דָם נִיט עֶסֶן הָאבֶּן זֵיי אִים גְעֶנְפֶערְט נֵיין אונ אַזוֹ אִיז דֶער פְּשַׁט פוּן דֶעם פָּסוּק מַדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחַטָּאת פַר וָוס הָט אִיר דֶעם חַטָּאת נִיט גִיגֶעסֶן עֶר אִיז דָאךְ גְוֶועְן בִּמְקוֹם הַקּוֹדֶשׁ אוֹף אֵיין הֵיילִיג אָרְט כְּלוֹמַר מֶען הָאט דָאךְ אִים נִיט אוּם גְצוֹגֶן חוּץ לַקְּלָעִים כִּי קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִיא וָוארוּם דֶער חַטָּאת פוּן רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִיז קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אונ עֶס וָואלְט פָּסוּל גִיוָוארִין אַז עֶס וָואלְט אוּם גְצוֹגֶן גְוָוארֶן חוּץ לַקְּלָעִים נָאר אִיר זָאגְט דָאךְ אַז מֶען הָט דָאס נִיט אוּם גִיצוֹגֶן חוּץ לַקְּלָעִים פְרֶעג אִיךְ אַייךְ פַר וָוס הָט אִיר דָם נִיט גִיגֶעסֶן׃ (יח) הֵן לֹא דָאס בְּלוּט פוּן דֶעם חַטָּאת אִיז דָאךְ נִיט אַרַיין גְבְּרָאכְט גְוָוארֶן אִינְוֵויינִיג אִין אוֹהֶל מוֹעֵד

יָת דְּמַהּ לְבֵית קֻדְשָׁא גַוָּאָה מֵיכַל תֵּיכְלוּן יָתַהּ בְּקֻדְשָׁא כְּמָא דִי פַקֵּידִית׃ יט וּמַלֵּיל אַהֲרֹן עִם מֹשֶׁה הָא יוֹמָא דֵין קָרִיבוּ יָת חַטָּאתְהוֹן וְיָת עֲלָוָתְהוֹן קֳדָם יְיָ וַעֲרָעָא יָתִי עָקָן כְּאִלֵּין וְאִלּוּפוֹן אֲכָלִית חַטָּאתָא יוֹמָא דֵין הֲתַקִּין קֳדָם יְיָ׃

תו"א כאשר עמים קא. הן היום זבחים טז מא. ותקראנה זבחים קא. ואכלתי זבחים קא:

הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי׃ יט וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הַיִּיטַב בְּעֵינֵי

רשב"ם

מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף. אבל זו חטאת חיצונה היא: (יט) הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם. היא העולה והחטאת של אהרן ובניו שכתוב למעלה קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים והבנים סייעו לאהרן בקבלת הדם כאמור למעלה. וכן אמר אהרן למה קצפת על בני הלא היום הזה הקריבו אני ובני קרבנותינו שנתחנכנו בהם לעבודה ובתוך הגדולה הזאת באת לנו צרה גדולה ותקראנה אותי כאלה והיאך אוכל חטאת של קדשי קדשים ביום

רש"י

וגו'. שאילו הובא הדם לכם לשרפה כמו שנאמר [ויקרא ו] וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו': אכול תאכלו אתה. היה לכם לאכלה ו אע"פ שאתם אוננים: כאשר צויתי. לכם ז במנחה: (יט) וידבר אהרן. אין לשון דיבור אלא ל' ח עז שנאמר [במדבר כא] וידבר העם וגו'. אפשר משה קצף על אלעזר ועל איתמר ואהרן מדבר הא ידעת שלא היתה אלא מדרך כבוד אמרו אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברים לפניו ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב ת"ל [שם לא] ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו' הרי כשרצה דבר לפני משה ולפני הנשיאים. זו מצאתי בספרי של פנים שני: הן היום הקריבו. מהו אומר [זבחים קא] ט אלא אמר להם משה שמא זרקתם דמה אוננים שהאונן שעבד חילל אמר לו אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות אני הקרבתי שאני כהן גדול ומקריב אונן: ותקראנה אותי כאלה. אפי' לא היו המתים בני אלא ז שאר קרובים שאני חייב להיות אונן עליהם כאלו כגון כל האמורים בפרשת כהנים שהכהן מטמא להם: ואכלתי חטאת. ואם אכלתי הייטב וגו': היום. [שם] אבל אנינות לילה מותר י שאין אונן אלא יום קבורה: הייטב בעיני ה'.

שפתי חכמים

שגם אלו באו לכפרה וי"ל דמה שכתוב וכפר בעדך לאו דוקא שהוא כפרה ממש אלא ל' קינות והכשר בעלמא וכמו זה מצינו גבי מצורע שכתוב וכפר עליו הכהן וכי מה חטא שצריך כפרה אלא ודאי גם התם לשון הכשר הוא: ו לא שיאכלו אותה עתה כמובן ממנו שהרי כבר נשרפה: ז שהוא קדש קדשים ואכילתה בקודש כמוה אבל א"ל כאשר צויתי לכם בחזה התנופה ושוק התרומה שאמר להם גם כן שיאכלו אותן. די"ל מפני שהן קדשים קלים ואכילתן במקום טהור מ"ה אין ללמוד קדשי קדשים מקדשים קלים: ח פירוש היכא דלא כתיב אחריו לאמר כמו שפירש"י בפרשת וארא. א"נ כשיבא הדבור במקום פרטי כמו וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו וגו' היה צריך לומר ויאמר מאחר שהוא דבור פרטי אף כאן היה לו לו' ויאמר אהרן וגו' כיון שהוא דבור פרטי. הרא"ם. והוא הוא מה שכתבתי בפ' וארא: ט פי' לאיזה צורך הוצרך לו' הן היום הקריבו וגו' היה די בותקראנה אותי כאלה ואכלתי היום וגו' אלא ה"ק א"ל משה שמא זרקתם דמה אוננים אחר מיתת אחיכם והאונן שעבד חילל ולפיכך לא אכלתם שמשם לא רצה מעשיהם מטרדתו עם השכינה באותו יום וחשש שמא מלאו דם שעיר הזה שלא נזרק עדיין וזרקוהו. והשיב אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות עד שיחשבו שנפסלה אני הקרבתי שעלי מוטל דכתיב קרב אל המזבח וכ"ג מקריב אונן וכו"ן של הן היום במקום מ"ם כמו הלהן תשברנה. הרא"ם האריך ואני קצרתי: י ואם תאמר הא תשובה זו אינה אלא למאן דאמר משום טומאה שנגעה בו נשרף דאי משום אנינות כל שכן קשה למה שרפו אותו היה להם להמתין עד הלילה וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל אם כן מאי נ"מ שהשיב לו אנינות היום אסור ולא לילה כיון שנשרף משום טומאה שנגעה בו מה תשוב' השיב בזה. וי"ל בדוחק כי משה לא היה חוקר על זה דלמא טומאה נגעה בו כי לפי סברתו שהיה להם לאכול מיד א"כ בודאי היה נשמר מליגע בטומאה כשעה קלה שהיא מזריקת הדם עד שעת אכילה כי מסתמא מיד יאכלוהו אותו כי זריזים מקדימין למצות והשיב לו אהרן היום כלומר אנינות היום אסור והוכרחו להניחו עד הלילה ואפשר נגעה בו הטומאה ונשרף:

פירוש לתורת אלהים

וואָרום אַז עֶס זָאל יוֹא אַריין גִבְּראַכְט וֶוערֶען אִין אוֹהֶל מוֹעֵד וָואלְט מֶען דֶעם חַטָּאת יוֹא בַּדַארְפְט פַאר בְּרֶענֶען אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין (ויקרא ו פסוק כג) וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ וגו' בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף. אָכוֹל תֹּאכְלוּ וָואלְט אִיר אִים יוֹא בַּדַארְפְט עֶסִין אוֹף אַהֵיילִיג אָרְט חָאטְשִׁי אִיר זֶענְט אוֹנְנִים כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי אַזוֹ וִויא אִיךְ בִּין גִיבָּאטֶן גִיוָואָרֶען צוּ אַייךְ בַּיי דֶר מִנְחָה: (יט) וַיְדַבֵּר הָאט אַהֲרֹן גִירֶעט צוּ מֹשֶׁה. רַשִׁ"י שְׁרַייבְּט וִוי גְשִׁיקְט זִיךְ מֹשֶׁה הָט זִיךְ גִבֵּייזֶערְט אוֹף אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר אוּנ אַהֲרֹן זָאל אִים עֶנְפֶערֶן נָאר עֶס אִיז גִוֶועֶן מִדֶּרֶךְ כָּבוֹד זֵיי הָאבִּין גִזָאגְט עֶס אִיז נִיט קֵיין דֶּרֶךְ אֶרֶץ אַז אוּנְזֶר פָאטֶר זִיצְט אוּנ מִיר זָאלֶן רֵיידֶן אוּנ ווידֶר עֶס אִיז נִיט רֶעכְט אַז אַתַּלְמִיד זָאל אָפּ פְרֶעגֶן דֶעם רֶבִּי דֶען מֹשֶׁה אִיז דָאךְ גִוֶועֶן דֶר רֶבִּי אוּנ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר זֶענֶן גִוֶועֶן תַּלְמִידִים דְרוּם הָט אַהֲרֹן גִעֶנְפֶערְט צוּ מֹשֶׁה אוּנ הָאט אַזוֹ גִזָאגְט הֵן הַיּוֹם הָאבֶּן זֵיי הַיינְט מַקְרִיב גִוֶועֶן דֶעם חַטָּאת מִיט דֶר עוֹלָה וָוּם זֵיי זֶענֶן כֹּהֲנִים הֶדְיוֹטוֹת וֶוען זֵיי וָואלְטֶן מַקְרִיב זַיין בְּאֲנִינוּת וָואלְט דֶער קָרְבָּן יוֹא פָּסוּל גִוֶועֶן נָאר אִיךְ הָאבּ מַקְרִיב גִוֶועֶן וָואס אִיךְ בִּין אַכֹּהֵן גָּדוֹל אוּנ אִיךְ מֶעג יוֹא מַקְרִיב זַיין בַּאֲנִינוּת נָאר פַר וָוּם הָט מֶען דֶעם חַטָּאת נִיט גִגֶעסֶן וָוארוּם וַתִּקְרֶאנָה אוֹתִי אַז עֶס וָואלְט מִיךְ גִיטְרָאפִין אֲבֵילוּת כָּאֵלֶּה אַזוֹ וִוי דִי דָאזִיגֶע כְּלוֹמַר אֲפִילוּ וֶוען דִי מֵתִים וָואלְטֶן נִיט גִוֶועֶן מַיינֶע קִינְדֶר נָאר אַנְדֶרֶע קְרוֹבִים וָוּם אִיךְ מוּז זַיין אֵיין אוֹנֵן אוֹף זֵיי אַזוֹ וִויא אוֹף דִיא דָאזִיגֶע וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם אוּנ אִיךְ זָאל עֶסֶן אַחַטָּאת דֶעם טָאג וָוּם אִיךְ בִּין אֵיין אוֹנֵן הַיִּיטַב בְּעֵינֵי יְיָ וָואלְט דֶען דָס וואוֹל גִפֶעלֶן אִין דִי אוֹגֶן פוּן גָאט חָאטְשִׁי דִי מֹשֶׁה הָאסְט גִהֶערְט פוּן גָאט אַז עֶר הָאט אוּנְז

יְהוָֽה׃ כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָֽיו׃
פ ששי יא א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶֽם׃ ב דַּבְּרוּ אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר
תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־
הָאָֽרֶץ׃ ג כֹּל ׀ מַפְרֶסֶת פַּרְסָה

ת"א זאת החיה חולין מב עא. מכל הבהמה מכות יח חולין סג :

כ וּשְׁמַע מֹשֶׁה וּשְׁפַר
בְּעֵינוֹהִי׃ א וּמַלִּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְמֵימַר
לְהוֹן׃ ב מַלִּילוּ עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דָּא
חַיְתָא דִּי תֵיכְלוּן מִכָּל
בְּעִירָא דִּי עַל אַרְעָא׃
ג כֹּל דִּי סְדִיקָא פַּרְסָתָא

בעל הטורים

(ב) אשר תאכלו. בגימ' חיה אכול שאינה חיה לא תאכל : אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ. למעוטי שור הים תורא דימא אסור :

רשב"ם

הזה שנתקלקל ונתערבה שמחתנו דוגמת עלובה כלה שזינתה תוך חופתה : (א) לאמר אליהם. למשה ולאהרן. ומזה יש להוכיח על כל לאמר הכתוב בוידבר ה' אל משה כי פירושו לאמר למשה ולפי שלמעלה נתייחד הדבור לאהרן לבדו נאמר כאן לאמר אליהם לשניהם : (ג) מפרסת פרסה. ציפורן

שפתי חכמים

כ אלא כך שמעתי ושכחתי :- ל די"ג דברות נאמר בתורה אל משה ואל אהרן וכנגדן כתיב י"ג מיעוטים למעט שלא דבר הקב"ה עם אהרן אלא עם משה לבדו כדלעיל בפרשת ויקרא : מ דאל"כ זאת חיה אשר תאכלו מכל הבהמה מיבעי ליה : נ פירוש משום דמלת זאת מורה באצבע על הרמוז אליו וכשדבר עמו ה' לא היה שם שום טמא. רא"ם האריך וקלרתי : ס דלא הל"ל רק זאת החיה ל"ל אע"ג דמפיק ממלת החיה ל' חיים י"ל דדייק מה"א יתירא דכתיבת החיה אלא דבא ללמד כו' : ע ר"ל שאינו מגזרת. פרסה אלא ל' סדוקה היא ופרסה היא פלנט"א בלע"ז וכל' אשכנז כפו"ט והוכחת התרגום הוא מדכתיב ואת השפן כי מעלה גרה הוא ופרסה לא יפריס והלא לכולם יש פרסה

רש"י

אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות : (כ) וייטב בעיניו. (ת"כ) הודה ולא בוש לו' כ לא שמעתי : (א) אל משה ואל אהרן. למשה אמר ל שיאמר לאהרן : לאמר אליהם. אמר שיאמר לאלעזר ולאיתמר או אינו אלא לאמר לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי דבור אמור לישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לבניו לאלעזר ולאיתמר : (ב) דברו אל בני ישראל. את כולם השוה להיות שלוחים בדבור זה לפי שהושוו בדמימה וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה: זאת החיה. ל' חיים מ לפי שישראל דבוקים במקום וראויין להיות חיים לפיכך הבדילם מן הטומאה וגזר עליהם מצות ולאומות העולם לא אסר כלום משל לרופא שנכנס לבקר את החולה וכו' כדאיתא במדרש רבי תנחומא: זאת החיה. מלמד שהיה משה אוחז בחיה נ ומראה אותה לישראל זאת תאכלו וזאת לא תאכלו. את זה תאכלו וגו'. אף בשרצי המים אחז מכל מין ומין והראה להם. וכן בעוף ואת אלה תשקצו מן העוף. וכן בשרצים וזה לכם הטמא : זאת החיה מכל הבהמה. [מנחות כ] מלמד שהבהמה ס בכלל חיה: (ג) מפרסת. כתרגומו ע סדיקא: פרסה. פלאנט"ה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג)כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע. פרש"י למעוטי גמל שפרסותיו סדוקות מלמעלה ומלמטה הם מחוברות וצ"ע דא"כ היה לו למעט גמל מדין שסועה ולכתוב ושסע איננו שוסע :

ליקוטי יוסף

(ב) זאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וגו'. מִיר זֶעהְן אַלִי זַאכֶן וָואס דֶער מֶענְטְשׁ עֶסְט, וֶוערְט פוּן דָאס עֶסִין בְּלוּט אוּנ פֶּעטְס אוּנ פְלֵייש, דְרִיבֶּר הָט הקב"ה גִבָּאטֶן מֶען זָאל נָאר עֶסִין דִי בְּהֵמוֹת חַיוֹת עוֹפוֹת פִישׁ, וָוס זֶענֶן נִיט קְלוּג אוּנ זֶענֶן נִיט רוֹצְחִים, אַז זֵיי הָאבֶן נִיט וָוס צוּ עֶסִין, עֶסִין זֵיי נִיט, אוּנ הָאבֶן נִיט אַרְצִיחָה צוּ הַרְגִינֶן אַלֶעבֶּדִיגֶע זַאךְ אוּנ עֶסִין, אוּנ הָאבֶּן נִיט אַחָכְמָה וִוי אַזוֹי צוּ נִפִינֶן זֵייעֶר עֶסִין, דְרִיבֶּער אַז דָאס עֶסִין קוּמְט אַרַיין אִין דֶעם מֶענְטְשׁ עֶנְדֶרְט נִיט דָם עֶסִין דֶעם נַאטוּר פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ, אָבֶּער אַז דֶר מֶענְטְשׁ וֶועט עֶסִין חַיוֹת עוֹפוֹת פִישׁ אַזֶעלְכֶע וָואס זֶענֶן רוֹצְחִים אַז זֵייעֶר פְלֵייש וֶועט אַרַיין קוּמֶן אִין דֶעם מֶענְטְשׁ וֶועט גִיעֶנְדֶערְט וֶוערֶן דֶר נַאטוּר פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ עֶר זָאל אוֹיךְ זַיין אַרוֹצֵחַ, דְרִיבֶּר הָט הקב"ה גִבָּאטִין מֶען זָאל פוּן דִי חַיוֹת עוֹפוֹת פִישׁ נִיט עֶסִין :

פירוש לתורת אלהים

מֻתִּיר גְוֶוען צוּ עֶסֶן בַּאֲנִינוּת פוּן דִיא קָרְבָּנוֹת וָואס מֶען הָט מַקְרִיב גְוֶוען מְחַנֵךְ צוּ זַיין דָם מִשְׁכָּן דָאס אִיז מַחֲמַת דִי קָרְבָּנוֹת זֶענֶען נָאר גִיוֶוען לְפִי שָׁעָה אָבֶר דֶר חַטָּאת פוּן רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִיז מֶען דָאךְ מַקְרִיב אַלֶע צַייט דָם הָט דִיר גָאט נִיט גִיבָּאטֶן צוּ עֶסֶען בַּאֲנִינוּת קָאן מֶען דֶר בַּיי נִיט מֵיקֵל זַיין : (כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אַז מֹשֶׁה הָאט דָאס גִיהֶערְט פוּן אַהֲרֹן וַיִּיטַב בְּעֵינָיו אִיז עֶס וואוֹל גִיפֶעלֶען אִין זַיינֶע אוֹיגֶען. רש"י שְׁרַייבְּט מֹשֶׁה הָאט מוֹדֶה גִיוֶוען צוּ אַהֲרֹן אַז עֶר זָאגְט רֶעכְט אוּנ הָאט זִיךְ נִיט גִישֶׁעמְט צוּ זָאגֶן אִיךְ הָאבּ דָאס נִיט גִיהֶערְט פוּן הקב"ה:

(א) וַיְדַבֵּר הָט גָאט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ צוּ אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם זֵייא זָאלִין זָאגֶען צוּ אֶלְעָזָר אוּנ צוּ אִיתָמָר : (ב) דַּבְּרוּ רֵייד צוּ דִיא יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַזוֹ צוּא זָאגִין זאת הַחַיָּה דָם אִיז דִי חַיָּה אֲשֶׁר וָוס אִיר מֶעגְט עֶסֶען מִכָּל הַבְּהֵמָה פוּן אַלֶע דִיא פִיךְ אֲשֶׁר וָואס אוֹיף דֶר עֶרְד. רש"י שְׁרַייבְּט פוּן דֶעם לָשׁוֹן זאת הַחַיָּה לֶערְנֶען מִיר אָפּ אַז מֹשֶׁה הָט גְנוּמֶען אִין זַיינֶע הֶענְד אִיטְלִיכֶם מִין אוּנ הָט גִוִויזֶן דָם מֶעגְט אִיר עֶסֶען אוּנ דָם טָארְט אִיר נִיט עֶסֶן אוּנ פַר וָוס רוּפְט אָן דֶר פָּסוּק חַיָּה דָם אִיז לָשׁוֹן לֶעבֶען דֶען וַוייל דִי יִשְׂרָאֵל זֶענֶען בַּהֶעפְט אָן הקב"ה אוּנ זֵיי זֶענֶן וֶוערְט זֵיי זָאלֶן לֶעבֶּן דְרוּם הָאט זֵיי הקב"ה אָפּ גְשֵׁייד פוּן דִי זַאכֶן וָוס זֶענֶען טָמֵא :

מצות השם

(קנג) (קנד) נזאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ. דָם זֶענִין דִי מִצְוֹת וָוס בּוֹדֵק זַיין נָאךְ דִיא סִימָנֵי טַהֲרָה וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין דֶער תּוֹרָה כְּדֵי מִיר זָאלִין וִויסִין אַיין חִילּוּק צְוִוישִׁין אַיין כְּשֵׁרִי מִיר יוֹדִין זֶענֶען גִיבָּאטִין אַז מִיר זָאלֶען

וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה
בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ׃ ד אַךְ אֶת־
זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה
וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־
מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ
מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ ה וְאֶת־
הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה
לֹא יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ ו וְאֶת־
הָאַרְנֶבֶת כִּי־מַעֲלַת גֵּרָה הִוא
וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִוא
לָכֶם׃ ז וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס
פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא

וּמְטַלְּפָא טִלְפִין פַּרְסָתָא
מַסְּקָא פִשְׁרָא בִּבְעִירָא
יָתַהּ תֵּיכְלוּן׃ ד בְּרַם יָת
דֵּין לָא תֵיכְלוּן מִמַּסְּקֵי
פִשְׁרָא וּמִמַּסְדִּיקֵי פַּרְסָתָא
יָת גַּמְלָא אֲרֵי מַסִּיק פִּשְׁרָא
הוּא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא
מְסָאַב הוּא לְכוֹן׃ ה וְיָת
טַפְזָא אֲרֵי מַסִּיק פִּשְׁרָא
הוּא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא
מְסָאַב הוּא לְכוֹן׃ ו וְיָת
אַרְנְבָא אֲרֵי מַסְּקָא פִשְׁרָא
הִיא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא
מְסָאֲבָא הִיא לְכוֹן׃ ז וְיָת
חֲזִירָא אֲרֵי סְדִיק פַּרְסָתָא
הוּא וּמְטַלְּפָן טִלְפִין

תו"א אותה זבחים לד: אך את זה בכורות ו ז טז: וממפריסי בכורות טז: ואת הגמל חולין נט בכורות ו ז: ואת השפן בכורות ו. ואת הארנבת שם. ואת החזיר חולין שם בכורות שם.

בעל הטורים

(ד) ממעלי הגרה. מלא יו"ד י' מינין מעלה גרה ,שור כשב ועז וז' מיני חיות:

רשב"ם

אחד כעין מנעל ולא צפרנים בכל אצבע כארנבת ושפן: ושסעת שסע. מובדלת הפרסה לשנים ולא פרסה אחת שלימה כסוס נחמור. ולפי פשוטו של מקרא ותשובת המינים. כל הבהמות והחיות והעופות והדגים ומיני ארבה ושרצים שאסר הקב"ה לישראל מאוסים הם ומקלקלים ומחממים את הגוף ולפיכך נקראו טמאים. ואף בתלמוד. עכו"ם שאוכלים שקצים ורמשים חבול גופייהו: מעלת גרה. מעלת את מאכלה בגרגרת לאחר אכילתה:

רש"י

בלע"ז: ושסעת שסע. שמובדלת מלמעלה ומלמטה בשתי צפרנין כתרגומו ומטלפא טלפין שיש שפרסותיו סדוקו' מלמעל' ואינן שסועות ומובדלות לגמרי שמלמטה מחוברות (חולין נט): מעלת גרה. מעלה ומקיאה האוכל ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק: גרה. כך שמו ויתכן מגזרת מים הנגרים [ש"ב יד] שהוא נגרר אחר הפה ותרגומו פשרא שע"י הגרה האוכל נפשר ונמוח: בבהמה. תיבה זו יתירה היא לדרשה להתיר את השליל הנמצא במעי אמו: אותה תאכלו. ולא בהמה טמאה והלא באזהרה היא אלא

שפתי חכמים

פ דהא ככר שדורסים בה על הארץ אלא ע"כ מפרסת ל' סדוקה הוא: פ דהא ככר כתיב אשר תאכלו מכל הבהמה אלא תיבה זו יתירה כו' ודומה כאלו כתי' אשר תאכלו מכל הבהמה אשר בבהמה היינו השליל שנמצא בבהמה

פירוש לתורת אלהים

(ג) כל מַפְרֶסֶת אִיטְלִיכֶס וָוס אִיז צוּ שְׁפַּאלְטְן דִי קְלָאעֶן וְשֹׁסַעַת אוּנ דִיא קְלָאעֶן זָאלֶן זַיין דוּרְךְ פוּן אוֹבֶן אוּנ פוּן הוּנְטֶן אָפּ גְשֵׁייד מִיט צְוֵויי קְלָאעֶן דָס אִיז אֵיין סִימָן טַהֲרָה אוּנ דֶער אַנְדֶערֶער סִימָן אִיז מַעֲלַת זִיא בְּרֶענְגְט אוֹף גֵרָה דָס עֶסְן וָוס זִיא הָט שׁוֹן אוֹף גְגֶעסֶן אוּנ הָט שׁוֹן אַרָאפּ גְשְׁלוּנְגֶן בְּרֶענְגְט זִיא עֶס ווִידֶער אוֹף אִין מוֹיל אוּנ צוּ קַייט דָס נָאךְ אַמָאל בַּבְּהֵמָה אִין דֶר בְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ דִי מֶעגְט אִיר עֶסֶן׃ (ד) אַךְ נָאר דִי זָאלְט אִיר נִיט עֶסֶן מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה פוּן דִי בְּהֵמוֹת וָוס וֶוענֶען מַעֲלֶה הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי אָדֶער זַייא הָאבֶּען צוּ שְׁפָּאלְטֶענֶע קְלָאעֶן אֶת הַגָּמָל דָאס קֶעמֶל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא חָאטְשְׁיֶער אִיז מַעֲלֶה גֵרָה וּפַרְסָה עֶר הָאט אָבֶּער נִיט גְשְׁפָּאלְטֶענֶע קְלָאעֶן טָמֵא דָס אִיז צוּ אַייךְ טָמֵא אִיר טָארְט דָס נִיט עֶסֶן׃ (ה) וְאֶת הַשָּׁפָן אוּנ דָס קִינִיגְל כִּי חָאטְשְׁיֶער אִיז מַעֲלֵה גֵרָה וּפַרְסָה אוּנ קְלָאעֶן לֹא יַפְרִיס אִיז אָבֶּער נִיט צוּ שְׁפָּאלְטֶן טָמֵא הוּא דָס אִיז צוּ אַייךְ טָמֵא׃ (ו) וְאֶת הָאַרְנֶבֶת אוּנ דִי הָאזְן׃ (ז) וְאֶת הַחֲזִיר אוּנ דֶר שְׁוַויין כִּי מַפְרִיס חָאטְשְׁיֶער הָאט צוּ שְׁפָּאלְטֶענֶע קְלָאעֶן וְשֹׁסַע אוּנ דִי קְלָאעֶן זֶענֶען אָפּ גְשֵׁייד אֵיינְס פוּן דֶעם אַנְדֶערְן וְהוּא גֵרָה לֹא יִגָּר עֶר אִיז אָבֶּער נִיט מַעֲלֶה

מצות השם

בְּהֵמָה אוּנ צְוִישֶׁען אֵיין טָמֵא בְּהֵמָה. אוּנ עֶס אִיז אֵיין מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען זָאל נִיט עֶסְן קֵיין פְלֵייש פוּן אֵיין בְּהֵמָה אָדֶער אֵיין חַיָּה וָואס זַייא זֶענֶען טָמֵא. אוֹיךְ טָמֵא פִישׁ אוּנ עוֹפוֹת טָארֶען מִיר יוּדִין אַלְץ נִיט עֶסְן אוּנ מִיר טָארִין נִיט קוֹפְן קֵיין מִילְךְ וָואס אַיין גּוֹי הָאט צוּ פֶר קוֹפְן טָאמֶר הָאט דֶער גּוֹי אַרַיין גְמִישְׁט טָמֵא מִילְךְ אוֹיךְ קֵיין קֶעז פוּן אֵיין גּוֹי טָאר מֶען נִיט קוֹפְן אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אוֹף יֶעדֶר אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט׃

גֵרָה לֹא־יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם׃
ח מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם
לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם׃ ט אֶת־
זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל
אֲשֶׁר־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם
בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ׃
י וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת
בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם
וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שֶׁקֶץ
הֵם לָכֶם׃ יא וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם
לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ׃

אונקלוס

פַּרְסָתֵהּ וְהוּא פִּשְׁרָא לָא
פָשַׁר מְסָאָב הוּא לְכוֹן׃
ח מִבִּסְרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן
וּבְנִבְלַתְהוֹן לָא תִקְרְבוּן
מְסָאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן׃ ט יָת
דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל דִּי בְמַיָּא
כֹּל דִּי לֵהּ צִיצִין וְקַלְפִין
בְּמַיָּא בְּיַמְמַיָּא וּבְנַחֲלַיָּא
יָתְהוֹן תֵּיכְלוּן׃ י וְכֹל דִּי
לֵית לֵהּ צִיצִין וְקַלְפִין
בְּיַמְמַיָּא וּבְנַחֲלַיָּא מִכֹּל
רִחֲשָׁא דְמַיָּא וּמִכֹּל נַפְשָׁא
חַיְתָא דִּי בְמַיָּא שִׁקְצָא
אִנּוּן לְכוֹן׃ יא וְשִׁקְצָא יְהוֹן
לְכוֹן מִבִּסְרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן
וְיָת נְבִלַתְהוֹן תְּשַׁקְּצוּן׃

תו"א ובנבלתם ר"ה טז. תאכלו חולין סו ס׳. מכל אשר שבועות ה. סנפיר חולין סג נדה נא. במים בימים שבועות ה. ואת נבלתם חולין סו:

רשב"ם

(ח) ובנבלתם לא תגעו. בשעה שאתם צריכים ליגע בקודש או לאכול קודש כדכתיב כל הנוגע בהם יקדש. יקדש את עצמו. גם בכלי שרת גם במזבח גם בבשר חטאת בכולם כתיב כל הנוגע בהם יקדש. יקדש ויטהר תחלה שאם נגע בנבלה או בשאר טומאות הכתובות בתורה יקדש ויטהר ויטבול תחלה קודם נגיעתו בקודש:

בעל הטורים

(ח) טמאים הם לכם. וסמיך ליה את זה תאכלו רמז תמרא דימא שרי.

שפתי חכמים

דאשר תאכלו מכל הבהמה קאי אכולה פרשה: צ דלאו הכא מכלל עשה הוא ולא תעשה כתיב בהדיא בסמוך את זה לא תאכלו וגו׳ אבל לא בא ללמד כפשוטו שמותר לאוכלו דהא כבר אמר אשר תאכלו מכל הבהמה כו׳: ק ואם תאמר אין מזהירין מן הדין. וי"ל דשאני הכא דיש בו עשה אותה תאכלו פירש רש"י ולא בהמה טמאה וזה קאי על כל בהמה טמאה דהא כתיב אותה תאכלו משמע הם שכתובים בפרשה מותר לאוכלם אבל שאר בהמות שאין בהם סימנים אף שלא כתובים בפרשה אסור לאוכלם אם כן יש עשה אף על בהמות שאין בהם סימן טהרה מזהירין נמי מן הדין שיהא בו נמי לא תעשה אבל היכא דאין עשה אין מזהירין מן הדין. רא"ם: ר ברגל פי׳ ביו"ט כלו׳ שכל ישראל חייבין לטהר עצמן ברגל מפני עולת ראיה שחייב להביא לעזרה מה שאין כן בשאר ימות השנה: ש משום דקרא יתירא הוא דהא כתיב לעיל מיניה שקץ הם: ת היינו מין בשאינו מינו אבל מין

רש"י

לעבור עליה בעשה צ ולא תעשה [זבחים לד]: (ח) מבשרם לא תאכלו. אין לי אלא אלו שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה מנין אמרת קל וחומר ק ומה אלו שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות וכו׳ (כל הענין בת"כ): מבשרם. על בשרם באזהרה ולא על עצמות וגידין וקרנים וטלפים: ובנבלתם לא תגעו. יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה תלמוד לומר אמור אל הכהנים וגו׳ (ויקרא כא) כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהרין קל וחומר מעתה ומה טומאת המת המורה לא הזהיר בה אלא כהנים טומאת נבלה קלה לא כ"ש ומה ת"ל לא תגעו ר ברגל (ר"ה יז) וזה שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל: (ט) סנפיר. אלו ששט בהם: קשקשת. אלו קליפים הקבועים בו כמו שנא׳ (ש"א יז) ושריון קשקשים הוא לבוש: (י) שרץ. בכ"מ משמעו דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ: (יא) ושקץ יהיו. לאסור את ש עירוביהן אם יש בו בנותן ת טעם (חולין לט): מבשרם. אינו מוזהר על הסנפירים ועל העצמות: ואת נבלתם תשקצו. (שם סו)

פירוש לתורת אלהים

גֵרָה טָמֵא הוּא וכו׳: (ח) מִבְּשָׂרָם פון זייער פלייש כלומר פון די וואס האבן ניט דיא צוויי סימני טהרה וואס פריער איז געשטאנען זאלט איר פון זייער פלייש ניט עסן וּבְנִבְלָתָם אונ אז עס פייגערט איינס פון די בהמות טְמֵאִים זאלט איר דיא נבילה ניט אן רירען. רש"י שרייבט אישראל טאר ניט אן רירן אן אנבלה אום יום טוב אונ כהנים טארן קיין מאל ניט אן רירן: (ט) אֶת זֶה תֹאכְלוּ דאס מעגט איר עסן מִכֹּל פון אלץ וואס איז אין וואסר כֹּל איטליכם אֲשֶׁר לוֹ וואס האט סְנַפִּיר פלוס פעדרין וואס ער שווימט דר מיט אין וואסר וְקַשְׂקֶשֶׂת אונ שופן-בַּמַּיִם סיי עס איז אין וואסר בַּיַּמִּים אדר אין די מערן וּבַנְּחָלִים אדר אין די טייכן אֹתָם תֹּאכֵלוּ מעגט איר זיי עסן: (י) וְכֹל אונ איטליכם אֲשֶׁר אֵין לוֹ וואס האט ניט סְנַפִּיר פלוס פעדרין בַּיַּמִּים וכו׳ מִכֹּל שֶׁרֶץ פון איטליכם ווידמונג הַמַּיִם פון דעם וואסער וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אונ פון איטליכן נפש וואס האט אין זיך אחיות שֶׁקֶץ אום ווערדיג הֵם זיי לָכֶם צו אייך: (יא) וְשֶׁקֶץ אונ אום טערדיג יִהְיוּ זיי זאלן זיין לָכֶם צו אייך מִבְּשָׂרָם

מצות השם

(קנה) (קנו) וְאֶת זֶה תֹּאכְלוּ וגו׳. דאס איז דיא מצות עשה אז מיר זאלין בודק זיין נאך דיא סימנים פון דיא פיש אז עס זאל אין זייא זיין דיא סימני טהרה ווידער איז איין לא תעשה אז מען טאר ניט עסין קיין טמא פיש אונ דיא

יב כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת
בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ יג וְאֶת־אֵלֶּה
תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ
הֵם אֶת־הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֵת
הָעָזְנִיָּה׃ יד וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאַיָּה
לְמִינָהּ׃ טו אֵת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ׃ טז וְאֵת
בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס וְאֶת־
הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ לְמִינֵהוּ׃ יז וְאֶת־
הַכּוֹס וְאֶת־הַשָּׁלָךְ וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף׃
יח וְאֶת־הַתִּנְשֶׁמֶת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־

יב כֹּל דִּי לֵית לֵהּ צִיצִין
וְקַלְפִין בְּמַיָּא שִׁקְצָא הוּא
לְכוֹן׃ יג וְיָת אִלֵּין תְּשַׁקְּצוּן
מִן עוֹפָא לָא יִתְאַכְלוּן
שִׁקְצָא אִנּוּן נִשְׁרָא וְעַר
וְעַזְיָא׃ יד וְדַיְתָא וְטָרָפִיתָא
לִזְנַהּ׃ טו יָת כָּל עוֹרְבָא
לִזְנֵהּ׃ טז וְיָת בַּת נַעֲמִיתָא
וְצִיצָא וְצִפַּר שַׁחְפָּא וְנָצָא
לִזְנוֹהִי׃ יז וְקַדְיָא וְשָׁלֵינוּנָא
וְקִפּוֹפָא׃ יח וּבַוְתָא וְקָתָא

תו"א הנשר חולין סא: ואת הפרס חולין סב. ואת הדאה שם סג. ואת בת שם סד. הנץ שם סג. למינה שם. השלך שם. התנשמת שם.

בעל הטורים

לא הזכיר בדגים שמות לפי שמכוסים מבני אדם אין להם שמות: (יג) את הנשר. פתח בנשר שהוא מלך בעופות. נשר נושר נוצתו דכתיב תתחדש כנשר נעוריכי: (טז) התחמס. חומס ואוכל: הנץ. בעל נולה הר־ה ומנלח שאר עופות ותופסס: (יז) הכוס. ככוס חרבות ונכסה מן העין: השלך. שטלה דגים מן הים: הינשוף. עף בנשף ואינו נראה ביום מפני אור השמש: (יח) התנשמת. כל הרואה אותה ישום: הקאת. דרכו להקיא מאכלו:

רש"י

לרבות יבחושין א שסיננן יבחושין מושיילו"ש בלע"ז: (יב) כל אשר אין לו וגו'. (ת"כ) מה ת"ל ב שיכול ג אין לי שיהא מותר אלא המעלה סימנין שלו ליבשה השירן במים מנין ת"ל כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים הא אם היו לו במים אע"פ שהשירן ד בעלייתו מותר: (יג) לא יאכלו. (שבת קיד) לחייב את המאכילן לקטנים שכך משמעו לא יהיו נאכלים על ידך או אינו אלא לאסרן בהנאה ת"ל (דברים יד) לא תאכלו באכילה אסורין ה בהנאה מותרין. כל עוף שנאמר בו למינה למינו למינהו יש באותו המין שאין דומין זה לזה לא במראיהם ולא בשמותם ו וכולן מין אחד: (טז) הנץ. אישפרוי"ר: (יז) שלך. פירשו רבותינו (חולין סה) זה השולה (פ' מגביה) דגים מן הים וזהו שתרגם אונקלוס ושלינונא: כוס וינשוף. הם לואיט"ש הצועקים בלילה ויש להם לסתות כאדם. ועוד אחר דומה לו שקורין ייב"ן: (יח) תנשמת. היא קלב"א סורי"ן ודומה לעכבר ופורחת בלילה ותנשמת האמורה בשרצים היא דומה לה ואין לה עינים וקורין לה

שפתי חכמים

במינו טמא אחד במאתים טהור מותר: א פירוש דבר שמתגדל במים שבכלים אין בו צד איסור ואת נבלתם תשקצו בא לרבות מיד שנתפרשו מן המים כגון שסיננן מן המים אסורים הם כיון שפירשו ממקום רבותייהו: ב דקרא יתירא הוא שכתוב לעיל וכל אשר אין לו סנפיר וגו': ג כלו' אלו לא נכתב מקרא זה ה"א אין לי וכו': ד אבל מקרא קמא ליכא למשמע דאל"כ במים מיבעי ליה ולא בימי' ובנחלי' אלא ללמד בימים ובנחלי' שהם מושכים ונובעים הוא דאסירי אי לית להו סימנים הא בכלי' שיחין ומערות אע"פ דלית בהו סימנים אכול ע"ש: ה מדשני משה רבינו עליו השלום במשנה תורה וכתב לא תאכלו ולא כתב לא יאכלו דמשמע אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה כמשמע כמו ששמע הדבור מפי הקב"ה אלא ודאי כך קבל מ־יני דהאי לא יאכלו דכתיב גבי עופות טמאים לאו לאוסרן בהנאה הוא דאתא ועל כרחך לחייב על המאכילן לקטנים: ו וא"ת היאך מוסב זה על ענין שפירש"י לפניו. ויש לו' השתא דפירש לפניו דעופות הטמאים שכתובים בתורה בהדיא מותר בהנאה מדכתיב לא תאכלום מינינו לפרש היכא דכתיב למינה

פירוש לתורת אלהים

פון זייער פליישׁ לא תאכלו זאלט איר ניט עסין ואת נבלתם אונ זייערע נבלות תשקצו זאלט איר פר אום ווערדיגן: (יג) ואת אלה תשקצו זאלט איר פר אום ווערדיגן מן העוף פון די עופות לא יאכלו זיי זאלין ניט געגעסן ווערין שקץ הם זיי זענען אום ווערדיג את הנשר דעם אדלער ואת הפרס אונ דר האפיך ואת העזניה אונ דעם גריף: (יד) ואת הדאה אונ די רוטי וויי ואת האיה אונ דיא ווייסע ווייא למינה צו איר מין. רש"י שרייבט איטליכם עוף וואס עס שטייט דר ביי למינה אדער למינו אדער למינהו איז פאר האנדן אין דר איינגעם מין וואס איינם צום אנדרן זענען ניט גלייך אין דר מראה אונ ניט מיט דעם נאמן אונ זענען איין מין: (טו) את כל ערב אונ איטליכע ראב למינו צו זיין מין: (טז) ואת בת היענה אונ די יונגע שטרוס. דר חזקוני שרייבט אבר די אלטע שטרוס דארף די תורה ניט זאגן מען זאל זיא ניט עסן דען מען קאן זיא בלויז ניט עסין ווארום זיא איז אזו הארט ווי האלץ אונ זיא עסט אייזן ואת התחמס אונ דר אמסיל ואת השחף דער קאקוק ואת הנץ אונ דר שפארוויר למינהו צו זיין מין: (יז) ואת הכוס אונ דיא אייל ואת השלך אונ ריינגר ואת הינשוף אונ דר שטאק אייל: (יח) ואת התנשמת אונ די פלעדר מויז ואת הקאת אונ די קראה ואת הרחם אונ דר

מצות השם

(קנז) [ואת אלה תשקצו מן העוף]. דס איז דיא מצוה אז מיר יודין טאר מיר ניט עסין פון די עופות וואס זיי זענין טמא אונ דיא מצוה גייט אן אוף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט:

הָרָחָם׃ יט וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה
לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוּכִיפַת וְאֶת־
הָעֲטַלֵּף׃ כ כֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ
עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ כא אַךְ
אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף
הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לֹא כְרָעַיִם
מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן עַל־
הָאָרֶץ׃ כב אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכֵלוּ
אֶת־הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ וְאֶת־הַסָּלְעָם
לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־
הֶחָגָב לְמִינֵהוּ׃ כג וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף
אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא

אונקלוס

וִירַקְרְקָא׃ יט וְחַוָּרִיתָא
וְאִבּוּ לִזְנַהּ וְנַגַּר טוּרָא
וַעֲטַלֵּפָא׃ כ כֹּל רִחֲשָׁא
דְעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע
שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן׃ כא בְּרַם
יָת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל
רִחֲשָׁא דְעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ
עַל אַרְבַּע דִּי לֵהּ
קַרְצוּלִין מֵעִלָּוֵי רַגְלוֹהִי
לְקַפָּצָא בְהוֹן עַל אַרְעָא׃
כב יָת אִלֵּין מִנְּהוֹן תֵּיכְלוּן
יָת גּוֹבָא לִזְנֵהּ וְיָת רָשׁוֹנָא
לִזְנוֹהִי וְיָת חַרְגּוֹלָא
לִזְנוֹהִי וְיָת חֲגָבָא לִזְנוֹהִי׃
כג וְכֹל רִחֲשָׁא דְעוֹפָא
דִּי לֵהּ אַרְבַּע רַגְלִין
שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן׃

בעל הטורים

הרחם. שמרחם על בניו: עורב למינו. בגי' זרזר. ובשרצים לא התיר בהם כלום בשביל הנחש שהוא מהם:

רשב"ם

(כא) ההולך על ארבע. כעין דבורים: לנתר. כתרגום ויתר גוים. כמו וינתר.

תו"א הרחם שם. החסידה שם. האנפה שם. למינה שם. הדוכיפת שם. אשר לו שם פה ט. לנתר בהן ב"ק לח. את אלה חולין סה. הארבה שם סו. הסלעם שם. למינהו שם.

שפתי חכמים

למינו למינהו אף שאין דומין זה לזה לא במראיהן ולא בשמותיהן הכל מין אחד הוא אבל אם היו אותן שכתובים בהדיא אסורים בהנאה מדכתיב לא יאכל הוה מפרשינן היכא דכתיב למינה למינו למינהו לא ללמד בא שמינה ממש הוא אלא אלו שדומין במראיהן ובשמותיהן אסורים כמו אלו שכתובים בתורה אבל אלו שאין דומין להם במראיהן ובשמותיהן אותן אינן מינן ואינן חמורים כאותן שכתובים בהדיא שהן אסורים בהנאה ואין בהם אלא איסור אכילה אבל השתא דאמרינן אפי' אותן שכתובים בהדיא אין בהם איסור הנאה א"כ איך יכולים לו' אותן

רש"י

טלפ"א: (יט) החסידה. זו דיה לבנה ליגוני"ה ולמה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה במזונות: האנפה. היא דיה רגזנית ונראה לי שהיא שקורין לה היירו"ן: הדוכיפת. תרנגול הבר וכרבלתו כפולה ובלע"ז הרופ"א ולמה נקרא שמו דוכיפת שהודו כפות וזו היא כרבלתו ונגר טורא נקרא על שם מעשיו כמו שפירשו רבותינו במס' גיטין בפרק מי שאחזו (דף סח): (כ) שרץ העוף. הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הארץ כגון זבובי' וצרעין ויתושין וחגבים: (כא) על ארבע. על ד' רגלים: ממעל לרגליו. סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד ד' רגליו וכשרוצה לעוף ולקפוץ מן הארץ מתחזק באותן שתי כרעים ופורח ויש מהן הרבה כאותן שקורין לנגוסט"א אבל אין אנו בקיאין בהן שארבעה סימני טהרה נאמרו בהם ארבע רגלים וד' כנפים וקרסולין אלו כרעים הכתובים כאן וכנפיו חופין את רובו וכל סימנים הללו מצויין באותן שבינותינו אבל יש שראשן ארוך ויש שאין להם זנב וצריך שיהא שמו חגב ובזה אין אנו יודעים להבדיל ביניהם: (כג) וכל שרץ העוף וגו'. (ת"כ) בא ללמד שאם

פירוש לתורת אלהים

אַגְלַשְׁטִיר: (יט) וְאֵת הַחֲסִידָה אוּנ דִי שְׁטְרָאךְ הָאֲנָפָה דִי וִויד הָאפּ וְאֶת הַדּוּכִיפַת אוּנ דֶר הוֹעֶר הָאן וְאֶת הָעֲטַלֵּף אוּנ דֶר שְׁוַואלְבּ: (כ) כֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף אִיטְלִיכֶם וִוידְמוּנְג פוּן דִי עוֹפוֹת הַהוֹלֵךְ וָואס גֵייט אוּף פִיר פִים שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם אִיז עֶס אוּם וִוירְדִיג צוּ אַייךְ: (כא) אַךְ נָאר דָם מֶעגְט אִיר יוֹא עֶסֶן פוּן אַלֶע וִוידְמוּנְג פוּן דִי עוֹפוֹת הַהוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע וָוס גֵייט אוּף פִיר פִים אֲשֶׁר לוֹ וָוס עֶר הָט כְּרָעַיִם קְנִיא מִמַּעַל לְרַגְלָיו הֶעכֶר פוּן דִי פִים לְנַתֵּר צוּ שְׁפְּרִינְגֶן מִיט זֵיי אוּף דֶר עֶרְד: (כב) אֶת אֵלֶּה פוּן זֵייא מֶעגְט אִיר יוֹא עֶסִין אֶת הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ דֶעם הֵיישְׁרִיק צוּ זַיין מִין וְאֶת הַחַרְגּוֹל לְמִינֵהוּ אוּנ דֶעם חַרְגּוֹל צוּ זַיין מִין וְאֶת הֶחָגָב לְמִינֵהוּ אוּנ דֶעם חָגָב צוּא זַיין מִין. רש"י שְׁרַייבְּט דִי אַלִי פִיר מִינִים זֶענֶן אַלְץ הֵיישְׁרֶיקֶן וָוס זֶענֶען טָהוֹר נָאר מִיר זֶענֶען אִין זֵיי נִיט בָּקִי: (כג) וְכֹל אוּנ אִיטְלִיכֶם שֶׁרֶץ הָעוֹף וִוידְמוּנְג פוּן דִיא עוֹפוֹת אֲשֶׁר לוֹ וָוס עֶר הָט אַרְבַּע רַגְלָיִם פִיר פִים שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם דָם אִיז אוּם וִוירְדִיג צוּ אַייךְ אִיר טָארְט זֵיי נִיט עֶסֶן: (כד) וּלְאֵלֶּה אוּנ צוּ דִי מִינִים וָואס וַוייטֶר וֶועט

מצות השם

(קנח) נאת אלה מהם תאכלו. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל בּוֹדֵק זַיין אַז דִי הֵיישְׁעְרִיקֶן וָוס מֶען וִויל עֶסִין אַז זֵיי זָאלֶן הָאבֶּן דִי סִימָנֵי טָהֳרָה אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אוּף יֶעדֶר אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט:

לָכֶם׃ כד וּלְאֵלֶּה תִּטַּמָּאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ כה וְכָל־הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ כו לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֶׁסַע ׀ אֵינֶנָּה שֹׁסַעַת וְגֵרָה אֵינֶנָּה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא׃ כז וְכֹל ׀ הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ כח וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב

אונקלוס

כד וּלְאִלֵּין תִּסְתָּאֲבוּן כָּל דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן יְהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃ כה וְכָל דְּיִטּוֹל מִנְּבִלְתְּהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃ כו לְכָל בְּעִירָא דִּי הִיא סְדִיקָא פַּרְסְתָא וְטִלְפִין לֵיתָהָא מְטַלְפָא וּפִשְׁרָא לֵיתָהָא מַסְּקָא מְסָאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן כָּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן יְהֵי מְסָאָב׃ כז וְכֹל דִּמְהַלֵּךְ עַל יְדוֹהִי בְּכָל חֵיתָא דִּמְהַלְּכָא עַל אַרְבַּע מְסָאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן כָּל דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן יְהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃ כח וּדְיִטּוֹל יָת נִבְלָתְהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא

ת"א וכל הולך חולין ס :

בעל הטורים

(כז) הנוגע בנבלתם יטמא. בגימטריא זה הנוגע אפילו בכעדשה :

רשב"ם

כמו ויפל מן נפל: (כד) ולאלה תטמאו. אם תגעו בנבלתם. ומפרש והולך בהמות טמאות. הבהמה אע"פ שהיא מפרסת פרסה. אבל שסע אינה סדוקה כגון סוס וחמור: (כו) וגרה איננה מעלה. כל הנוגע בהן. בין מתים בין שחוטים וכאן לא פירש במותם. אבל בבהמה טהורה כתיב לפנינו וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו' דוקא מתה אבל שחוטה טהורה ואפי' טרפה: (כז) על כפיו. כגון הדוב והכלב: (כח) והנושא. מסיט ממקומו אע"פ שלא נגעו. אבל אם טענוהו נבלה על כתיפו ולא נגע ולא זז ממקומו אינו טמא. וכן שנינו במסכת זבחים. ואפי' מת מוטל על המטה ותחתיו נייר המפסיק בין המת לכלים שתחתיו טהורים הם שטת אינו מטמא אלא במשא שהוא היסט וכן שנינו שם. ובתרגום ירושלמי מתורגם נושא מסיט :

רש"י

יש לו ז חמש טהור: (כד) ולאלה. (ת"כ) העתידין להאמר ח למטה בענין: תטמאו. כלומר בנגיעתם ט יש טומאה: (כה) וכל הנשא מנבלתם. כל מקום שנאמרה טומאת משא חמורה מטומאת מגע י שהיא טעונה כבוס בגדים: (כו) מפרסת פרסה ושסע איננה שוסעת. כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה אבל למטה היא מחוברת. כאן למדך שנבלת בהמה טמאה מטמא' ובענין שבסוף הפרשה כ פי' על בהמה טהורה: (כז) על כפיו. כגון כלב ודוב

שפתי חכמים

שאין כתובים בהדיא חמור יותר ע"כ להורות בא שמין א' הוא וק"ל: ז דהל"כ ל"ל האי הא לעיל כתיב אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע וגו' משמע דהני ארבע מינים דוקא אבל שאר שרצי העוף שיש להם ד' רגלים אסורים לאכול אלא ודאי ללמד בא וכו': ח ולא אדלעיל קאי אבהמה וחיה ועופות ודגים וחגבים: ט כלומר לא שמצוה אותם לטמא אלא ה"פ שאם תגעו בם תהיו טמאים: י כתב הרא"ם לא שמעתי טעם נכון על זה מה בא להשמיענו בזה הכלל הרי בהדיא כתיב פה שבטומאת מגע אינו טעון כיבוס בגדים ובטומאת משא טעון כיבוס בגדים ואם להודיע שבכל מקום הוא כמ"ש פה למאי נפקא מינה. ושמא י"ל שבא להשמיענו בזה שאין טומאת מגע למדה מק"ו מטומאת משא להטעינה כיבוס בגדים ומה משא שאינה נוהגת בשרצים טעון כיבוס בגדים מגע שנוהגת בכל מיני טומאות אינה דין שטעונה כיבוס בגדים ועל זה פירש"י כל מקום שנאמר טומאת משא חמורה מטומאת מגע ולא תמלא בשום מקום טומאת מגע שחייב בה הכתוב כיבוס בגדים ואילו היתה טומאת מגע טעונה כיבוס בגדים מק"ו לא ליסתמיט קרא בשום דוכת' דלכתוב בטומאת מגע יכבס בגדיו וכה"ג איתא בפ"ק דחולין דף כ"ג. הרא"ם: כ כלו' חילקן הכתוב לשנים לומר שמיתת בהמה טהורה אם היתה טרפה ושחטה שחיטתה מטהרתה מידי נבלה ומ"ה כתיב התם וכי ימות וגו' דוקא מתה מטמא' טומאת נבלה אבל טרפה אף על פי שסופה למות אם שחטה טהורה מטומאת נבלה אבל בהמה טמאה בין מתה בין שחוטה אין שחיטתה מטהרתה מידי נבלה

פירוש לתורת אלהים

שְׁטֵיין תִּטַּמָּאוּ וֶועט אִיר פַאר אוּם רֵיינִיגְט וֶוערֶן כָּל אִיטְלִיכֶר וָואס וֶועט אָן רִירֶן אִין זֵייעֶר נְבֵלָה יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין בִּיז דֶעם אָבִינְט׃ (כה) וְכָל הַנּוֹשֵׂא מִנִּבְלָתָם אוּנ אִיטְלִיכֶר וָואס וֶועט טְרָאגֶען פוּן זֵייעֶר נְבֵלָה יְכַבֵּס בְּגָדָיו זָאל עֶר וַואשְׁן זַיינֶע קְלֵיידֶער וְטָמֵא אוּנ זָאל זַיין טָמֵא בִּיז דֶעם אָבִינְט׃ (כו) לְכָל הַבְּהֵמָה צוּ אַלֶערְלֵיי בְּהֵמוֹת אֲשֶׁר וָוס אִיז צוּ שְׁפָּאלְטֶן דִיא קְלָאעֶן פוּן אוֹבֶן וְשֶׁסַע אָבֶּער הוּנְטֶן אִיז נִיט צוּ שְׁפַּאלְטֶן וְגֵרָה אוּנ זִיא אִיז נִיט מַעֲלָה גֵרָה טְמֵאִים זֶענֶן זֵייא צוּ אַייךְ אוּם רֵיין כָּל הַנּוֹגֵעַ אִיטְלִיכֶר וָוס רִירְט אָן אִין זֵיי יִטְמָא זָאל טָמֵא וֶוערֶן׃ (כז) וְכֹל הוֹלֵךְ אוּנ אִיטְלִיכֶם וָואס גֵייט אוֹף זַיינֶע הֶענְט בְּכָל הַחַיָּה אִין אַלֶע חַיּוֹת הַהוֹלֶכֶת וָואס זִיא גֵייט אוֹף פִיר פִיס הַיְינוּ אֵיין הוּנְט אָדֶער אַנְדֶערֶע מִינִים וָוס זֶענֶען גְלַייךְ דֶער צוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם׃ (כט) וְזֶה אוּנ דָם דָאזִיגֶע אִיז צוּ אַייךְ טָמֵא בַּשֶּׁרֶץ אִין דִי שְׁרָצִים הַשֹּׁרֵץ וָואס וִוידְמוּנְט אוֹף דֶער עֶרְד

טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם: ס כט וְזֶה לָכֶם
הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ
הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ:
ל וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט
וְהַתִּנְשָׁמֶת: לא אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם
בְּכָל־הַשָּׁרֶץ כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם
יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: לב וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל
עָלָיו מֵהֶם ׀ בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־
עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי
אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם
יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר:
שביעי לג וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל

מְסַאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן: כט וְדֵין לְכוֹן מְסָאָבָא בְּרִחֲשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא חֻלְדָּא וְעַכְבְּרָא וְצָבָא לִזְנוֹהִי: ל וְיַלָּא וְכוֹחָא וְחַלְטֵיתָא וְחֻמְטָא וְאָשׁוּתָא: לא אִלֵּין דִּמְסַאֲבִין לְכוֹן בְּכָל רִחֲשָׁא כָּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא: לב וְכֹל דִּי יִפֵּל עֲלוֹהִי מִנְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי מְסָאָב מִכָּל מָאן דְּעָא אוֹ לְבוּשׁ אוֹ מְשַׁךְ אוֹ שַׂק כָּל מָאן דִּי תִתְעֲבֵד עֲבִידָא בְּהוֹן בְּמַיָּא יִתָּעַל וִיהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא וְיִדְכֵּי: לג וְכָל מָאן דַּחֲסַף דִּי יִפֵּל מִנְּהוֹן

תו"א וזה לכם מנחות כט כריתות ד כב מעילה יז . בשרץ חולין קכז . והעכבר שם. כל הנוגע חגיגה יא נזיר נא נדה כו. במותם חולין קכח נדה נו. יפול עליו חגיגה יא נזיר נא חולין עד נדה כו. או בגד שבת כז. או עור שם כד מנחות לט. או שק שבת סד. כל כלי שם. במים יובא יבמות עה.

רשב"ם

(לב) מכל כלי עץ . ולא כלי אבנים ולא כלי אדמה : שק . טלית של נוצת עזים: אשר יעשה

בעל הטורים

(כט) השורץ . בגימטריא כשעורה ששעורו כשעורה :

שפתי חכמים

ולכן נכתב בה בנבלתה סתם בין על ידי מיתה בין על ידי שחיטה. הרא"ם : ל פירוש שאין כפות רגליהם מכוסות בטלפים : מ כלומר שלא תאמר שמפני שיובא במים דהיינו שטבל יטמא עד הערב כפי

רש"י

ל וחתול: טמאים הם לכם. למגע: (כט) וזה לכם הטמא. כל טומאות הללו אינן לאיסור אכילה אלא לטומאה ממש להיות טמא במגען ונאסר לאכול תרומה וקדשים וליכנס למקדש : החלד . מושטיל"ה: והצב. פויי"ט שדומה לצפרדע : (ל) אנקה. הריצו"ן: הלטאה. ליסרד"ה: החמט. לימצ"ה : תנשמת. טלפ"א : (לב) במים יובא. (יבמות עה) ואף לאחר טבילתו טמא הוא מ לתרומה : עד הערב. ואח"כ:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כט) וזה לכם הטמא. משמע לכם ולא לעכו"ם וזה שאמר הכתוב ראה ויתר גוים שהתיר שקצים ורמשים משל לשני חולים שנכנס רופא לבקרם וכו' כדאיתא בפרשת משפטים :

פירוש לתורת אלהים

הַחֹלֶד דָם וְויזִילוּ וְהָעַכְבָּר אוּנ דִי מוֹז וְהַצָּב אוּנ דֶר שׁוּלְט קְרֶעט לְמִינֵהוּ צוּ זַיין מִין: (ל) וְהָאֲנָקָה אוּנ דֶער אִיגֶל וְהַכֹּחַ אוּנ דָם אֵייכוּ הֶערְנֶבֶן וְהַלְּטָאָה אוּנ דִי אִילְטִישׁ וְהַחֹמֶט אוּנ דִי שְׁנֶעק וְהַתִּנְשָׁמֶת אוּנ דִי מוֹלְד וָוארְף: (לא) אֵלֶּה דִי דָאזִיגֶע זֶענֶן צוּ אַייךְ אוּם רֵיין בְּכָל הַשֶּׁרֶץ אִין אַלֶע דִי שְׁרָצִים כָּל הַנּוֹגֵעַ אִיטְלִיכֶר וָוס רִירְט אָן אִין זֵיי בְּמוֹתָם אִין זֵייעֶרֶע טוֹטֶע יִטְמָא: (לב) וְכֹל אוּנ אִיטְלִיכֶם אֲשֶׁר וָואס עֶס וֶועט פַּאלֶן אוּף אִים מֵהֶם פוּן דִי שְׁרָצִים בְּמוֹתָם אַז זֵיי זֶענֶן טוֹט יִטְמָא זָאל דִיא זַאךְ טָמֵא זַיין מִכָּל כְּלִי עֵץ פוּן הִילְצֶערְנֶע כֵּלִים אוֹ בֶגֶד אָדֶר אַקְלֵייד אוֹ עוֹר אָדֶר אַכֵּלִי פוּן פֶעל אוֹ אָדֶר שָׂק אַזַאק כָּל כְּלִי אִיטְלִיכֶע כֵּלִי אֲשֶׁר וָוס וֶוערְט גְמַאן אַמְלָאכָה מִיט זֵיי אוּנ דֶר שֶׁרֶץ הָט אָן גְרִירְט אִין דֶר כֵּלִי בַּמַּיִם זָאל זִיא גְבְרַאכְט וֶוערֶן אִין וַואסֶר מֶען זָאל דִי כֵּלִי טוֹבְלֶן אוּנ נָאךְ דֶר טְבִילָה וְטָמֵא זָאל זִיא טָמֵא וֶוערֶן בִּיז אָבִינְד מֶען טָאר אִין־אִיר נִיט נִיצֶן קֵיין תְּרוּמָה בִּיז דִי זוּנְן פַר גֵייט וְטָהֵר אוּנ דֶער נָאךְ זָאל זִיא זַיין רֵיין: (לג) וְכָל אוּנ אַלֶע דִי עֶרְדֶענֶע כֵּלִים אֲשֶׁר יִפּוֹל אַז עֶס וֶועט אַרַיין פַאלֶן פוּן אֵיין טוֹטֶן שֶׁרֶץ אִינְוֵוייְנֶיג כֹּל אֲשֶׁר אַלְץ וָוס אִיז פַאר הַאנְדֶן אִין דֶער כֵּלִי זָאל טָמֵא וֶוערִין וְאוֹתוֹ אוּנ אִים כְּלוֹמֶר דִיא כֵּלִי תִשְׁבּוֹרוּ זָאלְט אִיר צוּ בְּרֶעכֶן עֶס הֶעלְפְט נִיט קֵיין טְבִילָה:

מצות השם

(קנט) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא וגו'. דָס אִיז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה דִיא אַכְט מִינֵי שְׁרָצִים וָוס זֵיי שְׁטֵייעֶן אוּם גְרֶעכִינְט בְּפָּ־שַׁת שְׁמִינִי אַז זֵייא זֶענֶען טָמֵא אוּנ זֶענֶען מְטַמֵּא דֶעם וָואס עֶר רִירְט אִין זֵיי אָן אוּנ דֶר וָוס רִירְט אָן אֵיין עֲבוֹדָה זָרָה וֶוערְט עֶר טָמֵא אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת אוֹיף יֶעדֶר אָרְט:

לְגַוֵּהּ כֹּל דִּי בְגַוֵּהּ
יִסְתָּאַב וְיָתֵהּ תְּתַבְּרוּן:
לד מִכָּל מֵיכְלָא דְּמִתְאֲכֵל
דִּי יֵעֲלוּן עֲלוֹהִי מַיָּא יְהֵי
מְסָאָב וְכָל מַשְׁקֵה דִּי
יִשְׁתְּתֵי בְּכָל מָאן יְהֵי
מְסָאָב: לה וְכֹל דִּי יִפֵּל
מִנִּבְלַתְהוֹן עֲלוֹהִי יְהֵי
מְסָאָב תַּנּוּר וְכִירַיִם
יִתָּרְעוּן מְסָאֲבִין אִנּוּן

מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ
יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ: לד מִכָּל־הָאֹכֶל
אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם
יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה
בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא: לה וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל
מִנִּבְלָתָם וְעָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירַיִם

תו"א כל אשר ופסחים כ סוטה כז חולין לג כד. בתוכו נדה יב. מכל האוכל שבת קלת פסחים יח כ יומא פ מנחות קא חולין לו קכט בכורות ט. וכל משקה שבת יד פסחים יז יח. וכל אשר חולין קכז. תנור וכירים שבת קנה חולין קיח.

רשב"ם

מלאכה בהם. ולא תשמיש כיסוי שאין עושין בתוכם כלום: (לד) אשר יבא עליו מים יטמא. מי שרוצה לתת טעם במצות לפי דרך ארץ ולתשובת המינין לא הזקיק הקב"ה טומאה למיני אוכלים ומשקין עד שתיקנם לצורך מאכל ונתינת מים היא תחלת תיקונם ועיקר חשיבותם לצורך אכילה:

רש"י

וטהר. בהערב השמש: (לג) **אל תוכו.** אין כלי חרס מיטמא ב אלא מאוירו (חולין כד): **כל אשר בתוכו יטמא.** הכלי חוזר ומטמא ס מה שבאוירו (ס"א נ"ל בתוכו): **ואותו תשבורו.** (ת"כ) למד שאין לו טהרה ע במקוה: (לד) **מכל האכל אשר יאכל.** מוסב על מקרא פ העליון כל אשר בתוכו יטמא (פסחים כ) מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא וכן כל משקה אשר ישת' בכל כלי והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא. למדנו מכאן דברי' הרבה למדנו שאין אוכל מוכשר ומתוקן לקבל טומא' עד שיבאו עליו מים פעם אחת ומשבאו עליו מים פעם אחת מקבל טומא' לעולם ואפי' נגוב צ והיין והשמן וכל הנקרא משקה מכשיר זרעים לטומא' כמים שכך יש לדרוש המקרא אשר יבא עליו מים או כל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האוכל. ועוד למדו רבותינו מכאן שאין ולד הטומא' מטמא כלים שכך שנינו יכול יהיו כל הכלי' מיטמאין מאויר כלי חרס ת"ל כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אוכל ומשקה מיטמא ק מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס לפי שהשרץ אב הטומאה והכלי שנטמא ממנו ולד הטומאה לפיכך אינו חוזר ומטמ' כלים שבתוכו. ולמדנו עוד שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת התנור ראשון והפת שנייה ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טומאה ותהא הפת תחלה שאם אתה אומר כן לא נתמעטו כל הכלים מליטמא מאויר כלי חרס שהרי טומאה עצמה נגעה בהן מגבן. ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים אלא א"כ נפלו עליהן משנתלשו ר שאם אתה אומר מקבלין הכשר במחובר אין לך שלא באו עליו מים ומהו אומר אשר יבוא עליו מים. ולמדנו עוד שאין אוכל מטמא אחרים ש אלא א"כ יש בו כביצה (ת"כ יומא פ) שנא' אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת: (לה) **תנור וכירים.** (כלים יא) כלים

שפתי חכמים

מה שיוכן מכמים יובא וטמא עד הערב לפיכך הוסיף אף לאחר טבילתו אינו מועיל לו לצאת מטומאתו עד שיעריב שמשו: נ כלומר אם הגיעה טומאה לאוירו ולא נגעה בו טמא ומגבו טהור אפי' נגעה בו טומאה ויליף לה מכל אשר בתוכו יטמא מה תוכו כשהכלי מטמא אוכלים שבתוכו אפי' אינו נוגע בהן הטומאה טמאים דהא אפי' אם היה הכלי מלא חרדל הכל טמא אע"פ שאין הכלי נוגע בכולם אלא מה שסמוך לדפנות שאי אתה יכול לומר שזה מטמא את זה שהרי אין אוכל מטמא אוכל ועוד א"כ זה שני וזה שלישי ואין שלישי מטמא רביעי אע"כ מאויר כלי הם נטמאים אף תוכו האמור באזהרת טומא' לכלי אע"פ שלא נגעה טומאה בכלי אלא תלויה בו טמא הכלי: ס מדלא כתיב כל אשר יגע בתוכו אלא אפי' לא נגע אלא שבא לאוירו טמא. וה"פ לא שהכלי הוא כאלו מלא טומאה דמה שבתוכו נוגע בו דא"כ למה נתמעטו כלים מליטמא מאויר כלי חרס כדלקמן ברש"י אלא ודאי שכלי עצמו קבל טומאה מהשרץ שבאויר והכלי נעשה ראשון וחוזר ומטמא מה שבתוכו לעשותו שני ונתמעטו כלים שאין כלי ראשון מטמא כלי. הרא"ם: ע כלומר אם אתה רוצה לטהרו מידי טומאתו שברהו עד שלא יהא ראוי לתשמישו הראשון שאם עשוי לאוכלין ינקבהו עד שיצא זיתים ואם למשקה עד שינקב ככונס משקה: פ מפני שאין לו דביקות עם ואותו תשברו הסמוך לו ופי' אשר יבא עליו מים אשר באו עליו מפני שאשר יבא מורה אחר שהיה בתוך כלי חרס הטמא אם יבא עליו מים יטמא ואין הדבר כן שהרי התורה אמרה וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו ואז הוא טמא והוסיף עוד הרב לו' והוא בתוך כלי חרס שלא תאמר שכיון שנכנס לתוך כלי הטמא ואחר שיצא מן הכלי אם באו עליו מים יטמא דנאמר שחוזר הטומאה וניער אחר שיבוא עליו מים לכן אמר והוא בתוך הכלי: צ שהרי (לא) תלה הכ' את טומאתו אחר ביאת המים סתם לא שנא נגוב לא שנא לח: ק כתב הרא"ם נראה לי דהאי ומשקה משבשתא היא וצריך לגרוס אוכל מיטמא מאויר כלי חרס לא אוכל ומשקה שהרי המשקה דכתיב בקרא כבר כתב רש"י לעיל שהוא בא להכשיר ואליבא דר"א ולא ליטמא כרבי יודא וכרבי יוסי ואם כן איך יתכן לומר אחר כך ועוד למדו רבותינו וכו' ועוד בת"כ שלפנינו ובפסחים דף כ' אינו כתוב רק אוכלין מיטמאין מאויר כלי חרס ואין כלים מיטמאין מאויר כלי חרס: ר פי' משנתלשו האוכלים מן הקרקע דאם לא כן אין לך שלא באו עליו מים ומהו אשר יבא עליו מים: ש ר"ל בני אדם האוכלים אכילה שאין בה שיעור אינן טמאים אבל אין פירושו שאין אוכל מטמא דברים אחרים כשאין בו שיעור שהרי אפי'

פירוש לתורת אלהים

(לד) מִכָּל הָאֹכֶל פוּן אִיטְלִיכֶן עֶסֶן וַוארְג וָוס עֶס וֶוערְט גְגֶעסֶן אֲשֶׁר וָוס וַואסֶר אִיז דְרוּף גְקוּמֶן אוּנ דָם עֶסֶן וַוארְג אִיז אִין דֶר עֶרְדֶענֶע כֵּלִי וָואס דֶר שֶׁרֶץ אִיז דְרִינֶן אַרַיין גְפַאלֶן חָאטְשֶׁי דֶר אוֹכֶל אִיז הַיינְט שׁוֹן טְרוּקֶן יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין וְכָל מַשְׁקֶה אוּנ אִיטְלִיכֶם גְטְרַאנְק אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה וָואס עֶס וֶוערְט גְטְרוּנְקֶן בְּכָל כְּלִי אִין אַלֶערְלֵיי כֵּלִים אוּנ עֶס אִיז גְלֶעגֶן אִין דֶער כְּלִי חֶרֶס וָוס אִיז טָמֵא יִטְמָא זָאל דִיא מַשְׁקֶה טָמֵא זַיין: (לה) וְכֹל אוּנ אַלֶע זַאכֶן וָוס דְרוּף וֶועט פַאלֶן פוּן דֶר נְבֵלָה פוּן אַשֶׁרֶץ יִטְמָא זָאל זַיין טָמֵא תַּנּוּר אַיין אוֹבֶן

מצות השם

(קס) וּמִכָּל הָאוֹכֶל וגו׳]. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה פוּן טוּמְאַת אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין אַזוֹ אַמַאכָל וָואס עֶס אִיז דֶער אוֹיף גְקוּמִין וַואסֶר אָדֶר אַנְדְרֵי מַשְׁקֶה אִיז דָאס אָן גְבְרֵייט אַז דָאס זָאל טָמֵא וֶוערִין אַז עֶס וִוירְט אָן אִין אַיין טָמֵא זַאךְ אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

יֻתָּץ טְמֵאִים הֵם וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם׃
לו אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה־מַיִם יִהְיֶה
טָהוֹר וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא׃ לז וְכִי
יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל־כָּל־זֶרַע זֵרוּעַ
אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר הוּא׃ לח וְכִי יֻתַּן־
מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו
טָמֵא הוּא לָכֶם׃ ס לט וְכִי יָמוּת מִן־

וּמְסָאֲבִין יְהוֹן לְכוֹן׃
לו בְּרַם מַעְיָן וְגוֹב בֵּית
כְּנִישׁוּת מַיָּא יְהֵי דְכֵי
וּדְיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן יְהֵי
מְסָאָב׃ לז וַאֲרֵי יִפֵּל
מִנְּבִלְתְּהוֹן עַל כָּל בַּר זְרַע
זְרוּעַ דִּי יִזְדְּרַע דְּכֵי הוּא׃
לח וַאֲרֵי יִתְיְהֵבוּן מַיָּא עַל
בַּר זַרְעָא וְיִפֵּל מִנְּבִלְתְּהוֹן
עֲלוֹהִי מְסָאַב הוּא לְכוֹן׃
לט וַאֲרֵי יְמוּת מִן בְּעִירָא

ת"א וטמאים יהיו שבת קכה. אך מעין פסחים יז נזיר כד זבחים כה חולין פד:
כל כל זרע שבת לה זבחים קח מנחות ע חולין קיז קית קיט כריתות נא נדה כא: וכי יותן שבת יא עירובין פז פסחים יד ית חגיגה יט קידושין נח. מליעא כב חולין פז קית קכא כריתות פז מכשירין מו פ"סת. וכי ימות שבת קלז זבחים סט חולין לז קית קכה נדה קו.

רשב"ם

(לו) אך מעין ובור. לפי הפשט אין מקבלים טומאה מים המכונסים בקרקע אלא כמו שפירש למעלה וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא: (לז) אשר יזרע טהור. כל המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה: זרע זרוע. זרע של זרעונים. וכמו ויתנו לנו מן הזרועים בדניאל ל' רבים. זרוע ל' יחיד: (לט) וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו'. אבל אם נשחטה אינה נבלה ואפי' נמצאת טריפה אבל בנבלת בהמה טמאה לא הזכיר בה מיתה לפי שאפי' אם נשחטה היא

בעל הטורים

(לז) זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא. בגימ' זרעים שזרען בטהרות:

שפתי חכמים

אם יש בו שיעור טומאה אין מטמא דברים אחרים שאין אוכל מטמא אוכל מן התורה. מלאתי. והא דלא מטמא את אחרים ילפינן מדלא כתיב טמא אלא יטמא והוי כאלו אמר טמא הוא ולא לטמא אחרים: ת דאי לאו כלים המטלטלים הם אלא מחוברים לקרקע אז לא מקבלי' טומאה דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ומדכתיב יותץ דמשמע שאין להם טהרה במקוה משמע דשל חרס הם והואיל והוא כלי חרס צריך לומר שיש להם תוך דאין כלי חרס מטמא אלא מאוירו ולאו דוקא חרס שהרי אין שורפים אותן כאש אלא כיון שעושים אותן מטיט ומיבשין אותן בחמה קורין אותו חרס ויש לו כל דין כלי חרס: א וא"ת והא לעיל דרש רש"י וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא קאי אהכשר טומאה ולא על טומאה עצמה משום דסביר' לי' דאין טומאת משקה דאורייתא וזהו אליבא דרבי אליעזר דס"ל הכי והכא פירש דוקא המחוברים לקרקע אינן מקבלים טומאה ש"מ טומאת משקים דאורייתא וזהו אליבא דר"י דסביר' לי' הכי. י"ל זהו שפירש רש"י ועוד יש ללמוד וכו' ואליבא דר"א והא דלא קאמר וי"א י"ל דאף ר' יודא ס"ל נמי הכי דסבירא ליה דתרווייהו יש ללמוד מזה דשקולים הם ויבאו שניהם רא"ם: ב כלו' אם נגע בנבלה והוא בתוך מעין או בור יטמא דקרא יתירא הוא למדרש הכי והכי דרשינן ליה אך מעין ובור ומקוה מים הטמ' הטובל בהן טהור אבל הטהור העומד בתוכן אם נגע בשרץ טמא: ג כתב הרא"ם אבל בתורת כהנים שנו הואיל והארץ מעלה את הטמאים מטומאתם שאם זרעו זרעים טמאים ונשרשו בארץ הם טהורים והמקוה נמי מטהרת את הטמאים מה הארץ מצלת את הטהורי' כלומר הזרעים הנשרשים בארץ מלטמא אף מים כך לכך נא' והנוגע בנבלתם יטמא שאין המים מצילים מלטמא: ד פי' דמדכתיב בתריה וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא מכלל דקרא דלעיל מיניה דכתיב טהור הוא כשנפל מנבלתם עליו טרם שיבא עליו המים קמיירי. עיין בהרא"ם מה שהקשה הקושיות שהקשו בת"כ ובתלמוד דל"ל קרא תיפוק מדלעיל והביא התירולי' שתירצו שם: ה דילפי' מים מים לגז"ש ממים דלעיל דגבי כלי חרס שסש עשה בהן שאר משקים כמים: ו דכתיב וכי יותן מים על זרע וכתי' בסמוך ונפל וגו' קרי בו נמי ונפל על

רש"י

המיטלטלין הם והם של חרס ויש להן תוך ת ושופת את הקדר' על נקב החלל ושניהם פיהם למעלה: יתץ. שאין לכלי חרס טהרה בטבילה: וטמאים יהיו לכם. שלא תאמר מצווה אני לנותצם ת"ל וטמאים יהיו לכם אם רצה לקיימן בטומאתן רשאי: (לו) אך מעין ובור מקוה מים. המחוברים לקרקע אין מקבלין טומאה א ועוד יש לך ללמוד. יהיה טהור. הטובל בהם מטומאתו: ונוגע בנבלתם יטמא. אפילו הוא בתוך מעין ובור ב ונוגע בנבלתם יטמא (ת"כ) שלא תאמר ק"ו ג אם מטהר את הטמאים מטומאתם ק"ו שיציל את הטהור מליטמא לכך נאמר ונוגע בנבלתם יטמא: (לז) זרע זרוע. זריעה של מיני זרעונין. זרוע שם דבר הוא כמו (דניאל א) ויתנו לנו מן הזרועים: טהור הוא. למדך הכתוב שלא הוכשר ונתקן לקרות ד אוכל לקבל טומא' עד שיבואו עליו מים: (לח) וכי יותן מים על זרע. לאחר שנתלש שאם תאמר יש הכשר במחובר אין לך זרע שלא הוכשר: מים על זרע. בין מים בין שאר משקין ה בין הם על הזרע בין הזרע נפל לתוכן ו והכל נדרש בתורת כהנים: ונפל מנבלתם עליו. אף משנגב מן המים שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם

פירוש לתורת אלהים

וּכִירַיִם אונ איין קוֹמֶן דָס זֶענֶן אַזֶעלְכֶע עֶרְדֶענֶע כֵּלִים וָוס מֶען קָאן זֵיי טְרָאגֶן פוּן איין אָרְט אוֹיף דֶעם אַנְדֶערֶן אַז עֶס פַאלְט דְרִינֶען אַרַיין אַטוֹטֶער שֶׁרֶץ יֻתָּץ זָאל דֶר אוֹיבֶן אָדֶער דֶר קוֹימֶען צוּ שְׁטוֹסֶן וֶוערֶען אוּנ עֶס הֶעלְפְט זֵיי קֵיין טְבִילָה נִיט טְמֵאִים אוּנ אוּם רֵיין יִהְיוּ זָאלֶן זֵיי זַיין לָכֶם צוּ אַייך׃ (לו) אַךְ נַייעֶרְט מַעְיָן אַקְוָואל בְּרוּנֶען וּבוֹר אוּנ אַזוֹ אַגְרוּב מִקְוֵה וָוס אִיז דְרִינֶען איין זַאמְלוּנְג פוּן וַואסֶער יִהְיֶה זָאל זַיין טָהוֹר עֶס אִיז נִיט מְקַבֵּל טוּמְאָה וְנֹגֵעַ אוּנ דֶר וָוס רִירְט אָן בְּנִבְלָתָם דִיא נְבֵלָה פוּן דִיא שְׁרָצִים חָאטְשִׁי עֶר שְׁטֵייט בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה אִין דֶעם קְוָואל בְּרוּנֶען אָדֶער אִין דֶעם גְרוּב מִיט וַואסֶער יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין׃ (לז) וְכִי יִפֹּל אוּנ אַז עֶס וֶועט פַאלֶען מִנִּבְלָתָם פוּן זֵייעֶר נְבֵלָה עַל אוֹיף אַלֶערְלֵיי זָאמֶען זֵרוּעַ פוּן דִי מִינֵי זָאמֶען אֲשֶׁר וָואס אִיז גְזֵייעֶט גְוָוארֶען אוּנ אוֹיף דֶעם זָאמֶען אִיז קֵיין מָאל קֵיין וַואסֶר אָדֶר אַנְדֶערֶע מַשְׁקֶה נִיט גִיקוּמֶען טָהוֹר כְּלוֹמַר חָאטְשִׁי עֶס רִירְט אָן דְרִינֶען אַטוּמְאָה אִיז נִיט מְקַבֵּל טוּמְאָה׃ (לח) וְכִי וֶוען עֶס אִיז אָבֶּר גִיגֶעבֶּן וַואסֶער אָדֶר אַנְדֶערֶע מַשְׁקִין אוֹיף דֶעם זָאמֶען וְנָפַל אוּנ עֶס אִיז גְפַאלֶען פוּן דֶר נְבֵלָה פוּן דִי שְׁרָצִים דְרוֹיף חָאטְשִׁי עֶס אִיז בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה שׁוֹן טְרוּקֶן גְוֶוען טָמֵא זָאל דָס טָמֵא זַיין צוּ אַייך׃ (לט) וְכִי יָמוּת אוּנ וֶוען עֶס וֶועט עֶפִּיס

הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לְאָכְלָה
הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃
מ וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת־
נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ מא וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־
הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל׃ מב כֹּל
הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וי"ו דגחון חצי התורה באותיות
והוי"ו רבתי וְכֹל הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־

אונקלוס

דִּי הִיא לְכוֹן לְמֵיכַל
דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתַּהּ יְהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
מ וּדְיֵיכוֹל מִנְּבִלְתַּהּ יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא וּדְיִטּוֹל יָת נְבִלְתַּהּ
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאַב
עַד רַמְשָׁא׃ מא וְכָל רִחְשָׁא
דְּרָחֵישׁ עַל אַרְעָא שִׁקְצָא
הוּא לָא יִתְאֲכֵל׃ מב כֹּל
דִּמְהַלֵּךְ עַל מְעוֹהִי וְכֹל
דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל

סגיאות

תו"א הנגע שם פה קיז קכד קכב קנו. והאוכל שם עא נדה מג. והנושא חולין קכד קכה. וכל השרץ בילה ו נזיר סד חולין ד סז זבחים כג. גחון חולין סו

רשב"ם

נבלה ומטמאה. וחכמים דרשו מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצתה אינה מטמאה. זו טריפה ששחטה מהורה מידי נבלה: (מ) והאוכל מנבלתה. פירשו חכמים לשיעור הוא שאם נושא שיעור אכילה או נוגע טמא. וזהו כזית. ולפי הפשט אוכל טמא אע"פ שלא נגע בידיו כמו שכתוב נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה:

רש"י

אוכל ומשירד עליו הכשר קבלת טומאה פעם אחת שוב אינו נעקר הימנו: (לט) בנבלתה. (חולין קיח, ת"כ) ולא בעצמות וגידים ז ולא בקרנים וטלפים ולא בעור: (מ) והנושא את נבלתה. חמורה טומאת משא מטומאת מגע ח שהנושא מטמא בגדים והנוגע אין בגדיו טמאין שלא נאמר בו יכבס בגדיו: והאוכל מנבלתה. יכול תטמאנו אכילתו ט כשהוא או' בנבלת עוף טהור (ויקרא כב) נבלה וטרפה לא יאכל לטמא' בה אותה מטמאה בגדים באכילת' ואין נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא כגון אם תחבה לו חבירו בבית הבליע' א"כ מה ת"ל האוכל ליתן שיעור לנושא ולנוגע כדי אכילה י והוא כזית (נדה מב): וטמא עד הערב. אע"פ שטבל צריך כ הערב שמש: (מא) השורץ על הארץ. (חולין סז) להוציא את היתושין שבכליסין ושבפולין ואת הזיזין שבעדשים שהרי לא שרצו על הארץ אלא בתוך האוכל אבל משילאו לאויר ושרצו הרי נאסרו: לא יאכל. לחייב על המאכיל כאוכל ואין קרוי שרץ אלא דבר נמוך קצר רגלים ל שאינו נראה אלא כרוחש ונד: (מב) הולך על גחון. זה נחש ולשון גחון שחייה שהולך שח ונופל על מעיו: כל הולך. להביא השלשולין מ ואת הדומה נ לדומה: הולך על ארבע. זה עקרב: כל. להביא את החפושית אשקרבו"ט בלעז ואת

שפתי חכמים

מה שכתוב לפניו ונפל זרע על מים: ז פי' כשפירשו ממקום חבורן אבל כשהן מחוברים בבשר הנוגע בהן כנוגע בבשר אי משום יד אי משום שומר: ח פירשתי לעיל. והא דפירש רש"י הכא והא כבר פירש זה לעיל. י"ל דמדכתיב הכא והאוכל מנבלתה ליתן שיעור אוכל לנושא ולנוגע ה"א כיון דהשוה אותן הכ' לשיעור טומאה ה"ה נמי לענין כיבוס בגדים מ"ה צריך רש"י לחזור ולפרש פה. וא"ל מנ"ל לרש"י כבר תירץ הרא"ם כיון דלא משתמיט קרא בשום דוכתא דליכתוב בטומאת מגע יכבס בגדיו: ט מה שפירש אותו אחר והנושא את נבלתה שלא כסדר כדי שידבק הנושא עם הנוגע להודיע ההבדל שביניהם שטומאת משא חמור' מטומאת מגע וכדפי' לעיל דאל"כ מה בא להשמיענו: י דהיינו חצי בילה. והא דפירש"י לעיל אוכל הנאכל בכ"א ושיערו חכמי' אין בית הבליעה מחזיק יותר מבילת תרנגולת דהיינו בילה שלימה. זה מיירי ע"י הדחק והכא מיירי שלא ע"י הדחק: כ כבר פי' לעיל גבי במים יובא וטמא עד הערב עיין עליו וכן פירש כאן. והרא"ם פירש בענין אחר שפירש אע"פ שטבל צריך הערב שמש דאל"כ ואחר ירחץ במים וטהר מיבעי ליה. והערב שמש ר"ל ביאת אורו דהיינו לאת הכוכבים דוטהר יומא הוא דאל"כ ויטהר מיבעי ליה פ"ק דברכות. ופי' זה בכאן ולא באחריני לפי שזה לא בא ללמד על שיטמאו עד הערב כאחריני אלא ללמד שיעור לנושא ולנוגע פי' אע"פ שכ' בפרשת אמור ובא השמש וטהר ההיא בשאר טומאות והאי בנבלת בהמה וכתבינן בהאי ובהאי עכ"ל. והנראה לי כתבתי ודו"ק: ל ואם תאמר היאך מוסב זה על מה שפירש"י לפניו היה לו לפרש על הקרא. וי"ל כדי שלא תאמר דלמא לא יאכל אתי לאסור שרצים בהנאה ולא תאכלום דשרצים אתי לאסור באכילה דבר נמוך וקצר רגלים אע"ג דלאו שרצים הוא ועל זה פירש ואין קרוי שרץ וא"כ דבר נמוך היינו שרצים האמורים בתורה א"כ לא תאכלו לא אתי אלא לשרצים ומהשתא ע"כ לא יאכל לא אתי לאיסור הנאה דהא כתיב לא תאכלם. וכן הא דפירש לעיל כל עוף שנאמר בו למינו צריך לפרש בענין זה. מלאתי: מ הם התולעים הארוכים היוצאים מן הארץ שאין להם רגלים והם שנמצאים באספות וביותר נמצאים בימות החמה אחר שיפסוק הגשם: נ כלומר שיש להם

פירוש לתורת אלהים

פֵיינֶגעֶרן פוּן דֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר וָוס אִיר מֶעגְט זִיא עֶסֶן אַז זִיא זָאל נִיט פֵיינֶגעֶרן נָאר מֶען זָאל זִיא שֶׁעכְטֶן וָואלְט מֶען זִיא גִימֶעגְט עֶסֶן הַנֹּגֵעַ דֶם וָוס רִירְט אָן אִיר נְבֵלָה יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין בִּיז אוֹיף דֶר נַאכְט: (מ) וְהָאֹכֵל אוּנ דֶר וָוס עֶסְט פוּן אִיר נְבֵלָה יְכַבֵּס זָאל עֶר וַואשֶׁן זַיינֶע קְלֵיידֶר וָוס עֶר אִיז גְגַאנְגֶן אִין זַייא בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה וְטָמֵא אוּנ דֶר וָוס טְרָאגְט דִי נְבֵלָה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וגו': (מב) כֹּל הוֹלֵךְ אַלֶע שְׁרָצִים וָוס גֵייעֶן אוֹיף

מצות השם

(קסא) וְהַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין נְבֵלָה אִיז מְטַמֵּא דֶעם וָואס עֶר רִירְט אָן אִין אִיר אוּנ עֶר אִיז טָמֵא בִּיז אוֹיף דֶר נַאכְט אוּנ דַארְף זִיךְ וַואשֶׁן דִי קְלֵיידֶער אוּנ אֵיין עֶרְדִינֶע כֵּלִי וֶוערְט טָמֵא פוּן דֶער לוּפְט אֲפִילוּ דִי נְבֵלָה רִירְט נִיט אָן נָאר זִיא הֶענְגְט אִיבֶּר דִי כֵּלִי אִיז דִי כֵּלִי שׁוֹן טָמֵא אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אִין יֶעדֶר אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט:
(קסב) וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וגו'. דָס אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה אַז מִיר יוּדִין טָארְן נִיט עֶסִין קַיין וֶועְרִים אוֹיךְ אַנְדֶערִי מִינֵי שְׁרָצִים וָוס עֶס קְרִיכְט אוֹיף דֶר עֶרְד אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ
עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ
הֵם׃ מג אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ
בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם׃ מד כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם
קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ
עַל־הָאָרֶץ׃ מפטיר מה כִּי ׀ אֲנִי יְהוָה

אונקלוס

סַגִּיאוּת רַגְלִין לְכָל
רִחֲשָׁא דְרָחֵישׁ עַל אַרְעָא
לָא תֵיכְלוּנּוּן אֲרֵי שִׁקְצָא
אִנּוּן׃ מג לָא תְשַׁקְּצוּן יָת
נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּכָל רִחֲשָׁא
דְרָחֵישׁ וְלָא תִסְתַּאֲבוּן
בְּהוֹן וְתִסְתַּאֲבוּן פּוֹן בְּהוֹן׃
מד אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן
וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן קַדִּישִׁין
אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא וְלָא
תְסַאֲבוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּכָל
רִחֲשָׁא דְרָחֵישׁ עַל אַרְעָא׃
מה אֲרֵי אֲנָא יְיָ דְּאַסֵּק

תו"א לא תאכלום יבמות קיד. אל תשקצו שבת צ מכות יז. בכל השרץ מכות יז. ולא תטמאו יומא כט : והתקדשתם שבועות יח :

רש"י

הדומה לדומה: **מרבה רגלים**. זה נדל שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן וקורין לינטפיד"ש : (מג) **אל תשקצו**. באכילתן שהרי כתיב נפשותיכם ואין שיקוץ נפש במגע וכן ולא תטמאו באכילתן : **ונטמתם בם**. אם אתם מטמאין בהם בארץ אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת מעלה: (מד) **כי אני ה' אלהיכם**. כשם שאני קדוש שאני ה' אלהיכם כך והתקדשתם קדשו את ע עצמכם למטה : **והייתם קדושים**. לפי שאני אקדש אתכם למעלה ולעולם הבא : **ולא תטמאו וגו'**. לעבור עליהם בלאוין הרבה פ וכל לאו מלקות וזהו שאמרו בגמ' אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש : (מה) **כי אני ה' המעלה אתכם**. ע"מ שתקבלו מצותי העליתי אתכם (ד"א כי אני

שפתי חכמים

סימני רגלים מעט אלא שהם מתגלגלים על הבטן כמו הנחש : ס פי' משום דכל כי הוא נתינת טעם אלמעלה ומ"ה פירש כשם וכו' : ע דקרא יתירא הוא שהי' די לומר והתקדשתם כי קדוש אני אלא להכי אייתר למדרש הכי : פ דאל"כ הא כבר כתיב לעיל ולא תטמאו וגו' :

פירוש לתורת אלהים

דָעם בּוּךְ וְכֹל אוּנ אַזֶעלְכֶע וָוס גֵייעֶן אוּף פִיר פִּיס עַד כָּל בִּיז אַזֶעלְכֶע וָואס הָאבֶּן נָאךְ מֶער פִּיס לא תאכלום זָאלְט אִיר זֵיי נִיט עֶסֶן שֶׁקֶץ הֵם זֵיי זֶענֶן אוּם וֶוערְדֶג : (מג) אַל תְּשַׁקְּצוּ אִיר זָאלְט נִיט פַאר אוּם וֶוערְדִיגֶן אֵייעֶרֶע לַייבֶּר בְּכָל הַשֶּׁרֶץ וכו' כְּלוֹמַר אִיר זָאלְט זֵיי נִיט עֶסֶן וְלֹא אוּנ אִיר זָאלְט זִיךְ נִיט פַר אוּם רֵיינִיגֶן מִיט זֵיי וְנִטְמֵאתֶם בָּם אוּנ אִיר וֶועט טָמֵא וֶוערֶן מִיט זֵיי.

רש"י שְׁרַייבְּט גָאט הָט גְזָאגְט אַז אִיר וֶועט זִיךְ מִיט זֵיי מְטַמֵּא זַיין בָּעוֹלָם הַזֶּה וֶועל אִיךְ אַייךְ מְטַמֵּא זַיין בָּעוֹלָם הַבָּא אוּנ אִין דֶער יְשִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה : (מד) כִּי וָוארוּם אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט זִיךְ הֵיילִיגֶן וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים אוּנ אִיר זָאלְט הֵיילִיג זַיין כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וָוארוּם אִיךְ בִּין אַהֵיילִיגֶער גָאט : (מה) כִּי אֲנִי יְיָ וָוארוּם אִיךְ בִּין דֶר גָאט הַמַּעֲלֶה

משלי יהודא

(מד) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים. דֶער עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל רְאוּבֵן הָט גְנַנְבִית אַקוּה בַּיי שִׁמְעוֹן, אוּנ עֶר הָט זִיא פַר שְׁלָאסֶן בַּיי זִיךְ אִין אַשְׁטַאל, שִׁמְעוֹן אִיז גְגַאנְגֶן אִין אַלִי הוֹיפִין זוּכִין דִי קוּה אוּנ עֶר הָט זִ'א נִיט גְפוּנֶן, וִוי עֶר אִיז גְקוּמֶן אִין דֶעם הוֹיף ווּאוּ רְאוּבֵן ו'אֹהֶנְט הָאט עֶר גְהֶערְט אַקוּה שְׁרַייט אוּנ הָט דֶער קֶענְט דִיא שְׁטִימֶע פוּן זַיין קוּה, שִׁמְעוֹן הָט גְזָאגְט צוּ רְאוּבֵן גִיבּ מִיר מַיין קוּה, רְאוּבֵן הָט גְזָאגְט דִי קוּה אִיז מַיינֶע שׁוֹן פוּן פִיל יָאר, זֵיי זֶענֶן גְקוּמֶן צוּ בֵּית דִין הָט דֶר דַיָּין גְפַּסְקִינְת רְאוּבֵן זָאל אַרוֹס לָאזִין דִי קוּה פוּן הוֹיף, וֶועט מֶען זֶעהֶן ווְאהִין דִיא קוּה וֶועט גַיין, וִוי מֶען הָט נָאר גְעֶפִינְט דִי טִיר פוּן הוֹיף אִיז דִי קוּה גְלַייךְ גְגַאנְגֶן צוּ שִׁמְעוֹן אִין הוֹיף הָאבֶּען אַלִי גֶעוְואסְט אַז דִי קוּה אִיז שִׁמְעוֹנְס, דָס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי דִי מֶענְטְשִׁין מִיט זֵייעֶרִי נְשָׁמוֹת, דִי נְשָׁמָה אִיז אַחֵלֶק פוּן הקב"ה, אוּנ זִיא אִיז הֵיילִיג, אוּנ זִיא ווִיל שְׁטֶענְדִיג זַיין בַּהֶעפְט נָאר צוּ דִי הֵיילִיגְקֵייט, נָאר דֶער מֶענְטְשׁ גַנְבִית דִי נְשָׁמָה אוּנ צִיהְט זִיא אַוֶועק מִיט כֹּחַ פוּן אִיר הֵיילִיגְקֵייט אוּנ אִיז זִיא מְטַמֵּא, דְרִיבֶּר אַז דֶר מֶענְטְשׁ טוּט תְּשׁוּבָה אוּנ עֶר עֶפִינְט נָאר דִיא טִיר פַאר דִי נְשָׁמָה זִיא זָאל אַרוֹסְגֵיין פוּן אִיר טוּמְאָה לוֹפְט

מצות השם

(קסג) וּלְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשּׁוֹרֵץ וגו'). פוּן דֶעם פָּסוּק לֶערְנֶען מִיר אַרוֹס אַז עֶס גְפִינְט זִיךְ אַיין וָוארִים אִין אַיין פְּרִי טָאר מֶען נִיט עֶסִין דִי פְּרִי אוּךְ אַנְדֶערִי מִינֵי וְרָעִים דְהַיְינוּ קְרָאט אוּנ נָאךְ פִיל זַאכֶן וָוס עֶס אִיז פַאר הַאנְדֶען וָואס עֶס גְפִינְט זִיךְ אִין זֵייא וֶוערִים טָאר מֶען נִיט עֶסִין אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אוּף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט בַּיי זְכָרִים אוּנ בַּיי נְקֵבוֹת :

(קסד) וְאַל תְּשַׁקְּצוּ וגו'). פוּן דֶעם פָּסוּק לֶערְנִין מִיר אַרוֹס אַז מֶען טָאר נִיט עֶסִין אַזוֹי אַמִין שֶׁרֶץ וָוס זֵיי גְפוּנֶן זִיךְ אִין וַואסֶר דְהַיְינוּ אַפְּרֶעשׁ אָבֶּר דִי חַיּוֹת וָוס זֵיי גְפוּנֶן זִיךְ אִין יַם אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת אוּף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט :

(קסה) וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וגו'). דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל נִיט עֶסִין קֵיין מִין וֶוערִים וָוס זֵיי וִוידְמֶען זִיךְ פוּן דֶר עֶרְד נִיט פוּן קֵיין זָכָר מִיט אַנְקֵבָה אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶן אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט סַיי בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת :

הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לִהְיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וִהְיִיתֶם
קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי׃ מו זֹאת תּוֹרַת
הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה
הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם וּלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת
עַל־הָאָרֶץ׃ מז לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא

אונקלוס

יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם
לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהּ וּתְהוֹן
קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא׃
מו דָּא אוֹרַיְתָא דִבְעִירָא
וְדְעוֹפָא וּדְכֹל נַפְשָׁתָא
חַיְתָא דִּרְחֲשָׁא בְּמַיָּא וּלְכָל
נַפְשָׁא דִּרְחֲשָׁא עַל אַרְעָא׃
מז לְאַפְרָשָׁא בֵּין מְסָאֲבָא

תו"א זאת תורת פסחים מט זבחים סט חולין כו: להבדיל בין שבועות יח.

בעל הטורים

(מז) להבדיל. הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד רמז לרוב איסורין שביעורן בס':

רש"י

ה' המעלה אתכם בכולן כתיב והוצאתי וכאן כתיב המעל' תנא דבי רבי ישמעאל אלמל' לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות דיים ומעליותא היא גבייהו והוא לשון מעלה): (מז) להבדיל. לא בלבד השונה צ אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן: בין הטמא ובין הטהור. צ"ל בין חמור לפרה ק והלא כבר מפורשים הם אלא בין טמאה לך לטהורה ר לך בין נשחט חציו של קנה ש לנשחט

שפתי חכמים

צ פירוש הא דהזהיר להבדיל וגו' לא בלבד שילמוד וידע הלכותיהן אלא צריך ג"כ להטריח עצמו להכירן איזהו טמא ואיזהו טהור: ק פי' והלא כבר נתפרשו סימניהן איזהו טמא ואיזהו טהור וא"כ למה נאמר להבדיל: ר פי' טמאה לך על ידי פעולתך וטהורה לך ע"י פעולתך: ש כלומר אם שחטת בבהמה כל הוושט וחציו של קנה בלבד טמאת אותה באכילה אע"פ שהיא טהורה בין נשחט רובו של קנה טהרת אותה באכילה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מה) והייתם קדושים כי קדוש אני. וראוי שכיון שהוא קדוש ומשרתיו קדושים וכן ייסד הפייט נאת לקדוש פאר מקדושים:

פירוש לתורת אלהים

אֶתְכֶם וָוס הָט אַייךְ אוֹיףְ גֶבְּרַאכְט פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם לִהְיוֹת צוּ זַיין צוּ אַייךְ פַאר אַגָאט וִהְיִיתֶם דְרוּם זָאלְט אִיר הֵיילֶג זַיין כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וָוארוּם אִיךְ בִּין הֵיילֶג: (מו) זֹאת תּוֹרַת דָס אִיז דָס לֶערְנוּנְג אוּנ דֶער צְוִוישֶׁן שֵׁייד הַבְּהֵמָה פוּן דִיא בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת אוּנ פוּן דִיא בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת וְהָעוֹף אוּנ פוּן דִיא עוֹפוֹת טְהוֹרוֹת אוּנ עוֹפוֹת טְמֵאוֹת וְכֹל אוּנ צוּ אַלֶע לַייבֶּער וָואס הָאט אִין זִיךְ אַחַיוֹת הָרוֹמֶשֶׂת וָואס טוּט ווִידְמִינֶען בַּמָּיִם אִין וַואסֶר: (מז) לְהַבְדִּיל אוּנ צוּ ווִיסֶן אַצְוִוישֶׁן שֵׁייד אוּנ אִיר זָאלְט בָּקִי זַיין בֵּין הַטָּמֵא צְווִישֶׁן אַנַאךְ

משלי יהודא

זִיא אַלֵיין גְלַייךְ צוּ דִי הֵיילִיגְקֵייט פוּן הקב"ה, דְרִיבֶּר זָאגְט דֶר פָּסוּק וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם, אַז אִיר וֶועט נָאר אָן הֵייבִּין וֶוערֶען הֵיילִיג וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים, וֶועט אִיר זַיין הֵיילִיג, כִּי קָדוֹשׁ אָנִי, וָוארוּם אִיךְ בִּין הֵיילִיג, אוּנ דִי נְשָׁמָה אִיז פוּן מִיר, וֶועט זִיא לוֹפִין צוּ מַיין הֵיילִיגְקֵייט, אִיר זָאלְט נָאר נִיט פַר הַאלְטֶען דִיא נְשָׁמָה בַּייא דִיא טוּמְאָה, וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם, אִיר זָאלְט גָאר נִיט מְטַמֵּא זַיין אַייעֶרֶע נְשָׁמוֹת מִיט דִיא שְׁרָצִים וָואס אִיר וֶועט עֶסִין, וֶועלִין אַייעֶרֶע נְשָׁמוֹת בְּלַייבֶּען הֵיילִיג:

(מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וגו'. עֶס זֶענִין דָא אוֹיף דֶר וֶועלְט צְוַוייעֶרְלֵיי מֶענְטְשִׁין, עֶס אִיז דָא אַמֶענְטְשׁ אַז עֶר וֶועט דַארְפִין גֵיין אִין גַאס וֶועט עֶר פְרֶעגִין וָוס פַר אַוֶועטֶר עֶס אִין גַאס, אוֹב עֶס רֶעגִינְט, אָדֶער עֶס שְׁנֵייט, אָדֶר עֶס אִיז אַווִינְט, אָדֶער אַפְרָאסְט, וֶועט עֶר נִיט גֵיין אִין גַאס, נַוייל עֶר אִיז אַשְׁוַואכֶער מֶענְטְשׁ, אַז דֶר וֶועטֶער אִיז נָאר גֶעעֶנְדֶערְט וֶועט דָס אִים גֶעווִיס קְרַאנְק מַאכֶן, אוּנ אַז עֶר דַארְף עֶסִין אָדֶער טְרִינְקֶען, נִיט אַלֶע עֶסִינְס קֶען עֶר עֶסִין, אוּנ נִיט אַלִי מַשְׁקֶה קֶען עֶר טְרִינְקֶען, אוּנ עֶר מוּז עֶסִין מִיט אַמָאס אוּנ טְרִינְקֶען מִיט אַמָאס, אַז עֶר וֶועט עֶסִין אָדֶר טְרִינְקֶען אַבִּיסֶל צוּ פִיל קֶען עֶר קְרַאנְק וֶוערֶן, אוּנ עֶס זֶענֶען דָא גֶעזוּנְטֶע מֶענְטְשִׁין, עֶר גֵייט וֶוען עֶס רֶעגִינְט אוּנ וֶוען עֶס שְׁנֵייט אוּנ וֶוען עֶס אִיז אַווִינְט מִיט אַפְרָאסְט אוּנ עֶס שַׁאדֶעט אִים גָאר נִיט, עֶר עֶסְט אַלֶץ אוּנ טְרִינְקְט אַלֶץ, אָן אַמָאס אוּנ אָן אַצָאהְל, וִוי פִיל עֶס קֶען אַרַיין אִין בּוֹיךְ, אוּנ עֶס שַׁאדֶעט אִים נִיט, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּייא יוּדִין מִיט זַייעֶרֶע נְשָׁמוֹת, נַוייל פוּן דֶעם עֶסִין וָוס דֶער מֶענְטְשׁ עֶסְט הַאלְט זִיךְ אִין אִים דִיא נְשָׁמָה, אוּנ אַז עֶר וֶועט נִיט עֶסִין וֶועט דִי נְשָׁמָה פוּן אִים אַוֶועק גֵיין, צִיהְט דָאךְ דִי נְשָׁמָה אַכֹּחַ לֶעבּוּנְג פוּן דֶעם עֶסִין וָוס דֶר מֶענְטְשׁ עֶסְט, דְרִיבֶּער אִיז דָא אַאָפְּטֵיילוּנְג צְוִוישֶׁן דִי נְשָׁמוֹת פוּן יוּדִין אוּנ צְוִוישֶׁן דִי נְשָׁמוֹת פוּן דִי גֶעצֶן דִינֶר, דִי נְשָׁמוֹת פוּן דִי יוּדִין נַוייל זֵיי זֶענֶען אַחֵלֶק כִּבְיָכוֹל פוּן הקב"ה אוּנ זֶענֶען אַרַיינְגֶעגֶעבֶּן גֶעוָוארְן אִין גוּף צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ צוּ לִיבּ הָאבֶּן הקב"ה אוּנ צוּ טְרַאכְטֶן שְׁטֶענְדִיג נָאר אִין גֶעטְלִיכֶע זַאכֶן, אִיז דִי נְשָׁמָה הֵיילִיג אוּנ אֵיידֶל, מוּז דֶר גוּף עֶסִין אֵיידֶעלֶע כְּשֵׁרָה עֶסִין, דִי נְשָׁמָה זָאל קֶענֶען צִיהֶן אַלֶעבּוּנְג פוּן דִי כְּשֵׁרָה עֶסִין, אָבֶּר דִי גֶעצִין דִינֶר, זֵייעֶר גוּף מִיט זֵייעֶר נְשָׁמָה, זֶענֶען נָאר צוּ עֶרְד אַרְבֶּט, צוּ מְלָאכָה, צוּ הַאנְדֶל, זֵיי הָאבֶּן נִיט אַנְשָׁמָה נָאר הַנֶּפֶשׁ הַחִיּוּנִי, אַלֶעבּוּנְגְס קְרַאפְט, וִוי אַבְּהֵמָה, זֵייא מֶעגֶען אַלֶץ עֶסִין, אוּנ אַלֶץ טְרִינְקֶען, אוּנ אַזוֹ וִוי אַדָאקְטֶער נוֹייפְט צוּ זָאגֶן דֶעם מֶענְטְשׁ דָס מֶעגְסְטוּ עֶסִין דָס וֶועט דִיךְ גֶזוּנְד מַאכֶן אוּנ דָס טָארְסְטוּ נִיט עֶסִין, נַוייל דָס וֶועט דִיךְ קְרַאנְק מַאכֶן, אַזוֹ הָט הקב"ה גֶזָאגְט צוּ דִיא יוּדֶן וֶועלְכֶע עֶסִינְוַוארְג זֵיי מֶעגֶן עֶסִין, נַוייל דָס עֶסִין וֶועט גֶזוּנְד מַאכֶן דִי נְשָׁמָה, אוּנ וֶועלְכֶע עֶסִינְוַוארְג זֵיי טָארֶן נִיט עֶסִין נַוייל דָס וֶועט קְרַאנְק מַאכֶען דִיא נְשָׁמָה. דָאס זָאגְט דֶער פָּסוּק לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר, וֶועלְכֶעס עֶסִין עֶס וֶועט מְטַמֵּא זַיין דִיא נְשָׁמָה אוּנ וֶועלְכֶעס עֶסִין עֶס וֶועט רֵיין מַאכֶן דִי נְשָׁמָה, דִיא נְשָׁמָה זָאל קֶענֶן לֶערְנֶן תּוֹרָה אוּנ טָאן מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים דוּרְךְ דֶעם כֹּחַ פוּן דֶעם עֶסִין:

וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל׃
פפפ

וּבֵין דְּכֵיָא וּבֵין חַיְתָא דְּמִתְאַכְלָא וּבֵין חַיְתָא דִּי לָא מִתְאַכְלָא׃ פפפ

ל"ח פסוקים. עבדי"ה סימן:
ומפטירין ויוסף עוד דוד כס"ב סימן ו'

בעל הטורים

ובין החיה הנאכלת. ובין החיה אשר לא תאכל. בגימ' זה שמנה עשר טריפות:

תו"א ובין החיה חולין מב:

רש"י

רוכו: ובין החיה הנאכלת. צ"ל בין צבי לערוד והלא ככר מפורשים הם אלא בין שנולדו בה סימני טרפ' ת כשרה לנולדו בה סימני א טרפה פסולה: חסלת פרשת שמיני

שפתי הכמים

(נח"י) אע"פ שהיתה עד הנה אסורה באכילה משום אבר מן החי: ת כגון נקבה הגרגרת או נפחתה הגלגולת ולא ניקב קרום של מוח וכיוצא בהן שהיא כשרה: א והן כל י"ח טרפות שמנו חכמים עיין כל זה בפירוש חזקוני (לד"ל) כתב החזקוני וז"ל בין שנולדו לו סימני טרפה וכשרה כגון ששחט הקנה ונקבה הריאה קודם שחיטת הוושט והיינו סימני טרפה וכשרה משום דחיי ריאה תלויין בקנה בין שנולדו לו סימני טרפה ופסולה כגון שנקבה הריאה קודם שחיטת הקנה והכי איתא במסכת חולין עכ"ל. ואני אומר לא זו העיר ולא זו הדרך כיון שרש"י ז"ל לא מפי עצמו אמר דברים הללו אלא ברייתא היא בת"כ וכבר הסכימו רוב מנין ורוב בנין דלית הלכתא כרים לקיש ע"ש: חסלת פרשת שמיני

פירוש לתורת אלהים

וואס איז טָמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר און צְווִישֶׁען דער זאך וואס איז טָהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת און צְווִישֶׁען אַזוֹ אַחַיָּה וואס מֶעג גיגֶעסֶען וֶוערֶען וּבֵין הַחַיָּה און צְווִישֶׁען דער חַיָּה ווס זיא טָאר ניט גגֶעסֶען וֶוערֶען:

הפטרת שמיני (בשמואל ב' סימן ו')

וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף׃ וַיָּקָם ׀ וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר
אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֵת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְהוָֹה
צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו׃ וַיַּרְכִּבוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגָלָה חֲדָשָׁה וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית
אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ בְּנֵי אֲבִינָדָב נֹהֲגִים אֶת־הָעֲגָלָה חֲדָשָׁה׃ וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית
אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ הֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן׃ וְדָוִד ׀ וְכָל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מְשַׂחֲקִים לִפְנֵי יְהוָֹה בְּכֹל עֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבְכִנֹּרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְתֻפִּים וּבִמְנַעַנְעִים
וּבְצֶלְצֶלִים׃ וַיָּבֹאוּ עַד־גֹּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּה אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֶז בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר׃
וַיִּחַר־אַף יְהוָֹה בְּעֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשַּׁל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים׃ וַיִּחַר

פירוש ע"ט

ניוֹסֶף עוד דָוִד הָט דָוִד נָאךְ גִימֶערְט און הָאט אַיין גִזַאמֶלְט אֶת כָּל אַלֶע דִי אוּם דֶר וֵוייל טֶע פון דִי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף דְרַייסֶג טוֹזִינְט וַיָּקָם און דָוִד אִיז אוֹיף גִשְׁטַאנֶען און אִיז גִגַאנְגֶען וְכָל און גָאר דָם פָאלְק וָוס מִיט אִים מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה פון דֶר שְׁטָאט בַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת אוֹיף צוּ בְּרֶענְגֶען פון דָארְטֶן דֶעם אָרוֹן פון גָאט אֲשֶׁר נִקְרָא וָואס מֶען הָט דֶעם אָרוֹן גִירוּפֶען שֵׁם אַנָאמֶען און וָוס אִיז דֶער נָאמֶען שֵׁם יְיָ צְבָאוֹת דֶער נָאמֶען פון גָאט דֶר הֶערְשֶׁר יֹשֵׁב הַכְּרוּבִים וָוס זִיצְט אוֹיף דִי כְּרוּבִים עָלָיו וֶוערְט גְרוּפֶען אוֹיף אִים וַיַּרְכִּבוּ און זֵיי הָאבֶּן גִימַאכְט בַּייטֶן דֶעם אָרוֹן פון גָאט אֶל עֲגָלָה אִין אַנַייֶעם וָואגֶען וַיִּשָּׂאֻהוּ און זֵייא הָאבֶּן אִים גִיטְרָאגֶען זֵייא הָאבֶּן אִים אַוֶועק גִפִירְט מִבֵּית אֲבִינָדָב פון דֶעם הוֹז פון אֲבִינָדָב אֲשֶׁר וָוס דָם הוֹיז אִיז גִוֶועזֶען בַּגִּבְעָה אִין דֶר שְׁטָאט גִבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ און עוּזָא און אַחְיוֹ דִי קִינְדֶר פון אֲבִינָדָב נֹהֲגִים הָאבֶּן גִפִירְט דֶעם נַייֶעם וָואגֶען וַיִּשָּׂאֻהוּ און זֵיי הָאבֶּן אִים גִפִירְט מִבֵּית פון דֶעם הוֹז אֲבִינָדָב אֲשֶׁר וָוס אִין דֶר שְׁטָאט גִבְעָה און זֵיי זֶענֶען גִקוּמֶען עִם מִיט דֶעם אָרוֹן פון גָאט וְאַחְיוֹ און אַחְיוֹ אִיז גִגַאנְגֶען פַאר דֶעם אָרוֹן וְדָוִד און דָוִד און אַלֶע יוּדֶען מְשַׂחֲקִים הָאבֶּן גִלוֹבְּט לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט בְּכֹל מִיט אַלֶע הֶעלְצֶער פון בָּאקְסֶען הָאלְץ כְּלוֹמֶר מֶען הָאט דֶער פון גִימַאכְט כְּלֵי זֶמֶר וּבְכִנּוֹרוֹת און מִיט פְלֵייטֶען וּבִנְבָלִים און מִיט פִידְלֶען וּבְתוּפִּים און מִיט פוֹקֶען וּבִמְנַעַנְעִים און מִיט טְרוּמֵייטֶען וּבְצֶלְצֶלִים און מִיט שַׁלְמֵייעֶן וַיָּבֹאוּ און זֵיי זֶענֶען גְקוּמֶען עַד בִּיז גוֹרֶן נָכוֹן בִּיז דֶר שְׁטָאט גוֹרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח הָאט עוּזָא גִשְׁטְרֶעקְט זַיין הַאנְד צוּם אָרוֹן פון גָאט וַיֹּאחֶז בּוֹ און הָאט אָן גְהַאלְטֶן דֶעם אָרוֹן כִּי וָוארוּם שָׁמְטוּ הַבָּקָר דִי רִינְדֶר וָואס הָאבֶּן גִיפִירְט דֶעם אָרוֹן הָאבֶּן אַשְׁלֶעפ גִטָאן און דֶר אָרוֹן הָט זִיךְ גְשָׁאקִילְט דְרוּם הָט עֶר אִים צוּ גְהַאלְטֶען וַיִּחַר הָט גִגְרוּמְט דֶר צָארֶן פון גָאט אִין עוּזָא וַיַּכֵּהוּ הָט גָאט דָארְטֶן אִים גִשְׁלָאגֶן עַל הַשַּׁל אוֹיף דֶעם שׁוֹגֵג וָוס עֶר הָט צוּ גְהַאלְטֶן דֶעם אָרוֹן וָוארוּם עֶר הָט זִיךְ בַּדַארְפְט אָפּ לֶערְנֶען אַיין קַל וָחוֹמֶר וֶוען דֶר אָרוֹן הָט אַרִיבֶּר גִיטְרָאגֶן דִי כֹּהֲנִים אִיבֶּער דֶעם יַרְדֵּן אַזוֹ וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ אִיז שׁוֹין אַבָּל שֶׁכֵּן אַז דֶעם אָרוֹן אַלֵיין בַּדַארְף מֶען נִיט הַאלְטֶן וַיָּמָת שָׁם און עֶר אִיז דָארְטֶן גִשְׁטָארְבֶּען לֶעבֶּן אָרוֹן פון גָאט וַיִּחַר לְדָוִד און עֶס הָט גִגְרוּמְט צוּ דָוִד עַל אוֹיף דֶעם אֲשֶׁר פָּרַץ יְיָ וָוס גָאט הָט גִבְּרָאכֶן פֶּרֶץ

לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פֶּרֶץ בְּעֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֻזָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַיִּרָא
דָוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה׃ וְלֹא־אָבָה דָוִד לְהָסִיר אֵלָיו
אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד וַיַּטֵּהוּ דָוִד בֵּית עֹבֵד־אֱדֹם הַגִּתִּי׃ וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֹבֵד
אֱדֹם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ׃ וַיֻּגַּד לַמֶּלֶךְ דָּוִד
לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ דָּוִד
וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר דָּוִד בְּשִׂמְחָה׃ וַיְהִי כִּי צָעֲדוּ נֹשְׂאֵי אֲרוֹן־
יְהוָה שִׁשָּׁה צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא׃ וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל־עֹז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד
בָּד׃ וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה בִּתְרוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר׃ וְהָיָה אֲרוֹן
יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקְפָה ׀ בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז
וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבֶז לוֹ בְּלִבָּהּ׃ וַיָּבִאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּגוּ אֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ
הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים׃ וַיְכַל דָּוִד מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה
וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת׃ וַיְחַלֵּק לְכָל־הָעָם לְכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל
לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם אַחַת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת וַיֵּלֶךְ כָּל־
הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ׃ כאן מסיימין הספרדים ויש מוסיפין ב׳ פסוקים האחרונים ונאמן ביתך׃

וַיָּשָׁב דָּוִד לְבָרֵךְ אֶת־בֵּיתוֹ וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת־שָׁאוּל לִקְרַאת דָּוִד וַתֹּאמֶר מַה־נִּכְבַּד הַיּוֹם מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינֵי אַמְהוֹת עֲבָדָיו כְּהִגָּלוֹת נִגְלוֹת אַחַד הָרֵקִים׃ וַיֹּאמֶר

פירוש ע״ט

בעזה איין בראך אין עוזא ויקרא אונ דוד האט גירופן למקום צו דעם ארט פרץ עוזא עד ביז דעם טאג ווערט. דס אזו גרופן וירא הט דוד זיך דעם טאג גפארכטן פר גאט ויאמר אונ ער הט גזאגט איך וויא אזו וועט קומן צו מיר דר ארון פון גאט ער הט מורא גהאט צו זיך דעם ארון אריין צו ברענגן ווארום ער האט גזעהן אז מחמת דעם ארון איז עוזא גשטארבן ולא אונ דוד הט ניט גוואלט להסיר צו אפ קערן צו אים דעם ארון פון גאט על עיר צו דר שטאט דוד פון דוד ויטהו הט דוד גנייגט דעם ארון צום הויז פון עובד אדום הגתי פון דר שטאט גת וישב ארון יי דר ארון פון גאט איז גוועזן בית אין הויז עובד אדום הגיתי שלשה חדשים דריי חדשים ויברך אונ גאט האט גיבענטשט דעם עובד אדום ואת כל ביתו אונ דאס הויז גזינד פון עובד אדום ואת אונ אלץ וואס איז צו אים פון וועגין דעם ארון פון גאט וילך דויד איז דוד גגאנגן ויעל אונ הט אוף גיבראכט דעם ארון פון גאט פון דעם הויז פון עובד אדום עיר דויד ביז דר שטאט פון דוד בשמחה מיט פרייד ויהי אונ עס איז גוועזן כי צעדו אז זיי האבן גטרעטן נשאי ארון יי די וואס האבן גטראגן דעם ארון פון גאט ששה צעדים זעקס טריט ויזבח אונ דוד האט גשאכטן שור איין אקס ומריא אונ פעטע אקסען ודויד אונ דוד הט גשפרונגן מיט גאר זיין שטארקייט לפני יי פר גאט ודויד חגור אונ דוד איז גוועזן אן גגורט אפוד בד איין מלבוש פון ליינן ודויד אונ דוד אונ אלע יודן מעלים האבן אוף גבראכט דעם ארון פון גאט בתרועה מיט שאלונג אונ מיט אקול פון שופר והיה אונ עס איז גוועזן אז דר ארון פון גאט איז גיקומן אין דער שטאט פון דוד אונ מיכל דיא טאכטער פון שאול

נשקפה הט גקוקט בעד החלון דורך דעם פענצטער ותרא אונ זיא הט גזעהן דעם מלך דוד מפזז ומכרכר לפני יי ער הט גטאנצט אונ גשפרונגן פר גאט ותבז אונ זיא האט מבזה גוועזן לו צו אים בלבה אין איר הארץ ער איז מבוזה גווארן ביי איר אין הארץ מחמת זיא הט גיטראכט עס איז ניט שיין אמלך זאל טאנצען אונ שפרינגן פאר אלע מענטשען ויביאו אונ זייא האבען גבראכט דעם ארון פון גאט ויציגו אונ זיי האבן אים גשטעלט אוף זיין ארט בתוך האוהל אין דעם גצעלט אשר נטה וואס דוד הט צו אים אן גגרייט ויעל הט דוד אוף גבראכט עולות מיט שלמים פאר גאט ויכל דוד הט דוד פר לענט מהעלות העולה פון אוף צו ברענגן דיא עולות מיט דיא שלמים ויברך את העם האט ער גבענטשט דאס פאלק בשם יי צבאות מיט דעם נאמן פון גאט צבאות וואס ער הערשט איבר אלע הערן ויחלק אונ ער הט גטיילט לכל העם צו גאר דם פאלק לכל המון ישראל צו אלע יודען למאיש פון איין מאן ועד אשה ביז איין אשה לאיש צו איטליכן מענטש חלת איין קוכן פון ברוט ואשפר אחד אונ איין זעקסטל פון איין אקס ואשישה אחת אונ איין מאס ויין וילך איז גגאנגן גאר דאס פאלק איש איטליכר מענטש לביתו צו זיין הויז׃ וישב דויד האט זיך דוד אום גיקערט לברך צוא בענטשן זיין הויז גזינד ותצא אונ איז ארוס גגאנגן מיכל דיא טאכטר פון שאול לקראת דויד אקעגן דוד ותאמר אונ זיא הט גזאגט מה וואס פאר אכבוד איז גווארן היינטיגן טאג צו דעם מלך פון ישראל אשר וואס ער הט זיך היינט אנפלעקט לעיני אמהות עבדיו פר די דינסט מיידן פון זיינע קנעכט כהגלות נגלות אזו ווי עס טוט זיך אנפלעקן אחד הרקים איינר פון די לעבע

דוד אל־מיכל לפני יהוה אשר בחר־בי מאביך ומכל־ביתו לצות אתי נגיד על־עם יהוה
על־ישראל ושחקתי לפני יהוה : ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ועם־האמהות
אשר אמרת עמם אכבדה : ולמיכל בת־שאול לא־היה לה ילד עד יום מותה : ויהי כי־
ישב המלך בביתו ויהוה הניח־לו מסביב מכל־איביו : ויאמר המלך אל־נתן הנביא
ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים ישב בתוך היריעה : ויאמר נתן אל־
המלך כל אשר בלבבך לך עשה כי יהוה עמך : כאן מסיימין האיטליאנים ויהי בלילה ההוא
ויהי דבר־יהוה אל־נתן לאמר : לך ואמרת אל־עבדי אל־דוד כה אמר יהוה האתה

משלי יוסף

ונקלותי עוד מזאת וגו' . ווען דוד המלך האט געטאנצט אונ געשפרונגן פר דעם ארון הקודש , אונ זיין ווייב מיכל הט גיזאגט צו אים עס איז ניט שיין פר אמלך ער זאל זיך אזוי פראסט מאכן פר דעם פאלק , הט דוד גענפרט צו מיכל הלואי וואלט איך ביי מיר נאך נידעריגער גיוועזן , דעם מיינונג פון דוד קענן מיר פרשטיין למשל עס איז אמאל גוועזן אגרויסר שר ער האט גהאט אמיטול אז ער איז אבארן , דער שר האט גהאט אגרויסן שונא , אונ דר שונא הט גזאגט אויף דעם שר אז עס איז ליגען ער איז קיין בארן ער איז גבארען פון פראסטע רייכע עלטערין באערין ערד ארבעטער (מוזיקעס) , דר שר הט גהאט אגוטן פריינד אגרויסר חכם , אמאל הט דר שר גזאגט צוא זיין גוטן פריינד גיב מיר אעצה ווי אזוי איך זאל קענן ווייזן פר אלי מענטשין אז איך בין מיט אמת אבארן , האט דער חכם גזאגט מען דארף גיין צום גלח פון די קירכע ביי אים אין דיא ביכער איז געווים פר שריבן ווער דייניע עלטערין זענן גוועזן , ווען מען וויסן אוב דו ביסט גבארען אבארן אדר ניין , דער חכם איז גגאנגן צום גלח , אונ הט גזעהן עס איז אמת וויא דער שונא זאגט , זיינע עלטערן זענן גוועזן מוזיקעס , דער חכם איז גקומן צום שר אונ הט אים גזאגט דו ביזט פר שריבן אין בוך מוזיק , דר שר זאגט צום חכם ווס טוט מען , הט דר חכם גזאגט איך האב שון פארריכט , דר שר זאגט צום חכם ווס האסטו גטאן , הט דער חכם גזאגט איך האב אפ גמעקט דעם ווארט מוזיק , אונ ווס האסטו געשריבן אויף דעם ארט ? הט דר חכם געזאגט איך האב גשריבן אויף דעם ארט מוזיק , הט דר שר גזאגט צום חכם . מיט ווס האסטו פרבעסרט ? הט דר חכם גזאגט צום שר , אז איך וואלט אפ גמעקט דעם ווארט מוזיק אונ געשריבן אויף דעם ארט בארן , וואלט מען וויסן אז איף דעם ארט איז גוועזן געשריבן מוזיק אונ מען הט אפ גמעקט דעם ווארט מוזיק אונ מען הט אויף דעם ארט געשריבן בארן , ווארום דם געמעקטע דערקענט מען , אבער איצט אז איך האב אפ געמעקט מוזיק אונ האב אויף די געמעקטע געשריבן מוזיק , וועלן אלע זאגען אויף דעם ארט איז גוועזן געשריבן בארן אונ אשונא הט אפגמעקט דעם ווארט בארן אונ האט אויף דעם ארט געשריבען מוזיק . זעהן מיר דער ווארט ווס איז געשריבן אויף אגעמעקטן ארט , פאר שטייען מיר אז פריער איז אויף דעם ארט אנדערש גיוועזן געשריבן , הט מען דם געשריבענע אפ נימעקט אונ געשריבען אנדערש , אזו גפינן מיר ביי מענטשין דר מענטש ווס איז גרוס ביי זיך איז אצייכן אז עס איז פרקערט ער איז קליין , אונ דער מענטש ווס איז קליין ביי זיך איז אצייכן אז עס איז פאר קערט ער איז גרוס , וויא מיר גפינן בייא משה רבינו ע"ה פון אלע מעלות ווס משה רבינו הט גהאט הט די תורה אים נאר גלויבט מיט די איין מעלה והאיש משה עניו מאד , משה איז גוועזן בייא זיך נידעריגער פון אלע מענטשין ווס זענן אויף דר וועלט , נאר מיר דארפן פר שטיין אין אמת ווי אזו הט משה גקענט זיין ביי זיך נידריגר פון אלע מענטשין , הט דען משה ניט גוואוסט בייא זיך אז ער איז דער גרעסטער פון אלי יודין , אונ עס האט קיין מענטש איף דר וועלט זוכה גוועזן צו ווס ער הט זוכה גוועזן , ווי אזו הט ער גקענט מיט אמת אונ ריכטיג געפינן בייא זיך אין הארצן צו טראכטן אז דר קלענסטער פון אלע יודין איז גרעסער פון אים . נאר דער ענין פון משה רבינו ע"ה איז גוועזן למשל אין אשטאט איז גוועזן אנרויסר ארעם מאן זיין פרנסה איז גוועזן ער הט גהאט אוועגעלע מיט אשוואכין פערדיל , פלעגט ער אלי טאג פארין אוסער דיא שטאט אונ אופשיטן אפוהר זאמד אונ ברענגן אין שטאט צו פארקויפן . אמאל פלעגט ער פארין צווייא מאל אין טאג נאך דיא זאמד אמאל דרייא מאל , פארין נאכט פלעגט ער קומן אהיים מיט ווי פיל ער הט פר דינט , אמאל הט גטראפן ווי ער הט גגראבן דיא זאמד האט ער געפונען אין דיא זאמד אגרויסן אוצר , פיל גאלד , זילבער , ברילאנטין , ער האט ליידיג גמאכט זייגע אלע זעק אונ האט אין זייא אריין געשאטן

פירוש ע"ט

לייט ויאמר הט דוד גזאגט צו מיכל לפני יי פר גאט אשר בחר ווס ער הט אום דר וויילט אין מיר מאביך פון דיין פאטער ומכל ביתו אונ פון זיין הויז גיזינד לצוות צו גיביטן אותי מיך נגיד אהאר על אויף גאטס פאלק אויף די ישראל ושחקתי דרום האב איך גלובט פר גאט ונקלותי אונ איך זאל מיך נאך קאנן גרינגר מאכען פון דעם וואלט איך מיר פאר הקב"ה נאך גרינגער גימאכט והייתי אונ אז איך זאל קאנען זיין נידריגר אין מיינע אויגן וואלט איך דאס גטאן ועם האמהות אונ מיט די דינסט מיידן אשר אמרת וואס דו האסט גזאגט עמם מיט זיי אכבדה ווער איך גערליכט דו זאגסט איך ווער מבוזה בייא זייא אין דיא אויגן אדרבה איך ווער נאך ערליך ביי זיי אין די אויגן : זאגט דר פסוק ולמיכל אונ צו מיכל דיא טאכטר פון שאול לא זיא האט קיין קינדר גהאט פון דעם טאג עד יום מותה ביז איר טוט אבר פריער איידר זיא הט מבזה גוועזן דוד הט זיא יוא גהאט אזון ויהי אונ עס איז גוועזן כי אז דר מלך איז גזעסן אין זיין הויז ויי אונ גאט הניח לו האט אים גלאזט רוען מסביב פון זיינע פיינט ווס זענן ארום אים ויאמר הט דר מלך גזאגט צו נתן הנביא ראה נא זעה אנכי איך זיץ אין אהוז ווס איז גבועט פון טענן בוים וארון האלהים אונ דר ארון פון גאט יושב רועט בתוך היריעה אין אאום הענג ויאמר הט נתן הנביא גיזאגט צום מלך כל אשר בלבבך אלץ ווס אין דיין הארץ איז לך עשה גיי אונ טוא כי יי עמך ווארום גאט איז מיט דיר ווס דו ווילסט• טאן וועט דיר גאט העלפן ויהי אונ עס איז גוועזן אין דר זעלביגר נאכט ויהי איז גוועזן די רייד פון גאט צו נתן לאמר אזו צו זאגן לך גייא אונ זאלסט זאגען צו מיין קנעכט צו דוד כה אמר יי אזו הט גאט גזאגט האתה

תִּבְנֶה־לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי׃ כִּי לֹא יָשַׁבְתִּי בְּבַיִת לְמִיּוֹם הַעֲלֹתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וָאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן׃ בְּכֹל אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲדָבָר דִּבַּרְתִּי אֶת־אַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לִרְעוֹת אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָמָּה לֹא־בְנִיתֶם לִי בֵּית אֲרָזִים׃ וְעַתָּה כֹּה־תֹאמַר לְעַבְדִּי לְדָוִד כֹּה אָמַר יְהֹוָה צְבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן־הַנָּוֶה מֵאַחַר הַצֹּאן לִהְיוֹת נָגִיד עַל־עַמִּי עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וָאֶהְיֶה עִמְּךָ בְּכֹל אֲשֶׁר הָלַכְתָּ וָאַכְרִתָה אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ וְעָשִׂתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃ וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַּז עוֹד וְלֹא־יֹסִיפוּ בְנֵי־עַוְלָה לְעַנּוֹתוֹ כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה׃ וּלְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוִּיתִי שֹׁפְטִים עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַהֲנִיחֹתִי לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ וְהִגִּיד לְךָ יְהֹוָה כִּי־בַיִת יַעֲשֶׂה־לְּךָ יְהֹוָה׃ כִּי ׀ יִמְלְאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַהֲקִימֹתִי אֶת־זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ וַהֲכִינֹתִי אֶת־מַמְלַכְתּוֹ׃ הוּא יִבְנֶה־

פירוש ע"ט

תבנה דו ווילסט בויען לי פון מיינט וועגען בית אהויז לשבתי צו מאכן רוהען מיין שכינה דרינגען כי בין איך דען גזעסן אין אהויז למיום פון דעם טאג אן אז איך האב אויף גבראכט דיא קינדר ישראל פון מצרים ועד היום הזה אונ ביז דעם טאג ואהיה אונ איך האב גרועט אין אגצעלט אין אמשכן בכל אין אלע די ערטר וואס איך בין גגאנגן מיט אלע די קינדער ישראל הדבר דברתי האב איך דען גרעט את איינעם פון די שבטים פון ישראל אדער שבטי איז טייטש די עלצטי פון ישראל אשר צויתי וואס איך האב גבאטן לרעות צוא שפייזן את מיין פאלק ישראל לאמר איך זאל זיי זאגן למה ווארום לא בניתם האט איר ניט גבויעט לי פון מיינט וועגין בית ארזים אהויז פון טעניו בום ועתה אונ אצונד כה אזו זאלסטו זאגן צו מיין קנעכט צו דוד כה אזו האט גזאגט דר גאט וואס הערשט איבר אלי הערן אני לקחתיך איך האב דיך גנומען מן הנוה פון דעם וואנונג פון די ביידליך ווי דיא פסטיכער וואנן מאחר הצאן פון אונטער די שאף להיות דו זאלסט זיין נגיד אהאר אויף מיין פאלק אויף דיא ישראל ואהיה עמך אונ איך בין גוועזן מיט דיר בכל אין אלע ערטר אשר הלכת וואס דו ביסט גגאנגען ואכרתה אונ איך האב פר שניטין את כל איביך גאר דייני פיינד מפניך פאר דיר ועשיתי אונ איך האב דיר גמאכט אגרוסן שם כשם אזו ווי דער שם פון די גרוסי הערן וואס אויף דר ערד זענן אונ מחמת איך האב דייני פיינד פר שניטן דרום איז אויף גגאנגען אויף דיין מחשבה דו זאלסט בויען אבית המקדש. נאר איך וויל די ישראל זאלן נאך מיין מנוחה האבען פון זייערי פיינד אין דיא טעג פון דיין זון ושמתי אונ איך וועל טאן מקום אארט צוא מיין פאלק ישראל ונטעתיו אונ איך וועל פלאנצן אים ושכן אונ דיא ישראל וועלען רוהען איטליכער אויף זיין ארט ולא ירגז אונ וועלן שון מער ניט פר וואגעלט ווערן ולא יוסיפו אונ זיי וועלען ניט מערען בני עולה די אומרעכטיגי לייט לענותו צו פייניגען אים כאשר אזו וויא צום ערשטן אידר די שופטים זענען גוועזן ולמן היום אונ אזו ווי זיי האבען גטאן צו מיין פאלק פון דעם טאג אשר וואס איך האב גבאטען שופטים אויף מיין פאלק ישראל אונ ביז אין דר צייט והניחתי אונ וועל דיר נאך מיין מאכן רוהען פון דייני פיינד והגיד אונ גאט זאגט דיר דורך מיר כי בית אז גאט וועט דיר מאכען אהויז כלומר דיין זון וועט זיין אמלכות נאך דיר אונ וועט זיצן אויף דיין שטול כי אז עס וועט דר פילט ווערן דייני טעג ושכבת אונ דו וועסט ליגן את אבותיך מיט דייני עלטערען נאך דיין טויט והקימותי אונ איך וועל

משלי יוסף

גאלד בריליאנטן ווי פיל ער האט גקענט אונ האט געלייגט אויף די פודר אונ ווייל ער האט מורא גהאט אריין צו פארען מיט דעם אוצר ביי טאג אין שטאט טאמער וועט מען דר זעהן דעם אוצר, איז ער גוועזן ביי די זאמד ביז נאכט, אין דר היים זענען גוועזן זיין ווייב אונ קינדר הונגעריג אונ האבן גווארט אויף זיין קומן ער זאל ברענגן די פאר גילדן וואס ער האט דעם טאג פאר דינט מען זאל קויפן עפיס צום עסין, ער קומט ניט, זייא האבין אן גהויבן טראכטן טאמער האט אים געטראפען אאומגליק ביי דעם זאמד גראבן, אלע האבן געוויינט, די קינדר זענן וויינענדיג איינגעשלאפן, נאר דס ווייב האט געווארט, עס איז שון גוועזן אפאר שעה אין די נאכט איז ער גקומן צו פארן מיט דעם אוצר, ער האט אראפ גענומען אזעקיל גאלד פון פודר אונ איז פלוצלונג אריינגעקומען אין שטוב אונ האט אווארף געטאן דעם זאק, דער זאק איז גוועזן אלט אונ איז באלד צוריסן גווארן אונ די גאלד האט זיך אן געהויבן ארוס שיטן פון זאק, ווי דס ווייב האט גזעהן דס גרויסי גליק, פון שרעק אונ פון גרוס שמחה האט זיא געחלשת אונ איז גשטארבן, מיר וועלן ניט שמוסן פון איר שטארבן נאר איינר האט נפרעגט ביי דעם מאן זאג מיר פר וואס ביזטו גבליבן לעבן אונ ביזט ניט גשטארבן פון גרוס שמחה, האט ער גזאגט, ווייל אין מיין שמחה איז גוועזן אריינגעמישט טרויער, באלד ווי איך האב דר זעהן דיא שמחה פון דעם גרוסן אוצר האב איך גהאט צער וואס איך וועל ניט קענן פר נעמן פר זיך דעם גאנצן אוצר, דר צער האט פאר קלענערט מיין שמחה. דאס זעלביגע געפינען מיר ביי די נאטורין פון מענטשין, עס זענען דא מענטשין וואס האלטן זיך פר חכמים, אדער פאר גבירים, אבער נאר אזוי לאנג ווי ער זעהט ניט פר זיך אגרעסרין חכם, אדער אגרעסרין גביר, ווי ער זעהט נאר פר זיך אגרעסרין חכם אדער אחכם וואס ער פרשטייט גאר ניט וואס דר חכם זאגט, אדער דר גביר זעהט פר זיך אגרעסרן גביר וואס ער איז טויזענד מאל רייכר פון אים, פרשטייט ער איצט אז ער איז גאר ניט, ער איז קיין חכם קיין גביר. דס זעלביגע איז גוועזן ביי משה רבינו אונ אלי יודן, ווייל משה רבינו האט געזעהן אין הימעל שרפים אופנים חיות הקודש

בַּיִת לִשְׁמִי וְכֹנַנְתִּי אֶת־כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ עַד־עוֹלָם׃ אֲנִי אֶהְיֶה־לּוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה־לִּי לְבֵן אֲשֶׁר בְּהַעֲוֺתוֹ וְהֹכַחְתִּיו בְּשֵׁבֶט אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְּנֵי אָדָם׃ וְחַסְדִּי לֹא־יָסוּר מִמֶּנּוּ כַּאֲשֶׁר הֲסִרֹתִי מֵעִם שָׁאוּל אֲשֶׁר הֲסִרֹתִי מִלְּפָנֶיךָ׃ וְנֶאְמַן בֵּיתְךָ וּמַמְלַכְתְּךָ עַד־עוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּסְאֲךָ יִהְיֶה נָכוֹן עַד־עוֹלָם׃ כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּכְכֹל הַחִזָּיוֹן הַזֶּה כֵּן דִּבֶּר נָתָן אֶל־דָּוִד׃

משלי יוסף

אונ הונדערט טויזענדער מלאכים ו״י זייער מורא איז פר הקב״ה אונ ווי זיי דינן צו הקב״ה האט ער גערעכונט אז זיין עבודה צוא הקב״ה איז גאר ניט ווערט געגען די עבודה פון דיא מלאכים, דריבר איז ער ביי זיך געוועזן גאנץ נידעריג ווייל ער האט געזעהן דעם גרויסן אוצר פון יראת שמים אונ ער האט אים ניט גיקענט נעמען אין גאנצן דריבר איז ער געווען בעזארגט אונ נידעריג ביי זיך, ווארום אלע יודין ווייל זייא האבען ניט געזעהן קיין בעסרע עבודה צו הקב״ה איז זייער עבודה פר זיי געוועזן גענוג, זעהן מיר דר מענטש וואס פר שטייט בעסער דיא גרויסקייט פון הקב״ה איז ער ביי זיך נידעריגער, פר שטייען מיר פר קערט דער מענטש וואס איז ביי זיך נידעריגער איז ער ווערט מער כבוד, ווייל ער פר שטייט בעסר די גרויסקייט פון הקב״ה, דס האט געזאגט דוד המלך ע״ה ונקלותי עוד מזאת, הלואי וואלט איך מעהר פאר שטאנען די גרויסקייט פון הקב״ה אונ איך וואלט בייא מיר נאך גרינגער געווען, ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה, הלואי וואלט איך ביי מיר אזו נידעריג געווען אז ביי מיר וואלט געווען אכבוד דיא דינסטין וואס דוא האסט געזאגט זאלען וועלין מיט מיר ריידין׃

פירוש ע״ט

בשטעטיגן את זרעך מיט דייני קינדער נאך דיר אשר דר וואס וועט ארוס גיין פון דיינע געדערים והכינותי אונ איך וועל אן ברייטן זיין מלוכה הוא ער וועט בויען אהויז פון מיינט וועגן וכוננתי אונ איך וועל אן ברייטן את כסא דיא שטול ממלכתו פון זיין מלוכה עד עולם ביז אייבג אני איך וועל אים זיין צו אפאטר והוא אונ ער וועט זיין צו מיר אזו ווי אזוהן אשר בהעותו אז ער וועט פר קרימן דם הייסט אז ער וועט זינדיגן והוכחתיו וועל איך אים שטראפן בשבט מיט ארוט אנשים פון די מאנן ובנגעי מיט פלאג בני אדם די קינדער פון אדם הראשון וחסדי אונ מיין גנאד לא יסור וועט ניט אפ גטאן ווערן פון אים כאשר אזו ווי איך האב אפ גטאן מיין חסד פון שאול אשר וואס איך האב אים אפ גטאן פון אמלכות מלפניך פון פר דיר ונאמן אונ וואר האפטג זאל זיין ביתך דיין הויז וממלכתך אונ דיין מלוכה עד עולם ביז אייבג לפניך פר דיר כסאך דיין שטול יהיה זאל זיין אן גברייט עד עולם ביז אייבעג ככל אזו ווי אלע די רייד וככל אזו ווי די נבואה וואס גאט האט גזאגט צו נתן הנביא כן דבר אזו האט נתן הנביא גזאגט צו דוד המלך׃

מנין המצות בפ׳ תזריע יש בה ז׳ מצות ה׳ עשין וב׳ לאוין

[קסו] (עשה עד) לטמא היולדת שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו׳׃

[קסז] (לאו לג) שלא יאכל הטמא מן הקדשים עד שיטבול ויערב שמשו ואם צריך כפרה עד שיביאה שנאמר בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא וגו׳׃

[קסח] (עשה עה) שתקריב היולדת קרבן כשישלימו ימי הטוהר שלה שנאמר ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת וגו׳׃

[קסט] (עשה עו) שכל מי שיהי׳ מצורע יבא אל הכהן לשאול את פיו לטהרו או לטמאו שנאמר אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת וגו׳ והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו וגו׳׃

[קע] (לאו לד) שלא לגלח שער שעל מקום הנתק שנאמר ואת הנתק לא יגלח׃

[קעא] (עשה עז) שיתנהג המצורע כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וגו׳׃

[קעב] (עשה עח) לעשות בנגעי בגדים כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר והבגד כי יהיה בו נגע צרעת וגו׳׃

ויקרא יב תזריע

יב א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה

אונקלוס

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר אִתְּתָא אֲרֵי תְעַדֵּי וּתְלִיד דְּכַר וּתְהֵי מְסָאֲבָא

תו״א דבר אל. יבמות עד כריתות ז. אשה כי ברכות ס שבת קלה שבועות יח כריתות ז נדה כד. וילדה נדה מ.

רשב״ם

(ב) אשה כי תזריע. כי תתעבר בין זכר בין נקבה. אם זכר תלד. יהא דינו

בעל הטורים

(ב) אשה כי תזריע. סמך והתקדשתם לאשה כי תזריע שצריך לקדש

רש״י

(ב) אשה כי תזריע. (ויקרא רבה) א״ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) אשה כי תזריע. כי תזריע תחלה אז וילדה זכר. ואם נקבה תלד כלומר ואם יזריע האיש תחלה אז נקבה תלד

ליקוטי יקרים

(ב) אשה כי תזריע וגו׳. די גמרא זאגט אין מסכת נדה דרש רבי שמלאי, רבי שמלאי האט גלערנט ווען דם קינד ליגט

פירוש לתורת אלהים

(א) וידבר יי אונ גאט האט גירעט צו משה לאמר צו זאגן׃ (ב) דבר רייד צו די קינדער ישראל

מצות השם

(קפו) ואשה כי תזריע וגו׳). דאס איז די מצות עשה אז איין יולדת איז טמא אונ זיא איז מטמא אונ ווען זיא

שִׁבְעַת יוֹמִין כְּיוֹמֵי רְחוּק **שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ**
סוֹבְתַהּ תְּהֵי מְסָאֲבָא:
תו"א כימי מא. נדה לו א.

בעל הטורים

שלמה בשבעת תמימים. וכתיב לעיל אל תשקצו את נפשותיכם. ודרשינן מיניה שלא ישהה את נקביו רמז לבא מבית הכסא אל ישמש מטתו מיד: להבדיל בין הטמא ובין הטהור. וסמיך אשה כי תזריע שצריך

רשב"ם

כך. ואם נקבה תלד. כך אנך דינה. כולל ואח"כ מפרש: שבעת ימים. אפי' לא ראתה דםל כימי נדת דוחה. כימי ריחוק חליה המפורש לפנינו ע"י ראיית דם טמא ראיית דם לידה: נדת. לשון נדוד ומרוחק מבעלה: דוחה.

להמתין ג' חדשים להבחין בין זרע לזרע ולפרוש ממנה סמוך לוסתה: תזריע וילדה. בגימ' לורת אדם: זכר. בגימ' ברכה: וטמאה שבעת

רש"י

בראשית **א** כך תורתו נתפרש' אחר תורת בהמה חיה ועוף: כי תזריע (נדה כז) לרבות שאפי' ילדתו **ב** מחוי שנמחה ונעשה כעין זרע **ג** אמו טמאה לידה: **כימי נדת דותה תטמא.** כסדר כל טומאה האמורה בנדה **ד** מטמא' בטומאת לידה ואפילו נפתח הקבר בלא דם: **דותה.** לשון דבר הזב **ה** מגופה. **ל'** אחר ל' מדוה וחולי שאין אשה רואה דם שלא

שפתי חכמים

א וא"ת והתם גופא מ"ט יצירתן של בהמה וחיה קודם ליצירתו של אדם. כבר תירצו בגמרא בסנהדרין ל"ח מפני מה נברא אדם בע"ש כדי שלא יהו אומרים שותף היה להקב"ה במעשה בראשית. ד"א שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו יתוש קדמך. ד"א כדי שיכנס למצוה מיד. ד"א כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך וכו'. וא"ת ואם נתפרש' התורה כסדר הבריאה היה לו להקדים סדר מצורע לפרשת כי תזריע דהא מצורע מדבר באיש ותזריע מדבר באשה ואדם נברא קודם חוה. וי"ל דיותר תדיר שאשה תלד ממה שאיש להיות מצורע. ועוי"ל מ"ה הקדים תזריע למצורע דעיקר הצרעת בא כשמשמש עם אשתו נדה כדאמרינן בגמרא. עי"ל דאשה היא כמו קרקע עולם שמצמחת מה שזורעים בה והאדם מקרקע עולם נברא לכן כתב באשה כי תזריע וילדה זכר כלומר שהזכר נברא מן האשה שהיא קרקע עולם וק"ל: **ב** דלא הל"ל רק אשה כי תלד זכר אלא לרבות שאפילו מחוי וא"ל דללמד אשה מזרעת תחלה וכו' הוא דאתא דא"כ כי תזריע האשה וילדה זכר מיבעי ליה אלא סמך הזריעה ללידה וכתב וילדה זכר כוא"ו שמורה על הודאי ולא כתב אם דומיא דאם נקבה תלד ש"מ תרתי והא דפירש רש"י לעיל בפרשת ויגש אלה בני לאה וגו' ואת דינה בתו תלה הכתוב הבנים בלאה ואת הבנות ביעקב ללמדך אשה מזרעת תחלה יולדת זכר וכו' ל"ל והא מהכא נפקא. י"ל דמהכא ליכא למילף אלא אשה כי תזריע וילדה זכר אבל לא שנאמר אם האיש מזריע תחלה או שהזריעו שניהם בבת אחת יולדת נקבה קמ"ל והא דינה בתו דאם הזריעו בבת אחת בא זה ואיבד את זה. ומהתם לחודא ליכא למילף דאיכא למימר דתלה הזכרים בלאה לפי שלא היה יכול לתלות ביעקב שהיו לו זכרים אחרים ותלה הנקבה בו לפי שלא היה לו בת זולתה ומתרווייהו ילפינן שפיר. הרא"ם האריך וקצרתי: **ג** מפירש"י משמע שמתחלה קודם שנולד היה מקלת ולד ואח"כ נעשה מחוי מדכתיב כי תזריע דמשמע אפילו אם לא ילדה אלא דבר שהוא כעין זרע וכתיב וילדה זכר משמע שהוא ולד גמור הא כילד אלא ע"כ צריך לומר דמתחלה היה ולד גמור ואח"כ נמחה ונעשה כעין זרע: **ד** שמטמאה במשכב ובמושב כנדה וכל שאר דיני נדה נוהג בה. ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא ה"פ של קרא כימי נדת דותה שהוא שבעת ימים כך שיעור טומאה של לידה שבעת ימים וי"ל דלזה לא צריך קרא שהרי בהדיא כתיב וטמאה שבעת ימים אם כן כימי נדת דותה ל"ל אלא בא ללמד על שאר טומאה. וא"ת פשיטא הרי נדה היא שהרי בשעת קישויה ראתה דם. ל"פ אפילו נפתח הקבר בלא דם: **ה** לפי שזיי"ן מתחלפת בדל"ת שהרי נותרגמינן זב

דעת זקנים מבעלי התוספות

וזהו לשון ואם ומכאן אמרו ז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר איש מזריע תחלה יולדת נקבה. וי"א שמצאו בספר הטבע שיש באשה שבעה נקבים שלשה מימין ושלשה משמאל ואחד באמצע אם נכנס הזרע באותן של ימין תלד זכר ואם בשל שמאל תלד נקבה ואם באמצע תלד טומטום או אנדרוגינוס כשהיא שוכבת על ימין נכנס הזרע באותן של ימין ותלד זכר וממהרת הטומאה לצאת ולפיכך אינה טמאה כי אם ז' וטהרתה לשלשה (ל"ג) וכשהיא שוכבת על שמאל יולדת נקבה ואין הטומאה ממהרת לצאת ולכך טמאה שבועים וזש"ה שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני להוליד זכרים:

פירוש לתורת אלהים

לֵאמֹר צוּ זָאגֶן אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה וגו' **א** אִשָּׁה וָוס וֶועט גִיבֶּארִין אַזָכָר וְטָמְאָה זָאל זִיא זַיין טָמֵא שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן טֶעג כִּימֵי אַזוֹ וִויא דִי טֶעג וָוס אַנִדָּה אִיז טָמֵא

ליקוטי יקרים

בַּיי דִי מוּטֶר אִין בּוֹךְ אִיז עֶר אַיינְגֶעלֵייגְט וִוי אַבּוּךְ זַיין קָאפּ אִיז אַיינְגֶעבּוֹיגֶן בִּיז דִי קְנִיה, זַיינֶע צְוֵויי עֶלִינְבּוֹגִינְס הַאלְט עֶר אוֹיף דִי קְנִיה, אוּנ דִי צְוֵויי הֶענְט הַאלְט עֶר אוֹיף דִי שְׁלֵייפֶן וְאוֹיף דִי צְוֵויי זַייטֶן פוּן שְׁטֶערִין) זַיינֶע צְוֵויי פִּיס הַאלְט עֶר אוּנְטֶער זִיךְ (וִוי אֵיינֶער זִיצְט אוֹיף דִיא קְנִיה), זַיין מוֹיל אִיז פַארְמַאכְט, זַיין נַאפִּיל אִיז אָפֶען, עֶר עֶסְט פוּן וָוס דִי מוּטֶר עֶסְט, עֶר טְרִינְקְט פוּן וָוס דִי מוּטֶער טְרִינְקְט, אוּנ אַלִיכְט בְּרֶענְט אִיבֶּר זַיין קָאפּ אוּנ עֶר זֶעהְט פוּן אֵיין עֶק וֶועלְט בִּיז צוּם אַנְדֶרִין עֶק וֶועלְט, אוּנ זָאלְסְט דִיךְ נִיט וְואוּנְדֶרִין וִוי אַזוֹ דָס קֶען זַיין, וָוארוּם מִיר גֶעפִינֶען אַזוֹ בַּיי פִיל מֶענְטְשִׁין, אֵיינֶר שְׁלָאפְט אִין אֵייראָפָּא אוּנ עֶר זֶעהְט אִין חָלוֹם וָוס עֶס טוּט זִיךְ אִין אַמֶערִיקָא, אוּנ דִי צַייט וָוס דָס קִינְד אִיז בַּיי דִי מוּטֶר אִין בּוֹךְ, דָאס אִיז דִיא בֶּעסְטֶע צַייט פוּן דֶעם מֶענְטְשִׁינְס לֶעבֶּען, אוּנ מֶען לֶערוּנְט מִיט אִים דִיא גַאנְצֶע תּוֹרָה, אוּנ אֵיידֶער עֶר גֵייט אַרוֹס אוֹיף דֶר וֶועלְט קוּמְט אַמַלְאָךְ אוּנ גִיט אִים אַקְלַאפּ אוֹיף דָס מוֹיל אוּנ עֶר פַארְגֶעסְט אַלִיץ וָוס עֶר הָאט גְלֶערוּנְט, אוּנ מֶען בַּשְׁוֶוערְט אִים עֶר זָאל זַיין אַצַדִּיק אוּנ זָאל נִיט זַיין אַרָשָׁע אוּנ זָאלְסְט וִויסֶען הקב"ה אִיז טָהוֹר [רֵיין], זַיינֶע בֶּעדִינֶער זֶענֶען טְהוֹרִים, אוּנ דִי נְשָׁמָה וָוס מֶען הָט אִין דִיר אַרַיינְגֶעגֶעבֶּען אִיז טָהוֹר, אוֹב דוּ וֶועסְט הִיטֶען דַיין נְשָׁמָה זִיא זָאל בְּלַייבֶּען רֵיין אִיז גוּט, וֶועט דִי נְשָׁמָה זַיין בַּיי דִיר, אוּנ אוֹב דוּא וֶועסְט זִיא נִיט הִיטֶן זִיא זָאל בְּלַייבֶּען רֵיין וֶועט מֶען זִיא פוּן דִיר צוּ נֶעמֶען, אוּנ וֶוען דֶר קִינְד קוּמְט אַרוֹס אוֹיף דֶר וֶועלְט, וֶוערְט גִיעֶפְנְט זַיין מוֹיל, אוּנ פַרְמַאכְט דֶר נַאפִּיל. רַבִּי יִצְחָק זָאגְט אַז אַזָכָר וֶוערְט גִיבָּארִין קוּמְט זַיין בְּרוֹט מִיט אִים, דֶער וָוארְט זָכָר מַאכְט זֶה כַּר, דֶער הָאט גִבְּרֶענְגְט מִיט זִיךְ זַיין סְעוּדָה, אַז אַנְקֵבָה וֶוערְט גִבָּארֶן קוּמְט זִיא לֶיידִיג, דֶר וָוארְט נְקֵבָה מַאכְט נְקִיָּה בָּאָה, זִיא אִיז גְקוּמֶן לֶיידִיג, זִיא מוּז בֶּעטִין אִירֶע שְׁפַּייזוּנְג פוּן זָכָר. דֶער תַּנָא זָאגְט עַל כָּרְחָךְ אַתָּה חַי, נִיט ווילִינְדִיג מוּז דֶר מֶענְטְשׁ לֶעבֶּן, וְעַל כָּרְחָךְ אַתָּה מֵת, אוּנ נִיט ווִילֶענְדִיג מוּז דֶר מֶענְטְשׁ שְׁטַארְבֶּן, וָוארוּם אֵיידֶער דָס קִינְד גֵייט אַרוֹס פוּן דֶר מוּטֶערְס בּוֹךְ זָאגְט מֶען אִים זָאלְסְט וִויסֶען דוּ וֶועסְט הָאבֶּן אוֹיף דֶער וֶועלְט צְוֵוייא וֶועגֶען, אֵיינֶע וֶועט דִיךְ פִירֶן צוּם גֵיהִנָם אוּנ אֵיינֶע וֶועט דִיךְ פִירֶען צוּם גַן עֵדֶן, אִי עֶר הֶערְט דָאס וָוארְט גֵיהִנָם וִויל עֶר נִיט אַרוֹס גֵיין פוּן דֶר מוּטֶערְס בּוֹךְ, נָאר עֶר וֶוערְט אַרוֹס גְשְׁטוֹסֶן פוּן אִיר בּוֹךְ, דְרִיבֶּר קוּמְט עֶר אוֹיף דֶער וָועלְט מִיט גְעוֵויין, וֶוען עֶר אִיז גְקוּמֶן אוֹיף דֶער וֶועלְט פַארְגֶעסְט עֶר אַלִיץ וָוס מֶען הָט מִיט אִים גְרֶעט, אוּנ דֶער יֵצֶר הָרָע וֶוערְט בַּאלְד מִיט אִים בֶּעפְרַיינְדֶעט אוּנ עֶר וַוייזְט אִים אַלֶע פֶערְגֶעשְׁגֶען וָוס אִיז דָא אוֹיף דֶר וֶועלְט, אוּנ עֶר צִיהְט זִיךְ נָאךְ אִים, אוּנ טוּהְט וָוס עֶר הֵייסְט אִים, בִּיז דֶער מֶענְטְשׁ וֶוערְט אַלְט, אַז דֶער יֵצֶר

מצות השם

הָאט גְווּנִין אַיין זָכָר אִיז זִיא טָמֵא זִיבֶּן טָאג אוּנ אַז זִיא הָאט גְווּנִין אַנְקֵבָה אִיז זִיא טָמֵא פֶערְצִין טָאג אוּנ דְרַיי אוּנ דְרַייסִיג רֵיינֶע טֶעג מוּז זִיא צֵיילֶען וֶוען זִיא הָאט גִיהַאט אַיין זָכָר אוּנ אַז זִיא הָאט גִיהַאט אַיין נְקֵבָה מוּז זִיא צֵיילִין זֶעקְס אוּנ זֶעכְצִיג רֵיינֶע טֶעג אוֹיךְ אֲפִילוּ זִיא הָאט ח"ו אַיין טוֹיט קִינְד גִיבּוֹרֶן מוּז זִיא אוֹיךְ צֵיילִין בַּיי אַיין זָכָר דְרַיין אוּנ דְרַייסִיג רֵיינֶע טֶעג אוּנ בַּייא אַנְקֵבָה זֶעקְס אוּנ זֶעכְצִיג רֵיינֶע טֶעג אוּנ אֲפִילוּ זִיא צֵיילְט אָפּ דִיא טֶעג כָּל זְמַן זִיא טוֹבִילְט זִיךְ נִיט אִיז זִיא אָסוּר צוּם מַאן אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט:

תִּטְמָא׃ ג וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר
עָרְלָתוֹ׃ ד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת
יָמִים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָה בְּכָל־קֹדֶשׁ
לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא
עַד־מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ׃ ה וְאִם־

אונקלוס

ג וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה יִגְזַר
בִּסְרָא דְעָרְלְתֵהּ׃
ד וּתְלָתִין וּתְלָתָא יוֹמִין
תֵּיתֵב בְּדַם דְּכוּ בְּכָל
קוּדְשָׁא לָא תִקְרַב
וּלְמַקְדְּשָׁא לָא תֵיעוֹל עַד
מִשְׁלַם יוֹמֵי דָכוּתַהּ׃ ה וְאִם

תו"א וביום שבת קלב קלג קלה פסחים ד יומא נח נו מגילה כ יבמות ב בתרא קכז סנהדרין נט נדה כד. ערלתו שבת קה: יום

כריתות ג תשב בתרא קכז נדה לג לה מ. בכל קדש יבמות עה מכות יד שבועות ז זבחים לב לג לד: ואל המקדש שבועות י: עד מלאת יבמות עד עה נזיר סד. ואם נקבה בכורות מז כריתות ז נדה ל.

רשב"ם

לשון חולי. כמו לבי דוי: (ד) בדמי טהרה. שאינו דם נדות. פשוטו כמאן דאמר שני מעיינות הן. זה של ל"ג ימים מעיין טהור הוא:

בעל הטורים

ימים. וכן ז' ימי אבילות כל עומת שבא כן ילך: (ג) וביום השמיני. פסוק זה יש בו תיבות ואותיות כמו שבפ' ויכלו לומר שמילה דוחה שבת: וביום השמיני ימול בשר. בגימטריא שכל היום יהיה כשר למול: (ד) ושלשים. בגימטריא שלא סמוכים ולא מפוזרים:

שפתי חכמים

דכ ואם כן הוי כאלו נכתב זבותה: ו דאל"כ בדמי ל"ל אי נמי דה"פ וכי לא סגי שלא תראה דם דכתב ל' תשב בדמי ועל זה פירש אעפ"י: ז מדכתיב בסמוך ואל המקדש לא תבא והבא אל המקדש בטומאה בכרת הוא כדכתיב בתחלת פרשת חקת וגמרינן בכל קדש לא תגע מביאת בית המקדש מה ביאת בית המקדש בכרת אף מה דכתיב בכל קדש לא תגע בכרת הוא ואם כן ע"כ צ"ל לא תגע אזהרה לאוכל הוא דאכילת קדשים בטומאה במיתה הוא דכתיב ומתו בו כי יחללוהו אבל מגע קדשים בטומאה אין בו כרת. רא"ם. ועי"ל דרש"י פירש בסמוך בכל קודש לרבות וכו' וע"כ לא פירש זה על הקרא דהא בכל קדש כתיב לפני לא תגע ולמה מהפך רש"י אלא דמוסב על פירושו שפירש לפני בכל קדש וכך פי' לא תגע אזהרה לאוכל ומנלן דאזהרה לאוכל הוא ומפרש דהא בכל קודש לרבות את התרומה ולא תגע נמי קאי עליו אם כן אין לומר

רש"י

תחלה ראשה ואבריה כבדין עליה: (ד) תשב. אין תשב אלא ל' עכבה כמו (דברים א) ותשבו בקדש (בראשית יג) וישב באלוני ממרא: בדמי טהרה. אע"פ שרואה ו טהורה. בדמי טהרה. לא מפיק ה"א והוא שם דבר כמו טוהר. ימי טהרה. מפיק ה"א ימי טוהר שלה: לא תגע. אזהרה לאוכל ז כמו ששנויה ביבמות (דף עה): בכל קדש וגו'. (מכות יד יבמות שם) לרבות את התרומה לפי שזו טבולת

ליקוטי יקרים

הֶרֶע וָעֶהָם דֶר מֶענְטְשׁ הָט קֵיין כֹּחַ מֶעהְר צוּ זִינְדִיגֶן, דַאמָאלְס גֵייט עֶר אַוֶועק פוּן אִים, אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וָועהְט אִיצְט אַז זַיין וָועג וֶועט זַיין אִין גֵיהִנָּם וִויל עֶר נִיט אַוֶועק גֵיין פוּן דֶר וָועלְט, אוּנ עֶס אִיז אִים אַשָׁאד אַוֶועק צוּ גֵיין פוּן זַיין שֵׁיין וואוֹהְנוּנְג, פוּן זַיין וַוייבּ פוּן זַיינֶע קִינְדֶער, צוּ גֵיין דֶר גוּף אִין דִי עֶרְד דִי נְשָׁמָה אִין גֵיהִנָּם, עֶר וֵויינְט אוּנ וֶוערְט אַרוֹס גְשְׁטוֹסִין פוּן דֶר וֶועלְט, אָבֶּר אַז דֶער מֶענְטְשׁ אִיז אַצַדִיק גֵייט עֶר אַוֶועק גַאנְץ פְרֵיילֶךְ פוּן דֶער וֶועלְט וַוייל עֶר וַוייס זַיין וֶועג אִיז גְלַייךְ אִין גַן עֵדֶן, וִוי דֶער פָּסוּק זָאגְט וַתִּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן, דִי נְשָׁמָה פוּן צַדִיק לַאכְט אוּנ אִיז פְרֵיילִיךְ וֶוען זִיא הַאלְט שׁוֹן בַּייא דֶעם לֶעצְטִין טָאג:

(ג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל וגו'. דֶר ספר הברית שְׁרַייבְּט עֶס אִיז אַגְרוֹסֶע סַכָּנָה צוּ בַּהֶעפְטִין זִיךְ מִיט אַאִשָּׁה וָואס אִיז אַנִדָּה [אוֹיסֶר דֶעם וָוס דִי עֲבֵירָה אִיז גְרוֹס אִיז דִי סַכָּנָה פוּן דֶר נַאטוּר גְרוֹס], אֲפִילוּ דֶר לוּפְט וָוס גֵייט אַרוֹס פוּן אִיר מוֹל אִיז אַסַכָּנָה צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס רֶעט מִיט אִיר, וִוי מִיר גֶעפִינֶען וֶוען לָבָן הָט גְפְרֶעגְט בַּייא רָחֵל אוֹבּ זִיא הָט גְנוּמֶן דִי תְּרָפִים, אוּנ רָחֵל הָט גְזָאגְט זִיא אִיז אִיצְט אַנִדָּה, אִיז לָבָן בַּאלְד אַוֶועק גְגַאנְגֶען פוּן אִיר אוּנ הָאט מִיט אִיר גָאר נִיט מֶעהְר גְרֶעט, אֲפִילוּ אִיר קוּקְן מִיט אִירֶע אוֹיגְן אוֹיף אַזַאךְ אִיז שֶׁעדְלִיךְ, דֶער מדרש זָאגְט דֶער מֶענְטְשׁ וָוס בַּהֶעפְט זִיךְ מִיט זַיין וַוייבּ דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג פוּן אִיר נִדוֹת אוּנ זִיא וֶוערְט מְעוּבֶּרֶת וֶועט דָאס קִינְד זַיין אַמְצוֹרָע צֶעהְן יָאהְר, אוּנ אוֹבּ זִיא אִיז מְעוּבֶּרֶת גִיוָוארְעְן דֶעם צְוַוייטְן טָאג פוּן אִירֶע נִדוֹת וֶועט דָס קִינְד זַיין מְצוֹרָע צְוָואנְצִיג יָאר, אוּנ אַזוֹ אִיז בַּייא יֶעדֶר טָאג אִיר טוּמְאָה שְׁטַארְקֶר אוּנ דָס קִינְד וֶוערְט מְצוֹרָע מִיט צֶעהְן יָאהְר לֶענְגֶער, אַז זִיא אִיז מְעוּבֶּרֶת גְוָוארְן דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג פוּן אִירֶע נִדוֹת, וֶועט דֶער קִינְד זַיין מְצוֹרָע זִיבֶּעצִיג יָאר. דְרִיבֶּר זָאגְט דֶר פָּסוּק אוֹיבּ אַאִשָּׁה גְבֶּערְט אַקִינְד אַזָכָר זָאל זִיא זַיין טָמֵא זִיבְּן טָאג, אוֹבּ אַנְקֵבָה זָאל זִיא זַיין טָמֵא פֶערְצֶען טֶעג, אוּנ אוֹיבּ דֶער מַאן אוּנ דָאס וַוייבּ וֶועלֶען הִיטֶען דִיא טוּמְאָה, זַייא וֶועלֶען זִיךְ נִיט בַּהֶעפְטִין אִין דִי צַייט פוּן טוּמְאָה, וֶועלִין זַייא הָאבֶּען רֵיינֶע קִינְדֶער וָוס מָען וֶועט זֵיי קֶענֶען מַלָּה זַיין דֶעם אַכְטִין טָאג, אָבֶּער אַז דָאס קִינְד אִיז מְצוֹרָע קֶען מֶען דָאךְ אִים נִיט מַלָּה זַיין דֶעם אַכְטִין טָאג, מֶען מוּז דָאךְ וַוארְטֶען בִּיז עֶר וֶוערְט גֶעזוּנְד, דְרִיבֶּר שְׁטֵייט בַּאלְד נָאךְ דִיא פַּרְשָׁה פוּן תַּזְרִיעַ דִי פַּרְשָׁה פוּן נְגָעִים וַוייל נְגָעִים קוּמֶן אוֹיף דִי מֶענְטְשִׁין וָוס זֵייעֶר מוּטֶער אִיז מִיט זֵיי מְעוּבֶּרֶת גְוָוארְן וֶוען זִיא אִיז גְוֶוען טָמֵא:

פירוש לתורת אלהים

תִּטְמָא זָאל זִיא טָמֵא זַיין אַזוֹ וִוי דֶר סֵדֶר טוּמְאָה וָוס אִיז גְזָאגְט גְוָוארֶן בַּייא אַנִדָּה אַזוֹ אִיז דִיא יוֹלֶדֶת אוֹיךְ מְטַמֵּא אַלֶע זִיבֶּען טֶעג נָאךְ אִיר גִיבֶּארִין: (ג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אוּנ אִין דֶעם אַכְטֶן טָאג יִמּוֹל זָאל מֶען בַּשְׁנַיידֶן בְּשַׂר דָם פְלֵייש עָרְלָתוֹ פוּן זַיין עָרְלָה: (ד) וּשְׁלֹשֶׁת אוּנ דְרַייא אוּנ דְרַייסֶעג טָאג תֵּשֵׁב זָאל זִיא זוֹמֶען בִּדְמֵי אִין בְּלוּט טָהֳרָה אִיר רֵיינֶנְקַייט נָאךְ דִי זִיבֶּן טָאג זָאל זִיא צֵיילֶן דְרַייא אוּנ דְרַייסֶג טָאג אוּנ אֲפִילוּ זִיא זֶעהְט בְּלוּט אִין דִי טֶעג אִיז זִיא טָהוֹר אָבֶּר בְּכָל קוֹדֶשׁ אִין אִיטְלִיכֶע זַאךְ וָוס אִיז הֵיילִג זָאל זִיא נִיט אָן רִירֶן וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ אוּנ אִין דֶעם מִקְדָּשׁ זָאל זִיא נִיט אַרַיין קוּמֶן עַד מְלֹאת בִּיז עֶס וֶועט זִיךְ אוֹם לָאזֶן דִי דְרַייא אוּנ דְרַייסֶג טָאג דָס אִיז דֶר דִין אַז זִיא הָט גִיהַאט אַזָכָר: (ה) וְאִם נְקֵבָה אַז זִי וֶועט אָבֶּר גִיבֶּארֶן אַנְקֵבָה

מצות השם

(קסו) [בְּכָל קוֹדֶשׁ לֹא תִגָּע]. אוֹיךְ לֶערְנֶען מִיר אַרוֹס פוּן דֶעם פָּסוּק אַז אֵיין טָמֵא מֶענְטְשׁ טָאר נִיט עֶסִין קֵיין הֵיילִיגֶע זַאכֶן דָס הֵייסְט קָדָשִׁים אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין דֶער צַייט וֶוען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גְשְׁטַאנֶען:

נְקֵבָה תֵלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם
כְּנִדָּתָהּ וּשְׁשִׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת יָמִים
תֵּשֵׁב עַל־דְּמֵי טָהֳרָה: ו וּבִמְלֹאת ׀
יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא
כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן־יוֹנָה אוֹ־
תֹר לְחַטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד
אֶל־הַכֹּהֵן: ז וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה
וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהֲרָה מִמְּקֹר דָּמֶיהָ
זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לַזָּכָר אוֹ לַנְּקֵבָה:
ח וְאִם־לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה

נְקוּבְתָּא תְלִיד וּתְהֵי
מְסָאֲבָא אַרְבְּעָה עֲסַר
כְּרִחוּקַהּ וְשִׁתִּין וְשִׁתָּא
יוֹמִין תֵּיתֵב עַל דַּם דְּכוּ:
ו וּבְמִשְׁלַם יוֹמֵי דְכוּתַהּ
לִבְרָא אוֹ לִבְרַתָּא תַּיְתֵי
אִמַּר בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא
וּבַר יוֹנָה אוֹ שַׁפְנִינָא
לְחַטָּאתָא לִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא לְוָת כַּהֲנָא:
ז וִיקָרְבִנֵּהּ קֳדָם יְיָ וִיכַפַּר
עֲלַהּ וְתִדְכֵּי מִסּוֹאֲבַת
דְּמַהָא דָּא אוֹרַיְתָא
דְּיָלְדְתָא לִדְכוּרָא אוֹ
לִנְקוּבְתָּא: ח וְאִם לָא תַשְׁכַּח
יְדַהּ כְּמִסַּת אִמְּרָא וְתִסַּב

תו"א וטמאה זבחים לז לח נדה לז לח. וששים יום כריתות י. וששת ימים שם כב. ובמלאת
כזיר סד. לבן נדה יז. או לבת כריתות ח. כבש בן שם כו. ובן יונה כריתות כח. והקריבו זבחים יט סנהד' פג. וטהרה נדה יט לח. זאת תורת נדרים לה כריתות ט נדה מ.

בעל הטורים

(ו) ובן יונה או תור. בכ"מ מקדים תורים לבני יונה חוץ מכאן לפי שאינו מביא אלא אחד שאם ימצא יונה לא יקח תור לפי שבן זוגו מתאבל עליו ואינו מזדווג לאחר: (ז) ממקר. חסר. אותיות מרקם וסמיך ליה וטהרה רמז כתמים הבאים מרקם טהורים: וטהרה ממקר דמיה. בגימ' חמשה מיני דמים טמאים בה: ממקור. ב'. הכא ואידך ה' ממקור ישראל. דורש מכאן שברכת חתנים בעשרה משום דכתיב וטהרה ממקר דמיה איזו דמים טהורים הוי אומר דם בתולים אלמא דאיירי בחתן: דמיה. ג'. ממקור דמיה. והיא גלתה את מקור דמיה. וגלתה הארץ את דמיה ולא תכסה עוד על הרוגיה דאיתקש ג"ע לש"ד כדכתיב כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה:

רש"י

יום ארוך ח שטבלה לסוף שבעה ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים שלמחר תביא את כפרת טהרתה: (ז) והקריבו. (זבחים יט. סנהד' פג) ללמדך שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא א' מהם ט ואי זה הוא זה חטאת שנא' וכפר עליה הכהן וטהרה מי שהוא בא לכפר י בו הטהרה תלוייה: וטהרה. מכלל שעד כאן כ קרוייה

שפתי חכמים

שהאי לא תגע אזהרה לנגיעה ממש דהא מותר ליגע בתרומה מיד אחר טבילה דהא היא טבלה מיד אחר ז' ימים וטבול יום מותר ליגע בתרומה אלא אזהרה לאכילה היא: ח פי' אין להקשות דהא תרומה מותר באכילה בהערב שמש ולמה תהא אסורה באכילה מסוף שבעה ואילך. ומתרץ לפי שזו טבולת יום ארוך וכו' עד יום ארבעים שמקריבים בו קרבנות של לידה ובשקיעת החמה שלפני יום הארבעים מותרת לאכול בתרומה: ט דק"ל דהיה לו לכתוב והקריבם דהא ב' קרבנות יש ללידה כבש בן שנתו ובן יונה או תור אלא ללמדך וכו': י שבכ"מ כתיב אלל חטאת וכפר עליו הכהן ונסלח לו. והא דהביא רש"י קרא זה שבסוף הפרשה ולא הביא קרא הנאמר קודם לכן וכפר עליה וטהרה. י"ל דמקרא זה לאו הוכחה דחטאת בא לכפרה דלמא העולה בא לכפרה אבל מקרא זה מוכח ספיר שהרי כתיב ואחד לחטאת וגו' משמע דחטאת בא לכפרה. ועי"ל משום שהקדים עולה לחטאת ולא הקדים אלא להסמיך וכפר לחטאת ללמד שהכפרה תלויה בחטאת: כ דעת רש"י בזה שלא תקשה לך על מה דפירש שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא אחד מהם וכו' א"כ משמע דוקא קדשים אסורים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) וטהרה ממקור דמיה. מאי קאמר והלא אפי' רואה כל ימי טהרה דמיה טהורין ואפי' את"ל אדמי טומאה קאי מ"מ

פירוש לתורת אלהים

וְטָמְאָה זָאל זִיא צְוֵויי וָואכֶן טָמֵא זַיין וִוי אַנִדָּה אוּנ נָאךְ דִי צְוֵויי וָואכֶן וְשִׁשִּׁים זָאל זִיא זוּמֶען זֶעקְס אוּנ זֶעכְצִיג טֶעג אוֹיף אִיר רֵיין בְּלוּט וִוי דִיא דְרַייא אוּנ דְרַייסֶג טֶעג וָואס בַּיי אַזָכָר: (ו) וּבִמְלֹאת אוּנ אַז עֶס וֶועט זִיךְ אוֹיס לָאזֶן יְמֵי אִירֶע רֵיינֶע טֶעג לְבֵן צוּ דֶעם גִיבֶּארִין פוּן אַזוּהְן אוֹ אָדֶר לְבַת צוּ דֶעם גִיבֶּארִין פוּן אַטָאכְטֶר וֶועט זִיךְ אוֹיס לָאזֶן זֶעקְס אוּנ זֶעכְצֶג טָאג תָּבִיא זָאל זִיא בְּרֶענְגֶן כֶּבֶשׂ אַשָׁאף בֶּן שְׁנָתוֹ וָואס אִיז אַלְט אַיָאר פַר אַקָרְבָּן עוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוּנ אַיוּנְגֶע טָאוּבּ אוֹ תּוֹר אָדֶר אַאַלְטֶע טָאוּבּ לְחַטָּאת פַאר אַחַטָּאת אֶל פֶּתַח צוּ דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן צוּם כֹּהֵן: (ז) וְהִקְרִיבוֹ אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אִים מַקְרִיב זַיין פַר גָאט וְכִפֶּר אוּנ זָאל פַאר גֶעבְּן אוֹיף אִיר וְטָהֲרָה אוּנ זִיא זָאל זַיין רֵיין מִמְּקוֹר פוּן קְוָואל דָמֶיהָ אִיר בְּלוּט. (דִי גְמָרָא זָאגְט בְּשָׁעַת דִי אִשָּׁה גֵייט שְׁוֶוער צוּ קִינְד טוּט זִיא אַיין שְׁבוּעָה זִיא זָאל זִיךְ מֶער נִיט בַּהֶעפְטֶן צוּ אִיר מַאן דְרוּם הָט דִי תּוֹרָה גְזָאגְט זִי זָאל בְּרֶענְגֶן אַקָרְבָּן אוֹיף דֶר שְׁבוּעָה) זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת דָס אִיז דָם לֶערְנוּנְג

מצות השם

(קסח) וְתָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ וגו׳. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אַיין אִשָּׁה הָאט גִיבּוֹרְעֶן אַיין זוּן אָדֶר אַיין טָאכְטֶר דַארְף זִיא בְּרֶענְגֶן אַיין שֶׁעפְּלִי פַאר אַקָרְבָּן עוֹלָה אוּנ אַיין טָאוּבּ אוּנ אַטֶערְקִיל טָאוּבּ פַר אַחַטָּאת אוּנ דִי אִשָּׁה וָואס זִיא וֶועט נִיט פַר מָאגֶן אוֹיף קֵיין שֶׁעפְּלִי זָאל זִי בְּרֶענְגֶן צְוֵויי טָאוּבְּן אַיינְס פַר אַיין עוֹלָה אוּנ אַיינְס פַר אַחַטָּאת דֶעמָאלְט וֶוען עֶס לָאזְט זִיךְ אוֹיס אִירִי רֵיינֶע טֶעג דְהַיְינוּ אַיין אוּנ פֶערְצִיג טָאג פוּן אַזָכָר אוּנ אַיין אוּנ אַכְצִיג טָאג פוּן אַנְקֵבָה אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בִּזְמַן הַבַּיִת:

וְלָקְחָה שְׁתֵּי־תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה
אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר
עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֵרָה׃ פ יג א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃
ב אָדָם כִּי־יִהְיֶה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת
אוֹ־סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר־
בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל־אַהֲרֹן

אונקלוס

תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין
בְּנֵי יוֹנָה חַד לַעֲלָתָא וְחַד
לְחַטָּאתָא וִיכַפַּר עֲלַהּ
כַּהֲנָא וְתִדְכֵּי׃ א וּמַלִּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן
לְמֵימָר׃ ב אֱנָשׁ אֲרֵי יְהֵי
בִּמְשַׁךְ בִּסְרֵהּ עַמְקָא אוֹ
עַדְיָא אוֹ בַהֲרָא וִיהֵי
בִמְשַׁךְ בִּסְרֵהּ לְמַכְתָּשׁ
סְגִירוּ וְיִתְּתֵי לְוָת אַהֲרֹן

תו"א ולקחה כריתות כח. וכפר יבמות עד סנהדרין פג זבחים יט: אדם כי תריות י ערכין ג נדה מד: והובא אל סנהדרין לד נדה כ:

רשב"ם

(ח) ומהרה. לאכול קדשים. כך פירשו חכמים. כי מחוסר כפורים הוא אוכל תרומה מבערב. כשהעריב שמשו. אבל בקדשים אינו אוכל עד לאחר כפרה: (ב) אדם כי יהיה בעור בשרו. כל פרשיות נגעי אדם ונגעי בגדים ונגעי בתים ומראותיהן וחשבון הסגרם ושערות לבנות ושער שחור וצהוב אין לנו אחר פשוטו של מקרא כלום ולא על בקיאות דרך ארץ של בני אדם אלא המדרש של חכמים וחקותיהן וקבלותיהן מפי החכמים הראשונים הוא העיקר: כי יהיה בעור בשרו. לפי שלפנינו יאמר כי יהיה בו נגע בראש או בזקן הוצרך כאן לומר בעור בשרו: שאת. לשון גובה. שאינה לבנה כל רך כבהרת. אבל הבהרת לבנה

שפתי חכמים

ולא תרומה ולעיל פירש בכל קודש לרבות תרומה שגם היא אסורה באכילה ל"פ וטהרה נכלל שעד כאן קרויה טמאה וע"כ טומאה זו לענין לאסור בקדשים מיירי שהרי תרומה מותרת לאכול מהערב שמש של יום ארבעים ואילך מכלל דבקדשים אסורה עד אחר כפרתה ל"פ לאכול בקדשים: ל ר"ל לענין קריאת התורה שהקורא בתורה יקרא מלת עולה תחלה אבל להקרבה וכו'. והא דלא פירש זה לעיל דכתיב תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת משום דלעיל דין הוא שתקדים לפי שמדבר בעשירה שמביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת ואפי' להקרבה עולה קודמת דכבש חשוב יותר אבל כאן בעניה שמביאה שתי תורים או שני בני יונה שכיהם שוין ה"א שגם להקרבה עולה

רש"י

טמאה: (ח) אחד לעולה ואחד לחטאת. לא הקדימה הכתוב אלא למקראה ל אבל להקרבה חטאת קודם לעולה כך שנינו בזבחים בפ' כל התדיר (זבחים כט): (ב) שאת או ספחת וגו'. (נגעים פ"א) שמות נגעים הם ולבנות זו מזו: בהרת. הברבורות טיי"ר בלעז וכן (איוב לז) בהיר הוא בשחקים: אל אהרן וגו'. גזירת הכתוב הוא שאין

דעת זקנים מבעלי התוספות

לא היה לו להזכיר דמיה כי אין הדבר תלוי בדמים דאפילו בלידה יבישתא טמאה. וי"ל דהכי קאמר וטהרה מדין מקור דמיה שדינם להיות טמאים ואע"ג דקי"ל בדמי טהרה שייך לומר בו לשון וטהרה לפי שלא היתה אוכלת בתרומה ובקדשים: (ח) וכפר עליה הכהן. יש לפרש לשון נקיון כמו ההוא דכפר ידיה בגלימא דחבריה וכן וכפר על המטהר דמצורע וכן וכפר על הבית דנגעים וכן וכפר עליו דגבי זב דבכל אלו לאו כפרה ממש דחטא שייך בהו אע"ג דעל עבירות נגעים באין מ"מ הא איכפר בנגעים ויולדת אע"פ שאמרו רז"ל שחוטאת בשעה שכורעת לילד נודרת שלא תזקק עוד לבעלה מ"מ לפי

ליקוטי יוסף

(ב) אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וגו'. **דער באר מים חיים** שרייבט די גמרא זאגט ווען אַרייכער אונ אַאָרעמער קומען אויף דעם הימל צום מִשְׁפָּט, פרעגט מען דעם רייכין פאר וואס האסטו ניט גלערונט תּוֹרָה, אוב ער זאגט ווייל איך בין געווען רייך אונ האב גהאט פיל געשעפטין האב איך קיין צייט גהאט צו לערנען תּוֹרָה, זאגט מען צו אים דוא ביזט ניט געווען רייכער פון רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם, זיין פאטער האט אים געלאזין אַירושה טויזענד שטעט אונ טויזענד שיפען, אונ ער פלעגט נעמען אזעקיל מעהל אויף די פלייצעס אונ פלעגט גיין אין דיא יְשִׁיבוֹת לערנען תּוֹרָה, אונ אויב איינר זאגט איך בין געווען שיין האט דר יֵצֶר הָרָע מיך אנגירעט צו זְנוּת, זאגט מען צוא אים דוא ביזט דאך ניט געווען שענר פון יוֹסֵף, וואס פוטיפרע האט אים אן גרעט צו זְנוּת אונ ער האט ניט געזינדיגט, זעהן מיר פון די **גמרא** ווען הקב"ה גיט צו איינעם אַמַּתָּנָה רייכקייט אדר שיינקייט אדר אנדרע מַעֲלוֹת ווענן זיי צו אים געגעבן געווארן נאר ער זאל מיט זיי דינען צו הקב"ה, ער זאל האבין פון דיא מַתָּנָה עוֹלָם הַזֶּה אונ עוֹלָם הַבָּא, אז ער וועט זיין רייך וועט ער קענען אום געבען געל"ד אויף תּוֹרָה אונ מִצְוֹת צְדָקָה גְמִלּוּת חֲסָדִים, אז ער איז שיין, וואנדערין מענטשין אויף דיא מייסטערשאפט פון הקב"ה אז ער האט בשאפן אזוי אשיינעם מענטש, אונ ער אליין דארף געבן אלוב צו הקב"ה פאר דיא שיינקייט וואס הקב"ה האט אים געגעבען, אונ אז הקב"ה האט גשענקט אמענטשין חָכְמָה, דארף ער מיט די חָכְמָה לויבן צו הקב"ה אונ בענוצן די חָכְמָה צו דיא תּוֹרָה, אונ אז הקב"ה האט געגעבן צו איינעם אשיינע שטימע צום

פירוש לתורת אלהים

וויא אזוי דיא גיווינגערן זאל זיך נוהג זיין לַזָּכָר אז זיא געווינט אַזָכָר אוֹ לַנְּקֵבָה אדר אנקבה: (ח) וְאִם אוב זיא וועט ניט פר מאגן צו קופן אלעמלי וְלָקְחָה זאל זיא נעמן שְׁתֵּי צוויי אלטע טאהבין אוֹ אדער צוויי יונגע טאהבן אֶחָד איינס זאל זיין אעולה אונ איינס זאל זיין אחטאת וְכִפֶּר אונ דער כֹּהֵן זאל אויף איר מכפר זיין וְטָהֵרָה אונ זיא זאל זיין ריין: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ גאט האט גרעט צו משה אונ צו אַהֲרֹן לֵאמֹר צו זאגן: (ב) אָדָם אמענטש כִּי יִהְיֶה אז עס וועט זיין בְּעוֹר אין דיא הויט בְּשָׂרוֹ פון זיין לייב שְׂאֵת איין גשווילעכץ אוֹ אדר סַפַּחַת איין בהעפטונג אוֹ אדר בַהֶרֶת איין פלעק דאס ווענען אזעלכע נְגָעִים אונ איינס פון דעם אנדערן איז ווייסר וְהָיָה אונ עס וועט זיין בְעוֹר אין הויט בְּשָׂרוֹ פון זיין לייב לְנֶגַע צו איין פלאג צָרַעַת פון קרעץ וְהוּבָא זאל ער ווערן

מצות השם

(קסט) נאָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וגו'. דאס איז דיא מִצְוָה אז איינער האט דיא נֶגַע טאר ער זיא ניט אפ גאלין ביז דער כֹּהֵן זעהט אונ דיא מִצְוָה גייט אן סייא בייא זְכָרִים אונ סייא בייא נְקֵבוֹת:

הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים:
ג וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־
הַבָּשָׂר וְשֵׂעָר בַּנֶּגַע הָפַךְ לָבָן
וּמַרְאֵה הַנֶּגַע עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ
נֶגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמֵּא
אֹתוֹ: ד וְאִם־בַּהֶרֶת לְבָנָה הִוא

כָּהֲנָא אוֹ לְוָת חַד מִבְּנוֹהִי
כָּהֲנַיָּא: ג וְיֶחֱזֵי כָהֲנָא יָת
מַכְתָּשָׁא בִּמְשַׁךְ בִּסְרָא
וְשֵׂעָר בְּמַכְתָּשָׁא
אִתְהֲפִיךְ לְמִחְוַר וּמֶחֱזֵי
מַכְתָּשָׁא עֲמִיק בִּמְשַׁךְ
בִּסְרֵהּ מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא
הוּא וְיֶחֱזֵנֵּהּ כָּהֲנָא וִיסָאֵב
יָתֵהּ: ד וְאִם בַּהֲרָא חִוָּרָא

ת"א ואם בהרת. שבועות ו:

רשב"ם

היא כדכתיב בהיר הוא בשחקים ונראית עמוקה יותר (מבהרת) [צ"ל מעור] כמראה חמה עמוקה מן הצל: ספחת. טפילה לשאת. או טפילה לבהרת. תולדת שאת. וגם יש תולדה לבהרת להצטרף עמה כדכתיב ספחני נא אל אחת הכהונות. לשון טפילה וצירוף. כך פירשו חכמים: (ג) ומראה הנגע עמוק. לבן.

רש"י

טומאת נגעים וטהרתן מ אלא ע"פ כהן (ת"כ): (ג) ושער בנגע הפך לבן. מתחלה שחור והפך ללבן בתוך הנגע ג ומעוט שער ם שנים (ת"כ): עמוק מעור בשרו. (ת"כ) כל מראה לבן עמוק הוא ע כמראה חמה עמוקה מן הצל: וטמא אותו. יאמר לו טמא אתה פ ששער לבן

שפתי חכמים

קודמת הואיל והקדימה וכו' ל"פ לא הקדימה הכ' וכו': מ דעת רש"י הכי לפי שכ' בסמוך והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים נ"ל למכתב אחד וגם מבניו הכהנים לא היה לו למכתב רק ואל בניו אלא אחד בא לרבות אף שאר אדם שאם היה הכהן עם האדם מראה לאדם שהוא יודע סימני טומאה אע"פ שאינו כהן ומה דכתיב בתר הכי מבניו הכהנים ללמד אעפ"י שכהן לא ידע סימני הטומאה אלא נריך להראות לת"ח אף שאינו כהן מ"מ אינו רשאי הת"ח לאמר זה סימן טומאה וזה סימן טהרה אלא הוא ילמד לכהן דין טומאה וטהרה כדי שהכהן יאמר לאדם שהנגע בו טהור אתה או טמא ועי"ז פרש"י גזירת הכ' כו': נ מל' שפירש"י בתוך הנגע לומר לך אל תסבור לו' הפך לבן אם כשיש שער לבן סמוך לנגע סימן טומאה הוא. ל"פ לך דוקא כשהן בתוך הנגע וגם שלא תאמר אם נהפכו ללבן קודם שיהי' בו נגע סימן טומאה הוא ל"פ בתוך הנגע. ותו קשה לרש"י כיון דכתיב קרא בתוך הנגע לומר דוקא שקדם הנגע לשער לבן לנגע טהור ס"מ דלפעמים אף בלא נגע השער נהפך ללבן וא"כ כשנהפך השער ללבן בתוך הנגע לא יהא טמא דלמא שלא מחמת הנגע נהפך ללבן ודלמא קרה לו שום מקרה שנהפך. ועז"פ ומיעוט שער שנים וכיון ששני שערות נהפכו ללבן בודאי אין זה מקרה כי אם מחמת הנגע הוא דכל דבר שהוא הרבה אינו מקרה ודוק כ"ל: ס (הרא"ם) לא ידעתי מנ"ל לרז"ל ששער מורה על רבוי שערות וכו' וע' בתוי"ט פ"ד דנגעים: ע דהא כתיב ומראה הנגע וכו' משמע דמראה נראה שעמוק מבשרו ולא שהנגע ממש עמוק מבשרו ולמה נראה ימראה לבן עמוק י"ל משום שעיקר ראיה של אדם בשחור שבעין וכשרואה על דבר שיש בו שחור ולבן כגון חמה שהיא לבנה וצל שחור נראה לו שהשחור קרוב לו יותר מהלבן משום דשחור שבעין מקבל הראות מדבר שחור יותר מדבר לבן: פ כלו' ולא

דעת זקנים מבעלי התוספות

פשטיה דקרא לא משמע שיהא קרבנה בא על חטא ואין וכפר אלא נקיות כמו וחטאת את הבית: (ג) ושער בנגע. פי' שער שחור שהיה בו קודם שנולד בו הנגע ונהפך ללבן טמא הוא שהשער שנתלבן סימן הוא שנחלש הבשר שהנגע ממית הבשר כדכתיב גבי מרים אל נא תהי כמת וגם הזקנים כשנחלשים שער שלהם מתלבן אבל אם השער לבן קדמה לנגע אז אינו סימן טומאה שהרי לא נתלבן מחמת הנגע וכן אז"ל בהרת קודמת לשער לבן טמא שער לבן קודם לבהרת טהור:

פירוש לתורת אלהים

גיבראכט אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן צוּ אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אָדֶר צוּ אֵיינֶם פוּן זַיינֶע זִיהְן דִיא כֹּהֲנִים: (ג) וְרָאָה אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זֶעהְן דִיא נֶגַע וָואס זִיא אִיז בְּעוֹר אִין הוֹיט הַבָּשָׂר פוּן דֶעם לַייבּ וְשֵׂעָר אוּנ הָאר בַּנֶּגַע אִין דֶר נֶגַע הָפַךְ הָט פַּר קֶערְט לָבָן וַוייס דְהַיְינוּ זַיי זֶענֶען פְרִיעֶר גֶוֶוען שְׁוַוארְץ אוּנ הַיינְט זֶענֶען זַיי וַוייס וּמַרְאֵה הַנֶּגַע אוּנ דָם גְשְׁטַאלְט פוּן דֶר נֶגַע עָמוֹק אִיז טִיפֶר מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ פוּן דֶער הוֹיט פוּן זַיין לַייבּ דְהַיְינוּ דִיא מַרְאֶה פוּן דֶער נֶגַע אִיז וַוייסֶער פוּן דֶער הוֹיט אוּנ אַז וַוייס מִיט שְׁוַוארְץ זֶענֶען בַּיי אַנַנְדֶר וַוייזְט אוֹם דִי וַוייסֶע מַרְאֶה טִיפֶר פוּן דֶר שְׁוַוארְצֶער מַרְאֶה נֶגַע צָרַעַת הוּא דָאס אִיז אַפְּלָאג פוּן צָרַעַת וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל דָאס זֶעהְן וְטִמֵּא אוֹתוֹ זָאל עֶר אִים טָמֵא מַאכֶן עֶר זָאל אִים זָאגֶן דוּ בִּיסְט טָמֵא: (ד) וְאִם אוּנ אוֹבּ עֶס אִיז בַּהֶרֶת אֵיין וַוייסֶר פְלֶעק אִין דֶר הוֹיט פוּן זַיין פְלֵייש וְעָמוֹק אוּנ דָם גִישְׁטַאלְט פוּן דֶר נֶגַע

ליקוטי יוסף

זִינֶגֶען, דַארְף עֶר זִינְגֶען פַר הקב"ה, דַאוְונֶען פַר דֶעם עָמוּד, אוּנ אוֹבּ דֶר מֶענְטְשׁ דִינְט נִיט צוּ הקב"ה מִיט דִי מַעֲלוֹת, נָאר פַרְקֶערְט עֶר זִינְדִיגְט מִיט זֵיי, פַרְצַייטְן וֶוען יוּדְן זֶענֶן גֶוֶוען אִין דֶר מִדְבָּר אוּנ אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָט הקב"ה דֶעם מֶענְטְשׁ בַּאלְד גִשְׁטְרָאפְט וְוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת, וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט הָאבֶן אוֹיף זַיין הוֹט אַהוֹיכֶע מַכָּה, ווַייל עֶר אִיז בַּיי זִיךְ גְרוֹיס גֶוֶוען וֶועגֶן דִי מַעֲלוֹת וָוס הקב"ה הָאט אִים גֶגֶעבֶּן, דְהַיְינוּ וֶועגֶן דִי מַעֲלָה פוּן חָכְמָה, אָדֶר סַפַּחַת, וֶועגִין אַמַעֲלָה פוּן רַייכְקַייט אָדֶר יִחוּס וָוס אִיז גֶוֶוען בַּהֶעפְט צוּ אִים, אָדֶער בַּהֶרֶת וֶועגֶן אַמַעֲלָה פוּן שֵׁיינְקַייט, אָדֶר וֶועגֶן אַנְדֶרֶע מַעֲלוֹת אִיז עֶר בַּיי זִיךְ גְרוֹיס גֶוֶוען וֶועלֶן קוּמֶן אוֹיף אִים נְגָעִים עֶר זָאל גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶן מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, דְרִיבֶּר דַארְף דֶער כֹּהֵן אִים פַארְשְׁלִיסֶן אוֹיף זִיבֶּן טֶעג, אִין דִי זִיבֶּען טֶעג וֶועט עֶר טָאן תְּשׁוּבָה וֶועט עֶר גֶהֵיילְט וֶוערֶן:

נָאךְ אַפְּשַׁט אִיז אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ וגו'. שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָט גֶזָאגְט נָכוֹנוּ לַלֵּצִים שְׁפָטִים, פַר דִי רְשָׁעִים אִיז גְרֵייט יִסוּרִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָט גְזָאגְט אֵיידֶר אִיךְ הָאבּ בֶּעשַׁאפֶן דֶעם מֶענְטְשׁ הָאבּ אִיךְ אָנְגֶעגְרֵייט פוּן פַארְנֶעמְוֶועגֶן יִסוּרִים ווַייל אִיךְ וַוייס אַז עֶר הָאט אֵיצֶר הָרָע אוּנ עֶר וֶועט גֶעווֹיִס זִינְדִיגֶען אוּנ אִיךְ וֶועל אִים דַארְפֶן שְׁטְרָאפֶן מִיט יִסוּרִים. לְמָשָׁל אִין גַאס אִיז גֶוֶוען צוּ פַרְקוֹיפֶן אַקְנֶעכְט, נָאר מֶענְטְשִׁין הָאבֶן גְזָאגְט אוֹיף אִים עֶר אִיז אַשְׁלֶעכְטֶר, אֵיינֶער אִיז גְקוּמֶן קוֹיפֶן דֶעם קְנֶעכְט אוּנ עֶר הָט גְהַאלְטֶען אִין הַאנְד שְׁטַארְקִי שְׁטְרִיק אוּנ קַאנְטְשׁוּקֶס, עֶר הָאט דֶעם קְנֶעכְט גְקוֹיפְט אוּנ הָט אִים גְנוּמֶן צוּ זִיךְ אַהֵיים, אִין עֶטְלִיכֶע טֶעג שְׁפֶּעטֶר הָט דֶר קְנֶעכְט גְזִינְדִיגְט צוּם בַּעַל הַבַּיִת, הָאט דֶר בַּעַל הַבַּיִת אִים גֶעבּוּנְדְן מִיט דִיא שְׁטְרִיק אוּנ הָאט אִים

בְּע֣וֹר בְּשָׂר֗וֹ וְעָמֹק֙ אֵין־מַרְאֶ֣הָ מִן־הָע֔וֹר וּשְׂעָרָ֖ה לֹא־הָפַ֣ךְ לָבָ֑ן וְהִסְגִּ֧יר הַכֹּהֵ֛ן אֶת־הַנֶּ֖גַע שִׁבְעַ֥ת יָמִֽים׃
ה וְרָאָ֣הוּ הַכֹּהֵן֮ בַּיּ֣וֹם הַשְּׁבִיעִי֒ וְהִנֵּ֤ה הַנֶּ֙גַע֙ עָמַ֣ד בְּעֵינָ֔יו לֹא־פָשָׂ֥ה הַנֶּ֖גַע בָּע֑וֹר וְהִסְגִּיר֧וֹ הַכֹּהֵ֛ן שִׁבְעַ֥ת יָמִ֖ים

הִיא בִּמְשַׁךְ בִּסְרֵהּ וְעַמִּיק לֵית מֶחֱזַהָא מִן מַשְׁכָּא וּשְׂעָרַהּ לָא אִתְהֲפֵיךְ לְמֶחֱוַר וְיַסְגַּר כַּהֲנָא מַכְתָּשָׁא שִׁבְעָא יוֹמִין׃
ה וְיֶחֱזְנֵהּ כַּהֲנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְהָא מַכְתָּשָׁא קָם כַּד הֲוָה לָא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא בְּמַשְׁכָּא וְיַסְגְּרִנֵּהּ כַּהֲנָא שִׁבְעָא

רשב"ם

ועמוק אין מראהו. שאינו לבן כאחר ממראות נגעים המפורש במס' נגעים:

בעל הטורים

(ה) והנה הנגע. ל' והנה נופל על דבר שלא נודע קודם לכן כמו ככאן

רש"י

סימן טומאה הוא גזירת הכתוב: (ד) ועמוק אין מראה. לא ידעתי צ פירושו: והסגיר. יסגירנו בבית אחד ק ולא יראה עד סוף השבוע ויוכיחו סימנים עליו: (ה) בעיניו. במראהו ר ובשיעורו הראשון: והסגירו שנית. הא אם

שפתי חכמים

פיטמא אותו בידים בשום טומאה מאבות הטומאות וז"ש רש"י שפער לבן סי' טומאה וכו': צ משום דקשה לו כיון דבהרת לבנה היא למה אינה עמוקה מן העור דהא כל מראה לבנה עמוקה מן השחור כמו שפירשתי ומשום קושיא זו לא ידע רש"י לפרש טעמא דקרא כן פירש הרמב"ן ז"ל. והרמב"ן ז"ל תיקן קושיא זו לפי פירושו שפירש דעת רש"י ז"ל: ק פי' שיסגיר את בעל הנגע ונמלא שגם הנגע נסגר לא שיכסה הנגע כל שבעה: ר ומה דפרש"י עוד ובשיעורו הראשון לא שפי' זה על בעיניו אלא מה דכתיב בקרא לא פשה הנגע אלא שעדיין בשיעורו הראשון הוא. וא"ת מה לריך לפרש זה הא כתיב בהדיא לא פשה הנגע ועוד על הקרא היה לו לפרש לא פשה ובשיעורו הראשון ועוד קשה מה דפירש רש"י והסגירו שנית הא אם פשה וכו' פשיטא מדכתיב והנה לא פשה והסגירו וכו' משמע הא פשה טמא מוחלט הוא. וי"ל דדעת רש"י בזה לומר כך לריך לדייק שהוא במראה הראשון וגם בשיעורו הראשון שלא פשה הנגע אז לריך להסגיר שנית ועדיין לא טמא מוחלט הא אם פשה טמא מוחלט הוא אבל לא תדייק בעיניו דוקא שהוא במראה הראשון אז לריך להסגר אבל לא עמד במראה ראשון כגון שהוא מתלבן ביותר טמא מוחלט הוא דזה אין שייך דהא ככר לבן הוא ואין שייך שיהי' מתלבן יותר אלא לדייק דווקא אם עמד במראה הראשון דהיינו בליבון ראשון וגם לא פשה היינו בשיעור ראשון אז לריך להסגיר אבל אם הי' פשה הנגע ועומד בליבון ראשון אז טמא מוחלט הוא אבל אם

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ד) והסגיר. כי אז יכיר הפשיון כי אדם הרואה דבר תדיר בכל יום והוא גדל מעט מעט אינו מבחין בגדולו וגם נת המתין שבעת ימים בשליחות היונה כדי להבחין בחסרון המים וליכא למימר הכא שיעשה סימן סביב הנגע ויבחין בפשיון דשמא בעל הנגע ימחוק הסי' ויעשנו ברחוק כדי שיראה שלא פשה ויטהרנו אבל בנתק עושה סימן מן השער דכתיב והתגלח לפי שהוא סימן שאינו יכול להזדייף: ועמוק. נמצא בתורת כהנים דלכך נאמר ועמוק אין מראה מן העור לגלות על קרא דלעיל שלא תאמר דהא כתיב לעיל עמוק מן העור אז הוא טמא אבל אם הנגע נשוה לבשר לא לכך נאמר ועמוק אין מראה דאפי' אין עמוק נשוה לבשר ונראה בעמוק שהוא כמו לבן גורם טומאה וצריך הסגר וכן יש לפרש גבי שחין דכתיב מתחלה והנה אין מראה שפל מן העור וגו' וטמאו הכהן וכתיב בתריה ושפלה איננה מן העור דמשמע דגורם טומאה וצריך הסגר. וכן יש לישב כל המקראות שבסדר הזה אבל לפרש"י עמוק כמראה חמה עמוקה מן הצל לא ניחא כל כך מיהו משכח ליה באדם גרמוני שהוא לבן ביותר ואז אין נראה הנגע עמוק מן העור כי העור יותר לבן מן הנגע. מר"ם ששמע מאביו הר' יעקב הלוי ז"ל. ולכאורה דוחק הוא דהא אז"ל בהרת עזה כשלג וא"כ היאך יוכל למצוא אדם לבן יותר משלג: (ה) עמד בעיניו. פי' בעיניו של כהן שלפי ראות עיניו של כהן עמד ולא פשה אך לפירש"י דפי' דקאי אנגע היה לו לכתוב עומד בעיניו. ושער שחור. סימן אחר של טהרה. ויש לשאול אם בא זה בלא זה מהו. ואומר הרב בכור שור שזה תלוי בפלוגתא דרבי יונתן ורבי יאשיה למ"ד

ליקוטי יוסף

גשלאגן מיט די קאנטשוקעס, האט דער קנעכט גזאגט צום בעל הבית דו האסט דאך גוואסט אז איך בין שלעכט צו וואס האסטו מיך גקופט, האט דער בעל הבית גזאגט צום קנעכט דו האסט דאך גזעהן ווען איך בין געקומען דיך קויפן האב איך געהאלטין שטריק אונ קאנטשוקעס, צו ווייזין דיר אז דו וועסט צו מיר זינדיגן וועל איך דיך בינדן מיט די שטריק אונ וועל דיך שלאגן מיט די קאנטשוקעס, ביי די מענטשין איז אויך אזוי, באלד ווי דער מענטש איז בשאפן גווארן האט ער גזעהן אויף דער וועלט איז דא בערין אונ לייבין אונ פיל שלעכטע חיות, שלאנגן עגדיסען אונ נאך פיל מזיקין וואס זענען גרייט צו שטראפן מיט זייא די מענטשין וואס זינדיגן. ווי דער מדרש שרייבט איינר איז אמאל גשטאנען נעבין אטייך האט ער גזעהן אגרויסע פראש טראגט אויף זיך אשלאנג אונ זיא שווימט מיט אים איבער דעם טייך, דער מענטש האט זיך גוואונדערט, ער איז געשטאנען נעבין טייך אפאר שעה האט ער גזעהן דיא פראש שווימט צוריק מיט דעם שלאנג

פירוש לתורת אלהים

ווייזט ניט אום טיפר פון דר הוט ושערה אונ די האר פון דר נגע לא איז ניט פר קערט גווארן אויף ווייס איז דר דין אזו והסגיר הכהן זאל דר כהן פר שליסען את הנגע דעם מענטשן וואס ער האט די נגע שבעת ימים אויף זיבן טאג: (ה) וראהו אונ דר כהן זאל אים זעהן אין דעם זיבעטען טאג והנה הנגע אוב דיא נגע עמד בעיניו איז גיבליבן שטיין אין זיין ערשטן גישטאלט וואס זיא איז גיוועין בשעת ער האט אים פר שלאסן לא אונ די נגע איז ניט גרעסר גווארן והסגירו זאל דר כהן פר שליסן אים נאך אויף זיבן טעג אבר אז די נגע איז גרעסר גווארן די ערשטע זיבן טעג איז דר מענטש אטמא ביז די נגע ווערט פר הײלט אונ ער

אונ קומט צום ברעג טייך אונ דר שלאנג קריכט אראפ פון די פראש אונ גייט ווייטער זיין וועג, דער ווייל האט מען געהערט אגעשריי פון די אנדערי זייט טייך אשלאנג האט גטאן אביס צו אמענטש אונ דער מענטש איז געשטארבין, האט ער גזעהן אז הקב"ה האט פיל שלוחים צו שטראפן די זינדיגע, אפילו די פראש אונ דר שלאנג האבין גטאן דעם ווילען פון הקב"ה, רבי פנחס פון צפורי האט גזאגט עס האט אמאל גשטאנען איינר איז גשטאנען אונ האט גגראבן אין די ערד האט ער גזעהן שיינע גראז, האט ער אויסגריסן אביסל גראז אונ האט גמאכט פון זיי אקרון אונ האט גליינט דיא קרון אויף זיין קאפ, דער ווייל איז געקראכן נעבין אים אגרויסע

שֵׁנִית׃ שני ו וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שֵׁנִית וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע
וְלֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן
מִסְפַּחַת הִוא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר׃
ז וְאִם־פָּשֹׂה תִפְשֶׂה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר
אַחֲרֵי הֵרָאֹתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן לְטָהֳרָתוֹ
וְנִרְאָה שֵׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן׃ ח וְרָאָה
הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה הַמִּסְפַּחַת

יוֹמִין תִּנְיָנוּת׃ ו וְיֶחֱזֵי
כַּהֲנָא יָתֵהּ בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה תִּנְיָנוּת וְהָא
עֲמְיָא מַכְתָּשָׁא וְלָא
אוֹסִיף מַכְתָּשָׁא בְּמַשְׁכָּא
וִידַכֵּנֵּהּ כַּהֲנָא עֲדִיתָא
הִיא וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיִדְכֵּי׃ ז וְאִם אוֹסָפָא
תוֹסֵף עֲדִיתָא בְּמַשְׁכָּא
בָּתַר דְּאִתַּחְזִי לְכַהֲנָא
לְדַכוּתֵהּ וְיִתַּחְזֵי תִּנְיָנוּת
לְכַהֲנָא׃ ח וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא
וְהָא אוֹסֵפַת עֲדִיתָא

תו"א כהה כתובות עט: וטהרו מגילה ח:

רש"י

פשה בשבוע ראשון ש טמא מוחלט: (ו) כהה. הוכהה ממראיתו הא אם עמד במראיתו ת או פשה טמא: מספחת. שם נגע טהור: וכבס בגדיו וטהר. הואיל ונזקק להסגר

שפתי חכמים

לא עמד בעיניו כגון שנתמעט בליבון אע"פ דפשה הנגע עדיין לא טמא מוחלט מדלא כתיב או לא פשה דמשמע או זה או זה כך הוא כללא דפירושו של הרא"ם ע"ש באורך. אך מה שהקשה שם למה שנו ג' סימני טומאה הם שער לבן ומחיה ופשיון הא ד' הם ועמד במראיתן. ויש ליישב דלא שנו במשנה אלא אותן סימני טומאה דשבוע ראשון

מפא"כ בעמד במראיתן דשבוע שניה. ודוק כ"ל: ש אע"פ שכל התורה כולה כללות היא שמכלל לאו אתה שומע הן. מפני שהדיוקים יוצאים מזה הם שנים הא אם פשה והא אם העז הולרך לומר שהדיוקא פה אינו אלא אחת הא אם פשה לא הא אם העז שאף אם העז מראיתו כיון שהמראה הראשון ואחרון שניהם מראה טומאה הן עמד בעיניו קרינן ביה. רא"ם: ת כלומר אל תדייק הוכהה ממראיתו אע"פ דפשה הנגע או לא פשה אע"ג דעמד בעיניו אין צריך להסגיר וטהור הוא אלא כך תדייק הוכהה וגם לא פשה או אין צריך להסגיר וטהור הוא דמשמע כהה ולא פשה וגו' הא אם עמד כמראיתו אע"ג דלא פשה או פשה אע"ג דהוכהה צריך להסגיר וטמא הוא כדמשמע בסמוך ואם

דעת זקנים מבעלי התוספות

משמע זה בלא זה ומשמע שניהם כאחד בעי שני סימנין ולמ"ד משמע כל אחד בפני עצמו סגי בחד סימן: (ו) ביום השביעי שנית. משמע שלא יטהר הנגע אא"כ ימעט וכן פירש"י כהה שהוכהה ממראיתו הא אם עמד במראיתו או פשה טמא והלכה רווחת היא כי עמד בעינו בשבוע שנייה אם לא פשה שהוא טהור והכי תנן במס' נגעים ארבע מראות מצטרפות זה עם זה להסגר ולפטור ולהחלט פי' להסגר את העומד בשבוע ראשונה לפטור העומד בשבוע שנייה בסוף וה"ה דאם היה כשלג תחלה ובסוף השבוע כסיד ההיכל דלא חשיב כהה. אלא עומד עד שיתמעט ממראות נגעים. וי"ל דלהכי נקט הכא והנה כהה הא אם עמד במראיתו ממש דטהור אלא לרבותא נקטיה שלא תאמר שאם נשתנה לסיד או מסיד לשלג דכנגע חדש הוא ובעי הסגר כבתחלה קמ"ל דכעומד הוי ופטור. ד"א דלהכי נקט והנה כהה אם נשתנה אפי' שוב פשה לא יטמא לכך נאמר אם כהה הנגע ולא פשה לו' הא אם פשה טמא אפילו כהה שהרי אם פשה תפשה דבתריה אכהה דלעיל קאי: (ז) ונראה שנית. מן הדין היה לו לכתוב

פירוש לתורת אלהים

מוז בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן אונ מוז זיך אָפּ גאלֶן ווי עֶס וֶוערט שְׁטֵיין אין פַּרָשַׁת מְצוֹרָע: (ו) וְרָאָה אונ דֶר כֹּהֵן זָאל זֶעהְן דֶעם מֶענְטְשֶׁן פון דֶר נֶגַע אין דֶעם זִיבֶּטֶן טָאג שֵׁנִית דָאס אַנְדֶערֶע מָאל וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע דיא נֶגַע איז טִינְקֶלֶר גְוָוארֶן פון ווי זיא איז פְרִיעֶר גֶוֶועזן וְלֹא פָשָׂה אונ די נֶגַע הָט זיך ניט גִימֶערְט אין דֶר הוֹט וְטִהֲרוֹ זָאל אים דֶר כֹּהֵן רֵיין מַאכֶן עֶר זָאל אים זָאגֶן דו בִּיסְט טָהוֹר מִסְפַּחַת הִיא דָאס איז אַנֶגַע טָהוֹר וְכִבֶּס אונ עֶר זָאל זיך וַואשֶׁען זַיינֶע קְלֵיידֶער אונ איז טָהוֹר. נָאר ווייל מֶען הָט אים גְמוּזְט פַר שְׁלִיסֶן ווֶערְט עֶר גֶרוּפֶן טָמֵא אונ מוז זיך טוֹבְלֶן אָבֶּר אַקָרְבָּן אונ די אַנְדֶערֶע דִינִים פון אַמְצוֹרָע גֵייט בַּייא אים ניט אָן

ליקוטי יוסף

שְׁלַאנְג הָט עֶר מִיט זַיין שְׁטֶעקֶן גְשָׁאן אַקְלַאפּ דֶעם שְׁלַאנְג אִין קָאפּ אונ הָט אים גֶעהַרְגִית, איז גְקוּמֶען אַמְכַשֵּׁף אונ הָאט גְזֶעהְן דֶער שְׁלַאנְג לִיגְט טוֹט, הָט עֶר גְזָאגְט עֶס וְואנְדֶערְט מִיךְ וֶוער הָאט גְקֶענְט הַרְגִינֶען דֶעם שְׁלַאנְג, הָט דֶר מֶענְטְשׁ גְזָאגְט צוּם מְכַשֵּׁף אִיךְ הָאבּ דֶעם שְׁלַאנְג גֶעהַרְגִית, דֶער מְכַשֵּׁף הָאט אוֹפְגְהוֹבֶּען זַיין קָאפּ אונ הָאט גְזֶעהְן דִיא קְרוֹן פון גְרָאז וָואס זִיא לִיגְט אוֹיף דִי קָאפּ פון דֶעם מֶענְטְשׁ הָט עֶר גְזָאגְט צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ עֶס איז אֶמֶת אַז דוּ הָאסְט גְהַרְגִית דֶעם שְׁלַאנְג, הָאט דֶער מֶענְטְשׁ גְזָאגְט עֶס איז אֶמֶת, הָט דֶר מְכַשֵּׁף גְזָאגְט צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ דוּ קֶענְסְט אַרָאפּ נֶעמִין פון דַיין קָאפּ דִי גְרָאז, הָט דֶער מֶענְטְשׁ גְזָאגְט אִיךְ קֶען אַרָאפְּנֶעמֶן דֶעם גְרָאז פון מַיין קָאפּ. אונ הָאט אַרָאפּגֶענוּמֶן דֶעם גְרָאז פון זַיין קָאפּ, דֶר מְכַשֵּׁף הָט גְזָאגְט צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ דוּא וֶועסְט קֶענֶען צוּ גֵיין צוּא דֶעם שְׁלַאנְג אונ אים אָנְרִירֶן מִיט דֶעם שְׁטֶעקִין, הָט עֶר גְזָאגְט אִיךְ וָועל קֶענֶען, דֶער

אָבֶּר אַז די נֶגַע איז דיא אַנְדֶערֶע וָואך ניט טִינְקְלֶער גְוָוארֶן נָאר זיא הָט גְהַאט אַזוֹ אֵיין מַרְאֶה ווי פְרִיעֶר בְּשַׁעַת מֶען הָאט אים פַאר שְׁלָאסֶן אָדֶער דיא נֶגַע איז גְרֶעסֶר גְוָוארֶן די אַנְדֶערֶע וָואך איז עֶר טָמֵא:
(ז) וְאִם אונ אוֹב פָּשֹׂה מֶערֶן תִפְשֶׂה זיא וֶועט מֶערֶן דיא מִסְפַּחַת אין דֶר הוֹט אַחֲרֵי נָאך הֵרָאֹתוֹ זַיין טָאן ווייזֶן צוּם כֹּהֵן לְטָהֳרָתוֹ צוּ זַיין רֵיינִיקְייט נָאך דֶעם אַז מֶען הָט גְווִיזֶען צוּם כֹּהֵן אונ עֶר הָאט זיא רֵיין גְמַאכְט איז זיא דֶר נָאך גְרֶעסֶער גְוָוארֶן וְנִרְאָה זָאל דָאס נָאך אֵיין מָאל גְווִיזֶן וֶוערֶן צוּם כֹּהֵן: (ח) וְרָאָה הַכֹּהֵן זָאל דֶר כֹּהֵן זֶעהְן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה די מִסְפַּחַת הָט זיך גְמֶערְט אין דֶר הוֹט וְטִמְּאוֹ זָאל דֶער כֹּהֵן אים מַאכֶן טָמֵא עֶר

בָּעוֹר וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן צָרַעַת הִוא׃ פ
ט נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא
אֶל־הַכֹּהֵן׃ י וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
שְׂאֵת־לְבָנָה בָּעוֹר וְהִיא הָפְכָה
שֵׂעָר לָבָן וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי בַּשְׂאֵת׃
יא צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִוא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ

בְּמַשְׁכָּא וִיסָאֵבִנֵּהּ
כַּהֲנָא סְגִירוּתָא הִיא׃
ט מַכְתַּשׁ סְגִירוּ אֲרֵי תְהֵי
בַּאֲנָשָׁא וְיִתֵּתֵי לְוָת
כַּהֲנָא׃ י וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא וְהָא
עֲמָקָא חִוְּרָא בְּמַשְׁכָּא
וְהִיא הֲפָכַת שֵׂעָר לְחִוָּר
וְרֹשֶׁם בִּסְרָא חַיְתָא
בַּעֲמָקְתָא׃ יא סְגִירוּת
עַתִּיקָא הִיא בִּמְשַׁךְ

רשב"ם

(ח) צרעת היא. ומוחלט הוא וישב בדד עד שיתרפא ויביא צפרים: (ט) נגע צרעת. שיהיה מקום הנגע בשר לבן כדכתיב מצורעת כשלג. כך נקרא הנגע כשהוא לבן: (י) ומחית בשר חי. לא כמו בשר מבושל כי אם חי שגדלה חתיכת בשר בתוך הנגע:

בעל הטורים

שהיה סגור עד עתה וכן והנה היא לאה: (ע) כאדם. ד'. הכא ואידך או כאדם אשר יטמא לו. ובוגדים באדם תוסיף. אשר שלט האדם באדם. ובוגדים באדם תוסיף איירי באשה זרה שמפתה האדם עד שישמע לה וזהו אשר שלט האדם באדם שהיא שולטת בו ואם ישמע לה סוף שילקה בצרעת ויטמא כמת: סמיך נגעים ליולדת לומר שכל מי שאינו שומר נדות הולד מצורע (ד"א) והקב"ה אומר לולד אם תטיב

שפתי חכמים

פשה תפשה וגו' ולא כתיב ועמד בעיניו משמע או זה או זה: א כלומר משא"כ במצורע מוסגר שאין בו אחד מכל אלו ומפני שכאן הוזכרו טומאת מצורע מוסגר וטומאת מצורע מוחלט דבשניהם הוזכרה טומאה דבמוסגר כתיב וכבס בגדיו מכלל שהיה טמא וגבי המוחלט כתיב וטמאו הכהן וגו' הודיענו כאן ג"כ ההבדל שביניהם: ב הוצרך לפרש זה מפני שמספחת הוא שם פרטי לנגע טהור הוכרח לפרש שמלת היא שבה אל המספחת הזאת ופירושו שהנגע שהיינו חושבים שהוא מספחת שהוא טהור אינו אלא צרעת שהוא טמא אבל לעיל גבי מספחת היא בודאי אכהרת דלעיל קאי ובהרת הוא שם כולל לכל נגע בהיר א"ם לומר מספחת היא כלומר הבהרת דלעיל ואין צריך רש"י לפרש כלום לעיל. הרא"ם: ג ק"ל דלעיל כתיב נגע צרעת הוא ש"מ דצרעת לשון זכר וכאן כתיב נגע צרעת כי תהיה שהוא לשון נקבה. וע"ז פי' צרעת ל' נקבה ונגע הוא ל' זכר מ"ה לעיל דכתיב נגע צרעת הוא מלת הוא שב על הנגע שהוא ל' זכר: ד דלקמן בפרשה זו כתיב וביום הראות בו בשר חי יטמא משמע אם יש בשר חי טמא הוא אף כשאין הפך שער לבן א"כ מה דכתיב הכא והיא הפכה שער לבן ומחית פירושו הפך שער לבן בלא מחיה או מחיה בלא הפך שער לבן: ה דמרבינן ממה דכתיב נגע צרעת ל"ל למכתב נגע לא היה לו

רש"י

נקרא טמא וצריך טבילה: (ח) וטמאו הכהן. ומשטמאו הרי הוא מוחלט וזקוק לצפרים ולתגלחת ולקרבן א האמור בפ' זאת תהיה: צרעת היא. המספחת ב הזאת: צרעת. לשון נקבה: נגע. לשון ג זכר: (י) ומחית. שנימינ"ט בלעז שנהפך מקצת הלובן שבתוך השאת למראה בשר אף הוא סימן טומאה שער לבן בלא מחיה ומחיה בלא שער לבן ד ואע"פ שלא נאמרה מחיה אלא בשאת אף בכל המראות ותולדותיהן ה הוא סימן טומאה: (יא) צרעת נושנת היא. מכה ישנה היא תחת המחיה וחבורה זו נראית בריאה

דעת זקנים מבעלי התוספות

שלישית דלגבי ראיות הוא שלישית: (ח) צרעת היא. גבי צרעת כתיב היא לשון נקבה אך כשהוא כתוב גבי נגע הוא לשון זכר: (יא) צרעת נושנת. כאן לא דקדק רש"י ז"ל כל הצורך ובתורת כהנים מסיק שער לבן סימן טומאה ומחיה סימן טומאה מלמד שמטמאה

ליקוטי יוסף

מֶענְטְשׁ אִיז צוּגַנְאנְגֶן צוּם שְׁלַאנְג אוּנ וִוי עֶר הָט אִים אָנְגֶערִירְט מִיט זַיין שְׁטֶעקִין אִיז עֶר צוּפַאלֶן גִיוָוארֶען אוֹיף שְׁטִיקֶער, דֶער מְכַשֵּׁף מִיט דֶעם שְׁלַאנְג מִיט דֶעם גְרָאז זֶענֶן גְוֶועזֶן דִיא שְׁלוּחִים פוּן הקב"ה דֶער מֶענְטְשׁ זָאל גֶהַרְגֶעט וֶוערֶען פַאר זַיינֶע זִינְד. רבי ינאי אִיז אַמָאל גֶזֶעסִין גֶעבִּין טוֹיעֶר פוּן שְׁטָאט אוּנ הָאט גֶעלֶערוּנְט הָאט עֶר גֶזֶעהֶן אַשְׁלַאנְג גֵייט מִיט גְרוֹיס כַּעַס אוּנ וִויל אַרַיינְגֵיין אִין שְׁטָאט, הָאט רַבִּי יַנַּאי אַוֶועק גִיָאגְט דֶעם שְׁלַאנְג פוּן דִיא זַייט אִיז עֶר גֶקוּמֶען פוּן דִיא אַנְדֶערִי זַייט אוּנ אִיז אַרַיין גֶגַאנְגֶען אִין שְׁטָאט, הָט רַבִּי יַנַּאי גִיזָאגְט דֶער שְׁלַאנְג אִיז גֶעוִוים גְשִׁיקְט גֶוָוארֶען פוּן הקב"ה, דֶער וַוייל הָט מֶען גֶהֶערְט אַגֶעשְׁרֵייא אִין שְׁטָאט אַשְׁלַאנְג הָאט גֶעטָאן אַבִּיס צוּא אַמֶענְטְשׁ אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ אִיז גְשְׁטָארְבִּין. רבי אלעזר אִיז אַמָאל גֶזֶעסִין אִין בֵּית הַכִּסֵּא, אִיז גֶקוּמֶען אַגוֹי פוּן רוֹם אוּנ הָט אַרוֹיס גֶטְרִיבֶּען דֶעם רַבִּי אֶלְעָזָר פוּן בֵּית הַכִּסֵּא אוּנ עֶר הָאט זִיךְ גֶעזֶעצְט אוֹיף זַיין אָרְט, אִיז גֶקוּמֶען אַשְׁלַאנְג אוּנ הָט אִים גֶטָאן אַבִּיס אוּנ עֶר אִיז גְשְׁטָארְבֶּען. רַבִּי אֶלְעָזָר אִיז אַמָאל גְשְׁטַאנְגֶען גֶעבִּין יַם פוּן קְסָרִין הָט עֶר גֶזֶעהֶן אַגְרוֹיסֶער בֵּיין פוּן אַמֶענְטְשְׁלִיכֶן פוּס לִיגְט אוֹיף דִיא עֶרְד, הָט עֶר אוֹיפְגֶעגְרָאבֶּן אַבִּיסוּל עֶרְד אוּנ הָט דֶעם בֵּיין בַּהַאלְטֶען אִין דִי עֶרְד, אִיז דֶער בֵּיין צוּרִיק אַרוֹיס פוּן דִי עֶרְד, הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גְזָאגְט גֶעוִויס וֶועט עֶפֶּעס גְטָאן וֶוערֶען מִיט דֶעם בֵּיין, אִין עֶטְלִיכֶע טֶעג שְׁפֶּעטֶער אִיז אוֹיף דֶעם אָרְט גֶגַאנְגֶען אַשְׁלִיחַ פוּן רוֹם הָט דֶר בֵּיין זִיךְ אַרַיינְגֶעדְרֵייט צְווִישֶׁען זַיינֶע פִּיס אוּנ עֶר אִיז גֶפַאלֶן אוּנ גְשְׁטָארְבֶּן, הָט מֶען גֶעזוּכְט אִין זַיינֶע קְלֵיידֶער הָט מֶען גֶפִינֶען עֶר הָט גֶטְרָאגֶען פַּאפִּירֶן פוּן רוֹם וָואס אִין זַיי אִיז גֶוֶועזֶן גֶשְׁרִיבֶּן שְׁלֶעכְטֶע גְזֵרוֹת אוֹיף יוּדִין פוּן קְסָרִין, זֶעהֶן מִיר הקב"ה שְׁטְרָאפְט דִיא זִינְדִיגֶע מִיט פִיל עֶרְלֵייא שְׁטְרָאף אוּנ יְסוּרִים, אַמָאהל שְׁטְרָאפְט הקב"ה דֶעם זִינְדִיגֶער אוּנ הַרְגֶעט אִים בַּאלְד, אוּנ אַמָאהֶל לָאזְט הקב"ה לֶעבִּין דֶעם מֶענְטְשׁ אוּנ בְּרֶענְגְט אוֹיף אִים יְסוּרִים עֶר זָאל זִיךְ דֶרְמֶעקִין צוּ טָאן תְּשׁוּבָה, וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא סֵדְרָה הקב"ה בְּרֶענְגְט אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ נְגָעִים אוּנ דֶר כֹּהֵן טוּט שְׁלִיסְט אִים אוֹיף זִיבֶּן טֶעג עֶר זָאל טָאן תְּשׁוּבָה וֶועט עֶר גֶעזוּנְד וֶוערֶן:

פירוש לתורת אלהים

זָאל זָאגֶען דוּ בִּיסְט טָמֵא אוּנ עֶר הָט דִיא דִינִים פוּן אַמְצוֹרָע מוּחְלָט וִויא עֶס וֶועט שְׁטֵיין אִין פָּרָשַׁת מְצוֹרָע: (ט) נֶגַע אַפְּלָאג צָרַעַת אַז עֶס וֶועט זַיין בַּיי אַמֶענְטְשׁ וְהוּבָא זָאל דֶער מֶענְטְשׁ גֶבְּרַאכְט וֶוערֶן צוּם כֹּהֵן: (י) וְרָאָה הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זֶעהֶן וְהִנֵּה שְׂאֵת עֶס אִיז אַוַייס גֶישְׁווִילֶעכְץ אִין דֶער הוֹט וְהִיא אוּנ זִי הָפְכָה הָט פַר קֶערְט שֵׂעָר לָבָן וַוייסֶע הָאר זִייא זֶענֶען פְרִיעֶר שְׁוַוארְץ גְוֶועזֶן אָדֶער אַנַאנְדֶערֶע מַרְאֶה אוּנ מִחְיַת דֶעם גֶשְׁווִילֶעכְץ זֶענֶען זִיי גֶוָוארֶען נַייס וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי אוּנ אַצֵייכֶען פוּן ווִילְד פְלֵייש בַּשְׂאֵת אִיז אִין דֶעם גְשְׁווִילֶעכְץ: (יא) צָרַעַת דָם אִיז אַפַר עֶלְטֶערְטִי צָרַעַת בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ אִין דֶער הוֹט פוּן זַיין לַייבּ וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן

וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן לֹא יַסְגִּרֶנּוּ כִּי טָמֵא
הוּא׃ יב וְאִם־פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת
בָּעוֹר וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֵת כָּל־עוֹר
הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד־רַגְלָיו לְכָל־
מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן׃ יג וְרָאָה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־
בְּשָׂרוֹ וְטִהַר אֶת־הַנָּגַע כֻּלּוֹ הָפַךְ
לָבָן טָהוֹר הוּא׃ יד וּבְיוֹם הֵרָאוֹת
בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא׃ טו וְרָאָה הַכֹּהֵן
אֶת־הַבָּשָׂר הַחַי וְטִמְּאוֹ הַבָּשָׂר הַחַי
טָמֵא הוּא צָרַעַת הוּא׃ טז אוֹ כִי יָשׁוּב

אונקלוס

בִּסְרֵהּ וִיסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא
לָא יַסְגְּרִנֵּהּ אֲרֵי מְסָאַב
הוּא׃ יב וְאִם מִסְגָּא תִסְגֵּי
סְגִירוּתָא בְּמַשְׁכָּא וְתַחֲפֵי
סְגִירוּתָא יָת כָּל מְשַׁךְ
מַכְתָּשָׁא מֵרֵישֵׁהּ וְעַד
רַגְלוֹהִי לְכָל חֵיזוּ עֵינֵי
כַהֲנָא׃ יג וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא וְהָא
חֲפַת סְגִירוּתָא יָת כָּל
בִּסְרֵהּ וִידַכֵּי יָת מַכְתָּשָׁא
כֻּלֵּהּ אִתְהֲפִיךְ לְמֶחֱוַר
דְּכֵי הוּא׃ יד וּבְיוֹמָא
דְּאִתַּחֲזֵי בֵהּ בִּסְרָא חַיָּא
יְהֵי מְסָאַב׃ טו וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא
יָת בִּסְרָא חַיָּא וִיסָאֲבִנֵּהּ
בִּסְרָא חַיָּא מְסָאַב הוּא
סְגִירוּת הוּא׃ טז אוֹ אֲרֵי

תו"א מראשו זבחים כ ערכין יח: לכל מראה מ"ק ט סנהדרין לד: כלו הפך סנהדרין לו נדה יח: וביום הראות מ"ק ז ח סנהדרין לד נדה ל:

בעל הטורים

נוטיך ראה מה בראתי למעלה ממך בהמה וחיה למאכלך, ואם הרעות מעשיך הרי נגעים כלדך. עזה. בגימטריא לבן: (יב) פרוח תפרח. כ' דין ואידך פרוח תפרח ותגל לומר כספרות תזרח הצרעת בכולו יגיל כי אז יטהר:

רש"י

מלמעלה ותחתיה מלאה לחה שלא תאמר הואיל ועלתה מחיה ו אטהרנה: (יב) מראשו. של אדם ז ועד רגליו: לכל מראה עיני הכהן. פרט לכהן שחשך מאורו: (יד) וביום הראות בו בשר חי. אם צמחה בו מחיה הרי כבר פי' שהמחי' סימן טומאה (ת"כ) אלא הרי שהי' הנגע בא' מעשרים וארבעה ראשי איברים שאין מטמאין משום מחיה לפי שאין נראה הנגע כולו כאחד ששופע אילך ואילך וחזר ראש האבר ונתגלה שפועו ע"י שומן כגון שהבריא ונעשה רחב ונראית בו המחיה למדנו ח הכתוב שתטמא: וביום. מה תלמוד לומר ללמד יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאין אתה רואה בו ט מכאן אמרו חתן נותנין לו כל שבעת ימי המשתה לו ולאצטליתו י ולכסותו ולביתו וכן ברגל כ נותנין לו כל ימי הרגל: (טו) צרעת הוא. הבשר ההוא. בשר

שפתי חכמים

לכתוב רק צרעת וגו'. אלא לרבות לכל מראה נגע אם היה בו הסימנים דמפרש ואזיל סימן טומאה הוא: ו כתב הרא"ס תימה דמהכא משמע דהמחיה סימן טהרה הוא ולפיכך אמר הואיל שעלתה בו מחית בשר חי אטהרנו ולעיל כתב ומחית בשר חי אף הוא סימן טומאה וכו'. ונ"ל שרש"י בא לתרץ למה ליה לכתוב צרעת נושנת היא וגו' לא היה לו לכתוב אלא מחית בשר חי בשאת וטמאו הכהן ומתרץ שהכתוב עצמו בא ליתן טעם למה מטמאין אותו כשיש בו בשר חי אדרבה היה לו לטהר דהא התחיל הנגע להתרפאות כיון שיש בו בשר חי ועל זה פירש הכתוב כי צרעת נושנת היא וק"ל כ"ל: ז לא מראשו של נגע ועד רגליו דלא שייך בו ראש ורגל: ח פי' וביום הראות לא בא ללמד שהמחיה סימן טומאה שהרי כבר פי' ומחית בשר חי בשאת צרעת נושנת היא אלא ללמד על ראשי איברים שהנגע אינו נראה בהם כאחת ששופעין אילך ואילך דכתיב וראהו כולו וה"א מפני שבראשונה לא היה נראה כולו השתא נמי שנשמן ונתרחב ונראה כולו לא תהא המחיה סימן טומאה לו קמ"ל: ט דבהראות מיבעי ליה: י פירוש לבושו דתרגום של חמש חליפות חמש אצטלוון: כ פי' לשאר אינשי ברגל

דעת זקנים מבעלי התוספות

מחיה בלא הפכה והא דרשינן מדכתיב היא: (יד) וביום הראות. פרש"י אע"פ שמפורש בקידושין שאין נגע ולא מחיה מטמאין בכ"ד ראשי אברים משום דבעי לכל מראה עיני הכהן ואתא קרא למימר שאם פרח בהם נגע עד שנתגלה ונראה להדיא כגון שהבריא בשומן ונעשה ראש האבר רחב שהוא טמא ולא דקדק דלכאורה לאו בנתגלה מיירי אלא מחיה או נגע מטמאין בראשי

פירוש לתורת אלהים

זָאל אִים דֶר כֹּהֵן מַאכֶן טָמֵא לֹא יַסְגִּרֶנּוּ עֶר זָאל אִים גִיט פַאר שְׁלִיסֶען כִּי טָמֵא הוּא וָוארוּם עֶר אִיז טָמֵא׃ (יב) וְאִם אוּנ אוֹיבּ פָּרוֹחַ בְּלִיעֶן תִּפְרַח זִיא וֶועט בְּלִיעֶן הַצָּרַעַת דִי צָרַעַת בָּעוֹר אִין דֶר הוֹט וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אוּנ דִי צָרַעַת וֶועט בַּדֶעקִין אֵת כָּל עוֹר הַנֶּגַע גָאר דִי הוֹט פוּן דֶעם מֶענְטְשֶׁן פוּן דֶער נֶגַע מֵרֹאשׁוֹ פוּן זַיין קָאפּ בִּיז זַיינֶע פִים לְכָל צוּ גָאר דֶעם גֶזִיכְט פוּן דֶעם כֹּהֵן אוֹיף אִיטְלִיכֶן אָרְט פוּן דֶעם מֶענְטְשֶׁן וִויא דֶר כֹּהֵן טוּט אַבְּלִיק אִיז אַלְץ צָרַעַת׃ (יג) וְרָאָה הַכֹּהֵן זָאל דֶר כֹּהֵן זֶעהְן וְהִנֵּה אוּנ דֶר צָרַעַת הָט בַּדֶעקְט גָאר זַיין לַייבּ וְטִהַר זָאל דֶער כֹּהֵן דִיא נֶגַע טָהוֹר מַאכֶן כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבָן וָוארוּם עֶס אִיז גָאר פַר קֶערְט גְוָוארֶן צוּ אַוַייסֶע מַרְאֶה טָהוֹר הוּא אִיז עֶר טָהוֹר׃ (יד) וּבְיוֹם אוּנ אִין דֶעם טָאג אַז עֶס וֶועט גִיזֶעהְן וֶוערֶן אִין דֶער נֶגַע וִוילְד פְלֵייש יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין׃ (טו) וְרָאָה אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זֶעהְן דָאס וִוילְד פְלֵייש וְטִמְּאוֹ אוּנ עֶר זָאל אִים טָמֵא מַאכֶען הַבָּשָׂר הַחַי דָאס וִוילְד פְלֵייש אִיז אַסִימָן טוּמְאָה צָרַעַת הוּא עֶס אִיז צָרַעַת׃ (טז) אוֹ אָדֶער

הַבָּשָׂר הַחַי וְנֶהְפַּךְ לְלָבָן וּבָא אֶל־
הַכֹּהֵן׃ יז וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ
הַנֶּגַע לְלָבָן וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע
טָהוֹר הוּא׃ פ שלישי יח וּבָשָׂר כִּי־יִהְיֶה
בוֹ־בְעֹרוֹ שְׁחִין וְנִרְפָּא׃ יט וְהָיָה
בִּמְקוֹם הַשְּׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה
אוֹ בַהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדָּמֶת וְנִרְאָה
אֶל־הַכֹּהֵן׃ כ וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
מַרְאֶהָ שָׁפָל מִן־הָעוֹר וּשְׂעָרָהּ הָפַךְ
לָבָן וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע־צָרַעַת הִוא
בַּשְּׁחִין פָּרָחָה׃ כא וְאִם ׀ יִרְאֶנָּה
הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בָּהּ שֵׂעָר לָבָן
וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִיא כֵהָה

אונקלוס

יְתוּב בִּסְרָא חַיָּא וְיִתְהֲפִיךְ
לְמִחוַר וְיִתֵּי לְוָת כַּהֲנָא׃
יז וְיִחְזְנֵהּ כַּהֲנָא וְהָא
אִתְהֲפִיךְ מַכְתָּשָׁא לְמִחוַר
וִידַכֵּי כַּהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא
דְּכֵי הוּא׃ יח וּבִסְרָא אֲרֵי
יְהֵי בֵהּ בְּמַשְׁכֵּהּ שִׁחְנָא
וְיִתַּסֵּי׃ יט וִיהֵי בְּאַתַר
שִׁחְנָא עַמְקָא חִוְּרָא אוֹ
בַהֲרָא חִוְּרָא סַמְקָא וְיִתַּחֲזֵי
לְכַהֲנָא׃ כ וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא
וְהָא מֶחֱזָהָא מַכִּיךְ מִן
מַשְׁכָּא וּשְׂעָרַהּ אִתְהֲפִיךְ
לְמִחוַר וִיסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא
מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הִיא
בְּשִׁחְנָא סְגִיאַת׃ כא וְאִם
יֶחֱזִינַהּ כַּהֲנָא וְהָא לֵית בַּהּ
שְׂעַר חִוָּר וּמַכִּיכָא לֵיתָהָא
מִן מַשְׁכָּא וְהִיא עַמְיָא

תו"א ונרפא סוטה ה: שאת לבנה שבועות ג:

רשב"ם (יח) שחין. פירשו רבותינו שבא על ידי חמימות מלקות שהכוהו אבל שחין של מכות אש הוא שבא על ידי

רש"י

לשון זכר: (יח) שחין. (חולין ח) לשון חמום שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה שלא ל מחמת האור׃ ונרפא. השחין העלה ארוכה מ ובמקומו העלה נגע אחר: (יט) או בהרת לבנה אדמדמת. שאין הנגע לבן חלק אלא נ פתוך ומעורב בשתי מראות לובן ואודם: (כ) מראה

שפתי חכמים

לית ליה רשות לכהן לטמאייהו עד שיעבור הרגל: ל (נח"י) ונראה כוונתו דכ"ש שחין שעלה מאליו שלא מחמת מכה ולא בא אלא למעט הבא מחמת האש לפי שזה נקרא מכוה וכל זה פשוט בת"כ ובחולין דף ח' והרא"ם הביא הגמ' דחולין והת"כ ולא שת לבו דכ"ש הוא ולפיכך כתב מה שכתב: מ לא הבשר שהיה בו השחין שלא יאמר נרפא כל עוד שיש בו שאת אלא ונרפא השחין והבשר עדיין חולה: נ פירש"י בשבועות

דעת זקנים מבעלי התוספות

אברים בלבד גזרת מלך הוא שהוא סימן טומאה כמו בשאר שראויה לטמא בנגעים שאם נתגלה בו שחוזר לטומאה וכן משמע בת"כ: (יח) ונרפא. צ"ע תיבה זו למאי אתא אמנם בת"כ דריש פרח וזהו שחין יכול וכו' ת"ל ונרפא. פי' שאם הוכה בדבר שמביא לידי שחין כגון לקה בעץ או באבן ותפח הבשר במקום ההכאה ואח"כ פרח בו שחין שלא יהא טמא אא"כ נרפא וחזר הבשר במקום ההכאה ופרח בו השחין: (יט) או בהרת לבנה אדמדמת. בת"כ דריש מלמד שמטמא בפתוך פי' מעורב

פירוש לתורת אלהים

כִּי יָשׁוּב אַז עֶס וֶועט זִיךְ ווִידֶר קֶערֶן הַבָּשָׂר הַחַי דָאס ווִילְד פְלֵייש וְנֶהְפַּךְ לְלָבָן אוּנ עֶס וֶועט פַאר קֶערְט וֶוערֶן צוּ וַויים וּבָא זָאל עֶר קוּמֶן צוּם כֹּהֵן: (יז) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן זָאל אִים דֶער כֹּהֵן זֶעהְן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ דִי נֶגַע אִיז פַאר קֶערְט גִיוָואדֶען צוּ וַויים וְטִהַר זָאל דֶער כֹּהֵן מַאכֶען טָהוֹר דִי נֶגַע טָהוֹר הוּא דֶען עֶר אִיז טָהוֹר: (יח) וּבָשָׂר אוּנ דָאס לַייבּ פוּן אַמֶענְטְשֶׁען כִּי יִהְיֶה אַז עֶס וֶועט זַיין אִין זַיין הוֹיט שְׁחִין גְרוּנְד. רַשִׁ"י שְׁרַייבְּט דָאס וָוארְט שְׁחִין אִיז לָשׁוֹן הִיץ דָאס אִיז אִים גֶעקוּמֶען מַחֲמַת מֶען הָאט אִים אַקְלַאפּ גִיטָאן הָאט זִיךְ דָאס פְלֵייש דֶער הִיצְט אוּנ עֶס אִיז ווָארֶען אוֹיף דֶעם אָרְט דֶער שְׁחִין נִרְפָּא אוּנ עֶס וֶועט פַר הֵיילְט וֶוערֶן: (יט) וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין בִּמְקוֹם הַשְּׁחִין אוֹיף דֶעם אָרְט ווִי עֶס אִיז גִוֶועזֶען דֶר שְׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה אַוַויים גִישְׁווִילֶעכְץ אוֹ בַהֶרֶת אָדֶער אַפְלֶעק וָוס זִיא הָאט אִין זִיךְ צְוַויי גִימִישְׁטֶע מַרְאוֹת וַויים מִיט רוֹט וְנִרְאָה זָאל דָאס גִוויזֶען וֶוערֶן צוּם כֹּהֵן: (כ) וְרָאָה הַכֹּהֵן אוּנ אַז דֶר כֹּהֵן וֶועט זֶעהְן וְהִנֵּה מַרְאֶהָ אִיר גִשְׁטַאלְט שָׁפָל מִן הָעוֹר אִיז נִידְרִיגֶער פוּן דֶר הוֹט וּשְׂעָרָהּ אוּנ דִי הָאר אִיז פַר קֶערְט גִוָוארֶען צוּ וַויים וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן זָאל דֶר כֹּהֵן אִים מַאכֶען טָמֵא נֶגַע דָס אִיז אַפְּלָאג פוּן צָרַעַת וָואס הָאט גִיבְּלִיט אוֹיף דֶעם אָרְט ווִי דֶער שְׁחִין אִיז גִיוֶועזֶען: (כא) וְאִם יִרְאֶנָּה אוּנ אַז דֶר כֹּהֵן וֶועט זֶעהְן דִי נֶגַע וְהִנֵּה אֵין בָּהּ עֶס וֶועט דְרִינֶען נִיט זַיין קֵיין וַוייסֶע הָאר וּשְׁפָלָה אוּנ דִיא מַרְאָה פוּן דֶר נֶגַע אִיז נִיט נִידְרִיגֶער פוּן דֶער הוֹט

וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים׃ כב וְאִם־
פָּשֹׂה תִפְשֶׂה בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן
אֹתוֹ נֶגַע הִוא׃ כג וְאִם־תַּחְתֶּיהָ
תַּעֲמֹד הַבַּהֶרֶת לֹא פָשָׂתָה צָרֶבֶת
הַשְּׁחִין הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן׃ ס רביעי
שני כשהן מחוברין כד אוֹ בָשָׂר כִּי־יִהְיֶה
בְעֹרוֹ מִכְוַת־אֵשׁ וְהָיְתָה מִחְיַת
הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת אוֹ
לְבָנָה׃ כה וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
נֶהְפַּךְ שֵׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת וּמַרְאֶהָ
עָמֹק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הִוא בַּמִּכְוָה
פָּרָחָה וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת
הִוא׃ כו וְאִם ׀ יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
אֵין־בַּבַּהֶרֶת שֵׂעָר לָבָן וּשְׁפָלָה
אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִוא כֵהָה וְהִסְגִּירוֹ
הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים׃ כז וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשֹׂה תִפְשֶׂה

וְיַסְגְּרִנֵּהּ כַּהֲנָא שִׁבְעָא
יוֹמִין׃ כב וְאִם אוֹסָפָא
תוֹסֵף בְּמַשְׁכָּא וִיסָאֵב
כַּהֲנָא יָתֵהּ מַכְתָּשָׁא הִיא׃
כג וְאִם בְּאַתְרַהָא קָמַת
בַּהַרְתָּא לָא אוֹסֵפַת רֹשֶׁם
שִׁחֲנָא הִיא וִידַכֵּנֵּהּ
כַּהֲנָא׃ כד אוֹ בִסְרָא אֲרֵי
יְהֵי בְמַשְׁכֵּהּ כְּוָאָה דְנוּר
וּתְהֵי רֹשֶׁם כְּוָאָה בַּהֲרָא
חִוָּרָא סַמְקָא אוֹ חִוָּרָא׃
כה וְיֶחֱזֵי יָתַהּ כַּהֲנָא וְהָא
אִתְהֲפִיךְ שְׂעַר חִוָּר
בְּבַהַרְתָּא וּמֶחֱזָהָא עַמִּיק
מִן מַשְׁכָּא סְגִירוּתָא הִיא
בִּכְוָאָה סְגִיאָה וִיסָאֵב
יָתֵהּ כַּהֲנָא מַכְתַּשׁ
סְגִירוּתָא הִיא׃ כו וְאִם
יֶחֱזְנַהּ כַּהֲנָא וְהָא לֵית
בְּבַהַרְתָּא שְׂעַר חִוָּר
וּמַכִּיכָא לֵיתָהָא מִן מַשְׁכָּא
וְהִיא עַמְיָא וְיַסְגְּרִנֵּהּ
כַּהֲנָא שִׁבְעָא יוֹמִין׃
כז וְיֶחֱזְנֵהּ כַּהֲנָא בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה אִם אוֹסָפָא
תוסף

ואם תחתיה תמורה כז: מכות אש שם כב: המכוה פסחים עה: ומראה בהרת מד שבועות ו חולין סג בכורות מא:

רש"י

שפל. ואין ממשה שפל אלא מתוך לבנינותו הוא נראה שפל ועמוק כמראה חמה עמוקה מן הצל: (כב) נגע היא. השאת הזאת או הבהרת: (כג) תחתיה. במקומה: צרבת השחין כתרגומו רושם שיחנא אינו אלא רושם החמום הניכר בבשר. כל צרבת לשון רגיעת עור הנרגע מחמת חימום כמו (יחזקאל כא) ונצרבו בה כל פנים רייטרי"ד בלע"ז: צרבת. רייטישמענ"ט בלע"ז: (כד) מחית המכוה. שנימני"ט בלע"ז כשחיתה המכוה נהפכה לבהרת פתוכה או לבנה חלקה וסימני מכוה וסימני שחין שוים הם (חולין ח) ולמה חלקן הכתוב לומר שאין מצטרפין זע"ז נולד

פירוש לתורת אלהים

וְהִיא כֵהָה און זיא איז טונקל וְהִסְגִּירוֹ זאל דר כֹּהֵן אים פַר שְׁלִיסֶן אוף זיבן טָאג: (כב) וְאִם פָּשֹׂה תִפְשֶׂה בָּעוֹר אז די נֶגַע וועט זיך מֶערֶן אין דר הוט נאך די זיבן טָאג: (כג) וְאִם און אז די נֶגַע וועט שְׁטֵיין אוף איר אָרְט כְּלוֹמַר זיא איז ניט גְרֶעסֶער גיוואָרֶען צָרֶבֶת איז דאס נאהר אַצייכֶען פון דעם שְׁחִין. מַחֲמַת דיא היץ פון דעם שְׁחִין איז דיא הוט איין גשרונפן גוואָרן און עס איז אוף דעם אָרְט אַצייכֶן אָבֶּר עס איז ניט אֶנֶגַע וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן זאל דר כֹּהֵן אים מַאכֶן טָהוֹר: (כד) אוֹ אָדֶר בָשָׂר איין לייב כִּי יִהְיֶה בְעֹרוֹ אז עס וועט זיין אין זיין הוט מִכְוַת אֵשׁ איין בְּרִיא פון אַפייער וְהָיְתָה און עס וועט זיין מִחְיַת הַמִּכְוָה נאך דעם אז דר בְּרִיא הָט זיך פַר היילט בַּהֶרֶת וועט ווערן אוף דעם אָרְט אַפְלֶעק לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת וואס איז דרינגען צְוויי מַרְאוֹת ווייס מיט רוט גימִישְׁט אוֹ אָדֶר לְבָנָה די פְלֶעק איז נאר ווייס: (כה) וְרָאָה (די דינים פון מִכְוָה

בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נֶגַע צָרַעַת
הִוא: כח וְאִם־תַּחְתֶּיהָ תַעֲמֹד
הַבַּהֶרֶת לֹא־פָשְׂתָה בָעוֹר וְהִוא
כֵהָה שְׂאֵת הַמִּכְוָה הִוא וְטִהֲרוֹ
הַכֹּהֵן כִּי־צָרֶבֶת הַמִּכְוָה הִוא: פ
חמישי כט וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בוֹ
נָגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן: ל וְרָאָה הַכֹּהֵן
אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־
הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב דָּק וְטִמֵּא אֹתוֹ
הַכֹּהֵן נֶתֶק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ
הַזָּקָן הוּא: לא וְכִי־יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת־
נֶגַע הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין־מַרְאֵהוּ עָמֹק
מִן־הָעוֹר וְשֵׂעָר שָׁחֹר אֵין בּוֹ וְהִסְגִּיר
הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים:
לב וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם

תו"א ואיש או קידושין לה:

אונקלוס

תּוֹסֵף בְּמַשְׁכָּא וִיסָאֵב
כַּהֲנָא יָתֵהּ מַכְתַּשׁ
סְגִירוּתָא הִיא: כח וְאִם
בְּאַתְרָהָא קָמַת בַּהַרְתָּא
לָא אוֹסֵפַת בְּמַשְׁכָּא וְהִיא
עָמְיָא עוֹמֶק כְּוָאָה הִיא
וִידַכִּנֵּהּ כַּהֲנָא אֲרֵי רֹשֶׁם
כְּוָאָה הִיא: כט וּגְבַר אוֹ
אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵא בֵהּ
מַכְתָּשָׁא בְּרֵישׁ אוֹ בִדְקַן:
ל וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא
וְהָא מֶחֱזוֹהִי עַמִּיק מִן
מַשְׁכָּא וּבֵהּ שֵׂעָר סָמֹק
דַּעְדַּק וִיסָאֵב יָתֵהּ כַּהֲנָא
נִתְקָא הוּא סְגִירוּת רֵישָׁא
אוֹ דִקְנָא הוּא: לא וַאֲרֵי
יֶחֱזֵי כַהֲנָא יָת מַכְתַּשׁ
נִתְקָא וְהָא לֵית מֶחֱזוֹהִי
עַמִּיק מִן מַשְׁכָּא וְשֵׂעָר
אֻכָּם לֵית בֵּיהּ וְיַסְגַּר
כַּהֲנָא יָת מַכְתַּשׁ נִתְקָא
שִׁבְעַת יוֹמִין: לב וְיֶחֱזֵי

רשב"ם

חמימות אש: (ל) נתק. צרעת במקום שער קורא נתק שע"י כך מתנתק השער: (לא) ושער שחור אין בו והסגיר. שאם היה בו שער שחור הרי הוא טהור לגמרי ואין צריך הסגר שכך כתוב לפנינו ושער שחור צמח בו נרפא הנתק טהור הוא וטהרו הכהן:

שפתי חכמים

דף ו' פתוך מעורב: ס מדכתיב וראה הכהן את נגע הנתק הקיש נגע לנתק מה נגע שער לבן שבו אינו מטמא אלא הפוך אף נתק שער לזהוב שבו אינו מטמא אלא הפוך וכאלו כתיב ושער כנגע הפך לזהוב: ע דאל"כ למה שינה שם נגע טמא זה כאן משמו של נגע הטמא דלעיל דכתיב נגע צרעת היא. רא"ם: פ כדי שלא תפרש והנה אין מראהו עמוק מן העור אפי' יש בו שער שחור והוה אמינא דשער שחור הוא סימן

רש"י

חלי גרים בשחין וחלי גרים במכוה לא ידונו כגרים: (כט) בראש או בזקן. בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר שזה סימנו בשער לבן וזה סימנו בשער זהוב: (ל) ובו שער צהוב. שנהפך שער שחור ס שבו לזהוב: נתק הוא. כך שמו של נגע (ת"כ) ע שבמקום שער: (לא) ושער שחור אין בו. הא אם היה בו שער שחור טהור פ ואין צריך להסגר ששער שחור סימן טהרה

בעל הטורים

(ל) הזקן. ג' הראש או הזקן. הזקן זקן אהרן. וגם את הזקן תספה במפלת סנחריב מלמד שלקו בצרעת ובשביל שאהרן רואה את הנגעים ומטהרם

פירוש לתורת אלהים

בַּדאַרְפֶן מִיר נִיט מְפוֹרָשׁ זַיין וָוארוּם זֵיי זֶענֶן גְּלַייךְ מִיט דִי דִינִים פוּן שְׁחִין) [עיין רש"י]: (כט) וְאִישׁ אוּנ אַזָכָר או אָדֶר אִשָּׁה אַנְקֵבָה כִּי יִהְיֶה בוֹ נָגַע אַז עֶס וֶועט זַיין אִין אִים אַנֶגַע בְּראשׁ אִין קָאפּ או אָדֶר בְּזָקָן אִין דֶר בָּארְד: (ל) וְרָאָה אוּנ דֶר כֹּהֵן וֶועט זֶעהְן דִי נֶגַע וְהִנֵּה אוּנ דְרִינֶן וֶועט זַיין שֵׂעָר צָהֹב אַזֶעלְכֶע הָאר וָוס הָאבֶּן אַמַרְאֶה ־וּן גָאלְד פַּארְבּ דָּק דִין וְטִמֵּא אוֹתוֹ דִיא נֶגַע וָוערְט גִירוּפֶן נֶתֶק צָרַעַת הָראשׁ דָאס אִיז אַצָרַעַת פוּן דֶעם קָאפּ אָדֶר פוּן דֶר בָּארְד: (לא) וְכִי יִרְאֶה אוּנ אַז דֶר כֹּהֵן וֶועט זֶעהְן דִי נֶגַע וָואס וֶוערְט גְרוּפֶן נֶתֶק וְהִנֵּה וכו' אוּנ שְׁוַוארְצֶע הָאר אִיז אִין דֶר נֶגַע נִיטָא וְהִסְגִּיר זָאל דֶר כֹּהֵן פַר שְׁלִיסֶן דֶעם מֶענְטְשֶׁן וָוס הָט אִין זִיךְ דִיא נֶגַע וָואס וֶוערְט גִירוּפֶן נֶתֶק אוּף זִיבֶּען טָאג. אָבֶּער אַז עֶס אִיז דְרִינֶען יוֹא דָא שְׁוַוארְצֶע הָאר בַּדארְף מֶען אִים נִיט פַאר שְׁלִיסֶען וָוארוּם בַּייא אַנֶתֶק אִיז שְׁוַוארְצֶע הָאר אַסִימָן טַהֲרָה: (לב) וְרָאָה אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זֶעהְן דִיא נֶגַע אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן טָאג וְהִנֵּה אַז דֶר נֶתֶק אִיז נִיט גְרֶעסֶר גִוָוארֶן

הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּתֶק
וְלֹא־הָיָה בוֹ שֵׂעָר צָהֹב וּמַרְאֵה
הַנֶּתֶק אֵין עָמֹק מִן־הָעוֹר׃
לג וְהִתְגַּלָּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ
וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק שִׁבְעַת
יָמִים שֵׁנִית׃ לד וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־
הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־
פָשָׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמַרְאֵהוּ אֵינֶנּוּ
עָמֹק מִן־הָעוֹר וְטִהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר׃ לה וְאִם־פָּשֹׂה
יִפְשֶׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ׃
לו וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּתֶק
בָּעוֹר לֹא־יְבַקֵּר הַכֹּהֵן לַשֵּׂעָר

תו"א והתגלח שם : סג' רבתי

כַּהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וְהָא לָא אוֹסֵף
נִתְקָא וְלָא הֲוָה בֵהּ שְׂעָר
סְמָק וּמֶחֱזֵי נִתְקָא לֵית
עֲמִיק מִן מַשְׁכָּא׃ לג וִיגַלַּח
סַחֲרָנֵי נִתְקָא וּדְעִם נִתְקָא
לָא יְגַלַּח וְיַסְגַּר כַּהֲנָא יָת
נִתְקָא שִׁבְעָא יוֹמִין
תִּנְיָנוּת׃ לד וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא
יָת נִתְקָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
וְהָא לָא אוֹסֵף נִתְקָא
בְּמַשְׁכָּא וּמֶחֱזוּהִי לֵיתוֹהִי
עֲמִיק מִן מַשְׁכָּא וִידַכֵּי
יָתֵהּ כַּהֲנָא וִיצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיִדְכֵּי׃ לה וְאִם
אוֹסָפָא יוֹסֵף נִתְקָא
בְּמַשְׁכָּא בָּתַר דְּכוּתֵהּ׃
לו וְיֶחֱזְנֵהּ כַּהֲנָא וְהָא
אוֹסֵף נִתְקָא בְּמַשְׁכָּא לָא

בעל הטורים

בלזג שמן זכה לשמן הטוב של שמן המשחה שיורד על זקנו: (לג) והתגלח. גימ"ל גדולה שג' צריכים גילוח גדול בכ"מ שיש בו שער. נזיר ומצורע ולוים : (לו) לא יבקר. ב' לא יבקר לשער הצהב טמא הוא לא יבקר בין טוב לרע בשביל לא יבקר בין טוב לרע על כן לא יבקר הכהן ויטמאנו שעל ז' דברים נגעים באים :

רש"י

הוא בנתקים כמו שנ' ושער שחור צמח בו וגו' : (לב) והנה לא פשה וגו'. הא אם פשה או היה בו שער צהוב טמא : (לג) והתגלח. סביבות הנתק : ואת הנתק לא יגלח. (ת"כ) מניח שתי שערות סמוך לו סביב כדי שיהא ניכר אם פשה שאם יפשה יעבור השערות ויצא למקום הגילוח : (לה) אחרי טהרתו. אין לי אלא פושה לאחר הפטור מנין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני ת"ל

שפתי חכמים

טומאה או אין בו שער שחור אפילו מראהו עמוק מן העור צריך הסגר והוי וא"ו דושער שחור כמו או לכך פירש שהכל תלוי בשער שחור כמו שנ' ושער שחור וגו' : צ שאל תדייק והנה לא פשה אע"פ שיש בו שער צהוב או אין בו שער צהוב אע"פ שפשה צריך הסגר והוי הוא"ו דולא היה בו שער צהוב במקום או אבל אם היו שני סימנים טמא מוחלט אלא כך תדייק והנה לא פשה וגם שער צהוב אין בו אז צריך הסגר כדמשמע והנה לא פשה ולא היה בו שער צהוב וא"ו מוסיף על ענין ראשון אבל אם פשה אע"פ שאין בו שער צהוב או שיש בו שער צהוב אע"פ שלא פשה טמא הוא כדלקמן בפרשה ז דכתיב בהדיא וראהו

דעת זקנים מבעלי התוספות

בלובן ואודם: לא פשתה בעור והיא כהה הא אם פשתה אפילו נשתנה טמא : (לו) והנה פשה הנתק בעור טמא הוא. תימה האי קרא למה לי והלא כבר נא' והנה לא פשה הנתק וטהר אותו ושמא יש לומר דאי לאו האי קרא הייתי מפרש קרא דוהנה לא פשה הנתק הכי כלומר אם לא פשה וגם שער שחור אין בו טמא אבל מפשיון בלבד לא יטמא ת"ל והנה פשה דמפשיון

פירוש לתורת אלהים

וְלֹא הָיָה בוֹ אוּנ אַזֶעלְכֶע הָאר וִוי גָאלְד פַּארְבּ אִיז אִין דֶר נֶגַע נִיטָא וּמַרְאֵה הַנֶּתֶק אוּנ דָס גְשְׁטַאלְט פוּן דֶעם נֶתֶק וַוייזְט נִיט אוּם טִיפֶר פוּן דֶר הוֹט : (לג) וְהִתְגַּלָּח זָאל עֶר זִיךְ נָאר דִי הָאר אָפּ גָאלֶן וְאֶת הַנֶּתֶק אוּנ דָס אָרְט וִויא דֶער נֶתֶק אִיז לֹא יְגַלֵּחַ זָאל עֶר נִיט אָפּ גָאלֶן. רַשִׁ"י שְׁרַייבְּט עֶר זָאל צְווייא הָאר אִיבֶּער לָאזֶען נָאהוּנְט בַּייא דֶער נֶגַע כְּדֵי מֶען זָאל וִויסֶען אוֹיבּ דִיא נֶגַע וֶוערְט גְרֶעסֶער דֶען אַז עֶס וֶועט גְרֶעסֶר וֶוערֶען וֶועט זִיא אַרִיבֶּער גֵיין אִיבֶּער דִיא הָאר

וְהִסְגִּיר אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל פַר שְׁלִיסֶן דֶעם מֶענְטְשֶׁן פוּן דֶעם נֶתֶק אוֹיף זִיבֶּן טָאג דָס אַנְדֶערֶע מָאל : (לד) וְרָאָה וגו' זָאל דֶר כֹּהֵן אִים מַאכֶן טָהוֹר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר אוּנ עֶר זָאל וַואשֶׁען זַיינֶע קְלֵיידֶער וֶועט עֶר זַיין רֵיין : (לה) וְאִם אוּנ אַז דֶר נֶתֶק וֶועט גְמֶערְט וֶוערֶן אִין דֶר הוֹט נָאךְ דֶעם אַז דֶר כֹּהֵן הָט אִים טָהוֹר גְמַאכְט : (לו) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן זָאל אִים דֶר כֹּהֵן זֶעהֶן וְהִנֵּה אַז דֶר נֶתֶק הָט זִיךְ גְמֶערְט אִין דֶר הוֹט לֹא יְבַקֵּר זָאל דֶר כֹּהֵן נִיט פָארְשְׁטִין לְשֵׂעָר הַצָּהוֹב צוּ דִיא הָאר פוּן גָאלְד פַּארְבּ

מצות השם

(קש) וְאֶת הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ. אוּנ דִיא מִצְוָה אִיז אַז דֶר מְצוֹרָע זָאל זִיךְ דֶעם גְרוּנְד נִיט אָפּ גָאלִין :

הַצָּהֹב טָמֵא הוּא׃ לז וְאִם־בְּעֵינָיו
עָמַד הַנֶּתֶק וְשֵׂעָר שָׁחֹר צָמַח־בּוֹ
נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ
הַכֹּהֵן׃ ס לח וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה
בְעוֹר־בְּשָׂרָם בֶּהָרֹת בֶּהָרֹת לְבָנֹת׃
לט וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה בְעוֹר־בְּשָׂרָם
בֶּהָרֹת כֵּהוֹת לְבָנֹת בֹּהַק הוּא פָּרַח
בָּעוֹר טָהוֹר הוּא׃ ס ששי שלישי כשהן
מחוברין מ וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ קֵרֵחַ
הוּא טָהוֹר הוּא׃ מא וְאִם מִפְּאַת
פָּנָיו יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ גִּבֵּחַ הוּא טָהוֹר
הוּא׃ מב וְכִי־יִהְיֶה בַקָּרַחַת אוֹ
בַגַּבַּחַת נֶגַע לָבָן אֲדַמְדָּם צָרַעַת

אונקלוס

יְבַקַּר כַּהֲנָא לְשַׂעַר סֻמָּק
מְסָאָב הוּא׃ לז וְאִם כַּד
הֲוָה קָם נִתְקָא וְשַׂעַר
אֻכָּם צְמַח בֵּהּ אִתַּסִּי
נִתְקָא דְּכֵי הוּא וִידַכֵּנֵּהּ
כַּהֲנָא׃ לח וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא
אֲרֵי יְהֵי בִמְשַׁךְ בִּסְרְהוֹן
בַּהֲרָן בַּהֲרָן חִוְּרָן׃ לט וְיֶחֱזֵי
כַהֲנָא וְהָא בִמְשַׁךְ בִּסְרְהוֹן
בַּהֲרָן עָמְיָן חִוְּרָן בָּהֲקָא
הוּא סְגֵי בְּמַשְׁכָּא דְּכֵי
הוּא׃ מ וּגְבַר אֲרֵי יִתַּר
שְׂעַר רֵישֵׁהּ קְרַח הוּא
דְּכֵי הוּא׃ מא וְאִם מִלְּקֳבֵל
אַפּוֹהִי יִתַּר שְׂעַר רֵישֵׁהּ
גְּלוֹשׁ הוּא דְּכֵי הוּא׃
מב וַאֲרֵי יְהֵי בְקָרְחוּתֵהּ אוֹ
בִגְלוֹשׁוּתֵהּ מַכְתַּשׁ חִוָּר
סָמוֹק סְגִירוּת סָגְיָא הִיא
בְּקָרְחוּתֵהּ אוֹ

כגלושותה

שפתי חכמים

הכהן והנה פשה הנתק בעור לא יבקר וגו' משמע שטמא מיד שפשה אע"פ שאין בו שער צהוב ממילא אמרינן נמי להיפך אם יש בו שער צהוב אע"פ שלא פשה. רא"ם: ק (דב"ט) מה שפירש"י זה כאן ולא למעלה בפסוק וכו שער צהוב מפני שלמעלה יוכל לפרש כל מה שאינו שחור נקרא צהוב אבל מאחר שפירש שאדום וירוק נתרבה במלת ושער שהוא בכלל שחור א"כ קשה מהו צהוב ל"פ וכו': ר דלא תימא כיון דגזרת הכתוב הוא שאין טומאות וטהרות נגעים אלא ע"פ כהן

רש"י

פשה יפשה: (לז) ושער שחר. מנין אף הירוק והאדום שאינו צהוב ת"ל ושער ולשון צהוב דומה לתבנית הזהב ק צהוב כמו זהוב אורבל"א בלע"ז: טהור הוא וטהרו הכהן. הא טמא שטהרו ר הכהן לא טהור (מ"ק ז'): (לח) בהרת. חברבורות: (לט) כהות לבנות. שאין לובן שלהן עז אלא כהה: בהק. כמין לובן הנראה בבשר אדם אדום שקורין רוש"ו בין חברבורות אדמימותו קרוי בהק כאיש עדשן שבין עדשה לעדשה מבהיק הבשר בלובן לח: (מ) קרח הוא טהור הוא. טהור מטומאת נתקין שאינו נדון בסימני ראש וזקן שהם מקום שער אלא בסימני נגעי עור בשר בשער לבן ומחיה ופשיון: (מא) ואם מפאת פניו. משפוע קדקד כלפי פניו קרוי גבחת ואף הצדעין שמכאן ומכאן בכלל ומשפוע קדקד כלפי אחוריו קרוי קרחת: (מב) נגע לבן אדמדם. פתוך. מנין שאר המראות ת"ל כמראה צרעת עור בשר כמראה הצרעת

דעת זקנים מבעלי התוספות

בלבד טמא: (לז) ואם בעיניו. וצ"ע מה בא זה ללמדנו והלא כבר נאמר אם לא פשה טהור ושמא דין דשער שחור צמח בו בא

פירוש לתורת אלהים

אֲפִילוּ עֶס אִיז נִיטָא אִין דֶר נֶגַע קֵיין הָאר פוּן גָאלְד
פַארְבּ טָמֵא הוּא פוּן דֶעסְטְוֶועגִין אִיז עֶר טָמֵא׃ (לז) וְאִם
אוּנ אוֹבּ בְּעֵינָיו אִין זַיין גְשְׁטַאלְט עָמַד הַנֶּתֶק אִיז דֶר נֶתֶק
גִבְּלִיבּן שְׁטֵיין עֶר אִיז נִיט גְרֶעסֶער גְוָוארֶן וְשֵׂעָר אוּנ
שְׁוַוארְצֶע הָאר הָאבֶּן דְרִינֶן גְשְׁפְּרָאצְט נִרְפָּא הַנֶּתֶק דָס
אִיז אסִימָן אַז דֵר נֶתֶק אִיז גִיהֵיילְט גְוָוארֶן טָהוֹר הוּא
זָאל אִים דֵר כֹּהֵן זָאגֶן דוּ בִּיסְט טָהוֹר׃ (לח) וְאִישׁ אַזָכָר
אוֹ אָדֶר אִשָּׁה אַנְקֵבָה כִּי יִהְיֶה אַז עֶס וֶועט זַיין אִין דֶר
הוֹט פוּן זַייעֶר לַייבּ בֶּהָרוֹת וַוייסֶע פְלֶעקִין׃ (לט) וְרָאָה
זָאל דֶר כֹּהֵן זֶעהְן וְהִנֵּה בְּעוֹר עֶס אִיז דָא אִין דֶר הוֹיט
פוּן זַייעֶר לַייבּ בֶּהָרוֹת אַזֶעלְכֶע פְלֶעקִין כֵּהוֹת וָוס זֶענִין
טוּנְקֶל וַוייס בֹּהַק הוּא דָס וֶוערְט גְרוּפֶן בֹּהַק פָּרַח דָס
הָט גְבְּלִיט אִין דֶר הוֹט טָהוֹר עֶר אִיז טָהוֹר׃ (מ) וְאִישׁ
אוּנ אֵיין מֶענְטְשׁ כִּי יִמָּרֵט אַז עֶס וֶועט אוֹס גִיפְּלִיקְט
וֶוערֶן דִי הָאר פוּן זַיין קָאפּ פוּן הִינְטֶן אֶקֶעגִין הַאלְז
אוּנ אַקִין קֵרֵחַ דָס וֶוערְט גִירוּפֶן אֵיין אוּנְטֶער גָאלוּנְג
טָהוֹר הוּא עֶר אִיז טָהוֹר׃ (מא) וְאִם אוּנ אַז פוּן דֶר זַייט
וָוס צוּם פָּנִים וֶועט אָפּ גְפְּלִיקְט וֶוערֶן רֹאשׁוֹ דִי הָאר
פוּן קָאפּ גִּבֵּחַ דָס וֶוערְט גִירוּפֶן אֵיין פָארוּנְט גָאלוּנְג
טָהוֹר עֶר אִיז טָהוֹר׃ (מב) וְכִי אוּנ וֶוען יִהְיֶה עֶס וֶועט
זַיין בַקָּרַחַת אִין אוּנְטֶער גָאלוּנְג אוֹ אָדֶער בַגַּבַּחַת אִין
פָארוּנְט גָאלוּנְג נֶגַע אַפְּלָאג לָבָן אֲדַמְדָּם וָוס וֶועט הָאבֶּן

פָּרַחַת הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ׃
מג וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־
הַנֶּגַע לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת בְּקָרַחְתּוֹ
אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ כְּמַרְאֵה צָרַעַת עוֹר
בָּשָׂר׃ מד אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא
טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ׃
מה וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ
פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־
שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא ׀ טָמֵא יִקְרָא׃
מו כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא
טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

בְגָלוּשׁוּתֵהּ׃ מג וְיֶחֱזֵי
יָתֵהּ כַּהֲנָא וְהָא עֲמִיק
מַכְתָּשָׁא חִוָּרָא סַמְקָא
בְּקָרְחוּתֵהּ אוֹ בִגְלוּשׁוּתֵהּ
כְּמֶחֱזֵי סְגִירוּתָא מְשַׁךְ
בִּסְרָא׃ מד גְּבַר סְגִיר הוּא
מְסָאַב הוּא סָאָבָא
יְסָאֲבִנֵּהּ כַּהֲנָא בְּרֵישֵׁהּ
מַכְתָּשֵׁהּ׃ מה וּסְגִירָא דִּי
בֵהּ מַכְתָּשָׁא לְבוּשׁוֹהִי
יְהוֹן מְבַזְעִין וְרֵישֵׁהּ יְהֵי
פְרִיעַ וְעַל שָׂפָם כְּאַבְלָא
יִתְעַטַּף וְלָא תִסְתַּאֲבוּן
וְלָא תִסְתַּאֲבוּן יִקְרֵי׃
מו כָּל יוֹמֵי דִּי מַכְתָּשָׁא
בֵהּ יְהֵי מְסָאַב מְסָאָב הוּא
בִּלְחוֹדוֹהִי יֵיתֵב מִבָּרָא

תו"א בקרחתו זבחים כ נדה יט: איש צרוע ערכין ג כריתות ח: והצרוע מגילה יח סוטה כג ערכין ג כריתות ח: בגדיו יהיו מ"ק ח טו כריתות ח: ועל שפם מ"ק טו סנהדרין לז: וטמא טמא שבת סז מ"ק ה סוטה לב ב"ק לח חולין עח נדה סז: כל ימי מגילה ח: בדד ישב ברכות כה פסחים סז זבחים קיז ערכין יז:

בעל הטורים

(מד) טמא. ב' דין ואידך למען טמא את מקדשי. רמז לזר ששימש שלוקה בצרעת פירוש למען טמא את מקדשי שזר שנכנס בו לעבוד טמא יטמאנו והיינו דכתיב בעוזיהו ובידו מקטרת להקטיר והצרעת זרחה במצחו: נגעו. ב' דין ואידך אשר ידע איש את נגעו בענין תפלת שלמה פירוש בראשו נגעו בתחלת הענין צריך שידע נגעו ויטהר ממנו בתשובה קודם שיתפלל: (מה) וראשו. ד' דין ואידך וראשו בשמים. וראשו מגיע השמימה. וראשו לעב יגיע. בשביל שהגיע ראשו עד לשמים ע"כ נגעים באים עליו וראשו יהיה פרוע: (מו) בדד ישב. לפי שהלא מדנים בין

רש"י

האמור בפרשת עור בשר. אדם כי יהיה בעור בשרו ומהו אמור בו שמטמא בארבע מראות ונדון בב' שבועות ולא כמראה צרעת האמור בשחין ומכוה שהוא נדון בשבוע א' ולא כמראה נתקין של מקום שער שאין מטמאין בארבע מראות אלא ותולדתה בהרת ותולדתה: (מד) בראשו נגעו. אין לי אלא נתקין מנין לרבות שאר ש המנוגעים ת"ל טמא יטמאנו לרבות את כולן. על כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים וגו': (מה) פרמים. קרועים: פרוע. מגודל שער: ועל שפם יעטה. כאבל: שפם. שער השפתים גרינו"ן בלע"ז: וטמא טמא יקרא. משמיע שהוא טמא ויפרשו ממנו (מ"ק ה): (מו) בדד ישב. שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו. ואמרו רבותינו מה נשתנה משאר טמאים לישב

שפתי חכמים

אע"פ שכל סימני טומאה יש בנגע אינו טמא כל זמן שלא יאמר הכהן טמא הוא ה"ה אם יש בו סימני טומאה וטיהרו הכהן יהא טהור קמ"ל טהור הוא וטיהרו הכהן וכו': ש פי' אין לי אלא נתקין שצריך שיהיו בגדיו פרומים וראשו וגו'. וא"ת היה לו לרש"י לפרש כל זה על בגדיו יהיו פרומים וי"ל דלדעת רש"י הכי אל תסבור לומר דהאי בראשו נגעו יתירא הוא דכולה פרשה מדברת בראש ע"כ בא לרבות שאר נגעים. זה אין לומר דלא למדנו מראשו נגעו אלא שאר המנוגעים שהם מנגעי הנתקים דהא דומי' דקרחת וגבחת שבתיהם בראשו שיהיו בגדיו פרומים וכל שאר דיני טומאה קרחת וגבחת שיטמאנו הכהן מניין לרבו' אף שאר המנוגעי' שהן מנגעי צרעת עור בשר שיהיו המנוגעין שבהם בבגדים פרומים ופרועי ראש ושאר האמורי' כשיטמאנו הכהן ת"ל טמא יטמאנו שני פעמים לרבות את כולן והיינו דמסיים בסיפא שעל כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים. הרא"ם: ת לא

דעת זקנים מבעלי התוספות

ללמדנו בפי': (מב) בקרחתו. בין במקום שאין בו שער בין במקום שיש בו שער: (מו) בדד ישב. לפי שאותו חולי מתפשט בבני

פירוש לתורת אלהים

אַמַרְאֶה וַוייס מִיט רוט גְמִישְׁט צָרַעַת דָאס הָט קְרֶעץ גִבְּלִיטְע אִין זַיין אִינְטֶר גָאלוּנְג אָדֶר אִין זַיין פָארוּנְט גָאלוּנְג: (מג) וְרָאָה אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אִים זֶעהְן וְהִנֵּה דָס גְשְׁווִילֶעכְץ פוּן דֶר נֶגַע לְבָנָה זִיא אִיז וַוייס מִיט רוט גְמִישְׁט כְּמַרְאֵה אַזוֹ וִוי דָס גְשְׁטַאלְט צָרַעַת פוּן דִי קְרֶעץ עוֹר בָּשָׂר וָוס אִיז אִין דֶער הוּט פוּן דֶעם לַייב: (מד) אִישׁ דֶר מֶענְטְשׁ אִיז אַיין קְרֶעצִיגֶר טָמֵא דֶר כֹּהֵן זָאל אִים זָאגְן עֶר אִיז טָמֵא בְּרֹאשׁוֹ וַוייל עֶר הָט אַיין נֶגַע אִין זַיין קָאפּ: (מה) וְהַצָּרוּעַ אוּנ דֶר מְצוֹרָע אֲשֶׁר וָוס אִין אִים אִיז דִי נֶגַע בְּגָדָיו זַיינֶע קְלֵיידֶר זָאלֶן זַיין צוּ רִיסֶן וְרֹאשׁוֹ אוּנ דִי הָאר פוּן זַיין קָאפּ יִהְיֶה זָאל עֶר לָאזֶן וַואקְסֶן וְעַל שָׂפָם אוּנ אוּף דֶעם מוֹיל יַעְטֶה זָאל עֶר בְּדֶעקְן וְטָמֵא עֶר זָאל שְׁרַייעֶן אִיךְ בִּין טָמֵא כְּדֵי דִי לַייט זָאלֶן זִיךְ פוּן אִים אָפּ שֵׁיידֶן: (מו) כָּל יְמֵי אַלֵי טֶעג

מצות השם

(קעא) וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וגו') דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַיין מְצוֹרָע זָאל זִיךְ צוּ רַייסְן דִי קְלֵיידֶער אוּנ זָאל זִיךְ אַרוּם הִילְעְן אוּנ זָאל שְׁרַייעֶן אַז עֶר אִיז טָמֵא כְּדֵי מֶען זָאל זִיךְ פוּן אִים אָפּ שֵׁיידֶען אוּנ עֶר זָאל זִיצִין אוּנְטֶער דֶער שְׁטָאט כְּדֵי עֶר זָאל זַיין אָפּ גִשֵׁייד פוּן מֶענְטְשֶׁען:

מוֹשָׁבוֹ׃ ס מז וְהַבֶּגֶד כִּי־יִהְיֶה בוֹ
נֶגַע צָרָעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד
פִּשְׁתִּים׃ מח אוֹ בִשְׁתִי אוֹ בְעֵרֶב
לַפִּשְׁתִּים וְלַצָּמֶר אוֹ בְעוֹר אוֹ בְּכָל־
מְלֶאכֶת עוֹר׃ מט וְהָיָה הַנֶּגַע יְרַקְרַק
אוֹ אֲדַמְדָּם בַּבֶּגֶד אוֹ בָעוֹר אוֹ־
בַשְּׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר
נֶגַע צָרַעַת הוּא וְהָרְאָה אֶת־הַכֹּהֵן׃
נ וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנָּגַע וְהִסְגִּיר
אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים׃ נא וְרָאָה
אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי־פָשָׂה
הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְּׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ

אונקלוס

לְמַשְׁרִיתָא מוֹתְבֵהּ׃ מז וּלְבוּשָׁא אֲרֵי יְהֵי בֵהּ מַכְתַּשׁ סְגִירוּ בִּלְבֵשׁ עֲמַר אוֹ בִלְבוּשׁ כִּתָּן׃ מח אוֹ בְשִׁתְיָא אוֹ בְעַרְבָא לְכִתָּנָא וּלְעַמְרָא אוֹ בְמַשְׁכָּא אוֹ בְּכָל עֲבִידַת מְשַׁךְ׃ מט וִיהֵי מַכְתָּשָׁא יָרוֹק אוֹ סַמּוֹק בִּלְבוּשָׁא אוֹ בְמַשְׁכָּא אוֹ בְשִׁתְיָא אוֹ בְעַרְבָא אוֹ בְכָל מַאן דִּמְשַׁךְ מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הוּא וְיִתַּחֲזֵי לְכַהֲנָא׃ נ וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא יָת מַכְתָּשָׁא וְיַסְגַּר יָת מַכְתָּשָׁא שִׁבְעַת יוֹמִין׃ נא וְיֶחֱזֵי יָת מַכְתָּשָׁא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אֲרֵי אוֹסֵיף מַכְתָּשָׁא בִּלְבוּשָׁא אוֹ בְשִׁתְיָא אוֹ בְעַרְבָא אוֹ

תו"א בבגד צמר שבת כז כט מנחות לט בכורות י: או בעור שבת כח:

רש"י

בדד הואיל והוא הבדיל בלשון הרע א בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדל: מחוץ למחנה. חוץ לשלש ב מחנות (פסחים סז): (מח) לפשתים ולצמר. של פשתים ג או של צמר: או בעור. זה עור שלא נעשה בו מלאכה: או בכל מלאכת עור. זה עור שנעשה בו מלאכ': (מט) ירקרק. ירוק שבירוקין: אדמדם. אדום שבאדומים:

שפתי חכמים

שיקרא את אחרים טמאים כפי המובן מן המקרא: א ולכך נקרא מצורע מוציא רע: ב פי' מדכתיב בדד ישב דמשמע אף שאר טמאין זב וטמא מת לא ישבו עמו. א"כ ע"כ מחוץ למחנה הוא חוץ לג' מחנות דהא טמא מת מותר במחנה לויה ואסור במחנה שכינה וזב אסור במחנה לויה ומותר במחנה ישראל מדכתיב ולא יטמאו את מחניהם ולא כתיב את מחנם דמשמע תן מחנה לזה ומחנה לזה לטמא נות מחנה אחת ולזב מחנה אחת ועוד אכתוב מזה אי"ה: ג והלמ"ד כלמ"ד למי אתה ספירושו

פירוש לתורת אלהים

אֲשֶׁר וָוס דִי נֶגַע אִיז אִין אִים יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין בָּדָד יֵשֵׁב עֶר זָאל אַלֵיין זִיצֶן אֲפִילוּ אַנְדֶערֶע לַייט וָוס זֶענֶען אוֹךְ טָמֵא טָארֶן בַּיי אַנַאנְדֶר מִיט אִים נִיט זִיצֶען. רש"י שְׁרַייבְּט פַר וָוס אִיז פַר עֶנְדֶערְט אֵיין מְצוֹרָע פוּן אַנְדֶערֶע טְמֵאִים דֶען אַנְדֶערֶע טְמֵאִים מֶעגִין דָאךְ יוֹא בַּייא אַנַאנְדֶר זִיצֶן דֶר תִּירוּץ אִיז דֶען עֶר אִיז דְרוּם גְשְׁטְרָאפְט גְוָוארֶן מִיט צָרַעַת וַוייל עֶר הָט לָשׁוֹן הָרָע גְרֶעט צְווִישֶׁן מַאן אוּנ וַוייבּ אוּנ הָאט צְווִישֶׁען זַייא אַצְוִוישֶׁן שֵׁייד גִימַאכְט אָדֶר דוּרְךְ לָשׁוֹן הָרָע הָט עֶר גִימַאכְט אַצְווִישֶׁן שֵׁייד צְווִישֶׁען אֵיין מֶענְטְשֶׁן אוּנ צְווִישֶׁען אַנְדֶערֶען דְרוּם זָאל עֶר אַלֵיין זִיצֶען אוּנ זָאל זַיין אָפּ גִישֵׁייד פוּן אַלֶע מֶענְטְשֶׁען מִחוּץ זַיין זִיצוּנְג זָאל זַיין פוּן אוֹסֶן וַוייטֶער פוּן דֶר מַחֲנֶה׃ (מז) וְהַבֶּגֶד אוּנ אַקְלֵייד וָוס וֶועט דְרִינֶען זַיין אַפְּלֶעק פוּן צָרַעַת בְּבֶגֶד אִין אַקְלֵייד פוּן וָואל אוֹ אָדֶער אִין אַקְלֵייד פוּן פְלַאקְס׃ (מח) אוֹ אָדֶער בִּשְׁתִי אִין דִיא סְנָאוֶוע אוֹ אָדֶער בְּעֵרֶב אִין דֶעם דוּרְךְ וָוארְף לַפִּשְׁתִּים פוּן פְלַאקְס וְלַצֶּמֶר אָדֶר פוּן וָואל אוֹ אָדֶר בְּעוֹר אַפֶּעל וָוס אִיז נָאךְ דֶר פוּן קֵיין כֵּלִי נִיט גִימַאכְט גְוָוארֶן אוֹ אָדֶר בְּכָל מְלֶאכֶת אַלֶערְלֵיי וֶוערְג וָוס פוּן דֶר פֶעל אִיז גִימַאכְט גִיוָוארֶען אוּנ עֶס וֶועט דְרִינֶען זַיין אַנֶגַע׃ (מט) וְהָיָה אוּנ דִיא נֶגַע וֶועט זַיין יְרַקְרַק גַאנְץ גְרִין אוֹ אָדֶר אֲדַמְדָּם גַאנְץ רוֹיט בַּבֶּגֶד אִין דֶעם קְלֵייד אוֹ אָדֶר בָּעוֹר אִין דֶר פֶעל אוֹ אָדֶר בַּשְּׁתִי אִין דִי סְנָאוֶוע אוֹ אָדֶר בָּעֵרֶב אִין דוּרְךְ וָוארְף אוֹ אָדֶר בְּכָל אִין אַלֶע כֵּלִים וָוס מֶען הָט גְמַאכְט פוּן דֶר פֶעל נֶגַע דָס אִיז אַפְּלָאג פוּן אַצָרַעַת וְהָרְאָה זָאל דָס גְווִיזֶן וֶוערֶן צוּם כֹּהֵן׃ (נ) וְרָאָה זָאל דֶר כֹּהֵן זֶעהְן דִי נֶגַע וְהִסְגִּיר זָאל עֶר פַאר שְׁלִיסֶן דִי זַאךְ וָוס דְרִינֶען אִיז דִיא נֶגַע שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן טָאג׃ (נא) וְרָאָה אוּנ עֶר זָאל זֶעהְן דִי נֶגַע אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן

מצות השם

(קעב) וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בוֹ נֶגַע צָרָעַת. דִיא מִצְוָה אִיז אַז אַקְלֵייד וָואס עֶס דְרִינֶען זַיין אַפְּלֶעק פוּן צָרַעַת אִיז דָס קְלֵייד טָמֵא אוּנ אַז דֶר כֹּהֵן וֶועהְט דֶעם זִיבֶּעטֶן טָאג אַז דֶר פְּלֶעק גֵייט נִיט אוֹס הָט מֶען דָס גְמוּזְט פַר בְּרֶענֶען׃

בָּעוֹר לְכֹל אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה הָעוֹר
לִמְלָאכָה צָרַעַת מַמְאֶרֶת הַנֶּגַע
טָמֵא הוּא׃ נב וְשָׂרַף אֶת־הַבֶּגֶד אוֹ
אֶת־הַשְּׁתִי ׀ אוֹ אֶת־הָעֵרֶב בַּצֶּמֶר
אוֹ בַפִּשְׁתִּים אוֹ אֶת־כָּל־כְּלִי הָעוֹר
אֲשֶׁר־יִהְיֶה בוֹ הַנָּגַע כִּי־צָרַעַת
מַמְאֶרֶת הִוא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ נג וְאִם
יִרְאֶה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע
בַּבֶּגֶד אוֹ בַשְּׁתִי אוֹ בָעֵרֶב אוֹ בְּכָל־
כְּלִי־עוֹר׃ נד וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֵת
אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע וְהִסְגִּירוֹ שִׁבְעַת־
יָמִים שֵׁנִית׃ שביעי רביעי כשהן מחוברין
נה וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרֵי ׀ הֻכַּבֵּס אֶת־
הַנֶּגַע וְהִנֵּה לֹא־הָפַךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינוֹ
וְהַנֶּגַע לֹא־פָשָׂה טָמֵא הוּא בָּאֵשׁ

בְּמַשְׁכָּא לְכֹל דִּי יִתְעֲבֵד
מַשְׁכָּא לַעֲבִידָא סְגִירוּת
מְחַזְרָא מַכְתָּשָׁא מְסָאַב
הוּא׃ נב וְיוֹקִיד יָת לְבוּשָׁא
אוֹ יָת שִׁתְיָא אוֹ יָת עַרְבָא
בַּעֲמַרָא אוֹ בְכִתָּנָא אוֹ יָת
כָּל מָאן דִּמְשַׁךְ דִּי יְהֵי
בֵהּ מַכְתָּשָׁא אֲרֵי סְגִירוּת
מְחַזְרָא הִיא בְּנוּרָא
תִּתּוֹקַד׃ נג וְאִם יֶחֱזֵי
כַהֲנָא וְהָא לָא אוֹסֵיף
מַכְתָּשָׁא בִּלְבוּשָׁא אוֹ
בְשִׁתְיָא אוֹ בְעַרְבָא אוֹ
בְּכָל מָאן דִּמְשַׁךְ׃
נד וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וִיחַוְּרוּן
יָת דִּי בֵהּ מַכְתָּשָׁא
וְיַסְגְּרִנֵּהּ שִׁבְעַת יוֹמִין
תִּנְיָנוּת׃ נה וְיֶחֱזֵי כַהֲנָא
בָּתַר דְּחַוַּרוּ יָת מַכְתָּשָׁא
וְהָא לָא שְׁנָא מַכְתָּשָׁא
מִן כַּד הֲוָה וּמַכְתָּשָׁא לָא
אוֹסֵיף מְסָאַב הוּא בְּנוּרָא

תו"א ושרף את יבמות קג:

רשב"ם (נא) צרעת ממארת. כמו סלון ממאיר וקוץ מכאיב. וכן המארה והמהומה ל' קללה וחסרון:

בעל הטורים

אחים בלשון הרע וגרם ליסב לזה לבד ולזה לבד: (נב) ושרף את הבגד. הפסוק מתחיל ומסיים בשרפה לומר שכל האסורים בהנאה טעונין שרפה: (נד) וכבסו. בגימ' כל אדם. הליווי בכהן והכיבוס בכל אדם:

רש"י

(נא) צרעת ממארת. לשון סילון ד ממאיר (יחזקאל כח) פויינט"ש בלע"ז. ומדרשו תן בו מארה שלא תהנה הימנו: (נב) בצמר או בפשתים. של צמר או של פשתים ה זהו פשוטו ומדרשו יכול יביא גיזי צמר ואניצי פשתן וישרפם עמו ת"ל היא באש תשרף אינה צריכה דבר אחר עמה א"כ מה ת"ל בצמר או בפשתים להוציא את האימריות שבו ו שהן ממין אחר (פסחים סח). אימריות לשון שפה כמו אימרא: (נד) את אשר בו הנגע. יכול מקום הנגע בלבד ז ת"ל את אשר בו הנגע יכול כל הבגד כולו טעון כבוס ת"ל הנגע ח הא כיצד יכבס מן הבגד עמו: (נה) אחרי הכבס. לשון העשות: לא הפך הנגע את עינו. ט לא הוכהה ממראיתו: והנגע לא פשה. שמענו שאם לא הפך ולא פשה טמא

שפתי חכמים

של מי אתה: ד פרש"י ל' סילון ממאיר ופירושו קוץ מכאיב כי פסוק הוא ביחזקאל סימן כ"ח ופי' רד"ק קוץ מכאיב וכן הוא בשרשים שלו: ה ולא שהבי"ת במקום של רק במקום מ"ם כמו והנותר בבשר ובלחם: ו והבי"ת כמשמעו ודבוק עם ושרף: ז פי' לא צריך לכבס אלא מקום הנגע ולא הבגד שיש עליה הנגע. ת"ל אשר בו הנגע וכו': ח פירוש לקמן בפרשה זו כתיב גבי כבוס הנגע והנה כהה הנגע אחרי הכבס אותו היינו הנגע: ט ותידוק מיניה הא כהה טהור לא שלא העז ותידוק

דעת זקנים מבעלי התוספות

אדם הרגילין אצלו וגם אסור בתשמיש המטה לפי שהוא קשה לה: (נב) צרעת ממארת היא. כשתראה הצרעת מאירה שרפהו

פירוש לתורת אלהים

טאג כִּי פָשָׂה אַז דִיא נֶגַע הָאט זִיךְ גִימֶערְט אִין דֶעם קְלֵייד אוֹ בַשְּׁתִי וגו' אֵיין קְרֶעץ מַמְאֶרֶת אֵיין פַר שָׁאלְטֶענֶע הַנֶּגַע דִיא פְּלָאג טָמֵא עֶס אִיז טָמֵא׃ (נב) וְשָׂרַף אוּנ עֶר זָאל פַר בְּרֶענֶען׃ (נד) וְצִוָּה זָאל דֶער כֹּהֵן שַׁאפֶען וְכִבְּסוּ זָאל מֶען דֶעם קְלֵייד וַואשֶׁען אָבֶער נִיט אִין גַאנְצֶען נָאר דָאס אָרְט ווִי דִי נֶגַע פַר נֶעמְט אוּנ אַבִּיסֶל ווייטֶער וְהִסְגִּירוֹ אוּנ עֶר זָאל דָם פַר שְׁלִיסֶען דָם אַנְדֶערֶע מָאל אוֹיף זִיבֶּן טֶעג׃ (נה) וְרָאָה דֶער כֹּהֵן זָאל זֶעהֶן אַחֲרֵי נָאךְ דֶעם אַז דָם אָרְט פוּן דֶער נֶגַע אִיז גְוַואשֶׁען גְוָוארֶען וְהִנֵּה אוּנ דִי נֶגַע הָט נִיט פַר עֶנְדֶערְט דָם גְשְׁטַאלְט וְהַנֶּגַע אוּנ דִי

תִּשְׂרְפֶנּוּ פְּחֶתֶת הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ
בְגַבַּחְתּוֹ׃ נו וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
כֵּהָה הַנֶּגַע אַחֲרֵי הֻכַּבֵּס אֹתוֹ וְקָרַע
אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־
הַשְּׁתִי אוֹ מִן־הָעֵרֶב׃ מפטיר נז וְאִם־
תֵּרָאֶה עוֹד בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְּׁתִי אוֹ־
בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר פֹּרַחַת הִוא
בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ אֵת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע׃
נח וְהַבֶּגֶד אוֹ־הַשְּׁתִי אוֹ־הָעֵרֶב אוֹ־
כָל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תְּכַבֵּס וְסָר
מֵהֶם הַנָּגַע וְכֻבַּס שֵׁנִית וְטָהֵר׃
נט זֹאת תּוֹרַת נֶגַע־צָרַעַת בֶּגֶד

אונקלוס

תּוֹקְדִנֵּהּ תַּבְרָא הִיא
בִּשְׁחִיקוּתֵהּ אוֹ
בְחַדְּתוּתֵהּ׃ נו וְאִם חֲזָא
כַהֲנָא וְהָא עֲמְיָא מַכְתָּשָׁא
בָּתַר דְּחַוָּרוּ יָתֵהּ וּבְזַע
יָתֵהּ מִן לְבוּשָׁא אוֹ מִן
מַשְׁכָּא אוֹ מִן שִׁתְיָא אוֹ מִן
עַרְבָא׃ נז וְאִם תִּתְחֲזֵי
עוֹד בִּלְבוּשָׁא אוֹ בְשִׁתְיָא
אוֹ בְעַרְבָא אוֹ בְכָל מַאן
דִּמְשַׁךְ סָגְיָא הִיא בְּנוּרָא
תּוֹקְדִנֵּהּ יָת דִּי בֵהּ
מַכְתָּשָׁא׃ נח וּלְבוּשָׁא אוֹ
שִׁתְיָא אוֹ עַרְבָא אוֹ כָל
מַאן דִּמְשַׁךְ דִּי יִתְחַוַּר
וְיֶעְדֵּי מִנְּהוֹן מַכְתָּשָׁא
וְיִצְטַבַּע תִּנְיָנוּת וְיִדְכֵּי׃
נט דָּא אוֹרָיְתָא דְמַכְתַּשׁ

תו"א בקרחתו או זבחים נ נדה יט: והבגד או זבחים לד: וכבס שנית חולין לא.

רשב"ם (נה) פחתת. לשון מארה שמפחית ומחסר:

בעל הטורים

(נה) בקרחתו. אלו השחקים שכשנשחק הבגד נושר השער ונעשה כמו קרח: בגבחתו. אלו החדשים שכשהוא חדש שערותיו בולטות. י"פ כתיב נגע לרעת בכי תזריע וכפרשת זאת תהיה שעל ידי י' דברים נגעים באים: (נט) זאת תורת נגע. תורת המצורע. תורת אשר בו. זאת התורה. תורת הצרעת. ה"פ כנגד ה' חומשים לומר שהמספר לשה"ר כאלו עובר על ה' חומשי תורה. י' פרשיות של נגעים הם בין נגעי אדם בין נגעי בגדים ונגעי בתים שאם יקיימו י' הדברות ינצלו מאלו עשרה:

שפתי חכמים

הא העז טהור או מוסגר שהרי זה יותר קשה מלא הפך עינו שהוא טמא: י שפשה יותר קשה מלא פשה שהוא טמא: כ שלא נמצא בשום מקום אם הפך יותר קשה מלא הפך אם לא: ל ולא שיקרענו בלבד אלא ישרפנו ג"כ ואף שלא נזכרה שרפה הוזכר לעיל וכאן חוזר לפרש אופן השרפה איך היא: חסלת פרשת תזריע

רש"י

ואין נ"ל לא הפך ופשה י הפך ולא פשה איני יודע מה יעשה לו כ ת"ל והסגיר את הנגע מ"מ דברי רבי יהודה והכמים אומרים וכו' כדאיתא בתורת כהני' ורמזתיה כאן ליישב המקר' על אופניו: פחתת היא. לשון גומא כמו (שמואל ב יז) באחת הפחתים כלומר שפלה היא נגע שמראיו שוקעין: בקרחתו או בגבחתו. כתרגומו בשחיקותיה או בחדתותיה: קרחתו. שחקים ישנים ומפני המדרש שהוצרך לגזרה שוה מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמרה קרחת וגבחת באדם ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור לכך אחז הכתוב לשון קרחת וגבחת. ולענין פירושו ותרגומו זהו משמעו קרחת ל' ישנים וגבחת לשון חדשים כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו שהקרחת ל' אחוריים והגבחת לשון פנים כמו שכתוב ואם מפאת פניו וגו' והקרחת כל ששופע ויורד מן הקדקד ולאחריו. כך מפורש בתורת כהנים: (נו) וקרע אתו. יקרע מקום הנגע מן הבגד ל וישרפנו: (נז) פרחת היא. דבר החוזר וצומח: באש תשרפנו. את כל הבגד: (נח) וסר מהם הנגע. אם כשכבסוהו בתחלה ע"פ כהן סר ממנו הנגע לגמרי: וכבס שנית. ל' טבילה תרגום של כבוסין שבפרשה

דעת זקנים מבעלי התוספות

סופו שתפשוט הנגע: (נה) פחתת היא. פוחת והולך הוא ולכך באש תשרפנו ולא סגי לקרוע מקום הצרעת מן הבגד:

פירוש לתורת אלהים

נֶגַע הָט זִיךְ נִיט גְמֶערְט טָמֵא הוּא אִיז עֶס טָמֵא בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ אִין פַייעֶר זָאל מֶען דָם פַר בְּרֶענֶן פְּחֶתֶת הִיא דִי נֶגַע אִיז אַיין גְגְרָאבֶּן אִין קְלֵייד בְּקָרַחְתּוֹ אִין זַיין אַלְטֶע קְלֵיידֶר אוֹ אָדֶר בְגַבַּחְתּוֹ אִין דִיא נַייעֶ קְלֵיידֶר׃ (נו) וְאִם אוּנ אַז דֶר כֹּהֵן וֶועט זֶעהְן וְהִנֵּה וכו' וְקָרַע אוֹתוֹ זָאל עֶר אוֹם רַייסֶן דָאס אָרְט פוּן דֶר נֶגַע פוּן דֶעם קְלֵייד׃ (נז) וְאִם אוּנ אוֹב אַז נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָט אוֹם גְרִיסֶן דָאס אָרְט פוּן דֶר נֶגַע פוּן דֶעם קְלֵייד וֶועט ווִידֶר גְזֶעהְן וֶוערֶן דִי נֶגַע בַּבֶּגֶד וכו' פֹּרַחַת הִיא דָס אִיז אַבְלִיאוּנְג פוּן אַנֶגַע בָּאֵשׁ זָאל מֶען אִין פַייעֶר פַר בְּרֶענֶן דָם קְלֵייד וָוס דִי נֶגַע אִיז דְרִינֶן׃ (נח) וְהַבֶּגֶד אוּנ דָם קְלֵייד אוֹ הַשְּׁתִי וכו' וָואס וֶועט אוֹם גְיוַואשֶׁן וֶוערֶן וְסָר אוּנ דִי נֶגַע וֶועט זִיךְ דֶר פוּן אָפּ טָאן וְכֻבַּס שֵׁנִית זָאל מֶען דָם צוּם אַנְדֶרֶן מָאל טוֹבְלִין וְטָהֵר אוּנ עֶם זָאל זַיין טָהוֹר׃ (נט) זֹאת תּוֹרַת דָאס אִיז דָאס לֶערְנוּנְג נֶגַע צָרַעַת פוּן דֶר פְּלָאג פוּן דֶעם צָרַעַת בֶּגֶד

סְגִיד בִּלְבוּשׁ עֲמַר אוֹ כִתָּנָא אוֹ שִׁתְיָא אוֹ עַרְבָא אוֹ כָל מָאן דִּמְשַׁךְ לְדַכָּיוּתֵהּ אוֹ לְסַאֲבוּתֵהּ׃

פ פ פ

תו"א לטהרו או לטמאו עיר שם׃

הַצֶּמֶר אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָּל־כְּלִי־עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ׃ פ פ פ

ס"ז פסוקים. בני"ת סימן

רש"י

זו לשון לבון ויתחוור חוץ מזה שאינו ללבון אלא לטבול לכך תרגומו וילטבע וכן כל כבוסי בגדים שהן לטבילה מתורגמין וילטבע׃ חסלת פרשת תזריע

פירוש לתורת אלהים

הַצֶּמֶר פון אַקְלֵייד פון וָואל או הַפִּשְׁתִּים וכו' לְטַהֲרוֹ צו רֵיין מַאכֶן אִים או לְטַמְּאוֹ אָדֶער אוּם רֵיין מַאכֶן אִים׃

הפטרת תזריע כשהיא נפרדה במלכים ב' סי' ד'

וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים־לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל
בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ׃ וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה אֶתֵּן זֶה לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר
תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אָכֹל וְהוֹתֵר׃ וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִרוּ כִּדְבַר יְהוָה׃
וְנַעֲמָן שַׂר־צְבָא מֶלֶךְ־אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדֹנָיו וּנְשֻׂא פָנִים כִּי־בוֹ נָתַן־יְהוָה
תְּשׁוּעָה לַאֲרָם וְהָאִישׁ הָיָה גִּבּוֹר חַיִל מְצֹרָע׃ וַאֲרָם יָצְאוּ גְדוּדִים וַיִּשְׁבּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
נַעֲרָה קְטַנָּה וַתְּהִי לִפְנֵי אֵשֶׁת נַעֲמָן׃ וַתֹּאמֶר אֶל־גְּבִרְתָּהּ אַחֲלֵי אֲדֹנִי לִפְנֵי הַנָּבִיא אֲשֶׁר

פירוש ע"ט

וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה בְּשַׁעַת עֶס אִיז גְוֶועזֶן אַהוּנְגֶער אִין לַאנְד פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ אֱלִישָׁע פְלֶעגְט שְׁפַּייזֶן צְוֵויי טוֹיזֶנְד תַּלְמִידִים פוּן דִיא נְבִיאִים אִיז גְקוּמֶן אַמֶענְטְשׁ פוּן שְׁטָאט בַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא אוּנ הָט גְבְּרַאכְט צוּם נָבִיא פוּן גָאט צוּ אֱלִישָׁע לֶחֶם צְוַואנְצִג בְּרוֹט פוּן אַזוֹ אַגֶערְשְׁטֶן וָוס אִיז עֶרְשְׁט צֵייטִג גְוָוארֶן וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ אוּנ גְרִיבֶּענֶע זַאנְגֶן וָוס אִיז נָאךְ אִין דֶר שָׁאלֶעכְץ וַיֹּאמֶר הָאט דֶר נָבִיא אֱלִישָׁע גְזָאגְט תֵּן לָעָם גִיבּ צוּם פָאלְק צוּ דִי תַּלְמִידִים פוּן דִי נְבִיאִים וְיֹאכֵלוּ אוּנ לָאזֶן זֵיי עֶסִין׃ וַיֹּאמֶר הָט זַיין מְשָׁרֵת גְזָאגְט מָה אֶתֵּן וָוס זָאל אִיךְ דָס גֶעבֶּן אֵיין בְּרוֹט פַר הוּנְדֶערְט מֶענְטְשֶׁן וַיֹּאמֶר הָט אֱלִישָׁע גְזָאגְט תֵּן גִיבּ צוּם פָאלְק אוּנ לָאזֶן זֵיי עֶסֶן כִּי וָוארוּם אַזוֹ הָט גָאט גְזָאגְט אָכוֹל זֵיי וֶועלֶן דָס עֶסִין וְהוֹתֵר אוּנ עֶס וֶועט נָאךְ בְּלַייבֶּן וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם הָט דֶר מְשָׁרֵת פַר זֵיי דָאס בְּרוֹט גְגֶעבֶּן וַיֹּאכְלוּ הָאבֶּן זֵיי גְגֶעסִין וַיּוֹתִירוּ אוּנ הָאבֶּן אִיבֶּר גְלָאזְט כִּדְבַר יְיָ אַזוֹ ווִי דִיא רֵייד פוּן גָאט׃ וְנַעֲמָן אוּנ נַעֲמָן שַׂר צָבָא דֶר הוֹיבְּט מַאן פוּן דֶעם חַיִל פוּן מֶלֶךְ אֲרָם הָיָה אִיז גְוֶועזֶן אֵיין גְאַכְפֶּערְטֶר מַאן פַר זַיין הַאר וּנְשֻׂא פָנִים אוּנ דֶר מֶלֶךְ הָט אִים זֵייעֶר לִיבּ גְהַאט כִּי וָוארוּם בּוֹ דוּרְךְ אִים נָתַן יְיָ תְּשׁוּעָה הָאט גָאט גִיגֶעבֶּן אַהִילְף צוּ אֲרָם וְהָאִישׁ אוּנ דֶר מַאן אִיז גְוֶועזֶן שְׁטַארְק הַאפְּטִיג מְצוֹרָע אוּנ אִיז גְוֶועזֶן קְרֶעצִיג וַאֲרָם אוּנ דִיא לַייט פוּן אֲרָם יָצְאוּ זֶענֶען אַרוּם גְגַאנְגֶען שְׁאַרֶן זֵיי זָאלֶן רוֹבֶּן וָוס זֵיי וֶועלֶן גְפִינֶען וַיִּשְׁבּוּ הָאבֶּן זֵיי גְפַאנְגֶען פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה קְטַנָּה אַקְלֵיינֶע יוּנְגֶע פְרוֹי פוּן דֶער שְׁטָאט נַעֲרוֹן וַתְּהִי אוּנ זִיא אִיז גְוֶועזֶן אֵיין מְשָׁרֶתֶת לִפְנֵי פַאר אֵשֶׁת נַעֲמָן דָס ווַייבּ פוּן נַעֲמָן׃ וַתֹּאמֶר הָאט דִי יוּנְגֶע פְרוֹיא גְזָאגְט צוּ אִיר הַארִינְטֶע אַחֲלֵי אֲדוֹנִי דָס גְבֶּעט פוּן מַיין

משלי יהודא

וְנַעֲמָן שַׂר צָבָא מֶלֶךְ אֲרָם וגו'. דִי פְּסוּקִים אִין מלכים א קַפִּיטְל כב דֶר צֵיילֶן וֶוען נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי אִיז גְהַרְגִּית גְוָוארֶן דוּרְךְ דֶעם מֶלֶךְ אַחְאָב אוּנ זַיין בְּלוּט הָט גְבֶּעטֶן בַּיי הקב"ה מֶען זָאל דֶעם מֶלֶךְ אַחְאָב נִיט מוֹחֵל זַיין דִי עֲבֵירָה, אִיז נִגְזַר גְוָוארֶן פוּן הקב"ה דֶר מֶלֶךְ אַחְאָב זָאל גֵיין אִין דִיא מִלְחָמָה מִיט אֲרָם אוּנ זָאל גְהַרְגִּית וֶוערֶן אִין דִי מִלְחָמָה, אַזוֹ אִיז גְוֶועזֶן, וֶוען אַחְאָב אִיז גְוֶועזֶן אִין דִי מִלְחָמָה הָאט אֵיינֶר גְשָׁאסֶן אוֹיף אִים אוּנ הָאט אִים גְהַרְגִּית, דֶר וָוס הָט גְשָׁאסֶן אִיז גְוֶועזֶן אֵיינֶר פוּן דִי זֶעלְנֶר, נָאר וַוייל עֶר הָאט מִיט דֶעם הַרְגִינֶן דֶעם מֶלֶךְ אַחְאָב אַיינְגֶנוּמֶן דִי מִלְחָמָה דְרִיבֶּער הָט דֶר מֶלֶךְ אֲרָם אִים גְרוֹיס גְמַאכְט אוּנ הָט אִים גְמַאכְט פַר דֶעם אֶלְצְטִין גֶענֶעראַל, א׳ וֶועגֶן דִי פְּלוּצְלוּנְגֶע גְרוֹיסְקֵייט אִיז אִים קַאלְיֶע גְוָוארֶן דָס בְּלוּט אוּנ אִיז גְוָוארֶן מְצוֹרָע, אָבֶּר דֶער מֶלֶךְ אֲרָם אוּנ נַעֲמָן אַלֵיין הָאבֶּן נִיט גְעוָואסְט אַז דִיא צָרַעַת אִיז וֶועגֶן זַיין גְרוֹיסְקֵייט, זֵיי הָאבֶּן גְמֵיינְט אַז דָאס אִיז אַפְּרָאסְטֶע קְרַאנְקֵייט וָוס מֶען דַארְף זִיא הֵיילִין מִיט מֶעדִיצִינֶען, נָאר דִי נַעֲרָה (דָס יוּדִישֶׁע מֵיידִיל) הָט פַר שְׁטַאנֶען אַז דִיא צָרַעַת אִיז נָאר וֶועגֶן זַיין גְרוֹיסְקֵייט אוּנ אַזוֹ לַאנְג וִוי עֶר וֶועט בַּיי זִיךְ נִיט נִידֶערִיג וֶוערֶן וֶועט דָאס צָרַעַת נִיט אַוֶועק גֵיין פוּן אִים, דְרִיבֶּער הָט זִי גְזָאגְט עֶר זָאל גֵיין צוּם נָבִיא זִי הָט גְטְרַאכְט גֶעוִויס וֶועט אִים דֶער נָבִיא זָאגֶן עֶר זָאל אָפּ טָאן פוּן זִיךְ זַיין גְרוֹיסְקֵייט אוּנ זָאל בַּיי זִיךְ נִידֶערִיג וֶוערֶן וֶועט עֶר וֶוערֶן גְהֵיילְט, דֶר עִנְיָן אִיז אַדָאקְטָאר אִיז אַמָאל גְקוּמֶן צוּ אַקְרַאנְקִין, דֶער דָאקְטָאר הָט גְזֶעהֶן דֶער קְרַאנְקֶער הָט אַבְּרוּסְט פֶעלֶר, הָט דֶר דָאקְטָאר אִים קֵיין מֶעדִיצִין פַר שְׁרִיבֶּן, נָאר עֶר הָט אִים גְזָאגְט אוֹיסְוֵוייניג, דוּ זָאלְסְט דִיךְ הִיטֶן פוּן כַּעַס, אַז אֵיינֶר וֶועט נִיט טָאן ווִי דוּא ווִילְסְט, זָאלְסְטוּ נִיט בֵּייז וֶוערֶן, זָאלְסְט קֵיינֶעם מְקַנֵּא זַיין, זָאלְסְט נִיט טָאן דִיא תַּאֲוֹת וָואס דַיין נַאטוּר גְלוּסְט צוּ זֵיי, אוּנ

בשמרון אז יאסף אתו מצרעתו: ויבא ויגד לאדניו לאמר כזאת וכזאת דברה הנערה
אשר מארץ ישראל: ויאמר מלך־ארם לך בא ואשלחה ספר אל־מלך ישראל וילך
ויקח בידו עשר ככרי־כסף וששת אלפים זהב ועשר חליפות בגדים: ויבא הספר אל־
מלך ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה אליך הנה שלחתי אליך את־נעמן עבדי
ואספתו מצרעתו: ויהי כקרא מלך־ישראל את־הספר ויקרע בגדיו ויאמר האלהים אני
להמית ולהחיות כי־זה שלח אלי לאסף איש מצרעתו כי אך־דעו־נא וראו כי־מתאנה
הוא לי: ויהי כשמע ׀ אלישע איש־האלהים כי־קרע מלך־ישראל את־בגדיו וישלח
אל־המלך לאמר למה קרעת בגדיך יבא־נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ויבא נעמן
בסוסו° וברכבו ויעמד פתח־הבית לאלישע: וישלח אליו אלישע מלאך לאמר הלוך
ורחצת שבע־פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר: ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי
אלי ׀ יצא יצוא ועמד וקרא בשם־יהוה אלהיו והניף ידו אל־המקום ואסף המצורע:
הלא טוב אבנה° ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא־ארחץ בהם וטהרתי ויפן

משלי יהודא °בסוסיו קרי

אפראסטר מענטש ווען הערן דיא רייד פון דאקטאר וועט ער זיך וואנדערין אונ ער וועט זאגין דר מענטש איז קיין דאקטר, ער איז אמגיד, ווס זאגט מוסר, דיא וועלביגע מוסר זאגט דער תנא אוך הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם, די קנאה אונ די תאוה אונ דר כבוד ווס דר מענטש וויל האבן, דס נעמט אוועק דעם מענטש פון דר וועלט פר די צייט, אבר דר מענטש ווס פר שטייט די רייד פון דאקטאר ווייס ער אז דר דאקטאר זאגט ניט דעם מוסר וועגען דעם עולם הבא אונ דר דאקטאר וויל אים גאר ניט מאכן פרום, נאר דיא זאכן גהער צוא זיין היילונג, ער קען ניט אנדערש געזונד ווערן פיידין ער ער וועט טאן דעם מוסר ווס דר דאקטאר הט אים גזאגט, דס זעלביגע איז געווען ביא דעם מלך ארם אונ נעמן, זייא האבן גמיינט אז די נערה זאגט אין שומרון איז דא אנביא אונ ער איז אדאקטאר וואס היילט מענטשין פון זייער צרעת, דריבר וויא נעמן האט געהערט פון נביא ער זאל גיין זיך באדין אין ירדן, הט ער גלאכט פון אים איך האב מיך גבאדין אין בעסרע וואסר ווי דר ירדן אונ עס הט מיר ניט געהאלפן, אבר אין אמת הט אלישע אנדערש גמיינט אז נעמן וועט אים פאלגן דס אליין איז שון אנידערינקייט אונ דיא רגע ווען ער וועט נאך זיין אין ירדן אונ וועט זעהן דר צרעת גייט אראפ פון אים וועט ער ביי זיך אלע מאל נידריגער ווערען געגין אלישע וועט ער אלע מאהל בעסר געהיילט ווערין, אונ דר סוף איז אזו געוועזן ביז נעמן הט זיך מגייר געוועזן:

°אמנה קרי פירוש ע"ט

הארן זאל זיין לפני הנביא פר דעם נביא וואס וואנט אין שומרון אז דענסטמאל יאסף וועט ער אים בוודאי היילן פון זיינע קרעץ: ויבא איז נעמן גיקומען ויגד לאדוניו אונ הט גיזאגט פר זיין הארן פר דעם מלך ארם לאמר אזו צו זאגען כזאת וכזאת אזו אונ אזו דברה הט די יונגע פרוי פון ארץ ישראל גרעט: ויאמר מלך הט גזאגט דער מלך פון ארם צו נעמן לך גייא אהין בא קום ואשלחה אונ איך וועל שיקן אבריף צום מלך ישראל וילך איז נעמן גינאנגן ויקח בידו אונ הט מיט גנומן אין זיינע הענט אמתנה צו ברענגן צום נביא צעהן צענטן זילבר וששת אונ זעקס טויזנד גילדען ועשר אונ צעהן פאר קליידר: ויבא הט נעמן גבראכט דעם בריף צום מלך ישראל לאמר אזו צו זאגן כלומר אין דעם בריף איז גשטאנן דס לשון ועתה אונ אצונד אז דר בריף קומט צו דיר הנה שלחתי אליך איך שיק צו דיר מיין קנעכט נעמן ואספתו אונ דו זאלסט אים היילן פון זיינע קרעץ: ויהי אונ עס איז גיוועזן כקרא מלך אז דר מלך ישראל הט גלייענט דעם בריף ויקרע בגדיו הט ער צו ריסען זיינע קליידר ויאמר אונ האט גיזאגט האלהים אני בין איך דען אגאט להמית ולהחיות איך זאל קאנען טייטען אונ לעבעדיג מאכן כי זה ווס דר שיקט צו מיר לאסוף איך זאל היילען אמענטש פון זיינע קרעץ כי ווארום אך נייערט דעו נא ווייסט וראו אונ זעהט כי מתאנה הוא לי ער זוכט אויף מיר עפיס איין עלילה: ויהי כשמוע אלישע אז אלישע איש האלהים דר נביא פון גאט הט געהערט כי אז דר מלך ישראל הט צו ריסן זיינע קליידר וישלח האט ער גשיקט צום מלך לאמר צו זאגן למה ווארום האסטו צו ריסען דייני קליידר יבא לאז נעמן קומען צו מיר וועל איך אים היילן וידע אונ לאז ער וויסען כי יש אז עס איז דא אנביא צווישען ישראל ויבא איז נעמן גיקומען בסוסיו מיט זיינע פערד וברכבו אונ מיט זיין רייט וועגען ויעמוד פתח הבית לאלישע אונ הט זיך גשטעלט פר דער טיר פון דעם הויז פון אלישע: וישלח הט אלישע צו אים גישיקט אשליח לאמר ער זאל אים זאגן הלוך גייא ורחצת אונ דו זאלסט דיך וואשין שבע זיבן מאל אין ירדן וישב וועט זיך ווידער קערען דיין לייב צו דיר אזו ווי עס איז פריער געוועזן איידער דו ביסט מצורע גיווארן וטהר אונ דו וועסט זיין ריין ויקצוף אונ נעמן הט גצערנט וילך אונ איז אוועק גינאנגן ויאמר אונ ער האט גזאגט הנה אמרתי איך האב מיר גטראכט אלי יצא ער וועט ארוס גיין צוא מיר ועמד אונ ער וועט זיך שטעלן וקרא אונ וועט רופן דעם נאמן פון זיין גאט והניף אונ ער וועט אויף הייבן זיין האנט צו דעם ארט פון דעם צרעת ואסף אונ עס וועט ווערין פאר היילט דאס צרעת אונ ער הייסט איך זאל מיך באדן זיבען מאל אין ירדן הלא טוב עס איז בעסר דיא טאכן פון דמשק מכל פון אלע וואסערין פון ישראל הלא ארחץ איך וועל מיך וואשען אין זיי אונ איך וועל ווערן ריין

וַיֵּלֶךְ בְּחֵמָה: וַיִּגְּשׁוּ עֲבָדָיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָבִי דָּבָר גָּדוֹל הַנָּבִיא דִּבֶּר אֵלֶיךָ הֲלוֹא
תַעֲשֶׂה וְאַף כִּי־אָמַר אֵלֶיךָ רְחַץ וּטְהָר: וַיֵּרֶד וַיִּטְבֹּל בַּיַּרְדֵּן שֶׁבַע פְּעָמִים כִּדְבַר אִישׁ
הָאֱלֹהִים וַיָּשָׁב בְּשָׂרוֹ כִּבְשַׂר נַעַר קָטֹן וַיִּטְהָר: וַיָּשָׁב אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־מַחֲנֵהוּ
וַיָּבֹא וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי אִם־בְּיִשְׂרָאֵל
וְעַתָּה קַח־נָא בְרָכָה מֵאֵת עַבְדֶּךָ: וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם־אֶקָּח וַיִּפְצַר־
בּוֹ לָקַחַת וַיְמָאֵן: וַיֹּאמֶר נַעֲמָן וָלֹא יֻתַּן־נָא לְעַבְדְּךָ מַשָּׂא צֶמֶד־פְּרָדִים אֲדָמָה כִּי
לוֹא־יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ עֹלָה וָזֶבַח לֵאלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לַיהוָה: לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח
יְהוָה לְעַבְדֶּךָ בְּבוֹא אֲדֹנִי בֵית־רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא ׀ נִשְׁעָן עַל־יָדִי
וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי בֵּית רִמֹּן בְּהִשְׁתַּחֲוָיָתִי בֵּית רִמֹּן יִסְלַח נָא° יְהוָה לְעַבְדְּךָ בַּדָּבָר הַזֶּה:
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ כִּבְרַת־אָרֶץ:

פירוש ע"ט

°נא כתיב ולא קרי

וַיִּפֶן אונ ער האט זיך אַוועק גיקערט וַיֵּלֶךְ אונ איז אַוועק גיגאַנגען מיט צָארען וַיִּגְּשׁוּ אונ זיינע קנעכט האבען גענעהנט וַיְדַבְּרוּ אונ האבען צו אים גרעט וַיֹּאמְרוּ אונ זיי האבען צו אים גזאגט אָבִי מיין פאטער מיין האר דָּבָר גָּדוֹל דער נביא זאל דיר אפילו זאגן אַגרויסע זאך וואלסטו דאך דאס גטאן וְאַף אונ אויך איז שוין אַכָּל שכן כִּי אָמַר אַז ער הט דיר גזאגט אַגרינגע זאך רְחַץ דו זאלסט דיך וואשען אין ירדן וּטְהָר אונ וועסט זיין ריין געהערסטו דם בוודאי טאן וַיֵּרֶד אונ נעמן האט גינידערט וַיִּטְבֹּל אונ האט זיך גטובלט אין ירדן שֶׁבַע פְּעָמִים זיבן מאל כִּדְבַר אזו ווי דער נביא הט אים גזאגט וַיָּשָׁב הט זיך ווידער גיקערט זיין לייב כִּבְשַׂר אזו ווי דם לייב פון אַקליין יונגל וַיִּטְהָר אונ ער איז גוואָרען ריין וַיָּשָׁב אונ ער הט זיך אום גקערט צו דעם נביא פון גאָט הוּא ער נעמן וְכָל מַחֲנֵהוּ אונ גאר זיין מחנה זענן גקומן אונ נעמן האט זיך גשטעלט פאר דעם נביא וַיֹּאמֶר אונ ער הט גזאגט הִנֵּה אצונד וויים איך כִּי אֵין אז עס איז ניטאָקיין אנדערר גאָט אויף גאר דער ערד פון דר וועלט כִּי נאר דער גאט פון ישראל וְעַתָּה אונ אצונד קַח נעם איין מתנה פון דיין קנעכט וַיֹּאמֶר אונ ער הט גזאגט חַי יְיָ איך שווער אזו וויא גאט לעבט אֲשֶׁר וואס איך בין גשטאנען פאר אים אִם אֶקָּח אוב איך וועל נעמן די מתנה וַיִּפְצַר אונ נעמן הט אים גיבעטן ער זאל נעמן וַיְמָאֵן אונ ער הט ניט גוואלט וַיֹּאמֶר אונ נעמן הט גיזאגט וָלֹא יוּתַּן וועט ניט גיגעבן ווערן צו דיין קנעכט מַשָּׂא אזו פיל וויא עס קאן טראגען צֶמֶד אַפאר אייזלען אֲדָמָה פון ארץ ישראל ערד ווייל דם איז הייליג וועל איך פון איר אין מיין שטאט מאכן אמזבח כִּי ווארום דיין קנעכט נעמן וועט שוין ניט מקריב זיין איין עולה אונ אשעכטונג לֵאלֹהִים צו אנדערע געטער כִּי אִם לַיְיָ נאר צו גאט נאר לַדָּבָר צו דער זאך זאל גאט פר געבן צו דיין קנעכט בְּבֹא אז מיין האר דר מלך ארם וועט קומן אין דעם הוז פון דעם אָפּ גאט בֵּית רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת צו בוקען זיך דארט וְהוּא אונ ער נִשְׁעָן איז אן גילעהנט אויף מיין האנט וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי אונ איך וועל מיך אויך מוזען בוקן בעט איך מיין ניט נאר בְּהִשְׁתַּחֲוָיָתִי אז איך וועל מיך מוזן בוקן איבער דאנק צו דעם אָפּ גאט בֵּית רִמּוֹן יִסְלַח זאל גאט פר געבן אונ זאל מוחל זיין צו דיין קנעכט די זאך וַיֹּאמֶר הט אלישע צו אים גזאגט לֵךְ גיי צו פרידען וַיֵּלֶךְ אונ ער איז אַוועק גיגאַנגען פון אים כִּבְרַת אֶרֶץ איין אַקער לאנד:

מנין המצות בפ' מצורע יש בה י"א עשין

[קעג] (עשה עט) לעשות טהרת המצורע כמשפט הכתוב בפרשה שנאמר זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו:
[קעד] (עשה פ) שיגלח המצורע את כל שערו שנאמר וגלח את כל שערו וגו':
[קעה] (עשה פא) שנטבול עצמינו במי מקוה של מ' סאה כדי להטהר מכל טומאה ונוכל אז לאכול בקדשים וליכנס למקדש שנאמר ורחץ את בשרו במים וטהר וגו':
[קעו] (עשה פב) שיקריב המצורע קרבן כשיתרפא שנאמר וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים וגו':
[קעז] (עשה פג) לטמא בית המנוגע שנאמר ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית:
[קעח] (עשה פד) להיות הזב בשתי ראיות טמא ומטמא שנאמר וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו:
[קעט] (עשה פה) שיקריב הזב קרבן כשיתרפא שנאמר וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה:
[קפ] (עשה פו) להיות שכבת זרע של אדם טמא בכל שהוא וטמא בכעדשה שנאמר ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב:
[קפא] (עשה פז) להיות הנדה טמאה ומטמאה שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וכל הנוגע בה יטמא עד הערב:
[קפב] (עשה פח) להיות הזבה טמאה ומטמאה שנאמר ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה וגו':
[קפג] (עשה פט) שתקריב הזבה קרבן כשתתרפא שנאמר וביום השמיני תקח לה שתי תורים וגו':

יד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע
בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן׃
ג וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע־
הַצָּרַעַת מִן־הַצָּרוּעַ׃ ד וְצִוָּה הַכֹּהֵן
וְלָקַח לַמִּטַּהֵר שְׁתֵּי־צִפֳּרִים חַיּוֹת

אונקלוס

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב דָּא תְּהֵי אוֹרָיְתָא דִסְגִירָא בְּיוֹמָא דְדָכוּתֵהּ וְיִתֵּתֵי לְוָת כַּהֲנָא׃ ג וְיִפּוֹק כַּהֲנָא לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא וְהָא אִתַּסִּי מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא מִן סְגִירָא׃ ד וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וְיִסַּב לִמְדַכֵּי תַּרְתֵּין צִפְּרִין חַיִּין

תו״א זאת יומא מא כריתות כח. זאת תהיה מגילה כא נדרים לג מנחות ה יט כז ערכין טו כריתות ט: ויצא הכהן מגילה ח:

בעל הטורים

(ב) זאת תהיה תורת המצורע. שתי צפרים ע״ש כצפור נודדת מקנה כן איש נודד ממקומו דכתיב ביה בדד ישב לכך טהרתו בצפרים:

רש״י

(ב) זאת תהיה תורת המצורע וגו׳. (מגילה כא) מלמד שאין מטהרין אותו א בלילה: (ג) אל מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות ב שנשתלח שם בימי חלוטו: (ד) חיות. (חולין קמ) פרט ג לטרפות: טהורות. פרט לעוף טמא ד לפי שהנגעים באין על לשון הרע (חולין קמ ערכין טו) שהוא מעשה פטפוטי דברים לפיכך הוזקקו לטהרתו

שפתי חכמים

א וא״ת למ״ל למכתב ביום טהרתו הא כתיב במקום אחר ביום צוותו ביום אבל לא בלילה וי״ל אי לא כתיב ביום טהרתו ה״א הואיל וקרבן שלו משונה מכל קרבן שצריך תנופה מחיים אף דינו משונה לכך איצטריך ביום טהרתו. מלאתי: ב וא״ל למה לו לרש״י לפרש זה והא כבר פירש זה לעיל גבי מחוץ למחנה בפרשת תזריע. די״ל דמ״ש פירש הכא שנית דלא תימא מדכתיב והובא אל הכהן דמשמע שיבא המצורע אל אחת המחנות ושם יראנו הכהן לכך הוכרח לפרש כן דהא כתיב ויצא אל מחוץ למחנה והא דכתיב והובא לאו אמצורע קאי אלא על טהרת המצורע כלומר והובא אל הכהן איך שהמצורע נטהר מנגעתו. וק״ל: ג ר״ל למה לי חיות הא צפור לאו חיה הוא דאין לומר דחיות ר״ל שיהא חיה ולא מתה דהא אח״כ כתיב ושחט את הצפור האחת וכתי׳ ושלח את הצפור החיה על פני השדה ומתרץ פרט לטרפות ר״ל דבעינן ראוי להיות חי ולא טרפה דטרפה אינו יכול לחיות ואיצטריך מיעוטא לטרפות שלא תימא כיון דלאו קרבן הוא אלא מחוץ למחנה שחטוה יתכשרו טרפות לטהרת מצורע קמ״ל: ד כתב הרא״ם משמע דס״ל שאין שם צפרים מורה על עוף טהור אבל הוא מורה על הטמא ועל הטהור וק׳ דכפ׳ שלוח הקן שנו דעוף טמא פטור מלשלח מנה״מ אמר ר׳ יצחק דכתיב בקרא כי יקרא קן צפור לפניך עוף בין טמא בין טהור משמע צפור טהור אשכחן דאיקרי טמא לא אשכחן דאיקרי וכו׳ אלמא צפרים דקרא בטהורים קמיירי ולא בטמאים עכ״ל וכו׳. ונ״ל דרש״י

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) זאת תהיה. ומכאן סמכו רז״ל לו׳ דעל ל׳ הרע נגעים באים המצורע קרי ביה המוציא שם רע וגם מצינו ארבעה שנטרדו מן העולם על ידי לשונם בלעם דואג ואחיתופל וגחזי וכו׳ כדאי׳ בחלק וגם אלו אין להם חלק לעולם הבא וגם כתיב אל תתן את פיך לחטיא את בשרך במאי בצרעת ועוד כתיב מות וחיים ביד לשון מות אם ספר לשון הרע והחיים אם עסק בתורה והתורה היא רפואתו של לשון הרע שנאמר מרפא לשון עץ חיים שעל ידי שהוא עוסק בתורה הוא נמנע מלשון הרע וקשה לשון הרע משפיכות דמים שהרוצח הורג נפש אחת והמספר לשון הרע הורג שלשה האומרו והמקבלו והנאמר עליו כמו שמצינו בדואג שנהרגו אנשי נוב עיר הכהנים שנא׳ עליהם ל׳ הרע ושאול שקבל נהרג באותו עון שנאמר עמוד נא ומותתני כי אחזני השבץ ואין שבץ אלא בגדי כהונה שנאמר ושבצת הכתנת שש ודואג שאמרו נטרד מן העולם הזה ומן העולם הבא שנא׳ גם אל יתצך לנצח וגו׳. ועוד מצינו שקשה לשון הרע מע״ז וג״ע וש״ד כדאיתא בערכין: והובא אל הכהן. קרי ביה והוא בא שאין לו מי יביאנו שהכל בדלים ומתרחקין ממנו שנא׳ בדד ישב מחוץ למחנה מושבו: (ד) ולקח למטהר שתי צפרים

ליקוטי יקרים

(ב) זאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצוֹרָע וגו׳. עס זֶענֶען דָא בַּיי מֶענְטְשֶׁין צְווייעֶרְלֵיי קְרַאנְקְייט, אַקְרַאנְקְייט פוּן גוּף אוּנ אַקְרַאנְקְייט פוּן דִי נְשָׁמָה, בֵּיידֶע עֶרְלֵייא קְרַאנְקְייט בְּרֶענְגְט דֶער מֶענְטְשׁ אַלֵיין, אוֹיף זִיךְ, דֶר מֶענְטְשׁ קֶען קְרַאנְק מַאכֶן דֶעם גוּף אוּנ קֶען קְרַאנְק מַאכֶען דִי נְשָׁמָה, דֶער גוּף קֶען קְרַאנְק װֶערֶן אִין אֵיין מוּם, מֶען צוּ בְּרֶעכְט אַהַאנְט אָדֶער אַפוּס אִין אֵיין מוּם, דִי נְשָׁמָה קֶען אויך קְרַאנְק װערִין אִין אֵיין מוּם, עֶר טוּהְט אַעֲבֵירָה װֶערְט קְרַאנְק דִי נְשָׁמָה, נָאר בַּיי זֵייעֶר הֵיילוּנְג זֶענֶען זֵייא נִיט גְלַייךְ, צוּם הֵיילֶין דֶעם גוּף מוּז מֶען הָאבֶּען אַדָאקְטָאר, עֶר הֵיילְט מִיט מֶעדִיצִין, דָס אִיז נִיט אִין אֵיין מֶענוּט, מֶען װֶערְט גֶעזוּנְד בִּיסְלַאכְוַויז, אָבֶּר צוּ דִי קְרַאנְקְייט פוּן דִי נְשָׁמָה דַארְף מֶען קֵיין דָאקְטָאר, עֶר אַלֵיין הָט זַיין נְשָׁמָה קְרַאנְק גֶעמַאכְט אוּנ עֶר אַלֵיין קֶען זִיא הֵיילִין אוּנ גֶעזוּנְד מַאכֶן, אוּנ זִיא קֶען גֶעזוּנְד װֶערִין אִין אֵיין מוּם װִי דֶר פָּסוּק זָאגְט וְשָׁב וְרָפָא לוֹ, עֶר װֶעט טָאן תְּשׁוּבָה װֶעט עֶר גֶעהֵיילְט װֶערִין. דְרִיבֶּער זָאגְט דֶר פָּסוּק זאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצוֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ, אוּב דֶר מְצוֹרָע װֶעט טָאהְן תְּשׁוּבָה אוּנ װֶעט לֶערְנֶען תּוֹרָה װֶעט עֶר בַּאלְד רֵיין װֶערִין פוּן זַיין צָרַעַת. דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט עֶניָן עֶלֶף עֲבֵירוֹת

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גירֶעט צוּ מֹשֶׁה לֵאמֹר אַזוֹי צוּ זָאגֶן: (ב) זאת תִּהְיֶה דָס זָאל זַיין דָאס לֶערְנוּנְג אוּנ דִי דִינִים פוּן דֶעם מְצוֹרָע בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג אַז עֶר װֶערְט טָהוֹר וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן אוּנ עֶר זָאל גְבְּרַאכְט װֶערֶן צוּם כֹּהֵן: (ג) וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אַרוֹיס גֵיין צוּ דֶעם מְצוֹרָע אוֹסֶען װֵייגֶע פוּן דֶר מַחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זֶעהְן וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע עֶס אִיז פַּר הֵיילְט גִוָּוארֶן דִי קְרֶעץ פוּן דֶעם קְרֶעצִיגֶען מֶענְטְשִׁין: (ד) וְצִוָּה הַכֹּהֵן דֶר כֹּהֵן זָאל שַׁאפֶן וְלָקַח לַמִּטַּהֵר אוּנ מֶען זָאל נֶעמֶן צוּ דֶעם װָאס װֶערְט טָהוֹר פוּן דֶעם צָרַעַת שְׁתֵּי צִפֳּרִים צְװֵיי פֵייגִיל

מצות השם

קעג) זאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצוֹרָע וגו׳. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַיין מְצוֹרָע אִין דֶעם טָאג װֶען עֶר װֶערְט רֵיין בַּדַארְף עֶר צוּא בְּרֶענְגֶען צְװֵיי טָאהְבֶּן פַאר דֶעם אַייל הַשֵּׁי הָאט אִים גֶהָאלְפֶן עֶר אִיז גִוָּוארִין גְרֵיינִיגְט פוּן דֶעם צָרַעַת:

אונקלוס

דְּכְיָן וְאָעָא דְאַרְזָא וּצְבַע זְהוֹרִי וְאֵזוֹבָא: ה וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וְיִכּוֹס יָת צִפְּרָא חֲדָא לְמָאן דַּחֲסַף עַל מֵי מַבּוּעַ: ו יָת צִפְּרָא חַיְתָא יִסַּב יָתַהּ וְיָת אָעָא דְאַרְזָא וְיָת צְבַע זְהוֹרִי וְיָת אֵזוֹבָא וְיִטְבּוֹל יָתְהוֹן וְיָת צִפְּרָא חַיְתָא בִּדְמָא דְצִפְּרָא

ת"א ושחט את סוטה טו טז : וטבל אותם סוטה יז.

טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב׃ ה וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת־הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׂ עַל־מַיִם חַיִּים׃ ו אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת־עֵץ הָאֶרֶז וְאֶת־שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֶת־הָאֵזֹב וְטָבַל אוֹתָם וְאֵת ׀ הַצִּפֹּר הַחַיָּה בְּדַם הַצִּפֹּר

בעל הטורים

(ה) על מים חיים. כמו שמצינו בנעמן שנתרפא מצרעתו במים חיים ולכך זה צריך טבילה במים חיים משא"כ בשאר טמאים שאינן צריכין להתרפאות ע"י מים חיים: על מים

רש"י

לפרים שמפטפטין תמיד בצפצוף קול: ועץ ארז. לפי שהנגעים באין ה על גסות הרוח: ושני תולעת ואזוב. מה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב: עץ ארז. מקל וסל ארז: ושני תולעת. לשון של צמר ז צבוע זהורית (ב"מ כט): (ה) על מים חיים. נותן אותם תחלה בכלי ח כדי שיהא דם צפור ניכר בהם ט וכמה הם רביעית: (ו) את הצפור החיה יקח אתה. מלמד שאינו אוגדה עמהם י אלא מפרישה לעצמה אבל העץ והאזוב כרוכים יחד בלשון הזהורית כ כענין שנא' ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב קיחה אחת לשלשתן יכול כשם שאינה

שפתי חכמים

הרגיש בקושיא זו ותרצה במה שכ' לפי שהנגעים באין כו' וק' למה לא פי' זה על שתי צפרים והמתין עד כה אלא ודאי רש"י בא לתרץ ל"ל טהורות הא צפרים דקרא בטהורות קמיירי ומתרץ לפי וכו' א"כ ש"מ משום פטפוט קול מביא צפרים ולא בהמות א"כ ה"א דכ"ש שיביא עופות טמאים שהם מצפצפים ומשמיעים קול יותר מעופות טהורים והא דכתיב בקרא צפרים לאו למעוטי טמאים הוא דאתא אלא לרבות אפי' עופות טהורים וכש"כ טמאים מש"ה כתב קרא טהורות. א"נ מש"ה כתב צפרים שהוא מורה על הצפצוף שהם מצפצפים מצפרא וצפור מל' צפרא כמ"ש הרמב"ן ז"ל וק"ל: ה מ"ש צריך ליקח עץ ארז שהוא גבוה ויפה מאד מכל אילנות. וא"ת גבי צרעת בתים גם כן הוצרך הכתוב ליקח עץ ארז ומה גסות רוח יש בבית. י"ל דהצרעת שנתן הקב"ה על הבתים משום שהטמינו האמוריים אוצרות בקירות הבתים לכך נתן הקב"ה צרעת על הבתים כדי שיהיו צריכים לנתוץ הבתים וימצאו האוצרות כדפירש"י לקמן ומי שיש לו ממון הרבה נעשה גם רוח כמו שנאמר בפרשת עקב ובקרך וצאנך ירבון וגומר וכתיב אחריו ורם לבבך ושכחת וגו' לכך הוצרך הכתוב ליקח עץ ארז כלומר אל תהא גס הרוח מחמת רוב הממון שנתתי לך בקירות הבית: ו לאו אילן של ארז כמלת עץ בכל מקום דהיאך יכול ליקח כל האילן: ז כלומר הצמר היה ארוך כמו ל' וצבוע זהורית: ח דבתחלה כתיב אל כלי חרס ואח"כ כתי' על מים חיים הא כיצד ומתרץ דהא והא איתא נותן אותם וכו': ט מדכתי' אחריו וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה וגו' משמע שצריך שיהא הדם ניכר במים: י דק"ל דהיה לו לכתוב קיחה אחת אכולן את הצפור וגו' ואת האזוב יקח אותם: כ כלומר העץ ארז והאזוב וגם הלשון זהורית כרוכין יחד באגודה אבל אין הלשון והורית

דעת זקנים מבעלי התוספות

הוא עשה מעשה פטיט וט' : (ה) ושחט את הצפור האחת. למה שוחט אחת ומשלח אחת לומר שאם יעשה תשובה אין הצרעת חוזרת עליו :

פירוש לתורת אלהים

חַיּוֹת לֶעבְּדִיגֶע טְהוֹרוֹת רֵיינֶע פוּן דִי פֵייגֶל וָוס מֶען מֶעג זַיי עֶסֶן וְעֵץ אֶרֶז אוּנ טֶענִין הָאלְץ וּשְׁנִי תוֹלַעַת אוּנ אֵיין רוֹטֶן פָאדִים וְאֵזוֹב אוּנ קְרַייטֶעכְץ וָואס וֶוערְט גְרוּפֶן אֵזוֹב : (ה) וְצִוָּה הַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל שַׁאפֶן וְשָׁחַט אוּנ מֶען זָאל שֶׁעכְטֶן אֵיין פוֹיגֶל אֶל כְּלִי חֶרֶשׂ אִיבֶּער אֵיין עֶרְדֶענֶע כֵּלִי עַל מַיִם חַיִּים אוֹיף קְוֶועלִידִיגֶע וַואסֶער. רש"י שְׁרַייבְּט מֶען זָאל פַאר דֶער שְׁחִיטָה אַרַיין גִיסֶן אֵיין רְבִיעִית קְוֶועלֶעדִיגֶע וַואסֶר כְּדֵי עֶס זָאל דָם בְּלוּט פוּן דֶעם צִפּוֹר דְרִינֶען דֶער קֶענְט וֶוערִין: (ו) אֶת אוּנ דֶעם לֶעבֶּדִיגֶן פוֹגֶל יִקַּח אוֹתָהּ זָאל עֶר זִיא בַּאזוּנְדֶר נֶעמֶן וְאֶת עֵץ הָאֶרֶז אוּנ דָאס טֶענִין הָאלְץ וְאֶת שְׁנִי הַתּוֹלַעַת אוּנ דֶעם רוֹטֶן פָאדִים וְאֶת הָאֵזוֹב אוּנ דָם קְרַייטֶעכְץ אֵזוֹב זָאל עֶר בִּינְדֶען צוּ זַאמֶען וְטָבַל אוֹתָם אוּנ עֶר זָאל זַייא אַיין טוּנְקֶען וְאֵת הַצִּפּוֹר אוּנ דֶעם

ליקוטי יקרים

קוּמֶן נְגָעִים אוֹיף מֶענְטְשִׁין, אַז מֶען דִינְט עֲבוֹדָה זָרָה, אַז מֶען פַארְשֶׁעמְט דֶעם נָאמֶן פוּן הקב"ה, אַז מֶען אִיז מְזַנֶּה, אַז מֶען גַנְבְנֶת, אַז מֶען רֶעט לָשׁוֹן הָרָע. אַז מֶען זָאגְט פַאלְשֶׁע עֵדוּת, אַז אַדַיין פַּסְקֶנְט אַפַאלְשִׁין דִין, אַז מֶען שְׁוֶוערְט פַאלְשׁ, אַז עֶר גֵייט אַרַיין אִין אַזוֹ אַאָרְט וָוס עֶר אִיז נִיט זַיינֶער, אַז עֶר טְרַאכְט צוּ טָאן פַאלְשְׁקַייט, אַז עֶר מַאכְט קְרִיג צְווִישֶׁן גוּטֶע פְרַיינְד. אַנְדֶערֶע זָאגֶן אַז אֵיינֶער הָט אַעַיִן רָעָה, אַשְׁלֶעכְטִי אוֹיג, עֶר פַרְגִינְט נִיט צוּ מֶענְטְשִׁין זַייעֶר פַרְמֶעגִין אוּנ וִויל קֵיינֶם נִיט טָאן אַטוֹבָה, קוּמְט אוֹיף אִים צָרַעַת, רבי יצחק זָאגְט דֶער מֶענְטְשׁ וָוס אִיז שְׁלֶעכְט צוּא מֶענְטְשִׁין, אוּנ עֶר ווִיל נִיט פַארְבָּארְגִין פוּן זַיינֶע כֵּלִים צוּ מֶענְטְשִׁין, אַז אֵיינֶער קוּמְט צוּ אִים בָּארְגִין אַכֵּלִי זָאגְט עֶר אִיךְ הָאבּ נִיט דִי כֵּלִי, בְּרֶענְגְט הקב"ה אַנֶגַע צָרַעַת אוֹיף זַיין שְׁטוּב, אוּנ דֶר כֹּהֵן הֵייסְט מֶען זָאל אַרוֹיס נֶעמֶען אַלֶע כֵּלִים פוּן שְׁטוּב, זֶעהְן אַלֶע אַז עֶר הָט דִי כֵּלִים וָואס מֶען הָאט בַּיי אִים גִוָואלְט בָּארְגִין נָאר וֶועגֶען זַיין שְׁלֶעכְטִיקַייט הָאט עֶר זַייא נִיט גִיוָואלְט פַרְבָּארְגִין. שלמה הַמֶּלֶךְ הָט גְזָאגְט מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן, דֶר טוֹיט אוּנ דָם לֶעבֶּן אִיז נָאר פוּן צוּנְג, דֶער צוּנְג פוּן מֶענְטְשׁ קֶען בְּרֵיינְגֶן לֶעבֶּן אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ אוּנ עֶר קֶען בְּרֵיינְגֶן

דֶיעם טוֹיט אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ, אַזּ דֶר מֶענְטְשׁ לֶערוּנְט תּוֹרָה אוּנ תְּפִלָּה אוּנ טְרֵייסְט אָרֶעמֶע לֵייט אוּנ אֲבֵלִים ר"ל אוּנ זָאגְט מוּסַר אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע רֵייד, דֶער צוּנְג בְּרֶענְגְט לֶעבְּן צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ, אוּנ אוֹיבּ דֶער מֶענְטְשׁ זָאגְט מְסִירוּת, נִיבּוּל פֶּה, חֲנִיפָה, לָשׁוֹן הָרָע, שֶׁקֶר, פַאלְשֶׁע שְׁבוּעוֹת, אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע שְׁלֶעכְטֶע רֵייד, דֶער צוּנְג בְּרֶענְגְט דֶעם טוֹיט אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ, אֲפִילוּ מִיד וְעַתָּן

הַשְּׁחֻטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים׃ ז וְהִזָּה
עַל הַמִּטַּהֵר מִן־הַצָּרַעַת שֶׁבַע
פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר
הַחַיָּה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה׃ ח וְכִבֶּס
הַמִּטַּהֵר אֶת־בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־
שְׂעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר וְאַחַר
יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְיָשַׁב מִחוּץ
לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים׃ ט וְהָיָה בַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ אֶת־
רֹאשׁוֹ וְאֶת־זְקָנוֹ וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו

אונקלוס

דִנְכִיסָא עַל מֵי מַבּוּעַ׃
ז וְיַדֵּי עַל דְּמִדַּכֵּי מִן
סְגִירוּתָא שְׁבַע זִמְנִין
וִידַכְּנֵהּ וִישַׁלַּח יָת צִפַּרָא
חַיְתָא עַל אַפֵּי חַקְלָא׃
ח וִיצַבַּע דְּמִדַּכֵּי יָת
לְבוּשׁוֹהִי וִיגַלַּח יָת כָּל
שַׂעֲרֵהּ וְיַסְחֵי בְמַיָּא וְיִדְכֵּי
וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא
וְיִתֵּב מִבָּרָא לְמַשְׁכְּנֵהּ
שִׁבְעַת יוֹמִין׃ ט וִיהֵי
בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְגַלַּח יָת
כָּל שַׂעֲרֵהּ יָת רֵישֵׁהּ וְיָת
דִּקְנֵהּ וְיָת גְּבִינֵי עֵינוֹהִי

תו"א ושלח את קידושין כז : וישב מחוץ חולין קמא כריתות ח : והיה ביום סוטה יז : את ראשו יבמות ה נזיר מא נח . ואת זקנו יבמות ה נזיר מ מא נא :

רשב"ם (ז) והזה שבע פעמים. על אותו המטהר מצרעתו :

בעל הטורים

חיים. בגימט' לא במים מלוחים: (ז) והזה על המטהר ז' פעמים. כנגד ז' דברים שנגעים באים עליהם מזה עליו שבעה פעמים: ושלח את הצפור.רמז שתפרח ממנו הצרעת לצפור אחת שחוטה כן לא תבא עוד הצרעת ואחת משולחת לו' שאם יוסיף להרע תחזור הצרעת כמו הצפור השלוחה:

שפתי חכמים

כרוך סביב הסנים אלא כרוך עמהן באגודה ולא הזכיר בקרא כמה הן כרוכין : ל דגמרינן אהלו מאהליכם דכתיב גבי מתן תורה דכתיב לך

רש"י

מחוץ לאהלו. (ת"כ חולין קמא) מלמד שאסור בתשמיש המטה : (ט) את כל שערו וגו'. כלל ופרט וכלל בכלל אגודה כן לא תהא בכלל טבילה ת"ל וטבל אותם ואת הצפור החיה החזיר את הצפור לכלל טבילה : (ח) וישב

ליקוטי יקרים

אַמָאהל אַמֶענְטְשׁ מִיט אַזָעלְכֶע עֲבֵירוֹת אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ לֶעבְּט לַאנְג, דָאס אִיז וִויא דִיא גמרא זָאגְט רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִם מֵתִים, רְשָׁעִים אֲפִילוּ וָוען זֵיי לֶעבֶּן הֵייסֶן זֵיי אוֹיךְ גֶעשְׁטָארְבֶּנֶע ווייל זֵייעֶר נְשָׁמָה אִיז אִין זֵיי לַאנְג גִישְׁטָארְבִּין, זֵיי הָאבֶּן נָאר אִין זִיךְ אַחִיּוּת [אַלֶעבֶּעדִיגְקֵייט] וִוי אַבְּהֵמָה. דִי גמרא זָאגְט מַה אוּמְנָתוֹ שֶׁל אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וָוס זָאל דֶר מֶענְטְשׁ טָאן אוֹיף דִי וועלְט, יַעֲשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִלֵּם, עֶר זָאל זִיךְ מַאכֶן וִויא עֶר אִיז שְׁטוּם אוּנ זָאל גָאר וֵוינִיג רֵייֶדן, דֶר עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל אֵיינֶער אִיז גִגַאנְגֶן אִין וֶועג אוּנ אִיז גִקוּמֶן אִין אַגְרוֹיסֶן וַואלְד אוּנ הָאט נִיט גֶעווּאוּסְט וִוי אַזוֹ אַרוֹיס צוּ קוּמֶן פוּן וַואלְד עֶר אִיז גִגַאנְגֶען אַגַאנְצִין טָאג אוּנ אִיז אָפְּגֶעמַאטֶערְט גִוָוארֶען גֵייעֶנְדִיג, פַארִין נַאכְט הָאט עֶר גִיטְרָאפֶן אַמֶענְטְשׁ גֵייט אִין וַואלְד שְׁפַּאצִירֶענְדִיג הָאט עֶר פַארְשְׁטַאנֶן אַז דֶר מֶענְטְשׁ אִיז בָּקַאנְט אִין דֶעם וַואלְד, עֶר הָאט אִים גִיבֶּעטִין עֶר זָאל אִים וַוייזִין דִי וֶועג וִוי אַזוֹ עֶר קֶען אַרוֹיס קוּמֶן פוּן וַואלְד, דֶר מֶענְטְשׁ הָאט אִים גֶעוִויזֶן צְווֵיי וֶועגִין, אוּנ הָאט גִזָאגְט צוּ אִים דוּרְךְ בֵּיידֶע וֶועגֶן קֶען מֶען קוּמֶען צוּ דַיין שְׁטָאט, נָאר אוּב דוּ וֶועסְט גֵיין אִין דִי וֶועג וָואס גֵייט רֶעכְטְס עָס אִיז אֲפִילוּ שְׁוֶוער צוּ גֵיין אִין דִי וֶועג וַוייל עָס לִיגְן פִיל דֶערְנֶער אוֹיף דִי וֶועג, נָאר מִיט דִי זַאךְ אִיז דִי וֶועג גוּט דוּא וֶועסְט נִיט בְּלָאנְדְזֶען אִין אִיר דִיא וֶועג וֶועט דִיךְ פִירֶן גְלַייךְ בִּיז אִין דַיין שְׁטָאט, אוּנ דִיא וֶועג וָואס גֵייט לִינְקְס דוּרְךְ אִיר קֶען מֶען אוֹיךְ קוּמֶען אִין דַיין שְׁטָאט אוּנ עָס אִיז אִין אִיר בֶּעסֶר צוּ גֵיין נָאר ווייל אִין דִי וֶועג זֶענֶען דָא פִיל קְלֵיינֶע וֶועגִין זַייטִיגֶע וֶועג וָואס דִיא וֶועג גֵייט אַוֶועק אִין אַטִיפֶן וַואלְד פוּהְל חַיּוֹת אוּנ שֵׁדִים, שְׁוֶוער מֶען זָאל פוּן דָארְטֶען אַרוֹיס קוּמֶן לֶעבֶּעדִיג, דָס וֶועלְבִּיגֶע אִיז בַּיי יֶעדֶער מֶענְטְשׁ דָא צְווֵייא וֶועגִין, אֵיין וֶועג אִיז אַגְלַייכֶע וֶועג וִוי דִי גמרא זָאגְט דֶער מֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ מַאכֶען וִויא שְׁטוּם, עֶר זָאל וֵוינִיג רֵיידִין פוּן

פירוש לתורת אלהים

לֶעבֶּעדִיגֶן פוֹגֶל זָאל עֶר אוֹיךְ צוּ זַאמֶן מִיט דִיא דְרַייא זַאכֶן אַיין טוּנְקֶען בְּדַם הַצִּפּוֹר אִין דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם פוֹגֶל וָוס אִיז גְשָׁאכְטֶן גְוָוארֶן אוֹיף דִי קְוֶועלֶעדִיגֶע וַואסֶר : (ז) וְהִזָּה אוּנ מֶען זָאל דֶער מִיט שְׁפְּרֶענְגֶען עַל הַמִּטַּהֵר אוֹיף דֶעם וָואס וֶוערְט טָהוֹר פוּן דֶעם צָרַעַת שֶׁבַע פְּעָמִים זִיבֶּן מָאל וְטִהֲרוֹ אוּנ זָאל אִים טָהוֹר מַאכֶן וְשִׁלַּח אוּנ עֶר זָאל אַוֶועק שִׁיקֶען דֶעם לֶעבֶּעדִיגֶן פוֹגֶל עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה אִיבֶּער דֶעם פֶעלְד : (ח) וְכִבֶּס אוּנ דֶר וָוס וֶוערְט רֵיין זָאל וַואשֶׁן זַיינֶע קְלֵיידֶר וְגִלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ אוּנ עֶר זָאל אָפּ גָאלֶן גָאר זַיינֶע הָאר וְרָחַץ בַּמַּיִם אוּנ עֶר זָאל זִיךְ בָּאדִין אִין וַואסֶר וְטָהֵר אוּנ עֶר זָאל זַיין רֵיין וְאַחַר יָבוֹא אוּנ דֶער נָאךְ זָאל עֶר קוּמֶן אִין דֶער מַחֲנֶה וְיָשַׁב אוּנ עֶר זָאל זִיצֶן אוֹיסֶר זַיין גִיצֶעלְט זִיבֶּן טָאג : (ט) וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן טָאג יְגַלַּח אֶת כָּל זָאל עֶר אָפּ גָאלִין זַיינֶע הָאר אֶת רֹאשׁוֹ פוּן זַיין קָאפּ וְאֶת זְקָנוֹ אוּנ דִיא הָאר פוּן זַיין

מצות השם

(קעד) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוַת עֲשֵׂה אַז אַמְצוֹרָע דֶעם זִיבְּעטֶן טָאג אַז עֶר רֵיינִיגְט זִיךְ פוּן זַיין צָרַעַת זָאל עֶר זִיךְ אָפּ גָאלִין אוּנ זִיךְ טוֹבְלֶן וֶוערְט עֶר טָהוֹר עֶר אִיז קֵיין אַנְדָרִין נִיט מְטַמֵּא :

וְאֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ יְגַלַּח וְכִבֶּס אֶת־
בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר׃
י וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי־כְבָשִׂים
תְּמִימִם וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־שְׁנָתָהּ
תְּמִימָה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְלֹג אֶחָד שָׁמֶן׃
יא וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר אֵת
הָאִישׁ הַמִּטַּהֵר וְאֹתָם לִפְנֵי יְהוָֹה

וְיַת כָּל שַׂעֲרֵהּ יְגַלַּח
וִיצַבַּע יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא וְיִדְכֵּי׃
י וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה יִסַּב
תְּרֵין אִמְּרִין שַׁלְמִין
וְאִמַּרְתָּא חֲדָא בַּת שַׁתַּהּ
שַׁלְמְתָא וּתְלָתָא עֶסְרוֹנִין
סֻלְתָּא מִנְחָתָא דְּפִילָא
בִּמְשַׁח וְלֻגָּא חַד דִּמְשַׁח׃
יא וִיקִים כַּהֲנָא דִּמְדַכֵּי
יָת גַּבְרָא דְּמִדַּכֵּי וְיָתְהוֹן
קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן

תו"א ורחץ את סוכה ו חגיגה י קידושין כג קמא כב : וביום שבת קלג . יקח שני יומא סב : ושלשה מנחות לא : והעמיד סוטה מ :

רש"י

להביא מ כל מקום כנוס שער ונראה : (י) וכבשה אחת. נ לחטאת : ושלשה עשרונים. לנסכי שלשה כבשים הללו שחטאתו ואשמו של מצורע ס טעונין נסכים (סוטה יז) : ולוג אחד שמן. להזות עליו שבע וליתן ממנו על תנוך אזנו ומתן ע בהונות : (יא) לפני ה'. (מנחות לא. כלים ו) בשער נקנור פ ולא בעזרה עצמה לפי שהוא

שפתי חכמים

אמור להם שובו לכם לאהליכם שהתיר להם תשמיש המט': מ יגלח את כל שערו כלל את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו פרט ואת כל שערו יגלח חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מקום כנוס שער ונראה אף כל מקום כנוס שער ונראה כגון שפמו לאפוקי שער של בית השחי ושל בית הערוה אע"פ שכנוס שער אינו נראה ולאפוקי שער שעל גבי הידים אע"פ שנראה אינו כנוס שער כמו הפרט : נ וכבש אחד בא לאשם דכתיב ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם אבל בכבש הא' וכבשה אחת לא פירש כלום רק סתם ואמר האחד לעולה ואחד לחטאת וכבש השני ע"כ בא לעולה דאין מביאין נקבה לעולה כדכתיב בפרשת ויקרא וע"כ כבשה להטאת: ס כלומר אע"פ שאר חטאות ואשמות אינן טעונין נסכים וילפינן להו מקרא דלפלא נדר או נדבה הבא בנדר ובנדבה טעונין נסכים שאינו בא בנדר ובנדבה אינן טעונין נסכים א"כ ה"א דהני ג' עשרונים דהכא במנחה הבאה בפני עצמה קמיירי ולא במנחת נסכים דא"כ לא הי' צריך אלא עשרון אחד לעולה לכך הוצרך לפרש שהן באין לג' כבשים הללו : ע רש"י רוצה לתת טעם על הלוג הזה למה לא נזכר בשום אחד מן נסכי הבהמות ועל זה פי' להזות וכו' הרא"ם. ונראה דנוכל לפרש דרש"י בא לפרש דלא נטעה לו' שהוא השמן למנחת נסכים ומה שהקשה הרא"ם איך נטעה לו' וכו' י"ל דה"ק קרא מנחה בלולה בשמן ובכמה שמן הוא בולל את המנחה בלוג אחד שמן לכך הוצרך לפרש להזות וכו' : פ בשער נקנור שהוא למזרח העזרה וכי עומד שם אדם ופניו למערב הוא רואה פתח ההיכל והיינו לפני ה' כו' ולא נתקדש חלל שער נקנור בקדושת

פירוש לתורת אלהים

בָּארְד וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו אוּנ דִי בְּרֶעמֶן פוּן זַיינֶע אוֹיגֶען וְאֶת אוּנ אַלֶע זַיינֶע הָאר זָאל עֶר אָפּ גָאלֶן : (י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אוּנ אִין דֶעם אַכְטֶן טָאג. יִקַּח זָאל עֶר נֶעמֶן שְׁנֵי כְבָשִׂים צְווֵיי שָׁאף זְכָרִים תְּמִימִם גַאנְץ אָן אַמוּם וְכַבְשָׂה אַחַת אוּנ אֵיין שָׁאף אַנְקֵבָה בַּת שְׁנָתָהּ וָוס זִיא אִיז אַלְט אַיָאר תְּמִימָה אַגַאנְצִי אָן אַמוּם וּשְׁלֹשָׁה אוּנ דְרַייא צֶענְטִיל וֵוייצִין מֶעל מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אֵיין מִנְחָה זִיא זָאל זַיין אוּים גִימִישְׁט מִיט אֵייל וְלֹג אוּנ אֵיין מָאס אֵייל : (יא) וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר דֶער כֹּהֵן וָואס מַאכְט רֵיינִיגֶן זָאל עֶר שְׁטֶעלֶן אֵת הָאִישׁ דֶעם מֶענְטְשֶׁן וָואס וֶוערְט רֵיין וְאֹתָם אוּנ זֵיי דִי קָרְבָּנוֹת לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט

ליקוטי יקרים

וֶועלְטְלִיכֶע זַאכֶן, אוּנ אַז עֶס אִיז דָא אַפַארְזַאמְלוּנְג מֶענְטְשִׁין אוּנ מֶען שְׁמוּעסְט נִיט פוּן הֵיילִיגֶע זַאכֶן זָאל עֶר שְׁוַויגִין. דֶער מוּסַר סֵפֶר עֲלִים לִתְרוּפָה, וְדָאס אִיז אַקְלֵיינֶער מוּסַר סֵפֶר פוּן ווילְנֶער גָאוֹן ז"ל שְׁרַייבְּט פַר יֶעדֶער וָוארְט וָואס דֶער מֶענְטְשׁ הַאלְט־אַיין דָס מוֹיל אוּנ רֶעט נִיט אַזֶעלְכֶע פְּרָאסְטֶע רֵייד, אִיז פַר דֶעם מֶענְטְשׁ בֶּעהַאלְטִין אַזַייעֶר לִיכְטִיגְקֵייט אִין גַן עֵדֶן וָואס מַלְאָכִים קֶענֶן נִיט זוֹכֶה זַיין צוּא אַזוֹ אַלִיכְטִיגְקֵייט, עֶס אִיז אֲפִילוּ אַשְׁוֶערֶע זַאךְ דוּרְךְ צוּגֵיין דִי וֶועלְט מִיט אַזוֹ וֶוייניג רֵיידֶן אוּנ צוּ זַיין אָפְּגֶעהִיט פוּן אַאִיבֶּערִיגֶען וָוארְט אֲפִילוּ וָואס עֶר אִיז נִיט אָסוּר, דֶער וֶועג אִיז אָבֶּער אַזִיכֶערֶער. דֶער וֶועג וֶועט דֶעם מֶענְטְשׁ גְעווּיס בְּרֵיינְגֶען צוּ עוֹלָם הַבָּא, אָבֶּער דֶער אַנְדֶערֶר וֶועג דֶער מֶענְטְשׁ זָאל אֵייבִּיג הַאלְטֶן אָפֶּען דִי מוֹיל צוּ רֵיידֶן וָוס עֶר וִויל דָס קֶען דֶעם מֶענְטְשׁ בְּרֵיינְגֶען צוּם גְרֶעסְטִין אוּמְגְלִיק, ווִי דֶער סֵפֶר עֲלִים לִתְרוּפָה שְׁרַייבְּט, דֶער גַאנְצֶער כַּף הַקֶלַע וָוס דִי מַלְאֲכֵי חַבָּלָה

וַוארְפֶן דִי נְשָׁמָה פוּן אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערִין אָ־טוּ דָס אִיז נָאר פַאר לֵיידִיגֶע רֵייד, אֲפִילוּ נִיט פוּן עֲבֵירָה, דָאס הֵייסְט דְבָרִים בְּטֵלִים, אָבֶּער פַר רֵייד פוּן לָשׁוֹן הָרָע, רְכִילוּת, קְרִיג, לִיגֶען, פַאלְשֶׁע שְׁבוּעוֹת, קְלָלוֹת, זִיךְ אַלֵיין אָדֶער אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין, אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע רֵייד וָוס מֶען טָאר נִיט רֵיידִין אִיז גָאר נִיט צוּ בֶּעשְׁרַייבֶּען ווִי גְרוֹס דֶער שְׁטְרָאף אִיז פַאר דִי נְשָׁמָה, דִיא גְרֶעסְטֶע עֲבֵירָה פוּן רֵיידִין אִיז לָשׁוֹן הָרָע, דִיא גמרא זָאגְט דֶר מֶענְטְשׁ וָוס רֶעדְט לָשׁוֹן הָרָע וֶוענֶן זַיינֶע עֲבֵירוֹת גְרוֹס בִּיז צוּם הִימְל, אוּנ

מצות השם

(קעה) וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אֵיין טָמֵא מֶענְטְשׁ דַארְף זִיךְ טוֹבְלִין אִין אֵיין מִקְוָה וָואס דֶער גַאנְצֶער גוּף זָאל זַיין אִין וַואסֶער אוּנ עֶס זָאל זַיין אֵיין קְוָואל אוּנ עֶר וֶוערְט טָהוֹר אוּנ אֵיין אִשָּׁה נִדָּה דָאס הֵייסְט אֵיין אִשָּׁה וָואס זִיא רֵיינִיגְט זִיךְ פוּן אִיר וֶוסֶת אוֹיךְ אֵיין יוֹלֶדֶת וָואס זִיא רֵיינִיגְט זִיךְ אִין אִיר צַייט זַייא מוּזֶען זִיךְ הֶערְשְׁט נָאךְ זוּן אוּנְטֶער גֵיין זִיךְ טוֹבְלֶן אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט :

(קעו) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו'. דָס אִיז דִי מִצְוַת עֲשֵׂה אַז דֶעם אַכְטֶן טָאג זָאל דֶער מְצוֹרָע בְּרֶענְגֶען דִי קָרְבָּנוֹת אֵייְנְס אִיז אֵיין עוֹלָה דָס אַנְדֶרִי אִיז אֵיין אָשָׁם אוּנ דָס דְרִיטֶע אִיז אַחַטָאת אוּנ דָס זֶעמִיל מֶעל אִיז אֵיין מִנְחָה מִיט דֶעם בּוֹמִיל אַז דֶער כֹּהֵן אִיז מַקְרִיב דִי קָרְבָּנוֹת וֶוען דָס ביהמ"ק אִיז גְשְׁטַאנֶען אִיז עֶר מוּתָּר גְוָוארֶען צוּ עֶסִין קָדָשִׁים דָס אִיז נוֹהֵג בַּיי זְכָרִים אוּנ בַּיי נְקֵבוֹת:

פֶּ֫תַח אֹ֣הֶל מוֹעֵ֑ד׃ יב וְלָקַ֨ח הַכֹּהֵ֜ן אֶת־הַכֶּ֣בֶשׂ הָֽאֶחָ֗ד וְהִקְרִ֥יב אֹת֛וֹ לְאָשָׁ֖ם וְאֶת־לֹ֣ג הַשָּׁ֑מֶן וְהֵנִ֥יף אֹתָ֛ם תְּנוּפָ֖ה לִפְנֵ֥י יְהוָֽה׃ שני יג וְשָׁחַ֣ט אֶת־הַכֶּ֗בֶשׂ בִּ֠מְקוֹם אֲשֶׁ֨ר יִשְׁחַ֧ט אֶת־

זִמְנָא׃ יב וְיִסַּב כַּהֲנָא יָת אִמְּרָא חֲדָא וִיקָרֵב יָתֵהּ לַאֲשָׁמָא וְיָת לָגָּא דִמְשַׁחָא וִירִים יָתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ׃ יג וְיִכּוֹס יָת אִמְּרָא בַּאֲתַר דִּי יִכּוֹס יָת חַטָּאתָא

תולדות אהרן

והקריב אותו יומא פ מנחות סא : ושחט את יבמות ו זבחים נז :

שפתי חכמים

עזרה כדי שיוכל המצורע שהוא מחוסר כפורים לעמוד שם כדי שיוכל להכניס ידו לפנים להזות עליו ומחוסר כפורים שנכנס בעזרה חייב כרת לכך לא קדשוהו בקדושת עזרה. ע' בהרא"ם: צ מדכתי' אח"כ ושחט את הכבש משמע דעדיין חי והיאך מקריבין אותו אלא יקריבנו לתוך עזרה ונתן טעם בזה כדי להניף אותו חי לפי שהוא טעון תנופה חי לא כמו אימורי שלמים וכו': ק כלו' ולא שני כבשים וכבשה וג' עשרונים דרישא דקרא או נאמר שאין הכבש בכלל תנופה לפי שהקריבה מיוחד לכבש והניף ללוג ומאי אותם שהוא ל' רבים לכלול הלוג והעשרונים אבל הכבש לא מ"מ כיון שנכתב ואת לוג השמן אחריו והוה כאלו אמר והקריב אותו וגם את לוג השמן שמכניסם בהקרבה זו וכשחזר ואמר והניף אותם הכבש ולוג קאי וכן כ' בהדיא גבי ואם דל הוא ולקח הכהן את הכבש וגו' הרא"ם: ר וא"ת גבי חטאת ועולה נמי למה לא גילה הקרא שטעון

רש"י

מחוסר כפורים: (יב) והקריב אתו לאשם. יקריבנו לתוך העזרה צ לשם אשם: להניף. שהוא טעון תנופה חי: והניף אותם. את האשם ק ואת הלוג: (יג) במקום אשר ישחט וגו'. על ירך המזבח בצפון ומה ת"ל והלא כבר נאמר בתורת אשם בפרשת צו את אהרן שהאשם טעון שחיטה בצפון לפי שיצא זה מכלל אשמות לידון ר בהעמדה

ליקוטי יקרים

נאך גרעסער ווי דיא דרייא עבירות עבודה זרה, גלוי עריות, שפיכות דמים, רב חסדא זאגט הקב"ה האט גזאגט צום שר פון גיהנם מיר ביידע וועלן שטראפן דעם מענטש וואס רעט לשון הרע, דו ווערסט אים שטראפן אויף די וועלט אונ איך וועל אים שטראפן אויף די אנדערי וועלט. ווען מיר וועלן זעהן פון וואנען קומט דס די לשון הרע אדער אנדערע שלעכטע רייד וואס מענטשין ריידין, דס קומט נאר ווס עס פעלט דעם מענטש יראת שמים, ווי די גמרא זאגט הקב"ה הט גזאגט איך האב בשאפן דעם יצה"ר אונ די תורה זי זאל זיין תבלין[ווי בשמים]איינ־צו־האלטן דעם יצר הרע, פר ווס רופט מען די תורה בשמים צום יצר הרע, ווייל אזוי וויא בשמים שיט מען אריין נאר אביסול אין אטאפ עסין, שמעקט דס גאנצע עסין, אזוי אז דר מענטש לערונט אלע טאג תורה, אפילו נאר אביסול, איין שעה, אדער צוויי שעה, דס העלפט צו שטילען דעם יצר הרע אונ צו זיין דר ווייטערט פון אלע מינים עבירות, דריבר זאגט דער פסוק וזאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו, ווען דר מצורע וועט ריין ווערן פון זיין צרעת, זאל זיין דס ערשטע ער זאל לערנן תורה, דר יצה"ר זאל אים ניט קענן אנרייידן נאך אמאל צו ריידן לה"ר עס זאל ניט קומן נאך אמאל אויף אים צרעת, דר ענין פון יצה"ר איז למשל אגנב איז גשטאנען אין גאס אונ האט גזעהן ווי אמשרת פון אקאנטאר טראגט זעקליך געלט אין איין אנדער־קאנטאר, דר גנב הט באלד געטראכט אעצה וויא אזוי ער זאל קענען חאפין פון משרת אזעקיל געלד, האט ער גיזעהן אין גאס איז דא אקראם מיט מענטשקע קליידר פאטינע, איז ער גגאנגן צום קרעמר אונ הט גזאגט צו אים דר נגיד רבי שלמה פון יענע שטאט הט געשריבן צו מיר איך זאל קופין בייא דיר אין קראם אטייערע זיידענע קאפאטע פאר זיין זוהן צוא דיא תנאים נאר די קאפאטע מוז זיין ריכטיג געפאסט צו זיין מאס, אונ איך וועל דיר באלד בצאלין, דר סוחר זאגט צום גנב ווי אזוי קען איך וויסען די מאס פון דעם בחור, זאגט דר גנב צום סוחר מיר וועלן ביידע שטיין בייא דיא טיר פון קראם אונ מיר וועלין זעהן טאמער וועט דורך גיין אזוי אבחור וועלען מיר איף אים אנמעסטין די קאפאטע ודר סוחר הט ניט געוואסט אז דר מענטש וואס רעט מיט אים איז אגנב, דער משרת וואס האט גיטראגן דס געלד הט אויך ניט געוואסט אז ער איז אגנב], וויא זיי זענן גשטאנען איז פארביי געגאנגען דער משרת פון קאנטאר אונ הט געטראגן עטליכע זעקליך געלד, ווי דר גנב הט גזעהן פון ווייטן דר משרת גייט מיט געלט האט ער געזאגט צום סוחר דר בחור ווס דא גייט איז די ריכטיגע מאס ווי דר בחור וואס איך דארף פון זיינעטוועגן די קאפאטע, דר סוחר איז גגאנגן צום בחור אונ הט גיבעטין ער זאל אריין גיין צו אים אין קראם אונ הט גיזאגט צו אים דר מענטש וואס דא שטייט וויל קופין בייא מיר אטייערע זיידענע קאפאטע פאר אזוי אבחור וויא דוא ביזט טוה מיר אטובה טוה־אוס פון דיר דיין קאפאטע אונ מעסט אן דיא קאפאטע אוב זיא וועט אויף דיר גוט זיין, דער משרת האט אוועק געלייגט די זעקליך געלט אויף דעם טיש אונ הט אויסגעטאהן זיינע קליידער, אונ האט אנגעטאן די זיידענע קאפאטע, אונ ער הט דעם סוחר געוויזן ווי גוט די קאפאטע איז אויף אים, דר גנב הט דערווייל גחאפט אפאר זעקליך געלד אונ איז אנטלאפין, דער משרת האט גיוואלט ארויסלופין פון קראם לופין נאך דעם גנב, האט דער קרעמער אים ניט געלאזט לופין, ער הט גזאגט צום משרת טוה־אוס די קאפאטע מייני וועסטו לופין, אונ איידער ער האט אויסגעטאהן דעם קרעמערס קאפאטע אונ אנגעטאהן צוריק זיין קאפאטע איז דערוויל דער גנב אנטלאפען אונ מען האט אים ניט געפונען, דר יצר הרע מיט דעם מענטש טוהט אויך אזוי, דר מענטש איז צוזאמען גשטעלט פון צוויי זאכען פון אגוף ווס ער איז גמאכט פון ערד, אונ אנשמה פון הימל, אונ ווייל דיא נשמה איז גאנץ פרעמד פון גוף וואלט זיא וועלין אלע כנוט אנטלופין פון גוף, אונ זיא ווארט עס זאל קומן די לעצטע מנוט פון גוף, זיא זאל קענן פון גוף אנטלופין, ווי דר פייער אנטלויפט פון די ליכט ווען די ליכט ענדיגט זיך, אונ וויא דר יצר הרע זעהט ארשע גייט ארום אויף דר' וועלט, ווערט ער בייז אויף זיין נשמה אונ וואלט גערין דיא נשמה זאל ניט קענן ארויף גיין אין הימל, רעט ער צו דעם מענטש מיט נוטע רייד ער זאל הנאה האבן פון די וועלט פון פיל מינים עבירות אונ ער פארבינדט די נשמה צו די עבירות מיט אשטארקע פאר

פירוש לתורת אלהים

פתח אוהל מועד אין דער טיר פון דעם אוהל מועד: (יב) ולקח אונ דר כהן זאל נעמן איין שאף והקריב אונ זאל אים גנעהען צו דר עזרה פון איין אשם וועגן ואת לוג השמן אונ דאס מאס מיט אייל זאל ער אויך גנעהנן והניף אותם אונ ער זאל זיי אויף הייבן איין אויף הייבונג פאר גאט: (יג) ושחט אונ זאל שעכטן דעם כבש במקום אויף דעם ארט וויא מען שעכט אחטאת

הַחַטָּאת וְאֶת־הָעֹלָה בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי כַּחַטָּאת הָאָשָׁם הוּא לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא: יד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית: טו וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלֹּג הַשָּׁמֶן

אונקלוס

וְיָת עֲלָתָא בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי כְּחַטָּאתָא אֲשָׁמָא הוּא לְכַהֲנָא קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא: יד וְיִסַּב כַּהֲנָא מִדְּמָא דַּאֲשָׁמָא וְיִתֵּן כַּהֲנָא עַל רוּם אוּדְנָא דְמִדַּכֵּי דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵהּ דְּיַמִּינָא: טו וְיִסַּב כַּהֲנָא מִלֻּגָּא דִמְשְׁחָא וְיָרִיק עַל

תו"א כחטאת יומא כא יבמות שם זבחים מז ל מנחות עג: ולקח הכהן יומא סא צחים מז: ולקח הכהן מנחות ט.

רש"י

(זבחים כ) יכול תהא שחיטתו במקום העמדתו לכך נאמר ושחט במקום אשר ישחט וגו': כי כחטאת. כי ככל החטאות: האשם. הזה: הוא לכהן. בכל עבודות התלויות בכהן ש השוה אדם זה לחטאת שלא תאמר הואיל ויצא דמו מכלל שאר אשמות להנתן על תנוך ובהונות לא יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח לכך נאמר כי כחטאת האשם הוא לכהן יכול יהא דמו ניתן למעלה ת כחטאת ת"ל א וכו' בתורת כהנים: (יד) תנוך. גדר אמלעי שבאוזן

כנתנים למעלה הוא ובאשם לא כתיב קרנות ש"מ למטה הוא: א ת"ל זאת תורת האשם שבכל תורת לרבות שיהא כאשם מצורע מתן דמים שלו

שפתי חכמים

שחיטה בלפון דהא הם נמי ילאו מכלל חטאות ועולה לידון בהעמדה כדכתיב והעמיד הכהן וגו' דקאי על כל הקרבנות שלריך המטהר. וי"ל דמהיכא תיתי שלא יהו לריכין שחיטה בלפון בשלמא גבי אשם דלריך לגלות משום דשאני אשם דלריך ליתן מדמו על כהן ועל תנוך איש המטהר ה"א דמותר ג"כ לשחוט אשם במקום העמדת איש המטהר כיון שמוליך הדם לשם ליתן על הבהונות ועל תנוך אוזן אבל גבי חטאת ועולה לא לריך שם לדם כלל: ש פי' בכל העבודות התלויות בכהן ומה חטאת בהמה מן החולין וביום וביד ימנית וטעונה כלי אף אשם כן לא כחטאת להנתן לכהן: ת פי' שכבר ידוע שגובה המזבח עשר אמות ובאמלע גובה היה חוט של סיקרא חוגרו סביב המזבח להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים ובחטאת כתיב על קרנות המזבח ש"מ מן זאת תורת האשם שבכל תורת לרבות שיהא כאשם מלורע מתן דמים שלו

פירוש לתורת אלהים

אונ אַעוֹלָה דָס מֵיינְט מֶען אויף צָפוֹן זַייט פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ בִּמְקוֹם הַקוֹדֶשׁ אויף אֵיין הֵיילִיג אָרְט כִּי כַּחַטָּאת וָוארוּם אַזוֹ וִוי אַחַטָּאת הָאָשָׁם אַזוֹ אִיז דֶער אָשָׁם צוּם כֹּהֵן גְלַייךְ אִין זַיינֶע עֲבוֹדוֹת קוֹדֶשׁ עֶר אִיז גַאנְץ הֵיילֶג: (יד) וְלָקַח הַכֹּהֵן אונ דֶר כֹּהֵן זָאל נֶעמֶען פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם אָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן אונ דֶר כֹּהֵן זָאל גֶעבֶּן עַל תְּנוּךְ אויף דֶעם לֶעפִּיל פוּן דֶעם רֶעכְטֶן אויעֶר פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס וֶוערְט רֵיין וְעַל אונ אויף דֶעם דוֹים פוּן זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד וְעַל בֹּהֶן אונ אויף דֶעם דוֹים פוּן זַיין רֶעכְטֶן פוּס: (טו) וְלָקַח אונ עֶר זָאל נֶעמֶען הַכֹּהֵן דֶר כֹּהֵן מִלּוֹג הַשֶּׁמֶן פוּן דֶר מָאס אֵייל וְיָצַק אונ עֶר זָאל גִיסֶען עַל כַּף אויף דֶער לִינְקֶע הַאנְט פוּן דֶעם כֹּהֵן:

וטבל

ליקוטי יקרים

בִּינְדוּנְג אונ וָוען דֶר מֶענְטְשׁ שְׁטַארְבְּט אונ דִי נְשָׁמָה וִויל אַרוֹיף גֵיין אִין הִימְל, קוּמֶן דִי אַלֶע מַלְאָכִים וָואס זֶענִין דִי שָׂרִים פוּן דִי תַּאֲוֹת אונ זָאגִין צוּא דִי נְשָׁמָה בַּצָאהְל אוּנְז פְרִיעֶר פַאר דִיא תַּאֲוֹת אונ עֲבֵירוֹת וָוס דוּ הָאסְט הֲנָאָה גְהַאט אויף דִי וָועלְט, נָאכְדֶעם וֶועלִין מִיר דִיךְ לָאזִין גֵיין וְואהִין דוּ ווִילְסְט גֵיין, דַאמָאלְס אִיז דֶר צַער פוּן דִי נְשָׁמָה זֵייעֶר גְרוֹס, נָאר וֵוייְנִיגְסְטוּנְס הָט דִי נְשָׁמָה גְהַאט הֲנָאָה פוּן דִי וֶועלְט, אָבֶּר אַז דִיא נְשָׁמָה דַארְף גְשְׁטְרָאפְט וֶוערִין פַר דִי עֲבֵירָה פוּן לָשׁוֹן הָרָע אִיז אִיר צַער נָאךְ גְרֶעסֶר, זִיא הָט פוּן דִי עֲבֵירָה קֵיין הֲנָאָה גֶעהַאט אונ זִיא וָוערְט פַר דִי עֲבֵירָה שְׁטַארְקֶר בֶּעשְׁטְרָאפְט וִוי פַאר אַלִי אַנְדֶרֶע עֲבֵירוֹת, וִוי דִיא **גמרא** זָאגְט אַלִי חַיוֹת הָאבֶּן זִיךְ פַארְזַאמוּלְט צוּם שְׁלַאנְג אונ הָאבֶּן גְזָאגְט צוּ אִים עֶס אִיז אֶמֶת מִיר הַרְגְנֶן מֶענְטְשִׁין, הָאבִּין מִיר הֲנָאָה מִיר עֶסִין זַיין פְלֵייש, אָבֶּר אַז דוּ בַּייסְט אַמֶענְטְשׁ אונ לָאזְט אַרַיין אִין אִים דַיין גִיפְט אונ עָר שְׁטַארְבְּט וָועלְכֶע הֲנָאָה הָאסְטוּ פוּן דֶעם, דוּ עֶסְט דָאךְ נִיט זַיין פְלֵייש, עֶנְפֶערְט דֶר שְׁלַאנְג אִיךְ בַּייס נָאר דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס רֵיידֶן לָשׁוֹן הָרָע, וֶועלְכֶע הֲנָאָה הָט עֶר גְהַאט וֶוען עָר הָט גְרֶעט לָשׁוֹן הָרָע. דֶער **מדרש** שְׁרַייבְּט רַבִּי יוֹחָנָן אונ ר' שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ זָאגִין מֶען טָאר נִיט שְׁטֵיין אִין דִי פִיר אֵיילִין פוּן אַמְצוֹרָע, אונ וָוען עֶס אִיז אַווינְט מוּז מֶען זַיין וַוייט פוּן אַמְצוֹרָע מֶער וִויא הוּנְדֶערְט אֵיילִין, וַוייל דֶער שְׁלֶעכְטֶר רֵיחַ וָואס גֵייט פוּן מְצוֹרָע קֶען קְרַאנְק מַאכִין מֶענְטְשִׁין, רַבִּי **מאיר** פְלֶעגְט נִיט עֶסִין דִיא אֵייעֶר וָוס זֶענֶן גְוֶוען אִין דִי גַאס וָואס דֶר מְצוֹרָע וואהְנְט, אֲפִילוּ פוּן אֵייעֶר וֶוערְט אָפְּגֶעשֵׁיילְט אַהַארְטֶע שָׁאלַאכְץ, פוּן דֶעסְטְוֶועגְן הָט עֶר דִי אֵייעֶר נִיט גִיגֶעסִין, אַנְדֶערֶע עֶסִינְוַוארְג וָואס הָאבִּין קֵיין שָׁאלַאכְץ הָאט עֶר גֶעוִויס נִיט גִיגֶעסִין. רַבִּי **אמי** אונ רַבִּי **אסי** זֶענֶען נִיט אַרֵיינְגְגַאנְגֶען אִין דִיא גַאס וָואס אִין אִיר וואהְנְט אַמְצוֹרָע, וֶוען **ריש לקיש** פְלֶעגְט זֶעהְן אַמְצוֹרָע גֵייט אִין גַאס הָט עֶר אויף אִים גְוָוארְפֶן שְׁטֵיינֶר אונ הָט גְזָאגְט צוּ אִים אַנְטְלוֹיף פוּן גַאס זִיץ אִין דַיין וואהְנוּנְג, זָאלְסְט נִיט קְרַאנְק מַאכֶען מֶענְטְשִׁין, רַבִּי **אלעזר** הָאט גְזָאגְט פוּן רַבִּי יוֹסִי בֶּן זִמְרָא וֶוענֶן צְוֵויי הוּנְדֶערְט אונ אַכְט אונ פֶערְצִיג גְלִידֶער אִיז דָא אִין אַמֶענְטְשׁ, עֶס זֶענֶן דָא שְׁטֵייעֶנְדִיגֶע גְלִידֶר, לִיגֶענְדִיגֶע גְלִידֶר, אונ דֶער צוּנְג לִיגְט פַארְמַאכְט וִויא אִין אַתְפִיסָה פַארְמַאכְט מִיט צְוֵוייא וֶוענְט, אַבֵּיינֶערְנֶע וַואנְט נִמִיט דִיא צֵיין] , אונ מִיט דִיא לֶעפְּצִין [לִיפֶּען], זֶעה נָאר וִוי פִיל שָׁאדִין דֶר צוּנְג הָט גְמַאכְט אויף דֶר וָועלְט, דוּרְךְ אִים שְׁטַארְבֶּן מֶענְטְשִׁין, וַוייל חַוָה הָאט גְרֶעט וָוס זִיא הָאט נִיט גְדַארְפְט רֵיידִין, דוּרְךְ אִים זֶענֶען יוּדִין אִין גָלוּת אונ בֵּיידֶע בָּתֵּי מִקְדָשִׁים זֶענֶען פַאר בְּרֶענְט גִיוָוארֶן, אונ הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְדֶער יוּדִין זֶענֶען גֶהַרְגִית גִיוָוארִן, וַוייל דִי מְרַגְלִים הָאבֶּן גְרֶעט וָוס זֵיי הָאבֶּן נִיט גְדַארְפְט רֵיידִין, אֲפִילוּ מִרְיָם אונ אַהֲרֹן וָוען זֵייא הָאבֶּן גְרֶעט אויף מֹשֶׁה אַוָּוארְט וָואס זֵיי הָאבֶּ נִיט גְדַארְפְט רֵיידִין, זֶענֶן זֵיי גְוָוארֶן מְצוֹרָע, אונ דֶר מֶענְטְשׁ וָואס רֶעט לָשׁוֹן הָרָע אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט גֶעזִינְדִיגְט אִין דִי גַאנְצֵי תּוֹרָה, וַוייל דִי אֵיין עֲבֵירָה בְּרֶענְגְט דֶעם מֶענְטְשׁ צוּא זִינְדִיגֶן אִין דִיא גַאנְצֶע תּוֹרָה נוויא סְפָרֵי מוּסָר שְׁרַייבִּין]. דֶר **זוהר** זָאגְט אויף אַלִּי

וְיָצַק עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית׃
טז וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית
מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית
וְהִזָּה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע
פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה׃ יז וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן
אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ
אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל
דַּם הָאָשָׁם׃ יח וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר

אונקלוס

יְדָא דְכַהֲנָא דִשְׂמָאלָא׃
טז וְיִטְבּוֹל כַּהֲנָא יָת
אֶצְבְּעֵהּ דְיַמִּינָא מִן
מִשְׁחָא דִי עַל יְדֵהּ
דִשְׂמָאלָא וְיַדֵּי מִן מִשְׁחָא
בְּאֶצְבְּעֵהּ שְׁבַע זִמְנִין
קֳדָם יְיָ׃ יז וּמִשְּׁאָר מִשְׁחָא
דִי עַל יְדֵהּ יִתֵּן כַּהֲנָא עַל
רוּם אוּדְנָא דְמִדַּכֵּי
דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ
דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵהּ
דְיַמִּינָא עַל דְמָא דַאֲשָׁמָא׃
יח וּדְאִשְׁתָּאַר בְּמִשְׁחָא

תולדות אהרן

וטבל הכהן מנחות ו י : ומיתר קידושין ס : תנוך אזן יומא סה: רגלו יבמות קד : על דם מנחות י :

רש"י

ולשון תנוך לא נודע לי והפותרים קורים לו טנדרו"ס : בהן . גודל : (טז) לפני ה' . (תורת כהנים) כנגד בית

ליקוטי יקרים

זינד אַז מֶען טוּהְט תְּשׁוּבָה אִיז הקב"ה מוֹחֵל, נָאר אוֹיף דִי זִינְד פוּן לָשׁוֹן הָרָע אֲפִילוּ מֶען טוּהְט תְּשׁוּבָה אִיז הקב"ה נִיט מוֹחֵל. רַבִּי חייא זָאגְט דֶער מֶענְטְשׁ וָוס רֶעט לָשׁוֹן הָרָע וֶוערִין טָמֵא זַיינֶע אַלִי גְלִידֶער, נָאךְ זָאגְט דֶר זוהר עֶס אִיז דָא אַמַלְאָךְ וָואס עֶר דַארְף אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוֹיף דִי רֵייד וָוס מֶענְטְשִׁין רֵיידִין, אַז עֶר הֶערְט מֶענְטְשִׁין (אָדֶער אֵיין מֶענְטְשׁ) רֵיידִין לָשׁוֹן הָרָע דֶער צֵיילְט עֶר בַּאלְד דִי רֵייד פַר הקב"ה, אוּנ עֶס וֶוערְט בַּאלְד גְּגֶזַר שְׁלֶעכְטִי גְזֵרוֹת אוֹיף דֶר וֶועלְט אוּנ אוֹיף דִיא מֶענְטְשִׁין וָוס הָאבִּין גִּירֶעט לָשׁוֹן הָרָע, אוּנ אַז דֶר מֶענְטְשׁ אִיז מְטַמֵּא זַיין צוּנְג אוּנ זַיין מוֹיל מִיט לָשׁוֹן הָרָע, אִיז עֶר מְטַמֵּא זַיינֶע אַלֶע תְּפִלּוֹת אוּנ

פירוש לתורת אלהים

(טז) וְטָבַל אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל אַיין טוּנְקֶן זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד מִן הַשֶּׁמֶן פוּן דֶעם אֵייל אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ וָוס אִיז אוֹיף זַיין לִינְקֶע הַאנְד וְהִזָּה אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען פוּן דֶעם אֵייל מִיט זַיין פִינְגֶער שֶׁבַע פְּעָמִים זִיבֶּן מָאל לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט קֶעגִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים : (יז) וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן אוּנ דֶעם אִיבְּרִיגֶען אֵייל אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ וָוס אִיז אוֹיף זַיין הַאנְט יִתֵּן זָאל עֶר גֶעבֶּן אוֹיף דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם אָשָׁם וָוס אִיז אוֹיף אִים גְּגֶעבֶּן גְוָוארֶן : (יח) וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אוּנ דָאס

זַיין תּוֹרָה וָוס עֶר דַאווִינְט אוּנ לֶערוּנְט, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק וְזֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְצוֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ, אַז עֶר וֶוערְט רֵיין פוּן זַיין צָרַעַת אוּנ הקב"ה הָט אִים מוֹחֵל גִיוֶועזִן זַיין עֲבֵירָה דַאמָאלְס אִיז זַיין תּוֹרָה אַהֵיילִיגֶע תּוֹרָה. אַלֶע עֲבֵירוֹת וָואס אַמֶענְטְשׁ טוּהְט זֶענֶען נָאר גֶעצֵיילְטֶע, עֶטְלִיכֶע מָאהְל אִין זַיין לֶעבִּין, אָבֶּער דִיא עֲבֵירוֹת וָוס דֶר מֶענְטְשׁ טוּהְט מִיט זַיינֶע שְׁלֶעכְטִי רֵייד, לָשׁוֹן הָרָע, רְכִילוּת, שְׁבוּעוֹת, קְלָלוֹת, נְדָרִים, נִיבּוּל פֶּה, לִיגֶען, אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע רֵייד דָאס קְלוֹיבְּט זִיךְ צוּ זַאמֶען בַּיי דֶעם מֶענְטְשׁ אִין דִי צַייט וָואס עֶר לֶעבְּט טוֹיזֶענְדֶער עֲבֵירוֹת, דִי גמרא זָאגְט לָשׁוֹן הָרָע הַרְגִינְתְּ דְרַיי מֶענְטְשִׁין, דֶר מֶענְטְשׁ וָוס זָאגְט דִי לָשׁוֹן הָרָע, אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָוס הֶערְט אוּנ גְלוֹיבְּט דִי לָשׁוֹן הָרָע, אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָואס אוֹיף אִים הָט מֶען גֶרֶעט דִי לָשׁוֹן הָרָע, וִוי מִיר גֶעפִינֶען דוֹאֵג הָאֲדוֹמִי הָאט גֶרֶעט לָשׁוֹן הָרָע אוֹיף דֶעם כֹּהֵן גָדוֹל אֲחִימֶלֶךְ, אוּנ דֶר מֶלֶךְ שָׁאוּל הָט גֶעגְלוֹיבְּט דִי לָשׁוֹן הָרָע, אִיז דֶר סוֹף גִיוֶועזִין, דוֹאֵג אִיז אוֹיסְגֶעריסֶען גְוָוארֶן פוּן בֵּיידִי וֶועלְטִין, שָׁאוּל אִיז גֶהַרְגִינְתְּ גִיוָוארֶן, אֲחִימֶלֶךְ אוּנ דִיא גַאנְצֶע שְׁטָאט נוֹב וָואס אַלֶע זֶענִין גִיוֶועזִן כֹּהֲנִים, זֶענִין גֶעהַרְגִינְתְּ גִיוָוארֶן מִיט זַייעֶרֶע ווייבֶּער אוּנ קְלֵיינֶע קִינְדֶער. דֶר מדרש זָאגְט עֶס הָאט אַמָאהְל גִטְרָאפֶען אַרוֹכֵל וַאקַארַאבֶּעלְנִיק וָוס גֵייט אַרוּם אִין דִיא הַייזֶער אוּנ דִיא דֶערְפֶר מִיט סְחוֹרָה) אִיז גַאנְגֶען אִין דִי שְׁטֶעט וָוס זֶענֶען נָאנְט צוּ דִי שְׁטָאט צִפּוֹרִי אוּנ הָאט גִשְׁרִיגֶען וֶוער וִויל קוֹיפִין אַסַם (אַמֶעדִיצִין) צוּם לַאנְג לֶעבִּין, גֵייעֶנְדִיג אִיז דֶער רוֹכֵל פַארְבַּייא גִגַאנְגֶען נֶעבִּין רַבִּי יַנְאִי, וִוי רַבִּי יַנְאִי הָאט גְהֶערְט וָואס דֶר רוֹכֵל שְׁרַייט, הָאט עֶר גְזָאגְט צוּם רוֹכֵל קוּם צוּא מִיר אוּנ פַארְקוֹיף מִיר דֶעם מֶעדִיצִין, הָט דֶער רוֹכֵל גְזָאגְט צוּ רַבִּי יַנְאִי דוּא דַארְפְסְט נִיט דֶעם מֶעדִיצִין, אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע מֶענְטְשִׁין וִוי דוּ בִּיזְט דַארְפֶן אוֹיךְ נִיט דֶעם מֶעדִיצִין, רַבִּי יַנְאִי הָאט אִים שְׁטַארְק גִיבֶּעטִין אִיז דֶער רוֹכֵל גִגַאנְגֶען צוּ רַבִּי יַנְאִי אוּנ הָאט אַרוֹס גְנוּמֶען דֶעם סֵפֶר תְּהִלִּים אוּנ הָאט אִים גֶעווִיזֶען דֶעם פָּסוּק מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים, וֶועלְכֶר מֶענְטְשׁ עֶס וִויל לֶעבִּין, אוֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב, עֶר הָאט לִיבּ דִי טֶעג עֶר זָאל אִין זַייא זֶעהְן גוּטְס, נְצוֹר לְשׁוֹנְךָ מֵרָע, הִיט דַיין צוּנְג פוּן שְׁלֶעכְטֶע רֵייד, וּשְׂפָתֶיךָ מִדַּבֵּר מִרְמָה, אוּנ דַיינֶע לֶעפְצִין זָאלְסְטוּ הִיטֶן פוּן צוּא רֵיידִין פַאלְשְׁקֵייט. הָאט רַבִּי יַנְאִי גְזָאגְט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָאט אוֹיךְ אַזוּ אוֹיס גֶערוּפִין שׁוֹמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ, דֶר מֶענְטְשׁ וָואס הִיט זַיין מוֹיל אוּנ זַיין צוּנְג שׁוֹמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ, הִיט עֶר זַיין לֶעבִּין פוּן צָרוֹת, מֶען מֵיינְט שׁוֹמֵר מִצָּרַעַת נַפְשׁוֹ עֶר הִיט זַיין לַייבּ עֶס זָאל אוֹיף אִים נִיט קוּמֶען צָרַעַת, דְרִיבֶּער הָט משה אוֹיךְ אָנְגֶעזָאגְט דִי יוּדֶן זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְצוֹרָע, דָס וֶועט זַיין דִי לֶערְנוּנג פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ הַמּוֹצִיא רַע, וָוס רֶעט שְׁלֶעכְטִי רֵייד. דֶר רוֹכֵל הָט גִיזֶעהֶן דָוִד הַמֶּלֶךְ הָט גִיזָאגְט אִין תְּהִלִּים טָאפֶּעלֶע וֶוערְטֶר מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים, וֶוער אִיז דֶער מֶענְטְשׁ וָואס וִויל לֶעבִּין, אוֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב, עֶר הָט לִיבּ דִי טֶעג צוּ זֶעהְן גוּטְס, הָאט דֶר רוֹכֵל גְלֶערוּנְט דָאס מֵיינְט מֶען בֵּיידֶע וֶועלְטִין, וֶוער אִיז דֶער מֶענְטְשׁ וָוס וִויל לֶעבִּין צוּ עוֹלָם הַבָּא, אוּנ עֶר הָט לִיבּ דִי טֶעג פוּן עוֹלָם הַזֶּה, עֶר זָאל אִין זַייא גוּט לֶעבִּין, מִיט גֶעזוּנְד, דִיא בֵּיידֶע זַאכִין קֶען הָאבִּין דֶר מֶענְטְשׁ וָואס רֶעט נִיט שְׁלֶעכְטִי רֵייד, אוּנ רֶעט נִיט פַאלְשְׁקֵייט, עֶר וֶועט זַיין גֶעזוּנְד אוֹיף דִי וֶועלְט, עֶר וֶועט נִיט זַיין מְצוֹרָע, אוּנ עֶר וֶועט הָאבִּין עוֹלָם הַבָּא :

עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר
וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה׃ יט וְעָשָׂה
הַכֹּהֵן אֶת־הַחַטָּאת וְכִפֶּר עַל־
הַמִּטַּהֵר מִטֻּמְאָתוֹ וְאַחַר יִשְׁחַט
אֶת־הָעֹלָה׃ כ וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת־
הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחָה וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהֵר׃ ס שלישי חמישי כשהן מחוברין
כא וְאִם־דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת וְלָקַח
כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לִתְנוּפָה לְכַפֵּר
עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן׃ כב וּשְׁתֵּי תֹרִים
אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ
וְהָיָה אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה׃
כג וְהֵבִיא אֹתָם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
לְטָהֳרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־

דִּי עַל יְדָא דְכַהֲנָא יִתֵּן עַל
רֵישָׁא דְמִדַּכֵּי וִיכַפַּר
עֲלוֹהִי כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ׃
יט וְיַעְבֵּד כַּהֲנָא יָת
חַטָּאתָא וִיכַפַּר עַל דְמִדַּכֵּי
מִסּוֹבְתֵהּ וּבָתַר כֵּן יִכּוֹס
יָת עֲלָתָא׃ כ וְיַסֵּק כַּהֲנָא
יָת עֲלָתָא וְיָת מִנְחָתָא
לְמַדְבְּחָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
כַּהֲנָא וְיִדְכֵּי׃ כא וְאִם
מִסְכֵּן הוּא וְלֵית יְדֵהּ
מַדְבְּקָא וְיִסַּב אִמַּר חַד
אֲשָׁמָא לַאֲרָמָא לְכַפָּרָא
עֲלוֹהִי וְעִסְרוֹנָא סֻלְתָּא
חַד דְּפִיל בִּמְשַׁח לְמִנְחָא
וְלֻגָּא דִמְשַׁחָא׃ כב וְתַרְתֵּין
שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין
בְּנֵי יוֹנָה דִּי תַדְבֵּק
יְדֵהּ וִיהֵי חַד חַטָּאתָא
וְחַד עֲלָתָא׃ כג וְיַיְתֵי
יָתְהוֹן בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה
לְדַכָּיוּתֵהּ לְוָת כַּהֲנָא

תו"א ועשה הכהן זבחים ח: וכפר שם: והעלה פסחים כח מנחות כא: ואם דל יומא מא ערכין י כריתות כח: ואין ידו ערכין ז: לתנופה יומא ה מנחות לג לד: ועשרון מנחות נט פז:

רש"י

ב קדשי הקדשים: (כ) ואת המנחה. מנחת נסכים ג של בהמה: (כא) ועשרון סלת אחד. לכבש זה שהוא א' יביא עשרון ד א' לנסכיו: ולוג שמן. לתת ממנו על הבהונות ושמן של נסכי המנחה לא הוזקק ה הכתוב לפרש: (כג) ביום

שפתי חכמים

למטה מחוץ הסיקרא אע"פ שהוקש לחטאת בשאר דברים: ב דהא השתא לאו מחוסר כפורים הוא ומותר לו ליכך לעזרה ולפנים ועוד דאין הזאה בשער נקנור וע"כ הא לפני ה' כנגד בית קדשי קדשים: ג כלומר הבאה עם הבהמה שהיא מנחת נסכים לא מנחה הבאה בפני עצמה שהמנחה הבאה בפני עצמה היא נקמצת והנותר נאכל לכהנים ומנחה זו הוקשה לעולה שכול' כליל אף מנחה זו כולה כליל: ד (ג"א) דלא הל"ל א' בשלמא הא דכתי' וכבש א' שפיר לפי שהעשיר מביא ג' בהמות אמר בעני א' אבל גבי עשרון ליכא למימר הכי דכיון שהעשרון הזה טפל לבהמ' לא הל"ל אלא ועשרון סולת לפיכך נ"ל שפי' הכ' ועשרון סולת אחד לכבש זה שהוא אחד דהשתא הוא מחובר לכבש ועל אחד דכתיב גבי כבש קאי: ה וא"ת למה לא פירש"י זה לעיל גבי ג' חטאות שצריך התם ג' עשרונים לג' המנחות והתם נמי לא כתיב כמה שמן צריך לנסכי המנחות וי"ל דמה שפירש"י ועשרון סלת לכבש זה.וכו' מזה רוצה להוכיח מה שפירש למעלה שחטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים שלא תקשי מנליה דלמא

פירוש לתורת אלהים

אייל וואס איז נאך געבליבן אויף דר האנט פון דעם כהן יתן זאל ער געבן אויף דעם קאפ פון דעם וואס ווערט ריין פון דעם צרעת וכפר און דר כהן זאל מכפר זיין אויף אים לפני יי פר גאט: (יט) ועשה און דר כהן זאל מקריב זיין דעם שעפס פר אחטאת וכפר און זאל פר געבן אויף דעם וואס ווערט גרייניגט פון זיין טומאה ואחר ישחט און דר נאך זאל ער שעכטן דעם אנדרין כבש פר איין עולה: (כא) ואם דל הוא און ווען דער מענטש וואס ער איז געוועזן מצורע איז איין ארום מאן ואין ידו משגת און ער פאר מאגט ניט צו קופן דריי שאף ולקח זאל ער נעמען איין כבש אזכר פר איין אשם לתנופה צו איין אויף הייבונג פר גאט ווי עס שטייט אין פסוק י"ב ועשרון און איין צענטל מעל בלול בשמן אום גמושטמיט אייל למנחה פר אמנחה ולוג שמן און איין מאס אייל: (כב) ושתי תורים און צוויא אלטע טאהבין או אדר שני בני יונה צוויי יונגע טאהבין אשר וואס ער פר מאגט והיה און עס זאל זיין אחד איינם פר אחטאת והאחד און איינם פר אעולה: (כג) והביא אותם און ער זאל זיי ברענגן אין דעם אכטן טאג צו זיין ריינגן אל הכהן צום כהן אל פתח צו דר טיר פון אוהל

מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה׃ כד וְלָקַח הַכֹּהֵן
אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְאֶת־לֹג הַשָּׁמֶן
וְהֵנִיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה׃ כה וְשָׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם
וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן עַל־
תְּנוּךְ אֹזֶן־הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן
יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃
כו וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹק הַכֹּהֵן עַל־כַּף
הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית׃ כז וְהִזָּה הַכֹּהֵן
בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית שֶׁבַע פְּעָמִים
לִפְנֵי יְהוָה׃ כח וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־
הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן
הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל־

לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לִקְדָם
יְיָ׃ כד וְיִסַּב כַּהֲנָא יָת
אִמְּרָא דַאֲשָׁמָא וְיָת לָגָּא
דִמְשְׁחָא וִירִים יָתְהוֹן
כַּהֲנָא אֲרָמָא קֳדָם יְיָ׃
כה וְיִכּוֹס יָת אִמְּרָא
דַאֲשָׁמָא וְיִסַּב כַּהֲנָא
מִדְּמָא דַאֲשָׁמָא וְיִתֵּן עַל
רוּם אוּדְנָא דְמִדַּכֵּי
דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ
דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן
רַגְלֵהּ דְיַמִּינָא׃ כו וּמִן
מִשְׁחָא יְרִיק כַּהֲנָא עַל
יְדָא דְכַהֲנָא דִשְׂמָאלָא׃
כז וְיַדֵּי כַהֲנָא בְּאֶצְבְּעֵהּ
דְיַמִּינָא מִן מִשְׁחָא דִּי עַל
יְדֵהּ דִשְׂמָאלָא שְׁבַע זִמְנִין
קֳדָם יְיָ׃ כח וְיִתֵּן כַּהֲנָא
מִן מִשְׁחָא דִּי עַל יְדֵהּ
עַל רוּם אוּדְנָא דְמִדַּכֵּי
דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵהּ
דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵהּ
דימינא

תולדות אהרן

על תנוך יבמות קד : ועל בהן מנחות ח :
בהלבשו זבחים כד :

רש"י

השמיני לטהרתו. שמיני לכפרים ולהזאת עץ ארז ו ואזוב ושני תולעת : (כח) על מקום דם האשם. אפי' נתקנה

שפתי חכמים

ג' עשרונים לנסכי עולה לחוד אבל הטאת ואשם של מצורע כשאר חטאות ואשמות שאין טעונין נסכים ומפרש שהרי בדל נאמר ועשרון סולת לכבש זה שהוא מביא אחד לא יביא אלא עשרון אחד ומהשתא א"א לו' דגבי עשיר שלשה עשרונים לעולה לחוד ולחטאת ולאשם לא כלום דא"כ דל למה לא מביא רק עשרון אחד כיון דבעשיר תלוי הכל בבהמה ולריך לבהמה אחת ג' עשרונים גבי דל ג"כ יהיו שלשה עשרונים אלא כדפרישית חטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים וא"כ שאר השנים א' לחטאת וא' לאשם : ו דק"ל דמשמע שזה יום ח' להבאת הכפרים שהוא טהור וזה אינו דהא ביום ח' מביא הקרבנות וע"כ אינו טהור קודם לכן ועל זה פירש שמיני לכפרים כו' שזה גם כן נקרא טהרה מלטמא משכב ומושב. ואין להקשות מנ"ל שהוא ח' להזאה דלמא קאי איום הבאת עולתו וחטאתו ואשמו. דיש לומר דכתיב לעיל והיה ביום השביעי יגלח ודאי השמיני קאי על השביעי ואע"ג דלעיל ג"כ כתיב וביום השמיני יקח שני כבשים וגו' ושם לא פירש כלום משום דלעיל כתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים וכתיב והיה ביום השביעי ומיד אח"כ וביום השמיני

פירוש לתורת אלהים

מוֹעֵד לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט : (כד) וְלָקַח אונ דֶער כֹּהֵן זָאל
גֶעמֶען דָם לַאם פוּן דֶעם אָשָׁם וְאֶת לוֹג הַשָּׁמֶן אונ דֶעם
לוֹג אֵייל וְהֵנִיף אונ דֶר כֹּהֵן זָאל זֵייא אוֹף הֵייבֶּן אֵיין
אוֹף הֵייבוּנְג פַר גָאט : (כה) וְשָׁחַט אונ עֶר זָאל שֶׁעכְטֶן
דָם לַאם פוּן דֶעם אָשָׁם וְלָקַח אונ דֶר כֹּהֵן זָאל נֶעמֶען
פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם אָשָׁם וְנָתַן עַל תְּנוּךְ אונ עֶר
זָאל טוּעֶן אוֹף דֶעם רֶעכְטֶן אוֹיעֶר לֶעפִּיל פוּן דֶעם
וָוס אִיז צוּ רֵיינִיגֶן וְעַל בֹּהֶן אונ אוֹף דֶעם דוּם פוּן זַיין
רֶעכְטֶע הַאנְד וְעַל בֹּהֶן אונ אוֹיף דֶעם דוּם פוּן זַיין
רֶעכְטֶן פוּס : (כו) וּמִן הַשֶּׁמֶן יִצֹק אונ פוּן דֶעם אֵייל זָאל
דֶר כֹּהֵן גִיסֶען אוֹף דִיא לִינְקֶע הַאנְט פוּן דֶעם כֹּהֵן :
(כז) וְהִזָּה אונ דֶר כֹּהֵן זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען מִיט דֶעם פִינְגֶער
פוּן זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד מִן הַשֶּׁמֶן פוּן דֶעם אֵייל וָוס אִיז
אוֹף זַיין לִינְקֶע הַאנְד שֶׁבַע פְּעָמִים זִיבֶּן מָאל פַר גָאט :
(כח) וְנָתַן הַכֹּהֵן אונ דֶר כֹּהֵן זָאל גֶעבֶּן מִן הַשֶּׁמֶן פוּן דֶעם
אֵייל וָוס אִיז אוֹף זַיין הַאנְט עַל תְּנוּךְ אוֹף דֶעם רֶעכְטֶן
אוֹעֶר לֶעפִּיל פוּן דֶעם וָוס אִיז צוּ רֵיינִיגֶן וְעַל אונ אוֹף
דֶעם דוּם פוּן זַיין רֶעכְטֶן פוּס עַל מְקוֹם אוֹף דֶעם אָרְט
וְוִיא עֶר הָאט גִינֶעבִּין דָאס בְּלוּט פוּן דֶעם אָשָׁם.
רַשִׁ"י שְׁרַייבְּט דְרוּם שְׁטֵייט עַל מְקוֹם אִיךְ זָאל
דֶער פוּן אָפּ לֶערְנֶען וֶוען עֶס אִיז אֲפִילוּ אָפּ
גִיוִוישְׁט גִיוָוארֶען דָאס בְּלוּט זָאל עֶר גֶעבֶּן דָאס

מְקוֹם דַּם הָאָשָׁם׃ כט וְהַנּוֹתָר מִן־
הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־
רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי
יְהוָה׃ ל וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־
הַתֹּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה מֵאֲשֶׁר
תַּשִּׂיג יָדוֹ׃ לא אֵת אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ
אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד
עֹלָה עַל־הַמִּנְחָה וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל
הַמִּטַּהֵר לִפְנֵי יְהוָה׃ לב זֹאת תּוֹרַת
אֲשֶׁר־בּוֹ נֶגַע צָרָעַת אֲשֶׁר לֹא־תַשִּׂיג
יָדוֹ בְּטָהֳרָתוֹ׃ פ רביעי ששי כשהן מחוברין
לג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר׃ לד כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן
אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי

אונקלוס

דְּיַמִּינָא עַל אֲתַר דְּמָא
דַּאֲשָׁמָא׃ כט וּדְיִשְׁתְּאַר מִן
מִשְׁחָא דִּי עַל יְדָא דְּכַהֲנָא
יִתֵּן עַל רֵישָׁא דְּמִדַּכֵּי
לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי קֳדָם יְיָ׃
ל וְיַעְבֵּד יָת חַד מִן
שַׁפְנִינַיָּא אוֹ מִן בְּנֵי יוֹנָה
מִדִּי תַדְבֵּק יְדֵהּ׃ לא יָת
דִּי תַדְבֵּק יְדֵהּ יָת חַד
חַטָּאתָא וְיָת חַד עֲלָתָא
עַל מִנְחָתָא וִיכַפֵּר כַּהֲנָא
עַל דְּמִדַּכֵּי קֳדָם יְיָ׃ לב דָּא
אוֹרָיְתָא דִּי בֵהּ מַכְתַּשׁ
סְגִירוּ דִּי לָא תַדְבֵּק יְדֵהּ
בְּדָכוּתֵהּ׃ לג וּמַלִּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן
לְמֵימָר׃ לד אֲרֵי תֵעֲלוּן
לְאַרְעָא דִכְנַעַן דִּי אֲנָא
יָהֵב לְכוֹן לְאַחֲסָנָא וְאֶתֵּן
מַכְתַּשׁ סְגִירוּ בְּבֵית אֲרַע
אחס:תכון

תולדות אהרן

על מקום מנחות י נגעים מה : והנותר מן יומא סא : אשר לא ערכין יז כריתות ט : לאחזה יומא יב : ונתתי נגע הוריות י :

רש"י

הדם למד שאין הדם גורם אלא המקום גורם : (לד) ונתתי נגע צרעת . (ויקרא רבה) בשורה היא להם ז שהנגעים

שפתי חכמים

ודאי קאי על שלפניו : ז דאל"כ כי תהיה מיבעי ליה מאי ונתתי. וא"ו תימה נגעים של בתים אבל נגעים של בגדים למה הם באים וי"ל לפי שלא ידעו איזה בגדים היו תשמישי ע"א ובאותן בגדים באו הנגעים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לד) ונתתי. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל ראו מה ביניכם לאומות העולם כשהן חוטאין אני מלקה בהם תחלה

פירוש לתורת אלהים

אֵייל אוֹיף דֶעם אָרְט וְויא דָאס בְּלוּט אִיז גִיוֶועזְן׃ (כט) וְהַנּוֹתָר מִן הַשֶּׁמֶן אוּנ וָוס אִיבֶּרִיג בְּלַייבְּט פוּן דֶעם אֵייל וָוס אִיז אוֹיף דִי הַאנְט פוּן דֶעם כֹּהֵן יִתֵּן זָאל עֶר טוּן אוֹיף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם וָוס אִיז צוּ רֵיינִיגְן לְכַפֵּר עָלָיו צוּ פַּר גֶעבְּן אוֹיף אִים לִפְנֵי יְיָ פַּר גָאט׃ (ל) וְעָשָׂה אֶת הָאֶחָד אוּנ עֶר זָאל מַאכְן דִיא אֵיינִי מִן הַתּוֹרִים פוּן דִי אַלְטֶע טָאהְבִּין אָדֶר פוּן דִי יוּנְגֶע טָאהְבִּין מֵאֲשֶׁר וָוס זַיינֶע הֶענְט וֶועט גְרֵייכְן׃ (לא) אֵת אֲשֶׁר וָוס זַיינִי הֶענְט וֶועט גְרֵייכְן אֶת הָאֶחָד דָם אֵיינִי אַחַטָּאת וְאֶת הָאֶחָד אוּנ דָם אֵיינִי אַעוֹלָה אוֹיף דֶר מִנְחָה וְכִפֶּר אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל פַּר גֶעבְּן עַל אוֹיף דֶעם וָוס אִיז צוּ רֵיינִיגְן לִפְנֵי יְיָ פַּר גָאט׃ (לב) זֹאת וָוס פְרִיעֶר אִיז גִישְׁטַאנֶען אִיז דָם לֶערְנוּנְג אוּנ דִי דִינִים וְוִי מֶען זָאל זִיךְ נוֹהֵג זַיין מִיט דֶעם אָרוּם מַאן אֲשֶׁר בּוֹ וָואס אִין אִים אִיז גְוֶועזְן צָרַעַת אֲשֶׁר וָואס עֶר וֶועט נִיט פַאר מָאגְן צוּ בְּרֶענְגֶען טֵייעֶרֶע קָרְבָּנוֹת בְּטָהֳרָתוֹ אִין זַיין טוּעֶן רֵיינִיגִין זִיךְ פוּן זַיין צָרַעַת׃ (לד) כִּי תָבֹאוּ אַז אִיר וֶועט קוּמֶן צוּם לַאנְד כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי וָוס אִיךְ וֶועל אַייךְ

מצות השם

(קעז) וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען וֶועט זֶעהְן אֵיין נֶגַע אִין אֵיין הוֹיז זָאל קוּמֶען דֶר כֹּהֵן אוּנ זָאל זֶעהְן אוֹב דָם אִיז אֵיין נֶגַע פַּר שְׁלוֹסְט דֶר כֹּהֵן דָם הוֹיז אוֹיף זִיבְּן טָאג אוּנ דֶעם זִיבֶּעטְן טָאג קוּמְט דֶר כֹּהֵן אוּנ זֶעהְט אַז דִי נֶגַע אִיז אַוֶועק גְגַאנְגֶען אִיז דָם הוֹיז טָהוֹר רש"י שְׁרַייבְּט אִין דֶעם פָּסוּק הָט אוּנְז גָאט ב"ה גְזָאגְט אֵיין בְּשׂוֹרָה טוֹבָה וָוארוּם וֶוען דִיא יוּדְן זֶענֶען גְוֶוען אִין דֶר מִדְבָּר הָאבְּן דִי אוּמוֹת אֵיין גְמוֹעֶרְט אַסַךְ אוֹצָרוֹת אוּנ פִיל גָאלְד אִין דִי מוֹעֶרְן פוּן זֵייעֶרֶי הַאוּזֶיר דְרוּם הָט הקב"ה גְזָאגְט אַז דִי יוּדִין וֶועלִין קוּמֶען אִין זֵייעֶר לַאנְד אַרַיין קַיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וֶועט עֶר שִׁיקְן אֵיין צָרַעַת אִין דִיא הֵייזֶר אַזוֹי וֶועט מֶען מוּזִין דִי וֶוענְט צוּ וַוארְפְן וֶועלִין זֵיי גֶפִינֶען דִי אוֹצָרוֹת וָוס דִי אוּמוֹת הָאבִּין אֵיין גְמוֹעֶרְט׃

נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם׃
לה וּבָא אֲשֶׁר־לוֹ הַבַּיִת וְהִגִּיד לַכֹּהֵן
לֵאמֹר כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבָּיִת׃ לו וְצִוָּה
הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת־הַבַּיִת בְּטֶרֶם יָבֹא
הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת־הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא
כָּל־אֲשֶׁר בַּבָּיִת וְאַחַר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן
לִרְאוֹת אֶת־הַבָּיִת׃ לז וְרָאָה אֶת־
הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבַּיִת
שְׁקַעֲרוּרֹת יְרַקְרַקֹּת אוֹ אֲדַמְדַּמֹּת

אונקלוס

אַחֲסָנַתְכוֹן: לה וְיֵיתֵי דִּי
דִילֵהּ בֵּיתָא וִיחַוֵּי לְכַהֲנָא
לְמֵימַר כְּמַכְתָּשָׁא אִתְחֲזִי
לִי בְּבֵיתָא: לו וִיפַקֵּד
כַּהֲנָא וִיפַנּוֹן יָת בֵּיתָא
עַד לָא יֵיעוֹל כַּהֲנָא לְמֶחֱזֵי
יָת מַכְתָּשָׁא וְלָא יִסְתָּאַב
כָּל דִּי בְּבֵיתָא וּבָתַר כֵּן
יֵיעוֹל כַּהֲנָא לְמֶחֱזֵי יָת
בֵּיתָא: לז וְיֶחֱזֵי יָת מַכְתָּשָׁא
וְהָא מַכְתָּשָׁא בְּכָתְלֵי
בֵיתָא פַּחֲתִין יָרְקָן אוֹ

תו"א בבית ארץ יומא יא יב מגילה כו נדרים כו גיטין פב ב"ק פג: ובא אשר יומא יא יב ערכין טז: כנגע נראה נגעים מד: וצוה הכהן ערכין יז נגעים מד: ולא יטמא שבועות יז: בקירות בתרא קסד סנהדרין עא פי נדה יט:

רשב"ם

(לז) שקערורות. מין אחד מן המראות הוא שחביריו מוכיחים עליו ירקרקות אדמדמות כמו שמצינו אמוצים ברודים בתרי עשר בוכריה מיני מראות:

בעל הטורים

(לה) נראה לי. ב' דין ואידך מרחוק ה' נראה לי יזהו שאחז"ל שאפי' ת"ח ובקי בנגעים לא יאמר נגע אלא כנגע וזהו מרחוק נראה שיקח הדבר מרחוק ולא יפסוק לומר נגע: (לו) ואחר כן. ב' דין ואידך ואחר כן תבא אליה ובעלתה כמו הכא שמפנה כלים נאים שלא יטמאו אף התם נמי צריכה להסיר כלים הנאים מעליה כדי שתתגנה בעיניו ולא יטמא בה:

שפתי חכמים

וצריך לשורפם. מלאתי: ח דלמדה תורה דרך ארץ שיאמר לשון ספק כמו שאמרו חז"ל למד לשונך לומר איני יודע: ט כלומר מיד שיראה הנגע מיד יטמא כל אשר בבית אפילו לא שהה בבית בכדי אכילת פרס דאל"כ מה בא רש"י ז"ל להשמיענו בזה דזיל קרי בי רב הוא: י וא"ת נימא

רש"י

באים עליהם לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר וע"י הנגע נותץ הבית ומוצאן: (לה) כנגע נראה לי בבית. (נגעים פי"ב. ת"כ) אפי' תלמיד חכם שיודע שהוא נגע ודאי לא יפסוק דבר ברור לומר ח נגע נראה לי אלא כנגע נראה לי: (לו) בטרם יבא הכהן וגו'. שכל זמן שאין כהן נזקק לו אין שם תורת טומאה: ולא יטמא כל אשר בבית. (ת"כ) שאם לא יפנהו ויבא הכהן ויראה ט הנגע נזקק להסגר וכל מה שבתוכו יטמא ועל מה חסה תורה אם על כלי שטף יטבילם ויטהרו ואם על אוכלין ומשקין יאכלם בימי טומאתו הא לא חסה התורה אלא על כלי חרס שאין להם י טהרה במקוה: (לז) שקערורת. (ת"כ) שוקעות

דעת זקנים מבעלי התוספות

ואח"כ בבתיהם שנאמר וינגע ה' את פרעה גו' אבל אתם אם חטאתם בתיכם אני מלקה תחלה שנאמר ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם. וכי מה חטאו העצים והאבנים אלא כדי שיראו ויקחו מוסר וכן אתה מוצא כשחטאו ישראל ורצה הקב"ה להגלותם הביא סנחריב על כל האומות כדי שיראו ישראל ויעשו תשובה שנאמר הכרת גוים וכו' כך הקב"ה מראה לאדם ומלקה ביתו תחלה אם חזר בו מוטב ואם לאו בגדיו לוקים שנאמר אחר כן ולצרעת הבגד ועדיין אם חזר בו מוטב ואם לאו לוקה בגופו

פירוש לתורת אלהים

געבן צו אירושה וְנָתַתִּי וועל איך געבן צָרַעַת בְּבֵית
אין הויז אֶרֶץ לאנד אֲחֻזַּתְכֶם פון אייער ירושה.
רש"י שרייבט דס איז אגוטי בשורה צו די ישראל
דען גאנצי פערציג יאר ווס די ישראל זענען געוועזן
אין דר מדבר האבן די אומות איין גמויערט אוצרות
פון גאלד אין די ווענט פון די הייזר דרום הט גאט
גזאגט איך וועל שיקן צרעת אין די הייזר וועט איר
מוזן די ווענט צו ווארפן וועט איר געפונען די אוצרות:
(לה) וּבָא אונ עס זאל קומען דר מענטש ווס די שטוב
איז זיין וְהִגִּיד אונ ער זאל זאגען צום כהן כְּנֶגַע אזו
וויא אנגע האט זיך מיר געוויזען אין שטוב.
רש"י שרייבט דאס ווארט כנגע ווייזט אונז אפילו
אז דם הויז געהער צו אתלמיד חכם אונ ער ווייסט
אז עס איז אערעכטע נגע זאל ער אליין ניט טמא
מאכן אונ זאל ניט זאגן עס איז בודאי אנגע אין
מיין הויז נאר ער זאל זאגן בלשון ספק מיר דאכט
זיך אזו ווי אנגע האט זיך געוויזין ביי מיר אין הויז:
(לו) וְצִוָּה אונ דר כהן זאל שאפן וּפִנּוּ אונ מען זאל אויס
ראמען אלי זאכן ווס איז אין שטוב בְּטֶרֶם איידער דר
כהן וועט קומען זעהן די נגע וְלֹא יִטְמָא כְּדֵי עס זאל
ניט טמא ווערין אלע זאכען וואס איז אין הויז.
רש"י שרייבט איידער דר כהן זעהט די נגע איז ניט
חל דרויף קיין טומאה אבר אז דער כהן קומט אונ
זעהט אז מען דארף די שטוב פר שליסן זענען אלי
זאכן ווס אין הויז טמא דרום הט די תורה חס גהאט
אויף דעם געלט פון דיא ישראל אונ האט געהייסן
מען זאל די זאכן פון דער שטוב פריער אויס ראמען
וְאַחַר כֵּן אונ נאך דעם אז מען הט שון אויס גראמט
פון דעם הויז יָבֹא זאל דער כהן קומן זעהן דם הויז:
(לז) וְרָאָה אונ דר כהן זאל זעהן די נגע וְהִנֵּה אז דיא

וּמַרְאֵיהֶן שָׁפָל מִן־הַקִּיר׃ לח וַיָּצָא
הַכֹּהֵן מִן־הַבַּיִת אֶל־פֶּתַח הַבָּיִת
וְהִסְגִּיר אֶת־הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים׃
לט וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה
וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת׃
מ וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלְּצוּ אֶת־הָאֲבָנִים
אֲשֶׁר בָּהֵן הַנָּגַע וְהִשְׁלִיכוּ אֶתְהֶן
אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מא וְאֶת־הַבַּיִת יַקְצִעַ מִבַּיִת סָבִיב
וְשָׁפְכוּ אֶת־הֶעָפָר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מב וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת וְהֵבִיאוּ
אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפָר אַחֵר יִקַּח

סַמְקָן וּמֶחֱזֵיהוֹן מַכִּיךְ מִן
כָּתְלָא׃ לח וְיִפּוֹק כַּהֲנָא מִן
בֵּיתָא לִתְרַע בֵּיתָא וְיַסְגַּר
יָת בֵּיתָא שִׁבְעָא יוֹמִין׃
לט וִיתוּב כַּהֲנָא בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וְיֶחֱזֵי וְהָא אוֹסֵף
מַכְתָּשָׁא בְּכָתְלֵי בֵיתָא׃
מ וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וִישַׁלְפוּן
יָת אַבְנַיָּא דִּי בְהוֹן
מַכְתָּשָׁא וְיִרְמוֹן יָתְהוֹן
לְמִבָּרָא לְקַרְתָּא לַאֲתַר
מְסָאָב׃ מא וְיָת בֵּיתָא
יְקַלְּפוּן מִגָּיו סְחוֹר סְחוֹר
וְיִרְמוֹן יָת עַפְרָא דִּי קַלִּיפוּ
לְמִבָּרָא לְקַרְתָּא לַאֲתַר
מְסָאָב׃ מב וְיִסְּבוּן אַבְנַיָּא
אָחֳרָנִין וְיַיְתוּן בַּאֲתַר
אַבְנַיָּא וַעֲפַר אָחֳרָן יִסַּב

תו"א ומראיהן סנהדרין עא פז נדה יט: ויצא הכהן נדרים כו חולין י נגעים מד: והסגיר את. נדרים נז: ושב הכהן ערכין נא יומא ג. יבמות יז נזיר ה מכות יג הוריות טז מנחות ד מה חולין עה בכורות לב נדה כב: וחלצו את יבמות קב נגעים מד: ולקחו נגעים מד: ועפר אחר שם:

רשב"ם (מא) יקציע. יקליף כמו יעשהו במקצעות. ובתלמוד המקצע מכולן ספח: אשר הקצו. הקצות את הבית. מחטופי פעל הה"א הוא. מן קצה יאמר הקצו. וי"ל שפתרונו לשון קיצוע מדכתיב אחרי הקצות את הבית נמצא שהקיצוע קרוי הקצות שהרי הלשון כתוב למעלה ואת הבית יקציע:

רש"י

ב במראיהן: (מ) וחלצו את האבנים. כתרגומו וישלפון יטלום משם ל כמו (דברים כה) וחלצה נעלו ל' הסרה: אל מקום טמא. (ת"כ) מקום שאין טהרות משתמשות שם למדך הכתוב שהאבנים הללו מטמאו' מקומן בעודן בו: (מא) יקציע. (דרילי"ר בלעז) ובל' משנה יש הרבה: מבית. (ת"כ) מ מבפנים: סביב. סביבות הנגע נ בת"כ נדרש כן שיקלוף

שפתי חכמים

ליסתמש בו בשעת טומאתו כמו אוכלין טמאין דאמרינן דאוכל אותן בימי טומאתו וי"ל דשאני אוכלין שהן נאכלין לזמן מועט ולא חיישינן לתקלה אבל כלי שקיומו לזמן מרובה חיישינן דלמא אתי בו לידי תקלה שישתמש בו בימי טהרתו או יגע בתרומה וקדשים: כ כתב הרא"ם וקשה בעיני מאד שא"כ מהו זה שכתוב אחר זה ומראיהן שפל מן הקיר. ושמא י"ל דהכתוב מפרש בעצמו מהו ל' שקערורות: ל כלומר ומשו פירוש של וישלפון ומפרש יטלום משם ואח"כ מפרש מנ"ל לתרגום שפי כן ומפרש כמו וחלצה נעלו אבל רש"י לא מצי לפרש על הקרא יטלום משם דמנין לו: מ לא מן הבית כי יחסר ה"א. גם אין טעם לומר שיקליע הבית מן הבית: נ דא"ל סביבות הבית מארבע כותלים א"כ

דעת זקנים מבעלי התוספות

שנא' לבסוף איש כי יהיה זב וגם לוקה בג' מינין הללו לשאת ולספחת ולבהרת וזש"ה נכונו ללצים שפטים אמר הקב"ה עד שלא בראתיו תקנתי לו את אלו. משל לעבד רע שנמכר בשוק והלך אדם לקנותו והכיר בו שהוא רע ולקח עמו כבלים ומקל לרדותו בהם אם יסרח כיון שסרח אסרו בכבלים והכהו במקל:

פירוש לתורת אלהים

נֶגַע אִיז בְּקִירוֹת אִין דִי וֶוענְט פוּן דֶעם הוֹיז שְׁקַעֲרוּרוֹת אַיין גְגְרָאבֶּן עֶס זֶעהְט אוּס דִיא נֶגַע אִיז טִיעֶף אִין וַואנְט יְרַקְרַקּוֹת גְרִין אוֹ אָדֶער רוֹט וּמַרְאֵיהֶן אוּנ זַייעֶר גְשְׁטַאלְט שָׁפָל אִיז נִידְרִיגֶער פוּן דֶער וַואנְט: (לח) וְיָצָא זָאל דֶער כֹּהֵן אַרוֹס גֵיין פוּן דֶעם הוֹיז אֶל פֶּתַח צוּ דֶער טִיר פוּן דֶעם הוֹיז וְהִסְגִּיר אוּנ עֶר זָאל פַר שְׁלִיסֶן דָם הוֹיז אוֹיף זִיבֶּן טָאג: (לט) וְשָׁב אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל ווִידֶער קֶערֶן אִין זִיבֶּעטִין טָאג וְרָאָה אוּנ עֶר זָאל זֶעהֶן וְהִנֵּה אַז דִי נֶגַע אִיז גְרֶעסֶר גְוָוארְן אִין דִי וֶוענְט פוּן דֶעם הוֹיז: (מ) וְצִוָּה זָאל דֶער כֹּהֵן שַׁאפֶן וְחִלְּצוּ מֶען זָאל אוּס צִיהֶן דִי שְׁטֵיינֶער וָוס דִי נֶגַע אִיז אִין זֵיי וְהִשְׁלִיכוּ אוּנ מֶען זָאל זֵיי וַוארְפֶן אֶל מִחוּץ לָעִיר אַרוֹס פוּן דֶער שְׁטָאט אֶל מָקוֹם אוֹיף אֵיין אוּם רֵיין אָרְט: (מא) וְאֶת הַבַּיִת אוּנ דָם הוֹיז יַקְצִיעַ זָאל עֶר אַרוֹם הַאקֶן פוּן אִינְוֶוייְנֶג דָארְטֶן ווִי דִי שְׁטֵיינֶער פוּן דֶער נֶגַע זֶענִין גְוֶוען אֵיין גְמוֹיעֶרְט זָאל עֶר דָאס לֵיים אוּנ דֶעם קַאלֶךְ וָואס אִיז גְוֶוען אַרוֹם דִי שְׁטֵיינֶער פוּן אִינְוֶוייְנִיג אָפּ שֵׁיילֶן אוּנ אַרוֹם הַאקֶן וְשָׁפְכוּ אוּנ מֶען זָאל אַרוֹס שִׁיטֶן אֶת הֶעָפָר דִי עֶרְד אֲשֶׁר הִקְצוּ וָוס מֶען הָט אַרוֹם גְהַאקְט: (מב) וְלָקְחוּ אוּנ מֶען זָאל נֶעמֶן אֲבָנִים אַנְדֶערִי שְׁטֵיינֶער וְהֵבִיאוּ אוּנ מֶען זָאל אַיין מוֹיעֶרִין אוֹיף דֶעם אָרְט ווִיא דִיא עֶרְשְׁטֶע שְׁטֵיינֶער זֶענֶן גְוֶוען וְעָפָר אוּנ אַנְדֶערִי עֶרְד זָאל עֶר נֶעמ

וְטָח אֶת־הַבָּיִת׃ מג וְאִם־יָשׁוּב הַנֶּגַע
וּפָרַח בַּבַּיִת אַחַר חִלֵּץ אֶת־הָאֲבָנִים
וְאַחֲרֵי הִקְצוֹת אֶת־הַבַּיִת וְאַחֲרֵי
הִטּוֹחַ׃ מד וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה
פָּשָׂה הַנֶּגַע בַּבָּיִת צָרַעַת מַמְאֶרֶת
הִוא בַּבַּיִת טָמֵא הוּא׃ מה וְנָתַץ
אֶת־הַבַּיִת אֶת־אֲבָנָיו וְאֶת־עֵצָיו
וְאֵת כָּל־עֲפַר הַבָּיִת וְהוֹצִיא אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מו וְהַבָּא אֶל־הַבַּיִת כָּל־יְמֵי הִסְגִּיר

אונקלוס

וִישׁוּעַ יָת בֵּיתָא׃ מג וְאִם יְתוּב מַכְתָּשָׁא וְיִסְגֵּי בְּבֵיתָא בָּתַר דְּשַׁלִּיפוּ יָת אַבְנַיָּא וּבָתַר דְּקַלִּיפוּ יָת בֵּיתָא וּבָתַר דְּאִתְּשָׁע׃ מד וְיֵיעוֹל כַּהֲנָא וְיֶחֱזֵי וְהָא אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא בְּבֵיתָא סְגִירוּת מְחַזְּרָא הִיא בְּבֵיתָא מְסָאַב הוּא׃ מה וְיִתָרַע יָת בֵּיתָא יָת אַבְנוֹהִי וְיָת אָעוֹהִי וְיָת כָּל עֲפַר בֵּיתָא וְיַפֵּק לְמִבָּרָא לְקַרְתָּא לַאֲתַר מְסָאָב׃ מו וּדְיֵיעוֹל לְבֵיתָא כָּל יוֹמִין דִּיסַגַּר יָתֵהּ

תו"א ובא הכהן נזיר ה מכות יג הוריות ח מנחות ד מה חולין פה בכורות לב נדה כג ערכין נא יומא ב יבמות יז: ונתץ את יבמות קג נגעים מד: והבא אל יבמות קג:

שפתי חכמים

סביב נ"ל הא ככר כתיב ואת הבית יקליע מבפנים: ס מפני שמלת הקלו על משקל המרו את רוחו והמכוון פה הוא הקליעה לא הקלה. לכן אמר שהכוונה הוא אשר קלעו בקלות הנגע סביב ואם היה אומר אשר קלעו לא ידענו אותה קליפה היכן היא: ע פי' מבנין נפעל וכן הטוח משום דנקוד הה"א בחיר"ק ל' התפעל הוא כלו' שהבית קבל הקליעה בקלות הנגע אבל חלץ את האבנים וכו': פ כלו' שהוא מן האותיות הדגושים לכן הוא נקוד בחיר"ק כמו דבר כפר: צ פי' האי לרעת ממארת לא קאי אובא הכהן אלא אואם ישוב הנגע כאלו אמר ואם ישוב הנגע וכו' עד ואחרי הטוח לרעת ממארת היא בבית טמא הוא ונתן את הבית וגו' עד והבא אל הבית וגו' עד והאוכל בבית יכבס את בגדיו ואח"כ ובא הכהן וראה והנה פשה חולץ וקולה וטח כמו ושב הכהן דלעיל: ק פי' האי וראה והנה פשה לאו אחוזר ופורח קאי דהא גמרינן ממארת לג"ש דלעיל דאפי' אם לא פשה טמא וא"כ במה הכתוב מדבר אי בפושה בראשון הרי כבר אמור ושב הכהן ביום השביעי והנה פשה אלא בבא בסוף שבוע ראשון ומלאו שמד בעיניו ופשה בשניה גמרינן ביאה מביאה בג"ש מה להלן קולה וטח ונותן לו שבוע אף כאן וקרא דונתן את הבית וגו' אואם ישוב ופרח קאי שלא דבר כלום הכתוב ט פי' כאן שהוא בתחילה אבל עומד בשבוע ראשון ופשה בשבוע שניה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע: ר פי' אין לי שהוא קולה וטח ונותן שבוע ואם חזר ופרח נותץ אלא שפשה בסוף שבוע ראשון שיש בו פסיון ואף שעמד בעיניו בשניה או שעמד בראשון ופושה בשניה חולץ וקולה וטח דגמרינן ביאה מביאה כדלעיל אבל היכא שעמד בעיניו בשבוע ראשונה ושניה מנין שאף בזה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע כמו כשיש שם פסיון ת"ל ואם בא יבא פירוש שהיה לו לו' ובא ומאי ואם בא יבא שני פעמים אלא לאקושי ביאות להדדי מה ביאה ראשונה חולץ כו': ש כלו' שעדיין לא שמענו מזה הפסוק דבעומד בזה ובזה קמיירי מפני זה אמר במה הכתוב מדבר אם בפושה בראשון ולא חלץ ובסוף כשבא בשני לחלוץ פשה הרי חולץ וקולה וטח אע"פ שלא פשה בשני שהרי הוא אומר ושב הכהן ביום השביעי וגו' דמשמע כיון שפשה חולץ אע"ג דעמד בתר הכי ואם פשה בשני ולא חלץ ועמד בשלישי ובסוף שלישי מלאו שהוא עומד כפסיון הראשון כלו' כפסיון שבשבוע שניה כיון שפשה חולץ וכו' שהרי הוא אומר ובא הכהן וראה והנה פשה ואוקמינן בפשה בשני ומשמע שחולץ וכו' אע"ג שעמד בשלישי: ת לא גרסינן הכא וגא

רש"י

הטיח שסביב אבני הנגע: הקצו. ל' קלה אשר קלעו בקלוע ם הנגע סביב: (מג) הקצות. לשון העשות וכן הטוח ע אבל חלץ את האבנים מוסב הל' אל האדם שחלצן והוא משקל ל' כבד פ כמו כפר דבר: ואם ישוב הנגע וגו'. (ת"כ) יכול חזר בו ביום יהא טמא ת"ל ושב הכהן ואם ישוב מה שיבה האמורה להלן בסוף שבוע אף שיבה האמורה כאן בסוף שבוע: (מד) ובא הכהן וראה והנה פשה. (ת"כ) יכול לא יהא החוזר טמא אלא א"כ פשה נאמר צרעת ממארת בבתים ונאמר צרעת ממארת בבגדים מה להלן טמא את החוזר אע"פ שאינו פושה אף כאן טמא את החוזר אע"פ שאינו פושה א"כ מה ת"ל והנה פשה אין כאן מקומו של מקרא זה אלא ונתץ את הבית היה לו לכתוב אחר ואם ישוב הנגע צ וראה והנה פשה הא לא בא ללמד אלא על נגע העומד בעיניו בשבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני ומלאו שפשה ק שלא פירש בו הכתוב למעלה כלום בעומד בעיניו בשבוע ראשון ולמדך כאן בפסיון זה שאינו מדבר אלא בעומד בראשון ופשה בשני ומה יעשה לו יכול יתלנו כמו שסמך לו ונתץ את הבית ת"ל ושב הכהן ובא הכהן נלמד ביאה משיבה מה שיבה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע ואם חזר נותץ לא חזר טהור (ת"כ) ומנין שאם עמד בזה ובזה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע ר ת"ל (ובא) ואם בא יבא במה הכתוב מדבר ש אם בפושה בראשון הרי כבר אמור אם בפושה בשני הרי כבר אמור הא אינו אמור (ובא) ואם בא יבא ת אלא את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני וראה והנה לא פשה. זה העומד מה יעשה לו יכול יפטר וילך כמו שכתוב כאן וטהר את הבית

פירוש לתורת אלהים

וְטָח אונ זָאל אַרוּם קְלֶעבְּן דָס הויז אויף דֶעם אֵייגֶנֶם אָרְט ווי עֶר הָט איין גְמוֹעֶרְט די אַנְדֶרֶע שְׁטֵיינֶר: (מג) וְאִם יָשׁוּב אונ אַז עֶס וֶועט ווידֶר קֶערֶן די נֶגַע וּפָרַח אונ וֶועט בְּלִיעֶן אִין הויז אַחַר נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָט אַרוּם גְצוֹגֶן די שְׁטֵיינֶר וְאַחֲרֵי אונ נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָט אַרוּם גְהאָקְט דָס הויז פוּן אִינְוֶוייניג דֶארְטִין ווי די שְׁטֵיינֶר זֶענִין גְלֶעגִין וְאַחֲרֵי אונ נָאךְ דֶעם אַז מֶען הָט אַרוּם גְשְׁמִירְט דָס הויז מִיט אַנְדֶער לֵיים: (מד) וּבָא הַכֹּהֵן דֶר כֹּהֵן וֶועט קוּמֶן אונ וֶועט זֶעהְן די נֶגַע ווָס אִין שְׁטוּב אִיז גְרֶעסֶר גְוָוארֶן צָרַעַת מַמְאֶרֶת הִיא אִיז דָאס

אֹתוֹ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ מז וְהַשֹּׁכֵב
בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו וְהָאֹכֵל
בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו׃ מח וְאִם־
בֹּא יָבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא־
פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבַּיִת אַחֲרֵי הִטֹּחַ אֶת־
הַבָּיִת וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַבַּיִת כִּי
נִרְפָּא הַנָּגַע׃ מט וְלָקַח לְחַטֵּא אֶת־
הַבַּיִת שְׁתֵּי צִפֳּרִים וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי
תוֹלַעַת וְאֵזֹב׃ נ וְשָׁחַט אֶת־הַצִּפֹּר
הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׂ עַל־מַיִם
חַיִּים׃ נא וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֶרֶז וְאֶת־

אונקלוס

יְהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
מז וּדְיִשְׁכּוּב בְּבֵיתָא יְצַבַּע
יָת לְבוּשׁוֹהִי וּדְיֵיכוּל
בְּבֵיתָא יְצַבַּע יָת
לְבוּשׁוֹהִי׃ מח וְאִם מֵעַל
יֵיעוּל כַּהֲנָא וְיֶחֱזֵי וְהָא לָא
אוֹסֵף מַכְתָּשָׁא בְּבֵיתָא
בָּתַר דְּאִתְּשַׁע יָת בֵּיתָא
וִידַכֵּי כַּהֲנָא יָת בֵּיתָא
אֲרֵי אִתַּסִּי מַכְתָּשָׁא׃
מט וְיִסַּב לְדַכָּאָה יָת בֵּיתָא
תַּרְתֵּין צִפְּרִין וְאָעָא
דְאַרְזָא וּצְבַע זְהוֹרִי
וְאֵזוֹבָא׃ נ וְיִכּוֹס יָת צִפְּרָא
חֲדָא לְמָאן דַּחֲסַף עַל מֵי
מַבּוּעַ׃ נא וְיִסַּב יָת אָעָא
דארזא

רש"י

ת"ל כי נרפא הנגע לא טהרתי אלא את הרפוי מה יעשה לו ביאה אמורה למעלה וביאה אמורה למטה מה בעליונה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע דגמר לה זהו שיבה זהו ביאה אף בתחתונה כך וכו' כדאיתא בתורת כהנים. גמרו של דבר אין נתיצה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקצוי וטיחה ואין החוזר צריך פשיון וסדר המקראות כך הוא ואם ישוב ונתץ והבא אל הבית והאוכל בבית ובא הכהן וראה והנה פשה ודבר הכתוב בעומד בראשון שנותן לו שבוע שני להסגרו ובסוף שבוע שני להסגרו בא וראה שפשה ומה יעשה לו חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע חזר נותץ לא חזר טעון צפרים שאין בנגעים יותר מג' שבועות: (מח) **ואם בא יבא**. לסוף שבוע שני: **וראה והנה לא פשה**. מקרא זה בא ללמד בעומד בעיניו בראשון ובשני מה יעשה לו יכול יטהרנו כמשמעו של מקרא וטהר הכהן את הבית ת"ל כי נרפא הנגע לא טהרתי אלא את הרפוי ואין רפוי אלא הבית שהוקצה והוטח ולא חזר הנגע אבל זה טעון חליצה וקצוי וטיחה ושבוע שלישי וכן המקרא נדרש ואם בא יבא בשני וראה והנה לא פשה יטיחנו ואין טיחה בלא חלוץ וקצוי ואחרי הטוח את הבית וטהר הכהן את הבית אם לא חזר לסוף השבוע כי נרפא הנגע ואם חזר כבר פירש על החוזר שטעון נתיצה: (מו) **כל ימי הסגיר אותו**. (ת"כ) ולא ימים שקלף את נגעו א יכול שאני מוציא המוחלט שקלף את נגעו ב ת"ל כל ימי: **יטמא עד הערב**. (ת"כ) מלמד שאין מטמא בגדים ג יכול אפי' שהה בכדי אכילת ד פרס (עירובין דף פג) ת"ל והאוכל בבית יכבס את בגדיו אין לי אלא אוכל שוכב מנין ת"ל והשוכב אין לי אלא אוכל ושוכב לא אוכל ולא שוכב מנין ת"ל יכבס יכבס ריבה א"כ למה נא' אוכל ושוכב ליתן

שפתי חכמים

ואם בא יבא כו' אלא הכי גרסינן הא אינו אמור ואם בא יבא כו' אלא שבא בסוף שבוע ראשון אע"פ שלא פשה אינו טהור ומסגירו ובא בסוף שניה ולא פשה אף שלא פשה חולץ כו' כמו שמפרש רש"י עצמו בעומד. הרא"ם האריך כאן וקצרתי ע"ש: א פי' דכל ימי הסגרו ירדה עליו טומאה כהכרח ולפיכך הנכנס בו טמא אבל ימים שחולץ וקולה וטח אינו מטמא בביאה שהטומאה הלכה לה עד שיתחיל למנות שבועות ההסגר: ב שהוא הבית שחזר ופרח בו הנגע אחר שחלץ וקילה וטח וחזר הנגע ופרח וקלף נגעו והוציא האבנים שבהן הנגע שלא יטמא בביאה ת"ל כל ימי דהו"ל למיכתב בימי הסגיר אותו מאי כל לרבות המוחלט אף שקלף נגעו מטמא כיון דלנתיצה קאי הוי כל הבית טמא ומטמא את האדם בביאה: ג דאל"כ הי"ל לכתוב וכבס בגדיו וטמא עד הערב: ד פי' ד' בילים. פי' לא יטמא בגדים דהא סתמא כתיב והבא אל הבית יטמא עד הערב דמשמע אפי' שהה כל היום כולו אינו מטמא בגדים ומפרש ואזיל ת"ל והאוכל כלו' כי היכי דהאוכל שהה בו ומטמא בגדים ה"ה נמי הבא אל הבית דכתב קרא אם שהה כדי אכילה דמטמא בגדים אע"פ שלא אכל דא"ל אכילה דוקא אבל שוכב דאין בו אלא שהייה לא הרי ת"ל והשוכב דשמעינן מיניה דטעמא דאוכל לא משום אכילה אלא משום שהייה הוא וה"ה ביאה נמי אם שהה כדי אכילה טמא דאין לומר דוקא אם אכל או שכב קאמר דמטמא אבל לא שכב ולא אכל כגון ביאה לחוד אע"פ ששהה אינו מטמא בגדים א"כ מה ת"ל יכבס יכבס תרי זימני דה"ל למיכתב והאוכל בבית והשוכב בבית יכבס בגדיו אלא ע"כ לרבות מי שבא ושהה אע"פ שלא אכל ולא שכב אלא ששהה מטמא הבגדים והדר בעי א"כ כיון דבשהייה תליא מילתא א"כ שוכב ל"ל בשלמא אוכל מיבעי לן ליתן שיעור שהייה כשיעור אוכל ואי משום יכבס יתירה דמרבה

פירוש לתורת אלהים

(מח) וְאִם בֹּא אונ אוב דער כֹּהֵן וועט קומען וְרָאָה אונ
ער וועט זעהן די נֶגַע איז ניט גרעסער געווארן אין
שְׁטוּב אַחֲרֵי הִטּוֹחַ נאכדעם וויא ער האט דיא שְׁטוּב
בַּקְלֶעבְּט וְטִהַר הַכֹּהֵן זאל דער כֹּהֵן זאגין די שְׁטוּב איז
טָהוֹר כִּי נִרְפָּא הַנֶּגַע ווארום די נֶגַע איז געהיילט געווארן:
(מט) וְלָקַח אונ ער זאל נעמען צו ריינִיגִין דם הויז שְׁתֵּי
צִפֳּרִים צווייא פייגיל וְעֵץ אונ טענין האלץ אונ רויטין
פאדים אונ איין קרייטעכץ וואס הייסט אֵזוֹב:
(נ) וְשָׁחַט אונ ער זאל שעכטען דעם איינעם פויגיל איבר
איין ערדיני כְּלִי עַל מַיִם חַיִּים איבר קוועלידיגי וואסערן:
(נא) וְלָקַח אונ ער זאל נעמען אֶת עֵץ הָאֶרֶז דעם טענין

הָאֵזֹב וְאֵת ׀ שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֵת
הַצִּפֹּר הַחַיָּה וְטָבַל אֹתָם בְּדַם
הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה וּבַמַּיִם הַחַיִּים
וְהִזָּה אֶל־הַבַּיִת שֶׁבַע פְּעָמִים׃
נב וְחִטֵּא אֶת־הַבַּיִת בְּדַם הַצִּפּוֹר
וּבַמַּיִם הַחַיִּים וּבַצִּפֹּר הַחַיָּה וּבְעֵץ
הָאֶרֶז וּבָאֵזֹב וּבִשְׁנִי הַתּוֹלָעַת׃
נג וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה אֶל־מִחוּץ
לָעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְכִפֶּר עַל־
הַבַּיִת וְטָהֵר׃ חמישי נד זֹאת הַתּוֹרָה
לְכָל־נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק׃
נה וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת׃ נו וְלַשְׂאֵת
וְלַסַּפַּחַת וְלַבֶּהָרֶת׃ נז לְהוֹרֹת בְּיוֹם
הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהֹר זֹאת תּוֹרַת
הַצָּרָעַת׃ פ טו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ב דַּבְּרוּ

אונקלוס

דְאַרְזָא וְיָת אֵזוֹבָא וְיָת
צְבַע זְהוֹרִי וְיָת צִפְּרָא
חַיְתָא וְיִטְבּוֹל יָתְהוֹן
בִּדְמָא דְצִפְּרָא דִנְכִיסָא
וּבְמֵי מַבּוּעַ וְיַדֵּי לְבֵיתָא
שְׁבַע זִמְנִין׃ נב וִידַכֵּי יָת
בֵּיתָא בִּדְמָא דְצִפְּרָא
וּבְמֵי מַבּוּעַ וּבְצִפְּרָא חַיְתָא
וּבְאָעָא דְאַרְזָא וּבְאֵזוֹבָא
וּבִצְבַע זְהוֹרִי׃ נג וִישַׁלַּח
יָת צִפְּרָא חַיְתָא לְמִבָּרָא
לְקַרְתָּא לְאַפֵּי חַקְלָא
וִיכַפַּר עַל בֵּיתָא וְיִדְכֵּי׃
נד דָּא אוֹרַיְתָא לְכָל מַכְתַּשׁ
סְגִירוּתָא וּלְנִתְקָא׃
נה וְלִסְגִירוּת לְבוּשָׁא
וּלְבֵיתָא׃ נו וּלְעַמְקָא
וּלְעַדְיָא וּלְבַהֲרָא׃
נז לְאַלָּפָא בְּיוֹמָא מְסָאֲבָא
וּבְיוֹמָא דַכְיָא דָּא אוֹרַיְתָא
דִסְגִירוּתָא׃ א וּמַלִּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן
לְמֵימָר׃ ב מַלִּילוּ עִם

תו"א וחטא את חולין כז נדה כח : ושלח את נגעים מה : ולשאת שבת עב סוטה ד קדושין ע שבועות ו : דברו אל שבת פג :

רשב"ם (נו) ולבהרת. ה"א אחה"ע גורמת להפוך את התיבה באתנחתא וסוף הפסוק. מן בהרת בהרת. השעיר החי באתנחתא השעיר החי כזה וכזה תאכל החרב. וכבסו בגדיהם והטהרו. והטהרו בלא אתנחתא:

בעל הטורים

(ב) דברו אל בני ישראל. וכפ' נגעים לא אמר דברו לפי שע"י העגל שעשה אהרן באו נגעים על ישראל. וסמך פרשת זב למצורע לפי שע"י

רש"י

שיעור לשוכב כדי אכילת פרס (ברכות מח): (נז) להורות

שפתי חכמים

אפילו בשהייה לחודיה בלא אכילה ושכיבה לכתוב קרא במקום והשוכב והכא מכיון דביאה בכלל שכיבה הוא מה ת"ל והאוכל והשוכב אלא ליתן שיעור לשוכב ופי' הכתוב הזה אחר ואם בא יבא שלא על הסדר כדי שידבק אם בא יבא עם ובא הכהן וראה ששניהן מענין א'. הרא"ם האריך ואני

פירוש לתורת אלהים

הָאלְץ אונ רוֹטִין פָּאדִים אונ אֵיין קְרַייטִיכְץ וָואס הֵייסְט אֵזוֹב וְאֵת הַצִּפּוֹר הַחַיָּה אונ דֶעם לֶעבֶּדִיגֶן פוֹגִיל וְטָבַל אוֹתָם אונ עֶר זָאל זֵיי אַיין טוּנְקֶן אִין דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם פוֹגִיל וָוס אִיז גְשָׁאכְטִין גְוָוארִין וּבַמַּיִם הַחַיִּים אונ אִין דִי קְוֶועלִידִיגִי וַואסֶרִין וְהִזָּה אֶל הַבַּיִת אונ עֶר זָאל בַּשְׁפְּרֶענְגִין דָם הוֹיז זִיבֶּן מָאל׃ (נב) וְחִטֵּא אֶת הַבַּיִת אונ עֶר זָאל רֵיינִיגִין דָאס הויז מִיט דֶעם בְּלוּט פוּן פוֹגִיל וּבַמַּיִם הַחַיִּים אונ מִיט דִיא קְוֶועלִידִיגִי וַואסֶער וּבַצִּפּוֹר הַחַיָּה אונ מִיט דֶעם לֶעבֶּדִיגִין פוֹגִיל וּבְעֵץ הָאֶרֶז אונ מִיט מֶענִין הָאלְץ אונ רוֹטִין פָּאדִים אונ אֵיין קְרַייטִיכְץ וָואס הֵייסְט אֵזוֹב׃ (נג) וְשִׁלַּח אונ עֶר זָאל דֶעם לֶעבֶּדִיגִין פוֹגִיל לָאזִין אַוֶועק פְלִוּעֶן אֶל מִחוּץ לָעִיר אוֹסִין וֵוייניג צוּ דֶער שְׁטָאט אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה אוֹיף דֶעם פְרַייעֶן פֶעלְד וְכִפֶּר עַל הַבַּיִת וְטָהֵר אונ עֶר זָאל פַר גֶעבֶּן אוֹיף דֶעם הויז אונ עֶס זָאל רֵיין זַיין׃ (נד) זֹאת הַתּוֹרָה דָם אִיז דָאס לֶערְנוּנְג לְכָל צוּ אַלִי פְּלָאגִין פוּן צָרַעַת וְלַנָּתֶק אונ צוּ דִי נֶגַע וָוס אִיז אוֹיף דֶעם קָאפּ׃ (נה) וּלְצָרַעַת אונ צוּ אַזוֹ אַצָרַעַת וָוס אִיז אִין אַקְלֵייד וְלַבַּיִת אונ צוּ אַזוֹ אַצָרַעַת וָואס אִיז אִין הויז׃ (נז) לְהוֹרוֹת צוּא לֶערְנִין בְּיוֹם אִין וֶועלְכֶן טָאג עֶר זָאל אוּם רֵיין מַאכִין וּבְיוֹם אונ וֶועלְכִין טָאג מֶען זָאל רֵיין מַאכִין זֹאת תּוֹרַת דָם אִיז דָם לֶערְנוּנְג פוּן דֶעם צָרַעַת׃ (ב) דַּבְּרוּ רֶעד

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימְרוּן לְהוֹן
גְּבַר גְּבַר אֲרֵי יְהֵי דָּאִיב
מִבִּשְׂרֵהּ דּוֹבֵהּ מְסָאַב
הוּא: ג וְדָא תְּהֵי סוֹבְתֵהּ
בְּדוֹבֵהּ דָּר בִּשְׂרֵהּ יָת
דּוֹבֵהּ אוֹ חָתִים בִּשְׂרֵהּ
מִדּוֹבֵהּ סוֹבְתֵהּ הִיא:
ד כָּל מִשְׁכְּבָא דִּי יִשְׁכּוּב
עֲלוֹהִי דּוֹבְנָא יְהֵי מְסָאַב

תו"א איש איש ערכין ג כריתות מ נדה לג לד עג עד: מבשרו חולין נח נדה לד לו: זובו טמא נדה לד נה נו: וזאת תהיה ב"ק פד נדה נו: טמאתו נדה מג: רר בשרו נדה מג נו: או החתים שם מג: כל המשכב נדה כד לג: הזב נדה נד: אשר ישב שבת נט:

אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם
אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זוֹבוֹ
טָמֵא הוּא: ג וְזֹאת תִּהְיֶה טֻמְאָתוֹ
בְּזוֹבוֹ רָר בְּשָׂרוֹ אֶת־זוֹבוֹ אוֹ־
הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ מִזּוֹבוֹ טֻמְאָתוֹ הִוא:
ד כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו
הַזָּב יִטְמָא וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב

בעל הטורים

הנחש נתקללה האשה בזיבה והנחש בצרעת. (ג) החתים בשרו מזובו. בגימטריא זה בחתימת פי האמה: (ד) ישכב עליו. בגימטריא זה מיוחד לשכיבה: וכל הכלי. בגימטריא אבל לא האבן:

רשב"ם

(ב) זב מבשרו. רבותינו פירשו מראה זוב ומראה קרי: (ג) רר בשרו את זובו. כמו ויורד רירו על זקנו. כלו' אם מריר ומטפטף בשרו את זובו שהזוב קלוש כעין קרי: או החתים. שהוא מודבק על הבשר: (ד) אשר ישכב עליו. אפי' הוא תחת האבן שלא נגע בו כלל. כללו של דבר זב וזבה וגרה

רש"י

ביום וגו'. איזה יום מטהרו ה ואיזה יום מטמאו: (ב) כי יהיה זב. יכול זב מ"מ ו יהא טמא ת"ל מבשרו ולא כל בשרו (ת"כ נדה מג) אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין ז טמא בזב וטמא בזבה מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה נדה ח מטמאה טומאה חמורה זיבה אף הזב ממקום שמטמא טומאה קלה קרי מטמא טומא' חמורה זיבה: זובו טמא. (ת"כ) למד על הטפה ט שהיא מטמאה (נדה כד). זוב דומה למי בצק של שעורין ודחוי י ודומה ללובן ביצה המוזרת כ שכבת זרע קשור כלובן ביצה שאינה מוזרת: (ג) רר. ל' ריר שזב את בשרו: את זובו. כמו ריר שיוצא לזול: או החתים. שיוצא עב וסותם את פי האמה ונסתם בשרו מטפת זובו זהו פשוטו ומדרשו (מגילה ח' נדה מג) מנה הכתוב הראשון ראיות שתים וקראו טמא שנא' זב מבשרו זובו טמא הוא ומנה הכ' השני ראיות שלש וקראו טמא שנ' טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא הא כיצד שתים לטומאה והשלישית ל מזקיקתו לקרבן: (ד) כל המשכב. הראוי למשכב יכול אפי' מיוחד למלאכה אחרת מ ת"ל אשר ישכב אשר שכב לא נאמר אלא אשר ישכב המיוחד תמיד לכך יצא זה שאומרים לו נ עמוד ונעשה מלאכתנו: אשר ישב. ישב לא נאמר אלא אשר

שפתי חכמים

קארתי: ה וכ"ת ביום טהרתו סוי כבי"ת ובהרות אבן למלאות ובחרושת עץ שפירושו בענין חרושת אבן ועץ ה"ה ה"נ להורות בענין היום הטמא ויום הטהור דהיינו ביום ולא בלילה שאין מטמאין ולא מטהרין בליל': ו פי' אפי' הזב מפיו או מחוטמו ואזנו יהא טמא: ז ואי לא חילק הכתוב ה"א לעולם מ"מ שזב ממנו טמא הוא אפי' זב מפיו או מאזנו או מן החוטם ואין לדון בג"ש מאשה דאיכא למיפרך מה לאשה שכן אינה מטמאה זבה אלא בג' ראיות שהם בג' ימים רצופים להיזקק ז' נקיים וקרבן אבל ג' ראיות ביום א' אין בה דין זבה אבל בזב אפי' בג' ראיות ביום א' יש לו דין זב א"כ ה"א שהוא טמא מ"מ שילא זיבה ממנו אבל השתא דגלי קרא מבשרו ולא כל בשרו דזב אינו טמא מ"מ שילא זיבה ממנו אלא דעדיין לא ידענו מאיזה בשר שזב ממנו שהוא טמא ומאיזה בשר שזב ממנו שהוא טהור זכיתי לדין כו': ח מה שקורא נדה טומאה קלה משום שאין צריכה ז' נקיים וקרבן משא"כ זבה גדולה שצריכה ז' נקיים וקרבן: ט וא"ת פשיטא והלא הזב נטמא מאותה טיפה טומאה חמורה שמטמא אדם וכלים טיפה לכ"ש שתטמא. וי"ל דאי לא פירש כן הייתי אומר דטיפה אינה מטמא דילפינן משעיר המשתלח שהמתעסק בו טמא ומטמא את האחרים והוא עצמו אינו טמא ה"א דכמו כן גבי זיבה לכן פירש"י לימד על הטיפה כו': י ודחוי פי' דק: כ ר"ל דספנא מתרעא ולא בא מזכר. פי' אל תתמה הואיל וטומאתו חמורה דאפי' טיפה אחת של זוב טמא היכי ידעי' אם יוצא ממנו טיפה אחת דלמא טפת קרי הוא וטהור או זוב הוא וטמא ועל זה פי' זוב דומה למי בצק כו': ל פי' אם ראה ראייה ראשונה הוא כרואה שכבת זרע שאינו מטמא רק במגע ובראייה שניה מטמא אף במשא ומטמא משכב ומושב וטעון ספירת ז' נקיים ובשלישית אף לקרבן כדאית' פ"ק דמגילה אין בין רואה שניים לרואה ג' בזוב אלא קרבן: מ פי' כגון דף של נחתומים או עריבה גדול': נ כלו' שאי אפשר בעת שהוא משתמש בו למלאכה אחרת שיהא שוכב

פירוש לתורת אלהים

צו די קינדער יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵיהֶם אונ איר זאלט צו זייא זאגין אִישׁ אִישׁ איטליכר מענטש כִּי ווען יִהְיֶה עס וועט ריגן פון זיין לייב פון זיין עֶרְוָה זוֹבוֹ זיין רינונג טָמֵא הוּא איז ער טָמֵא: (ג) וְזֹאת תִּהְיֶה אונ דס זאל זיין טֻמְאָתוֹ זיין אום ריינקייט בְּזוֹבוֹ אין זיין טוען רינין דר לוטער וויא שפייעכץ בְּשָׂרוֹ פון זיין לייב מִזּוֹבוֹ פון זיין רינין סיי וואס רינט פון אים איז לוטר אוֹ אדר הֶחְתִּים עס ווערט פאר שטאפט בְּשָׂרוֹ זיין לייב מִזּוֹבוֹ פון זיין רינין דהיינו וואס עס רינט איז גראב אונ דער פון ווערט פר שטאפט זיין לייב טֻמְאָתוֹ הִיא דס איז זיין אום ריינקייט ער איז טָמֵא: (ד) כָּל הַמִּשְׁכָּב אלי זאכן וואס איז גמאכט גווארן מען זאל דרויף ליגין אונ ניט צו אנדרי מְלָאכָה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב אונ דר זב וועט דרויף ליגן יִטְמָא זאל די זאך טָמֵא זיין וְכָל הַכְּלִי אונ אלי כלים וואס זענין גימאכט מען זאל דרויף תָּמִיד זיצען אונ דר זב איז דרויף גיזעסין יִטְמָא זאל טָמֵא זיין:

מצות השם

(קעח) אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב וגו'. דאס איז דיא מִצְוָה פון איין זָב דס הייסט וואס עס גייט פון זיין עָרְלָה אזונס וואס עס איז ניט קיין (זֶרַע) זאמין איז נאר דאס גייט פון אים דורך איין קראנקהייט איז יעדער זאך וואס ער זיצט דארויף אָבער וואס ער ליגט דארויף טָמֵא אונ דיא כֵּלִים וואס ער רירט אן זענין טָמֵא אונ איין ערדינע כלי מוז מען צוא ברעכין אונ ער איז טָמֵא זיבן טאג אונ דעם זיבעטן טאג זאל ער זיך וואשין זיינע קליידער אונ זאל זיך טובלין. דיא איבריגי דינים וועלין מיר ווייטער ערקלערין אין דיא אנדערי פסוקים:

עָלָיו יִטְמָא׃ ה וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע
בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ ו וְהַיֹּשֵׁב עַל־
הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ חצי הספר ז וְהַנֹּגֵעַ בִּבְשַׂר הַזָּב
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ ח וְכִי־יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ ט וְכָל־הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב
עָלָיו הַזָּב יִטְמָא׃ י וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכֹל
אֲשֶׁר יִהְיֶה תַחְתָּיו יִטְמָא עַד־
הָעֶרֶב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו

וְכָל מָנָא דְיִתֵּב עֲלוֹהִי
יְהֵי מְסָאָב׃ ה וּגְבַר דִּי
יִקְרַב בְּמִשְׁכְּבֵהּ יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְמַיָּא
וִיהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃
ו וּדְיִתֵּב עַל מָנָא דְּיִתֵּב
עֲלוֹהִי דּוֹבְנָא יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְמַיָּא
וִיהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃
ז וּדְיִקְרַב בִּבְסַר דּוֹבְנָא
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
בְמַיָּא וִיהֵי מְסָאָב עַד
רַמְשָׁא׃ ח וַאֲרֵי יְרוֹק
דּוֹבְנָא בְּדַכְיָא וִיצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְמַיָּא
וִיהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃
ט וְכָל מֶרְכְּבָא דִּי יִרְכּוּב
עֲלוֹהִי דּוֹבְנָא יְהֵי מְסָאָב׃
י וְכָל דְּיִקְרַב בְּכֹל דִּי
יְהֵי תְחוֹתוֹהִי יְהֵי מְסָאָב
עַד רַמְשָׁא וּדְיִטּוֹל יָתְהוֹן
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי

תו"א ואיש אשר שבת פד ב"ק סו נדה לג: והיושב חגיגה כד נדה מט: וכי ירק שבת שו נס נז: בטהור נדה נה: וכל הנוגע שם לד: והנושא שם לג נה:

רשב"ם

כולן מטמאין מה שתחתיהם טומאה חמורה לטמא אדם ובגדים אם הכלים

בעל הטורים

(ה) ורחץ במים. בגי' ובארבעים סאה. ד"א במים במי מ' פי' מ' סאה:

רש"י

ישב עליו הזב במיוחד תמיד לכך: (ה) **ואיש אשר יגע במשכבו**. לימד על המשכב שחמור מן המגע שזה נעשה אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים והמגע שאינו משכב אינו אלא ולד הטומאה ם ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין: (ו) **והישב על הכלי**. (ת"כ) אפילו לא נגע אפי' עשרה כלים זה על זה כולן ע מטמאין משום מושב פ וכן במשכב: (ח) **וכי ירק הזב בטהור**. (ת"כ נדה נה) ונגע בו או נשאו שהרוק צ מטמא במשא: (ט) **וכל המרכב**. אע"פ שלא ישב עליו ק כגון התפוס של סרגא שקורין ארצו"ן טמא משום מרכב והאוכף שקורין אליו"ש טמא טומאת מושב: (י) **וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו**. (ת"כ) של זב ר בא ולימד על המרכב שיהא הנוגע בו טמא ואין טעון כבוס בגדים והוא חומר במשכב מבמרכב: **והנושא אותם**. כל האמור בענין הזב זובו ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו

שפתי חכמים

עליו: ס כלו' שהמשכב שנגע בו הזב הוא אב הטומאה ומטמא אדם לטמא בגדים שעליו דכתיב ביה יכבס בגדיו ורחץ במים אבל דבר אחר שאינו מיוחד לשכיבה ונגע בו הזב אינו אב הטומאה אלא ולד הטומאה והוא ראשון בלבד ובשעת חיבורו מטמא כלי שטף במגעו ולא אדם וכלי חרס. ולאחר פרישתו אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין. ופי' חמור מן המגע ר"ל שאינו של משכב: ע מדכתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב מקיש ישיבה של טהור לישיבה של זב מה ישיבה של זב אף כשלא יושב הוא על הכלי נטמאין הכלים ממנו כגון אבן מסמא כך ישיבה של טהור שהוא נטמא מהכלי שנטמא מהזב אף בשלא נגע בו. אבן מסמא הוא אבן ששמוה על גבי יתדות וכלים תחתי' כדכתיב והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא. ונדה או זב יושבין עליה אעפ"י שלא הכבידו על הכלים טמאים הכלים כדכתיב כל אשר יהי' תחתיו. רש"י פרק רבי עקיבא: פ דילפינן במה מצינו ממושב פי' שאם שכב טהור על אבן מסמא והי' תחת האבן משכבו של זב הרי הוא טמא אף שמפסיק בינייהו האבן והאבן אינו מקבל טומאה אפי' הכי הוא טמא ואף על גב דגבי משכב לבד הוא דכתיב ילפינן מיניה אף למושב כיון דשוו משכב ומושב בחומר מגען לטמא בגדים חדא מילתא היא: צ דהכי דרשינן לי' וכי ירוק הזב בטהור כלומר במה שביד הטהור היינו כשירוק על המקל שביד טהור והוא נשאו הוא טמא: ק ר"ל לא שיושב ממש עליה היינו מושב דכתיב בקרא אלא לד האוכף שהוא עץ שלפניו ולאחריו שאינו יושב עליו אלא שהרוכב מחזיק ט שלא יחליק מלפניו או לאחריו ולכך נקרא תפוס על שם שתופס בו: ר כלומר ולא תחתיו של מרכב הסמוך לו אלא אזב קאי כלומר שנגע במרכב שהיה תחתיו של זב טמא ואינו

פירוש לתורת אלהים

(ה) וְאִישׁ אונ אַמֶענְטְשׁ אֲשֶׁר וָואס עֶר וֶועט אָן רִירִין דָם גִילֶעגֶר פוּן דֶעם זָב׃ (ו) וְהַיֹּשֵׁב אונ דֶר וָוס זִיצְט אוֹף דֶער כְּלִי אֲשֶׁר וָואס דֶער זָב אִיז דְרוֹיף גְזֶעסִין׃ (ז) וְהַנֹּגֵעַ אונ דֶער וָוס רִירְט אָן דֶעם לַייבּ פוּן דֶעם זָב׃ (ח) וְכִי יָרוֹק אונ אַז דֶער זָב וֶועט שְׁפַּייעֶן אוֹיף אַ רַיינֶעם מֶענְטְשֶׁן׃ (ט) וְכָל הַמֶּרְכָּב אונ אוֹף אִיטְלִיכֶם רַייטוּנְג וָוס דֶר זָב וֶועט דְרוֹיף רַייטֶן יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין׃ (י) וְכָל הַנֹּגֵעַ אונ דֶר וָוס וֶועט אָן רִירִין דִי זַאךְ וָואס וֶועט זַיין אוּנְטֶר דֶעם זָב יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם אונ דֶר וָוס טְרָאגְט אֵיינֶע פוּן דִיא זַאכִין

וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ יא וְכֹל
אֲשֶׁר יִגַּע־בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא־שָׁטַף
בַּמָּיִם וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ יב וּכְלִי־חֶרֶשׂ
אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַזָּב יִשָּׁבֵר וְכָל־כְּלִי־
עֵץ יִשָּׁטֵף בַּמָּיִם׃ יג וְכִי־יִטְהַר הַזָּב
מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים
לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ
בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר׃ יד וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה
וּבָא ׀ לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל

אונקלוס

בְּמַיָא וִיהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא׃ יא וְכֹל דִּי יִקְרַב
בֵּהּ דּוֹבָנָא וִידוֹהִי לָא
שְׁטַף בְּמַיָא וִיצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְּמַיָא
וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
יב וּמָאן דַּחֲסַף דִּי יִקְרַב
בֵּהּ דּוֹבָנָא יִתְּבַר וְכָל
מָאן דְּאָע יִשְׁתְּטֵף
בְּמַיָא׃ יג וַאֲרֵי יִדְכֵּי
דּוֹבָנָא מִדּוֹבֵהּ וְיִמְנֵי לֵהּ
שִׁבְעַת יוֹמִין לִדְכוּתֵהּ
וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
בִּשְׂרֵהּ בְּמֵי מַבּוּעַ וְיִדְכֵּי׃
יד וּבְיוֹמָא תְמִינָאָה יִסַּב
לֵהּ תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ
תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה וְיֵיתֵי לִקֳדָם
יְיָ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא

תו"א וכל אשר קידושין כ חולין קו נדה מג: וכי יטהר מגילה ח נדה לו: לטהרתו נזיר מד: וכבס בגדיו מגילה ח: ורחץ בשרו ערכין יד: ובא לפני שם לג:

בעל הטורים

(יא) שטף. ב' דין ואידך וחלף ביהודה שטף ועבר שזב צריך מים חיים:
(יב) יגע. בגימטריא הסיט. איזהו מגע במקלתו שהוא ככולו זהו היסטו:
(יד) ובא לפני ה' אל פתח. בגי' הנה מלמד שהזב הוא טובל מבעוד יום:

רשב"ם

שתחתיו מיוחדין לישיבה אע"פ שלא נגע בהם כלל: (יא) וידיו לא שטף במים. הזב לא טבל. כך דרשו חכמים. ולי נראה לפי פשוטו לפי שאמר למעלה רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו שהונלד ונדבק על בשרו לכך דבר לשון נקיה וידיו לא שטף במים שאם לא שפשף יפה את בשרו וגם פי האמה שהחתים כמפורש במס' נדה אע"פ שטבל עדיין טמא הואיל ולא שפשף יפה קודם טבילה וכל הנוגע בו יטמא. ולפי שדרך פי האמה הזוב יוצא וצריך שישפשף דיבר לשון שטיפת ידיו למשל כעין מה שכתוב אצל זונה אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און וכן אך מסיך הוא את רגליו. לפי שמדבר על יציאת חוץ. אף כאן שטיפת ידים על מקום יציאת הזוב מאותו מקום. וגם לשון שטף מוכיח שהוא להעביר לכלוך שום דבר ממקומו. כמו ומורק ושוטף במים. להעביר שומן של חטאת שבכלי. וכן מים כבירים שוטפים. וכן תשטף ספיחיה עפר ארץ. אף כאן להעביר את הזוב שעל בשרו:

רש"י

והמשכב והמרכב משאן מטמא אדם לטמא בגדים: (יא) וידיו לא שטף במים. בעוד שלא טבל מטומאתו ש ואפילו פסק מזובו וספר שבעה ומחוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו וזה שהוציא הכתוב טבילת גופו של זב בלשון שטיפת ידים ללמדך שאין בית הסתרים ת טעון ביאת מים אלא אבר הגלוי כמו הידים (ת"כ נדה סו): (יב) וכלי חרש אשר יגע בו הזב. יכול אפי' נגע בו מאחוריו וכו' כדאי' בת"כ עד איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה א היסטו: (יג) וכי יטהר ב כשיפסוק: שבעת ימים לטהרתו. שבעת ימים טהורים מטומאת זיבה ג שלא יראה זוב וכולן רצופין (נדה סח):

שפתי חכמים

טעון כבוס בגדים: ש והזב קאי ולא אנוגע בו לומר שקודם שטבל הרי הוא טמא וטעון כבוס בגדים דאם לא כן לא ה"ל למיכתב אלא וכל אשר יגע בו הזב וכבס בגדיו ורחץ במים וידיו לא שטף ל"ל: ת כגון תוך פיו ופי האמה דלמטה ותוך הקמטים דאע"ג דלא עלו בהן מים טהור רק ראוי לביאת מים בעינן: א פי' שנתגדנד והוסטו כולו מכח הזב שאין היסט למקצתו אלא בכולו והא דאפקיה קרא להיסט בל' מגע למימרא דהיסטו דומיא דמגעו מה מגעו בידיו מאברי' אף היסטו בידיו ומאבריו לאפוקי קנה בקומטו דזב דאם היה קנה בקומטו והסיט בה את הטהור טהור כיון שהיסטו לא בא אלא מכח בית הסתרים שלו: ב היינו טהרת דמים לא טהרת טומאה' דהא כתיב אחריו ורחץ במים חיים וטהר: ג פי' אלו ז' ימים צריכים להיות טהורים מטומאת זיבה דאם לא כן מאי וכי יטהר וספר לו וגו' דמשמע אם לא פסק אינו סופר ואי לא יהיו טהורים מזיבה הא לא פסק ופירש עוד וכולן

פירוש לתורת אלהים

וָוס שְׁטֵייט אִין דֶעם עִנְיָן׃ (יא) וְכֹל אוּנ אַלֶע זַאכִין וָוס דֶר זָב וֶועט אָן רִירִין וְיָדָיו אוּנ זַיינֶי הֶענְט הָאט עֶר נִיט גְשְׁוֶוענְקְט אִין וַואסֶר עֶר הָט זִיךְ נָאךְ נִיט גְטוֹבֶלְת׃ (יב) וּכְלִי חֶרֶשׂ אוּנ אֵיין עֶרְדֶענִי כֵּלִי וָוס דֶר זָב וֶועט אָן רִירִין יִשָּׁבֵר זָאל צוּ בְּרָאכֶן וֶוערֶן וְכָל כְּלִי עֵץ אוּנ אִיטְלִיכִי הִילְצֶערְנֶע כֵּלִי וָואס אַזָב הָאט אָן גְרִירְט יִשָּׁטֵף בַּמָּיִם זָאל מֶען אוּם שְׁוֶוענְקִין טוֹבְלֶן אִין נואסֶער׃ (יג) וְכִי יִטְהַר אוּנ אַז דֶער זָב וֶועט טָהוֹר וֶוערִין פוּן זַיין רִינֶן דְהַיְינוּ עֶס וֶועט אוּף הֶערִין פוּן אִים צוּ רִינֶן וְסָפַר לוֹ זָאל עֶר צֵיילִין זִיבֶּן טָאג צוּ זַיין רֵיינִיקֵייט זִיבֶּן טֶעג זָאל שׁוֹן פוּן אִים נִיט רִינֶן וְכִבֶּס בְּגָדָיו זָאל עֶר וַואשִׁין זַיינֶי קְלֵיידֶר וְרָחַץ אוּנ עֶר זָאל וַואשִׁין זַיין לַייבּ מִיט קְוֶועלִידִיג וַואסֶר וְטָהֵר אוּנ עֶר זָאל זַיין רֵיין׃ (יד) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אוּנ אִין דֶעם אַכְטֶן טָאג יִקַּח זָאל עֶר גֶעמֶען צְוֵויי אַלְטֶע טָאהֶבִּין אוֹ שְׁנֵי אָדֶר צְוֵויי יוּנְגֶי טָאהֶבִּין וּבָא אוּנ עֶר זָאל קוּמֶן פַר

מצות השם

(קעט) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶעם אַכְטֶען טָאג נָאךְ דֶר נַאכְט וָוס דֶר זָב וֶועט זִיךְ טוֹבְלֶן זָאל עֶר בְּרֶענְגֶן צְוֵויי טָאהֶבִּין אֵיינְס זָאל זַיין אַחַטָּאת אוּנ דָס אַנְדֶערִי אֵיין עוֹלָה פַאר אֵיין קָרְבָּן אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בִּזְמַן הַבַּיִת׃

מוֹעֵד וּנְתָנָם אֶל־הַכֹּהֵן׃ טו וְעָשָׂה
אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד
עֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזּוֹבוֹ׃ ס ששי שביעי כשהן מחוברין טז וְאִישׁ
כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע וְרָחַץ
בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ יז וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־
יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת־זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ יח וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע
וְרָחֲצוּ בַמַּיִם וְטָמְאוּ עַד־הָעָרֶב׃ פ
יט וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זָבָה דָּם יִהְיֶה
זֹבָהּ בִּבְשָׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה
בְנִדָּתָהּ וְכָל־הַנֹּגֵעַ בָּהּ יִטְמָא עַד־

אונקלוס

וְיִתְּנִנּוּן לְכַהֲנָא׃ טו וְיַעְבֵּד
יָתְהוֹן כַּהֲנָא חַד חַטָּאתָא
וְחַד עֲלָתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ מִדּוֹבֵהּ׃
טז וּגְבַר אֲרֵי תִפּוֹק מִנֵּהּ
שִׁכְבַת זַרְעָא וְיַסְחֵי
בְמַיָּא יָת כָּל בִּשְׂרֵהּ וִיהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃ יז וְכָל
לְבוּשׁ וְכָל מְשַׁךְ דִּי יְהֵי
עֲלוֹהִי שִׁכְבַת זַרְעָא
וְיִצְטַבַּע בְּמַיָּא וִיהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
יח וְאִתְּתָא דִּי יִשְׁכּוּב גְּבַר
יָתַהּ שִׁכְבַת זַרְעָא וְיַסְחוּן
בְּמַיָּא וִיסְאֲבוּן עַד
רַמְשָׁא׃ יט וְאִתְּתָא אֲרֵי
תְהֵי דָיְבָא דָּם יְהֵי דוֹבַהּ
בִּבְשָׂרַהּ שִׁבְעָא יוֹמִין תְּהֵי
בְרִחוּקַהּ וְכָל דְּיִקְרַב בַּהּ
יְהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃

תו"א ועשה אותם יומא מח: וכפר עליו, מגילה ב: ואיש כי בבא קמא פב ע"ז סח נדה מג: ורחץ במים ערכין ד: וכל בגד שבת סד סו ב"ק נה: אותה שכבת יבמות לד: ורחצו במים נדה מא מב: ואשה שם לב מד: ואשה כי שם לו עג: דם יהיה שם נד נח: בבשרה שם כא: שבעת ימים פסחים ל:

רשב"ם

(יט) דם יהיה זובה. אדמימות מטמא בה ולא לובן כזוב ושכבת זרע שהם לבנים:

בעל הטורים

(טז) תצא ממנו. בגי' זה זרע יורה כחץ: כי תצא ממנו. בגי' זרע לא לא יכש: ורחץ במים את כל בשרו. בגימ' ולא יהא בו חלילה בבשרו ושערו: (יט) דם יהיה זובה בבשרה. בגימ' הן דם נדה מטמא לא ויבש: תהיה בנדתה (עם האותיות) בגימ' עד שהיא תבא במים (עם התיבות):

שפתי חכמים

רצופים מדכתיב לטהרתו שתהא טהרתו אחת פי' דלא חזי זיבה באמצעי ואי חזי להו באמצעי סתר ליומא קמאי ומונה שבעה ימים טהורים מרישא: ד ומגע בית הסתרים טהור אפי' בזב ומיניה ילפינן דכל מגע בית הסתרים אינו מטמא מדאפקיה להיסטו של זב בל' נגיעה ילפינן

רש"י

(יח) ורחצו במים. גזירת מלך היא שתטמא האשה בביאה ואין הטעם משום נוגע בשכבת זרע שהרי מגע בית הסתרים היא: (יט) כי תהיה זבה. (ת"כ) יכול מאחד מכל איבריה ת"ל (ויקרא כ) והיא גלתה את מקור דמיה אין דם מטמא אלא הבא מן המקור (נדה יז): דם יהיה זובה בבשרה. אין זובה קרוי זוב לטמא אא"כ הוא אדום: בנדתה. כמו (איוב יח) ומתבל ינידוהו שהיא מנודה ממגע כל אדם: תהיה בנדתה. אפילו לא ראתה

פירוש לתורת אלהים

גאט צו דר טיר פון דעם אוהל מועד וּנְתָנָם אונ ער זאל זיי געבין צו דעם כהן: (טו) וְעָשָׂה אונ דר כהן זאל זיי מאכין איינם צו אחטאת אונ דם אנדרי צו אעולה וְכִפֶּר אונ דר כהן זאל פר געבין אויף אים פר גאט מִזּוֹבוֹ פון זיין רינונג: (טז) וְאִישׁ אונ אמענטש כִּי תֵצֵא אז עס וועט פון אים ארוס גיין שִׁכְבַת זֶרַע וְרָחַץ זאל ער וואשין זיין גאנץ לייב: (יז) וְכָל בֶּגֶד איטליכם קלייד וְכָל עוֹר אדר אפעל אֲשֶׁר אז עס וועט אויף אים זיין שִׁכְבַת זֶרַע: (יח) וְאִשָּׁה אונ אאשה אז אמענטש וועט זיא בשלאפין מיט שִׁכְבַת זֶרַע: (יט) וְאִשָּׁה אונ אאשה כִּי תִהְיֶה זָבָה אז זיא וועט זיין אזבה דָם יִהְיֶה עס וועט רינען פון איר בלוט היינט זעגען די דינים פון

מצות השם

(קפ) וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע וגו'. דס איז די מִצְוָה ווען עס גייט פון איינם (שִׁכְבַת זֶרַע) זאמן איז ער טָמֵא ביז פר נאכט אונ ער טובילט זיך פר נאכט די גמרא שרייבט אז דורך דעם האט אונז די תורה געגעבן די טְבִילָה כְּדֵי מען זאל זיין אם גשייד פון די ווייבר מען זאל ביי זיי ניט זיין שטענדיג אזו וויא די העניר זענין תָּמִיד צו נאמין דורך דעם האט מען אונז געהייסין טובלין:

(קפא) וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זָבָה וגו'. דס איז די מִצְוָה אז איין אִשָּׁה ווס זיא איז אנִדָה איז זיא טָמֵא אונ זיא איז מְטַמֵא אלדינג ווס זיא רירט אן אונ אפילו זיא זעהט נאר איין פלעק אויף איר לייב אדר אויף איר קלייד פון בלוט איז זיא אָסוּר אונ איז מְטַמֵא אנדערי אונ זיא איז אָסוּר צום מאן אונ די מִצְוָה איז נוהג און יעדר ארט אונ אין יעדער צייט:

הָעָרֶב׃ כ וְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו
בְּנִדָּתָהּ יִטְמָא וְכֹל אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב
עָלָיו יִטְמָא׃ כא וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּמִשְׁכָּבָהּ
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ כב וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכָל־כְּלִי
אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב עָלָיו יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ כג וְאִם עַל־
הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־
הִוא יֹשֶׁבֶת־עָלָיו בְּנָגְעוֹ־בוֹ יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב׃ כד וְאִם שָׁכֹב יִשְׁכַּב אִישׁ
אֹתָהּ וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־
יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא׃ ס כה וְאִשָּׁה כִּי־

אונקלוס

כ וְכֹל דִּי תִשְׁכּוּב עֲלוֹהִי
בְּרִחוּקַהּ יְהֵי מְסָאָב וְכֹל
דִּי תֵּיתֵב עֲלוֹהִי יְהֵי
מְסָאָב׃ כא וְכָל דְּיִקְרַב
בְּמִשְׁכְּבַהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיַסְחֵי בְּמַיָּא וִיהֵי מְסָאָב
עַד רַמְשָׁא׃ כב וְכָל
דְּיִקְרַב בְּכָל מָנָא דִּי
תֵּיתֵב עֲלוֹהִי יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְּמַיָּא
וִיהֵי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא׃
כג וְאִם עַל מִשְׁכְּבָא הוּא
אוֹ עַל מָנָא דִּי הִיא
יָתְבָא עֲלוֹהִי בְּמִקְרְבֵהּ
בֵּהּ יְהֵי מְסָאָב עַד
רַמְשָׁא׃ כד וְאִם מִשְׁכַּב
יִשְׁכּוּב גְּבַר יָתַהּ וּתְהֵי
רִחֲקַהּ עֲלוֹהִי וִיהֵי מְסָאָב
שִׁבְעַת יוֹמִין וְכָל מִשְׁכָּב
דִּי יִשְׁכּוּב עֲלוֹהִי יְהֵי
מְסָאָב׃ כה וְאִתְּתָא אֲרֵי

תו"א אשר היא נדה כד : ותהי נדתה יבמות
מט קידושין סח שבועות יח נדה לג :
יטמא נדה שם : ואשה שם מו:

רשב"ם

(כג) ואם על המשכב הוא וגו׳. השוכב או היושב על מרכב שלו אע"פ שאינו נוגע בו יטמא עד ערב. לטמא אוכלין ומשקין כמ"ש בנגעו בו יטמא עד הערב כמו ששנינו במסכת נדה שעליונו של זב מטמא אדם לטמא אוכלין ומשקין: בנגעו בו יטמא עד הערב. כלומר או אפי׳ נגע במרכב יטמא עד הערב. ולא יטמא לטמא בגדים שהמרכב חלק מגעו ממשאו. שהנושאו מטמא אדם לטמא בגדים ולא הנוגע מטמא אלא האדם ולא בגדים: אשר היא ישבת עליו. פירשו חכמים במרכב: (כד) אשר ישכב עליו יטמא. אוכלין ומשקין. תחתונו של בועל נדה כעליונו של זב. בפרק בנות כותים:

רש"י

אלא ה ראיה ראשונה: (כג) ואם על המשכב הוא. (ת"כ) השוכב או היושב על משכבה או על מושבה אפי׳ לא נגע בה ו אף הוא בדת טומאה׳ האמורה במקרא העליון שטעון כבוס בגדים: על הכלי. לרבות את המרכב: בנגעו בו יטמא. אינו מדבר אלא על המרכב שנתרבה מעל הכלי: בנגעו בו יטמא. ואינו טעון כבוס בגדים שהמרכב אין מגעו מטמא אדם לטמא בגדים: (כד) ותהי נדתה עליו.

שפתי חכמים

לכל נגיעות דמגע בית הסתרים אינן מג׳ אין דגזירת המלך היא: ה דתהיה יתירה וה"ק ואשה כי תראה דם אפי׳ פעם אחת שבעת ימים תהא בנדתה: ו כמו שפירש רש"י לעיל על והיושב על הכלי אפילו לא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כה) ואשה כי יזוב. וש"ה בעצלתים ימך המקרה על ידי שהאשה מתעצלת לבדוק את עצמה מדמיה מטמאה כל

פירוש לתורת אלהים

אַנְדָה אַנְדֶערְשׁ דֶער וָוס ווייל וְויסִין די דִינִים פוּן
אַנְדָה זָאל לֶערְנֶן אִין שׁוּלְחָן עָרוּךְ יוֹרֶה דֵעָה הִלְכוֹת
נִדָּה וְכָל הַנֹּגֵעַ בָּהּ אוּנ אִיטְלִיכֶער וָואס וֶועט אִיר אָן
רִירֶן זָאל עֶר טָמֵא זַיין בִּיז אָבִינְט׃ (כ) וְכֹל אוּנ אַלִי
זַאכֶן וָוס זִיא וֶועט לִיגֶן דְרוּף בְּשַׁעַת זִיא אִיז אַנְדָה
יִטְמָא זָאל דָאס טָמֵא זַיין וְכֹל אוּנ אַלִי זַאכִין וָוס זִיא
וֶועט דְרוּף זִיצִין יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין׃ (כא) וְכָל הַנֹּגֵעַ
בְּמִשְׁכָּבָהּ אוּנ אִיטְלִיכֶער וָוס וֶועט אָן רִירִין אִיר גְלֶעגֶער
יְכַבֵּס בְּגָדָיו זָאל עֶר וַואשִׁין זַיינִי קְלֵיידֶער וְרָחַץ בַּמַּיִם אוּנ
זָאל זִיךְ בָּאדִין אִין וַואסֶר וְטָמֵא עַד הָעָרֶב אוּנ זָאל
טָמֵא זַיין בִּיז אָבִינְט׃ (כב) וְכָל הַנֹּגֵעַ אוּנ אִיטְלִיכֶער
וָוס וֶועט אָן רִירִין אִין אִיטְלִיכִי כְּלִי וָוס די נִדָּה וֶועט
דְרוּף זִיצִין׃ (כג) וְאִם עַל הַמִּשְׁכָּב הוּא אַז אֵיינֶער וֶועט
לִיגֶן אָדֶר עֶר וֶועט זִיצִין אוֹיף דֶעם גְילֶעגֶער אָדֶר אוֹיף
דֶעם זִיצוּנְג פוּן דֶר נִדָּה אֲפִילוּ עֶר הָט נִיט אָנְגֶירִירְט
הָט דֶר מֶענְטְשׁ אוֹיךְ די דִינִים פוּן דֶר טוּמְאָה וָוס
פְרִיעֶר אִיז גְשְׁטַאנֶן אוּנ מוּז וַואשִׁין זַיינִי קְלֵיידֶר בְּנָגְעוֹ
בוֹ אָבֶּר אַז אַמֶענְטְשׁ רִירְט אָן דֶעם מֶרְכָּב פוּן אַנִדָּה
יִטְמָא זָאל עֶר טָמֵא זַיין בִּיז אָבִינְט אָבֶּר די קְלֵיידֶר
בַּדַארְף עֶר נִיט וַואשִׁין׃ (כד) וְאִם אוּנ אוּב שָׁכֹב לִיגֶן
יִשְׁכַּב עֶר וֶועט לִיגְען אִישׁ אַמֶענְטְשׁ אֹתָהּ מִיט אִיר
בְּשַׁעַת זִיא אִיז אַנִדָּה וּתְהִי זָאל זַיין דָם אוּם רֵיינִיקֵייט
פוּן אִיר נִדָּה אוֹיף אִים אַלֶע זַאכֶן וָוס זִיא אִיז מְטַמֵּא
אִיז עֶר אוֹיךְ מְטַמֵּא וְטָמֵא אוּנ עֶר זָאל טָמֵא זַיין זִיבֶּן

יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת־
נִדָּתָהּ אוֹ כִי־תָזוּב עַל־נִדָּתָהּ כָּל־
יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה
טְמֵאָה הִוא׃ כו כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־
תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יְמֵי זוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב
נִדָּתָהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר
תֵּשֵׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטֻמְאַת

אונקלוס

יְדוּב דּוֹב דְּמַהּ יוֹמִין סַגִּיאִין בְּלָא עִדַּן רְחוּקַהּ אוֹ אֲרֵי תְדוּב עַל רְחוּקַהּ כָּל יוֹמֵי דוֹב סוֹבְתַהּ כְּיוֹמֵי רְחוּקַהּ תְּהֵי מְסָאֲבָא הִיא׃ כו כָּל מִשְׁכְּבָא דִּתִשְׁכּוֹב עֲלוֹהִי כָּל יוֹמֵי דוֹבַהּ כְּמִשְׁכַּב רְחוּקַהּ יְהֵי לַהּ וְכָל מָנָא דִּתְתֵּיב עֲלוֹהִי מְסָאָב יְהֵי

תו"א כי יזוב שם. כב לח: בלא עת שם עג: או כי שם סב: כל ימי שם לא עג: כל ימי זובה מגילה כ הוריות ד: כמשכב שבת סד נדה עג:

רשב"ם

(כה) בלא עת נדתה. לאחר ימי נדתה. כמפורש במסכת נדה אין אשה קרויה זבה להביא קרבן אלא לאחר שבעת ימי נדה בין אם תראה ג' ימים רצופים בתוך אחד עשר יום בתחלתו בין בסופו צריך שבעת ימים נקיים רצופים וקרבן בשמיני:

בעל הטורים

(כו) כטומאת. ג'. כטומאת נדתה כטומאת הנדה היתה וגו' כדאיתא במדרש שמדמה אותם לטומאת נדה מה נדה יש לה טהרה במים אף ישראל יש להן טהרה שנאמר וזרקתי עליכם מים וגו' אי נמי מה נדה כהן נכנס עמה בבית אף ישראל אע"פ שהן טמאים שכינה ביניהם שנאמר השוכן אתם בתוך טומאותם ולא כמת שאין הכהן נכנס עמו בבית. י"א פעמים כתיב בפרשה זבה זובו זובה כנגד י"א יום שבין נדה לנדה:

שפתי חכמים

נגע וראיתיו פירשתי לעיל שמשכב ומושב מטמא אעפ"י שלא נגע בו ודעת רש"י הכי אל תסבור לומר מה דכתיב אחר ואם על המשכב וגו' בנגעו בו יטמא עד הערב משמע אף כשנגעו בו במשכב ומושב ומרכב אין צריך כיבוס בגדים ויהיה פי' בו בכל אחד מהם זה אינו דלא קאי על ואם על המשכב וגו' דהא אפי' לא נגע טעון כיבוס בגדים. ואין להקשות על מה קאי בנגעו בו יטמא עד הערב לכן פירש רש"י על הכלי לרבות וכו' כלומר למה צריך למיכתב על הכלי לא לכתוב אלא אשר היא יושבת עליו אלא לרבות את המרכב א"כ מה דכתיב בנגעו בו וגומר קאי על המרכב כדפירש"י דאין טעון כבוס בגדים: ז פי' בשבילה להיות נכנס לימי טהרה בשבילה כלומר מיד שנכנסה לימי טהרה אף היא יהא כן ת"ל כו': ח וכן שניטו כת"כ ימים שנים רבים שלשה או אינו אלא עשרה אמר ימים ואמר רבים מה ימים מיעוט ימים שנים אף רבים מיעוט רבים שלשה יכול שנים ושלשה הרי חמש וכי נאמר ימים ורבים וכו': ט פי' ואחר שבעה ראתה שלשה ימים רצופים אז היא זבה וצריכה שבעה נקיים וקרבן אבל אם ראתה שלשה ימים רצופים בתוך עת נדתה אינה אלא נדה ואינה טמאה אלא שבעה ומיד שפסקה אחר שבעה טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה צריכה לא שבעה נקיים ולא קרבן ומ"מ הוצרך הקרא לומר בלא עת נדתה ללמד את זה ופרשה ראשונה דכתיב בה ואשה כי תהיה זבה מיירי כשראתה יום א' או שני ימים שהיא זבה קטנה. כתב הרא"ם אך קשה הנה מלא רש"י ז"ל להוציא המדרש הזה מקרא דבלא עת נדתה ולמה הניח הברייתא שבת"כ שהוציא המדרש הזה מקרא דעל נדתה וכו' ותמהתי על הרב ז"ל דאישתמיטתיה ממה שדרשו סוף מסכת נדה דף ע"ג ודברי רש"י ז"ל הם תלמוד ערוך במס' נדה ע"ש: י כלומר לא כי תזוב שתטמא אפי' יום אחד מפני שאותה שתזוב יום א' אינה זבה גדולה אלא זבה קטנה ושומרת יום כנגד יום ולעת ערב טובלת את עצמה ומשמשת עם בעלה והללו דנקט רש"י כלומר הנזכרים לעיל כי היכי דלא תקשה עליו מדוע סתם הכי ולא פירש לפי שהם הנזכרים

רש"י

(ת"כ. נדה לג) יכול יעלה לרגלה ז שאם בא עליה בחמישי לנדתה לא יטמא אלא ג' ימים כמותה ת"ל וטמא שבעת ימים ומה ת"ל ותהי נדתה עליו מה היא מטמא' אדם וכלי חרס אף הוא מטמא אדם וכלי חרס: (כה) ימים רבים. שלשה ח ימים: בלא עת נדתה. אחר שילאו שבעת ט ימי נדתה: או כי תזוב. את ג' הימים י הללו: על נדתה.

דעת זקנים מבעלי התוספות

טהרות שעשתה למפרע ונעשית מכה ועניה כמו שמצינו בשפחתו של ר"ג שהיתה מפנה חביות ממקום למקום והיתה בודקת עצמה בין כל אחת ואחת לסוף בדקה עצמה ומצאה טמאה ואלו לא בדקה בין כל אחת ואחת היו כלן טמאות ולכך אמרו חכמים כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת:

פירוש לתורת אלהים

טָאג וְכָל הַמִּשְׁכָּב אוּנ אַלֶע גְלֶעגֶער אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו וָוס עֶר לִיגְט דְרוּף יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין׃ (כה) וְאִשָּׁה אוּנ אַאִשָּׁה כִּי יָזוּב אַ: עֶס וֶועט רִינֶען זוֹב דָּמָהּ דָם רִינֶען פוּן אִיר בְּלוּט יָמִים רַבִּים פִיל טֶעג נִיט אִין דֶער צַייט פוּן אִיר נִדָּה וֶוען דִי זִיבֶּן טֶעג פוּן אִיר נִדָּה הָאבֶּן זִיךְ אוּם גְלָאזְט הָט פוּן אִיר גְרוּנֶען בְּלוּט דְרַיי טֶעג דוּרְךְ אַנַאנְד אוּ אָדר דִי דְרַיי טֶעג פוּן דֶעם רִינֶען וֶועט זַיין אֵיין טָאג נֶוייטֶער פוּן דֶר צַייט פוּן אִיר נִדָּה כָּל יְמֵי זוֹב אַלֶע דִי צַייט פוּן דֶעם רִינֶען פוּן אוּם רֵיינִיגְקֵייט כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה זָאל זִיא זַיין אוּם רֵיין אַזוֹ וִוי זִיא אִיז אוּם רֵיין אִין דִי טֶעג פוּן אַנִדָּה טְמֵאָה הִיא זִיא אִיז טָמֵא׃ (כו) כָּל הַמִּשְׁכָּב אַלִי גְלֶעגֶער אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו וָוס זִיא וֶועט דְרוּף לִיגֶען אִין אֵיין טָאג פוּן אַלִי דִיא טֶעג וָואס זִיא אִיז אַזָבָה כְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ וגו' הָט דָם גְלֶעגֶער דֶעם דִין אַזוֹ וִוי דָאס גְלֶעגֶער וָוס זִיא אִיז דְרוּף גִילֶעגִין בְּשַׁעַת אַז זִיא אִיז גִוֶועז אַנִדָּה וְכָל הַכְּלִי אוּנ דִי כֵּלִים וָוס זִיא וֶועט דְרוּף זִיצִין בְּשַׁעַת זִיא אִיז גִוֶועזְן אַזָבָה טָמֵא יִהְיֶה זָאל דָאס טָמֵא זַיין כְּטֻמְאַת נִדָּתָהּ אַזוֹ וִוי דָם אוּם רֵיינִיגְקֵייט פוּן

מצות השם

(קפב) וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים. דָאס אִיז דִי מִצְוָה וֶוען אֵיין אִשָּׁה וָועהְט נָאךְ דִי זִיבֶּן טֶעג דָם הַנִּדָּה וָועהְט זִיא דְרַייא טָאג בְּלוּט אִיז זִיא אֵיין זָבָה דָאס מֵיינְט מֶען וֶוען אֵיין אִשָּׁה וָועהְט בְּלוּט וִוען זִיא הָאט אִיר וָוסְת דַארְף זִיא צֵיילִין זִיבִּין טָאג אוּנ דֶעם זִיבֶּעטְן טָאג פַר נַאכְט דַארְף זִיא זִיךְ טוֹבְלֶן אוּנ אַז זִיא וָועהְט דֶעם אַכְטֶן טָאג בְּלוּט אִיז זִיא וָוֶעט אוּנ זִיא אִיז טָמֵא אוּנ מְטַמֵּא דֶעם וָוס עֶר רִירְט אָן אִין אִיר אוּנ יוּדִישֶׁע קִינְדֶער זֶענֶען מַחֲמִיר אֲפִילוּ אַז זֵיי זֶעהֶן נָאר אֵיין טִיפַּת דָּם צֵיילֶן זֵיי זִיבֶּן אוּם רֵיינֶע טֶעג אוּנ זִיבֶּן רֵיינֶע טֶעג אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג אוּף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט׃

נִדָּתָהּ׃ כז וְכָל־הַנּוֹגֵעַ בָּם יִטְמָא
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ כח וְאִם־טָהֲרָה מִזּוֹבָהּ
וְסָפְרָה לָּהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר
תִּטְהָר׃ שביעי כט וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
תִּקַּח־לָהּ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי
יוֹנָה וְהֵבִיאָה אוֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ל וְעָשָׂה הַכֹּהֵן
אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד
עֹלָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזּוֹב טֻמְאָתָהּ׃ מפטיר לא וְהִזַּרְתֶּם
אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם וְלֹא
יָמֻתוּ בְּטֻמְאָתָם בְּטַמְּאָם אֶת־
מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם׃ לב זֹאת תּוֹרַת

כְּסוֹאֲבַת רִחוּקַהּ׃ כז וְכָל
דְּיִקְרַב בְּהוֹן יְהֵי מְסָאַב
וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי
בְמַיָּא וִיהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא׃ כח וְאִם דְּכִיאַת
מִדּוֹבַהּ וְתִמְנֵי לַהּ שִׁבְעַת
יוֹמִין וּבָתַר כֵּן תִּדְכֵּי׃
כט וּבְיוֹמָא תְמִינָאָה תִּסַּב
לַהּ תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ
תְרֵין בְּנֵי יוֹנָה וְתַיְתֵי
יָתְהוֹן לְוָת כַּהֲנָא לִתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ ל וְיַעְבֵּד
כַּהֲנָא יָת חַד חַטָּאתָא
וְיָת חַד עֲלָתָא וִיכַפַּר עֲלַהּ
כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ מִדּוֹב
סוֹבְתַהּ׃ לא וְתַפְרְשׁוּן
יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִסּוֹאֲבַתְהוֹן וְלָא יְמוּתוּן
בְּסוֹאֲבַתְהוֹן בְּסָאָבְהוֹן
יָת מַשְׁכְּנִי דִּי בֵינֵיהוֹן׃
לב דָּא אוֹרָיְתָא דְּדוֹבָנָא

תו"א מזובה נדה לז: וספרה לה כתובות פב הוריות ד: ואחר נדה סו סח לג לז: **והזרתם** את מ"ק ה שבועות יח נדה סג: זאת תורת מגילה כ נדרים לה נדה כב לד לה:

רש"י

(נדה עג) מופלג מנדתה יום א' ב זו היא זבה ומשפטה מרוץ בפרשה זו ולא כדת הנדה שזו טעונה ספירת ז' נקיים וקרבן והנדה אינה טעונה ספירת ז' נקיים אלא שבעת ימים תהיה בנדתה בין רואה בין שאינה רואה ודרשו בפרשה זו י"א יום שבין סוף נדה לתחלת נדה ל שכל שלשה רצופין שתראה באחד עשר יום הללו תהא זבה: (לא) והזרתם. אין נזירה אלא פרישה מ וכן (ישעיה א) נזורו אחור וכן (בראשית מח) נזיר אחיו: ולא ימתו בטמאתם. הרי הכרת של מטמא מקדש נ קרוי מיתה: (לב) זאת תורת הזב. בעל ראיה אחת ומהו

שפתי חכמים

למעלה: כ דאין לומר סמוך לנדתה כלומר שלא פסקה מלראות כל שבעת ימי נדתה וביום שמיני לנדתה ראתה ג"כ. א"כ עדיין נדה היא ואינה באה לכלל זבה עד שתפסוק ותטהר לכל הפחות יום אחד להראות שפסקה מלראות דם נדות ומעיינה מדם נדות הוא סתום ועתה נפתח מעיין אחר. גם בכאן הביא הרא"ם דדברי רש"י ז"ל הם ממדרש ת"כ והקשה עליו ע"ש אבל דברי רש"י ז"ל הם ממדרש אגדה דמסכת נדה (דע"ג) ושם דרש מקרא בלא עת נדתה סמוך לנדתה ומקרא דאו כי תזוב על נדתה מופלג מנדתה: ל פי' שכל דמי האשה מיום שתקבע לה וסת עד שתמות או עד שתעקר הוסת ליום אחר היא סופרת שבעה מתחלת יום הוסת ואחר כן י"א יום ואחריהם שבעה וכן חוזר חלילה ובאותן שבעת ימים כל דם שתראה בהן הן דמי הנדה ויושבת בנדתה שבעת ימים אפי' לא ראתה אלא יום אחד ואפילו שופעת דם כל ז' ימי נדתה ופסקה בסוף השבעה לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה צריכה לא ז' נקיים ולא קרבן וכל דם שהיא רואה בתוך י"א ימים שבין נדה לנדה הן דמי הזיבה וזה משפטה אם תראה יום או יומים באותן י"א יום היא שומרת יום כנגד יום ואינה טמאה אלא יום הראיה לבד וביום המחרת אם לא ראתה כל היום לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואם ראתה שלשה ימים רצופים באותן י"א יום צריכה שבעה ימים נקיים וקרבן: מ דהואיל וז' דוהזרתם דגושה מביא נו"ן לפניה והוי כאלו כתיב והנזרתם ושרש דוהנזרתם הוא נזר: נ דק"ל על מה דכתיב הכא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כח) ואחר תטהר. במי מקוה שיש בהן מ' וכן דרשו רז"ל אך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן וכתיב ורחץ את כל בשרו במים ודרשו רז"ל מים שכל גופו עולה בהן ושערו חכמים מי מקוה מ' סאה וסמך לדבר מי השלוח ההולכים לאט בגימ' ארבעים הוו:

מצות השם

(קפג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וגו'. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז אַיין זָבָה גְדוֹלָה דִי זִיבְּן רֵיינִי טֶעג צְוֵויי טָאהְבֶּן אֵיינִי פַר אַחַטָאת אוּנ דִי אַנְדֶרִי פַר אַיין עוֹלָה אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג וָוען דָם בֵּיהמ"ק אִיז גְשְׁטַאנְגְן הָט גְדַארְפְט צוּ בְּרֶענְגֶן דֶעם אַכְטְן טָאג וָוס עֶר אִיז נָאךְ

פירוש לתורת אלהים

אַגָדָה: (כח) וְאִם טָהֲרָה מִזּוֹבָהּ אַז זִיא וֶועט רֵיין וֶוערֶן פוּן אִיר רִינֶן כְּלוֹמַר אַז עֶס וֶועט פוּן אִיר אוּף הֶערֶן צוּ רִינֶן וְסָפְרָה לָהּ זָאל זִיא צֵיילֶן שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן רֵיינֶע טֶעג עֶס אִין דִי זִיבְּן טֶעג זָאל שׁוֹן פוּן אִיר נִיט רִינֶן וְאַחַר תִּטְהָר אוּנ דֶר נָאךְ זָאל זִיא זַיין רֵיין: (לא) וְהִזַּרְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט אָפּ שֵׁיידִין אֶת בְּנֵי דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם פוּן זֵייעֶר אוּם רֵיינִיקֵייט וְלֹא יָמֻתוּ זֵיי זָאלֶן נִיט שְׁטַארְבֶּן פוּן וֶועגְן זֵייעֶר אוּם רֵיינִיקֵייט בְּטַמְּאָם

הַזָּב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זֶרַע
לְטָמְאָה־בָהּ׃ לג וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ
וְהַזָּב אֶת־זוֹבוֹ לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה וּלְאִישׁ
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה׃ פ פ פ

וְדִי תִפּוֹק מִנֵּהּ שִׁכְבַת
זַרְעָא לְאִסְתָּאָבָא בַהּ׃
לג וְלִדְסוֹבְתָא בְּרִחוּקַהּ
וְלִדְדָאִיב יָת דּוֹבֵהּ לִדְכַר
וּלְנֻקְבָא וְלִגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב
עִם מְסָאֲבָא׃ פ פ פ

תו"א והדוה שבת סד שבועות יח נדה כד: והזב את נזיר כט בבא קמא כד ערכין ג נדה כח נה: לזכר נדה לב לד:

צ' פסוקים. עיד"ו סימן: ומפטירין וארבעה אנשים במלכים ב' סי' ז'

בעל הטורים

(לג) ולאיש. ג' דין ולאיש ולאידך ולאיש שתים מכסות להנה ולאיש כושת בן שאול כי הם ב' תיבות ולאיש אשר ישכב יש לו להתפיס כדכתיב ולאיש בושת כילד יעשה כמו שמלינו בר"א שהיה מגלה טפח ומכסה טפח ודומה לו כמי שכפאו שד וזו ולאיש שתים מכסות: חסלת פרשת מצורע

רש"י

תורתו: ואשר תצא ממנו שכבת זרע. הרי הוא כבעל קרי טמא טומאת ערב: (לג) והזב את זובו. בעל שתי ראיות ובעל שלש ראיות שתורתן מפורשת למעלה:
חסלת פרשת מצורע

שפתי חכמים

בטומאת מקדש מיתה דמיתה פירושו הוא נכרת ואין זרעו נכרת לאפוקי כרת הוא וזרעו נכרת והא כתיב בתחלת פרשת חקת דבעל טומאת מקדש בכרת הוא. ומתרץ הרי הכרת וכו' והרי מיתה נאמר על כללות מיתה בידי שמים ועל פרטות ג"כ: ס דק"ל דהא מדמה ליה הזב לבעל קרי להודיע שטומאתו אינו אלא כבעל קרי שהוא טומא' ערב ואחר כך כתיב והדוה בנדתה וגו' שמדמה אותו לנדה שהיא מטמאה טומאה חמורה וע"ז פי' שזה קאי על בעל שתי ראיות שהן מטמאין טומאה חמורה כמו שמפורש לעיל והבעל שתי ראיות הוא מקישו לנדה שאינה מביאה קרבן ומדהזכיר הכ' ג' זיבות מורה על בעל ג' ראיות שמביא ג"כ קרבן כמו שמפורש לעיל בפרשה: חסלת פרשת מצורע

פירוש לתורת אלהים

אין זייער טוען פאר אום ריינגען אֶת מִשְׁכָּנִי מיין רוואונג וואס איז צווישן זיי: (לב) זֹאת דָּס וואס אובען איז געשטאנען תּוֹרַת הַזָּב איז דָּס לערנונג אונ די דינים פון אַזָב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא אונ פון אַזוֹ אמענטשן וואס גייט פון אים ארוים שִׁכְבַת זֶרַע לְטָמְאָה וואס ער ווערט דר מיט אום ריין: (לג) וְהַדָּוָה אונ דיא אִשָּׁה בְּנִדָּתָהּ אין איר נִדָּה וְהַזָּב אונ פון דעם וואס פון אים רינט זִיבָה לַזָּכָר סייא פון אַזָכָר וְלַנְּקֵבָה אונ סיי פון אַנְקֵבָה וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה אונ צו אַזוי אמענטשען וואס ער וועט ליגן מיט אזוי אַאִשָּׁה וואס זיא איז טְמֵא זענען אלע דינים געשטאנען אין דעם דאזיגער פַּרְשָׁה:

הפטרת מצורע (במלכים ב' סימן ז')

וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצֹרָעִים פֶּתַח הַשָּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה עַד־מָתְנוּ׃ אִם־אָמַרְנוּ נָבוֹא הָעִיר וְהָרָעָב בָּעִיר וָמַתְנוּ שָׁם וְאִם־יָשַׁבְנוּ פֹה וָמָתְנוּ וְעַתָּה לְכוּ וְנִפְּלָה אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם אִם־יְחַיֻּנוּ נִחְיֶה וְאִם־יְמִיתֻנוּ וָמָתְנוּ׃ וַיָּקֻמוּ בַנֶּשֶׁף לָבוֹא אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קְצֵה מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ׃ וַאדֹנָי הִשְׁמִיעַ

ליקוטי יהודא

וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצוֹרָעִים וגו', פיר מענטשין זענען גוועזן מְצוֹרָעִים, אונ זענען גזעסן אויסער די שטאט שוֹמְרוֹן, ביי די צייט האט דער מֶלֶךְ פון אֲרָם בעלעגערט די שטאט שוֹמְרוֹן, אונ וועגין דעם בעלאגערונג איז גוואָרן אגרויסער הונגער אין שוֹמְרוֹן. די גמרא פרעגט ווער זענען געוועזן די פיר מְצוֹרָעִים, האט רבי יוחנן גיזאגט דס זענען גוועזן גֵיחֲזִי מיט זייני דריי זיהן, דר אהבת יונתן פרעגט צו וואס פרעגט די גמרא ווער דיא מְצוֹרָעִים זענען גוועזן צו וואס דארף מען וויסן ווער זיי זענען גוועזן. ענפערט דער אהבת יונתן ווייל די מְצוֹרָעִים זענען גוועזן פון שוֹמְרוֹן, איז אַקַשְׁיָא פר וואס האט מען די מְצוֹרָעִים ארוים גשיקט פון שטאט, אין שוֹמְרוֹן האבן געמעגט זיין מְצוֹרָעִים, ווי דיא מְצוֹרָעִים אליין האבען גיזאגט אוב מיר וועלן קומן אין שטאט וועלין מיר שטארבן פר הונגער, אבר וועגן ניט דר הונגער וואלטין זיי געמעגט זיין אין שטאט, ווייל אין שוֹמְרוֹן מעגין זיין מְצוֹרָעִים,

פירוש ע"ט

וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים אונ פיר מענטשן הָיוּ זענען גיוועזן מְצוֹרָעִים פֶּתַח אונ זענען גיזעסען פר דעם טויער פון דר שטאט וואַרום אַמְצוֹרָע האט גמוזט זיצן מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ האבן איינר צום אנדערן גזאגט מָה וואס וועלן מיר דא זיצען עַד מָתְנוּ ביז מיר וועלן שטארבן אִם אָמַרְנוּ אוב מיר וועלין זאגן נָבוֹא מיר וועלין קומן אין שטאט אריין וְהָרָעָב איז דאך אהונגער אין שטאט וָמַתְנוּ וועלן מיר דארטן שטארבן וְאִם יָשַׁבְנוּ אונ אז מיר וועלן דא זיצן וָמָתְנוּ וועלן מיר דא שטארבן וְעַתָּה אונ אצונד לְכוּ קומט וְנִפְּלָה לאמר גיין צו דר מַחֲנֶה פון אֲרָם אִם יְחַיֻּנוּ אז זיי וועלן אונז לאזן לעבן נִחְיֶה וועלן מיר לעבן וְאִם אונ אוב זיי וועלן אונז טייטן וָמָתְנוּ וועלן מיר שטארבן וַיָּקֻמוּ אונ זייא זענען אוף גשטאנען בַּנֶּשֶׁף אין אבינט לָבוֹא צו קומן צו דער מַחֲנֶה פון אֲרָם וַיָּבֹאוּ אונ זיי זענין גקומן ביז אין עק פון דר מַחֲנֶה אֲרָם וְהִנֵּה אונ דארטן איז קיין שום מענטש ניט גוועזן אונ וויא איז די מַחֲנֶה פון אֲרָם אהין גקומן זאגט דר פסוק וַאדֹנָי אונ גאט הִשְׁמִיעַ האט גימאכט הערן דיא מַחֲנֶה אֲרָם קוֹל רֶכֶב אקול פון רייט וועגין וְקוֹל סוּס אונ אקול פון פערד קוֹל אקול פון

אֶת־מַחֲנֵה אֲרָם קוֹל רֶכֶב וְקוֹל סוּס קוֹל חַיִל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה שָׂכַר־עָלֵינוּ
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחִתִּים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא עָלֵינוּ׃ וַיָּקוּמוּ וַיָּנוּסוּ בַנֶּשֶׁף
וַיַּעַזְבוּ אֶת־אָהֳלֵיהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר הִיא וַיָּנֻסוּ אֶל־נַפְשָׁם׃
וַיָּבֹאוּ הַמְצֹרָעִים הָאֵלֶּה עַד־קְצֵה הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אֶחָד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם
כֶּסֶף וְזָהָב וּבְגָדִים וַיֵּלְכוּ וַיַּטְמִנוּ וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיֵּלְכוּ וַיַּטְמִנוּ׃
וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן ׀ אֲנַחְנוּ עֹשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשֹׂרָה הוּא וַאֲנַחְנוּ מַחְשִׁים
וְחִכִּינוּ עַד־אוֹר הַבֹּקֶר וּמְצָאָנוּ עָווֹן וְעַתָּה לְכוּ וְנָבֹאָה וְנַגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ׃ וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ
אֶל־שֹׁעֵר הָעִיר וַיַּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי
אִם־הַסּוּס אָסוּר וְהַחֲמוֹר אָסוּר וְאֹהָלִים כַּאֲשֶׁר הֵמָּה׃ וַיִּקְרָא הַשֹּׁעֲרִים וַיַּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ
פְּנִימָה׃ וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ לַיְלָה וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו אַגִּידָה־נָּא לָכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אֲרָם יָדְעוּ
כִּי־רְעֵבִים אֲנַחְנוּ וַיֵּצְאוּ מִן־הַמַּחֲנֶה לְהֵחָבֵה בהַשָּׂדֶה לֵאמֹר כִּי־יֵצְאוּ מִן־הָעִיר וְנִתְפְּשֵׂם

°בשדה קרי

פירוש ע"ט

אגרום חיל ויאמרו האבן זיי גזאגט איינר צום אנדרן הנה שכר דר מלך פון ישראל האט גדונגן אויף אונז את מלכי די מלכים פון חתים ואת מלכי אונ די מלכים פון מצרים לבוא צו מלחמה האלטין אויף אונז ויקומו זענן אויף גשטאנן די מחנה ארם וינוסו אונ זיי זענען אנטלאפן גווארן בנשף אין אבינט ויעזבו אונ האבען גילאזט זייערי געצעלטן ואת סוסיהם אונ זייערי פערד ואת חמוריהם אונ זייערע אייזלן המחנה די מחנה כאשר היא אזו ווי דם איז וינוסו אונ זיי זענן אנטלאפן גווארן אל נפשם זיי זאלן ניצול ווערן מיט זייער לעבן ויבאו זענן גקומן די מצורעים ביז דעם עק פון דער מחנה ויבאו אונ זיי זענין גקומן אין איין גיצעלט ויאכלו אונ זיי האבן גיגעסן אונ גטרונקין וישאו אונ זייא האבן פון דארטין אוועק גיטראגין כסף זילבער אונ גאלד ובגדים אונ קליידר וילכו אונ זיי זענען אוועק גגאנגן ויטמנו אונ האבן דם בהאלטן וישובו אונ זייא האבן ווידר גקערט ויבואו אונ זיי זענין גקומן אין אנאנדר געצלט וישאו האבן זיי פון דארטן אויך אוועק גטראגן נום דארטן איז גוועז וילכו אונ זיי זענן אוועק גגאנגן אונ האבן דאס בהאלטן ויאמרו האבן דיא מצורעים גזאגט איינר צום אנדרן לא כן ניט רעכט אנחנו טוען מיר היינטיגן טאג יום דם איז א טאג פון א בשורה עס איזרעכט מען זאל היינטיגן טאג א בשורה זאגן צום מלך ישראל ואנחנו אונ מיר שווייגן וחכינו אונ אז מיר וועלן ווארטן אונ וועלן ניט זאגען די בשורה ביז עס וועט אן הייבן לעכטיג ווערין אויף דעם טאג ומצאנו וועט אונז גרייכין אזינד אקעגין מלכות ועתה אצונד לכו גייט ונגידה אונ מיר וועלען דאס זאגין אין הוז פון דעם מלך ויבואו אונ זייא זענין גקומן ויקראו אונ זייא האבן גרופן אל שער צו די שומרים ווס זיצן אין טויער פון דר שטאט ויגידו אונ די מצורעים האבן זיי גזאגט באנו מיר זענן גקומען צו דר מחנה ארם והנה אין שם עס איז דארטען ניטא קיין שום מענטש אונ קיין שום קול פון א מענטש כי אם נייערט הסוס דם פערד אסור זענען צו גבונדען והחמור אונ דאס אייזיל איז אויך אן גבונדן ואהלים אונ די געצעלטן כאשר זענען אזו ווי זיי זענן פריער גוועזן בשעת זיי זענען גזעסן אין זיי ויקרא אונ ער הט גרופן השערים דיא מענטשן פון די טויערן ויגידו אונ זייא האבן גזאגט בית המלך אין הוז פון דעם מלך פנימה איינווייניג ויקם איז דר מלך אויף גשטאנן ביי נאכט ויאמר אונ הט גזאגט צו זייני קנעכט אגידה איך וועל אייך זאגין את אשר וואס די לייט פון ארם האבן אונז גטאן ידעו זייא ווייסן אז מיר זענין הונגריג ויצאו זענען זיי ארוס גגאנגן פון דר מחנה צו בהאלטן זיך אין פעלד לאמר צו זאגן זיי טראכטן כי יצאו די ישראל וועלן זעהן אז מיר זענין ניט דא וועלען זייא

ליקוטי יהודא

דריבר פרעגט די גמרא ווער זענן גיוועזן די מצורעים ווס מען הט זיי ארוסגעשיקט אפילו פון שומרון, ענפערט די גמרא דס זענען גיוועזן גיחזי מיט זיינע דריי זיהן, זיי הט מען אפילו פון שומרון אויך ארוס געשיקט, ווארום דער מדרש זאגט ווי יודין האבען גהערט דיא פרשה נגעים האבן זיי מורא גהאט. למשל איינר הט גנומן א ווייב, נאך די חתונה איז דאס ווייב ארייגגאנגן אין קאך־שטוב הט זיא גזעהן אויף די ווענט איינגען קאנטשיקעס, הט זיא מורא גהאט, הט דר מאן צו איר גזאגט דס איז פר די קנעכט ווס וועלין ניט פאלגין אבער דו מעגסט עסין אונ טרינקן אונ זיין פריילך, אזוי הט משה גזאגט צו די יודין, די נגעים זענען פר דיא געצין דינער אבער איר מעגט עסין אונ טרינקן, איז דאך א קשיא די נגעים שטייען דאך אין דיא תורה פר יודין, ניט פר געצין דינער, נאר עס זענן דא צווייערלייא נגעים, עס זענן דא נגעים ווס זענן א קראנקייט אונ זיי קענען קראנק מאכן אנדרע מענטשין, דס זענן די נגעים פון די געצין דינער, עס זענן דא נגעים ווס קראנק מאכן זיי ניט נאר זיי זענן מטמא, דריבר הט מען ארוסגעשיקט די יודישע מצורעים פון יעדר שטאט זיי זאלן ניט מטמא זיין די שטאט, אונ ווייל די שטאט שומרון איז ניט גיוועזן הייליג, דריבר הט מען פון שומרון ניט ארויסגעשיקט יודישע מצורעים, דם פרעגט די גמרא די פיר מצורעים זענן דאך גיוועזן יודין פר ווס האט מען זיי ארוים נעשיקט פון די שטאט שומרון, ענפערט ר' יוחנן דאס זענען גיוועזן גיחזי מיט זיינע דריי זיהן, ווס אלישע הט זיי געפלוכט די צרעת פון נעמן זאל קומן אויף זייא, אונ נעמן איז דאך גיוועזן א געצין דינער האט ער דאך גהאט א צרעת וואס מאכט קראנק אנדרי אויך, אז דר צרעת פון נעמן איז גקומן אויף גיחזי מיט זיינע קינדער האבן זיי דאך אויך גהאט דיא צרעת וואס מאכט קראנק אנדרע מענטשין אויך דריבר הט מען זיי ארוס געשיקט אפילו פון שומרון:

חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֹא׃ וַיַּעַן אֶחָד מֵעֲבָדָיו וַיֹּאמֶר וְיִקְחוּ־נָא חֲמִשָּׁה מִן־הַסּוּסִים הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֶהָמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־תָּמּוּ וְנִשְׁלְחָה וְנִרְאֶה׃ וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵי מַחֲנֵה־אֲרָם לֵאמֹר לְכוּ וּרְאוּ׃ וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הַיַּרְדֵּן וְהִנֵּה כָל־הַדֶּרֶךְ מְלֵאָה בְגָדִים וְכֵלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֲרָם בְּהֵחָפְזָם וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים וַיַּגִּדוּ לַמֶּלֶךְ׃ וַיֵּצֵא הָעָם וַיָּבֹזּוּ אֵת מַחֲנֵה אֲרָם וַיְהִי סְאָה־סֹלֶת בְּשֶׁקֶל וְסָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל כִּדְבַר יְהוָה׃ וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אֶת־הַשָּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעָן עַל־יָדוֹ עַל־הַשַּׁעַר וַיִּרְמְסֻהוּ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמֹת כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּרֶדֶת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו׃ וַיְהִי כְּדַבֵּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל וּסְאָה־סֹלֶת בְּשֶׁקֶל יִהְיֶה כָּעֵת מָחָר בְּשַׁעַר שֹׁמְרוֹן׃ וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמַר וְהִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה אֲרֻבּוֹת בַּשָּׁמַיִם הֲיִהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנְּךָ רֹאֶה בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכֵל׃ וַיְהִי־לוֹ כֵּן וַיִּרְמְסוּ אֹתוֹ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמֹת׃

°המון קרי °בחפזם קרי

פירוש ע"ט

ארוס גיין פון דר שטאט צום רוב וְנִתְפְּשֵׂם וועלן מיר זייא חאפן לעבעדיגע וְאֶל הָעִיר אונ אין דער שטאט וועלען מיר קומען וַיַּעַן האט איינר פון זיינע קנעכט געענטפערט וַיֹּאמֶר אונ הט גזאגט וְיִקְחוּ לאזן זייא נעמען חֲמִשָּׁה פינף רייטער פון דיא פערד הַנִּשְׁאָרִים פון די איבריגע אֲשֶׁר וואס זענען גבליבן בָהּ אין דר שטאט אונ זענען ניט גשטארבן פר הונגער הִנָּם די מענטשן זענען כְּכָל ווי אלע יודן אֲשֶׁר וואס זענען אין איר גבליבן זייא זענען דאך אין דר סכנה פון הונגר אזו ווי כָּל יִשְׂרָאֵל ווען מען וועט זיי אפילו הרגנן וועלן זיי זיין אזו ווי אלי ישראל אֲשֶׁר תָּמּוּ וואס זענין גשטארבן אין הונגר וְנִשְׁלְחָה דרום וועלן מיר זיי שיקן וְנִרְאֶה אונ מיר וועלן זעהן וַיִּקְחוּ אונ זיי האבן גנומן שְׁנֵי צוויי רייטר אויף די פערד וַיִּשְׁלַח הט דר מלך גשיקט אַחֲרֵי נאך דער מחנה פון ארם לֵאמֹר ער הט זיי גזאגט לְכוּ גייט וּרְאוּ אונ זעהט ווי די מחנה פון ארם איז אהין געקומן וַיֵּלְכוּ זענען די רייטר גיגאנגען נאך זיי ביז צום ירדן וְהִנֵּה כָל הַדֶּרֶךְ גאר דר וועג מְלֵאָה פול בְּגָדִים קליידר אונ כֵּלִים אֲשֶׁר וואס דיא לייט פון ארם האבן אוועק גווארפען מחמת זיי האבן זיך גאיילט וַיָּשֻׁבוּ אונ דיא שלוחים האבין ווידר גקערט וַיַּגִּידוּ אונ האבן דם גזאגט צום מלך פון ישראל וַיֵּצֵא איז דס פאלק ארוס גגאנגן וַיָּבֹזּוּ אונ זיי האבין גירובט די מחנה פון ארם וַיְהִי אונ עס איז גוועזן סְאָה סוֹלֶת אמאס ווייצן מעל בְּשֶׁקֶל פר אשקל וְסָאתַיִם אונ צוויי מאס גערשטין פאר אשקל כִּדְבַר יְיָ אזו ווי די רייד פון גאט וְהַמֶּלֶךְ אונ דר מלך הט גזעצט דעם גוועלטיגר אֲשֶׁר וואס דר מלך איז גוועזן גלעהנט אויף זיין האנד דעם זעלביגין הט דר מלך גיזעצט עַל הַשַּׁעַר אויף דעם טויער אונ מחמת ענגשאפט וואס דאס פאלק איז גגאנגן הין אונ הער וַיִּרְמְסוּהוּ האבין דס פאלק אים צו טרעטין אין טויער וַיָּמוֹת אונ ער איז גשטארבן כַּאֲשֶׁר אזו ווי דר נביא פון גאט האט גזאגט בְּשָׁעַת דר מלך הט גנידערט צו אים איז דר פסוק מפורש וואס הט גזאגט דר נביא וַיְהִי אונ עס איז גוועזן כְּדַבֵּר אז דר נביא פון גאט הט גזאגט צום מלך סָאתַיִם צוויי מאס גערשטין פר אשקל וּסְאָה סוֹלֶת אונ איין מאס ווייצין מעל פאר אשקל יִהְיֶה וועט זיין כָּעֵת מָחָר מארגין אין דר צייט בְּשַׁעַר שׁוֹמְרוֹן אין טויער פון שומרון וַיַּעַן הַשָּׁלִישׁ אונ דער גיוועלטיגר האט געענטפערט אֶת אִישׁ הָאֱלֹהִים צו דעם נביא וַיֹּאמַר אונ הט גיזאגט וְהִנֵּה יְיָ עֹשֶׂה וועט דען גאט מאכן פענצטער אין הימעל עסין זאל אראפ נידערין הֲיִהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה קען דען זיין אזו אזאך אז עס זאל מיט אמאל אזו וואלוויל ווערן וַיֹּאמֶר הט דער נביא גיזאגט הִנְּךָ דו וועסט דעם זול זעהן מיט דיינע אוגין וּמִשָּׁם לֹא תֹאכֵל אונ וועסט פון דארטן ניט עסן וַיְהִי לוֹ כֵּן איז צו אים אזו גוועזן וַיִּרְמְסוּ אוֹתוֹ הט מען אים צו טרעטן אין דעם טויער פון דר שטאט וַיָּמוֹת אונ ער איז גשטארבן אונ האט ניט ניגעסן פון דעם זול אונ עס איז מקוים גיווארן די רייד פון דעם נביא׃

מנין המצות בפ' אחרי יש בה כ"ח מצות ב' עשין וכ"ו לאוין

[קפד] (לאו נה) שלא יכנסו הכהנים אל מקומות המקדש אלא כדי לעשות עבודתם בעת שנצטוו בה ולא זולת שנאמר ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארן ולא ימות׃

[קפה] (עשה נ) שיעשה הכהן הגדול כל עבודת יום הכפורים על סדר הכתוב שנאמר בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה וגו'׃

[קפו] (לאו נו) שלא להקריב קדשים בחוץ שנאמר ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' וגו'׃

[קפז] (עשה נא) לכסות את דם חיה ועוף אחר שחיטתן שנאמר כי יצוד ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו וכסהו בעפר׃

[קפח] (לאו נז) שלא נתעדן ונתקרב לאחת מן העריות בשום מין קירוב בחבוק ונשוק וכדומה לעידונים אלו שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ה'׃

[קפט] (לאו נח) שלא לגלות ערות האב שנאמר ערות אביך לא תגלה׃

[קצ] (לאו נט) שלא לגלות ערות האם שנאמר וערות אמך לא תגלה אמך היא לא תגלה ערותה׃

[קצא] (לאו ס) שלא לגלות ערות אשת האב לעולם שנאמר ערות אשת אביך לא תגלה׃

[קצב] (לאו קא) שלא לגלות ערות אחותו מאביו או מאמו אף שתהא מאנוסת אביו או שתהא אחותו מאמו מן הזנות בכל ענין שתהי' נאסרה עליו שנאמר ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן׃
[קצג] (לאו קב) שלא לגלות ערות בת הבן שנאמר ערות בת בנך לא תגלה׃
[קצד] (לאו קג) שלא לגלות ערות בת הבת שנאמר או בת בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה׃
[קצה] (לאו קד) שלא לגלות ערות הבת ק"ו מערות בת בנך ולפי שאין עונשין מן הדין לא למדה הכתוב אלא מגזרה שוה כמבואר במס' יבמות דף ג' (והרי היא מגופי תורה)׃
[קצו] (לאו קה) שלא לגלות ערות בת אשת אביו דהיינו אחותו מנשואת אביו שנאמר ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא לא תגלה ערותה׃
[קצז] (לאו קו) שלא לגלות ערות אחות האב מכל מקום שנאמר ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך היא׃
[קצח] (לאו קז) שלא לגלות ערות אחות האם בכל ענין שתהיה שנאמר ערות אחות אמך לא תגלה כי שאר אמך היא׃
[קצט] (לאו קח) שלא לגלות ערות אחי אביו בכל ענין שיהיה נקרא אחיו שנאמר ערות אחי אביך לא תגלה׃
[ר] (לאו קט) שלא לגלות ערות אשת אחי אביו שנאמר אל אשתו לא תקרב דודתך היא׃
[רא] (לאו קי) שלא לגלות ערות אשת מי שקרוי בנו ואפי' ממזר פרט לבן שפחה ונכרית כי אין זה קרוי בנו שנאמר ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה׃
[רב] (לאו קיא) שלא לגלות ערות אשת אחיו בכל ענין שתהי' חוץ מכשהיא במקום מצוה שהתורה התם התירו בפירוש והכא אסרו שנאמר ערות אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך היא׃
[רג] (לאו קיב) שלא לגלות ערות אשה ובתה שנאמר ערות אשה ובתה לא תגלה וגו'׃
[רד] (לאו קיג) שלא לגלות ערות אשה ובת בנה ע"י נשואי הראשונה שנא' את בת בנה ואת בת בתה לא תקח וגו'׃
[רה] (לאו קיד) שלא לגלות ערות אשה ובת בתה ע"י נשואי הראשונה שנא' ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה היא׃
[רו] (לאו קטו) שלא יקח אדם אחות אשתו כל זמן שאשתו בחיים ואפי' שגרש את אשתו אחותה אסורה עליו בכל ענין עד שתמות אשתו זו שנתקדשה לו ראשונה שנאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה׃
[רז] (לאו קטז) שלא לבוא על האשה נדה ולא יקרב אליה בשום צד קירוב ונגיעה שנא' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב׃
[רח] (לאו קיז) שלא למסור אחד או שנים מבניו כדי להעבירם באש כדרך עבודת המולך שנאמר ומזרעך לא תתן להעביר למולך׃
[רט] (לאו קיח) שלא לבא על הזכר ולא להביא הזכר עליו שנאמר ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא׃
[רי] (לאו קיט) שלא לבוא על שום בהמה וחיה ולא יביאם עליו שנאמר ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה׃
[ריא] (לאו קכ) שלא תביא האשה בהמה על עצמה שנאמר ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא׃

אונקלוס

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בָּתַר דְּמִיתוּ תְּרֵין בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֶשָּׁתָא נוּכְרֵיתָא קֳדָם יְיָ וּמִיתוּ׃

תו"א אחרי מות יומא נג סח מגילה ל נא סוטה מ שבועות יח׃

ויקרא טז אחרי

טז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ׃

בעל הטורים

(א) אחרי מות. כתיב לעיל ולאיש אשר ישכב עם טמאה וסמיך ליה אחרי מות רמז למה שאמרו המשמש עם הטהורה ופירסה נדה תחתיו לא יפרוש כאבר חי אלא ימתין עד שימות האבר ויפרוש. ועוד כתיב לעיל זאת תורת וסמיך ליה אחרי מות מלמד שמתו על שהורו הלכה בפני רבן. ועוד כתיב לעיל משכני אשר בתוכם וסמיך ליה אחרי מות רמז למה שנאמר בקרובי אקדש. וסמך פרשת יה"כ לפ' נדה גר

רשב"ם

(א) אחרי מות. הזהיר את אהרן שלא ימות כבניו על ביאת מקדש שלא כדת׃

רש"י

(א) וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'. מה תלמוד לומר היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב א בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני זה זרזו יותר מן הראשון

שפתי חכמים

א פי' טחב כל מקום שהוא מקרר ומלחלח ויסוד המקראות כן הוא דקשה לרש"י מה צריך לכתוב וידבר ה' אל משה לא היה לו לכתוב רק ויהי אחרי מות וגו' ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן או היה לו לכתוב וידבר ה' אל משה אחרי מות וגו' דבר אל אהרן וגו' למה צריך לכתוב ויאמר ה' אל משה וגו' ועל זה פי' רש"י מה ת"ל כו' והביא עליו משל דרבי אלעזר וכו'. כלומר כך הוא פי' הקרא דומיא דמשל זה וכו' א"כ השני זירזו יותר מהראשון ופירושו דקרא נמי כן הוא מה דכתיב וידבר ה' אל משה וגו' ר"ל שלא יאמר משה לאהרן רק שלא יבא אל הקודש מבית לפרוכת ולא יזכיר לו מיתה כדרך שמתו בניו ואחר כך כתיב אחרי מות וגו' ויאמר ה' אל משה וגו' כלומר חזר הקב"ה ואמר למשה שיאמר לאהרן דבור אחר להזהיר אותו פעם שנית שלא יבא למקדש ולהזכיר לו גמי מיתה כדכתיב אחרי מות שני בני אהרן וגו' ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וגו' ולא ימות כלומר אם

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) אחרי מות. וש"ה כתוב כתוספא. כתוב אלו שני בני אהרן שלא מתו אלא מפני שהורו הלכה בפני משה רבן כדאי' ביומא. כתוספא זה קרח ועדתו אלו נשרפו ואלו נשרפו אמר ר' אחא בר זעירא זהו שאמר איוב אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו לא היו בניו של אהרן דומין למטה שהרי המטה נכנס לפני ולפנים יבש לח שנא' ויוצא פרח. וגם טיפוס הרשע

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת נָאךְ דֶעם ווי דִיא צְווייא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זֶענִין גְשְׁטָארְבֶּן ווייל זַיי הָאבֶּן גִינֶעהָנְט פַאר גָאט

ליקוטי יוסף

(א) וַיְדַבֵּר ה' וגו' בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' וגו'. דֶר באר מים חיים פְרֶעגְט צְווייא קַשְׁיוֹת אוֹף דֶעם פָּסוּק, אֵיין קַשְׁיָא אִיז פַר וָואס שְׁטֵייט צְווייא מָאהְל דֶר וָוארְט מִיתָה. אַחֲרֵי מוֹת וגו' וַיָּמֻתוּ, דִי אַנְדֶרֶע קַשְׁיָא אִיז אִין דֶר תּוֹרָה שְׁטֵייט דִי צְווייא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זֶענֶען גִשְׁטָארְבֶּען וָוענִין דִי קְטוֹרֶת וָואס זֵיי הָאבִּין מַקְרִיב גִיוֶוען גִשְׁמִינִי י אז אוּנ דִי גמרא זָאגְט אוֹף זֵייא אַנְדֶרִי זִינְד ווייל זֵיי הָאבִּין גִטְרוּנְקֶן ווייְן, אוּנ ווייל זֵיי זֶענֶן גִיוֶוען אָפְּגֶעדֶעקְט דִיא קֶעפּ, אוּנ נָאךְ עֲבֵירוֹת, פַר וָוס אִיז נִיט גֶענוּג דִי עֲבֵידָה וָוס שְׁטֵייט אִין דִי תּוֹרָה. עֶנְפֶערְט דֶר באר מים חיים אַלִי זַאכֶען וָוס אַמֶענְטְשׁ הָט זַיי שְׁטֶענְדִיג אֲפִילוּ דִי בֶּעסְטֶע זַאכֶן, אִיז דִי לִיבְּשַׁאפְט נִיט אַזוֹ גְרוֹס, למשל אַפָּאטֶער וָוס הָט אַאֵיינְצִיגֶען זוּהְן, ווייל זַיי זֶענִין שְׁטֶענְדִיג צוּ זַאמֶען, אִיז דִיא לִיבְּשַׁאפְט פוּן זַייא בֵּיידֶע אֵיינֶער צוּם אַנְדֶרֶן אַלֶע טָאג גְלַייךְ זַייעֶר שִׂמְחָה אוּנ זַייעֶר פֶערְגֶעניגֶען אֵיינֶער פוּן אַנְדֶערִין פַארְגְרֶעסֶערְט זִיךְ נִיט, אָבֶּער ווען עֶס זָאל טְרֶעפִין דֶער זוּהְן אִיז אַוֶועק גֶעפָארֶן אִין אַווייטֶע לַאנְד אוּנ אִיז דָארְט גִיוֶוען אַפָּאר יָאהְר, אוּנ דֶר פָּאטֶער

ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־
אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת
אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי
הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת
כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת׃
ג בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר

אונקלוס

ב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מַלֵּל עִם אַהֲרֹן אָחוּךְ וְלָא יְהֵי עָלֵל בְּכָל עִדָּן לְקוּדְשָׁא מִגָּיו לְפָרֻכְתָּא לְקֳדָם כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא וְלָא יְמוּת אֲרֵי בַּעֲנָנָא אֲנָא מִתְגְּלֵי עַל בֵּית כַּפֻּרְתָּא׃ ג בְּדָא יְהֵי עָלֵל אַהֲרֹן לְקוּדְשָׁא

תו"א דבר אל אהרן מנחות כז: ולא ימות יומא נג: כי בענן יומא יט כג: בזאת יבא יומא ג ד נ: בפר יומא סט מנחות ט׳:

רשב"ם

(ב) כי בענן אראה על הכפרת. לפי פשוטו שהרי מתוך עמוד הענן אני נראה כל שעה על הכפורת כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים ואם יראה

בעל הטורים

מה נדה תשב ז' ימים קודם שתטהר אף ביה"כ מפרישין הכהן ז' ימים קודם שיכנס לפנים: (ב) ויאמר ה' אל משה. והלא כבר נא' וידבר אלא הדיבור הא' לו' לו מעש' פרה שגם היא צריכה פרישה ז' ימים קודם. אחרי מות שני ר"ת בני' פרה אדומה: (ג) בזאת. עולה ת"י רמז לבית ראשון

רש"י

לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן: (ב) ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא. שלא ימות כדרך שמתו בניו: ולא ימות. שאם בא ב הוא מת: כי בענן אראה. כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ג ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ד ביוה"כ: (ג) בזאת. גימטריא שלו ד' מאות ועשר ה רמז לבית ראשון: בזאת יבא אהרן וגו'. ואף זו לא בכל עת כי אם ביוה"כ ו כמו שמפורש בסוף הפרשה

שפתי חכמים

לא תבא אל המקדש לא תמות כדרך שמתו בניך אבל אם תבא אל המקדש כמו בניך תמות ג"כ כמו הם. והרא"ם גורס כרש"י גירסא אחרת ע"ש: ב הולרך לפרש זה דלפי' רש"י הם משל משני רופאים השני הזהירו יותר שלא תמות כדרך שמת וכו' ובקרא לא כתיב כי אם ולא ימות ולא כתיב שאם יבוא ימות אבל באל יבא ולא ימות משמע כדרך שלא באו בניו ולא מתו. לזה פי' שבמלת ולא ימות מרומז נמי שאם יבא ימות כי מכלל לאו אתה שומע הן: ג ולפ"ז כי טעם אלמעלה לסיבת מיתה למי שנכנס אל הקודש ומלת כי משמש בל' דהא ככל כי שבמקרא ויהיה פי' של בענן ענן ממש ומה שהוסיף לפרש תמיד אני נראה מפני שמלת אראה הוא ל' עתיד ומפרש מלת אראה אני נראה שהוא בינוני שאין סבת המיתה שיראה לעתיד: ד ולפי' רבותינו משמש כי דהכא בל' אלא כלו' אל יבא אל הקדש אלא בענן הקטרת ביה"כ כי עשן הקטורת דומה לענן ולאפוקי פי' עמוד הענן דלעיל שפירושו שהשכינה שורה בו ולא שיכוין רש"י כפי' זה שיבא עם ענן הקטורת מבחוץ שזה הוא דעת לדוקים אלא לאפוקי ממה שפי' תחלה שהוא הענן שהשכינה שורה בו. ומה שפירש"י ביה"כ כסמוך מפרש רש"י בעצמו דכולה פר' זו משתעי ביה"כ: ה דק"ל למה לריך למכתב בזאת אין לומר דקאי אקרבנות שמפורש אח"כ דאם כן הל"ל באלו יבא אהרן ל' רבים דהא שני קרבנות היו. ועוד זאת ל' נקבה והקרבנות המפורשי' אח"כ זכרים הן. או לא הל"ל לגמרי בזאת אלא הל"ל כי בענן אראה. על הכפרת ובפר בן בקר לחטאת יבא אהרן וגו' אלא לרמז כמה שנים יש לעמידת בית ראשון וא"ת ופי בבית ראשון לבד היו כהנים גדולים והא אף בבית שני היו כהנים גדולים. וי"ל דבך פירושו של קרא גימטרי' של בזאת שנים יהיו כהנים דומיא דאהרן שיהיו מושחין אותן בשמן המשחה אבל אחר בית ראשון לא נמלאו שהיו מושחין אותן בשמן המשחה דומיא דאהרן משום דבסוף עמידת הבית הראשון נגנז שמן המשחה מיאשיהו ואילך כדפי' רש"י לקמן: ו אע"פ שכבר פי' לעיל גבי בענן אראה שהוא

דעת זקנים מבעלי התוספות

נכנס בשלום ויצא בשלום ובני אהרן נכנסו בשלום ויצאו שרופים וש"ה בחוריו אכלה אש ובתולותיו לא הוללו למה בחורי בני אהרן אכלה אש לפי שבתולות לא הוללו שהרי כמה בתולות נאות יושבות עגונות וממתינות להם והם אמרו אחי אבינו מלך אבינו כהן גדול אחי אמנו נשיא אנחנו סגני כהונה אי זו אשה ההוגנת לנו ולכך לא נשאו ומתו בלא בנים ונ"ל דהיינו דמהדר קרא וימותו כלומר בלא זכרון: (ג) בזאת. רמז לבית ראשון שיתקיים ת"י שנים בגי' של בזא"ת:

ליקוטי יוסף

הָט שְׁטַארְק גֶעבֵּיינְגְט צוּ אִים, וָוען עֶר קוּמְט צוּ פָארִין תֶערְם דִּי שִׂמְחָה בַּיי זֵיי זֵייעֶר גְרוֹס, אוּנ עֶס דֶערְוֶועקְט זִיךְ בַּייא זֵיי אַנֵייעֶ לִיבְּשַׁאפְט אַשְׁטַארְקֶערֶע וִויא עֶס אִיז גִיוֶועזְן פְרִיעֶר, אוּנ וָוס גְרֶעסֶר עֶס אִיז גִיוֶועזְן פְרִיעֶר דָאס בֵּיינְגְשַׁאפְט, אִיז נָאכְדֶעם גְרֶעסֶר דִּי שִׂמְחָה, אָדֶער אֵייעֶר אִיז גִיפָארְן אִין וֶועג בַּיי נַאכְט אוּנ דִּי נַאכְט אִיז גִיוֶועזְן שְׁטַארְק פִינְסְטֶער אוּנ עֶר אִיז גִיפָארִין דוּרְךְ אַוַואלְד אוּנ הָט מוֹרָא גְהַאט פַאר חַיּוֹת פַאר גַזְלָנִים, אִין וֶוענ הָט עֶר גְטְרָאפִין אַקָאמְפַּאנְיֶע מֶענְטְשִׁין פוּן זַיין שְׁטָאט וָוס זֶענֶען גִיוֶועזְן בֶּעלָאדֶן מִיט גוּטֶע גִיוֶוער, אוּנ זֵייא הָאבֶּען זִיךְ גִישְׁטֶעלְט אָפְרוּהֶען, זַיין שִׂמְחָה וָואס עֶר הָאט גְהַאט מִיט דִּי מֶענְטְשִׁין אִיז נָאר נִיט צוּ בֶּעשְׁרַייבִּין, בַּיי זִיךְ אִין שְׁטָאט קֶען זַיין עֶר תָּאלְט זִיךְ גָאר נִיט גֶעפְרֵייט מִיט זֵיי, נָאר וַוייל זֵייא זֶענֶען גְקוּמֶן נָאךְ זַיינֶע אַגְרוֹסֶע שְׁרֶעק, דְרִיבֶּער אִיז זַיין שִׂמְחַת אִיצְט זֵייעֶר גְרוֹס, מִיר זֶעהְן אַפוֹגִיל וָוס אִיז גִיוֶועזְן אִין אַשְׁטֵיינ אַלַאנְגֶע צַייט פְּלוּצְלוּנְג הָאט זִיךְ גִיעֶפוּנְט דִּיא טִירוּל פוּן שְׁטֵיינ אוּנ זִיא פְלִיהְט אַרוּם מִיט אַגְרוֹסֶע שִׂמְחָה אוּנ פְלִיהְט גַאנְץ הוֹיךְ

פירוש לתורת אלהים

וַיָּמוּתוּ דְרוּם זֶענִין זֵיי גִשְׁטָארְבֶּן: (ב) וַיֹּאמֶר יְיָ אוּנ גָאט הָט גִזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דַּבֵּר רֵייד צוּ דַיין בְּרוּדֶער אַהֲרֹן וְאַל יָבֹוא אוּנ עֶר זָאל נִיט קוּמֶען אַלִי צַייט אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מִבֵּית לַפָּרוֹכֶת פוּן אִינְוֶוייְנִיג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפּוֹרֶת פַאר דֶעם כַּפּוֹרֶת אֲשֶׁר וָואס אוֹף דֶעם אָרוֹן וְלֹא יָמוּת כְּדֵי עֶר זָאל נִיט שְׁטַארְבֶּען כִּי וָוארוּם מִיט מַיין וָואלְקִין טוּא אִיךְ מִיךְ בַּוַוייזֶען אוֹיף דֶעם כַּפּוֹרֶת אוּנ וַוייל אִיךְ בַּוַוייז מִיךְ תָּמִיד דָארְטֶן מִיט מַיין שְׁכִינָה זָאל עֶר נִיט גִיוַוייְנְטְלִיךְ זַיין אָפְט אִין דֶעם אָרְט אַרַיין צוּ קוּמֶען: (ג) בְּזֹאת מִיט דֶעם וָואס וַוייטֶער וֶועט שְׁטֵיין יָבוֹא אַהֲרֹן זָאל אַהֲרֹן קוּמֶען אִין

מצות השם

(קפד) וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקּוֹדֶשׁ. דָאס אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה אַז דִיא כֹּהֲנִים טָארִין נִיט אַרַיין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אַרַיין אֲפִילוּ אַיין כֹּהֵן גָּדוֹל טָאר אוֹיךְ נִיט אַרַיין גֵיין נָאר אַגְם יוֹם כִּפּוּר הָאט דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל גֶעמֶענְט אַרַיין גֵיין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן ווען דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִשְׁטַאנֶען:

(קפה) בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וגו'. פוּן דֶעם פָּסוּק לֶערְנִין מִיר אַרוּם אַז דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל זָאל טוּעֶן דִי עֲבוֹדָה אוּם יוֹם כִּפּוּר אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה׃
ד כְּתֹנֶת־בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־
בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד
יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־
קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ
וּלְבֵשָׁם׃ ה וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת
וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה׃ ו וְהִקְרִיב אַהֲרֹן

אונקלוס

בְּתוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא
וּדְכַר לַעֲלָתָא׃ ד כִּתּוּנָא
דְבוּצָא קוּדְשָׁא יִלְבַּשׁ
וּמִכְנְסִין דְּבוּץ יְהוֹן עַל
בִּסְרֵהּ וּבְהֶמְיָנָא דְבוּצָא
יֵסַר וּבְמִצְנֶפְתָּא דְבוּצָא
יָחֵית בְּרֵישֵׁהּ לְבוּשֵׁי
קוּדְשָׁא אִנּוּן וְיַסְחֵי בְמַיָּא
יָת בִּסְרֵהּ וְיִלְבְּשִׁנּוּן׃
ה וּמִן כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל יִסַּב תְּרֵין צְפִירֵי
עִזִּין לְחַטָּאתָא וּדְכַר חַד
לַעֲלָתָא׃ ו וִיקָרֵב אַהֲרֹן

תו"א כתונת בד קדש ילבש יומא לב זבחים יח יט: ומכנסי בד יומא כה סנהדרין עט: בשרו יומא יב: בגדי קדש הם יומא יט זבחים פח: ומאת עדת בני ישראל יומא ג סב שבועות יד: ואיל אחד יומא ג ע:

בעל הטורים

שעמד ת"י שנה: (ד) ולבשם. אותיות כלו של שטעונין גניזה:

רשב"ם

הכהן ימות. לפיכך כשנכנס ביום הכפורים צוהו הקב"ה להקטיר קטורת בפנים תחילה להחשיך את הבית בענן הקטורת ואח"כ יביא דם הפר ודם השעיר: (ו) והקריב אהרן. בעזרה את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו יתוודה עליו מיד. ולפי הפשט יביאנו בעזרה כדי להקריב אותו לכפרה כמו שמפרש לפנינו ושחט את פר החטאת

רש"י

בחדש השביעי בעשור לחודש: (ד) כתנת בד וגו'. מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים ז שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם זהב לפי שאין קטיגור נעשה סניגור (ר"ה כו) אלא בד' ככהן הדיוט ח וכולן של בוץ: קדש ילבש. (ת"כ) שיהיו ט משל הקדש: יצנף. כתרגומו יחית ברישיה י יניח בראשו כמו (בראשית לט) ותנח בגדו ואחתתיה: ורחץ במים. אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו (יומא ל).

שפתי חכמים

ביוה"כ דלא תימא דקרא הא"ק בענן לבדו אל יבא אלא ביוה"כ אבל בהבאת פר לחטאת ואיל לעולה אפי' בשאר ימות השנה יבא לפיכך פי' כאן ואף זו לא בכל עת כו': ז דק"ל והלא כבר מפורש הלבשתו בפר' ואתה תלוה ל"פ מגיד כו': ח משמע נמי דהיה קשה לו מה דכתיב דווקא בגדים של הכהן גדול: ט דק"ל מה דכתיב קדש ילבש משמע קודש לבישה הן קדש וכי מה קדושה יש בכהן קודש לבישה ואין לומר דככר ביום כפורים שעבר היה לובשן וזה יום כפורים שני דהא מיד אחר לבישה טעונים גניזה ולא יעבוד בהן לעולם שהרי כתיב והניחם שם. ועל זה פירש שיהיו משל הקדש כלומר שיקנה אותן במעות של קודש לפי שמלינו שהפר בא משלו הייתי אומר שאף הבגדים יהיו משלו קמ"ל. והטעם שהפר בא משלו לפי שהפר בא לכפרה שנא' וכפר בעדו ובעד ביתו אבל בבגדים היה מתפלל בעד כל ישראל. מנאתי: י ויהי' בי"ת ובמצנפת כמו בי"ת ברוחו שמים שפרה שהיא ג"כ נוספת כאלו אמר ומצנפת בד יצנף ויתפרש הבי"ת במקום עם כלומר עם

פירוש לתורת אלהים

קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אָבֶּר אויך נִיט אַלִי צַייט נָאר יוֹם כִּפּוּר בְּפַר בֶּן בָּקָר מִיט אֵיין פַּר וָוס אִיז אֵיין יוּנְגִי רִינְד פַּר אַחַטָּאת וְאַיִל אוּנ אַווִידֶר פַר אַקָרְבָּן עוֹלָה׃ (ד) כְּתֹנֶת בַּד אַהֶעמְד פוּן לַייגֶען קוֹדֶשׁ וָואס אִיז הֵיילִג עֶס אִיז גְמַאכְט גְוָוארֶן פוּן הֶקְדֵשׁ יִלְבָּשׁ זָאל עֶר אָן קְלֵיידֶען וּמִכְנְסֵי בַד אוּנ מִכְנָסַיִם פוּן לַייגֶן יִהְיוּ זָאלֶן זַיין אוּף זַיין לַייבּ וּבְאַבְנֵט אוּנ מִיט אַגַארְטִיל פוּן לַייגֶן זָאל עֶר זִיךְ אַרוּם גַארְטְלֶן וּבְמִצְנֶפֶת בַּד אוּנ מִיט אַהִיטוּל פוּן לַייגֶן יִצְנֹף זָאל עֶר אָן טָאן אוּף זַיין קָאפּ בִּגְדֵי דִי קְלֵיידֶער זָאלֶן זַיין פוּן הֶקְדֵשׁ וְרָחַץ אוּנ עֶר זָאל וַואשֶׁן זַיין לַייבּ אִין וַואסֶר אוּנ דֶר נָאךְ זָאל עֶר דִי קְלֵיידֶר אָן קְלֵיידֶן׃ (ה) וּמֵאֵת אוּנ פוּן דִי יוּדֶן יִקַּח זָאל עֶר נֶעמֶן צְוַויי צִיגֶן פַּר אַחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד אוּנ אֵיין ווִידֶר זָאל עֶר נֶעמֶען פַר אַעוֹלָה׃ (ו) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אוּנ אַהֲרֹן זָאל מַקְרִיב זַיין

ליקוטי יוסף

מִיט אַגְרוֹסִין כֹּחַ, וָוס גֶעוֶוינְלִיךְ שְׁטֶענְדִיג פְּלִידְט זִיא גָאר נִיט אַזוֹ הוֹיךְ, דָס זֶעלְבִּיגֶע זֶעהֶן מִיר בַּיי אַגְרוֹסִין צַדִיק אַז אִים הָט נִיטְרָאפֶן עֶר הָאט גְטָאהֶן אַעֲבֵירָה, וֶוערְט זַיין תְּשׁוּבָה אוּנ זַיין פְּרוּמְקֵייט אוּנ זַיין לִיבְּשַׁאפְט צוּ הקב"ה פִיל גְרֶעסֶער ווִי עֶס אִיז גִיוֶועז פְרִיעֶר אֵיידֶר עֶר הָאט דִי עֲבֵירָה גִיטָאהֶן, אוּנ אַזוֹי אִיז גִיוֶועז בַּיי נָדָב וַאֲבִיהוּא דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן וֶוען זַיי הָאבֶּן מַקְרִיב גִיוֶועז דִי קְטוֹרֶת פַאר הקב"ה אִיז דָאס גִיוֶועזן מִיט אַזוֹ אַגְרוֹסֶע לִיבְּשַׁאפְט צוּ הקב"ה אַז דִי נְשָׁמוֹת זֵייעֶרֶע הָאבֶּן גְוָואלְט אַרוֹיס לוֹפִין פוּן זַיי גְלַייךְ צוּ הקב"ה, אוּנ ווִי הקב"ה הָט גְזֶעהֶן זֵייעֶר לִיבְּשַׁאפְט צוּ אִים הָט עֶר אַרָאפְּגֶעשִׁיקְט אַפַייעֶר פוּן זִיךְ אוּנ דֶר פַייעֶר הָט אַרוֹסְגֶעצוֹגֶן פוּן זַיי זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת צוּ הקב"ה, ווִי דִי נַאטוּר אִיז אַז עֶס קוּמֶען צוּזַאמֶן צְוַוייא פַייעֶרִין, דֶר גְרֶעסֶערֶער פַייעֶר צִיהְט צוּ זִיךְ דֶעם קְלֶענֶערִין פַייעֶר, דִי גְמָרָא הָט זִיךְ גְוואוּנְדֶערְט פוּן וַואנֶן הָט זִיךְ פְּלוּצְלוּנְג גֶענוּמֶן אִין נָדָב וַאֲבִיהוּא אַזוֹ אַגְרוֹסֶע לִיבְּשַׁאפְט, דְרִיבֶּר זָאגְט דִי גְמָרָא ווַייל זַיי הָאבֶּן גְהַאט אַעֲבֵירָה אוּנ הָאבֶּן אִיצְט גְטָאן תְּשׁוּבָה, דוּרְךְ דִי תְּשׁוּבָה הָט זִיךְ פַארְשְׁטַארְקְט דִי לִיבְּשַׁאפְט זֵייעֶרִי צוּ הקב"ה בִּיז זֵייעֶרִי נְשָׁמוֹת הָאבֶּן פַארְלָאזִין דִי וֶועלְט אוּנ זֶענֶען אַנְטְלָאפֶן צוּ הקב"ה, אוּנ ווַייל מִיר ווֵייסִין נִיט וָוס זֵייעֶרִי עֲבֵירָה אִיז גִיוֶועזְן, יֶעדֶר תַּנָא זָאגְט מִיט זַיין שֵׂכֶל וָואס דִי עֲבֵירָה זֵייעֶרִי אִיז גִיוֶועזְן, אוּנ ווִיא משֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גֶעזֶעהֶן דִיא לִיבְּשַׁאפְט פוּן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִיז אַזוֹ גְרוֹס גְוֶוען צוּ הקב"ה, אַז פוּן דִי גְרוֹסֶע לִיבְּשַׁאפְט זֶענֶען זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת אַרוֹסְגְפְלוֹגִין צוּ הקב"ה, דְרִיבֶּר הָט עֶר גְזָאגְט צוּ אַהֲרֹן אִיצְט זֶעה אִיךְ אַז נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא זֶענֶען גְרֶעסֶער פוּן אוּנְז בֵּיידֶע, דְרִיבֶּר זָאגְט דֶער פָּסוּק אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן, הקב"ה הָאט גִיזָאגְט צוּ משֶׁה נָוָוס וַוייטֶער שְׁטֵייט] נָאכְדֶעם ווִי דִיא צְוַויי זִיהְן פוּן אַהֲרֹן [נָדָב אוּנ אֲבִיהוּא] זֶענֶען גְשְׁטָארְבִּין, פַר וָוס זֶענִין זַיי גְשְׁטָארְבֶּן? בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה', ווַייל זַיי הָאבֶּען גְנֶענְט פַר הקב"ה, נִימוּתוּ, דְרִיבֶּער זֶענֶען זַייא גִישְׁטָארְבִּין, אוּנ ווַייל אַז מֶען אִיז גְעוואוּהְנְט מִיט אַזַאךְ אִיז דִי לִיבְּשַׁאפְט נִיט גְרוֹס, וָאלְסְטוּ זָאגְן

אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר
בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ׃ ז וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי
הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ח וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־
שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד

תו"א ולקח את שמונות יג חולין יא: ונתן אהרן יומא לז קידושין יד:

יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי
לֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל
אֱנָשׁ בֵּיתֵהּ׃ ז וְיִסַּב יָת
תְּרֵין צְפִירִין וִיקִים יָתְהוֹן
קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ ח וְיִתֵּן אַהֲרֹן עַל
תְּרֵין צְפִירִין עַדְבִין עַדְבָא

בעל הטורים

(ו) וכפר. בגימ' זה וידוי דברים שמתודה על פרו:

רש"י

וחמש פעמי' הי' מחליף ב מעבודת פנים לעבודת חוץ ומחוץ לפנים ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב ובכל חליפה טעון טבילה ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור: (ו) את פר החטאת אשר לו. האמור למעלה ולמדך כאן שמשלו הוא בא ל ולא משל צבור: וכפר בעדו ובעד ביתו. (יומא לו ת"כ) מתודה עליו עונותיו מ ועונות ביתו: (ח) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות. מעמיד א' לימין וא'

שפתי חכמים

מצנפת כד יסבב ראשו וכן תרגומו ומצנפתא בלא בי"ת ואשר הביאו לזה מפני שאין בל' הארמי צניפה אבל בלשון הקרא מצינו צנוף יצנוף ויתפרש הבי"ת בל' עם כמו ובאבנט כד יתגור אף כאן עם מצנפת כד יסבב ראשו והכרח להביא התרגום להודיענו שהצניפה הוא בראש ולא במקום אחר ואגב זה פירש נטלת יחית שהוא לשון ינית: כ וזהו סדר העבודות ביום כפורים בתחילה טבל ולבש בגדי זהב לתמיד של שחר שהוא עבודת חוץ ואח"כ פשט וטבל ולבש בגדי לבן לעשות עבודת פר ושעיר וקטורת של מחתה בפנים ואח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת איל שלו ואיל העם ומקצת המוספין בחוץ ואח"כ פשט בגדי זהב וטבל ולבש בגדי לבן ליכנס לפנים להוציא הכף והמחתה אח"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת חוץ להקריב שירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת הסמים ודו"ק ותמצא. וכדפירש רש"י לקמן על קרא זה ורחץ במים וגו' משמע שהיה צריך לטבול קודם לבישת בגדי לבן ולקמן ג"כ כתיב שצריך לטבול קודם לבישת בגדי זהב אמרינן דבכל פעם שמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומלבן לזהב שצריך טבילה ומה שפי' עוד שצריך עוד שני קידושי ידים ורגלים דמשום הכי הטיל הקרא ורחץ במים בין ופשט ולבש ליתן רחילה לפשיטה ורחילה ללבישה ואם אינו ענין לטבילה דכבר למדנוה תנהו ענין לקידוש: ל דק"ל למה לי אשר לו והא אין פר אחר נזכר בפרשה זו אלא של אהרן כדכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וגומר משמע להביא הקרבנות משלו וגם מדכתיב בסמוך ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים וגו' משמע דקרבנות הכתובים למעלה בשביל עצמו הביא: מ דכפרה ממש אי אפשר לו' דאין כפרה אלא לאחר זריקת דמים כדכתיב בסמוך וכפר עליו ולקח מדם וגו' ונתן

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) גורל אחד לה' ט' לעזאזל. כתב הרב אברהם בן עזרא ז"ל כשתגיע לשלשים ושלש תדענו וה"פ כשתגיע לגל עד שעלה בגי' ל"ג תמצא לו דומה שאותה תיבה מתחלקת לשנים כלומר גל עד בד בד והכא נמי תחלק האי תיבה לשנים לעז אזל וזהו שעיר המשתלח שהולך לעז לצוק ההר שהוא עז הולך מתרגמינן אזל:

ליקוטי יוסף

ב) אהרן ער זאל נים קומען צוא יעדער צייט אין קדשי הקדשים נאר איין מאהל אין יאהר, יום הכפורים, ווען דאמאלס זיין די אים שטארק די מורא אונ די ליבשאפט צו הקב"ה וועט ער קענען מכפר זיין אויף די יודין זייערע עבירות פון גאנצין יאהר: (ח) ונתן אהרן וגו' גורל אחד וגו'. דער ענין פון דיא צוויא שעירים איז געגין דעם גוף אונ די נשמה, ווען דר מענטש לעבט איז ער צוזאמען געשטעלט פון צוויי זאכן, פון אגוף מיט אנשמה, דר גוף קען נים זיין אן די נשמה, די נשמה קען נים זיין אויף די וועלט אן אגוף, אונ ווען דער מענטש לעבט קען די נשמה ציהען דעם גוף צו זיך, דר גוף זאל ווערן הייליג ווי די נשמה, ווי משה רבינו איז געוועז אונ וויא דיא אבות זענען געווען, אונ עס קען זיין פערקערט דר גוף זאל ציהען די נשמה צו זיך אונ ער זאל מטמא זיין די נשמה מיט זיינע עבירות וויא די גרעסטע רשעים האבן געטאן, אונ עס קען זיין דיא נשמה זאל אביסול הייליגען דעם גוף מיט מצות אונ דער גוף זאל אביסול מטמא זיין דיא נשמה מיט עבירות, דיא מענטשין זענען דאס מערסטע, נאכדעם ווען דער מענטש שטארבט, אז ער איז אצדיק אונ דיא נשמה זיינע איז אין גן עדן, שפייזט דיא נשמה פון איר פערגעניגן דעם גוף אונ דר גוף שלאפט מיט אגאנץ זיסן חלום וואס ציהט זיך עפליכע שעה, ביז עס וועט זיין תחיית המתים וועט די נשמה נאך אמאל זיך בהעפטין מיט דעם גוף, אונ פארקערט ווען ארשע שטארבט אונ דיא נשמה קומט אין גיהנם אונ האט יסורים שפייזט זיא מיט אירע יסורים דעם גוף וואס ליגט אין קבר אזו לאנג ביז דער גוף ווערט פאר־פוילט, אונ עס ווערט פון אים ערד, אונ ביי דעם מיטלען מענטש וואס דיא נשמה האט פריער יסורים פאר אירע עבירות, דאמאלס שפירט דר גוף אין קבר אויך די יסורים, אבר נאכדעם אז די נשמה הט שון אפגענומען איר שטראף אונ זיא קומט אין גן עדן נעמן שכר פר אירע מצות אונ זיא הט פארגעניגן אין גן עדן שפירט דר גוף אין קבר אויך דס פערגעניגן אונ די נשמה וועט זיך נאך אמאל בהעפטין מיט דעם גוף צוא דיא צייט פון תחיית המתים, אונ ווייל הקב"ה וויל יעדער מענטש זאל זיין אצדיק, דריבר הט הקב"ה געגעבין אין יעדר יאהר איין טאג דס איז יום כפור, אין דעם טאג זאל יעדער יוד אויסקלאזין אלי זאכן וואס געהער צום גוף אונ ער זאל נאר אין זינען האבין וועגין דיא נשמה, אונ זאל טאן תשובה פר הקב"ה, אונ צו ווייזין דעם מענטש אז דר עיקר איז די נשמה, אז ער וועט זיין אצדיק קען ער זוכה זיין צו קומען ביז צו הקב"ה מיט דעם גרעסטין כבוד אונ פערגעניגן אונ ער וועט קענן מיט נעמן דעם גוף אויך צו דעם פערגעניגן, אונ אז ער וועט זיין ארשע וועט דער גוף גיין אין

פירוש לתורת אלהים

דעם פר חטאת אשר לו וואס געהער צו אים דאס איז דער פר וואס איז געשטאנען אין פסוק ג'. אונ דרום שטייט אשר לו צו ווייזן אז אהרן זאל ברענגען דעם חטאת פון זיין געלט ניט פון צבור וכפר אונ ער זאל פאר געבען פאר זיך אונ פאר זיין הויז געזונד. רש"י שרייבט ער האט אויף אים מתודה געווען זיינע זינד אונ די זינד פון זיין הויז געזונד: (ז) ולקח אונ ער זאל נעמען דיא צוויא ציגעלעך והעמיד אונ ער זאל זיי שטעלן פר גאט פתח אין דר טיר פון דעם אוהל מועד: (ח) ונתן אהרן אונ אהרן זאל געבען על אויף דיא צוויא ציגעלעך גורלות

אונקלוס

חַד לִשְׁמָא דַיְיָ וַעֲדְבָא
חַד לַעֲזָאזֵל: ט וִיקָרֵב
אַהֲרֹן יָת צְפִירָא דִּי סְלִיק
עֲלוֹהִי עַדְבָא לִשְׁמָא דַיְיָ
וְיַעְבְּדִנֵּהּ חַטָּאתָא:
י וּצְפִירָא דִּי סְלִיק עֲלוֹהִי
עַדְבָא לַעֲזָאזֵל יִתָּקַם כַּד
חַי קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי
לְשַׁלַּח יָתֵהּ לַעֲזָאזֵל

לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל:
ט וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר
עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשָׂהוּ
חַטָּאת: י וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו
הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה
לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל

תו"א לעזאזל יומא סז: את השעיר יומא מ: ועשהו חטאת יומא מ מא קידושין ... חולין כד כריתות כח: והשעיר אשר יומא לט: יעמד חי יומא מ סד סה עא: לכפר עליו יומא מ עה: לעזאזל המדברה יומא סז:

בעל הטורים

(ח) וגורל. ב' הכא ואידך וגורל לבוזזינו דהיינו המן שנ' בו ויבז בעיניו והפיל גורלות על ישראל ואמר הקב"ה אינכו שוה לך ככר הפלתי גורלות ונפל חבלי בישראל מכל ע' אומות וז"ש גורל א' לה' וגורל א' לעזאזל שמכפר עונותם של ישראל דכתיב ונשא עונותם עונות תם הוא מכפר: ג"פ כתיב עזאזל (נ"ל דלא חשיב דמשלח) כנגד נושא עון ופשע

רשב"ם

אשר לו: (י) לשלח אותו לעזאזל המדברה. לפי פשוטו לשלח אותו חי אל ההרים אשר במדבר כמו שמצינו בצפורי מצורע ושלח את הצפור החיה על פני השדה לטהרו מטומאתו. אף כאן לטהר את ישראל מעונותם משלחו אל המדבר והוא מקום מרעה הבהמות כדכתיב וינהג את הצאן אחר המדבר. ובתלמוד מדבריות ביתיות. במס' ביצה: לעזאזל. למ"ד יתירה כלמ"ד בית ארבאל שהוא מל' וארב לו. וכן מ"ם של ריקם וחנם יתירה לתיקון מלה כמו נ' של שגשון ועצבון ועשרון:

רש"י

לשמאל ג ונותן ב' ידיו בקלפי ונוטל גורל בימין וחברו בשמאל ונותן עליה' את שכתוב בו לשם הוא לשם ואת שכתוב בו לעזאזל משתלח לעזאזל: עזאזל. (יומא סז ת"כ) הוא הר עז וקשה צוק גבוה ס שנא' ארץ גזרה חתוכה: (ט) ועשהו חטאת. (ת"כ) כשמניח הגורל עליו קורא לו שם ע ואומר לה' חטאת: (י) יעמד חי. כמו יועמד חי על ידי אחרים ותרגומו יתקם כד חי. (ת"כ) מה ת"ל פ לפי שנא' לשלח אותו לעזאזל ואיני יודע שילוחו אם למיתה אם לחיים לכך נאמר יעמד חי עמידתו חי עד שישתלח מכאן ששליחותו למיתה: לכפר

שפתי חכמים

על קרנות המזבח וזה עדיין חי הוא שהרי אח"כ כתיב ושחט את פר החטאת לכך ילפינן מלכפר עליו שפירושו וידוי. מלאתי: נ מדכתיב ונתן על שני השעירים וגו' דמשמע בנתינה אחת נתן על שניהם גורלות וזה אי אפשר אם לא אחד ביד ימין ואחד ביד שמאל: ס דבל' עזאזל נשמעים תרווייהו שהיא מלה מורכבת עז אל ואל לשון חוזק הוא כמו ואת אילי הארץ לקח ומפרש עוד רש"י מנלן דהר הי' שם משום שנא' ארץ גזירה וגזירה ל' חתוכה שאם אתה מחתך חריץ בארץ ממילא נעשית הר שהרי העומד באותו חריץ הרי הוא כמו שעומד בעמק ההר: ע כלו' ועשהו חטאת היינו קורא עליו שם חטאת. וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא הקריבו לשם חטאת כדין חטאת. וי"ל דלקמן בפ' כתיב ושחט את שעיר החטאת וגו' משמע דעדיין לא הקריבו: פ פירוש לפי שנאמר

פירוש לתורת אלהים

איין גורל צו גאט וגורל אונ איין גורל צו עזאזל. רש"י שרייבט ער הט גישטעלט איין ציקל לעבין זיין רעכטי האנד אונ דאס אנדרי ציקלי לעבין זיין לינקי האנט אונ הט אריין גלייגט אין איין קלפי צוויי קוויטלך אוף איין קוויטל איז גוועזן גשריבן ליי אונ אוף דעם אנדערן קוויטל איז גוועזן גשריבן לעזאזל אונ דר כהן גדול הט אריין גלייגט זיני ביידי הענד אין דר קלפי אונ האט גינומן איין קוויטל אין דער רעכטר האנד אונ דם אנדרע קוויטל אין דר לינקע האנד אונ האט גילייגט אויף איטליכן צוקעלי איין קוויטל אונ אוף דעם צוקלי וום איז אן גיקומן דאס קוויטל וום דרוף איז אן גשריבן ליי דאס איז גיוועז אקרבן צו גאט אונ אויף דעם צוקלי וואס איז אן גקומן דם קוויטל לעזאזל דם הט מען גשיקט צום עזאזל אזו ווי נוייטר אין אנדרן פסוק וועט שטיין: (ט) והקריב אונ אהרן זאל גנעהמן דעם שעיר אשר וום איז אוף גגאנגן אוף אים דר גורל וואס איז גשריבן ליי ועשהו אונ ער זאל אים מאכען פאר אחטאת. רש"י שרייבט ער האט אן גירופען צו אים אנאמען אונ ער הט אוף אים גיזאגט ליי חטאת: (י) והשעיר אונ דר שעיר אשר וום אוף אים איז אוף גגאנגן דר גורל וואס איז גשריבן לעזאזל יעמד חי זאל גשטעלט ווערן לעבדיגערהייט פר גאט לכפר עליו צו

ליקוטי יוסף

קבר אג: ייני ביינר וועלין צו בראכין ווערין אין קבר מיט די יסורים וס ער וועט שפירן פון די נשמה ווען זיא וועט גמשפט ווערן אין גיהנם, דריבער הם הקב"ה גיבאטין מען זאל נעמען יום כפור צוויי שעירים איין שעיר געגין גוף אונ איין שעיר געגין די נשמה, מען זאל דיביידע שעירים שטעלין אין די עזרת, ו צו ווייזין אז דר גוף מיט די נשמה גיהערין צו הקב"ה ווי מיר זאגין הנשמה לך והגוף שלך, די נשמה איז דיינע דר גוף איז דיינער, אונ ווייל דיא נשמה אונ דר גוף גיהערין צו הקב"ה, דריבער האט הקב"ה גיבאטין מען זאל ווארפין גורל, וועלכר שעיר זאל זיין געגין גוף אונ וועלכער שעיר זאל זיין געגין דיא נשמה, אונ דער שעיר ווס אוף אים פאלט דר גורל לה' וואס ער איז געגין די נשמה, קומט ער אריין אין קדשי קדשים מיט גרוס כבוד, צו ווייזין אז די נשמה וועט זוכה זיין וועט זיא אוף קומען פר הקב"ה מיט גרוס כבוד, אונ דער שעיר וואס אוף אים איז גפאלין דר גורל לעזאזל שטייט אגאנצין טאג אין דר עזרה, נעבין דעם שעיר ווס איז לה', צו ווייזין די גאנצי צייט ווס דר מענטש לעבט איז דר גוף מיט דר נשמה צוזאמען, אונ פארין נאכט פירט מען אוועק דעם שעיר ווס געגין גוף אויסער דיא מחנה אונ מען ווארפט אים אראפ פון אבארג אונ ער ווערט צוברא‍כן גלידער ווייז, צו ווייזין אז פארין נאכט ווען ער וועט זיין אלט אונ וועט שטארבין וועט ער אראפ פון זיין גרוסקייט אונ מען וועט אים אריינווארפין אין קבר אונ דר מלאך דומה קומט אונ צוברעכט אים דעם גוף, אז דער מענטש וועט דאס אלץ זעהן וועט ער חרטה האבען אויף זיינע עבירות אונ וועט טאהן תשובה וועט ער זוכה זיין צוא עולם הזה אונ עולם הבא.

הַמִּדְבָּֽרָה׃ יא וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־
פַּר הַֽחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּֽעֲדוֹ
וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַֽחַטָּאת
אֲשֶׁר־לֽוֹ׃ יב וְלָקַח מְלֹֽא־הַמַּחְתָּה
גַּֽחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה
וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה
וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹֽכֶת׃ יג וְנָתַן אֶֽת־
הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה
וְכִסָּה ׀ עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת
אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת וְלֹא יָמֽוּת׃
יד וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ

אונקלוס

לְמַדְבְּרָא׃ יא וִיקָרֵב אַהֲרֹן
יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי
לֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל
אֱנַשׁ בֵּיתֵהּ וְיִכּוֹס יָת
תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵהּ׃
יב וְיִסַּב מְלֵי מַחְתִּיתָא
גּוּמְרִין דְּאֶשָּׁא מֵעִלָּוֵי
מַדְבְּחָא מִן קֳדָם יְיָ וּמְלֵי
חָפְנוֹהִי קְטוֹרֶת בּוּסְמִין
דַּקִּיקִין וְיָעֵל מִגָּיו
לְפָרָכְתָּא׃ יג וְיִתֵּן יָת
קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא עַל
אֶשָּׁתָא קֳדָם יְיָ וְיַחֲפֵי
עֲנָנָא קְטָרְתָּא יָת כַּפֻּרְתָּא
דִּי עַל סַהֲדוּתָא וְלָא
יְמוּת׃ יד וְיִסַּב מִדְּמָא

תו"א אשר לו שם יא שבועות יד: ושחט את פר מנחות יט: אשר לו שבועות יד: ולקח מלא המחתה יומא מח מט זבחים נח: גחלי אש פסחים עה: ומלא חפניו יומא מו מז זבחים קט: והביא מבית יומא מז מט מנחות יא: ונתן את הקטרת יומא נג: וכסה ענן שם נג:

בעל הטורים

והעלה שבזכות ג' אבות: (יב) ומלא חפניו. ב' דין ואידך ומלא החבל להחיות גבי יואב שבזכות עבודת יום הכפורים היו נולחים במלחמה: סמים דקה. בגימטריא דקה מדקה: דקה. ב' דין ואידך ואחר האש קול דממה דקה זהו כי בענן אראה על

רש"י

עליו. שיתודה עליו צ כדכתיב והתודה עליו וגו': (יא) וכפר בעדו וגו'. (ת"כ) וידוי שני עליו ועל אחיו הכהנים ק שהם כלם קרוים ביתו שנ' (תהלים קלה) בית אהרן ברכו את ה' וגו' מכאן שהכהני' מתכפרים בו (ת"כ) וכל כפרתן אינה אלא על טומא' ר מקדש וקדשיו כמו שנא' וכפר על הקדש מטומאות וגו': (יב) מעל המזבח. ש החיצון (יומא מה): מלפני ה'. מלד שלפני הפתח והוא לד מערבי: דקה. (יומא מו) מה ת"ל דקה והלא כל הקטורת דקה היא שנאמר (שמות ל) ושחקת ממנה הדק אלא שתהא דקה מן הדקה שמערב יום הכפורים היה מחזירה למכתשת: (יג) על האש. שבתוך ת המחתה: ולא ימות. הא אם לא עשאה כתקנה א חייב מיתה: (יד) והזה באצבעו. הזאה אחת ב במשמע:

שפתי חכמים

יעמד ואין עמידה אלא מחיים אם כן מה ת"ל חי כו': צ אבל לא כפרת דמים שהרי השעיר הזה לא הי' נקרב ואין בו קבלת דמים שהרי נשתלח לעזאזל: ק וגם זה אינו כפרת דמים שהרי עדיין לא נשחט פרו. וא"ת למה לא כפר אהרן על אחיו הכהנים בוידוי ראשון שהתודה בעדו ובעד ביתו. וי"ל משום דכתיב התקוששו וקושו ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים לכך התודה אהרן מתחלה בעדו ובעד ביתו לבדו ואח"כ בוידוי שני התוד' נמי בעד אחיו ומלת ביתו נאמר' גם על אחיו שנא' בית אהרן וגו': ר מזה רוצה גם כן להוכיח דמה שכתוב ובעד ביתו דקאי אכל אחיו הכהנים שהרי כל כפרתן אינו אלא על טומאת מקדש וקדשיו. אם כן כל הכהנים צריכין כפרה על זה: ש מדכתי' מעל המזבח מלפני ה' ופרש"י מלד שהוא לפני הפתח זה נקרא לפני ה' וא"כ ע"כ מזבח החיצון הוא דאי הפנימי נהי מלפני ה' דמשמע מהלד שלפני ה' והא כולו מזבח הפנימי לפני ה' אלא מזבח החיצון הוא ולד מערבי היה נגד מזרח המקדש ששם הוא פתח המקדש שנקרא פנים: ת לאפוקי שלא תפרש שאש אחרת היתה לפני ה' ושם נתן הקטורת מ"ה פי' על האש שבתוך המחתה נתן הקטורת לפני ה' כלומר ולא מבחוץ כדכתיב לדוקים: א כלומר שלא נתן בה כל הסימנים במשקלם אע"פ שלא עשה כלדוקים אלא לאחר שנכנס נתן הקטורת על האש שם במחתה אפ"ה אם חסר [illegible]מנים הן סמנים או המשקל שלא יהא כתיקונו חייב מיתה מ"ה נקט רש"י הא אם לא עשאה וכו' דהא פשיטא מכלל להו [illegible] הן. וק"ל: ב אינו ר"ל שמלת והזה אחת במשמע דוהזה אינו משמע אם אחת אם יותר אלא רוצה לומר והזה באצבעו משמע הזאה אחת מכח ג"ש דנאמרו דמים למטה בשעיר ונאמרו דמים למטה בפר מה למטה כפר שבע אף שעיר למטה שבע וכשם שלמעלה בשעיר אחת מדכתיב והזה אותו ודרז"ל אותו מיעוטא הוא פעם אחת יזה ולא יותר למדנו שדם השעיר דלמעלה על הכפורת אינו אלא אחת

פירוש לתורת אלהים

פר געבן אויף אים ער זאל אויף אים מתודה זיין די זינד לשלח אותו צו אוועק שיקין אים צו עזאזל המדברה אין דער מדבר: (יא) והקריב אונ אהרן זאל גינעהמען דעם פר החטאת וואס איז צו אים וכפר בעדו אונ ער זאל פר געבן פר אים אונ פר זיין הויז גזונד ער זאל אויף אים מתודה זיין זייני זינד אונ די זינד פון זיין הויז גזונד ושחט אונ ער זאל קולין דעם פר החטאת וואס איז פר אים: (יב) ולקח אונ ער זאל נעמען א פייער פאן פול מיט פייערדיגי קולין פון דעם מזבח וואס פר גאט ומלא אונ פול זיינע הענט זאל ער נעמען קטורת פון געווערץ דקה דין והביא אונ ער זאל דאס ברענגען אינווייניג פון דעם פרוכת אין קדשי קדשים: (יג) ונתן אונ ער זאל געבן די קטורת אויף דעם פייער וואס איז אין דר פייער פאן לפני יי פאר גאט וכסה אונ דר רוך פון די קטורת זאל בדעקין את הכפורת דאס כפורת אשר וואס ליגט אויף דעם ארון וויא די לוחות ליגן אויב ער וועט אזו טאהן ולא ימות וועט ער ניט שטארבן: (יד) ולקח אונ ער זאל נעמען פון דעם בלוט

עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי
הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם
בְּאֶצְבָּעוֹ׃ טו וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת־
דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־
דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה
אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת׃
טז וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם
וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם

דְתוֹרָא וְיַדֵּי בְּאֶצְבְּעֵהּ עַל
אַפֵּי כַפּוּרְתָּא קִדּוּמָא
וְלָקֳדָם כַּפֻּרְתָּא יַדֵּי שְׁבַע
זִמְנִין מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵהּ׃
טו וְיִכּוֹס יָת צְפִירָא
דְחַטָּאתָא דִּי לְעַמָּא וְיָעֵל
יָת דְּמֵהּ לְמִגָּיו לְפָרֻכְתָּא
וְיַעְבֵּד לִדְמֵהּ כְּמָא דִי
עֲבַד לִדְמָא דְתוֹרָא וְיַדֵּי
יָתֵהּ עַל כַּפֻּרְתָּא וְלָקֳדָם
כַּפֻּרְתָּא׃ טז וִיכַפַּר עַל
קוּדְשָׁא מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִמְּרָדֵיהוֹן לְכָל
חַטָּאֵיהוֹן וְכֵן יַעְבֵּד

תו"א על פני הכפרת שם נה סנהד' ה מנחות כז : ולפני הכפרת יזה יומא נה : אשר לעם שבועות יג יד : ועשה את דמו יומא נה : והזה אותו שם : וכפר על הקודש מכות ז ח יב : ומפשעיהם לכל מכות ז ח כריתות כה :

בעל הטורים

הכפורת פירוש כי בענן הקטורת שנאמר בה דקה יהיה קול דממה דקה ויראה כבוד ה': (יד) יזה . ב' דין ואידך כן יזה גוים רבים בפרשת הנה ישכיל עבדי שמדבר בענין משיח שעתיד הקב"ה להחזיר ב' המשפחות שכשיבא מלך המשיח תחזור ג"כ משפחת כהונה (ובית דוד) לעבודתם : ולפני הכפורת יזה ז"פ. למה מזה אחת למעלה וז' למטה כי די לתחתונים שיהיו א' מז' בעליונים וכן אמר דוד ז' הללו את ה' מן השמים וא' הללו את ה' מן הארץ וכן משה לא הזכיר השם בהאזינו אלא לאחר כ"א תיבות אמר די שאהיה א' מז' מהמלאכים שמזכירים השם אחר ג' תיבות. ע"ז הזאות על הכפורת כנגד ע"ז בריתות שנכרתו בסיני. ע"ז על הפרוכת כנגד ע"ז שבאוהל מועד. ע"ז על מזבח הזהב עם שיורי הדם שעל המזבח החיצון כנגד ע"ז שבערכות מואב והיינו דכתיב דם הברית. וה' טבילות כנגד ה' עבודות שמשנה מחוץ לפנים ומפנים לחוץ וכנגד ה' תפלות והן כנגד ה"פ מלך הכבוד שבמזמור לה' הארץ ומלואה ובאות לכפר על הנפש שיש לה ה' שמות. וי' קידושין כנגד י"פ שמזכיר השם בו ביום. ובפרשה י"פ השם עד תטהרו . וכ"ד כפרות כתובין בענין יה"כ בואתה תלוה ובהר סיני וכאן ובאמור אל הכהנים ובפנחס לכפר על כ"ד עבירות שביחזקאל בפרשת הודע את ירושלים וכ"ד עריות הכתובים בזה הסדר : (טז) השכן אתם בתוך. בגימ' אע"פ שהם היו טמאים השכינה ביניהם :

רש"י

ולפני הכפרת יזה שבע. הרי אחת למעלה ושבע למטה : (טו) אשר לעם. מה שהפר מכפר על הכהנים מכפר השעיר על ישראל ג והוא השעיר שעלה עליו הגורל לשם : כאשר עשה לדם הפר. אחת למעלה ד ושבע למטה: (טז) מטמאת בני ישראל . (ת"כ) על הנכנסין למקדש בטומאה ה ולא נודע להם בסוף ו שנאמר לכל חטאתם וחטאת הוא ז שוגג : ומפשעיהם. אף הנכנסין ח מזיד בטומא' : וכן יעשה לאהל מועד. (יומא נז) כשם שהזה משניהם בפנים אחת למעלה ושבע למטה כך מזה על הפרוכת מבחוץ משניהם אחת למעלה ושבע למטה: השכן אתם בתוך טומאותם. אע"פ

שפתי חכמים

אף הזאת פר למעלה אחת דדמים דמים לג"ש. הרא"ם : ג כלו' דהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש כדפירש"י לעיל בסמוך כך שעיר לבד מכפר על טומאת מקדש. וה"פ דק"ל מה צריך לכתוב אשר לעם הא אין שעיר חטאת אחר אלא שעיר חטאת אשר לעם אלא לומר לך מה מכפר הפר על הכהנים מה שמכפר השעיר על העם ושעיר אשר לעם ודאי מכפר על טומאת מקדש כדכתיב גביה וכפר על הקדש מטומאות וגו'. וכך ודאי מכפר פר דכהן על טומאת מקדש : ד פי' מה שצריך רש"י לפרש זה כדי שלא נילף דמים עליוני' מתחתונים ותחתוני' מעליוני' ונימא למעלה ולמטה או אחד או ז'. דה"א דנילף גופא מגופא קמ"ל כאשר עשה להקיש שעיר לפר לכל עשיותיו : ה פי' על הנכנסים בשגגת טומאת מקדש וקדשיו ולא על טומאת ע"א וגילוי עריות או שפיכת דמים הנקראים טומאה מדכתיב וכפר על הקדש ש"מ בטומאת מקדש וקדשיו קמיירי . עיין בגמ' פ"ק דשבועות ושם מבואר היטב : ו דאי נודע בסוף למה לוה הקרא להקריב שעיר עזים והא לעיל בפ' ויקרא כתיב ואם כל עדת וגו' ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן בקר אלא ע"כ הכא מיירי בשוגג גמור מ"ה הקריבו שעיר עזים לא פר וקרבן זה מביא לתלות עליו להגן עליו מן היסורי' עד שיודע לו ויבוא לכלל חטא' עול' ויורד המפורש בפ' ויקרא : ז וכה"א נפש כי תחטא בשגגה ומפשעיהם הם המורדים ר"ל המזידים וכה"א מלך מואב פשע בי ומיירי נמי שאין ידוע להם בסוף : ח וא"ת יאמר לשוגג צריך כפרה כש"כ מזיד. וי"ל דה"א מזיד

פירוש לתורת אלהים

פון דעם פר וְהִזָּה אונ ער זאל שְׁפְּרֶענְגֶן איין מאל מיט זיין פִינְגֶר פַר דעם כַּפּוֹרֶת קֵדְמָה אין מִזְרָח זייט וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת אונ פַר דעם כַּפּוֹרֶת אַבִּיסֶל ווייטֶר זאל ער אויך שְׁפְּרֶענְגִין מיט זיין פִינְגֶר זִיבֶּען מאל פון דעם בְּלוּט (עיין במשניות במסכת יומא) : (טו) וְשָׁחַט אונ ער זאל קוילין דעם שְׂעִיר הַחַטָּאת ווס איז צום פָאלְק וואס אויף אים איז גְפַאלֶן דר גוֹרָל לַיְיָ אונ זאל בְּרֶענְגֶן דם בְּלוּט פון דעם שָׂעִיר אִינְוֶוייניג פון דעם פָּרוֹכֶת וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ אונ ער זאל טאן מיט דעם בְּלוּט כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַזוֹ ווי ער הט גְטָאן צו דעם פַּר הַחַטָּאת וְהִזָּה אונ זאל שְׁפְּרֶענְגֶן פון דעם בְּלוּט נֶעבֶּן דעם כַּפּוֹרֶת איין מאל וְלִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת אונ פַר דעם כַּפּוֹרֶת אַבִּיסֶל ווייטֶר זאל ער שְׁפְּרֶענְגֶן זִיבֶּן מאל : (טז) וְכִפֶּר אונ ער זאל פַר גֶעבֶּן אויף דעם הֵיילִיקֵייט מִטּוּמְאוֹת פון די אוּם ביינִיקֵייט פון די קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל ער זאל מְכַפֵּר זיין אויף די יִשְׂרָאֵל ווס זֶענֶען אַריין גְגאנְגֶען אין ביהמ"ק בְּשׁוֹגֵג בְּשָׁעַת זיי זֶענֶען גְוֶוען טָמֵא וּמִפִּשְׁעֵיהֶם אונ פון זייעֶרֶע זִינְד ווען איינֶער איז טָמֵא גִיוֶוען אונ איז

בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: יז וְכָל־אָדָם לֹא־
יִהְיֶה | בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר
בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד
בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל:
שני יח וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־
יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר
וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יט וְהִזָּה עָלָיו מִן־
הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ
וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כ וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־

לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דְּשָׁרֵי
עִמְּהוֹן בְּגוֹ סוֹאֲבַתְהוֹן:
יז וְכָל אֱנָשׁ לָא יְהֵי בְּמַשְׁכַּן
זִמְנָא בְּמֵעֲלֵהּ לְכַפָּרָא
בְקוּדְשָׁא עַד מִפְּקֵהּ
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנָשׁ
בֵּיתֵהּ וְעַל כָּל קְהָלָא
דְיִשְׂרָאֵל: יח וְיִפּוֹק
לְמַדְבְּחָא דִּי קֳדָם יְיָ
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְיִסַּב מִדְּמָא
דְתוֹרָא וּמִדְּמָא דִצְפִירָא
וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא
סְחוֹר סְחוֹר: יט וְיַדֵּי
עֲלוֹהִי מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵהּ
שְׁבַע זִמְנִין וִידַכֵּנֵהּ
וִיקַדְּשִׁנֵּהּ מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: כ וִישֵׁיצֵי מִלְּכַפָּרָא
עַל קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן

תו"א ולקח מדם הפר ומדם השעיר יומא נז נח זבחים מא מנחות כב תלין לא תמורה ה: וטהרו וקדשו יומא נט: וכלה מכפר את הקדש יומא נז ס סא זבחים מ נב:

רש"י

שהם טמאים שכינה ביניהם: (יח) **אל המזבח אשר לפני ה'**. זה מזבח הזהב שהוא לפני ה' בהיכל ומה ת"ל ויצא ט לפי שהזה ההזאות על הפרוכת ועמד מן המזבח ולפנים והזה ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת מן המזבח ולחוץ ויתחיל מקרן מזרחית צפונית (יומא נח): **וכפר עליו**. ומה היא כפרתו ולקח מדם י הפר ומדם השעיר מעורבין כ זה לתוך זה: (יט) **והזה עליו מן הדם**. אחר שנתן מתנות באצבעו על קרנותיו מזה ז' הזאות ל על גגו (ת"כ): **וטהרו**. ממה

שפתי חכמים

שהוא חמור אין לו כפרה לעולם לכך נא' ומפשעיה'. ומדאיצטריך מזיד א"כ ליפתוק משוגג. וי"ל דה"א מזיד החמור צריך כפר' אבל שוגג הקל אין צריך כפרה: ט ר"ל דהא אהרן קודם לזה היה גבי פרוכת שפה הזה ההזאות וכתיב ויצא משמע שיצא מהפרוכת לחוץ ומפרש רש"י דעל זה נמי שייך לו' ויצא דהוא הי' אצל הפרוכת והפרוכת ממזבח ולפנים הוא ממילא כשיחזור למזבח שייך לומר ויצא. ומה שפירש"י ויתחיל מקרן מזרחית צפונית ר"ל כשרצה להזות הי' הופך פניו לצד המזבח נמצא צד ימינו הוא לצד צפון והולך מצד צפונו של מזבח כדאמרינן כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין הלכך כשחזר לחוץ על צד צפונית הוא הולך על פני המזבח שהוא מזרח ומשם הי' מתחיל מיד בקרן מזרחית צפונית לפי שאין מעבירין על המצות: י דא"ל שהוא וידוי דהא לעיל מיניה כתיב וכפר בעדו שהוא וידוי והוא כפרת דברים כמו שמפורש לעיל א"כ כפרתו הוא ולקח מדם וכו' כאלו אמר וכפר ומה היא כפרתו ולקח מדם הפר: כ מדכתיב בסוף פרשת תצוה וכפר על קרנותיו אחת בשנה משמע דלא נתן על קרנות המזבח הפנימי אלא פעם אחת בשנה וא"כ אי לא היו מעורבין זה בזה אלא נתן כל אחד בפני עצמו דם הפר ודם השעיר הי' נתינת הדם על קרנות המזבח הפנימי שני פעמים בשנה אע"כ צ"ל במתנה אחת נותנן והא כיצד הא שתי דמים הם דם הפר ודם שעיר אלא מעורבים זה בזה: ל מדכתיב עליו משמע על גגו הוא נותן:

פירוש לתורת אלהים

בְּמֵזִיד אַרֵיין גְּנַאנְגֶן אִין בְּהמ"ק דְרוּף וֶועט אַלְץ דֶר שָׂעִיר מְכַפֵּר זַיין לְכָל חַטֹּאתָם צוּ אַלֵי זְייֶערִי זִינְד וְכֵן יַעֲשֶׂה אוּנ אַזוֹ זָאל דֶער כֹּהֵן טָאן צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד. אַזוֹ וִויא עֶר הָאט גִישְׁפְּרֶענְגְט פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן בֵּיידֶע אִינְוֶוייְנִיג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת אֵיין מָאל גֶעבִּין דֶעם כַּפּוֹרֶת אוּנ זִיבֶּן מָאל אוּנְטֶן פַר דֶעם כַּפּוֹרֶת אַזוֹי זָאל עֶר אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת פוּן אוֹסֶען וַוייְנִיג אוֹיךְ שְׁפְּרֶענְגִין אֵיין מָאל גֶעבֶּען דֶעם פָּרוֹכֶת אוּנ זִיבֶּען מָאהְל אוּנְטֶען פַאר דֶעם פָּרוֹכֶת. הַשּׁוֹכֵן אִתָּם וָוס עֶר רוּעֶט בַּיי זֵיי בְּתוֹךְ טוּמְאוֹתָם צְוִוישֶׁן זְייֶער אוּם רֵיינִיקֵייט חָאטְשִׁי דִי יִשְׂרָאֵל זֶענִין טָמֵא רוּעֶט פָארְט דִי שְׁכִינָה צְוִוישֶׁן זֵיי: (יז) וְכָל אָדָם אוּנ קֵיין מֶענְטְשׁ זָאל נִיט זַיין אִין אוֹהֶל מוֹעֵד בְּבוֹאוֹ בְּשָׁעַת דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל קוּמְט מְכַפֵּר זַיין אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים בִּיז עֶר גֵייט אַרוּס פוּן דָארְטֶן וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ אוּנ עֶר זָאל פַר גֶעבֶּן פַר זִיךְ וּבְעַד בֵּיתוֹ אוּנ פַר זַיין הוֹיז גִזוּנְד אוּנ פַר אַלֶע יוּדֶן: (יח) וְיָצָא אוּנ עֶר זָאל אַרוּס גֵיין אֶל הַמִּזְבֵּחַ צוּם מִזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וָואס אִיז פַאר גָאט רַשִׁ"י שְׁרַייבְּט דָס אִיז דֶר מִזְבַּח הַזָּהָב וָוס אִיז אִין הֵיכָל וְכִפֶּר עָלָיו אוּנ עֶר זָאל פַר גֶעבִּין אוֹיף אִים אוּנ וָואס זָאל זַיין דָס פַר גֶעבּוּנְג וְלָקַח מִדַּם עֶר זָאל נֶעמֶען פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן דֶעם פַר אוּנ פוּן דֶעם בְּלוּט פוּן שָׂעִיר אוּנ זָאל צוּ זַאמֶען מִישֶׁן וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל גֶעבִּין אוֹיף דִי ווִינְקְלֶען פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ סָבִיב אַרוּם: (יט) וְהִזָּה עָלָיו אוּנ עֶר זָאל שְׁפְּרֶענְגֶען אוֹיף אִים פוּן דֶעם בְּלוּט מִיט זַיין פִינְגֶער זִיבֶּן מָאל וְטִהֲרוֹ אוּנ עֶר זָאל רֵיינִיגֶען אִים וְקִדְּשׁוֹ אוּנ עֶר זָאל הֵיילִיגֶען אִים מִטּוּמְאוֹת פוּן דִי אוּם רֵיינִיקֵייט פוּן דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל: (כ) וְכִלָּה אוּנ עֶר

אֹ֣הֶל מוֹעֵ֖ד וְאֶת־הַמִּזְבֵּ֑חַ וְהִקְרִ֖יב
אֶת־הַשָּׂעִ֥יר הֶחָֽי׃ כא וְסָמַ֨ךְ אַהֲרֹ֜ן
אֶת־שְׁתֵּ֣י יָדָ֗ו עַ֣ל רֹ֣אשׁ הַשָּׂעִיר֮
הַחַי֒ וְהִתְוַדָּ֣ה עָלָ֗יו אֶת־כָּל־עֲוֺנֹת֙
בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶ֖ם לְכָל־
חַטֹּאתָ֑ם וְנָתַ֤ן אֹתָם֙ עַל־רֹ֣אשׁ
הַשָּׂעִ֔יר וְשִׁלַּ֛ח בְּיַד־אִ֥ישׁ עִתִּ֖י
הַמִּדְבָּֽרָה׃ כב וְנָשָׂ֨א הַשָּׂעִ֥יר עָלָ֛יו
אֶת־כָּל־עֲוֺנֹתָ֖ם אֶל־אֶ֣רֶץ גְּזֵרָ֑ה
וְשִׁלַּ֥ח אֶת־הַשָּׂעִ֖יר בַּמִּדְבָּֽר׃ כג וּבָ֤א
אַהֲרֹן֙ אֶל־אֹ֣הֶל מוֹעֵ֔ד וּפָשַׁט֙ אֶת־
בִּגְדֵ֣י הַבָּ֔ד אֲשֶׁ֥ר לָבַ֖שׁ בְּבֹא֣וֹ אֶל־

אונקלוס

זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא וִיקָרֵב
יָת צְפִירָא חַיָּא׃ כא וְיִסְמוֹךְ
אַהֲרֹן יָת תַּרְתֵּין יְדוֹהִי
עַל רֵישׁ צְפִירָא חַיָּא וִיוַדֵּי
עֲלוֹהִי יָת כָּל עֲוָיָת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְיָת כָּל מְרָדֵיהוֹן
לְכָל חֲטָאֵיהוֹן וְיִתֵּן יָתְהוֹן
עַל רֵישׁ צְפִירָא וִישַׁלַּח
בְּיַד גְּבַר דִּזְמִין לִמְהַךְ
לְמַדְבְּרָא׃ כב וְיִטּוֹל
צְפִירָא עֲלוֹהִי יָת כָּל
חוֹבֵיהוֹן לַאֲרַע דְּלָא
יָתְבָא וִישַׁלַּח יָת צְפִירָא
בְּמַדְבְּרָא׃ כג וְיֵיעוֹל
אַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַשְׁלַח
יָת לְבוּשֵׁי בוּצָא דִּי לְבַשׁ

במעלה

תו"א וסמך אהרן מנחות לג: החי שם לב: והתודה עליו יומא לו כריתות כה: ואת כל כריתות כה כו: איש עתי יומא סו כריתות יד: המדברה. יומא סז יבמות יג: אל ארץ גזרה יומא סו: במדבר שם: ובא אהרן אל שם לב ע: ופשט את שם מא:

רשב"ם

(כא) ביד איש עתי. איש הבקי בדרכים ובמדברות ורגיל בכל עת ששולחין אותו: (כב) גזרה. ארץ חריבה שאין בה שום תבואה שהיא גזורה ונכרתה מכל טובה

רש"י

ם שעבר: וקדשו. לעתיד לבא: (כא) איש עתי. (יומא סו) המוכן לכך מיום ב אתמול: (כג) ובא אהרן אל אהל מועד. אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה ונתנו טעם לדבריהם ם במס' יומא (דף לב) ואמרו כל הפרשה כולה אמור על הסדר חוץ מביאה זו שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אימורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן: ובא אל אהל מועד. להוציא את הכף ואת המחתה שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים: ופשט את בגדי הבד. אחר שהוציאם ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערבים וזהו סדר העבודות. תמיד של שחר בבגדי זהב ועבודת פר ושעיר הפנימים וקטרת של מחתה בבגדי לבן ואילו ואיל העם ומקצת המוספין בבגדי זהב והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ושירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב וסדר המקראות לפי סדר העבודות כך הוא ושלח את השעיר במדבר ורחץ את בשרו במים וגו' ויצא ועשה את עולתו וגו' ואת חלב החטאת וגו' וכל הפרשה עד ואחרי

שפתי חכמים

ם פי' ועהרו מן הטומאה שעברה וקדשו שיזהרו מלטמאו לעתיד: נ כת"כ עתי שיהיה מזומן ונקרא עתי שהוא מורגל ללכת שם עתים הרבה כך פירש הרד"ק בשרש עת: ם במס' יומא דף ל"ב. ולמה הפסיק אמר רב חסדא גמירי חמש טבילות ועשרה קידושין טובל ומקדש בו ביום ואילו כסדרן לא משכחת אלא שלש ופי' רש"י לא משכחת אלא שלש טבילות אחת לתמיד של שחר ואחת בינו ובין עבודת היום כולו עם הוצאת כף ומחתה ואחת בין הוצאת כף ומחתה לאילו ואיל העם ועמהם המוספים ותמיד של בין הערבים לפיכך צריך להפסיק אילו ואיל העם בין עבודת

פירוש לתורת אלהים

זָאל עֶנְדִיגֶן מִכַּפֵּר פוּן צוּ פַּר גֶעבֶּן אֶת הַקֹּדֶשׁ אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אוּנ דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אוּנ דֶעם מִזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אוּנ עֶר זָאל גְנֶעהְנֶן דֶעם לֶעבֶּעדִיגֶן שָׂעִיר וָואס אוֹף אִים אִיז גִיפַאלִין דֶער גוֹרָל לַעֲזָאזֵל׃ (כא) וְסָמַךְ אוּנ אַהֲרֹן זָאל אָן לֶעהְנִין זַיינֶע בֵּיידֶע הֶענְד עַל רֹאשׁ אוֹף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם לֶעבֶּעדִיגִן צוּקִילִי וְהִתְוַדָּה אוּנ עֶר זָאל מִתְוַדָּה זַיין אַלִי זִינְד פוּן דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל זֵיי גֶעבִּין אוֹף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם צוּקִילִי וְשִׁלַּח אוּנ מֶען זָאל דָם אַוֶועק שִׁיקְן בְּיַד אִישׁ עִתִּי דוּרְךְ אַזוּ אַמֶענְטְשׁ וָוס אִיז גְוֶוען אָן גִיבְּרֵייט דֶער צוּ פוּן גֶעכְטִין הַמִּדְבָּרָה אִין דֶר מִדְבָּר׃ (כב) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת דֶר שָׂעִיר זָאל אוֹף זִיךְ טְרָאגִין דִי זִינְד פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל אֶל אֶרֶץ גְזֵרָה צוּ אֵיין פַאר שְׁנוּטֶן לַאנְד וָואס מֶענְטְשִׁין וואֹנִין דָארְט נִיט וְשִׁלַּח אוּנ עֶר זָאל שִׁיקְן דֶעם שָׂעִיר אִין דֶר מִדְבָּר׃ (כג) וּבָא אַהֲרֹן זָאל קוּמֶן אִין אוֹהֶל מוֹעֵד אַרוֹס צוּ נֶעמֶן דֶעם כַּף מִיט דֶר מַחְתָּה וָוס עֶר הָט דְרוּנֶן מַקְטִיר גְוֶוען דִי קְטוֹרֶת אוּנ נָאךְ דֶעם אַז עֶר הָט שׁוֹן אַרוֹס גְנוּמֶן דֶעם כַּף מִיט דֶער מַחְתָּה וּפָשַׁט זָאל עֶר אוֹס טָאן דִיא קְלֵיידֶער פוּן לַיינֶן אֲשֶׁר לָבַשׁ וָוס עֶר הָט אָן גְקְלֵייד בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ אִין זַיין טוּעֶן קוּמֶן צוּם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מַקְטִיר זַיין דִי קְטוֹרֶת וְהִנִּיחָם שָׁם אוּנ זָאל זֵיי דָארְטְן לָאזֶן לִיגְעןְ.

הַקֹּ֑דֶשׁ וְהִנִּיחָ֖ם שָֽׁם׃ כד וְרָחַ֨ץ אֶת־
בְּשָׂר֤וֹ בַמַּ֙יִם֙ בְּמָק֣וֹם קָד֔וֹשׁ וְלָבַ֖שׁ
אֶת־בְּגָדָ֑יו וְיָצָ֗א וְעָשָׂ֤ה אֶת־עֹֽלָתוֹ֙
וְאֶת־עֹלַ֣ת הָעָ֔ם וְכִפֶּ֥ר בַּֽעֲד֖וֹ וּבְעַ֥ד
הָעָֽם׃ שלישי שני כשהן מחוברין כה וְאֵ֖ת חֵ֣לֶב
הַֽחַטָּ֑את יַקְטִ֖יר הַמִּזְבֵּֽחָה׃
כו וְהַֽמְשַׁלֵּ֤חַ אֶת־הַשָּׂעִיר֙ לַֽעֲזָאזֵ֔ל
יְכַבֵּ֣ס בְּגָדָ֔יו וְרָחַ֥ץ אֶת־בְּשָׂר֖וֹ בַּמָּ֑יִם
וְאַֽחֲרֵי־כֵ֖ן יָב֥וֹא אֶל־הַֽמַּחֲנֶֽה׃ כז וְאֵת֩
פַּ֨ר הַֽחַטָּ֜את וְאֵ֣ת ׀ שְׂעִ֣יר הַֽחַטָּ֗את

אונקלוס

בְּמַעֲלֵהּ לְקוּדְשָׁא וְיַצְנְעִנּוּן תַּמָּן: כד וְיַסְחֵי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא בַּאֲתַר קַדִּישׁ וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיִפּוֹק וְיַעְבֵּד יָת עֲלָתֵהּ וְיָת עֲלַת עַמָּא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל עַמָּא: כה וְיָת תַּרְבָּא דְחַטָּאתָא יַסֵּק לְמַדְבְּחָא: כו וּדְמוֹבִיל יָת צְפִירָא לַעֲזָאזֵל יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא: כז וְיָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וְיָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי אִתָּעַל

בעל הטורים

(כג) והניחם (שם) אותיות וי"ח מנה. בכקר היה לבוש בגדים של י"ח ומנה:

תו"א והניחם שם פסחים כו יומא יב פד זבחים מו חולין קיז כריתות ו מעילה יא: ורחץ את בשרו שם לב: ולבש את שם כח: ויצא ועשה יומא ע עג: ואת חלב שם עא: והמשלח את שם ס עא: ואת פר שם זבחים פג:

רש"י

כן יבא אל המחנה ואחר כך ובא אהרן: והניחם שם. מלמד שטעונין גניזה ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום ע כפורים אחר: (כד) ורחץ את בשרו וגו'. (יומא לב) למעלה למדנו מורחץ את בשרו ולבשם שכשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה שבאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר ולבש בגדי לבן לעבודת היום וכאן למדנו שכשהוא משנה פ מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה: במקום קדוש. (ת"כ) (יומא שם) המקודש בקדושת עזרה והיא היתה בגג בית הפרוה צ וכן ד' טבילות הבאות חובה ליום אבל הראשונה היתה ק בחול: ולבש את בגדיו. שמנה בגדים שהוא עובד בהן ר כל ימות השנה: ויצא. מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם: ועשה את עולתו. איל לעולה האמור למעלה בזאת יבא אהרן וגו': ואת עולת העם. (יומא עג) ואיל לעולה האמור למעלה ש ומאת עדת בני ישראל וגו': (כה) ואת חלב החטאת. אימורי ת פר ושעיר: יקטיר המזבחה. על מזבח החיצון דאלו בפנימי כתיב לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה (שמות ל):

שפתי חכמים

היום להוצאת כף ומחתה. והוצאתן תפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים הרי חמש טבילות תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב על המזבח החיצון הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ומוספים ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב עכ"ל רש"י ובין כל לבישה צריך טבילה הרי ס' טבילות. ובכל טבילה צריך קדוש לפניה ולאחריה כדפירשתי לעיל הרי עשרה קדושין: ע פי' שלא ישתמש כ"ג אפילו ליו"כ הבא ולא כהן הדיוט בכל ימות השנה דא"ל שיניח אותם במקום שהפשיטם ולא יוציאם חוצה דהא לא כתב בשום מקום לפני ה' דעלה קאי והניחם שם אלא מלמד וכו': פ פירוש ולכך הוצרכו שניהם (עיין יומא ל"ב): צ פירש"י בגמ' מכשף אחד בנאה ושמו פרוה ועיין בערוך ערך פרוה: ק רא"ם. היתה בחיל דהא כל יומא נמי איתא אבל ד' טבילות חובה של יום כתיב בהו במקום קדוש: ר לא בגדים שלו שלובשן כל ימות השנה שלא בשעת העבודה והם בגדי חולין שהרי היה עושה אילו ואיל העם ל"פ שהם בגדי קודש ומה שקוראן בגדיו משום שהוא עובד בהן כל ימות השנה: ש כתב הרא"ם תימא למה הוצרך לפרש דבר שהוא מבואר בזה וכו' וי"ל דהא דפרש"י את עולתו איל לעולה כו' ללמד בא כשם שעולה של אהרן אינו אלא איל האמור למעלה כי אהרן לא היה מקריב אלא עולה אחת כך ואת עולת העם נמי האמור למעלה לאפוקי העולות הכתובים בפרשת פנחס ובעשור לחדש וגו' והקרבתם עולה לה' פר בן בקר אחד וגו' והוכחת רש"י מדכיילינהו הקרא בחדא ולא כתיב ועשה את עולתו וכפר בעדו ועשה את עולת העם וכפר בעדם אלא לומר שגם עולת העם הוא ג"כ האמור למעלה כמו עולת אהרן ולא עולות האמורים בפ' פנחס. רא"ם: ת דאי

פירוש לתורת אלהים

רש"י שרייבט פון דאנען לערנען מיר אין די קליידער וואס ער האט דעם יום כפור די עבודה געטאן טאר ער ניט דעם אנדערן יום כפור אין די קליידער די עבודה טאן: (כד) וְרָחַץ אונ ער זאל וואשן זיין לייב אין וואסער ער זאל זיך טובלען בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אויף איין היילג ארט וְלָבַשׁ אונ ער זאל אן טאן די קליידער וואס ער טוט אין זיי די עבודה אגאנץ יאר וְיָצָא אונ ער זאל ארויס גיין פון דעם היכל אין דעם חצר ווי דער מזבח העולה שטייט וְעָשָׂה אונ ער זאל מקריב זיין זיין עולה אונ דיא עולה פון דעם פאלק זאל ער אויך מקריב זיין וְכִפֶּר אונ ער זאל מכפר זיין פאר זיך אונ פאר דעם פאלק: (כה) וְאֵת חֵלֶב אונ דאס חלב פון דעם חטאת זאל ער מקטיר זיין אויף דעם מזבח: (כו) וְהַמְשַׁלֵּחַ אונ דר וואס האט געפירט דעם שעיר לַעֲזָאזֵל זאל ער וואשן זיינע קליידער וְרָחַץ אונ ער זאל זיך טובלען אין וואסער וְאַחֲרֵי כֵן אונ דר נאך זאל ער קומען אין דער מַחֲנֶה: (כז) וְאֵת אונ דעם פר פון אהרן האט געבראכט פאר אחטאת וְאֵת שְׂעִיר אונ דעם שעיר הַחַטָּאת דם מיינט מען דעם שעיר וואס אויף אים איז געפאלען דר גורל לַיי אֲשֶׁר הוּבָא וואס עס איז געבראכט געווארן זייער בלוט צו מכפר זיין אין היילעקייט אין היכל אונ אין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים יוֹצִיא זאל מען דעם פר מיט דעם שעיר אוס

אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ
יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ
בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־
פִּרְשָׁם׃ כח וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן
יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה׃ כט וְהָיְתָה לָכֶם
לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ ל כִּי־
בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
תִּטְהָרוּ׃ לא שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם׃
לב וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ
וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת

מַדְמְהוֹן לְכַפָּרָא בְקוּדְשָׁא
יִתַּפְּקוּן לְמִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא וְיוֹקְדוּן בְּנוּרָא
יָת מַשְׁכֵּיהוֹן וְיָת בִּסְרְהוֹן
וְיָת אֻכְלֵיהוֹן׃ כח וּדְמוֹקֵד
יָתְהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיַסְחֵי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא
וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא׃
כט וּתְהֵי לְכוֹן לִקְיַם עָלַם
בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּעַשְׂרָא
לְיַרְחָא תְּעַנּוֹן יָת
נַפְשָׁתֵיכוֹן וְכָל עֲבִידָא לָא
תַעְבְּדוּן יַצִּיבָא וְגִיּוֹרָא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן׃ ל אֲרֵי
בְּיוֹמָא הָדֵין יְכַפֵּר עֲלֵיכוֹן
לְדַכָּאָה יָתְכוֹן מִכֹּל
חוֹבֵיכוֹן קֳדָם יְיָ תִּדְכּוֹן׃
לא שְׁבַת שַׁבְּתָא הִיא לְכוֹן
וּתְעַנּוֹן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן קְיָם
עָלַם׃ לב וִיכַפַּר כַּהֲנָא דִּי
רַבֵּי יָתֵהּ וְדִי יְקָרֵב יָת
קֻרְבָּנֵהּ לְשַׁמָּשָׁא תְּחוֹת

תו"א לכפר בקדש שם: יוליא אל מחוץ למחנה יומא סח זבחים קכ: את עורתם ואת בשרם יומא סז: והשורף שם עא זבחים פג: תענו את נפשותיכם יומא עד נדרים פ: כי ביום הזה יומא לה מא פו: שבת שבתון שם עז חולין קא: ועניתם את נפשותיכם יומא עד: וכפר הכהן שם ה:

רשב"ם (לב) וכפר הכהן אשר ימשח אותו. לפי שאמר בזאת יבא אהרן ואם אין אהרן תהיה עבודת יום הכפורים בכהן המשיח תחתיו:

רש"י

(כז) אשר הובא את דמם. להיכל ולפני א ולפנים: (לב) וכפר הכהן אשר ימשח וגו'. (ת"כ) כפרה זו של יוה"כ אינה כשרה אלא בכ"ג ב לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן הוצרך לומר בכהן גדול הבא אחריו שיהא כמוהו: ואשר ימלא את ידו. (ת"כ) אין לי אלא המשוח בשמן

שפתי חכמים

היה אימורי פר חטאת לבד או שעיר לבד שהוא קרבן העם היה לו למיכתב חלב חטאת העם או אי הוה של פר לבד דהוא קרבן של אהרן היה לו למכתב חלב החטאת אשר לו כדכתיב לעיל את פר החטאת אשר לו אלא ודאי מדכתיב חלב החטאת סתם של שני חטאות הוא: א לא כמו וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש שפירושו להיכל בלבד ולא לפני ולפנים אבל הכא בפר של יום כפור קאי שאותו הובא דמו להיכל ולפני ולפנים: ב פירוש דאשר ימשח לא שייך אלא בכה"ג

פירוש לתורת אלהים

ציהען פון דר מַחֲנֶה וְשָׂרְפוּ אונ מען זאל פר ברענגען זיי מיט זייער פעל אונ מיט זייער פלייש אונ מיט זייער מיסט: (כח) וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם אונ דר וואס וועט זיי פאר ברענגען זאל ער וואשען זיינע קליידר אונ זאל טובלען זיין לייב אין וואסער אונ דער נאך זאל ער קומען אין דר מַחֲנֶה: (כט) וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם אונ דס זאל זיין צו אייך אחוק אויף אייביג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אין דעם זיבעטען חודש דאס איז תשרי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ אין דעם צעהנטען טאג אין חודש יום כפור תְּעַנּוּ זאלט איר פייניגען אייערע לייבר וְכָל מְלָאכָה אונ קיין שום מְלָאכָה זאלט איר ניט טאן אין דעם טאג הָאֶזְרָח סיי דר געבארענער יוד וְהַגֵּר אונ סיי אגר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם וואס וואנט צווישען אייך: (ל) כִּי בַיּוֹם הַזֶּה ווארום אין דעם טאג יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם וועט גאט אויף אייך מכפר זיין לְטַהֵר אֶתְכֶם צו ריינגען אייך פון אייערע זינד לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ פאר גאט וועט איר גיריינִיקט ווערען: (לא) שַׁבַּת רואונג שַׁבָּתוֹן גאנץ רואונג הִיא זיא לָכֶם צו אייך וְעִנִּיתֶם אונ איר זאלט פייניגען אייערע לייבר חֻקַּת עוֹלָם דס זאל זיין צו אייך אחוק אויף אייביג: (לב) וְכִפֶּר ער זאל פאר געבין הַכֹּהֵן דער כהן וואס מען וועט אים

אָבִ֑יו וְלָבַ֛שׁ אֶת־בִּגְדֵ֥י הַבָּ֖ד בִּגְדֵ֥י
הַקֹּֽדֶשׁ׃ לג וְכִפֶּר֙ אֶת־מִקְדַּ֣שׁ הַקֹּ֔דֶשׁ
וְאֶת־אֹ֧הֶל מוֹעֵ֛ד וְאֶת־הַמִּזְבֵּ֖חַ יְכַפֵּ֑ר
וְעַ֧ל הַכֹּהֲנִ֛ים וְעַל־כָּל־עַ֥ם הַקָּהָ֖ל
יְכַפֵּֽר׃ לד וְהָֽיְתָה־זֹּ֨את לָכֶ֜ם לְחֻקַּ֣ת
עוֹלָ֗ם לְכַפֵּ֞ר עַל־בְּנֵ֤י יִשְׂרָאֵל֙ מִכָּל־
חַטֹּאתָ֔ם אַחַ֖ת בַּשָּׁנָ֑ה וַיַּ֕עַשׂ כַּאֲשֶׁ֛ר
צִוָּ֥ה יְהוָ֖ה אֶת־מֹשֶֽׁה׃ פ רביעי יז א וַיְדַבֵּ֣ר
יְהוָ֔ה אֶל־מֹשֶׁ֖ה לֵּאמֹֽר׃ ב דַּבֵּ֨ר
אֶֽל־אַהֲרֹ֜ן וְאֶל־בָּנָ֗יו וְאֶל֙ כָּל־בְּנֵ֣י
יִשְׂרָאֵ֔ל וְאָמַרְתָּ֖ אֲלֵיהֶ֑ם זֶ֣ה הַדָּבָ֔ר
אֲשֶׁר־צִוָּ֥ה יְהוָ֖ה לֵאמֹֽר׃ ג אִ֣ישׁ

אונקלוס

אֲבוּהִי וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשֵׁי
בוּצָא לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא :
לג וִיכַפַּר עַל מַקְדַּשׁ
קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא
וְעַל מַדְבְּחָא יְכַפַּר וְעַל
כַּהֲנַיָּא וְעַל כָּל עַמָּא
דִקְהָלָא יְכַפַּר : לד וּתְהֵי
דָא לְכוֹן לִקְיַם עָלָם
לְכַפָּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִכָּל חוֹבֵיהוֹן חֲדָא
בְּשַׁתָּא וַעֲבַד כְּמָא דִי
פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה :
א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר : ב מַלֵּל עִם
אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
דֵּין פִּתְגָּמָא דִי פַקִּיד יְיָ
לְמֵימָר : ג גְּבַר גְּבַר
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל דִי יִכּוֹס

תר"א זה הדבר נדרים עח בתרא קט זבחים קז : איש איש מבית ישראל יומא כב זבחים קז קח :

רשב"ם

(לד) ויעש . אהרן כשהגיע יום הכפורים כאשר צוה ה' את משה :

בעל הטורים

(ב) ואמרת אליהם. מלא י' לומר לך שצריך לפרסם הדבר בעשרה: (ג) אשר

שפתי חכמים

כדכתיב והכהן הגדול מאחיו וגו' : ג וא"ת א"כ לשתוק מאשר ימשח אותו ואני אומר ומה אפי' מרובה בגדים נעשה כ"ג מי שנמשח בשמן המשחה לכ"ש. וי"ל דהייתי אומר אפילו היכא שהי' שמן המשחה אינו צריך רק רבוי בגדים לכך איצטריך שניהם: ד פי' דלבישת בגדים הוא מלוי ידם כדכתיב בפרשת תצוה והלבשת וחגרת אותם וגו' ומלאת יד אהרן ובניו ופירש"י ומלאת על ידי הדברים האלה: ה מדכתיב בסמוך ואשר ימלא וכו' ר"ל ואשר ימלא מקום אביו אז הוא כהן תחתיו. אע"פ שרש"י דרש למעל' לדרשא אהריתי מ"מ מדסמכו גבי לכהן תחת אביו אתא ג"כ לדרש זה : ו לא מיד אחר הלוואה עשה כן שהרי מיתתן של בני אהרן היה ביום ח' למילואים ומסתמא היתה הלוואה מיד כדי שלא יבא למקדש ושמיני למילואים היה ר"ח ניסן כמו שפירש"י בריש פרשת שמיני ואיך עשה אהרן כאשר צוה משה והא לא צוהו הקב"ה אלא דווקא ביו"כ לכך פי' כשהגיע כו' : ז לעיל

רש"י

המשחה מרובה בגדים מנין ג ת"ל ואשר ימלא את ידו ד וגו' והם כל הכהנים גדולים שעמדו מיאשיהו ואילך שבימיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה : לכהן תחת אביו . (ת"כ) ללמד שאם בנו ממלא את מקומו ה הוא קודם לכל אדם: (לד) ויעש כאשר צוה ה' וגו'. כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה ו ולהגיד שבחו של אהרן ז שלא הי' לובשן לגדולתו אלא

פירוש לתורת אלהים

זאלְבֶּן פַּר אַכֹּהֵן גָדוֹל אָדֶר וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא וָוס מֶען וֶועט דֶער פִילֶן זַיינֶע הֶענְד מֶען וֶועט אִים מְחַנֵךְ זַיין צוּ זַיין אַכֹּהֵן גָדוֹל לְכֹהֵן תַּחַת אָבִיו עֶר זָאל דִינֶען עֶר זָאל דִיא עֲבוֹדָה טָאן אוֹיף דֶעם פָאטֶערְס אָרְט. רש"י מַאכְט פוּן דִי וֶוערְטֶר לְכֹהֵן תַּחַת אָבִיו לֶערְנֶען מִיר אַז עֶס אִיז גִיבְּלִיבֶּען פוּן דֶעם כֹּהֵן גָדוֹל אַזוּהְן נָואס עֶר אִיז רָאוּי מְמַלֵּא מְקוֹמוֹ צוּ זַיין אִיז דֶער זוּהְן בִּילְכֶער צוּ זַיין אַכֹּהֵן גָדוֹל פוּן אַנאַנְדֶערֶען. וְלָבַשׁ אוּנ עֶר זָאל אָן קְלֵיידֶען דִי קְלֵיידֶער פוּן לַיינֶען בִּגְדֵי הַקוֹדֶשׁ דִי הֵיילִיגֶע קְלֵיידֶר : (לג) וְכִפֶּר אוּנ זָאל פַּר גֶעבֶּן אֶת מִקְדַּשׁ הַקוֹדֶשׁ דֶעם הֵיילִיגֶען מִקְדָשׁ דֶעם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֶת אוֹהֶל מוֹעֵד אוּנ אוֹיף דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אוּנ אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ זָאל עֶר אוֹיךְ מְכַפֵּר זַיין אוּנ אוֹיף דִי כֹּהֲנִים אוּנ אוֹיף אַלֶע יוּדֶן זָאל עֶר מְכַפֵּר זַיין : (לד) וְהָיְתָה אוּנ דֶער טָאג יוֹם כִּפּוּר זָאל זַיין צוּ אַייךְ אַחוֹק אוֹיף אֵייבִּיג לְכַפֵּר צוּ מְכַפֵּר זַיין אוֹיף דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל פוּן זֵייעֶרֶע זִינְד אַחַת בַּשָּׁנָה אֵיין מָאל אִין יָאר. זָאגְט דֶער פָּסוּק אַז עֶס אִיז גְקוּמֶען דִיא צֵייט פוּן יוֹם כִּפּוּר וַיַּעַשׂ הָאט אַהֲרֹן גִיטָאהְן כַּאֲשֶׁר אַזוּ וִויא גָאט הָאט גְבָאטֶען צוּ משֶׁה [פיין רש"י] : (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גְרֶעט צוּ משֶׁה אַזוּ צוּ זָאגֶין : (ב) דַּבֵּר רֵייד צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע זִיהְן אוּנ צוּ אַלֶע קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט זֵיי זָאגֶן זֶה הַדָּבָר דָס אִיז דִי זַאךְ אֲשֶׁר וָוס גָאט הָט גִיבָּאטִין אִיךְ זָאל אַייךְ זָאגֶן : (ג) אִישׁ אִישׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פוּן דִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט וָוס עֶר וֶועט קוּלֶן אֵיין אָקְס אָדֶר אַשָׁאף אָדֶר אַצִיג

מצות השם

(קפו) אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען הָאט נִיט גִיטָארְט קוּלֶען נָקָדָשִׁים) אוֹסֶען וֶוייניג פוּן דֶער עֲזָרָה אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אָבֶען דָאס גֵיה הַמִקְדָשׁ אִיז גְשְׁטַאנֶען :

איש מבית ישראל אשר ישחט
שור או־כשב או־עז במחנה
או אשר ישחט מחוץ למחנה׃
ד ואל־פתח אהל מועד לא הביאו
להקריב קרבן ליהוה לפני משכן
יהוה דם יחשב לאיש ההוא דם
שפך ונכרת האיש ההוא מקרב
עמו׃ ה למען אשר יביאו בני
ישראל את־זבחיהם אשר הם
זבחים על־פני השדה והביאם
ליהוה אל־פתח אהל מועד אל־
הכהן וזבחו זבחי שלמים ליהוה
אותם׃ ו וזרק הכהן את־הדם על־
מזבח יהוה פתח אהל מועד
והקטיר החלב לריח ניחח ליהוה׃

תור או אמר או עזא
במשריתא או די יכוס
מברא למשריתא׃
ד ולתרע משכן זמנא לא
איתיה לקרבא קרבנא
קדם יי קדם משכנא
דיי דמא יתחשב לגברא
ההוא דמא אשד וישתיצי
אנשא ההוא מגו עמה׃
ה בדיל די ייתון בני
ישראל ית דבחיהון די
אנון דבחין על אפי
חקלא וייתונון לקדם יי
לתרע משכן זמנא לות
כהנא ויכסון נכסת
קודשין קדם יי יתהון׃
ו ויזרוק כהנא ית דמא
על מדבחא דיי בתרע
משכן זמנא ויסק תרבא
לאתקבלא ברעוא קדם

תו"א שור או כשב שם קטו: במחנה שם קו: או אשר ישחט שם: מחוץ למחנה שם; ואל פתח אהל מועד יומא סג קידושין כז פ"ו נח זבחים קו קז קיב קיג קטו תמורה ו יג: קרבן לה' יומא סג. זבחים קיג: לה' יומא שם זבחים קח קיג: לפני משכן ה' שם קיב: דם יחשב קידושין מג. סנהדרין לד זבחים קז קח: ונכרת האיש קידושין מג: למען אשר ע"ז נח זבחים קו: והביאום לה' ע"ז שם זבחים כז מה קז תמורה יב: וזרק הכהן זבחים קח קיח: והקטיר החלב פסחים פט זבחים קיט מנחות כז:

בעל הטורים

ישחט מחוץ למחנה. סמך פרשת שחוטי חוץ לשעיר המשתלח לומר לך אע"פ שהתרתי לך שעיר המשתלח בחוץ כדחייתו לצוק ופי' צוק הם סלעים שיש להם כמין שיניים בולטין וזו היא שחיטתו אעפ"כ השמר בשאר קדשים מלשוחטן בחוץ: (ה) והביאום. ג' במס' דין ואידך והביאום בבלה בנבואת ירמיה על הגולה. ואידך ולקחום עמים והביאום אל מקומם בשביל שהיו מביאים זבחים לשעירים שהיו שבדים אלילים והביאום בבלה ומיד כשיעשו תשובה יחזרו כדכתיב והביאום אל מקומם:

רשב"ם

(ד) דם יחשב לאיש ההוא דם שפך. חיוב מיתה יחשב משמים לאיש ההוא אותו דם ששפך בשעת שחיטת חוץ: (ה') אשר הם זבחים על פני השדה. יש מהם שטועים לשעירים ולא לשמים:

רש"י

כמקיים גזירת המלך (ת"כ): (ג) אשר ישחט שור או כשב. במוקדשין הכתוב מדבר ח שנאמר להקריב קרבן: במחנה. (זבחים קז) חוץ ט לעזרה: (ד) דם יחשב. כשופך דם האדם י שמתחייב בנפשו: דם שפך. (תורת כהנים) לרבות את הזורק דמים בחוץ: (ה) אשר הם

שפתי חכמים

כפ' שמיני פירשתי ע"ש: ח פירוש בקדשים ששחט בחוץ הכתוב מדבר: ט ר"ל מה שכתוב הכא במחנה לא מיירי במחנה כהונה דהיינו מעזרה ולפנים דאם שחט הזבח שלא במקומו דהיינו בצפונו של מזבח יהא בכרת דאף אם ישחט אותו בדרום מה לך איסור יש בזה כששחט מעזרה ולפנים אלא חוץ לעזרה: י כאלו אמר דם אדם יחשב לאיש ההוא דאם לא כן וכי לא ידענו שדם יחשב כששפך דם בשחיטה:

פירוש לתורת אלהים

וואס ער האט מקריב געוועזן פאר אקרבן סיי ער וועט דם קולן במחנה אין דער מחנה נאר חוץ לעזרה אי אדער ער וועט קולן אויסער דיא מחנה: (ד) ואל פתח אונ צו דר טיר פון דעם אוהל מועד וועט ער דאס ניט ברענגען להקריב צו מקריב זיין פאר אקרבן צו גאט פר דעם משכן פון גאט זאל דם גערעכינט ווערן צו דעם מענטשן גליך וויא ער וואלט גהרגית אמענטשען וואלט ער חייב געוועזן מיתה אזו אז ער קוליט אקרבן חוץ לעזרה איז ער חייב כרת נארום דם שפך ער האט בלוט פר גאסן ונכרת אונ דער מענטש זאל פאר שניטען ווערן פון צווישען זיין פאלק: (ה) למען פון וועגן אשר יביאו די ישראל זאלען ברענגען את זייער שעכטונג אשר וואס זייא זענען געווינטליך געוועזן צו שעכטען על אויף דעם פעלד זאלען זיי שון ניט אזו טאן נאר והביאם זיי זאלין זיי ברענגען צו גאט צו דער טיר פון דעם אוהל מועד צום כהן וזבחו אונ זאלען זייא שעכטען פר שלמים צו גאט: (ו) וזרק אונ דר כהן זאל שפרענגען דם בלוט אויף דעם מזבח פון גאט אין דר

ז וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם
לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם
חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם
לְדֹרֹתָם: חמישי שלישי כשהן מחוברין ח וַאֲלֵהֶם
תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־
יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח: ט וְאֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת
אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא
מֵעַמָּיו: י וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל
כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת

אונקלוס

יְיָ: ז וְלָא יְדַבְּחוּן עוֹד יָת
דִּבְחֵיהוֹן לַשֵּׁדִין דִּי אִנּוּן
טָעַן בַּתְרֵיהוֹן קְיָם עָלַם
תְּהֵי דָא לְהוֹן לְדָרֵיהוֹן:
ח וּלְהוֹן תֵּימַר גְּבַר גְּבַר
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרַיָּא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן דִּי
יַסֵּק עֲלָתָא אוֹ נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא: ט וְלִתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא לָא יַיְתִנֵּהּ לְמֶעְבַּד
יָתֵהּ קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֲנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּהּ:
י וּגְבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן גִּיּוֹרַיָּא דְּיִתְגַּיְּרוּן
בֵּינֵיכוֹן דְּיֵיכוֹל כָּל דְּמָא
וְאֶתֵּן רוּגְזִי בַּאֲנָשָׁא דְּיֵיכוֹל

תו"א ולא יזבחו עוד סנהדרין פא ע"ז נא זבחים קו: חקת עולם שם: לדרתם בתרא קד: ואליהם תאמר זבחים קז קיט: איש איש שם קח: אשר יעלה עולה שם קט קטו: או זבח שם קז: ואל פתח אהל מועד שם קז קס: לעשות אתו שם קז קח קט: לה׳ שם קח סמורה ו: כל דם תולין עד:

רש"י

זבחים. אשר הם רגילים ב לזבוח: (ז) לשעירים. לשדים כמו (ישעיה יג) ושעירים ירקדו שם: (ח) אשר יעלה עולה. לחייב על המקטיר איברים ל בחוץ (עי׳ ברא"ם) כשוחט בחוץ שאם שחט אחד והעלה חבירו שניהם חייבין (תורת כהנים חולין קט): (ט) ונכרת. זרעו נכרת מ וימיו נכרתין: (י) כל דם. לפי שנאמר בנפש יכפר יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשים ת"ל נ כל דם: ונתתי פני. (ת"כ) פנאי שלי

שפתי חכמים

כ דאי זביחה ממש הוא היינו את זבחיהם ותרי קראי ל"ל אע"ג שפי׳ אשר הם רגילים לזבוח וק"ל. א"כ דק"ל אשר הם זובחים משמע שכבר זבוח וסרי א"כ כתיב וזבחו זבחי שלמים רא"ם: ל דק"ל מה בא ללמד אשר יעלה עולה אם לאסור שחיטת חוץ והלא כבר נאמר איש איש אשר ישחט וגו׳ לעיל בפרשה זו ומפרש דבא ללמד לחייב על המקטיר איברים בחוץ כשוחט כלו׳ אע"פ ששחט אחד כבר בחוץ והפסיל הקרבן ה"א אם הי׳ נ"ק־יב אחר שחיטת פסול אינו עובר עליו דכבר פסלהו הראשון בא הכתוב ללמד ששניהם עוברים וחייבים: מ (נח"י) הא דלא פי׳ זה לעיל נראה משום דלעיל כתב מעמו שהוא לשון יחיד אבל מעמיו הוא ל׳ רבים משמע קלת הרבה מיני כריתות: נ כתב הרא"ם ויש לתמוה ל"ל כל לרבות אף דם חולין שלא לאוכלו תיפוק ליה מקרא דרק הדם לא תאכל דפרשת ראה שדרשו שם אע"פ שאין שם זריקת מזבח הוא באזהרה. ותירץ ושמא י"ל כתיב בהאי וכתיב בהאי כדאמרינן גבי חיוב מלה דפות

ליקוטי יהודא

(י) וְאִישׁ אִישׁ וגר אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל דָּם וגו׳. פִיל טְעָמִים זֶענֶען גְזָאגְט גְוָוארֶען אוֹיף דֶעם אִיסוּר פוּן בְּלוּט, דֶער זוהר שְׁרַייבְּט וַוייל דִי מִצְרִים הָאבֶּן גְקֶענְט כִּשּׁוּף מֶער פוּן אַלִּי מֶענְטְשֶׁן פוּן דֶר וֶועלְט, וֶוען זַיי פְלֶעגִין וֶועלִין מַאכֶן כִּשּׁוּף פְלֶעגִין זַייא גֵייןְ אִין פֶעלְד צוּ דִי הוֹכֶע בֶּערְג דָארְטֶן זֶענֶען גְוֶועזְן פִיל גְרִיבֶּער אוּנ פְלֶעגִין דָארְטֶן שֶׁעכְטִין קָרְבָּנוֹת צוּ דִי שֵׁדִים אוּנ דִי בְּלוּט פוּן קָרְבָּן פְלֶעגִין זַיי אַרַיין גִיסֶן אִין אַגְרוּבּ, אוּנ מִיט אַבִּיסֶל בְּלוּט פְלֶעגִין זַיי שְׁפְּרִיצֶען אַרוּם דִי גְרוּבּ, אוּנ זַייא פְלֶעגִין מִיט כִּשּׁוּף צוּזַאמֶן רוּפֶן פִיל שֵׁדִים אוּנ פְלֶעגִין צוּזַאמֶן עֶסִין דִי פְלֵייש פוּן דִי קָרְבָּנוֹת. אוּנ דִי שֵׁדִים הָאבְּעֶן זַיי גְזָאגְט אַלְץ וָואס זַייא הָאבֶּן גִיוָואלְט וִויסֶן, אוּנ דִיא יוּדִין וָוס זֶענֶן גִיוֶועזְן אִין מִצְרַיִם הָאבֶּן דָס גְלֶערְנְט פוּן דִיא מִצְרִים אוּנ פְלֶעגִין אִיךְ אַזוֹי טָאהְן, דְרִיבֶּער הָט הקב"ה גֶעבָּאטִין דִיא יוּדִין זַייא זָאלִין נִיט שֶׁעכְטִין קָרְבָּנוֹת, נָאר זַיי זָאלִין בְּרֶענְגִין זַייעֶרִי בְּהֵמוֹת אִין אֹהֶל מוֹעֵד אוּנ אִין אֹהֶל מוֹעֵד זָאל מֶען זַיי מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת צוּ הקב"ה,

פירוש לתורת אלהים

טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד: (ז) וְלֹא יִזְבְּחוּ אוּנ זַיי זָאלִין נִיט שֶׁעכְטֶן עוד נָאךְ זִבְחֵיהֶם זַייעֶרֶע שֶׁעכְטוּנְג לַשְּׂעִירִים צוּ דִי שֵׁדִים אֲשֶׁר וָוס הֵם זַיי זֶענֶן זִיךְ טוֹעֶה נָאךְ זַיי חֻקַּת עוֹלָם אַחוֹק אוֹיף אֵייבֶּג זָאל דָס זַיין צוּ זַייעֶרֶע דורות וָוס וֶועט קוּמֶן נָאךְ זַיי: (ח) וַאֲלֵהֶם אוּנ זָאלְסְט צוּ זַיי זָאגֶן אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פוּן יִשְׂרָאֵל אוּנ פוּן דֶעם גֵר וָוס וואוֹנְט צְוִוישֶׁן זַיי אֲשֶׁר יַעֲלֶה וָוס עֶר וֶועט מַקְטִיר זַיין דִי אֵבָרִים פוּן קָרְבָּן אוֹיסֶער דִי עֲזָרָה: (ט) וְאֶל פֶּתַח אוּנ צוּ דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וֶועט עֶר אִים נִיט בְּרֶענְגֶן לַעֲשׂוֹת צוּ טָאן אֹתוֹ אִים לַיְיָ צוּ גָאט וְנִכְרַת זָאל דֶער מֶענְטְשׁ פַאר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן פוּן זַיין פָאלְק: (י) וְאִישׁ אִישׁ אוּנ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פוּן יִשְׂרָאֵל אָדֶר פוּן דִי גֵרִים וָוס וואוֹנֶען צְוִוישֶׁען אַייךְ וָוס וֶועט עֶסִין בְּלוּט וְנָתַתִּי פָּנַי וֶועל אִיךְ גֶעבֶּן מַיין צָארְן בַּנֶּפֶשׁ אִין דֶעם מֶענְטְשׁ הָאוֹכֶלֶת וָואס וֶועט עֶסִין דָאס בְּלוּט

אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב
עַמָּהּ: יא כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא
וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ
יְכַפֵּר: יב עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל
דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל
דָּם: יג וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־
הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צֵיד

אונקלוס

יָת דְּמָא וְאֱשֵׁיצֵי יָתֵהּ
מִגּוֹ עַמַּהּ: יא אֲרֵי נְפַשׁ
בִּסְרָא בִּדְמָא הִיא וַאֲנָא
יְהַבְתֵּהּ לְכוֹן עַל מַדְבְּחָא
לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתֵיכוֹן
אֲרֵי דְמָא הוּא עַל נַפְשָׁא
מְכַפֵּר: יב עַל כֵּן אֲמָרִית
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֱנָשׁ
מִנְּכוֹן לָא יֵיכוֹל דְּמָא
וְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן
לָא יֵיכוֹל דְּמָא: יג וּגְבַר
גְּבַר מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן
גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן
דִּי יְצוּד צֵידָא חַיְתָא

תו"א כי נפש הבשר יומא נט זבחים כו מו חולין קיז מעילה יא: כי הדם הוא פסחים סה יומא ה זבחים מו מנחות לג חולין קיז כריתות כב מעילה יא: כל נפש מכם פסחים כב יבמות קיד חולין קכ: אשר יצוד חולין פד:

רש"י

ם פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: (יא) **כי נפש הבשר.** של כל בריה בדם היא תלויה ע ולפיכך נתתיו על המזבח לכפר על נפש האדם. תבא נפש ותכפר על הנפש: (יב) **כל נפש מכם.** להזהיר גדולים על הקטנים: (יג) **אשר יצוד.** (ת"כ חולין פד) אין לי אלא ציד. אווזין

שפתי חכמים

בזמן הזה עכ"ל. [נח"י] ככודו במקומו מונח שלא ירד לחלק בין לבין חייב שפירושו כרת וכין לשון לא תאכלו שהוא באזהרה וחילוק זה פשוט הוא ואשתמיטתיה להרא"ם מה שאמרו פ"ק דכריתות אמר רבא שלש כריתות האמורות בדם למה וכו' ע"ש: ם מפני שנתינת פניו של נוקום בכל מקום הוא לטובה וכאן הוא לרעה: ע תיקן בזה דבשר דבקרא הוא לאו בשר ממש אלא כל ברי' הוא נקרא בשם בשר כמו שנא' כי השחית כל בשר את דרכו וגם נקט ל' תלויה להורות שאין הנפש מונחת בדם

פירוש לתורת אלהים

וְהִכְרַתִּי אוֹתָהּ און איך וועל זיא פַר שְׁנַיידֶן פון צְווִישֶׁן איר פָאלְק: (יא) כִּי ווארום נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִיא דאס לֶעבֶּן פון אִיטְלִיכֶן בַּשֶׁעפֶּענִישׁ הֶענְגְט אָן דֶם בְּלוּט וַאֲנִי און אִיךְ נְתַתִּיו אִיךְ הָאבּ גִיגֶעבֶּן דִי בְּלוּט לָכֶם צוּ אַייךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ לְכַפֵּר צוּ פַר גֶעבִּין עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם אוֹף אַייעֶרֶע לַייבֶּר וַוייל דֶר נֶפֶשׁ הֶענְגְט אִין דֶעם דֵם דְרוּם הָאבּ אִיךְ גִיהֵייסֶן מֶען זָאל דָם בְּלוּט שְׁפְּרֶענְגֶן אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ דָאס נֶפֶשׁ פון דֶעם קָרְבָּן זָאל מְכַפֵּר זַיין אוֹף אַייעֶר נֶפֶשׁ כִּי ווארום הַדָּם דֶם בְּלוּט פון דֶעם קָרְבָּן הוּא טוּט מְכַפֵּר זַיין אויף אַייעֶר נֶפֶשׁ: (יב) עַל כֵּן אָמַרְתִּי דְרוּם הָאבּ אִיךְ גְזָאגְט צוּ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל כָּל נֶפֶשׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ לא תֹאכַל דָם זָאל נִיט עֶסִין בְּלוּט וְהַגֵּר און דֶר פְרֶעמְדֶר וָואס וואוֹנְט צְווִישֶׁן אַייךְ לא יֹאכַל דָם מָאר אויךְ נִיט עֶסִין בְּלוּט: (יג) וְאִישׁ אִישׁ און אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פון דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר וכו' אֲשֶׁר יָצוּד וָוס עֶר וֶועט פַאנְגֶן חַיָּה אוֹ אָדֶר אֵיין עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וָוס מֶען מֶעג

ליקוטי יהודא

און וַוייל חַיּוֹת און עוֹפוֹת (אויסֶר טָאהֲבִין) אִיז מֶען נִיט מַקְרִיב אוֹף דֶעם מִזְבֵּחַ פַר הקב"ה, דַארְף מֶען דָאךְ מוֹרָא הָאבֶּן טָאמֶר וֶועלֶן זֵיי דָאס מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת צוּא דִיא שֵׁדִים דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה גִבָּאטִין אַז מֶען וֶועט שֶׁעכְטִין אַחַיָּה אָדֶר אַעוֹף זָאל מֶען פַארְגִיסֶען זֵייעֶר בְּלוּט אוֹף דִי עֶרְד און מֶען זָאל בַּאלְד בַּדֶעקִין מִיט עֶרְד אוֹף דִי בְּלוּט, און דִיא בְּהֵמוֹת וָואס מֶען וֶועט נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, זָאל מֶען דִי בְּלוּט גִיסֶן אוֹף דִי עֶרְד וִויא וַאסֶר, וֶועלִין דִי יוּדִין נִיט הָאבֶּן וָוס מַקְרִיב זַיין צוּ דִי שֵׁדִים:
הָרַב מוהרי"ע שְׁרַייבְּט דִי בְּלוּט אִיז ווִי אַכֵּלִי וָוס הַאלְט דִיא נְשָׁמָה, און דִי נְשָׁמָה אִיז וִויא אַכֵּלִי וָוס הַאלְט דִי בְּלוּט, און עֶס וֶועט אַרוֹיסְגֵיין דִי גַאנְצֶע בְּלוּט פון מֶענְטְשׁ, גֵייט אַרוֹיס דִי נְשָׁמָה פון מֶענְטְשׁ, הַאלְט דָאךְ דָאס בְּלוּט דִיא נְשָׁמָה, און וַוייל אִין מֶענְטְשׁ אִיז דָא אַנְשָׁמָה דְרִיבֶּער וֶוערְט פון דָאס עֶסִין בְּלוּט הַאלְט דָאךְ דִי נְשָׁמָה דָם בְּלוּט, און יֶעדֶר עֶסִין וָוס אַמֶענְטְשׁ עֶסְט וֶוערְט דָם עֶסִין אִין דֶעם מֶענְטְשׁ גְעֶנְדֶערְט, עֶר עֶסְט בְּרוֹיט, וֶוערְט פון דָם בְּרוֹיט פְלֵייש, פֶעטְס, בְּלוּט, נָאר בְּלוּט וֶוערְט נִיט גִיעֶנְדֶערְט, און אַמֶענְטְשׁ וָועט טְרִינְקֶן בְּלוּט גֵייט דִי בְּלוּט אַרַיין גְלַייךְ אִין דִי אָדֶערִין, און וַוייל בְּלוּט אִיז גֶעזוּנְד צוּם גוּף אַז עֶר וָועט מֶעגִין טְרִינְקֶען בְּלוּט וֶועט עֶר טְרִינְקֶען פִיל בְּלוּט, וֶועט אִין אִים זַיין דִיא בְּלוּט פון בְּהֵמוֹת און חַיּוֹת מֶער וִויא מֶענְשְׁלִיכֶע בְּלוּט, וֶועט פון דֶעם זַיין צְווֵיי פֶעלֶערְס, אֵיין פֶעלֶר וֶועט זַיין דִיא בְּלוּט פון דִיא חַיּוֹת וֶועלִין אִין אִים אַרַיינְגֶעבִּין אַרְצִיחָה, וֶועט עֶר וֶוערֶן אַרוֹצֵחַ וִוי אַלֶע חַיּוֹת, און וֶועגִין דִיא בְּלוּט פון בְּהֵמוֹת און עוֹפוֹת וֶועט פון אִים אַוֶועק גֵיין דֶער פַרְשְׁטַאנְד און עֶר וֶועט זַיין וִויא אַבְּהֵמָה, וֶועט דָאךְ בָּטֵל וֶוערֶן דִי גַאנְצֵי תּוֹרָה, דְרִיבֶּער הָט הקב"ה גִיבָּאטִין מֶען זָאל נִיט טְרִינְקֶן און נִיט עֶסִין בְּלוּט:
דֶער סֵפֶר נחל קדומים שְׁרַייבְּט דְרִיבֶּער הָאבֶּען זוֹכֶה גִיוֶועזִין דִי עוֹפוֹת און חַיּוֹת מֶען זָאל זֵייעֶר בְּלוּט בַּאדֶעקִין מִיט עֶרְד און מֶען זָאל מַאכִין אַבְּרָכָה, וַוייל דֶר מדרש שְׁרַייבְּט וֶוען קַיִן הָט גֶהַרְגִית זַיין בְּרוּדֶר הֶבֶל הָט עֶר אִים גִילָאזְט לִיגְען אוֹף דֶעם פֶעלְד, זֶענֶען גִיקוּמֶען חַיּוֹת און עוֹפוֹת און הָאבֶּען אוֹסְגֶרָאבִין אַגְרוּבּ, גֶעבִּין הֶבֶל, הָאט קַיִן גְנוּמֶען זַיין בְּרוּדֶר הֶבֶל און הָאט אִים אַרַיינְגֶעלֵייגְט אִין דִיא גְרוּבּ, הָאבֶּן דִי חַיּוֹת און דִיא עוֹפוֹת אִים בַּדֶעקְט מִיט דִי עֶרְד וָוס זֵיי הָאבֶּן אוֹסְגֶרָאבֶּן דְרִיבֶּר הָאבֶּן זֵייא זוֹכֶה גְוֶועזִין זֵייעֶר בְּלוּט זָאל אוֹךְ בַּדֶעקְט וֶוערִין מִיט עֶרְד און מֶען זָאל זָאגִין אַבְּרָכָה אוֹף דֶעם בַּדֶעקוּנְג:

חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־
דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר׃ יד כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־
בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ
כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הִוא כָּל־
אֹכְלָיו יִכָּרֵת׃ טו וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר
תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעֶרֶב וְטָהֵר׃ טז וְאִם לֹא יְכַבֵּס

אוֹ עוֹפָא דִּי מִתְאֲכֵיל
וְיֵשׁוֹד יָת דְּמֵהּ
וִיכַסֵּנֵּהּ בְּעַפְרָא׃ יד אֲרֵי
נְפַשׁ כָּל בִּסְרָא דְּמֵהּ
בְּנַפְשֵׁהּ הוּא וַאֲמָרִית
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל
בִּסְרָא לָא תֵיכְלוּן אֲרֵי
נְפַשׁ כָּל בִּסְרָא דְּמֵהּ
הִיא כָּל דְּיֵיכְלִנֵּהּ
יִשְׁתֵּיצֵי׃ טו וְכָל אֱנָשׁ
דִּי יֵיכוּל נְבִילָא וּתְבִירָא
בְּיַצִּיבָא וּבְגִיּוֹרָא וִיצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי בְמַיָּא
וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא
וְיִדְכֵּי׃ טז וְאִם לָא יְצַבַּע

תו"א חיה או עוף חולין פד ע: אשר יאכל שם פה: ושפך את דמו שם פד פו שבת כב ביצה ב כ"ק לח: וכסהו בעפר חולין ל פג פד פו: כי נפש כל בשר חולין פו: ואמר לבני ישראל שם כו: וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה זבחים סט ע:

רשב"ם

(יג) וכסהו בעפר. כי אז לא יהא ראוי לאכילה: (טו) אשר תאכל נבלה. אפי' קטן יטמא: (טז) ונשא עונו. אם יאכל קודש או נכנס למקדש:

בעל הטורים

(יג) ושפך את דמו וכסהו בעפר. דם חיה ועוף טעונין כסוי שאין מקריבין ממנו על המזבח שלא תהא מדת הדין מקטרגת איך דם יאכל דם

רש"י

ותרנגולין מנין ת"ל ציד מכל מקום א"כ למה נאמר אשר יצוד שלא יאכל בשר אלא פ בהזמנה זאת: אשר יאכל. פרט צ לטמאים: (יד) דמו בנפשו הוא. דמו הוא לו במקום הנפש ק שהנפש תלויה בו: כי נפש כל בשר דמו הוא. הנפש ר היא הדם. דם ובשר ל' זכר. נפש לשון נקבה: (טו) אשר תאכל נבלה וטרפה. בנבלת עוף טהור דבר הכתוב ש שאין לה טומאה אלא בשעה שנבלעת בבית ת הבליעה ולמדך כאן שמטמאה באכילת' ואינה מטמא' במגע וטרפה האמור' כאן לא נכתבה אלא לדרוש וכן שנינו יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה ת"ל טרפה מי שיש במינו א טרפה יצא עוף טמא שאין במינו טרפה: (טז) ונשא עונו. אם יאכל קדש או יכנס למקדש ב חייב

שפתי חכמים

כי נפש אין בה ממש ואין שייך בה ל' הנחה כ"א ל' תלויה כלו' שקיומה אינו אלא בדם כי בהעדר הדם תפסד הנפש ואמר עוד ולפיכך במקום ואני דבקרא כלומר כיון שהנפש תלויה בדם לפיכך נתתי הדם לכפר על הנפש של אדם ולא שיהא ואני דבקרא סיפור בפני עצמו: פ פירש"י כאלו הוא צד שאינה מזומנת לו כלו' שלא יאכל בשר תדיר שלא יעני: צ וא"ת דלמא למעט טרפה הוא דאתא כגון שניקב קרום של מוח או ששחטו טרפה. וי"ל דהוכחתו מדכתיב הכא ושפך את דמו וכסהו ולעיל כתיב דם שפך מה להלן שחיטה שאינ' ראויה אף כאן כגון ששחט טרפה ואפ"ה כתי' וכסהו בעפר א"כ אשר יאכל ל"ל אלא פרט לטמאי' הוא דאתא אליבא דר' מאיר ולא כחכמים דהלכתא כוותייהו ול"ע: ק לא שדמיו של אדם תלויין בנפשו אלא נפשו תלוי בדמו: ר רצונו לתרץ והרי הבשר והדם שניהם לשון זכר הם ולמה כתיב היא. ומתרץ הנפש היא הדם ומלת היא קאי על הנפש שהיא ל' נקבה: ש פי' מדכתיב ולא יאכל לטמאה בה כלומר שאין לו בה טומאה אלא ע"י אכילתה יצאת נבלת בהמה טמאה שמטמאה במגע ובמשא ומ"ה כתיב כאן וכל אשר תאכל ללמדך שמטמאה באכילה ולא במגע ובמשא ואין זה כ"א בנבלת עוף טהור דבהמה מטמאה במגע ובמשא: ת לאפוקי קודם בליעה שבעודנה בפיו טהור ולאפוקי אחר הבליעה שעודנה בתוך מעיו אף שלא נתעכל' עדיין וטבל אחר הבליעה שהוא טהור: א כלומר קודם לכן היה כשר ועכשיו נטרף יצא זה שאין כו' כלומר שלא הי' לו שעת הכושר: ב דק"ל הל"ל עון ומפרש דלשון עונו משמע העונש המיוחד לנכנס בטומאה למקדש והיינו העונש הכתוב בשאר כל טומאות שהוא כרת. רא"ם. מ"נ דקשה

פירוש לתורת אלהים

דָם עֶסִין אוּנ וֶועט דָם וֶועלֶן עֶסֶן וְשָׁפַךְ זָאל עֶר פַאר גִיסֶן זַיין בְּלוּט מֶען זָאל דָם פְרִיעֶר קוּלִין וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר אוּנ מֶען זָאל דָם בְּלוּט צוּ דֶעקִין מִיט עֶרְד אָדֶר מִיט אַשׁ: (יד) כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר וגו' וָוארוּם דָם חַיוּת פוּן אַלִי בַּשֶׁעפֶּענִישׁ הֶענְגְט אִין זַיין בְּלוּט וָאוֹמַר אוּנ דְרוּם טוּא אִיךְ זָאגֶן צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל בָּשָׂר דָאס בְּלוּט פוּן אִיטְלִיכֶן לַייבּ לֹא תֹאכֵלוּ זָאלְט אִיר נִיט עֶסֶן כִּי נֶפֶשׁ וָוארוּם דִי נְשָׁמָה פוּן אִיטְלִיכֶען לַייבּ אִיז דָם בְּלוּט כָּל אוֹכְלָיו אִיטְלִיכֶר וָואס עֶסְט דָאס בְּלוּט יִכָּרֵת וֶועט עֶר וֶוערֶן פַר שְׁנִיטֶן עֶר אִיז חַיָּיב כָּרֵת: (טו) וְכָל נֶפֶשׁ אוּנ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל וָוס וֶועט עֶסִין אַנְבֵילָה וָוס אִיז פוּן זִיךְ זֶעלְבֶּערְט גְפֵייגֶרְט וּטְרֵפָה אָדֶר אַטְרֵפָה וָוס זִיא אִיז פַאר צוּקְט גְוָוארֶן פוּן אַחַיָּה. רש"י מאכט דר פסוק שמוסט פון אנבלת עוף טהור בָּאֶזְרָח סַיי אַגִיבָּארֶענֶר יוּד וֶועט דָאס עֶסִין וּבַגֵּר אוּנ סַיי אַגֵר וֶועט דָם עֶסִין וְכִבֶּס בְּגָדָיו זָאל עֶר וַואשֶׁען זַיינִי קְלֵיידֶר וְרָחַץ בַּמַּיִם אוּנ זָאל זִיךְ טוּבְלֶן אִין וַואסֶר וְטָמֵא אוּנ עֶר זָאל זַיין טָמֵא בִּיז פַר נַאכְט אוּנ דֶר נָאךְ וְטָהֵר וֶועט עֶר זַיין רֵיין: (טז) וְאִם לֹא יְכַבֵּס אוּנ אַז עֶר וֶועט נִיט וַואשִׁין זַיינֶע קְלֵיידֶר וּבְשָׂרוֹ אוּנ זַיין לַייבּ

מצות השם

(קפז) וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר. דִיא מִצְוָה פוּן דֶעם פָּסוּק אִיז עֶרְקְלֶערְט אַז מֶען קוֹילֶעט אַיין חַיָּה אָדֶר אַיין עוֹף מוּז מֶען גֶעבְּן פוּן אוּנְטֶען אוּנְטֶער דָעם בְּלוּט עֶרד אוּנ פוּן אוֹבְּן אוֹיף דָעם בְּלוּט דַארְף מֶען אוֹיךְ צוּא דֶעקִין מִיט עֶרד אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער מֶענְשׁ אִין יֶעדֶער צַייט:

וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ׃ פ
יח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
ג כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר
יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה
אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם
שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא
תֵלֵכוּ׃ ד אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־

אונקלוס

וּבִסְרֵהּ לָא יַסְחֵי וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃ א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ ג כְּעוֹבָדֵי עַמָּא דְאַרְעָא דְמִצְרַיִם דִּי יְתֵבְתּוּן בַּהּ לָא תַעְבְּדוּן וּכְעוֹבָדֵי עַמָּא דְאַרְעָא דִכְנַעַן דִּי אֲנָא מָעֵיל יָתְכוֹן תַּמָּן לָא תַעְבְּדוּן וּבְנִימוֹסֵיהוֹן לָא תְהָכוּן׃ ד יָת דִּינַי תַּעְבְּדוּן

בעל הטורים

לכך נוה לכסותו: (ג) סמך לפרשת דם ובחוקותיהם לא תלכו. רמז שאין שוחטין בתוך הגומא שלא יחקה את המינין (בחולין):

תו"א ובחוקותיהם לא שלט סנהדרין נב ע"ז יא חולין עא: ואת חקתי יומא פז:

רש"י

על טומאה זו ככל שאר טומאות: ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. על רחילת גופו ענוש כרת ועל כבוס ג בגדים במלקות: (ב) אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני (שמות כ) אנכי ה' אלהיך וקבלתם עליכם מלכותי מעתה קבלו גזרותי. ר' אומר גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא לפיכך בא עליהם בגזירה אני ה' אלהיכם דעו מי גוזר עליכם. דיין להפרע ד ונאמן לשלם שכר: (ג) כמעשה ארץ מצרים. (ת"כ) מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שישבו בו ה ישראל מקולקל מן הכל: אשר אני מביא אתכם שמה. מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל ו מקולקלים יותר מכולם (ת"כ): ובחקתיהם לא תלכו. מה הניח הכתוב שלא אמר אלא אלו נמוסות שלהן דברים החקוקין להם כגון ז טרטיאות ח ואצטדיאות. רמ"א אלו דרכי האמורי שמנו חכמים: (ד) את משפטי תעשו. אלו דברים האמורי' בתור' ט במשפט שאלו לא נאמרו היו כדאי לאומרן: ואת חקתי תשמרו. דברים שהם גזירת המלך שיצה"ר משיב עליה' למה לנו לשומרן ואו"ה ע"א משיבין עליה' כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת לכך נאמר אני ה' גזרתי עליכם אי אתם רשאים להפטר: ללכת בהם.

שפתי חכמים

לרש"י למה ישא עונו אם מטמא את עצמו: ג (מהרא"י) דק"ל ל"ל בשרו הל"ל ואם לא כבס בגדיו ולא רחץ במים כדכתיב בסמוך וכבס בגדיו ורחץ במים. ומתרץ דמ"ה כתיב ובשרו על רחילת גופו כו' פי' אם לא טבל שהיא רחילת הגוף ענוש כרת אם אכל קודש או נכנס למקדש אבל אם לא כבס בגדיו וזרקן למקדש ואפילו נגעו בגדיו בעודנו עליו במת ונכנס למקדש בשדן נוגעין במת פטור מן הכרת וחייב במלקות: ד (רא"ם) דאלהים זה מדת הדין כלומר ליפרע על עונות. ה' זו מדת הרחמים כלו' לכפר על עונות אם יעשה תשובה ולשלם שכר על המצות (נח"י) ולא זכר מ"ש הרב ריש פרשת וארא אני ה' וכו' הרי דמאני הוא מפיק לה בלא מלת אלהיכם ע"ש: ה פי' ארץ גושן דאל"כ אשר ישבתם בה ל"ל: ו פי' אף ממעשה ארץ גושן וכ"ש משל מצרים דאל"כ מאי וכמעשה ארץ כנען שהכתוב הולך ומוסיף ממצרי' לגושן ומגושן לכנען: ז פ"ק דכתובות פי' רש"י טרטיאות פלטי מלכי ע"א ושרים של ע"א: ח (ג"א) ואצטדיאות שחוק שמסיתים את השוורים ושאר חיות לנגחם ולהלחם זה עם זה: ט כגון גזל ושפיכת דמים:

פירוש לתורת אלהים

וֶועט עֶר נִיט טוֹבְלֶן אוּנ וֶועט עֶסִין תְּרוּמָה אָדֶער קָדָשִׁים אָדֶר עֶר וֶועט אַרַיין גֵיין אִין ביהמ"ק וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ וֶועט עֶר לַיידֶן זַיין זִינְד׃ (א) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גְרֶעדְט צוּ מֹשֶׁה אוּנ הָט אִים אַזוֹ גְזָאגְט׃ (ב) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט זָאגֶן צוּ זֵיי אִיךְ הָאבּ אַזוֹי גְזָאגְט אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אֵייעֶר גָאט. כְּלוֹמַר וֶוען אִיךְ הָאבּ מִיךְ בַּוויזִין אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי הָאבּ אִיךְ גְזָאגְט אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אִיז טַייטְשׁ אִיךְ בִּין אֵייעֶר גָאט אוּנ אִיר הָט אוֹיף אַייךְ מְקַבֵּל גְוֶועזְן מַיין מַלְכוּת דְרוּם מוּזְט אִיר הַאלְטֶן מַיינֶע גְזֵרוֹת. וָואס זֶענֶען מַיינֶע גְזֵרוֹת׃ (ג) כְּמַעֲשֵׂה אַזוֹ וִוי דִי מַעֲשִׂים פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם וָוס אִיר זֶענְט גְזֶעסִין אִין אִיר לֹא תַעֲשׂוּ זָאלְט אִיר נִיט טָאן וּכְמַעֲשֵׂה אוּנ אַזֶעלְכֵי מַעֲשִׂים וָואס טוּעֶן דִי לַייט וָואס וואוֹנֶען אִין לַאנְד כְּנַעַן אֲשֶׁר וָואס אִיךְ ווִיל אַייךְ בְּרֶענְגֶען שָׁמָּה דָארְטִין לֹא תַעֲשׂוּ זָאלְט אִיר נִיט טָאן וּבְחוּקוֹתֵיהֶם אוּנ אִין זֵייעֶרֶע גִיזֶעץ זָאלְט אִיר נִיט נָאךְ גֵיין׃ (ד) אֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ מַיינֶע גְרֶעכְט זָאלְט אִיר טָאן. רַשִׁ"י שְׁרַייבְּט מֶען מֵיינְט אַזֶעלְכֵי זַאכֶן וָוס זֵיי זֶענֶען גְזָאגְט גְוָוארֶן אִין דֶר תּוֹרָה מִיט גְרֶעכְט דָס הֵייסְט אַזֶעלְכֵי מִצְוֹת וָוס זֵיי זָאלֶן אֲפִילוּ אִין דֶר תּוֹרָה נִיט שְׁטֵיין וָואלְט רֶעכְט גִיוֶועזְן מֶען זָאל זֵיי אַלֵיין טָאן וְאֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ מַיינֶע גִיזֶעץ זָאלְט אִיר הִיטֶען. דָס מֵיינְט מֶען אַזֶעלְכֵי זַאכֶן וָוס גָאט הָט גוֹזֵר גְוֶועזְן מֶען זָאל דָס טָאן אוּנ דֶר יֵצֶר הָרָע פְרֶעגְט פוּן וֶועסְט וֶועגְן הַאלְטֶן מִיר אַזֶעלְכֵי מִצְוֹת וָואס אִיז אָן אַטַעַם דְהַיְינוּ וָוס מֶען טָאר נִיט עֶסִין קֵיין חֲזִיר אָדֶר וָואס מֶען טָאר נִיט גֵיין אִין שַׁעַטְנֵז אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֵי זַאכֶן דְרוּם שְׁטֵייט וַוייטֶער אִין פָּסוּק אֲנִי יְיָ אִיךְ גָאט הָאבּ דָס גוֹזֵר גְוֶועזְן טָארְסְטוּ דִיךְ דֶר פוּן נִיט פַּאטֶרְן נָאר לָלֶכֶת

חקתי תשמרו ללכת בהם אני
יהוה אלהיכם: ה ושמרתם את־
חקתי ואת־משפטי אשר יעשה
אתם האדם וחי בהם אני יהוה:
ס ששי ו איש איש אל־כל־שאר
בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני

אונקלוס

וית קימי תטרון להלכא בהון אנא יי אלהכון: ה ותטרון ית קימי וית דיני די יעבד יתהון אנשא ויחי בהון לחיי עלמא אנא יי: ו גבר גבר לכל קריב בסרה לא תתקרבון לגלאה עריא

תו"א ושמרתם את חקותי מד מה: אשר יעשה ב"ק לח סנהד' נט מכות כג ע"ז ג: וחי בהם יומא פה סנהדרין עד ע"ז כו עקידה שער ע: אני ה' יומא סז: איש איש אל כל שאר בשרו שבת יג חגיגה יא כתובות מו סנהדרין ו. ע"ז יז:

רשב"ם

(ה) וחי בהם. אבל אם לא יעשה. ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם: וחי בהם לא תקרבו לגלות ערוה כי בגילוי עריות יהרג ואל יעבור:

בעל הטורים

(ה) וחי בהם. וסמיך ליה לא תקרבו לגלות ערוה לומר אע"פ שלויתי (ו) אני ה' ערות אביך וערות אמך. כי שלשה שותפין יש באדם:

שפתי חכמים

י דאל"כ ללכת בהם ל"ל שהרי תשמרו כתיב: כ דאל"כ ושמרתם ל"ל הרי כבר כתיב ואת חקותי תשמרו: ל פי' דלעיל כתיב ואת חקתי תשמרו והכא כתיב אשר יעשה אותם דקאי אחוקים ומשפטי' ושמירה ועשיי' למשפטי'

רש"י

אל תפטר מתוכם י שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות: (ה) ושמרתם את חקותי. לרבות שאר דקדוקי הפרשה כ שלא פרט הכתוב בהם (ת"כ) ד"א ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים ל לפי שלא נתן אלא עשייה למשפטים ושמירה לחוקים: וחי בהם. לעוה"ב שאם תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת: אני ה'. נאמן לשלם שכר: (ו) לא תקרבו. להזהיר הנקבה כזכר

ליקוטי יוסף

ו) איש איש אל כל שאר בשרו וגו'. הצדיק הקדוש ר' לוי יצחק מב"ד זצ"ל שרייבט אזו, מיר ווייסין ווס דר רמב"ם שרייבט אויף דעם פסוק בכל דרכיך דעהו, דיינע אלע וועגין אונ מעשים זאלסטו טאן וועגין הקב"ה, אמענטש זאל עסין אונ טרינקען אונ שלאפין ער זאל האבען כח צו דינען הקב"ה אונ נים וועגין זיין הנאה, אונ ער זאל נעמען אוייב נאר וועגען ער זאל האבין קינדר זיי זאלין דינען הקב"ה, אונ נים וועגין זיין הנאה, דריבר זאגט דר פסוק איש איש אל כל שאר בש"ו, יעדר יוד זאל נים גנענען צום ווייב וועגין לגלות ערוה, אויפצודעקין איר שאנד, וועגין זיין הנאה, נאר וועגין אני ה', ווייל איך גאט האב אזו גיבאטין, יעדר יוד זאל ברענגין קינדר אויף דר וועלט זיי זאלן דינען צו הקב"ה:

פירוש לתורת אלהים

ללכת בהם דו זאלסט גיין אין זיי דו טארסט נים זאגן איך האב שון געלערנט די חכמת התורה [עיין רש"י] אני יי אלהיכם איך בין אייער גאט איך בין בגלייבט צו צאלין שכר: (ה) ושמרתם את חוקותי אונ איר זאלט היטן מיין געזעץ ואת משפטי אונ מיינע גרעכט אשר אז דער מענטש וועט זיי טאן וחי בהם וועט ער לעבען דורך זייא לעולם הבא. אני יי איך בין גאט איך בין בגלייבט צו בצאלען שכר: (ו) איש איש איטליכער מענטש אל כל צו זיין לייב פריינט לא תקרבו זאלט איר נים גנעהן לגלות צו אנפלעקין ערוה איר שאנד איר

משלי חכמים

(ה) ושמרתם את חקותי וגו' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. דר ענין איז למשל אקינד הט אמאהל גיזאגט צו זיין פאטר פר וואס מאכסטו מיר נים אשיינע קאפאטע מיט שיינע הוזין אונ שיינע שיך ווי אלי נגידהשע קינדער גייען, איך ווייס דאך אז דוא ביזט אנגיד אונ קענסט מיר מאכן שיינע קליידר, פר ווס מאכסטו מיר נים, הט דער פאטר גזאגט צו אים אז דו וועסט קענין לערנען וועל איך דיר, מאכן שיינע קליידר, האט דאס קינד גיזאגט איך קען לערנן, פרעג ביי מיין רבי וועט ער דיר זאגן אז איך קען לערנן, הט דר פאטר צו אים גזאגט איך דארף נים פרעגן דיין רבי, איך וועל דיר ווייזין אשטיקל מהרש"א אוב דו וועסט וויסען דעם מהרש"א וועל איך דיר באלד מאכין שיינע קליידר, דר פאטר האט אים גוויזן דעם מהרש"א ווי דם קינד האט דער זעהן דעם מהרש"א זאגט ער צום פאטר איצט זעה איך אז דו ווילסט מיר נים מאכין שיינע קליידר, אונ מיט דעם מהרש"א איז נאר צו האבן אתירוץ, וואררם איך ווייס אז מיין עלטערר ברודר קען גוט לערנען, דוא אליין האסט גיזאגט אויף אים אז ער קען גוט לערנען, אונ דעם זעלביגען מהרש"א האסטו אים געוויזען אונ ער הט נים געוואסט, ווייזטו מיר דעם זעלביגען מהרש"א, אונ נוייל דוא ווייסט אז איך וועל דעם מהרש"א נים וויסען דריבער האסטו גזאגט אז איך וועל וויסען דעם מהרש"א וועסטו מיר מאכן שיינע קליידר, הט דר פאטר צוא אים גזאגט, גיין מיין קינד, איך וועל דיר זאגין ווס עס איז מיט דעם מהרש"א, מען קען לערנען דעם מהרש"א מיט

מצות השם

(קפח) איש איש אל כל שאר וגו'. דאס איז די לא תעשה אז מען טאר זיך נים האלטען שטארק פריינטליך מיט זייני לייב פריינד די נקבות דם מיינט מען מען טאר זיך מיט זיי נים קושין אויך אנדרי זאכען וואס דורך דעם ליבשאפט קען מען קומען צו זנות נח"ו אונ עס איז נאסור] צוא לאכן צוא זיי אדר אמושנע צו קוקן אויף איינע פון די קרובים וואס זיא איז שיין ווארום דורך דעם קען מען ח"ו קומן צוא זנות אדער צוא והוצאת זרע לבטלה] ח"ו אונ אונזרי הייליגי חכמים האבען גבאטין אז עס איז איין חיוב אז דער טאטי זאל חתונה מאכען זייני זוהן אונ זייני טעכטער נאהינט צו דר צייט אזוי וויא עס שטיים אין דער ערשטי מצוה. אונ איין זכר טאר נים זיין אליין אין איין שטוב מיט איין אשה ווארום מען קען אים חושד זיין אז ער האט מיט איר מזנה גוועהן אונ די מצוה גיים אן אויף יעדר ארט אין יעדר צייט:

יְהוָה׃ ס ז עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ
לֹא תְגַלֵּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה
עֶרְוָתָהּ׃ ס ח עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא
תְגַלֵּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא׃ ס ט עֶרְוַת
אֲחוֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמֶּךָ
מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא
תְגַלֶּה עֶרְוָתָן׃ ס י עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ

אונקלוס

אֲנָא יְיָ׃ ז עֶרְיַת אֲבוּךְ
וְעֶרְיַת אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי
אִמָּךְ הִיא לָא תְגַלֵּי
עֶרְיְתַהּ׃ ח עֶרְיַת אִתַּת
אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי עֶרְיַת
אֲבוּךְ הִיא׃ ט עֶרְיַת
אֲחָתָךְ בַּת אֲבוּךְ אוֹ בַת
אִמָּךְ דִּילִידָא מִן אֲבוּךְ
מִן אִתַּת אָחֳרִי אוֹ מִן
אִמָּךְ לִגְבַר אָחֳרָן לָא
תְגַלֵּי עֶרְיָתְהֶן׃ י עֶרְיַת

רשב"ם (ט) מולדת בית או מולדת חוץ. פנויה כך נראה בעיני לפי פשוטו:

תו"א ערות אביך סנהדרין נד: וערות אמך שם נג נד: אמך היא שם עא עב: ערותה שם נג: ערות אשת שם מד: ערות אחותך יבמות כב כג: ערות בת בנך שם כב כג לז:

רש"י

לכך נאמר מ לשון רבים: אני ה'. נאמן נ לשלם שכר: (ז) ערות אביך. (סנהד' נד) זו אשת אביך או אינו אלא כמשמעו ס נאמר כאן ערות אביך ונאמר להלן (ויקרא כ) ערות אביו גלה מה להלן אשת אביו אף כאן אשת אביו: ועררות אמך. להביא אמו שאינה ע אשת אביו: (ח) ערות אשת אביך. לרבות לאחר מיתה: (ט) בת אביך. אף בת אנוסה פ במשמע: מולדת בית או מולדת חוץ. בין שנולדה מאותה שאומרים לו לאביך קיים את אמה ובין שאומרים לו הוצא את אמה כגון ממזרת או נתינה: (י) ערות

שפתי חכמים

לעיל כתיב את משפטי תעשו והכא כתיב ושמרתם את חקותי ואת משפטי: מ וא"ת והא דרך הפסוק לדבר כן בלי רבים ר"ל כל אחד מכם כמו בסמוך דכתיב תשמרו לא תעשו ולא תלכו. וי"ל דשאני הכא הואיל ובתחלה כתיב לשון יחיד דכתיב איש וגו' ואחר כך כתיב תקרבו לשון רבים אלא ע"כ תקרבו לרבות הנקבה. וא"ת למה אילטריך לרבות גבי עריות שהוא לא תעשה והא נקבה גם כן חייבת במלות לא תעשה דהא הוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה בקידושין דף ל"ה. וי"ל דעריות שאני בשלמא שאר איסורין שבתורה כגון אכילת איסור ונבלה וטרפה שאשה חייבת דהא היא עשתה האיסור כמו האיש אבל גבי עריות הבועל עושה מעשה והנבעלת לא עשתה ולא כלום דהרי היא כקרקע עולם לכן אילטריך לרבויי שחייבת: נ אף על פי דאין כאן עשיית מצוה אלא הרחקת עבירה ואין שייך לומר לשלם שכר אלא במעש' י"ל כל מי שבא עבירה לידו וניצול הימנה נותנים לו שכר כאלו עשה מצוה.בקדושין דף ל"ט: ס ר"ל משכב זכור. וכתב הרא"ם יש לתמוה על ר"י ורש"י ז"ל שהביא דבריו למה לא הביאו הג"ש של אביך אביך מקרא דערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא שהוא בלדו ומיירי באזהרה כמוהו והביא הג"ש מקרא דפרשת קדושי' דמיירי בעונש והניח הדבר בתימה. (נח"י) ואני אומר דהיא הנותנת מערות אשת אביך הנכתב בלדו הוה קשה כדמקש' התם אין לי אלא באזהרה וכו' עונש מניין דהא זה הפסוק בסמוך מיירי ג"כ באזהר' וע"כ מוכרח ללמד מערות אביו גלה ע"ש: ע ר"ל כגון שנולד מאנוסת אביו או ממפותת אביו: פ וקרא דערות בת אשת אביו ללמד מי שיש לו אישות לאביך בה פרט לאחותו שנולדה

מצות השם

(קפט קצ) עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה) דאס זענין דיא מִצְוֹת אַז מען טאר נים מְזַנֶה זיין מיט זיין פָאטערס ווייב אַפילו זיא איז נים זיין מאמי אונ מיט זיין מאמי טאר ער נים מְזַנֶה זיין אַפילו זיא איז נים זיין פָאטערס ווייב דְהַיינוּ זיין פָאטער הָט איר נָט גגעבן אונ די מִצְוָה גייט אָן איף יעדער אָרְט אין יעדר צייט:

(קצא קצב) עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ וגו'. דָס איז צְווייא מִצְוֹת אַז מען טאר נִיט חַתוּנָה האָבן מיט איין שְׁוועסְטֶר ווָס זיא איז מיט

משלי חכמים

אָפְּרָאסְטִין אַגעוויינְלִיכֶן פְּשַׁט, אונ מען קען אים לֶערְנֶען מיט אַגְרוֹסִין פִּלְפּוּל מיט חֲרִיפוּת, ווייל דיין בְּרוּדֶר קען גוט לֶערְנֶען האָב איך פון אים פַארְלַאנְגְט ער זָאל זָאגִין דֶעם מהרש"א מיט חֲרִיפוּת הָט ער נִיט גְקֶענְט, פון דיר פַּרְלַאנְג איך נָאר דוּ זָאלְסְט זָאגִין דֶעם מהרש"א ווִיא אַקִינְד ווָאס קען אַבִּיסְל לֶערְנֶען דארף אים זָאגֶן. דָס זֶעלְבִּיגֶע איז בַּייא די תּוֹרָה, טָאמֶר ווֶעלֶן יוּדִין זָאגֶן אַז הקב"ה זָאגְט ער ווֶעט אוּנְז גֶעבִין פִיל גוּטְס אַז מִיר ווֶעלִין לֶערְנֶען תּוֹרָה, ווִי אַזוֹ קֶענֶען מִיר לֶערְנֶען תּוֹרָה, אַפִילוּ מַלְאָכִים פַארְשְׁטֵייעֶן נִיט די תּוֹרָה, ווֶעלֶן מִיר פַרְשְׁטֵיין די תּוֹרָה ? דְרִיבֶּר זָאגְט הקב"ה די תּוֹרָה קען מען טאקי לֶערְנֶען מיט אַזוֹ אַחָכְמָה אַז אֲפִילוּ מַלְאָכִים קֶענֶען זיא נִיט ווִיסֶן, נָאר פַּמ אַייך פַּארְלַאנְג איך נִיט אַזוֹ פִיל, איך ווִיל נָאר פון אַייך אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם, אַז ווִי אַמֶענְטְשׁ קען טָאהְן, נָהִי, ווֶעט איר דוּרְךְ דֶעם לֶעבִין מיט אַלֶעם גוּטֶען:

פירוש לתורת אלהים

זָאלְט נִיט מְזַנֶה זַיין מִיט. זִיי אֲנִי יְיָ איך בִּין גָאט איך בִּין בַּגְלַייבְּט צוּ בַּצָאלֶן שְׂכַר: (ז) עֶרְוַת אָבִיךָ די שַׁאנְד פון דַיין פָאטֶר דָאס מֵיינְט מען דֶעם פָאטֶערְס ווייב חָאטְשֶׁי זִי אִיז נִיט זַיין מוּטֶער וְעֶרְוַת אִמְּךָ אונ די שַׁאנְד פון דַיין מוּטֶער חָאטְשֶׁי זִיא אִיז נִיט זַיין פָאטֶרְס ווייב דְהַיְינוּ דֶר פָאטֶר הָט אִיר גָט גְגֶעבֶן לֹא תְגַלֵּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין אִמְּךָ הִיא זִיא אִיז דַיין מוּטֶער לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ טָארְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין אִיר שַׁאנְד: (ח) עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ דִיא שַׁאנְד פון דַיין פָאטֶרְס ווייב חָאטְשֶׁי דַיין פָאטֶער אִיז גִישְׁטָארְבֶּן לֹא תְגַלֵּה טָארְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין ווָארוּם עֶרְוַת אָבִיךָ הִיא עֶס אִיז דַיין פָאטֶרְס שַׁאנְד: (ט) עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ די שַׁאנְד פון דַיין שְׁוועסְטֶר בַּת אָבִיךָ ווָס זִיא אִיז דִיא טָאכְטֶר פון דַיין פָאטֶר זִיא אִיז מִיט דִיר אַשְׁוועסְטֶר פון אֵיין פָאטֶר אונ נִיט פון אֵיין מוּטֶער אוֹ אָדֶר בַּת אִמְּךָ זִיא אִיז אַטָאכְטֶער פון דַיין מוּטֶער מוֹלֶדֶת בַּיִת סַייא דִיא טָאכְטֶר אִיז גִיבָּארֶן גְוָוארֶן צוּ דַיין פָאטֶר פון אַזֶעלְכִי ווָס עֶר מֶעג זִיא הַאלְטִין בַּיי זִיךְ אִין שְׁטוּב פַאר אַווייב אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ אָדֶר די טָאכְטֶר אִיז גְבָארֶן גִיוָוארֶן צוּ דַיין פָאטֶער פון אַזֶעלְכִי ווָס עֶר טָאר זִיא נִיט הַאלְטֶן פַר אַווייב

אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי
עֶרְוָתְךָ הֵנָּה׃ ס יא עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת
אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא
לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ׃ ס יב עֶרְוַת
אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה שְׁאֵר אָבִיךָ
הִוא׃ ס יג עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא
תְגַלֵּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא׃ ס
יד עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה אֶל־
אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא׃ ס

אונקלוס

בַּת בְּרָךְ אוֹ בַת בְּרַתָּךְ
לָא תְגַלֵּי עֶרְיַתְהֶן אֲרֵי
עֶרְיְתָךְ אִנּוּן׃ יא עֶרְיַת
בַּת אִתַּת אֲבוּךְ דִּילִידָא
מִן אֲבוּךְ אֲחָתָךְ הִיא לָא
תְגַלֵּי עֶרְיְתַהּ׃ יב עֶרְיַת
אֲחַת אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי
קָרִיבַת אֲבוּךְ הִיא׃
יג עֶרְיַת אֲחַת אִמָּךְ לָא
תְגַלֵּי אֲרֵי קָרִיבַת אִמָּךְ
הִיא׃ יד עֶרְיַת אַח אֲבוּךְ
לָא תְגַלֵּי לְאִתְּתֵהּ לָא
תִקְרַב אִתַּת אַח אֲבוּךְ׃

ת"א ערות בת אשת אביך יבמות כב : ערות אחות אביך שם נד : שאר אביך היא בתרא קט : שאר אמך היא שם : ערות אחי אביך סנהדרין נח :

שפתי חכמים

לאביו מן השפחה משום דלא תפסי בה קידושין כדכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור : צ רל"ת שלא תאמר מדכתיב בת בנך ובת בתך הא בת בנה ובת בתה מאיש אחר מותר והא כתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ובת בתה. ל"פ במיירי באנוסה דלאו אשתו ולפיכך אינו באזהרת לא תגלה אלא בבת בתו הבאה מזרעו אבל בתו של אנוסתו הבאה מזרע אחרי' אינו באזהרת לא תגלה וה"ה בת אשתו דלאו בתו : ק פי' וא"ת אחר שזה המקרא של ערות בת בנך וגו' באנוסי' קמיירי אם כן בתו ובת בנו מנשואתו מנין דליכ' למימר דאתיא בק"ו מאנוסתו דהא אין מזהירין ואין עונשין מן הדין והשיב כתו אנו למדין וכו' : ר פי' ק"ו לבתך מן האנוסה דאלו מן הנשואין מערות אשה ובתה ילפינן : ש כתיב הכא בערות בת בנך הנה ולקמן כתיב ערות אשה ובתה וגו' והתם כתיב ג"כ הנה מה הנה דכתיב התם מיירי במתב

רש"י

בת בנך וגו'. (יבמות לג) בבתו מאנוסתו הכתוב מדבר צ ובתו ובת בתו מאשתו ק אנו למדין מערות אשה ובתה שנאמר בהן לא תגלה בין שהיא ממנו בין שהיא מאיש אחר : ערות בת בנך. קל וחומר לבתך ר אלא לפי שאין מזהירין מן הדין למדוה מגזרה שוה ש (במסכת יבמות ג. סנהדרין עה) : (יא) ערות בת אשת אביך. לימד שאינו חייב על אחותו משפחה ונכרית לכך נאמר בת אשת אביך בראויה לקידושין : (יד) ערות אחי אביך לא תגלה. ומה היא

פירוש לתורת אלהים

דְהַיְינוּ עֶר הָט זִיא גְהַאט פוּן אַמְמְזֶרֶת לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: (י) עֶרְוַת בַּת בִּנְךָ דִי שַׁאנְד פוּן דַיין זוּנְס טָאכְטֶר אוֹ בַת בִּתְּךָ אָדֶר פוּן דַיין טָאכְטֶרְס טָאכְטֶער זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין וָוארוּם עֶס אִיז דַיין שַׁאנְד : (יא) עֶרְוַת דִי שַׁאנְד פוּן דֶער טָאכְטֶר פוּן דַיין פָאטֶרְס וַוייבּ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ וָוס זִיא הָט גִיבָּארֶן פוּן דַיין פָאטֶער אֲחוֹתְךָ הִוא אִיז זִיא דַיין שְׁוֶועסְטֶער לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין אִיר שַׁאנְד : (יב) עֶרְוַת דִי שַׁאנְד פוּן דַיין פָאטֶרְס שְׁוֶועסְטֶער זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין שְׁאֵר אָבִיךָ הִיא וָוארוּם זִיא אִיז אַיין לַייבּ פְרַיינְד פוּן דַיין פָאטֶר : (יג) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פוּן דַיין מוּטֶרְס שְׁוֶועסְטֶער זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין כִּי שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא וָוארוּם זִיא אִיז אַלַייבּ פְרַיינְד פוּן דַיין מוּטֶר : (יד) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פוּן דַיין פָאטֶרְס בְּרוּדֶר לֹא תְגַלֵּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקִין אוּנ וָוס אִיז זַיין עֶרְוָה אֶל אִשְׁתּוֹ צוּ זַיין וַוייבּ זָאלְסְטוּ נִיט גְנֶעהֶנֶן דָאס הֵייסְט דוּ זָאלְסְט מִיט אִיר נִיט לִיגִין

מצות השם

דִיר פוּן אַיין טַאמִין אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט פוּן אֵיין טַאמִין אוּנ ווִידֶר טָאר מֶען נִיט מִיט אַזַא שְׁוֶועסְטֶר וָוס זִיא אִיז מִיט דִיר פוּן אֵיין טַאמִין אוּנ נִיט פוּן אֵיין טַאמִין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶר
אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט :

(קצג קצד) עֶרְוַת בַּת בִּנְךָ וגו'. דָאס אִיז דִי מִצְוֹת אַז מֶען טָאר
נִיט מִיט זַיין אֵיינִיקְל חֲתוּנָה הָאבֶּן אֲפִילוּ עֶר הָט זַיין
טָאכְטֶר גִיהַאט (בִּזְנוּת) טָאר עֶר אוֹיךְ מִיט דֶעם אֵיינִיקִיל פוּן דִיא
טָאכְטֶר נִיט חֲתוּנָה הָאבֶּן אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶר אָרְט
אִין יֶעדֶער צַייט :

(קצה) דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט חֲתוּנָה הָאבֶּן מִיט זַיין
טָאכְטֶר אֲפִילוּ עֶר הָט זִיא גְהַאט בִּזְנוּת אוּנ דָס לֶערְנִין
אוּנְזֶערִי חֲכָמִים אַרוֹיס פוּן אַיין קַל וָחוֹמֶר אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג
אוּף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט :

(קצו) עֶרְוַת בַּת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה. דָאס אִיז עֶרְקְלֶערְט אַז

מִיט אֵיין שְׁוֶועסְטֶער וָואס זִיא אִיז פוּן אֵיין טַאטֶען טָאר מֶען נִיט חֲתוּנָה הָאבֶּן אָבֶּער אַז דִי שִׁפְחָה מוּטֶר הָט אַיין טָאכְטֶר פוּן אַיין אַנְדֶערְן מַאן מֶעג מֶען יוֹא מִיט אִיר חֲתוּנָה הָאבֶּן אוּנ דִי
מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט :

(קצז קצח) עֶרְוַת אֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה. דָאס זֶענֶען צְוַויא
מִצְוֹת אַז מִיט דַיין מוּמֶע דְהַיְינוּ דַיין טַאטִינְס
שְׁוֶועסְטֶער אָדֶער זַיין מַאמִיס שְׁוֶועסְטֶער טָאר מֶען נִיט חֲתוּנָה הָאבִּין
אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט :

(קצט ר) אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דוֹדָתְךָ הִיא. דָאס אִיז דִיא
מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט נֶעמִין טָאר אֵיין וַוייבּ
זַיין טַאטִינְס בְּרוּדֶערְס וַוייבּ דָאס מֵיינְט מֶען זַיין מוּמֶע
אוּנ אֲפִילוּ דֶער פֶעטֶער שְׁטַארְבְּט טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט נֶעמִין
זַיין וַוייבּ אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין
יֶעדֶער צַייט :

טו עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה אֵשֶׁת
בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס
טז עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה
עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא: ס יז עֶרְוַת אִשָּׁה
וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֵּה אֶת־בַּת־בְּנָהּ
וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת
עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא:
יח וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח

אונקלוס

הִיא: טו עֶרְיַת כַּלְּתָךְ לָא
תְגַלֵּי אִתַּת בְּרָךְ הִיא לָא
תְגַלֵּי עֶרְיְתַהּ: טז עֶרְיַת
אִתַּת אֲחוּךְ לָא תְגַלֵּי
עֶרְיַת אֲחוּךְ הִיא:
יז עֶרְיַת אִתְּתָא וּבְרַתַּהּ
לָא תְגַלֵּי יָת בַּת בְּרַהּ
וְיָת בַּת בְּרַתַּהּ לָא תִסַּב
לְגַלָּאָה עֶרְיְתַהּ קָרִיבָן
אִנּוּן עֲצַת חִטְאִין הִיא:
יח וְאִתְּתָא עִם אֲחָתַהּ לָא

תו"א ערות כלתך לא תגלה יבמות כא: אשת בנך היא סנהדרין נג עו: ערות אשת אחיך יבמות נה: ערות אחיך היא שם: ערות אשה ובתה שם כב לז: את בת בנה שם כא: שארה הנה חגיגה יא יבמות ג כריתות ה: זמה היא חגיגה יא יבמות ג סנהדרין עה כריתות ה טו: ואשה אל אחותה יבמות ג יד נח קידושין נ:

רש"י

ערותו אל אשתו את לא תקרב: (טו) אשת בנך היא. לא אמרתי אלא בשיש לבנך אישות בה א פרט לאנוסה ושפחה ונכרית (סנהדרין עה): (יז) ערות אשה ובתה. (יבמות לז) לא אסר הכתוב אלא ע"י נשואי הראשונה לכך נאמר לא תקח ל' קיחה וכן לענין העונש אשר יקח את אשה ואת אמה (ויקרא כ) לשון קיחה אבל אנס אשה מותר ב לישא בתה: שארה הנה. קרובות הן זו לזו: זמה. עצה כתרגומו ג עצת חטאין שילרך יועלך לחטוא: (יח) אל אחתה. (קידושין נ) שתיהן ד כאחת: לצרר. לשון צרה לעשות את זו

שפתי חכמים

אף הנה דכתיב הכא מיירי בבתה: ת אבל גבי ערות אביך לא הוצרך לכתוב אחריו אל אשתו לא תקרב להודיע מה היא ערותו משום דסמך הקרא על הגזירה שוה דלעיל: א והא דלא נקט רש"י גם לעיל גבי ערות בת אשת אביך אנוסה משום דלעיל מרבינן אנוסה לחיוב כדכתיב בת אביך ופרש"י אף בת אנוסה במשמע. וא"ת מ"ש הכא דממעט מקרא דאשת בנך אף האנוסה ואלו גבי בת אשת אביך אינו ממעט האנוסה אם מפני דלעיל ריבה הכ' משום דכתיב בת אביך ואף בת אנוסה במשמע ה"נ כתיב כלתך אף האנוסה במשמע. וי"ל הרא"ם שאני התם דהוי תרי קראי וכל אחד נדרש לעצמו וכיון שמהאחד משמע אף האנוסה ומהאחד משמע למעט אנוסה כדי שלא יסתור זה את זה דרשו שלא בא למעט אלא השפחה וכו' בלבד כדי לקיים שני המקראות אבל הכא שהרבוי והמיעוט שניהם במקרא א' אין כל אחד נדרש לעצמו אלא קלתו מבאר קלתו באיזה כלתך אמרתי באותה שיש לבנך אישות בה פרט לאנוס' וכו' שאין לבנך אישות בה וכו': ב ומקרא של ערות בת בנך וגו' דאסר הקרא בת אנוסתו לא אסר אלא בתו ובת בתו מאנוסתו אבל בתה ובת בתה לא: ג כי דגש המ"ם מביא אות הכפל והוי זמם שהוא ל' מחשבה: ד כדתנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות מדכתיב אשה אל אחותה לא תקח לא יהא לך לקוחין אפי' באחת מהן. ופי'

פירוש לתורת אלהים

וָוארום דוֹדָתְךָ הִוא זִיא אִיז גֶערֶעכִינְט אַז דַיין מוּמֶע: (טו) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ דִי עֶרְוָה פוּן דַיין שְׁנוּר זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְן וָוארוּם אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא זִיא אִיז דַיין זוּנְס וַוייבּ דְרוּם לֹא תְגַלֶּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְן אִיר עֶרְוָה: (טז) עֶרְוַת דִיא עֶרְוָה פוּן דַיין בְּרוּדֶערְס וַוייבּ זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְן וָוארוּם עֶרְוַת דָס אִיז דִי שַׁאנְד פוּן דַיין בְּרוּדֶער: (יז) עֶרְוַת דִיא עֶרְוָה פוּן אֵיין אִשָּׁה אוּנ אִיר טָאכְטֶער לֹא תְגַלֶּה זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפְּלֶעקְן וֶוען אֵיינֶער נֶעמְט אַוַוייבּ טָאר עֶר נִיט לִיגֶען בַּיי אִיר טָאכְטֶער אָדֶער אַז עֶר נֶעמְט דִיא טָאכְטֶער טָאר עֶר נִיט לִיגֶען בַּיי אִיר מוּטֶער אֶת בַּת בְּנָהּ דַיין וַוייבְּס זוּהְנְס טָאכְטֶער וְאֶת בַּת בִּתָּהּ אָדֶער אִיר טָאכְטֶערְס טָאכְטֶער לֹא תִקַּח טָארְסְטוּ נִיט נֶעמֶען לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ צוּ אַנְפְּלֶעקְן אִיר שַׁאנְד וָוארוּם שַׁאֲרָה הֵנָּה זֵיי זֶענֶען אֵיינְס מִיט דֶעם אַנְדֶערְן לַייבּ פְרַיינְד זִמָּה הִוא דָס אִיז אֵיין עֵצָה פוּן דֶעם יֵצֶר הָרָע וָוס עֶר רֶעט דִיךְ אָן צוּ זִינְדִיגֶן: (יח) וְאִשָּׁה אוּנ אֵיין אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ צוּ אִיר שְׁוֶועסְטֶער לֹא תִקָּח זָאלְסְטוּ נִיט נֶעמֶען טָארְסְט נִיט נֶעמֶען צְוַוייא שְׁוֶועסְטֶער זֵיי זָאלֶן צוּ דִיר זַיין פַר וַוייבֶּער לִצְרוֹר צוּ בַּאלֵיידִיגֶן דָס הֵייסְט אַז מֶען הָט צְוַויי וַוייבֶּער אִיז

מצות השם

(רא) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֵּה. דָס אִיז דִיא [לֹא תַעֲשֶׂה] אַז אֵיין מֶענְטְשׁ טָאר נִיט נֶעמִין זַיין זוּנְס וַוייבּ אוּנ זָאל מִיט אִיר מְזַנֶּה זַיין אוּנ אֲפִילוּ דֶר זוּהְן אִיז גִשְׁטָארְבֶּן טָאר דֶר פָּאטֶער אוֹיךְ נִיט חֲתוּנָה הָאבֶּן מִיט זַיין שְׁנוּר אוּנ אֲפִילוּ דֶר זוּהְן הָט דֶעם וַוייבּ אֵיין גֶט גֶעגֶעבֶּן טָאר אַלְץ דֶר פָּאטֶער זִיא נִיט נֶעמִין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט:

(רב) עֶרְוַת אֵשֶׁת אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין מֶענְטְשׁ טָאר נִיט חֲתוּנָה הָאבֶּען מִיט זַיין בְּרוּדֶערְס וַוייבּ אוּנ אֲפִילוּ זַיין בְּרוּדֶער אִיז גִשְׁטָארְבֶּן אָדֶער עֶר הָאט אִיר גֶט גֶעגֶעבֶּן טָאר זַיין בְּרוּדֶער אוֹיךְ נִיט נֶעמִין זִיא אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט:

(רג רד רה) עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֵּה. דִי מִצְוֹת זֶענֶען אַז אֵיינֶער נֶעמְט אַוַוייבּ טָאר עֶר נִיט לִיגְן בַּייא אִיר טָאכְטֶער אָדֶר אַז עֶר נֶעמְט דִי טָאכְטֶר טָאר עֶר נִיט לִיגְן בַּיי אִיר מוּטֶר אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט נֶעמֶן אֵיין אִשָּׁה מִיט אִיר זוּנְס טָאכְטֶר אָדֶר אִיר טָאכְטֶערְס אֵיין טָאכְטֶער דָס הֵייסְט אִירְס אֵיין אֵיינִיקְל אוּנ דִי מִצְוֹת גֵייעֶן אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט:

(רו) וְאִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָאהָר נִיט נֶעמִין צְוֵויא שְׁוֶועסְטֶער אוּנ וֶוען אֵיין מֶענְטְשׁ אִיז מְקַדֵּשׁ אֵיין אִשָּׁה וֶוערְט תֵּיכֶף אִיר שְׁוֶועסְטֶער אָסוּר אוֹיף אִים אוּנ אֲפִילוּ עֶר הָאט גֶגֶט זַיין וַוייבּ טָאר עֶר אוֹיךְ נִיט נֶעמֶען אִיר שְׁוֶועסְטֶער אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט:

לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ׃
יט וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא
תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ׃ כ וְאֶל־אֵשֶׁת
עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע
לְטָמְאָה־בָהּ׃ כא וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־תִתֵּן
לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל אֶת־
שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ שביעי רביעי
כשהן מחוברין כב וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב
מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃

תְּסַב לְעָקָאָה לְגַלָּאָה
עֶרְיְתַהּ עֲלַהּ בְּחַיַּהָא׃
יט וּלְאִתְּתָא בְּרִחוּק
סוֹבְתַהּ לָא תִקְרַב
לְגַלָּאָה עֶרְיְתַהּ׃ כ וּבְאִתַּת
חַבְרָךְ לָא תִתֵּן שְׁכָבְתָּךְ
לְזַרְעָא לְאִסְתַּאָבָא בַהּ׃
כא וּמִבְּנָךְ לָא תִתֵּן
לְאַעֲבָרָא לְמוֹלֶךְ וְלָא
תַחֵל יָת שְׁמָא דֶאֱלָהָךְ
אֲנָא יְיָ׃ כב וְעִם דְּכוּרָא
לָא תִשְׁכּוּב מִשְׁכְּבֵי

תו"א לצרר יבמות א ט יג: לגלות ערותה עליה בחייה הוריות ח: ואל אשה בנדת שבת יג מכות יד שבועות יח כריתות ב: לא תקרב שבועות יח: ומזרעך לא תתן מגילה כה סנהדרין סד: משכבי אשה יבמות פג סו עה פז קידושין כב, סנהדרין נד נה הוריות ד:

רשב"ם

(יח) לצרור. כמו וכעסתה צרתה. שתי נשים לאיש אחד נקראו צרות זו לזו:

בעל הטורים

(יח) עליה בחייה. גימטריא אף היבמה (עם האותיות): (יט) ואל אשה. ב'. דין ואידך ואל אשה נדה לא יקרב וכן בנדת ב' הכא ואידך בעזרא בנדת עמי הארצות שאם לא יקרב אל אשה נדה כתיב ביה לדיק הוא חיה יחיה אבל אם יקרב אליה בנדת טומאתה הרי הוא כנדת עמי הארצות:

שפתי חכמים

אל אחותה כמו על ופי' עם אחותה כמו על נשיו שפירושו עם נשיו: ה (דב"ט) דאל"כ בחייה ל"ל הא כבר כתיב אל אחותה דמשמע שתיהן כא':

רש"י

צרה לזו: בחייה. למדך שאם גרשה לא ישא את אחותה ה כל זמן שהיא בחיים: (כא) למלך. ע"א היא ששמה מולך וזו היא עבודתה שמוסר בנו לכומרים (סנהדרין סד) ועושין שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן ברגליו בין שתי מדורות האש: לא תתן. זו היא מסירתו לכומרים: להעביר למלך. זו העברת האש:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יט) ואל אשה. לפי שהוא מצוי אצלה בימי טהרתה שייך למימר שלא תקרב ביאתה אלא המתן עד שתטהר:

פירוש לתורת אלהים

איינע צו דר אנדרר אצרה לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ צו אנפלעקין איר עֶרְוָה עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ ביי זיין ווייבס לעבין טאר ער ניט נעמען איר שוועסטער פר אווייב אבר אז דם ווייב שטארבט מעג ער נעמען איר שוועסטער: (יט) וְאֶל אִשָּׁה אונ צו אאשה בְּנִדַּת טוּמְאָתָהּ אין איר אום ריינקייט פון דער נדה לא תִקְרַב זאלסטו ניט גינעהנין צו אנפלעקין איר ערוה אז אאשה איז אנדה טאר מען ביא איר ניט ליגין: (כ) וְאֶל אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ אונ צום ווייב פון דיין גזעלין לא תִתֵּן זאלסטו ניט געבן דיין גילעגער לְזֶרַע צו זייען מיט אפרעמד ווייב טארסטו ניט ליגין לְטָמְאָה צו פר אום ריינינגין זיך מיט איר: (כא) וּמִזַּרְעֲךָ אונ פון דייני קינדר זאלסטו ניט געבן לְהַעֲבִיר צו מאכען איבער פארן דורך דעם פייער לַמֹּלֶךְ צו דער ע"ז וואס ווערט גרופן מולך רש"י שרייבט די ע"ז פון מולך הט מען אזו גדינט אמענטש הט זיין קינד איבר גיענפערט צו די דינרס אונ זיי האבן גמאכט צוויי גרוסע פלאמן פייער אונ האבן דם קינד איבר גפירט צווישן די צווי פלאמן וְלֹא תְחַלֵּל אונ זאלסט ניט פאר שעמן דעם נאמן פון גאט אבר אז דו וועסט אזו טאן וועסטו פר שעמן גאטס נאמן אֲנִי יְיָ דו זאלסט וויסן איך בין גאט אונ קאן דיר בצאלן איין עונש: (כב) וְאֶת זָכָר אונ מיט אזכר זאלסטו ניט ליגען מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה אזעלכי גלעגר וויא מיט אאשה ווארום תּוֹעֵבָה הִוא דאס איז אום

מצות השם

(רז) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טוּמְאָתָהּ וגו'. דאס איז דיא לא תעשה מען טאר ניט ליגען ביי איין אשה דעמאלט ווען זיא איז איין נדה אונ אפילו עס גייט אוועק דיא ריני טעג כל זמן דיא אשה טובילת זיך ניט איז מען אלץ אסור צוא גנעהנין צוא איר. אונ עס איז אסור צוא זיין ביא זיין ווייב נאהנט ווען זיא האט איר ווסת ווען איר שטייגער איז אז זיא זעהט בלוט ביא טאג טאהר ער אנאנצע טאג ביא איר ניט זיין אונ אז זיא זעהט תמיד ביא נאכט טאר ער אגאנצע נאכט ביא איר ניט זיין אונ דיא מצוה גייט אן יעדער צייט אונ אוף יעדער ארט:

(רח) וּמִזַּרְעֲךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ. עס איז געווען איין עבודה זרה דער וואס ער האט זיא גדינט האט ער איבער געענפערט איין קינד פון זייני קינדער צוא דיא דינערס אונ זייא האבן גמאכט צווייא גרוסי פלאקערין פון פייער אונ דער פאטער פון דעם קינד האט דאס קינד דורך גפירט דורך דעם פייער אונ דאס קינד איז פאר ברענט גווארן אזו האט אונז אונזער הייליגי תורה אן גזאגט ווער פון דיא יודין וועט אזו טאן זאל מען אים פאר שטייניגען:

(רט) וְאֶת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה. דיא מצוה גייט אן אוף יעדער ארט אין יעדער צייט:

כג וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ
לְטָמְאָה־בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד
לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָהּ תֶּבֶל הוּא׃
כד אַל־תִּטַּמְּאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־
אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי
מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם׃ כה וַתִּטְמָא הָאָרֶץ
וָאֶפְקֹד עֲוֺנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ
אֶת־יֹשְׁבֶיהָ׃ כו וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־
חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ
מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר
הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ כז כִּי אֶת־כָּל־
הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ׃ מפטיר

אִתְּתָא תּוֹעֶבְתָּא הִיא׃
כג וּבְכָל בְּעִירָא לָא תִתֵּן
שְׁכָבְתָּךְ לְאִסְתָּאָבָא בַהּ
וְאִתְּתָא לָא תְקוּם קֳדָם
בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ
תִּבְלָא הוּא׃ כד לָא
תִסְתַּאֲבוּן בְּכָל אִלֵּין אֲרֵי
בְּכָל אִלֵּין אִסְתָּאָבוּ
עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן
קֳדָמֵיכוֹן׃ כה וְאִסְתָּאָבַת
אַרְעָא וְאַסְעָרִית חוֹבַהּ
עֲלַהּ וְרוֹקִינַת אַרְעָא יָת
יָתְבָהָא׃ כו וְתִטְּרוּן אַתּוּן
יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי וְלָא
תַעְבְּדוּן מִכֹּל תּוֹעֲבָתָא
הָאִלֵּין יַצִּיבָא וְגִיּוֹרָא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן׃ כז אֲרֵי
יָת כָּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין
עֲבָדוּ אֱנָשֵׁי אַרְעָא דִּי
קֳדָמֵיכוֹן וְאִסְתָּאָבַת

תר"א ובכל בהמה לא תתן סנהדרין נד: אל תטמאו בכל אלה סנהדרין פא מכות כד: ותטמא הארץ שבת לג: ושמרתם אתם סנהדרין ס: כי את כל שבת לג יבמות כא כפרה פת תמורה כט:

רש"י

(כג) תבל הוא. לשון קדש וערוה וניאוף וכן ואפי על תבליתם (ישעי' י). ד"א תבל הוא לשון בלילה וערבוב

פירוש לתורת אלהים

ווערדיג: (כג) וּבְכָל בְּהֵמָה אונ אין אַבְּהֵמָה לא תִתֵּן זאלסטו ניט געבן דיין גלעגר לְטָמְאָה דו זאלסט דיך פר אום ריינגן מיט איר וְאִשָּׁה אונ אאִשָּׁה זאל זיך ניט שטעלן פאר אבְּהֵמָה לְרִבְעָהּ צו מְזַנֶה זיין מיט איר תֶּבֶל הוּא דם הייסט אפר מישונג: (כד) אַל תִּטַּמְּאוּ איר זאלט זיך ניט פר אום ריינגן מיט אלע דיא זאכן ווס פריער איז גשטאנן כִּי ווארום מיט די אלי זאכן נִטְמְאוּ זענין פר אום ריינקט גווארן די פעלקר ווס איך פר שיק פר אייך: (כה) וַתִּטְמָא אונ דורך דעם איז דם לאנד פר אום ריינגט גיווארן וָאֶפְקֹד האב איך באפולן איר זינד אויף איר וַתָּקִא דרום הט דם לאנד אום גשפיגן אירע זיצרם: (כו) וּשְׁמַרְתֶּם אונ איר זאלט היטן מיין גיזעץ אונ ניט טאן פון די אלירליי אום ווערדיקייט הָאֶזְרָח דר נבארענר יוד: (כז) כִּי ווארום אלי די אום ווערדיקייט עָשׂוּ האבן גטאן די מענטשן אֲשֶׁר ווס זיי זענן דריגען גזעסן פר אייך דורך דעם

ליקוטי יוסף

(כו) וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וגו'. דר תורת כהנים שרייבט הקב"ה הט גיזאגט צו די יודין אַתֶּם נָאִים שׁוֹמְרִים אוֹתָם, איר ווערט שיין היטען מיינע מִצְוֹת שֶׁאַתֶּם פְּתַחְתֶּם אוֹתָם, ווייל איר הט זיי אנגעהובן, ווי עס שטייט אין פסוק גַּן נָעוּל אפארך שלאסענער גארטין, גַּל נָעוּל, אפארשלאסענער טויער, מַעְיָן חָתוּם, אפארחתמטר קוואל, דער מיינונג פון תורת כהנים איז למשל איינר הט גהאט אגארטין מיט פיל ערליי בוימער, אונ ער הט גדונגן ארבעטער זיי זאלן בגיסען וואסר אוף דיא ווארצלין פון די בוימער אונ אויסשניידין די שלעכטע צווייגין, עס איז גקומן פארין נאכט זענן גקומן דיא ארבעטער מען זאל זיי בצאהלין, הט דער בַּעַל הַבַּיִת געפרעגט איין ארבעטער ביי וועלכין בוים האסטו גארבט. הט ער געזאגט ביי אעפיל בוים, זאגט דר בַּעַל הַבַּיִת קומט דיר צוואנציג קאפעקעס, דר אנדרר זאגט איך האב גארבעט ביא אפייגין בוים, קומט דיר דרייסיג קאפעקעס, איינר זאגט איך האב גארבעט ביא אנאנאס בוים, קומט דיר ארובל, צוא יעדער ארבעטער האט דער בַּעַל הַבַּיִת בצאהלט, נאך די טייערקייט פון בוים, האבין דיא ארבעטער גזאגט צום בַּעַל הַבַּיִת מיר האבין אלי גלייך גארבעט אגאנצע טאג, פר וואס האסטו אונז ניט גיזאגט, אז יעדער בוים האט איין אנדער פרייז, האט דער בַּעַל הַבַּיִת גזאגט אז איך וואלט אייך פריער זאגין ווי פיל איך צאהל פר יעדר בוים וואלט איר אלע גלאפין ארבעטין ביא די טייערע בומער אונ דיא וואלוועלע בוימער וואלטין נים בעארבעט גיווארין אונ איך דארף דיא פראסטע בוימער אזו ווי איך דארף די טייערע בוימער, דאס

מצות השם

(שי ריא) וּבְכָל בְּהֵמָה לא תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה בָהּ. דאס איז דיא לא תַעֲשֶׂה אז מען טאהר ניט ליגען ביא קיין בְּהֵמָה אונ דיא מִצְוָה גייט אן אוף יעדער ארט אין יעדער צייט:

כח ולא־תקיא הארץ אתכם
בטמאכם אתה כאשר קאה את־
הגוי אשר לפניכם: כט כי כל־אשר
יעשה מכל התועבת האלה
ונכרתו הנפשות העשת מקרב
עמם: ל ושמרתם את־משמרתי
לבלתי עשות מחקות התועבת
אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו
בהם אני יהוה אלהיכם: פ פ פ

פ' פסוקים. כ"י כ"ל סימן או עד"ו סימן:

ארעא: כח ולא תרוקן
ארעא יתכון בסאביכון
יתה כמא דרוקינת ית
עממיא די קדמיכון:
כט ארי כל די יעבד מכל
תועבתא האלין וישתיצון
נפשתא דיעבדון מגו
עמהון: ל ותטרון ית
מטרת מימרי בדיל דלא
למעבד מנימוסי
תועבתא דאתעבדא
קדמיכון ולא תסתאבון
בהון אנא יי אלהכון:
פ פ פ

בעל הטורים

(כט) הנפשות העשת. כתיב חסר לומר שחייב אפי' בלא התראה:

תו"א ולא תקיא שבת לג: כי כל אשר יבמות ה
לד קידושין סו בתרא פח בכורות נ פריתות ב: ונכרתו קידושין כ ב"ק לב מכות כג כריתות ב: ושמרתם את מ"ק ה חגיגה יח יבמות כא שבועות ז: לבלתי עשות חגיגה יח:

רש"י

זרע אדם וזרע בהמה: (כח) ולא תקיא הארץ אתכם. משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו כך ארץ ישראל ו אינה מקיימת עוברי עבירה ותרגומו ולא תרוקן לשון ריקון מריקה עצמה מהם: (כט) הנפשות העשת. הזכר והנקבה ז במשמע: (ל) ושמרתם את משמרתי. להזהיר בית דין ח על כך: ולא תטמאו בהם אני ה' אלהיכם. הא אם תטמאו איני אלהיכם ט ואתם נפסלים מאחרי ומה הנאה יש לי בכם ואתם מתחייבים כלייה לכך נאמר אני ה' אלהיכם: חסלת פרשת אחרי

שפתי חכמים

ו דלפי פשוטו של מקרא משמע שלא תקיא הארץ את ישראל אפילו אם יטמאו אותה כאשר קאה את הגוי שטימאו אותה וא"כ מה גיוס להם שישמרו את החקי' והמשפטי' לכן הביא משל לבן מלכים וכו' כלו' שאתם תהיו כמו בני מלכים שאם יאכל דבר מאוס מיד מקיא מפני שהוא מפונק וכך אם אתם תטמאו את הארץ מיד תקיא אתכם ולא תאריכו ימים על האדמה כמו הגוי אשר לפניכם שהאריכו ימים על האדמה אף שעשו כל התועבו' האל' אבל אתם אם תעשו התועבו' האלה מיד תקיא אתכם: ז עיין לעיל בפסוק לא תקרבו: ח דאי להזהיר את ישראל על כך הרי כבר אמור ושמרתם את חקותי וגו' ולא תעשו מכל התועבות האלה: ט דק"ל והא בתחלת הפרשה כתיב אני ה' אלהיכ'. לכן פי' רש"י דאני ה' אלהיכם דכתיב הכא הוא קבלת מלכותי וגזרותי ומש"ה הולאתי אתכם וא"כ כשתטמאו את עצמכם ולא תשמרו את גזרותי א"כ נפסלים אתם ממני ואם כן מה הנא' תהי' לעולם בכם כיון שאין אתם מקיימי' גזירות ומשפטים של הקב"ה וכל שכן שאין אתם מקיימים גזירות ומשפטים של שאר מלכי בשר ודם וממילא אתם חייבים כלייה כיון שאין צורך בכם ובפרט שאתם עובדים עבודת אלילים: חסלת פרשת אחרי

פירוש לתורת אלהים

ותטמא איז פר אום ריינינגט גוואָרען דס לאַנד: (כח) ולא תקיא אונ דס לאַנד זאָל אייך ניט אום שפייאֶן בטמאכם אַז איר וועט זיא פר אום ריינינגין כאשר אַזו ווי זיא האָט אום גשפיגן את הגוי דעם פאָלק אשר לפניכם וואָס זענען גיזעסען דרינען פאַר אייך: (כט) כי ווארום איטליכר וואָס וועט טאָן פון אלי די אום וועררעקייט ונכרתו וועלין די לייבר וואָס וועלין די זאַכן טאָן פאַר שניטען ווערין מקרב עמם פון צווישן זייער פאָלק: (ל) ושמרתם אונ איר זאָלט היטען מיין היטונג [פיזוט"י]. לבלתי אַז מען זאָל ניט טאָן מחוקות פון אזעלכע אום ווערדיגע גיזעץ אשר וואָס זענען גטאָן גוואָרען פר אייך ולא תטמאו אונ איר זאָלט ניט ווערין פאַר אום ריינינגט דורך זייא אני יי איך בין אייער גאָט:

ליקוטי יוסף

זעלביגע איז ביי הקב"ה מיט די תורה, הקב"ה האָט גיגעבין צו די יודין צוויינגאָרטין, די תורה, אין איר איז דא פיל ערלייא בוימער, פיל ערליי מצות, אונ הקב"ה האָט ניט גזאָגט פר וועלכע מצוה ער גיט מעהר שכר אונ פר וועלכע ווייניגר שכר, מען זאָל ניט לויפין מאַן נאָר טייערע מצות וואָס מען גיט מעהר שכר, אונ די מצות וואָס מען ניט ווייניגר שכר וועט מען ניט טאָן, ווי דער תנא זאָגט הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, זאָלסט היטען צוא טאָן אַנדרינגע מצוה וויא אַשוועערע מצוה, ווייל דוא ווייסט ניט וועלכע מצוה איז ביי הקב"ה טייערער אונ וועלכע וועלוועלער, ווייסטו דאָך ניט פר וועלכע מצוה הקב"ה וועט געבין מער שכר, די יודין ווען זיי זענען גקומען נעמען די תורה האָבען אוך ניט גפרעגט פאַר וועלכע מצוה הקב"ה וועט געבין מער שכר, נאָר די תורה איז נאָך גיווען בן געול וויא אפארשלאָסענער גאָרטין, גל נעול, דר פויער פון דיא תורה איז נאָך גיווען פרשלאָסין, מעין חתום, די תורה איז נאָך גיווען ווי אפארחתמתער קוואל, די יודין האָבען נאָך גאָר ניט געוואוסט וואָס שטייט אין די תורה, האָבען זיי גזאָגט נעשה ונשמע. מיר וועלן טאָן וואָס הקב"ה האָט שוין גיבאָטין אונ מיר וועלין הערין וואָס הקב"ה וועט ווייטער געביטען, דריבער האָט הקב"ה גיזאָגט צו דיא יודין אתם נאים שומרים אותם, איר וועט שיין היטען דיא תורה, ווייל איר פרעגט ניט אויף דעם שכר פון די מצות זעהט מען אַז איר מיינט ניט דעם שכר, נאָר איר ווילט טאָן די מצות וועגין דיא ליבשאַפט צו הקב"ה, וועט איר געוויס שטענדיג היטען די תורה דריבער וועט איר אייביג בלייבן זיצן אין די לאַנד ארץ ישראל את די לאַנד וועט אייך ניט אויס שפייען נים ארוס וואַרפין] וויא זיא שפייט איצט אוס דיא זיבן פעלקר פר אייך:

כאשר העלה הלבוש סימן תצ"ג ואף כשאחרי וקדושים מחוברין מפטירין אותה בתרי עשר בעמוס סימן ט' ז' עד סוף הספר.

ויש שהפכין וקורין כשאחרי וקדושים נפרדין ואתה בן אדם התשפוט וכו' לפ' אחרי ולפ' קדושים קורין הלא כבני כשיים וכו'.

הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה הֲלוֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל הֶעֱלֵיתִי מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם וּפְלִשְׁתִּיִּים מִכַּפְתּוֹר וַאֲרָם מִקִּיר׃ הִנֵּה עֵינֵי אֲדֹנָי יֱהוִה בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה
וְהִשְׁמַדְתִּי אֹתָהּ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֶפֶס כִּי לֹא הַשְׁמֵיד אַשְׁמִיד אֶת־בֵּית יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה׃
כִּי־הִנֵּה אָנֹכִי מְצַוֶּה וַהֲנִעוֹתִי בְכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יִנּוֹעַ בַּכְּבָרָה וְלֹא־יִפּוֹל
צְרוֹר אָרֶץ׃ בַּחֶרֶב יָמוּתוּ כֹּל חַטָּאֵי עַמִּי הָאֹמְרִים לֹא־תַגִּישׁ וְתַקְדִּים בַּעֲדֵינוּ הָרָעָה׃
בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת־סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת וְגָדַרְתִּי אֶת־פִּרְצֵיהֶן וַהֲרִסֹתָיו אָקִים וּבְנִיתִיהָ
כִּימֵי עוֹלָם׃ לְמַעַן יִירְשׁוּ אֶת־שְׁאֵרִית אֱדוֹם וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה

פירוש ע"ט

זאגט דר נביא צו די ישראל אזו זאגט גאט פר וואס זאל איך אייך ניט בצאלען פורעניות פאר אייערע עבירות:

הלא פר וואר כבני איר זענט אזו ווי די כושים וואס זענען שווארץ אונ עס איז ניט גמאלט זייא זאלן ווייס ווערען אזו וועט איר ישראל גווים ניט בעסר ווערן אונ פר וואס זאל איך אייך אן גנעמען פר איין פאלק איר וועט ווען מיינען הלוא ווייל איך האב די ישראל אמאל אוס גיצוגן פון מצרים דרום זאל איך אייך האלטן פאר איין פאלק דס איז קיין ראיה ניט ופלשתיים מכפתור איך האב דיא פלשתים אוך אוס גצוגן פון דעם לאנד כפתור אונ אזו וועל איך אום ציהן וארם מקיר ארם פון דעם לאנד קיר וואס זיי זענין אהין פר טריבן גוואורן אונ פון דעסט וועגן האב איך זיי מיר ניט גנומן פר א פאלק אזו אוך די ישראל אפילו איך האב זיי אוס גצוגן פון מצרים אז איך וועל נועלין וועל איך זייא ניט האלטען פאר א פאלק דרום זאלט איר זעהן תשובה צוא טאן הנה עיני גאטס אוגין וועלין זיין אין דעם זינדיגען קיניגרייך וואס ער איז א מלך איבר די צעהן שבטים והשמדתי אונ איך וועל די מלוכה פאר טיליגען פון דר ערד אפס נייערט כי איך וועל ניט פר טיליגען דס הויז גיזינד פון יעקב נאר דיא מלוכה פון יהוא וועל איך פר טיליגן נאום יי' אזו זאגט גאט כי דען איך וועל גביטן והניעותי בכל הגוים אונ איך וועל פר וואגלן צווישן אלע פעלקער את בית ישראל דס הויז גזינד פון דיא ישראל כאשר ינוע בכברה אזו וויא דיא גראבע קלייאן ווערין גיוואגילט אין דער זיפ ולא אונ עס קאן ניט פאלן אברעקיל אוף דער ערד אזו וועל איך דיא ישראל אויך פר וואגלען בחרב ימותו מיט דר שווערד פון דעם שונא וועלין זיי גיטייט ווערן כל חטאי עמי אלי זינדיגער פון מיין פאלק האומרים וואס זיי זאגן לא תגיש ותקדים עס וועט ניט גנעהנען אונ עס וועט זיך ניט היילען בעדינו הרעה פון אונזערע שלעכטי מעשים וועגן דס בייז ביום ההוא אין דעם טאג וואס איך וועל זייא פאר וואגלן וועט דער נאך קומן דר טאג פון דער גאולה אקים את סוכת וועל איך אויף שטעלין אונ אויף ריכטען די סוכה די מלוכה פון דוד הנופלת וואס זיא איז היינט גיפאלן וגדרתי את פרציהן אונ איך וועל פאר צאמן זייערע ברעך והריסותיו אונ זיין צו פירונג אקים וועל איך אויף שטעלען ובניתיה כימי עולם אונ איך וועל זיא בואין אזו ווי די ערשטע טעג למען דרום יירשו די ישראל וועלין ירשנן את שארית דאס איבר בלייבונג אשר דען מיין נאמן ווערט

משלי יהודא

הלא כבני כושים וגו'. הקב"ה זאגט מאמר וועלין די פעלקער זאגן אוף די יודין זיי זענן ביי מיר גלייך ווי די כושים, די יודין האב איך אוס געלייזט פון מצרים, די פלשתים האב איך אויסגעלייזט פון דיא כפתורים, ארם האב איך אויסגלייזט פון קיר, וואס איז דער אונטערשייד פון די יודין צו די פלשתים אונ ארם, נאר די אנטווארט פון הקב"ה וועלן מיר זעהן למשל פרצייטין איז גוועזן אמנהג ביי יודין, דר מענטש וואס איז גגאנגן שבת אשטריימיל אוף דעם קאפ איז גוועזן אצייכין אז ער איז אתלמיד חכם אדער אזו אגרויסער מאן, אמאל איז געקומען אין שוהל שבת פריה אדארף מאן אונ הט גיזעהן דעם כבוד וואס מען גיט די מענטשין וואס טייען אנגעטאהן מיט שטריימליך, ער הט ניט פרשטאנן אז דעם כבוד גיט מען נאר דעם מענטש, אונ די שטריימיל איז נאר אצייכין צו דערקענען דעם מענטש וועלכער איז אתלמיד חכם, ער הט גמיינט דעם כבוד גיט מען צו יעדר מענטש וואס טייט אנגעטאהן אשטריימיל, איז בייא אים געבליבען ער וועט אוך אנטאהן אשטריימיל, ער איז געקומען אהיים אונ האט צוזאמן גענומען זייני גייטיגע עטליכע רובל אונ הט פאר זייא גקויפט אשטריימיל, שבת איז ער גקומן אין בית המדרש אנגעטאהן אשטריימיל אוף דעם קאפ, אונ איז גגאנגען אנגעטאהן זיינע וואכדיגע דארף קליידער, פרשטייען מיר דעם כבוד וואס ער הט גהאט אין בית המדרש פון זיין שטריימיל, דר שמש הט אים גשידולט אונ ארויסגעטריבען פון בית המדרש, ווען ער וואלט ניט אנגעטאהן די שטריימיל וואלט דר שמש אים גלאזט זיין אין בית המדרש אונ ווייל ער הט אנגעטאהן דיא שטריימיל הט ער גהאט די שאנדע פר כבוד, ווארום די תלמידי חכמים האבן פר דינט זייא זאלין גיין אנגעטאהן אשטריימיל, ווייל זיי האבין גלערנט תורה, איז שיין אוף זיי די שטריימיל, אבער דר עם הארץ מיט וואס הט ער פר דינט צו גיין אנגעטאהן אשטריימיל אונ זיא פאסט אים גאר ניט, דס זעלביגע איז דער אונטערשייד פון די יודין צו די פלשתים אונ ארם, דיא יודין הט הקב"ה אוסגעלייזט פון מצרים זענען זיי גיווארן אפאלק צוא הקב"ה אונ האבן גענומען די תורה, אפילו זיי האבן געזינדיגט, אבער ניט אלע האבין געזינדיגט, אונ אפילו דיא וואס האבין געזינדיגט זענען אויך יודין, פאסט פר זיי דאס אויסלייזונג וואס

עשה זאת: הנה ימים באים נאם־יהוה ונגש חורש בקוצר ודרך ענבים במשך הזרע והטיפו ההרים עסים וכל־הגבעות תתמוגגנה: ושבתי את־שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את־יינם ועשו גנות ואכלו את־פריהם: ונטעתים על־אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר־נתתי להם אמר יהוה אלהיך:

משלי יהודא

הקב"ה הט זיי אויסגעליזט פון מצרים, אבער פלשתים אונ ארם האבען פריער געדינט עבודה זרה אונ נאכדעם געדינט עבודה זרה, אונ ווייל זייער אום לייזונג איז גיוועזן אומזיסט זיי האבען ניט דערקענט הקב"ה דריבער איז הקב"ה אויף זיי בייז אונ ער זאגט השמד אשמיד, איך וועל זיי פארלענדין פון דר וועלט, אבער דיא יודין שטראפט נאר הקדוש ברוך הוא זייא זאלען טאהן תשובה אבער נים ח"ו פאר לענדין ווי עס שטייט ווייטר אין דיא פסוקים:

פירוש ע"ט

גרופן אוף זיי אוף די ישראל הנה עס וועט קומען אזעלכע טעג זאגט גאט ונגש חורש בקוצר עס וועט גינענהנין דר אקעריר מיט דעם שניטער ודורך ענבים אונ דר וואס טרעט וויין טרויבין וועט זיך באגעגינען במושך הזרע מיט דעם וואס זייעט אונ די בערג וועלען טריפן זיסקייט וכל הגבעות אונ אלי די הייך תתמוגגנה וועלין צו גיין מחמת רעגען ושבתי אונ איך וועל

ווידר קערען דאס גפאנגשאפט פון מיין פאלק ישראל ובנו ערים נשמות אונ זיי וועלען בואין די וויסטי שטעט וישבו אונ זיי וועלין דארט זיצין ונטעו כרמים אונ זיי וועלען פלאנצין וויין גערטנער ושתו את יינם אונ זייא וועלין טרינקין זייער וויין ועשו גנות אונ זייא וועלין מאכין גערטנר ואכלו את פריהם אונ זיי וועלין עסען זייערע פירות ונטעתים על אדמתם אונ איך וועל די ישראל פלאנצן אוף זייער ערד דאס איז ארץ ישראל ולא ינתשו אונ זיי וועלען שון נים פאר וואגילט ווערן מער פון זייער ערד אשר נתתי להם וואס איך האב געגעבין צו זיי אמר יי' אלהיך דס הט גזאגט גאט דיין גאט:

מנין המצות בפ' קדושים יש בה נ"א מצות י"ג עשין ול"ח לאוין:

[ריב] (עשה לג) לירא מהאבות שאפילו הכו לבן וירקו בפניו לא יכלימם שנאמר איש אמו ואביו תיראו:
[ריג] (לאו קכא) שלא לפנות אחר העבודת כוכבים לא במחשבה ולא בדבור ולא בפחות שבראיה שנ' אל תפנו אל האלילים:
[ריד] (לאו קכב) שלא לעשות פסל ואפילו לעובד כוכבים שנאמר ואלהי מסכה לא תעשו לכם:
[רטו] (לאו קכג) שלא לאכול הנותר מן הקדשים אחר זמן המוגבל לאכילתו שנאמר והנותר עד יום השלישי באש ישרף וגומר ואוכליו עונו ישא וגומר:
[רטז] (לאו קכד) שלא לקצור כל זרע השדה. שנאמר ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור:
[ריז] (עשה לג) להניח פאה מזרע השדה לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[ריח] (לאו קכה) שלא ללקט השבלים הנופלים בשעת הקציר שנאמר ולקט קצירך לא תלקט:
[ריט] (עשה לד) לעזוב אותם השבלים שילקטו העניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[רכ] (לאו קכו) שלא לאסוף כל פירות הכרם שנאמר וכרמך לא תעולל:
[רכא] (עשה לה) להניח פאה ועוללות בכרם לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[רכב] (לאו קכז) שלא נלקט פרט הכרם שהן גרגיר אחד או שנים הנפרטים מן האשכול בשעת הבציר שנ' ופרט כרמך לא תלקט:
[רכג] (עשה לו) לעזוב פרט הכרם הנזכר לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:
[רכד] (לאו קכח) שלא לגנוב ממון חבירו אפילו להכעיסו לשעה ואפילו על מנת לשלם ארבעה וחמשה שנאמר לא תגנבו:
[רכה] (לאו קכט) שלא לכחש ממון אחרים שבידו באיזה אופן שיהיה שנאמר ולא תכחשו:
[רכו] (לאו קל) שלא לישבע על כפירת ממון חבירו שכפר בו וכחשו ואם נשבע עובר גם על מה שנא' ולא תשקרו איש בעמיתו:
[רכז] (לאו קלא) שלא לישבע לשקר שנאמר לא תשבעו בשמי לשקר:
[רכח] (לאו קלב) שלא להחזיק בממון חבירו דרך אלמות או דחייה ורמאות וזהו שנאמר לא תעשוק את רעך:
[רכט] (לאו קלג) שלא ליטול דבר מאת חבירו בעל כרחו בכח זרוע בפירסום שנאמר ולא תגזול:
[רל] (לאו קלד) שלא לאחר פרעון שכר שכיר עד אחר הזמן המוגבל שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר:
[רלא] (לאו קלה) שלא לקלל בשם כל אדם כשר מישראל שהוא בחיים ודומה לחרש שנאמר לא תקלל חרש:
[רלב] (לאו קלו) שלא לייעץ לאיש תם וישר שהוא סומא בדברי העולם ואינו מבחין בין טוב לרע. עצה שידע בה היועץ. שאינה הגונה למתייעץ בין בצורכי הגוף בין לצורך תיקון הנפש. שנאמר ולפני עור לא תתן מכשול:
[רלג] (לאו קלז) שלא יעוות הדיין המשפט דהיינו שידין נגד מה שידע בו שהוא האמת בדין התורה שנא' לא תעשו עול במשפט:
[רלד] (לאו קלח) שלא לכבד לא' מבעלי הדין בשעה שעומדין בדין ואפי' לגדול תשוא פנים שראוי לכבוד שנא' ולא תהדר פני גדול:
[רלה] (עשה לז) להשוות בעלי הריב בכל הדברים ולדון ביניהם הדין תורה כמו שיודע בו ואם יעשה פשרה שיש בה שלום מה טוב לו כמו שנאמר בצדק תשפוט עמיתך:
[רלו] (לאו קלט) שלא להגיד לחבירו דברים הרעים ששכנגדו דבר עליו שלא בפניו שנאמר לא תלך רכיל בעמך:
[רלז] (לאו קמ) שלא להמנע מלהציל נפש מישראל כשנרא' אותו בסכנה ויש בידינו להצילו בשום צד שנא' לא תעמוד על דם רעך:
[רלח] (לאו קמא) שלא לשנוא את אחד מאחיו שנאה הכבושה בלב שנ' לא תשנא את אחיך בלבבך:
[רלט] (עשה לח) להוכיח אפי' מאה פעמים ואפי' קטן לגדול שנראה בו שאינו מתנהג כשרה בין בדברים שבין אדם לחבירו ומכ"ש בדברים שבין אדם למקום שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך:
[רמ] (לאו קמב) שלא לבייש פני חבירו ברבים ואפי' בתחלת התוכחה בדברים שבין אדם למקום שנא' ולא תשא עליו חטא:
[רמא] (לאו קמג) שלא לגמול לחבירו כמעשהו הרע שהרע לו שזהו נטילת נקמה ואסור שנאמר לא תקום:
[רמב] (לאו קמד) שלא לשמור בלב הדבר שהרע לו חבירו. אפי' שאינו כדי להרע לו. אלא להזכיר בלבד אסור. שנא' ולא תטור:
[רמג] (עשה לט) לאהוב כל אחד מהכשרים אהבת הנפש וכמו שחומל על עצמו ועל ממונו כך צריך לחמול על חבירו כי זה כלל בתורה שנאמר ואהבת לרעך כמוך:
[רמד] (לאו קמה) שלא להרביע ישום בהמה וחיה במין שאינו מינו שנאמר את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים:
[רמה] (לאו קמו) שלא לזרוע בא"י שני מיני זרעים כגון חטה ושעורה או פול ועדשה כאחד שנאמר שדך לא תזרע כלאים:
[רמו] (לאו קמז) שלא לאכול ערלה כל שלש שנים הראשנים לנטיעת האילן שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל:
[רמז] (עשה מ) להיות כל פירות היוצאים באילן בשנה הרביעית לנטיעתו קדש כדי שיאכלום הבעלים כמו מעשר שני בירושלים שנאמר ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים:
[רמח] (לאו קמח) שלא להרבות באכילה ושתיה המביאה לשפוך דם והיא אכילת הבן סורר ומורה שלהיותו זלל וסובא חייב מיתה וזהו שהזהירה התורה לא תאכלו על הדם:

[רמט] (לאו קמט) שלא יאמר אדם דבר זה שאירע לי טוב או אינו טוב ומפני כך ימנע מלעשות שום מעשה כי זהו ניחוש שהוזהרנו עליו שנאמר לא תנחשו:

[רן] (לאו קן) שלא לקבוע עתים ולומר שעה פלונית טובה לעשות בה פעולה פלונית או להפך שנאמר ולא תעוננו:

[רנא] (לאו קנא) שלא לגלח ולהשוות שערות ראשו לאחורי אזנו ולפדחתו כי זהו הנקרא הקפת פאתי הראש שאסרה תורה שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם:

[רנב] (לאו קנב) שלא לגלח אפילו פאה אחת מחמשת פיאות הזקן שהן שתים בכל לחי ואחת מלמטן שנקרא שבולת הזקן ועל כל אחת מהן לוקה מלקות אחד ואם גלחם בבת אחת לוקה חמש שנאמר ולא תשחית את פאת זקנך:

[רנג] (לאו קנג) שלא לכתוב בבשרנו כתב חקוק ורשום בדיו או בשאר מיני צבעונים שמניחים רושם הכתב החקוק ואינו נמחק לעולם שזהו הנקרא כתובת קעקע שאסרה תורה שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה':

[רנד] (עשה קה) לירא מן המקדש דהיינו לנהוג בו כבוד ולא יקל ראשו כי לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על מוראו שנאמר ומקדשי תיראו אני ה':

[רנה] (לאו קיד) שלא לעשות מעשה אוב ולא לפנות לשאול בו ואז"ל אוב זה פיתום המדבר משחיו שנאמר אל תפנו אל האובות:

[רנו] (לאו קכה) שלא לעשות מעשה ידעני שהוא מעשה דומה לאוב להניח עצם בתוך פיו והוא מדבר מאליו ויש בשניהם שמץ עבודת כוכבים ומזלות שנאמר ואל הידעונים אל תבקשו לטמאה בהם אני ה' אלהיכם:

[רנז] (עשה קב) לכבד את החכמים ולקום מפניהם שנאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן:

[רנח] (לאו קנו) שלא להונות במדת הלח והיבש ולא במאזנים ולא בכל דבר הנמדד במדת הקרקעות והבגדים שנאמר לא תעשו עול במשפט. במדה. במשקל. ובמשורה:

[רנט] (עשה קג) לצדק המאזנים והמשקלות והמדות ולויישר אותם בתכלית היושר האמיתי באופן שלא יהיה בהן שום צד רמאות להונות הבריות ולגנוב אותן באמצעותן אלא יהיו כולם מיושרות ומכונות אל האמת יפה יפה שנאמר מאזני צדק. אבני צדק. איפת צדק. והין צדק. יהיה לכם אני ה' וגו':

[רס] (לאו קנז) שלא לקלל אב ואם ואפילו לאחר שמתו בשם מן השמות המיוחדים ואם קללם מיתתו בסקילה שנאמר כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו:

[רסא] (עשה קד) להיות ב"ד עושין במקצת עבירות משפט בשריפה ואחת מהן היא הבא על אשה ועל אמה שנאמר ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו אותו ואתהן:

[רסב] (לאו קנח) שלא ללכת בחקות ונימוסי העובדי כוכבים שנאמר ולא תלכו בחקות הגוי אשר אני משלח מפניכם:

ויקרא יט קדושים

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ג אִישׁ

אונקלוס

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: ב מַלֵּל עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן קַדִּישִׁין תְּהוֹן אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: ג גְּבַר מִן אִמֵּהּ

תו"א קדושים תהיו עקידה שער כד:

בעל הטורים

(ב) קדשים תהיו. לעיל כתיב ושמרתם את משמרתי וסמיך ליה קדושים תהיו שאם ישמור עצמו מן החטא שוב אין חטא בא על ידו ומקדשין אותו מלמעלה: אני ה' אלהיכם. וסמיך ליה דבר אל כל עדת בני ישראל לומר שבני ישראל ייחדו השם ויאמרו ה' אחד: עדת בני ישראל. וסמיך ליה קדושים שדבר שבקדושה צריך עשרה דהיינו עדה.

רשב"ם

(ב) קדשים תהיו. מפני שהרבה מצות הוזהרו להתקדש ולשמור:

רש"י

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל. (ויקרא רבה. ת"כ) מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל א מפני שרוב גופי תורה תלויין בה: קדושים תהיו. הוו פרושים מן העריות ב ומן העבירה (ויקרא רבה) שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה (ויקרא כא) אשה זונה וחללה וגו' אני ה' מקדשכם. (שם) ולא יחלל זרעו. אני ה' מקדשו. (שם) קדושים יהיו. אשה זונה וחללה וגו': (ג) איש אמו

שפתי חכמים

א וא"ת והא כל התורה כולה שנה משה לישראל כמו שפירש"י בפרשת כי תשא. וי"ל דפרשה זו נאמרה להן בהקהל נשים וטף דכתיב כל עדת בנ"י כדכתיב בפרשת וילך הקהל את העם האנשים והנשים והטף אבל משה לא שנה אלא לאנשים. עי"ל דמשה שנה להם כתות כתות זו אחר זו אבל פרשה זו היה במעמד כל ישראל וכ"ת שאינם יכולין לומר אי אפשי במצוה זו דיש לי לשאול עליה ומה שלא שאלתי מיד למשה לפי שלא היו שם כל ישראל ומ"ה היו כל ישראל ביחד שלא יכולין לומר כזה: ב דהא אין קדושה שייך אלא במה שהם פרושים ונבדלים מן העמים במעשה כגון בציצית ותפילין ושאר מצות עשה אבל

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) קדושים תהיו. וזהו קדושים תהיו כי קדוש אני ה'. אל תפנו אל האלילים אפי' אמרו לשם שמים אנו עשין כדי להכיר

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוּנ גָאט הָט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (ב) דַבֵּר דוּ מֹשֶׁה רֵייד צוּ גָאר דֶר עֵדָה יוּדֶן. וְאָמַרְתָּ אוּנ זָאלְסְט זָאגֶן צוּ זֵיי קְדֹשִׁים תִּהְיוּ אִיר זָאלְט זַיין הֵיילִיג אִיר זָאלְט זִיךְ אָפּ שֵׁיידֶן פוּן זְנוּת אוּנ פוּן אַנְדֶערֶע עֲבֵירוֹת כִּי וָוארוּם אִיךְ בִּין הֵיילִיג יְיָ גָאט אֱלֹהֵיכֶם אַייעֶר גָאט: (ג) אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ פוּן

ליקוטי יקרים

(ב) דַבֵּר וגו' קְדֹשִׁים תִּהְיוּ וגו'. דִי גמרא זָאגְט תְּנַאי הִתְנָה הקב"ה עִם מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית וכו', וָוען הקב"ה הָט בַּשַׁאפִין דִי וָועלְט הָט עֶר גִיזָאגְט צוּ אַלֶע בַּשַׁאפוּנְגֶען אִיר זָאלְט וִויסֶן אִיךְ הָאבּ אַייךְ נָאר בַּשַׁאפֶן אוֹיף דֶעם תְּנַאי (בֶּעדִינְגוּנְג) אוֹבּ דִי יוּדִין וָועלִין נֶעמִין דִי תּוֹרָה, אוּנ אוֹבּ דִי יוּדִין וֶועלִין נִיט נֶעמִין דִי תּוֹרָה וֶועט פוּן אַלֶע זַאכֶן נָאר נִיט וֶוערִין אוּנ דִיא וָועלְט וֶועט זַיין וִויסְט וִוי זִיא אִיז גִיוֶועזֶן פְרִיעֶר, דַארְפִין מִיר וִויסֶן פַאר וָואס גִיהֶער דִי וָועלְט בַּשַׁאפוּנְג צוּ דִי תּוֹרָה, נָאר מִיר וַוייסִין דֶר עִיקָר

רַחֲמָנוּת אִיז בַּיי הקב"ה, אוּנ דָם בֶּעסְטֶע בַּשֶׁעפֶענִיש אוֹיף דֶער וָועלְט אִיז דֶר מֶענְטְשׁ, וֶועלִין מִיר פְרֶעגִין וָוא אִיז דֶער רַחֲמָנוּת

מצות השם

(ריב) אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל מוֹרָא הָאבֶּן פַר דֶעם פָאטֶר אוּנ מוּטֶר דָס הֵייסְט מֶען מֶען זָאל

משלי יוסף

(ג) אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמֹרוּ, דִיא גמרא זָאגְט אוֹבּ דֶר פָאטֶר אָדֶר דִי מוּטֶר וָואגְט בֵּיידֶע

אִמּ֤וֹ וְאָבִיו֙ תִּירָ֔אוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַ֖י תִּשְׁמֹ֑רוּ אֲנִ֖י יְהֹוָ֥ה אֱלֹהֵיכֶֽם׃ ד אַֽל־

וּמִן אֲבוּהִי תְּהוֹן דָּחֲלִין וְיָת יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִילִי תִּטְּרוּן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ ד לָא תִתְפְּנוּן בָּתַר טַעֲוָן

תו"א איש אמו ואביו תיראו יבמות ה ו קידושין כט ל מציעא לב כריתות כח: ואת שבתותי תשמרו שבת פס יבמות ו: אל תפנו אל האלילים שבת קמט:

רשב"ם

(ג) ואת שבתותי תשמרו. כשם שבעשרת הדברות נאמר כיבוד אב ואם אצל שמירת שבת שהושוו כבודם לכבוד המקום אף כאן סמכן הכתוב. לפי פשוטו:

בעל הטורים

וכן י"פ ה' אלהיכם בפרשה זו: אני ה' אלהיכם איש אמו ואביו תיראו לומר ששקול כבוד אב ואם ומוראם ככבוד השם ומוראו וסמיך ליה את שבתותי תשמרו שאם א"ל אביו לחלל שבת אל ישמע לו. וסמיך לשבת ע"ג שסקולים הם מנסך יין לע"ג ומחלל שבת כדאיתא בפ"ק דחולין: (ג) אלהיכם וסמיך ליה אל תפנו כלו' אל שעשיתם מדעתכם אל תפנו לו:

שפתי חכמים

בשב ואל תעשה אין ניכר שום פרישות. ומתרץ הוו פרושים וכו' ר"ל דקאי אפרשה של עריות דלעיל. ומן העבירות דנקט רש"י ר"ל נמי עבירות של עריות: ג דקשה לרש"י דאיש לשון יחיד ותיראו ל' רבים: ד וא"ת והא אמרינן הסוה הכתוב אשה לאיש. וי"ל דהיינו היכא דכתיב בלשון זכר אבל היכא דכתיב איש ממעטינן אשה אי לאו ריבויא וכה"ג איתא בתוס' פרק ד' מיתות. מלאתי: ה ואין להקשות אם כן למה מרבינן אשה. די"ל כגון גרושה או אלמנה דאין רשות אחרים עליה: ו פירוש מפתה אותו כדמתרגמינן כי יפתה ארי ישדל: ז דעת רש"י בזה שאל תקשה מנ"ל לפרש דלכך סמכן יחד כדי לומר שאף על פי שהזהרתיך על מורא אב ואם אין דוחה שבת הא רש"י סביר' ליה בפרש' ויקהל להיפך דמה שמוקדם בפסוק הוא עיקר כמו שמבואר שם. וכאן הקדים מורא אב ואם לשבת א"כ דלמא מורא אב ואם דוחה השבת. ועוד מנ"ל לפרש וכן בשאר כל המצות דלמא דוקא שבת אינו דוחה שהוא חמור ויש בו מצות עשה ולא תעשה אבל שאר כל המצות נדחין מפני מורא אב ואם לכך פי' אני ה' אלהיכם אתה ואביך כו': ח וא"ת והא בפרשה זו לא כתיב כבוד אלא מורא וגם לעיל פירש"י א"כ למה נא' איש מפני שהאיש כו' משמע נמי שר"ל דפרשה זו מדברת בכבוד דגבי מורא אין שייך ל' סיפק ואין סיפק. וי"ל כיון דלעיל מרבינן אשה מדכתיב תיראו ומ"מ איש מוזהר טפי מאשה מדכתיב איש כמו שפי' רש"י לעיל ואם אינו לענין מורא דאין שייך בה סיפק ואין סיפק תנהו ענין לכבוד דשפיר שייך בו אין סיפק מפני שרשות אחרים עליה: ט י"מ כ"מ שמיוחד לו בבית. וי"מ מקום מיוחד שיש לו אלא זקנים: י כגון שהזקנים מדברים זה אחר זה וכשיגיע הזמן שהוא מדבר לא ידבר הבן כמקומו: כ וא"ת היאך תלה זה בכאן לעיל הי' לו לפרשו וגם גבי כבוד היה לו לפרשו בפ' וישמע יתרו. וי"ל דבלא פירוש זה הייתי אומר דמורא היינו דאפילו

רש"י

ואביו תיראו. כל אחד מכם תיראו ג אביו ואמו. זהו פשוטו (תורת כהנים. קידושין כט). ומדרשו אין לי אלא איש אשה מנין כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים ד א"כ למה נאמר איש שהאיש סיפק בידו לעשות אבל אשה רשות ה אחרים עליה: **אמו ואביו תיראו**. כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו ו בדברים: **ואת שבתתי תשמרו**. סמך שמירת שבת למורא אב לומר אע"פ שהזהרתיך ז על מורא אב אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצות: **אני ה' אלהיכם**. (יבמות ה) אתה ואביך חייבים בכבודי ח לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. (ב"מ לב. קידושין לא) איזהו מורא לא ישב במקומו ט ולא ידבר במקומו י ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד מאכיל ומשקה כ מלביש

ליקוטי יקרים

פון הקב"ה אויף דעם מענטש, אוב דעם מענטש גייט ניט גוט אויף דער וועלט איז אפאפעלער רחמנות, זיין לעבין איז קיין לעבין אויף די וועלט, אונ אמאל זענען זיינע צרות אזו גרוס נאך ערגער ווי גישטארבין, אונ ווי גרוס איז די יסורים פון לעצטין טאג אז ער דארף זיך געזעגענען מיט זיין ווייב אונ קינדער אויף אייביג אונ ער וויס ער לאזט זייא ניט אפילו אויף איין טאג פרנסה, אונ די יתומים זענען קליינע, דארף מען דען דאמאלט ניט פרעגין עס וואלט דען ניט גלייכר גיוועזן אז דר מענטש וואלט ניט גקומן אויף דר וועלט, ווי די גמרא זאגט נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עס וואלט בעסער געווען דר מענטש וואלט גאר ניט בשאפן גיווארן, אונ אפילו ווען דר מענטש איז רייך, אונ לעבט גוט אויף דר וועלט, אז ער האלט ביים דעם לעצטין טאג אונ ער וויס מען ווערט איהם באלד אראפ נעמען פון זיין שיינע בעט אונ מען ווערט איהם לייגין אויף דיא ערד, אונ נאכדעם ווערט מען איהם ארויסטראגין פון זיינע סאלאנען און מען ווערט איהם לייגין אין דעם גרוב בדעקין מיט ערד, אונ ווערים וועלן איהם עסין, וואלט דען ניט גלייכר גוועזן אפילו דר מענטש וואלט אויך ניט רשאפען גיווארין, ווא איז דער רחמנות פון הקב"ה? אונ וויא אזו קען אמענטש ליב האבען זיין פאטער אונ מוטער אונ מורא האבען פר זיי אונ זיי געבין כבוד, זיי האבען דאך איהם געברענגט אויף דר וועלט צו דעם אומגליק. אבער אז מיר וועלין זאגין דר מענטש איזגאר ניט באשאפין גווארען צוא

פירוש לתורת אלהים

איך: אִמּוֹ וְאָבִיו פר זיין מוטער אונ פר זיין פאטער תִּירָאוּ זאלט איר זיך פארכטן וְאֶת שַׁבְּתֹתַי אונ מייני שבתים זאלט איר היטען איר זאלט ניט מחלל שבת זיין חאטשי איך האב דיך מזהיר געוועזן אז דו זאלסט מורא האבען פאר פאטער אונ מוטער אז ער וועט דיר אבער זאגען זייא מחלל שבת זאלסטו אים ניט פאלגן ווארום אֲנִי יְיָ איך בין גאט אייער גאט דו מיט דיין פאטער אונ מוטער זענט איר אלע חייב מיר כבוד אן צו טאן אונ מיך צו הערן דרום זאלסטו זייא ניט צו הערען איין עבירה צו טאן: (ד) אַל תִּפְנוּ איר זאלט זיך ניט קערען צו דיא

משלי יוסף

צוזאמען זאגין צו זייער קינד ער זאל טאן אמלאכה שבת אדר ער זאל טאהן איין אנדער עבירה זאל ער זייא ניט פאלגין, איז דאך אקשיא פר וואס זאל ער זיי ניט פאלגין, דר מענטש איז דאך גקומן אויף דר וועלט פון דריי שותפים פון זיין פאטער אונ מוטער אונ הקב"ה פר וואס זאל ער פאלגן הקב"ה מער ווי זיין פאטער אונ מוטער, זאגט דר דובנער מגיד אמשל, אמאל זענען גגאנגן אין וועג דריי מענטשין, משה נפתלי יהודה: איינר האט ביי זיך גהאט אשפאקטיוו וואס מען האט גיקענט זעהן דורך דעם שפאקטיוו הונדערט מייל ווייט דר צווייטער האט גהאט אלופט באלאן וואס מען האט גקענט זיצען אינווייניג אונ פליהען הונדערט מייל אין אשעה, דר דריטער האט גקענט היילין אלי קראנקייט, ווי זיי זענען גגאנגן אין וועג האבין די צוויי מענטשין געזעהן

מצות השם

ניט זיצן אויף דעם ארט וואס דער פאטער זיצט אונ מען זאל דעם פאטער ניט אפ שפארן זייני רייד וואס ער רעט אונ מען זאל איהם ניט רופן ביי דעם נאמען נאר טאטע אונ אזו נוט וויא מען הט מורא פר דעם טאטין אזו דארפען פאר דער מאמי אויך אזו מורא צו האבן אונ דר וואס טוט ניט אזוי דער איז עובר אויף דר מצוה אונ די מצוה גייט אן אויף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט:

ודחלן דמתכא לא תעבדון לכון אנא יי אלהכון: ה ואריי תכסון נכסת קודשיא קדם יי לרעוא לכון תכסנה: ו ביומא דיתנכס יתאכל

תפנו אל־האלילם ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני יהוה אלהיכם: ה וכי תזבחו זבח שלמים ליהוה לרצנכם תזבחהו: ו ביום זבחכם

רשב"ם (ה) לרצונכם. שיהא תמים לססיבה ולכל משפטו של קרבן וכמו שמפרש

תו"א לרצונכם תזבחוהו זבחים מז מנחות קי חולין יג כט: ביום זבחכם יאכל פסחים ג מעילה כ:

בעל הטורים

(ד) ה' אלהיכם וסמיך ליה וכי תזבחו שצריך לזבוח לה': (ה) תזבחהו חסר וי"ו שלא יהיו שנים שוחטים זבח אחד:

רש"י

ומנעיל מכנים ומוליא: (ד) אל תפנו אל האלילם. ל לעבדם (ת"כ) אלילים לשון אל כלא הוא חשוב: ואלהי מסכה. תחילתן אלילים הם ואם אתה פונה אחריהם מ סופך לעשותן אלהות: לא תעשו לכם. לא תעשו לאחרים ולא אחרים נ לכם וא"ת לא תעשו לעצמכם אבל אחרים עושין לכם ם הרי כבר נאמר (שמות כ) לא יהיה לך לא שלך ולא של אחרים: (ה) וכי תזבחו וגו'. לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על מנת להאכל בתוך הזמן הזה שאם לקבוע להם זמן אכילה הרי כבר נאמר (ויקרא ז) ואם נדר או נדבה זבח קרבנו וגו': לרצנכם תזבחהו. תחלת זביחתו תהא על מנת נחת רוח שיהא לכם לרצון שאם תחשבו עליו מחשבת פסול לא ירצה עליכם לפני: לרצנכם. אנפיי"לימנטו. זהו לפי פשוטו. ורבותינו למדו (חולין יג) מכאן למתעסק בקדשים ע שפסול שצריך שיתכוין לשחוט: (ו) ביום זבחכם יאכל. כשתזבחוהו תשחטוהו ע"מ זמן

שפתי חכמים

אמר לך חלל השבת תשמע לו ותחללו וכן בשאר כל המצות אם אומר לך עבור עליהם חייב אתה להשמע לו ולעבור עליהם וכשד דכתיב במקום אחר הוא שלא ישב במקומו כו' אבל השתא דפי' רש"י דמורא אב ואם אין דוחה המצות ע"כ מורא היינו לא ישב במקומו א"כ איזה הוא כבוד ומתרץ מאכיל אותו וכו': ל פי' לא תפנה מחשבתך לעבדם ואין פי' לעבדם כמשמעו שזה כבר אמור אחת בי' הדברות וא' בפ' משפטים ולימד דאף שלא כדרכם אסור לעובדן. ועוד הא כ' אחר זה אם אתה פונה סופך כו' והא כבר עשאן אלהות כיון שעובדן אלא ע"כ צ"ל לא תפנה מחשבתך לעובדם. וא"ל אל תפנו לראות א"כ הי' לו לכתוב לא תביטו: מ דאל"כ למה קראן תחלה אלילים ואחר כך קראן אלהות: נ ר"ל דמחלקינן הפסוק לא תעשו פי' לאחרים. ולכם פי' ולא אחרים לכם והוא שתי אזהרות אחת לא תעשו ואחת לכם: ם ואין להקשות למה לא מקשה רש"י נמי וגם תעשו לאחרים. די"ל דזה אין מתורץ דלא משמע מלא יהיה לך אלא אם עושה הוא או אחרים לו שאסור לקיימו אבל שהוא לא יעשה לאחרים לא משמע מלך. ואם תאמר הואיל וכן הוא דלמא הוא מותר לעשות לאחרים דדוקא כתיב לא תעשו לכם. וי"ל הואיל ומרבינן מלך לא שלך ולא של אחרים ע"כ לכם דכתיב כאן לא קאי אלא תעשו דהא של אחרים נמי אסור לך וצריך לחלק הפסוק וא"כ לא תעשו ע"כ לא תעשו לאחרי' משמע. מהרי"ן: ע ר"ל שמתעסק בדבר אחר ובא שחיטה לידו כגון

דעת זקנים מבעלי התוספות

הבורא ולהבדיל במה שהעכו"ם עושין א"ה אל תפנו: (ד) ואלהי מסכה לא תעשו לכם. מה לכם שהרי לעשות לאחרים יש אזהרה אלא אמר הקב"ה ואלהי מסכה לא תעשו לאחרים ומה שאחרים עשין לא תקבלו באלוה:

פירוש לתורת אלהים

צורות פון כוכבים ומזלות צו דינען זיי ואלהי אוך זאלט איר ניט מאכען אפילו צו אנדערע אונ אנדערע זאלין ניט מאכן לכם צו אייך אני יי איך בין אייער גאט: (ה) וכי תזבחו אונ ווען איר וועט שעכטן אשעכטונג פון שלמים צו גאט לרצונכם זאלט איר שעכטען עס זאל אייך זיין לרצון פאר מיר. איר זאלט ניט טראכטן בשעת קולן קיין מחשבה פסולה ווארום אז איר וועט יוא האבן איין מחשבה פסולה וועט אייך דר קרבן ניט בווילינגן פר מיר: (ו) ביום דער קרבן שלמים זאל גיקוליט ווערען אויף

ליקוטי יקרים

האבן הנאה פון די וועלט, ער איז נאר גקומן אויף דר וועלט ווי אסוחר פארט אויף איריד האנדלין סחורה אונ דארף ברענגן די סחורה אהיים ער זאל זיי פרקויפין אונ האבן פרנסה צוא לעבין פון דעם פארדינסט מיט זיין ווייב אונ קינדר, דר מענטש ווען ער איז אויף דעם יריד קוקט ער ניט ער זאל האבן אנוטין מיטאג מיט אשיינע ספאנציע, ער קוקט נאר ער זאל האבין שיינע סחורה, וויל זיין גאנץ לעבן איינגט נאר אן די סחורה, אז ער וועט האבין גקויפט נוטע סחורה וועט ער האבין אין דרהיים אגוטין מיטאג מיט אשיינע וואהנונג, דס זעלביגע איז ביי יעדר יוד ער איז גשיקט גיווארין אויף דער וועלט ער זאל דא איינקויפין תורה אונ מצות אונ מעשים טובים אונ נאכדעם ווען ער וועט שטארבין אונ די נשמה וועט קומן אין הימעל מיט די תורה אונ מצות אונ מעשים טובים וועט איר פארגעניגן זיין זייער גרויס

וויא דער תנא זאגט איין שעה פערגעניגען פון עולם הבא איז טייערער וויא זיבעציג יאהר פערגעניגען פון דיא וועלט, אונ אויף דם לעבן פון דיא וועלט דארף ער נאר ניט קוקן וויא עס וועט זיין, ווי דר תנא זאגט כך היא דרכה של תורה, אזו דארף זיין דער פירונג פון דעם מענטש וואס וויל לערנען תורה פת במלח תאכל, ער זאל עסין ברויט מיט זאלץ

משלי יוסף

צו משה זעה נאר דורך דיין שפאקטיוו די וועג וום מיר גייען אוב מיר זענן נאנט צו אשטאט, ווי משה הט גקוקט דורך דעם שפאקטיוו הט ער גזעהן אין דיא קייזערליכע שטאט ווייט הונדערט מייל גייען מענטשין אין גאס אונ ווייגן, הט נפתלי גזאגט איך וועל עפענן מיין לופטבאלאן אונ מיר וועלין אלע דרייא אריינגיין אינוויינינג אין איין שעה וועלין מיר דארטין זיין אונ מיר וועלין וויסען וואס מען וויינט, זיי האבן אזו גטאן, אין איין שעה זענען זייא גקומן אין די קייזערליכע שטאט, הט מען זיי גזאגט דיא טאכטר פון קיסר איז קראנק אונ די דאקטורים זאגין זיא איז פארלארין, האבן זיי גזאגט צו יהודה דו קענסט דאך היילין אלי קראנקייט גיי צו איר טאמר וועסטו איר קענען היילין וועלין מיר אלי זיין גליקליך, יהודה איז גגאנגין אונ הט איר גגעבין עטליכע טראפין אויף צוקער פון זיין פלעשעלע אונ איר איז באלד בעסער גיווארין, מארגין איז זיא אראפ גגאנגן פון בעט אונ איז גיווען גיזונד, די שמחה וום איז גיווען ביא דעם קיסר פארשטייען מיר, נאכדעם הט דר קיסר גגעבן גרויסע מתנות צו אלי דרייא

אונ

יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף׃ ז וְאִם הֵאָכֹל
יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא
יֵרָצֶה׃ ח וְאֹכְלָיו עֲוֺנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־
קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מֵעַמֶּיהָ׃ ט וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־

וּבְיוֹמָא דְבַתְרוֹהִי וּדְאִשְׁתְּאַר עַד יוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּנוּרָא
יִתּוֹקָד׃ ז וְאִם אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה מְרַחַק הוּא לָא יְהֵי לְרַעֲוָא׃
ח וּדְיֵיכְלִנֵּהּ חוֹבֵהּ יְקַבֵּל אֲרֵי יָת קוּדְשָׁא דַיְיָ אַחֵיל וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא
מֵעַמֵּהּ׃ ט וּבְמֶחֱצַדְכוֹן

תו"א והנותר עד יום זבחים ט: השלישי זבחים כח כט: לא ירצה פסחים טז יומא ז: ואכליו עונו ישא זבחים כח תמורה ג כריתות ה: כי את קדש ה' חלל זבחים כח מד מה:

רשב"ם

והולך: (ז) ואם האכל יאכל. במחשב לאוכלו חוץ ממקומו פירשו חכמים: כרסמוהו נמלים. סברתו הרוח. אכלתו בהמה: פאת שדך. בגי' (שיעור) הפיאה אחד מששים:

בעל הטורים

(ט) ובקצרכם. קרי ביה ובקציר כם שצריך להניח א' מסמ"ך שהוא שיעור של פאה. וד' פעמים לכון קציר בפסוק למעוטי קצרוהו לסטים. ונכרתה וסמיך ליה ובקצרכם מי שגוזל את העניים

שפתי חכמים

פורק סכין בכותל לנועצו וזוריקה נשחטה הבהמה בלא כוונה: פ רלה לומר שאם חישב בזמן שחיטה על מנת לאכול חוץ למקומו תלמוד לומר והנפש האוכלת בחוץ לזמנו כתיב: צ ר"ל בשחיטה היה מחשבתו לאכול חוץ למקומו. ר"ל חוץ לקלעים: ק דק"ל כיון דקרא דואם האכל יאכל וגו' מדבר במחשבת חוץ למקומו ואין עונש כרת עליו הא כתיב ואוכליו עונו ישא משמע

רש"י

זה שקבעתי לכם כבר: (ז) ואם האכל יאכל וגו'. אם אינו ענין לחוץ לזמנו שהרי כבר נאמר (ויקרא ז) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו' תנהו ענין לחוץ למקומו פ יכול יהיו חייבין כרת על אכילתו ת"ל (שם) והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ממנו ולא מחבירו יצא הנשחט במחשבת צ חוץ למקומו: פגול. מתועב כמו (ישעיה סה) ומרק פגולים כליהם: (ח) ואכליו עונו ישא. בנותר גמור הכתוב מדבר ק ואינו ענוש כרת על הנשחט חוץ למקומו (זבחים כח) שכבר מיעטו הכתוב. וזהו בנותר גמור מדבר, ובמסכת

ליקוטי יקרים

אונ טרינקען וואסער מיט אמאס, אונ שלאפין אויף דיא ערד, אונ לעבין מיט צער אונ יסורים, אונ זאל זיך מאטערין לערנען תורה אשריך בעולם הזה, אוב דער מענטש וועט דאס האלטין פר אגליק אויף די וועלט, וועט אים גוט זיין צוא עולם הבא, דר מענטש וועט ניט זארגין וואס ער וועט שטארבין. ווי שלמה המלך האט גזאגט ותשחק ליום אחרון, אז עס וועט קומען זיין לעצטער טאג וועט ער זיין פריילך, ווייל ער וועט וויסען ער גייט צו האבן פארגעניגן פון עולם הבא, אונ ער וועט ליב האבין הקב"ה ווייל ער האט אים געגעבין תורה אונ מצות אונ ער וועט ליב האבן זיין פאטער אונ מוטער פר דעם וואס זיי האבן אים גבריינגט אויף דר וועלט ער זאל לערנען תורה אונ טאן מצות אונ מעשים טובים, דריבר זאגט דער פסוק קדושים תהיו. אז איר וועט זיין הייליג, וועט זיין איש אמו ואביו תיראו, וועט יעדער פון אייך מורא האבן פר זיין פאטער אונ מוטער, אונ ווייל ביי אייך וועט זיין דר עיקר עולם הבא אונ איר וועט ניט ארבעטין אזוי פיל פאר עולם הזה ואת שבתותי תשמורו, וועט איר היטען מיינע שבתים ווי איך האב גבאטין, דריבר האט הקב"ה גיזאגט צו די וועלט אוב יודין וועלן נעמן די תורה, איז דם בשאפונג פון די וועלט אגליק פאר די יודין, וועט די וועלט בלייבין שטיין, אבער אז דיא יודין וועלין ניט נעמין דיא תורה איז דיא וועלט בשאפונג אאומגליק פר אלע מענטשין, דריבר וועט די וועלט צוריק וויסט ווערין:

פירוש לתורת אלהים

דעם תנאי עס זאל גגעסן ווערן דעם טאג וואס ווערט גקוליט וממחרת אונ מארגן עס זאל גיגעסען ווערען צוויי טאג והנותר אונ דאס וואס בלייבט אויף דעם דריטן טאג באש זאל עס פר ברענט ווערן אין פייער: (ז) ואם אונ אז עס וועט געגעסן ווערין דעם דריטען טאג פגול הוא איז דם אום ווערדיג לא ירצה עס וועט ניט זיין באוויליגט פר אקרבן: (ח) ואוכליו אונ ווער עס וועט עסין די שלמים דעם דריטן טאג עונו ישא זאל ער ליידין זיין זינד כי ווארום ער האט פאר שוועכט דאס הייליקייט פון גאט ונכרתה אונ עס וועט ווערן פר שניטן הנפש דם דאזיגי לייב פון איר פאלק: (ט) ובקצרכם אונ אין אייער טאן שניידן את

משלי יוסף

אונ ער האט גזאגט צו זיי דם איז ווייניג, נאר צוא איינעם פון אייך וועל איך געבין מיין טאכטער פר אנווייב, דר קיסר האט גפרעגט ביי זייני חכמים צוא וועלכין פון זיי דריי זאל ער זיא געבין פר אנווייב, דיא הילף איז דאך גקומען דורך אלי דריי. איין חכם האט גזאגט דר עיקר איז משה, ווען ער וואלט ניט גזעהן מיט זיין שפאקטיוו דם ווייגען פון וואגן וואלטין זיי וויסען אז דעם קיסרס טאכטער איז קראנק, דר צווייטער חכם האט גזאגט דער עיקר איז נפתלי, ווען ער וואלט ניט גהאט דעם לופט באלאן, וואלט די טאכטער גישטארבין איידער זייא וואלטין גקומען מיט דעם מעדיצין, דר דריטער חכם האט גיזאגט דר עיקר איז יהודה ווס וואלט העלפין דער שפאקטיוו אונ דער לופט באלאן אן יהודס מעדיצין, אבר ווס וואלט העלפין יהודס מעדיצין אן דעם

מצות השם

(רטו) וְהַנּוֹתָר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף. דאס איז דיא לא תעשה אז די קרבנות וואס דיא תורה האט גיבאטען אז מען זאל זייא עסין צוויא טאג אונ אז עס איז פון דעם קרבן איבער גבליבן אויף דעם דריטען טאג טאר מען שון דאס איבער בלייבונג נים עסין נאר מען מוז דאס פר ברענן אונ דיא מצוה איז נוהג בזמן הבית:

יָת חֲצָדָא דְאַרְעֲכוֹן לָא תְשֵׁיצֵי פָּאתָא דְחַקְלָךְ לְמֶחְצַד וּלְקָטָא דַחֲצָדָךְ לָא תְלַקֵּט: י וְכַרְמָךְ לָא תְעַלֵּל וְנִתְרָא דְכַרְמָךְ לָא תְלַקֵּט לַעֲנִיֵּי וּלְגִיּוֹרֵי

קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: י וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב

תו"א לא תכלה שבת כג חולין קמא תמורה ו: פאת שדך נדרים ו: לקצור חולין קלז: וכרמך לא תעולל פאה חולין קלא: לא תלקט גיטין יב חולין קלא קלד: תעזוב יומא לו בבא קמא לד תמורה יח:

בעל הטורים

וקבע את קובעיהם נפש: (י) לא תלקט. וסמיך ליה לא תגנובו להזהיר

רשב"ם

(י) לא תעולל. פאה משמע כדכתיב עולל יעוללו כגפן:

רש"י

כריתות למדוהו ר מגזרה שוה: (ט) לא תכלה פאת שדך. שיניח פאה ש בסוף שדהו (ת"כ): ולקט קצירך. שבלים הנושרים בשעת ת קצירה אחת או שתים אבל שלש א אינן לקט (ת"כ. פאה ח): (י) לא תעולל. לא תטול עוללות ב שבה והן ניכרות איזהו עוללות כל שאין לה לא כתף ג ולא נטף (פאה ז): ופרט כרמך. גרגרי ענבים ד הנושרים בשעת בצירה: אני ה' אלהיכם. דיין ה להפרע ואיני גובה מכם אלא ו נפשות שנאמר (משלי כב) אל תגזל דל וגו' כי

שפתי חכמים

דיש עליו עונש כרת. ומתרץ דזה מדבר כנותר גמור: ר נאמר כאן ואוכליו עונו ישא ולהלן כפרשת לו הוא אומר והנפש האוכלת ממנו עונה תשא מה להלן מדבר בנותר גמור אף כאן בנותר גמור: ש פי' רש"י בגמר קצירת שדהו ולא בתחלתו: ת פי' ולא בשעת קטוף מלילות שאם נושר מידו אינו לקט דקציר כמגל הוא שדרכו בכך: א דבפרשת אמור כתיב ג"כ ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם ומיעוט רוב שנים. ועוד מצאתי שנא' ולקחתם לכם אגודת אזוב ופי' רש"י ג' קלחים נקראים אגודה לכך פי' רש"י כאן אבל ג' אינן לקט אלא אגודה: ב לשון עולל ויונק. כלו' האשכולות הקטנות: ג פי' שאינן תכופין וסוככין זה על זה כמו הבריות שזה סוכך על כתף חבירו. נטף פי' כמו טיפות הנוטפים זה אחר זה ואינן תכופין וסמוכין כמו הכתף זה מקרי נטף. פירוש האשכול יש שממנו יוצאים מהשדרה שלו פסולים מכאן ומכאן זו על גב זו וכאותן הפסולים תלויין גרגרי ענבים יחד בקיבוץ א' ומחוברים כל הפיסולין עם הגרגרים שלהם זו האשכול ויש ממנו שאין פסולין יוצאין ממנו כלל אלא גרגרי ענבים תלויין מהשדרה שלו ויורדין מראש האשכול עד סופו וכל אחד משני המינים הללו אינו נקרא עולל אלא אשכול שמו אבל מי שאין לו משני המינים הנזכרים לעיל אלא שהגרגרים כולם מקובצים יחד במקום אחד ואין שם שדרה כלל והרוב מזה המין נקראים בוסר זכמלאים כראשי הגפנים זה נקרא עולל ועליו הזהיר הכתוב שלא ליטול. הרא"ם. עיין במסכת פאה דף ט' בפירוש רבינו שמשון שהאריך שם בפי' כתף ונטף: ד ר"ל דפרט לשון יחיד כמו פרט וכלל דהיינו גרגרי ענבים: ה דק"ל דכתיב לא תעולל וגומר לא תלקט כולן ל' יחיד וכתיב ה' אלהיכם ל' רבים אלא ה"פ אני ה' שאני דיין ליפרע וא"כ אתי שפיר דכתיב ל' רבים אלהיכם מאחר שיפרע נפשות דהיינו נפשו של גזלן וכזה יקח גם נפש בניו של גזלן שישארו יתומים: ו (ג"א) דאל"כ למה נזכר כאן נאמן ליפרע יותר ממקום אחר:

פירוש לתורת אלהים

קְצִיר דָם שְׁנִיט פוּן דֶער תְּבוּאָה פוּן אַייעֶר לַאנְד לא תְכַלֶּה זָאלְסְטוּ נִיט אָפּ שְׁנַייךֶן דִי תְּבוּאָה וָוָאס וַואקְסְט אִין עֶק פוּן דֶעם פֶעלְד וְלֶקֶט אוּנ דִי זַאנְגֶן וָוָאס פַאלִין אַרָאפּ בְּשַׁעַת דוּ שְׁנַייךְסְט דִיא תְּבוּאָה לא תְלַקֵּט זָאלְסְטוּ זֵיי נִיט אוֹיף קְלוֹבֶּן: (י) וְכַרְמְךָ אוּנ דוּ זָאלְסְט נִיט נֶעמֶן דִי שְׁלֶעכְטֶע צְוַוייגֶן פוּן דַיין וַויינְגָארְטִין צוּ דִיר אַהֵיים וּפֶרֶט כַּרְמְךָ אוּנ דִי וַויין טְרוֹבֶּן וָוָאס פַאלֶן אַרָאפּ בְּשַׁעַת דוּ שְׁנַייךְסְט דַיין וַויין גָארְטֶן לא תְלַקֵּט זָאלְסְטוּ נִיט אוֹיף קְלוֹבֶּן לֶעָנִי נָאר דוּ זָאלְסְט דָם אַלְץ פַּר לָאזֶן צוּם אָרוּם מַאן אוּנ צוּם גֵר זֵיי זָאלֶן דָם צוּ נֶעמֶן אוּנ אוֹיף קְלוֹבֶּן אֲנִי ה' אִיךְ בִּין גָאט אַייעֶר גָאט: (יא) לא תִגְנוֹבוּ אִיר זָאלְט נִיט גַנְבֶנֶען וְלא תְכַחֲשׁוּ אִיר זָאלְט

מצות השם

(רטז) (ריז) לא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ. דָס זֶענֶן צְווֵיי מִצְוֹת אֵיינְס אַז מֶען טָאר נִיט אַרָאפּ נֶעמֶן דִי תְּבוּאוֹת פוּן דֶעם עֶק פֶעלְד אוּנ ווִידֶער אִיז אֵיין מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען זָאל אִיבֶּר לָאזֶן פֵּאָה פַר דִי אָרוּמִי לַייט וֶועגֶן אוּנ דִי מִצְוָה אִיז נוֹהֵג בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

(ריח) (ריט) וְלֶקֶט קְצִירְךָ לא תְלַקֵּט. דָאס אִיז צְווייא מִצְוֹת אֵיינְס אַז דֶער בַּעַל הַבַּיִת זָאל נִיט אוֹיף קְלוֹבֶּען דִיא זַאנְגֶען וָואס זֵייא פַאלֶען אַרָאפּ בְּשַׁעַת מֶען שְׁנַייט דִי תְּבוּאוֹת אוּנ ווִידֶער אִיז אֵיין מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען זָאל דָס אִיבֶּר לָאזִין דִי אָרוּמִי לַייט זָאלֶן דָס אוֹיף קְלוֹבֶּן אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

(רכ) (רכא) וְכַרְמְךָ לא תְעוֹלֵל. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶער בַּעַל הַבַּיִת טָאהר נִיט אָפּ רַייסֶען דִיא שְׁלֶעכְטֶע וַויין טְרוֹבִּין אוּנ ווִידֶער אִיז אֵיין מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען זָאל דָאס אִיבֶּער לָאזִין פוּן דִיא אָרוּמֶע לַייט וֶועגֶן אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת אוֹיף דֶעם אָרְט וואו דִי מִצְוָה גֵייט אָן:

(רכב) (רכג) וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לא תְלַקֵּט דָס אִיז דִי לא תַעֲשֶׂה אַז דֶר בַּעַל הַבַּיִת טָאר נִיט אוֹיף קְלוֹבֶּן דִי וַויין טְרוֹבֶּן וָוס זֵיי פַאלֶן אַרָאפּ בְּשַׁעַת עֶר רַייסְט אָפּ דִי וַויין טְרוֹבֶּן פוּן זַיין

משלי יוסף

שְׁפַּאקְטִיוו אוּנ אָן דֶעם לוּפְט בַּאלָאן, הָט מֶען נִיט גְוָואסְט וָוס מֶען זָאל טָאהְן, הָאט דִי טָאכְטֶער פוּן קֵיסַר גְזָאגְט מִיר זָאלִין קוּקְן אִין וָוס עֶס אִיז גְוֶועזֶן זֶענֶען אַלִי דְרַיי גְלַייךְ אֵיינֶער אָן אַנְדֶערִין הָאט נִיט גֶעקֶענְט הֶעלְפִין, דִי הִילְף מַיינֶע אִיז גְקוּמֶן דוּרְךְ אַלִי דְרַיי, אַז מִיר וֶועלֶן זֶעהְן וֶועגִין שְׁפֶּעטֶר, דַארְף מֶען נִיט דֶעם שְׁפַּאקְטִיוו אוּנ מֶען דַארְף נִיט דֶעם לוּפְט בַּאלָאן, נָאר יְהוּדָהְס מֶעדִיצִין דַארְף מֶען שְׁטֶענְדִיג, דְרִיבֶּר גִיהֶער אִיךְ צוּ יְהוּדָה, דָס זֶעלְבִּיגֶע זָאגְט דִי תּוֹרָה, מִיר זֶענֶן טַאקִי דְרַייא שׁוּתְּפִים גִיוֶועזֶן וֶוען דֶר מֶענְטְשׁ אִיז גִיקוּמֶן אוֹיף דֶר וֶועלְט, אָבֶּר אַז עֶר אִיז שׁוֹן גִיקוּמֶן אוֹיף דֶר וֶועלְט, דִי צְווֵיי שׁוּתְּפִים דֶעם פָאטֶער אוּנ מוּטֶער דַארְף עֶר שׁוֹין נִיט, זַייגֶן קֶען עֶר בַּייא אֵיין אַנְדֶער אִשָּׁה אוֹךְ אוּנ אַנְדֶערֶע קֶענֶען אִים אוֹיפְצָדֶערְצִיעֶן, אוּנ אַז עֶר וֶוערְט גְרוֹס קֶענֶען זֵיי אִים אִיצְט גָאר נִיט הֶעלְפִין, עֶר מוּז גָאר אָנְקוּמֶן צוּם דְרִיטֶן שׁוּתָּף צוּ הקב"ה, עֶר זָאל אִים גֶעבִּין לֶעבִּין גְזוּנְד פַּרְנָסָה אוּנ אַלְץ וָואס אַמֶענְטְשׁ דַארְף קֶען עֶר נִיט הָאבֶּן פוּן זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער נָאר פוּן הקב"ה, הָאט זִיךְ שׁוֹין גֶעעֶנְדִיגְט זַייעֶר שׁוּתְּפוּת, דְרִיבֶּר דַארְף מֶען נָאר דַאנְקֶן דֶעם פָאטֶער אוּנ מוּטֶער פַר וָואס זֵיי הָאבֶּן אִים גִבְּרֶענְגְט אוֹיף דֶר וֶועלְט, אָבֶּר עֶר גִיהֶער נָאר צוּ הקב"ה אוֹיף אַלִי זַאכֶן וָוס עֶר דַארְף נַייטֶער אוּנ זַיין לֶעבֶּען אוֹיף דֶער וֶועלְט גִיהֶער נָאר צוּא הקב"ה, דְרִיבֶּער מוּז עֶר נָאר פָאלְגִין צוּא הקב"ה:

אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ יא לֹא
תִגְנֹבוּ וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ
אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ׃ יב וְלֹא־תִשָּׁבְעוּ
בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם
אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ יג לֹא־תַעֲשֹׁק אֶת־

תִּשְׁבּוֹק יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲכוֹן׃ יא לָא תִגְנְבוּן
וְלָא תְכַדְּבוּן וְלָא
תְשַׁקְּרוּן אֱנָשׁ בְּחַבְרֵהּ׃
יב וְלָא תִשְׁתַּבְעוּן בִּשְׁמִי
לְשִׁקְרָא וְתַחֵל יָת שְׁמָא
דֶאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃ יג וְלָא
תַעֲשׁוֹק יָת חַבְרָךְ וְלָא

תו"א לא תגנבו מליאה סח סנהדרין פו: ולא תשקרו בבא קמא קה שבועות לו: ולא תשבעו שבת לג שבועות כ כא לו: לא תעשוק מליאה קיא:

רשב"ם

(יא) לא תגנבו. ממון: ולא תכחשו. כפירת הממון המופקד בידו. כדכתיב וכחש בה: ולא תשקרו. ממון שהלוהו: (יב) ולא תשבעו. אפי' בלא כפירת ממון: (יג) לא תעשק. עושק שכר שכיר וממונו:

בעל הטורים

לבעה"ב שלא יגנוב ממה שראוי לעניים וכן להזהיר לעניים שלא יגנבו משל בעה"ב יותר מהראוי כדתנן ב' לקט ג' אינו לקט: (יא) לא תגנובו. וסמיך ליה ולא תכחשו שהגונב בא לידי לא תכחשו ולידי לא תשקרו ולידי

שפתי חכמים

ז ר"ל דהתם כתיב לא תרצח לא תנאף שהיא מיתת ב"ד אף לא תגנוב מדבר במיתת ב"ד ע"כ לא תגנובו דכאן אינו אלא לממון דאל"כ תרתי ל"ל. וכתב הרא"ם ויש לתמוה למה צריך רש"י להוכיח מהתם דכאן מדבר בגונב ממון. הרי מכאן ג"כ מוכח דדבר הלמד מענינו הוא דכאן אינו מדבר אלא בממון וי"ל דכאן ג"כ מדבר במיתה דכתיב אני ה' אלהיכם ופי' רש"י דיין ליפרע ואיני גובה מכם אלא נפשות. ולכך הביא רש"י לעיל דרשה זו. ועוד כ"ל רלונו לתרץ דלא תקשה ואימא איפכא דכאן מיירי בגונב נפשות ולעיל מיירי בגונב ממון ותירץ דבר הלמד מענינו כו' ודלא כפי' הרא"ם דלעיל שפי' דקשה לו תרתי למה לי.

רש"י

ה' יריב ריבם וגו': (יא) **לא תגנבו.** אזהרה לגונב ממון אבל לא תגנוב שבעשרת הדברות אזהרה לגונב נפשות דבר הלמד מענינו ז דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד: **ולא תכחשו.** (ב"ק קט) לפי שנא' (ויקרא ה) וכחש בה משלם קרן וחומש למדנו עונש אזהרה מנין ת"ל ולא תכחשו: **ולא תשקרו.** לפי שנאמר (שם) ונשבע על שקר ישלם קרן וחומש למדנו עונש אזהרה מנין ת"ל ולא תשקרו: **לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו.** אם גנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך להשבע לשקר: (יב) **ולא תשבעו בשמי.** למה נאמר לפי שנאמר (שמות כ) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד מנין לרבות כל הכנויין ת"ל ולא תשבעו בשמי לשקר כל שם שיש לי: (יג) **לא תעשק.**

ליקוטי יהודא

(יג) לא תַעֲשׁוֹק וגו' וְלֹא תָלִין וגו'. דִי תּוֹרָה הָאט גִיבָּאטִין אַז מֶען דִינְגְט אַיין אַרְבֶּעטֶער אוֹיף אַטָאג אָדֶער אוֹיף דִי וָואךְ, וָוען עֶס עֶנְדִיגְט זִיךְ דִיא אַרְבֶּעט, פַארִין נַאכְט, אָדֶער פְרַייטָאג פַארִין נַאכְט זָאל עֶר אִים בַּאלְד בַּצָאהְלִין זַיין אַרְבֶּעט גֶעלְד, דָס זֶעלְבִּיגֶע אַז מֶען גִיט צוּ אַשְׁנַיידֶער מַאכִין אַמַלְבּוּשׁ אָדֶער צוּ וָועלְכִין בַּעַל מְלָאכָה מֶען גִיט צוּא אַרְבֶּעטִין, בַּאלְד וִויא עֶר בְּרֶענְגְט דִי אַרְבֶּעט מוּז מֶען אִים בַּצָאהְלִין, וָוארוּם עֶס קֶען זַיין דִי קִינְדֶער אוּנ זַיין וַוייבּ הָאבִּין אַגַאנְצִין טָאג נִיט גֶעגֶעסִין, אָדֶער מֶען הָט גְוַוארְט צוּ קוֹיפִין אוֹיף שַׁבָּת פַר זַיין גֶעלְד, אַז מֶען הָט אִים נִיט בַּצָאהְלְט, קֶען טְרֶעפִין זַיי וֶוערִין פַר חַלָשׁוּת פוּן הוּנְגֶער אוּנ מֶען וֶוערְט קְרַאנְק אָדֶער ח"ו מֶען שְׁטַארְבְּט, אָדֶער עֶס אִיז נִיטָא צוּ שַׁבָּת, אוּנ מֶען פְלוּכְט דֶעם בַּעַל הַבַּיִת, אוּנ הקב"ה זֶעהְט דֶעם צַעַר פוּן דֶעם בַּעַל מְלָאכָה וֶועט דֶר בַּעַל הַבַּיִת גְווִיס גֶשְׁטְרָאפְט וֶוערִין, דֶרִיבֶּר זָאל יֶעדֶר יוּד זִיךְ הִיטִין פוּן אַזֶעלְכֶע זַאכִין:

פירוש לתורת אלהים

נִיט לַייקֶענִין גֶעלְט אָדֶר אַפִּקְדוֹן וְלֹא תְשַׁקְּרוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט פֶעלְשִׁין אִישׁ אַמֶענְטְשׁ אִין זַיין חַבֵר: (יב) וְלֹא תִשָּׁבְעוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט שְׁוֶוערִין מִיט מַיין נָאמֶען אוֹיף פַאלְשׁ וָוארוּם אַז אִיר וֶועט פַאלְשׁ שְׁוֶוערֶען מִיט מַיין נָאמֶען וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ וֶועסְטוּ פַר שֶׁעמֶען דֶעם נָאמֶען פוּן דַיין גָאט אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט וָוס אִיךְ בִּין בַּגְלַייבְּט צוּ צָאלִין שְׂכַר דֶעם וָואס אִיז מְקַיֵים מַיינֶע מִצְוֹת אוּנ פוּרְעָנִיוֹת צוּ דֶעם וָוס פָאלְגְט מִיךְ נִיט: (יג) לֹא תַעֲשׁוֹק אֶת רֵעֲךָ דוּא זָאלְסְט נִיט רוֹבֶּען דַיין חַבֵר.

מצות השם

נָארְטִין אוּנ ווִידֶר אִיז אַיין מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען זָאל דָס לָאזְן אוֹיף קְלוֹיבְּן דִי אָרוֹמִי לַייט אוּנ דִי מִצְוָה גַייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת אוֹיף דֶעם אָרְט וואו דִי מִצְוָה גַייט אָן:

(רכד) לֹא תִגְנוֹבוּ. דָאס אִיז דִיא לא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר נִיט גַנְבִינֶען קַיין שׁוּם חֵפֶץ אָדֶער גֶעלְד אוּנ אַזוֹ בַּאלְד מֶען גַנְבִית מֶער וִויא אַיין פְּרוּטָה אִיז מֶען שׁוֹין עוֹבֵר אוֹיף דֶעם לַאו אוֹיךְ טָאהְר מֶען נִיט גַנְבִינֶען אוֹיף קִטָאווִיסִין אֲפִילוּ מֶען ווִיל יֶענֶעם אָפּ גֶעבֶּען אוּנ מֶען טָאהְר נִיט קוֹיפֶען אַזֶעלְכֶע זַאךְ וָואס מֶען ווַייסְט אַז דֶער וָואס עֶר פַר קוֹיפְט דָאס הָט דָאס גַנֶבִית אוּנ דִיא מִצְוָה גַייט אָן אִין יֶעדֶער צַייט:

(רכה) וְלֹא תְכַחֲשׁוּ. דָאס אִיז דִיא לא תַעֲשֶׂה אַז מֶען אִיז זַיין חַבֵר שׁוּלְדִיג גֶעלְד טָאהְר מֶען אִים נִיט לַייקֶענֶען אָדֶער מֶען הָאט אַיינֶעם גֶעגֶעבֶּען עֶפִּיס צוּא בַּהַאלְטֶען טָאהְר עֶר נִיט לַייקֶענִין אַז עֶר הָאט נִיט גֶנוּמֶען צוּ בַּהַאלְטִין אוּנ דִיא מִצְוָה גַייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אִין יֶעדֶער צַייט בַּייא זְכָרִים אוּנ בַּיי נְקֵבוֹת:

(רכו) וְלֹא תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ. דָאס אִיז דִיא לא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר נִיט שְׁוֶוערֶען פַאלְשׁ דְהַיינוּ וֶוען אַיינֶער מָאנְט דֶעם חַבֵר גֶעלְד אַזוֹ שְׁוֶוערְט דֶער חַבֵר אַז עֶר אִיז אִים נִיט שׁוּלְדִיג דָאס הַייסְט עֶר שְׁוֶוערְט פַאלְשׁ אִיז עֶר עוֹבֵר אוֹיף דִיא לא תַעֲשֶׂה אוּנ עֶר אִיז חַיָיב צוּא צָאלֶען דָאס קֶרֶן אוּנ נָאךְ אַיין פִינְפְטֶל מֶער וִויא עֶר אִיז שׁוּלְדִיג אוּנ דַארְף בְּרֶענְגֶען אַיין אָשָׁם וָוען דָס בֵּית הַמִקְדָשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען אוּנ דִיא מִצְוָה גַייט אָן בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

(רכז) וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר דָס אִיז דִי לא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר נִיט אַרוּיס רֶעדִין מִיט דֶעם מוֹיל אַיין פַאלְשֶׁע שְׁבוּעָה דְהַיינוּ עֶר שְׁוֶוערְט עֶר זָאל עֶסִין אוּנ עֶסְט נִיט אָדֶער עֶר שְׁוֶוערְט אַז עֶר הָט גֶעגֶעסְן אוּנ אִין אֶמֶת הָאט עֶר נִיט גֶעגֶעסִין אוֹיךְ נָאךְ אַנְדֶרִי שְׁבוּעוֹת וָוס עֶר ווַייסְט אַז עֶס אִיז לִיגְן טָאר מֶען נִיט שְׁוֶוערִין אוּנ דִי מִצְוָה גַייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶר צַייט:

(רכח) לֹא תַעֲשׁוֹק אֶת רֵעֲךָ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָאר

רֵעֲךָ֖ וְלֹ֣א תִגְזֹ֑ל לֹֽא־תָלִ֞ין פְּעֻלַּ֥ת
שָׂכִ֛יר אִתְּךָ֖ עַד־בֹּֽקֶר׃ יד לֹא־תְקַלֵּ֣ל
חֵרֵ֔שׁ וְלִפְנֵ֣י עִוֵּ֔ר לֹ֥א תִתֵּ֖ן מִכְשֹׁ֑ל
וְיָרֵ֥אתָ מֵּאֱלֹהֶ֖יךָ אֲנִ֥י יְהוָֽה׃ שני חמישי

תְאַנֵּס לָא תְבִית אַגְרָא
דַאֲגִירָא לְוָתָךְ עַד צַפְרָא׃
יד לָא תְלוּט דְּלָא שָׁמַע
וְקֳדָם דְּלָא חָזֵי לָא תְשִׂים
תַּקְלָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ׃

תו"א ולא תגזול מליעא כו קיג מכות טז שבועות מה חולין קמא תמורה ו: לא תלין פעולת שכיר ב"ק לט מליעא קי קיא קיב שבועות מה: אתך מליעא קיא: לא תקלל חרש סנהדרין סו שבועות לה תמורה ד: ולפני עור לא תתן מכשול פסחים כב מ"ק ה יז נדרים סב קידושין לב מליעא עה ע"ז ו כו חולין ז נדה כז: ויראת מאלהיך ס' הזוהר פ' ויקהל:

בעל הטורים

ולא תגזול. כעין ויגזול את החנית מידו: לא תלין. שכיר לילה: (יד) לא תקלל חרש. בהווה דבר הכתוב. וטעמו ברי"ש כי משקל דגש הוא כמו עור גבן: לא תתן מכשל. חסר וי"ו לומר אפילו אינו נותן מכשול ממש אלא אפילו

רשב"ם

לא תשבעו: (יג) לא תלין פעולת שכיר. וסמיך ליה לא תקלל כי אף אם ילין שכרך אל תקללהו אלא תתבעהו בבית דין: (יד) לא ליעצו לפי דרכו: ויראת מאלהיך. וסמיך ליה לא תעשו עול

רש"י

(ת"כ) זה הכובש ח שכר שכיר: לא תלין. לשון נקבה מוסב ט על הפעולה: עד בקר. בשכיר יום הכתוב מדבר שיציאתו י משתקעה חמה לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה ובמקום אחר הוא אומר (דברים כד) ולא תבוא עליו השמש מדבר בשכיר לילה שהשלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר (ב"מ קי) לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה כ לבקש מעות: (יד) לא תקלל חרש. אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם ת"ל (שמות כב) בעמך לא תאר ל א"כ למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים יצא המת מ שאינו בחיים (ת"כ): ולפני עור לא תתן מכשול. (ת"כ) לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו נ אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ס ונוטלה הימנו: ויראת מאלהיך. לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו

שפתי חכמים

וק"ל: ח דכל ל' עושק כבישת שכר שכיר הוא וכן פירש"י בב"מ דף כ"א: ט ופי' הרא"ם דאי הוי תי"ו הנוכח א"כ הוי פועל יוצא ולא מצינו המלה הזאת בשום מקום שהיא יוצאת אלא פועל עומד כמו וילן שם כי ברחוב נלין רק בפסוק ערום ילין בלי לבוש ויותר טוב לפרש על הפעולה ויהי' עומד. וכ"ל דאי קאי אבעל הבית לא נתקשר עמו מלת אתך דלא הל"ל אלא לא תלין פעולת שכיר עד בוקר: י דק"ל דמשמע כל הלילה מותר ללין רק עד הבוקר אסור והא בפ' כי תצא כתיב ולא תבוא עליו השמש ומתרץ דבשכיר יום הכתוב מדבר: כ עונה או יום או לילה שהיא י"ב שעות נקרא עונה: ל דלא הל"ל אלא ונשיא לא תאור בעמך ל"ל אלא לרבות כל שבעמך. ומה שדרשו בעושה מעשה עמך אינו אלא מסמיכות מדסמיך אזהרת נשיא לאזהרת עמך: מ דאי לאו מיעוטא ה"א דגם מת בכלל דהא לקמן כתיב אביו ואמו קלל לרבות לאחר מיתה לכך איצטריך למיעוטא: נ וא"ת מנ"ל לרש"י שפירושו כן דלמא כמשמעו. וי"ל דרש"י בעצמו מתרץ ויראת מאלהיך שהדב' הזה כו'. ואי אמרת לפני עור כמשמעו הא דבר זה מסור לבריות דדעתו של זה לרעה שהרי נתן תקלה לרגלי העור ואין שייך ויראת מאלהיך בדבר המסור לבריות אלא ודאי אין פירושו כמשמעו: ס כמו אל תבא עליו בעקיפין (ול' ערמה הוא) דכפר' כהר ופירש"י בב"ק (דף קי"ג) בעלילות והוא כמו עוקב לשון ויעקבני

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) לא תלין. כתוב בת"כ אין לי אלא שכר אדם שכר בהמה ושכר קרקעות מנין ת"ל לא תלין פעולת שכיר הרי כל דבר במשמע. ומכאן יש ללמוד דהשוכר בית או בהמה מחבירו ומשהה שכרו שעובר עליו משום בל תלין ותלמוד שלנו אינו מזכיר קרקעות כלל:

פירוש לתורת אלהים

רש"י שרייבט דאס מיינט מען אז איינר ארבעט בייא זיין חבר טאר ער ניט רופען אים ניט צו צאלען נאר ער מוז אים בצאלן פאר דער ארבעט וְלֹא תִגְזוֹל אונ זאלסט ניט גזלן לֹא תָלִין עס זאל ניט איבר נעכטיגן דם געצאלט פון אנגעדונגנים ביי דיר עַד בֹּוקֶר ביז אין דר פרי: (יד) לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ דו זאלסט ניט שילטן א טויבן אונ איין אנדרן מענטשן טאר מען אויך ניט שילטן (עיין רש"י) וְלִפְנֵי עִוֵּר אונ פאר א בלינדן זאלסטו ניט געבן א שטרוכלונג דו טארסט ניט לייגן א שטיין אדער אנדערע זאכין אויף דעם וועג וואו ער גייט וואָרום ער איז דאך בלינד וועט ער דריבר פאלן. רש"י שרייבט אזו איז דר פשט פר א מענטש וואס ער איז בלינד אין א זאך וואס ער ווייסט זיך דריגן קיין עצה ניט צו געבין אונ ער פרעגט דיך איין עצה טארסטו אים ניט געבן א שלעכטי עצה אונ טאמר וועסטו זאגן וועט ער וועט דם וויסן צו איז מיין דיעה געוועז אויף גוטס אדר אויף שלעכץ זאגט דער פסוק וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ זאלסט דיך פארכטין פאר דיין גאט וואָרום גאט ווייסט דאך ווי דו האסט מכוון געוועז. וְיָרֵאתָ מֵּאֱלֹהֶיךָ זאלסט מורא האבן פר גאט אֲנִי יְיָ איך

מצות השם

דעם חבר ניט רובן אונ מען טאר ניט אויף האלטען פרעמד געלד ביי זיך וואס דער חבר האט אים געגעבען צוא בהאלטען אונ ער וויל אפ נעמן מוז מען אים אפ געבן אונ די מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אונ אין יעדר צייט:

(רכט) וְלֹא תִגְזוֹל. דאס איז דיא [לא תעשה] אז מען טאר ניט גזלין פון זיין חבר אונ אזו באלד ער נעמט אוועק פון זיין חבר מער פון איין פרוטה מיט גוואלד איז ער עובר אויף דר מצוה אונ די מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות אויף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט:

(רל) לא תָלִין פְּעוּלַּת שָׂכִיר. דם איז די [לא תעשה] אז עס טאר ניט איבר נעכטיגן דאס געצאלט פון איין פועל ביי זיין בעל הבית נאר ער מוז אים תיכף געבען דהיינו ווען איינער פאר דינגט זיך ער זאל ארביטין בייא טאג האט מען צייט אים צו צאלען אגאנצע נאכט אונ אז ער האט זיך פאר דונגין ער זאל ארביטען בייא נאכט אזו האט מען אים צייט צוא צאלין דעם אנדרין טאג אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט:

(רלא) לא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ. דאס איז דיא מצוה אז מען טאר ניט שילטין איין ערליכען יוד אפילו ער הערט ניט אונ דיא מצוה גייט אן איף יעדין ארט אין יעדר צייט:

(רלב) וְלִפְנֵי עִוֵּר לא תִתֵּן מִכְשֹׁל. דס איז די מצוה אז מען טאר זיין חבר ניט האטין קיין שלעכטי עצה אדר צו זו רעדין

פשהן מחוברין טו לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט
לֹא־תִשָּׂא פְנֵי־דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי
גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ׃ טז לֹא־
תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־

אונקלוס

אֲנָא יְיָ׃ טו לָא תַעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִינָא לָא תִסַּב אַפֵּי מִסְכֵּנָא וְלָא תֶהְדַּר אַפֵּי רַבָּא בְּקוּשְׁטָא תְּדִינֵהּ לְחַבְרָךְ׃ טז לָא תֵיכוּל קוּרְצִין בְּעַמָּךְ לָא תְקוּם

על

תו"א בצדק תשפט עמיתך סנהדרין לא לב שבועות ל : לא תלך רכיל כתובות מו סנהדרין ל לא : לא תעמוד על דם רעך סנהדרין עג :

רשב"ם

(טו) לא תלך רכיל. המחזר בעיירות מהלך לומר לשון הרע מזה אל זה. ותרגום לא תיכול קורצין. לא תכריז דכילות. וכן בדניאל. אכלו קורציהון דיהודאי. הכריזו. וכן ירעם משמים מתורגם אכלי מן שמיא. לשון השמעת קול: לא תעמוד על דם רעך. לא תעמוד מנגד אלא ניתן להצילו בנפשו של רודף:

בעל הטורים

במשפט כי לא לאדם תשפטו כי אם לה': (טו) בצדק תשפוט עמיתך. רמז שב"ד יושבין בשני ובחמישי. בצדק. פי' במזל צדק וצדק משמש ביום ב' וביום ה' בתחלתו. בצדק תשפוט עמיתך. וסמיך ליה לא תלך רכיל אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה ולא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבין:

(טז) רכיל בעמיך. מלא יו"ד שהרכיל עובר בי' הדברות. בירושלמי מותר לומר לשה"ר על בעלי מריבה שנאמר לא תלך רכיל [בעמיך בעושה מעשה

שפתי חכמים

זה פעמים כי פ"א מתחלף בבי"ת כדכתמוך בפירש"י בעלמו : ע וגם בתועבה קרויה שנאוי שנא' כי כל תועבת ה' אשר שנא בפ' ראה : פ דאל"כ מאי לא תשא פני דל אטו שני לאו בכלל לא תעשו עול במשפט : צ ר"ל

רש"י

נאמר בו ויראת מאלהיך: (טו) **לא תעשו עול במשפט.** מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול. שנאוי ומשוקץ. חרם ותועבה. שהעול קרוי תועבה שנאמר (דברים כה) כי תועבת ה' וגו' כל עושה עול ע והתועבה קרוי' שקץ וחרם שנ' (שם ז) ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו וגו': **לא תשא פני דל.** (ת"כ) שלא תאמר עני הוא זה פ והעשיר חייב לפרנסו אזכנו בדין ונמלא מתפרנס בנקיות: **ולא תהדר פני גדול.** שלא תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה היאך אביישנו ואראה בבושתו עונש יש בדבר לכך נאמר. ולא תהדר פני גדול: **בצדק תשפוט עמיתך.** כמשמעו ד"א הוי דן את חבירך צ לכף זכות (סנהדרין לב): (טז) **לא תלך רכיל.** אני אומר על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לה"ר הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק נקראים הולכי רכיל הולכי רגילה אספיי"מנט בלעז. וראיה לדברי שלא מליגו רכילות שאין כתוב בל' הליכה. לא תלך רכיל. הולכי רכיל נחשת וברזל (ירמיה ו) ושאר לה"ר אין כתוב בו הליכה (תהלים קא) מלשני בסתר רעהו (שם קכ) לשון רמיה (שם יב) לשון מדברת גדולות לכך אני אומר שהל' הולך

פירוש לתורת אלהים

בין נאט: (טו) לא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט איר זאלט ניט טאן קיין אום רעכט אין מִשְׁפָּט איר זאלט ניט פאלש פאסקינען לא תִשָּׂא פְּנֵי דָל דו זאלסט ניט דער הייבן אין דעם מִשְׁפָּט דעם פָּנִים פון דעם ארום מאן ווען איין ארום מאן האט א מִשְׁפָּט מיט איין עוֹשֶׁר זאלסטו ניט זאגן דער עוֹשֶׁר איז דאך חַיָּב מְפַרְנֵס צו זיין דעם ארום מאן וועל איך אים מְזַכֶּה זיין ביי דעם דין וועט ער שעניר מִתְפַּרְנֵס ווערין טארסטו ניט נאר ווער עס איז גירעכט דעם זאלסטו מְזַכֶּה זיין וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל אונ דוא זאלסט ניט באשיינען דעם פָּנִים פון איין עוֹשֶׁר ביי דעם מִשְׁפָּט דוא זאלסט ניט זאגן ער איז איין עוֹשֶׁר אונ איז איין מְיוּחָס אז איך וועל אים מְחַיֵּיב זיין וועל איך אים מְבַיֵּישׁ זיין דאס טארסטו ניט נאר בְּצֶדֶק תִּשְׁפּוֹט מיט גירעכטיקייט זאלסטו מְשַׁפְּטֶן דיין חַבֵר דער וואס איז גירעכט אין דעם מִשְׁפָּט סייא דער עוֹשֶׁר סייא דער ארום מאן דעם זאלסטו גירעכט מאכען: (טז) לא תֵלֵךְ דוא זאלסט ניט גיין רְכִילוּת זאגען אין דיין פאלק לא תַעֲמוֹד דו זאלסט ניט שטיין אויף דעם בלוט פון דיין חַבֵר כְּלוֹמַר ווען דיין חַבֵר ווערט דער טרונקען אין אטייך אדר גַזְלָנִים ווילן אים הַרְגֶנִין אונ דו קאנסט אים מַצִּיל זיין זאלסטו ניט שטיין אונ זעהען וויא דיין חַבֵר שטארבט נאר דו זאלסט אים מַצִּיל זיין

מצות השם

זיין חַבֵר ער זאל טאן איין עֲבֵירָה אונ די מִצְוָה גייט אן אוף יעדער ארט אין יעדער צייט:

(רלג) לא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט. דס איז די לא תַעֲשֶׂה אז דער דַיָּין טאר ניט מְחַיֵּיב זיין דעם וואס ער איז גירעכט אדר ער זאל גירעכט מאכן דעם וואס ער איז אום גירעכט אונ אז דער דַיָּין פארשפעט דעם דין טאר ער די בַּעֲלֵי דִינִים ניט מְצַעֵר זיין אונ דיא מִצְוָה גייט אן אוף יעדר ארט אין יעדר צייט:

(רלד) וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל. פון דעם פָּסוּק איז ערקלערט דיא מִצְוָה אז בייא דעם דין טאהר מען ניט באשיינין איין בַּעַל דין אונ דעם אַנְדֶרִין ניט אונ דער דַיָּין טאר ניט נאך פרעגען אונ האנדלין מיט איינים מער וויא מיט דעם אנדרין בייא דעם מִשְׁפָּט אונ דאס גייט אן אוף יעדר ארט אין יעדער צייט:

(רלה) בְּצֶדֶק תִּשְׁפּוֹט עֲמִיתֶךָ. דס איז די מִצְוָה אז מען זאל די גאנצע מִשְׁפָּטִים זיך גלייך האלטען ניט איינר זאל זיצן אונ דער אנדרער זאל שטיין אונ איינער זאל אסאך רעדין אונ דער אנדרר ווייניג דאס מיינט מען דער דַיָּין טאר ניט איינים אסאך אוס הערין אונ דעם אנדרין ווייניג אונ דיא מִצְוָה גייט אן אוף יעדר ארט אין יעדער צייט:

(רלו) לא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּךָ. דס איז דיא לא תַעֲשֶׂה אז מען טאר ניט זאגין קיין רְכִילוּת דאס מיינט מען מען טאר ניט אפ דר ציילין איינים וואס דער אנדרר הט. אים דר ציילט אונ דס איז איין גרויסי עֲבֵירָה אויך איז אונטער דעם אז מען טאר ניט קיין לָשׁוֹן הָרָע רעדין אונ דר וואס רעט איז זיין זינד גרעסער גרוים אונ די מִצְוָה גייט אן אוף יעדר ארט אין יעדר צייט:

(רלז) לא תַעֲמוֹד עַל דַם רֵעֶךָ. דס איז דיא מִצְוָה מען זאל זיין חַבֵר מַצִּיל זיין פון איין סַכָּנָה דהיינו ווען איינער זעהט זיין חַבֵר טרענקט אין איין טייך זאל ער זעהן אים ארוס צו רעטין אויך פון אנדרי סַכָּנוֹת דארף מען מַצִּיל זיין זיין חַבֵר אונ אין געלד זאכען אז מען קען אפ היטין זיין חַבֵר

דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְהוָה׃ יז לֹא־תִשְׂנָא
אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ
אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא׃
יח לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי

עַל דְּמָא דְחַבְרָךְ אֲנָא יְיָ׃
יז לָא תִשְׂנֵי יָת אֲחוּךְ
בְּלִבָּךְ אוֹכָחָא תוֹכַח יָת
חַבְרָךְ וְלָא תְקַבֵּל עַל
דִּי לֵהּ חוֹבָא׃ יח לָא
תִקּוֹם וְלָא תִטַּר דְּבָבוּ
לִבְנֵי עַמָּךְ ו תְ רַ חֵ ם

תו"א לא תשנא פסחים קיג נדרים סה סוטה ג ערכין טז: הוכח תוכיח מציעא לא: לא תקם ולא תטר יומא כג:

בעל הטורים

עמך] אבל לא תעמוד על דם רעך וכן מלינו בנתן הנביא ואני אבא אחריך ומלאתי את דבריך: (יז) ולא תשא עליו חטא. וסמיך ליה לא תקום רמז לגמול לו רעה תחת רעה: ולא תטר. אפי' בלבבך אלא עבור על מדתך:

רשב"ם

(יז) לא תשנא את אחיך בלבבך. אם גמלך רעה לא תתראה לפניו כאוהב ובקרבו ישים ארבו לא טוב אל תשנאהו בלבך אלא הוכח תוכיחהו על מה שעשה ומתוך כך יהיה שלום: ולא תשא עליו חטא. בלבבך: (יח) לא תקום. ולא תטר. רעך הוא אם טוב הוא אבל לא אם הוא רשע כדכתיב ואהבת לרעך כמוך.

רש"י

ומרגל שהכ"ף נחלפת בגימ"ל שכל האותיות שמוצאיהם ממקום א' ק מתחלפות זו בזו בי"ת בפ"א וגימ"ל בכ"ף וקו"ף בכ"ף ונו"ן בלמ"ד וזי"ן בצד"י וכן(ש"ב י"ט)וירגל בעבדך רגל במרמה לאמר עלי רעה וכן (תהלים טו) לא רגל על לשונו וכן רוכל הסוחר ומרגל אחר כל סחורה וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים על שם שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל לי רוגל ותרגומו לא תיכול קורצין כמו (דניאל ג') ואכלו קורציהון די יהודאי אכל קורצא בי מלכא נראה בעיני שהיה משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה והוא גמר חזוק שדבריו מקויימים ומעמידם על האמת ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין לשון קורץ בעיניו (משלי ו) שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן שלא יבינו שאר השומעים: לא תעמוד על דם רעך. לראות במיתתו ואתה יכול להצילו (ת"כ) כגון טובע בנהר וחיה או לסטים באים עליו: אני ה'. נאמן לשלם ש כר ונאמן ש להפרע: (יז) ולא תשא עליו חטא. לא תלבין את פניו ברבים: (יח) לא תקום. (יומא כג) אמר לו השאילני מגלך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה ואיזו היא נטירה א"ל השאילני קרדומך אמר לו לאו למחר אמר לו השאילני מגלך אמר לו הא לך ת

שפתי חכמים

דוקא כשהוא חבירך תדין אותו לכף זכות אבל אם הוא רשע הוי דן אותו לחובה ועיין בפי' הרמב"ם פ"ק דמס' אבות: ק ר"ל שיש בקלת האותיו' שמוצאיהן בשפ' וקלתן בלשון וקלתן בגרון: ר למקיימי' האזהרות: ש פי' לעוברים בהם: ת וא"ת ולמה התחיל בתקום במגל ובתטור התחיל בקרדום. וי"ל דגבי נקימה נקט מגל ברישא לרבותא דאפילו

פירוש לתורת אלהים

אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין בַּאגְלַייבְּט צוּ בַּצָאלֶען שְׂכַר צוּ דֶעם וָואס אִיז מְקַיֵּים מַיינֶע מִצְוֹת אוּנ צוּ בַּאצָאלֶען פּוּרְעָנִיּוֹת דֶעם וָואס פָאלְגְט מִיךְ נִיט׃ (יז) לֹא תִשְׂנָא דוּ זָאלְסְט נִיט פַּיינְט הָאבֶּען דַיין בְּרוּדֶער אִין דַיין הַארְצֶען הוֹכֵחַ דוּ זָאלְסְט שְׁטְרָאפֶען דַיין חַבֵר וֶוען דוּ זֶעהְסְט אִים טָאן אַיין עֲבֵירָה נָאר וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא דוּ זָאלְסְט נִיט לַיידֶען אִיבֶּער אִים קֵיין עֲבֵירָה. כְּלוֹמַר דוּא זָאלְסְט אִים נִיט שְׁטְרָאפֶען אוּנ זָאגֶען אִים זַיין עֲבֵירָה צְווִישֶׁען מֶענְטְשֶׁען כְּדֵי דוּא זָאלְסְט אִים נִיט מְבַיֵּישׁ זַיין וָוארוּם אַז דוּא וֶועסְט אִים מְבַיֵּישׁ זַיין וֶועסְטוּ הָאבֶּין אַיין עֲבֵירָה׃ (יח) לֹא תִקּוֹם דוּא זָאלְסְט זִיךְ נִיט אָפּ רֶעכֶענֶען כְּלוֹמַר וֶוען דוּא הָאסְט גִיוָואלְט עֶפִּים אַנְטְלַייעֶן בַּייא דַיין חַבֵר אוּנ עֶר הָאט דִיר נִיט גִיוָואלְט אַנְטְלַייעֶן אוּנ דֶר נָאךְ קוּמְט דַיין חַבֵר צוּ דִיר עֶפִּים אַנְטְלַייעֶן טָארְסְטוּ אִים נִיט זָאגִין וַוייל דוּ הָאסְט מִיר נִיט גְוָואלְט לַייעֶן וֶועל אִיךְ דִיר אוֹךְ נִיט לַייעֶן וְלֹא תִטּוֹר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ אוּנ דוּא טָארְסְט נִיט הִיטֶען קֵיין שִׂנְאָה צוּא דִיא קִינְדֶער פוּן דַיין פָאלְק. זָאלְסְט אִים נִיט זָאגֶן אִיךְ וֶועל דִיר יוֹא גֶעבֶּן אוּנ אִיךְ

מצות השם

עֶר זָאל נִיט קֵיין שָׁאדִין הָאבֶּן דַארְף מֶען אִים אוֹךְ אָפּ הִיטִין אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶער אָרְט אִין יֶעדֶער צַייט בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת׃

(רלח) לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ. דָאס אִיז אַיין מִצְוָה אַז אַיין מֶענְטְשׁ זָאל אוּף זַיין חַבֵר נִיט נָאךְ טְרָאגִין אַיין שִׂנְאָה אִין זַיין הַארְץ. נָאר וֶוען אַיינֶער זֶעהְט אַז זַיין חַבֵר טוּט אַיין עֲבֵירָה אוּנ אַז עֶר זָאגְט אִים עֶר זָאל תְּשׁוּבָה טָאן אוּנ עֶר וִויל נִיט מֶענ עֶר אִים פַּיינְד הָאבִּין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת אוּף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט׃

(רלט) הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ. דָס אִיז דִי מִצְוָה וֶוען אַיינֶער זֶעהְט זַיין חַבֵר אַיין עֲבֵירָה טָאן דַארְף עֶר אִים שְׁטְרָאפִין אוּנ זָאל אִים זָאגֶן אַז עֶר הָט גִזִינְדִיגְט עֶר זָאל תְּשׁוּבָה טָאן אוּנ עֶר זָאל זַיין חַבֵר זָאגֶן אַז עֶר שְׁטְרָאפְט אִים נָאר פוּן זַיין טוֹבָה וֶועגֶען כְּדֵי עֶר זָאל הָאבֶּן עוֹלָם הַבָּא אוּנ דֶער וָוס שְׁטְרָאפְט זַיין חַבֵר זָאל עֶר אִים נִיט מְבַיֵּישׁ זַיין נָאר אִין דֶר שְׁטִיל זָאגֶן קֵיינֶר זָאל נִיט הֶערִין אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶער אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת׃

(רמ) וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא. דָאס אִיז דִיא (לֹא תַעֲשֶׂה) אַז מֶען טָאר נִיט מְבַיֵּישׁ זַיין זַיין חַבֵר (מִכָּל שֶׁכֵּן) צְווִישֶׁין אַסַאךְ מֶענְטְשִׁין טָאר מֶען בְּוַודַאי נִיט. דִי גְמָרָא שְׁרַייבְּט אַז דֶר וָוס אִיז מְבַיֵּישׁ זַיין חַבֵר צְווִישֶׁן אַסַאךְ מֶענְטְשִׁין דֶער הָט נִיט קֵיין (חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא) אוּנ מֶען טָאר נִיט רוּפֶען זַיין חַבֵר אַיין מִיאוּסָן נָאמֶען אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶר אָרְט אִין יֶעדֶר צַייט בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת׃

(רמא)(רמב) לֹא תִקּוֹם וְלֹא תִטּוֹר. דָס אִיז צְוֵויי מִצְוֹת אַיינְס אַז מֶען טָאר זִיךְ נִיט רֶעכֶענִין מִיט זַיין חַבֵר דָאס מֵיינְט מֶען וֶוען דוּ הָאסְט דִיר גִיוָואלְט אַנְטְלַאִין עֶפִּים בַּייא דַיין חַבֵר אוּנ דַיין חַבֵר הָט דִיר נִיט גִיוָואלְט אַנְטְלַאִין אַז דַיין חַבֵר וֶועט קוּמֶען צוּ דִיר אַז דוּ זָאלְסְט אִים עֶפִּים לַייעֶן טָארְסְטוּ אִים נִיט זָאגֶען וַוייל עֶר הָט דִיר נִיט גְלִיעֶן וֶוען דוּ הָאסְט בַּדַארְפְט בַּיי אִים צוּא לַייאֶן אַזוֹ וֶועסְטוּ אִים וִוידֶער נִיט אַנְטְלַאִין וָוען עֶר דַארְף דַיין טוֹבָה טָאר מֶען אַזוֹ נִיט. אוֹךְ אַז עֶר אַנְטְלַייט דֶעם חַבֵר טָאר עֶר אִים נִיט זָאגֶן אִיךְ אַנְטְלַיי דִיר יוֹא אוּנ דוּ הָאסְט מִיר נִיט גְוָואלְט אַנְטְלַייאֶן טָאר עֶר אַזוֹ אוֹךְ נִיט נָאר עֶר זָאל

עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי
יְהוָה׃ יט אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ
בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ
לֹא־תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם
שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ׃ כ וְאִישׁ כִּי־
יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע וְהִוא
שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא

אונקלוס

לְחַבְרָךְ כְּוָתָךְ אֲנָא יְיָ׃
יט יָת קְיָמַי תִּטְּרוּן בְּעִירָךְ
לָא תַרְכֵּב עֵרוּבִין
חַקְלָךְ לָא תִזְרַע עֵרוּבִין
וּלְבוּשׁ עֵרוּבִין שַׁעַטְנֵזָא
לָא יִסַּק עֲלָךְ׃ כ וּגְבַר
אֲרֵי יִשְׁכּוּב עִם אִתְּתָא
שְׁכָבַת זַרְעָא וְהִיא אַמְתָא
אֲחִידָא לִגְבַר וְאִתְפְּרָקָא
לָא אִתְפְּרִיקַת בְּכַסְפָּא אוֹ

תו"א ואהבת לרעך כמוך פסחים סה כתובות לז נדרים סה סוטה ח קידושין מא ב"ק נא סנהדרין נב נח פד נדה יז עקרים מד מה עקידה שער ח ושער כג : את חקותי תשמרו קידושין לט : ובגד כלאים שעטנז יבמות ד נדה סא : לא יעלה עליך יומא סט ביצה יד תמיד כז : ואיש כי ישכב את אשה סנהדרין כט : כריתות ט יא : שכבת זרע כריתות יא : והיא שפחה קדושין ו כריתות יא : והפדה לא נפדתה גיטין לט מא כריתות יא :

רשב"ם

יראת ה' שנאת רע : (יט) בהמתך לא תרביע כלאים. לפי דרך ארץ ותשובת המינין, כשם שצוה הכתוב שכל אחד וא' יוציא פרי למינהו במעשה בראשית כך צוה להנהיג את העולם בבהמות בשדות ואילנות וגם בחרישת שור וחמור. שהם שני מינים. וגם בצמר ופשתים אחר שזה מין בהמות וזה מין קרקע וגידוליו. ולמינים אמרתי הצמר צבוע והפשתן אינו צבוע וקפיד בבגד של שני מראות וחכמי הדור הודו לי : (כ) נחרפת. מסורה ומיוחדת לעבד עברי אם אדוניו יתן לו אשה. ודומה לו עם חרף נפשו למות מסר נפשו. וגם בתרגום : לא נפדתה. שאינה משוחררת ואיננה כאשת איש לידון בחנק :

בעל הטורים

לת"ח שאינו נושא חטא אם נוקם ונוטר : (יח) ואהבת לרעך כמוך. וסמיך ליה לא תרביע כלאים האוהב אשתו לא ישמש עמה ועיניו באשה אחרת ולא יכפנה לתשמיש : (יט) לא תרביע כלאים. וסמיך ליה ואיש כי ישכב את אשה ש"ז והיא שפחה נחרפת דהיינו כמו כלאים שהיא חציה שפחה וחציה בת חורין. וסמיך לשפחה חרופה ערלתו את פריו לו' שהבועל שפחה חרופה הפרי יהיה רשע ועוד דאמרינן נטיעה מקטע רגליהון דבועלי נדות כמו זה שלא היה יכול להמתין עד שנשתחררה : (כ) והפדה לא

שפתי חכמים

אם לא רצה להשאילך אפי' מגל שהוא כת זוז אחד והוא מבקש ממך קרדום שהוא בת תמש זוז אפ"ה לא תקום והשאילו ומש"ה גבי נטירה נקט קרדום ברישא כדי לדקדק ולפרש הרבות' דלעיל : א ר"ל במצוה זו נכלל כל התורה כמו שאמר הלל הזקן מאי דסני לך לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה ואידך פירושו הוא : ב הנמלל פי' משוך : ג ושזור מעורב · ד לשון כמוש ר"ל נתקשה כמו דבר שזור שהוא קשה : ה ר"ל שעטנז לשון חיבור שמחבר צמר לפשתים : ו אבל במשנה יש לו דמיון כמו הרי את חרופתי ביהודה וכו' זהו פשוטו אבל מדרשו בכריתות דף י"א · ז ר"ל מדכתיב בסמוך והפדה לא נפדתה דסתרי זה את זה אם הפדה היא למה אמר לא נפדתה ואי לא נפדת' למה אמר והפדה אלא פדויה ואינה פדויה כמו שפי' רש"י בסמוך : ח ר"ל דודאי מקודשת לאיש מדאיצטריך הכתוב לבועל להביא אשם ואי מקודשת לכן חורין אסור להשתמש בלא עבדות שבה ואי מקודשת לעבד

רש"י

ואיני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה שנוטר האיבה בלבו אע"פ שאינו נוקם : ואהבת לרעך כמוך. (ת"כ) אר"ע זה כלל א גדול בתורה : (יט) את חקתי תשמרו. ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים וגו' חקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר : ובגד כלאים למה נאמר לפי שנא' לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן ת"ל בגד מנין לרבות הלבדים ת"ל שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז ואומר אני נוז לשון דבר ב הנמלל ג ושזור זה עם זה לחברו מיסטי"ר בלע"ז (מ"ק יב) כמו חזיין לנאזי דאית בהון שאנו מפרשין ל' ד כמוש פליסטר"א ול' שעטנז פי' מנחם מחברת ה צמר ופשתים : (כ) נחרפת לאיש. מיועדת ומיוחדת לאיש ואיני יודע לו דמיון במקרא ו ובשפחה כנענית (קידושין ו) שחציה שפחה וחציה בת חורין ז המאורסת לעבד עברי ח שמותר בשפחה הכתוב מדבר : והפדה לא נפדתה. פדויה ואינה פדויה וסתם פדיון בכסף (ת"כ גיטין

פירוש לתורת אלהים

זין ניט ווי דו ווס דו האסט מיר ניט געוואלט אנטלייען ואהבת לרעך כמוך און דו זאלסט ליב האבין דיין חבר אזו ווי דיך אליין אני יי : (יט) את חקתי און מיין געזעץ מיינט מען אזעלכי מצות וואס זיי זענען נאר אן אטעם תשמרו זאלט איר היטן וואס זענין זייא בהמתך דיינע בהמות זאלסטו ניט צו זאמען פארין צוויי מינים שדך דיין פעלד זאלסטו ניט זייען כלאים צוויי מינים צו זאמען אזו ווי ווייץ מיט גערשטען ובגד כלאים און איין קלייד פון כלאים שעטנז עס איז געוועבט געווארען אדער געשפונען געווארען ליינען מיט וואל אין איינעם לא יעלה עליך זאל דם ניט אויף גיין אויף דיר זאלסט דאס ניט אן טאן : (כ) ואיש כי ישכב און ווען א מענטש וועט מזנה זיין מיט א אשה והוא שפחה און דיא אשה איז א שפחה כנענית נחרפת לאיש איינער האט זיא מקדש

מצות השם

טאן זיין חבר איין טובה מיט דעם גאנצין הארצין און דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדער צייט בייא זכרים און נקבות :

(רמג) ואהבת לרעך כמוך. דס איז איין מצוה מען זאל יעדר יוד ליב האבען מיט דעם גאנצען הארץ און דער וואס ער האט הנאה אז טאן איז מבייש זיין חבר דער הט ניט קיין (חלק לעולם הבא) און דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אין יעדר צייט בייא זכרים און נקבות :

(רמד) בהמתך לא תרביע כלאים. דאס איז דיא (לא תעשה) אז מען טאר ניט צוא זאמען פארין צוויי מינים דם מיינט מען איין אקס מיט איין פערד און די מצוה גייט אן אויף יעדר ארט אין יעדער צייט :

(רמה) שדך לא תזרע כלאים. דם איז דיא (לא תעשה) אז מען טאר ניט זייען צווייא מיני (זרעים) אין איינים דהיינו ווייץ מיט גערשטין אויף איין ארט און דיא מצוה גייט אן נאר אין ארץ ישראל אבער אין חוץ לארץ מעג איטד יוא זייען דיא מיני (זרעים) אין איינעם אבער (כלאי אילנות) דאס מיינט מען צוא זאמען זעצין איין ביימעל פון אתרוגים אויף איין עפיל ביימיל כדי עס זאל וואקסען אתרוגים טאר מען ניט און די מצוה גייט אן אויף יעדער ארט :

נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ
בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי־לֹא
חֻפָּשָׁה׃ כא וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ
לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל
אָשָׁם׃ כב וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל
הָאָשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא׃ פ שלישי כג וְכִי־תָבֹאוּ
אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מַאֲכָל
וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ

אונקלוס

חֵרוּתָא לָא אִתְיְהִיבַת
לַהּ בִּשְׁטָר בִּקְרְתָא תְהֵי
לָא יוּמְתוּן אֲרֵי לָא
אִתְחָרָרַת׃ כא וְיֵיתֵי יָת
אֲשָׁמֵהּ קֳדָם יְיָ לִתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא דְכַר
לַאֲשָׁמָא׃ כב וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
כַּהֲנָא בְּדִכְרָא דַאֲשָׁמָא
קֳדָם יְיָ עַל חוֹבְתֵהּ דִי
חָב וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ מֵחוֹבְתֵהּ
דִי חָב׃ כג וַאֲרֵי תֵעֲלוּן
לְאַרְעָא וְתִצְבוּן כָּל
אִלַּן דְמֵיכַל וּתְרַחֲקוּן
רַחָקָא יָת אִבֵּהּ תְּלַת

תו"א בקרת תהיה שם : לא יומתו גיטין מג כריתות שם: והביא את שם: איל אשם שם כב : באיל האשם ב"ק קיא זבחים מט כריתות ט : ונטעתם פסחים כג סוכה לה : וערלתם ברכות לו יומא פא קידושין נו ב"ק קא חולין קפא : ערלתו שבת קח : שלש שנים ר"ה ט:

בעל הטורים

נפדתה. בגימ' יהיה בכסף ובשוה כסף: (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא. וסמיך ליה וכי תבואו אל הארץ לומר כל הדר בא"י שרוי בלא עון: (כג) כל עץ מאכל. בגימ' זהו כפלפלין:

רשב"ם

בקרת תהיה. כמו לא יבקר הכהן כן פתרוהו דונ"ש ומנחם. יחקרו ב"ד אם לא תופשה לא יחייבוהו מיתה כאשת איש: (כג) וערלתם. לשון סתימה ואטימה והרחקה. ערלה אזנם. ערל לב. שתה גם אתה והערל:

רש"י

לט): או חפשה. ט בשטר: בקרת תהיה. היא לוקה ולא הוא י יש על ב"ד לבקר את הדבר שלא לחייבו מיתה כי לא חפשה ואין קידושיה קידושין גמורין. ורבותינו (כריתות יא) למדו מכאן שמי שהוא במלקות יהא בקריאה כ שהדיינים המלקין קורין על הלוקה (דברים כח) אם לא תשמור לעשות וגו' והפלא ה' את מכותך וגו': כי לא חפשה. (מכות כג) לפיכך אין חייב עליה מיתה ל שאין קידושיה קידושין הא אם חופשה קידושיה קידושין מ וחייב מיתה: (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא. (גיטין לט. כריתות ט) לרבות את נ המזיד כשוגג: (כג) וערלתם ערלתו. ואטמתם

שפתי חכמים

כנעני שחליו בן חורין אסור בלד עבדות שכו להשתמש בלד חירות שבה אלא ע"כ נ"ל שמקודשת לעבד עברי שהוא מותר בה: ט מדכתיב או חפשה לא ניתן לה וגמר לה לה מאשה דכתי' וכתב ונתן לה: י דלא תימא גילה הכתוב מלקות באשה ואשם באיש וילמוד האחד מחבירו שתהיה האשה במלקות ואשם וכן האיש מ"ה כתיב תהי' למעט האיש ממלקות: כ ר"ל מדכתי' בקורת שהוא ל' קריאה שקורין על הלוקה אם לא וגו': ל כי כל כי שבמקרא הוא נתינת טעם אדלעיל: מ הוצרך לדיוקא הזאת לו' דאף אם חופשה אפילו בכסף נעשית בת חורין להתירה לבן חורין וקידושיה קידושין: נ ופירש"י בפ' ד' מחוסרי כפרה לעשות מזיד כשוגג שיביא קרבן על המזיד דהא קרא יתירא הוא דהא לעיל מיניה כתיב על

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג) וערלתם. הפסוק הזה על תינוק אומר שלש שנים יהיה לכם ערלים שאינו יודע לדבר ובשנה הרביעית תאכלו את פריו שאז מתחיל לקרא בתורה ומשם ואילך להוסיף לכם תבואתו כמו שאחז"ל מכאן ואילך תקבל ליה וספי ליה כתורא מכאן אמרו חכמים בן חמש שנים למקרא בן עשר למשנה:

פירוש לתורת אלהים

גְוֶועֶן וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה אוּנ זִיא הָט זִיךְ נִיט אוּם גְלֵייזְט פוּן אִיר הַאר אוֹ חֻפְשָׁה אָדֶר דֶר הַאר הָאט זִיא נִיט פְרַייא גְמַאכְט לֹא יוּמְתוּ זָאלִין נִיט גֶעטֵייט וֶוערִין נִיט דִי שִׁפְחָה נִיט דֶר וָוס הָט מִיט אִיר מְזַנֶּה גְוֶועֶן כִּי לֹא חֻפָּשָׁה וָוארוּם זִיא אִיז נָאךְ נִיט פְרַייא גְוָוארֶען אִיז דִי קִידוּשִׁין גָאר נִיט הֵייסְט זִיא נִיט אֵשֶׁת אִישׁ: (כא) וְהֵבִיא אוּנ עֶר זָאל בְּרֶענְגֶען אֶת אֲשָׁמוֹ לַיְיָ זַיין קָרְבָּן אָשָׁם צוּ גָאט אֶל פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד צוּ דֶר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אַוִוידֶר פַר אַקָרְבָּן אָשָׁם: (כב) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל אוּף אִים פַאר גֶעבֶּן מִיט דֶעם אַיִל פוּן דֶעם אָשָׁם לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט עַל חַטָּאתוֹ אוּף זַיין עֲבֵירָה וָוס עֶר הָט גֶזִינְדִיגְט וָוס עֶר הָאט מְזַנֶּה גִיוֶועֶן מִיט דֶר שִׁפְחָה וְנִסְלַח לוֹ אוּנ עֶס וֶועט צוּ אִים וֶוערֶן פַר גֶעבִּין מֵחַטָּאתוֹ פוּן זַיין עֲבֵירָה אֲשֶׁר חָטָא וָוס עֶר הָט גֶזִינְדִיגְט: (כג) וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אוּנ אַז אִיר וֶועט קוּמֶן צוּ דֶעם לַאנְד כְּנַעַן וּנְטַעְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט פְלַאנְצֶן כָּל עֵץ מַאֲכָל אַלֶערְלֵיי בֵּיימֶר וָוס וַואקְסְט אוּף זֵיי פֵּירוֹת וַעֲרַלְתֶּם זָאלְט אִיר פַר שְׁטָאפֶּן עָרְלָתוֹ זַיין פַר שְׁטָאפוּנְג אֶת פִּרְיוֹ זַיינִי פֵּירוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים דְרַייא יָאר זָאלֶן זַיין צוּ אַייךְ דִי פֵּירוֹת פַר שְׁטָאפְּט לֹא יֵאָכֵל זֵיי זָאלִין

מצות השם

(רמז) שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אֵיינֶער פְלַאנְצְט אֵיין בּוֹים טָאר עֶר דִיא עֶרְשְׁטִי דְרַייא יָאהְר נִיט עֶסִין דִיא פֵּירוֹת פוּן דֶעם בּוֹים אוּנ מֶען טָאר קֵיין הֲנָאָה נִיט הָאבֶּן פוּן דִיא פֵּירוֹת וָוס זֵיי וַואקְסִין אִין דִיא עֶרְשְׁטִי דְרַייא יָאהְר אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט:

שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל׃
כד וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ
קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה׃ כה וּבַשָּׁנָה
הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ
לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם

שְׁנִין יְהֵי לְכוֹן מְרַחַק לְאַבָדָא לָא יִתְאֲכֵל׃
כד וּבְשַׁתָּא רְבִיעֲתָא יְהֵי כָּל אִבֵּהּ קֹדֶשׁ תּוּשְׁבְּחָן קֳדָם יְיָ׃ כה וּבְשַׁתָּא
חֲמִישֵׁתָא תֵּיכְלוּן יָת אִבֵּהּ לְאוֹסָפָא לְכוֹן עֲלַלְתֵּהּ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃
כו לָא תֵיכְלוּן עַל דְּמָא

תו"א ערלים לא פסחים כב קידושין נו ב"ק קא: ובשנה הרביעית ר"ה י: קדש הלולים לה' ברכות לה ב"ק סט: ובשנה החמישית ר"ה י: להוסיף לכם תבואתו ברכות לה: לא תאכלו על הדם ברכות יא מ"ק יד סנהדרין סג ספר הזוהר פ' ויקהל:

רשב"ם

(כד) קודש הלולים. קדש כמעשר שני לאוכלו בירושלים ולהלל לבורא שכן מצינו במעשר שני שיאכלוהו במקום אשר יבחר למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים: (כה) להוסיף לכם תבואתו. לכך תזכו אם תעשו כאשר צויתי: (כו) לא תאכלו על הדם. לפי פשוטו דבר הלמד מענינו: לא תנחשו ולא תעוננו. אף

בעל הטורים

סמך (כו) לא תאכלו על הדם לערלה לומר שאסור לאכול בלא ברכה

שפתי חכמים

חטאתו אשר חטא ונסלח לו ולמה חזר וכתב עוד מחטאתו אשר חטא לו' שאף המזיד מביא קרבן: ס והכי קאמר פריו שלש שנים יהיו ערלים ומשם והלאה כן עלמן יהיו מותרין (נח"י) וכ"ל בשלמא אי מנינן שג' שנים משעה שמוליא פרי פשיטא דהוי ידעינן שכל מה שגדל בג' שנים אסור לעולם אבל השת' דמונין מנטיעתו ואפי' שלא גדל כלום ומה שיגדל לאחר ג' שנים מותר מיד ס"מ דלאו בפרי תליא מילתא אלא בשנים מעתה ה"א אפי' מה שגדל בתוך ג' שנים מותר לאחר ג' שנים הואיל ובשנים תליא מילתא לכך ת"ל יהיה: ע כלו' בהוייתו שיש לו בג' שנים שהוא אסור יהא כן: פ דלכך תלי' בפי' דלעיל שאל תיקשי ליה מנא ליה לפרש דגמרינן קדש קדש ממעשר לענין שמותר בפדיון דלמא גמרינן קדש קדש משביעית לענין שאין לו פדיון שנא' כי יובל היא קודש תהיה לכם. ומתרץ אי גמרינן קדש קדש משביעית אין מתיישב מה

רש"י

אטימתו יהא אטום ונסתם מליהנות ממנו: שלש שנים יהיה לכם ערלים. מאימתי מונה לו משעת נטיעתו (ת"כ) יכול אם הצניעו לאחר שלש שנים יהא מותר ס ת"ל יהיה ע בהוייתו יהא: (כד) יהיה כל פריו קדש. כמעשר שני שכתוב בו (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה'. מה מעשר שני אינו נאכל חוץ לחומת ירושלים (קידושין כד) אלא בפדיון אף זה כן. ודבר זה הלולים לה' הוא שנושאו שם פ לשבח ולהלל לשמים: (כה) להוסיף לכם תבואתו. המלוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות. היה רע"א דברה תורה כנגד יצה"ר שלא יאמר אדם הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו: אני ה'. אני ה' המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי: (כו) לא תאכלו על הדם. להרבה פנים נדרש בסנהדרין (סנהדרין סג)

ליקוטי יוסף

(כו) לא תאכלו על הדם. זאגט די גמרא מען מיינט איר זאלט ניט עסין איידער איר בעט ביי הקב"ה אויף אייער בלוט, אויף אייער לעבין, דם בלוט איז דם לעבין, ביא אלי דריי תפלות מעריב שחרית מנחה, ווען עס קומט די צייט פון דאווענען טאר מען ניט עסין ביז מען דאווינט פריער.

פירוש לתורת אלהים

ניט ווערען גגעסען ווען איינער פלאנצט אבוים טאר מען דריי יאר ניט עסין די פירות אונ די פירות ווערען גרופען ערלה: (כד) ובשנה הרביעית אונ אין דעם פערטען יאהר יהיה כל פריו זאל זיין גאר זיינע פירות הייליג. רש"י שרייבט זיי האבען דעם דין ווי מעשר שני ווס עס שטייט דר ביי קודש ליי אונ אזו וויא מעשר שני מוז ער פירען די פירות אין ירושלים אזו אוך די פירות פון דעם פערטען יאר מוז ער אוך פירען אין ירושלים אונ דארט זאל ער זייא עסען אדער ער זאל זיי אוס לייזען פר געלד אונ זאל פירען דאס געלד אין ירושלים אונ זאל דארט קופען עסען ווארג אונ זאל עס עסען אין ירושלים אונ דאס איז הלולים ליי איין לויב צו גאט כלומר דארט אין ירושלים וועט ער לובען גאט: (כה) ובשנה החמישית אונ אין פינפטען יאר תאכלו מעגט איר שון עסען זייני פירות אין דר היים אונ דאס וועט אייך זיין להוסיף צו מערען אייך זיין תבואה אז איר וועט מקיים זיין דיא מצוה פון ערלה אונ אוך פון רבעי וועל איך גאט אייך פר דעם שכר מערען דיא פירות אני יי איך בין גאט אייער גאט איך זאג אייך עס צוא אונ איך בין באגלייבט מקיים צו זיין: (כו) לא תאכלו על הדם איר זאלט ניט עסען פלייש מיט זיין בלוט איידער מען נאלצט עס אוים איז דאס פלייש נאך מיט בלוט זאלט איר דאס פלייש ניט עסען רש"י שרייבט די תורה זאגט אונז אז נאך דעם קולן טאר מען ניט עסען דם פלייש ביז דער נפש גייט ארוס

מצות השם

(רמז) ובשנה הרביעית וגו'. דס איז די מצוה אז די פירות פון פערטין יאר ווס זיי וואקסען אויף דעם בוים וואס מען הט גיפלאנצט זאלין זיין הייליג צו גאט אונ דר (בעל הבית) ווס ער הט זיי גיפלאנצט מוז ער זיי ברענגען קיין ירושלים אונ ער זאל זיי דארט עסין אניט זאל ער זיי אוס לייזען אדער די פירות אוועק ווארפען אין ים אריין אונ די מצוה גייט נאר אן אין (ארץ ישראל) אבר אין חוץ לארץ בעג ער די פירות פון דעם פערטין יאר עסין אונ ער דארף זיי נים אוס לייזין:

(רמח) לא תאכלו על הדם. דס איז די מצוה אז מען טאר ניט זיין איין פרעסיר דס מיינט דר פסוק (לא תאכלו על הדם) ווס עס קען קומען דורך דעם ארוס קומען (שפיכת דמים) דהיינו חען ער וועט נים האבען צוא עסין וועט ער ראביווען מענטשין אונ הארגינען כדי ער זאל האבען צוא עסין אוך לערנען אונזערי הייליגי חכמים ארוס פון דעם פסוק אז מען טאר ניט עסין איידער מען דאווינט אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט:

לָא תְנַחֲשׁוּן וְלָא תְעוֹנְנוּן: כז לָא תַקְּפוּן פָּאתָא דְרֵישְׁכוֹן וְלָא תְחַבֵּל יָת פָּאתָא דְדִקְנָךְ: כח וְחִבּוּל עַל מִית לָא תִתְּנוּן בִּבְסַרְכוֹן וְרוּשְׁמִין

לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ: כז לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ: כח וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע

תו"א לא תנחשו ולא תעוננו סנהדרין סו: לא תקיפו פאת ראשכם יבמות ב נזיר מא כז קידושין כט לה מכות כז: ולא תשחית שבת סז קכט נזיר נח קידושין כט לג לה ב"ק כא מכות כא חולין: ושרט לנפש לא תתנו מכות כ: וכתובת קעקע שם כא:

בעל הטורים

כפרלה בלא חילול. לא תאכלו על הדם. וסמיך ליה לא תנחשו שלא ינחשו באכילה כדרך שעושין הרוצחים שאוכלים לחם על ההרוג שלא ינקמו גואלי ההרוג: (כז) לא תקיפו. בגימ' אחד המקיף ואחד הניקף חייבים הם: ולא תשחית. בגימ' זהו תער ולא מספרים: פאת זקנך. וסמיך ליה ושרט לנפש לומר כשם שחייב על הפאה כה' פאות כך חייב אם שרט ה' שריטות בה' אצבעות: (כח) קעקע. בגי' שם שכותבים הטומאה (כדאיתא

רשב"ם

זה יעשו כחקות הגוים שאוכלים על קבר ההרוג לשם מכשפות שלא ינקום או מכשפות אחר כעין שאנו אומרים במסכת סן הצלוב ורבותינו דרשוהו בכמה

רש"י

אזהרה שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים ואזהרה לאוכל מבהמת חולין טרם שתצא נפשה ועוד הרבה: לא תנחשו. (סנהדרין סו) כגון אלו המנחשין בחולדה ובעופות צ פתו נפלה מפיו צבי הפסיקו בדרך: לא תעוננו. ל' עונות ושעות שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה שעה פלונית קשה לצאת: (כז) לא תקיפו פאת ראשכם. (מכות כ) זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ק ולפדחתו ונמצא הקף ראשו עגול סביב שעל אחורי אזניו עקרי שערו למעלה מצדעיו הרבה: פאת זקנך. (מכות כא) סוף הזקן וגבוליו והן חמש שתים בכל לחי ולחי למעלה אצל הראש ר שהוא רחב ויש בו שתי פאות ואחת למטה בשנטרו מקום חבור שני הלחיים יחד: (כח) ושרט לנפש. כן דרכן של אמוריים ש להיות משרטין בשרם כשמת להם מת: וכתבת קעקע. כתב שסנטרו שהוא שבולת הזקן. רא"ם. ויש עוד פירושים אחרים עיין

שפתי חכמים

שכתוב אחריו קדש הלולים לה' כיון שאסור לפדותו ולאכלו בשלמא אי קאי אמעשר א"ש דכתיב קודש הלולים דה"פ ודבר זה כו' אבל בברכות דף ל"ה מפרש זה בענין אחר: צ או בקריאתן או בפגיעתן אם הוא לטובה או לרעה. ואליעזר עבד אברהם ויהונתן לא סמכו על הדבר. אליעזר סמך על זכותו של אברהם כמו שפירשתי לעיל ויהונתן בן שאול לזרז את נערו אמר כן וכלאו הכי היה עולה. בחולין צ"ה: ק כאלו אמר לא תשחיתו לצדעיכם. וקראם פאת ראש מפני שסוף הראש הוא סוף עיקרי השער שבפדחת וסוף עיקרי השער שבאחורי האזנים וסוף עיקרי השער שבאחורי הקדקד שמשם ולמטה שער העורף דעורף להדי הצואר הוא ונמצא שכל עיקרי השער הם נטועי' בסוף הראש בעיגול חוץ מן הצדעים שיורדין מכאן ומכאן ולמטה ומעכבי' העיגול וכשישחית שער הצדעין בתער וישוה אותם לאחורי אזניו ולפדחתו נשאר כל ראשו מוקף סביב בעיגול ולפיכך אמר לא תקיפו פאת ראשכם במקו' לא תשחיתו לצדעיכם. הרא"ם: ר ר"ל במקום חבור הלחי עם הצדע להדדי הן ב' פאות והוא ראש העצם שבלחי ואחת בסוף רוחב הלחי שהלחי רחב בראשו והם הנקראי' תפוחי הפנים וצא אותו הקצה באמצע הפני' והוא סוף רוחב הלחי ואחת במקום חבור שני הלחיים עיין בטור יורה דעה סימן קפ"א: ש דאם לא כן מה ענינו לכאן

פירוש לתורת אלהים

לא תְנַחֲשׁוּ איר זָאלְט נִיט מַאכֶען קֵיין סִימָנִים איר זָאלְט נִיט זָאגֶען מַיין בְּרוֹט אִיז אַרוּם גְפַאלֶען פוּן מַיין מוֹל אִיז אוֹפְּעֶפִּים אַסִימָן אָדֶער אַיין הִירְשׁ אִיז מִיר אִיבֶּער גְגַאנְגֶען דֶעם װֶועג אִיז אוֹךְ אוֹפְּעֶפִּים אַסִימָן אוּנ נָאךְ פִיל זַאכֶען אִיז דָא וָוס דִיא אֱמוֹרִים הָאבֶּען זִיךְ אַלְץ גְמַאכְט סִימָנִים טָארְט אִיר עֶס אַלְץ נִיט טָאן וְלֹא תְעוֹנֵנוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט מַאכֶען צַייטֶען צוּ זָאגֶען דִי צַייט אִיז נִיט גוּט אַרוּיס צוּ גֵיין אִין וֶועג דֶעם טָאג אִיז גוּט אָן צוּ הֵייבֶּען דִי מְלָאכָה: (כז) לֹא תַקִּיפוּ אִיר זָאלְט נִיט אַרוּם רִינְגְלֶען אוּנ אָפּ גָאלֶען דִיא עֶקִין פוּן אַייעֶר קָאפּ וְלֹא תַשְׁחִית אוּנ זָאלְסְט נִיט פַר דַארְבֶּן דִי עֶקִין פוּן דֶר בָּארְד: (כח) וְשֶׂרֶט אוּנ אַקְרַאצוּנְג לָנֶפֶשׁ פוּן וֶועגֶען אַיין טוֹט לַייבּ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם זָאלְט אִיר נִיט גֶעבֶּען אִין אַייעֶר פְלֵיישׁ וּכְתֹבֶת קַעֲקַע אוּנ אַשְׁרַייבּוּנְג וָואס עֶס אִיז אַיין אַיין גִיגְרָאבֶן אִין לַייבּ צוּ נֶעמֶן אַנָאדֶל אוּנ אוּם קְרִיצֶן אִין לַייבּ אוֹתִיּוֹת לֹא תִתְּנוּ

מצות השם

(רמט) לֹא תְנַחֲשׁוּ. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען טָאר קֵיין כִּישׁוּף טְרַייבִּין דוּרְךְ סִימָנִים דָס הֵייסְט עֶס גִיט זִיךְ אוּם מַאנְכִי אַז עֶס פַאלְט זַיי אַרוּס דֶר בִּיסֶן בְּרוֹט פוּן דֶעם מוֹל הָאבֶּן זַיי שׁוֹן אַיין סִימָן נִיט מֶער צוּ גֵיין דֶעם גַאנְג וָוס עֶר הָט גְוָואלְט גֵיין אָדֶער אַז דֶר שְׁטֶעקִין פַאלְט זַיי אַרוֹס פוּן דִיא הַאנְד הָאבֶּען זַייא אַסִימָן אַז זַיי זָאלֶן גֵיין אוֹף דֶעם אָרְט וָוס עֶר הָט אִין זִין גְהַאט הָט אוּנְז דִי הֵיילִיגֵי תּוֹרָה אָן גְזָאגְט אַז מֶען טָאר אִין דֶעם כִּישׁוּף נִיט גְלֵייבִּין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶר אָרְט:

(רנ) לֹא תְעוֹנֵנוּ. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז עֶס זָאל זִיךְ נִיט גִיפִינִין צְוִוישֶׁן יוּדֶן אַיין צַייטֶן זָאגֶר דָס מֵיינְט מֶען וָוס עֶר זָאגְט דֶעם טָאג אִין חוֹדֶשׁ אִיז שְׁלֶעכְט צוּ פָארֶן אִין וֶועג אַרַיין אִין דֶעם טָאג אִין חוֹדֶשׁ אִיז גוּט אָדֶער דִי מְלָאכָה אִיז גוּט אָן צוּ הֵייבֶּן אִין דֶעם טָאג אִין חוֹדֶשׁ אוּנ אִין דֶעם אַנְדֶערִין טָאג נִיט טָאר מֶען אַזוֹ נִיט אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶר אָרְט:

(רנא) לֹא תַקִּיפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם. דָאס אִיז דִיא לֹא תַעֲשֶׂה אַז יֶעדֶער יוּד טָאר זִיךְ נִיט אָפּ שֶׁערִין דִיא פֵּאוֹת פוּן דֶעם קָאפּ נַייא זָאלֶען זַיין גְלַייךְ מִיט דִיא הָאר פוּן גַאנְצֶען קָאפּ אוּנ מֶען טָאר זִיךְ נִיט אַרוּם גָאלֶען אַז עֶס זָאל זַיין גְלַייךְ דִי פֵּאוֹת מִיט דִי הִינְטֶערְשְׁטִי הָאר אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶער אָרְט:

(רנב) וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען טָאר זִיךְ נִיט דִי שְׁפִּיצִין פוּן דֶר בָּארְד אַרָאפּ גָאלֶן אוּנ אַז מֶען גָאלְט יוֹא אָפּ אִיז מֶען עוֹבֵר אוֹף פִּינְף לָאוִין דֶער זוֹהַר הַקָּדוֹשׁ שְׁרַייבְּט אַז דֶער קָאפּ פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ אִיז אַזוֹ וִויא דָאס קֶעפִּילִי פוּן אַיין יוּד דָס אִיז דָס עֶרְשְׁטִי אוֹת פוּן הקב"ה נָאמֶן אוּנ דֶר שְׁפִּיץ פוּן דֶר בָּארְד אִיז דָס שְׁטְרֶעכִילִי פוּן דֶער יוּד אוּנ אַז דָאס שְׁטְרֶעכִילִי אִיז נִיט דָא הָט דִי יוּד גָאר נִיט קֵיין פְּנִים פוּן אַיין יוּד אַזוֹ אוֹיךְ אַז אַיין יוּד נֶעמְט זִיךְ אַרָאפּ דֶעם שְׁפִּיץ פוּן דֶער בָּארְד הָט עֶר גָאר נִיט קֵיין פָּנִים פוּן קֵיין יוּד אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶר אָרְט:

(רנג) וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם. דָס אִיז דִי לֹא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר זִיךְ נִיט אוּם קְרִיצִין אוֹף זַיין פְלֵיישׁ עֶפִּיס אַיין נָאמֶן אָבֶּר אַיין אַנְדֶערִי זַאךְ אוּנ מֶען זָאל דָס מִיט פַארְבּ אָן לָאזִין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין יֶעדֶר צַייט:

לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי יְהוָה׃ כט אַל־
תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־
תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה׃
ל אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי
תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ לא אַל־תִּפְנוּ אֶל־
הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ

אונקלוס

חֲרִיתִין לָא תִתְּנוּן בְּכוֹן
אֲנָא יְיָ׃ כט לָא תַחֵל יָת
בְּרַתָּךְ לְאַטְעָיוּתַהּ וְלָא
תִטְעֵי אַרְעָא וְתִתְמְלֵי
אַרְעָא עֲצַת חִטְאִין׃ ל יָת
יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִילִי תִּטְּרוּן
וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן
דָּחֲלִין אֲנָא יְיָ׃ לא לָא
תִתְפְּנוּן בָּתַר בִּדִּין
וּדְכוּרוּ לָא תִתְבְּעוּן

רשב"ם

ענינים במס' סנהד' : (כט) להזנותה. זנות של פנויה להיות כקדשה :

תו"א אל תחלל את בתך סנהדרין עו : ומלאה הארץ זמה יומא יח יבמות לז נדר צ : את שבתתי תשמרו ס' טהור פ' בתאים :

בעל הטורים

במס' מכות דף כא) : (כט) ומלאה הארץ זמה. וסמיך ליה (ל) את שבתותי נו' סקבא דשתא ריגלא (וערש"י קידושין דף פא) שאוכלין ושותין ושמחין בשבתות והיינו דכתיב זנות יין ותירוש יקח לב: סמך שבתותי תשמרו לאל תפנו אל האובות שהשואל באוב אינו מודה בשבת:

רש"י

(מכות כא) כתב המחוקה ושקוע שאינו נמחק לעולם ת שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם : קעקע . לשון (במדבר כה) והוקע אותם (שמואל ב כא) והוקעגוס.תוחבין עץ בארץ ותולין אותם עליהם ונמצאו מהוקין ותחובין בקרקע א פורפו"יינט בלע"ז:(כט)אל תחלל את בתך להזנותה. במוסר בתו פנויה לביאה שלא לשם קידושין : ולא תזנה הארץ . אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם. וכה"א (ירמיה ג) וימנעו רביבים וגו': (ל) ומקדשי תיראו. (יבמות ה) לא יכנס לא במקלו ולא במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ואע"פ שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין בית המקדש ב דוחה שבת : (לא) אל תפנו אל האובות. אזהרה לבעל אוב ג וידעוני (סנהדרין סה). בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו. וידעוני מכניס עצם חיה שמה ידוע ד לתוך פיו והעצם מדבר : אל תבקשו. להיות עסוקים בם ה שאם תעסקו בם אתם מיטמאין לפני ואני

שפתי חכמים

אלא לא תנחשו ולא תעוננו שהן מעשה האמורים: ת סורה לנו טה שאינו חייב אלא אם כן כתב ואינו חייב אלא אם כן קעקע וכן הוא במכות דף כ"א : א ר"ל האדם שנתלה עליו נראה כאלו הוא נתחב בקרקע והוקע ל' תחיבה; ב וא"ת היאך סלקא דעתך דבנין מקדש דוחה שבת הא מקדש עשה ושבת עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה וי"ל דאי לאו קרא ה"א הואיל ומקריבין במקדש קרבנות שדוחין שבת דעבודה דוחה שבת א"כ ק"ו בנין המקדש שתדחה לכך אילטריך קרא . ואע"פ שהקדים שבת לביהמ"ק ש"מ דבנין בהמ"ק אינו דוחה שבת כמו שפירש"י בפ' ויקהל א"כ למה נאמר אני ה'.וי"ל כיון דכתי' יראה גבי מקדש ה"א שהוא דוחה שבת שאין בה אלא שמירה בעלמא משום הכי כתיב אני ה' וכזה נמי יתורץ קושיות דלעיל : ג לפי שנא' בפ' שופטים לא ימצא בך וגו' והתם ג"כ אוהר' על זה ולא נא' שם כרת והכא כתיב כרת שנא' והכרתי אותו מקרב עמו א"כ ודאי בכאן מדבר בבעל אוב עצמו והתם מדבר בשואל בבעל אוב : ד כ' רבינו שמשון בשם ר' מאיר בר קלונימוס שהיא חיה ששמה ידוע וכמין חבל גדול יוצא משורש שבארץ שמם גדלה אותה חיה כעין קשואין ודלעין אלא שהידוע צורתו כצורת אדם בין בצורת פניו בין בצורת שאר אבריו ומטבורו הוא מחובר באותו חבל ואין כל ברי' רשאי להתקרב במלא החבל שטורפת והורגת את הכל ובמלא החבל רואה את כל סביבותיה וכשבאים לצוד אותה מורים בחיצים מרחוק אל החבל עד שיפסוק ומיד מתה . סמ"ג ע"כ : ה דק"ל דפשיטא הוא דאין אדם

פירוש לתורת אלהים

בָּכֶם טָארְט איר נִיט גֶעבֶּען אִין אַייךְ אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין אוֹף אַייךְ גוֹזֵר אִיר זָאלְט דִי זַאכֶן נִיט טָאן אוּנ אִיךְ בִּין בַּאגְלַייבְּט צוּ בַּאצָאלֶען שְׂכַר אוּנ פּוּרְעָנִיוֹת : (כט) אַל תְּחַלֵּל וגו' לְהַזְנוֹתָהּ דוּא זָאלְסְט נִיט גֶעבֶּען צוּ אֵייגֶם דַיין טָאכְטֶער עֶר זָאל מִיט מְזַנֶּה זַיין וְלֹא תִזְנֶה אוּנ דִי עֶרְד זָאל נִיט אָפּ קֶערִין אַז דוּא וֶועסְט נִיט מְקַיֵּים זַיין וָואס פְרִיעֶר אִיז גְשְׁטַאנֶען וֶועט דִיא עֶרְד אוֹךְ אָפּ קֶערֶען אוּנ וֶועט אַייךְ נִיט גֶעבֶּען קַיין פֵּירוֹת אִין אַייעֶר לַאנְד נָאר דִיא פֵּירוֹת וֶועלֶען זַיין אִין אַפְרֶעמְד לַאנְד וּמָלְאָה אוּנ עֶס וֶועט וֶוערֶן דֶער פִילְט דִיא עֶרְד מִיט שְׁלֶעכְטֶע עֵצוֹת פוּן זְנוּת : (ל) אֶת אוּנ מַיינֶע שַׁבָּתִים זָאלְט אִיר הִיטֶן אִיר זָאלְט קַיין מְלָאכָה טָאן וּמִקְדָּשִׁי אוּנ פָאר מַיין בהמ"ק זָאלְט אִיר זִיךְ פָארְכְטֶען . רש"י שְׁרַייבְּט דָאס מֵיינְט מֶען מֶען טָאר נִיט אַרַיין גֵיין אִין ביהמ"ק נִיט מִיט אַשְׁטֶעקִין אוּנ נִיט מִיט שִׁיךְ אוּנ נִיט מִיט דֶעם שְׁטוֹבּ וָוס אוֹף דִי פִיס אוּנ נִיט מִיט אַנְדֶערֶע זַאכֶן וָוס אִיז שֶׁלֹּא בְּכָבוֹד . אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט : (לא) אַל תִּפְנוּ אִיר זָאלְט זִיךְ נִיט קֶערֶן אֶל צוּ דִי כִּישׁוּף מַאכֶערְס וָוס זֵיי וֶוערֶן

מצות השם

(רנד) וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ . דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט אַרַיין גֵיין אִין ביהמ"ק אַרַיין מִיט דֶעם שְׁטֶעקִין אוּנ מִיט דִי שִׁיךְ אוּנ נִיט מִיט דֶעם שְׁטוֹבּ וָואס אוֹף דִיא פִיס וָוארוּם דָס אִיז נִיט דֶרֶךְ כָּבוֹד אוֹךְ אַז אִין שׁוּל טָאר מֶען אוֹךְ נִיט לַאכִין אוּנ שְׁמוּסִין קַיין דְבָרִים בְּטֵלִים אוּנ מֶען טָאר אִין אִיר נִיט שְׁלָאפִין אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶר אָרְט :

(רנה) אַל תִּפְנוּ אֶל הָאוֹבוֹת . דָס אִיז דִי לֹא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר זִיךְ נִיט קֶערִין צוּ דֶעם כִּשׁוּף פוּן דִי אוֹבוֹת וָוס זֵיי פְלֶעגִין צוּ טָאן אַזוֹנִי פְּעוּלוֹת וָוס עֶס הָט זִיךְ גֶדַאכְט אַז מֶען הֶערְט רֶעדִין אַיין קוֹל פוּן אוּנְטֶער דֶר עֶרְד אָדֶער זֵיי הָאבֶן גֶנוּמֶן אַיין שַׁארְבֶּען פוּן דֶעם מוֹחַ פוּן אַיין טוֹיטִין מֶענְטְשׁ אוּנ הָאבֶן מִיט דֶעם כִּשׁוּף גִבְרוּכְט בִּיז מֶען הָט גֶהֶערְט אַיין קוֹל פוּן אוּנְטֶער זִיךְ אוּנ מֶען הָט מִיט דֶעם גְרֶעט דָס טָאר מֶען נִיט אוּנ עֶס אִיז אַגְרוֹסֶי עֲבֵירָה אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶר אָרְט :

(רנו) וְאֶל הַיִּדְּעוֹנִים . דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל זִיךְ נִיט קֶערִין צוּ דֶעם כִּשׁוּף פוּן דִי יִדְּעוֹנִים וָוס זֵיי פְלֶעגֶן צוּ נֶעמֶן אַבֵּיין פוּן אַחַיָּה אוּנ הָאבֶן גִילֵייגְט אַמֶענְטְשׁ אִין מוֹל אַרַיין אוּנ הָאבֶּען אִים גֶעגֶעבֶן אַזֶעלְכִי קְרֵייטִיכְצֶר וָוס דֶר מֶענְטְשׁ אִיז בַּטַייבְּט גֶעוָואר

לטמאה בהם אני יהוה אלהיכם:
לב מפני שיבה תקום והדרת פני
זקן ויראת מאלהיך אני יהוה: ס
רביעי ששי כשהן מחוברין לג וכי־יגור אתך גר
בארצכם לא תונו אתו: לד כאזרח
מכם יהיה לכם הגר | הגר אתכם
ואהבת לו כמוך כי־גרים הייתם
בארץ מצרים אני יהוה אלהיכם:

אונקלוס

לאסתאבא בהון אנא יי אלהכון: לב מן קדם דספר באוריתא תקום ותהדר אפי סבא ותדחל מאלהך אנא יי: לג וארי יתגיר עמך גיורא בארעכון לא תונון יתה: לד כיציבא מנכון יהי לכון גיורא דיתגיר ביניכון ותרחם לה כותך ארי דירין הויתון בארעא דמצרים אנא יי אלהכון:

תו"א מפני שיבה תקום והדרת מגילה יז קידושין לב לג: זקן ויראת מאלהיך עס מליעא כח: וכי יגור אתך גר מגילה יז יבמות מו: לא תונו אותו מליעא נט:

בעל הטורים

(לא) אני ה' וסמיך ליה מפני שיבה תקום אמר הקב"ה אני כבדתי זקנים שנא' ונגד זקניו כבוד: (לב) זקן ויראת. אזהרה לזקן שלא יטריח: מפני שיבה תקום וסמיך ליה וכי יגור אתך גר לו' אפילו מפני זקן אטמאי: אני ה' וסמיך ליה וכי יגור אתך גר לו' כל המטה דינו של גר כאלו מטה

רש"י

מזעב אתכם: אני ה' אלהיכם. דעו את מי אתם מחליפין במי: (לב) מפני שיבה תקום. (ת"כ. קידושין לב) יכול זקן ו אשמאי. ת"ל זקן אין זקן אלא שקנה ז חכמה: והדרת פני זקן. איזהו הדור לא ישב במקומו ולא יסתור את דבריו. יכול יעלים עיניו ח כמי שלא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא וכל דבר המסור ללב נא' בו ויראת מאלהיך: (לג) לא תונו. אונאת דברים ט לא תאמר לו אמש היית עובד ע"א ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנתנה מפי הגבורה: (לד) כי גרים הייתם. מום שבך אל תאמר לחברך: אני ה' אלהיכם. אלהיך ואלהיו אני:

שפתי חכמים

מטמא את עצמו מדעתו ומתרץ להיות עסוקים בו כו': ו רש"י מפרש ל' אשם כלו' רשע שחייב הרבה אשמות. ור"ת מפרש שהוא בור לשון של לא תשם ומתרגמינן לא תבור ר"ל בור: ז לאו מנוטריקון דזקן דרש רק מג"ש דזקן זקן מזקני ישראל כדכתי' אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו כלו' שהם גדולים וחכמים: ח וא"ת היאך סלקא דעתך דיעלים עיניו פשיט' שעובר וי"ל דה"פ יכול יעלים עיניו קודם שיבא לד' אמות שלו דאינו חייב לקום מפניו אלא כשיבא לארבע אמות שלו: ט דהא כפ' בסר כתיב לא תונו שמדבר באונאת ממון דשם. מדבר במקח

פירוש לתורת אלהים

גערופען אובות וידעונים אל תבקשו איר זאלט ניט באגערען צו טמא ווערען דורך זיי אני יי איך בין אייער גאט: (לב) מפני שיבה פאר אגרייז גראען תקום זאלסטו אויף שטיין והדרת פני זקן אונ דוא זאלסט באשיינען דעם פנים פון איין אלטען מאן אונ טאמר ווערסטו אום מיסגע צו מאכן די אוגען אונ וועסט זאגען דו זעהסט גאר ניט דעם אלטען מאן ויראת זאלסטו דיך פארכטען פאר דיין גאט כלומר גאט ווייסט אז דו האסט דאס געטאן אמיסני: (לג) וכי יגור אונ אז עס וואנט מיט דיר אגר בארצכם אין אייער לאנד לא תונו זאלסטו אים ניט נארען מיט רייד: (לד) כאזרח ווי אגיבארענער יוד פון אייך זאל ער זיין תגר דער גר ווס וואנט מיט אייך ואהבת אונ דוא זאלסט אים ליב האבן אזו וויא דיך אליין כי ווארום איר זענט אויך געווען גרים אין לאנד מצרים אני יי איך בין אייער גאט איך בין ריין גאט אונ זיין גאט: (לה) לא תעשו איר זאלט ניט טאן קיין אום רעכט אין

ליקוטי יהודא

(לב) מפני שיבה תקום. ספרי מוסר זאגין מען מייט פאר דיין אייגענע עלטער זאלסטו אופשטיין, זאלסט אופשטיין טאהן תשובה איידער דו ווערסט אלט, ווי דר פסוק זאגט אשרי איש ירא את ה', וואל דעם מענטש וואס טוט תשובה ווען ער איז נאך אמענטש, ווען ער איז נאך יונג מיט זיינע כוחות, והדרת פני זקן, מיט דיא תשובה וועסטו באשיינען דיין פנים ווען דוא וועסט זיין אויף דיא עלטער:

מצות השם

אונ איז אגיד גר גפאלין אזוי ווי אשיכור אונ ער האט גפלאדירט אזעלכי ווערטער וואס זיי האבן קיין בדייטונג ניט געהאט מען האט גאר ניט פר שטאנן נאר די כשוף מאכערס האבען פון די ווערטער גמאכט אום ליגן אונ האבן דאמיט פאלשע נביאות גיזאגט פר דעם פאלק אזוי גוט אונז די תורה אן גזאגט אז מען טאר אן דעם ניט גלייבין אונ די מצוה גייט אן אויף יעדער ארט:

(רנז) מפני שיבה תקום. דס איז די מצות עשה אז מען דארף זיך אויף שטעלען אז מען זעהט גיין איין אלטען מאן אונ [illegible] זאל ערליך האלטן איין תלמיד חכם אפילו דער תלמיד חכם איז איין יונגער מאן דארף מען אויך פון ווייטן אויף הייבען אז ער גייט דורך נאנט פר די אויגען נאר אז ער איז ניט קיין תלמיד חכם דארף מען זיך ניט פר אים אויף הייבן נאר אז ער איז איין אלטער מאן אונ פון דעם פסוק לערנען אונזערע חכמים ארוס אז מען דארף ערליך האלטן איין רבין אונ מען טאר ניט מבזה זיין קיין תלמיד חכם אונ דער וואס ער איז מבזה איין תלמיד חכם דער האט ניט קיין חלק לעוה"ב אויך שרייבן אונזערע חכמים אפילו איין גוי וואס ער איז אלט זאל מען אים באשיינען מיט [illegible] ווערטער אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט:

לה לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה
בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה׃ לו מֹאזְנֵי צֶדֶק
אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק
יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ לז וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי
וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
אֲנִי יְהוָה׃ פ חמישי כ א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

אונקלוס

לה לָא תַעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִין
בִּמְשַׁחְתָּא בְּמַתְקְלָא
וּבִמְכִלְתָּא׃ לו מֹאזְנָון
דִּקְשׁוֹט מַתְקְלָן דִּקְשׁוֹט
מְכִילָן דִּקְשׁוֹט וְהִינִין
דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לְכוֹן אֲנָא
יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּקִית
יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם׃
לז וְתִטְּרוּן יָת כָּל קְיָמַי
וְיָת כָּל דִּינַי וְתַעְבְּדוּן
יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ׃ א וּמַלִּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
ב וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֵּימַר

תו"א לא תעשו עול במשפט מליעא סא בתרא פט : מאזני לדק סנהדרין לט : והין לדק מליעא מט :

רשב"ם

(לה) במדה. במדת קרקע : ובמשורה. מדת הלח. כמו שאמרו עשה במשורה תשתה : (לו) והין. מדת הלח :

בעל הטורים

דינו של הקב"ה : (לה) במדה ג'. דין ואידך אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה. הארך אמות במדה הראשונה מה התם איירי במדת קרקע אף הכא איירי במדת קרקע : (לו) והין לדק יהיה לכם. וסמיך ושמרתם את כל חקותי. לו' שהמעוות המדות כאילו עובר על המלות כולם :

שפתי חכמים

וממכר וא"כ ע"כ לא תונו דכ' כאן מדבר באונאה דברים : י משום דכתיב משפט מלמד שהמודד נקר' דיין וכ"מ שאם שיקר במד' הרי הוא כו' : כ וק' למה לריך משפט ללימוד זה הא ג"כ בכאן כתי' עול משמע עול ושנאוי כמו שפירש"י לעיל גבי דיין. וע"ק למה פי' בכאן וגורם לה' דברי' וכו' למה לא פי' זה לעיל בדיין. וי"ל דכך כוונת רש"י למה לריך למכתב משפט ללמד שהוא כדיין לענין מאי אין לומר לענין שיהא קרוי עול שנאוי כו' הא בכאן ג"כ כ' עול. ומתרץ דלענין זה הוקש לדיין לו' שגורם לה' דברים האמורים בדיין : ל ר"ל ב' אחים או ב' שותפי' לא ימדוד לזה חלקו בחבל בימות הגשמים מפני שאז החבל לח ונמתח ביותר ולזה בימות החמ' שאז החבל קשה ואינו נמתח ונמל' שזה יפסיד א"כ אפי' אם ימדוד בען לא ימדוד לזה בימות החמה ולזה בימות הגשמי' מפני שבימות החמה הארץ יבשה וקועה ובימות הגשמים מחובר להדדי : מ ה"ג במשור' מדת הלח ול"ג מדת היבש דמשורה היא מדת הלח כדתנן במסכת אבות ומים במשור' תשתה : נ שנא' והעומר עשירית האיפה : ס שנא' רביעית ההין : ע י"מ הלוקח טומן משקלותיו במלח כדי שיהא כבד ע"י לחלוחית המלח וי"מ המוכר טומן משקלותיו במלח לפי שכח המלח חזק וחריף וממעט את המשקל ונעשה קל ומוכר לבריות ושוקל במשקל זה : פ דק"ל הא לאוין הללו כתובין כולן כבר בפרשת אחרי מות . ומתרץ לעיל כתובין האזהרות וכאן כתובין

רש"י

(לה) לא תעשו עול במשפט. אם לדין הרי כבר נא' לא תעשו עול במשפט ומהו משפט השנוי כאן היא המדה והמשקל והמשורה מלמד שהמודד נקרא דיין י שאם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין וקרוי עול שנאוי ומשוקץ חרם ותועבה וגורם לחמשה דברים האמורים בדיין כ מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארלם : במדה. זו מדת ל הארץ (ב"מ סא בבא בתרא כט): במשקל. כמשמעו : ובמשורה. היא מדת מ הלח : (לו) אבני צדק. הם המשקולות ששוקלין כנגדן : איפה. היא נ מדת היבש : הין. זו היא מדת ס הלח : אשר הוצאתי אתכם. על מנת כן. ד"א אני הבחנתי במלרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור ואני הנאמן להפרע ממי שטומן משקלותיו במלח ע להונות את הבריות שאין מכירים בהם : (ב) ואל בני ישראל תאמר. עונשין פ על האזהרות : מות יומת.

פירוש לתורת אלהים

מִשְׁפָּט אונ וָוס איז דֶר מִשְׁפָּט בַּמִּדָּה אין דֶער מָאס פון עֶרְד וֶוען אֵיינֶר קוֹפְט בַּיי דֶעם אַנְדֶרְן אַפֶּעלְד פון צֶעהְן אֵיילֶן טָארְסְטוּ אִים נִיט פַאלְשׁ מֶעסְטֶען בַּמִּשְׁקָל אין דֶער וָואג אִיר זָאלְט נִיט פַאלְשׁ וֶועגֶען וּבַמְּשׂוּרָה אונ אויךְ אִין דֶעם מֶעסְטֶען פון גִיטְרַאנְק׃ (לו) מֹאזְנֵי צֶדֶק נָאר גְרֶעכְטֶע שָׁאלֶן אַבְנֵי צֶדֶק גְרֶעכְטֶע שְׁטֵיינֶער פון גְוֶועכְט אֵיפַת צֶדֶק גְרֶעכְטֶע מָאסֶן וְהִין צֶדֶק אונ אֵיין גְרֶעכְטֶן עֶמִיר יִהְיֶה לָכֶם זָאל זַיין צוּ אַייךְ אֲנִי יְיָ איךְ בִּין גָאט אַייעֶר גָאט אֲשֶׁר וָואס אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוּס גִיצוֹגֶען פון מִצְרַיִם אוּף דֶעם תְּנַאי אִיר זָאלְט מִיךְ פָאלְגֶן׃ (לז) וּשְׁמַרְתֶּם אונ אִיר זָאלְט הִיטֶען אַלֶע מַיינֶע גְזֶעץ וְאֶת כָּל אונ אַלִי מַיינֶע דִינִים וַעֲשִׂיתֶם אונ אִיר זָאלְט זֵייא טָאן אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלַייבְּט צוּ בַּצָאלֶן שְׂכַר צוּ דֶעם וָוס עֶר אִיז מְקַיֵּים מַיינֶע מִצְוֹת׃ (א) וַיְדַבֵּר אונ גָאט הָט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן׃ (ב) וְאֶל אונ צוּ דִי יִשְׂרָאֵל זָאלְסְטוּ זָאגֶן

מצות השם

(מצוה רנט) לא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט וגו'. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען טָאר זִיךְ נִיט מַאכֶן אַיין קְלֶענֶערי מָאס אָבֶּר קְלֶענִירֶע גְוִויכְט וְוי אַלֶע מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּן אִין דֵין שְׁטָאט ווידֶער טָאר מֶען נִיט נַארֶן מִיט דֶר מָאס פון דֶר עֶרְד וֶוען אֵיינֶר קוֹפְט בַּיי דֶעם אַנְדֶערֶען אַיין שְׁטִיקִיל פֶעלְד פון צֶעהְן אֵיילֶען טָאר עֶר אִים נִיט פַאלְשׁ מֶעסְטֶען אונ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶער אָרְט אונ ווידֶר אִיז אַיין מִצְוַת עֲשֵׂה אַז מֶען זָאל הָאבֶּען גְרֶעכְטֶע וָואגֶען נִיט קֵיין פַאלְשֶׁע אויךְ דִי מָאסֶן פון גְטְרַאנְק זֵיי זָאלֶען נִיט זַיין פַאלְשׁ אונ אֲפִילוּ אַיין גוי טָאר מֶען נִיט גֶעבֶּען קֵיין פַאלְשֶׁע מָאס אונ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין יֶעדֶער צַייט׃

תֹּאמַר֒ אִ֣ישׁ אִ֠ישׁ מִבְּנֵ֨י יִשְׂרָאֵ֜ל וּמִן־הַגֵּ֣ר ׀ הַגָּ֣ר בְּיִשְׂרָאֵ֗ל אֲשֶׁ֨ר יִתֵּ֧ן מִזַּרְע֛וֹ לַמֹּ֖לֶךְ מ֣וֹת יוּמָ֑ת עַ֥ם הָאָ֖רֶץ יִרְגְּמֻ֥הוּ בָאָֽבֶן׃ ג וַאֲנִ֞י אֶתֵּ֤ן אֶת־פָּנַי֙ בָּאִ֣ישׁ הַה֔וּא וְהִכְרַתִּ֥י אֹת֖וֹ מִקֶּ֣רֶב עַמּ֑וֹ כִּ֤י מִזַּרְעוֹ֙ נָתַ֣ן לַמֹּ֔לֶךְ לְמַ֗עַן טַמֵּא֙ אֶת־מִקְדָּשִׁ֔י וּלְחַלֵּ֖ל אֶת־שֵׁ֥ם קָדְשִֽׁי׃ ד וְאִ֡ם הַעְלֵ֣ם יַעְלִ֩ימוּ֩ עַ֨ם הָאָ֜רֶץ אֶת־עֵֽינֵיהֶ֗ם מִן־הָאִ֣ישׁ הַה֔וּא בְּתִתּ֥וֹ מִזַּרְע֖וֹ לַמֹּ֑לֶךְ לְבִלְתִּ֖י הָמִ֥ית אֹתֽוֹ׃ ה וְשַׂמְתִּ֨י אֲנִ֧י אֶת־פָּנַ֛י בָּאִ֥ישׁ הַה֖וּא וּבְמִשְׁפַּחְתּ֑וֹ וְהִכְרַתִּ֨י אֹת֜וֹ

אונקלוס

גְּבַר גְּבַר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרַיָּא דְּיִתְגַּיְּרוּן בְּיִשְׂרָאֵל דִּי יִתֵּן מִזַּרְעֵהּ לְמוֹלֶךְ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל יִרְגְּמֻנֵּהּ בְּאַבְנָא׃ ג וַאֲנָא אֶתֵּן יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא וַאֲשֵׁיצֵי יָתֵהּ מִגּוֹ עַמֵּהּ אֲרֵי מִזַּרְעֵהּ יְהַב לְמוֹלֶךְ בְּדִיל לְסָאָבָא יָת מַקְדְּשִׁי וּלְאַחָלָא יָת שְׁמָא דְּקוּדְשִׁי׃ ד וְאִם מִכְבַּשׁ יִכְבְּשׁוּן עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל יָת עֵינֵיהוֹן מִן גַּבְרָא הַהוּא בְּדִיהֵב מִזַּרְעֵהּ לְמוֹלֶךְ בְּדִיל דְּלָא לְקַטָּלָא יָתֵהּ׃ ה וַאֲשַׁוֵּי אֲנָא יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא וּבְסָעֲדוֹהִי וַאֲשֵׁיצֵי

תו"א אשר יתן חגיגה יא: כי מזרעו סנהדרין סד: למען טמא שבועות ז: ואם העלם כתובות ל: בתתו מזרעו סנהדרין סד: ושמתי אני שבועות לט: והכרתי אותו שם לג:

בעל הטורים

(ג) ואני אתן. ב׳. דין ואידך ואני אתן את שכרך שאם חזר בתשובה ואני אתן את שכרך שעונותיו נחשבין לו כזכיות:

רש"י

(ת"כ) בב"ד ואם אין כח לבית דין עם הארץ מסייעין אותן: עם הארץ. (ת"כ) עם שבגינו נבראת הארץ ד"א עם שעתידין לירש את הארץ ע"י מצות הללו: (ג) אתן את פני. (ת"כ) פנאי שלי פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: באיש. ולא בצבור שאין כל הצבור נכרתין: כי מזרעו נתן למלך. (ת"כ סנהדרין סד) לפי שנא׳ מעביר בנו ובתו באש בן בנו ובן בתו מנין ת"ל כי מזרעו נתן למולך. זרע פסול מנין ת"ל בתתו מזרעו למולך: למען טמא את מקדשי. את כנסת ישראל שהיא מקודשת לי כלשון (ויקרא כא) ולא יחלל את מקדשי: (ד) ואם העלם יעלימו. אם העלימו בדבר אחד סוף שיעלימו בדברים הרבה אם העלימו סנהדרי קטנה סוף שיעלימו סנהדרי גדולה: (ה) ובמשפחתו. אמר ר"ש וכי משפחה מה חטאה אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסין שכולם מחפין עליו: והכרתי אותו. למה

שפתי חכמים

צ דאס"ד שעם הארץ ירגמוהו הוא פי׳ של מות יומת לשתוק קרא מיניה ולא לכתוב מות יומת: ק דאל"כ הארץ ל"ל הל"ל הכם ירגמו אותו וגו׳. [מהרר"ה] ובהאי לחוד לא סגי דא"כ הל"ל עם העולם ובהאי לחוד נמי לא סגי דא"כ הל"ל לפרש דבארץ ישראל קמיירי מדכתב סתם משמע כל העולם: ר דק"ל אדרבא זו טובה לו שהקדוש ברוך הוא נותן פניו אליו ועוד דהא אין דרכו לשום פניו אלא בצדיקים. ל"פ שלא מענין פנים הוא: ש (נח"י) בת"כ נראה לי דהכי פירושו שאם כל הצבור נתנו מזרעם למולך אין נכרתין דאין לו׳ שאין כל הצבור בהכרת מחמת חטא היחיד דהא מילת׳ דפשיטא היא דהא אפילו משפחתו אינן בהכרת ע"ש יותר: ת פירש רש"י בסנהדרין ס"ד דהני תרי קראי כי מזרעו נתן למולך וכן בתתו מזרעו למולך יתירי נינהו לכך דרשו חד לרבות בן בנו ובן בתו וחד לרבות זרע פסול: א אבל לא מקדש ממש כי מה ענין טומאת מקדש אצל החוטא. כתב הרב רבי אליהו מזרחי אבל יש לתמוה איך יטמאו כנסת ישראל באיש אחד אשר יחטא וכו׳. ונראה לי כיון שעובד עבודת אלילים א"כ נסתלקה השכינה מן הארץ ובהסתלקות השכינה יטאו רוחות הטומאה בארץ וממילא יטמאו כל ישראל כמו שהאריך בעניני׳ כאלו בספר הזוהר ואין להאריך: ב ר"ל שבוזן מחפין בזכותו לפי שקרובין לו לפיכך כולן גזלנים. עונשין על האזהרות:

פירוש לתורת אלהים

איש איטליכר מענטש פון די קינדר ישראל ומן הגר און פון דעם גר וואס ער וואוינט צווישן דיא ישראל אשר יתן וואס ער וועט געבן פון זיינע קינדר למולך צו דר ע"ז וואס זיא הייסט מולך מות יומת זאל ער גטייט ווערן ביי דעם בית דין עם הארץ דס פאלק פון דעם לאנד ירגמוהו זאלען אים פאר שטיינגן מיט אשטיין: (ג) ואני און איך גאט וועל געבן מיין צארן אין דעם מענטשן וואס ער האט געגעבן פון זיינע קינדר צו דער ע"ז עס הייסט מולך והכרתי און איך וועל אים פאר שניידען פון צווישען זיין פאלק כי ווארום ער האט געגעבן פון זיינע קינדר צו דער ע"ז מולך למען דרום טמא צו פאר אום ווערדיגן מיין הייליג פאלק ולחלל און צו פאר שעמען מיין הייליגן נאמען: (ד) ואם און אוב העלם פאר הולן יעלימו זיי וועלן פאר הולן עם הארץ דאס פאלק פון דעם לאנד את עיניהם זייערע אויגן מן פון דעם מענטשען בתתו וואס ער האט געגעבן פון זיינע קינדר צו דער ע"ז מולך לבלתי זיי וועלען אים ניט טייטן: (ה) ושמתי וועל איך גאט טאן מיין צארן באיש

וְאֶת | כָּל־הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת
אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם׃ ו וְהַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־
הַיִּדְּעֹנִים לִזְנֹת אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־
פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ
מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃ ז וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם
קְדֹשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ששי
שביעי כשהן מחוברין ח וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־
חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה
מְקַדִּשְׁכֶם׃ ט כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר
יְקַלֵּל אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת
יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ׃
י וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ

יָתֵהּ וְיָת כָּל דְּטָעַן
בַּתְרוֹהִי לְמִטְעֵי בָּתַר
מוֹלֶךְ מִגּוֹ עַמְּהוֹן׃
ו וֶאֱנָשׁ דִּי יִתְפְּנֵי בָּתַר
בִּדִּין וּדְכוּרוּ לְמִטְעֵי
בַּתְרֵיהוֹן וְאֶתֵּן יָת רוּגְזִי
בַּאֲנָשָׁא הַהִיא וְאֵשֵׁיצֵי
יָתֵהּ מִגּוֹ עַמֵּהּ׃
ז וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן
קַדִּישִׁין אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲכוֹן׃ ח וְתִטְּרוּן יָת
קְיָמַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא
יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן׃ ט אֲרֵי גְּבַר
גְּבַר דִּי יְלוּט יָת אֲבוּהִי
וְיָת אִמֵּהּ אִתְקְטָלָא
יִתְקְטֵל אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ
לַט קְטָלָא חַיָּב׃ י וּגְבַר
דִּי יְגוּף יָת אִתַּת גְּבַר

תו"א והתקדשתם ברכות נג יומא לט יבמות ס: איש איש סנהדרין פה שבועות כו: אביו ואמו מליעא לא סנהדרין פה שבועות כו חולין עח: ואיש אשר קידושין יט סנהדרין נא נב:

רשב"ם (ט) דמיו בו. דמיו בראשו. הוא חייב עצמו מיתה: (י) את אשת רעהו. ולא עובד כוכבים:

בעל הטורים

(ח) אני ה' מקדשכם. סמך אלל אביו ואמו כי ג' שותפין יש באדם: סמך ואיש אשר ינאף את אשת רעהו למקלל אביו ואמו לפי שהממזר אינו

שפתי חכמים

(כח"י) נ"ל שקאי אדלעיל ואם העלם יעלימו ומשתמא מפני שמתייראין ממנו ונהמשפחה שמחפין עליו לפיכך ובמשפחתו וכו': ג מפני שכבר כתב והכרתי אותו מקרב עמו והכרתי אותו תו למה לי אלא להכי הדר כתביה דלכתוב ביה ואת כל הזונים וגו' שפירושו לזנות אחר המולך לעשות כמוהו בשאר עבודת אלילים שאע"פ שהיא שלא כדרכה שאם עבדה בכך חייב עליה כרת: ד דלא תקים למכה אביו שחייב דוקא בחיים דאל"כ הרי כבר אמור איש אשר יקלל את אביו ואת אמו הלא כאן בא לרבות לאחר מיתה: ה וא"ת פשיטא הא לאו בר עונשין הוא. וי"ל דהא קמ"ל דקטן אינו נענש אבל היא נענשה אפי' אם בא קטן

רש"י

נא' לפי שנ' ובמשפחתו יכול יהיו כל המשפחה בהכרת ת"ל אותו. אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא ביסורין: לזנות אחרי המולך. (ת"כ) לרבות שאר ע"א שעבדה בכך ואפילו אין זו ג עבודתה: (ז) והתקדשתם. זו פרישות ע"א: (ט) אביו ואמו קלל. (ת"כ סנהדרין פה) לרבות לאחר ד מיתה: דמיו בו. זו סקילה וכן כל מקום שנאמר דמיו בו דמיהם בם ולמדנו מאוב וידעוני שנא' בהם באבן ירגמו אותם דמיהם בם. ופשוטו של מקרא כמו דמו בראשו

אין נענש על מיתתו אלא הוא שהוא גרם לעצמו שיהרג: (י) ואיש. פרט ה לקטן: אשר ינאף את אשת איש.

פירוש לתורת אלהים

אין דעם מענטשען אונ אין זיין מִשְׁפָּחָה וְהִכְרַתִּי אונ איך וועל אים פַר שְׁניידען וְאֵת אונ אַלע וואס האבען אָפּ געקערט נאך אים לִזְנוֹת אָפּ צו קערען זיך נאך דער ע"ז מוֹלֶךְ וועל איך זיי פַאר שְׁניידען מִקֶּרֶב עַמָּם פון זייער פאלק: (ו) וְהַנֶּפֶשׁ אונ דָם לייב אֲשֶׁר תִּפְנֶה וואס וועט זיך קערען אֶל הָאוֹבוֹת צו דעם כִּישׁוּף וואס ווערט גרופען אובות אונ צו דעם כִּישׁוּף וואס הייסט יִדְּעוֹנִים צו קערען זיך נאך זיי וְנָתַתִּי וועל איך געבען מיין צארען בַּנֶּפֶשׁ אין דעם מענטש וְהִכְרַתִּי אונ איך וועל אים פַר שְׁניידען מִקֶּרֶב עַמּוֹ פון זיין פאלק: (ז) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם אונ איר זאלט זיך היילגען וִהְיִיתֶם אונ איר זאלט זיין היילג כִּי ווארום איך בין היילג דרום זאלט איר אויך זיין היילעג: (ח) וּשְׁמַרְתֶּם אונ איר זאלט היטען מיין געזעץ וַעֲשִׂיתֶם אונ איר זאלט זיי טאן אֲנִי יְיָ איך גאט טוא אייך היילִיגען: (ט) כִּי אִישׁ ווארום איטליכער מענטש וואס ער וועט שעלטען זיין פאטער אדער זיין מוטער מוֹת יוּמָת זאל ער ווערען גטייט בייא דעם בית דין ווארום אָבִיו וְאִמּוֹ ער הט גשאלטען זיין פאטער

מצות השם

(רס) אֲשֶׁר יְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת. דס איז די מִצְוָה אז מען טאר זיין טאטען אָבֶּר די מאמע ניט שעלטען אונ דער וואס ער הט גשאלטען טאטי אונ מאמי הט מען אים פַר שְׁטיינ׳ט אונ מען טאר זיין טאטען אָבֶר זיין מאמי ניט מְבַזֶה זיין אונ דער וואס ער איז מְבַזֶה טאטע אונ מאמע איז ער פַר שאלטען פון גאט אונ די מִצְוָה גייט אָן אויף יעדער ארט בייא זְכָרִים אונ נְקֵבוֹת:

אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת־
יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאָפֶת׃ יא וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו
גִּלָּה מוֹת־יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם
בָּם׃ יב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ
מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֶּבֶל עָשׂוּ
דְּמֵיהֶם בָּם׃ יג וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה
עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם
בָּם׃ יד וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה
וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הִוא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ
אֹתוֹ וְאֶתְהֶן וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה

אונקלוס

דִי יְגוּף יָת אִתַּת חַבְרֵהּ
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל גַּיָּפָא
וְגַיַּפְתָּא׃ יא וּגְבַר דִי
יִשְׁכּוּב עִם אִתַּת אֲבוּהִי
עֶרְיְתָא דַאֲבוּהִי גַּלִּי
אִתְקְטָלָא יִתְקַטְלוּן
תַּרְוֵיהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין׃
יב וּגְבַר דִי יִשְׁכּוּב יָת
כַּלְּתֵהּ אִתְקְטָלָא
יִתְקַטְלוּן תַּרְוֵיהוֹן תִּבְלָא
עֲבָדוּ קְטָלָא חַיָּבִין׃
יג וּגְבַר דִי יִשְׁכּוּב יָת
דְּכוּרָא מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא
תּוֹעֶבְתָּא עֲבָדוּ תַּרְוֵיהוֹן
אִתְקְטָלָא יִתְקַטְלוּן קְטָלָא
חַיָּבִין׃ יד וּגְבַר דִי יִסַּב
יָת אִתְּתָא וְיָת אִמַּהּ
עֲצַת חִטְאִין הִיא בְּנוּרָא
יוֹקְדוּן יָתֵהּ וְיָתְהֶן וְלָא

תו"א ואיש אשר שם נד : ערות אביו שם עא: דמיהם בם שם כריתות ה : ואיש אשר ישכב את זכר סנהדרין שם : את אשה ואת חגיגה יא יבמות ג סנהדרין עה ע"ז יז כריתות ה : באש ישרפו יבמות נד לב סנהדרין עו :

רש"י

(קידושין יט. סנהדרין נב) פרט לאשת קטן למדנו שאין לקטן קדושין. ועל איזו אשת איש ו חייבתי לך : אשר ינאף את אשת רעהו. פרט לאשת עו"ג למדנו שאין קידושין לעו"ג : מות יומת הנואף והנואפת. כל מיתה האמורה בתורה סתם ז אינה אלא חנק : (יב) תבל עשו. גנאי. ל"א מבלבלין ח זרע האב בזרע הבן : (יג) משכבי אשה. (סנהדרין נה) מכנים כמכחול ט בשפופרת : (יד) ישרפו אתו ואתהן. (סנהדרין עה) אי אתה יכול לומר אשתו הראשונה ישרפו שהרי נשאה בהיתר ולא נאסרה עליו אלא

שפתי חכמים

עליה : ו הוצרך רש"י להאריך פה ועל איזו א"א וכו' ולא אמר אשת רעהו פרט לאשת ע"א כמו שאמר ואיש פרט לקטן אלא דק"ל למה ליה לקרא להאריך ולכתוב ב' פעמים אשר ינאף לא הי' לו לכתוב אלא אשר ינאף את א"א אשת רעהו ל"ל מ"ה פי' דקרא עצמו פירש דברי ועל איזה א"א וכו' ומה שפי' עוד למדנו כו' שלא תקשה לו מ"מ הא אשת איש היא ואע"פ שאין חייבים במצות מ"מ הא אשת איש היא לכך פי' למדנו כו' : ז מדכתיב מות יומת סתם והוא מיתה בידי אדם ומלינו נמי מיתה סתם שהוא מיתה בידי שמים גבי ער ואונן דכתי' וימת גם אותו מה מיתה בידי שמים אין בה רושם אף מיתה בידי אדם אין בה רושם ועיין כל זה בסנהדרין פרק ארבע מיתות : ח לפי' הראשון פרשו תבל ויכלול ל' גנאי וענין בלילות כל הארצות.ולפי' השני פרשו בלל : ט דאם לא כן משכבי אשה למה לי וכי יש לו לזכר משכב אחר עד שיאמר משכבי אשה לאפוקי משכב האחר . מכחול פירש"י בב"מ דף ל"א כדרך שמכניסין קיסם או כנף בשפופרת חלולה שהכחול בתוכו

פירוש לתורת אלהים

אונ מוטער דרום דָּמָיו זיין בלוט איז אין אים. קיינר האט קיין עונש ניט אוף זיין מיתה ווארום. ער הט אליין גורם גוועען ער זאל גהרגית ווערען : (י) וְאִישׁ אונ אמענטש וואס וועט מזנה זיין אֶת אֵשֶׁת אִישׁ מיט איין אשת איש אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ ער וועט מזנה זיין מיט דעם ווייב פון זיין חבר מוֹת יוּמַת זאל דר מענטש אונ די אשה וואס זיי האבן ביידע מזנה גוועען גטייט ווערן מיט חנק : (יא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אונ ווען אמענטש וועט מזנה זיין מיט זיין פאטרס ווייב עֶרְוַת הט ער אנפלעקט דעם פאטרס שאנד מוֹת יוּמְתוּ זאלן זיי ביידע גטייט ווערן מיט סקילה דְּמֵיהֶם בָּם זייער בלוט איז אין זייא זיי האבן אליין גורם גוועען זייער מיתה : (יב) וְאִישׁ אונ ווען אמענטש וועט מזנה זיין מיט זיין שנור מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם זאלן זייא ביידע גטייט ווערן מיט סקילה תֶּבֶל עָשׂוּ אום ווערדג האבן זיי גטאן : (יג) וְאִישׁ אונ אמענטש וואס ער וועט ליגן מיט אזכר אזו אגילעגר ווי מען ליגט מיט איין אשה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם האבן זיי ביידי גטאן איין אום ווערדיקייט מוֹת יוּמָתוּ זאלן זיי גטייט ווערן : (יד) וְאִישׁ אונ ווען אמענטש וועט נעמען איין אשה מיט איר מוטר ביידע פר ווייבר זִמָּה הִוא דס איז איין עצה וואס דר יצר הרע רעט אן צו זינדיגן בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אין פייער

מצות השם

(רפא) בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ וגו' . דס איז דיא מצוה אז דס (בית דין) זאל הייסן פר ברענען דעם וואס עס איז אים גקומען או מען זאל אים פר ברענען אונ די מצוה גייט אן אין דער צייט ווען עס גייט אן דיני נפשות :

בְּתוֹכְכֶם׃ טו וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן
שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־
הַבְּהֵמָה תַּהֲרֹגוּ׃ טז וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לְרִבְעָה
אֹתָהּ וְהָרַגְתָּ אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־
הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃
יז וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־
אָבִיו אוֹ־בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־
עֶרְוָתָהּ וְהִיא־תִרְאֶה אֶת־עֶרְוָתוֹ
חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם
עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֺנוֹ יִשָּׂא׃
יח וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דָּוָה
וְגִלָּה אֶת־עֶרְוָתָהּ אֶת־מְקֹרָהּ
הֶעֱרָה וְהִוא גִּלְּתָה אֶת־מְקוֹר

אונקלוס

תְּהֵי עֵצַת חִטְאִין בֵּינֵיכוֹן׃
טו וּגְבַר דִּי יִתֵּן שְׁכָבְתֵּהּ
בִּבְעִירָא אִתְקְטָלָא
יִתְקְטֵל וְיָת בְּעִירָא
תִּקְטְלוּן׃ טז וְאִתְּתָא דִּי
תִּקְרַב לְכָל בְּעִירָא
לְמִשְׁלַט בַּהּ וְתִקְטוֹל יָת
אִתְּתָא וְיָת בְּעִירָא
אִתְקְטָלָא יִתְקַטְלוּן קְטָלָא
חַיָּבִין׃ יז וּגְבַר דִּי יִסַּב יָת
אֲחָתֵהּ בַּת אֲבוּהִי אוֹ בַת
אִמֵּהּ וְיֶחֱזֵי יָת עֶרְיְתַהּ
וְהִיא תֶחֱזֵי יָת עֶרְיְתֵהּ
קְלָנָא הוּא וְיִשְׁתֵּיצוֹן לְעֵינֵי
בְּנֵי עַמְּהוֹן עֶרְיַת אֲחָתֵהּ
גַּלִּי חוֹבֵהּ יְקַבֵּל׃ יח וּגְבַר
דִּי יִשְׁכּוּב יָת אִתְּתָא
סוֹאֲבְתָא וִיגַלֵּי יָת עֶרְיְתַהּ
יָת קְלָנַהּ גַּלִּי וְהִיא תְּגַלֵּיַת

תו"א ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה שם תמורה כח: ואת הבהמה תהרוגו סנהדרין ג: והרגת את האשה ואת הבהמה שם טז: ואיש אשר יקח יבמות עז סנהדרין מ מכות ה יד: חסד הוא עקדה שער סד: ערות אחותו מכות יד כריתות ג טו: ואיש אשר ישכב את יבמות נד מכות יד נדה מא: את מקרה הוריות ד: והיא גלתה נדה יט:

רשב"ם (יז) חסד הוא. כמו פן יחסדך שומע וכן וחסד לאומים חטאת קלון לאומים ע"י חטאת וכן תרגם רב יוסף והיסוד דעמא חטאוהי:

בעל הטורים

ידע מי אביו ומקללו: (יז) ואיש אשר יקח את אחותו. סמך את אחותו לבהמה לפי שכניהם מלוין עמו כבית וסמיך ליה נדה שגם היא מלויה עמו תמיד: והיא תראה את ערותו ונכרתו לעיני בני עמם. רמז למה שאמרו המסתכל באחותו מקום הויין ליה בנים סומין וזהו וראה את ערותה שמסתכל באחותו מקום ונכרתו לעיני בני שהבנים יכרתו עיניהם: (יח) דוה. ג' דין ואידך תורם כמו דוה. כל היום דוה. שע"ג מטמאה כנדה וכעון שעבדו ע"ג גרמו להיות כל היום דוה: מקורה. ב' דין ואידך והובשתי את מקורה שבשביל שהערה מקורה יבש מקורה כדכתי' ערירים יהיו ולא תוליד: הערה. ג' דין ואידך כי את שארו הערה אשר הערה למות נפשו שבשביל שהערה שארו הערה למות נפשו שנתחייב מיתה בעדים והתרא':

רש"י

אשה ואמה הכתובין כאן שתיהן לאיסור שנשא את חמותו ואמה. ויש מרבותינו שאומרים אין כאן אלא חמותו ומהו אתהן את אחת מהן ולשון יוני הוא הן אחת: (טו) ואת הבהמה תהרגו. אם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכ' תסקל ק"ו לאדם שיודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה להבירו לעבור עבירה. כיוצא בדבר אתה אומר (דברים יב) אבד תאבדון את כל המקומות הרי דברים ק"ו מה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה השחת שרוף וכלה המטה את חבירו מדרך הייס לדרכי מיתה עאכ"ו: (יז) חסד הוא. לשון ארמי הרפה חסודא (סנהדרין נח) ומדרשו א"ת קין נשא אחותו חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו שנ' (תהלים פט) עולם חסד יבנה: (יח) הערה. גלה וכן כל ל' ערוה גלוי הוא והוי"ו יורדת

פירוש לתורת אלהים

זאל מען פר ברענגן אים מיט זיי ביידע ולא תהיה זמה בתוככם אונ עס זאל ניט זיין קיין עצה פון זנות צווישען אייך: (טו) ואיש אונ ווען א מענטש וועט מזנה זיין מיט א בהמה מות יומת זאל דער מענטש ווערן גטייט ואת הבהמה תהרוגו אונ די בהמה זאלט איר אויך הרגינען: (טז) ואשה אונ ווען א אשה וועט מזנה זיין מיט א בהמה והרגת זאלסטו הרגינען די אשה ואת הבהמה וגו' אונ די בהמה זאלט איר אויך הרגינען: (יז) ואיש אונ אז א מענטש וועט מזנה זיין מיט זיין שוועסטער בת אביו זיא איז זיין שוועסטער פון איין פאטער או בת אמו אדער פון איין מוטער. וראה אונ ער וועט זעהן איר שאנד והיא אונ זיא וועט זעהן זיין שאנד חסד הוא דס איז א שאנד ונכרתו גאט וועט זיי פר שניידען פר די אויגן פון זייער פאלק אלי וועלן זעהן ווארום ערות ער הט אנפלעקט די שאנד פון זיין שוועסטער עונו ישא ער וועט גשטראפט ווערן פר זיין עבירה: (יח) ואיש אונ ווען א מענטש וועט ליגן מיט א אשה דוה וואס איז א נדה וגלה אונ

דְּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם׃
יט וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ
לֹא תְגַלֵּה כִּי אֶת־שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה
עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ׃ כ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֶטְאָם
יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ׃ כא וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת אָחִיו נִדָּה הִוא
עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ׃
כב וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־
כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־
תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי
מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ׃
שביעי כג וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקֹּת הַגּוֹי אֲשֶׁר־

סוֹאֲבַת דְּמָהָא וְיִשְׁתֵּיצוּן
תַּרְוֵיהוֹן מִגּוֹ עַמְּהוֹן׃
יט וְעֶרְיַת אֲחַת אִמָּךְ וַאֲחַת
אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי יָת
קָרִיבֵהּ גַּלִּי חוֹבֵיהוֹן יְקַבְּלוּן׃
כ וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת
אִתַּת אַח אֲבוּהִי עֶרְיַת
אַח אֲבוּהִי גַּלִּי חוֹבֵיהוֹן
יְקַבְּלוּן בְּלָא וְלָד יְמוּתוּן׃
כא וּגְבַר דִּי יִסַּב יָת אִתַּת
אֲחוּהִי מְרָחֲקָא הִיא
עֶרְיְתָא דַּאֲחוּהִי גַּלִּי בְּלָא
וְלָד יְהוֹן׃ כב וְתִטְּרוּן יָת
כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל דִּינַי
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְלָא
תְרוֹקֵן יָתְכוֹן אַרְעָא דִּי
אֲנָא מָעֵיל יָתְכוֹן תַּמָּן
לְמִתַּב בַּהּ׃ כג וְלָא
תְהָכוּן בְּנִימוֹסֵי עַמְמַיָּא

תו"א וערות אחות אמך יבמות נד: ערות דודו יבמות נד: ערירים ימותו שם נה: ואיש אשר שם נד: ערות אחיו שם נה: ערירים יהיו שם:

רשב"ם (כ) ערירים ימותו. לא יניחוהו מהשמים להחיות להוליד בנים:

בעל הטורים

מקור דמיה. קרי ביה דמי ה' שה' דמים טמאים באשה. בכולם לא נא' ינאף אלא על אשת רעהו שהקב"ה מלא עליו אף שאוסרה על בעלה:

רש"י

שפתי חכמים

כתיבה לשם דבר כמו זעוה מגזרת (אסתר ה) ולא קם ולא ומוליאין מן הכחול במכחול ומעבירין על העין עכ"ל. (מהר"ן): י פי' זע וכן אחוה מגזרת אח. והערלה זו נחלקו בה רבותינו (יבמות נה) י"א זו נשיקת שמש וי"א זו הכנסת עטרה: (יט) וערות אחות אמך. שנה הכתוב באזהרתן לומר שהוזהר עליהן בין על אחות אביו ואמו מן האב בין על אחיותיהן מן האם אבל ערות אשת אחי אביו לא הוזהר אלא על אשת אחי אביו מן האב: (כ) אשר ישכב את דדתו. (יבמות כד) המקרא הזה בא ללמד על כרת האמור למעלה י שהוא בעונש הליכת ערירי: ערירים. כתרגומו בלא ולד ודומה לו (בראשית טו) ואנכי הולך ערירי יש לו בנים קוברן אין לו בנים מת בלא בנים לכך שנה בשני מקראות אלו ערירים ימותו ערירי' יהיו. ערירים ימותו אם יהיו לו בשעת עבירה לא יהיו לו כשימות לפי שקוברן בחייו ערירים יהיו שאם אין לו בשעת עבירה יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשיו: (כא) נדה היא. השכיבה הזאת מנודה היא ומאוסה.

פירוש לתורת אלהים

ער וועט אנפלעקן איר שאנד את מקורה איר קוואל האט ער אנפלעקט והוא אונ זיא האט אנפלעקט איר קוואל פון איר בלוט ונכרתו וועלען זיי ביידע פאר שניטען ווערן פון זייער פאלק: (יט) וערות אונ דיא שאנד פון דיין מוטערס שוועסטער אדער פון דיין פאטערס שוועסטער לא תגלה זאלסטו נימ אנפלעקן ער זאל מיט זיי ניט מזנה זיין כי ווארום את שארו זיין פריינד הערה האט ער אנפלעקט עונם ישאו זייער זינד וועלען זייא ליידען: (כ) ואיש אונ ווען אמענטש וועט מזנה זיין מיט זיין מומי ערות האט ער אנפלעקט דיא שאנד פון זיין פעטער חטאם ישאו זאלען זיי ליידין זייער זינד ערירים ימותו אליין אן קינדער וועלען זייא שטארבן: (כא) ואיש אשר ווען אמענטש וועט נעמען זיין ברודערס ווייב אפילו ווען זיין ברודער איז שון געשטארבן אונ ער האט קינדער גלאזט נדה הוא איז דס מיאוס ערות אחיו גלה האט ער אנפלעקט די שאנד פון זיין ברודער ערירים יהיו וועלען זיי זיין אליין זיי וועלען שטארבן אן קינדער: (כב) ושמרתם אונ איר זאלט היטען אלי מיין גזעץ ואת כל משפטי אונ גאר מיינע דינים ועשיתם אותם אונ איר זאלט זייא טאן ולא אונ עס זאל אייך ניט אום שפייען דס לאנד אשר וואס איך ברענג אייך שמה דארטען לשבת בה צו זיצן אין איר אז איר וועט היטען מייני מצות וועט איר ניט פר טריבען ווערן פון אייער לאנד: (כג) ולא תלכו

מצות השם

(רסב) ולא תלכו בחקות הגוי. דאס איז דיא מצוה אז מיר יודען טארען ניט גיין אין דיא גענג פון (עובדי כוכבים ומזלות) אונ

אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־
אֵלֶּה עָשׂוּ וָאָקֻץ בָּם׃ כד וָאֹמַר
לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אַדְמָתָם
וַאֲנִי אֶתְּנֶנָּה לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם
מִן־הָעַמִּים׃ מפטיר כה וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־
הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין־
הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף
וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא׃ כו וִהְיִיתֶם
לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה

אונקלוס

דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן קֳדָמֵיכוֹן
אֲרֵי יָת כָּל אִלֵּין עֲבָדוּ
וְרָחִיק מֵימְרִי יָתְהוֹן׃
כד וַאֲמָרִית לְכוֹן אַתּוּן
תֵּירְתוּן יָת אַרְעֲהוֹן וַאֲנָא
אֶתְּנִנַּהּ לְכוֹן לְמֵירַת
יָתַהּ אַרְעָא עָבְדָא חֲלַב
וּדְבַשׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהָכוֹן
דִּי אַפְרֵשִׁית יָתְכוֹן מִן
עַמְמַיָּא׃ כה וְתַפְרְשׁוּן בֵּין
בְּעִירָא דָּכְיָא לִמְסָאֲבָא
וּבֵין עוֹפָא מְסָאֲבָא לְדָכְיָא
וְלָא תְשַׁקְּצוּן יָת
נַפְשָׁתֵיכוֹן בִּבְעִירָא
וּבְעוֹפָא וּבְכֹל דִּי תַרְחֵשׁ
אַרְעָא דִּי אַפְרֵשִׁית לְכוֹן
לְסָאָבָא׃ כו וּתְהוֹן קֳדָמַי
קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא

תר"א והבדלתם בין מגילה טו: תרמש האדמה מכות ד:

בעל הטורים

(כד) אשר הבדלתי אתכם. שבעים מלות בפ' קדושים כנגד ע' אומות שהבדלתי אתכם מהם:

שפתי חכמים

באחרי מות נכתב אחר כל העריות ונכרתו וגו' שהוא בעונש ערירי דהתם כרת הוא נכרת וזרעו נכרת אבל לא ידעינן איזה זרע נכרת אם אותן שהיו לו קודם החטא שהם בכלל העונש ואם הם אותן שנולדו לאחר החטא דוקא שהם בני רשע ואתא קרא דערירים ימותו דמשמע דימותו כמו שהם ערירי' עתה ואתא קרא דערירי' יהיו דמשמע שבשעת מיתתן סופן לבא לידי ערירי שאם יש לו בנים קוברן בין שהיו לו קודם החטא בין לאחר החטא כולן יהיו נכרתין. אע"פ שבאיזה נוסחאות יש הפוכות: ב פי' טהורה וטמאה ע"י פעולתך כגון שחט כל הושט וחצי הקנה בלבד טמא שחט כל הושט ורוב הקנה טהור כלומר טהרת אותו

רש"י

ורבותינו דרשו לאסור הערוה בה כנדה שהערוה מפורשת בה את מקורה הערה: (כג) ואקץ. לשון מיאוס כמו (בראשית כז) קצתי בחיי כאדם שהוא קץ במזונו: (כה) והבדלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה. אין צ"ל בין פרה לחמור שהרי מובדלין וניכרין הם אלא בין טהורה לך ב לטמאה לך בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו וכמה בין רובו לחציו מלא שערה: אשר הבדלתי לכם לטמא.

פירוש לתורת אלהים

אונ איר זאלט ניט גיין אין דעם גזעץ פון דעם פאלק אֲשֶׁר וואס איך שיק אוועק פון פאר אייך כִּי ווארום דס אלץ ווס פריער איז גשטאנן האבן זיי גטאן וָאָקֻץ בָּם אונ איך האב פר מיאוסת אין זייא: (כד) וָאֹמַר לָכֶם אונ איך טוא זאגן צוא אייך אַתֶּם איר וועט ירשינן זייער ערד וַאֲנִי אונ איך וועל געבען זיא צוא אייך לָרֶשֶׁת צו ירשינן זיא אֶרֶץ עס איז אזו אלאנד ווס דארטן טוט ריגן מילך פון דיא בהמות אונ האניק פון די טייטלן אֲנִי יְיָ איך בין גאט אֱלֹהֵיכֶם אייער גאט אֲשֶׁר חָם איך האב אייך אפ גשייד פון די פעלקער: (כה) וְהִבְדַּלְתֶּם אונ איר זאלט מאכען אצווישן שייד צווישן די ריינע בהמות אונ צווישן די אום ריינע בהמות וּבֵין אונ צווישען דעם אום ריינם עוף אונ צווישען דעם ריינם עוף (עיין רש"י) וְלֹא אונ איר זאלט ניט פאר אום ווערדיגען אייער לייב בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף אין די בהמות טמאות אונ אין די עופות טמאים וּבְכֹל אונ אין אלע זאכן ווס ווידמענט די ערד אֲשֶׁר ווס איך האב אפ גשייד צו אייך לְטַמֵּא צו אום ריין אסור מאכן צו אייך אז איר זאלט דס ניט עסין: (כו) וִהְיִיתֶם אונ איר זאלט זיין צו מיר הייליג כִּי ווארום איך בין הייליג וָאַבְדִּל אונ איך האב אייך אפ גשייד פון דיא פעלקער די כנענים לִהְיוֹת לִי צו זיין צו מיר אפאלק דרום זאלט איר זיין הייליג אונ זאלט ניט עסן דיא בהמות אונ עופות

מצות השם

מיר [illegible] נים נאך טרגן מיר זאלן ניין אוני (מלבושים) אזו [illegible] אונ ווידר מיר טארן זיך נים לאזען וואקסן די האר ארום דעם קאפ אזו ווי די גוים אונ מיר טארען נים ניין מיט איין צאפרונגי אונ די מצוה גיים אן אוף יעדער אדם:

וְאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי׃ כז וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם׃

פ פ פ

פ"ד. וצ"כ סימן. מ"י זה"כ סימן:

אונקלוס

וְאַפְרֵשִׁית יָתְכוֹן מִן עַמְמַיָּא לְמֶהֱוֵי פָלְחִין קֳדָמָי׃ כז וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בְהוֹן בִּדִּין אוֹ דְכוּר אִתְקְטָלָא יִתְקַטְּלוּן בְּאַבְנָא יִרְגְּמוּן יָתְהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין׃ פ פ פ

תו"א ואיש או אשה סנהדרין סו: אוב או ידעוני ברכות כח סנהדרין סה: מות יומתו באבן סנהדרין סו כריתות ה:

בעל הטורים

(כו) ואבדיל אתכם מן העמים. וסמיך ליה איש או אשה כי יהי' בהם אוב או ידעוני כי אני הבדלתי אתכם מן העמו"ס והסריתי סביבה בידכם ואינכם צריכין לאוב וידעוני כשאר העכו"ם שאין להם נביא ולא יודע עד מה ולכך צריכים לאוב וידעוני:

רש"י

ל לאסור: (כו) ואבדל אתכם מן העמים להיות לי. אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו. רבי אלעזר בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר אי אפשי ללבוש כלאים אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכם מהם לשמי פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים: (כז) כי יהיה בהם אוב וגו'. כאן נאמר בהם מיתה ולמעלה כרת. עדים והתראה בסקילה מזיד בלא התראה בהכרת ושגגתם חטאת וכן בכל חייבי מיתות שנאמר בהם כרת:

חסלת פרשת קדושים

שפתי חכמים

לאכילה: ל דפירוש לטמא יך קאמר שהוא טמא ע"י פעולתך כדלעיל:

חסלת פרשת קדושים

פירוש לתורת אלהים

טְמֵאִים אוּנ אַלֶע זַאכֶן וָוס זֶענֶן טָמֵא׃ (כז) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוּנ אַמַאן אָדֶר אַאִשָּׁה כִּי אַז עֶס וֶועט זַיין אִין זַיי אַזוֹ אַיין כִּישׁוּף וָוס וֶוערְט גְרוּפֶען אוֹב אָדֶער יִדְעוֹנִי מוֹת יוּמָתוּ זָאלֶן זַייא וֶוערֶן גְטֵייט בָּאֶבֶן מִיט אַשְׁטֵיין זָאל מֶען זַייא פַאר שְׁטֵיינֶען דְּמֵיהֶם בָּם זַייעֶר בְּלוּט אִיז אִין זַיי זַייא זֶענֶען זִיךְ אַלֵיין שׁוּלְדִיג אִין דֶעם וָוס זַייא וֶוערֶען גֶהַרְגִית. קֵיינֶער וֶוערְט נִיט גְשְׁטְרָאפְט דֶער פַאר׃

הפטרת קדושים ביחזקאל סימן כב

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ וְאַתָּה בֶן־אָדָם הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתֶיהָ׃ וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה׃ בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר־שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ וּבְגִלּוּלַיִךְ אֲשֶׁר־עָשִׂית טָמֵאת וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹא עַד־שְׁנוֹתָיִךְ עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם וְקַלָּסָה לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃

פירוש ע"ט

יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא הָט גְזָאגְט וַיְהִי אוּנ עֶס אִיז גְוֶוען דִי נְבוּאָה פוּן גָאט צוּא מִיר אוּנ הָאט מִיר אַזוֹ גְזָאגְט וְאַתָּה אוּנ דוּ בֶּן אָדָם אוּב דוּא וֶועסְט הָאבֶען אוּרִיכוּחַ אֶת עִיר מִיט דִיא מֶענְטְשֶׁן פוּן דֶער בְּלוּט שׁוּלְדִיגֵי שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם וְהוֹדַעְתָּהּ זָאלְסְטוּ אִיר לָאזֶן וִוידסֶען אֵת כָּל תּוֹעֲבוֹתֶיהָ גָאר אִיר אוּמ וֶוערְדִיקֵייט וְאָמַרְתָּ אוּנ דוּא זָאלְסְט זָאגֶען כֹּה אָמַר אַזוֹ הָט גָאט גְזָאגְט עִיר דִי שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם וָוס דִי מֶענְטְשֶׁן פַר גִיסֶן בְּלוּט אִין אִיר דְרוּם הָט גָאט גְזָאגְט לָבוֹא עֶס אִיז גְקוּמֶען אִיר צַייט זִיא זָאל חָרוּב וֶוערֶן וְעָשְׂתָה אוּנ וָוס זִיא הָט גְמַאכְט בִּילְדֶער צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרוֹת לְטָמְאָה צוּא פַאר אוּמ רֵייניגֶען זִיךְ דְרוּם הָט גְזָאגְט גָאט עֶס אִיז גְקוּמֶען אִיר צַייט פוּן פוּרְעָנִיוֹת בְּדָמֵךְ פוּן וֶועגֶן דֶעם בְּלוּט וָואס דוּ הָאסְט פַר גָאסֶן אָשַׁמְתְּ הָאסְטוּ גְזִינְדִיגְט אוּנ מִיט דִי בִּילְדֶער וָוס דוּ הָאסְט גְמַאכְט טָמֵאת בִּיסְטוּ טָמֵא גְוָוארֶן וַתַּקְרִיבִי אוּנ דַיינֶע טֶעג פוּן פוּרְעָנִיוֹת הָאבֶען גְנֶעהְנְט וַתָּבוֹא אוּנ דוּא בִּיסְט גְקוּמֶען עַד בִּיז דַיינֶע יָארֶן וָוס שְׁטֵייט אִין דֶער תּוֹרָה וֶוען דִי יִשְׂרָאֵל וֶועלֶען זַיין שְׁלֶעכְט וְנוֹשַׁנְתֶּם אוּנ זַיי וֶועלֶן פַאר עֶלְטֶערְט וֶוערֶן אִין לַאנְד וֶועלֶן זַיי פַאר טְרִיבֶּן וֶוערֶן אִין גָלוּת אוּנ דָם וָוארְט וְנוֹשַׁנְתֶּם טְרֶעפְט אָן אַכְט הוּנְדֶערְט אוּנ צְוַויי אוּנ פוּפְצִיג יָאר אוּנ אַצוּנְד זֶענֶן שׁוֹן דִי יִשְׂרָאֵל אַכְט הוּנְדֶערְט אוּנ

ליקוטי יהודא

וְאַתָּה בֶן אָדָם. דֶעם נָבִיא יְחֶזְקֵאל הָט מֶען גְרוּפֶען בֶּן אָדָם, וַוייל זַיין נְשָׁמָה אִיז גְוֶוען פוּן קַיִן דֶער זוּהְן פוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן, אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר אַלֵיין וָואלְט גְוֶוען דֶער זוּהְן פוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן, אוּנ וַוייל קַיִן אִיז גְוֶוען דֶער עֶרְשְׁטֶער וָוס הָאט גְטָאהְן תְּשׁוּבָה, דְרִיבֶּער אִיז גְוֶוען יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא אוּנ שְׁטֶענְדִיג הָאט עֶר גְזָאגְט מוּסָר צוּ יוּדֶען זַייא זָאלֶען טָאהְן תְּשׁוּבָה, אוּנ עֶר הָט זַיי גְזָאגְט וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹא עַד שְׁנוֹתַיִךְ, דוּ הָאסְט נָאכְט גְמַאכְט דַייטֶע עֲבֵירוֹת דוּא הָאסְט אַזוֹ פִיל עֲבֵירוֹת גְעטָאהְן, דִי עֲבֵירוֹת וָואס מֶענְטְשֶׁען טוּהְען אִין יָאהְרֶען הָאסְטוּ זֵיי גְטָאהְן אִין טֶעג, דְרִיבֶּער הָט זַיי הקב"ה פַּרְטְרִיבְּען פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִין גָלוּת, וַוייל דֶער גָלוּת וֶועט זַיי דֶערְנִידֶערֶען אוּנ וֶועלֶען הָאבֶען אַזוֹ פִיל זָארְג אַז זַיי וֶועלֶען נִיט זִינְדִיגֶען אוּנ וֶועלֶען טָאן תְּשׁוּבָה, נָאכְדֶעם וֶועט זַיי הקב"ה אוֹם לַייזֶען:

הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת מִמֵּךְ יִתְקַלְּסוּ־בָךְ טְמֵאַת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְּהוּמָה׃ הִנֵּה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל
אִישׁ לִזְרֹעוֹ הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם׃ אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ לַגֵּר עָשׂוּ בַעֹשֶׁק בְּתוֹכֵךְ יָתוֹם
וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ׃ קָדָשַׁי בָּזִית וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלָּלְתְּ׃ אַנְשֵׁי רָכִיל הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם
וְאֶל־הֶהָרִים אָכְלוּ בָךְ זִמָּה עָשׂוּ בְתוֹכֵךְ׃ עֶרְוַת־אָב גִּלָּה־בָךְ טְמֵאַת הַנִּדָּה עִנּוּ־בָךְ׃
וְאִישׁ ׀ אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְזִמָּה וְאִישׁ אֶת־אֲחֹתוֹ בַת־
אָבִיו עִנָּה־בָךְ׃ שֹׁחַד לָקְחוּ־בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לָקַחַתְּ וַתְּבַצְּעִי רֵעַיִךְ בַּעֹשֶׁק
וְאֹתִי שָׁכַחַתְּ נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃ וְהִנֵּה הִכֵּיתִי כַפִּי אֶל־בִּצְעֵךְ אֲשֶׁר עָשִׂית וְעַל־דָּמֵךְ אֲשֶׁר
הָיוּ בְּתוֹכֵךְ׃ הֲיַעֲמֹד לִבֵּךְ אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ לַיָּמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ אֲנִי יְהֹוָה
דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי׃ וַהֲפִיצוֹתִי אוֹתָךְ בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִיךְ בָּאֲרָצוֹת וַהֲתִמֹּתִי טֻמְאָתֵךְ
מִמֵּךְ׃ וְנִחַלְתְּ בָּךְ לְעֵינֵי גוֹיִם וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהֹוָה׃

פירוש ע"ט

ממך יאר אין לאנד דרום איז שון באלד די צייט איר זאלט פאר טריבן ווערן על כן דרום וויל דוא טוסט קיין תשובה ניט נתתיך האב איך דיך געגעבן פאר אשאנד צווישען דיא פעלקר וקלסה אונ איין שפעטונג צו אלי לענדר הקרובות אונ די נאהינטע מיט דיא וויטע אומות יתקלסו וועלען שפעטן אונ ריידן פון דיר אונ וואס וועלן זיי זאגן טמאת השם זיא הט מטמא געוועזן איר נאמן ווארום פריער הט זיא געהייסן עם קדוש א הייליג פאלק אונ היינט הייסן זיי עם טמא א פאלק מיט אומריינע לעפצן רבת עס איז פיל אונ גרוס איר ברומונג מחמת הונגער אונ מחמת רציחה פון דעם שונא אונ פר וואס וועט דס אויף אייך קומן ווארום הנה נשיאי די הארן פון דיא ישראל איש איטליכר מענטש נאך זיין שטארקייט זענן זיי געוועזן אין דיר ווער עס איז געוועזן שטארק דר הט ביי דעם אנדערן אוועק גנומן למען פון וועגן שפך צו פר גיסן בלוט אב ואם פאטר אונ מוטר הקלו האבן זיי מבזה געוועזן בך די מענטשן וואס וואגן אין דיר ירושלים לגר צו אגר האבן זיי געטאן מיט גזלה בתוכך ביא דיר איתום אונ אאלמנה הונו בך האבן זייא גנארט אין דיר קדשי מיינע קדשים האסטו מבזה געוועזן ואת שבתותי אונ מייני שבתים האסטו פר שעמט אנשי מענטשן רכילות זאגערס זענן געוועזן אין דיר למען פון וועגן שפך דם צו פאר גיסן בלוט ואל ההרים אונ אויף די בערג אכלו האבן זייא געגעסן די קרבנות פון דר עכו"ם זמה אונ שלעכטע עצות פון זינד עשו האבן זיי געטאן ביי דיר ערות די שאנד פון א פאטר האבן זיי אנפלעקט ביי דיר זיי האבן מזנה געוועזן מיט זייער שטיף מוטר טמאת דם אום ריין פון אנדה ענו בך האבען זיי גפייניגט אין דיר זיי זענן געוועזן מיט די ווייבר אז זיי זענן געוועזן נדות ואיש אונ א מענטש מיט דעם ווייב פון זיין חבר הט מזנה געוועזן ואיש אונ א מענטש הט זיין אייגענע שנור מטמא געוועזן בזמה מיט די שלעכטע עצות פון זנות ואיש אונ א מענטש האט זיין שוועסטער פון איין פאטר גפייניגט אונ מאנס געוועזן שוחד שוחד האבן גנומן די דיינים וואס זענן געוועזן אין דיר פון וועגן צו פר גיסן בלוט נשך בייסונג אונ מערונג פראצענט לקחת האסטו גנומען ותבצעי אונ דוא האסט גוויגן געלט פון דיין געזעלן בעשק מיט דעם רובן וואס האסט גרובט דעם ארום מאן ואתי אונ מיך גאט האסטו פאר געסן נאום יי' זאגט גאט והנה הכיתי איך האב גקלאפט מיינע הענט איינע צו דר אנדערע אונ האב גקלאגט אל בצעך פון וועגן דיין רוב אשר וואס דו האסט געטאן ועל דמך אונ אויף דיין שולט בלוט וואס עס איז געוועזן אין דיר היעמוד וועט דען קאנען באשטיין דיין הארץ אם תחזקנה אונ וועט זיך דען שטארקן דיין האנד לימים צו די טעג אשר וואס איך וועל דיר באצאלן אזו ווי דיינע מעשים אני יי' איך גאט האב עס גרעט ועשיתי אונ איך וועל עס טאן איך וועל עס מקיים זיין והפיצותי אונ איך וועל דיך פר שפרייטן צווישן די פעלקר וזריתיך אונ איך וועל דיך פר שפרייטן צווישן די לענדער והתימותי אונ איך וועל צו גענצן אונ פר לענדן דיין טומאה פון דיר ונחלת אונ דו וועסט קרענקען פון דיר דס הייסט פון די שלעכטע מעשים וואס דו האסט געטאן וידעת כי אני יי' אונ דוא וועסט וויסן אז איך בין איין גאט :

מנין המצות בפ' אמור יש בה ס"ג מצות כ"ד עשין ול"ט לאוין :

[רסג] (לאו קנט) שלא יטמא כהן הדיוט למתים זולתי אל המפורשים במקרא שנאמר אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו :

[רסד] (עשה קה) שיטמאו הכהנים לקרוביהם המפורשים בכתוב שהם ששה ואם לא רצו מטמאין אותם בעל כרחם כאשר מפורש אצלינו מאבותינו המקובלים על פסוק שנאמר לה יטמא :

[רסה] (לאו קס) שלא ישמש כהן טבול יום עד שיעריב שמשו כי קודם הערב שמש אחר הטבילה נעשה שני לטומאה שנאמר קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם :

[רסו] (לאו קסא) שלא ישא ויבעול כהן בין גדול בין הדיוט אשה זונה שנאמר אשה זונה לא יקחו :

[רסז] (לאו קסב) שלא ישא ויבעל כהן בין גדול בין הדיוט אשה חללה שנאמר וחללה לא יקחו :

[רסח] (לאו קסג) שלא ישא ויבעל כל כהן שום אשה גרושה שנאמר ואשה גרושה מאישה לא יקחו :

[רסט] (עשה קו) לקדש זרעו של אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדושה מאחר שהש"י בחר בהם וקרבם ולקחם לעבודתו שנאמר וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב :

[ער] (לאו קסד) שלא יכנס כהן גדול באהל המת ואפי' לאותם המתים שחובה על שאר הכהנים לטמא הוא אינו יכול להטמא שנאמר ועל כל נפשות מת לא יבא :

[רעא] (לאו קסה) שלא יטמא כהן גדול לא במגע ולא במשא אפי' לאביו ולאמו שנאמר לאביו ולאמו לא יטמא :

[ערב] (עשה קז) שישא הכהן הגדול נערה בתולה ולא קטנה ובוגרת שנאמר והוא אשה בבתוליה יקח :

[רעג] (לאו קסו) שלא ישא כהן גדול אלמנה ואפי' מן האירוסין שנאמר אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח :

[ערד] (לאו קסז) שלא יבעול כהן גדול אלמנה ואפי' בלא קדושין שנאמר ולא יחלל זרעו בעמיו :

[ערה] (לאו קסח) שלא יעבוד כהן בעל מום קבוע בבהמ"ק שנא' איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב וגו' :

[רעו] (לאו קסט) שלא יעבוד כהן בעל מום עובר כל זמן שהמום בו שנאמר כי כל איש אשר בו מום לא יקרב וגו' :

[רעז] (לאו קע) שלא יכנס כהן בעל מום להיכל שנאמר אך אל הפרוכת לא יבא :

[רעח] (לאו קעא) שלא יעבוד כהן בעודו טמא שנאמר ולא יחללו את שם קדשי :

[רעט] (לאו קעב) שלא יאכל כהן טמא תרומה שנאמר איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר :

[רפ] (לאו קעג) שלא יאכל כל זר תרומה ובכורים שנקראו תרומה שנאמר וכל זר לא יאכל קדש :

[רפא] (לאו קעד) שלא יאכל תושב כהן ושכירו תרומה שנאמר תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש :

[רפב] (לאו קעה) שלא יאכל ערל קדש ותרומה ונלמד מגזרה שוה שנאמר תושב ושכיר בפסח וכן בתרומה מה תושב ושכיר שנאמר בפסח כל ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה כל ערל אסור בה וה"ה לכל שאר הקדשים :

[רפג] (לאו קעו) שלא תאכל חללה את הקדש דהיינו תרומה וחזה ושוק שנ' ובת כהן כי תהי' לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל :

[רפד] (לאו קעז) שלא לאכול טבל דהיינו הדבר שלא ניטל ממנו תרומ' ומעשרו' שנא' ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה' :

[רפה] (לאו קעח) שלא להקדיש בעלי מומים לגבי מזבח שנאמר כל אשר בו מום לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכם :

[רפו] (עשה קח) שיהיו כל הקרבנות הקרבים על גבי המזבח שלמים במינם ותמימים מן המומים שנתפרשו בכתוב ואותן שאמרו עפ"י הקבלה שהן מומין פסול שנא' תמים יהיה לרצון :

[רפז] (לאו קעט) שלא ינתן מום בקדשים שנאמר כל מום לא יהיה בו :

[רפח] (לאו קפ) שלא לשחוט בעלי מומין לשם קרבן שנאמר עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב לא תקריבו אלה לה' :

[רפט] (לאו קפא) שלא להקטיר אמורי בעלי מומין שנאמר ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה' :

[רצ] (לאו קפב) שלא לזרוק דם בעלי מומין לגבי המזבח שנאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו לה' :

[רצא] (לאו קפג) שלא לסרס שום בעל חי ומכ"ש אדם שנאמר ובארצכם לא תעשו :

[רצב] (לאו קפד) שלא להקריב קרבנות בעלי מומין מיד העובדי כוכבים שנא' ומיד בן נכר לא תקריבו :

[רצג] (עשה קט) להקריב קרבן מהבהמות אחר שיהיו בני שמונת ימים או יותר אך לא פחות מזה כי אז יקרא מחוסר זמן בגופו שנא' שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה' :

[רצד] (לאו קפה) שלא נשחוט כל עיקר בהמה ובנה ביום אחד שנא' ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד :

[רצה] (לאו קפו) שלא לעשות שום דבר שימשך ממנו חילול השם הנכבד והנורא אשר בחר בנו מכל עם להיות לו לעם סגולתו שנאמר ולא תחללו את שם קדשי :

[רצו] (עשה קי) חובה עלינו לקדש את השם ולמסור אפי' נפשנו למות על קיום מצות הדת שנא' ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם וגו' :

[רצז] (עשה קיא) לשבות ממלאכת עבודה ביום ראשון של פסח שנאמר ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם :

[רצח] (לאו קפז) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום ראשון של פסח שהוא יום ט"ו בניסן שנא' ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו :

[רצט] (עשה קיב) להקריב קרבן מוסף בכל ז' ימי הפסח שנא' והקרבתם אשה לה' שבעת ימים :

[ש] (עשה קיג) לשבות ממלאכת עבודה ביום ז' של פסח שנא' ביום השביעי מקרא קדש :

[שא] (לאו קפח) שלא נעשה מלאכת עבודה ביום ז' של פסח שנא' ביום השביעי מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו :

[שב] (עשה קיד) להקריב ביום שני של פסח שהוא ט"ז בניסן יתר על קרבן המוסף מנחת העומר שנא' והבאתם את עומר ראשית קצירכם וכו' והניף את העומר לרצונכם ממחרת השבת :

[שג] (לאו קפט) שלא לאכול לחם העשוי מתבוא' חדשה קודם שישלם יום ט"ז בניסן שנ' ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה :

[דש] (לאו קצ) שלא לאכול קלי מתבואה חדשה קודם שישלם יום ט"ז בניסן שנאמר וקלי לא תאכלו עד עצם היום הזה :

[שה] (לאו קצא) שלא לאכול כרמל מן החדש קודם שישלם יום ט"ז בניסן שנאמר וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה :

[שו] (עשה קטו) לספור מיום הבאת העומר יום יום ושבוע שבוע עד מלאת תשעה וארבעים יום שהם ז' שבועות תמימות שנאמר וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום :

[שז] (עשה קטז) להביא ביום חמשים מהקרבת העומר שתי הלחם חמץ עם הקרבנות הבאים בגלל הלחם מלבד מוסף היום שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה וגו' :

[שח] (עשה קיז) לשבות ממלאכת עבודה ביום עצרת שנאמר וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם :

[שט] (לאו קצב) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום עצרת שנאמ' כל מלאכת עבודה לא תעשו וגו' :

[שי] (עשה קיח) לשבות ממלאכת עבודה בראש השנה שנא' בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש :

[שיא] (לאו קצג) שלא לעשות מלאכת עבודה בראש השנה שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו :

[שיב] (עשה קיט) להקריב קרבן מוסף בראש השנה שנאמר והקרבתם אשה לה' :

[שיג] (עשה קכ) להתענות ביום הכפורים שנאמר אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא מקרא קודש יהיה לכם ועניתם את נפשותיכם :

[שיד] (עשה קכא) להקריב קרבן מוסף ביום הכפורים שנאמר והקרבתם אשה לה' :

[שטו] (לאו קצד) שלא לעשות מלאכה כל עיקר ביום הכפורים שנא' וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה :

[שטז] (לאו קצה) שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים שנאמר כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה :

[שיז] (עשה קכב) לשבות ממלאכה כל עיקר ביום הכפורים שנאמר שבת שבתון הוא לכם :

[שיח] (עשה קכג) לשבות ממלאכת עבודה ביום ראשון של חג הסוכות שנא' בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה' ביום הראשון מקרא קדש :

[שיט] (לאו קצו) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום ראשון של סוכות שנא' כל מלאכת עבודה לא תעשו :

[שכ] (עשה קכד) להקריב קרבן מוסף בחג הסוכות שנא' שבעת ימים תקריבו אשה לה' :

[שכא] (עשה קכה) לשבות ממלאכת עבודה ביום שמיני עצרת שנאמר ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם :

[שכב] (עשה קכו) להקריב קרבן מוסף ביום שמיני חג העצרת שנאמר והקרבתם אשה לה' עצרת היא :

[שכג] (לאו קצז) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום שמיני חג העצרת שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו :

[שכד] (עשה קכז) ליטול לולב אחד . ואתרוג אחד . ושני בדי ערבה . ושלשה בדי הדס כשרים . שנא' ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל וגו' :

[שכה] (עשה קכח) לישב בסוכה שבעת ימים בימי החג שנאמר בסכת תשבו שבעת ימים :

כא א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא בְּעַמָּיו׃ ב כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב

א וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱמַר לְכָהֲנַיָא בְּנֵי אַהֲרֹן וְתֵימַר לְהוֹן עַל מִית לָא יִסְתָּאַב בְּעַמֵּהּ׃ ב אֱלָהֵן לִקְרִיבֵהּ דְּקָרִיב לֵהּ

תו"א אמור אל הכהנים בני אהרן ר"ה טז יבמות פה סוטה כג קידושין לה לו:

אמור ואמרת יבמות קיד: לנפש לא יטמא בעמיו סוטה ג קידושין כט סנהדרין מז: כי אם לשארו יבמות כב סוטה ג:

רשב"ם

(א) לנפש לא יטמא בעמיו. איש בעם הכהנים לא יטמא לנפש אדם. כמו בתולה מעמיו יקח אשה. אבל אילו היה כתוב לעמיו היה משמע לא יטמא לעמיו. כמו שכתוב לנפש לא יטמא. לאחיו ולאחותו לא יטמא להם.

בעל הטורים

(א) אמור אל הכהנים. סמך אזהרת הכהנים שלא יטמאו לאוב שגם כן נא' אזהרה שלא לטמא בו א"נ שלא יטמא הכהן למת כשירצה לשאול באוב שצריכין ליטמא כששואלין בו א"נ להכי סמך אמור אל הכהנים לאוב וידעוני שאם תאמרו ממי נדע העתידות הרי לא נדרש באוב וידעוני לכך סמך לו אמור אל הכהני' הרי לך כהן שישאל לך באורי' ותומים. והכי איתא בתנחומא ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני זה שאול ואשה בעלת אוב וסמך לו אמור אל הכהני'. אמר ר' לוי יפה הי' לו לשאול באורי' ותומי' האמורים למט' ולא באוב האמור למעל'. לעיל מיניה כתי' דמיהם בם וסמך ליה לא יטמא שאם יטמא דמיו בו והיינו דאמרינן כהן שמשמש בטומא' אחיו הכהנים מפלעי' את מוחו: אל הכהנים. בגי' זה לא חללים: בני אהרן. בגי' זהו גם בעלי מומין. למה אמר בני אהרן ולא בנות אהרן. לפי שהם גרמו מיתה לדורות. אמור אל הכהנים וגו' ואמרת בגי' לדורות: ואמרת הם אותיות אמרו"ת טהורות. אמור ואמרת אמירה ראשונה כדי שלא ליטמא במת ואמירה שנייה לטמא למת מצוה: לנפש לא בגי' בדם המת.

שפתי חכמים

א דלא היה לו לכתוב אלא אמור אל הכהנים אלא אמור להזהיר את עצמן ואמרת אליהם להזהיר הגדולים על הקטנים וא"ת למה לא מתרץ רש"י נמי דבר ואמרת דכתי' בפ' קדושים. וי"ל דדבור הוי כלל ולא מפרש מהו הדבור ואמרת הוי פרט ר"ל דבר זה אמור להם אבל הכא גבי אמור הוא פרט קשה לרש"י למה לי ב' פרטי': ב וקשה למה מהפך רש"י הפי' של פסוק בתחלה הי' לו לפרש בני אהרן ואח"כ ואמרת אליה'. וע"ק מנ"ל למילף כל הלימודים מבני אהרן. וי"ל דה"פ כיון שפירשתי ואמרת אליהם להזהיר הגדולים על הקטנים קשה לנ"ל אל הכהני' בני אהרן בשלמא בלא זה הייתי אומר אי כתיב הכהנים ולא בני אהרן ה"א דוקא גדולים אבל לא קטנים לכך אילטריך למכתב בני אהרן להזהיר הגדולי' על הקטני'. אבל השתא דלמדתי זה מואמרת אליהם קשה ל"ל למכתב הכהני'. ומתרץ אי כתיב בני אהרן ולא הכהנים ה"א יכול אפילו חללים ת"ל הכהנים ר"ל שהוא כהן גמור. ותו מתרץ רש"י שאל תקשה לו מנלן לתרץ דהכהנים ממעט חללים דלמא לכך אילטריך דאי לא כתיב הכהנים אלא בני אהרן ה"א דומיא דבני אהרן שהיו תמימים לאפוקי בעלי מומין לכך אילטריך הכהנים לרבות בעלי מומין. ומתרץ דמן בני אהרן אף בעלי מומין במשמע ולא הי' מתורץ למה ליה הכהנים אלא לכך אילטריך כמו שתירצתי לעיל למעט חללים. ותו קשה לרש"י בני אהרן למה לי דלא היה למכתב רק הכהנים ויכול אני למעט חללים ולרבות בעלי מומין שהרי שניהם נשמעים ממלת הכהנים. ומתרץ אי לא כתיב בני אהרן ה"א דגם בנות אהרן במשמעות של הכהנים דכ"מ שנכתב בתורה סל' זכר אף הנקבים בכלל לכך אלטריך בני אהרן ולא בנות אהרן ע' במזרחי שפירש בענין אחר והכי פירש אילטריכו תרווייהו דאלו מבני אהרן גרידא הוה אמינא אף חללים במשמע וא"כ אין כאן מיעוט הממעט חללי' ויכולים להיות נכללין בבני אהרן ת"ל הכהנים ילאו חללים והדר אמר ומנין לרבות אף בעלי מומין ת"ל בני אהרן כלומר דלא אתא שום מיעוט למעטינהו כמו שבא מיעוט הכהנים למעט חללים ונשאר בני אהרן דאף בעלי מומין במשמע ולמעט בנות אהרן ואלו בכהנים גרידא הוה אמינא כסנות בכלל דהושוו לכל עונשין שבתורה לאיש וליכא למימר איפכא דהוה לחומרא הכהנים יכול ולא חללים ת"ל בני אהרן ואף חללים בכלל בני אהרן דא"כ מיעוטא דהכהנים במאי מוקמית ליה: ג דאל"כ בעמיו למה לי אלא ר"ל שישנו בתוך עמיו שיש הרבה בני אדם שמתעסקין עמו לקבור אותו: ד ר"ל שאין

רש"י

(א) אמור אל הכהנים. (יבמות פה ת"כ) אמור ואמרת להזהיר א גדולים על הקטנים: בני אהרן. (קידושין לה) יכול חללים תלמוד לומר ב הכהנים: בני אהרן. אף בעלי מומין במשמע: בני אהרן. ולא בנות אהרן: לא יטמא בעמיו. (ת"כ) בעוד שהמת ג בתוך עמיו יצא מת ד מצוה: (ב) כי אם לשארו.

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) לנפש לא יטמא. כלו' אפי' לעמיו לקרובים וכ"ש לנכרים: (ב) כי אם לשארו הקרוב אליו. איתמר בת"כ הקרוב ולא הארוסה וגבי לאחותו פרש"י הקרובה אליו לרבות הארוסה והיא הנותנת דכיון דכהן אינו מטמא לארוסתו א"כ דין הוא שיטמא לאחותו ארוסה הואיל ואם הי' בעלה כהן אינו מתעסק בקבורתה. ואז"ל שארו זו אשתו וכן מוכח לקמן דכהן מיטמא לאשתו דכתיב לא יטמא בעל בעמיו להחלו הא שלא להחלו מטמא ועוד מדכתיב ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר

ליקוטים על התורה

(א) אֱמֹר וגו' לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא וגו', די תּוֹרָה זָאגְט אַכֹּהֵן זָאל נִיט טָמֵא וֶוערֶען פוּן אַמֵת, עֶר טָאר נִיט אָנְרִירֶען אַמֵת אוּנ טָאר נִיט אַרַיין גֵיין אִין דִי שְׁטוּבּ וָואס אִינְוֵוייניג אִיז דָא אַמֵת, אִיז דָאךְ אַקַשְׁיָא שְׁלֹמֹה הַמֶלֶךְ הָאט דָאךְ גְזָאגְט טוֹב לָלֶכֶת אֶל בֵּית אֵבֶל מִלֶּכֶת אֶל בֵּית הַמִשְׁתֶּה, עֶס אִיז בֶּעסֶער צוּ גֵיין אִין אַשְׁטוּבּ וָוס מֶען טְרוֹיעֶרְט אוֹיף אַמֵת אֵיידער צוּ גֵיין אוֹיף אַשִׂמְחָה, וַוייל אִין דֶעם טְרוֹיעֶר שְׁטוּבּ וֶועט דֶער מֶענְטְשׁ זֶעהֶן דֶעם סוֹף פוּן מֶענְטְשֶׁען וֶועט עֶר פְרוּם וֶוערֶען, דְרִיבֶּער זָאלְט דָאךְ גְלַייכֶער גֶוועֶן כֹּהֲנִים זָאלֶען זִיךְ מְטַמֵא זַיין צוּא

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אוּנ גָאט הָט גְזָאגְט צוּ מֹשֶׁה אֱמוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים זָאג צוּ דִי כֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ דוּ זָאלְסְט צוּ זֵיי אַזוֹ זָאגֶן לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא צוּ אַמֵת זָאל זִיךְ דֶער כֹּהֵן נִיט מְטַמֵּא זַיין וֶוען בְּעַמָּיו אַז דֶער מֵת לִיגְט צְווִישֶׁען זַיין פָאלְק עֶס אִיז דָא אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁען זֵיי זָאלֶען זִיךְ מִיט אִים מִתְעַסֵק זַיין אָבֶּער צוּ אַמֵת מִצְוָה דְהַיְינוּ דֶער כֹּהֵן גְפִינְט אַמֵת אִין פֶעלְד וָוס קֵיינֶער הָאט זִיךְ מִיט אִים נִיט מִתְעַסֵק

גוּא זַיין מוּז עֶר זִיךְ יוֹא מְטַמֵא זַיין צוּ אִים. רש"י שְׁרַייבְּט דָרוּם שְׁטֵייט אֱמוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים אוּנ וִוידֶער וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם צוּ וַוייזֶען אַז דִי גְרוֹיסֶע כֹּהֲנִים זָאלֶען הִיטֶען דִי קְלֵיינֶע כֹּהֲנִים. זֵיי זָאלֶען זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין צוּ אַמֵת: (ב) כִּי נָאר צוּ זַיין וַוייבּ הַקָּרוֹב אֵלָיו וָוס זִיא אִיז נָאהֶענְט צוּ אִים מֶעג עֶר זִיךְ מְטַמֵּא זַיין לְאִמּוֹ צוּא זַיין מוּטֶער

מצות השם

(סג) לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו. דִי מִצְוָה אִיז אַז (אַכֹּהֵן הֶדְיוֹט) טָאר זִיךְ נִיט מְטַמֵא זַיין צוּ אַמֵת וָוס עֶר לִיגְט אִין שְׁטָאט אוּנ אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁען קֶענֶען זִיךְ מִיט אִים עוֹסֵק זַיין נָאר צוּ אַמֵת מִצְוָה דָס הַייסְט וָואס מֶען הָט אִים גְפִינֶען אוֹיף דֶעם וֶועג אוּנ עֶס אִיז קֵיינֶער נִיט דָא וֶוער עֶס זָאל זִיךְ מִיט אִים עוֹסֵק זַיין מֶעג זִיךְ יוֹא אֵיין כֹּהֵן מְטַמֵּא זַיין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָדָם:

אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו׃ ג וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא׃ ד לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחַלּוֹ׃ ה לֹא־יִקְרְחֻה קָרְחָה

לְאִמֵּהּ וְלַאֲבוּהִי וְלִבְרֵהּ וְלִבְרַתֵּהּ וְלַאֲחוּהִי׃ ג וְלַאֲחָתֵהּ בְּתֻלְתָּא דִּקְרִיבָא לֵהּ דִּי לָא הֲוָת לִגְבַר לַהּ יִסְתָּאַב׃ ד לָא יִסְתָּאַב רַבָּא בְּעַמֵּהּ לְאַחֲלוּתֵהּ׃ ה לָא יְמָרְטוּן מְרַט בְּרֵישְׁהוֹן וּפָאתָא

תו"א לאמו ולאביו היר תג תד זבחים ק : ולאחותו בדפות יס מגילה ג היר מה זבחים ... ס : לה יטמא נזיר תג סוטה ג יבמות נו : לא יטמא יבמות כב ל קידושין עו זבחים ... תג : לא יקרחו קידושין לו מכות כ :

בעל הטורים

(ה) לא יקרחה. כתיב בה"א לחייב על ה' קרחות אפי' קרא חמישתן בפעם אחת:

רשב"ם

ולא נאמר בהם. גם יש לפרש לנפש הנמצא בעמיו לא יטמא: (ד) לא יטמא בעל בעמיו. שום בעל בעם הכהנים לא יטמא לאשתו: להחלו. שהרי מתחלל מכהונתו. ולפי דברי חכמים. לא מטמא לאשתו פסולה וחללה אבל מטמא לאשתו כשירה: (ה) לא יקרחו. על מת. והוא הדין לישראל:

רש"י

(ת"כ) אין שארו אלא ה אשתו: (ג) הקרובה. לרבות את ו הארוסה (ת"כ יבמות ס): אשר לא היתה לאיש. למשכב: לה יטמא. ז מצוה (ת"כ יבמות לז): (ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו. (ת"כ) לא יטמא לאשתו פסול' שהוא מחולל בה בעודה עמו וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשארו בעוד שהיא בתוך עמיו שיש לה קוברין שאינה מת מצוה ובאיזה שאר אמרתי באותו שהיא להחלו להתחלל הוא מכהונתו: (ה) לא יקרחו קרחה. (ת"כ) על מת ח והלא אף ישראל הוזהרו על כך אלא לפי שנאמר בישראל (קידושין

שפתי חכמים

לו קוברין שמותר לטמא לו ומת מצוה הוא כל שקורא ואין אחרים עונין אותו: ה ר"ל שארו דכתיב הכא (וע' בתוספות י"ט פרק יש נוחלין) וא"ת היה לו לכתוב הקרובה שהיא ל' נקבה. וי"ל דכל היכא דכתיב שאר היינו שאר בשר והוי כאלו כתיב שאר בשר ובשר ל' זכר הוא לכך כתיב הקרוב בל' זכר: ו יש מקשין ואימא איפכא למעט הארוסה שלא יטמא לה. וי"ל דא"כ לישתוק קרא ולא יכתוב הקרובה ואנן ידעינן דארוסה ממועט מדכתי' אשר לא היתה דסתם הויה היא קידושין וא"כ ממילא אנו יודעין דארוסה אסורה מלטמא לה אלא על כרחך הקרובה לרבות בא שיטמא לה ואשר לא היתה פי' למשכב הוא כדפי' רש"י בסמוך. וא"ת מנא ליה לרבות ארוסה דלמא הא דכתי' הקרובה לרבות מוכת עץ הוא דאתא שלא תמעט מוכת עץ מדכתיב הבתולה ולא בעולה ואשר לא היתה בא למעט הארוסה וי"ל דא"כ לא לכתוב קרא לא הבתולה ולא הקרובה ואנא ידעני' דמוכת עץ מותר לטמא אע"כ ל"ל דהקרוב' לרבות ארוס' הוא בא ואשר לא היתה לאיש פי' למשכב וממיל' איתרבי מוכת עץ כיון דבלא משכב נעשית בעולה ואין להקשות לישתוק קרא מבתולה ולא לכתוב נמי אשר לא היתה לאיש א"כ ה"א הקרוב' למעט ארוסה הוא בא מש"ה הוצרך לכתוב אשר לא היתה לאיש כדפירש"י לעיל וממילא ילפינן נמי למוכת עץ: ז מדכתיב לפניו לא יטמא בעמיו כי אם לשארו וגו' ולאחותו הבתולה וגו' משמע דכל הני דקחשיב רשאי לטמא לכן ל"ל למכתב עוד לה יטמא אלא למצוה: ח כמו

דעת זקנים מבעלי התוספות

לא היתה לאיש לה יטמא הא אם היתה לאיש לא יטמא לה לפי שבעלה קרוב לה יותר ומטמא לה ואפי' כהן דכתיב והיו לבשר אחד ואין לך קורבה גדולה מזו: לאמו ולאביו. לו' מה אמו ואביו שהם בני קיימא אף כל אלו בני קיימא יצאו נפלי' שאינו מטמא להם. ומאי שנא דכאן גבי כהן הדיוט מקדים אמו לאביו משום דגבי הדיוט כתיב יטמא הילכך לא מבעיא לאמו שהוא ודאי אלא אפילו לאביו שאינו ודאי יטמא. וגבי כהן גדול דכתיב לא יטמא קאמר לא מבעיא לאביו שאינו ודאי אלא אפילו לאמו שהוא ודאי לא יטמא: לאחיו ולאחותו. איתמר בת"כ יכול לאחיו ולאחותו מן האם ת"ל לבנו ולבתו מה בנו ובתו שהם יורשין אף אחיו ואחותו היורשין אותו לאפוקי מן האם שאינן יורשין: (ג) ולאחותו הבתולה. אז"ל לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה. ונמצא בספר הרמב"ם ז"ל דהיינו מת מוטל על הדרך והוא רחוק כ"כ מבני אדם שאם יצעק המוצאו מאותו מקום לא יהא קולו נשמע לאחרים וזהו שאז"ל קורא ואין אחרים עונים אותו זהו מת מצוה וזהו חומרא גדול' דמשמע שאם אנו מוצאין שום מתעסקי' אחרי' דאין כהן יכול להטמא למת מצוה: (ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו. פי' הרב בכור שור כמו לבעל בעמיו כלו' שאפי' לכהן גדול שמת שהוא בעל ואדון וקדושתו גדול' א"ה לא יטמא לו כהן אחר אם אינו מקרובין המוזכרים בפסוק:

פירוש לתורת אלהים

און צו זיין פאָטער און צו זיין זוהן וּלְבִתּוֹ און צו זיין טאָכטער און צו זיין ברודער צו די אַלֶע מֶעג ער זיך מְטַמֵא זיין: (ג) וְלַאֲחוֹתוֹ און צו זיין שְׁוֶועסְטֶער וָואס זיא איז אַבְּתוּלָה וָוס זיא איז נָאהֶינְט צו אים אֲפִילוּ זיא איז שוֹן אַכַּלָה נָאר אֲשֶׁר וָואס זיא איז נָאך נִיט גֶוֶוען צו אַמַאן זיא הָאט נָאך נִיט חֲתוּנָה גֶהַאט לָהּ יִטַּמָּא צוּא איר איז אַמִצְוָה ער זָאל זיך מְטַמֵא זיין: (ד) לא יִטַּמָּא בַּעַל ער זָאל זיך נִיט מְטַמֵא זיין דֶר מַאן וָוס ער איז אַכֹּהֵן צו זיין ווייב בְּעַמָּיו אוּב דָם ווייב לִיגְט צְווִישֶׁן זיין פָאלְק אין שְׁטָאט וָואס איז דָא אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין זָאלֶן זיך מִיט איר מִתְעַסֵק זיין און בַּייא וֶועלְכֶע ווייב שְׁמוּעֶסְט ער לְהֵחַלּוֹ צו מַאכֶן אים פָּסוּל אַז בְּשַׁעַת זיא הָט גֶלֶעבְּט הָאט זיא אים גֶמַאכְט פָּסוּל פון דֶער כְּהוּנָה דְהַיְינוּ זיא איז גֶוֶוען אַגְרוּשָׁה צו איר טָאר עֶר זיך נִיט מְטַמֵא זיין אָבֶּר אַזוֹ אַווייב וָוס בַּיי איר לֶעבֶּן הָאט זיא אים נִיט גֶמַאכְט פָּסוּל פון דֶער כְּהוּנָה מֶעג ער זיך צוּא איר מְטַמֵא זיין: (ה) לא וֶוען

ליקוטים על התורה

מֵתִים, נָאר דֶער זוֹהַר זָאגְט פַאר וָואס גֵייעֶן ווייבֶּער זֵייעֶר נֶערֶען צו אַלְוָיָה, ווייל זֵיי הָאבֶּען גֶבְּרֶענְגְט דָאס שְׁטַארְבֶּען אוֹף דֶער וֶועלְט נָוייל חַוָה הָט גֶגֶעבֶּען פון דֶעם עֵץ הַדַעַת צו אָדָם] נָאר וֶוען יוּדֶען זֶענֶען גִשְׁטַאנֶען נֶעבֶּן בַּארְג סִינַי הָט דָס שְׁטַארְבֶּען אוֹיפְגֶעהֶערְט, און ווייל יוּדֶען הָאבֶּען גֶעמַאכְט דֶעם עֵגֶל איז דָס שְׁטַארְבֶּען צוּרִיק גִקוּמֶען, מִיר וֵויסֶען דֶער עֵגֶל איז גִימַאכְט גִיוָוארֶען דוּרְך אַהֲרֹן, אַז אַהֲרֹן און זַיינֶע קִינְדֶער וֶועלֶען קוּמֶען צו מֵתִים וֶועלֶען דִיא יוּדֶען שְׁטֶענְדִיג פַארְשֶׁעמֶען אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער, זֵייא וֶועלֶען זָאגֶן וֶוענֶען דִי כֹּהֲנִים איז אוֹף אוּנְז גִקוּמֶען דָם גְזֵרָה פון שְׁטַארְבֶּען און

מצות השם

(רסר) לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וגו'. דָס איז אַיין מִצְוָה אַכֹּהֵן הֶדְיוֹט זָאל זיך מְטַמֵא זיין צוּא זַיינֶע קְרוֹבִים וָוס זֵיי שְׁטֵייעֶן אין דֶעם פָּסוּק אוּם גֶערֶעכְנְט אוֹך צו זיין ווייב מֶעג ער זיך מְטַמֵא זיין און ווידֶר איז אַמִצְוָה אַז יֶעדֶר יוּד איז מְחוּיָב צו טְרוֹיעֶרְן אַז עֶס איז גִשְׁטָארְבֶּן

בְּרֹאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת׃ ו קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ׃ ז אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ

דִּדְקַנְהוֹן לָא יְגַלְּחוּן וּבִבְשַׂרְהוֹן לָא יְחַבְּלוּן חִבּוּל׃ ו קַדִּישִׁין יְהוֹן קֳדָם אֱלָהֲהוֹן וְלָא יְחַלוּן שְׁמָא דֶאֱלָהֲהוֹן אֲרֵי יָת קֻרְבָּנַיָּא דַיְיָ קֻרְבַּן אֱלָהֲהוֹן אִנּוּן מַקְרִיבִין וִיהוֹן קַדִּישִׁין׃ ז אִתְּתָא מַטְעֲיָא וּמְחַלְּלָא לָא

בעל הטורים

ופאת זקנם. בגימטריא זו בתער:

רשב"ם (ז) וחללה. באותן שכתוב בהן ולא יחלל זרעו:

תו"א ופאת זקנם יבמות ה נזיר מ מא: תא קידושין לה מכות כא: קדושים יהיו יבמות כ סנהדרין מ פג זבחים יז: הם מקריבים סנהדרין נח:

רש"י

ל"ו. מכות כ) בין עיניכם (דברים יד) יכול לא יהא חייב על כל הראש ת"ל בראשם וילמדו ישראל מהכהנים בגזרה שוה נאמר כאן קרחה ונאמר להלן בישראל קרחה מה כאן כל הראש ט אף להלן כל הראש במשמע כ"מ שיקרח בראש ומה להלן על מת אף כאן על מת: ופאת זקנם לא יגלחו. לפי שנ' בישראל (ויקרא יט) ולא תשחית יכול לקטו במלקט י ורהיטני לכך נאמר לא יגלחו שאינו חייב אלא על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה וזהו תער: ובבשרם לא ישרטו שרטת. לפי שנאמר בישראל (ויקרא שם) ושרט לנפש לא תתנו יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא ישרטו שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה כ שתיבה זו יתירה היא לדרוש שהיה לו לכתוב לא ישרטו ואני יודע שהיא שרטת: (ו) קדושים יהיו. (ת"כ) על כרחם יקדישום ל ב"ד בכך: (ז) זונה. שנבעלה בעילת ישראל האסור לה כגון חייבי כריתות או נתין או ממזר (יבמות סא): חללה.

שפתי חכמים

שמוכיח רש"י מג"ש: ט וא"ת דלמא איפכא מה להלן בין עיני' דוקא אף בכהני' בין עיניכם דוקא ולא על כל הראש. וי"ל דאין יכול למילף כהנים מישראל לענין זה דהא בהדיא כתיב הכא בראשם דמשמע כל הראש. ואין להקשות השתא נמי היאך ילפינן גבי ישראל נמי כל הראש הא כתיב בין עיניכם. די"ל דודאי כל הראש במשמע והא דכתי' בין עיניכם לג"ש אחרת אצטריך כדי שילמוד תפילין מיניה דכתיב והיו לטוטפות בין עיניכם שלא תאמר בין עיניכם ממש דילפינן ג"ש כתיב הכא בין עיניכם ולהלן כתיב לא יקרחו קרחה בין עיניכם מה להלן מקום שעושה קרחה אף גבי תפילין מקום שעושה קרחה. ואין להקשות היאך ס"ד שילמוד כהנים מישראל דדוקא בין עיניכם דאם כן לא יקרחו קרחה ל"ל וגו' הא בכלל ישראל הם. די"ל דלכך אצטריך כדי שילמוד ממנו שאם קרח הרבה קריחות בפעם אחת שחייב על כל קריחה וקריחה. ובזה יתורץ קושי' רא"ם שהקשה היאך מלו רז"ל לדרוש לפי שנאמר לא תשימו קרחה בין עיניכם אין לי אלא על בין עיניכם מנלן לרבות את כל הראש תלמוד לומר בראשם והא בין עיניכם כתיב ואם קרא בראשם בא לרבות כל הראש קרא דבין עיניכם היכי מיתוקמא ואדרבה הוה ליה למידרש איפכא לפי שנאמר לא יקרחו קרחה בראשם שומע אני כל הראש ת"ל בין עיניכם לא אמרתי אלא על בין העינים בלבד דהשתא ליכא לאקשויי והא בראשם כתיב דבין העינים נמי ראשם הוא שאפי' מקלת ראשו ראש מקרי והא דהדר כתביה גבי כהנים אינו אלא משום קרחה יתירא דאית ביה לחייב על כל קרח' וקרח' כו' והרב הגיה הדבר בל"ע ודו"ק: י ר"ל יהא נמי חייב כו' וילפינן ישראל מכהני' דריבה בהן הכ' מצות יתירות אפ"ה אינן חייבין אלא בגילוח כעין תער ישראל לכ"ש: כ וילפינן ישראל מכהנים מג"ש דשריטה שריטה אבל א"ל דילפינן במה מצינו ישראל-מכהני' שיהיו חייבים על כל שריטה דאיכא למפרך מה לכהנים שריבה בהן מצות להכי צריכי' אנו לג"ש ואף שלא הזכיר זה רש"י ז"ל מפני שסמך במה שכתב בג"ש דקרחה קרחה ולא חש להאריך: ל מדלא כתיב קדושים

ליקוטים על התורה

אַלֶע כֹּהֲנִים וֶועלֶען פוּן דֶער נַאטוּר לוֹפֶען צוּ מֵתִים וִויא דֶער נַאטוּר פוּן דִי וַוייבֶּער, וֶוער וֶועט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה גִיבָּאטֶען כֹּהֲנִים זָאלֶען נִיט גֵיין צוּ אֵמֵת, נָאר ווייל מֶען דַארְף דָאךְ הָאבֶּען אַמָאהְל אַמוּסֶר דְרִיבֶּער הָאט דִי תּוֹרָה גְזָאגְט צוּ דִי זִיבֶּען עֶרְלֵיי מֵתִים אוּנ צוּ אֵמֵת מִצְוָה מֶעגֶען זֵיי זִיךְ מְטַמֵּא זַיין, אוּנ ווייל אוֹיף דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל אִיז דָא דִיא מוֹרָא פוּן הקב"ה שְׁטֶענְדִיג דְרִיבֶּער זָאל דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל צוּ אַלֶע מֵתִים זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין, נָאר צוּ אֵמֵת מִצְוָה:

פירוש לתורת אלהים

עֶס אִיז גְשְׁטָארְבֶּן זַייעֶר אַפְרַיינְד טָארֶן זַייא נִיט רַייסֶן אוּנ פְּלִיקֶן דִי הָאר פוּן קָאפּ וּפְאַת אוּנ זַייעֶרֶע עֶקִין פוּן זַייעֶר בָּארְד זָאלֶן זַיי נִיט אָפּ גָאלֶן וּבִבְשָׂרָם אוּנ אִין זַייעֶר פְלֵייש זָאלֶען זַייא נִיט קְרַאצֶען קֵיין קְרַאצוּנְג וֶועגֶן אֵמֵת: (ו) קְדוֹשִׁים דִי כֹּהֲנִים זָאלֶן זַיין הֵיילֶג צוּ זַייעֶר גָאט כְּלוֹמֶר אוֹב זֵיי ווִילֶן זִיךְ מְטַמֵּא זַיין צוּ אַפְרֶעמְדֶן מֵת זָאל דָס בֵּית דִין נִיט לָאזֶן וְלֹא אוּנ זֵיי זָאלֶן נִיט פַר שֶׁעמֶן דֶעם נָאמֶן פוּן זַייעֶר גָאט כִּי וָוארוּם אֶת אִשֵּׁי יְיָ דָאס פַייעֶר אָפֶּער פוּן גָאט לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם דִיא קָרְבָּנוֹת פוּן זַייעֶר גָאט הֵם מַקְרִיבִים זֶענֶען זַייא מַקְרִיב דְרוּם וְהָיוּ קוֹדֶשׁ זָאלֶען זַייא זַיין הֵיילֶג: (ז) אִשָּׁה זוֹנָה אַאִשָּׁה וָואס זִיא אִיז אַזוֹנָה אָדֶער אַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ זָאלֶען זַייא נִיט נֶעמֶען. רש"י שְׁרַייבְּט זוֹנָה הֵייסְט וָוס זִיא הָאט מְזַנֶּה גְוֶועֶן מִיט אַיִשְׂרָאֵל וָואס עֶר אִיז אָסוּר צוּא אִיר דְהַיְינוּ חַיָּיבֵי כְּרֵיתוֹת אָדֶער אַמַמְזֵר אוּנ אַחֲלָלָה הֵייסְט וֶוען אַכֹּהֵן הָאט גֶענוּמֶען אַגְרוּשָׁה אוּנ הָאבֶּען

מצות השם

זֵיינֶס אַקָרוֹב דְהַיְינוּ זַיין שְׁוֶועסְטֶער אָדֶר זַיין פָאטֶר אָדֶר דִי מוּטֶר אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת אוֹיף יֶעדֶר אָרְט:

(רסח) וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין כֹּהֵן אֵיין (טְבוּל יוֹם) זָאל נִיט טָאן דִיא עֲבוֹדָה אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנֶען:

(רסו רסז רסח) אִשָּׁה זֹנָה וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין כֹּהֵן טָאר נִיט נֶעמֶען אֵיין זוֹנָה אָדֶר אֵיין (חֲלָלָה) דָס מֵיינְט מֶען וֶוען אֵיין כֹּהֵן הָט עוֹבֵר גְוֶועֶן אוּנ הָט גְנוּמֶן אַגְרוּשָׁה אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְהַאט אֵיין טָאכְטֶער אֵיין (חֲלָלָה) טָאר זִיא קֵיין כֹּהֵן נִיט נֶעמֶן אוּנ קֵיין גְרוּשָׁה טָאר אוֹיךְ קֵיין כֹּהֵן נִיט נֶעמֶן אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶן אָרְט:

וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ
כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו׃ ח וְקִדַּשְׁתּוֹ
כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב
קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה
מְקַדִּשְׁכֶם׃ ט וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי
תֵחֵל לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת

יִסְּבוּן וְאִתְּתָא דִּמְתָרְכָא
מִבַּעְלַהּ לָא יִסְּבוּן אֲרֵי
קַדִּישׁ הוּא קֳדָם אֱלָהֵהּ׃
ח וּתְקַדְּשִׁנֵּהּ אֲרֵי יָת
קֻרְבַּן אֱלָהָךְ הוּא מְקָרֵב
קַדִּישׁ יְהֵא לָךְ אֲרֵי קַדִּישׁ
אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן׃ ט וּבַת
גְּבַר כָּהֵן אֲרֵי תִתְחַל
לְמִטְעֵי מְקַדֶּשֶׁת אֲבוּהָ
הִיא מִתַּחֲלָא בְּנוּרָא

תו"א ואשה גרושה יבמות נג נג לד גיטין פב קידושין עח: גרושה יבמות פד פה: וקדשתו מ"ק כח יבמות פח נדרים סב גיטין נט הוריות יב: ובת איש כהן סנהדרין נא נו עז: את אביה היא מחללת שם ם עב עז:

רשב"ם (ט) ובת איש כהן. ארוסה. ומפורש בסנהדרין:

בעל הטורים

(ח) וקדשתו. שלש קדושות בפסוק לפתוח ראשון ולברך ראשון וליתן לו מנה יפה ראשון: (ט) כא. תשרף. לפי שכל מעשה הכהנים באש לפיכך

רש"י

שנולדה מן הפסולים שבכהונה כגון בת אלמנה מכהן גדול או בת גרושה וחלולה מכהן הדיוט (קידושין עז) וכן שנתחללה מן הכהונה על ידי ביאת אחד מן הפסולים מ לכהונה: (ח) וקדשתו. על כרחו שאם לא רצה לגרש הלקהו נ ויסרהו עד שיגרש (יבמות פח): קדוש יהיה לך. נהג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה (ת"כ): (ט) כי תחל לזנות. כשתתחלל על ידי זנות ם שהיתה בה זיקת ע בעל וזנתה או מן האירוסין או מן הנשואין (סנהדרין נא) ורבותינו נחלקו בדבר והכל מודים שלא דבר הכ' בפנויה: את אביה היא מחללת.

שפתי חכמים

הם אלא קדושים יהיו משמע על כרחם: מ כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלולה לכהן הדיוט שנתחללה היא מן הכהונה ונקראת חללה אע"פ שקודם לכן ג"כ היתה אסורה לכהן נ"מ אם בא כהן אחר כך עליה שחייב שני לאוין א' משום גרושה וא' משום חללה: נ וא"ת הא לעיל כמי כתיב קדושי' יהיו על כרחם. י"ל דלעיל איירי לענין שלא יטמא למתים חייבי' ב"ד להפרישו בע"כ והכא איירי באשה הפסולה וזהו שנקט רש"י הכא ואם לא רצה לגרש הלקהו כו': ם דק"ל דמשמע דוקא כשתתחיל לזנות היא בשריפה הא אם כבר התחילה לזנות ולא היו יודעין ולבסוף נודע הדבר אינה בשריפ' וזה אין לו שום טעם לכן פי' כשנתחללה ע"י זנות והודיענו שמלת תחל מל' חלול ולא ל' התחלה: ע זיקה

פירוש לתורת אלהים

גֶעהַאט אַטָאכְטֶער הֵייסְט דִיא טָאכְטֶער אַחֲלָלָה כִּי קָדוֹשׁ וָוארוּם דֶער כֹּהֵן אִיז הֵיילֶעג צוּ זַיין גָאט: (ח) וְקִדַּשְׁתּוֹ אוּנ דוּ זָאלְסְט הֵיילִיגֶען דֶעם כֹּהֵן מִיט גְוַואלְד דָם בֵּית דִין זָאל אִים שְׁלָאגֶן אוּנ שְׁטְרָאפֶן בִּיז עֶר זָאל זִיא גֶטִין כִּי וָוארוּם אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ עֶר אִיז מַקְרִיב דִי קָרְבָּנוֹת פוּן גָאט דְרוּם קָדֹשׁ זָאל עֶר זַיין הֵיילֶעג צוּ דִיר כִּי וָוארוּם קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ אִיךְ גָאט בִּין הֵיילֶעג מְקַדִּשְׁכֶם אַייעֶר הֵיילִיגֶער: (ט) וּבַת אִישׁ כֹּהֵן אוּנ אַטָאכְטֶער פוּן אַכֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת אַז זִיא וֶועט מְזַנֶה זַיין וֶוען זִיא אִיז אַכַּלָּה אָדֶער נָאךְ דֶר חֲתוּנָה אֶת אָבִיהָ טוּט זִיא פַר שֶׁעמֶען אִיר פָאטֶער דֶער עוֹלָם טוּהְט זָאגֶען פַאר פְלוּכְט זָאל וֶוערֶען דֶער פָאטֶער וָואס עֶר הָאט אַזוֹ אַשְׁלֶעכְט קִינְד גִיבָארֶען אוּנ וָואס עֶר הָאט אַזֶעלְכֶע מְגַדֵל גִיוֶוען

משלי חכמים

(ח) וְקִדַּשְׁתּוֹ וגו' קָדוֹשׁ יִהְיֶה לָּךְ וגו'. הקב"ה הָט גִיבָאטֶן דִי יוּדִין זֵיי זָאלִין הֵיילִיגֶן דִי כֹּהֲנִים, אוּנ הָט גִיזָאגְט אַטַעם וַוייל אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם, אִיךְ גָאט הֵיילִיג אַייךְ, עֶס הָט דָאךְ גְרַארְפְט שְׁטֵיין אֲנִי ה' מְקַדְּשׁוֹ, וַוייל אִיךְ גָאט הֵיילִיג אִים וֶדעם כֹּהֵן דְרִיבֶּר זָאלְט אִיר אִים אוֹךְ הֵיילִיגֶן, נָאר מִיר הָאבִין נָאךְ אַקַשְׁיָא צוּ פְרֶעגִין אוֹיף דֶעם פָּסוּק, דֶער פָּסוּק זָאגְט אַטַעם פַר וָוס זָאל מֶען הֵיילִיגֶען דֶעם כֹּהֵן וַוייל עֶר אִיז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת דִי הֵיילִיגְקֵייט קוּמְט אִים וֶוען דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גְוֶועזְן אוּנ מֶען הָט מַקְרִיב גְוֶועןקָרְבָּנוֹת, אָבֶּר הַיינְט אַז דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז נִיטָא אוּנ דֶער כֹּהֵן־אִיז נִיט מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת פַר וָוס זָאל מֶען אִים הֵיילִיגֶן, נָאר דֶר תֵּירוּץ אִיז לְמָשָׁל אַמֶלֶךְ הָט גְהַאט אַשַׂר הַצָּבָא וַאגֶענֶעראַל וָוס עֶר הָט אַייְנְגֶענוּמֶן פִיל מִלְחָמוֹת, פוּן יֶעדֶר מִלְחָמָה וָוס דֶער גֶענֶעראַל פְלֶעגְט קוּמֶען הָאט מֶען אִים גִיגֶעבִין גְרוֹיס כָּבוֹד, אַמָאהְל הָט גִיטְרָאפִין דֶר גֶענֶעראַל הָאט אַמִלְחָמָה פַרְלָארִין, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין הָט דֶר מֶלֶךְ גְהֵייסִין מֶען זָאל אִים גֶעבִין כָּבוֹד, אֲפִילוּ דֶעם זֶעלְבִּיגֶען כָּבוֹד וִוי עֶר פְלֶעגְט אַייְנְגֶעמֶען אַמִלְחָמָה קֶען מֶען אִים נִיט גֶעבִין נָאר כָּבוֹד מוּז מֶען אִים גֶעבִין, וַוייל עֶס וֶועט דָאךְ גֶעוִויס זַיין נָאךְ מִלְחָמוֹת וֶועט עֶר אַיין אַנְדֶער מִלְחָמָה אַייְנְנֶעמֶן, דָאס זֶעלְבִּיגֶע הָט הקב"ה גְזָאגְט הַיינְט וֶוען דֶער מִשְׁכָּן אִיז דָא אוּנ דֶר כֹּהֵן אִיז מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת דַארְף מֶען אִים גֶעוִויס הֵיילִיגֶען, נָאר אֲפִילוּ וֶוען דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועט נִיט זַיין, וַוייל דִי יוּדֶן וֶועלֶן זִינְדִיגֶען, פוּן דֶעסְטְוֶועגִין זָאלְט אִיר אוֹךְ גֶעבֶּען כָּבוֹד צוּם כֹּהֵן, וֶוען נִיט אַזוֹ פִיל וִויא אִיצְט, אָבֶּער נִיט וֵוייִנִיגֶער, כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם, וָוארוּם אִיךְ גָאט וֶועל אַייךְ הֵיילִיגֶן, וֶועט אִיר אוֹיסְגֶעלֵייזְט וֶוערִין פוּן גָלוּת אוּנ דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וֶועט נָאךְ אַמָאהְל גְבָּאהְט וֶוערֶן אוּנ דִי כֹּהֲנִים וֶועלֶען מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, דְרִיבֶּר דַארְפְט אִיר אֵייבִּיג גֶעבִּין כָּבוֹד צוּם כֹּהֵן טָאמֶר וֶועט אִיר הַיינְט אוֹיסְגֶעלֵייזְט וֶוערִין:

מצות השם

(רסט) וְקִדַּשְׁתּוֹ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען דַארְף דֶעם כֹּהֵן כָּבוֹד אָן טָאן אוּנ מֶען זָאל אִים מַקְדִים זַיין צוּא יֶעדֶער הֵיילִיגֶע זַאךְ דְהַיְינוּ מֶען זָאל אִים צוּם עֶרְשְׁטִין אוֹיף רוּפִין צוּ דֶער תּוֹרָה אוּנ עֶר זָאל בֶּענְטְשִׁין צוּם עֶרְשְׁטִין אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדִין אָרְט:

בָּאֵ֖שׁ תִּשָּׂרֵֽף׃ ס י וְהַכֹּהֵן֩ הַגָּד֨וֹל
מֵאֶחָ֜יו אֲשֶׁר־יוּצַ֥ק עַל־רֹאשׁ֣וֹ ׀ שֶׁ֤מֶן
הַמִּשְׁחָה֙ וּמִלֵּ֣א אֶת־יָד֔וֹ לִלְבֹּ֖שׁ אֶת־
הַבְּגָדִ֑ים אֶת־רֹאשׁוֹ֙ לֹ֣א יִפְרָ֔ע
וּבְגָדָ֖יו לֹ֥א יִפְרֹֽם׃ יא וְעַ֛ל כָּל־
נַפְשֹׁ֥ת מֵ֖ת לֹ֣א יָבֹ֑א לְאָבִ֥יו וּלְאִמּ֖וֹ
לֹ֥א יִטַּמָּֽא׃ יב וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ֙ לֹ֣א יֵצֵ֔א
וְלֹ֣א יְחַלֵּ֔ל אֵ֖ת מִקְדַּ֣שׁ אֱלֹהָ֑יו כִּ֡י נֵ֠זֶר
שֶׁ֣מֶן מִשְׁחַ֧ת אֱלֹהָ֛יו עָלָ֖יו אֲנִ֥י יְהוָֽה׃

תִּתּוֹקַד׃ י וְכַהֲנָא
דְאִתְרַבָּא מֵאֲחוֹהִי
דִּיתְּרִיק עַל רֵישֵׁהּ מִשְׁחָא
דִרְבוּתָא וְדִי קָרִיב יָת
קֻרְבָּנֵהּ לְמִלְבַּשׁ יָת
לְבוּשַׁיָּא יָת רֵישֵׁהּ לָא
יְרַבֵּי פְּרוּעַ וּלְבוּשׁוֹהִי לָא
יִבְזַע׃ יא וְעַל כָּל נַפְשַׁת
מֵתָא לָא יֵיעוֹל לַאֲבוּהִי
וּלְאִמֵּהּ לָא יִסְתָּאַב׃ יב וּמִן
מַקְדְּשָׁא לָא יִפּוֹק וְלָא
יַחֵל יָת מַקְדְּשָׁא דֶאֱלָהֵהּ
אֲרֵי כְּלִיל מְשַׁח רְבוּתָא
דֶאֱלָהֵהּ עֲלוֹהִי אֲנָא יְיָ׃

הו"א באש תשרף פסחים עה: והכהן הגדול מאחיו יומא יח הוריות ט יב חולין

קלד: את ראשו לא יפרע הוריות יב יג: ועל כל נפשות מת לא סנהד' ד הוריות יב מז מח מט נב חולין עב: לאביו נזיר מז: לאביו ולאמו לא יטמא שם מח:
ומן המקדש לא יצא סנהדרין יח יט פד זבחים יז: כי נזר שמן הוריות יב:

בעל הטורים

מיתתה באש: (י) והכהן הגדול. ה' גדול מאחיו בנוי בכח בעושר בחכמה ובשנים: יוצק. ב' דין ואידך וכהר יוצק יסודם מלמד ששמן המשחה אשר עשה משה היה מוצק כנהר וממנו היו מושחין כל המלכים: ללבוש. ב' דין ואידך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש כדדרשינן גדלהו משל אחיו וזהו כיון שמלא ידו ללבוש הבגדים אז ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש: (יא) ועל כל נפשות מת וגו'. כל הפסוק האותיות של סופי תיבות כפולות רמז

רש"י

(סנהדרין נב) הללה ובזתה את כבודו שאומרים עליו ארור שזו ילד ארור שזו גדל: (י) לא יפרע. (ת"כ) לא יגדל פרע על אבל פ ואיזהו גידול פרע יותר משלשים יום: (יא) ועל כל נפשת מת. באהל צ המת: נפשת מת. (נזיר לח) להביא רביעי' דם מן ק המת שמטמא באהל: לאביו ולאמו לא יטמא. (סנהדרין ד'. ת"כ) לא בא אלא להתיר ר לו מת מצוה: (יב) ומן המקדש לא יצא. (ת"כ. נזיר לז) אינו הולך אחר המטה ועוד מכאן למדו רבותינו שכהן גדול מקריב אונן ש וכן משמעו אף אם מתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא עובד עבודה: ולא יחלל את

שפתי חכמים

ל' קפירה ומלכיהם נהוגים ת"י ומלכיהם זקוקין: פ דילפינן מבני אהרן דכתיב ראשיכם אל תפרעו מה להלן על האבל אף כאן על אבל ואיזהו גידול פרע יותר משלשים יום דילפינן מנזיר דכתיב בו יהי' גדל פרע יהי' בגי' שלשים: צ ר"ל מדכתיב לא יבוא ואין שייך ביאה אלא בדבר שיש לו תוך: ק וא"ת והא בפרשת חקת ג"כ כתיב במת בנפש ופרש"י בנפש זו רביעית דם ולמה לי תרי קראי. וי"ל דכאן מדבר שמטמא באהל והתם מדבר שמטמא במגע: ר דהא כבר כתיב ועל כל נפשות מת לא יבא ועל כרחך זה בא ללמד שאינו מטמא אף לאביו ולאמו דאי דוקא לשאר בני אדם הוא דאתא פשיטא דהא אפי' כהן הדיוט הוא אסור כדכתיב לנפש לא יטמא אלא על כרחך על כל נפשות מת לא יבא לאסור בכ"ג אף מה שהתיר בכהן הדיוט דהיינו אביו ואמו וא"כ לאביו ולאמו לא יטמא למה לי אלא ודאי לכך אצטריך דאי לאו לאביו ולאמו ה"א כיון דקרא דעל כל נפשות וגומר בא לאסור בכהן גדול אף מה שהתיר בכהן הדיוט ולעיל התיר לו ג"כ מת מצוה ואביו ואמו וכאן בכ"ג אסר לו הכל והואיל ואסר לו מת מצוה בכאן ה"א אף באביו ואמו אם הם מת מצוה אסור לו ליטמא לכן דדוחק הוא לחלק לכך חזר וכתב לאביו ולאמו לא יטמא לומר לך דאביו ואמו לא דמי לשאר אדם דלשאר אדם אסור ליטמא אפילו מת מצוה ולאביו ולאמו כשהן מת מצוה מותר ליטמא לכן כך מצאתי: ש פי' מקרא הזה ילפינן דהיינו מדכתיב ולא יחלל את מקדש אלהיו דאין לומר מדכתיב לא יצא דרשינן הכי איך יתכן לדרוש השתי דרשות מן המקרא הזה דהא שדרשו אינו הולך אחר המטה משמע בין בעבודה ובין שלא בעבודה ולפי

פירוש לתורת אלהים

בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף מֶען זָאל זִיא פַר בְּרֶענֶן אִין פַייעֶר: (י) וְהַכֹּהֵן אוּנ דֶר כֹּהֵן וָוס עֶר אִיז גְרֶעסֶר פוּן זַיינֶע בְּרִידֶר דֶר כֹּהֵן גָדוֹל אֲשֶׁר וָוס אִיז וָוארֶן גְגָאסֶן אוּף זַיין קָאפּ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה זַאלְבּ אֵייל וּמִלֵּא אֶת יָדוֹ אוּנ עֶר הָט דֶר פִילְט זַיין הַאנְד אָן צוּ קְלֵיידֶן דִיא אַכְט קְלֵיידֶער אֶת רֹאשׁוֹ זַיינֶע הָאר פוּן דֶעם קָאפּ זָאל עֶר נִיט לָאזֶען וַואקְסֶן מֶער פוּן דְרַייסֶג טָאג אֲפִילוּ וֶוען עֶר וֶועט זַיין אֵיין אָבֵל וּבְגָדָיו אוּנ זַיינֶע קְלֵיידֶר זָאל עֶר נִיט צוּ רַייסֶען אִיבֶּר אַמֵּת: (יא) וְעַל אוּנ אִין אַגְצֶעלְט וְויא דָארְטֶן לִיגְט אַמֵּת לֹא יָבוֹא זָאל דֶר כֹּהֵן אַהִין נִיט קוּמֶען ע׳רש"י לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ אֲפִילוּ צוּ זַיין פָאטֶער אוּנ צוּ זַיין מוּטֶער טָאר עֶר זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין: (יב) וּמִן אוּנ פוּן דֶעם בֵּיהַמ"ק זָאל עֶר נִיט אַרוֹס גֵיין אֲפִילוּ זַיין פָאטֶער אָדֶר זַיין מוּטֶער שְׁטַארְבְּט טָאר עֶר נִיט גֵיין זֵייא מְלַוֶּה זַיין אוּנ עֶר מֶעג טָאן דִיא עֲבוֹדָה דֶעם אֵייגֶענֶעם טָאג וְלֹא יְחַלֵּל אוּנ עֶר וֶועט דֶער מִיט נִיט מַאכֶן פָּסוּל דֶעם מִקְדָּשׁ פוּן זַיין גָאט כִּי וָוארוּם נֵזֶר אַקְרוֹן שֶׁמֶן זַאלְבּ אֵייל פוּן זַיין גָאט אִיז אוּף אִים וַוייל עֶר אִיז גְזַאלְבְּט גְוָוארֶן פַאר אַכֹּהֵן גָדוֹל דְרוּם אִיז עֶר מֶער הֵיילִיג פוּן זַיינֶע בְּרִידֶער מֶעג עֶר יוֹא

מצות השם

(ער רעא) וְעַל כָּל נַפְשֹׁת וגו׳. דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל זָאל נִיט קוּמֶען אִין אֵיין גְצֶעלְט וָואס הָארְטֶן לִיגְט אֵיין מֵת נָיידֶר אִיז אֵיין לֹא תַעֲשֶׂה אַז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל טָאר זִיךְ אֲפִילוּ צוּא זַיינֶע קְרוֹבִים אוֹךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין יֶעדֶער צַייט:

יג וְהוּא אִשָּׁה בִבְתוּלֶיהָ יִקָּח׃
יד אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־
אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו
יִקַּח אִשָּׁה׃ טו וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ
בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ׃ ס שני
טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
יז דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ
לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוּם לֹא
יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו׃ יח כִּי
כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב
אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֻם אוֹ שָׂרוּעַ׃

וְהוּא אִתְּתָא בִבְתֻלְתַהָא
יִסַּב׃ יד אַרְמְלָא וּמְתָרְכָא
וְחַלִּילָא מַטְעֲיָא יָת אִלֵּין
לָא יִסַּב אֱלָהֵין בְּתֻלְתָּא
מֵעַמֵּהּ יִסַּב אִתְּתָא׃
טו וְלָא יַחֵל זַרְעֵהּ בְּעַמֵּהּ
אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁהּ׃
טז וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ יז מַלֵּל עִם אַהֲרֹן
לְמֵימָר גְּבַר מִבְּנָיךְ
לְדָרֵיהוֹן דִּי יְהֵי בֵהּ
מוּמָא לָא יִקְרַב לְקָרָבָא
קֻרְבָּנָא קֳדָם אֱלָהֵהּ׃
יח אֲרֵי כָל גְּבַר דִּי בֵהּ
מוּמָא לָא יִקְרַב גְּבַר
עֲוִיר אוֹ חֲגִיר אוֹ חָרִים

תו"א והוא אשה בבתוליה יקח יבמות נט כתובות לו הוריות יב: אלמנה יבמות נט: אלמנה וגרושה וחללה שם ס כתובות כס קידושין סד עז עח תמורה ה: בתולה מעמיו יבמות עא עז קידושין עז: יקח אשה יבמות סא: ולא יחלל זרעו בעמיו יבמות ס סט כתובות כט נזיר מב סוטה כג כו מד קידושין סד סח עו עז בכורות ט תמורה ה כט: איש מזרעך חולין כד: איש עור בכורות מד: או חרם צט:

בעל הטורים

לרמיזת דם הכא מפני מתים במטמא:(יג) והוא אשה בבתוליה.והוא עולה י"ח רמז בן י"ח שנה לחופה יכן והוא כחתן יוצא מחופתו. בבתוליה. בי"ת ויו"ד יתירין דהוי מלי למכתב בתולה רמז עד י"ב שנים בתוליה **קיימים:**

רשב"ם

(יח) חרם ושרוע. מפורש בבכורות:

רש"י

מקדש. שאינו מחלל בכך את העבודה שהתיר לו הכתוב הא כהן הדיוט שעבד אונן חלל: (יד) וחללה. שנולדה מפסולי ת כהונה: (טו) ולא יחלל זרעו. הא אם נשא אחת מן הפסולות זרעו הימנה חלל מדין קדושת א כהונה: (יז) לחם אלהיו. מאכל אלהיו כל ב סעודה קרויה לחם כמו (דניאל ה) עבד לחם רב: (יח) כי כל איש אשר בו מום לא

שפתי חכמים

המדרש האחר יחויב שיפרש בשעת עבודה: ת וא"ת הא כבר פירש לעיל ואי רוצה לפרש גם כאן היה לו לפרש גם פי׳ שני שפירש לעיל והי׳ לו לפרש גם כן זונה דכתיב כאן וי"ל כאן צריך לפרש הפי׳ של חללה דה"א דמיירי דוקא כשנתחללה נמן הכהונה ע"י ביאת א׳ מן הפסולים פי׳ אף שלא כדרכה. אבל בתול׳ שנולד׳ מן הפסולין לכהונ׳ לא הוה חללה דדוקא כתיב וחללה זונה דמשמע חללה שהיא זונה דהא כתיב לפניו אלמנה וגרושה דמשמע אלמנה או גרושה א"כ גם בכאן היה לו לכתוב וזונה דמשמע או זונה אלא מדכתיב זונה בלא וא"ו משמע חללה שהיא זונה לכך הוצרך רש"י לפרש דנולדה מפסולי כהונה ג"כ מקרי חללה וזונה לא קאי אחללה והא דלא כתיב וחללה וזונה דרך המקרא לדבר כן כמו לעיל כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו היה לו לכתוב ולאמו: א (נח"י) ר"ל שבניו הזכרים מותרים **לישמא** ולישא גרושה וכל כיוצא בזה: ב וא"ת למה לא פי׳ זה לעיל דכתיב לחם אלהיהם הם מקריבי׳ והיו קודש וי"ל דלעיל ה"א הא דנקט לחם **וגו׳**

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יז) **אשר יהי׳** בו מום לא יקרב. תימה אמאי מצרכינן במס׳ קדושין קרא הנני נותן לו את בריתי שלום לומר כשהוא **שלם**

פירוש לתורת אלהים

מַקְרִיב זַיין אַז עֶר אִיז אַאוֹנֶן אָבֶּער אַנְדֶערֶע כֹּהֲנִים טָארֶען נִיט מַקְרִיב זַיין אַז זַייא זֶענֶען אוֹנְנִים אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט: (יג) וְהוּא אוּנ דֶר כֹּהֵן גָדוֹל זָאל נֶעמֶן אַבְּתוּלָה פַר אַוַוייבּ: (יד) אַלְמָנָה אַאַלְמָנָה אוּנ אַגְרוּשָׁה אוּנ אַחֲלָלָה אֶת אֵלֶּה דִי אַלֶע טָאר דֶער כֹּהֵן גָדוֹל נִיט נֶעמֶען כִּי אִם בְּתוּלָה נָאר אַבְּתוּלָה פוּן זַיין פָאלְק זָאל עֶר נֶעמֶן פַאר אַוַוייבּ: (טו) וְלֹא יְחַלֵּל אוּנ עֶר זָאל נִיט מַאכֶן פָּסוּל זַיינֶע קִינְדֶר פוּן דֶר כְּהוּנָּה צְווִישֶׁן זַיין פָאלְק וָוארוּם אַז עֶר וֶועט נֶעמֶן אַגְרוּשָׁה אָדֶר אַאַלְמָנָה וֶועלֶן דִי קִינְדֶר וָוס עֶר וֶועט הָאבֶּן מִיט אִיר וֶוערֶן פָּסוּל פוּן דֶר כְּהוּנָּה כִּי אֲנִי יְיָ וָוארוּם אִיךְ גָאט וֶועל אִים הֵיילִיגֶן: (טז) וַיְדַבֵּר אוּנ גָאט הָט גֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (יז) דַבֵּר רֵייד צוּ אַהֲרֹן אוּנ זָאלְסְט אִים אַזוֹ זָאגֶען אִישׁ מִזַּרְעֲךָ אַמֶענְטְשׁ פוּן דַיינֶע קִינְדֶר לְדוֹרוֹתָם אוֹיף דוֹר דוֹרוֹת אֲשֶׁר וָוס וֶועט זַיין אִין דֶעם מֶענְטְשֶׁען אַמוּם לֹא יִקְרַב זָאל עֶר נִיט גֶנֶעהֶן לְהַקְרִיב צוּ מַקְרִיב זַיין דִיא קָרְבָּנוֹת פוּן זַיין גָאט: (יח) כִּי כָל אִישׁ וָוארוּם אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ וָואס

מצות השם

(שב) וְהוּא אִשָּׁה בִבְתוּלֶיהָ יִקָּח. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז אַיין כֹּהֵן גָדוֹל זָאל נֶעמֶען אַיין בְּתוּלָה פַר אַיין וַוייבּ אָבֶּער אַיין אַלְמָנָה אָדֶר אַיין גְרוּשָׁה טָאר עֶר נִיט נֶעמֶען: **(רעג שיד)** אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה וגו׳. פוּן דֶעם פָּסוּק אִיז דֶר קְלֶערְט אַז אַכֹּהֵן גָדוֹל טָאר דִיא אַלֵי נִיט נֶעמֶען פַאר אַוַוייבּ: (ערה רעו) אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוּם וגו׳. דִי מִצְוָה אִיז אַז אַכֹּהֵן וָוס עֶר הָט אַיין פֶעלֶר טָאר עֶר נִיט טָאן דִיא עֲבוֹדָה אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גֶשְׁטַאנֶען:

יט אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בוֹ שֶׁבֶר רָגֶל
אוֹ שֶׁבֶר יָד׃ כ אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַק אוֹ
תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ
מְרוֹחַ אָשֶׁךְ׃ כא כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ
מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ
לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה מוּם בּוֹ
אֵת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב׃
כב לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים

אונקלוס

אוֹ שָׁרִיעַ׃ יט אוֹ גְבַר
דִּי יְהֵי בֵהּ תְּבַר
רַגְלָא אוֹ תְּבַר יְדָא׃ כ אוֹ
גְבִין אוֹ דְקָא אוֹ חִלִּיז
בְּעֵינֵהּ אוֹ גַרְבָן אוֹ חֲזָזָן
אוֹ מְרֵס פַּחֲדִין׃ כא כָּל
גְּבַר דִּי בֵהּ מוּמָא מִזַּרְעָא
דְּאַהֲרֹן כַּהֲנָא לָא יִקְרַב
לְקָרָבָא יָת קֻרְבָּנַיָּא דַיְיָ
מוּמָא בֵהּ יָת קֻרְבַּן
אֱלָהֵהּ לָא יִקְרַב לְקָרָבָא׃
כב קֻרְבַּן אֱלָהֵהּ מִקֹּדֶשׁ

תו"א שבר רגל שם מה: או גבן או דק מגילה כד בכורות לט מג: או תבלל בכורות לד מד: בעינו שם מד: או גרב בכורות מא מג: או מרוח אשך שם מד: כל איש אשר בו מום שם מג: לחם אלהיו זבחים קא קב:

רשב"ם

(כ) מרוח אשך. מעוך ביצים:

בעל הטורים

(כב) לחם אלהיו. הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד רמז לס' מומין באדם:

שפתי חכמים

קאי על לחם הפנים שהיה בהיכל אבל הכא כתיב לא יקרב להקריב וגו' להקריב ל"ל אלא על כרחך בכל הקרבנות שמקריבים על המזבח מיירי לכך הוצרך לפרש כל מאכל וכו': ג דאל"כ לא יקרב למה לי דהא לעיל כתיב לא יקרב: ד פירוש שחוטמו שקוע סמוך לעיניו עד שכשרוצה לכחול שתי עיניו אין חוטמו מעכבת מלכחול שתיהן יחד בכחילה אחת: ה ואין לו' היינו פסח די"ל פסח מיירי שאיבריו כשאר כל אדם אך שוק אחד הוא יותר קצר אבל שרוע הוא להפך כי כל איבריו כשאר איברים של אדם אך שוק אחד הוא יותר ארוך ול' שרוע הוא מל' כי קצר המצע מהשתרע: ו ר"ל שיש לו כמין חלזון או כמין נחש או כגרגיר של ענב בעיניו יש שגורסין חלזון נחש עיניו ר"ל שיש לו כמין חלזון או נחש בעיניו ויש אומרים ענב ל' עניבה דדרך של נחש שכורך את עצמו ועניבה הוא לשון כריכה והכל הוא דבר אחד: ז פחדין פי' ביצים: ח דאל"כ כל איש אשר בו מום שנית ל"ל הא לעיל כתיב איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום וגו': ט וא"ת והא רש"י פירש זה לעיל ועוד קשה דכאן מפרש כל מאכל ולעיל פירש דוקא מאכל אלהיו וי"ל דלעיל מדבר בקרבן תמידין דהם נקראי' לחם שנא' לחמי לאשי והכא מדבר בקדשי קדשים וה"א דלא מיקרי לחם לכן פי'

רש"י

יקרב. אינו דין ג שיקרב כמו (מלאכי א) הקריבהו נא לפחתך: חרם. (בכורות מד) שחוטמו שקוע בין שתי העינים שכוחל שתי עיניו ד כאחת: שרוע. שאחד מאיבריו גדול מחבירו עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה או שוקו אחת ארוכה ה מחברתה: (כ) או גבן. שורציל"ש בלע"ז שגביני עיניו שערן ארוך ושוכב: או דק. (בכורות לט) שיש לו בעיניו דוק שקורין טיל"א כמו (ישעיה מ) הנוטה כדוק: אי תבלל. דבר המבלבל את העין כגון חוט לבן הנמשך מן הלבן ופוסק בסירא שהוא עוגל המקיף את השחור שקוראים פרוני"לא והחוט הזה פוסק את העוגל ונכנס בשחור ותרגום תבלול חיליז ל' חלזון שהוא דומה לתולעת אותו החוט וכן כינוהו חכמי ישראל במומי הבכור חלזון נחש ו עינב (בכורו' לח): גרב וילפת. מיני שחין הם. גרב. זו החרס שהין היבש מבפנים ומבחוץ. ילפת. היא חזזית המצרית ולמה נקראת ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים ובמקום אחר קורא לגרב שחין הלח מבחוץ ויבש מבפנים שנאמר (דברים כח) ובגרב ובחרס כשסמוך גרב אצל חרס קורא לילפת גרב וכשהוא סמוך אצל ילפת קורא לחרס גרב כך מפורש בבכורות (בכורות מד): מרוח אשך. לפי התרגום מרים פחדין ז שפחדיו מרוססים שביצי' שלו כתותין. פחדין כמו (איוב מ) גידי פחדיו ישורגו: (כא) כל איש אשר בו מום. (ת"כ) לרבות שאר ח מומין: מום בו. בעוד מומו בו פסול הא אם עבר מומו כשר: לחם אלהיו. כל מאכל ט קרוי לחם: (כב) מקדשי הקדשים. אלו קדשי הקדשים: ומן הקדשים. יאכל. אלו קדשים קלים. ואם נאמרו קדשי הקדשים למה נאמרו קדשים קלים (ת"כ. זבחים קא) אם לא נאמרו הייתי אומר בקדשי הקדשים יאכל בעל מום שמצינו שהותרו לזר שאכל משה בשר המלואים אבל בחזה

פירוש לתורת אלהים

עֶס אִיז אִין אִים דָא אַמוּם לֹא יִקְרַב זָאל עֶר נִיט גְנֶעהְנֶן מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אִישׁ אַמֶענְטְשׁ עִוֵּר אַבְּלִינְדֶער אוֹ פִסֵּחַ אָדֶער אַהִינְקִידִיגֶר אוֹ חָרוּם אָדֶער עֶר הָאט אֵיין אַיינְגֶעפַאלֶעֶע נָאז אוֹ שָׂרוּעַ אָדֶער עֶר הָאט אַגְרוֹס גְלִיד: (יט) אוֹ אִישׁ אָדֶר אַמֶענְטְשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ וָוס עֶס וֶועט זַיין אִין אִים שֶׁבֶר רָגֶל אַצוּבְּרָאכֶענֶע פוּס אָדֶער אַצוּבְּרָאכֶענֶע הַאנְד: (כ) אוֹ גִבֵּן אָדֶר דִיא הָאר פוּן זַיינֶע בְּרֶעמֶן זֶענֶען גַאנְץ לַאנְג אוֹ דַק אָדֶער עֶר הָאט אַדִין הַייטֶל אוֹף דֶעם אוֹג אוֹ תְבַלּוּל בְּעֵינוֹ אָדֶער אַשְׁטְרַאם אוֹף זַיינֶע אוֹגֶן אוֹ גָרָב אָדֶר אַדַארֶע קְרֶעץ אוֹ אָדֶר אַנַאסֶע קְרֶעץ אוֹ אָדֶר מְרוֹחַ אָשֶׁךְ נָוס זַיינֶע בֵּצִים זֶענֶען צוּ קְוֶועצְט: (כא) כָּל אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז אִין אִים דָא אֲפִילוּ אַנַאנְדֶער מוּם מִזֶּרַע וָואס דֶער מֶענְטְשׁ אִיז פוּן דִי קִינְדֶר פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב זָאל עֶר נִיט גְנֶעהְנֶען מַקְרִיב צוּ זַיין דֶעם פַייעֶר אָפְּפֶער פוּן גָאט וָוארוּם מוּם בּוֹ עֶס אִיז אִין אִים דָא אַמוּם דְרוּם אֵת לֶחֶם אֱלֹהָיו דִי קָרְבָּנוֹת וָוס מֶען אִיז מַקְרִיב צוּ זַיין גָאט לֹא יִגַּשׁ זָאל דֶר כֹּהֵן נִיט גְנֶעהְנֶען מַקְרִיב זַיין: (כב) לֶחֶם אֱלֹהָיו דִיא קָרְבָּנוֹת פוּן זַיין גָאט מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים פוּן גַאנְץ הֵיילֶגֶע קָרְבָּנוֹת וּמִן הַקֳּדָשִׁים אוּנ פוּן גְרִינְגֶע קָדָשִׁים יֹאכֵל מֶעג דֶער בַּעַל מוּם עֶסֶען (עיין רש"י): (כג) אַךְ נָאר צוּ שְׁפְּרֶעגְגֶן אוֹף

וּמִן־הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל׃ כג אַךְ אֶל־
הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא
יִגַּשׁ כִּי־מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־
מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃
כד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ כב א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר
אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם
קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּשִׁים לִי אֲנִי
יְהוָה׃ ג אֱמֹר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־
אִישׁ | אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־זַרְעֲכֶם אֶל־

אונקלוס

קודשיא ומן קודשיא
ייכול: כג ברם לפרכתא
לא ייעול ולמדבחא לא
יקרב ארי מומא בה ולא
יחליתמקדשי ארי אנא
יי מקדשהון: כד ומליל
משה עם אהרן ועם בנוהי
ועם כל בני ישראל:
א ומליל יי עם משה
למימר: ב מליל עם אהרן
ועם בנוהי ויפרשון
מקודשיא דבני ישראל
ולא יחלון ית שמא
דקודשי די אנון מקדשין
קדמי אנא יי: ג אמר
להון לדריכון כל גבר די
יקרב מכל בניכון

תו״א אך אל הפרכת יומא ד׳ זבין קב: ולא יחלל בכורות מג: דבר אל אהרן סנהדרין פג זבחים טו טז יז תמורה ג: בני ישראל זבחים מה: ולא יחללו שבת לג ע״ז כז נד זבחים מד מה: אמר אליהם בתרא קכז: אשר יקרב זבחים מה מעילה ו:

רשב״ם (ב) וינזרו. מאכילת קדשים בטומאת הגוף: (ג) אשר יקרב. לאכול:

בעל הטורים

(כג) אך אל הפרוכת לא יבא. [illegible] מיעוטא הוא שלפעמים יבא כהסיא דאמרינן אם אין כהנים נכנסין לוים אם אין טהורין נכנסין טמאין אם אין טמאין נכנסין בעלי מומין:

רש״י

וסוק של קדשים קלים לא יאכל שלא מצינו זר חולק בהן לכך נאמרו קדשים קלים. כך מפורש בזבחים: (כג) אך אל הפרכת. להזות שבע הזאות שעל הפרכת: ואל המזבח. החיצון ושניהם הוצרכו להכתב ומפורש בת״כ: ולא יחלל את מקדשי. שאם עבד עבודתו מחוללת להפסל: (כד) וידבר משה. המצוה הזאת: אל אהרן וגו' ואל כל בני ישראל. להזהיר בית דין על הכהנים (ת״כ): (ב) וינזרו. אין נזירה אלא פרישה וכן הוא אומר (יחזקאל יד) וינזרו מאחרי (ישעיה א) נזורו אחור יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן. ד״א וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי ולא יחללו את שם קדשי סרס המקרא ודרשהו: אשר הם מקדישים לי. לרבות קדשי כהנים עצמן: (ג) כל איש אשר יקרב. אין קריבה זו אלא אכילה וכן מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטומאה בלשון נגיעה בכל

שפתי חכמים

כל מאכל קרוי לחם: י דאל״כ מה לו ולפרוכת עד שיזהיר הכתוב מלבא שם: כ וא״ת מנא ליה לרש״י דלמא מזבח הפנימי וי״ל דאי מדבר במזבח הפנימי אז לא צריך למכתב תו ואל הפרוכת לא יבא דאם אסור ליקרב למזבח הפנימי שהוא חוץ לפרוכת מכ״ש שאין רשאי ליקרב אל הפרוכת אבל אי מדבר במזבח החיצון שניהם הוצרכו לכתוב ומפורש כו': ל כלו' מקדשי שנא' בקרא אינו מקדש ממש אלא פירוש עבודתו כי מלת מקדש נא' על מקדש ממש וגם על העבודה הנעשה במקדש: מ דאם לא כן מה לישראל כאן אלא אזהרת כהנים: נ ר״ל וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי אבל לא כמו שכתוב בקרא ואי לא מסורס המקרא אלא אשר הם מקדישים לי כתוב אחר ולא יחללו

דעת זקנים מבעלי התוספות

ולא כשהוא חסר תיפוק ליה מהכא וצ״ע: (כג) אך אל הפרכת לא יבא. בת״כ עביד צריכותא מפרכת וממזבח דאי כתב פרכת משום דלפנים ואי כתב מזבח משום דבר עבודה הוא:

פירוש לתורת אלהים

דעם פרוכת וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ אונ צום מזבח מקריב זיין
קרבנות לֹא יִגַּשׁ טאר ער ניט גנעהען כִּי מוּם בּוֹ ווארום
אין אים איז דא אמום וְלֹא יְחַלֵּל אונ ער זאל ניט
מחלל זיין מיין ביהמ״ק כִּי אֲנִי יְיָ ווארום איך גאט בין
זייער היילגער ווס איך היילג זיי: (כד) וַיְדַבֵּר האט
משה גרעט דס אלץ צו אהרן אונ צו זיינע קינדער
וְאֶל כָּל אונ צו אלע קינדער ישראל הט ער גזאגט מען
זאל מזהיר זיין דס בית דין זיי זאלן זעהן די כהנים
זאלען אפ היטען דיא דינים וואס דא איז גשטאנען:
(א) וַיְדַבֵּר אונ גאט הט גרעט צו משה אזו צו זאגן:
(ב) דַּבֵּר רייד צו אהרן אונ צו זיינע קינדער וְיִנָּזְרוּ אונ
זיי זאלן זיך אפ שיידן בשעת זיי זענען טמא מקדשי
פון דעם היילקייט פון דיא קינדער ישראל פון דיא
קרבנות אֲשֶׁר וס זיי זענען מקדיש צו מיר זאלן דיא
כהנים וס זיי זענען טמא ניט עסן זיי: (ג) אֱמֹר אֲלֵיהֶם
זאג צו זיי דאס זאל נוהג זיין אוף דור דורות כָּל אִישׁ

מצות השם

(רעו) אַךְ אֶל הַפָּרוֹכֶת לֹא יָבֹא. דיא מצוה איז ערקלערט פון דעם פסוק אונ זיא גייט אן (בזמן הבית):

(רעח) וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דס איז די מצוה אז איין כהן טמא טאר ניט קאן די עבודה אין בית המקדש אונ דיא

הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלְּפָנַי אֲנִי יְהוָה׃
ד אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ
אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר
יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל־טְמֵא־נֶפֶשׁ אוֹ
אִישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע׃
ה אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־שֶׁרֶץ
אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר

אונקלוס

לְקוּדְשַׁיָּא דִּי יַקְדְּשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ וְסָאֽבְתֵיהּ עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהִיא מִן קֳדָמַי אֲנָא יְיָ׃
ד גְּבַר גְּבַר מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן וְהוּא סְגִיר אוֹ דָאִיב בְּקוּדְשַׁיָּא לָא יֵיכוּל עַד דִּי יִדְכֵּי וּדְיִקְרַב בְּכָל טְמֵא נַפְשָׁא אוֹ גְּבַר דִּי תִפּוֹק מִנֵּהּ שִׁכְבַת זַרְעָא׃
ה אוֹ גְּבַר דִּי יִקְרַב בְּכָל רִחֲשָׁא דִּי יִסְתְּאַב לֵהּ אוֹ

תו"א איש איש מזרע אהרן חגיגה ד יבמות ע עא עב עד מכות יד במזרות ג : עד אשר יטהר יבמות עד עה : והנגע בכל טמא נפש ב"ק כה: או איש אשר תצא שבת סד ב"ק שם כתרא ט נדה מג : או איש אשר יגע שבת שם ב"ק שם כתרא שם נדה מג :

רש"י

קדש לא תגע (ויקרא יב) אזהרה לאוכל ולמדוה רבותינו מגזירה שוה (זבחים מח) ם וא"א לומר שחייב על הנגיעה שהרי נא' כרת על האכילה בלו את אהרן שתי כריתות זו אצל זו ואם על הנגיעה חייב לא הוצרך לחייבו על האכילה וכן נדרש בת"כ וכי יש נוגע חייב א"כ מה ת"ל יקרב משיכשר להקרב שאין חייבין עליו משום טומאה אלא א"כ קרבו מתיריו ע ואם תאמר שלש כריתות בטומא' כהנים למה פ כבר נדרשו במס' שבועות אחת לכלל ואחת לפרט וכו' (שבועו' ז) : וטמאתו עליו. וטומא' האדם עליו יכול בבשר הכ' מדבר וטומאתו של בשר עליו ובטהור שאכל את הטמא הכ' מדבר על כרחך ממשמעו אתה למד במי שטומאתו פורחת ממנו צ הכתוב מדבר וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה: ונכרתה וגו'. יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו ויתישב במקום אחר ת"ל אני ה' בכל מקום אני : (ד) בבל טמא נפש. במי שנטמא במת : (ה) בבל שרץ אשר יטמא לו. בשיעור הראוי לטמא ק בכעדשה (ת"כ):או באדם. ר במת:

שפתי חכמים

ואשר הם מקדישים לי מרבה אני אפילו קדשי כהנים עצמן כדפירש רש"י בסמוך א"כ אין לפסוק הכרע דמצינו לפרש דלאו דולא יחללו קאי ג"כ על אשר הם מקדישים לי או את אשר הם מקדישים לי קאי אאני ה' ויהי' פירושו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי אבל אותם אשר הם מקדישי' לי אני ה' להפרע מהם אבל אינם בחילול וכו' . הרא"ם . ואני מצאתי בספר מוגה דהאי ד"א שגרס רש"י לעיל ט"ס וצריך להגיה האי ד"א למטה וכך היא הגירסא יפרשו מן הקדשי' בימי טומאתן וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישי' לי אני ה' ולא יחללו את שם קדשי סרס המקרא ודרשהו ד"א אשר וכו' ושמעתי לפרש דהכי פירושו דלישנא קמא פי' רש"י וינזרו מקדשי בנ"י בימי טומאתן ולפי הד"א שפירש"י וינזרו וכו' פי' דקאי אבהמה שהקדיש' לקרבן הוזהרו הכהנים שלא יאכלו אותם אלא יקריבו אותן על גבי מזבח דלא תימא מאחר דקדשים מותרים לכהנים אחר הקרבת מתיריו אם כן בהמה משהקדיש אותה תהא נמי מותרת לכן הזהיר על זה ולכך מסרס רש"י הקרא ודורשו כאילו כתיב וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישי' לי דקאי על קריאת שם של הקדש: ס הכי גרסינן ולמדוהו רבותינו בהיקש וכי יש נוגע חייב א"כ כו' ר"ל אם על הנגיעה חייב לא הוצרך לחייבו על האכילה אלא על כרחך צריך לו' אין קריבה זו אלא אכילה וא"ת לעולם אימא לך יקרב איירי בנגיעה והקשה לך אם כן ליפתוק מן האכילה האמור בלו את אהרן אילטריך. דה"א אין עונשין מן הדין וי"ל דוקא בעונש דיני אדם אין עונשין מן הדין אבל בדיני שמים עונשין מן הדין : ע ר"ל אינו חייב אלא אם כן קרב דבר המתיר את הקרבן באכילה דהיינו חלב וזריקת דם : פ ר"ל לפי מה שפירשתי לעיל שהרי נאמר כרת על האכילה בלו את אהרן שתי כריתות זו אצל זו ואם על וכו' . דמשמע דגם כרת זה מדבר באכילה וא"כ לפי זה מכ"ש קשה ג' כריתות למה לי הא כבר נדרשו : צ כלומר מדכתיב עליו כלומר שעדיין עליו שלא נטהר מטומאתו דאי אבשר קאי שאין לה טהרה במקוה היה לו לומר והוא טמא כלומר שאינו נטהר מטומאתו . והא דמקשה רש"י הכא אחר שפי' קריבה זו אכילה. י"ל בשלמא בלא זה היה לו לתרץ ג' כריתות חד לאיסור אכילה וחד לאיסור נגיעה וחד כרת לאוכלו קודם שקרבו מתיריו . אבל השתא דפי' רש"י דאין חייב על הנגיעה ואין חייב אלא אחר שקרבו מתיריו אם כן קשה ג' כריתות למה לי וכו' : ק דאל"כ לא לכתוב אלא או איש אשר יגע בכל שרץ ותו לא אשר יטמא. לו למה לי אלא דלא תימא דוקא נוגע בשרץ שלם : ר וא"ת והלא טומאת מת צריך שבעה וכאן כתיב שלא צריך אלא רק הערב

פירוש לתורת אלהים

אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פוּן אַייֶערֶע קִינְדֶער פוּן דִי כֹּהֲנִים וָוס עֶר וֶועט גְנֶעהֶן אֶל הַקֳּדָשִׁים צוּ דִי קָדָשִׁים וָואס דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן מַקְדִּישׁ גְוֶועזְן אוּנ עֶר וֶועט דָם עֶסֶען וְטוּמְאָתוֹ עָלָיו וֶוען זַיין טוּמְאָה אִיז אוּף אִים וְנִכְרְתָה זָאל פַר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן דֶר מֶענְטְשׁ פוּן פַר מִיר אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט : (ד) אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ פוּן דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ וֶוען עֶר אִיז קְרֶעצִיק אוֹ זָב אָדֶר עֶר אִיז אַרִינְגֶעדִיגֶר וָוס אִיז טָמֵא בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל זָאל עֶר נִיט עֶסֶן קָדָשִׁים עַד בִּיז וַואנֶען עֶר וֶועט וֶוערֶן רֵיין וְהַנֹּגֵעַ אוּנ וֶוער עֶס רִירְט אָן אַזוֹ אַמֶענְטְשֶׁן וָוס עֶר אִיז טָמֵא גְוָוארֶן פוּן אַמֵת אוֹ אִישׁ אָדֶער אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶס אִיז פוּן אִים אַרוֹס גְגַאנְגֶען שִׁכְבַת זֶרַע : (ה) אוֹ אִישׁ אָדֶר אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר וֶועט אָן רִירֶן אַשֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ אִין אַזוֹ אַשִׁיעוּר וָואס עֶס אִיז מְטַמֵּא אַזוֹ גְרוֹס וְוִיא אַאַרְבִּים אוֹ בְאָדָם אָדֶער עֶר וֶועט אָן רִירֶען אַטוֹטֶען מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר אַזוֹ

מצות השם

מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גְשְׁטַאנֶען : (רעם) אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וגו' . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַיין כֹּהֵן טָמֵא טָאר נִיט עֶסֶן קֵיין תְּרוּמָה אָדֶער אַנְדֶרֶי קָדָשִׁים אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן (בִּזְמַן הַבַּיִת) :

יִטְמָא־לוֹ לְכֹל טֻמְאָתוֹ׃ ו נֶפֶשׁ אֲשֶׁר
תִּגַּע־בּוֹ וְטָמְאָה עַד־הָעָרֶב וְלֹא
יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם׃ ז וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר
וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ
הוּא׃ ח נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל
לְטָמְאָה־בָהּ אֲנִי יְהֹוָה׃ ט וְשָׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא
וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהֹוָה
מְקַדְּשָׁם׃ י וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ

בַּאֲנָשָׁא דִּי יִסְתְּאַב לֵהּ
לְכָל סָאֳבְתֵיהּ׃ ו אֱנַשׁ דִּי
יִקְרַב בֵּהּ וִיהֵי מְסָאַב
עַד רַמְשָׁא וְלָא יֵיכוֹל מִן
קוּדְשַׁיָּא אֱלָהֵן אַסְחֵי
בִּשְׂרֵהּ בְּמַיָּא׃ ז וּבְמֵעַל
שִׁמְשָׁא וְיִדְכֵּי וּבָתַר כֵּן
יֵיכוֹל מִן קוּדְשַׁיָּא אֲרֵי
לַחְמֵהּ הוּא׃ ח נְבִילָא
וּתְבִירָא לָא יֵיכוֹל
לְאִסְתָּאָבָא בַהּ אֲנָא יְיָ׃
ט וְיִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מֵימְרִי
וְלָא יְקַבְּלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא
וִימוּתוּן בֵּהּ אֲרֵי יְחַלְּנֵהּ
אֲנָא יְיָ מְקַדֵּשְׁהוֹן׃ י וְכָל
חִלּוֹנַי לָא יֵיכוֹל קוּדְשָׁא

רשב"ם (ח) נבלה וטרפה לא יאכל. אעפ"י שמליקת העוף הותרה להם. שרומה לנבלה: (י) וכל זר לא יאכל קדש. תרומה:

תו"א נפש אשר תגע בו יבמות עג מכות יט: ולא יאכל מן הקדשים יבמות עד: ובא השמש וטהר ברכות ב שבת יד יבמות עה: ואחר יאכל מן הקדשים יבמות עד: נבלה וטרפה חולין ק נדה מב: ושמרו את משמר' פג: ולא ישאו זבחים מה: ומתו בו יבמות פו סנהדרין פג ל חולין קיג קלו כריתות ו: אני ה' סנהדרין פג: וכל זר לא יאכל קדש פסחים כג יבמות סח פ עא כתובות כה קידושין סט סנהדרין פג מכות יח כריתות ד:

רש"י

אשר יטמא לו. כשיעורו לטמא ש וזהו כזית: **לכל טומאתו.** לרבות נוגע בזב וזבה ת נדה ויולדת: (ו) **נפש אשר תגע בו.** באחד מן הטמאים א הללו: (ז) **ואחר יאכל מן הקדשים.** (יבמות עד) נדרש ביבמות בתרומה שמותר לאכלה ב בהערב השמש: **מן הקדשים.** ולא כל הקדשים: (ח) **נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה.** לענין הטומאה הזהיר כאן ג שאם אכל נבלת עוף טהור שאין לה טומאת מגע ומשא ד אלא טומא' אכילה בבית הבליעה אסור לאכול בקדשים וצ"ל וטרפה מי שיש במינו טרפה יצא נבל' עוף טמא שאין במינו טרפה: (ט) **ושמרו את משמרתי.** מלאכול תרומה ה בטומאת הגוף: **ומתו בו.** (סנהדרין פג) למדנו שהיא מיתה ו בידי שמים: (י) **לא יאכל קדש.**

שפתי חכמים

שמש כמו טומאת שרץ שנאמר וטמא עד הערב. וי"ל דלא בא אלא ללמד טומאת מת מטומאת שרץ מה טומאת שרץ צריך הערב שמש אף טומאת מת כן שלא תאמר משנכנס מקלת היום שביעי הוא טהור לפי שמקלת היום ככולו. מלאתי: ש דהל"ל אשר יטמא לו למה לי מאו באדם לכל טומאתו שמעינן ליה: ת שאע"פ שאינם מטומאת מת שמיירי ביה קרא מ"מ הם בכלל לכל טומאתו שכל אלה טומאת אדם הם: א ר"ל דהל"ל נפש אשר תגע בהם: ב פי' הא מן הקדשים ולא כל הקדשים דמשמע מקלת קדשים בקדשי תרומה מיירי: ג דק"ל הא כבר כתיב נבלה וטרפה לא יאכל. והא דקאמר לענין הטומאה הזהיר וכו' פירוש לא שבא להזהיר על אכילתה אלא רק לענין הטומאה לומר שאם אכל וכו' ומה שאמר אלא טומאת אכילה בבית הבליעה עיין לעיל בפרשת אחרי מות בפסוק אשר תאכל נבלה: ד וא"ת מה צריך רש"י לנקוט במה שאין מטמא כך היה לו לומר שאם אכל נבלת עוף טהור שיש לה טומאת אכילה בבית הבליעה. וי"ל שרש"י רוצה להוכיח מה שנקט נבלת עוף טהור ולא נקט נבלת בהמה משום דבקרא כתיב נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה באכילה ר"ל באכילתה מטמאה ואין מטמאה במגע ובמשא ואי מדבר בנבלת בהמה הא מטמאה ג"כ במגע ובמשא בשלמא אי מדבר בנבלת עוף אתי שפיר דמטמאה דוקא באכילה לפי שאם יאכל נבלת עוף טהור אין לה טומאת מגע ומשא אלא טומאת אכילה כו': ה פי' דושמרו אדלעיל קאי דמיירי בתרומה כדפירש"י לעיל: ו הקשה הרא"ם יש לתמוה מהיכן למדו שהוא במיתה בידי שמים והלא קי"ל כל מיתה האמורה בתורה סתם אינו אלא חנק וכו' והניח

פירוש לתורת אלהים

אַשִׁיעוּר וָוס מֶען וֶוערְט דֶר פוּן טָמֵא דְהַיְינוּ אַזוֹ גְרוֹס ווִי אַאֵייל בִּירְט אָדֶער לְכֹל טֻמְאָתוֹ צוּ אַלֶע טוּמְאוֹת אַז עֶר וֶועט טָמֵא וֶוערֶן דוּרְךְ אַנְדֶערֶע טוּמְאוֹת דְהַיְינוּ עֶר הָאט אָן גְרִירְט אַזָב אָדֶער אַנִדָּה אָדֶער אַיוֹלֶדֶת׃ (ו) נֶפֶשׁ דֶר מֶענְטְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ וָוס עֶר וֶועט אָן רִירֶן אֵיינֶם פוּן דִיא טוּמְאוֹת וְטָמְאָה זָאל עֶר טָמֵא זַיין בִּיז נַאכְט וְלֹא יֹאכַל אוּנ עֶר זָאל נִיט עֶסֶן קָדָשִׁים כִּי אִם רָחַץ נָאר אַז עֶר וֶועט טוֹבְלִין זַיין לַייבּ אִין וַואסֶר׃ (ז) וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ אוּנ אַז דִי זוּנְן וֶועט אוּנְטֶר גֵיין וְטָהֵר וֶועט עֶר וֶוערֶן רֵיין וְאַחַר אוּנ דֶר נָאךְ מֶעג עֶר עֶסֶן פוּן קָדָשִׁים רַשִׁ"י שְׁרַייבְּט דָם מֵיינְט מֶען תְּרוּמָה מֶעג עֶר עֶסֶן כִּי לַחְמוֹ הוּא וָוארוּם עֶס אִיז זַיין בְּרוֹט׃ (ח) נְבֵלָה אַנְבֵלָה אוּנ אַטְרֵפָה לֹא יֹאכַל זָאל עֶר נִיט עֶסֶן צוּ טָמֵא וֶוערֶן פוּן אִיר (עַיין רש"י) אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט׃ (ט) וְשָׁמְרוּ אוּנ זַייא זָאלֶן הִיטֶן מַיין הִיטוּנְג זַייא זָאלֶן נִיט עֶסֶן תְּרוּמָה וֶוען זַיי זֶענֶן טָמֵא וְלֹא יִשְׂאוּ אוּנ זַיי זָאלֶן נִיט טְרָאגֶן אִיבֶּער דֶעם קֵיין עֲבֵירָה וָוארוּם אַז זַייא וֶועלֶן עֶסֶן תְּרוּמָה אִין דֶר טוּמְאָה וּמֵתוּ בוֹ וֶועלֶן זַיי גְטֵייט וֶוערֶן בִּידֵי שָׁמַיִם כִּי יְחַלְּלוּהוּ וָוארוּם זַיי וֶועלֶן מַאכֶן פָּסוּל דִי תְּרוּמָה אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁם אִיךְ בִּין גָאט וָוס אִיךְ טוּא זַייא הֵיילִיגֶען׃ (י) וְכָל זָר אוּנ אַיִשְׂרָאֵל זָאל נִיט עֶסֶן תְּרוּמָה תּוֹשַׁב כֹּהֵן אַקְנֶעכְט אַיִשְׂרָאֵל אוּנ הָאט

מצות השם

(רמ חפא) וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קוֹדֶשׁ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אַיִשְׂרָאֵל טָאר נִיט עֶסֶן קֵיין תְּרוּמָה אוּךְ אַיִשְׂרָאֵל וָואס עֶר אִיז אֵיין

תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ׃
יא וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא
יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ
בְלַחְמוֹ׃ יב וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ
זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא
תֹאכֵל׃ יג וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה
וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־
בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ

תּוֹתָבָא דְכַהֲנָא וַאֲגִירָא
לָא יֵיכוּל קוּדְשָׁא׃
יא וְכָהֵן אֲרֵי יִקְנֵי נְפַשׁ
קִנְיַן כַּסְפֵּהּ הוּא יֵיכוּל
בֵּיהּ וִילִיד בֵּיתֵהּ אִנּוּן
יֵיכְלוּן בְּלַחְמֵהּ׃ יב וּבַת
כָּהֵן אֲרֵי תְהֵי לִגְבַר
חִלּוֹנַי הִיא בְּאַפְרָשׁוּת
קוּדְשַׁיָּא לָא תֵיכוּל׃
יג וּבַת כָּהֵן אֲרֵי תְהֵי
אַרְמְלָא וּמְתָרְכָא וּבַר
לֵית לַהּ וּתְתוּב לְבֵית
אֲבוּהָא כְּרַבְיוּתָהָא
מִלַּחְמָא דַאֲבוּהָא תֵיכוּל

תו"א [illegible] יבמות ע עא קידושין ד זבחים פב: וכהן כי יקנה יבמות גז סו כתובות מ: קנין כספו יבמות [illegible] נח גיטין מב פה קידושין ה: ויליד ביתו גיטין מג נדה מד: ובת כהן יבמות סח סט ע כתובות כה סוטה כו סנהדרין נא ספר הזוהר פ' [illegible]: היא בתרומת הקדשים יבמות פז קידושין סט: ובת כהן כי תהיה אלמנה יבמות סח סוטה נו קידושין עד: וזרע אין לה יבמות פ [illegible] סד נדה מד: ושבה אל בית אביה יבמות סח פו סנהדרין נא נדה מד: מלחם אביה תאכל יבמות פז:

בעל הטורים

(י) תושב כהן ושכיר. בגימ' (זה) קנוי קנין עולם (וקנוי) קנין שנים: (יא) וכהן. ב' דין ואידך וינאי בזעם אפו מלך וכהן זהו שאמרו כפ' [illegible] שנהגו ד' לווחות לווחה עזרה שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פאבי וישמש בכהונה גדולה שהי' לדיק ורבים אוכלי שלחנו ולא נמצא [illegible] בימיו. אחז וכהן כי יקנה שהיה לו הרבה קניני נפשות ולכך הוא ראש פסוק שהיה לדיק אבל וינאץ בזעם אפו הוא ינאי המלך שהיה רשע לכן [illegible] סוף פסוק. ד"א לפי שהיו מהם כהנים רשעים לקנות כהונה מאחר לא להם ע"כ וינאץ בזעם אפו מלך וכהן: בלחמו. ג' הכא ואידך נשחיתה [illegible] בלחמו ע"כ [illegible] קדמו נודד שהלכו בגולה מפני חרב נטושה וקשת דרוכה: (יג) כנעוריה. מלא ואי"ז לומר לך שאין בין נערות לבגרות אלא

שפתי חכמים

פדבר בל"ע.וי"ל דע"כ מיתה דהכא בידי שמים היא דהא קדשים שהם חמורים מתרומה דהא אסור לאכול קדשים בהערב שמש אפ"ה אם אכל קדשים בטומאת הגוף אינו חייב מיתה בידי אדם דילפינן אכילת קדשים מביאת מקדש בהיקש כדלעיל בפרשת כי תזריע וביאת מקדש בטומאה הוא כרת דכתיב ונכרתה כי את מקדש ה' טמא תרומה הקל לא כ"ש שאין חייב מיתה בידי אדם. ועי"ל דרש"י פירש לעיל בפ' כי תזריע בכל קדש לרבות את התרומה ש"מ מיתה שנא' בתרומה הוא כרת כמו אכילת קודש ועי"ל דקרא דייקא דכתיב ומתו בו וגו' אני ה' דקשה למה לי אני ה' אלא אני ה' מוסב לתחלת המקרא על ומתו בו וגו' אני ה' נאמן ליפרע שאמית אותו והיינו מיתה בידי שמים: ז פירוש לא תושב שהוא כהן וכן שכיר דאטו משום קנין שנים הפסיד כהונתו: ח ואין להקשות א"כ לכתוב תושב שקנוי לו עד היובל ואפ"ה אין אוכל בתרומה ואז לא אילטריך למכתב שכיר שאינו אוכל כיון שיולא בשש די"ל דאי לא כתיב שכיר הוה מוקמינן קרא אמסתבר וה"א תושב זה הקנוי קנין שנים שיולא בשש מש"ה אינו אוכל. אבל נרלע שקנוי לו עד היובל אוכל בתרומה לכך אילטריך תושב ושכיר: ט דק"ל הא בפסוק שלפניו משמע שאין גופו קנוי לו וכאן כתיב כי יקנה וגו' ומתרץ דלעיל מדבר בעבד עברי וכאן מדבר בעבד כנעני: י דק"ל פשיטא דתהיה לאיש זר דהא אסורה לקרובים ומתרץ דלוי וישראל נקראים זר אצלה: כ כלומר

רש"י

(סנהדרין פג) בתרומה הכתוב מדבר שכל הענין דבר בה: תושב כהן ושכיר. תושבו של כהן ושכירו ז לפיכך תושב זה נקוד פתח לפי שהוא דבוק ואיזהו תושב זה נרלע שהוא קנוי לו עד היובל ואיזהו שכיר זה קנוי קנין שנים שיולא בשש ח בא הכתוב ולמדך כאן שאין גופו קנוי לאדוניו לאכול בתרומתו: (יא) וכהן כי יקנה נפש. עבד כנעני שקנוי ט לגופו: ויליד ביתו. אלו בני השפחות ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הזה שאף היא קנין כספו ועוד למד ממקרא אחר כל טהור בביתך וגו' בספרי: (יב) לאיש זר. ללוי י וישראל: (יג) אלמנה וגרושה. מן האיש הזר: וזרע אין לה. ממנו כ (יבמות פז): ושבה. הא אם יש לה זרע

פירוש לתורת אלהים

גרינגט בייא אכהן זעקס יאר אונ האט ניט געוואלט ארוס גיין פריי בוערט מען אים דם אויער אונ ער זאל דינען ביז יובל דער ווערט גרופען תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר אונ דער גרונגענער פון דעם כֹּהֵן וואס ער האט נאך ניט אוס גרינגט דיא זעקס יאר לֹא יֹאכַל קוֹדֶשׁ זאל ניט עסען תְּרוּמָה: (יא) וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ אונ אז אכהן וועט קופען אעבד כנעני קִנְיַן כַּסְפּוֹ ער וועט אים קופען פאר זיין געלד הוּא יֹאכַל בּוֹ מעג ער עסען תְּרוּמָה וִילִיד בֵּיתוֹ אונ די קינדער וואס זיין שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית האט געבארען הֵם יֹאכְלוּ מעגען זייא עסען תְּרוּמָה: (יב) וּבַת כֹּהֵן אונ אטאכטער פון אכהן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר אז זיא וועט זיין פאר אווייב צו אלוי אדער צו אישראל הִיא בִּתְרוּמַת טאר זיא קיין תְּרוּמָה ניט עסין: (יג) וּבַת כֹּהֵן אונ אז דיא טאכטער פון דעם כֹּהֵן איז געווארען א אַלְמָנָה איר מאן דער

מצות השם

געעכט בייא איין כֹּהֵן טאר ער אוך ניט עסין קיין תְּרוּמָה אוך אנדערי (קָדָשִׁים) אונ די מִצְוָה גייט אן אוף דעם ארט וואו דער דין פון תְּרוּמָה איז נוהג:

(רפב) דם איז די מִצְוָה אז איין כֹּהֵן חס ער איז ניט גמליץ דהיינו ער האט ניהאט עטליכע ברידער אונ זייא זענען געשטארבען דורך דעם וואס מען האט זייא מל געווען הט מען אים שון מורא געהאט מל צו זיין טאר ער ניט עסין קיין תְּרוּמָה אונ אוף דיא

מִצְוָה האבין מיר ניט קיין פָּסוּק אין דר תּוֹרָה נאר אונזרי חֲכָמִים האבין דם ארוס געלערינט פון איין (קַל וָחוֹמֶר) אונ די מִצְוָה גייט אן ווען דער דין פון תְּרוּמָה גייט אן:

(רפג) וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר וגו'. דם איז דיא מִצְוָה ווען איין טאכטער פון איין כֹּהֵן האט חֲתוּנָה צו איין לֵוִי אדער איין יִשְׂרָאֵל טאר זיא ניט עסין תְּרוּמָה אונ דיא מִצְוָה גייט אן אין דר צייט ווען דר דין פון תְּרוּמָה גייט אן:

תֹּאכַל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ׃ יד וְאִישׁ
כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף
חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־
הַקֹּדֶשׁ׃ טו וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־קָדְשֵׁי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לַיהוָה׃
טז וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה
בְּאָכְלָם אֶת־קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם׃ פ שלישי יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־
בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ

וְכָל חִלּוֹנַי לָא יֵיכוּל בֵּהּ׃
יד וּגְבַר אֲרֵי יֵיכוּל קוּדְשָׁא
בְּשָׁלוּ וְיוֹסֵף חוּמְשֵׁהּ
עֲלוֹהִי וְיִתֵּן לְכַהֲנָא יָת
קוּדְשָׁא׃ טו וְלָא יְחַלוּן יָת
קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת
דִּי יַפְרְשׁוּן קֳדָם יְיָ׃
טז וִיקַבְּלוּן עֲלֵיהוֹן עֲוָיָן
חוֹבִין בְּמֵיכַלְהוֹן
בְּסוֹאֳבָא יָת קוּדְשֵׁיהוֹן
אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁהוֹן׃
יז וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ יח מַלֵּל עִם
אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל

רשב"ם

(יד) כי יאכל קדש. תרומה: (טז) באכלם. הזרים: את קדשיהם. תרומה:

תו"א וכל זר לא יאכל בו שם סח: ואיש כי יאכל פירובין לב יומא פ מליעא לט

מכילה יט : ויסף חמשיתו עליו יבמות פו מליעה נד חולין קל : ונתן לכהן את הקדש פסחים לב מליעה נד : ולא יחללו סנהדרין פג זבחים ג יב מה מו תמורה ג נדה לב : והשיאו אותם עון אשמה סנהדרין ? : וידבר ה' אל משה לאמר פסחים מב תמורה ו:

בעל הטורים

שפה חדשים כלבד : (טז) והשיאו. ב' הכא ואידך והשיאו כל ישראל אל העיר בענין אבשלום בעלה שנתן לו חושי שיעץ לו לרעתו וזהו והשיאו אותם עון אשמה. י"א פעמים הזכיר קדשים בזאת הפרשה (מן איש איש מזרע אהרן שמדבר בתרומה עד כי אני ה' מקדשם דחד לריך לגופיה) כנגד י"א דברים שבין תרומה לקודש : באכלם. ב' הכא ואידך באכלם מעבור הארץ דאוכל תרומה בטומאת הגוף (עיין קידושין דף נ"ד) :

רש"י

ממנו ל אסורה בתרומה כל זמן שהזרע מ קיים : וכל זר לא יאכל בו. לא בא אלא להוציא את האונן שמותר בתרומה זרות אמרתי לך ולא אנינות : (יד) כי יאכל קדש. נ תרומה : ונתן לכהן את הקדש. (ת"כ) דבר הראוי להיות קדש ס שאינו פורע לו מעות אלא פירות של חולין והן נעשין תרומה: (טו) ולא יחללו וגו'. להאכילם לזרים: (טז) והשיאו אותם. את עצמם יטענו עון באכלם את קדשיהם שהובדלו לשם תרומה וקדשו ונאסרו עליהם והאנקלוס שתרגם במיכלהון בסואבא שלא לצורך ע תרגמו כן : והשיאו אותם. זה אחד מג' אתים שהיה רבי ישמעאל

שפתי חכמים

אע"פ שיש לה זרע מאיש אחר שהוא כהן אפ"ה לא תאכל אם יש לה זרע ממנו : ל אע"פ שפשוט הוא הוצרך כאן מפני שאין כוונת התורה אלא להודיע האיסור ולא להודיע ההיתר כמובן מן הקרא וכאלו אמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וגו' ולה זרע ממנו לא תאכל בתרומה : מ אבל אחר מיתתו חוזרת אע"פ דגבי יבמה אם מת בעלה ואח"כ מת הבן הרי הוא כאי ואינה חוזרת להזקק ליבם אפ"ה לענין תרומה אם מת חוזרת ואינו נחשב כאי מדכתיב וזרע אין לה כך מפורש ביבמות פ"ז : נ משום דכל הפרשה כולה בתרומה מיירי ודלא כהרא"ם שפי' מג"ש דקדש קדש דכתיב גבי ביעור בערתי הקדש מן הבית : ס דק"ל הא כבר אכל התרומה כיון שצריך לשלם ולמה כתיב ונתן לכהן את הקדש : ע פירוש נראה

פירוש לתורת אלהים

יִשְׂרָאֵל אִיז גְשְׁטָארְבֶּן אָדֶער וּגְרוּשָׁה זִיא אִיז גֶיגֶעט
גְוָוארֶן פוּן דֶעם יִשְׂרָאֵל וְזֶרַע אֵין לָהּ אוּנ קֵיין קִינְד הָט
זִיא נִיט פוּן דֶעם מַאן וְשָׁבָה זִיא וֶועט זִיךְ אוּם קֶערֶן
צוּ אִיר פָאטֶרְס הוֹז כִּנְעוּרֶיהָ אַזוֹ וְוִי אִיר יוּגֶעגְט מִלֶּחֶם
אָבִיהָ פוּן אִיר פָאטֶרְס בְּרוֹט מֵיינְט מֶען תְּרוּמָה מֶעג
זִיא עֶסֶען וְכָל זָר אוּנ אִיטְלִיכֶר פְרֶעמְדֶר אַלֵּוִי אָדֶער
אַיִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ טָארֶן נִיט עֶסֶן תְּרוּמָה: (יד) וְאִישׁ
אוּנ אַיִשְׂרָאֵל אָדֶר אַלֵּוִי כִּי יֹאכַל קוֹדֶשׁ אַז עֶר וֶועט עֶסֶן
תְּרוּמָה בִּשְׁגָגָה אוּם גֶערֶן וְיָסַף זָאל עֶר בַּצָאלֶן דָס קֶרֶן
אוּנ זָאל נָאךְ מוֹסִיף זַיין אַפִינְפְטֶעל וְנָתַן אוּנ עֶר זָאל
גֶעבֶּען צוּם כֹּהֵן אַזֶעלְכֶם וָואס אִיז רָאוּי עֶס זָאל זַיין
תְּרוּמָה עֶר זָאל נִיט גֶעבֶּן גֶעלְד נָאר פֵּירוֹת פוּן חוּלִין
אוּנ דִי פֵּירוֹת וֶוערֶן תְּרוּמָה: (טו) וְלֹא יְחַלְּלוּ אוּנ זֵייא
זָאלֶן נִיט פָּסוּל מַאכֶן אֶת קָדְשֵׁי דָס הֵיילִיקַייט פוּן דִיא
קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל מֵיינְט מֶען דִי תְּרוּמָה אֵת אֲשֶׁר וָוס זֵיי
וֶועלֶן אָפּ שֵׁיידֶן פוּן גָאטְס וֶועגֶען: (טז) וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם
אוּנ זֵייא וֶועלֶן אוּף זִיךְ טְרָאגֶן עֲוֹן אַשְׁמָה אֵיין עֲבֵירָה
פוּן שׁוּלְד בְּאָכְלָם אַז זֵיי וֶועלֶן עֶסֶן זֵייעֶר הֵיילִיקַייט כִּי
וָוארוּם אִיךְ גָאט בִּין זֵייעֶר הֵיילִיגֶר: (יז) וַיְדַבֵּר אוּנ
גָאט הָט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן: (יח) דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן
רֵייד דוּ מֹשֶׁה צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער וְאֶל כָּל
אוּנ צוּ גָאר דִיא יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ דוּ זָאלְסְט
זָאגֶן צוּ זֵיי אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ פוּן
דִי יִשְׂרָאֵל וּמִן אוּנ פוּן דֶעם גֵר וָוס עֶר וואנְט צְווִישֶׁן

מצות השם

(רפד) וְלֹא יְחַלְּלוּ וגו'. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען זָאל אָפּ שֵׁיידִין תְּרוּמָה אוּנ מַעַשְׂרוֹת צוּ דֶעם כֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן טָאר אוֹךְ נִיט עֶסִין קֵיין (טֶבֶל) נָאר עֶר דַארְף אָפּ צוּ שֵׁיידְען מַעֲשֵׂר נָאר דָאס מַעֲשֵׂר גִיהֶערְט צוּ אִים אַלֵיין עֶר דַארְף קֵיינִים נִיט גֶעבֶּען אוּנ דִיא מִצְוָה גֵיים אָן אִין דֶער צֵייט וֶוען (מַעֲשֵׂר) גֵיים אָן:

אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב
קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם
אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה לְעֹלָה׃
יט לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר
בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים׃ כ כֹּל אֲשֶׁר־בּוֹ
מוּם לֹא תַקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן יִהְיֶה
לָכֶם׃ כא וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב זֶבַח־
שְׁלָמִים לַיהוָה לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ
לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה
לְרָצוֹן כָּל־מוּם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ׃ כב עַוֶּרֶת

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן גִּיּוֹרָא בְּיִשְׂרָאֵל דִּי
יְקָרֵב קֻרְבָּנֵהּ לְכָל
נִדְרֵיהוֹן וּלְכָל נִדְבָתְהוֹן
דִּי יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ
לַעֲלָתָא׃ יט לְרַעֲוָא לְכוֹן
שְׁלִים דְּכוּרָא בְּתוֹרֵי
בְּאִמְּרַיָּא וּבְעִזַּיָּא׃ כ כֹּל
דִּי בֵהּ מוּמָא לָא תְקָרְבוּן
אֲרֵי לָא לְרַעֲוָא יְהֵי לְכוֹן׃
כא וּגְבַר אֲרֵי יְקָרֵב נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ לְפָרָשָׁא
נִדְרָא אוֹ לִנְדַבְתָּא בְּתוֹרֵי
אוֹ בְעָנָא שְׁלִים יְהֵי
לְרַעֲוָא כָּל מוּמָא לָא יְהֵי
בֵהּ׃ כב עֲוִיר אוֹ תְבִיר

תו"א איש איש מבית ישראל נזיר סב מנחות סג חולין יג: אשר יקריב קרבנו מנחות קד: לכל נדריהם ולכל נדבותם נזיר כה: אשר יקריבו לה' מנחות מג: לעולה נזיר סח: כל אשר בו מום תמורה כו: תמים יהיה לרצון מנחות כה: כי לא לרצון מנחות נו בכורות לג לט: כל מום בילה כז מנחות ט בכורות לג:

רש"י

דורש בתורה שמדברים באדם עצמו וכן (במדבר ו) ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו הוא יביא את עצמו וכן (דברים לד) ויקבור אותו בגיא הוא קבר את עצמו כך נדרש בספרי: (יח) נדריהם. (חולין ב) הרי פ עלי: נדבותם. הרי צ א: (יט) לרצונכם. הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני שיהא לכם לרצון אפייסמנ"ט בלע"ז ואיזהו הראוי לרצון: תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים. אבל בעולת העוף אין צריך תמות וזכרות ואינו נפסל במום אלא בחסרון אבר: (כא) לפלא נדר. להפריש ק בדיבורו: (כב) עורת. שם דבר

שפתי חכמים

שדעת המתרגם היה שלא יחללו מוסב למעלה על וינזרו מקדשי בני ישראל כלומר יזהרו בהם שלא יחללום וישיאו את עצמם עון כשיאכלום בטומאה ולפיכך כתב ואין צורך כי כבר אפשר שיפורש שלא יחללו על עניינו שלא יאכילו לזרים. הרא"ם: פ רצה לומר אם הפרים ונאבד קודם הקרבה חייב באחריותו: צ ואם נאבד אינו חייב באחריותו: ק שלא תאמר אם חשב בלבו להביא

פירוש לתורת אלהים

די יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ וָוס עֶר וֶועט מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן לְכָל נִדְבוֹתָם צוּ אַלֶע זַייעֶרֶע נְדָבוֹת דְהַיְינוּ עֶר הָט גְזָאגְט דִי בְּהֵמָה זָאל זַיין אַקָרְבָּן עוֹלָה אֲשֶׁר וָוס זַיי וֶועלֶן עֶם גֶעגֶעהְן צוּ גָאט לְעוֹלָה פַר אַקָרְבָּן עוֹלָה: (יט) לִרְצוֹנְכֶם זָאלְט אִיר בְּרֶענְגֶען אַזוֹ אַקָרְבָּן עֶס זָאל אַייךְ בַּאוִוילִיגֶן פַר מִיר אוּנ צוּ אַייךְ וֶועלְכֶער קָרְבָּן אִיז רָאוּי עֶס זָאל זַיין לְרָצוֹן תָּמִים דֶער קָרְבָּן זָאל זַיין גַאנְץ אָן אַמוּם אוּנ זָאל זַיין אַזָכָר בַּבָּקָר אַז אִיר ווילְט בְּרֶענְגֶען דֶעם קָרְבָּן פוּן רִינְדֶער אָדֶער פוּן שָׁאף אָדֶר פוּן צִיגֶען זָאל עֶר זַיין גַאנְץ אוּנ אַזָכָר. אוּנ אַז אִיר ווילְט בְּרֶענְגֶען אַעוֹלָה פוּן עוֹפוֹת אֲפִילוּ נִיט אַזָכָר אוּנ אֲפִילוּ עֶר הָאט אַמוּם אִיז אוֹךְ כָּשֵׁר נָאר אַז עֶס גֵייט אָפּ אֵיין גַאנְץ אֵבֶר אִיז אֲפִילוּ בַּייא עוֹפוֹת פָּסוּל פַאר אַקָרְבָּן עוֹלָה: (כ) כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם אַלֶץ וָוס עֶס אִיז אִין אִים אַמוּם לֹא תַקְרִיבוּ זָאלְט אִיר נִיט מַקְרִיב זַיין כִּי לֹא לְרָצוֹן וָוארוּם עֶס וֶועט אַייךְ נִיט זַיין בַּוִוילִיגְט פַר מִיר: (כא) וְאִישׁ אוּנ וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט מַקְרִיב זַיין אַשֶׁעכְטוּנְג פוּן שְׁלָמִים צוּ גָאט לְפַלֵּא נֶדֶר עֶר בְּרֶענְגְט דֶעם קָרְבָּן ווייל עֶר הָט אַנֶדֶר גְטָאן דְהַיְינוּ עֶר הָט גְזָאגְט אִיךְ נֶעם אוֹיף מִיר אִיךְ זָאל בְּרֶענְגֶען אַקָרְבָּן שְׁלָמִים צוּ גָאט אוֹ לִנְדָבָה אָדֶר צוּ אַנְדָבָה דְהַיְינוּ עֶר הָט גֶיזָאגְט דִיא בְּהֵמָה זָאל זַיין אַקָרְבָּן שְׁלָמִים צוּ גָאט בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן עֶר וֶועט בְּרֶענְגֶען פוּן רִינְדֶער אָדֶר פוּן שָׁאף תָּמִים יִהְיֶה זָאל עֶר זַיין גַאנְץ אָן אַמוּם כְּדֵי דֶער קָרְבָּן זָאל זַיין לְרָצוֹן בַּוִוילִיגְט פַר מִיר כָּל מוּם קֵיין מוּם זָאל נִיט

מצות השם

(רפה) כל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא תַקְרִיבוּ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין קָרְבָּן מִיט אֵיין פֶעלִיר טָאר מֶען נִיט גְנֶעהְמֶען פַאר גָאט אוּנ דֶער וָואס עֶר אִיז מַקְדִישׁ אֵיין קָרְבָּן מִיט אֵיין פֶעלִיר אִיז עוֹבֵר אוֹיף דֶער מִצְוָה:

(רפו) תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָאס קָרְבָּן וָואס מֶען אִיז מַקְרִיב זָאל זַיין אָן אֵיין מוּם נָאר פוּן דִיא בֶּעסְטֶע (בְּהֵמוֹת) אוּנ יֶעדֶער זַאךְ וָואס מֶען טוּט פוּן גָאטֶס וֶועגֶן דַארְף מֶען טָאן ווִיא צוּם בֶּעסְטֶען דְהַיְינוּ וֶוען עֶר מוּיעֶרְט אֵיין שׁוּל דַארְף עֶר זִיא שֶׁענֶער בּוֹיֶען ווִיא זַיין דִירָה אוּנ אַז אֵיינֶער גִיט אֵיין אָרוּם מַאן צוּ עֶסֶען זָאל עֶר אִים גֶעבֶּען פוּן דֶעם בֶּעסְטִין פוּן דִיא מַאֲכָלִים אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט:

(רפז) כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ, דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָא־

אוֹ שָׁבוּר אוֹ־חָרוּץ אוֹ־יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב
אוֹ יַלֶּפֶת לֹא־תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה
וְאִשֶּׁה לֹא־תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
לַיהוָה׃ כג וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט
נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֵדֶר לֹא יֵרָצֶה׃
כד וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא
תַקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא

אוֹ פְסִיק אוֹ יַבְּלָן אוֹ גַרְבָן
אוֹ חֲזָזָן לָא תְקָרְבוּן אִלֵּין
קֳדָם יְיָ וְקֻרְבָּנָא לָא
תִתְּנוּן מִנְּהוֹן עַל מַדְבְּחָא
קֳדָם יְיָ׃ כג וְתוֹר וְאִמַּר
יַתִּיר וְחַסִּיר נְדַבְתָּא
תַּעְבֵּד יָתֵהּ וּלְנִדְרָא לָא
יְהֵי לְרַעֲוָא׃ כד וְדִי מְרִיס
וְדִי רְסִיס וְדִי שְׁלִיף וְדִי
גְזִיר לָא תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ
וּבְאַרְעֲכוֹן לָא תַעְבְּדוּן׃

תו"א עורת או שבור סוטה מו בכורות יד תמורה ו : או חרוץ בכורות מא : או גרב או ילפת בכורות מא : ואשה לא תתנו מהם יומא סג : על המזבח תמורה ז : ושור ושה שרוע פסחים מב חולין פ : נדבה תעשה אתו תמורה ז : ולנדר לא ירצה שם : ומעוך וכתות שבת קיא קידושין כה מנחות נו בכורות לג לט תמורה ז : לא תקריבו שם : ובארצכם לא תעשו חגיגה יד :

בעל הטורים

(כד) ובארצכם לא תעשו . וסמיך ליה ומיד בן נכר לו' שאסור לסרס אפי' ע"י

רשב"ם

(כג) וקלוט. פרסותיו קלוטות : נדבה תעשה. לבדק הבית : ולנדר. לקרבן ג

רש"י

של מוס ר עורון בלשון נקבה שלא יהא בו מוס של עורת : או שבור . לא ש יהיה : חרוץ . (בכורות לה) ריס של עין שנסדק או שנפגס וכן שפתו שנסדקה או נפגמה : יבלת. ורוא"ה בלע"ז: גרב . מין חזזית וכן ילפת ולשון ילפת כמו (שופטים טז) וילפת שמשון שאחוזה בו עד יוס מיתה שאין לה רפואה: לא תקריבו. שלשה פעמים להזהיר על הקדשן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן (תמורה ו): ואשה לא תתנו. אזהרת הקטרתן : (כג) שרוע . אבר גדול מחבירו : קלוט . פרסותיו ת קלוטות: נדבה תעשה אותו. לבדק הבית: ולנדר . (ת"כ) למזבח : לא ירצה. איזה הקדש בא לרצות הוי אומר זה א הקדש המזבח : (כד) ומעוך וכתות ונתוק וכרות . בביצים או בגיד : מעוך. ביציו מעוכין ביד : כתות. כתושים יותר ממעוך (בכורות לה) : נתוק. תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלויים בהן אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש : וכרות. כרותין בכלי ועודן בכיס : ומעוך . תרגומו ודימרים זה לשונו בארמית ל' כתישה: וכתות. תרגומו ודירסים כמו (עמוס ו) הבית הגדול רסיסים בקיעות דקות וכן קנה המרוסס : ובארצכם לא תעשו . דבר זה לסרס שום בהמה וחיה ואפילו טמאה ב לכך נאמר בארצכם לרבות כל אשר בארצכם שאי אפשר לומר לא נצטוו על הסרוס אלא בארץ ג שהרי

שפתי חכמים

נדר יביא נדר ל"פ להפריש וכו' וא"ת מ"מ למה לרש"י למינקט בדבורו כיון שפי' להפריש פשיטא שבדבורו הוא . וי"ל שלא תאמר שהפריש בהמה וא"כ לא יהי' הפרש בין נדר לנדבה ל"פ בדבורו אם אומר הרי זו או הרי עלי : ר פי' אין עורת תואר לנקבה כלו' בהמה עורת שהרי כל הענין הזה הוא בל' זכר רק הוא שם דבר כמו עורון אלא שעורון הוא בלשון זכר ושם עורת הוא בל' נקבה כאלו אמר לא יהי' בו מוס של עורת: ש והא דלא נקט רש"י לא יהא בו שבור כמו שנקט גבי עורת משום דשבור הוא שם התואר כלו' הקרבן לא יהא שבור מ"ה איצ נופל עליו אלא ל' לא יהיה אבל כשיהיה שם דבר של עורון נופל עליו ל' בו לא יהי' כלו' לא יהיה בו המוס של עורת : ת ר"ל בהמה שמפרסת פרסה וברגל א' פרסותיו קלוטות ואינה סדוקה כשאר פרסות רגליה אלא שדומה רגליו לשל סוס ולשל חמור: א רש"י רוצה להוכיח בזה שלא תקשה מנ"ל דנדבה תעשה אותו לבדק הבית ולנדר לא ירצה היינו למזבח דלמא איפכא ומתרץ איזה הקדש כו' הוי אומר זה הקדש המזבח הלכך נ"ה שכתוב לא ירצה מדבר במזבח וממילא מה שכתוב נדבה תעשה מדבר בהקדש בדק הבית . והרא"ם פי' מפני שרוב נדבות הם לבדק הבית ורוב נדרים למזבח לכן קרא בדק הבית בשם נדבה ושל מזבח נדר : ב לא שלא תקריבו בארצכם מעוך וכתות שהרי אין הקרבה בח"ל אלא מאי לא תעשו הסירוס לבד הוא דקאמר : ג פי' שאי אפשר

פירוש לתורת אלהים

זַיין אִין אִים : (כב) עַוֶּרֶת אַבְּלִינְדֶע אוֹ שָׁבוּר אָדֶער עֶר הָט אַצוּבְּרָאכֶענֶם אֵבֶר אוֹ חָרוּץ אָדֶר אַצוּשְׁפָּאלְטֶענֶע בְּרֶעם אָדֶר עֶר הָט אַצוּשְׁפָּאלְטֶענֶע לִיפּ אוֹ גָרָב אַדַארִי קְרֶעץ אוֹ יַלֶּפֶת אָדֶער אַוֵויכֶע קְרֶעץ לֹא תַקְרִיבוּ זָאלְט אִיר נִיט מַקְרִיב זַיין דִיא צוּ גָאט וְאִשֶּׁה אוּנ אַפַּייעֶר אָפְּפֶר זָאלְט אִיר נִיט גֶעבֶּן פוּן זֵייא אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ צוּ גָאט : (כג) וְשׁוֹר וָשֶׂה אוּנ אַאָקְס אָדֶער אַלֶעמִילֶע שָׂרוּעַ וָואס עֶר הָאט אַגְרוֹס גְלִיד וְקָלוּט זַיינֶע קְלוֹיעֶן זֶענֶן צוּ נוֹיף גְוַואקְסֶן וִויא בַּייא אַבְּהֵמָה טְמֵאָה נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ מֶעגְט אִיר אִים מַאכֶען פַאר אַנְדָבָה אִיר מֶעגְט אִים מַקְדִישׁ זַיין אוֹיף גֶעלְד מֶען זָאל דָם פַאר קוֹיפֶען אוּנ מֶען זָאל פַאר דֶעם גֶעלְד פַאר רֶעכְטֶען דִיא שְׁפַּאלְטֶען פוּן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָבֶער וּלְנֵדֶר לֹא יֵרָצֶה צוּ אַקָרְבָּן נֶדֶר מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ וֶועט עֶס נִיט זַיין בַּאוִוילִיגְט : (כד) וּמָעוּךְ אוּנ אַזוֹ אַבְּהֵמָה וָוס זַיינֶע בֵּיצִים זֶענֶן צוּ קְוֶועטְשְׁט וְנָתוּק אָדֶר פַר רוּקְט וְכָרוּת אָדֶר פַר שְׁנִיטֶן לֹא תַקְרִיבוּ לַיְיָ זָאלְט אִיר עֶס נִיט מַקְרִיב זַיין פַאר אַקָרְבָּן צוּ גָאט וּבְאַרְצְכֶם אוּנ אִין אַייעֶר לַאנְד זָאלְט אִיר דָס נִיט טָאן מְסָרֵס צוּ זַיין אַבְּהֵמָה אָדֶר אַחַיָּה:

מצות השם

נִיט מַאכֶען קֵיין פֶעלֶער אִין אֵיין (בְּהֵמָה) פוּן (קָדָשִׁים) אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת :

(רפח רפט רצ) עַוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר וגו' . דָס אִיז דִי מִצְוָה וֶוען אֵיינֶער הָאט עוֹבֵר גְוֶוען אוּנ הָאט (מַקְדִישׁ) גְוֶוען אֵיין בְּהֵמָה מִיט אֵיין פֶעלִיר אַזוֹ טָאר מֶען זִיא נִיט קוֹלִין אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גְשְׁטַאנֶען :

(רצא) וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין בְּהֵמָה אָדֶר אֵיין חַיָּה טָאר מֶען נִיט מְסָרֵס זַיין דָאס הֵייסְט מֶען טָאר נִיט אוֹיס שְׁנֵיידֶען דִיא גְשְׁלֶעכְטְס גְלִידֶער אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ יֶעדֶער צֵייט :

תַעֲשׂוּ׃ כה וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֵלֶּה כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם׃ ס כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כז שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיהוָה׃ כח וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ

אונקלוס

כה וּמִן בַּר עַמְמִין לָא תְקָרְבוּן יָת קֻרְבַּן אֱלָהֲכוֹן מִכָּל אִלֵּין אֲרֵי חִבּוּלְהוֹן בְּהוֹן מוּמָא בְהוֹן לָא לְרַעֲוָא יְהוֹן לְכוֹן׃ כו וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ כז תּוֹר אוֹ אִמַּר אוֹ עִזָּא אֲרֵי יִתְיְלִיד וִיהֵי שִׁבְעָא יוֹמִין בָּתַר אִמֵּהּ וּמִיּוֹמָא תְמִינָאָה וּלְהַלָּא יִתְרְעֵי לְקָרָבָא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃ כח וְתוֹרְתָא אוֹ

תו"א ומיד בן נכר סוטה מו תמורה ז: כי משחתם בהם מום בם יומא עד ע"ז כג זבחים עז חולין כג בכורות כז תמורה כח: שור או כשב ב"ק סה עז עח חולין לח עח בכורות יב יז נז נדה מ מא: והיה שבעת זבחים יב חולין פא בכורות יב נד נז נדה מ מא: ומיום השמיני שבת קלא זבחים יב חולין פא: ירצה לקרבן יומא סג: ושור או שה אותו ואת בנו חולין עח עט פב קטו:

בעל הטורים

שכו"ס: (כז) שור או כשב או עז. סמיך לבן נכר לומר שאין מקבלין קרבן חובה אלא מישראל: והי' שבעת ימים וגו' אמר הקב"ה אם ישחט ביום א' יהא נראה כשוחט לשם שמים וארץ שנבראו ביום א' ואם ביום ב' יהא נראה כאילו שוחט לרקיע שנעש' ביום ב' וביום ג' לים וליבשה וביום ד' לשם מאורות וביום ה' לשם שרצים וביום ו' לשם אדם אלא ימתין עד שבעה ימים וידע שבראתי העולם בששת ימים ונחתי בשביעי וישחט לשמי: (כח) אותו ואת בנו. ב' הכא ואידך ועבדו אותו וגו' ואת בנו גבי נ"כ בשביל שנא' אותו ואת בנו לא תשחטו ביום א' והוא לא עשה כן אלא שחט בני לדקיהו

שפתי חכמים

לומר ספי' ובארצכם לא תעשו הוא שלא ינהגו באיסור הסירוס אלא בארץ ולא בח"ל אבל לא לרבות כל שבארצכם דהיינו אף הטמאה. דהא הסירוס חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ אלא ע"כ לא בא אלא לרבות אפי' בהמה טמאה רא"ם: ד פי' דוקא לקרבן יחיד שהביאו לכהן להקריבו אז לא יקבלו בעל מום אבל אם הם תמימים יקבלו כמו שפי' רש"י איש איש לרבות את הנכרים כו': ה פי' דמלת ירצו לכם משמע שהם אינם מקובלים לכם ואינו נופל לו' על זה מלת לכם אם לא שיוסיף מלת לכפר ג"ש שינה מלת לכם וכתב עליכם כי עם מלת כפרה אינה נופלת רק ל' על כמו ונרצה לו לכפר עליו: ו דילפינן משלוח הקן כדלקמן ומה התם אף הנקבות בכלל דהא כתיב או על האפרוחי' שכולל בין זכרי' בין נקבות ה"ה ה"נ ל"ש זכרים ול"ש נקבות: ז דילפינן במה מצינו משילוח הקן דמלת אותו ואת בנו נאמרה בבנים ובאבות ומלות שילוח הקן נאמרה בבנים ובאבות מה להלן בבנים ואם דכתיב והאם רובצת אף הכא בנים ואם. וא"ת הל"ל אותה ואת בנה. וי"ל כיון

רש"י

סרוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ: (כה) ומיד בן נכר. נכרי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו לשמים לא תקריבו לו בעל מום ד ואע"פ שלא נאסרו בעלי מומים לקרבן בני נח אלא א"כ מחוסרי אבר זאת נוהגת בבמה שבשדות (תמורה ו) אבל על המזבח שבמשכן לא תקריבוה אבל תמימה תקבלו מהם (חולין יג) לכך נאמר למעלה איש איש לרבות את הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל: משחתם. חבולהון: לא ירצו לכם. לכפר ה עליכם: (כז) כי יולד. פרט ליוצא דופן: (כח) אתו ואת בנו. (ת"כ חולין עח) נוהג בנקבה שאסור לשחוט האם והבן או ו הבת ואינו נוהג בזכרים ז ומותר לשחוט האב

ליקוטי יקרים

(כז) שור או כשב וגו'. דער מדרש זאגט פאר וואס איז דער אקס דר ערשטער פון די קרבנות, למשל מען האט אמאהל ניזאגט צו א מלך זאלסט וויסען דיין ווייב די מלכה האט מזנה גיוועזן מיט דיין גרעסטין מיניסטער, דר מלך האט געזוכט צו דערגיין די זאך אויב עס איז אמת, איז ער דערגאנגען אז די זאך איז ליגען, ווענין צו ווייזין פאר אלע מענטשין אז די זאך איז ליגען האט דער מלך געמאכט אגרויסע סעודה אונ האט גערופען דעם מיניסטער צו דיא סעודה אונ האט אים געזעצט נעבין זיך [דר ערשטער פון אלע געסט] האבין אלע געוואוסט וואס מען האט גיזאגט אויף די מלכה אז זיא האט מזנה גיוועזן מיט דעם

פירוש לתורת אלהים

(כה) ומיד בן נכר אונ פון אפרעמדען לא תקריבו זאלט איר ניט מקריב זיין דעם קרבן צו גאט פון די בעלי מומים כי משחתם בהם ווארום זייער פר דארבונג איז אין זיי מום בם מיט דעם וואס אין זיי איז דא א מום לא ירצו לכם זיי וועלען ניט זיין בווילינגט צו אייך דיא קרבנות וועלען אויף אייך ניט מכפר זיין: (כו) וידבר אונ גאט האט גרעט צו משה ער זאל ווייטער זאגען: (כז) שור או כשב אאקס אדער אשעפס כי יולד אז עס וועט גבוירען ווערען והיה זאל עס זיין זיבען טאג מיט זיין מוטער מען טאר עס נאך ניט מקריב זיין צו אקרבן פר גאט אונ פון דעם אכטען טאג אונ ווייטער ירצה וועט עס בווילינגט ווערען צו אקרבן פר גאט מעג מען עס מקריב זיין פאר אקרבן צו גאט ושור או שה

מצות השם

(רצב) ומיד בן נכר וגו'. פון דעם פסוק איז ערקלערט אז אגוי וויל מקריב זיין איין קרבן מיט איין פעליר זאל מען ביי אים ניט אן נעמין אונ דיא מצוה גייט אן אין בית המקדש:

(רצג) ומיום השמיני וגו'. דאס איז דיא מצוה אז פאר אכט טאג קען מען ניט מקריב זיין איין קעלביל פאר איין קרבן נאר נאך אכט טאג אונ ווייטער קען מען יא מקריב זיין אונ די מצוה גייט אן אין בית המקדש:

(רצד) אותו ואת בנו וגו'. דאס איז דיא מצוה אז איין אקס אדער איין שאף טאר מען ניט קולען מיט זיין קינד אין איין טאג אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדער ארט אונ יעדער צייט:

וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד׃
כט וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה
לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ׃ ל בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל
לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי
יְהוָה׃ לא וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֺתַי וַעֲשִׂיתֶם
אֹתָם אֲנִי יְהוָה׃ לב וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־
שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי

אונקלוס

שֵׂיתָא לַהּ וְלִבְרַהּ לָא
תִכְּסוּן בְּיוֹמָא חָד׃ כט וַאֲרֵי
תִכְּסוּן נִכְסַת תּוֹדְתָא קֳדָם
יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְסְנֵהּ׃
ל בְּיוֹמָא הַהוּא יִתְאֲכֵל לָא
תַשְׁאֲרוּן מִנֵּהּ עַד צַפְרָא
אֲנָא יְיָ׃ לא וְתִטְּרוּן פִּקּוּדַי
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ׃
לב וְלָא תְחַלְּלוּן יָת שְׁמָא
דְקוּדְשִׁי וְאִתְקַדַּשׁ בְּגוֹ

תו"א לא תשחטו יומא סד חולין פג : ביום אחד חולין פג : ולא תחללו סנהדרין עד : ונקדשתי ברכות לא מגילה כג סנהדרין עד :

בעל הטורים

לפניו ע"כ נאמר בו ועבדו אותו ואת בנו עד בא עת ארצו גם הוא ועבדו בו גוים רבים שנהרג בלשצר ונטלה ממנו המלכות: סמך אותו ואת בנו לשור או כשב לומר שנוהג במוקדשין : (כט) וכי תזבחו . סמך לאותו ואת בנו רמז למה שאמרו בד' פרקים בשנה צריך להודיע אמו מכרתי היום לשחוט וכל הפרקים ברגלים לכך סמך אותו לרגלים : (ל) לא תותירו ממנו עד בקר . וסמיך ליה אני ה' ושמרתם מצותי לו' שאין מעבירין על המצות כלומר לא תותירו המצות : (לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל . בגי' זהו אין אומרים קדושה פחות מעשרה: בתוך בני ישראל. וסמיך ליה מועדים

רש"י

והבן: אותו ואת בנו. (שם פב) אף בנו ואותו א במשמע : (כט) לרצנכם תזבחו. תחלת זביחתכם הזהרו שתהא לרצון לכם. ומהו הרצון: ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על מנת כן אל תשחטוהו על מנת לאכלו למחר שאם תחשבו בו מחשבת פסול לא יהא לכם לרצון . דבר אחר לרצונכם לדעתכם מכאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים ואף ע"פ שפרט בנאכלים לשני ימים ט חזר ופרט בנאכלין ליום אחד שתהא זביחתן על מנת לאכלן בזמנן : (ל) ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על מנת כן שאם לקבוע לה זמן אכילה כבר כתיב (ויקרא ז) ובשר זבח תודת שלמיו וגו' : אני ה'. דע מי גזר על הדבר ואל יקל בעיניך : (לא) ושמרתם . (ת"כ) זו י המשנה : ועשיתם . זה המעשה : (לב) ולא תחללו. לעבור על

שפתי חכמים

שכתיב לפניו שור או שה לשון זכר נקט נמי אותו ואת בנו דסמיך ליה ל' זכר : ח ר"ל אם שחט בנה קודם אמו ג"כ חייב מדכתיב לא תשחטו משמע דמלינו שני שוחטים חייבין בין השוחט האם בין השוחט הבת והיכן מלינו ע"כ צ"ל דמיירי בג' פרות אם ובתה ובת בתה ולעולם הראשון פטור. וא"ל דמיירי כגון ששחט זה האם ושנים האחרים שחטו כ"א בתה דזה פשיטא הוא דשנים אחרוני' חייבים דהא תרוייהו אותו ואת בנו נינהו אלא ודאי כך מלינו כגון ששחט אחד פרה ואחד שחט אמה דהוא חייב וא' שחט בתה אע"פ שהראשון שחט אותה קודם ולמה יתחייב מי ששחט האם אלא לאו ש"מ אף אם שחט בנו קודם ואח"כ אותו חייב : ט בפרשת צו דכתיב ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה . חזר ופרט בנאכלים ובר שהשלמים האמורים כאן הם שלמים הנאכלין ליום א' : י ר"ל ששונה ושומר כל המצות בלב ואח"כ ועשיתם מה ששמור בלב כי לעולם הפעולה אחר

פירוש לתורת אלהים

און אאָקס אָדֶר אַלֶעמֶעלִי דִי מוּטֶר מִיט אִיר קִינְד לא תִשְׁחֲטוּ טָארְט אִיר נִיט קוֹלֶן אִין אֵיין טָאג אָבֶער דֶעם פָּאטֶער מִיט דֶעם קִינְד מֶעג מֶען קוֹלֶען אִין אֵיין טָאג : (כט) וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח און אַז אִיר וֶועט שֶׁעכְטֶן אַשֶׁעכְטוּנְג פוּן אַקָרְבָּן תּוֹדָה צוּ גָאט לִרְצוֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ זָאלְט אִיר שֶׁעכְטֶן עֶס זָאל אַייךְ זַיין לְרָצוֹן פַר מִיר . וֶוען וֶועט זַיין לְרָצוֹן : (ל) בַּיּוֹם ההוּא יֵאָכֵל אַז בְּשַׁעַת קוֹלֶן זָאלְט אִיר טְרַאכְטֶן מֶען זָאל דֶעם קָרְבָּן נָאר עֶסֶן דֶעם טָאג לא תוֹתִירוּ אִיר זָאלְט נִיט לָאזֶען פוּן אִים אוּף דֶעם אַנְדֶערֶן טָאג אִין דֶר פְרִי אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין אוּף דִיר גוֹזֵר און עֶס זָאל נִיט זַיין בַּיי דִיר גְרִינְג : (לא) וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי און אִיר זָאלְט הִיטֶען מַיינֶע מִצְוֹת וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם און אִיר זָאלְט זֵייא טָאן אֲנִי יְיָ : (לב) וְלֹא תְחַלְּלוּ און אִיר זָאלְט

ליקוטי יקרים

מִינִיסְטֶער אִיז לִיגֶען , וֶוען עֶס וָואלְט גִיוֶועען אֶמֶת וָואלְט דָאךְ דֶר מֶלֶךְ נִיט גִיגֶעבִּין אַזוֹ פִיל כָּבוֹד דֶעם מִינִיסְטֶער , דָאס וָאלְבִּינְגֶע אִיז גִיוֶועען בַּיי יוּדִין , עֶס אִיז גֶעקוּמֶען אַקוֹל וַאשְׁפִּיטֶע] אוּף יוּדִין [זֵייא הָאבִּין מְזַנֶה גִיוֶועען נַאוֶועקְגֶעקֶערְט פוּן הקב"ה] און הָאבִּין גֶעדִינְט צוּ אַקָאלְב [אַקְלֵיינֶעם אָקְס] , הקב"ה הָט אָבֶער גִיוָאגְט אַז דִיא זַאךְ אִיז לִיגֶען [יוּדִין הָאבִּין נִיט גֶעזָאגְט אַז דֶער קָאלְבּ אִיז אַגָאט , נָאר דֶער עֵרֶב רַב הָאט אַזוֹ גִיזָאגְט] צוּ וַוייזִין פַאר אַלֶע פֶעלְקֶער אַז דִי זַאךְ אִיז לִיגֶען , הָט הקב"ה גֶעהֵייסִין מַאכִין אַמִשְׁכָּן אִין מִשְׁכָּן זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת , און דֶר עֶרְשְׁטֶער פוּן אַלֶע קָרְבָּנוֹת זָאל זַיין דֶר אָקְס , וֶוען עֶס וָואלְט גִיוֶועען אֶמֶת אַז יוּדִין הָאבִּין גֶעדִינְט צוּא אַאָקְס וָואלְט הקב"ה נִיט גִיוָואלְט מֶען זָאל בְּהֵיינְגֶען אִין מִשְׁכָּן אַאָקְס פַר אַקָרְבָּן און גֶעוִוים דַארְף נִיט זַיין דֶר אָקְס דֶער עֶרְשְׁטֶער קָרְבָּן , הָאבִּין שׁוֹין אַלֶע גֶעגְלוֹיבְּט אַז יוּדִין הָאבִּין נִיט גֶעהַאלְפִין דֶעם עֶגֶל פַר אַגָאט :

מצות השם

(רצה) וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז וִויא בַּאלְד מֶען וֶועט אַנְדֶערְשׁ אֵיין יוּד אַז עֶר זָאל עוֹבֵר זַיין אוּף אֵיין מִצְוָה פוּן גָאטְס מִצְוֹת און מֶען אִיז זִיךְ מְכַוֵון אַז מֶען זָאל אִים אָפּ רֶעדֶען פוּן יוּדִישֶׁען דַת אַזוֹ דַארְף עֶר זִיךְ מַפְקִיר צוּ זַיין פוּן גָאטְס וֶועגִין און זָאל נִיט עוֹבֵר זַיין אֲפִילוּ אוֹיף דֶער קְלֶענְסְטֶער עֲבֵירָה און דֶער וָואס עֶר טוּט אֵיין עֲבֵירָה וָואס עֶר הָאט נִיט פוּן אִיר קֵיין הֲנָאָה נָאר עֶר אִיז זִיךְ מְכַוֵון לְהַכְעִיס צוּ טָאן אֵיין עֲבֵירָה הֵייסְט עֶר אֵיין מְחַלֵל הַשֵׁם און זַיין זִינְד אִיז זֵייעֶר גְרוֹיס און ווידֶער לֶערְנִין מִיר אַרוֹיס פוּן דַאנִין אַז אַזוֹ אַנַאךְ וָואס דֶער (הֲמוֹן עַם) הַאלְט דָאס פַאר אֵיין אִיסוּר אֲפִילוּ דִיא זַאךְ אִיז מוּתָּר טָאר מֶען פַאר זֵייא נִיט טָאן דִיא זַאךְ און דֶער וָואס עֶר טוּט יוֹא אֲפִילוּ עֶר אִיז אֵיין אָדָם חָשׁוּב הֵייסְט עֶר אֵיין מְחַלֵל הַשֵׁם און דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוּף יֶעדֶער אָרְט און אִין יֶעדֶער צַייט בַּייא זְכָרִים און נְקֵבוֹת :
(רצו) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מִיר דַארְפִין מְפַרְסֵם צוּ זַיין אַז אוּנְזֶער גָאט אִיז אֵיינְער אַיוּ

יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃
לג הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה׃ פ
רביעי כג א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־
תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה
הֵם מוֹעֲדָי׃ ג שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה
מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת

אונקלוס

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן׃ לג דְּאַפֵּיק יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֵאלָהָא אֲנָא יְיָ׃ א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ דִּי תְעָרְעוּן יָתְהוֹן מְעָרְעֵי קַדִּישׁ אִלֵּין אִנּוּן מוֹעֲדָי׃ ג שִׁתָּא יוֹמִין תִּתְעֲבֵד עֲבִידָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שַׁבְּתָא

תו"א אשר תקראו ר"ה כד: אלה הם מועדי שם:

רשב"ם (ב) אשר תקראו אותם מקראי קדש. אשר תזמנו אותם זמני קדש. כל לשון קריאה שאצל מועדים לשון קביעת זמן הוא. כמו קרא עלי מועד. וכן התרגום [illegible]. ולשון כמקרה הכסיל:

בעל הטורים

שבמועדים מתקבלים כדי להתפלל ולהלל להקב"ה שברוב עם הדרת מלך: מקדשכם. וסמיך ליה מועדי ה' שחייב אדם לטהר את עצמו ברגל: (ב) מועדי ה'. מלא ו' על ו' חדשים שלוחים יוצאים:

רש"י

דברי מזידין ב ממשמע שנאמר ולא תחללו מה ת"ל ונקדשתי ל מסור עצמך וקדש שמי יכול ביחיד ת"ל בתוך בני ישראל וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו ע"מ למות שכל המוסר עצמו ע"מ הנס אין עושין לו נס שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס שנא' (דניאל ג) והן לא ידיע להוא לך מלכא וגו' מגיל ולא מגיל ידיע להוי לך וגו':

(לג) המוציא אתכם. על מנת כן: אני ה'. נאמן לשלם שכר: (ב) דבר אל בני ישראל וגו' מועדי ה'. עשה מועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם שמעברים את השנה מ על גליות שנעקרו ממקומ' לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו לירושלי': (ג) ששת ימים. מה ענין שבת אצל מועדות ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאלו חלל את השבתות וכל

שפתי חכמים

המחשב' דהיינו השמירה כלב: כ ר"ל מי שרוצה להעבירך על הדת אל תשמע לו לעבור על דברי: ל בשלמא בלא זה ה"א חדא על השוגג וחדא אמזיד וקאי על האדם שיזהר שלא יבא לידי איסור שמור שהוא מזיד ולא לידי איסור קל כגון שוגג. אבל השתא שפי' דאיירי הקרא במזידין אם כן ונקדשתי ל"ל: מ הכי גרסינן עשה המועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם ר"ל שיהיו רגילים לעלות לרגל ומפרש והולך כילד שמעברין כו' כיון שנעקרו ממקומן מעברין דאם לא יעברו לא יוכלו

פירוש לתורת אלהים

נִיט פַאר שֶׁעמֶן מַיין הֵיילִיגֶן נָאמֶן וְנִקְדַּשְׁתִּי אוּנ אִיךְ זָאל וֶוערֶן גֶהֵיילִיגְט צְווִישֶׁען דיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל איר זָאלְט זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ זַיין אוֹף קִידוּשׁ הַשֵּׁם[ע'רש"י] אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם אִיךְ גָאט בִּין אַייעֶר הֵיילִיגֶער: (לג) הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם [illegible] אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוֹם גְצוֹגֶן פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם לִהְיוֹת צוּ זַיין צוּ אַייךְ צוּ אַגָאט אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלַייבְּט צוּ בַּצָאלֶן שְׂכַר דֶעם וָוס עֶר אִיז מְקַיֵּים מַיינֶע מִצְוֹת: (ב) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ זָאלְסְט זָאגֶען צוּ זַייא מוֹעֲדֵי יְיָ דיא יָמִים טוֹבִים פוּן גָאט אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אוֹתָם וָוס איר זָאלְט זַייא רוּפֶען מִקְרָאֵי אַרוֹפוּנְג קוֹדֶשׁ הֵיילִגְ דִי יָמִים טוֹבִים וֶוערֶן גְרוּפֶן מִקְרָאֵי קוֹדֶשׁ אֵלֶּה דִי וָוס וַוייטֶער וֶועלֶן שְׁטֵיין הֵם מוֹעֲדָי זֶענֶען מַיינֶע יָמִים טוֹבִים: (ג) שֵׁשֶׁת יָמִים זֶעקְס טָאג מֶעג גִיטָאן וֶוערֶען בַּיי אַייךְ אַמְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אוּנ אִין דֶעם זִיבִּיטֶן טָאג שַׁבַּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן גַאנְץ רוּאוּנְג מִקְרָא קוֹדֶשׁ

משלי יוסף

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וגו'. דֶר עִנְיָן שַׁבָּת אִיז בַּייא מוֹעֲדִים. אוּנְז לְמָשָׁל אַגְבִיר הָט גִיקוֹיפְט אַשְׁטִיק סְחוֹרָה טַייעֶרִי צוּ מַאכֶן פַר זַיין קִינְד עֶטְלִיכֶע מַלְבּוּשִׁים מִיט אַיין מָאהְל, עֶר הָט דִי סְחוֹרָה גְגֶעבֶּן צוּ אַשְׁנַיידֶר אוּנ עֶר הָט גְזָאגְט צוּם שְׁנַיידֶר וָועלְכֶר מַלְבּוּשׁ עֶס וֶועט זַיין פְרִיעֶר פֶערְטִיג זָאל עֶר אִים בַּאלְד בְּרֶענְגֶן, דֶר שְׁנַיידֶר הָט פֶערְטִיג גִימַאכְט דֶעם עֶרְשְׁטִין מַלְבּוּשׁ אוּנ הָט אִים גִיבְּרֶענְגְט צוּם גְבִיר, מֶען הָט דֶם קִינְד אָנְגִיטָאהְן דֶעם מַלְבּוּשׁ, עֶר אִיז מִיט דֶעם מַלְבּוּשׁ אַרוֹיסְגְגַאנְגֶן אִין גַאס נְוייזִין זַיינֶע חֲבֵרִים, אַיין חָבֵר הָאט אִים מְקַנֵּא גִיוֶועזְן דֶם שֵׁיינֶע מַלְבּוּשׁ הָאט עֶר אִים אַשְׁטוֹיס גְטָאהְן. אוּנ עֶר אִיז גְפַאלֶן אִין אַרִינְשְׁטָאק אוּנ הָאט בֶּעשְׁמוּצְט דֶעם מַלְבּוּשׁ, אוּנ עֶר הָט מֶער קֵיין וֶוערְט גִיהַאט, [illegible] הָט דֶר שְׁנַיידֶר גִיבְּרֶענְגְט נָאךְ אַמַלְבּוּשׁ, מִיט דֶעם צְווייטֶן מַלְבּוּשׁ אִיז אוֹיךְ גְוֶועזְן דָאס זֶעלְבִּיגֶע, אוּנ מִיט אַלֶע מַלְבּוּשִׁים אִיז אַזוֹי גִיוֶועזְן בִּיז דֶעם לֶעצְטִין מַלְבּוּשׁ וָוס דֶר שְׁנַיידֶר הָאט גִבְּרֶענְגְט, נָאכְדֶעם הָט דֶר פָאטֶר גִיזָאגְט צוּם קִינְד מִיט דִי

מצות השם

דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט אוּנ אַז אַיינֶער וֶועט אוּנְז אָפּ רֶעדֶען פוּן אוּנְזֶער אֱמוּנָה זָאל מֶען אִים נִיט וֶועלִין צוּ הֶערִין אוּנ אוּנְז זֶענִין מְחוּיָב מִיר זָאלֶען זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ זַיין אֲפִילוּ מֶען וֶועט אוּנְז וֶועלֶען חָלִילָה הַרְגִינֶען פוּן נָאטְס וֶועגִין אוּנ דֶער וָואס עֶר טוּט אַיין מִצְוָה אוּנ פַר מַיִיט זִיךְ פוּן אַיין עֲבֵירָה פוּן נָאטְס וֶועגִין אַזוֹ וִוי (יוֹסֵף הַצַּדִּיק) הָאט זִיךְ פַאר מִיטֶען פוּן אַיין עֲבֵירָה וָוען פּוֹטִיפֶ'ערְס וַוייבּ הָאט אִים צוּ גֶרֶעט אַז עֶר זָאל מִיט אִיר לִיגֶן הֵייסְט עֶר אַיין מְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן [illegible] יֶעדֶער אָדָם בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה
לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: פ ד אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה
מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם
בְּמוֹעֲדָם: ה בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבָּיִם
פֶּסַח לַיהוָה: ו וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיהוָה
שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ: ז בַּיּוֹם

אונקלוס

מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידָא
לָא תַעְבְּדוּן שַׁבְּתָא הִיא
קֳדָם יְיָ בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן:
ד אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ מְעָרְעֵי
קַדִּישׁ דִּי תְעָרְעוּן יָתְהוֹן
בִּזְמַנֵּיהוֹן: ה בְּיַרְחָא
קַדְמָאָה בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא
לְיַרְחָא בֵּין שִׁמְשַׁיָּא
פִּסְחָא קֳדָם יְיָ: ו וּבְחַמְשַׁת
עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין
חַגָּא דְפַטִּירַיָּא קֳדָם יְיָ
שִׁבְעָא יוֹמִין פַּטִּיר
תֵּיכְלוּן: ז בְּיוֹמָא קַדְמָאָה

בעל הטורים

(ג) מקרא קדש. בגי' משתה. מקרא קדש. בגי' כמאכל בכסות נקיה:

תו"א שבת הוא הולין קא: אלה מועדי ה' ר"ה כא כב כד כה: ובחמשה עשר יום סוכה כז מח:

רש"י

המקיים את המועדות מעלין עליו כאילו קיים את השבתות: (ד) אלה מועדי ה'. למעלה מדבר בעבור שנה וכאן מדבר נ בקדוש החדש: (ה) בין הערבים. משש שעות ס ולמעלה: פסח לה'. הקרבת ע קרבן ששמו פסח:

שפתי חכמים

לעלות ולהגיע לירושלים אלא עד אחר הרגל ובשנה הבאה לא ירצו לעלות לרגל דסבורין שאינן יכולין לבא לירושלים קודם הרגל הלכך מעברין. ועיין בסנהדרין דף י"א: נ ר"ל לעיל כתיב מועדי ה' אשר תקראו אותם וקרינן אתם ר"ל דתלוי הכל בב"ד אם מעברין השנה מעובר ואם לאו אינו מעובר וכאן ג"כ כתיב מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אתם משמע דתלוי בב"ד שאם קדשוהו מקודש ואם לאו אינו מקודש: ס ר"ל דבתחילת היום עד שש שעות מאיר היום ביותר ובשיגיע משש שעות ולמעלה אינו מאיר כל כך כבתחילה וא"כ משש ואילך נקרא ערב ובשיקרב הלילה שהוא מאפיל ביותר זהו ערב ממש נמצא משש שעות ואילך עד הלילה נקרא הכל בין הערבים: ע דפסח

פירוש לתורת אלהים

עֶס זָאל הֶערֶען אַן גְרוֹסֶען הֵיילֶעג כָּל מְלָאכָה קֵיין שׁוּם מְלָאכָה זָאלְט אִיר נִיט טָאן שַׁבָּת הוּא לַיְיָ דָאס אִיז שַׁבָּת פוּן גָאטְס וֶועגֶען בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִין אַלֶע אֵייעֶר זִיצוּנְג סַייא אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סַייא אִין חוּץ לָאָרֶץ זָאלְט אִיר אַלְץ רוּהֶען שַׁבָּת. רש"י שְׁרַייבְּט וָואס שְׁטֵייט דֶר דִין פוּן שַׁבָּת לֶעבֶּען דֶעם דִין פוּן יוֹם טוֹב צוּ וַוייזֶען דֶער וָואס הִיט יוֹם טוֹב אִיז גְלַייךְ וִויא עֶר הִיט שַׁבָּת אוּנ דֶר וָוס אִיז מְחַלֵּל יוֹם טוֹב אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר אִיז מְחַלֵּל שַׁבָּת: (ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ דָאס זֶענֶען מַיינֶע יָמִים טוֹבִים מִקְרָאֵי קוֹדֶשׁ זֵיי וֶוערֶען גְרוּפֶען הֵיילֶיג אֲשֶׁר וָוס אִיר זָאלְט זֵייא רוּפֶען הֵיילִיג בְּמוֹעֲדָם אִין זֵייעֶר צַייט: (ה) בַּחוֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן אִין דֶעם עֶרְשְׁטִין חוֹדֶשׁ דָאס אִיז נִיסָן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחוֹדֶשׁ פֶערְצֶען טָאג אִין חוֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבָּיִם צְוִוישֶׁן דִי אָבִינְט נָאךְ הַאלְבֶּען טָאג זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן פֶּסַח צוּ גָאט: (ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר אוּנ אִין פִיפְצֶען טָאג אִין דֶעם חוֹדֶשׁ חַג זָאל צוּ אַייךְ זַיין יוֹם טוֹב פוּן מַצּוֹת פוּן גָאטְס וֶועגֶען שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּען טָאג זָאלְט אִיר עֶסֶן מַצּוֹת וַוייל מֶען דַארְף עֶסֶן זִיבֶּן טָאג מַצּוֹת זָאל מֶען רוּפֶען דֶעם יוֹם טוֹב חַג הַמַּצּוֹת: (ז) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן

מצות השם

(רמז רעח) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג פוּן פֶּסַח זָאל מֶען רוּהֶען אוּנ מֶען זָאל קֵיין שׁוּם מְלָאכָה נִיט טָאן נָאר קָאכֶען אוּנ בַּאקְען מֶעג מֶען יוֹא אוּנ אַזוֹי אַיין זַאךְ וָואס מֶען קֶען טָאן אוּם עֶרֶב יוֹם טוֹב טָאר מֶען נִיט טָאן אוּם יוֹם טוֹב אוּנ אַיין מַת דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג זָאל זִיךְ מִתְעַסֵּק זַיין גוֹיִם אוּנ דֶעם אַנְדֶערִין טָאג מֶעג זִיךְ אֲפִילוּ אַיוד מִתְעַסֵּק זַיין מֶען זָאל אִים אוֹיף טָאן קְלֵיידֶר אוּנ בַּאגְרָאבֶּן אוּנ

משלי יוסף

בְּעֶשְׁמוּצְטֶע מַלְבּוּשִׁים וֶועסְטוּ גֵיין אַלֶע טָאג אִין גַאס אָבֶער דֶעם מַלְבּוּשׁ וֶועל אִיךְ דִיר נָאר גֶעבִּין צוּ גֵיין אִין אִים אִין שְׁטוּב נִיט אוֹיף דִי גַאס, וֶועט דֶר מַלְבּוּשׁ בְּלַייבִּין רֵיין. דָם זָעלְבִּיגֶע אִיז בַּיי דֶעם שַׁבָּת, הקב"ה הָט גֶגֶעבֶּן דֶעם מֶענְטְשׁ אַרֵיינֶע נְשָׁמָה פוּן הִימֶל, דֶער מֶענְטְשׁ גֵייט אַרוֹס אִין גַאס מִיט זַיין רֵיינֶע נְשָׁמָה, זוּנְטָאג, דֶר יֵצֶר הָרַע אִיז אִים מְקַנֵּא אוּנ עֶר מַאכְט אִים זִינְדִיגֶן אוּנ בְּעֶשְׁמוּצְט אִים דִי נְשָׁמָה, בַּיי נַאכְט אֵייִדֶר דֶער מֶענְטְשׁ גֵייט שְׁלָאפִין טוּט עֶר תְּשׁוּבָה דִי נְשָׁמָה גֵייט אַרוֹף אִין הִימֶל, אִין דֶר פְרִיה קוּמְט זִיא נָאךְ אַמָאהְל אַרָאפּ רֵיין אוּנ דֶער יֵצֶר הָרַע בֶּעשְׁמוּצְט אִיר מִיט זִינְד אוּנ אַזוֹי אִיז אַלֶע טָאג, בִּיז עֶס קוּמְט שַׁבָּת אוּנ הקב"ה גִיט דֶעם מֶענְטְשׁ אַנַייעֶ נְשָׁמָה אוֹיף שַׁבָּת זָאגְט הקב"ה מִיט דִי נְשָׁמָה זָאלְסְטוּ נִיט גֵיין הַיינְט אִין גַאס, נָאר אִין שׁוּהְל אִין בֵּית הַמֶּדְרָשׁ, וֶועט דִיא נְשָׁמָה בְּלַייבִּין רֵיין, דְרִיבֶּר זָאגְט דֶער פָּסוּק שֵׁשֶׁת יָמִים וגו' זֶעקְס טָאג זָאלְסְטוּ אַרְבֶּעטִין, וַוייל דִיא נְשָׁמָה אִיז שׁוֹן בֶּעשְׁמוּצְט, נָאר בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג זָאלְסְטוּ רוּהֶען פוּן אַלֶע אַרְבֶּעט אוּנ דֶער טָאג זָאל בַּייא דִיר זַיין הֵיילִיג, זָאלְסְט אִין אִים דַאוֶונֶען, לֶערְנֶען תּוֹרָה, וועט וֶוייגִיבְּסְטוּנְס בַּיין שַׁבָּתְדִיגֶע נְשָׁמָה בְּלַייבֶּען רֵיין אוּנ הֵיילִיג:

הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃
ח וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת
יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ פ
ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ
וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית
קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן׃ יא וְהֵנִיף אֶת־

מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן
כָּל עֲבִידַת פָּלְחָן לָא
תַעְבְּדוּן׃ ח וּתְקָרְבוּן
קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא
יוֹמִין בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידַת
פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן׃
ט וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ י מַלֵּיל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי
תֵיעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי אֲנָא
יָהֵב לְכוֹן וְתַחְצְדוּן יָת
חֲצָדַהּ וְתַיְתוּן יָת עוּמְרָא
רֵישׁ חֲצָדְכוֹן לְוָת כַּהֲנָא׃
יא וִירִים יָת עוּמְרָא קֳדָם

בעל הטורים

(י) קצירה. שנים וקצרתם את קצירה כיבוש קצירה שאם תביאו השמר [illegible] את קצירה ואם לאו כיבוש קצירה:

תו"א י פסוק אל הארץ מנחות פד: וקצרתם חגיגה יז מנחות עח: והבאתם את עמר כל מנחות ע סס עב פד: קצירכם פסחים כג ר"ה ית:

שפתי חכמים

א קאי איו"ט אלא אהקריבת כו': פ והכוונה בזה כי שבעה הוא שם תואר לקנין שבעה שהם בעלי חומר או כ"ח או למחים או דומה אבל שבעת מורה על השבעה המופשטים מן החומר כמו הגבורה והחכמה שהם מופשטים מהחומר לא כמו הגבור והחכם שהוא מורה על החיבור עם החומר ומפרש אחריו מתה הוא הקיטן מימים ועיין בפרשת כא: צ ומתרץ דבחול המועד מותר דבר האבד משמע דבי"ט עצמו אפי' דבר האבד אסור: ק ל"למר שלא יהא רשות לישראל לקצור שדותיהם עד שיקצור העומר תחילה לכל הנקצרים ולא שתפרש ראשית קצירכם כלו' דוקא מראשית קציר השדה תקריבו העומר אבל לא מסוף קציר השדה או אמלע: ר כלומר שם המדה המכילה בתוכה עשירית האיפה קרוי עומר: ש וא"ת מנ"ל לרש"י דתנופה הוא נא' ג"כ על מעלה ומוריד וי"ל דילפינן ג"ש הונף הונף דכתיב בפרשת תלוה אשר הונף ואשר הורם והתם מוליך ומביא מעלה ומוריד דהונף היינו מוליך ומביא דהוא ל' הנפה כסודרין שעשוי להבריח הזבובים שמוליכים ומביאים אותו והורם היינו מעלה ומוריד דהורם לשון הרמה ואם תגביה לריך אתה להורידו אף כאן כן: ת ר"ל שיהיה הטל לברכה ולא לקללה:

רש"י

(ח) והקרבתם אשה וגו'. הם המוספין האמורים בפרשת פנחס ולמה נאמרו כאן לומר לך שאין המוספין מעכבין זה את זה: והקרבתם אשה לה'. מ"מ אם אין פרים הבא אילים ואם אין פרים ואילים הבא כבשים: שבעת ימים. כל מקום שנאמר שבעת שם דבר הוא שבוע של ימים פ שטייג"א בלע"ז וכן כל ל' שמונת ששת חמשת שלשת: מלאכת עבודה. אפילו מלאכות החשובות לכם עבודה צורך שיש חסרון כים בבטלה שלהן כגון דבר האבד כך הבנתי מתורת כהנים דקתני יכול אף חולו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה צ וכו': (י) ראשית קצירכם. שתהא ראשונה ק לקציר: עומר. עשירית האיפה כך היתה ר שמה כמו (שמות טז) וימודו בעומר: (יא) והניף. (מנחות סא) כל תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד ש מוליך ומביא לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד לעצור ת טללים רעים: לרצנכם. אם תקריבו כמשפט זה יהיה לרצון לכם:

פירוש לתורת אלהים

אין דעם ערשטען טאג מִקְרָא קֹדֶשׁ זאל צו אייך זיין ארופונג פון הייליקייט כָּל מְלֶאכֶת קיין שום מלאכה פון ארבעט זאלט איר ניט טאן: (ח) וְהִקְרַבְתֶּם אונ איר זאלט מקריב זיין אקרבן צו גאט שִׁבְעַת יָמִים זיבן טעג בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי דעם זיבעטען טאג פון פסח מִקְרָא קֹדֶשׁ וגו' קיין שום מלאכה פון ארבעט זאלט איר ניט טאן: (י) כִּי אז איר וועט קומען צום לאנד ארץ ישראל אֲשֶׁר וואס איך גיב אייך וּקְצַרְתֶּם אונ איר וועט שניידען איר שניט וַהֲבֵאתֶם זאלט איר ברענגען אעומר מעל אזו אמאס רֵאשִׁית קְצִירְכֶם דאס ערשטע פון אייער שניט פון דעם גערשטען וואס איר וועט שניידן צום ערשטן זאלט איר דאס ברענגן צום כהן: (יא) וְהֵנִיף אונ דער

מצות השם

דיא מצוה גייט אן אוף יעדער ארט ביי זכרים אונ נקבות:

(רצט) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיי. דאס איז דיא מצוה אז אום פסח האט מען אלע טאג מקריב געוועזן איין קרבן מוסף אונ דיא מצוה גייט אן אין בית המקדש:

(ש שא) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קודש. דאס איז דיא מצוה אז דעם זיבעטין טאג פסח זאל מען ניט טאן קיין שום מלאכה נאר מען מאג רוען אונ די מצוה גייט אן אוף יעדין ארט אונ אין יעדער צייט:

(שב) וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר וגו'. דאס איז דיא מצוה אז דיא ועכציטי נאכט פון חודש ניסן זאל מען ברענגען דעם עומר דס איז אזא מאס וואס עס איז איין צענטיל פון דר מאס וואס זיא הייסט איפה פון גערשטען צו דעם כהן:

הָעֹ֛מֶר לִפְנֵ֥י יְהוָ֖ה לִרְצֹנְכֶ֑ם מִֽמָּחֳרַת֙
הַשַּׁבָּ֔ת יְנִיפֶ֖נּוּ הַכֹּהֵֽן׃ יב וַעֲשִׂיתֶ֕ם
בְּי֥וֹם הֲנִֽיפְכֶ֖ם אֶת־הָעֹ֑מֶר כֶּ֣בֶשׂ
תָּמִ֧ים בֶּן־שְׁנָת֛וֹ לְעֹלָ֖ה לַיהוָֽה׃
יג וּמִנְחָתוֹ֩ שְׁנֵ֨י עֶשְׂרֹנִ֜ים סֹ֣לֶת בְּלוּלָ֥ה
בַשֶּׁ֛מֶן אִשֶּׁ֥ה לַיהוָ֖ה רֵ֣יחַ נִיחֹ֑חַ
וְנִסְכֹּ֥ה יַ֖יִן רְבִיעִ֥ת הַהִֽין׃ יד וְלֶ֩חֶם֩
וְקָלִ֨י וְכַרְמֶ֜ל לֹ֣א תֹאכְל֗וּ עַד־עֶ֙צֶם֙
הַיּ֣וֹם הַזֶּ֔ה עַ֚ד הֲבִ֣יאֲכֶ֔ם אֶת־קָרְבַּ֖ן
אֱלֹהֵיכֶ֑ם חֻקַּ֤ת עוֹלָם֙ לְדֹרֹ֣תֵיכֶ֔ם
בְּכֹ֖ל מֹשְׁבֹתֵיכֶֽם׃ ס טו וּסְפַרְתֶּ֤ם

אונקלוס

יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן מִבָּתַר
יוֹמָא טָבָא יְרִימִנֵּהּ כַּהֲנָא׃
יב וְתַעְבְּדוּן בְּיוֹמָא
דַּאֲרָמוּתְכוֹן יָת עוּמְרָא
אִמַּר שְׁלִים בַּר שַׁתֵּהּ
לַעֲלָתָא קֳדָם יְיָ׃
יג וּמִנְחָתֵהּ תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין
סֻלְתָּא דְּפִילָא בִּמְשַׁח
קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא
וְנִסְכֵּהּ חַמְרָא רַבְעוּת
הִינָא׃ יד וּלְחֵם וּקְלִי וּפֵירוּכָן
לָא תֵיכְלוּן עַד כְּרַן יוֹמָא
הָדֵין עַד אַיְתוֹאֵיכוֹן יָת
קֻרְבַּן אֱלָהֲכוֹן קְיָם עָלַם
לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃
טו וְתִמְנוֹן לְכוֹן מִבָּתַר

רשב"ם (יא) ממחרת השבת. ממחרת יום ראשון של פסח׃

תו"א ביום הניפכם מגילה כ: ומנחתו שני מנחות כט: ונסכה יין שם: ולחם וקלי פסחים כג כריתות ה: עד עצם היום הזה מה ר"ה ל מנחות סח: עד הביאכם מנחות סח שבת קלא: לדרתיכם מנחות פד: וספרתם שם סה:

רש"י

ממחרת השבת. (שם סו) ממחרת יום טוב הראשון של פסח שאם אתה אומר שבת בראשית א אי אתה ב יודע איזהו: (יב) ועשיתם. כבש. חובה לעומר ג הוא בא: (יג) ומנחתו. מנחת ד נסכיו: שני עשרונים. כפולה היתה: ונסכו יין רביעית ההין. (מנחות פט) אף ע"פ שמנחתו כפולה אין נסכיו כפולים: (יד) וקלי. קמח עשוי מכרמל רך שמייבשין אותו בתנור: וכרמל. הן קליות שקורין גרנייל"ש: בכל משבתיכם. (קידושין לו) נחלקו בו חכמי ישראל יש שלמדו מכאן שהחדש נוהג בחוצה לארץ

שפתי חכמים

א כל שבת נקרא שבת בראשית ע"ש ששבת בו הקב"ה במעשה בראשית: ב ואע"פ שזאת הראיה היא פריכא בגמ' והביא שם ראיות אחרות מכל מקום הביא ראיה זו משום שהיא תשובה לדברי צדוקים וביתוסין משום הכי הביא ראיה זו: ג דק"ל הא בפרשת פנחס מנה קרבנות המוספין כמו שפירש"י ולמה לא מנה ג"כ כבש זה. ומתרץ דכבש זה לא בא למוספין אלא חובה לעומר בא: ד כלו' לא המנחה בפני עצמה האמורה בפ'

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) ומנחתו שני עשרונים. ארז"ל זה חלוק מכל שאר כבשים דאין לך כבש בתורה שיהא במנחתו יותר מעשרון אבל מן הנסך אינו חלוק כדכתיב ונסכו יין רביעית ההין ולכך אנו מפרשים בתחלת המוסף שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש לפי שמצינו כבש שמנחתו חלוקה שהיא משני עשרונים אבל מן הנסוך אין אנו אומרים כי אם ויין כנסכו בלבד ואין אנו מפרשים הנסכים לפי שלא מצינו שום כבש חלוק בנסוך היין ולכך כתיב ונסכו דהכא בה"א למדרש ונסכה דאכלה מנחה קאי דאי כתי' ונסכו הוה אמינא דאכל עשרון ועשרון קאי. ולפי הפשט משמע כי אחד משני עשרונים הוי מנחת העומר שהוא עשרון והוא בא עם זה הכבש והעשרון השני הוא עשרון הראוי למנחתו ותדע שאין בנסכו כי אם רביעית כמו בשאר נסכים׃

פירוש לתורת אלהים

כֹּהֵן זָאל אוּף הֵייבְּן דֶעם עוֹמֶר לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט מִמָּחֳרַת אִין דֶעם אַנְדֶערְן טָאג יוֹם טוֹב פוּן פֶּסַח יְנִיפֶנּוּ זָאל אִים דֶער כֹּהֵן אוּף הֵייבְּן׃ (יב) וַעֲשִׂיתֶם אוּנ אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אִין דֶעם טָאג וָוס אִיר וֶועט אוּף הֵייבְּן דֶעם עוֹמֶר כֶּבֶשׂ אַשָׁאף וָוס זִיא אִיז אַלְט אַיָאר לְעוֹלָה פַר אַקָרְבָּן עוֹלָה צוּ גָאט׃ (יג) וּמִנְחָתוֹ אוּנ זַיין מִנְחָה זָאל זַיין צְווֵיי צֶענְטְלֶן וֵוייצֶען מֶעל צוּ מִישְׁט מִיט אֵייל אִשֶּׁה אַפֵייעֶר אָפְּפֶר צוּ גָאט צוּ אַגִישְׁמַאקְן רֵיחַ וְנִסְכֹּה אוּנ זַיין גִיסוּנְג זָאל זַיין יַיִן רְבִיעִית וַויין אַפֶערְטֶל עֶמִיר׃ (יד) וְלֶחֶם אוּנ בְּרוֹט פוּן נַייעֶ גֶערְשְׁטֶען וְקָלִי אוּנ מֶעל וָוס אִיז גְמָאלֶן גְוָוארֶן פוּן וַוייסֶע זַאנְגֶן וָוס זֶענֶן גְדַארְט אִין אוֹבְן וְכַרְמֶל אוּנ דַארֶע זַאנְגֶען פוּן גֶערְשְׁטֶען לֹא תֹאכְלוּ זָאלְט אִיר נִיט עֶסֶען בִּיז דֶעם אַנְדֶערְן טָאג פֶּסַח עַד הֲבִיאֲכֶם בִּיז אִיר וֶועט בְּרֶענְגֶן דֶעם קָרְבָּן פוּן גָאט דֶעם עוֹמֶר. דָס זָאל זַיין צוּ אַייךְ חֻקַּת עוֹלָם אַחוֹק אוּף אֵייבֶּעג לְדֹרֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶר גְבִירְט בְּכֹל אִין אַלֶע אַייעֶרֶע וואוֹנוּנְגֶן׃ (טו) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם אוּנ אִיר זָאלְט צֵיילֶען צוּ אַייךְ מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת פוּן

מצות השם

(שנ״ב שס״ו) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ וגו׳. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט עֶסֶען דִיא פִינְף מִינִים פוּן קָאחְן קֵיין בְּרוֹט אוּנ קֵיין גִידַארְטֶע זַאנְגֶען בִּיז מֶען וֶועט בְּרֶענְגֶען דֶעם (עוֹמֶר)׃

(שו) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת. דָס אִיז דִי מִצְוָה פוּן סְפִירָה צֵיילֶען אוּנ פוּן דֶר אַנְדֶערֶע נַאכְט פוּן פֶּסַח הֵייבְּט מֶען אָן צוּ צֵיילֶן דִי זִיבְּן וָואכְן אוּנ אַז מֶען הָט בַּאנַאכְט פַר גֶעסְן צוּ צֵיילֶן סְפִירָה מֶעג מֶען צֵיילֶען סְפִירָה בַּאטָאג אוּנ מֶען מוּז צֵיילֶען

לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה׃ טז עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה׃ יז מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם

אונקלוס

יוֹמָא טָבָא מִיּוֹם אַיְתוֹאֵיכוֹן יָת עוּמְרָא דַּאֲרָמוּתָא שְׁבַע שָׁבוּעִין שַׁלְמִין יְהֶוְיָן (נ"א תְּהֶוְיָן)׃ טז עַד מִבָּתַר שְׁבוּעֲתָא שְׁבִיעֲתָא תִּמְנוּן חַמְשִׁין יוֹמִין וּתְקָרְבוּן מִנְחֲתָא חֲדַתָּא קֳדָם יְיָ׃ יז מִמּוֹתְבָנֵיכוֹן תַּיְתוּן

רשב"ם (טז) מנחה חדשה. להתיר חדש במקדש כי הוא זמן בישול תבואות:

תו"א ממחרת השבת שם פה: מיום הביאכם שם פו: שבע שבתות שם סה פו: תספרו חמשים חגיגה יז מנחות סה: מנחה חדשה מנחות ח פג פד: ממושבותיכם תביאו לחם תנופה צבתים נ׳ מנחות מו נז סט עז עח עג פד:

שפתי חכמים

ויקרא מדכתיב בתריה ונסכו יין רביעי' ההין וכיון דיין הוא יין הנסכי' ודאי מנחה היא ג"כ מנחת נסכים אע"פ שהוא שני עשרונים ומנחת נסכים לכבש הוא עשרון אחד אפ"ה היא מנחת נסכים אלא שהיא כפולה: ה דק"ל דאי שבת ממש א"כ שבע שבתות לא יהיו חמשים יום אלא מ"ב יום: ו ר"ל כיון שאין מונין אלא מ"ט יום היאך מיושב מה שכתוב בקרא נ' יום ומתרץ דחמשים לאו אתספרו קאי אלא אהקרב' קאי ביום החמשים תקריבוהו ויחסר בי"ת כאלו אמר ביום החמשים הקריבוהו: ז ר"ל היא תחילה מן החטים ועומר תחלה מן השעורין:

רש"י

וי"א לא בא אלא ללמד שלא נלטוו על החדש אלא לאחר ירושה וישיבה משכבשו וחלקו: (טו) ממחרת השבת. ממחרת יום טוב: תמימות תהיינה. מלמד שמתחיל ומונה מבערב שאם לא כן אינן תמימות: (טז) השבת השביעית. כתרגומו שבועתא ה שביעתא: עד ממחרת השבת השביעית תספרו. ולא עד בכלל והן ארבעים ותשעה יום: חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'. ביום החמשים ו תקריבוה ואומר אני זהו מדרשו אבל פשוטו עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו ומקרא מסורס הוא: מנחה חדשה. היא המנחה הראשונה שהובאה מן החדש וא"ת הרי קרבה מנחת העומר אינה כשאר כל המנחות שהיא באה ז מן השעורים: (יז) ממושבותיכם. ולא מחוצה לארץ: לחם תנופה. לחם תרומה המורם לשם גבוה

ליקוטי יהודא

(טו) שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת וגו׳. דִי יוּדִין זֶענִין אַרוֹס גֶעגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם דֶעם פוּפְצֶעהְנְטִין טָאג אִין נִיסָן, בַּאלְד דִי נַאכְט נָאךְ דֶעם טָאג הָאבִּין יוּדִין אָנְגֶעהוֹבִּין צֵיילֶען הַיּוֹם יוֹם רִאשׁוֹן, הַיינְט אִיז דֶער עֶרְשְׁטֶער טָאג, אוּנ אַזוֹי הָאבִּין זֵיי גֶעצֵיילְט בִּיז נַיין אוּנ פֶערְצִיג טֶעג אוּנ דֶעם פוּפְצִיגְסְטִין טָאג הָט הקב"ה זֵיי גִיגֶעבִּין דִיא תּוֹרָה, צוּ וַוייזִין דִי יוּדִין וָואס הקב"ה הָאט זֵייא אַרוֹסְגֶענוּמֶען פוּן מִצְרַיִם אִיז נָאר גִיוֶועןְ וֶוענִין דִי תּוֹרָה, ווִיא הקב"ה הָט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, וֶוען דוּ וֶועסְט אַרוֹסְנֶעמֶען דָס פָאלְק פוּן מִצְרַיִם וֶועט אִיר דִינֶען גָאט אוֹיף דֶעם בַּארְג, וָוארוּם אִין אֱמֶת דֶער מֶענְטְשׁ וָוס לֶעבְּט אוֹיף דֶר וֶועלְט אָן תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, וָוס הָאט עֶר פַר אִיבֶּערִיגְט פוּן זַיין לֶעבִּין אַז עֶר שְׁטַייט בַּייא דֶעם לֶעצְטִין טָאג אוּנ עֶר טוּהְט אַקוּק צוּרִיק פוּן אָנְהֵייב לֶעבִּין בִּיז דֶעם לֶעצְטִין טָאג וָואס עֶר לִיגְט אוֹיף זַיין בֶּעט אוּנ דַארְף זִיךְ גֶעזֶועגֶענֶען מִיט דִי וֶועלְט, אוּנ בֶּערֶעכֶנְט וָוס הָאב אִיךְ מִיט גֶענוּטְצְט פוּן דִי וֶועלְט, גָאר נִיט, אַזוֹי וִוי עֶס וָואלְט גִיוֶוען אַחֲלוֹם, וֶוען עֶס וָואלְט גִיוֶוען גְלַייךְ אוֹיף גְלַייךְ וָואלְט אוֹיךְ גוּט גִיוֶוען עֶר נֶעמְט אָבֶּער מִיט זִיךְ אַשְׁוֶוערִין פַּאק מִיט עֲבֵירוֹת, וָואס עֶר וֶועט אִיצְט קוּמֶען צוּ אַרֶעכֶענוּנְג פַר הקב"ה אוּנ אָנְהֵייבִּין גִישְׁטְרָאפְט וֶוערִין אוֹיף זֵיי מִיט חִבּוּט הַקֶּבֶר מִיט יִסּוּרִים פוּן גֵיהִנֹּם, אָבֶּר דֶר מֶענְטְשׁ וָואס הָאט פַארְבְּרֵייגְנְט זַיין לֶעבִּין אוֹיף דִי וֶועלְט מִיט תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, גֵייט עֶר אַוֶועק פְרֵיילִיךְ פוּן דִי וֶועלְט, וַוייל עֶר ווייס עֶר גֵייט גְלַייךְ אִין גַן עֵדֶן, עֶס אִיז גָאר נִיט צוּא בַּרֶעכֶענֶען דֶעם גְרוֹיסֶען פֶערְגֶענִיגֶען פוּן גַן עֵדֶן, דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה גֶעהֵייסֶען אַלֶע יָאהְר זָאל מֶען צֵיילִין דִי טֶעג פוּן פֶּסַח בִּיז שְׁבוּעוֹת, צוּ גֶעדֵיינְקֶען אוּנְזֶער שִׂמְחָה וָוס מִיר הָאבִּין גֶעהַאט פֶּסַח וַוייל מִיר זֶענֶען אַרוֹסְגֶענַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם אִיז דֶר עִיקָּר שִׂמְחָה נָאר אוּב מִיר הִיטֶען דִי תּוֹרָה וָואס אִיז גִיגֶעבִּין גִיוָוארִין שְׁבוּעוֹת:

פירוש לתורת אלהים

דֶעם אַנְדֶערֶן טָאג יוֹם טוֹב מִיּוֹם פוּן דֶעם טָאג וָוס אִיר וֶועט בְּרֶענְגֶען דֶעם עוֹמֶר וָוס עֶר וֶוערְט אוֹיף גְהוֹבֶּען שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת זִיבֶּן וָואכֶן תְּמִימוֹת גַאנְצֶע טֶעג זָאלֶן זֵייא זַיין דָאס הֵייסְט אֵיין טָאג מִיט אֵיין נַאכְט: (טז) עַד מִמָּחֳרַת בִּיז נָאךְ דֶעם מָארְגֶן פוּן דֶר זִיבֶּעטֶער וָואךְ דָס אִיז דֶר פוּפְצִיגְסְטֶער טָאג בִּיז דֶענְצְמָאל זָאלְט אִיר צֵיילֶן דָס הֵייסְט נַיין אוּנ פֶערְצֶג טֶעג אוּנ אִין דֶעם פוּפְצִיגְטֶען טָאג וְהִקְרַבְתֶּם זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין פוּן נַייעֶ תְּבוּאָה אַמִּנְחָה צוּ גָאט: (יז) מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם פוּן אֵייעֶרֶע זִיצוּנְגֶען נָאר פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תָּבִיאוּ זָאלְט אִיר בְּרֶענְגֶען לֶחֶם בְּרוֹט פוּן תְּרוּמָה תְּנוּפָה עֶס זָאל אוֹיף גְהוֹבֶּן וֶוערֶן פוּן גָאט וֶועגֶן שְׁתַּיִם צְוֵוייא בְּרוֹט זָאלְט אִיר בְּרֶענְגֶען פוּן שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים צְוֵויי צֶענְטְלֶן סֹלֶת עֶס זָאל זַיין וַוייצֶען מֶעל חָמֵץ עֶס זָאל גְבַּאקִין וֶוערֶן פוּן גְזַייעֶרְט מֵייג בִּכּוּרִים פוּן נַייעֶ תְּבוּאָה לַיְיָ זָאלְסְטוּ זֵיי

מצות השם

שְׁטֵייעֶנְדִיג אוּנ מֶען דַארְף מַאכֶן אֵיין בְּרָכָה (עַל סְפִירַת הָעֹמֶר) אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן בַּייא זְכָרִים אִין יֶעדֶער צֵייט:

(שז) מִמּוֹשְׁבוֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ וגו׳. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז נָאךְ דֶעם אַז מֶען צֵיילְט אָפּ דִיא זִיבֶּען וָואכֶען דָאס אִיז נַיין אוּנ פֶערְצִיג טָאג זָאל מֶען דֶעם פוּפְצִיגְסְטֶען טָאג דָאס אִיז שְׁבוּעוֹת בְּרֶענְגֶען צְוֵוייא בְּרוֹט זֵייא זָאלֶען זַיין פוּן חָמֵץ גִיבַּאקִין אוּנ מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין פַאר גָאט אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

תָּבִיאוּ ׀ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ
תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה׃
יח וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת
כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר
בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ
עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ יט וַעֲשִׂיתֶם
שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי
כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים׃
כ וְהֵנִיף הַכֹּהֵן ׀ אֹתָם עַל לֶחֶם
הַבִּכֻּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־
שְׁנֵי כְּבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה

אונקלוס

לְחֵם אֲרָמוּתָא תַּרְתֵּין
(גְּרִיצָן) תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין
סֻלְתָּא יְהֶוְיָן חֲמִיעַ יִתְאַפְיָן
בִּכּוּרִין קֳדָם יְיָ׃
יח וּתְקָרְבוּן עַל לַחְמָא
שִׁבְעָא אִמְּרִין שַׁלְמִין בְּנֵי
שְׁנָא וְתוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד
וְדִכְרִין תְּרֵין יְהוֹן עֲלָתָא
קֳדָם יְיָ וּמִנְחַתְהוֹן
וְנִסְכֵּיהוֹן קֻרְבַּן דְּמִתְקַבַּל
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
יט וְתַעְבְּדוּן צְפִיר בַּר עִזֵּי
חַד לְחַטָּאתָא וּתְרֵין
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא לְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא׃ כ וִירִים כַּהֲנָא
יָתְהוֹן עַל לְחֵם בִּכּוּרַיָּא
אֲרָמוּתָא קֳדָם יְיָ עַל תְּרֵין
אִמְּרִין קוּדְשָׁא יְהוֹן קֳדָם

תו"א סלת תהיינה מנחות מה עז: והקרבתם על הלחם מנחות מה: יהיו עלה שם: ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת זבחים נה: והניף הכהן אתם מנחות סב: על שני כבשים מנחות מה מו סב: קדש יהיו ערכין כה

בעל הטורים

(יח) על הלחם. ב' במסו' והקרבתם על הלחם שבעת כבשים. כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם ע"כ והקרבתם על הלחם שבעת כבשים כי אכילת המזבח מעין אכילת אדם כדאמרינן גבי נסכים מה אכילת אדם אכילה מרובה משתייה וכו':

רש"י

ח וזו היא המנחה החדשה האמורה למעלה: **בכורים.** ראשונה לכל המנחות אף למנחת קנאות הבאה מן השעורים ט לא תקרב מן החדש קודם לשתי הלחם: (יח) **על הלחם.** בגלל הלחם חובה י ללחם: **ומנחתם ונסכיהם.** כמשפט מנחה ונסכים המפורשים בכל בהמה בפרשת נסכים (במדבר טו) ג' עשרונים לפר וב' עשרונים לאיל ועשרון לכבש זו היא המנח'. והנסכי' חצי ההין לפר ושלישי' ההין לאיל ורביעי' ההין לכבש: (יט) **ועשיתם שעיר עזים.** (ת"כ מנחות מה) יכול ז' כבשים והשעיר האמורים כאן הם ז' הכבשים והשעיר האמורים בחומש הפקודים כשאתה מגיע אצל פרים ואילים אינן הם כ אמור מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן אלו קרבו בגלל הלחם ואלו למוספין: (כ) **והניף הכהן אותם תנופה.** (מנחות סב) מלמד שטעונין תנופה מחיים ל יכול כולם ת"ל על שני כבשים: **קדש יהיו.** לפי ששלמי יחיד קדשים קלים

שפתי חכמים

ח פי' אין התנופה הזאת מאותה התנופה שאמר מוליך ומביא וכו' כי אותה תנופה היא אחר ההבאה וזאת התנופה היא קודם ההבאה הלכך ע"כ צריך לומר תנופה דהכא מלשון הרמה והפרשה המורמת לשם גבוה: ט לא ראשונה לנקצרים אלא היא עצמה היא בכורים להיות ראשונה לכל המנחות דאל"כ בכורים ל"ל דהא לעיל כתיב והקרבתם מנחה חדשה לה' שמביא מנחה מן החדש אלא להכי כתיב בכורי' לי' בכור כדי שתהא היא ראשונה לכל המנחות וכו' כלומר שאף מנחת קנאות שהיא מן השעורים אינה באה אלא אחר המנחה הזאת ואע"פ שמנחת הקנאות אינה באה מן החטים: י ולא חובת היום שאם לא הביא הלחם אינו מביא כבשים כו'. ואמר בגלל הלחם כי לא יתכן להיות כמשמעו עליו ממש אלא על פי' בגלל שמצינו שעל משמש במקום למ"ד המשמשת במקום בגלל. (נח"י) הרא"ם האריך לבאר כוונת הרב וכו' שאם לא הביא לחם אינו מביא כבשים והביא לראיה דברי הת"כ ואשתמיטתיה הא דאמרינן במנחו' דף מ"ה במשנ' ויותר מבואר בסוגי' והכי אמרינן התם כדברי ר"ע: כ פי' אע"פ שמספר הכבשים והשעיר שבזאת הפרשה הם כמספר אותן שבפרשת פנחס מ"מ מספר פרים ואילים שבזאת הפ' אינן מכווני' עם פר ואיל שבפ' פנחס דכאן כתיב פר בן בקר א' ואילים שנים ובפ' פנחס כתיב פרים בני בקר שנים ואיל א': ל דילפינן ג"ש דאותם אותם כתיב הכא והניף הכהן אותם ולהלן בפרש' מצורע כתיב והניף אותם תנופה מה להלן מחיים שהרי כתיב אחריו ושחט אף כאן מחיים. והרא"ם פירש מדכתיב בשלמי יחיד את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בנ"י מזבחי שלמיהם דמשמע ל' רבים והל"ל בל' יחיד כיון דבשלמי יחיד מיירי לימד על שלמי צבור שטעונים תנופה א"כ והניף אותם תנופה לפני ה' דכתיב הכא ל"ל אלא ללמד שתנופת שלמי צבור תנופת' מחיים והוא בפרק כל

פירוש לתורת אלהים

בְּרֶענְגֶען פוּן גָאט וֶועגֶען׃ (יח) וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ איר זָאלְט מַקְרִיב זַיין פוּן וֶועגֶען דֶעם בְּרוֹט שִׁבְעַת זִיבֶּן שָׁאף וָואס אִיטְלִיכְם שָׁאף אִיז אַלְט אַיָאר וּפַר בֶּן בָּקָר אוּנ אַיוּנְגֶע רִינְד אוּנ צְוֵויי ווידֶר זָאלֶען זַיי זַיין אַקָרְבָּן עוֹלָה צוּ גָאט וּמִנְחָתָם אוּנ זַייעֶר מִנְחָה אוּנ זַייעֶרֶע נְסָכִים אִשֵּׁה אָפִּיעֶר אָפְּפֶער אַגְשְׁמַאקְן רֵיחַ צוּ גָאט׃ (יט) וַעֲשִׂיתֶם אוּנ איר זָאלְט מַאכֶן אַצִיקֶעלֶע פַאר אַקָרְבָּן חַטָּאת וּשְׁנֵי כְבָשִׂים אוּנ צְוֵויי שֶׁעפְּסֶן וָואס אִיטְלִיכְם אִיז אַלְט אַיָאר לְזֶבַח צוּ אַשֶׁעכְטוּנְג פַאר אַקָרְבָּן שְׁלָמִים׃ (כ) וְהֵנִיף אוּנ דֶר כֹּהֵן זָאל זַיי אוֹף הֵייבֶּן עַל לֶחֶם מִיט דֶעם בְּרוֹט פוּן בִּכּוּרִים לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט עַל שְׁנֵי מִיט דִי צְוֵויי שֶׁעפְּסֶן זָאל עֶר אוֹף הֵייבֶּן אָבֶּער דִי זִיבֶּען

לַכֹּהֵן: כא וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם | הַיּוֹם
הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת
עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם:
כב וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם
לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ
וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ
חמישי כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
כד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה

אונקלוס

יי לכהנא: כא ותערעון
בכרן יומא הדין מערע
קדיש יהי לכון כל
עבידת פלחן לא
תעבדון קים עלם בכל
מותבניכון לדריכון:
כב ובמחצדכון ית חצדא
דארעכון לא תשיצי
פאתא דחקלך במחצדך
ולקטא דחצדך לא
תלקט לעניי ולגיורי
תשבוק יתהון אנא יי
אלהכון: כג ומליל יי עם
משה למימר: כד מליל עם
בני ישראל למימר
בירחא שביעאה בחד
לירחא יהי לכון ניחא

תו"א וקראתם חגיגה יז: ובקצרכם שם חולין קלא קלט: לא תכלה פאת מכות טז חולין קלא: שדך שם קלה: בקצרך שם קלז: ולקט קצירך שם קלא: תעזוב ב"ק לד תמורה ו: בחדש השביעי באחד לחדש מגילה ל: שבתון זכרון תרועה ר"ה יא כו כח כט לב לד:

רשב"ם

(כב) ובקצרכם. מסחרת הפסח לאחר הקרבת העומר: (כד) זכרון תרועה. ע"י התרועה תזכרו למקום כדכתיב והרעותם בחצוצרות וגו' ונזכרתם וגו':

בעל הטורים

(כד) שבתון זכרון תרועה. שבשבת אין תוקעין שאין תקיעת שופר דוחה שבת ואין בו אלא זכרון תרועה אבל במקדש תוקעין. תקעו שופר בליון ר"ת שבת שבליון תוקעין אפי' בשבת: זכרון. ג' במסורה דין ואידך אין זכרון לראשונים ואידך אין זכרון לחכם עם הכסיל כנגד ג' ספרים שנפתחים בר"ה ע"כ בשנים כתיב אין זכרון דהיינו לדיקי' ורשעים שאין לריכים להזכירם יותר אלא אלו נחתמין מיד לחיים ואלו למיתה

שפתי חכמים

המנחות: מ דאל"כ קדש יהיו ל"ל דלא גריעי שלמי לבור משלמי יחיד שהם קודש אלא לומר שהם קדשי קדשים: נ פי' דק"ל למה לא נא' יום תרועה כמו בפ' פנחס וע"ז פירש זכרון פסוקי וכו' ותו קשה ליה

רש"י

הוזקק לומר בשלמי לבור מ שהם קדשי קדשים: (כב) ובקצרכם. חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין אמר רבי אבדימי ברבי יוסף מה ראה הכתוב ליתנם באמלע הרגלים פסח ועלרת מכאן וראש השנה ויום הכפורי' וחג מכאן ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו: תעזב. (פאה פ"ד) הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם: אני ה' אלהיכם. נאמן לשלם שכר: (כד) זכרון תרועה. (ר"ה לב) זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות נ לזכור לכם

פירוש לתורת אלהים

שֶׁעפְּסֶן בַּבַארְף מֶען נִיט אוּף הֵייבֶּן קוֹדֶשׁ זַייא זָאלֶן זַיין הֵיילֶג צוּ גָאט לַכֹּהֵן אוּנ דִיא צְוֵויי בְּרוּט גְהֶערֶן צוּם כֹּהֵן: (כא) וּקְרָאתֶם אוּנ אִיר זָאלְט רוּפֶן אִין דֶעם לוֹטֶערְקֵייט פוּן דֶעם טָאג מִקְרָא קוֹדֶשׁ אַרוּפִינְג פוּן הֵיילִיקֵייט זָאל עֶר זַיין צוּ אַייךְ דָס מֵיינְט מֶען דֶעם יוֹם טוֹב שְׁבוּעוֹת כָּל מְלֶאכֶת קֵיין שׁוּם מְלָאכָה פוּן אַרְבֵּייט זָאלְט אִיר נִיט טָאן: (כב) וּבְקֻצְרְכֶם אוּנ אַז אִיר וֶועט שְׁנַיידֶען דֶעם שְׁנִיט פוּן אַייעֶר לַאנְד לֹא תְכַלֶּה דִי תְּבוּאָה פוּן דֶעם עֶק פֶעלְד זָאלְט אִיר נִיט אָפּ שְׁנַיידֶען וְלֶקֶט קְצִירְךָ דִי תְּבוּאָה וָוס פַאלְט אַרָאפּ בְּשַׁעַת שְׁנַיידֶען לֹא תְלַקֵּט זָאלְסְטוּ נִיט אוּף קְלוֹבֶּן לֶעָנִי וְלַגֵּר נָאר דוּ זָאלְסְט עֶס לָאזֶען צוּם אָרוּם מַאן אוּנ צוּם גֵר זֵיי זָאלֶן עֶס אוּף קְלוֹבֶּן אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אַייעֶר גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלֵייבְּט צוּ בַּאצָאלֶען שְׂכַר: (כד) דַּבֵּר דוּ מֹשֶׁה רֵייד צוּ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגֶן בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטֶען חוֹדֶשׁ מֵיינְט מֶען תִּשְׁרִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ אִין אֵיין טָאג אִין חוֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם זָאל זַיין צוּ אַייךְ אַרוּאוּנְג דָאס אִיז רֹאשׁ הַשָּׁנָה זִכְרוֹן תְּרוּעָה אֵיין גְדֶעכֶנְשׁ פוּן שַׁאלוּנְג אִיר זָאלְט זָאגֶן פְּסוּקִים פוּן זִכְרוֹנוֹת אוּנ פוּן שׁוֹפְרוֹת מִקְרָא קוֹדֶשׁ אִיר

מצות השם

(שח שט) וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אוּם שְׁבוּעוֹת זָאל מֶען רוּעֶן אוּנ מֶען זָאל נִיט טָאן קֵיין מְלָאכָה פוּן הַאנְד וֶוערְק אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין יֶעדֶער צַייט בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

(שי שיא) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ וגו' אִין דֶעם זִיבֶּעטֶען חוֹדֶשׁ מֵיינְט מֶען תִּשְׁרִי אִין אֵיין טָאג אִין דֶעם חוֹדֶשׁ זָאל זַיין צוּא אַייךְ אֵיין רוּפוּנְג פוּן הֵיילִיקֵייט:

מִקְרָא־קֹֽדֶשׁ׃ כה כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָֽה׃
ס כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹֽר׃
כז אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה
יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָֽה׃ כח וְכָל־
מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶֽם׃ כט כִּי
כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם

אונקלוס

דּוּכְרַן יַבָּבָא מְעָרַע קַדִּישׁ׃
כה כָּל עֲבִידַת פָּלְחָנָא לָא
תַעְבְּדוּן וּתְקָרְבוּן קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ׃ כו וּמַלִּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ כז בְּרַם
בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה
הָדֵין יוֹמָא דְכִפּוּרַיָא הוּא
מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן
וּתְעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן
וּתְקָרְבוּן קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃
כח וְכָל עֲבִידָא לָא
תַעְבְּדוּן בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין
אֲרֵי יוֹמָא דְכִפּוּרַיָא הוּא
לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן קֳדָם יְיָ
אֱלָהֲכוֹן׃ כט אֲרֵי כָּל
אֱנָשָׁא דִּי לָא מִתְעַנֵּי

תו"א כל מלאכת עבודה לא תעשו ר"ה כח: אך בעשור יומא עח פו סוטה מ שבועות יג כריתות ז ס' אוכר פ' תלוה: יום הכפורים הוא שבועות יג חולין קלא: ועניתם את יומא פא: וכל מלאכה לא תעשו שם: כי כל הנפש אשר לא תעונה שם יבמות מ:

בעל הטורים

והיינו אין זכרון לחכם וגם בפסוק השני כתיב אין זכרון שהוא כנגד הרשעים אבל בפסוק השלישי כתיב זכרון שהוא כנגד הבינונים שתלוין ועומדין וצריך להזכירם עוד ביוה"כ: (כז) אך בעשור לחודש. אך מיעוטא הוא שמכפר לשבים ואינו מכפר לשאינן שבים. וחמשה עינויים הם אכילה ושתיה ורחילה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה. כנגד ה"פ נפש דכתיבי בפרשה וכנגד ה' שמות שיש לנפש וה' טבילות לכ"ג:

רשב"ם

(כז) אך בעשור וגו'. בשאר ימים טובים הותרה מלאכת אוכל נפש ונאסרה מלאכת עבודה. אבל יוה"כ שהוא יום עינוי כל מלאכה אסורה כשבת: והקרבתם אשה. כדכתיב באחרי מות ובפינחס:

רש"י

עקידת יצחק שקרב תחתיו איל: (כה) והקרבתם אשה. המוספי' האמורים בחומש הפקודים: (כז) אך. כל אכין ורקין

שפתי חכמים

למה תזכיר פסוקי שופרות בשלמא פסוקי מלכיות שאומרים אותן משום דהקב"ה דן בר"ה כל העולם כמלך אלא פסוקי שופרות למה אומרי'

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כז) אך בעשור לחודש. מהו אך לפי שכל שאר ימים טובים נקראי' מקרא קדש לאכול ולשתות ולהתענג וזה אסור בכל אלו לכך כתיב אך לו' שאינו נקרא מקרא קדש אלא לכבד היום להקריב קרבן ולאסרו במלאכה אך ועניתם את נפשותיכם בו כי יום כפורים הוא:

פירוש לתורת אלהים

זָאלְט מאכֶן דֶעם טָאג יום טוב: (כה) כָּל מְלֶאכֶת אַלֶע מְלָאכוֹת פון אַרְבֶּט זָאלְט איר נִיט טָאן וְהִקְרַבְתֶּם און איר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אַפייעֶר אָפְּפֶער צוּ גָאט: (כז) אַךְ נַייעֶרְט בֶּעָשׂוֹר אין דֶעם צֶענְטֶן טָאג אין דֶעם זִיבֶּטִין חוֹדֶשׁ יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא איז דֶער טָאג יום כִּפּוּר מִקְרָא קוֹדֶשׁ זָאל צוּא אַייךְ זַיין אַרוּפוּנְג פון הֵיילִיקַייט. רש"י שְׁרַייבְּט דָארְטֶן וואוּ עֶס שְׁטֵייט דָס וָוארְט אַךְ איז אַמִיעוּט און דָא בַּיי יום כִּפּוּר שְׁטֵייט אוֹךְ אַךְ איז אוֹךְ מְמַעֵט אַז יום כִּפּוּר איז נָאר מְכַפֵּר צוּ דִי וָואס טוּעֶן תְּשׁוּבָה אָבֶּער נִיט צוּ דִי וָוס טוּעֶן נִיט תְּשׁוּבָה וְעִנִּיתֶם און איר זָאלְט אוּם יום כִּפּוּר פַּיינִיגֶן אַייעֶרֶע לַייבֶּער איר זָאלְט פַאסְטֶן און נָאךְ עִנּוּיִים (עיין מסכת יומא פרק ח) וְהִקְרַבְתֶּם און איר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אַפַייעֶר אָפְּפֶער צוּ גָאט: (כח) וְכָל מְלָאכָה קֵיין שׁוּם מְלָאכָה זָאלְט איר נִיט טָאן בְּעֶצֶם אין לוֹטֶערְקֵייט פון דֶעם טָאג יום כִּפּוּר כִּי יוֹם כִּפּוּרִים הוּא וָוארוּם דֶער טָאג איז יום כִּפּוּר לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם צוּ פַר גֶעבֶּן אוֹף אַייעֶרֶע עֲבֵירוֹת לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט אַייעֶר גָאט: (כט) כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ וָוארוּם אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ וָוס וֶועט נִיט וֶוערֶן גֶפַּיינִיגְט בְּעֶצֶם אין דֶעם טָאג וְנִכְרְתָה וֶועט דֶער מֶענְטְשׁ פַאר שְׁנִיטֶן וֶוערֶן פון

מצות השם

(שיב) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ. דִי מִצְוָה איז אוּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה זָאל מֶען מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן מוּסָף און דִי מִצְוָה גֵייט אָן אין ביהמ"ק:
(שיג שיד) וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם. דָס איז דִי מִצְוָה אַז אוּם יום כִּפּוּר זָאל מֶען פַאסְטֶן און מֶען טָאר נִיט עֶסֶן און נִיט טְרִינְקֶען און דֶער מֶענְטְשׁ וָוס עֶר וֶועט עֶסֶען אָדֶער טְרִינְקֶען אוּם יום כִּפּוּר וֶועט וֶוערֶען פַר שְׁנִיטֶען פון דֶר וֶועלְט און אוּנְזֶערִי הֵיילִיגֶע חֲכָמִים הָאבֶּן גֶאַסֶרְתְּ אַז מֶען טָאר זִיךְ נִיט וַואשֶׁן אָדֶער שְׁמִירֶן אָדֶער אָן טָאן דִיא שִׁיךְ אוּם יום כִּפּוּר און דֶער חִיּוּב איז אַז מֶען זָאל פַאסְטֶן פון אֵיין פַר נַאכְט בִּיז צוּ דֶר אַנְדֶערִי נַאכְט און דֶר וָואס איז מַרְבֶּה בִּסְעוּדָה דָס הֵייסְט וָוס עֶר עֶסְט עֶרֶב יום כִּפּוּר הָאט עֶר אֵיין מִצְוָה גְלַייךְ עֶר וָואלְט גֶפַאסְט צְווֵיי טָעג און דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶער אָרְט בַּיי זְכָרִים און נְקֵבוֹת:
(שטו) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ. דִי מִצְוָה איז מֶען זָאל מַקְרִיב זַיין אַקָרְבָּן מוּסָף אוּם יום כִּפּוּר און דִי מִצְוָה גֵייט אָן אין ביהמ"ק:

הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ׃ ל וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ לא כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃
לב שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם׃ פ ששי לג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ לד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם

בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין וְיִשְׁתֵּיצֵי מֵעַמָּהּ׃ ל וְכָל אֱנָשׁ דִּי תַעְבֵּד כָּל עֲבִידָא בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין וְאוֹבֵד יָת אֱנָשָׁא הַהִיא מִגּוֹ עַמַּהּ׃ לא כָּל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃ לב שְׁבַת שַׁבְּתָא הוּא לְכוֹן וּתְעַנּוֹן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּתִשְׁעָה לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא מֵרַמְשָׁא עַד רַמְשָׁא תְּנוּחוּן נְיָחֲכוֹן׃ לג וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ לד מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר בַּחֲמִשָּׁא עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא

תולדות אהרן

וכל הנפש אשר תעשה יומא פא: והאבדתי את יומא פד: שבת שבתון שם פו: ועניתם את נפשותיכם ברכות ח פסחים סח יומא פא ראש השנה ט: תשבתו יומא פא: בחמשה עשר סוכה כז כח:

רש"י

שבתורה מיעוטין מכפר הוא לשבים ואינו מכפר לשאינם שבים: (ל) והאבדתי. לפי שהוא אומר כרת בכ"מ ואיני יודע מה הוא כשהוא אומר והאבדתי למד על הכרת שאינו אלא אבדון: (לא) כל מלאכה וגו'. לעבור עליו בלאוין הרבה

ליקוטי יוסף

(לב) וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחוֹדֶשׁ וגו'. דִיא גמרא פְרֶעגְט פַאסְט מֶען דֶען דֶעם נַיינְטִין טָאג מֶען פַאסְט דָאךְ דֶעם צֶעהְנְטִין טָאג, זָאגְט דִי גמרא דֶר וָוס עֶסְט דֶעם נַיינְטִין טאג [עֶרֶב יום כִּפּוּר] אוּנ עֶר פַאסְט יום כִּפּוּר אִיז בַּייא הקב"ה גְלַייךְ ווִי עֶר וָואלְט גֶעפַאסְט בֵּיידֶע טֶעג עֶרֶב יום כִּפּוּר אוּנ יום כִּפּוּר, דַארְפִין מִיר פַארְשְׁטֵיין ווִי אַזוֹ קֶען מֶען רֶעכֶענֶען דָאס עֶסִין גְלַייךְ ווִיא גֶעפַאסְט, נָאר דֶער עִנְיָן אִיז לְמָשָׁל אֵיינֶער [שְׁמוּאֵל] אִיז שׁוּלְדִיג גִיוֶועְן פִיל גֶעלְט צוּ אֵיינֶעם [משֶׁה], אַמָאהְל פְּלוּצְלוּנְג פְרַייטָאג פַארִין נַאכְט אִיז משֶׁה גֶעקוּמֶען צוּ פָארִין צוּ שְׁמוּאֵל וֶועגִין זַיין חוֹב, שְׁמוּאֵל מִיט זַיין ווייב אוּנ קִינְדֶער הָאבִּין צוּגֶענוּמֶען משֶׁהְ'ן מִיט אַפְרֵיילִיךְ פָּנִים, אוּנ וַוייל עֶס אִיז גִיוֶועְן נָאנְט צוּ שַׁבָּת הָאט משֶׁה גָאר נִיט גִירֶעט מִיט שְׁמוּאֵל וֶועגִין זַיין חוֹב, נָאר עֶס אִיז גִיוָוארִין שַׁבָּת מֶען הָאט גִיגֶעסִין גֶעטְרוּנְקֶען אַלֶע זֶענֶען גִיוֶועְן פְרֵיילִיךְ, משֶׁה אִיז גִיוֶועְן פְרֵיילִיךְ וַוייל עֶר הָאט גֶערֶעכוּנְט אַז שְׁמוּאֵל מִיט זַיין ווייב אוּנ קִינְדֶער פְרֵייעֶן זִיךְ אַזוֹי שְׁטַארְק מִיט אִים גֶעווִיס הָאט שְׁמוּאֵל גֶעלְט צוּ בַּצָאהְלִין דֶעם חוֹב, שְׁמוּאֵל מִיט זַיין ווייב אוּנ קִינְדֶער וָוס זֵיי הָאבִּין גֶעוָואסְט אַז זֵייא הָאבִּין קֵיין גֶעלְט צוּ בַּאצָאהְלִין דֶעם חוֹב אוּנ מָארְגִין זוּנְטָאג וֶועט משֶׁה מָאנִין זַיין חוֹב אוּנ זֵייא הָאבִּין אִים נִיט צוּ גֶעבִּין, ווִיא פַארְשֶׁעמְט וֶועלִין זֵיי בְּלַייבִּין פַר אִים אוּנ עֶר וֶועט זִיךְ ווָאנְדֶערִין אוֹיף זֵיי אוּנ וֶועט זֵיי פְרֶעגִין אַז אִיר [...] אַז אִיר הָאט מִיר נִיט צוּ צָאהְלִין דֶעם חוֹב ווָאס זֶענְט אִיר גֶעוֶוסִין שַׁבָּת אַזוֹי פְרֵיילִיךְ גִיוֶועְן, אוּנ זֵייא הָאבִּין זִיךְ דֶערְמַאנְט ווִי זֵייא וֶועלִין מָארְגִין זוּנְטָאג ווֵיינֶען פַאר משֶׁה עֶר זָאל זֵיי וַוארְטִין דֶעם חוֹב עֶר זָאל זֵיי דֶערְוַוייל קֵיין שְׁלָעכְטֶעס טָאהְן מִיט דֶעם וֶועקְסִיל,

פירוש לתורת אלהים

אִיר פָאלְק: (ל) וְכָל הַנֶּפֶשׁ אוּנ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ וָוס עֶר וֶועט טָאן אַמְלָאכָה בְּעֶצֶם אִין דֶעם טָאג וְהַאֲבַדְתִּי וֶועל אִיךְ מַאכֶען פַר לִירֶען דֶעם מֶענְטְשׁ מִקֶּרֶב עַמָּהּ פוּן צְווִישֶׁן אִיר פָאלְק: (לא) כָּל מְלָאכָה קֵיין שׁוּם מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ זָאלְט אִיר נִיט טָאן דָאס זָאל זַיין צוּ אַייךְ חוּקַּת עוֹלָם אַחוֹק אוֹיף אֵייבִּיג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶרֶע דוֹר דוֹרוֹת בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִין אַלֶע אַייעֶרֶע וואוּנוּנְגֶען: (לב) שַׁבַּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן גַאנְץ רוּאוּנְג הוּא עֶר לָכֶם צוּ אַייךְ בְּתִשְׁעָה נַיין טָאג אִין חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי אוֹיף דֶער נַאכְט נָוס גֶהֶער צוּם צֶענְטֶען טָאג זָאל זִיךְ אָן הֵייבֶּען דָם רוּאוּנְג מֵעֶרֶב פוּן אֵיין נַאכְט בִּיז דֶער אַנְדֶערֶער נַאכְט אַמֵעת לֶעת תִּשְׁבְּתוּ זָאלְט אִיר רוּעֶן אַייעֶר רוּאוּנְג: (לד) דַּבֵּר רֵייד צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַזוֹ צוּ זָאגֶען בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר אִין פוּפְצֶעטֶן טָאג אִין דֶעם זֶעלְבִּיגֶען חוֹדֶשׁ חַג הַסּוּכּוֹת זָאל זַיין צוּ אַייךְ אַיוֹם טוֹב פוּן סוּכּוֹת פוּן

מצות השם

(שמז שיז) כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען זָאל רוּעֶן אוּם יוֹם כִּפּוּר אוּנ מֶען זָאל נִיט טָאן קֵיין שׁוּם מְלָאכָה אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת:

לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה׃ לה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ לו שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה עֲצֶרֶת הִוא כָּל־

אונקלוס

שְׁבִיעָאָה הָדֵין חַגָּא דִמְטַלַּיָא שִׁבְעַת יוֹמִין קֳדָם יְיָ׃ לה בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן׃ לו שִׁבְעָא יוֹמִין תְּקָרְבוּן קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא תְמִינָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וּתְקָרְבוּן קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ כְּנֵישׁ תְּהוֹן כָּל

תולדות אהרן

חג הסוכות שם ט בילה ל: ביום הראשון פסחים ה חגיגה יח: כל מלאכת עבודה לא תעשו שם:

רש"י

הו להזהיר על מלאכת לילה ם כמלאכת יום: (לה) מקרא קדש. [ביוה"כ] קדשהו בכסות נקיה ובתפלה ע ובשאר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפלה: (לו) עצרת היא. עצרתי אתכם אצלי כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים כיון שהגיע זמנן להפטר אמר בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם: כל מלאכת עבודה. אפי' מלאכה שהיא עבודה לכם שאם

שפתי חכמים

אותן ומתרץ לזכור לכם כו': ס וא"ת למה אצטריך להכי מה"ת למעט לילה וי"ל ה"א הואיל וכתיב בעצם היום דמשמע בעצומו של יום דוקא כמו בעצם היום הזה בא נח. בעצם היום הזה נימול אברהם דהוה דוקא בעצומו של יום אף אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה הוא דוקא בעצומו של יום לכך אצטריך כל מלאכה. רא"ם. א"נ הואיל ובעצם היום ממעט תוספת יו"כ מה שמוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביציאתו שאינו בכרת אם עושה בהם מלאכה ה"א דממעט לילה נמי ממלאכה לכך אצטריך רבויא: ע והא דמהפך רש"י הקרא דמקרא קדש דהיה לו לפרש לעיל קודם פי' והאבדתי וקודם כל מלאכה לא תעשו וי"ל דלעיל

פירוש לתורת אלהים

גאָטס וועגן: (לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אין דעם ערשטען טאָג סוכות איז מִקְרָא קוֹדֶשׁ ארופונג פון היילינקייט כָּל מְלֶאכֶת אַלֶע מְלָאכוֹת פון ארבעט זאָלט איר [illegible] טאָן: (לו) שִׁבְעַת יָמִים די זיבען טאָג סוכות זאָלט איר מַקְרִיב זיין אפייער אָפּפער צו גאָט בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי אין אַכְטען טאָג זאָלט איר אויך מאכען יום טוב וְהִקְרַבְתֶּם אונ איר זאָלט מַקְרִיב זיין אַפייער אָפּפער צו גאָט עֲצֶרֶת הִיא דָס איז איין אויף האַלטונג (עיין רש"י) כָּל מְלֶאכֶת אַלֶע

ליקוטי יוסף

ווי פארשטייען מיר איז דיא שבתדיגע שִׂמְחָה וָוס שְׁמוּאֵל מִיט זיין ווייב אונ קינדער האבין זיך געפרייט מיט מֹשֶׁה גיוועזן אַאֱמֶתֶה שִׂמְחָה? געווים ניין, אויסוויינינג הָט מען זיך געפרייט אין הארצין איז גיוועזן טרויער, זיי האבין פארקערט געטראכט הַלְוַאי וואלט היינט ניט גיוועזן שַׁבָּת וואלט מען שוין היינט געוויינט פַר משה ער זאל אונז ווארטין אָדער שיינקען דעם חוֹב, וואס טוינ אונז היינטיגע פרייד אז מען וועט מארגין דארפין וויינען. דס זעלביגע איז מיט די שִׂמְחָה פון עֶרֶב יום כפור, אז מען ווייס מען איז פיל שולדיג צו הקב"ה, אונ מען הט ניט צו בצאהלין אונ מארגין יום כפור ואונ נאך באלד ביי נאכט צו כָּל נִדְרֵי וועט מען דארפין וויינען פאר הקב"ה ער זאל ווארטין אָדער שיינקען דעם חוב, אונ אוב ח"ו ניט, איז ער אומגליקליך מיט זיין ווייב אונ קינדער, אז דער מענטש וועט דס טראכטין עֶרֶב יום כפור ביים זיין עסין, וועט ער עפעס האבין אַשִּׂמְחָה מיט זיין עסין ודיא קרעפליך? געווים ניין, איז דען אזוי אעסין ניט ערגער ווי געפאסט, ער וואלט וועלין שוין היינט עֶרֶב יום כפור פאסטין אונ וויינען אונ ניט ווארטין אויף מארגין, דריבער זאגט די גמרא דער וואס עסט עֶרֶב יום כפור ער זאל האבין כאַ צו פאסטין יום כפור, איז דס עסין גלייך ווי געפאסט, ווייל ער געדיינקט ביי דעם עסין דעם יום כפור:

מצות השם

(ש"ה שיט) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קוֹדֶשׁ. דס איז דיא מִצְוָה אז די ערשטי צווייי טאָג פון סוכות מוז מען רוען אונ מען טאָר קיין שום האנד ארבייט ניט טאָן אונ די מִצְוָה גייט אָן אויף יעדער אָרט ביי זְכָרִים אונ נְקֵבוֹת:

(ש"כ) שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ וגו'. דאס איז דיא מִצְוָה אז אלי זיבען טאג פון סוכות מוז מען מַקְרִיב זיין יעדין טאג אַקָרְבָּן מוסף אונ די מִצְוָה גייט אָן אין ביהמ"ק:

(שכא ש"כב) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא קוֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וגו'. דס איז די מִצְוָה אז מען זאל רוען אום שְׁמִינִי עֲצֶרֶת אונ מען טאָר קיין שום האנד ווערק ניט טאָן אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אין יעדער צייט:

(ש"כג) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ. דיא מִצְוָה איז מען זאל מאכען אַקָרְבָּן מוסף אום שְׁמִינִי עֲצֶרֶת אונ דיא מִצְוָה גייט אָן אין ביהמ"ק:

משלי יהודא

(לו) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַה' וגו'. דארפין מיר וויסען פאר וואס אלע טאג סוכות וואס די קָרְבָּנוֹת זענען גיוועזן פאר די פעלקער הט מען יעדער טאג מַקְרִיב גיוועזן פיל קָרְבָּנוֹת, אונ שְׁמִינִי עֲצֶרֶת וואס די קָרְבָּנוֹת זענען גיוועזן פַר די יודין האט מען מַקְרִיב גיוועזן ווייניג קָרְבָּנוֹת. נאר דער ענין איז למשל אַגְבִיר האט געהאט קינדער פון זיין ווייב, אונ זיין ווייב איז גישטארבין אונ ער האט גענומען איין אנדער ווייב וואס זיא האט געהאט קינדער פון איר ערשטין מאן, אמאל איז דער גביר גקומען צו פארן פון לייפציג אונ האט גברענגט מַתָּנוֹת פַר אלי קינדער, די שענערע מַתָּנוֹת הט ער גגעבין צו די קינדער פון זיין ווייב, די ערגערע מַתָּנוֹת הט ער גגעבן צו זיינע קינדער, האט מען אים גפרעגט האסטו דיין ווייבס קינדער ליבער וויא דיינע קינדער, הט דער גביר גיענפערט איך האב גיוואלט די ערשטע פאר טאג ווס איך בין גקומען צוא פארין זאלין אלי קינדער אין שטוב זיין פריילך, האב איך אזוי ברעכונט, מיין ווייבס קינדער האבין דאך מיט מיר קיין שִׂמְחָה איך בין דאך נאר איין אכטונג געבער אויף זייא איך גיב זיי עסין, אבר איך בין ניט זייער פאטר, וועלין זיי זיך פרייען מיט דיא שיינע מַתָּנוֹת, נוייל זייער שִׂמְחָה וועט ניט זיין גגעבין קליינע מַתָּנוֹת, אבר מייני קינדער האב איך

מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ לז אֵלֶּה
מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם
מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה
לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים
דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃ לח מִלְּבַד שַׁבְּתֹת
יְהוָה וּמִלְּבַד מַתְּנוֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד
כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם
אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה׃ לט אַךְ בַּחֲמִשָּׁה
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם
אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־
יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן

אונקלוס

עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן׃
לז אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ דִּי
תְעָרְעוּן יָתְהוֹן מְעָרְעֵי
קַדִּישׁ לְקָרָבָא קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ עֲלָתָא וּמִנְחָתָא
נִכְסַת קוּדְשִׁין וְנִסּוּכִין
פִּתְגַם יוֹם בְּיוֹמֵהּ׃ לח בַּר
שַׁבַּיָּא דַיְיָ וּבַר מַתְּנָתֵיכוֹן
וּבַר כָּל נִדְרֵיכוֹן וּבַר כָּל
נִדְבָתֵיכוֹן דִּי תִתְּנוּן קֳדָם
יְיָ׃ לט בְּרַם בַּחֲמִשָּׁא
עֲשַׂר יוֹמָא לְיַרְחָא
שְׁבִיעָאָה בְּמִכְנַשְׁכוֹן יָת
עֲלַלַת אַרְעָא תְּחַגּוּן
יָת חַגָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא
יוֹמִין בְּיוֹמָא קַדְמָאָה

רשב"ם (לט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי. אע"פ שראש השנה ויום הכפורים באים לזכרון לכפרה אבל סוכות בא לשמחה ולהודאה על שמילא בתיהם כל טוב בימי אסיפה: עצרת. עצירת מניעת מלאכה:

תו"א עלה ומנחה מנחות מד: זבח ונסכים שם בכורות יז תמורה יד: מלבד שבתות פ' שם: בחמשה עשר יום לחודש ר"ה ז: ביום הראשון שבמון פסחים ה:

רש"י

לא תעשוה יש חסרון כיס בדבר: לא תעשו. יכול אף חולו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה ת"ל היא: (לז) עלה ומנחה. (מנחות מד) מנחת נסכים הקריבה פ עם העולה: דבר יום ביומו. חוק הקצוב בחומש צ הפקודים: דבר יום ביומו. הא אם עבר יומו בטל קרבנו: (לט) אך בחמשה עשר יום תחגו. קרבן שלמים לחגיגה יכול תדחה את השבת ת"ל אך הואיל ויש לה תשלומין כל שבעה: באספכם את תבואת הארץ. שיהא חדש שביעי זה בא בזמן אסיפה מכאן שנצטוו לעבר את השנים שאם אין העבור פעמים שהוא בא באמצע הקיץ או החורף: תחגו. שלמי חגיגה: שבעת ימים. (חגיגה י) אם לא הביא בזה יביא בזה יכול יהא מביאן כל שבעה ת"ל והגותם אותו. יום

שפתי חכמים

לא יכול לפרש קדשהו בכסות נקיה כו' דלמא הא דכתיב מקרא קדש לאסור הלילה כיום לענין עשיית מלאכה וכרת אבל עכשיו דכתיב כל מלאכה לא תעשו שהוא מיותר ובא ללמד ולהזהיר על מלאכת לילה כיום ע"כ האי מקרא קודש בא ללמד קדשהו בכסות נקיה כו': פ דק"ל דהרבה מנחות כתובים בפ' ויקרא ולמה לא מפרש איזה מהן. והרא"ם פי' אי מנחה בפ"ע היא עולה וזבח ונסכים ומנחה מבע"ל: צ בפ' פנחס ושם מפורש כל המוספי' שיש יום שיש בו מוספי' הרבה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לט) אך בחמשה עשר יום. לפי שגבי פסח לא כתיב שמחה לפי שעדיין לא נלקטה שום תבואה וגבי שבועות לא כתיב אלא חדא שמחה לפי שהתבואה נלקטה אבל פירות האילן לא נלקטו אך בסוכות שהכר נאסף אל תוך הבית וגם נמחלו העונות ביום הכיפורים כתיב ביה שלש שמחות ושמחתם דהכא ושמחת בחגך והיית אך שמח חדא

פירוש לתורת אלהים

מְלָאכוֹת פוּן אַרְבֶּעט זָאלְט אִיר נִיט טָאן: (לז) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי דָס זֶענֶן דִי יָמִים טוֹבִים פוּן גָאט אֲשֶׁר וָוָאס אִיר זָאלְט רוּפֶען זֵייא מִקְרָאֵי קוֹדֶשׁ אַרוּפוּנְג פוּן הֵיילִיקַייט לְהַקְרִיב צוּ מַקְרִיב זַיין אַפַּייעֶר אָפְּפֶער צוּ גָאט עוֹלָה אַקָרְבָּן עוֹלָה מִיט אַמִנְחָה צוּ דֶער עוֹלָה זֶבַח אַשֶׁעכְטוּנְג מִיט נְסָכִים דְּבַר יוֹם דֶעם דִין פוּן אִיטְלִיכֶן טָאג וִויפִיל קָרְבָּנוֹת מֶען דַארְף מַקְרִיב זַיין בְּיוֹמוֹ זָאלְט אִיר עֶס מַקְרִיב זַיין אִין זַיין טָאג: (לח) מִלְּבַד חוּץ דִי קָרְבָּנוֹת וָוָאס מֶען דַארְף מַקְרִיב זַיין שַׁבָּת זָאלְט אִיר מַקְרִיב זַיין דִי קָרְבָּנוֹת פוּן יוֹם טוֹב וּמִלְּבַד חוּץ קָרְבָּנוֹת פוּן אַייעֶרֶע מַתָּנוֹת וָוָאס אִיר וֶועט גֶעבֶּן קָרְבָּנוֹת פַאר אַמַתָּנָה צוּ גָאט אוּנ וּמִלְּבַד אוּנ חוּץ אַלֶע אַייעֶרֶע נְדָרִים וָוָאס אִיר וֶועט מְנַדֵר זַיין קָרְבָּנוֹת צוּ גָאט וּמִלְּבַד אוּנ חוּץ אַלִי אַייעֶרִי נְדָבוֹת אֲשֶׁר תִּתְּנוּ וָוָאס אִיר וֶועט גֶעבֶּן צוּא גָאט: (לט) אַךְ נֵייעֶרְט בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר אִין דֶעם פוּפְצֶעגְטֶן טָאג אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן חוֹדֶשׁ בְּאָסְפְּכֶם אַז אִיר וֶועט אַיין זַאמְלֶען דִיא תְּבוּאוֹת פוּן דֶעם לַאנְד תָּחוֹגּוּ זָאלְט אִיר פַייעֶר טָאגֶן דֶעם פַייעֶר טָאג פוּן גָאט

משלי

אוּנ דַארְף נִיט זַיין מִיט דִיא מַתָּנוֹת נָאר מִיט מִיר דַארְף זַיין אוּנ וֶועט זַיין דִי שִׂמְחָה, דָס זֶעלְבִּיגֶע הָט הקב"ה גִיזָאגְט אוֹיף דִיא פַארְצַייטִיגֶע פֶעלְקֶער, וַוייל זֵיי זֶענֶען נִיט מַיינֶע קִינְדֶער אִיךְ גִיבּ נָאר אַכְטוּנְג אוֹיף זֵייא אוּנ גִיבּ זֵיי עֶסְן, הָאבִּין זֵייא דָאךְ גִיט קֵיין שִׂמְחָה מִיט מִיר, וֶועלִין זֵייא

יהודא

זִיךְ פְרֵייעֶן וָואס מֶען אִיז מַקְרִיב פַאר זֵייא פִיל קָרְבָּנוֹת, אָבֶּער יוּדִין וָואס זֶענֶען מַיינֶע קִינְדֶער פַר זֵייא דַארְף מֶען מַקְרִיב זַיין וֵוייניג קָרְבָּנוֹת, זֵיי זָאלִין נִיט הָאבֶּען דִיא שִׂמְחָה מִיט דִיא קָרְבָּנוֹת נָאר דִיא שִׂמְחָה זָאל זַיין מִיט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא׃

נְיָחָא וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה
נְיָחָא : מ וְתִסְּבוּן לְכוֹן
בְּיוֹמָא קַדְמָאָה פֵּרֵי
אִילָנָא אֶתְרוֹגִין וְלוּלְבִין
וַהֲדַסִּין וַעֲרָבִין דִּנְחָל
וְתֶחֱדוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן
שִׁבְעַת יוֹמִין : מא וּתְחַגּוּן
יָתֵהּ חַגָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעַת
יוֹמִין בְּשַׁתָּא קְיָם עָלַם
לְדָרֵיכוֹן בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה
תְּחַגּוּן יָתֵהּ : מב בִּמְטַלַּיָא
תֵּיתְבוּן שִׁבְעַת יוֹמִין

שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן :
מ וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי
עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־
עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים :
מא וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת
יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ :
מב בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־

תו"א ולקחתם לכם ביום הראשון שם לח סוכה יא כ כט ל לג לד מא מג מגילה כ מנחות פז ס' הזוהר פ' נח ענין נחמד על ד' מינים בלולב שבאים לרצות על המים ופ' תלוה ופ' ויקרא : פרי עץ הדר ברכות נז סוכה לד לה : כפות תמרים שם לא לב לד מה : וענף עץ עבות שם לב : וערבי נחל שם לג מד : ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבת קלא פסחים ה סוכה מג : ותגותם אותו חג לה' פסחים ע חגיגה ט י : בחדש השביעי תחגו אתו חגיגה ט י : בסכות תשבו סוכה ו ט כו כז כח לו לז קידושין לד סנהדרין ד זבחים לז ערכין ג ס' הזוהר פ' בראשית ופ' אמור : כל האזרח בישראל סוכה א כח זבחים לז :

בעל הטורים

(מ) פרי עץ הדר כפת תמרים. פרי עץ הדר בגי' אתרוגים : עבת. חסר ו' בשביל ששה דברים שפוסלים בו ואלו הן יבש גזול אשירה עיר הנדחת נקטם ראשו ושל ע"ג : כפות תמרים. היינו לולב. לולב בגי' חיים לכך יבש פסול. עץ חיים. היינו לולב שעולה כמנין חיים וכן תודיעני אורח חיים : (מב) בסכות תשבו שבעת ימים. כנגד ז' ענני כבוד וכנגד שבעת הימים שישראל יושבין בסוכות זוכין לז' חופות ואלו הן. ענן. עשן. נוגה. אש. להבה. כבוד שכינה. וסכת לויתן. ולזה לעשות סוכות בתחלת החורף שאם היו עושים אותן בקיץ לא הי' ניכר אלא היה נראה שעושין אותן

רשב"ם

(מ) וענף עץ עבות. קמץ הוא. כמו קדוש טהור. עמוק. גדול. כלומר ענף של עץ מעובה הרבה : (מב) כל האזרח. אפי' אותן שיש להם בתים. ישבו בסכות :

רש"י

אחד במשמע ולא יותר ולמה נאמר שבעה לתשלומין : (מ) פרי עץ הדר. (סוכה לד) עץ שטעם עצו ופריו שוה : הדר. הדר באילנו משנה לשנה ק וזהו אתרוג : כפת תמרים. חסר וי"ו למד שאינה אלא ר אחת : וענף עץ עבת. שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים וזהו הדס העשוי כמין קליעה : (מב) האזרח. זה ש אזרח : בישראל.

שפתי חכמים

ויש יום שיש בו מוספים מועטים : ק וא"ת פלפל ארוך הוא שדר ג"כ באילנו משנה לשנה וטעם עצו ופריו שוה נמי. וי"ל דמ"מ אין יוצאין בו דאי שקלת חדא לא הוי כשיעורו ולא ניכר לקיחתו ואי שקלת ב' או ג' ולקחתם פרי כתיב פרי א' במשמע ולא שנים : ר וא"ת א"כ היה לו לכתוב כף (נח"י) וי"ל דכפת היינו כל אחת וכה עלין הרבה אבל אי כתיב כף לא משמע אלא עלה אחת : ש ר"ל ישראל מדכתי' האזרח בה"א הידיעה לו' המיוחן שבאזרחי' דהייט ישראל וא"כ ל"ל בישראל

דעת זקנים מבעלי התוספות

מתבואה וחדא מפירות האילן וחדא ממחילת עונות וזהו שאמר הכתוב והיית אך שמח שאין לך להתעסק רק בשמחה: (מ) ולקחתם לכם. אז"ל משלכם להוציא את השאול ואת הגזול שלא יהא סניגורו קטיגורו. משל למלך ששלח שלוחו לגבות בעיר מגבת שלו לאחר שגבה מצאו עירוני אחד קפחו ונטל את כליו וכל מה שבידו לימים הוצרך העירוני הזה לדון לפני המלך ובא לשכור מי שילמד עליו זכות לפני המלך ומצאו אותו הגבאי אמר לו מה אתה עושה בכאן אמר לו יש לי דין לפני המלך ואני מבקש לשכור מי שידבר בשבילי אמר לו תן לי מה שגזלת ממני ואני אדבר בשבילך החזיר הכלי' לבד והלך לו למחר בא לדון לפני המלך שאלו יש לך אדם שילמד עליך זכות אמר לו הרי פלוני שילמד עלי זכות אמר לו מה זכות יש

פירוש לתורת אלהים

שִׁבְעַת יָמִים זִיבְּען טָאג בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אִין עֶרְשְׁטִין טָאג אוּנ אִין אַכְטֶען טָאג זָאלְט אִיר רוּעֶן : (מ) וּלְקַחְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט נֶעמֶען צוּ אַייךְ אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶען טָאג סוּכּוֹת פְּרִי עֵץ אַפְּרִי וָואס זִיא וַואקְסְט אוֹף אַבּוֹם מֵיינְט מֶען אֵיין אֶתְרוֹג הָדָר עֶר אִיז שֵׁיין נָאךְ אַפֵּירוּשׁ אִיז הָדָר וואנוּנְג עֶר וַואקְסְט פוּן יָאר צוּ יָאר אוּנ פַאלְט נִיט אַרָאפּ אוּם וִוינְטֶער פוּן בּוֹם כַּפּוֹת תְּמָרִים אוּנ דִי בְּלֶעטֶר פוּן טֵייטְל בֵּיימֶר אַלוּלָב וַעֲנַף אוּנ דִיא צְוַויינְגֶן וָואס זֶענֶען גְפְלָאכְטֶן אַזוֹ וִויא שְׁטְרִיק מֵיינְט מֶען אֵיין הָדָס וְעַרְבֵי נָחַל אוּנ צְוַוייגֶן וָואס וַואקְסֶן בַּיי וַואסֶר מֵיינְט מֶען עֲרָבוֹת וּשְׂמַחְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט זִיךְ פְרֵייעֶן פַר אַייעֶר גָאט שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּן טָאג : (מא) וְחַגּוֹתֶם אוּנ אִיר זָאלְט זַייא פַייעֶר טָאגֶן פוּן גָאטְס וֶועגֶן שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶּען טָאג אִין יָאר זָאל דָאס זַיין צוּ אַייךְ חוּקַּת עוֹלָם אַחוֹק אוֹף אֵייבֶּעג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶר גְבֵּירְט בַּחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן חוֹדֶשׁ זָאלְט אִיר פַייעֶר טָאגֶן דֶעם יוֹם טוֹב : (מב) בַּסוּכּוֹת תֵּשְׁבוּ אִין סוּכּוֹת זָאלְט אִיר זִיצֶען זִיבֶּען

מצות השם

(שכד) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה פוּן אֶתְרוֹג בְּעִנְטְשְׁעֶן אוּנ בְּשַׁעַת מֶען בֶּענְטְשְׁט זָאל מֶען נֶעמֶען דֶעם לוּלָב אִין דֶער רֶעכְטֶער הַאנְד אוּנ דֶעם אֶתְרוֹג אִין דֶ׳ער לִינְקֶער הַאנְד אוּנ זָאל מַאכֶען אֵיין בְּרָכָה (עַל נְטִילַת לוּלָב) אוּנ אֵיין קִינְד וָואס עֶר וֵוייסְט וָואס מֶען מֵיינְט לוּלָב אוּנ וִויא אַזוֹי מֶען אִיז (מְנַעֲנֵעַ) מִיט אִים אִיז זַיין פָאטֶער אִים מְחוּיָב צוּא גִיוָוייעֶן . אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט :
(שכה) בַּסוּכּוֹת תֵּשְׁבוּ וגו'. דָס אִיז דִי מִצְוָה אַז דִיא גַאנְצֶי זִיבֶּן טָאג פוּן סוּכּוֹת זָאל מֶען עֶסֶען אוּנ טְרִינְקֶען אוּנ וואוֹינֶען

הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת׃
מג לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת
הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי
אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ מד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי
יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ שביעי
כד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ
שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת

אונקלוס

כָּל יַצִּיבָא בְּיִשְׂרָאֵל יִתְּבוּן בִּמְטַלַּיָא׃ מג בְּדִיל דְּיִדְּעוּן דָּרֵיכוֹן אֲרֵי בִּמְטַלַּיּוֹת עֲנָנֵי אוֹתֵבִית יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַפָּקוּתִי יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ מד וּמַלִּיל מֹשֶׁה יָת סְדַר מוֹעֲדַיָּא דַּיְיָ וְאַלְּפִנּוּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב פַּקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְּבוּן לָךְ מְשַׁח זֵיתָא דַכְיָא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא

תו"א למען ידעו דורותיכם עירובין ג סוכה ב זבחים לז : כי בסוכות הושבתי סוכה יא : וידבר משה את מועדי ה' ר"ה לב מגילה לא לב נדרים עח בתרא קכ מנחות עב :

רשב"ם

(מג) למען ידעו דורותיכם. פשוטו כדברי האומרים במסכת סוכה סוכה ממש. וזה טעמו של דבר חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך באספך את תבואת הארץ ובתיכם מלאים כל טוב דגן ותירוש ויצהר. למען תזכרו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ובלא נחלה ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה ובתים מלאים כל טוב ואל תאמרו בלבבכם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וכסדר הזה נמצא בפרשת עקב תשמעון. וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלהיך זה ארבעים שנה וגו' ויאכילך את המן וגו'. ולמה אני מצוה לך לעשות זאת. כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ואכלת ושבעת ורם לבבך ושכחת את ה' וגו' ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. ולכך יוצאים מבתים מלאים כל טוב בזמן אסיפה ויושבין בסוכות לזכרון שלא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשבת. ומפני הטעם הזה קבע הקב"ה את חג הסוכות בזמן אסיפת גורן ויקב לבלתי רום לבבם על בתיהם מלאים כל טוב פן יאמרו ידינו עשו לנו את החיל הזה: (ב) ויקחו אליך שמן זית זך. פרשה זו נשנית לפי שהמנורה נוכח השלחן להאיר אל השלחן שעליו לחם הפנים שמפורש כאן שכל זה מתיקון השלחן והמנורה. השמן להאיר. והפת לערוך:

בעל הטורים

ללל: (מג) למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי. תגין על כ"ף דבסכות דעד כ' אמה אדם יודע שיושב בצל סוכה: (ב) ויקחו אליך שמן זית. סמיך שמן זית לסוכה לומר שגומרים ההלל כל שמונת ימי חנוכה כדרך שגומרין אותו כל שמונת ימי החג: להעלות נר. ואח"כ כתיב נרות

רש"י

(ת"כ) לרבות את הגרים: (מג) כי בסכות הושבתי. (סוכה יא) ענני כבוד: (ב) צו את בני ישראל. זו פרשת מצות הנרות ופ' ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה וכן משמע ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך: שמן זית זך. שלשה שמנים יוצאים מן הזית הראשון קרוי זך והן מפורשים במנחות (דף כו) ובת"כ:

דעת זקנים מבעלי התוספות

לך ללמד על זה אמר להם אני אומר לכם מה עשה לי חבירי זה כשהלכתי לגבות מגבת המלך מעיר פלוני עמד עלי בדרך וקפחני ונטל כל אשר לי והכלי' הללו הם מקצת כלי' שהחזיר לי על מנת שאלמד עליו זכות התחילו הכל ואמרו אוי לו לזה שנעשה קטיגורו סניגורו. (ובמדרש איתא סניגורו קטיגורו): ביום הראשון. הלולב שאנו נוטלין ביום ראשון הוא סי' שזכינו בדין ביום הכפורים וזש"ה אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא לשפוט הארץ במי הכתוב מדבר בישראל ובאומות העולם שהקב"ה דן אותם ביום הכפורים אלו ואלו נכנסין לדין ואין אנו יודעין מי הנוצחין אמר הקב"ה טלו לולביכם בידיכם והכל יודעים שזכיתם בדין משל לשני בני אדם שנכנסו לדון לפני המלך ולא היו יודעין הבריות מי נצח אלא מי שהוא יוצא במקל לבן או תפוח בידו אז יודעין שהוא יצא זכאי מלפני המלך: פרי עץ הדר. ארבעה מינין הללו יש מהן שיש בו טעם וריח כמו האתרוג והוא כנגד הצדיקים שיש בהם ריח תורה וטעם של מעשים טובים. באילן שבו גדל הלולב יש בו טעם ולא ריח וכנגדו הבינונים של ישראל שיש בהם טעם של מצות ואין בהם ריח תורה. ההדס יש בו ריח ולא טעם והוא כנגד אותם

פירוש לתורת אלהים

מאג כָּל הָאֶזְרָח אַלֶע גִיבָּארֶענֶע יוּדֶן יֵשְׁבוּ זָאלֶן זִיצֶען אִין סוּכּוֹת: (מג) לְמַעַן דְרוּם הֵיים אִיךְ אַייךְ זִיצֶן אִין סוּכּוֹת יֵדְעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם אַייעֶרִי דוֹרוֹת זָאלֶן וִויסֶן כִּי בַסּוּכּוֹת אַז אִיךְ הָאבּ גְמַאכְט זִיצֶען דִיא יִשְׂרָאֵל אִין סוּכּוֹת רש"י שְׁרַייבְּט דָם מֵיינְט מֶען דִי עֲנָנֵי כָּבוֹד בְּהוֹצִיאִי אַז אִיךְ הָאבּ זֵייא אוֹס גִיצוֹגֶן פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם דֶענְצְמָאל הָאבּ אִיךְ זֵיי אַרוּם גִירוּנְגִילְט עֲנָנֵי כָּבוֹד אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אַייעֶר גָאט: (מד) וַיְדַבֵּר אוּנ מֹשֶׁה הָט גְרֶעט אֶת מוֹעֲדֵי דִי יָמִים טוֹבִים פוּן גָאט צוּ דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל: (ב) צַו דוּ מֹשֶׁה גֶבִּיט צוּ דִיא קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ אוּנ זֵיי זָאלֶן נֶעמֶען צוּ דִיר שֶׁמֶן זַיִת בּוֹמִיל פוּן אֵייל בִּירְט לוֹטֶרֶן בּוֹמִיל כָּתִית צוּ שְׁטוֹסֶן

מצות השם

אִין דֶער סוּכָּה אוּנ מֶען טָאר נִיט עֶסִין קַיין שׁוּם סְעוּדָה אִין שְׁטוּבּ נָאר אִין סוּכָּה אוּנ דִיא מִצְוָה פוּן דֶער סוּכָּה אִיז זֵייעֶר גְרוֹס אוּנְזֶערִי הֵיילִיגִי סְפָרִים שְׁרַייבִּין דָאס עֶנְין וָואס גָאט הָאט אוּנְז גִבָּאטֶען אַז מִיר זָאלֶען עֶסֶען אִין דֶער (סוּכָּה) אִיז כְּדֵי מִיר זָאלֶען וִויסֶען אַז גָאט בָּרוּךְ הוּא בַּאשִׁיצְט דִי יוּדֶן אוּנְטֶער זַיינֶע פְלִיגִיל אוּנ עֶר אִיז צוּ זֵייא אַזוֹ וִויא אַיין שָׁאטֶען וָואס עֶס פַאר שְׁטֶעלְט אַזוֹי פַר שֶׁטֶעלְט עֶר אַז מֶען זָאל אוּנְז קַיין שְׁלֶעכְטֶס נִיט טָאן אִיבֶּר דֶעם הָט אוּנְז הקב"ה תֵּיכֶף נָאךְ (יוֹם כִּפּוּר) וָוס אִין דֶעם טָאג פַר גִיבְּט עֶר אוּנְז דִיא עֲבֵירוֹת וָואס מִיר הָאבִּין אֵיין גַאנְץ יָאר גִיטָאן גְהֵייסִין מַאכֶען (סוּכּוֹת) אוּנ דָאס אִיז אַיין גֶדֶעכְנִיש אַז אַזוֹ וִוי וָוען דִי יוּדֶען זֶענִין אַרוֹם גִגַאנְגֶען פוּן מִצְרַיִם אוּנ גָאט בָּרוּךְ הוּא הָט זֵיי גְרֵיינִיגְט פוּן זֵייעֶרִי זִינְד הָט עֶר זֵייא בַּאשִׁיצְט מִיט דִי (עֲנָנֵי כָּבוֹד) אַזוֹ בַּאשִׁיצְט עֶר אוּנְז יֶעצְט אוֹיךְ אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָדָם אוּנ יֶעדֶר צַייט:

נֵר תָּמִיד׃ ג מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת
בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן
מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד
חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃ ד עַל הַמְּנֹרָה
הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת־הַנֵּרוֹת לִפְנֵי
יְהוָה תָּמִיד׃ פ ה וְלָקַחְתָּ סֹלֶת
וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת
שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת׃
ו וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת שֵׁשׁ
הַמַּעֲרָכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי

בּוֹצִינַיָא תְּדִירָא׃ ג מִבָּרָא
לְפָרֻכְתָּא דְסַהֲדוּתָא
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא יַסְדַּר יָתֵהּ
אַהֲרֹן מֵרַמְשָׁא עַד צַפְרָא
קֳדָם יְיָ תְּדִירָא קְיָם עָלַם
לְדָרֵיכוֹן׃ ד עַל מְנָרְתָּא
דָכִיתָא יַסְדַּר יָת בּוֹצִינַיָא
קֳדָם יְיָ תְּדִירָא׃ ה וְתִסַּב
סֻלְתָּא וְתֵיפֵי יָתַהּ
תַּרְתָּא עַשְׂרֵי גְרִיצָן תְּרֵין
עֶשְׂרוֹנִין תְּהֵי גְרִיצְתָּא
חֲדָא׃ ו וּתְשַׁוֵּי יָתְהוֹן
תַּרְתֵּין סִדְרִין שִׁית סִדְרָא
עַל פָּתוֹרָא דַכְיָא קֳדָם

תו"א מערב עד בקר זבחים יב מנחות כט: על המנורה מנחות כט: ולקחת סלת מנחות סו לח: שני עשרונים מנחות לד לה: ושמת אותם מנחות לד לה: על השלחן חגיגה כה מנחות כט ל:

בעל הטורים

והיינו כב"ה שבליל ראשון מדליק נר אחד ומוסיף והולך: (ג) מחוץ לפרכת העדות. וכן בואתה תלוה אשר על העדות וזהו שאמרו חז"ל שנר מערבי הוא עדות ששכינה בישראל: מחוץ לפרכת. הפסוק מתחיל במ"ם ומסיים במ"ם שההיכל הי' ארכו מ' אמה (וכן הפרוכת הי' מדתה מ"ם): יערוך אותו אהרן. ובואתה תלוה כתיב אהרן ובניו לפי שאחר שמתו נדב ואביהוא בהכנסם להיכל לא הניח אהרן לבניו ליכנס לבדם אלא היה נכנס עמהם ומ"מ היה פורש בשעת הקטרה: (ה) ואפית אותה. בגימ' כמין תבה פרוצה וגימ' ספינה רקדת. בלחם הפנים כ"ד עשרונים והם י"ב חלות כנגד י"ב מזלות שחוזרין חלילה בכ"ד שעות שביום והם שש שש מערכת כנגד ששת ימי בראשית שבהן נברא העולם שהכל מתקיים בזכות ישראל:

רש"י

תמיד. מלילה ללילה כמו עולת תמיד שאינה אלא מיום ליום: (ג) לפרכת העדת. שלפני הארון שהוא קרוי עדות (שבת כב. ת"כ) ורבותינו דרשו על נר מערבי שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה ת היה מסיים: יערוך אתו אהרן מערב עד בוקר. (ת"כ) יערוך אותו עריכה הראויה למדת כל הלילה ושיערו חכמים חצי לוג לכל נר ונר והן כדאי אף ללילי תקופת טבת ומדה זו הוקבעה להם: (ד) המנורה הטהרה. שהיא זהב טהור. ד"א על טהרה של מנורה שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר: (ו) שש המערכת. שש חלות המערכה א האחת: השלחן הטהר. של זהב טהור. ד"א על טהרו של שלחן ב שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל ג גבי השלחן (מנחות צו. ת"כ):

שפתי חכמים

אלא לרבות את הגרים כישראל: ת ר"ל בתחלה בערב כשהדליק את הנרות הדליק נר המערבי בתחלה וכשבא להטיב את הנרות בשחרית היה מטיב כולן ועדיין נר מערבי דולק והוליא הפתילות הדולקות לחוץ ומטיב אבל נר זה לא הי' מטיב עד הערב ונותן בו שמן כמו בשאר נרות כן פרש"י בפרק במה מדליקין: א והוא מקרא קצר וצריך להוסיף חלות אחר מלת שש להודיע אלו ו' מה הן והוסיף מלת אחת להודיע שו' חלות האחרות הן היו על המערכ' השניה: ב ופי' טהרו גגו ובל' ישמעאל קורין הגג טהור בטי"ת רפויה הנקרא בלשונם ד"ט.הרא"ס: ג כלו' הסניפין היו למעלה על השלחן ולחם הפנים מונח עליהם והיו בין כל לחם ולחם כמו שמפורש בפרשת תרומה כדי שלא יכבד משא העליונים על התחתונים וישברו אבל על השלחן לא היה קנה דהל חם

דעת זקנים מבעלי התוספות

שיש בהם ריח תורה ואין בהם מצות. וערבה אין בה לא טעם ולא ריח וכנגדן עמי הארץ שאין בהם לא ריח תורה ולא טעם של מצות ואנו אוגדין הארבע' ביחד רמז שאין הקב"ה מתרצה לישראל עד שיהיו טלם לאגודה אחת שנאמר הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה אימתי הקב"ה מתעלה בזמן שכלנו נעשים אגודה ונ"ל שלכך אנו אומרים בר"ה ויעשו כלם אגודה אחת. ד"א הלולב דומ' לשדרה ההדס דומה לעין הערבה דומה לשפתים האתרוג דומה ללב ואין לך אבר אחד גדול מאלו ושקולין הן כנגד כל הגוף וזהו שאמר דוד כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך שיש לשבח הקב"ה בפה ובלב ובעין ובשדרה שהוא כל הגוף שתלוי בשדרה:

פירוש לתורת אלהים

מֶען זָאל דִי אֵייל בִּירְטֶען צוּ שְׁטוֹסֶן דֶער בּוֹמִיל זָאל זַיין לַמָּאוֹר צוּ לַייכְטֶן לְהַעֲלוֹת נֵר אָן צוּ צִינְדֶן דִי לֶעכְט פוּן דֶר מְנוֹרָה תָּמִיד אַלֶע נֶעכְט: (ג) מִחוּץ פוּן אוֹסִין וֶוייגֶג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת וָואס הֶענְגְט הָעֵדוּת פַאר דֶעם אָרוֹן פוּן דִי לוּחוֹת בְּאוֹהֶל מוֹעֵד אִין דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד זָאל אַהֲרֹן אָן רִיכְטֶן דִי מְנוֹרָה אוּנ עֶר זָאל אַזוֹ פִיל בּוֹמִיל אַרַיין גִיסֶן אִין דִי רֶערְלִיךְ פוּן דֶר מְנוֹרָה עֶס זָאל בְּרֶענֶען מֵעֶרֶב פוּן נַאכְט בִּיז פְרִי לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט תָּמִיד אַלֶע נַאכְט דָאס זָאל זַיין צוּ אַייךְ חוּקַּת עוֹלָם אַחוּק אוֹיף אֵייבִּיג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶרֶע דוֹר דוֹרוֹת: (ד) עַל הַמְּנוֹרָה אוֹיף דֶר מְנוֹרָה הַטְּהוֹרָה וָוס זִיא אִיז פוּן רֵיין גָאלְד יַעֲרוֹךְ זָאל עֶר אָן רֶעכְטֶן דִי רֶערְלֶךְ לִפְנֵי יְיָ פַאר גָאט תָּמִיד אַלֶע נַאכְט: (ה) וְלָקַחְתָּ סוֹלֶת אוּנ דוּ זָאלְסְט נֶעמֶן וַוייצֶן מֶעל וְאָפִיתָ אוּנ זָאלְסְט זִיא בַּאקֶן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת צְוֶועלְף קִיכֶען שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים אִיטְלִיכֶע חַלָּה זָאל גִבַּאקֶן וֶוערֶן פוּן צְוַויי צֶענְטְלֶען וַוייצֶן מֶעל: (ו) וְשַׂמְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט זֵיי מַאכֶן שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת צְוֵויי אָן רֶעכְטֶן שֵׁשׁ זֶעקְס חַלּוֹת הַמַּעֲרֶכֶת זָאל זַיין אִין אַיין

יְהֹוָה׃ ז וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה
זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה
לַיהֹוָה׃ ח בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהֹוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם׃ ט וְהָיְתָה
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם
קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ
מֵאִשֵּׁי יְהֹוָה חָק־עוֹלָם׃ ס י וַיֵּצֵא
בֶּן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ
מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ

אונקלוס

יְיָ׃ ז וְתִתֵּן עַל סִדְרָא
לְבֻנְתָּא דַכְיְתָא וּתְהֵי
לְלַחְמָא לְאַדְכָּרְתָא קֻרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ׃ ח בְּיוֹמָא
דְשַׁבְּתָא בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא
יְסַדְּרִנֵּהּ קֳדָם יְיָ תְּדִירָא
מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְיָם
עָלָם׃ ט וּתְהֵי לְאַהֲרֹן
וְלִבְנוֹהִי וְיֵכְלֻנֵּהּ בַּאֲתַר
קַדִּישׁ אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין
הוּא לֵהּ מִקֻּרְבָּנַיָּא דַייָ
קְיָם עָלָם׃ י וּנְפַק בַּר
אִתְּתָא בַת יִשְׂרָאֵל וְהוּא
בַּר גְּבַר מִצְרָאָה בְּגוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּנְצוֹ בְּמַשְׁרִיתָא

תו"א ונתת על סוטה לז מנחות סב זו לח: ביום השבת יומא לד: מאת בני ישראל מנחות כא: והיתה לאהרן יומא יז בברא קמא סנהדרין כא פ"ז י: חק עולם מנחות עו:

בעל הטורים

(י) ויצא בן אשה ישראלית. סמך מקלל לביום השבת לו' שהמקלל ומקושש היו בזמן א' ולו' שהמחלל שבת ככופר בעיקר: וינצו. ב' וינצו במחנה וינצו שניהם בשדה רמז למ"ד שיצא חייב מבית דינו של משה על שרצה ליטע אהלו במחנה דן וזהו וינצו בשדה על עסקי שדה:

רש"י

(ז) ונתת על המערכת. על כל אחת משתי המערכות היו שני בזיכי לבונה מלא ד קומץ לכל אחת: והיתה. הלבונה הזאת: ללחם לאזכרה. שאין מן הלחם לגבוה כלום אלא הלבונה נקטרת כשמסלקין אותו בכל שבת ושבת והיא לזכרון ללחם שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהוא אזכרה למנחה: (ט) והיתה. המנחה הזאת שכל דבר הבא מן התבואה בכלל מנחה היא: ואכלהו. מוסב על הלחם שהוא לשון זכר: (י) ויצא בן אשה ישראלית. (ת"כ) מהיכן יצא רבי לוי אומר מעולמו ה יצא רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא לגלג ואמר ביום השבת יערכנו ו דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום שמא פת צוננת של תשעה ימים בתמיה. ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמר להם מבני דן אני אמרו לו (במדבר ב) איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד וגדף: בן איש מצרי. הוא המצרי ז שהרגו

שפתי חכמים

התחתון שוכב על השלחן: ד פי' דילפינן מג"ש כתיב הכא מערכת וכתיב גבי להם הפני' מערכת מה מערכת האמורה גבי לחם הפנים שתים אף כאן הי' שתים נותן שני בזיכי לבונה כלו' על כל מערכה הי' נותן לבונה ולא על הלחם היו הבזיכין אלא אצל המערכה כדי שלא יבלעו הלחם מפני כובדן של בזיכין ופי' על המערכת אצל המערכה וסמוך לו כמו וסכות על הארון את הפרוכת: ה לפי שדרשינן סמיכות ולעיל כתיב חק עולם ויצא וגו' כלומר מעולמו יצא: ו כתב הרא"ם מהכא משמע דמעשה המקלל בשנה שניה הי' שהרי לחם הפנים לא הי' אלא לאחר שהוקם המשכן וכן מעשה הדגלים לא היה אלא עד שנה שניה כדכתיב בפרשת במדבר וקשה דהא פירש"י ויניחוהו במשמר ולא הניחו המקושש עמו כו' והמקושש בשנה ראשונה היה כדפירש"י וימצאו איש מקושש עצים בגנותן של ישראל הכתוב מדבר שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשניה בא זה וחללה כו' א"כ מעשה דמקלל ג"כ בשנה ראשונה היה. ותירץ אע"פ שמעשה לחם הפנים לא היה אלא בשנה שניה מ"מ אפשר שצווי לחם הפנים היה בשנה ראשונה ובשעת הצווי כששמע אותו רשע מיד לגלג ע"כ: ז לפי שפי' רש"י לעיל ויצא מחוייב עמד וגידף קשה היאך תליא זה בזה אלא כך פירושו כשאמרו לו באותות לבית

דעת זקנים מבעלי התוספות

(י) והוא בן איש מצרי. הוא גרם לו שברך את השם שדרכן של מצריים לבזות את השם כמו שאמר פרעה לא ידעתי את ה': וינצו במחנה. אמר לו חבירו אביך המצרי משה הרגו אמר לו במה אמר לו בשם המפורש כדפרשינן מיד ויקוב את השם ויקלל:

פירוש לתורת אלהים

אָן רֶעכְט אוּנ דִי צְוֶועלְף חַלּוֹת זָאל מֶען אוּם סַדֶערֶן עַל הַשֻּׁלְחָן אוּף דֶעם טִישׁ וָואס עֶר אִיז פוּן רֵיין גָאלְד פַאר גָאט: (ז) וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעבֶּען אוּף דֶעם אָן רֶעכְטוּנְג לְבֹנָה זַכָּה לוּטֶערֶן וַויירֶךְ וְהָיְתָה אוּנ דֶער וַויירֶךְ זָאל זַיין לַלֶּחֶם צוּ בְּרוֹט לְאַזְכָּרָה צוּא אַגִידֶעכֶענְשׁ אִשֶּׁה לַיְיָ אַפַייעֶר אָפְּפֶר צוּ גָאט: (ח) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אוּם שַׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ זָאל עֶר דָם בְּרוֹט אָן רֶעכְטֶן לִפְנֵי יְיָ פַר גָאט תָּמִיד פוּן אֵיין שַׁבָּת צוּם אַנְדֶרֶן שַׁבָּת זָאל עֶר אַרָאפּ נֶעמֶן דָם בְּרוֹט וָוס עֶס אִיז גְלֶעגֶן פוּן יֶענֶער וָואךְ אוּנ זָאל לֵייגֶן אַרוּף דָם פְרִישֶׁע בְּרוֹט דָאס זָאל זַיין מֵאֵת פוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם אַבְּרִית אוּף אֵייבִּג: (ט) וְהָיְתָה אוּנ דִי מִנְחָה דִי אַלֶע בְּרוֹט זָאלֶען זַיין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אוּנ זֵיי זָאלֶן עֶסִין אִים אוּף אֵיין הֵיילִיג אָרְט כִּי וָוארוּם קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים גַאנְץ הֵיילִג הוּא לוֹ אִיז דִיא מִנְחָה צוּ אִים מֵאִשֵּׁי יְיָ פוּן דִיא פַייעֶר אָפְּפֶר פוּן גָאט חָק עוֹלָם אַגִיזֶעצְץ אוּף אֵייבִּג: (י) וַיֵּצֵא אוּנ עֶס אִיז אַרוֹס גִינַאנְגֶען דֶער זוּהְן פוּן אֵיין אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא אוּנ עֶר אִיז אַזוּהְן פוּן אַמִצְרִי אַיוּדִישֶׁע אִשָּׁה הָט גִהַאט אַזוּהְן פוּן אַמִצְרִי אוּנ הָט זִיךְ מְגַייר

במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי: יא ויקב בן־האשה הישראלית את־השם ויקלל ויביאו אתו אל־משה ושם אמו שלמית בת־דברי למטה־דן: יב ויניחהו במשמר לפרש להם על־פי יהוה: פ יג וידבר יהוה אל־משה לאמר: יד הוצא את־המקלל אל־

אונקלוס: בר אתתא בת ישראל וגברא בר ישראל: יא ופרש בר אתתא בת ישראל ית שמא וארגיז ואיתיאו יתה לות משה ושום אמה שלמית בת דברי לשבטא דדן: יב ואסרוהי בבית מטרא עד דיתפרש להון על גזרת מימרא דיי: יג ומליל יי עם משה למימר: יד אפק ית דארגיז למברא

רשב"ם (יא) ויקב. הזכיר [illegible]
ואח"כ בירכו:

תו"א ויקב את השם סנהדרין ע: הוצא את המקלל שם מב מב:

בעל הטורים

(יא) ויקוב. ב' במס' מתרי ליסני ויקוב את השם ויקוב חור בדלתו והיינו דאיתא בסנהדרין ואימא דברזיה מברז מלמד ששתים רעות עשה: ויקלל. ד' במס' ויקוב ויקלל ושמעי הולך בצלע ההר לעומתו הלוך ויקלל ויקלל הפלשתי את דוד ויקלל את יומו באיוב דאיתקש קללת נביא לקללת השם כדכתיב אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור ע"כ נהרג שמעי והפלשתי אבל איוב שלא רצה לקלל כדכתיב כאחת הנבלות תדברי ולא קלל רק את יומו ע"כ ויוסף ה' לאיוב למשנה: (יב) ויניחוהו. ב' במסורה הכא ויניחוהו במשמר ויניחוהו מחוץ לעיר גבי לוט ויניחוהו מחוץ לעיר למה ויניחוהו במשמר כדי לשמרו:

רש"י

משה: בתוך בני ישראל. מלמד א שנתגייר: וינצו במחנה. על עסקי המחנה: ואיש הישראלי. זה שכנגדו שמיחה בו ט מטע אהלו: (יא) ויקב כתרגומו ופריש (סנהדרין פז) שנקב שם המיוחד וגדף והוא שם המפורש ששמע מסיני: ושם אמו שלומית בת דברי. שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו לומר שהיא לבדה היתה זונה: שלמית. דהות פטפטה שלם עלך שלם עליכון מפטפטת בדברים שואלת בשלום הכל: בת דברי. דברנית היתה מדברת עם כל אדם לפיכך קלקלה: למטה דן. מגיד שהרשע גורם גנאי לו גנאי לאביו גנאי לשבטו כיוצא בו (שמות לא) אהליאב בן אחיסמך למטה דן שבח לו שבח לאביו שבח לשבטו: (יב) ויניחהו. לבדו ולא הניחו מקושש עמו ששניהם היו בפרק אחד ויודעים היו י שהמקושש במיתה (סנהדרין עה) שנאמר (שמות לא) מחלליה מות יומת אבל לא פורש להם ב באיזו מיתה לכך נאמר (במדבר טו) כי לא פורש מה יעשה לו. אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם שלא

שפתי חכמים

א כותם כתיב אמר להו מי היה אבי אמרו לו מצרי היה אמר להו איזה מצרי אמרו לו אותו מצרי שהרגו משה בשם המפורש מיד עמד וגידף: ח וא"ת והא בפרשת שמות כתיב וירא כי אין איש ופירש"י עתיד לצאת ממנו איש טוב וי"ל דלכך נקט רש"י עתיד לצאת ר"ל דבאותו זמן כבר נולד היה זה אבל אח"כ אין איש עתיד לצאת ממנו שהוא טוב. והא דאמר שנתגייר והא נכרי הבא על בת ישראל הולד כשר ומה צריך להתגייר. תירץ הרמב"ן שנכנס לברית מילה וטבילה והרצאת דמים בשעת מתן תורה והוא דבק באמו בתוך בנ"י. והתוס' תירצו קודם מתן תורה הי' הולד הולך אחר אביו וכאשר נולד לא מלו אותו כי הוא מצרי וכאשר גדל נתגייר מדעתו: ט ר"ל שלא הניחו ליטע אהלו שם: י זה טעם הוא אדלעיל למה לא הניחום ביחד ומפרש לפי שיודעין שזה במיתה אבל מקלל לא היו יודעין שהוא במיתה ושמא לא יהי' במית' וילטער זה שסבר הואיל ויושבין יחד ימיתוהו: כ וא"ת כיון שהיו יודעין שהמחלל שבת במית' למה לא דנוהו בחנק דהא כל סתם מית' שבתור' היא חנק. י"ל שסבורין שהמחלל שבת כאלו עובד ע"א וכופר בהקב"ה כיון שאין מאמין ששבת הקב"ה במעשה בראשית אין מאמין שהקב"ה ברא העולם וכאלו מאמין בע"א ושמא כמו שע"א בסקילה כך מחלל

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) למטה דן. הוא גרם לו המריבה כדאמרינן בפ"ק דפסחים ההוא דהוה אמר דונו דינא אמר שמא משבט דן קא אתי: (יב) לפרוש להם על פי ה'. לפרוש משמע לפרש הכל שלא היו יודעין אם היה חייב סקילה מק"ו דמקלל אביו ואמו דכתיב בהו אביו ואמו קלל דמיו בו או שמא אינו דין שיהא נדון במיתת ב"ד כדי שלא יהא לו כפרה לפי שענשו גדול כדאמרינן גבי מעביר בנו ובתו באש איש כי יתן מזרעו ודרשינן מזרעו ולא כל זרעו מכאן אמרו המעביר כל זרעו פטור והאי פטור לאו פטור ממש קאמר דא"כ מצינו חוטא נשכר אלא ר"ל פוטרין אותו ממיתת ב"ד כדי שלא יתכפר בכך לכך הוצרך לומר לפרוש להם על פי ה' אבל במקושש שידעו בודאי שהוא חייב מיתה שנאמר מחלליה מות יומת אך לא ידעו באי זו מיתה הוא נהרג אם בחנק משום דכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק או דילפינן חלול מע"ז לכך לא נאמר בו לפרוש אלא כי לא פורש מה יעשה לו. וקשה כאן ולשם לרבי יהודה דאמר שאינו נהרג עד שיודיעוהו באי זו מיתה נהרג א"כ איך נתחייבו אלו ושמא התרו בהן בכל ארבע מיתות ב"ד והתירו עצמן למיתות כלן ומיהו קשיא למ"ד התראת ספק לא שמה התראה שהרי בכל מיתה ומיתה הויא לה התראת ספק ודוחק הוא שיהו בהם כל כך עדים שהתרו להם מכלם ביחד ושמא אפשר להיות כן מדכתיב כאן וסמכו השומעים ולא כתיב העדים וכן במקושש כתיב ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש משמע

פירוש לתורת אלהים

גווען איז ער גצאנגען צווישען דיא ישראל ויצו במחנה אונ זיי האבען זיך גקריגט אין דר מחנה בן הישראלית דר זוהן פון דר ישראלית ואיש הישראלי מיט א ישראל: (יא) ויקוב בן האשה אונ דער זוהן פון דער ישראלית האט ארוס גירעט דעם שם המפורש ויקלל אונ האט גשאלטען ויביאו האט מען אים גבראכט צו משה ושם אמו אונ דער נאמען פון זיין מוטער איז שלומית דיא טאכטער פון דברי פון דעם שבט דן: (יב) ויניחוהו האט מען אים גהאלטען אין דר תפיסה לפרש עס זאל ווערען באשייד דורך דעם ציווי פון גאט אוב עס קומט אים מיתה: (יד) הוצא ציה אוס דעם וואס האט גישאלטען פון דר מחנה וסמכו אונ אלע וואס

מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ
כָּל־הָעֵדָה׃ טו וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל
אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ׃ טז וְנֹקֵב שֵׁם־
יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־
הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם
יוּמָת׃ יז וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם
מוֹת יוּמָת׃ יח וּמַכֵּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה
יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ׃ יט וְאִישׁ

לְמַשְׁרִיתָא וְיִסְמְכוּן כָּל
דִּי שְׁמָעוּ יָת יְדֵיהוֹן עַל
רֵישֵׁהּ וְיִרְגְּמוּן יָתֵהּ כָּל
כְּנִשְׁתָּא׃ טו וְעִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמֵימַר
גְּבַר גְּבַר דִּי יַרְגֵּז קֳדָם
אֱלָהֵהּ וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃
טז וְדִי פָרֵישׁ שְׁמָא דַיְיָ
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל מִרְגַּם
יִרְגְּמוּן בֵּהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא
כְּגִיּוֹרָא כְּיַצִּיבָא
בְּפָרָשׁוּתֵהּ שְׁמָא
יִתְקְטֵיל׃ יז וּגְבַר אֲרֵי
יִקְטוֹל כָּל נַפְשָׁא
דַאֲנָשָׁא אִתְקְטָלָא
יִתְקְטֵיל׃ יח וּדְיִקְטוֹל
נְפַשׁ בְּעִירָא יְשַׁלְּמִנַּהּ
נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא׃
יט וּגְבַר אֲרֵי יִתֵּן מוּמָא

תו"א ורגמו אותו סוטה כג סנהדרין מה : איש כי יקלל אלהיו חגיגה יא קידושין ל סנהדרין נז שבועות לו : ונשא חטאו פסחים לג לו : ונוקב שם סנהדרין נז שבועות לז: כגר כאזרח סנהדרין נו : בנקבו שם יומת שם ם שבועות לו : ואיש כי יכה קמא פג סנהדרין עח נדה מד : ומכה נפש בהמה בילה כא כתובות לה נזיר מח ב"ק יב פג : נפש תחת נפש שם פד : ואיש כי יתן מום כתובות לה ב"ק לג נו פג פד :

רשב"ם

(טו) איש איש כי יקלל אלהיו . סתם בכינוי בלא פירוש שם המובהק . ומפרש השם המובהק יתברך שמו . ואחר כך מקללו : (טז) מות יומת . לפי פשוטו יש לפרש כן : (יח) ומכה נפש בהמה . ממיתה לגמרי :

בעל הטורים

(טז) בנקבו שם . וסמיך ליה ואיש כי יכה רמז למה שאמרו יכה יוסי את יוסי . ד"א בנקבו שם וסמיך ואיש כי יכה לומר כל הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה : סמך מקלל לפרשת בהר סיני לומר

שפתי חכמים

שבת בסקילה או שמא חנק לכך היו מסופקים : ל י"מ אין אנו נענשין

רש"י

היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו : (יד) השמעים . אלו העדים : כל. להביא את הדיינים : את ידיהם . אומרים לו דמך בראשך ואין אנו נענשים במיתתך ל שאתה גרמת לך : כל העדה . (ת"כ) במעמד כל העדה (מכאן) ששלוחו של אדם כמותו : (טו) ונשא חטאו . בכרת כשאין התראה : (טז) ונקב שם . אינו חייב עד שיפרש את השם ולא המקלל בכינוי : ונקב . לשון קללה כמו (במדבר כג) מה אקב : (יז) ואיש כי יכה . לפי שנאמר (שמות כא) מכה איש וגו' אין לי אלא שהרג את האיש אשה

דעת זקנים מבעלי התוספות

שהרבה היו שם . ועוד י"ל חברים היו וס"ל דחבר אין צריך התראה . תן לחכם ויחכם עוד : (יד) וסמכו כל השומעים . איתא בת"כ מה נשתנה מיתה זו שהיא בסמיכה אלא לפי שבשעת גמר דין צריכין העדים לומר בפי' כמו ששמעו מפי המברך לפיכך סומכין ידיהם עליו לומר העון הזה שאתה גורם לנו עליך יהיה : (טו) איש איש כי יקלל אלהיו . אפילו המקלל הנשיא ונשא

ליקוטים על התורה

(טו) אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וגו׳. דֶר מֶענְטְשׁ וָוס הֶעט אַרוּם רֵיידִין דֶעם וָוארְט אֱלֹהִים אוּנ וֶועט אִים פְלוּכִין, קֶען מֶען אִים נִיט הַרְגֶנֶן וָוארוּם עֶר קֶען זָאגִין עֶר הָט נִיט גֶעפְלוּכְט הקב״ה נָאר עֶר הָט גֶעפְלוּכְט אַדַיָּין, וָוארוּם אַדַיָּין וֶוערְט אוֹךְ גֶערוּפִין אֱלֹהִים , נָאר וַוייל הקב״ה וֵוייס דֶעם אֱמֶת וֶועמֶען עֶר הָאט גֶעפְלוּכְט , וֶועט עֶר גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערִין , וָוארוּם אֲפִילוּ עֶר הָט גֶעמֵיינְט צוּ פְלוּכִין אַדַיָּין וֶועט עֶר אוֹיךְ גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערִין , מֶען טָאר נִיט פְלוּכִין אַדַיָּין , אָבֶּער וְנֹקֵב שֵׁם ה׳, דֶר וָוס וֶועט אַרוּם רֵיידֶען דֶעם נָאמֶען הוי״ה אוּנ וֶועט אִים פְלוּכִין , הָט עֶר דָאךְ גֶעפְלוּכְט צוּ הקב״ה דֶר מֶענְטְשׁ וֶועט גֶעהַרְגֶעט וֶוערֶן דוּרְךְ בֵּית דִין אוֹיף דִיא וֶועלְט אוּנ וֶועט זַיין גִישְׁטָארְבִּין פוּן עוֹלָם הַבָּא אוֹיךְ :

פירוש לתורת אלהים

הָאבֶּען גִיהֶערְט וִויא עֶר הָאט גִישָׁאלְטֶען זָאלֶען אָנְלֶעהֶנֶען אֶת יְדֵיהֶם זֵייעֶרֶע הֶענְד אוֹיף זַיין קָאפּ זֵייא זָאגֶען צוּא אִים מִיר וֶועלֶען נִיט גִישְׁטְרָאפְט וֶוערֶען מַחֲמַת דָאס וָואס דוּא וֶוערְסְט גֶהַרְגִית וָוארוּם דוּא הָאסְט דִיר דָאס אַלֵיין גוֹרֵם גִיוֶוען וְרָגְמוּ אוּנ זָאלֶען אִים פַאר שְׁטֵיינֶען גָאר דָאס אַיין זַאמְלוּנְג : (טו) וְאֶל בְּנֵי אוּנ צוּ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל זָאלְסְטוּ אַזוֹ זָאגֶן אִישׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְשׁ וָואס וֶועט שֶׁעלְטֶען גָאט וְנָשָׂא חֶטְאוֹ וֶועט עֶר לֵיידֶען זַיין זִינְד אַז מֶען הָט אִים נִיט מַתְרֶה גִוֶוען אִיז עֶר חַיָּיב כָּרֵת:

(טז) וְנֹקֵב אוּנ דֶר וָוס רֶעט אַרוּם דֶעם נָאמֶן פוּן גָאט אוּנ שֶׁעלְט אוּנ מֶען הָאט אִיהְם מַתְרֶה גִוֶוען מוֹת יוּמָת זָאל עֶר גִטֵייט וֶוערֶן בַּיי דֶעם בֵּית דִין רָגוֹם פַּר שְׁטֵיינֶען יִרְגְּמוּ זָאלֶן פַּר שְׁטֵיינֶן בּוֹ אִין אִים כָּל הָעֵדָה גָאר דִי עֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח סַיי אַגֵר סַיי אַיוּד בְּנָקְבוֹ אַז עֶר רֶעט אַרוּם דֶעם נָאמֶען פוּן גָאט יוּמָת זָאל עֶר וֶוערֶען גִיטֵייט : (יז) וְאִישׁ אוּנ וֶוען אַמֶענְטְשׁ וֶועט הַרְגֶענֶען אַמֶענְטְשׁ אֲפִילוּ עֶר וֶועט הַרְגֶנֶן אַקִינְד מוֹת יוּמָת זָאל עֶר וֶוערֶן גִטֵייט : (יח) וּמַכֵּה אוּנ וֶוען אֵיינֶער וֶועט הַרְגֶנֶן אַבְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה זָאל עֶר בַּצָאלֶן פַר אִיר נֶפֶשׁ אַנֶפֶשׁ פַר אַנֶפֶשׁ

כִּֽי־יִתֵּ֥ן מ֖וּם בַּעֲמִית֑וֹ כַּאֲשֶׁ֣ר עָשָׂ֔ה
כֵּ֖ן יֵעָ֥שֶׂה לּֽוֹ׃ כ שֶׁ֚בֶר תַּ֣חַת שֶׁ֔בֶר עַ֚יִן
תַּ֣חַת עַ֔יִן שֵׁ֖ן תַּ֣חַת שֵׁ֑ן כַּאֲשֶׁ֨ר יִתֵּ֥ן
מוּם֙ בָּֽאָדָ֔ם כֵּ֖ן יִנָּ֥תֶן בּֽוֹ׃ מפטיר כא וּמַכֵּ֥ה
בְהֵמָ֖ה יְשַׁלְּמֶ֑נָּה וּמַכֵּ֥ה אָדָ֖ם יוּמָֽת׃
כב מִשְׁפַּ֤ט אֶחָד֙ יִהְיֶ֣ה לָכֶ֔ם כַּגֵּ֥ר
כָּאֶזְרָ֖ח יִהְיֶ֑ה כִּ֛י אֲנִ֥י יְהוָ֖ה אֱלֹהֵיכֶֽם׃
כג וַיְדַבֵּ֣ר מֹשֶׁ֗ה אֶל־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵל֒
וַיּוֹצִ֣יאוּ אֶת־הַֽמְקַלֵּ֗ל אֶל־מִחוּץ֙
לַֽמַּחֲנֶ֔ה וַיִּרְגְּמ֥וּ אֹת֖וֹ אָ֑בֶן וּבְנֵֽי־
יִשְׂרָאֵ֣ל עָשׂ֔וּ כַּאֲשֶׁ֛ר צִוָּ֥ה יְהוָֽה׃

בְּחַבְרֵהּ כְּמָא דִי עֲבַד כֵּן
יִתְעֲבֵד לֵיהּ׃ כ תַּבְרָא
חֲלַף תַּבְרָא עֵינָא חֲלַף
עֵינָא שִׁנָּא חֲלַף שִׁנָּא
כְּמָא דִי יִתֵּן מוּמָא
בַּאֲנָשָׁא כֵּן יִתְיְהֵב בֵּהּ׃
כא וּדְיִקְטוֹל בְּעִירָא
יְשַׁלְּמִנַּהּ וּדְיִקְטוֹל אֲנָשָׁא
יִתְקְטֵל׃ כב דִּינָא חֲדָא
יְהֵי לְכוֹן כְּגִיּוֹרָא
כְּיַצִּיבָא יְהֵי אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲכוֹן׃ כג וּמַלִּיל מֹשֶׁה
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַפִּיקוּ
יָת דְּאַרְגֵּז לְמִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא וּרְגָמוּ יָתֵהּ
אַבְנָא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבַדוּ

תו"א כאשר עשה כן יעשה לו כתובות לב קמא פד : עין תחת עין כתובות לב קמא שם : כאשר יתן מום באדם קמא שם עקידה שער מו : כן ינתן בו כתובות לב קמא פד : ומכה בהמה כתובות ה לח קמא י לה פי סנהדרין פד : ומכה אדם יומת שם : משפט אחד יבמות קכב כתובות לג קמא פד סנהדרין ג כח לב : ויוציאו את סנהדרין מב מג : וירגמו אתו שם מג : ובני ישראל עשו שם :

בעל הטורים

שהמקלל קלל השם ששמע בסיני. ועוד כאשר צוה ה' את משה וסמיך ליה בהר סיני לומר כאשר צוה למשה בסיני סקל יסקל או ירה יירה כן יעשה לו :

רשב"ם

(כא) ומכה בהמה ישלמנה. חובל. אע"פ שאינו ממיתה לגמרי :

רש"י

וקטן מנין ת"ל כל נפש אדם : (כ) כן ינתן בו. פירשו רבותינו שאינו נתינת מום ממש אלא תשלומי ממון שמין אותו כעבד מ לכך כתיב בו לשון נתינה דבר הנתון מיד ליד : (כא) ומכה בהמה ישלמנה. למעלה דבר בהורג בהמה וכאן דבר בעושה נ בה חבורה: ומכה אדם יומת. אפילו לא הרגו אלא עשה בו חבורה שלא נאמר כאן נפש ובמכה אביו ואמו דבר הכתוב ס ובא להקישו למכה בהמה מה מכה בהמ' מחיים אף מכה אביו ואמו מחיים פרט למכה לאחר מיתה לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה חייב הוצרך לו' במכה שפטור ומה בבהמה בהבלה שאם אין חבלה אין תשלומין אף מכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהם חבורה : (כב) אני ה' אלהיכם. אלהי כולכם כשם שאני מיחד שמי עליכם כך אני מיחד שמי על הגרים : (כג) ובני ישראל עשו. כל המצוה האמורה בסקילה במקום אחר דחייה רגימה ותלייה : חסלת פרשת אמור

שפתי חכמים

לפי שהעדים צריכים להעיד כמו ששמעו מפי המגדף אבל אין צ' רש"י משמע כן : מ פי' כמה הי' שוה בלא מום וכמה הוא שוה עם המום ומשלם הפחת : נ דאל"כ מה ישלמנה מה חסרון עשה בה שישלמנה : ס פירוש כיון דלא כתיב הכא נפש ש"מ דבהכאה בלא מיתה מיירי ואי באדם אחר מיירי והא כתיב ומכה איש ומת אמר רחמנא ולא בהכאה בלבד אע"כ במכה אביו ואמו מיירי וכו' : חסלת פרשת אמור

דעת זקנים מבעלי התוספות

חטאו במלקות שנאמר אלהים לא תקלל וגו' ונוקב שם ה' מות יומת מברך את ה' כמו מה אקב לא קבה אל אותו יומת שפשט ידו בעיקר : (כג) ובני ישראל עשו. קיימו מה שכתוב בפרשה :

פירוש לתורת אלהים

ווִיפֶל זִיא אִיז וֶוערְט גְוֶוען : (יט) וְאִישׁ אוּנ וֶוען אֵיינֶר וֶועט מַאכֶן אַמוּם אִין זַיין גְזֶעלֶן כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַזוֹ וִוי עֶר הָאט גִיטָאן כֵּן יֵעָשֶׂה אַזוֹ זָאל גִיטָאן וֶוערֶען צוּ אִים רש"י שְׁרַייבְּט דֶער פָּסוּק מֵיינְט נִיט מֶען זָאל דֶעם אַנְדֶערֶען אוֹךְ מַאכֶען אַזוֹ אַמוּם נָאר עֶר זָאל אִים בַּצְאלֶן גֶעלְד אַזוֹ וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פַּרְשַׁת מִשְׁפָּטִים: (כ) שֶׁבֶר וֶוען אֵיינֶר הָאט דֶעם אַנְדֶערֶן אוּם גְבְּרָאכֶן אַהאנְד אָדֶער אַפוּס זָאל עֶר אִים בַּאצָאלֶען פַאר דֶעם בְּרָאךְ כַּאֲשֶׁר יִתֵּן אַזוֹ וִויא עֶר וֶועט גֶעבֶּן אַמוּם אִין מֶענְטְשֶׁען כֵּן אַזוֹ זָאל גְגֶעבֶּען וֶוערֶען אִין אִים מֶען זָאל שַׁאצֶן אַז מֶען זָאל וֶועלֶן מַאכֶען אַזוֹ אֵיין מוּם צוּ אַנאַנְדֶערֶן מֶענְטְשֶׁן וָוס אִיז זַיין גְלַייכֶן וִויפֶל עֶר וָואלְט גִיוָואלְט אַזוֹ פִיל זָאל מֶען דֶעם בַּצָאלֶן: (כא) וּמַכֵּה בְהֵמָה אוּנ וֶוען אֵיינֶר וֶועט הַרְגֶען אַבְּהֵמָה זָאל עֶר בַּצָאלֶן פַאר אִיר אוּנ אַז אֵיינֶר וֶועט הַרְגֶען אַמֶענְטְשֶׁן זָאל עֶר וֶוערֶן גְטֵייט : (כב) מִשְׁפַּט אֵיין דִין זָאל זַיין צוּ אַייךְ כַּגֵּר כָּאֶזְרָח אֵיין גֵר הָאט דֶעם דִין אַזוֹ וִויא אַיוּד [עיין רש"י] : (כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָאט גִירֶעט דִיא גַאנְצֶע פַּרְשָׁה צוּ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אוּנ זַייא הָאבֶען אוֹיס גִיצוֹגֶען דֶעם וָואס הָאט גְשָׁאלְטֶען אֶל מִחוּץ צוּא אוֹסֶען וֵוייִניג פוּן דֶער מַחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אוּנ זַייא הָאבֶען אִים פַאר

אֶת־מֹשֶׁה׃ פפפ

קכ"ד פסוקים. שוא"ל סימן׃

כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃ פפפ

פירוש לתורת אלהים

שְׁטֵיינְט מִיט אַשְׁטֵיין וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל הָאבְּן גְטָאן ווִי גָאט הָט גְבָאטְן צוּ מֹשֶׁה׃

הפטרת אמור (ביחזקאל סימן מ"ד)

וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בִּתְעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתֵנִי וְעָמְדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃ הֵמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהֵמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שֻׁלְחָנִי לְשָׁרְתֵנִי וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי׃ וְהָיָה בְּבוֹאָם אֶל־שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית בִּגְדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר בְּשָׁרְתָם בְּשַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית וָבָיְתָה׃ פַּאֲרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־רֹאשָׁם וּמִכְנְסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־מָתְנֵיהֶם לֹא יַחְגְּרוּ בַּיָּזַע׃ וּבְצֵאתָם אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעָם יִפְשְׁטוּ אֶת־בִּגְדֵיהֶם אֲשֶׁר־הֵמָּה מְשָׁרְתִם בָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכֹת הַקֹּדֶשׁ וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא־יְקַדְּשׁוּ אֶת־הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם׃ וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ כָּסוֹם יִכְסְמוּ אֶת־רָאשֵׁיהֶם׃ וְיַיִן לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֹּהֵן בְּבוֹאָם אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית׃ וְאַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה לֹא־

ליקוטי יהודא

וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק וגו׳. מִיר וֵוייסְן דֶער שָׂכָר פוּן מִצְוֹת אוּנ דֶער שְׁטְרָאף פוּן עֲבֵירוֹת וֶוערְט גִיצָאהְלְט נָאךְ דִי צַייט, וֶוען דִי מִצְוָה אִיז גִיטָאהְן גִיוָוארִין אָדֶר וֶוען דִי עֲבֵירָה אִיז גִיטָאהְן גִיוָוארְן, ווִי דִי גמרא זָאגְט אוֹיבּ אֵיינֶער טוּהְט אַמִצְוָה אִין אַזוֹ אַצַייט וָוס דִי וֶועלְט אִיז גְלַייךְ אוֹף גְלַייךְ, אַזוֹ פִיל מִצְוֹת ווִי פִיל עֲבֵירוֹת, אוּנ מִיט זַיין מִצְוָה הָט עֶר גְמַאכְט דִי וֶועלְט זָאל הָאבְּן מִיט אֵיין מִצְוָה מֶער ווִיא עֲבֵירוֹת, הָאט עֶר אַגְרוֹסֶען שָׂכָר, ווַייל עֶר הָט גִיטָאהְן אַטוֹבָה דִי גַאנְצֶע וֶועלְט נָאדֶער דִי וֶועלְט הָט גֶעהַאט מִיט אֵיין עֲבֵירָה מֶער ווִי מִצְוֹת, אוּנ עֶר הָט גְטָאהְן אֵיין מִצְוָה הָט עֶר גֶעמַאכְט דִי וֶועלְט זָאל זַיין גְלַייךְ מִצְוֹת מִיט עֲבֵירוֹת, הָט עֶר אוֹךְ אַגְרוֹסֶען שָׂכָר אָדֶער דִי וֶועלְט אִיז גִוֶוען גְלַייךְ מִצְוֹת מִיט עֲבֵירוֹת אוּנ עֶר הָאט גְטָאהְן אֵיין עֲבֵירָה הָט עֶר גֶעמַאכְט דִי וֶועלְט זָאל הָאבְּן עֲבֵירוֹת מֶער ווִי מִצְוֹת הָט עֶר אַגְרוֹסֶען שְׁטְרָאף, אָדֶר דִי וֶועלְט הָט גֶעהַאט אֵיין מִצְוָה מֶער ווִי עֲבֵירוֹת אוּנ עֶר הָט גְטָאהְן אֵיין עֲבֵירָה הָאט עֶר גֶעמַאכְט דִי וֶועלְט זָאל זַיין גְלַייךְ מִצְוֹת מִיט עֲבֵירוֹת, וֶוערְט עֶר אוֹךְ שְׁטַארְק גְשְׁטְרָאפְט, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק דִי כֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, דִי כֹּהֲנִים וָוס זֶענֶען פוּן שֵׁבֶט לֵוִי, דִי קִינְדֶער פוּן כֹּהֵן צָדוֹק, ווַייל זֵיי הָאבְּן גֶעהִיט דִי הִיטוּנְג פוּן מַיין מִקְדָּשׁ אִין דִי צַייט וֶוען דִי יוּדִין זֶענֶען אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען פוּן מִיר, וֶוען דִיא יוּדִין הָאבִּין גְעזִינְדִיגְט, הָאבִּין דִי כֹּהֲנִים גִיטָאהְן מִצְוֹת, הָאבְּן זֵייא דָאךְ גִיטָאן אַטוֹבָה צוּא אַלֶע יוּדִין, דְרִיבֶּער וֶועט זַיין זֵייעֶר שָׂכָר, זֵייא זָאלֶען שְׁטֶענְדִיג בֶּעדִינֶען צוּ הקב"ה אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, זֵייא זָאלֶען שְׁטֶענְדִיג מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת פַר הקב"ה אוּנ ווִיא עֶס שְׁטֵייט וַוייטֶער אִין דִי פְּסוּקִים בִּיז סוֹף הַהַפְטָרָה׃

פירוש ע"ט

זָאגְט יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא פוּן גָאטְס וֶועגֶן׃ וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אוּנ דִי כֹּהֲנִים וָוס זֶענֶען פוּן שֵׁבֶט לֵוִי בְּנֵי צָדוֹק דִי קִינְדֶער פוּן צָדוֹק כֹּהֵן גָדוֹל אֲשֶׁר וָואס זֵיי הָאבְּן גְהִיט דָאס הִיטוּנְג פוּן מַיין בֵּיהמ"ק בִּתְעוֹת אֲפִילוּ בְּשַׁעַת דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל הָאבְּן זִיךְ אָפּ גֶעקֶערְט פוּן מִיר הָאבְּן דִי כֹּהֲנִים פָּארְט גְהִיט מַיין בֵּיהמ"ק דְרוּם הֵמָּה זָאלֶן זֵיי גְנֶעהֶנְן צוּ מִיר צוּ בַּדִינֶען מִיךְ וְעָמְדוּ אוּנ זֵיי זָאלֶן שְׁטֵיין פַר מִיר מַקְרִיב צוּ זַיין דֶעם חֵלֶב אוּנ דֶעם בְּלוּט פוּן דִי קָרְבָּנוֹת נְאוּם יְיָ דָם זָאגְט גָאט הֵמָּה יָבוֹאוּ אֶל מִקְדָּשִׁי זֵייא זָאלֶען קוּמֶען צוּ מַיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהֵמָּה יִקְרְבוּ אֶל שֻׁלְחָנִי אוּנ זֵייא זָאלֶען גְנֶעהֶנְן צוּ מַיין טִישׁ לְשָׁרְתֵנִי צוּא בַּדִינֶען מִיךְ וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי אוּנ זֵיי זָאלֶן הִיטֶן מַיין הִיטוּנְג וְהָיָה אוּנ עֶס וֶועט זַיין בְּבוֹאָם אַז דִי כֹּהֲנִים גְדוֹלִים וֶועלֶען קוּמֶען אוּם יוֹם כִּפּוּר אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אַרַיין בִּגְדֵי זָאלֶן זֵייא אָן קְלֵיידֶן דִי קְלֵיידֶר פוּן לַיינֶען וְלֹא יַעֲלֶה אוּנ עֶס זָאל אוֹף זֵיי נִיט אוֹף גֵיין קֵיין וָואל בְּשָׁרְתָם אַז זֵיי וֶועלֶן בַּדִינֶן בְּשַׁעֲרֵי מֵיינְט מֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים פַּאֲרֵי זֵייא זָאלֶן אָן טָאן הִיטְלֶן פוּן לַיינִין אוֹף זֵייעֶר קָאפּ וּמִכְנְסֵי אוּנ מִכְנָסַיִם פוּן לַיינֶן יִהְיוּ זָאלֶן זֵייא אָן טָאן אוֹף זֵייעֶרֶע לֶענְדֶן לֹא יַחְגְּרוּ זֵיי זָאלֶן זִיךְ נִיט צוּ גַארְטְלֶן אוֹף אֵיין שְׁווַייסִיג אָרְט וּבְצֵאתָם אוּנ אַז זֵייא וֶועלֶן אַרוֹס גֵיין אֶל הֶחָצֵר צוּם אוֹיסֶעווֵייניגְסְטֶען חָצֵר אֶל הָעָם צוּם פָאלְק יִפְשְׁטוּ זָאלֶן דִי כֹּהֲנִים אוֹם טָאן דִיא קְלֵיידֶר וָוס זֵיי הָאבְּן אִין זֵייא מַקְרִיב גְוֶועזְן קָרְבָּנוֹת וְהִנִּיחוּ אוּנ זָאלֶן זֵייא לֵייגֶן אִין דֶעם הֵיילִיגֶן קַאמֶער וְלָבְשׁוּ אוּנ זָאלֶן אָן קְלֵיידֶן קְלֵיידֶער פוּן חוֹל וְלֹא יְקַדְּשׁוּ אוּנ זֵייא זָאלֶן נִיט הֵיילִיגֶען דָאס פָאלְק מִיט זֵייעֶרֶע קְלֵיידֶר זֵיי זָאלֶן נִיט אָן רִירֶען מִיט זֵייעֶרֶע קְלֵיידֶר דָס פָאלְק וְרֹאשָׁם אוּנ זֵייעֶרֶע הָאר פוּן דֶעם קָאפּ לֹא יְגַלֵּחוּ זָאלֶן דִיא כֹּהֲנִים גְדוֹלִים אִין גַאנְצֶן נִיט אָפּ גָאלֶן וּפֶרַע אוּנ פַר וַואקְסוּנְג זָאלֶן זֵיי נִיט צוּ שְׁפְּרֵייטֶן זֵייא זָאלֶן נִיט לָאזֶן גְרוֹסֶע הָאר וַואקְסֶן כָּסוֹם גְלַייכֶן יִכְסְמוּ זָאלֶען זֵייא גְלַייכֶן אֶת רָאשֵׁיהֶם זֵייעֶרֶע הָאר פוּן דֶעם קָאפּ נִיט זֵיי זָאלֶן אָפּ גָאלֶן דִי הָאר אוּנ זֵייא זָאלֶן נִיט לָאזֶן וַואקְסֶען גְרוֹסֶע הָאר נָאר אִין מִיטֶעל מָאס נִיט גְרוֹס אוּנ נִיט קְלֵיין וְיַיִן אוּנ ווַיין זָאל נִיט טְרִינְקֶען קֵיין שׁוּם כֹּהֵן בְּבוֹאָם אֵיידֶר זֵיי וֶועלֶן אַרַיין קוּמֶן אִין הֵיכָל אַרַיין וְאַלְמָנָה אוּנ אַאַלְמָנָה אוּנ אַגְרוּשָׁה זָאלֶען

יקחו להם לנשים כי אם־בתולת מזרע בית ישראל והאלמנה אשר־תהיה אלמנה מכהן
יקחו: ואת־עמי יורו בין קדש לחל ובין־טמא לטהור יודיעם: ועל־ריב המה יעמדו
ל°שפט במשפטי °ושפטהו ואת־תורתי ואת־חקתי בכל־מועדי ישמרו ואת־שבתותי
יקדשו: ואל־מת אדם לא יבוא לטמאה כי אם־לאב ולאם ולבן ולבת לאח ולאחות
אשר־לא־היתה לאיש יטמאו: ואחרי טהרתו שבעת ימים יספרו־לו: וביום באו אל־
הקדש אל־החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו נאם אדני יהוה: והיתה להם
לנחלה אני נחלתם ואחזה לא־תתנו להם בישראל אני אחזתם: המנחה והחטאת
והאשם המה יאכלום וכל־חרם בישראל להם יהיה: וראשית כל־בכורי כל וכל־תרומת
כל מכל תרומותיכם לכהנים יהיה וראשית עריסתיכם תתנו לכהן להניח ברכה
אל־ביתך: כל־נבלה וטרפה מן־העוף ומן־הבהמה לא יאכלו הכהנים:

°למשפט קרי °ישפטהו קרי

פירוש ע"ט

די כהנים גדולים ניט נעמען פאר ווייבער כי אם בתולות נאר בתולות מזרע ישראל פון דיא קינדער ישראל. והאלמנה אונ אאלמנה אשר וואס זיא וועט נאר זיין אאלמנה אבער ניט אחלוצה מכהן יקחו פראסטי כהנים מעגן זיא נעמען פאר אווייב ואת עמי אונ מיין פאלק זאלן זיי לערנען זיי זאלן מאכן אצווישן שייד בין קודש לחול צווישן קודש אונ צווישן חול ובין אונ צווישען טמא אונ טהור יודיעום זאלן די כהנים זיי מודיע זיין ועל ריב אונ ווען מענטשין פון דיא ישראל וועלן זיך קריגן זאלן זיי זיך שטעלן פר די כהנים צום משפט במשפטי מיט מיין משפט מיט דעם דין תורה זאלען די כהנים דעם דין משפטן ואת תורותי אונ מיין תורה אונ מיין גזעץ בכל אין אלע מיינע ימים טובים ישמורו זאלן זייא היטן ואת שבתותי אונ מיינע שבתים יקדשו זאלן זיי היילינגען ואל מת אונ צו אמת לא יבא זאל ער ניט קומען מטמא זיין זיך צו אים כי אם לאב נאר צו אפאטער אונ אמוטער ולבן אונ צו אזוהן אונ צו אטאכטער אונ צו אברודער אונ צו אשוועסטער אשר וואס זיא איז נאך ניט גוועען צו אמאן יטמאו מעגן זיך דיא כהנים מטמא זיין ואחרי אונ נאך דעם אז ער שייד זיך אפ פון דעם מת אונ וויל זיך שון ריינינגן שבעת ימים זאל מען ציילן זיבן טעג וביום אונ אין דעם טאג ווס ער הייבט אן זיך מחנך זיין צום היילינקייט אל החצר צום אוהל מועד לשרת צו בדינען אין היילינקייט מקריב זיין קרבנות יקריב זאל ער מקריב זיין זיין חטאת מיינט מען וויי צען מעל עשירית האיפה אצענטיל פון אמאס ווס דיא ווערט גרופן איפה נאום יי זאגט גאט והיתה אונ די כהונה זאל צו זיי זיין צו איין נחלה אני נחלתם איך בין זייער נחלה וואס בלייבט פון מיינע קרבנות האב איך זייא געגעבן ואחוזה אונ איין ארב לא תתנו זאלט איר זיי ניט געבן צווישן דיא ישראל ווארום אני אחוזתם איך בין זייער ארב אמנחה אונ אחטאת אונ אאשם המה יאכלום זאלן דאס די כהנים עסן וכל אונ אלע הקדש פון צווישן דיא ישראל להם זאל זיין צו זיי וראשית אונ אלע דם ערשטע תבואות ווס ווערט פריער צייטיג וכל תרומת אונ אלע תרומות פון אלע תבואות לכהנים יהיה זאל זיין צו דיא כהנים וראשית דם ערשטע פון טייג מיינט מען חלה זאלט איר געבן צום כהן אונ דס וועט דיר גורם זיין להניח צו מאכן רוען אברכה אין דיין הויז כל נבלה וטרפה אלי נבלות אונ טרפות מן העוף ומן הבהמה סיי פון עופות אונ סיי פון בהמות לא יאכלו הכהנים זאלען ניט עסען די כהנים אונ ישראל טאר אויך ניט עסען נבלות אונ טרפות:

מנין המצות בפ' בהר יש בה כ"ד מצות ז' עשין וי"ז לאוין:

[שכו] (לאו קנח) שלא לעבוד את האדמה בשנה השביעית שנא' ובשנה השביעי' וגו' שדך לא תזרע:
[שכז] (לאו קנט) שלא לעבוד עבודה גם באילנות בשנה השביעית שנ' וכרמך לא תזמור:
[שכח] (לאו ר) שלא לקצור מה שהצמיחה הארץ מעצמה בשנה השביעית כמו שנקצר בכל שנה בהכנה ותיקון שנ' את ספיח קצירך לא תקצור:
[שכט] (לאו רא) שלא ללקט מה שיצמחו האילנות מן הפירות בשנה השביעי' כמו שנאסוף פירותיהן בכל שנה שנא' ואת ענבי נזירך לא תבצור:
[של] (עשה קכט) להיות הב"ד הגדול של הסנהדרין מונין שנה שנה מהחמשים שנה ושבוע שבוע של שנים עד שנת היובל כמו שאנו מונין ימי ספירת העומר שנאמר וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים:
[שלא] (עשה קל) לתקוע בשופר בעשרה בתשרי משנת החמשים שנאמר והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגו' וקראתם דרור וגו':
[שלב] (עשה קלא) לקדש שנת החמשים בביטול עבודת האדמ' והפקר מה שתצמיח כמו בשנת השמטה שנ' וקדשתם את שנת החמשים שנה וגו':
[שלג] (לאו רב) שלא לעבוד את האדמה ואת האילנות בשנת היובל שנ' יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו:
[שלד] (לאו רג) שלא ללקט ולקצר ספיחי תבואו' שנת היובל כמו בשאר השנים שנא' ולא תקצרו את ספיחיה:
[שלה] (לאו רד) שלא לקבץ פירות האילנות בשנת היובל כמו בשאר השנים שנ' ולא תבצרו את נזיריה:
[שלו] (עשה קלב) לדון בדין מקח וממכר שנ' וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך:
[שלז] (לאו רה) שלא להונות במקח וממכר שנ' אל תונו איש את אחיו:
[שלח] (לאו רו) שלא להונות בדברים שנ' ולא תונו איש את עמיתו:

[שלם] (לאו רז) שלא למכור שדה בארץ ישראל לצמיתות שנ' והארץ לא תמכר לצמיתות:
[שמ] (עשה קלג) להשיב בשנת היובל לבעלים הראשונים כל אשר בשם קרקע יקנה בלא כסף ובלא מחיר שנ' ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ וגו':
[שמא] (עשה קלד) שיהיה פדיון לקרקעות הנמכרים תוך חומת המדינה עד תום שנה לבד ואחר השנה יתקיים לקונה ולא יצא ביובל שנ' ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה וגו':
[שמב] (לאו רח) שלא לשנות מגרשי ערי הלוים ושדותיהם שנ' ושדה מגרש עריה' לא ימכר:
[שמג] (לאו רט) שלא להלוות ברבית שנ' את כספך לא תתן לו בנשך:
[שדמ] (לאו רי) שלא לעבוד בעבד עברי בעבודה שיש בה בזיון ועינוי גדול והכנעה שנ' לא תעבוד בו עבודת עבד:
[שמה] (לאו ריא) שלא למכור עבד עברי כדרך שמוכרין הכנעני בהכרזה על אבן המקח שלא בהצנע ודרך כבוד שנאמר לא ימכרו ממכרת עבד:
[שמו] (לאו ריב) שלא להעביד עבד עברי בדבר שאין לו צורך שנ' לא תרדה בו בפרך:
[שמז] (עשה קלה) לעבוד בעבד כנעני לעולם שנ' לעולם בהם תעבודו:
[שמח] (לאו ריג) שלא להניח הכנעני השוכן בארץ ישראל להעביד עבד עברי שמכר עצמו בעבודת פרך שנ' לא ירדנו בפרך לעיניך:
[שמט] (לאו ריד) שלא לעשות אבן מוכנת להשתחוות עליה אפילו שתהיה זה לאל יתברך שנאמר ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה:

ויקרא כה בהר

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָֹה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָֹה:

אונקלוס

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִינַי לְמֵימָר: ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יָהֵב לְכוֹן וְתַשְׁמֵט אַרְעָא

רשב"ם

(א) בהר סיני, קודם שהוקם אהל מועד
(ב) ושבתה. לשון ביטול:

בעל הטורים

(א) בהר סיני. סמך מקלל לבהר סיני לפי שבסיני שמעו לא תשא ונודעו כל העולם זה שמע ולא נזהר. ועוד כדאיתא בקידושין שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרים אותו לתלמידיהם פעם אחת בשבוע לכך סמך לו שמיטה:

רש"י

(א) בהר סיני. מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו א כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך שנויה בת"כ. ונ"ל שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תור' למדנו שכללותיה ופרטותי' כולן נאמרו מסיני ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות מואב: (ב) שבת לה'. לשם ה' כשם שנאמר ב בשבת בראשית:

שפתי חכמים

א וא"ת מנ"ל לרש"י דכולם נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני ודלמא מכח יתור לשון של בהר סיני יש ללמוד שכללותיהן ודקדוקיהן נאמרו בהר סיני מ"מ שמא בא ללמד על שמיטה עצמה ולא על שאר מצות וגם היא גופה תקשה לך מנלן דלמא בהר סיני אתא דלא תימא באהל מועד דכתיב ברישא דכפ' ויקרא אכלהו פרשיות שאחר פר' ויקרא קאי מ"ה כתיב כאן בהר סיני. וי"ל דלכך פירש"י ונראה לי שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה שכללותיהן נאמרו בפרשת משפטים א"כ יכול אני לבא לידי טעות ויכול לומר דלכך נשנו כל המצות בערבות מואב משום פרטותיהן ודקדוקיהן אבל אינם מסיני והא דכתיב לקמן בסוף הספר אלה המצות וגו' דמשמע דכל המצות נאמרו בסיני דלמא אכללות של מצות קאי ולא על הפרטות אבל כיון דשמיטה לא נשנית שם אלא ברמיזה במ"ט תשמוט א"כ צריך אני לו' שכללותיה ופרטותיה נאמרו כלן מסיני וא"כ למה נא' כאן בהר סיני אלא בא ללמד כאן על כל דמר ודבור שנא' למשה שמסיני היו כללותיהן ודקדוקיהן והרי בנין אב לכל התורה כולה: ב וא"ת היאך תלוי זה בזה. וי"ל לפי שפעמים אין אדם חורש את האדמה אלא מפני טובתו כדי שתהא הארץ שמינה. לכך פרש"י כשם שנא' בשבת בראשית כלומר דהתם כתיב ויום השביעי שבת לה' והטעם משום שהקב"ה שבת ביום ז' אף כאן הטעם להזכיר להזכיר שהקב"ה שבת ביום כלומר לעשות שמיטה בשנה השביעית

דעת זקנים מבעלי התוספות

א בהר סיני כל הפרשיות של מעלה מראש הספר ועד כאן נאמרו באהל מועד וכלהו שייכי באהל כמו הקרבנות ומצורעים ובעלי קריין ויולדות וכהנים ולוים וכל הענין אבל שתי פרשיות הללו בהר סיני ואם בחקתי לא שייכי כל כך באהל מועד ולא לכהנים לכך נאמר בהר סיני ומ"מ כתבינהו בתורת כהנים לפי שמדברות בשביעית ביובל וערכין וחרמים דשייכי בת"כ. שהם המתקדשים בשני' וביובל וגם כתיב והעברת שופר תרועה וכתיב במקום אחר ובני אהרן יתקעו לפיכך נצטרפו כאן בת"כ ומשום דלא תיסוק אדעתין שנאמרו באהל מועד כתיב בהר סיני:

ליקוטי יקרים

(א) וַיְדַבֵּר ה' וגו' כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וגו'. מֶען קען זאגין נאך אַסַעם אוף דעם ענין פון שְׁמִטָּה, מיר געפינען אין דר תּוֹרָה ווען יוֹסֵף האט גיקויפט די ערד פון גאנצין לאנד מִצְרַיִם פון דיא מִצְרַיִם, די גאנצע לאנד זאל גיהערין צו פַּרְעֹה, אונ די מִצְרַיִם זאלין פון דיא צייט אונ ווייטער דינגען די ערד פון פַּרְעֹה, זייא זאלין געבין צו פַּרְעֹה א פינפטע טייל פון זייערע תְּבוּאוֹת, האט יוֹסֵף מוֹרָא גיהאט מאמער מיט אציים יאהרין שפעטער ווען די מִצְרַיִם וועלין זיין געשטארבין אונ עס וועלען זיין קינדר איינקליך, וועלן זיי זאגן די לאנד איז אונזערע פון אונזערע אלטערן האבן מיר יעדר פון אונז געירשת אונזערע פעלדער, דריבר הט יוֹסֵף אין איין אנדער שטאט אז אזו הט ער גיטאן צום גאנצן לאנד גיטאהשט גיעבטן די מענטשין פון די שטאט האט ער בעזעצט מִצְרַיִם, אלע עטליכע יאהר האט ער זיי גיטאהשט פון איין ארט

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אונ גאט האט גערעט צו משֶׁה אוף דעם בארג סִינַי אזו צו זאגען: (ב) דַּבֵּר רייד צו די קינדר יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אונ דו זאלסט זיי זאגן כִּי תָבֹאוּ אז איר וועט קומען אין דעם לאנד וואס איך גאט גיב אייך: וְשָׁבְתָה זאל די ערד רוען ארואונג פון

ג שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים
תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ׃
ד וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן
יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא
תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר׃ ה אֵת
סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצוֹר וְאֶת־עִנְּבֵי
נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה

תו"א שש שנים נדרים סח: ובשנה השביעית ר"ה ח מ"ק ג: שדך לא תזרע ר"ה ט מ"ק ג מכות ח:

אונקלוס

שְׁמִטְּתָא קֳדָם יְיָ: ג שִׁית
שְׁנִין תִּזְרַע חַקְלָךְ וְשִׁית
שְׁנִין תִּכְסַח כַּרְמָךְ
וְתִכְנוֹשׁ יָת עֲלַלְתַּהּ:
ד וּבְשַׁתָּא שְׁבִיעֲתָא נְיָח
שְׁמִטְּתָא יְהֵי לְאַרְעָא
דְּתַשְׁמֵט קֳדָם יְיָ חַקְלָךְ
לָא תִזְרַע וְכַרְמָךְ לָא
תִכְסָח: ה יָת כַּתֵּי
דַּחֲצָדָךְ לָא תֶחֱצַד וְיָת
עִנְּבֵי שְׁבָקָךְ לָא תִקְטוֹף
שְׁנַת שְׁמִטְּתָא יְהֵי

רשב"ם (ג) ואספת. שלא תפקיר:

בעל הטורים

(ה) ענבי. ב' במסורה דין ואידך ענבימו ענבי רוש שאם תבצור בשביעית יהיו ענבי רוש שבעון שביעית גלו ישראל:

רש"י

(ד) יהיה לארץ. לשדות ולכרמים: לא תזמור. שקוצצין זמורותיה ותרגומו לא תכסח ודומה לו (ישעיה לג) קוצים כסוחים (תהלים פ) שרופה באש כסוחה: (ה) את ספיח קצירך. אפילו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר הוא קרוי ספיח: לא תקצור. להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל: נזירך. שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם: לא תבצר.

שפתי חכמים

השביעי ולא בא הכ' להזהיר שלא יחרוש האדמ' אלא בשביל השם ולא יהא כונתו בשביל טובתו: ג דאל"כ הי' ראוי לאסור אף לעשות גומא בארץ. לכן פרש"י לשדות ולכרמי' והוכחתו מדכתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור משמע דוקא שדות וכרמי' אסור אבל גומא מותר. והא דלא פרש"י זה לעיל גבי ושבתה הארץ. י"ל דה"א מנ"ל דלמא אף חפירת קרקע אסור אבל הכא כתי' בהדיא שדה וכרם: ד והא דלא פרש"י זה לעיל גבי ושש שנים תזמור כרמך י"ל דלעיל ה"א דתזמור ל' נטיעה הוא כלומר שלא יטע זמורות להיות כרם אבל הכא כתיב וכרמך לא תזמור דכתיב כרמך ברישא ש"מ שהוא כרם נטוע כבר וא"כ מאי לא תזמור אלא ע"כ פירוש ל' כריתות הוא: ה והא דלא פירש כתרגומו. י"ל שאף הוא ל' מקרא קוצים כסוחי'. וכן כפ' וילא חוס פירש"י שחוס והוא כתרגומו ולמה לא פי' כתרגומו אלא משום שאף הוא ל' משנה שחמתית כו': ו דק"ל קצירך ל"ל לא הל"ל אלא את ספיח לא תקצור. ועל זה פי' להיות מחזיק וכו'. א"כ דק"ל איך כתב לא תקצור והא

פירוש לתורת אלהים

גָאטְס וֶועגֶן אִיר זָאלְט נִיט זֵייעֶן אוּנ שְׁנַיידֶן: (ג) שֵׁשׁ שָׁנִים זֶעקְס יָאר זָאלְסְטוּ זֵייעֶן דַיינֶע פֶעלְדֶער וְשֵׁשׁ שָׁנִים אוּנ דִיא זֶעקְס יָאר תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ זָאלְסְטוּ שְׁנַיידֶן דִי פֵּירוֹת פוּן דַיין וַויין גָארְטֶן וְאָסַפְתָּ אוּנ דוּ מֶעגְסְט אַיין זַאמְלֶען אִיר תְּבוּאָה: (ד) וּבַשָּׁנָה אוּנ אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן יָאר שַׁבַּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן גַאנְץ רוּאוּנְג. יִהְיֶה לָאָרֶץ זָאל זַיין צוּ דֶר עֶרְד צוּ דִי פֶעלְדֶר אוּנ צוּ דִיא וַויין גֶערְטְנֶער. אוּנ דָאס יָאר וֶוערְט אָן גְרוּפֶען שְׁמִטָּה שַׁבָּת לַיְיָ אַרוּאוּנְג פוּן גָאטְס וֶועגֶען שָׂדְךָ דַיין פֶעלְד לֹא תִזְרָע זָאלְסְטוּ נִיט זֵייעֶן וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמוֹר אוּנ דַיין וַויין גָארְטֶען זָאלְסְטוּ נִיט שְׁנַיידֶן: (ה) אֵת סְפִיחַ קְצִירְךָ דָאס ווִידֶער וַואקְסוּנְג פוּן דַיין שְׁנִיט אֲפִילוּ דוּ הָאסְט דָם פֶעלְד נִיט גֶזֵייעֶט דָם זִיבֶּעטִי יָאר נָאר וֶוען דוּא הָאסְט דִיא תְּבוּאָה פוּן פֶעלְד גְשְׁנִיטֶען דָם זֶעקְסְטֶע יָאר אִיז אַרוֹס גְפַאלֶן קֶערְנֶר פוּן דִיא זַאנְגֶן אוּנ דֶער פוּן אִיז אַלֵיין אוּף גְוַואקְסֶן תְּבוּאָה זָאלְסְטוּ דָם אוֹךְ נִיט שְׁנַיידֶען אוּם שְׁמִיטָּה צוּ הַאלְטֶן דָאס פוּן דַיינֶעט וֶועגֶען נָאר עֶס זָאל זַיין הֶפְקֵר צוּא אִיטְלִיכֶן וְאֶת עִנְּבֵי אוּנ דִיא וַויין טְרוּבֶּן נְזִירֶךָ פוּן דַיין אָפּ שֵׁיידוּנְג וָוס דוּ הָאסְט אָפּ גְשֵׁייד אַנְדֶערֵי מֶענְטְשֶׁן פוּן זֵייא אוּנ הָאסְט זֵייא נִיט מַפְקִיר גְוֶועֶן לֹא תִבְצוֹר טָארְסְטוּ נִיט אָפּ קְלַייבֶּן נָאר פוּן הֶפְקֵר מֶעגְסְטוּ אָפּ קְלַייבֶּען שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ אַיָאר פוּן רוּאוּנְג זָאל דָם

ליקוטי יקרים

צוּ אֵיין אַנְדֶער אָרְט, דָם זֶעלְבִּיגֶע אִיז דָא גִיוֶועֶן בַּיי הקב"ה מִיט דִי יוּדִין, וֶוען הקב"ה הָאט גִיגֶעבִּין דִי לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּ דִי יוּדִין הָאט עֶר זֵיי גִיגֶעבִּין אוּף דֶעם תְּנַאי זֵיי זָאלֶן לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ טָאן מִצְוֹת, וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם. הקב"ה הָאט גִיגֶעבֶּן צוּ דִי יוּדִין דִי לֶענְדֶער פוּן דִי פֶעלְקֶר בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרוֹתָיו יִנְצוֹרוּ, זֵיי זָאלֶן הִיטֶען צוּ טָאן דִי חֻקִּים אוּנ זָאלֶען הִיטֶען צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה, דֶעם תְּנַאי הָאבִּין נָאר גֶעוָואסְט דִי יוּדִין וָואס זֶענֶען אַרֵיינְגִיגַאנְגֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָבֶּער אַז דִי יוּדִין וֶועלֶן שְׁטַארְבִּין אוּנ עֶס וֶועלֶן זַיין זֵייעֶרֶע קִינְדֶער אוּנ אֵייניקְלִיךְ וֶועלֶן זֵייא זָאגֶן מִיר וֵוייסִין נָאר נִיט פוּן אַתְּנַאי, מִיר הָאבֶּן דִי לַאנְד גֶעיַרְשֶׁעט פוּן אוּנְזֶערֶע אֶלְטֶערִין אוּנ זִיא אִיז אוּנְזֶערֶע אוּף אֵייבִּיג אֲפִילוּ מִיר וֶועלֶן נִיט לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ נִיט טָאן מִצְוֹת, אַזוֹי וִוי אַלֶע פֶעלְקֶר הָאבֶּן זֵייעֶרֶע לֶענְדֶר אוּף אֵייבִּיג. דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה גִיגֶעבֶּן עֶטְלִיכֶע דִינִים בַּיי דִי לַאנְד דוּרְךְ דִי דִינִים וֶועלִין זֵייא וִויסֶען אַז דִי לַאנְד אִיז נִיט זֵייעֶרֶע, אֵיין דִין

מצות השם

(שכו שכז שכח שכט) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וגו'. דָאס זֶענִין דִי מִצְוֹת אַז דָם זִיבֶּעטִי יָאר טָאר מֶען נִיט זֵייעֶן אוּנ ווִידֶר אִיז אֵיין (לֹא תַעֲשֶׂה) אַז מֶען טָאר נִיט פְלַאנְצֶען קֵיין בֵּיימֶר אוּנ דָאס ווִידֶר וַואקְסוּנְג פוּן דֶר תְּבוּאָה וָוס עֶס אִיז נָאךְ דֶעם עֶרְשְׁטֶן מָאל אָפּ שְׁנַיידֶן ווִידֶר אוּף גְוַואקְסֶן טָאר מֶען דָאס נִיט אָפּ שְׁנַיידֶן אוּנ ווִידֶר טָאר מֶען נִיט אוּף קְלוֹבֶּן דִי פֵּירוֹת וָוס זֵיי זֶענֶען אַרָאפּ גְפַאלֶן פוּן דִי בֵּיימֶר אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן יָאר אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אוּף דֶעם אָרְט וִויא (שְׁמִיטָּה) גֵייט אָן:

לָאָֽרֶץ׃ ו וְהָ֨יְתָ֜ה שַׁבַּ֥ת הָאָ֛רֶץ לָכֶם֙
לְאָכְלָ֔ה לְךָ֖ וּלְעַבְדְּךָ֣ וְלַאֲמָתֶ֑ךָ
וְלִשְׂכִֽירְךָ֙ וּלְתוֹשָׁ֣בְךָ֔ הַגָּרִ֖ים עִמָּֽךְ׃
ז וְלִ֨בְהֶמְתְּךָ֔ וְלַֽחַיָּ֖ה אֲשֶׁ֣ר בְּאַרְצֶ֑ךָ
תִּהְיֶ֥ה כָל־תְּבוּאָתָ֖הּ לֶאֱכֹֽל׃ ס
ח וְסָפַרְתָּ֣ לְךָ֗ שֶׁ֚בַע שַׁבְּתֹ֣ת שָׁנִ֔ים

לְאַרְעָא׃ ו וּתְהֵי שְׁמִטַּת אַרְעָא לְכוֹן לְמֵיכַל לָךְ וּלְעַבְדָּךְ וּלְאַמְתָךְ וְלַאֲגִירָךְ וּלְתוֹתָבָךְ דְּדָיְרִין עִמָּךְ׃ ז וְלִבְעִירָךְ וּלְחַיְתָא דִּי בְּאַרְעָךְ תְּהֵי כָל עֲלַלְתַהּ לְמֵיכָל׃ ח וְתִמְנֵי לָךְ שְׁבַע שְׁמִטִּין דִּשְׁנִין שְׁבַע שְׁנִין שְׁבַע זמנין

תו"א לכם ב"ק קב: לאכלה. פסחים נב סוכה מא קמא קב ב"ו נב מנחות פד בשרות יב: ולבהמתך פסחים נב תענית ו: תטיב קמא כא נדה נא:

שפתי חכמים

כתיב והיתה לכם לאכלה לך וגו' ש"מ דמותר לאכול ואין סברא שיאכל מן השדה כבהמה בלא קצירה ועל זה פי' להיות מחזיק כו': ז כרא"ם פי' באזהרה ראשונה השמיענו שאפי' בספיחים שצמחו מעלמם אינו רשאי לקצור מהם אלא מן ההפקר וכ"ה ענבים שהיו בלא זמירה וחפירה ואזהרה השניה היא שאפי' הענבים שהפריש בני אדם מהם או אפי' עבר וחרש וזרע וחזר והפקירם מותרים באכילה ויכול לבצור מהם גם הוא כאחד מן העניים וכ"ה בזרעים אם הפריש בני אדם מהם או אפי' עבר וחרש וזרע וחזר והפקיר' הם מותרים באכילה ויכול גם הוא לקצור מהם כא' מן העניים הקוצרים: ח וא"ת הרי גם לעיל פרש"י לא תקצור להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל דמשמע מותר בהנאה ובאכילה. וי"ל דגם לעיל הוכחתו מכאן שאם לא כתיב קרא זה והיתה לכם לאכלה הייתי אומר לא תקצור אפי' באכילה ובהנאה אסור: ט שבות הוא ל' רשות כלומר מה שהוא רשות לכל אחד לאכול ממנו דהיינו הפקר אתה אוכל: י פי' מן הפירות של שביעית שאתה לעצמו מלהפקירן לכל מדכתיב והיתה שבת הארץ ולא כתיב והיתה תבואת שבת הארץ וגו' אלא שבת ל' שבות. ואע"ג דלעיל כתיב לא תבצור ופרש"י אותם אינך בוצר אלא מן ההפקר. י"ל דלעיל לא מיירי אלא בענבים והכא כולל כל יוצא מן הארץ. א"נ היא גופא מהכא נפקא דאי לאו האי קרא ה"א לא תבצור כלל כדפירשתי לעיל: כ הא דכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וקמרבה נמי לדידיה ה"א הוקא אם הוא ג"כ עני מדכתיב ואכלו אביוני עמך מש"ה כתיב לך ולעבדך וגו' היינו עשיר דאף הוא אוכלו. וא"ת למה כתיב כאן לעבדך ולאמתך לא היה לו לכתוב רק לך שהרי עניי' כבר כתיב דכתיב ואכלו אביוני עמך. וי"ל דכאן מדבר קודם ביעור שיש עדיין תבואה בשדה שאין בעה"ב צריך ליתן על השדה משלו ובא להודיע שכולן אוכלין מן השדה והתם מדבר לאחר ביעור שבעה"ב צריך ליתן על השדה ולהכי כתיב ואכלו אביוני עמך שהם אוכלין ואינן צריכים ליתן על השדה: ל (נח"י) דה"א לוי' ישראל ושכיר היינו קנין שנים ותושב היינו קנין עולם ככל שכיר ותושב שבמקרא דהא כבר כתיב ולעבדך ולאמתך שהם עברים וקמ"ל שאף ע"פ שנקראת השנה קודש אפ"ה מותרין הפירות לנכרים: מ (נח"י) וה"פ מאחר שכוונת הפסוק להתיר הפירות ואפי' לעכו"ם לבהמות ולחיות אף ע"פ שכן קודש אם כן יאמר יש סברא להתיר לבהמ' שמצווה באכילתה שהיא ברשותך ומזונותיה עליך משא"כ חיה לכן מת"ל ולבהמתך ולאפוקי ממה שהקשה הרא"ם ע"ש: נ כלומר מה שאספת מפירות שביעית לבהמתך צריך אתה לבערם מן הבית כשכלה לחיה מן השדה וצריך להפקיר כל מה שאסף מן הפירות של שביעית לבית: ס פירוש דשמיטה נקראת שבת כדכתיב אז תרצה הארץ את

רש"י

אותם אינך בוצר ז אלא מן המופקר: (ו) והיתה שבת הארץ וגו'. אע"פ שאסרתים עליך לא באכילה ולא בהנאה אסרתים אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית ח אלא הכל יהיו שוים בה אתה ושכירך ותושבך: שבת הארץ לכם לאכלה. (ת"כ) מן השבות ט אתה אוכל ואי אתה אוכל מן י השמור: לך ולעבדך ולאמתך. (ת"כ) לפי שנאמר (שמות כג) ואכלו אביוני עמך יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים כ ת"ל לך ולעבדך ולאמתך הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן: ולשכירך ולתושבך. (ת"כ) אף ל הנכרים: (ז) ולבהמתך ולחיה. אם חיה אוכלת בהמה לא כ"ש מ שמזונותיה עליך מה ת"ל ולבהמתך מקיש בהמה לחיה כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית כלה לחיה מן השדה כלה נ לבהמתך מן הבית (ת"כ. תענית ו): (ח) שבתת שנים. שמטות שנים ס יכול יעשה שבע שנים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) וספרת לך. לכאורה משמע דמצוה אתא לאשמועינן דמצוה למימני יומי ושבועי כמו בספירת העומר. ואי קשיא בזבח דכתיב וספרה היה לה לברך כמו בספירת העומר. וי"ל שמא תראה וסותרת ונמצאת ברכה לבטלה:

ליקוטי יקרים

איז ווס אַלֶע זִיבֶּעטִין יָאהְר מוז מֶען דִי פֶעלְד לָאזִין לֵיידִיג אונ נִיט זֵייעֶן, פָאמֶער וֶועלֶן דִי יוּדִין זָאגִין מֶען לָאזְט דִי פֶעלְדֶער לֵיידִיג דֶעם זִיבֶּעטִין יָאהְר דִיא עֶרְד זָאל זִיךְ פַרְבֶּעסֶערִין, מִיר זֶעהְן פַארְקֶערְט דֶעם זֶעקְסְטִין יָאהְר ווָס זִיא דַארְף זַיין שְׁוַואכֶער פוּן דִיא פְרִיעֶרְדִיגֶע יָארִין ווֶעט דַאמָאלְס וַואקְסִין תְּבוּאָה אִין אֵיין יָאהְר אוֹיף דְרַיי יָאהְר, דֶער צְווַייטֶער דִין דִי תְּבוּאָה וָואס וַואקְסְט דֶעם זִיבֶּעטִין יָאהְר פוּן זִיךְ אַלֵיין מוּז זַיין הֶפְקֵר פַרִייא פַר אַלֶע מֶענְטְשִׁין אונ פַר בְּהֵמוֹת אונ חַיוֹת, דֶער דְרִיטֶער דִין

פירוש לתורת אלהים

זַיין צוּ דֶר עֶרְד׃ (ו) וְהָיְתָה אונ עֶס זָאל זַיין דָּס רוּאוּנְג פוּן דֶער עֶרְד לָכֶם צוּא אַייךְ לְאָכְלָה צוּא עֶסֶען. חָאטְשֶׁי אִיךְ הָאבּ דִי פֵּירוֹת אוֹיף אַייךְ גְּאַסְרְתְּ הָאבּ אִיךְ נִיט גְאַסְרְתְּ צוּ עֶסֶן אונ הֲנָאָה צוּ הָאבֶּן פוּן זֵייא נָאר דוּ זָאלְסְט דִיךְ נִיט נוֹהֵג זַיין מִיט זֵייא אַזוֹ וִוי אֵיין בַּעַל הַבַּיִת דֶען אִיטְלִיכֶער זָאל זַיין גְלַייךְ וְהַיְינֶען דָאס הֵייסְט אִיטְלִיכֶער מֶעג זֵייא נֶעמֶען צוּ עֶסֶען

לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ צוּ דִיר אונ צוּא דַיין קְנֶעכְט אונ דַיין דִינְסְט מוֹיד וְלִשְׂכִירְךָ אונ צוּ דַיין גְרוּנְגֶענִים אונ צוּ דַיין אַלְט גְעְזֶעסֶענִים וָואס וואוֹנֶען מִיט דִיר זָאלֶן אַלֶע זַיין גְלַייךְ אוֹיף דִיא פֵּירוֹת׃ (ז) וְלִבְהֶמְתְּךָ אונ צוּא דַיינֶע בְּהֵמוֹת אונ צוּ דִיא חַיָּה וָואס אִיז אִין דַיין לַאנְד תִּהְיֶה זָאל זַיין נָאר אִיר תְּבוּאָה צוּ עֶסֶען׃ (ח) וְסָפַרְתָּ לְךָ אונ

משלי חכמים

(ח) וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים וגו'. הקב"ה פַרְלַאנְגְט פוּן יֶעדֶער מֶענְטְשׁ עֶר זָאל לֶעבִּין אוֹיף דֶער וֶועלְט מִיט

מצות השם

(מצוה שלא) וְסָפַרְתָּ לְךָ וגו'. דִיא מִצְוָה אִיז יוֹם כִּפּוּר פוּן דֶעם פוּפְצִיגְסְטֶען יָאר זָאל מֶען בְּלָאזֶן מִיט אֵיין שׁוֹפָר אונ דָאס יָאר הֵייסְט (יוֹבֵל) אַזוֹ וִוי דִי אַלִי קְנֶעכְט וָואס זֵייא הָאבֶּן גִידִינְט פְרַייא פוּן זֵייעֶרֶע הַארֶן אונ דִי [illegible] הֵיימֶער מִיט דִי פֶעלְדֶער גֵייעֶן צוּרִיק צוּ דִי מֶענְטְשֶׁן ווָס עֶס אִיז גֶוֶוען זֵייעֶרִי פְרִיעֶר אונ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין דֶר צַייט וֶוען (יוֹבֵל) גֵייט אָן׃

שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה׃ ט וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם׃ י וְקִדַּשְׁתֶּם

אונקלוס

זִמְנִין וִיהוֹן לָךְ יוֹמֵי שְׁבַע שְׁמִטִּין דִּשְׁנִין אַרְבְּעִין וְתְשַׁע שְׁנִין׃ ט וְתַעֲבַר שׁוֹפָר יַבָּבָא בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא בְּיוֹמָא דְכִפּוּרַיָּא תַּעְבְּרוּן שׁוֹפָרָא בְּכָל אַרְעֲכוֹן׃ י וּתְקַדְּשׁוּן יָת שְׁנַת חַמְשִׁין

תו"א שבע שנים עקידה שער נט: והעברת שבת לו ר"ה כז: תרועה ספר הזהר פרשת אמור: בחדש השביעי שם לג: ביום הכפורים שבת קלא ר"ה ח ל לג ערכין כח: וקדשתם את ר"ה ו ח כד נדרים סא סנהדרין י:

בעל הטורים

(ט) בחדש השבעי. חסר יו"ד כלומר שבשבע במלות: תעבירו שופר בכל. ר"ת שבת לומר דוקא תקיעת יובל שהוא בב"ד דוחה שבת:

רש"י

רצופות שמטה ויעשה יובל אחריהם ת"ל שבע שנים שבע פעמים הוי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה (ת"כ): והיו לך ימי שבע וגו'. מגיד לך שאע"פ שלא עשית שמטות עשה יובל לסוף מ"ט שנה ופשוטו של מקרא יעלה לך חשבון שנות השמטות פ למספר מ"ט: (ט) והעברת. לשון (שמות לו) ויעבירו קול במחנה לשון צ הכרזה: ביום הכפורים. (ת"כ) ממשמע שנאמר ביום הכפורים איני יודע שהוא בעשור לחדש א"כ למה נאמר בעשור לחדש אלא לומר לך תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד: (י) וקדשתם. (ת"כ) בכניסתה מקדשין אותה בב"ד ק ואומרים מקודשת השנה:

שפתי חכמים

שבתותיה וכן תרגם אונקלוס שבע שמיטין דשנין והוכחתו הוא מדכתיב שבע שנים שבע פעמים דמשמע דקאי אשנים ולא אשבועות שנים דומיא דשבע שבתות תמימות תהיינה שתרגם אונקלוס שבע שבועין שלמין: ע פי' ודרוש קרא הכי והיה לך מ"ט שנים אז והעברת שופר וגו' ותקרא יובל: פ וא"ת וכי צריך הכתוב להודיע מנין. ותי' הרא"ם דמנהג הכתוב כך הוא בכמה מקומות. ונ"ל לפי ששנת היובל עולה לכאן ולכאן כלו' שהוא שנת היובל ובו מתחילין לספור השמיטה אחר היובל (ר"ה דף ט) א"כ הייתי אומר גם שנת השמיטה עולה לכאן ולכאן וא"כ לא יהיה חשבון השנים רק מ"ג לכך פרש"י מ"ט. ועי"ל דכתיב שבע שבתות השנים וא"כ כתיב והעברת שופר וגו' בעשור לחודש ביה"כ וא"כ הייתי אומר מ"ט שנים כלים ביו"כ וא"כ יהי' עשרה ימים יתרים לכן פרש"י מ"ט: צ לא העברה ביד (בר"ה דף ל"ד): ק כלו' ולא בעשור לחודש שבו העברת השופר של יובל דא"כ את שנת החמשים שנה ל"ל הא ממילא שמעינן דשנת החמשים

פירוש לתורת אלהים

דו זָאלְסְט צֵיילֶן שֶׁבַע שַׁבְּתוֹת שָׁנִים זִיבֶּן שְׁמִטּוֹת פוּן יָארֶן שֶׁבַע זִיבֶּן מָאל זִיבֶּן יָאר וְהָיוּ לְךָ יְמֵי וֶועט זַיין צוּ דִיר דִי טֶעג פוּן זִיבֶּן שְׁמִטּוֹת פוּן יָארֶן תֵּשַׁע נַיין אוּנ פֶערְצֶג יָאר אוּנ דָם פוּפְצִיגְסְטֶע יָאר וֶוערְט גִירוּפֶן יוֹבֵל: (ט) וְהַעֲבַרְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט אוּם רוּפֶן אִין דֶעם פוּפְצִיגְטֶען יָאהְר שׁוֹפָר מִיט אַשׁוֹפָר תְּרוּעָה אַשַׁאלוּנְג בַּחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן חוֹדֶשׁ דָם אִיז תִּשְׁרִי בֶּעָשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ אִין דֶעם צֶענְטֶן טָאג אִין חוֹדֶשׁ בְּיוֹם אוּם יוֹם כִּפּוּר תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר זָאלְט אִיר אוּם רוּפֶען אוּנ אוּם בְּלָאזֶן מִיט אַשׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם אִין אַלֶע אַייעֶרֶע לֶענְדֶער: (י) וְקִדַּשְׁתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט הֵיילִיגֶען דָאס פוּפְצִיגְסְטֶע יָאר אִין דֶעם אָן הֵייבּ יָאר זָאל בֵּית דִין

ליקוטי יקרים

אַלֶע פֶעלְדֶער קֶענֶען נִיט פַארְקוֹיפְט וֶוערֶן אוֹיף אֵייבִּיג, נָאר בִּיז יוֹבֵל, אַז עֶס קוּמְט יוֹבֵל גֵייעֶן צוּרִיק אַלֶע פֶעלְדֶער צוּ זֵייעֶרֶע פַארְקֵיפֶערְס, צוּ וַוייזְן אַז דִי לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גִיהֶער אֵייבִּיג צוּ הקב"ה, צוּ וֶועמֶען עֶר וִויל גִיט עֶר זִיא, דְרִיבֶּר שְׁטֵייט „בְּהַר סִינַי" נֶעבִּין שְׁמִטָּה, צוּ וַוייזְן וַוייל יוּדִין הָאבִּין זוֹכֶה גִיוֶועןן דִי לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נָאר וֶועגִין דִי תּוֹרָה וָואס זֵיי הָאבִּין גֶענוּמֶען אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי, דְרִיבֶּר מוּזִין זֵיי הִיטֶען שְׁמִטָּה אוּנ יוֹבֵל, אוּנ וַוייל יוּדִין הָאבֶּן גֶעזָאגְט דִי לַאנְד אִיז אוּנְזֶערֶע אוֹיף אֵייבִּיג אוּנ הָאבֶּען נִיט גִיוָואלְט לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּנ הָאבֶּען נִיט גִיוָואלְט הַאלְטֶען שְׁמִטָּה אוּנ יוֹבֵל, דְרִיבֶּר הָאט הקב"ה זֵיי אַרוֹסְגֶעטְרִיבֶּען פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

מצות השם

(שלב) וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָאס בֵּית דִין זָאל הֵיילִיגֶען דָאס פוּפְצִיגְסְטֵי יָאר דָאס מֵיינְט מֶען אִין אָנְפַאנְג וֶוען דָאס יָאהְר הֵייבְּט זִיךְ אָן זָאל דָאס בֵּית דִין זָאגֶען מְקוּדֶּשֶׁת הַשָּׁנָה דָאס הֵייסְט דָאס יָאר אִיז הֵיילִיג אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין דֶער צַייט וֶוען יוֹבֵל גֵייט אָן:

משלי חכמים

אַרֶעכֶענוּנְג, דִיא שִׂמְחָה פוּן צַדִּיק אוֹיף דֶער וֶועלְט אִיז מִיט דִיא יָאהְרִין וָואס זֶענֶען אַוֶועק גִגַאנְגֶן, וָואס עֶר הָט אִין זֵייא פַארְזַאמוּלְט תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים, פַאר זֵיי וֶועט עֶר גֶעוִוים הָאבִּין עוֹלָם הַבָּא אוּנ דָאס אִיז אַזִיכֶערֶער קַאפִּיטַאל דָאס וֶועט קֵיינֶער נִיט אַוֶועק נֶעמֶען פוּן אִים, דֶער רָשָׁע הָאט נִיט וָואס זִיךְ צוּ פְרֵייעֶן מִיט דִיא יָאהְרִין וָואס זֶענֶען אַוֶועק גִגַאנְגֶען, וָוארוּם וָואס הָאט עֶר הַיינְט פוּן נֶעכְטִיגֶען פַארְגֶענִיגֶען, דִי יָאהְרִין מִיט זֵייעֶרֶע פֶערְגֶענִיגֶען זֶענֶען אַוֶועק גֶעפְלוֹיגִין, עֶר פְרֵייט זִיךְ מִיט דִיא יָאהְרִין וָואס עֶר וֶועט לֶעבִּין, עֶר רֶעכֶנְט אִיךְ וֶועל נָאךְ לֶעבִּין אוּנ וֶועל נָאךְ הָאבִּין פַרְגֶענִיגֶן פוּן דִי וֶועלְט, פְרֵייט עֶר זִיךְ מִיט אַזוֹ אַזַאךְ וָואס עֶר הָט נָאךְ נִיט אוּנ וֶוער וֵוייס אוֹיבּ עֶר וֶועט הָאבִּין, קֵיין מֶענְטְשׁ וֵוייס נִיט וָואס מִיט אִים וֶועט זַיין אִין אַמְנוּט שְׁפֶּעטֶער, נִיט מִיט זַיינֶע סְבָרוֹת וָוס אִים קֶען טְרֶעפִין, אוּנ נִיט מִיט זַיין לֶעבִּין. דָאס אִיז לְמָשָׁל צְוֵויי אָרֶעמֶע לַייט זֶענֶען גִגַאנְגֶען אִין דִיא הַייזֶער נָאךְ נְדָבוֹת, זֵייא זֶענֶען שְׁטֶענְדִיג גֶעגַאנְגֶען צוּא זַאמֶען, אֵיינֶער פְלֶעגְט קוּמֶען אַהֵיים פַארִין נַאכְט ווִיא פִיל גֶעלְט עֶר הָט צוּ זַאמֶען גֶעקְלִיבֶּען דֶעם טָאג הָט עֶר אוּם גֶעגֶעבֶּן אוֹיף זִיךְ, אוּנ עֶר הָאט קֵיין מָאל גִילָאזִין אַקָאפֶּעקֶע אוֹיף מָארְגֶן, דֶער אַנְדֶערֶער הָאט אֵייבִּיג נָאר אוּים גִיגֶעבִּין דִיא הֶעלְפְט פוּן דִיא אַנְדֶערֶע הֶעלְפְט הָאט עֶר גִזַאמוּלְט אַקַאפִּיטַאל, עֶר פְלֶעגְט אַלֶע פַארִין נַאכְט אוּים טָאהְשִׁין וָאוּם בַּייטִין דִיא

אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם
דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא
תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־
אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ׃
יא יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה
תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ
אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־

אונקלוס

שְׁנִין וְתִקְרוֹן חֵרוּתָא בְּאַרְעָא לְכָל יָתְבָהָא יוֹבֵלָא הִיא תְּהֵי לְכוֹן וּתְתוּבוּן גְּבַר לְאַחְסַנְתֵּהּ וּגְבַר לְזַרְעִיתֵהּ תְּתוּבוּן׃
יא יוֹבֵלָא הִיא שְׁנַת חַמְשִׁין שְׁנִין תְּהֵי לְכוֹן לָא תִזְרְעוּן וְלָא תַחְצְדוּן יָת כַּתָּהָא וְלָא תִקְטְפוּן יָת

בעל הטורים

(י) דרור. עולה כמנין ת"י רמז כמנין דרור שנים היו דרורים בארץ משנבנה הבית: (יא) ספיחיה. ב' דין ואידך תשטוף ספיחיה עפר ארץ והיינו דאיתא בתוספתא בשביעית פורץ אדם כרמו וסותר גדרו

ת"א וקראתם דרור ר"ה ט קידושין לח ערכין לב: ושבתם איש קידושין טו:

רשב"ם

(י) ושבתם איש. לירושתו. כמו שמפורש לפנינו שהמוכר שדה חוזר לו בחנם ביובל: ואיש אל משפחתו. עבד עברי חוזר חפשי ביובל:

שפתי חכמים

שנה מקדשין. ואין להקשות דמהכא משמע דמתחלת השנה נעשו בני חורין ולעיל כתיב והעברת שופר וגו' בי' לחדש לענין מה היא העברת שופר בי' הא כבר מקודשת השנה לכל מילי מתחלת השנה כבר תירצו בגמרא פרק קמא דר"ה מר"ה עד יה"כ לא היו העבדי' נפטרי' לבתיה' ולא משתעבדין לאדוניהם אלא אוכלים ושותים ועטרותיהן בראשיהן כיון שהגיע יה"כ תקעו ב"ד בשופר נפטרים עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן: ר ומוביל סחורתא בכל מדינתא. ופי' הערוך כמדייר בי דיירא פי' שירון נושא הסבל הסוחר ומוליך סחורה בכל מקומות. מדייר ל' רילה דיירא ל' סבל מדוור בשני ווי"ן ורש"י פי' שם כמדייר בי דיירא מי שהוא ברשותו לגור בכל מלון שירצה: ש ולפי זה מקרא מסורס הוא וצריכין לומר ושבה אחוזתו אל איש כלו' ולא שהבעלים חוזרים לשדות כמובן מושבתם איש וגו': ת פירוש הנרצע שפגע בו יובל קודם שש לרציעתו כדתניא בת"כ ובקידושין דף ט"ו וא"ת והלא כבר כתיב וקראת' דרור ופרש"י לעבדי' בין נרצע כו' ולמה כתיב ואיש אל משפחתו. וי"ל דמה שפרש"י על וקראתם דרור לעבדים בין נרצע כו' הוא יליף מאיש אל משפחתו תשובו כי זהו עיקר הפסוק וראיה לדברי שהרי פי' רש"י בואל' המשפטים על לעולם כהם תעבודו עד היובל:

רש"י

וקראתם דרור. לעבדים בין נרצע בין שלא כלו לו שש שנים משנמכר (ר"ה ט) א"ר יהוד' מהו לשון דרור כמדייר בי דיירא ר וכו' שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים: יובל הוא. שנה זאת מובדלת משאר שני' בנקיבת שם לה לבדה ומה שמה יובל שמה על שם תקיעת שופר: ושבתם איש אל אחזתו. שהשדות ש חוזרות לבעליהן: ואיש אל משפחתו תשובו. לרבות את ת הנרצע: (יא) יובל הוא שנת החמשים שנה. מה ת"ל לפי שנאמר וקדשתם וגו'

פירוש לתורת אלהים

זָאגֶן מְקוּדֶשֶׁת הַשָּׁנָה דָם יָאר זָאל זַיין הֵיילֶג וּקְרָאתֶם אוּנ אִיר זָאלְט רוּפֶן צוּ אַלֶע קְנֶעכְט זֵייא זָאלֶן אַרוּם גֵיין פְרַייא יוֹבֵל הִיא דָם יָאר זָאל צוּ אַיךְ זַיין יוֹבֵל וְשַׁבְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט זִיךְ ווִידֶר קֶערֶן אִישׁ אֶל אֲחוּזָּתוֹ אִיטְלֶעכֶר מֶענְטְשׁ צוּ זַיין נַחֲלָה וֶוען אֵיינֶער פַאר קוֹפְט דֶעם אַנְדֶרֶן אַנַחֲלָה זָאל דִי נַחֲלָה אוּם יוֹבֵל זִיךְ אוּם קֶערֶן צוּם מוֹכֵר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ ווִידֶער קֶערֶן צוּ זַיין מִשְׁפָּחָה מַיינְט מֶען אִיר זָאלְט אַרוּם לָאזֶען פְרַייא דִיא קְנֶעכְט: (יא) יוֹבֵל הִיא דָאס פוּפְצִיגְסְטֶע יָאר זָאל זַיין צוּ אַיךְ יוֹבֵל לֹא תִזְרָעוּ אִיר זָאלְט נִיט זֵייעֶן וְלֹא תִקְצְרוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט שְׁנַיידֶען אִיר ווִידֶער וַואקְסוּנְג וְלֹא תִבְצְרוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט שְׁנַיידֶען אִיר אָפּ שֵׁיידוּנְג צוּ נֶעמֶען דִי תְּבוּאָה אוּנ דִי וַויינְטְרוֹיבִּין פַר זִיךְ אַלֵיין נָאר דָאס זָאל זַיין הֶפְקֵר

משלי חכמים

נָרְאשִׁינְם אוֹיף גִילְדוּנְס, פוּן גִילְדוּנְס אוֹיף רוּבְּלֶעס, אוּנ אַזוֹ אַלֶע מָאהְל גְרֶעסֶר אוּנ גְרֶעסֶר בִּיז עֶר הָט גֶעהַאט אַגְרוֹס קַאפִּיטַאל הָט עֶר נִיט גֶעדַארְפְט גֵיין אִין דִי הַייזֶער עֶר הָט גֶעקֶענְט גוּט לֶעבִּין פוּן זַיין קַאפִּיטַאל, אָבֶּער אַז אוֹיף דֶעם עֶרְשְׁטִין אִיז גֶעקוּמֶען אַצַייט עֶר הָאט נִיט גֶקֶענְט גֵיין אִין דִיא הַייזֶר אִיז עֶר גִישְׁטָארְבִּין פַאר הוּנְגֶר, דֶער רָשָׁע גִיט־אוֹיס זַיינֶע אַלֶע יָאהְרִין נָאר פַאר זַיין גוּף אוּנ אַז עֶר וֶועט שְׁטַארְבִּין בְּלַייבְּט אִים גָאר נִיט פַאר זַיין נְשָׁמָה, אָבֶּער דֶער צַדִיק הָט זַיינֶע יָאהְרִין גֶעטֵיילְט פַאר דֶעם גוּף אוּנ פַר דִיא נְשָׁמָה, אַז עֶס קוּמְט דִי צַייט פוּן צַדִיק צוּ שְׁטַארְבִּין הָאט עֶר מִיט זִיךְ זַיין קַאפִּיטַאל צוּ לֶעבִּין בְּעוֹלָם הַבָּא, דְרִיבֶּער הָט הקב"ה גִיזָאגְט יֶעדֶער יוּד זָאל צֵיילִין שְׁמִטּוֹת אוּנ יוֹבֵל. לְמָשָׁל אֵיינֶער הָאט הוּנְדֶערְט רוּבֶּל, פְרֶעגְט אִים זַיין חָבֵר וִויא פִיל הָאסְטוּ דַיין פַארְמֶעגִין זָאגְט עֶר צְוַוייא טוֹיזֶענְד צֶענֶער, הָט עֶר גֶעטְרַאכְט פוּן אִים וֶוער רֶעכֶנְט דָם אַפַארְמֶעגִין אוֹיף צֶענֶערְס, זָאג אִיךְ הָאבּ הוּנְדֶערְט רוּבֶּל, וואס אִיז הוּנְדֶערְט רוּבֶּל, גְלַייךְ וִויא גָאר נִיט נֶעגִין דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס הָאבִּין מִילְיאָנֶען, דָאס זָעלְבִּיגֶע זָאגְט דִיא תּוֹרָה דֶער מֶענְטְשׁ זָאל נִיט רֶעכֶענֶען עֶר הָט זִיבֶּעצִיג יָאהְר צוּ לֶעבִּין אוֹיף דֶער וָועלְט הָאט עֶר נָאךְ צַייט צוּ טָאהְן תְּשׁוּבָה, נָאר עֶר זָאל רֶעכֶענֶען עֶר הָאט צוּא זַיין אוֹיף דֶער וָועלְט צֶעהְן שְׁמִטּוֹת, אִין דֶער צַייט אִיז נָאר דָא אֵיין יוֹבֵל, וָואס אִיז גֶערֶעכֶנְט אַזוֹי אַבִּיסֶעל יָאהְרִין, דְרִיבֶּער דַארְף עֶר זִיךְ אֵיילִין צוּא תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת, ווייל דָאס וֶועט גֶעשְׁווינְט אַנְטְלוֹיפִין׃

מצות השם

(שלג שלד שלה) לֹא תִזְרָעוּ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז דָאס פוּפְצִיגְסְטִי יָאר טָאר נִיט וֶוערֶען גִזֵייעֶט אוּנ גְאַקִירְט אוּנ מֶען טָאר נִיט פְלַאנְצֶען קֵיין בֵּיימֶער אוּנ ווִידֶער אִיז אֵיין מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר נִיט אוּם יוֹבֵל אוֹיף קְלוֹיבֶּען אוּנ אָפּ שְׁנַיידֶען דִיא ווִידֶער וַואקְסוּנְג וָואס עֶס וַואקְסְט פוּן דִיא זַארְגֶעס וָואס זֵייא פַאלֶען אַרָאפּ בְּשַׁעַת מֶען שְׁנַייט דָאס עֶרְשְׁטִי מָאל דִיא תְּבוּאָה אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף דֶעם אֶרְט ווִיא יוֹבֵל גֵייט אָן׃

נְזִירֶֽיהָ׃ יב כִּי יוֹבֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה
לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־
תְּבוּאָתָהּ׃ יג בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת
תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ׃ שני יד וְכִֽי־
תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה
מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־

אונקלוס

שִׁבְקָהָא׃ יב אֲרֵי יוֹבֵלָא
הִיא קוּדְשָׁא תְּהֵי לְכוֹן מִן
חַקְלָא תֵּיכְלוּן יָת עֲלַלְתַּהּ׃
יג בְּשַׁתָּא דְיוֹבֵלָא הָדָא
תְּתוּבוּן גְּבַר לְאַחְסַנְתֵּהּ׃
יד וַאֲרֵי תְזַבְּנוּן זְבִינִין
לְחַבְרָךְ אוֹ תִזְבְּנוּן מִידָא
דְחַבְרָךְ לָא תוֹנוּן גְּבַר

תו"א כי יובל הוא סוכה מ ר"ה ח ט קידושין לח נג נח ע"ז נד : בשנת היובל סוכה מ קידושין כ בכורות נב ערכין ל נח : וכי תמכרו סוכה מ קידושין כ כו מציעא מז. נח נח בכורות יג ערכין ל : או קנה מציעא מז נו נח בכורות יג : אל תונו איש את אחיו מציעא נח נח בכורות יג :

בעל הטורים

ופירו דכתיב אבנים שחקו מים תשטוף ספיחיה עפר ארץ שאפי' אם יש לה גדר אבני' ישחקו ואף אם בא על שדהו שטף מים לא יגדור אותה: נזיריה . ב' במסו' דין ואידך זכו נזיריה משלג רמז סחור סחור אומרים לנזירא לכרמא לא תקרב זכו נזיריה שלא תבצרו את נזיריה . ע' שמיטות ויובלות בטלו ישראל בארץ וכנגדם גלו ע' שנה זה הוא וטמאה שבועים כנדתה. שבעי' כתי' חסר וכתיב בתריה כנדתה ע"כ היו כנדה דכתי' סביביו לצריו היתה' ירושלים לנדה ביניהם כמנין נדה דיום א' של שנה האחרון חשוב שנה: (יג) איש אל אחזתו. וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך לו' נכסי' שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות. ועוד סמך אל תונו לאיש לאחוזתו לו' שגם קרקע יש בו אונאה עד כדי דמיו : (יד) קנה. ג' דין ותרי גבי דוד לא כי קנה אקנה בכסף מלא. כי קנו אקנה מאותך במחיר כשקנה הגרן מארונה דאע"ג דדרשינן או קנה מיד עמיתך שתקנה מיד ישראל ולא מיד עכו"ם אעפ"כ קנה דוד הגורן מארונה כיון שלא היה יכול לקנות מישראל : אל תונו איש את אחיו. וסמיך ליה במספר לומר לך דבר שבמדה ושבמשקל אין בו אונאה :

רשב"ם

(יא) נזריה . גידולי ענבים שנשרו לא תבצרו . וכן ספיחים בתבואה : (יב) מן השדה תאכלו . ולא מן הנאסף אל הבית שאסור לאוספו :

רש"י

כדאיתא א בר"ה ובת"כ : את נזריה . את הענבים המשומרים אבל בולד אתה מן המופקרים כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל ב נמצאו שתי שנים קדושות סמוכות זו לזו שנת מ"ט שמטה ושנת החמשים יובל : (יב) קדש תהיה לכם . (ת"כ) תופסת דמיה ג כהקדש יכול תצא היא לחולין ד ת"ל תהיה בהוייתה תהא: מן השדה תאכלו. (ת"כ) על ידי השדה אתה אוכל מן הבית שאם כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית כשם שנאמר בשביעית ה כך נאמר ביובל : (יג) תשובו איש אל אחזתו . והרי כבר נאמר ושבתם איש אל אחזתו אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה שחוזרת ו לאביו ביובל : (יד) וכי תמכרו

שפתי חכמים

ומקשה או אינו אלא לעולם ממש ת"ל ואיש אל משפחתו תשובו ולא מביא קרא דוקראתם דרור אלא ש"מ דזה עיקר . ועי"ל דאי לא כתיב אלא וקראתם דרור לבד ה"א ה"מ שיוצא ביובל היכא שמכרוהו ב"ד אבל מוכר עצמו לא לכך נאמר ואיש אל משפחתו תשובו או להיפך : א כלו' כדאיתא בר"ה ובת"כ ר"ל כ"מ דשייך לומר קודש כמו ביו"ט ושבת מוסיפין מחול על הקודש והכא ביובל ג"כ כתיב וקדשתם ה"א ה"נ מוסיפין משנה שלאחר היובל ליובל לכך נאמר יובל היא שנת החמשים דוקא שנה זו ולא יותר ואין צריך להוסיף משנה שלאחריה : ב וא"ת למה מפרש רש"י כשם שנא' כו' גבי לא תבצרו את נזיריה יותר מגבי לא תזרעו ולא תקצרו . וי"ל דלכך פרש"י כשם כו' לפי שכתוב ביובל לא תבצרו את נזיריה סתם ואיכא למימר דלמא שאר פירות ולא ענבים לכך פרש"י כשם כו' דהתם גבי שמיטה נמי נא' ואת ענבי נזירך לא תבצור וה"נ כתיב את נזיריה והתם קאי על ענבים דכתיב שם בהדיא ואת ענבי נזירך לא תבצור ה"נ קאי על ענבים ולכך פרש"י כשם וכו' כלו' דשנת שמיט' ושנת יובל שוין בכל דבר : ג פי' אי פרקינהו לפירות שביעית או דיובל בדמים הני דמים תפיסי קדושה כמו הקדש שפדוהו בדמים שהדמים נתפסין ונעשו הקדש : ד כמו הקדש שפדוהו בדמים שהדמים נתפסין במקומו והוא יוצא לחולין אף פירות שביעית כן ת"ל תהי' : ה וא"ת למה מפ' רש"י כשם דכבר פי' לעיל גבי נזיריה . וי"ל דראיה הוא לפירושו שפי' כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית . ואין להקשות מנ"ל דלמא אף ע"פ שכלה לחיה מן השדה אי אתה צריך לבער מן הבית והא דכתיב מן השדה תאכלו פירושו שמה שאתה מביא מן השדה ביומו אתה תאכל ולא מה שאתה אוצרת ממנו בבית די"ל אי אתה מודה כשם שנא' בשמיטה כך נא' ביובל ובשמיטה כתיב ולבהמתך ולחיה ופירש"י אם חיה אוכל' בהמה לא כ"ש ומתרץ כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית וה"ה גבי יובל נמי לכך פירש רש"י כשם שנאמר וגו' : ו כלו' ולא תאמר כיון דבנו יורש

פירוש לתורת אלהים

אונ פְרַייא פַר אַלֶע מֶענְטְשֶׁן : (יב) כִּי יוֹבֵל הִיא וָוארום דָם יָאר אִיז יוֹבֵל קוֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם עֶס זָאל זַיין צוּ אַייך: איר תְּבוּאָה אַזוֹ וִוי הֶקְדֵּשׁ אַז מֶען פַר קוֹפְט הֶקְדֵּשׁ אִיז דָאךְ דָם גֶעלְד אוֹךְ הֵיילִג אַזוֹ בַּיי יוֹבֵל אַז מֶען פַר קוֹפְט תְּבוּאָה אִיז דָם גֶעלְד אוֹךְ וִוי תְּבוּאָה מֶען מוּז דָאס גֶעלְד אוֹךְ מַפְקִיר זַיין מִן הַשָּׂדֶה דוּרְךְ דִיא תְּבוּאָה פוּן דֶעם פֶעלְד מֶעגְט אִיר עֶסִין פוּן דֶער תְּבוּאָה וָוס זִיא לִיגְט אִין דֶר הֵיים אָבֶּר אַז עֶס הָאט זִיךְ אוֹם גֶלָאזְט אִין פֶעלְד עֶסִין צוּ דִי חַיּוֹת טָארְסְטוּ נִיט עֶסִין פוּן דֶר הֵיים נָאר דוּ מוּזְט זִיא פוּן דֶר הֵיים אוֹם רוֹמִין : (יג) בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת אִין דֶעם דָאזִיגֶען יָאר פוּן יוֹבֵל תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ זָאלְט אִיר זִיךְ ווִידֶער קֶערֶען אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ צוּא זַיין נַחֲלָה רש"י שְׁרַייבְּט דְרוּם שְׁטֵייט נָאךְ אַמָאל אַז אוּם יוֹבֵל זָאלֶן זִיךְ ווִידֶר קֶערֶען דִי פֶעלְדֶר צוּם מוֹכֵר מִיר זָאלֶן דֶר פוּן אָפּ לֶערְנֶען וֶוען אֵיינֶר הָט פַר קוֹפְט אַפֶעלְד אוּנ דֶר זוּן פוּן דֶעם מוֹכֵר הָט עֶס אוּם גֶלֵייזְט זָאל דָם פֶעלְד אַרוּם גֵיין אוּם יוֹבֵל פוּן דֶעם זוּהְן צוּם פָאטֶר : (יד) וְכִי תִמְכְּרוּ אוּנ אַז אִיר וֶועט עֶפֶּס פַר קוֹפֶן צוּ דַיין גְזֶעלֶן אַל תּוֹנוּ זָאלְט אִיר נִיט נַארֶן אֵיינֶר דֶעם אַנְדֶרֶן:

מצות השם

(שלו) וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען אִיז מְחוּיָב צוּא פַּאסְקִינֶען דֶעם דִין פוּן (מֶקַח וּמִמְכָּר) דָאס הֵייסְט וָואס אֵיינֶער הַאנְדִילְט מִיט דֶעם אַנְדֶערִין אוּנ מִיט וֶועלְכִי אוֹפַנִים דֶער מֶקַח הֵייסְט אַיין מֶקַח אוּנ אוֹיף וֶועלְכִי אוֹפַנִים נִיט אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט :

(שלז) אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו. דָם אִיז דִי מִצְוָה אַז אַיין מֶענְטְשׁ דָעם אַנְדֶערֶען טָאר נִיט נַארֶען אִין (מַשָּׂא וּמַתָּן) אוּנ וֶוען

איינר

אָחִיו׃ טו בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל
תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־
תְבוּאֹת יִמְכָּר־לָךְ׃ טז לְפִי ׀ רֹב
הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעֹט
הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר
תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר לָךְ׃ יז וְלֹא תוֹנוּ
אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ

אונקלוס

יָת אֲחוּהִי׃ טו בְּמִנְיַן שְׁנַיָּא
בָּתַר יוֹבֵלָא תִּזְבֵּן מִן
חַבְרָךְ בְּמִנְיַן שְׁנֵי עֲלַלְתָּא
יְזַבֵּן לָךְ׃ טז לְפוּם סְגִיאוּת
שְׁנַיָּא תַּסְגֵּי זְבִינוֹהִי וּלְפוּם
זְעֵרוּת שְׁנַיָּא תַּזְעֵר
זְבִינוֹהִי אֲרֵי מִנְיַן עֲלַלְתָּא
הוּא מְזַבֵּן לָךְ׃ יז וְלָא
תוֹנוּן גְּבַר יָת חַבְרֵהּ
וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲרֵי אֲנָא

תו"א במספר שנים גיטין מח מציעא קו ערכין יד ית כט ל נג נדה מו: לפי רוב השנים ערכין כט: ולא תונו איש את עמיתו מציעא נח נט: ויראת מאלהיך שם נח:

רשב"ם

(טז) כי מספר תבואת. שעד היובל הוא מוכר לך ולא גוף הקרקע:

בעל הטורים

(יז) איש את עמיתו ויראת. ס"ת בתות לו' לך שאונאה עד שתות: אני ה'

שפתי חכמים

אותו לא ישוב השדה לאביו ביובל: ז בפרשת קדושים פירשתי: ח פירש פשוטו וכו' פירוש קרא דמספר שנים הוא מה שפירש אחריו לפי רוב השנים וכו' והוא דבק עם אל תונו ואף על פי שהפסוק הראשון תפס השנים שעברו אחר היובל תמורת השנים שנשארו עד היובל שבפסוק האחרון מפני שמתחייב זה מזה כי הקונה והמוכר אינם מביטין אלא על השנים הנשארים עד היובל וכפי מספרם יהיה חשבון לכן פירש רש"י השני פסוקים על מספר השנים הנשארות. רא"ם: ט משום דקשה להו לפרש שיהא הפסוק הראשון דבוק לאחרון: י משום דתרבה ותמעיט מקנתו משמע שירבה וימעיט קניותיו ואין זה כוונת הכתוב משום הכי פי' תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר ותמעיט מקנתו שיקנה בזול והא דאמר תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר ולא נקט תרבה בדמיה כמו שנקט תמעיט בדמיה כדי

רש"י

וגו'. לפי פשוטו כמשמעו ועוד יש דרשה מנין כשאתה מוכר מכור לישראל חברך ת"ל וכי תמכרו ממכר לעמיתך מכור ומנין שאם באת לקנות קנה מישראל חברך ת"ל או קנה מיד עמיתך: אל תונו. (ת"כ. ב"מ נח) זו אונאת ז ממון: (טו) במספר שנים אחר היובל תקנה. זהו פשוטו ליישב המקרא על אופניו על האונאה בא להזהיר כשתמכור או תקנה קרקע דע כמה שנים יש עד היובל ולפי השנים ח ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל ואם יש שנים מועטות וזה מוכרה בדמים יקרים הרי נתאנה לוקח ואם יש שנים מרובות ואכל ממנה תבואות הרבה הרי נתאנה מוכר לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן וזהו שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו. ור"ד (ערכין כ) מכאן שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאול פחות משתי שנים ט שתעמוד שתי שנים ביד הלוקחו מיום ליום ואפילו יש שלש תבואות באותן שתי שנים כגון שמכרה לו בקמותיה. ושני אינו יוצא מפשוטו כלומר מספר שנים של תבואות ולא של שדפון ומיעוט שנים שנים: (טז) תרבה מקנתו. תמכרנה ביוקר: תמעיט מקנתו. תמעיט י בדמיה: (יז) ולא תונו איש את עמיתו. (ת"כ)

פירוש לתורת אלהים

(טו) בְּמִסְפַּר אִין צָאל פוּן דִי יָארֶן וָוס עֶס אִיז דָא נָאךְ יוֹבֵל תִּקְנֶה זָאלְסְטוּ קוֹיפֶן פוּן דַיין חַבֵר, בְּמִסְפַּר אִין צָאל פוּן דִיא יָארֶן פוּן תְּבוּאוֹת זָאל עֶר פַר קוֹיפֶן צוּ דִיר וֶוען אֵיינֶער קוֹיפְט בַּייא זַיין חַבֵר אַפֶעלְד קוֹיפְט עֶר דָאךְ נָאר דִיא תְּבוּאָה דֶער פוּן וָוס עֶס וַואקְסְט בִּיז יוֹבֵל וָוארוּם אוּם יוֹבֵל גֵייט דָאס פֶעלְד אַרוּם צוּ מוֹכֵר דְרוּם זָאל עֶר זִיךְ בַּרֶעכֶענֶען וִויא פִיל יָאר עֶס אִיז בִּיז יוֹבֵל וֶועט עֶר וִויסֶען וִוי פִיל תְּבוּאוֹת עֶס וֶועט וַואקְסֶען בַּייא דֶעם לוֹקֵחַ: (טז) לְפִי רוֹב אַז עֶס אִיז נָאךְ דָא פִיל יָארֶן בִּיז יוֹבֵל וֶועט דֶער לוֹקֵחַ הָאבֶּען דֶער פוּן פִיל תְּבוּאָה תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ זָאלְסְטוּ מֶערֶן זַיין פַר קוֹיפוּנְג זָאלְסְטוּ אִים פַר קוֹיפֶן טַייעֶר וּלְפִי אַז עֶס אִיז וֵוויינִיג יָארֶן צוּם יוֹבֵל תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ זָאלְסְטוּ אִים פַאר קוֹיפֶען ווֶעלְווֶילֶער כִּי מִסְפַּר וָוארוּם דֶער מוֹכֵר פַר קוֹיפְט דִיר מֶער נִיט נָאר דִיא צָאל פוּן תְּבוּאוֹת וָוס עֶס וֶועט וַואקְסֶן אִין פֶעלְד בִּיז יוֹבֵל וָוארוּם דָס פֶעלְד וֶועט דָאךְ אוּם יוֹבֵל צוּרִיק גֵיין צוּם מוֹכֵר: (יז) וְלֹא תוֹנוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט נַארֶן מִיט רֵייד אֵיין מֶענְטְשׁ דֶעם אַנְדֶערֶן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אוּנ דוּ זָאלְסְט דִיךְ פָארְכְטֶען פַר דַיין גָאט כִּי אֲנִי יְיָ וָוארוּם

מצות השם

אֵיינֶער נַארְט דֶעם אַנְדֶערֶן מִיט אֵיין זֶעקְסְטֵיל גֶעלְד מוּז דֶער וָוס עֶר הָט גְנַארְט אָפּ גֶעבֶּן דֶעם מוֹתַר וָוס עֶר הָט מֶער גְנוּמֶן בַּייא יֶענִים אוּנ אַז דֶר מֶקַח אִיז גְוֶוען גְנַארְט מֶער פוּן אֵיין זֶעקְסְטֵיל וֶוערְט דֶר מֶקַח אוֹיךְ בָּטֵל דָס הֵייסְט דִי קֶענֶען פוּן דֶר מְכִירָה אוֹיךְ חֲרָטָה הָאבֶּן אוּנ דֶער וָוס קוֹיפְט הָט צַייט צוּ מָאנֶען דָס אִיבֶּערִיגֶע גֶעלְד וָוס מֶען הָאט אִים גְנַארְט אָבֶּער דֶעם מֶקַח (מְבַטֵּל) צוּ זַיין אַזוֹ לַאנְג בִּיז עֶר דַארְף גֵיין צוּ וַוייזֶען דִי זַאךְ וָואס עֶר הָט גְקוֹיפְט צוּ אֵיין מֵבִין אָבֶּער צוּא זַיינֶס אֵיין פְרַיינְד אָבֶער אַז עֶר הָאט זִיךְ לֶענְגֶער גְזָאמְט אֲפִילוּ עֶר הָט נְקוֹיפְט אַזַא זַאךְ וָוס עֶס אִיז וֶוערְט הוּנְדֶערְט גִילְדֶן פַאר צְוֵויי הוּנְדֶערְט קֶען עֶר דֶר נָאךְ נִיט קֵיין חֲרָטָה הָאבֶּן אוּנ דֶר וָוס עֶר פַר קוֹיפְט קֶען תָּמִיד חֲרָטָה הָאבֶּען נָאר אַזַא זַאךְ וָוס יֶעדֶר וֵוייסְט וִוי פִיל דָס אִיז וֶוערְט קֶענֶען זַייא בֵּיידִי קֵיין חֲרָטָה נִיט הָאבֶּען אַז עֶס הָאט לֶענְגֶער גֶעדוֹיְרְט וִויא עֶר בַּדַארְף דִיא זַאךְ וַוייזֶען אֵיין סוֹחֵר אָבֶּער אֵיין קָרוֹב אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אוֹיף יֶעדֶער אָרֶם אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט:

(שלח) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ. דָס אִיז דִיא מִצְוָה אַז אֵיין מֶענְטְשׁ דֶעם אַנְדֶערֶן טָאר נִיט נַארֶן מִיט וֶוערְטֶער דָס מֵיינְט מֶען אַז אֵיין מֶענְטְשׁ טָאר נִיט זָאגֶען אַבַּעל תְּשׁוּבָה דָאס הֵייסְט אֵיין מֶענְטְשׁ וָוס עֶר טוּט תְּשׁוּבָה אוֹיף זַיינֶע עֲבֵירוֹת טָאר עֶר אִיהְם

נִיט

כִּי אֲנִי יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶם: יח וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וִישַׁבְתֶּם עַל־הָאָרֶץ לָבֶטַח: שלישי שני כשהן מחוברין יט וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ: כ וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרָע וְלֹא נֶאֱסֹף אֶת־

אונקלוס

יְיָ אֱלָהֲכוֹן: יח וְתַעְבְּדוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי תִּטְּרוּן וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְתֵיתְבוּן עַל אַרְעָא לְרָחֲצָן: יט וְתִתֵּן אַרְעָא אִבַּהּ וְתֵיכְלוּן לְמִשְׂבָּע וְתֵיתְבוּן לְרָחֲצָן עֲלַהּ: כ וַאֲרֵי תֵימְרוּן מָא נֵיכוּל בְּשַׁתָּא שְׁבִיעֲתָא הָא לָא נִזְרַע וְלָא נִכְנוֹשׁ יָת

תו"א כן לא נזרע פסחים נא:

בעל הטורים

אלהיכם. וסמיך ליה ועשיתם את חקותי יעשה המצות לשם פועלם: (יט) וישבתם לבטח. בטח בא"ת ב"ש שנ"ס כחשבון שנ"ס עמד הבית וישבו בטח:

רש"י

כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט איש את חבירו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ וא"ת מי יודע אם נתכוונתי לרעה לכך נאמר ויראת מאלהיך היודע מחשבות הוא יודע כל דבר המסור ללב שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו ויראת מאלהיך: (יח) וישבתם על הארץ לבטח. שבעון שמטה ישראל כ גולים שנאמר (ויקרא כו) אז תרצה הארץ את שבתותיה והרצת את שבתותיה ושבעים שנה של גלות בבל כנגד שבעים שמטות שבטלו היו: (יט) ונתנה הארץ וגו' וישבתם לבטח עליה. שלא תדאגו משנת בצורת: ואכלתם לשבע. אף בתוך המעים ל תהא בו ברכה: (כ) ולא נאסף. אל מ הבית: את תבואתנו. כגון

שפתי חכמים

שלא נחשוב שפי' ירבה וימעיט דמיהן יותר מכדי שווין אבל מתמכרנה ביוקר אינו משמע ביותר מכדי שויו אלא שש שויו רב. רא"ם: כ ופי' ועשיתם את חקותי וגו' דהתחלת הקרא מיירי בחקות ומשפטים של שמיטה דאל"כ מה ענין זה לכאן: ל ר"ל והלא בהדיא כתיב ונתנה הארץ פריה ותמילא שמעינן דאוכל לשובע ולמה כתיב ואכלתם לשובע לכך פרש"י בתוך כו' והא דמהפך רש"י לפרש תחלה מלת וישבתם לבטח שכתוב אחר מלת ואכלתם לשובע משום דרש"י פירש לעיל מיניה וישבתם על הארץ לבטח משום עון שמיטה ישראל גולין כו' וקשה לו ולמה כתב עוד וישבתם לבטח עליה. ומתרץ שלא תדאגו משנת בצורת וכדי להודיע ההפרש שבין וישבתם על וגו' ובין וישבתם לבטח. הרא"ם: מ והוא נ"ל' כניסה אל הבית אבל אין לומר ולא נאסף בשדה אל הגדיש והוא מל' קיבוץ אל מקום אחד אם כן מה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) וכי תאמרו. תימא מאי קאמר והלא מה שלקטו בשנה הששית הוא לאכול בשביעית אלא סרס המקרא וה"ק וכי תאמרו בשנה השביעית מה נאכל מכאן ואילך:

פירוש לתורת אלהים

איך בין גאט אייער גאט: (יח) וַעֲשִׂיתֶם אונ איר זאלט טאן מיין גזעץ וְאֶת מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ אונ מיינע דינים זאלט איר היטן וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אונ איר זאלט זיי טאן וִישַׁבְתֶּם וועט איר זיצען אויף דעם לאנד ארץ. ישראל לָבֶטַח זיכער אונ איר וועט דער פון ניט פאר טריבען ווערן: (יט) וְנָתְנָה אונ דיא ערד וועט געבען אירע פירות וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע אונ איר וועט עסן צו זעטיקייט וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח אונ איר וועט זיצען זיכער אויף איר אונ איר וועט ניט זארגען פר הונגער יאר: (כ) וְכִי תֹאמְרוּ אונ אז איר וועט זאגען מַה נֹּאכַל וואס וועלן מיר עסען דס זיבעטע יאר הֵן פר וואר לֹא נִזְרָע מיר וועלן ניט זייען תבואה וְלֹא נֶאֱסֹף אונ מיר וועלן ניט איין זאמלען פון דעם פעלד אֶת תְּבוּאָתֵנוּ אונזערע תבואות:

ליקוטים על התורה

(יח) וַעֲשִׂיתֶם אֶת חֻקֹּתַי וגו' וְנָתְנָה וגו' וְכִי תֹאמְרוּ וגו'. דיא תורה שרייבט אוב יודין וועלען פרעגין וואס וועלן מיר עסין דעם זיבעטין יאהר ושמיטה זייען טאר מען ניט, אונ וואס עס וואקסט פון זיך אליין טאר מען ניט פארזאמלען אין שפייכלער נאר דס מוז זיין הפקר, וואס וועלן מיר עסין דעם זיבעטין יאהר ואונ דעם אכטען יאהר ביז עס וועט זיין נייע תבואה: הט הקב"ה געענטפערט איך וועל געבען מיין ברכה דעם זעקסטען יאהר עס זאל וואקסען תבואה אויף דריי יאהר, זעקסטען זיבעטען אכטען, פרעגט דער אהל יעקב, אונ אוב יודן וועלן ניט פרעגן וואס וועלן מיר עסען דעם זיבעטען יאר וועט הקב"ה ניט געבען די ברכה דעם זעקסטען יאר, ענטפערט דער אהל יעקב, ברכות זענען דא צווייערליי, א ברכה אין פעלד עס וואקסט פיל תבואה, די ברכה הט אמעלה מיט אחרון, אמעלה איז דער מענטש זעהט די ברכה פאר זיינע אויגען, אחרון איז אז עס איז דא פיל תבואה איז דא פיל ארבעט, שניידן, דרעשן, אונ עס איז דא נאך א ברכה, אין פעלד וואקסט ווייניג נאר די ברכה איז אין בויך, ער עסט ווייניג אונ ווערט זאט, דאס איז אויך אמעלה מיט אחרון, אמעלה איז מען הט ווייניג ארבעט ביי די תבואה, אחרון איז מען זעהט ניט די ברכה ביז דס עסען קומט אין בויך, זאגט דיא תורה די צווייערלייא ברכות, איין ברכה איז ושמרתם את חקתי וגו' אוב איר וועט היטען מיינע חקים מיט מיינע מצות אונ איר וועט היטען שמטה אונ יובל, אונ איר וועט ניט פרעגען וואס וועט מען עסען דעם זיבעטען יאר, ווייל איר וועט גלויבען אין

מצות השם

ניט זאגען דר מאן דיך אין דייני שלעכטי מעשים וואס דוא האסט געטאן אבער ער זאל זאגען צו אנדרס איין זון גדענק נאר דיין פאטין מיט זיינע מעשים אבער מען זאל פרעגען איין (דבר חכמה) פון אזעלכן וואס מען ווייסט אז ער וועט ניט קענען צו ענטפערן וועט ער מבויש ווערען טאר מען אזו ניט אונ דיא מצוה גייט אן אויף יעדר ארט אונ אין יעדר צייט:

תְּבוּאָתֵנוּ׃ כא וְצִוִּיתִי אֶת־בִּרְכָתִי
לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית וְעָשָׂת אֶת־
הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים׃
כב וּזְרַעְתֶּם אֵת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת
וַאֲכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד ׀
הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא
תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן׃ כג וְהָאָרֶץ
לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־

אונקלוס

עֲלַלְתָּנָא׃ כא וְאֶפַקֵּד יָת
בִּרְכְּתִי לְכוֹן בְּשַׁתָּא
שְׁתִיתֵתָא וְתַעְבֵּד יָת
עֲלַלְתָּא לִתְלַת שְׁנִין׃
כב וְתִזְרְעוּן יָת שַׁתָּא
תְּמִינֵתָא וְתֵיכְלוּן מִן
עֲלַלְתָּא עַתִּיקָא עַד שַׁתָּא
תְּשִׁיעֵתָא עַד מֵעַל
עֲלַלְתַּהּ תֵּיכְלוּן עַתִּיקָא׃
כג וְאַרְעָא לָא תִזְדַּבַּן
לַחֲלוּטִין אֲרֵי דִילִי אַרְעָא

תו"א ועשת את התבואה ר"ה יג. נדרים סא: וזרעתם את השנה השמינית ראש השנה שם: ואכלתם מן התבואה ישן בתרא נא: עד בוא תבואתה שם ל: והארץ לא תמכר לצמיתות מליעא עט סנהדרין קו ערכין טו: כי לי הארץ גיטין מז:

רשב"ם

(כא) לשלש השנים. לפי הפשט זריעת ששית תפרנס ששית ושביעית. ושמיני

בעל הטורים

(כג) כי גרים ותושבים אתם עמדי. וסמיך ליה ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ. לומר

שפתי חכמים

תועלת בזה אם היה נאסף בשדה בגדים ולא היה נאסף לבית: נ מדכתיב הן לא נזרע ממילא דלא נאסף התבואה ולמה כתיב ולא נאסף את תבואתנו אלא ודאי כך פירושו ולא נאסף את תבואתנו כגון יין ופירות וספיחים שאינם צריכין זריעה: ס משמע שלא היו אוכלין מן התבואה עד חג הסוכות ולעיל פרש"י לשלש השנים קצת הששית מניסן עד ר"ה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן. משמע שהיו אוכלין מיד בניסן וקשיא אהדדי. וי"ל לעיל כתיב וכי תאמרו כלומר אם תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף והשיב הקב"ה על דבריהם וצויתי את ברכתי ועשת את התבואה לשלש השנים כמו שפרש"י שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן אבל באמת לא היו אוכלין עד שנה ט' שהוא חג הסוכות והא דכתיב ואכלתם וגו' עד השנה התשיעית רבותא קמ"ל לא מיבעיא לשלש שנים שמניסן של ששית עד ניסן של שמינית אלא אפילו עד סוף השמינית שהיא תחלת השנה התשיעית יספיק לכם הישן שתאכלו ממנה כמו בכל שנה ושנה שאוכלין מן הישן עד חג הסוכות של שנה הבאה כו'. פרא"ס: ע כאלו אמר לא יכבשנה הלוקח תחת ידו מלהחזירה עד שנמלא

רש"י

יין ופירות האילן וספיחין נ הבאים מאליהם: (כא) לשלש השנים. למקצת הששית מניסן ועד ר"ה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן: (כב) עד השנה התשיעית. עד חג הסכות של תשיעית שהיא עת בוא תבואתה של שמינית לתוך הבית שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות ובתשרי הוא עת האסיף לבית ס ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים בששית שלפני השמטה השביעית שהן בטלין מעבודת קרקע שתי שנים רצופות השביעית והיובל ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כולן: (כג) והארץ לא תמכר. (ת"כ) ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ע ביובל שלא יהא הלוקח כובשה: לצמתת. לפסיקה למכירה פסוקה עולמית: כי לי הארץ. (ת"כ) אל תרע

ליקוטים על התורה

נאם אזוי װעט איך געווים שפייזן, װעט אזוי זיין וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ, דיא ערד װעט געבען אירע געוויינליכע פרוכטין ווי זיא גיט אלע יאהר, װעט איר דעם יאר ניט האבן מער ארבעט ווי אלע יאר, נאר די בְּרָכָה װעט זיין וַאֲכַלְתֶּם לָשׂוֹבַע, ווי פיל איר װעט עסען װעט איר זיין זאט, ווי װעט אבער זיין אז איר װעט ניט גלויבען די בְּרָכָה פון עסען אביסל אונ זיין זאט דריבער װעט איר פרעגען מַה נֹּאכַל וגו' װאס װעלן מיר עסן דעם זיבעטן יאר, זאגט הקב"ה װעל איך אייך געבען איין אנדער בְּרָכָה, עס װעט װאקסען דעם זעקסטן יאהר תְּבוּאָה אויף דריי יאהר, װעט איר זעהן די בְּרָכָה מיט די אויגען נאר איר װעט האבען פיל ארבעט:

(כג) כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי. דער וואהנונג פון גוף איז אויף דיא װעלט, דא איז ער אגר, ער איז דא קיין מאהל גערען, אונ װען ער גייט אװעק פון דער װעלט, װעט ער שון קיין מאל ניט צוריק קומען (ביז תְּחִיַּת הַמֵּתִים), די נְשָׁמָה איז פון הימעל, אז דר מענטש שטארבט גייט די נְשָׁמָה צוריק אין איר אלטען וואהנונג אין הימל, איז זיא דארטען אתּוֹשָׁב, דאס זאגט דר פסוק כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי, איר זענט מיט מיר גֵרִים אונ תוֹשָׁבִים, דער גוף איז אגר אויף די װעלט די נְשָׁמָה איז אתּוֹשָׁב אין הימעל מיט הקב"ה:

פירוש לתורת אלהים

(כא) זאג איך אייך גאט וְצִוִּיתִי איך װעל גביטען מיין בְּרָכָה לָכֶם צו אייך בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית אין דער תְּבוּאָה װאס װעט װאקסען אין זעקסטען יאר וְעָשָׂת װעט דס זעקסטע יאר װאקסען תְּבוּאָה אויף דריי יאר אויף דעם זעקסטען יאר אונ אויף דעם זיבעטן יאר אונ אויף דעם אכטען יאר ביז מען װעט שניידען נייע תְּבוּאָה: (כב) וּזְרַעְתֶּם אונ איר װעט זייען פון דער תְּבוּאָה דאס אכטע יאר וַאֲכַלְתֶּם אונ איר װעט עסען פון דער אלטער תְּבוּאָה פון דעם זעקסטען יאר עַד ביז דעם ניינטען יאר. רש"י שרייבט דס מיינט מען דעם יום טוב סוכות פון דעם ניינטען יאר עַד בֹּא תְבוּאָתָהּ ביז עס װעט קומען איר תְּבוּאָה דאמאלס איז דיא צייט װאס מען זאמלט איין דיא תְּבוּאָה אין הויז אריין: (כג) וְהָאָרֶץ אונ די ערד דיא פעלדער זאלן ניט פאר

מצות השם

(שלט) וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִיתוּת, דאס איז דיא מִצְוָה אז קיין פעלד אונ קיין הויז װעלכס ניט פאר קויפט אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אויף אייביג נאר אז עס קומט (יוֹבֵל) גייט דאס הויז אבער דאס פעלד צוריק צו דעם (בַּעַל הַבַּיִת) װאס עס איז געװעזען זיין אונ דיא מִצְוָה גייט אן אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בייא זְכָרִים אונ נְקֵבוֹת:

גרים ותושבים אתם עמדי: כד ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ: ס רביעי כה כי־ימוך אחיך ומכר מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו: כו ואיש כי לא יהיה־לו גאל והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו: כז וחשב את־שני ממכרו והשיב את־העדף לאיש

אונקלוס

אֲרֵי דַיָּרִין וְתוֹתָבִין אַתּוּן קֳדָמַי: כד וּבְכֹל אֲרַע אַחֲסַנְתְּכוֹן פֻּרְקָנָא תִּתְּנוּן לְאַרְעָא: כה אֲרֵי יִתְמַסְכַּן אָחוּךְ וִיזַבֵּן מֵאַחֲסַנְתֵּהּ וְיֵיתֵי פָּרִיקֵהּ דְּקָרִיב לֵהּ וְיִפְרוֹק יָת זְבִינֵי אֲחוּהִי: כו וּגְבַר אֲרֵי לָא יְהֵי לֵהּ פָּרִיק וְתַדְבֵּק יְדֵהּ וְיַשְׁכַּח כְּמִסַּת פֻּרְקָנֵהּ: כז וִיחַשֵּׁב יָת שְׁנֵי זְבִינוֹהִי וְיָתֵב יָת מוֹתָרָא לִגְבַר

תו"א ובכל ארץ אחזתכם גאולה קידושין כא: כי ימוך אחיך שם כ ערכין ל: ומכר מאחזתו קידושין ע: וגאל את שם כא: ואיש כי לא יהיה לו גואל שם כ כא ערכין ל: וחשב את שני ממכרו ערכין שם: והשיב את העדף שם: לאיש אשר מכר לו שם:

רשב"ם

יזרעו ויאכלו מתבואת ששית עד תחלת תשיעי' שיתפרנסו מתבואה הגורשת בשמינית: (כד) גאולה תתנו לארץ, אם ירצה המוכר לפדותה לפני היובל:

(כז) והשיב את העודף. מן השנים עד היובל שלא אכל עדיין מהעודף הסעיף תדע על שנים שאכל כבר:

רש"י

עינך בה פ שאינה שלך: (כד) ובכל ארץ אחזתכם. (ת"כ) לרבות בתים ועבד עברי צ ודבר זה מפורש בקידושין בפרק א' (דף כא). ולפי פשוטו סמוך לפרשה שלאחריו שהמוכר אחוזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים ק או הוא או קרובו ואין הלוקח יכול לעכב: (כה) כי ימוך אחיך ומכר. (ת"כ) מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק עוני: מאחזתו. ולא כולה למד דרך ארץ ר שישייר שדה לעצמו: וגאל את ממכר אחיו. (ת"כ) ואין הלוקח ש יכול לעכב: (כו) ואיש כי לא יהיה לו גואל. (קידושין שם ת"כ) וכי יש לך אדם בישראל שאין לו ת גואלים אלא גואל שיוכל לגאול א ממכרו: (כז) וחשב את שני ממכרו. כמה שנים היו עד היובל כך וכך ובכמה מכרתיה לך בכך וכך עתיד היית להחזירה ביובל נמצאת קונה מספר התבואות כפי החשבון של כל שנה אכלת אותה שלש שנים או ארבע הוצא את דמיהן מן החשבון וטול את השאר וזהו: והשיב את העדף. בדמי המקח על האכילה שאכל ויתנס בידו ומכאן הביא רבי יהושע ראיה דהאי קרא דוגאל את ממכר אחיו רשות

שפתי חכמים

שנמכרת לצמיתות: פ והא דלא נקט רש"י כמו דכתיב בקרא שהיא שלי מפני כי אין טעם כדבר לאמר לא יכבשנה הלוקח בידו מלהחזיר לבעלי' מפני ששלי הארץ אלא מפני ששלהם היא היה לו לומר או מפני שהארץ אינה שלך ולכן אל ירע בעיניך מלהחזירה לכן נקט הרב שאינה שלך. הרא"ם: צ דאל"כ וככל ל"ל אלא לרבות גאול' אף בקרובי' לבתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל: ק כתב הרא"ם לא ידעתי מי הכריחו לו' שהוא סמוך לפר' שלאחריו ולא לראש הפ' עצמה וכא לו' כאן שאין הלוקח יכול לעכב אלא גאולה יתנו לארץ עד כאן. ונראה דהוכרח רש"י לפרש כן דקשה לו ל"ל הקרא ובכל ארץ אחזתכם וגו'. והא בפר' שניה כתיב שאין הלוקח רשאי לעכב לכן פירש שאף המקרא הזה סמוך לפרש' שלאחריו. ודו"ק: ר דכיון שאין רשאי למכור אלא מפני דוחקו מאי האי דכתיב מאחוזתו כיון שהשעה דוחקתו שצריך למכור אפי' כו' לכן פי' למדה תורה כו' כלו' אף אם השעה דוחקתו יצמצם את עצמו במה שיוכל ולא ימכור כלו אלא ישייר לעצמו כו' וק"ל: ש כתב הרא"ם כמ"ד וגאל רשות וכא הכתוב של וגאל לומר שאין הלוקח יכול לעכב דאל"כ וגאל למה לי בשלמא למ"ד חובה שפיר שבא הכא הכתוב לחייב היותר קרוב שיגאלנה אלא למ"ד רשות וגאל ל"ל וכי תעלה על דעתך שאם רצה לגאול שלא יהא רשאי לגאול. אלא ע"כ הא קמ"ל שאין הלוקח יכול לעכב: ת כלומר וכי יש לך בישראל מנוטלי חלק בארץ שאין לו גואלים מזרע יעקב: א כלו' שהם עניים כתב הרא"ם אבל בקידושין שנו אלא זה שיש לו ואינו רוצה שברשות רשות דקאמר התם אתה אומר רשות או אינו אלא חובה ת"ל ואיש כי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כה) כי ימוך אחיך וגו'. על שעשה סחורה בפירות שביעית כדפירש"י וכן מצינו בימי ירמיה שנמכרו ישראל לעכו"ם לפי שחללו השביעית שנאמר ויגל את השארית וגו' וכתיב עד רצתה הארץ את שבתותיה. ובא גואלו זה הקב"ה שנא' אשר לו אלהים

פירוש לתורת אלהים

קופט ווערן אוף אייבג נאר זיי זאלן ארום גיין אום יובל צום בעל הבית כי לי הארץ ווארום צו מיר געהער די ערד דרום זאל דיר ניט באנג טאן וואס דו טארסט די פעלדר ניט פאר קופן אוף אייבג כי ווארום גרים פרעמדע לייט ותושבים אונ אלט געזעסענע אתם עמדי זענט איר מיט מיר: (כד) ובכל אונ אין אלע ערד פון אייער ארבונג גאולה זאלט איר געבען איין אום לייזונג: (כה) וכי ימוך אחיך אונ ווען דיין ברודר ווערט פר ארומט ווערן ומכר מאחוזתו אונ ער ווערט פר קופן פון זיין ארב פון זיינע פעלדר ובא גואלו זאל קומען זיין אום לייזר וואס איז נאהענט צו אים וגאל אונ ער זאל אום לייזין די פעלדר וואס זיין פריינד האט פאר קופט: (כו) ואיש אונ ווען עס איז אזו אמענטש וואס ער ווערט ניט האבן אקרוב ער זאל קאנן אום לייזן די פעלדר דהיינו די קרובים זענין עניים והשיגה ידו אונ עס ווערט גרייכן זיינע הענט ער ווערט אליין פר מאגן אום לייזן זיין פעלד: (כז) וחשב זאל ער רעכנן את שני ממכרו די יארען פון זיין פר קופונג וויפל יאר

מצות השם

(שמ) ובכל ארץ אחזתכם וגו'. די מצוה איז עס קומט (יובל) גייען צוריק די הייזר אונ די פעלדר וואס מען האט זיי פר קופט אונ מען האט ניט אום געגומען אוף ווי פיל יאר אז עס קומט יובל גיין זיי צוריק אן געלד צו דעם בעל הבית אבר ווען איינר קופט איין הויז אונ נעמט זיך אום אוף צווענציג יאר אז עס קומט יובל גייט דס ניט צוריק אונ דיא מצוה גייט אן ווען יובל גייט אן:

אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃ כח וְאִם לֹא־מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃

ס חמישי שלישי כשהן מחוברין כט וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר בֵּית־מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה

דִּי זַבֵּן לֵהּ וִיתוּב לְאַחֲסַנְתֵּהּ׃ כח וְאִם לָא תַשְׁכַּח יְדֵהּ כְּמִסַּת אֲתֵב לֵהּ וִיהֵי זְבִינוֹהִי בִּידָא דִזְבַן יָתֵהּ עַד שַׁתָּא דְיוֹבְלָא וְיִפּוֹק בְּיוֹבְלָא וִיתוּב לְאַחֲסַנְתֵּהּ׃ כט וּגְבַר אֲרֵי יְזַבֵּן בֵּית מוֹתַב קַרְתָּא מַקְּפָא שׁוּר וּתְהֵי פּוּרְקָנֵהּ

תו"א וכז (תהלים מט יד: וגו' כי ימכור מגלה ג קידושין כ ערכין לא לג:

בעל הטורים

שבכל מקום שגלו שכינה עמהם: (כח) מצאה. ב' במסורה ואם לא מצאה ידו ואידך גם צפור מצאה בית ודרור קן לה פי' אם לא מצאה ידו שאינו יכול לגאול ישאר ביד הלוקח עד שנת הדרור וזהו מצאה בית ודרור שבשנת הדרור ימצא ביתו:

רש"י

ללוקח: לאיש אשר מכר לו. המוכר הזה ב שבא לגאלה: (כח) די השיב לו. (ערכין ל) מכאן שאינו ג גואל לחצאין: עד שנת היובל. (ת"כ) שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום ד שהיובל משמט בתחלתו: (כט) בית מושב עיר חומה. (ת"כ) בית בתוך עיר המוקפת חומה ה מימות יהושע בן נון:

שפתי חכמים

א יהיה לו גואל וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו ואם היה כדברי רש"י שאין לו גואל שיכול לגאול שאין לו השגת יד טוב אין ראיה מן המקרא הזה דקרא וגאל את ממכר אחיו ברשות קמיירי דלמא בחובה קמיירי ומאי ואם אין לאיש גואל שאין לו גואל שיש לו השגת יד לגאול ואם כן לפי פי' הרא"ם יהיו דברי רש"י סותרים זה את זה דלעיל פי' כמ"ד דברשות קמיירי כמו שפי' הרא"ם והכא פי' כמ"ד חובה ואף כי הרבה פעמי' מצינו שרש"י פי' פעמים כי האי מ"ד ופעמי' כי האי מאן דאמר אע"פ שניהם סותרים זה את זה היינו בשני מקומות אבל במקום אחד כי הכא קשה. לכן נראה דרש"י סובר כמאן דאמר חובה ולעיל נמי בחובה איירי ודלא כהרא"ם. וא"ת מה מתורץ בזה וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל שהוא עשיר שיוכל לגאול ממכרו. ויש לומר דהכי פירושו אין לו גואל הקרוב שיכול לגאול ממכרו לפי שהמצוה מוטלת על הקרוב לו ביותר ואותו קרוב אינו עשיר כ"כ שיוכל לגאול ממכרו: ב פירוש לא הלוקח הראשון שמכר לשני שגם הוא נקרא מוכר (ערכין דף ל) דא"כ נמצא דמוכר שדה אחוזתו לפעמים יפסיד דשמא קנה לוקח ראשון במנה ומכר במאתים: ג דאל"כ די ל"ל אלא לומר שאם מצאה ידו כדי גאולת כל השדה הוא גואל ואם לאו לאו: ד בערכין דף ל' פירש"י בין השמשות של ערב שנת היובל נפקא שביעית והיא שעתא דרווייהו משמטים עכ"ל: ה פי' שבתחלה הוקפה ואח"כ נתיישבה ואמר מימות יהושע כו' דמסתמא אין הכתוב מדבר אלא בעיר שמוקפת

דעת זקנים מבעלי התוספות

קרובים אליו. וגאל את ממכר אחיו אמר לו ירמיה להקב"ה רבון העלמים קיימת להם כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו קיים להם וגאל את ממכר אחיו שאתה קראת אותם אחים שנאמר למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך וזש"ה למענכם שולחתי בבלה: (כט) ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה. איש זה הקדוש ברוך הוא שנא' ה' איש מלחמה כלומר בעל ואדון כמו איש נעמי שמכר מושב ביתו לכשדים שנא' כי בחר ה' בציון אוה למושב לו: והיתה גאולתו עד תום שנת ממכרו. שנאמר לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם:

ליקוטי יוסף

(כט) וְאִישׁ כִּי יִמְכּוֹר וגו' וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים וגו'. צו וויסן דעם חילוק [אונטערשייד] פון די שטוב וואס אין די שטאט וואס האט ארום אמאהער אונ די שטוב וואס אין די שטאט וואס האט ניט ארום אמאהער, זאגט דער אברבנאל ווייל פארצייטען זענען געווען ביי דיא רייכע מענשען צוויערליי וואהנונגען, איין וואהנונג (אשטוב) האט ער געהאט אין שטאט אונ ארום דיא שטאט איז געווען אמאהער, אין די שטוב האבן געוואהנט זיין ווייב אונ קינדער אונ זיין גאנצער פארמעגען אונ ווינטער פלעגט ער אליין אויך וואהנען אין דיא שטוב, נאר זומער האבען זייא געהאט שטובן אויסער דיא שטאט נאנט צו זייערע פעלדער זייא זאלן היטען די תבואה די ווייגגערטנער, דריבער די שטובן וואס זענען לעבן די פעלדער האבן דעם דין ווי די פעלדער, אונ דיא שטובן וואס זענען אין די שטעט וואס האבן ארום אמאהער האבען איין אנדער דין ווי עס שטייט אין די פסוקים:

פירוש לתורת אלהים

עס איז געווען ביז יובל בשעת ער האט פר קופט דאס פעלד למשל ווען ער האט פר קופט דאס פעלד פאר זעקס הונדערט גילדען איז געווען זעקס יאר צום יובל האט ער גקופט דיא פירות פון איטליכען יאר פאר הונדערט גילדען אונ דאס פעלד איז געווען ביי דעם לוקח דריי יאר האט ער שון אפ געגעסען פירות פאר דריי הונדערט גילדען והשיב זאל ער אום קערען דיא איבריגע דריי הונדערט גילדען צו דעם מענטשען וואס ער האט אים פר קופט ושב לאחוזתו אונ ער זאל זיך אום קערען צו זיין נחלה: (כח) ואם לא אונ אז ער וועט ניט פר מאגן אום צו קערען דעם לוקח דאס איבריגע געלד והיה ממכרו זאל זיין דם פעלד וואס ער האט פר קופט ביד הקונה אותו אין דר האנט וואס האט דאס גקופט עד שנת היובל ביז צו דעם יאר פון יובל ויצא ביובל אונ דאס פעלד זאל ארויס גיין אום יובל צום מוכר ושב לאחוזתו אונ דער מוכר זאל זיך אום קערען צו זיין פעלד: (כט) ואיש אונ ווען אמענטש וועט פאר קופן בית מושב אהויז אין אשטאט וואס ארום איר איז דא אמויער והיתה גאולתו זאל זיין דאס אויס לייזונג עד תום ביז עס וועט זיך. אום לאזען א יאר פון זיין פאר

מצות השם

(שמא) וְאִישׁ כִּי יִמְכּוֹר וגו', די מצוה איז אז איינער פר קופט אהויז אין איין שטאט וואס זיא איז ארום ארום גרינגלט מיט איין מויער פון דער צייט וואס יהושע האט איין גענומען ארץ ישראל האט ער צוועלף חדשים צייט אום צו לייזן אונ אזוי באלד אז ער לייזט ניט אויס ביז צוועלף חדשים ווערט דם הויז פר פאלן אונ עס גייט ניט פריי ארויס אום (יובל) אונ די מצוה גייט אן אין דר צייט ווען יובל איז נוהג

גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים
תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ׃ ל וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־
מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת
אֲשֶׁר־בָּעִיר אֲשֶׁר־לֹא חֹמָה לו ק'
לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא
יֵצֵא בַּיֹּבֵל׃ לא וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר
אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה
הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ וּבַיֹּבֵל
יֵצֵא׃ לב וְעָרֵי הַלְוִיִּם בָּתֵּי עָרֵי
אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם׃

אונקלוס

עַד מִשְׁלַם שַׁתָּא
דִזְבִינוֹהִי עִדָּן בְּעִדָּן תְּהֵי
פּוּרְקָנֵהּ׃ ל וְאִם לָא
יִתְפָּרַק עַד מִשְׁלַם לֵהּ
שַׁתָּא שְׁלֶמְתָּא וִיקוּם
בֵּיתָא דִּי בְקַרְתָּא דִּי לֵהּ
שׁוּרָא לַחֲלוּטִין לְדִי זְבַן
יָתֵהּ לְדָרוֹהִי לָא יִפּוֹק
בְּיוֹבֵלָא׃ לא וּבָתֵּי פַּצְחַיָּא
דִּי לֵית לְהוֹן שׁוּר מַקַּף
סְחוֹר סְחוֹר עַל חֲקַל
אַרְעָא יִתְחַשַּׁב פֻּרְקָנָא
תְּהֵי לֵהּ וּבְיוֹבֵלָא יִפּוֹק׃
לב וְקִרְוֵי לֵיוָאֵי בָּתֵּי קִרְוֵי
אַחֲסַנְתְּהוֹן פּוּרְקַן עָלַם

תו"א עד תם שנת שם יח לא נדה מו: ימים תהיה כתובות נג קידושין כ כא: עד מלאת לו שנה ערכין לא: תמימה שם: וקם הבית אשר בעיר קמא כב ערכין ל לא לב: אשר לא חומה מגילה ג ה י שבועות טז ערכין לב: לקונה אתו שם לא: לא יצא ביובל שם כט לא: ובתי החצרים שם לג: על שדה הארץ יחשב קידושין כא ערכין שם: גאולה תהיה לו קידושין כ ערכין ל לג: גאלת עולם תהיה ללוים שם לג:

רש"י

והיתה גאלתו. לפי שנא' בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה הוצרך לפרש בזה שהוא חלוף שאם רצה לגאול בשנה ראשונה גואלה ולאחר מכאן אינו גואלה: והיתה גאלתו. ו של בית: ימים. ימי שנה שלימה קרויים ימים וכן (בראשית כד) תשב הנערה אתנו ימים: (ל) וקם הבית וגו' לצמיתת. יצא מכחו של מוכר ועומד ז בכחו של קונה: (אשר לא חמה. לו קרינן אמרו רז"ל אע"פ שאין לו עכשיו הואיל והיתה לו קודם לכן. ועיר נקבה היא והוצרך לכתוב לה אלא מתוך שצריך לכתוב לא בפנים תקנו לו במסורת זה נופל על זה): לא יצא ביבל. אמר רב ספרא (אף) אם פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא: (לא) ובתי החצרים. כתרגומו פצחיא עיירות פתוחות מאין חומה ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג) הערים וחצריהם (בראשית כה) בחצריהם ובטירותם: על שדה הארץ יחשב. הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים אם לא נגאלו: גאלה תהיה לו. (ת"כ) מיד אם ירצה. ובזה יפה כחו מכח שדות שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים: וביובל יצא. ח בחנם: (לב) וערי הלוים. ארבעים ושמנה עיר שנתנו להם: גאלת עולם. גואל מיד אפי' לפני שתי שנים אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים או אם מכרו בית בעיר חומה גואלין לעולם ואינו

שפתי חכמים

בשעת כיבוש שהוא תחילת ישיבתן בארץ: ו כלומר ולא של ממכרו דומיא דומלא כדי גאולתו דלעיל דהתם עכל"ל גאולתו של ממכר ולא גאולתו של אחוזה דאחוזה ל' נקבה אבל הכא דבית לשון זכר הוא גם לא הוזכר פה ממכר עד שיפול עליו כנוי של גאולתו עכל"ל שפירושו גאולתו של בית. רא"ם: ז כלו' אע"פ שהיה בידו של קונה מ"מ היה ג"כ בכחו של מוכר שעדיין היה בידו לפדותו ועמד בידו של קונה ששוב אין יכול להוציאו מידו וכתב הרא"ם אבל יש לתמוה למה לא פי' דמלת וקם אלמיתות קאי דעד השתא היה בידו של קונה קנין של שנה כו'. ונ"ל דדיוקא דרש"י הוא מדכתיב בקרא לצמיתות לקונה וגו' לקונה יתירא הוא פשיטא דאקונה קאי אלא לקונה דיוקא הוא לקונה ולא למוכר כלומר דעד השתא היה ברשות של מוכר לפדותו ועכשיו אחר שעברה השנה יצאה מרשותו של מוכר וכו': ח כלומר בלא השלמה דגבי שדה אחוזה תניא אכלה שנה ופגע בו יובל משלים לו עוד שנה אחר היובל להכי איצטריך וביובל יצא קרא יתירא הוא לו' שיצא בחנם

פירוש לתורת אלהים

קופונג יָמִים נאר דם ערשטע יאר פון זיין פר קופונג מעג ער די שטוב אוס ליזן: (ל) וְאִם לֹא יִגָּאֵל און אז ער וועט עס ניט אוס ליזן עַד מְלֹאת ביז עס וועט דער פילט ווערן צו אים אגאנץ יאר פון דעם פר קופן וְקָם הַבַּיִת זאל בלייבן דם הוז וואס עס איז אין דער שטאט וואס עס איז ארום איר אמוער לַצְּמִיתוּת אוף אייבעג לַקּוֹנֶה אוֹתוֹ צוא דעם וואס האט עס געקויפט לְדוֹרוֹתָיו צוא זיין גיבירט לֹא יֵצֵא בַּיּוֹבֵל עס זאל ניט ארוים גיין צום מוכר אום יובל. רש"י שרייבט אפילו ווען יובל איז אין מיטען ערשטן יאר גייט עס אוך ניט ארוס צום מוכר: (לא) וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים און די הייזר וואס זענען אין די אפענע שטעט אֲשֶׁר אֵין לָהֶם וואס צו דיא שטעט איז ניטא אמוער ארום עַל שְׂדֵה זאל דם זיין גרעכינט וויא די פעלדר עס האט דעם דין ווי איינר פר קופט אפעלד גְּאוּלָּה מעג ער אום ליזען ביז יובל וּבַיּוֹבֵל יֵצֵא און אז מען ליזט זיי ניט אום גייען זיי אום יובל ארוס צו די בעלים אן געלד: (לב) וְעָרֵי הַלְוִיִּם און די שטעט פון די לְוִיִּם בָּתֵּי די הייזר עָרֵי אֲחֻזָּתָם פון דיא שטעט פון זייער ארב גְּאוּלַּת עוֹלָם אין אייביג אוים ליזונג זאל זיין צו די לְוִיִּם זיי מעגן תָּמִיד אום ליזן זייערי הייזר: (לג) וַאֲשֶׁר און ווען איינר עט קופען אהוז

לג וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן־הַלְוִיִּם וְיָצָא
מִמְכַּר־בַּיִת וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בַּיֹּבֵל כִּי
בָתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם הִוא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ לד וּשְׂדֵה מִגְרַשׁ
עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם
הוּא לָהֶם׃ ס לה וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ

תְּהֵי לְלֵיוָאֵי׃ לג וְדִי יִפְרוֹק מִן לֵיוָאֵי וְיִפּוֹק זְבִין בֵּיתָא וְקִרְתָּא אַחְסַנְתֵּהּ בְּיוֹבְלָא אֲרֵי בָתֵּי קִרְוֵי לֵיוָאֵי הִיא אַחְסַנְתְּהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ לד וַחֲקַל רְוַח קִרְוֵיהוֹן לָא יִזְדַּבַּן אֲרֵי אַחְסָנַת עָלַם הוּא לְהוֹן׃ לה וַאֲרֵי יִתְמַסְכַּן

תו"א ואשר יגאל מן הלוים שם : ויצא ממכר בית שם : כי בתי ערי הלוים שם : ושדה מגרש עריהם שם : כי אחזת עולם שם כח לד : וכי ימוך אחיך קידושין כ מציעא פא קיד ערכין ל:

רשב"ם

(לג) ואשר יגאל מן הלוים. כמו שנא' גאולת עולם תהיה ללוים. והוא ירצה לגאול. ואין לו במה לגאול : ויצא ממכר בית וגו'. כלומר תשוב לו בחנם: (לד) ושדה מגרש. כמפורש באלה מסעי:

בעל הטורים

(לד) ושדה. ב' במס' דין ואידך ושדי תרומות היינו דאמרינן בערכין ושדה מגרש עריהם לא ימכר פי' לא ישונה כמו כן שדי תרומות לא ישונה כדכתיב אל טל ואל מטר :

שפתי חכמים

בלא השלמה (בערכין דכ"ט) : ט פי' ד"א ואשר יגאל הוא גאולה ממש ל' פדיון ולא לשון קנין ולדלעיל קאי דכתיב גאולת עולם תהיה ללוים בא הכ' לו' שלא כישראל שקנה מלוי בלבד קאמר שיש ללוי לפדותו לעול' אלא אפי' לוי שקנה מלוי פודה המוכר גאולת עולם : י היינו לפי פירוש דבר אחר כו' ולא אגאולת עולם דלעיל מיניה קאי דמיירי בפדיון אבל לפי פי' ראשון כולה חדא מילתא היא : כ והא דקאמר ויש להם גאולה כשדות ולא קאמר נמי ויוצאין ביובל כשדות לאו דוקא הוא אלא הה"נ ויוצאין ביובל וחד מינייהו נקט. כתב הרא"ם אך קשה כי זה הטעם כי בתי ערי הלוים וגו' לא שייך אלא בישראל הקונה מן הלוים אבל כשהקונים הם לוים דלא שייך האי טעמא שהרי נשאר ביד לוי. ולא יופקע נחלתם דלמא דינס כבתי ערי חומה של ישראל כו' ושמא

רש"י

חלוט לסוף שנה : (לג) ואשר יגאל מן הלוים. ואם יקנה בית או עיר מהם : ויצא ביובל. אותו ממכר של בית או של עיר וישוב ללוי שמכרו ולא יהי' חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל וגאולה זו ל' מכירה. ד"א לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים ט יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוים אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט ת"ל ואשר יגאל מן הלוים אף הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם : ויצא ממכר בית. הרי זו מצוה אחרת י ואם לא גאלה יוצאה ביובל ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל : כי בתי ערי הלוים היא אחזתם. לא היה להם נחלת שדות וכרמים אלא ערים לשבת ומגרשיהם לפיכך הם להם במקום שדות ויש להם גאולה כשדות כ כדי שלא יופקע נחלתם מהם : (לד) ושדה מגרש עריהם לא ימכר.

ליקוטי יהודא

(לה) וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וגו'. דער אהל יעקב שרייבט דער מדרש זאגט דאס איז וואס דוד המלך האט גזאגט אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', דער מיינונג פון דעם פסוק איז אזו אשרי משכיל אל דל, וואל דעם מענטש וואס בעטראכט מיט חכמה דעם ארעם מאן, ביום רעה, אפילו אין דעם טאג [אין די צייט] וואס אים אליין איז אויך שלעכט, פון דעסטוועגן בעטראכט ער דעם ארעם מאן איז ערגער פון מיר, אונ ער העלפט דעם ארעם מאן, פאר דעם ימלטהו ה', וועט הקב"ה אים רעטין פון אלע צרות. דס זאגט די תורה וכי ימוך אחיך אונ דיין ברודער וועט ווערן ארעם, ומטה ידו עמך, אונ זיין האנט [זיין כח] וועט זיין איינגעבויגן מיט דיר, עס וועט דיר אויך ניט גוט זיין, פון דעסטוועגן והחזקת בו, זאלסטו אים שטארקען אונ זאלסט אים העלפן. דר אהל יעקב שרייבט אמשל אויף דעם פסוק אשרי משכיל אל דל עס האט אמאל גטראפען איינער איז שטארק ארעם גווארן, איז ביי אים געבליבן ער זאל ווערן אמסר, אלע טאג איז ער גגאנגען אין וועג זעהן וועלכע סחורה מען פירט אריין אין שטאט, איין טאג האט ער גטראפען סוחרים פארען מיט פורען טרפה סחורה, איז ער צוא גגאנגען צוא אסוחר אונ זאגט צוא אים גיב מיר אנדבה, איך בין ארעם, דער סוחר איז גווען אקלוגער ער האט גזעהן דער ארעם מאן

פירוש לתורת אלהים

אדער אשטאט פון די לוים ויצא זאל ארוס גיין דם פר קופטע הוז ועיר אחוזתו אונ די שטאט פון זיין ארב וום ער הט זיא פאר קופט זאל דאס ארוס גיין צום לוי ביובל אום יובל כי בתי ווארום די הייזר אונ די שטעט פון די לוים היא אחוזתם איז דס זייער ארב צווישען דיא קינדער ישראל זייא האבען דאך ניט קיין פעלדער נאר שטעט זענען דיא שטעט ביי זייא וויא פעלדער דרום האבן דיא הייזר דעם דין פון אום לייזן אזו ווי פעלדר : (לד) ושדה אונ די פעלדר פון דעם פלאץ וואס זייא האבן צו זייערע שטעט לא ימכר זאל ניט פאר קויפט ווערען פון גבאי דהיינו ווען אלוי האט מקדיש גווען זיין פעלד אונ הט דם ניט אום גלייזט הט דר גבאי פון הקדש דם פר קופט זאל דאס ניט ארוס גיין אום יובל צו דיא כהנים ווארום אז אישראל איז מקדיש אפעלד אונ דר גבאי האט דאס פאר קופט גייט עם ארוס אום יובל צו דיא כהנים אבר ביי אפעלד -ון אלוי גייט עם ארוס אום יובל צום לוי וום ער הט מקדיש גווען כי אחוזת עולם ווארום עס איז צוא זייא איין ארב אויף אייבעג : (לה) וכי ימוך אחיך ווען דיין ברודער ווערט ארעם ווערין ומטה ווען ער ווערט אן הייבען

מצות השם

(שמב) ושדה מגרש עריהם לא ימכר. דאס איז די מצוה אז די ליידיגע פלאץ וום עס איז גווען אין די שטעט וואס עס הט געהערט צו די לוים טאר מען אום זיי ניט מאכן איין שטאט אונ ווידער פון איין שטאט טאר מען ניט מאכען קיין ליידיגען פלאץ אדר פון איין ליידיגען פלאץ איין פעלד טאר מען אויך ניט מאכן אונ די מצוה גייט אן אין ארץ ישראל :

וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר
וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ׃ לו אַל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ
נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי
אָחִיךָ עִמָּךְ׃ לז אֶת־כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן
לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא־תִתֵּן אָכְלֶךָ׃
לח אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי

אָחוּךְ וּתְמוּט יְדֵהּ עִמָּךְ
וְתַתְקֵף בֵּהּ דַּיָּר וְתוֹתָב
וִיחֵי עִמָּךְ׃ לו לָא תִסַּב
מִנֵּהּ חִבּוּלְיָא וְרִבִּיתָא
וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ וִיחֵי
אָחוּךְ עִמָּךְ׃ לז יָת כַּסְפָּךְ
לָא תִתֵּן לֵהּ בְּחִבּוּלְיָא
וּבְרִבִּיתָא לָא תִתֵּן
מֵיכְלָךְ׃ לח אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּקִית יָתְכוֹן

תו"א אל תקח מאתו נשך ותרבית קידושין כ ב"ק קיב מליעא סא עה ערכין ל : ויראת מאלהיך מליעא נח תמורה ו : וחי אחיך עמך נדרים סב מליעא סב ע : את כספך לא תתן לו בנשך מליעא ס סא עה :

בעל הטורים

(לו) וחי אחיך עמך. וסמיך ליה אל תקח מאתו נשך ותרבית רמז שכל שמלוה ברבית אינו חי וכה"א בנשך נתן חיה לא יחיה: נשך. בגי' זה נחש. לעתיד לבא אין הנחש מתרפא כדכתיב ונחש עפר לחמו כן הלוקח רבית לא יחיה ד"א שדומה רבית לנחש שנושך כנחש.

רש"י

מכר גזבר שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה יוצאה לכהנים ל ביובל כמו שנאמר בישראל (ויקרא כז) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אבל בן לוי גואל לעולם : (לה) והחזקת בו. אל תניחהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד למה זה דומה למשאוי שעל החמור עודהו על החמור אחד תופס בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידין אותו: גר ותושב. אף אם הוא גר או תושב מ ואיזהו תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד ע"א ואוכל נבלות : (לו) נשך ותרבית. חד שוינהו רבנן ולעבור עליו בשני לאוין : ויראת מאלהיך. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרוש הימנו ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו הוצרך לומר ויראת מאלהיך (ב"מ סב) או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו לכך הוצרך לומר ויראת מאלהיך : (לח) אשר

שפתי חכמים

י"ל משום שרוב הקונים מן הלוים הם ישראלי' מפני שהם הרוב נתנה התורה הטעם בעבורם ולא חששה למיעוטא דקונים שהם לוים . ולי נרא' מיתורא דקרא יש ללמוד דאין לחלק בין הקונים הן שהם ישראלי' או לוים דין אחד להם מדכתיב היא אחוזתם בתוך בנ"י בתוך בנ"י ל"ל אלא לדרשא קאתי לומר שנחלת לוים תהיה בשלימות כמו שהוא בתחילה בתוך בנ"י ואם אינו ענין לקונים ישראלי' תנהו לקונים לוים שיחזרו ביובל : ל כתב הרא"ם ויש לתמוה דמהוצרך להביא ראיה מקרא דאחוזת עולם הוא להם שלא ימכר מכר עולם כדתניא בת"כ לא ימכר מכר גזבר או לא ימכר מכר עולם פירוש שאין הלוי יכול למוכרו ת"ל כי אחוזת עולם ולא הביא ממה שכתוב גאולת עולם תהיה ללוים ש"מ דס"ל דהנהו קראי דלעיל בבתים וערים קמיירי ולא בשדה מגרש וכיון שכן הוא למה לא יפרשו לא ימכר שלא יוכל הלוי למכור השדה מגרש שלו וקראי דלעיל בבתים וערים בלבד קא מיירי ולא בשדה מגרש וכו'ול"ע.ונ"ל דהכי קא יליף מקרא דכי אחוזת עולם כלומר אלו לא נא' כי אחוזת עולם ה"א לא ימכר דכתיב בשדה מגרש פי' לא יוכל למכור הלוי שדה מגרש שלו וקרא דגאולת עולם מיירי בבתים וערים ולא בשדה מגרש אבל השתא דכתיב כי אחוזת עולם הוא להם א"כ ילפינן אחוזת אחוזת מבתים וערי' מה בתי' יכולין למכור אף שדה מגרש יכולין למכור דומיא דבתים שלא ימכר ממכר עולם וא"כ כיון דילפינן דדין א' להם לבתים וערים ושדה מגרש א"כ לערבינהו קרא גלכתבינהו גבי הדדי אלא ע"כ לא ימכר למכר גזבר הוא דאתא וכזה יתורץ נמי הקושיא השניה שהקשה הרא"ם על מתניתא דת"כ : מ פי' אבל לא גר ותושב דוקא דומיא דואל תונו את הגר והכתים את הגר משום דברישא דקרא כתיב וכי ימוך אחיך ותושב לאו אחיך הוא כיון

פירוש לתורת אלהים

אָרוּם צוּ װָערֶען וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ זָאלְסְטוּ אִים שְׁטִיצֶען דוּ זָאלְסְט נִיט וַוארְטֶען בִּיז עֶר װֶעט גָאר פַאר אַרוּמְט װֶערֶען װֶעט שׁוֹן שְׁװֶער זַיין צוּ הֶעלְפֶען אִים נָאר בַּיי דֶעם אָן הֵייבּ זָאלְסְטוּ אִים תֵּיכֶף הֶעלְפֶען גֵּר וְתוֹשָׁב סַיי אַגֵר סַיי אַיוּד וָחַי כְּדֵי עֶר זָאל בְּלַייבֶּען לֶעבֶּען עִמָּךְ מִיט דִיר װָארוּם אַז עֶר װֶעט נִיט הָאבֶּן צוּ עֶסֶן װֶעט עֶר שְׁטַארְבֶּן׃ (לו) אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ דוּ זָאלְסְט נִיט נֶעמֶן פוּן אִים נֶשֶׁךְ בַּייסוּנג וְתַרְבִּית אוּנ מֶערוּנג פְּרָאצֶענְט וְיָרֵאתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט דִיךְ פָארְכְטֶן פַאר דַיין גָאט וְחֵי אָחִיךָ אוּנ דַיין בְּרוּדֶער זָאל לֶעבֶּען עִמָּךְ מִיט דִיר׃ (לז) אֶת כַּסְפְּךָ דַיין גֶעלְד זָאלְסְטוּ אִים נִיט גֶעבֶּן בְּנֶשֶׁךְ מִיט בַּייסוּנג וּבְמַרְבִּית אוּנ מֶערוּנג טָארְסְטוּ נִיט גֶעבֶּען דַיין עֶסֶן וַוארְג דוּ טָארְסְט נִיט לַייעֶן גֶעלְד אָדֶער עֶסֶען וַוארְג מֶען זָאל דִיר גֶעבֶּען פְּרָאצֶענְט׃ (לח) אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אַייֶער גָאט אֲשֶׁר וָואס אִיךְ

ליקוטי יהודא

קוּקְט שְׁטַארְק אוֹיף דִיא פוּרֶען צְװאָ װִיסֶען וָוס אִינְוֶוייגִיג לִיגְט, דְרִיבֶּער הָט דֶער סוֹחֵר אִים גְגֶעבֶּען עֶטְלִיכֶע רוּבֶּל, דֶער אָרֶעם מַאן הָאט אִים גֶעדַאנְקְט אוּנ דֶער סוֹחֵר אִיז אַוֶועק גְפָארֶען, דֶער אָרֶעם מַאן אִיז גְגַאנְגֶען צוּם אַנְדֶערֶן סוֹחֵר בֶּעטֶען אַנְדָבָה, הָאט דֶער סוֹחֵר אִים גְגֶעבֶּען עֶטְלִיכֶע קָאפֶּעקֶעס הָאט עֶר נִיט גֶעװָאלְט נֶעמֶען, דִיא מְשָׁרְתִים פוּן סוֹחֵר הָאבֶּען אִים אַװֶעק גֶעיָאגְט אוּנ הָאבֶּען אִים גְשְׁלָאגֶען, דֶער אָרֶים מַאן אִיז גְלַייךְ גֶעגַאנְגֶען צוּם בִּירְגֶערְמַייסְטֶער אוּנ דֶער בִּירְגֶערְמַייסְטֶער אִיז גֶעקוּמֶען מִיט פָּאלִיצְיֶע אוּנ מֶען הָאט פַארְנוּמֶען דִיא פוּרֶען סְחוֹרָה מִיט דֶעם סוֹחֵר, דֶער סוֹחֵר הָאט גֶעוָואלְט אִיצְט גֶעבֶּען

מצות השם

(שמג) אֶת כַּסְפְּךָ וגו'. דִי מִצְוָה אִיז מֶען טָאר נִיט אַנְטְלַייעֶן אַיין יוּדִישׁ קִינְד אוֹיף פְּרֶעצֶענְט סַיי גֶעלְד אָדֶער עֶסֶן וַוארְג אָדֶער אַנְדֶערִי זַאכֶן דְהַיְינוּ מֶען זָאל אַנְטְלַייעֶן אֵיינְס אוּנ מֶען זָאל אָפּ נֶעמֶען צְווַיי טָאר מֶען אַזוֹ נִיט אוּנ דֶער וָואס עֶר אִיז עוֹבֵר אוּנ אַנְטְלַייט יוֹא אִיז עֶר עוֹבֵר אוֹיף צְוַוייא לָאוִין. אוּנְזֶערִי הֵיילִיגֶע חֲכָמִים שְׁרַייבֶּן אַז דוּרְךְ דֶעם הָט דִי תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה גְאַסֶרְתְּ אַז מֶען טָאר נִיט לַייעֶן אוֹיף קֵיין פְּרָאצֶענְט וַוייל דֶער וָוס אַנְטְלַייט אוֹיף פְּרָאצֶענְט הָט אִין זִיךְ אֵיין מִדָּה פוּן אַכְזָרִיּוּת אוּנ מִיר יוּדֶען מוּזֶן זִיךְ פִירֶן מִיט רַחֲמָנוּת אִיבֶּר דֶעם װֶעלְט דִי תּוֹרָה דָס לָשׁוֹן (לֹא תַשִּׁיךְ) דָס מֵיינְט מֶען דוּ זָאלְסְט נִיט בַּייסֶן װָארוּם אַזוֹ װִיא

אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לָתֵת לָכֶם
אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים׃ ס ששי רביעי כשהן מחוברין לט וְכִי־
יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר־לָךְ לֹא־
תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד׃ מ כְּשָׂכִיר
כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל

מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם לְמִתַּן
לְכוֹן יָת אַרְעָא דִכְנַעַן
לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהּ׃
לט וַאֲרֵי יִתְמַסְכַּן אָחוּךְ
עִמָּךְ וְיִזְדַּבַּן לָךְ לָא תִפְלַח
בֵּהּ פָּלְחַן עַבְדִין׃
מ כַּאֲגִירָא כְּתוֹתָבָא יְהֵי
עִמָּךְ עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא

תו"א לתת לכם כתובות קי : וכי ימוך אחיך עמך קידושין כ מליעה עה ערכין ל : על שנת היובל יעבד עמך קידושין כ :

רשב"ם

(לט) עבדת עבד. לרדותו בפרך כעבד כנען :

בעל הטורים

רבית עולה תרי"ב שסקול כנגד תרי"ב מלות : (מ) כשכיר. כ' דין ואידך על ירלה כשכיר יומו רמז למה שאמרו חכמים פועל חוזר אפי' בחלי היום פירוש כשכיר יהיה עמך עד שירלה ואפילו ביומו אם ירלה יחזור :

רש"י

הוצאתי וגו'. והבחנתי בין בכור לשאינו בכור אף אני יודע ונפרע מן המלו' מעות לישרא' ברבית ואומר של נכרי הם ד"א אשר הוצאתי אתכם מאמ"ל ע"מ שתקבלו עליכם מצותי אפי' הן כבדות עליכ': לתת לכם את ארץ כנען. בשכר שתקבלו מצותי: להיות לכם לאלהים. (ת"כ) שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלהים וכל היוצא ממנה כעובד ע"א : (לט) עבודת עבד. עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כעבד שלא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ ולא ינעול לו מנעליו: (מ) כשכיר כתושב. עבודת קרקע ומלאכת אומנות כשאר שכירים התנהג בו : עד שנת היובל. אם פגע בו יובל

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לח) לתת לכם את ארץ . כדאמרינן בשלהי מסכת כתובות לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפי' בעיר שרובה עכו"ם ואל ידור בחוצה לארץ ואפי' בעיר שרובה ישראל שכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר להיות לכם לאלהים. וכן דוד הוא אומר כי גרשוני היום וגו' :

ליקוטי יהודא

דֶעם אָרֶעם מַאן פִיל גֶעלְט מֶען זָאל אִים אַרוּים לָאזֶען פוּן הַתְּפִיסָה, הָאט דֶער אָרֶעם מַאן גֶעזָאגְט אִיצְט קֶען אִיךְ אוֹיךְ נִיט הֶעלְפֶען, דִי סְחוֹרָה אִיז נִיט אִין מַיין הַאנְט, דָס זֶעלְבִּיגֶע אִיז בַּייא פִיל מֶענְטְשֶׁען, רֹאשׁ הַשָּׁנָה אוּנ יוֹם כִּפּוּר וֶוערְט בֶּעשְׁרִיבֶּען אוֹיף יֶעדֶער מֶענְטְשׁ ווִי פִיל עֶר זָאל דֶעם יָאהְר פַּארְדִינֶען אוּנ ווִי פִיל עֶר זָאל הָאבֶּען שָׁאדֶען, נָאר אוֹב דֶר מֶענְטְשׁ אִיז קְלוּג גִיט עֶר דָאס גֶעלְט פוּן שָׁאדֶען צוּא אָרֶעמֶע לַייט אוּנ וֶוען דֶער אָרֶעם מַאן קוּמְט צוּם גְבִיר נָאךְ אַנְדָבָה דַארְף עֶר אִים גֶעבֶּען דִיא נְדָבָה מִיט כָּבוֹד, דֶער אָרֶעם מַאן דַאנְקְט דֶעם גְבִיר אוּנ בֶּענְטְשְׁט אִים פַאר דִיא נְדָבָה, אָבֶּער אַז דֶער גְבִיר אִיז נִיט קְלוּג אוּנ דֶער אָרֶעם מַאן קוּמְט צוּ אִים נָאךְ אַנְדָבָה, וֶוערְט עֶר בֵּייז אוֹיף דֶעם אָרֶעם מַאן אוּנ זָאגְט צוּא אִים דוּא הָאסְט עֶפֶּעס אַשׁוּתְּפוּת אִין מַיינֶע גֶשֶׁעפְטֶען וָוס דוּא קוּמְסְט צוּא מִיר נָאךְ גֶעלְט, דֶער אָרֶעם מַאן וֶוערְט פַארְשֶׁעמְט אוּנ גֵייט אַוֶועק פוּן גְבִיר אוּנ וֵויינְט פַר הקב"ה, דָס אִיז שׁוֹין דִי מְסִירָה, אוּנ הקב"ה זָאגְט וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי אַז דֶער אָרֶעם מַאן וֶועט שְׁרַייעֶן צוּא מִיר וֶועל אִיךְ הֶערֶן, דֶער ווַייל שְׁטְרָאפְט הקב"ה דֶעם גְבִיר עֶר וֶוערְט קְרַאנְק, דַאמָאלְס זוּכְט מֶען דִיא אָרֶעמֶע לַייט מֶען גִיט זֵייא צְדָקָה זֵייא זָאלֶען זָאגֶען תְּהִלִּים, זַיין מִשְׁפָּט אִיז שׁוֹין אָבֶּער גִיט אִין דִיא הֶענְט פוּן דִיא אָרֶעמֶע לַייט, עֶס אִיז שׁוֹין בַּייא דֶעם בֵּית דִין וָואס אִין הִימֶעל, אוּנ עֶר דַארְף שׁוֹין הָאבֶּען אַגְרוֹיסֶען זְכוּת עֶר זָאל גֶערֶעטֶעט וֶוערֶען, דָאס זָאגְט דֶער פָּסוּק אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל, וואוֹהְל דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס הַאנְדִילְט מִיט דֶעם אָרֶעם מַאן מִיט חָכְמָה, וֶועט עֶר פַארְדִינֶען בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ ה', וֶוען עֶס וֶועט חַ"ו קוּמֶען אוֹיף אִים אַשְׁלֶעכְטֶע־טָאג וֶועט הקב"ה אִים רֶעטֶען :

פירוש לתורת אלהים

הָאבּ אַייךְ אַרוֹס גֶצוֹגֶען פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם אִיר זָאלְט מְקַבֵּל זַיין מַיינֶע מִצְוֹת לָתֵת צוּ גֶעבֶּען אַייךְ דָס לַאנְד כְּנַעַן פַאר דֶעם שְׂכַר לִהְיוֹת אִיךְ זָאל צוּ אַייךְ זַיין אַגָאט : (לט) וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ אוּנ וֶוען עֶס וֶועט פַאר אָרוּמְט וֶוערֶען דַיין בְּרוּדֶער עִמָּךְ מִיט דִיר וְנִמְכַּר לָךְ אוּנ עֶר וֶועט פַאר קוֹיפְט וֶוערֶען צוּא דִיר פַאר אַקְנֶעכְט לֹא תַעֲבֹד בּוֹ זָאלְסְטוּ מִיט אִים נִיט אַרְבֶּעטֶען עֲבֹדַת אַזוֹ אֵיין אַרְבֶּעט עֶס זָאל דֶער קָאנְט וֶוערֶען עָבֶד אַז עֶר אִיז בַּייא דִיר אַקְנֶעכְט דָאס הֵייסְט עֶר זָאל אִים נִיט הֵייסֶען נָאךְ טְרָאגֶען דִיא כֵּלִים אִין מֶרְחָץ אַרַיין אוּנ זָאל אִים נִיט הֵייסֶן עֶר זָאל אִים אָן טָאן אוּנ צוּ בִּינְדֶען דִי שִׁיךְ : (מ) כְּשָׂכִיר עֶר זָאל זַיין ווִי אַגִידוּנְגֶענֶער אָדֶער ווִי אַאַלְט גֶזֶעסֶענֶער עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל בִּיז יוֹבֵל זָאל עֶר אַרְבֶּעטֶען בַּיי דִיר

מצות השם

אַיין שְׁלַאנְג בַּייסְט אֵיין מֶענְטְשׁ אַזוֹי דִיא וָואס זַיי אַנְטְלַייעֶן אוֹיף פְּרָאצֶענְט עֶסְט עֶר אוֹיף דֶעם מֶענְטְשִׁינְס גֶעלְד דוּרְךְ דֶעם דַארְף מֶען זִיךְ דֶר ווַייטֶערֶן דֶר פוּן אוּנ מִיר זָאלֶן זִיךְ פִירֶן מִיט רַחֲמָנוּת אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן אִין יֶעדֶער אָרְט אוּנ אִין יֶעדֶער צַייט : (שדמ) לֹא תַעֲבֹד וגו' . דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מִיט אַיין יוּדִישֶׁן קְנֶעכְט טָאר מֶען נִיט אַרְבִּיטְן אַזוֹיגִי אַרְבִּיט וָואס עֶס אִיז שְׁוֶוער אָדֶער עֶס אִיז אַיין שַׁאנְד אַז עֶר זָאל אַרְבִּיטְן אַזַא אַרְבִּיט דְהַיְינוּ אַז עֶר זָאל נָאךְ טְרָאגֶען דִיא כֵּלִים דֶעם בַּעַל הַבַּיִת אִין בָּאד אַרַיין אָדֶער עֶר זָאל אִים דִיא שְׁטִיוִויל אַרָאפּ שְׁלֶעפִּין פוּן דִיא פִיס אָדֶער נָאךְ אַנְדֶערִי זַאכֶען וָואס עֶס אִיז אַיין בִּזָיוֹן אַז עֶר זָאל דָס טָאן נָאר עֶר מוּז זִיךְ מִיט אִים פִירֶען מִיט לִיבְּשַׁאפְט עֶר בַּדַארְף אִים גֶעבֶּען צוּא עֶסֶען פוּן דֶעם וָואס עֶר עֶסְט אוּנ דַארְף אִים קְלֵיידֶען אוּנ דִירָה גֶעבֶּען אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען יוֹבֵל אִיז נוֹהֵג :

יִפְלַח עִמָּךְ׃ מא וְיִפּוֹק מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנוֹהִי עִמֵּהּ וִיתוּב לְזַרְעִיתֵהּ וּלְאַחֲסָנַת אֲבָהָתוֹהִי יְתוּב׃ מב אֲרֵי עַבְדַי אִנּוּן דִּי אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם לָא יִזְדַּבְּנוּן זְבוּן עַבְדִּין׃ מג לָא תִפְלַח בֵּהּ בְּקַשְׁיוּ וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ׃ מד וְעַבְדָּךְ וְאַמְתָךְ דִּי יְהוֹן לָךְ מִן עַמְמַיָּא דִּי בְּסַחֲרָנֵיכוֹן מִנְּהוֹן תִּקְנוּן עַבְדִּין וְאַמְהָן׃ מה וְאַף מִבְּנֵי תוֹתָבַיָּא עָרְלַיָּא דְּדָיְרִין עִמְּכוֹן מִנְּהוֹן תִּקְנוּן

יַעֲבֹד עִמָּךְ׃ מא וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא
וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־
אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב׃ מב כִּי־עֲבָדַי הֵם
אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם
לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד׃ מג לֹא־
תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ׃
מד וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ
מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם מֵהֶם
תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה׃ מה וְגַם מִבְּנֵי
הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם

תו"א ויצא מעמך הוא ובניו עמו קידושין כב : ושב אל שם טו כא מציעא

מא מכות יג : לא ימכרו ממכרת עבד סנהדרין פו עקידה שער ס : וגם מבני יבמות מו עח סוטה ג גיטין לז קידושין סו :

רש"י

לפני שש שנים נ היובל מוציאו: (מא) הוא ובניו עמו. אמר רבי שמעון אם הוא נמכר בניו מי מכרן אלא מכאן שרבו חייב במזונות בניו: ואל אחזת אבתיו. (ת"כ. מכות יב) אל כבוד אבותיו ס ואין לזלזלו בכך: אחזת. חזקת: (מב) כי עבדי הם. (ת"כ) שטרי קודם: לא ימכרו ממכרת עבד. בהכרזה כאן יש עבד למכור ולא יעמידנו על אבן הלקח: (מג) לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך כדי לענותו אל תאמר לו החם לי את הכוס הזה והוא אינו צריך עדור תחת הגפן עד שאבוא שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו ואומר אני לו שהוא לצורך הרי הדבר הזה מסור ללב לכך נאמר ויראת: (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. א"ת אם כן במה אשתמש. בעבדי איני מושל. בז' אומות איני נוחל. שהרי הזהרתני (דברים כ) לא תחיה כל נשמה אלא מי ישמשני: מאת הגוים. הם יהיו לך לעבדים: אשר סביבתיכם. ולא שבתוך גבול ארצכם שהרי בהם אמרתי לא תחיה כל נשמה: (מה) וגם מבני התושבים. (קידושין סז) שבאו

שפתי חכמים

שהוא אוכל נבלות אף שמקיי' ז' מצות בני נח ואינו עובד עבודת אלילי' : נ פי' ד' קראי כתיבי חד עד שנת היובל יעבוד עמך ואוקמוה במוכר עצמו שפגע בו יובל קודם שש. ושב אל משפחתו במכרוהו ב"ד שפגע בו יובל קודם שש. ואיש אל משפחתו תשובו בנרצע שפגע בו יובל קודם שש לרציעתו. ועבדו לעולם בנרצע שפגע בו יובל אחר שש לרציעתו. ברייתא פ"ק דקידושין דף כ': ס ולא אחוזת קרקעותיו דא"כ

פירוש לתורת אלהים

אַז יוֹבֵל אִיז פַר זֶעקְס יָאר זָאל עֶר אַרוֹם גֵיין פְרַיי׃ (מא) וְיָצָא מֵעִמָּךְ אוּנ עֶר זָאל אַרוֹם גֵיין פוּן דִיר הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ עֶר אוּנ זַיינֶע קִינְדֶר מִיט אִים וְשָׁב אוּנ עֶר זָאל זִיךְ אוּם קֶערֶן צוּ זַיין מִשְׁפָּחָה וְאֶל אֲחֻזַּת אוּנ צוּ דֶעם כָּבוֹד פוּן זַיינֶע עֶלְטֶערְן זָאל עֶר זִיךְ אוּם קֶערִין מֶען טָאר אִים נִיט מְבַזֶּה זַיין וָוס עֶר אִיז גֶוֶועזְן אַקְנֶעכְט׃ (מב) כִּי עֲבָדַי הֵם וָוארוּם זֵייא זֶענֶען מַיינֶע קְנֶעכְט אֲשֶׁר וָואס אִיךְ הָאבּ זֵיי אַרוֹם גְצוֹגֶן פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם לֹא יִמָּכְרוּ זֵייא זָאלֶען נִיט פַאר קוֹפְט וֶוערֶען מִמְכֶּרֶת עָבֶד אֵיין פַאר קוֹפוּנְג פוּן אֵיין קְנֶעכְט מֶען זָאל נִיט אוֹס רוּפֶען עֶס אִיז דָא אַקְנֶעכְט צוּ פַר קוֹפֶען׃ (מג) לֹא תִרְדֶּה זָאלְסְט נִיט אַרְבֶּעטֶן מִיט אִים שְׁוֶוער דָס הֵייסְט אַזוֹ אֵיין אַרְבֶּעט וָוס דוּ בַּדַארְפְסְט נִיט דְהַיְינוּ דוּ וֶועסְט אִים הֵייסֶען גְרַאבֶּן אוּנְטֶער אֵיין וַויין שְׁטָאק אָדֶער נָאךְ אַזוֹ אֵיין גְלַייכֶען אוּנ דוּא בַּדַארְפְסְט עֶס גָאר נִיט נָאר דוּא ווִילְסְט אִים פַּיינִיגֶען טָארְסְטוּ נִיט אוּנ טָאמֶער וֶועסְטוּ וֶועלֶען זָאגֶען וֶוער וֶועט דָאס וִויסֶן אוֹבּ אִיךְ בַּדַארְף עֶס נִיט וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ דוּא זָאלְסְט דִיךְ פָארְכְטֶען פַאר דַיין גָאט וָוארוּם גָאט וֵוייסְט דַיין מַחֲשָׁבָה׃ (מד) וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אוּנ דַיין קְנֶעכְט אוּנ דַיין דִינְסְט אֲשֶׁר יִהְיוּ לָךְ וָוס וֶועלֶן צוּ דִיר זַיין מֵאֵת פוּן דִי פֶעלְקֶר וָוס זֵיי זֶענִין אַרוֹם אַייךְ נִיט פוּן דִי זִיבֶּן אוּמוֹת מֵהֶם תִּקְנוּ פוּן זֵיי זָאלְט אִיר קוֹפֶן אַקְנֶעכְט אוּנ אַדִינְסְט׃ (מה) וְגַם אוּנ אוֹךְ מִבְּנֵי פוּן דִיא אַנְדֶערֶע אוּמוֹת וָואס ווֹאנֶען אַרוֹם אַייעֶר לַאנְד מֵהֶם תִּקְנוּ פוּן זֵיי זָאלְט אִיר

מצות השם

(שמה שמו שמז) לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד, דָס אִיז דִי מִצְוַת אַז מֶען טָאר נִיט פַר קוֹפֶען קֵיין יוּדִישֶׁן קְנֶעכְט אַזוֹ וִויא דִיא גוֹיִישֶׁי קְנֶעכְט וֶוערֶען פַר קוֹפְט אוּנ ווִידֶער אִיז אֵיין (מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה) אַז מֶען טָאר נִיט אַרְבֵּיטֶען קֵיין שְׁוֶוערִי אַרְבִּיט מִיט אִים אוּנ ווִידֶער אִיז אֵיין מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט לָאזֶן אֵיין יוּד אַרְבֵּיטֶען שְׁוֶוערִי אַרְבִּיט בַּיי אֵיין גוֹי דָס הֵייסְט אַז עֶר הֵייסְט אִים אַרְבֵּיטֶן אָן אֵיין צָאל טָאר מֶען דָס נִיט לָאזֶען אוּנ דִי מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען יוֹבֵל אִיז נוֹהֵג׃

תקנו וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם והיו לכם
לאחזה: מו והתנחלתם אתם לבניכם
אחריכם לרשת אחזה לעלם בהם
תעבדו ובאחיכם בני־ישראל איש
באחיו לא־תרדה בו בפרך: ס
שביעי מז וכי תשיג יד גר ותושב עמך
ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב
עמך או לעקר משפחת גר:
מח אחרי נמכר גאלה תהיה־לו

אונקלוס

ומזרעיתהון דעמכון די אתילידו בארעכון ויהון לכון לאחסנא: מו ותחסנון יתהון לבניכון בתריכון לירותת אחסנא לעלם בהון תפלחון ובאחיכון בני ישראל גבר באחוהי לא תפלח ביה בקשיו: מז וארי תדבק יד ערל ותותב עמך ויתמסכן אחוך עמה ויזדבן לערל תותב עמך או לארמי זרעית גיורא: מח בתר דיזדבן פרקנא תהי ליה

תו"א אשר הולידו יבמות עח סוטה ג: והתנחלתם מגילה כג כתובות מג נזיר כא גיטין לט קידושין טז כב ב"ח קי: לרשת אחזה בכורות יג: לעלם בהם תעבדו ברכות מז סוטה ג גיטין לח קידושין כב נדה מז: וכי תשיג קידושין יד: לגר תושב עמך או לעקר שם כ ב"ק קיג ערכין ל:

רשב"ם

(מז) או לעקר. שנעקר מזה המלכות רחוק מארצכם לא תושב ולא גר ולא גוי ואזרח:

בעל הטורים

(מה) הולידו. ב' במס' דין ואידך אשר הולידו בנים בתוככם ביחזקאל בענין חלוקת הארץ שלוה ליתן לגרים חלק בארץ שאע"פ שבביאת הארץ לא נטלו גרים חלק בארץ לעתיד לבא יטלו חלק בארץ: (מו) והתנחלתם אותם לבניכם. ב' דין ואידך והתנחלתם את הארץ זהו שאמרו חכמים דעבד אתקש לקרקעות לקנות בכסף ובשטר ובחזקה:

שפתי חכמים

אבותיו דכתיב בקרא למ"ל. ועוד הא לאו במוכר אריזתו קמיירי אלא בכבוד אבותיו הוא כלומר שלא יזלזלו אותו שהוא עבד: ע וא"ת למה צריך רש"י לפרש אותם תקנו וי"ל אם לא פי' כן הייתי אומר אם היו להם עבדים הנמכרים להם אותם עבדים תקנו מהם לכך פירש רש"י אותם תקנו כלומר הם עצמם תקנו ועוד יש לומר לכך פירש רש"י אותם תקנו ר"ל האבות של בנים מותר וכ"ש לקנות בניהם שמותרים לקנות אבל אי פירוש של מהם כמשמעו הייתי אומר פי' מן האבות מותר לקנות הבנים אבל האבות עצמן אסורים לקנות לעבדי' ל"פ מהם תקנו אותם תקנו אפי' האבות עצמן מותר לקנות כמו הבנים וא"ת ולמה לא פירש רש"י זה לעיל גבי מהם תקנו עבד ואמה וי"ל דלעיל לא צריך רש"י לפרש מידי לפי שהכתוב גופיה מפרש והולך מהם תקנו עבד ואמה אבל כאן שלא כתיב בפסוק מידי בתריה ולא ידעינן אהיכא קאי

רש"י

מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו להם הבן הולך אחר האב ואינו בכלל לא תחיה אלא אתה מותר לקנותו בעבד: מהם תקנו. ע אותם תקנו: (מו) והתנחלתם אתם לבניכם. החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם ולא יתכן לפרש הנחילום לבניכם שא"כ היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם: והתנחלתם. כמו והתחזקתם: איש באחיו. להביא נשיא בעמו ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרך: (מז) יד גר ותושב. גר והוא תושב כתרגומו ערל תותב וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב: וכי תשיג יד גר והושב עמך. מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך: ומך אחיך עמו. מי גרם לו שימוך דבוקו עמו ע"י שלמד ממעשיו: משפחת גר. (קידושין כ ב"מ עא) זהו עכו"ם כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לע"א עצמה להיות לה שמש ולא לאלהות אלא להטוב עצים ולשאוב מים: (מח) גאולה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מז) וכי תשיג יד גר. גר זה מלכות מדי. תושב זו מלכות יון: או לעקר משפחת גר. זו מלכות אדום שתעקר: (מח) אחרי נמכר גאולה תהיה

פירוש לתורת אלהים

קופן קנעכט וממשפחתם אונ פון זייער משפחה וואס זענען מיט אייך אשר הולידו וואס זיי האבן געבארין אין אייער לאנד והיו אונ זייא זאלן זיין צו אייך צו איין ארב: (מו) והתנחלתם אונ איר זאלט זיי מאכן ארבין לבניכם צו אייערע קינדער נאך אייך לרשת צו מאכען ירשנן אייערע קינדער איין ארב לעולם אויף אייביג זאלט איר מיט זיי דינען ובאחיכם אונ מיט אייערע ברידער בני ישראל איין מענטש מיט זיין ברודער זאלט איר ניט ארבעטן מיט אים בפרך מיט שווערקייט:

(מז) וכי אונ אז עס וועט גרייכין יד די האנט פון אזו אגר וואס ער איז אתושב (עיין רש"י) ומך אחיך אונ דיין ברודער וועט פר ארומט ווערען ווייל ער האט זיך בהעפט עמו מיט אים אונ הט זיך אפ געלערנט פון זיינע מעשים ונמכר וועט דיין ברודער פר קופט ווערן צום גר תושב או לעקר אדער ער וועט פר קופט ווערן צו באדינען די עבודת כוכבים משפחת גר אדער ער וועט פר קופט ווערן צו דער משפחה פון דעם גר: (מח) אחרי באלד נאך דעם אז ער איז פר קופט געווארן

מצות השם

(שמח) לעולם בהם תעבדו. דאס איז דיא מצוה אז מיט איין (עבד כנעני) מוז מען אייביג ארבייטען אונ מען טאר אים ניט פרייא לאזען אונ דער וואס ער לאזט פריי איין (עבד כנעני) איז עובר אויף איין (עשה) נאר צוא איין עבד עברי מעג מען יוא פריי לאזען אונ דיא מצוה גייט אן אין דער צייט וועז דם בהמ"ק איז געשטאנען:

אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ: מט אוֹ־דֹדוֹ אוֹ
בֶן־דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־מִשְּׁאֵר בְּשָׂרוֹ
מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־הִשִּׂיגָה יָדוֹ
וְנִגְאָל: נ וְחִשַּׁב עִם־קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת
הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה
כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי
שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: נא אִם־עוֹד רַבּוֹת
בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף
מִקְנָתוֹ: נב וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים
עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב־לוֹ כְּפִי שָׁנָיו

חַד מֵאֲחוֹהִי יִפְרְקִנֵּהּ:
מט אוֹ אַח אֲבוּהִי אוֹ בַר
אַח אֲבוּהִי יִפְרְקִנֵּהּ אוֹ
מִקָּרִיב בִּשְׂרֵהּ מִזַּרְעִיתֵהּ
יִפְרְקִנֵּהּ אוֹ דְתַדְבֵּק
יְדֵהּ וְיִתְפָּרַק: נ וְיִחַשֵּׁב
עִם זָבְנֵהּ מִשַּׁתָּא דְאִזְדַּבַּן
לֵהּ עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא
וִיהֵי כְּסַף זְבִינוֹהִי בְּמִנְיַן
שְׁנַיָּא כְּיוֹמֵי אֲגִירָא יְהֵי
עִמֵּהּ: נא אִם עוֹד סַגִּיּוּת
בִּשְׁנַיָּא לְפוּמְהֵן יָתֵב
פֻּרְקָנֵהּ מִכְּסַף זְבִינוֹהִי:
נב וְאִם זְעֵר יִשְׁתְּאַר
בִּשְׁנַיָּא עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא
וִיחַשֵּׁב לֵהּ כְּפוּם שְׁנוֹהִי

תו"א אחד מאחיו קידושין כא: או דדו או בן דדו יגאלנו יבמות נד קי קידושין טו כא: או השיגה ידו שם טו: ממשפחתו יגאלנו יבמות נד קידושין טו כא: וחשב עם קנהו שם יז ית קמא קיג: כימי שכיר קידושין כ כא ערכין ל: אם עוד רבות בשנים קידושין כ ערכין ל: ישיב גאלתו קידושין ח יז: מכסף מקנתו קידושין ח יד טו ערכין ל: ואם מעט נשאר בשנים קידושין כ: כפי שניו קידושין שם ערכין שם:

בעל הטורים

(מט) בן דדו. חסר וי"ו אותיות בן דוד: (נא) אם עוד רבות בשנים. רבות בגימ' יוצא בגירעון כסף: (נב) שניו. ג' דין ואידך ורב שיהיו ימי שניו. מספר שניו ולא תקר. פי' כפי שניו בין אם הם רבים כדכתיב ורב שיהיו ימי שניו או מועטי' כדכתי' מספר דהיינו מועטי' כמו מתי

רש"י

תהי' לו. מיד אל תניחהו שיטמע פ עד שנת היובל שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעובדו עד היובל שהרי ביובל יצא כמו שנא' למטה ויצא בשנת היובל ובנכרי שתחת ידך הכתוב מדבר צ ואעפ"כ לא תבא עליו (ב"ק קיג) בעקיפין מפני חלול השם אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי מן דמיו אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל וקנאו בעשרים מנה נמצא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה ואם שהה זה אצלו חמש שנים ובא ליגאל ינכה לו חמשה מנים ויתן לו העבד ט"ו מנים וזהו והיה כסף ממכרו במספר שני': (נ) כימי שכיר יהיה עמו. חשבון המגיע לכל שנה ושנה יחשוב כאלו נשכר עמו כל שנה במנה וינכה לו: (נא) אם עוד רבות בשנים. עד היובל: לפיהן.

שפתי חכמים

מהם תקנו דלמא קאי אבהמות וה"פ מהם תקנו בהמות לכך צריך רש"י לפרש אותם תקנו רא"ם. וא"ת מנ"ל לרש"י לפרש אותם תקנו דילמא מהם כמשמעו הוא ולא אותם וי"ל דלעיל בפ' שמות כתיב ותמלא הארץ אותם ופירש"י מהם ושם מוכרח שפי' אותם הוא מהם ש"מ דפירושו של אותם מהם ה"נ דפירושו של מהם אותם: פ מצאתי בשם הערוך מטמון תרגום טמיע ובערוך הגדול מצאתי ויחפרוהו ממטמונים תרגום מן טומעיא. כי כא השמש תרגום ירושלמי טמועת שמשא. ורצה לו' אל תניחהו עד שיהא טמון בין עובדי אלילים: צ מסברא אומר כן דאי בעובד אלילים שאינו תחת ידו מה אתה יכול לעשות לו עד שיאמר

דעת זקנים מבעלי התוספות

לו. שנא' כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה: אחד מאחיו יגאלנו. נ"ל דהיינו הקב"ה שהוא אחד ואחיו שנאמר למען אחי ורעי: (מט) או דודו. זה הקדוש ברוך הוא שנא' זה דודי וזה רעי: או בן דודו. זה מלך המשיח שנא' בו אמר אלי בני אתה כמו שדרשוהו ז"ל במסכת סוכה: או השיגה ידו. ע"י מצות וזכיות שבידו ונגאל: (נ) וחשב עם קונהו. זה עשו שקנהו בעוה"ז: כימי שכיר יהיה

פירוש לתורת אלהים

גְאוּלָה זָאל מֶען אִים אוּס לֵייזֶן מֶען זָאל אִים נִיט לָאזֶן דִינֶן בִּיז יוֹבֵל אֶחָד אֵיינֶר פוּן זַיינֶע פְרֵיינְד זָאלֶן אִים אוּס לֵייזֶן: (מט) אוֹ דוֹדוֹ אָדֶער זַיין פֶעטֶער אוֹ בֶן דוֹדוֹ אָדֶער זַיין פֶעטֶערְס זוּהְן יִגְאָלֶנּוּ זָאל אִים אוּס לֵייזֶן אוֹ מִשְּׁאֵר אָדֶר פוּן זַיינֶע פְרֵיינְד פוּן זַיין מִשְׁפָּחָה אוֹ הִשִּׂיגָה אָדֶר עֶר וֶועט אַלֵיין פַאר מָאגֶען וְנִגְאָל עֶר זָאל זִיךְ אַלֵיין אוּס לֵייזֶן: (נ) וְחִשַּׁב זָאל עֶר זִיךְ בַּרֶעכֶענֶן מִיט זַיין קוֹפֶר מִשְּׁנַת פוּן דֶעם יָאר וָוס עֶר אִיז פַאר קוֹפְט גְוָוארֶן צוּ אִים עַד בִּיז דֶעם יָאר פוּן יוֹבֵל כִּימֵי אַזוֹ וִוי דִיא טֶעג פוּן אַגִידוּנְגֶינֶעם זָאל עֶר זַיין מִיט אִים. עֶר זָאל זִיךְ מִיט אִים רֶעכֶענֶן גְלַייךְ וִויא עֶר הָאט זִיךְ בֶּאדוּנְגֶן מִיט אִים אוֹף אִיטְלִיכֶען יָאר וֶועדְלִיג עֶס נֶעמְט זִיךְ אִים אָן לְמָשָׁל וֶוען עֶר הָאט זִיךְ פַר קוֹפְט פַר טוֹזִינְט גִילְדֶן אוּנ עֶס אִיז גְוֶועזְן צֶעהְן יָאר בִּיז יוֹבֵל אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר הָט גְקוֹפְט דִי אַרְבֶּעט פוּן אִיטְלִיכֶען יָאר בַּאזוּנְדֶר פַאר הוּנְדֶרְט גִילְדֶען אוּנ הַיינְט אַז עֶר וִויל זִיךְ אוּס לֵייזֶען זָאל עֶר זִיךְ מִיט אִים בַּארֶעכֶענֶן וִוי פִיל יָאר עֶר אִיז בַּיי אִים גְוֶועזְן אוּנ זָאל מְנַכֶּה זַיין פַאר אִיטְלִיכֶן יָאר צוּ הוּנְדֶערְט גִילְדֶען אוּנ דָאס אִיבְּרִיגֶע זָאל עֶר אִים בַּצָאלֶען: (נא) אִם עוֹד אַז עֶס אִיז נָאךְ פִיל יָארֶען בִּיז יוֹבֵל לְפִיהֶן נָאךְ דִי יָארִין נָאךְ יָשִׁיב זָאל עֶר אוּם קֶערֶן זַיין אוּס לֵייזוּנְג מִכֶּסֶף פוּן דֶעם גֶעלְד פוּן זַיין קוֹפוּנְג: (נב) וְאִם אוּנ אוּב עֶס אִיז וֶוייניג יָארֶן גְבְּלִיבֶּן בִּיז יוֹבֵל וְחִשַּׁב

יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ׃ נג כִּשְׂכִיר שָׁנָה
בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ
לְעֵינֶיךָ׃ נד וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה
וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ׃
מפטיר נה כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים
עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
כו א לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל

אונקלוס

יָתֵב יָת פּוּרְקָנֵהּ׃
נג כַּאֲגִיר שְׁנָא בִּשְׁנָא
יְהֵי עִמֵּהּ לָא יִפְלַח בֵּהּ
בְּקַשְׁיוּ לְעֵינָךְ׃ נד וְאִם
לָא יִתְפָּרַק בְּאִלֵּין וְיִפּוֹק
בְּשַׁתָּא דְיוֹבֵלָא הוּא
וּבְנוֹהִי עִמֵּהּ׃ נה אֲרֵי
דִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַבְדִין
עַבְדַי אִנּוּן דִּי אַפֵּקִית
יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם
אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ א לָא
תַעְבְּדוּן לְכוֹן טַעֲוָן וְצֵלֶם

תו"א ואם לא יגאל באלה קידושין שם: ויצא בשנת היובל שם: כי לי בני ישראל עבדים שם כב קמא קיז מציעא י בתרא י:

בעל הטורים

מספר לעולם ישיב גאולתו. י"ד פעמים כתי' יובל בפ' כנגד י"ד יובלות שהיו בארץ עד שגלו בימי הושע בן אלה. וי"ט פעמים גאולה יגאלני ונגאל כנגד י"ט ברכות לכן צריך לסמוך גאולה לתפלה: (א) ופסל. הפ"א עקומה לו' לך שכל המודה בע"א כאילו טפר בכל התורה כולה שניתנה מנשיקות פיהו של הקב"ה:

שפתי חכמים

הכתוב עליו וילא בשנת היובל וגומר: ק וא"ת והיאך אני יודע אם כוונתו לרדותו בפרך שהרי לעיל פירש"י לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך וזה אינו יכול לידע שמא הוא לצורך. ועוד קשה מה שפי' רש"י לעיל א"ת במי אשתמש כו'. ומאי קשה ליה לרש"י והרי כל מה שהוא לורך לו מותר להשתמש בעבד עברי. וי"ל דמה שפירש רש"י לעיל לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך כדי לענותו ה"פ שלא תאמר לו החם לי כוס זה ואינו צריך לו או עדור תחת הגפן זו עד שאבא אפי' הוא לצורך שמא לא יבא לעולם א"כ מתורץ הכל מה שפי' רש"י וא"ת א"כ במי אשתמש שהרי אפי' מלאכה שהוא לצורך אסור להשתמש וכדפירש"י וגם מתורץ מה שפירש"י ואתה רואה לפי שאתה יכול לראות

רש"י

הכל כמו שפירשתי: (נג) לא ירדנו בפרך לעיניך. כלו' ק ואתה רואה: (נד) ואם לא יגאל באלה. באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש: (הוא ובניו עמו. שנכרי חייב במזונות בניו): (נה) כי לי בני ישראל עבדים. שטרי קודם: אני ה' אלהיכם. כל המשעבדן מלמטה כאלו משעבדן מלמעלה: (א) לא תעשו לכם אלילים. (ת"כ)

דעת זקנים מבעלי התוספות

עמו. שישיב לו שכירותו כד"א מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו וגו': (נג) לא ירדנו בפרך. שמוהרין אוה"ע שלא להשתעבד בישראל יותר מדאי כדאיתא בשלהי מס' כתובות: (נד) ואם לא ינאל באלה. המשפטים אשר תשים לפניהם שלא קיימו המצות מ"מ לא אניחם בגלות אלא ויצא בשנת היובל כלומ' ביום שימשוך הקב"ה ביובל ויתקע בשופר כדכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים וגו': הוא ובניו עמו. הקב"ה ובני ישראל עמו שנא' ושב וקבצך ישוב לא נאמר אלא ושב: (נה) כי לי בני ישראל עבדים. ולא עבדי עשו: אני ה' אלהיכם. וכתיב עוד לא תעשו לכם אלילים ומה שייך זה לכאן אלא אומר אני שבא ליתן טעם על

ליקוטי יקרים

(נה) כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם. דֶער אלשיךְ פְרֶעגְט פַאר וָואס שְׁטֵייט צְוֵויי מָאהְל „עֲבָדִים, עֲבָדַי" , נָאר דֶער דִין אִיז אַז אַיוּד פַארְקוֹיפְט זִיךְ פַאר אַקְנֶעכְט צוּא אַיוּד דִינְט עֶר בַּייא אִים בִּיז זֶעקְס יָאהְר, אוּנ אוֹיבּ דֶער יוּד פַארְקוֹיפְט זִיךְ צוּא אַקְנֶעכְט צוּא אַגֶעצֶען דִינֶער מוּז מֶען אִים בַּאלְד אוֹיס לֵייזֶען פוּן גֶעצִין דִינֶער, זָאגְט הקב"ה כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, וַוייל אַלֶע יוּדֶען זֶענֶען מַיינֶע קְנֶעכְט, עֲבָדַי הֵם, בֵּיידֶע זֶענֶען מַיינֶע קְנֶעכְט, דֶער קְנֶעכְט מִיט זַיין בַּעַל הַבַּיִת זֶענֶען בֵּיידֶע מַיינֶע קְנֶעכְט. דְרִיבֶּער וָועט דֶער קְנֶעכְט נִיט קֶענֶען לֶערְנֶען פוּן בַּעַל הַבַּיִת צוּא טָאהְן שְׁלֶעכְטְס, אַז דֶער בַּעַל הַבַּיִת מוּז אוֹיךְ זַיין אַצַדִיק, וֶועט עֶר נֵייטִּיגֶן דֶעם קְנֶעכְט עֶר זָאל אוֹיךְ זַיין אַצַדִיק נוּוִיא מִיר גֶעפִינֶען בַּייא רַבָּן גַמְלִיאֵל עֶר הָאט גֶהַאט אַקְנֶעכְט פוּן דִיא הֵיידֶען, וַוייל עֶר אִיז גֶוֶועזֶען אַקְנֶעכְט

פירוש לתורת אלהים

זָאל עֶר אִים בַּארֶעכֶענֶען כְּפִי שָׁנָיו נָאךְ זַיינֶע יָארֶען וָוס עֶס אִיז גֶבְּלִיבֶּען בִּיז יוֹבֵל זָאל עֶר אוֹיס קֶערֶען זַיין אוֹיס לֵייזוּנְג: (נג) כִּשְׂכִיר עֶר זָאל זִיךְ מִיט אִים רֶעכֶענֶען גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט אִים גְדוּנְגֶען אוֹיף אִיטְלִיכֶען יָאר בַּאזוּנְדֶער לֹא יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ עֶר זָאל מִיט אִים נִיט אַרְבֶּעטֶען מִיט שְׁוֶוערֶע אַרְבֶּעט לְעֵינֶיךָ אוּנ דוּ זָאלְסְט זֶעהְן: (נד) וְאִם אוּנ אַז עֶר וֶועט נִיט אוֹיס גְלֵייזְט וֶוערֶען וַוייל זַיינֶע פְרַיינְד פַר מָאגֶן אִים נִיט אוֹיס צוּ לֵייזֶען אוּנ עֶר אַלֵיין פַאר מָאגְט אוֹיךְ נִיט וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל זָאל עֶר אַרוֹיס גֵיין אִין דֶעם יָאר פוּן יוֹבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ עֶר אוּנ זַיינֶע קִינְדֶער מִיט אִים. רש"י שְׁרַייבְּט נָאר מִיט יוֹבֵל אָדֶר מִיט אוֹיס לֵייזֶען גֵייט עֶר אַרוֹיס פְרַייא פוּן עכו"ם אָבֶּר נִיט מִיט זֶעקְס יָאר: (נה) כִּי לִי וָוארוּם צוּ מִיר זֶענֶען דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל קְנֶעכְט עֲבָדַי הֵם זֵיי זֶענֶען מַיינֶע קְנֶעכְט אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם וָואס אִיךְ הָאבּ זֵייא אַרוֹיס גְצוֹגֶען פוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט: (א) לֹא תַעֲשׂוּ אִיר זָאלְט צוּא אַייךְ נִיט מַאכֶען קֵיין אָפּ גֶעטֶער רש"י שְׁרַייבְּט דָס גֵייט אוֹיף דֶעם וָואס עֶר אִיז פַאר קוֹיפְט גְוָוארֶען צוּ אֵיין עוֹבֵד כּוֹכָבִים וֶועט עֶר וֶועלֶען זָאגֶען וַוייל מַיין הַאר הַאלְט נִיט דִי מִצְוֹת פוּן דֶער תּוֹרָה וֶועל אִיךְ אוֹיךְ נִיט הַאלְטֶען טָאר עֶר נִיט אוּנ אוֹיף אַנְדֶערֶע יִשְׂרָאֵל אִיז שׁוֹן עֶטְלִיכֶע מָאל גְשְׁטַאנֶען אַז זֵיי טָארֶן נִיט הָאבֶּען קֵיין כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה אוּנ אֵבִּילְד אוּנ אַבְּשְׁטַאנְד מַקְרִיב צוּא

וּמַצֵּבָה לֹא־תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ב אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ פ פ פ

נ"ז פסוקים . חטי"ל . לאחוז"ה סימן :

אונקלוס

וְקָמָא לָא תְקִימוּן לְכוֹן וְאֶבֶן סַגְדָא לָא תִתְּנוּן בְּאַרְעֲכוֹן לְמִסְגַּד עֲלַהּ אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ ב יָת יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִילִי תִּטְּרוּן וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן דָּחֲלִין אֲנָא יְיָ׃ פפפ

רשב"ם (א) משכית. מן שכה כמו מרבית מן רבה. ואיני מוצא לו חבר כי אם אכרו עברו משכיות לבב. לשון ראיות לבבו. אף כאן אבן רואה שיש לו בה צלמים וציורים להסתכל בהן :

בעל הטורים

(ב) את שבתותי תשמרו. סמך לע"א שסקול שבת כנגד ע"א וסמיך לו את מקדשי תיראו שאין בנין בה"מ דוחה שבת : את שבתותי תשמרו. הרי שכתב שמירה אחר השבת שמור את יום השבת הרי שמירה לפניו שצריך שמירה בין מלפניו בין מלאחריו והוא תוספת מחול על הקודש :

רש"י

כנגד זה הנמכר לנכרי שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות ר אף אני כמותו הואיל ורבי עובד ע"א אף אני כמותו הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו לכך נאמרו מקראות הללו ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר בתחלה הזהיר על השביעית ואם חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור מטלטליו לכך סמך לה וכי תמכרו ממכר (מה כתיב ביה או קנה מיד וגו' דבר הנקנה מיד ליד) לא חזר בו סוף מוכר אחוזתו לא חזר בו סוף מוכר את ביתו לא חזר בו סוף לוה ברבית כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות לא חזר בו סוף מוכר את עצמו לא חזר בו לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי : ואבן משכית. ל' כסוי כמו (שמות לג) ושכותי כפי. שמכסין הקרקע ברצפת אבנים : להשתחות עליה. אפילו לשמים לפי שהשתחואה בפשוט ידים ורגלים היא ש ואסרה תורה לעשות כן חוץ ת מן המקדש : (ב) אני ה'. נאמן לשלם שכר : חסלת פרשת בהר

שפתי חכמים

אם אמר עשה לי מלאכה זו עד שאבא אפי' הוא לצורך נקרא רידוי הואיל ואמר עד שאבא : ר וא"ת בשלמא ע"א ושבת כתיבי בקרא הכא בפי' אלא גילוי עריות לא הוזכר בקרא למה נקט רש"י גילוי עריות. וי"ל אף שלא נזכר בקרא גילוי עריות רמז גם כן על ג"ע כיון שהזכיר עבודת אלילים כדאמר במדרש שני שדיך וכו' שהיו השני לוחות מכוונים דבור כנגד דבור לא תנאף כנגד לא יהיה לך דהיינו גילוי עריות. א"נ ע"ד שאמרו לא עבדו ישראל עבודת אלילים אלא כדי להתירם בעריות והא דהזכיר שבת דהא כל המחלל שבת כאלו כפר בבריאת שמים וארץ. א"נ כגון שיקנה העבד למשכב זכור והיינו עריות : ש וא"ת מנ"ל לרש"י שהשתחואה בפישוט ידים ורגלים ויש לומר דלעיל בפרשת וישב כתיב להשתחוות לך ארצה ש"מ דהשתחואה בפישוט ידים ורגלים היא : ת ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא אף במקדש אסור לעשות כן וי"ל דכתיב בקרא ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה משמע בארצכם אסרה תורה אבל במקדש לא אסרה תורה : חסלת פרשת בהר

דעת זקנים מבעלי התוספות

מה אנו נגאלין בלא קיום המצות שהרי מ"מ קיימו דבור לא יהיה לך אלהי' אחרים : (א) ואבן משכית. אבן שיש בו צורה ובנ"א מסתכלין בה ומשתחוים עליה ודומה שמשתחוה לצורה ומשכית לשון שכיה שהכל סכין ביופיה : (ב) את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו. אתקש מקדש לשמירת שבת לומר לך מה שמירת שבת לעולם שנא' אות היא לעולם אף מורא מקדש לעולם שאף בחורבנו אסור ליכנס בו :

פירוש לתורת אלהים

זַיין אוּף דֶעם צוּ דִיא כּוֹכָבִים וּמַזָלוֹת לֹא תָקִימוּ לָכֶם טָארְט אִיר נִיט אוּף שְׁטֶעלֶען צוּ אַייךְ וְאֶבֶן מַשְׂכִּית אִיר זָאלְט נִיט מַאכֶען אַפָּאדְלִיגֶע פוּן שְׁטֵיינֶער לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כְּדֵי אִיר זָאלְט זִיךְ בּוּקֶען אוּף אִיר אוּנ אוֹיס שְׁטְרֶעקִין דִיא הֶענְט מִיט דִיא פִּיס אֲפִילוּ צוּ גָאט טָארְט אִיר זִיךְ נִיט אַזוֹ בּוּקֶען וָוארוּם דִיא תּוֹרָה הָאט דָאס גְאַסֶרְתְּ צוּ טָאן אַזוֹ נָאר אִין בִּיהַמ"ק מֶעג מֶען זִיךְ אַזוֹ בּוּקֶען צוּא גָאט כּ"ה כִּי אֲנִי יְיָ וָוארוּם אִיךְ בִּין אַייעֶר גָאט אִיךְ הֵייס אַייךְ נִיט : (ב) אֶת שַׁבְּתוֹתַי מַיינֶע שַׁבָּתִים זָאלְט אִיר הִיטֶען וּמִקְדָּשִׁי אוּנ פַאר מַיין בִּיהַמ"ק זָאלְט אִיר מוֹרָא הָאבֶּן אִיר זָאלְט נִיט אַרַיין גֵיין אִין בִּיהַמ"ק בְּקַלוּת רֹאשׁ אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלֵייבְּט צוּ צָאלֶן שְׂכַר צוּ דֶעם וָואס פָאלְגְט מִיךְ :

ליקוטי יקרים

בַּייא אַצַדִיק אִיז עֶר אוֹיךְ גְוֶועזְן אַצַדִיקְ, אָבֶּער אַז דֶער ייד הָאט זִיךְ פַארְקוֹיפְט פַאר אַקְנֶעכְט צוּא אַגֶעצִין דִינֶער, הָאבֶּען מִיר מוֹרָא טָאמֶער וֶועט דֶר יוד זִיךְ אָפְּלֶערְנֶען פוּן אִים צוּא זַיין וִויא עֶר אִיז, דְרִיבֶּער הָאט הקב"ה גְבֶּאטֶען מֶען זָאל אִים בַּאלְד אוֹס לֵייזֶען פוּן גֶעצִין דִינֶער (עיין רש"י (א) לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים) : (ב) אֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמוֹרוּ וּמִקְדָשִׁי תִּירָאוּ הקב"ה זָאגְט צוּא דִיא יוּדִין אִיר זָאלְט הִיטֶען מַיינֶע שַׁבָּתִים, וַוייל אִיר וֶועט גְלוֹבֶּען אַז אִיךְ הָאבּ בַּאשַׁאפֶען דִיא וֶועלְט, דְרִיבֶּער וֶועט אִיר מוֹרָא הָאבֶּען פַאר מַיין הֵיילִיגְקַייט, וָוארוּם אַז אִיךְ הָאבּ דִיא וֶועלְט בַּאשַׁאפֶען קֶען אִיךְ דָאךְ טָאהְן גוּטְס אוּנ אוֹיךְ שְׁלֶעכְטְס דְרִיבֶּער וֶועט אִיר פַאר מִיר מוֹרָא הָאבֶּען, אִיךְ זָאל אַייךְ קֵיין שְׁלֶעכְטְס טָאהְן נָאר גוּטְס :

מצות השם

(שמט) וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ וגו'. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט טוּעֶן קֵיין גְהוֹרְטֶען שְׁטֵיין אִין דֶעם לַאנְד פוּן דִיא יוּדִין מֶען זָאל זִיךְ בּוּקִין צוּ אִים אֲפִילוּ עֶר הָאט אִין זִינֶען אַז עֶר זָאל דִינֶען צוּ גָאט מִיט דֶעם טָאר עֶר נִיט אוּנ אֵיין שׁוֹל וָוס עֶס אִיז דָא אֵיין בְּרוּק פוּן שְׁטֵיינֶער דַארְפֶען אוֹיס צוּא בֶּעטֶען מִיט רָאגְזִיס אָדֶער דִיוַואנִיס כְּדֵי מֶען זָאל נִיט מֵיינֶען אַז מֶען בּוּקְט זִיךְ צוּא שְׁטֵיינֶער וֶוען מֶען פַאלְט כּוֹרְעִים אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת :

ויאמר ירמיהו היה דבר־יהוה אלי לאמר: הנה חנמאל בן־שלם דדך בא אליך לאמר
קנה לך את־שדי אשר בענתות כי לך משפט הגאלה לקנות: ויבא אלי חנמאל
בן־דדי כדבר יהוה אל־חצר המטרה ויאמר אלי קנה נא את־שדי אשר־בענתות אשר
בארץ בנימין כי לך משפט הירשה ולך הגאלה קנה־לך ואדע כי דבר־יהוה הוא:
ואקנה את־השדה מאת חנמאל בן־דדי אשר בענתות ואשקלה־לו את־הכסף שבעה
שקלים ועשרה הכסף: ואכתב בספר ואחתם ואעד עדים ואשקל הכסף במאזנים:
ואקח את־ספר המקנה את־החתום המצוה והחקים ואת־הגלוי: ואתן את־הספר המקנה
אל־ברוך בן־נריה בן־מחסיה לעיני חנמאל דדי ולעיני העדים הכתבים בספר המקנה
לעיני כל־היהודים הישבים בחצר המטרה: ואצוה את־ברוך לעיניהם לאמר: כה־
אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לקוח את־הספרים האלה את ספר המקנה הזה ואת
החתום ואת ספר הגלוי הזה ונתתם בכלי־חרש למען יעמדו ימים רבים: כי כה אמר
יהוה צבאות אלהי ישראל עוד יקנו בתים ושדות וכרמים בארץ הזאת: ואתפלל אל־
יהוה אחרי תתי את־ספר המקנה אל־ברוך בן־נריה לאמר: אהה אדני יהוה הנה

ליקוטי יוסף

הנה חנמאל בן שלם דודך וגו'. דר פסיקתא רבתי שרייבט דער נביא ירמיה האט גזאגט צוא הקב"ה פתיתני ה' ואפת, דוא האסט מיך אנגערעט אונ איך בין איבערגערעט גווארען, ווען האט הקב"ה איבערגערעט דעם נביא ירמיה? נאר ווען עס איז גקומען דיא צייט ירושלים זאל געשטערט ווערען האט הקב"ה גזאגט צום נביא ירמיה גיי אין דיא שטאט ענתות אונ קוף דיא פעלד פון דיין פעטער חנמאל, דאמאלס האט ירמיה גטראכט טאמער האט הקב"ה גזעהן אז יודען ווילן טאהן תשובה, אונ ירושלים וועט ניט חרב ווערען אונ יודען וועלען בלייבען וואהנען אין ארץ ישראל דריבער זאגט הקב"ה איך זאל קויפען אפעלד אין ענתות, וויא ירמיה איז ארוס גענאנגען פון ירושלים צוא גיין אין ענתות איז אראפ גקומען אמלאך פון הימעל אונ האט גשטעלט זיין פוס אוף דיא מאהער וואס ארום ירושלים אונ האט זיא צוברחכען אונ ער האט גערופען דיא פיינד זייא זאלען אריינגיין אין ירושלים אונ זאלען זיא חרב מאכען ווארום דער בעל הבית (הקב"ה) איז ניטא אין ירושלים אונ איר זאלט אייך ניט לובען אז איר האט איינגנומן ירושלים, ווארום איר הט איינגנומן איין איינגנומענע שטאט, געהרגתה מענטשען האט איר גערהרגת, דיא שונאים האבען זיך גזעצט טראכטען עצות וויא אזו זייא זאלען פארברענען

פירוש ע"ט

ויאמר ירמיהו הט ירמיהו הנביא גזאגט היה עס איז גוועזן צו מיר די רייד פון גאט הנה דר זוהן פון שלום דודך דיין פעטער בא אליך וועט קומן צוא דיר לאמר ער וועט דיר זאגן קנה קוף מיין פעלד אשר וואס איז אין דר שטאט ענתות וואס אין דעם לאנד פון בנימין כי ווארום צו דיר איז דער דין פון אום לייזין ווען איך זאל פר קופען אנאנדערן אונ מכל שכן אז איך וויל דיר פאר קופען לקנות דארפסטו בוודאי קופען אזו וועט דיר חנמאל זאגען זאגט ירמיהו ויבא אונ עס איז אזו גוועזן עס איז גקומען צו מיר חנמאל מיין פעטערס זוהן כדבר יי' אזו וויא דיא רייד פון גאט אל חצר צום חצר פון מטרה ויאמר אונ הט גזאגט צו מיר קנה קוף ירמיהו את שדי מיין פעלד וום איז אין דער שטאט ענתות כי ווארום צו דיר איז דער דין פון ירושה ולך הגאולה אונ צו דיר איז דם אום לייזונג אונ היינט קנה לך קוף דיר ואדע האב איך גוויסט אז עס איז דר ווילן פון גאט איך זאל קופן דס פעלד ואקנה האב איך גקופט דאס פעלד מאת פון חנמאל מיין פעטערס זוהן פון דער שטאט ענתות ואשקלה אונ איך האב אים אפ גוואגן דעם זילבער שבעת שקלים זיבען שקלים אונ צעהן טאלער ואכתוב האב איך דאס קופונג גשריבען אין אספר ואחתום אונ האב גלאזט חתמנן ואעד עדים אונ האב מיר בצייגט עדים ואשקול אונ האב דם זילבר גוואגן מיט אוואג שאל ואקח אונ איך האב גנומען דעם שטר מכירה את החתום וום ער איז גחתמית המצוה אזו וויא דר דין איז ואת הגלוי אונ ער הט גרופן די עדות צום בית דין אונ דאס ב"ד האט מקיים גיוועזן זייערע חתימות ואתן אונ איך האב גגעבען דעם שטר מכירה צו ברוך דר זון פון נריה דר זון פון מחסיה לעיני פאר די אוגן פון מיין פעטער חנמאל ולעיני אונ פר די אוגן פון די עדות וום זענען געחתמת גשריבן אין שטר מכירה לעיני אונ פאר די אוגין פון אלע יהודים. וואס זענן גיזעסען אין חצר המטרה ואצוה אונ איך האב גבאטן צו ברוך פר זייערע אוגן אונ האב אים אזו גזאגט כה אמר אזו הט גזאגט גאט וום ער הערשט איבר אלע הערשאפט אלהי דער גאט פון די ישראל לקוח נעם דיא גשריבענע בריף את ספר אונ דעם שטר מכירה ואת החתום אונ דעם גחתמתן בריף ואת ספר אונ די פסקים פון דעם בית דין ונתתם אונ דו זאלסט זיי געבן אין אערדינע כלי למען פון וועגין יעמדו זייא זאלן קאנן דארטן ליגען אלאנגע צייט אונ עס זאל ניט פר פולט ווערן כי כה אמר ווארום אזו הט גזאגט גאט וום ער הערשט איבער אלע הערשאפט אלהי ישראל דר גאט פון דיא ישראל עוד יקנו מען וועט נאך קופען הייזר אונ פעלדר אונ ויין גערטנער בארץ אין דעם לאנד. זאגט ירמיה ואתפלל האב איך גבעטן צו גאט אחרי נאך דעם אז איך האב גגעבן דעם שטר מכירה צו ברוך דער זוהן פון נריה אונ האב גזאגט

אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל וּבִזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה לֹא־יִפָּלֵא מִמְּךָ כָּל־
דָּבָר׃ עֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים וּמְשַׁלֵּם עֲוֺן אָבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃ גְּדֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה אֲשֶׁר־עֵינֶיךָ פְקֻחוֹת עַל־כָּל־דַּרְכֵי בְּנֵי אָדָם
לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו׃ אֲשֶׁר שַׂמְתָּ אֹתוֹת וּמֹפְתִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם
הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל וּבָאָדָם וַתַּעֲשֶׂה־לְּךָ שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה׃ וַתֹּצֵא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם בְּאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד חֲזָקָה וּבְאֶזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גָּדוֹל׃ וַתִּתֵּן לָהֶם אֶת־
הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ וַיָּבֹאוּ וַיִּרְשׁוּ אֹתָהּ
וְלֹא־שָׁמְעוּ בְקוֹלֶךָ וּבְתוֹרָתְךָ לֹא־הָלָכוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת לֹא עָשׂוּ וַתַּקְרֵא
אֹתָם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת׃ הִנֵּה הַסֹּלְלוֹת בָּאוּ הָעִיר לְלָכְדָהּ וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים
הַנִּלְחָמִים עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרָעָב וְהַדָּבֶר וַאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ הָיָה וְהִנְּךָ רֹאֶה׃ וְאַתָּה אָמַרְתָּ
אֵלַי אֲדֹנָי יְהוִה קְנֵה־לְךָ הַשָּׂדֶה בַּכֶּסֶף וְהָעֵד עֵדִים וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים׃ וַיְהִי

°ובתרותך כתיב

פירוש ע"ט

אהה איך קלאג אדני דר האר יי גאט הנה אתה עשית דו האסט בשאפן דעם הימל אונ די ערד בכחך מיט דיין גרוסען כח ובזרועך הנטויה אונ מיט דיין אום געשטרעקטן ארעם לא יפלא פון דיר איז ניט פר הולן קיין זאך עשה דר וואס טוט חסד אונ צאלט שכר פון דעם צדיק צו זיינע קינדר ביז צוויי טויזנט דורות ומשלם אונ בצאלט די זינד פון די פעטר אל חיק צו די שוס פון זייערע קינדר אחריהם אז זיי גייען נאך זייערע פעטערס אין שלעכטען וועג האל הגדול דר גרוסר גאט הגבור אונ דר שטארקר גאט גדול העצה עס איז גרוס דיינע עצות ורב העליליה אונ זענען פיל דיינע ווערג אשר עיניך פקוחות וואס דיינע אויגן זענען אפען על כל דרכי בני אדם אויף אלע וועגן פון דיא מענטשען לתת לאיש כדרכיו צו געבען צו איטליכען מענטשן אזו ווי זיינע וועגן וכפרי מעלליו אונ אזו ווי די פרוכט פון זיינע ווערג ער באצאלט איטליכען נאך זיינע מעשים אשר שמת דען דו האסט גיטאן אותות ומופתים צייכן אונ וואונדר אין מצרים עד היום הזה ביז דעם טאג ובישראל אונ אין די ישראל האסטו גטאן וואונדר ובאדם אונ אין אנדערע מענטשן ותעשה לך שם אונ דוא האסט דיר גימאכט א שם אזו וויא הייניטיגן טאג ותוצא אונ דו האסט אוס גצוגען דיין פאלק ישראל פון דעם לאנד מצרים באותות מיט צייכן אונ מיט וואונדער וביד חזקה מיט שטארקע מאכט אונ מיט אוס געשטרעקטען ארום ובמורא גדול אונ דורך גרוס פארכט ותתן אונ דו האסט געגעבען צו זיי דיא לאנד וואס דו האסט געשווארן צו זייערע עלטרן לתת צו געבען זיי א לאנד וואס עס רינט מילך פון דיא בהמות אונ שאף אונ עס רינט האניק פון די טייטלן ויבואו אונ זיי זענען גקומן אין דעם לאנד אונ האבן אים גירשינת ולא שמעו בקולך אונ זייא האבן ניט געהערט דיין קול ובתורתך אונ אין דיין תורה זענען זיי ניט גגאנגען את כל וואס דו האסט גבאטן זיי צו טאן לא עשו האבן זיי ניט גטאן ותקרא אותם אונ דוא האסט זיי גמאכט טרעפן את גאר דאס שלעכטס הנה הסוללות די וואלן מאכר זענען גקומן אין דר שטאט ירושלים ללכדה צו באצווינגן זיא והעיר נתנה אונ דיא שטאט איז גלייך ווי זיא איז געגעבן גווארן אין די הענד פון די כשדים וואס זייא האלטן מלחמה אויף איר מפני החרב פון דער שווערד פון דעם שונא אונ הונגר אונ מארד וואס עס איז אין שטאט ואשר דברת אונ וואס דו גאט האסט גרעט היה איז שון גווארען והנך רואה אונ דו זעהסט דאך אלץ ואתה אונ דוא האסט מיר גזאגט יי גאט דער האר קנה לך קויף דיר דאס פעלד פאר געלד והעד עדים אונ באצייג עדות והעיר נתנה אונ דיא שטאט איז דאך שון גלייך וויא גגעבען גיווארען אין דיא הענט פון דיא כשדים אויף וואס טוג מיר דאס פעלד ויהי אונ עס איז גוועזן דיא נבואה פון גאט צו ירמיהו לאמר אזו צוא זאגען הנה אני יי איך בין אגאט אלהי דער גאט

ליקוטי יוסף

דעם בית המקדש, דערווייל האבען זייא דערזעהן פיר מלאכים גייען אראפ פון הימעל אונ האלטען פיר פלאמען פייער זייא האבען גלייגט אין יעדער ווינקול פון בית המקדש אפלאם פייער אונ מיט איין מאהל איז דער בית המקדש פארברענט גיווארען, דער נביא ירמיה איז געגאנגען צוריק פון ענתות צו ירושלים אין וועג האט ער אויפגעהויבען זיינע אויגען אונ האט גזעהן עס גייט ארויך פון בית המקדש, האט ער געטראכט [illegible] האבען יודען גטאהן תשובה אונ זיי זענען מקריב קרבנות אונ רייכערען קטורת אין בית המקדש, אונ דאס איז דער רויך וואס איך זעה, ביז ער איז גקומען אויף די מאהער פון ירושלים אונ ער הט גזעהן וויא דער בית המקדש איז פארברענט גווארען, האט ער געשריגען פתיתני ה' ואפת, הקב"ה דוא האסט מיך אנגערעט אונ איך בין איבערגערעט גווארען, דוא האסט מיר גהייסען ארוס גיין פון ירושלים אין ענתות, אונ איך האב אזו געטאהן, דער ווייל איז דער בית המקדש פארברענט גווארען, ווארום אזו לאנג וויא ירמיה וואלט געוועזן אין ירושלים וואלט זיין זכות בעשיצט דער בית המקדש זאל ניט פארברענט ווערען, ירמיה האט גזאגט פאר הקב"ה וואס האב איך אזו פיל געזינדיגט וואס נאר אין מיין צייט איז דער בית המקדש חרב גווארען. מיין הארץ קען ניט רוהען אונ שפיל זיין וועגען דעם גרוסען אומגליק פון דיא יודען ביז דוא וועסט צוריק אויפבאהען דעם בית המקדש אונ דו וועסט די יודען צוריק פארזאמלן אין ירושלים:

דְּבַר־יְהֹוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר׃ הִנֵּה אֲנִי יְהֹוָה אֱלֹהֵי כָּל־בָּשָׂר הֲמִמֶּנִּי יִפָּלֵא כָּל־דָּבָר׃

פירוש ע"ט

פון אַלֶע בַּאשֶׁעפֶּענִישׁ הֲמִמֶּנִּי אִיז דֶען פון מִיר וֶועלֶען זִיךְ צוּרִיק אוּם קֶערֶען אִין אֶרֶץ פַּאר הוֹלֶען אֵיין זַאךְ בְּוַודַּאי וֵויים אִיךְ אַז דִיא יִשְׂרָאֵל דַאמָאהְלְס וֶועט מֶען וִוידֶער קוֹיפֶען כַּשְׂדִים וֶועלֶען חָרוּב מַאכֶען דָאס לַאנְד נָאר עֶס פֶּעלְדֶער אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַזוֹ וִויא נַוייטֶער וֶועט אָבֶער זַיין וִוידֶער אַצַייט וָואס דִיא יִשְׂרָאֵל וֶועט שְׁטֵיין׃

מנין המצות כפ' בחקותי יש בה י"ב מצות ז' עשין וה' לאוין:

[שנ] (עשה קלו) לדון בדין ערכי אדם שאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי שצריך שיתן לכהן כפי ערך השנים לזכר ולנקבה כמו שבא בכתוב ולפי ענין המעריך שנאמר איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה' וגו':

[שנא] (לאו רטו) שלא להמיר הקדשים שהקדיש למזבח בבהמות אחרות שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו':

[שנב] (עשה קלז) להיות התמורת הקרבן קדוש כקרבן עצמו שנאמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש:

[שנג] (עשה קלח) לדון בדין ערכי בהמה שהקדישה ונפל בה מום הרי זו נערכת ונפדית ע"פ כהן שנאמר והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך וגו':

[שנד] (עשה קלט) לדון בערכי בתים שהקדישום הבעלים ורוצים לפדותם מיד ההקדש שצריך להעריכם הכהן ונותן לו כפי הערך שיאמר ועוד חומש נוסף על מה שהעריך שנאמר ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' והעריכו וגו':

[שנה] (עשה קמ) לדון בדין ערכי שדות שהקדישום הבעלים ורוצים לפדותם צריך שיתן כערך הקצוב בפרשה שנאמר ואם משדה אחזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו:

[שנו] (לאו רטז) שלא לשנות הקרבנות דהיינו שלא יעשה הבכור עולה ולא שלמים אשם או האשם חטאת שנאמר אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו:

[שנז] (עשה קמא) לדון בדיני חרמים אם הם לה' או לבדק הבית או סתמם לכהן עם פרטי דיניהם שנאמר אך כל חרם אשר יחרים איש לה' וגו':

[שנח] (לאו ריז) שלא ימכרו שדות וקרקעות ומטלטלין שהחרימו אותן הבעלים אלא ינתנו לכהנים שבאותו משמר שנא' לא ימכר:

[שנט] (לאו ריח) שלא יגאלו שדות וקרקעות ומטלטלין המוחרמים שאין להם פדיון אלא נתנים לכהנים שנא' ולא יגאל כל חרם:

[שס] (עשה קמב) לעשר כל הבהמות הטהורות שהם בקר וצאן ועזים הנולדים בעדרינו בכל שנה ושנה ולהביא המעשר לירושלים ולאוכלו שם אחר הקרבת החלב והדם במזבח שנא' וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהי' קדש לה':

[שסא] (לאו ריט) שלא ימכור מעשר בהמה בשום צד אלא יאכלוהו בעליו או מי שירצו עכ"פ בירושלים שנאמר לא יגאל:

ויקרא כו בחקותי

ג אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם׃

אונקלוס

ג אִם בִּקְיָמַי תְּהָכוּן וְיָת פִּקּוֹדַי תִּטְּרוּן

תו"א אם בחקתי תלכו קידושין פה בתרא מת ע"ז ה:

בעל הטורים

(ג) אם בחקתי (תלכו). בגי' עמלים בדברי תורה. סמך אם בחקותי לשבת וע"א לומר שקולים הם ככל המצות והחוקים. ועוד סמך שבת לונתתי גשמיכם בעתם דהיינו בלילי שבתות: אם בחקותי תלכו. ר"ת אבת שתלכו בדרכי אבות. בחקותי תלכו. היא היראה וכתיב יראת ה' היא אוצרו אם תמלאו את אוצרותי אמלא אוצרותיכם יפתח ה' לך את אוצרו: ועשיתם אתם. אותיות אמת. א"נ שתתעסקו בתורה דכתיב בה עשיה שכל טוב לכל עושיהם. י' פסוקים מאם בחקותי (ר"ל מן ונתתי) עד ואולך אתכם קוממיות כנגד עשרה ברכות שבויתן לך וכנגד

שפתי חכמים

א ה"ג כשהוא אומר ועשיתם אותם הרי קיום המצות אמור וכו' וא"כ פירוש ואם בחקותי תלכו בעמלים סתם ואת מצותי תשמרו בעמלים על מנת לשמור ולקיים: ב מדכתיב תלכו ולא כתיב תלמדו אלא ללמדך שתלכו אחר מדרש חכמים: ג רצונו בזה דהא אחרי כן כתיב ונתתי גשמיכם וגו'. והוה משמע שיתעסקו בתורה ע"מ שיקבלו שכר והלא אמרו רז"ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל

רש"י

(ג) אם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו א הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים ב בתורה: ואת מצותי תשמרו. הוו עמלים בתורה על מנת לשמור ג ולקיים כמו שנאמר (דברים ה) ולמדתם אותם

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) אם בחקותי וכו' ורדפו מכם חמשה וכו'. תימה שהרי חשבון זה אינו דחמישה למאה הוי אחד שרודף עשרים ומאה לרבבה הוא שאחד רודף מאה. וי"ל דתפלת צבור עדיפא. אי נמי ה"ק ומאה מכם כלומר מאה מנינים של חמשה רבבה ירדופו

ליקוטים על התורה

(ג) אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וגו'. צוּא פַארְשְׁטֵיין דִיא צְוֵויי וֶוערְטֶר „בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ", וֶועלֶען מִיר זֶעהְן דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גְזָאגְט אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא ה' הַהוֹלֵךְ בִּדְרָכָיו, וואהְל צוּא דִיא אַלֶע מֶענְטְשֶׁען וָואס הָאבֶען מוֹרָא פַאר הקב"ה, וֶוען עֶר גֵייט אִין

פירוש לתורת אלהים

(ג) אִם בְּחֻקּוֹתַי תֵּלֵכוּ אוּבּ אִיר וֶועט גֵיין אִין מַיין גֶזֶעץ אִיר וֶועט לֶערְנֶען מַיין תּוֹרָה וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ אוּנ אִיר וֶועט הִיטֶען מַיינֶע מִצְוֹת וַעֲשִׂיתֶם

זַיינֶע וֶועגֶען, אֲפִילוּ וֶוען עֶר גֵייט אִין זַיינֶע וֶועגֶען, וֶוען עֶר גֵייט הַאנְדְלֶען אָדֶער עֶסֶען, טְרִינְקֶען, שְׁלָאפֶען, אוּנ נָאךְ אַנדֶערֶע מֶענְטְשְׁלִיכֶע זַאכֶען, דַאמָאלְס הָאט עֶר אוֹיךְ מוֹרָא פַאר הקב"ה, דְהַיְינוּ עֶר זֶעהְט זַיין הַאנְדִיל זָאל זַיין וִויא דִי תּוֹרָה הָאט גֶבָאטֶען עֶרְלִיךְ אָן פַאלְשְׁקַייט, זַיין עֶסֶען אוּנ טְרִינְקֶען זָאל זַיין כָּשֵׁר אוּנ מִיט בְּרָכוֹת וִויא הקב"ה הָאט גֶעבָאטֶען אוּנ אַזוֹ זֶענֶען זַיינֶע אַלֶע זַאכֶען, יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל, אוּנ זַיינֶע אַרְבֶּעט מִיט דִיא הֶענְט אִיז נָאר עֶר זָאל הָאבֶען

משלי יהודא

(ג) אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וגו'. דֶער מדרש זָאגְט הַסֵּפֶר וְהַסַּיִף נִתְּנוּ כְּרוּכִים מִן הַשָּׁמַיִם, דֶער בְּרוֹט אוּנ דֶער שְׁטֶעקִין זֶענֶען גֶיגֶעבִּין גִיוָוארֶען אַיינְגֶעוִויקוֹלְט פוּן הִימֶעל, הקב"ה הָאט גִיזָאגְט צוּא דִיא יוּדִין אוֹיבּ אִיר וֶועט הִיטֶען דִי תּוֹרָה אִיז דָא פַאר אַייךְ אַבְּרוֹיט צוּם עֶסִין, אוּנ אוֹבּ אִיר וֶועט נִיט הִיטֶען דִיא תּוֹרָה אִיז דָא אַשְׁטֶעקִין וָוס וֶועט אַייךְ שלאגין

וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן׃ ד וְאֶתֵּן מִטְרֵיכוֹן בְּעִדָּנְהוֹן וְתִתֵּן אַרְעָא עֲלַלְתַּהּ וְאִילַן חַקְלָא יִתֵּן אִבֵּהּ׃ ה וִיעָרַע לְכוֹן דִּיָשָׁא יָת קִטָפָא וְקִטָפָא יְעָרַע לְאַפּוֹקֵי בַר זַרְעָא וְתֵיכְלוּן לַחְמְכוֹן לְמִשְׂבַּע וְתֵיתְבוּן לְרֻחְצָן

תו"א ונתתי גשמיכם בעתם תענית כב:

ד וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ׃
ה וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יַשִּׂיג אֶת־זָרַע וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם׃

בעל הטורים

עשרת הדברות: (ה) לשובע. ד' במסורה הכא ואידך בפרשת בהר ואידך בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע ואידך לדה שלח להם לשובע בכונן מזכיר שובע על הלחם או על הפירות בשביל שהוא כתוב על מקום ישוב אבל כשהיו במדבר אומר לידה שלח להם לשובע שהולרך

רש"י

ושמרתם לעשותם: (ד) בעתם. (ת"כ. תענית כב) בשעה שאין דרך בני אדם לצאת ד כגון (בלילי רביעית. רש"י ישן) בלילי ה שבתות: ועץ השדה. (ת"כ) הן אילני סרק ו ועתידין לעשות פירות: (ה) והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר ז ובבציר תעסקו עד שעת הזרע: ואכלתם לחמכם לשבע. (ת"כ) אוכל קמעא ח והוא מתברך במעיו:

שפתי חכמים

פרש ל"פ ע"מ לקיים כו' כמו שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם שמשמע שישמרו בלב בעת שעמלים בה לעשות כל האמור בה: ד וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא בעתם פירוש בעת שצריכים אתם לגשמים. וי"ל מדכתיב גשמיכם ולא כתיב גשם אלא גשמיכם משמע גשם שלכם ר"ל בעת שצריכין לו וא"כ בעתם ל"ל אלא בא ללמדך בשעה שאין וכו': ה כדאמרינן בע"פ דף קי"ב משום דבעתם קאי אלעיל דכתיב בסוף פרשת בהר את שבתותי תשמרו ודרשינן סמיכות עיין לקמן בפרשת עקב עוד ע"ז: ו מדכתיב ועץ השדה דהוא מיותר אלא השדה משמע אילנות שגדלין בשדה שאין דרכן לעשות פרי דהיינו אילן סרק: ז פי' דק"ל דאין זה מכלל ברכה אם יתעכב הדיש עד סמוך לבציר וע"ז פירש וכו': ח מדכתיב בתחלה והשיג לכם דיש וגו' משמע שיהא להם תבואה מרובה א"כ ל"ל למכתב ואכלתם לשובע פשיטא שיאכלו לשובע כיון שיש להם

דעת זקנים מבעלי התוספות

דה"נ אחד לעשרים ומיהו אותו חשבון דפרשת האזינו דכתיב איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה הוי אחד רודף חמשת אלפים ועוד קשיא מהתם דהא אמרינן מדה טובה מרובה ממדת הפורענות ולכאורה התם ר"ל אחד מן האומות ירדוף אלף מישראל ושנים רבבה והכא גבי טובה לא קאמר אלא אחד מישראל ירדוף עשרים. ונ"ל דהתם נמי ר"ל שהרודפים ישראל והנרדפים עכו"ם ולעיל קאי לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם איך היה שרודף אחד מישראל אלף עכו"ם דהיינו שמשון שהרג אלף פלשתים כדכתיב בלחי החמור הכיתי אלף איש. ושנים יניסו רבבה זה יהונתן ונערו אם לא כי צורם מכרם לאומות ביד אלו וה' הסגירם וא"כ היה להם להבין שה' פעל כל זאת. א"נ הכא רודפים והורגים קאמר כדכתיב ונפלו אויביכם לפניכם לחרב אבל התם יניסו כ... ב אבל לא הורגין:

פירוש לתורת אלהים

אותם אונ איר וועט זייא טאָהן: (ד) וְנָתַתִּי וועל איך געבען גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם אייער רעגין אין זייער צייט. רש"י שרייבט דס מיינט מען אום פרייטאג צו נאכט וְנָתְנָה די ערד וועט געבען איר פרובט וְעֵץ הַשָּׂדֶה אפילו די ליידיגע ביימער וָוס וואקסען אין פעלד יִתֵּן פִּרְיוֹ וועט אוף זייא וואקסען פֵּירוֹת: (ה) וְהִשִּׂיג אונ עס וועט גרייכען צו אייך דאס דרעשען אֶת בָּצִיר דעם שניט הייסט איר וועט האבען אזו פיל תְּבוּאָה צוא דרעשען אז דאס דרעשען וועט געווערען אזו לאנג ביז עס וועט צייט זיין צו שניידען דיא נייע תְּבוּאָה וּבָצִיר אונ דער שניט פון דער נייער תְּבוּאָה יַשִּׂיג וועט גרייכען ביז מען וועט באדארפען זייען וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשֹׂבַע אונ איר וועט עסען אייער ברויט צוא זעטיקייט איר וועט אפילו עסען אביסעל וועט איר שון נאט זיין וִישַׁבְתֶּם אונ איר וועט זיצען זיכער אין אייער לאנד:

ליקוטים על התורה

עסען ניט צום רייך ווערען, אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ, וועסטו זיין גליקליך אוף דיא וועלט אונ עס וועט דיר זיין גוט צוא עוֹלָם הַבָּא. אזוי זאגט דא ד א תּוֹרָה אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ, אוב איר וועט גיין אפילו צוא אייערע זאכען מיט מיינע חֻקִּים, איר וועט אייביג טראכטען אז אלין וואס איר טוהט זאל זיין וויא הקב"ה האט געבאטען, סיי דיא מִצְוֹת וואס זענען חֻקִּים וָוס איר ווייסט ניט פאר וואס הקב"ה האט זיי געבאטען אונ סיי די מִצְוֹת וואס איר ווייסט פר ווס הקב"ה האט זייא געבאטען, וועט איר זייא היטען שטענדיג צוא טאהן, וועל איך געבען אייער רעגען אין דיא צייט אונ איהר וועט האבען פַּרְנָסָה אונ איר וועט זיין גליקליך אין אייער לאנד. נאך אפשט קענען מיר זאגען דָוִד הַמֶּלֶךְ האט געבעטען ביי הקב"ה אַחֲלַי יִכֹּנוּ דְרָכָי לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ, איך בעט דיך מיינע וועגען זאלען זיין אנגעבריים

משלי יהודא

שלאגין, נוס מיינט מען דער ברויט אונ דער שטעקין זענען איינגעוויקולט, נאר למשל אגביר האט געוואהנט אין אדארף וואס די פאטשטאווע וועג איז געגאנגען דורך דעם דארף, אונ ווייל אין דעם דארף פלעגין רוהען פון וועג פיל רייזענדער רייכע אונ ארעמע, דריבער האט דער גביר גמאכט אין זיין שטוב אגרויסע רעסטאראציע, רייכע פלעגין בצאהלין פאר עסין טרינקען געכטיגען, אונ ארעמע האט מען געגעבין עסין אומזיסט, אמאהל איז געקומען אארעם מאן אונ האט זיך געבייזערט אוף דעם בַּעַל הַבַּיִת אונ זאגט צו אים אייער עסין האט מיך קראנק געמאכט, האט דער בַּעַל הַבַּיִת געזאגט צום אָרעם מאן דא זיצען פיל מענטשין אונ עסין זאלין זיי זאגין אויב מיין עסין הט וועמין קראנק געמאכט, נאר איך וועל דיר זאגין אין מיין עסין איז איינגעוויקולט געזונד אונ סם, אויב אגעזונטער מענטש עסט מיין עסין ווערט ער געזינטער אויב אקראנקער מענטש עסט מיין עסין ווערט ער קראנקער, אז אגעזונטער מענטש עסט אפעטע שטיק פלייש ווערט ער געזינטער אז אקראנקער עסט אפעטע שטיק פלייש ווערט ער קראנקער, אין דיא זעלביגע שטיק פלייש איז איינגעוויקולט געזונד אונ קראנקקייט, דאס זעלביגע איז בייא די תּוֹרָה ווי די גמרא

שני ו וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם
וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה
מִן־הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא־תַעֲבֹר
בְּאַרְצְכֶם׃ ז וּרְדַפְתֶּם אֶת־אֹיְבֵיכֶם
וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב׃ ח וְרָדְפוּ
מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם
רְבָבָה יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם

תו"א ונתתי שלום בארץ שם : וחרב לא תעבר שם :

אונקלוס

בְּאַרְעֲכוֹן : ו וְאֶתֵּן שְׁלָמָא
בְּאַרְעָא וְתִשְׁרוּן וְלֵית
דְּמָנִיד וַאֲבַטֵּל חַיְתָא
בִּשְׁתָּא מִן אַרְעָא
וּדְקָטְלִין בְּחַרְבָּא לָא
יְעִדּוּן בְּאַרְעֲכוֹן :
ז וְתִרְדְּפוּן יָת בַּעֲלֵי
דְבָבֵיכוֹן וְיִפְּלוּן קֳדָמֵיכוֹן
לְחַרְבָּא : ח וְיִרְדְּפוּן מִנְּכוֹן
חַמְשָׁא מְאָה וּמְאָה מִנְּכוֹן
לְרִבּוּתָא יְעִירְקוּן וְיִפְּלוּן
בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן קֳדָמֵיכוֹן

בעל הטורים

ליתן כל לידתם לשובע : לשובע. בגי' אפילו אוכל קימעא : (ו) שלום. אותיות לשמו ששמו שלום : והשבתי חיה רעה. בגי' אלו ד' מלכיות בבל מדי יון אדום : (ח) ורדפו מכם חמשה. בגי' חלשים שבכם : רבבה. ד'. אחותנו את היי לאלפי רבבה. רבבה כצמח השדה. ופנים יניסו רבבה. רבבה

רש"י

(ו) ונתתי שלום. שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ מכאן שהשלום שקול ט כנגד הכל וכן הוא אומר עושה שלום ובורא י את הכל : וחרב לא תעבר בארצכם. (ת"כ) א"צ לומר שלא יבאו למלחמה אלא אפי' לעבור ב דרך ארצכם ממדינה למדינה : (ז) לפניכם לחרב. (ת"כ) איש בחרב ל רעהו : (ח) ורדפו מכם. (ת"כ) מן החלשים שבכם מ ולא מן הגבורים שבכם : חמשה מאה ומאה רבבה. (ת"כ) וכי כך הוא החשבון נ והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדופו (יש מדקדקים בל' רש"י שהוא כמו כפל ואריכות וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צ"ל. וכמו כן מדקדקים כל גדולי המפרשים ותשוביהם בל' רש"י

שפתי חכמים

ברכה תבואה אלא רבותא קמ"ל אפילו אם אוכל קמעא כו': ט מדכתיב לעיל מיניה ונתנה הארץ יבולה וגו' שמדבר בענין תבואה ואחר ונתתי שלום כתיב ג"כ ואכלתם ישן נושן וגו' שמדבר בתבואה ונתתי שלום כתיב באמצע ולמה כתיב באמצע אלא ששקול כנגד הכל : י ואע"פ שאין במקרא כן אלא כתיב עושה שלום ובורא רע אך שינה משום ליפנא מעליא כדאמר בברכות : כ דק"ל דהל"ל וחרב לא תבא בארצכם ועוד הא כתיב וישבתם לבטח ונתתי שלום אלא אין צ"ל שלא תבא חרב למלחמה אלא אפילו כו': ל מדלא כתיב והפלתים לפניכם בחרב או והכיתם אותם בחרב מיבעי לומר אלא שיפלו איש בחרב רעהו רא"ם. א"נ כי דרך הבורחים כשמכים אותם בהד"ב מכים אותם מאחוריהם והם נופלים על פניהם וא"כ למה כתיב לחרב אלא לחרב רעהו : מ מדלא כתיב ורדפו ה' מכם מאה כמו שכתוב אח"כ ומאה מכם רבבה אלא לכך שינה וכו' לומר לך דהאי מכם אין פירושו כמשמעו אלא מכם ל' מך כמו נמך אחיך עמו דהיינו עני ושתם עני הוא חלש : נ והלא שייך ה' מאות איש לרבבה לפי חשבון ה' אנשים למאה. ומצאתי בשם מהר"ר יעקב מאורליינ"ש שהוא

בפרשת בראשית לא היה צריך להתחיל ומה טעם פתח שג"כ כפל וע"ש בישובם וכאן נראה לפרש למורי הגאון המופלג מוהר"ר משה חריף נר"ו שמלת רבבה סובל ב' פירושים פי' א' עשרת אלפים וע"ז מקשה רש"י וכי כך הוא החשבון ופי' ב' רבבה מספר מרובה על שם ריבוי וזה הפירוש סולל רש"י באומרו והלא לא היה צ"ל וכו' ודו"ק) אלא אינו דומה מועטין

ליקוטים על התורה

צוא הימן דיינע חֻקִים, אָז לֹא אֵבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל כָּל מִצְוֹתֶיךָ, דאמאלס וועל איך מיך ניט שעמען אז איך וועל קוקען אויף דיינע אלע מצות, דער מיינונג פון דוד איז געווען, ווייל חקים האבען ניט א טעם פר וואס הקב"ה האט אזו געבאטען, דריבער דער מענטש וואס טוהט דיא חקים קען ער ניט האבען איין אנדער מיינונג נאר ער טוהט דיא חקים ווייל הקב"ה האט אזו געבאטען, דורך דעם ווערט דער מענטש געוואהנט צוא טאהן אפילו מצות אויך נאר ווייל הקב"ה האט געבאטען אונ ניט ווייל עס געפעלט אים דער טעם פון דיא מצוה, דאס האט דוד המלך געזאגט אז איך וועל זיין געוואהנט צוא טאהן חקים וועל איך מיך ניט שעמען צו טאהן מצות, ווייל איך וועל דיא מצות אויך טאהן נאר פון דיינעט וועגען ווייל דו האסט אזו געבאטען, דריבער זאגט דיא תורה אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ, אויב איר וועט זיין געוואהנט צוא גיין אין מיינע חקים, וועט זיין דער סוף וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם, איר וועט היטן מיינע אלע מצות אונ איר וועט זיי טאהן :

פירוש לתורת אלהיב

(ו) וְנָתַתִּי אונ איך וועל געבען שָׁלוֹם בָּאָרֶץ פריד אין דעם לאנד וּשְׁכַבְתֶּם אונ איר וועט רוען וְאֵין מַחֲרִיד אונ עס וועט אייך קיינער דער שרעקין וְהִשְׁבַּתִּי אונ איך וועל פאר שטערין אשלעכטע חַיָּה פון דעם לאנד וְחֶרֶב אונ אשווערד וועט ניט איבער פארן אין אייער לאנד : (ז) וּרְדַפְתֶּם אונ איר וועט יאגן אייערע פיינד וְנָפְלוּ אונ זייא וועלען פאלען פאר אייך לֶחָרֶב צום שווערד [עיין רש"י] : (ח) וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה פינף פון אייך וועלן יאגען הונדערט פון אייערע פיינד וּמֵאָה אונ הונדערט פון אייך רְבָבָה וועלן יאגן צעהן טויזנט פון אייערע פיינד וְנָפְלוּ אונ אייערע פיינד וועלען

משלי יהודא

זאגט במיימינים בה סמא דחיי, אויב אצדיק לערונט תורה גיט אים די תורה לעבין אויף עולם הזה אונ עולם הבא, ולמשמאילים בה סמא דמותא, אז ארשע לערונט תורה איז די תורה פאר אים סם המות, דער וואס לערונט תורה אונ איז ארשע ווערט ער נאך מער געשטראפט, דאס זאגט דער מדרש דער ברויט אונ דר שטעקין זענן געגעבן געווארן פון הימעל איינגעוויקעלט, זיי זענן איינגעוויקעלט אין דיא תורה, דעם צדיק גיט די תורה ברויט, ווי עס שטייט אין פסוק אם בחקתי תלכו וגו', דעם רשע שלאגט די תורה וויא מיט אשטעקין ווי עס שטייט אין פסוק ואם בחקתי תמאסו וגו' :

לְפְנֵיכֶם לֶחָרֶב׃ ט וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם
וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם
וַהֲקִימֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם׃ שלישי
חמישי כשהן מחוברין י וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן
וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ׃ יא וְנָתַתִּי
מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי

אונקלוס

לְחַרְבָּא׃ ט וְאֶתְפְּנֵי
בְּמֵימְרִי לְאוֹטָבָא לְכוֹן
וְאַפֵּשׁ יָתְכוֹן וְאַסְגֵּי יָתְכוֹן
וַאֲקֵים יָת קְיָמִי עִמְּכוֹן׃
י וְתֵיכְלוּן עַתִּיקָא דְּעַתִּיק
וְעַתִּיקָא מִן קֳדָם חֲדַתָּא
תְּפַנּוּן׃ יא וְאֶתֵּן מַשְׁכְּנִי
בֵּינֵיכוֹן וְלָא יְרַחֵק מֵימְרִי

תולדות אהרן

ואכלתם ישן בתרא לה׃ ונתתי משכני עירובין ג שבועות טז׃

בעל הטורים

ירדופו. שהתפללו עליה שיהיו זרעה מאותם שנאמר בהם רבבה כלמה ורבבה ירדופו׃ (ט) ופניתי אליכם. פני ת"י שת"י שנים שעמד הבית היו פני שם כדכתיב והיו עיני ולבי שם כל הימים אבל לאחר שגלו אנה פנה דודך׃ (יא) ונתתי משכני. מנין שנים של משכנ"י עמד בית.שני וסמיך

רשב"ם

(י) וישן מפני חדש תוציאו. מהגרנות למכור כדכתיב תוציא את כל מעשר

רש"י

העושין את ם התורה למרובים העושין את התורה׃ ונפלו איביכם וגו'. שיהיו נופלין לפניכם ע שלא כדרך הארץ׃ (ט) ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם מלה"ד למלך ששכר פועלים פ וכו' כדאיתא בת"כ׃ והפריתי אתכם. (ת"כ) בפריה צ ורביה׃ והרביתי אתכם. (ת"כ) בקומה ק זקופה׃ והקימתי את בריתי אתכם. (ת"כ) ברית חדשה לא כברית הראשונה שהפרתם אותה אלא ברית חדשה שלא תופר שנאמר (ירמיה לא) וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית וגו'׃ (י) ואכלתם ישן נושן. (ת"כ) הפירות יהיו משתמרין וטובים ר להתיישן שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד׃ וישן מפני חדש תוציאו. שיהיו הגרנות מלאות חדש ש והאוצרות מלאות ישן וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר ת לתת החדש לתוכן׃ (יא) ונתתי משכני. זה א בה"מ׃ ולא תגעל נפשי. אין רוחי קצה בכם כל געילה ל' פליטת דבר הבלוע בדבר כמו (שמואל ב א) כי שם נגעל מגן גבורים לא קבל המשיחה שמושחין מגן של עור בחלב מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית

שפתי חכמים

מפרש הפסוק ורדפו מכם חמשה מאה ומאה פעמים חמשה איש ירדפו רבבה. מצאתי׃ ס כתב הרא"ם ויש לתמוה דא"כ בעכו"ם דכתיב בהו איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה היה לו לומר ושנים יניסו שני אלפים. בספר אמרי נועם מקשה קושיא זו ותירץ בשם ר"ת דהכא רודפים והורגים קאמר מדכתיב ונפלו אויביכם לפניכם לחרב ולכך לא ירדוף ויהרוג כ"א חמשה מאה אבל התם לא הריגה כ"א רדיפה. ול"נ דכל רדיפה הוא הריגה ולא כן לשון ניסה ולכן גבי עכו"ם דאמר ירדוף ויהרוג אלף ה"ה נמי דשנים יהרגו ב' אלפים ולא יותר וכן ג' ג' וכן לעולם ולא כן בני ישראל כדפרש"י וכי כך הוא החשבון וכו' אבל לענין ניסה יכול להיות ששנים יניסו עשרת אלפים איש ואפשר ששני אנשים מישראל יניסו כפלים מהם כמו יונתן ונושא כליו ואפשר דבכלל דברי הם ג"כ דברי בעל אמרי נועם וק"ל ועיין בתוספות דסוטה די"א׃ ע דקשה לרש"י ל"ל למכתב ב' פעמים ונפלו אויביכם הא לעיל ג"כ כתיב ונפלו לפניכם אלא וכו'׃ פ ולא עבדו לו באמונה חוץ מאחד שעבד לו באמונה נכנסו הפועלים לטול שכרם ונכנס עמהם גם הפועל ההוא אמר לו המלך בני אפנה לך כי אלו עשו עמי מלאכה מועטת ואני נותן להם שכר מועט אבל אתה חשבון רב יש לי עמך כך הקב"ה לעכו"ם משלם שכרם במהירות וכשבא לישראל פונה מכל עסקיו ששכרם הרבה מאד וצריך פנאי לעשות עמהם חשבון לפרוע כל הזכיות (נח"י) ועיין במ"ש בפרשת כי תשא ובפרשת אחרי מות׃ צ וא"ת דלמא והפריתי והרביתי תרוייהו קאי אפריה ורביה כמו בכל מקום דכתיב פריה ורביה בהדדי. וי"ל מדלא כתיב והפריתי והרביתי אתכם אלא והפריתי אתכם כו' דמשמע דשני ענינים הם (מהרא"י) והא דלא דרשו כלום גבי ישמעאל דכתיב ולישמעאל שמעתיך והפריתי אותו ולא דרשו כלום במלת אותו י"ל דגבי ישמעאל מלת אותו מיעוט הוא אותו אברך בברכת פו"ר ולא בני קטורה אף שהם גם כן בני אברהם ודו"ק׃ ק הרא"ם פירש מכיון שפרים ודאי מתרבין אלא ודאי מלי' התרברבות הוא דהיינו קומה זקופה׃ ר דק' לרש"י מה ברכה יש בזו שתאכלו ישן וכו'׃ ש ר"ל שאין דרכו של חדש להיות נשאר בגורן אלא מרקבת אם נשאר בגורן הלכך צריכין לתתו באוצרות׃ ת אבל לא נקט רש"י שזורקין הישן לאיבוד דא"כ מה ברכה יש בה. ועוד איך יאכלו ישן נושן וש"מ ישן נמי הוא יותר טוב מן החדש אלא עכ"ל להוציאו מן האוצר וליתן במקום אחר בבית שהאוצר שומר החדש שלא תרקב והישן כיון שעברה עליו השנה אין נוח להתקלקל׃ א אבל אינו משכן כמשמעו דבא"י לא היה להם המשכן אלא דוקא במדבר.

פירוש לתורת אלהים

פַאלֶען פַאר אַייךְ לֶחָרֶב צוּ דֶר שְׁוֶוערְד׃ (ט) וּפָנִיתִי אוּנ אִיךְ וֶועל מִיךְ קֶערִין צוּא אַייךְ צוּא בַּאצָאלֶען אַייעֶר שְׂכַר וְהִפְרֵיתִי אוּנ אִיךְ וֶועל פְרוּכְטְבַּארֶען אַייךְ וְהִרְבֵּיתִי אוּנ אִיךְ וֶועל מֶערֶן אַייךְ וַהֲקִימוֹתִי אוּנ אִיךְ וֶועל בַּשְׁטֶעטִיגֶען מַיין בְּרִית מִיט אַייךְ׃

ליקוטי יהודא

(יא) וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם וגו'. דֶער וָוארְט נַפְשִׁי אִיז דֶערְטַייטְשׁ מַיין וִוילֶען נעיין רש"י פ' ח"ש ע"פ אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁכֶם] זָאגְט הקב"ה צוּ דִיא יוּדֶען וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם, אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען מַיין רוּהוּנְג אִין אַייךְ, אוּנ מַיין וִוילֶען וֶועט נִיט אַוֶועקְגְצוֹגֶען וֶוערֶען פוּן מַיין הַארְצֶען, נָאר מַיין וִוילֶען וֶועט שְׁטֶענְדִיג זַיין צוּא אַייךְ נעיין רש"י עַל תֵּבַת תִגְעַל]׃

(י) וַאֲכַלְתֶּם אוּנ אִיהְר וֶועט עֶסִין יָשָׁן אַלְטֶע תְּבוּאוֹת אוּנ פֵּירוֹת נוֹשָׁן גַאנְץ אַלְטֶע פוּן דְרַייא יָאר דִיא פֵּירוֹת וֶועלֶען גֶעהִיט וֶוערֶען אוּנ וֶועלֶען נִיט פַאר פוּלְט וֶוערֶען אוּנ דִיא פֵּירוֹת פוּן דְרַייא יָאר וֶועלֶען בֶּעסֶער זַיין פוּן דִיא פֵּירוֹת פוּן פַאר אַיָארֶען וְיָשָׁן אוּנ דִיא אַלְטֶע תְּבוּאָה וֶועט אִיר מוּזֶען אַרוֹיסְצִיעֶן פוּן דִיא אוֹצְרוֹת כְּדֵי מֶען זָאל אַהִין לֵייגֶען דִיא נַייעֶ תְּבוּאָה׃ (יא) וְנָתַתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל גֶעבִּי,

משלי חכמים

(ט) וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וגו'. לְמָשָׁל אֵיינֶער הָאט גֶעדוּנְגֶען אַרְבֶּעטֶער זֵיי זָאלִין אַרְבֶּעטִין אִין זַיין ווַיינְגַארְטִין, דֶר בַּעַל הַבַּיִת הָט גִיזֶעהְן אַלֶע אַרְבֶּעטֶער הָאבֶּן ווֵיינִיג גְאַרְבֶּעט, נָאר אֵיינֶר אִיז גִיוֶוען וָואס הָט פִיל גְאַרְבֶּעט, פַארִין נַאכְט זֶענֶען גֶעקוּמֶן אַלֶע אַרְבֶּעטֶער מֶען זָאל זֵיי בַּצָאהְלִין, דֶער אַרְבֶּעטֶער וָואס הָט פִיל גְאַרְבֶּעט אִיז אוֹיךְ גְקוּמֶן מִיט זֵיי צוּזַאמֶען, הָט דֶער בַּעַל הַבַּיִת גֶעזָאגְט צוּא אִים מַיין זוּהְן דוּ וֶועסְט זַיין דֶר לֶעצְטֶער ווַייל זֵיי הָאבִּין ווֵיינִיג גְאַרְבֶּעט

אֶתְכֶם: יב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם
וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־
לִי לְעָם: יג אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִהְיֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת
עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת:
פ יד וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ

יָתְכוֹן: יב וְאַשְׁרֵי שְׁכִינְתִּי
בֵּינֵיכוֹן וְאֶהֱוֵי לְכוֹן
לֶאֱלָהּ וְאַתּוּן תְּהוֹן קֳדָמַי
לְעָם: יג אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן
דִּי אַפֵּקִית יָתְכוֹן מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם מִלְּמֶהֱוֵי לְהוֹן
עַבְדִּין וְתַבָרִית נִיר
עַמְמַיָּא מִנְּכוֹן וְדַבָּרִית
יָתְכוֹן לְחֵירוּתָא: יד וְאִם
לָא תְקַבְּלוּן לְמֵימְרִי וְלָא
תעבדון

תו"א ואולך אתכם קוממיות בפרא פה פח סנהד' ק: ואם לא תשמעו לי מגילה לא:

רשב"ם

תבואתך ונחת לאי וגו': (יג) מטת עלכם. כדכתיב עשה לך מוסרות היא הרצועה שקושרין בה העול של עץ הקרוי מוטות. לפי שמטה ומרכין את צואר השור: קוממיות. כשהוסר העול זוקף את ראשו:

בעל הטורים

ליה ואכלתם ישן שבזכות ביהמ"ק לא השובע: (יב) והתהלכתי. ב' במסו' והתהלכתי בתוככם והתהלכתי באמתך בזכות וכתהלכתי באמתך והתהלכתי בתוככם. מאם בחקותי עד קוממיות כל האלפ"א בית"א חוץ מסמ"ך וף' וכן טיתן לך חסר סמ"ך וף' כי אין שטן ולא אף וקלף ונגף ואנף בברכות אלו: (יג) קוממיות. ב' תגין על הקו"ף שעתידין להיות קומתן מאה אמה ולמ"ד ר' אמה לכך יש בה שני תגין:

שפתי חכמים

במסכת עירובין בשמעתא קמייתא גרסינן בשלמא מקדש דאקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוככם ופרש"י כשנאמר קרא זה כבר הוקם המשכן שהרי בת"כ נכתב קרא זה וכל אותו הספר באהל מועד נאמר כדכתיב וידבר ה' אליו מאהל מועד ועל איזה משכן היה מבטיחן אם לא על המקדש כו' עכ"ל: ב פירוש דק"ל למה שינה הכתוב דלעיל כתיב אם בחקתי תלכו דהיינו שתהיו עמלים בתורה והכא כתיב ואם לא תשמעו

רש"י

שלא יקוב הטור: (יב) והתהלכתי בתוככם. אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני יכול לא תיראו ממני ת"ל והייתי לכם לאלהים: (יג) אני ה' אלהיכם. כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים: מטת. כמין יתד בשני ראשי העול המעכבים המוסרה שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר כמו (ירמיה כז) עשה לך מוסרות ומוטות קביליי"א בלע"ז: קוממיות. בקומה זקופה: (יד) ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה. ולדעת מדרש חכמים ב יכול לקיום המצות כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי להיות

פירוש לתורת אלהים

מיין רואונג דאס איז דם ביהמ"ק צווישען אייך ולא תגעל אונ מיין ווילן וועט אייך ניט פר מיאוסן: (יב) והתהלכתי אונ איך וועל גיין צווישן אייך רש"י שרייבט דאס מיינט דער פסוק איך וועל מיך מיט אייך שפאצירען אין גן עדן והייתי אונ איך וועל זיין צו אייך אגאט ואתם אונ איר וועט זיין צו מיר אפאלק: (יג) אני יי איך בין אייער גאט אשר וואס איך האב אייך אוס גצוגען פון דעם לאנד מצרים מהיות פון צו זיין להם צו זיי עבדים קנעכט ואשבור אונ איך האב צו בראכין מוטות שטאנגען עלכם פון אייער יאך ואולך אונ איך האב אייך געפירט קוממיות אויף געשטעלט. רש"י שרייבט הקב"ה האט אזו גזאגט אני יי איך בין אייער גאט איך בין ווערט איר זאלט מיר גלייבען אז איך קאן טאן דיא אלע זאכן אונ דיא אלע טובות וואס איך זאג ווארום איך האב אייך אוס גצוגען פון מצרים אונ האב אייך גטאן גרוסי ניסים (יד) ואם לא אונ אז איר וועט מיך ניט וועלן הערן צו לערנן תורה אונ מחמת איר וועט ניט לערנן ולא תעשו וועט איר ניט טאן די אלע מצות הייסט שוין

משלי חכמים

קומט זיי ווייניג צו בצאלין, וועל איך זייא פריער בצאלין זיי זאלין אוועקגיין פון מיר, אבער דו האסט פיל גארבעט, קומט דיר פיל שכר אונ מיר דארפן האבן אגרויסן רעכנונג, דריבער מוזטו ווארטין ביז איך וועל מיך אפ פערטיגען פון אלע ארבעטער, וועל איך מיך נעמן צו דיין רעכנונג איך זאל דיר דיין פיל שכר בצאהלין, דס זאגט הקב"ה דיא פעלקר האבין נאר זיבן מצות קומט זיי ווייניג שכר דריבער וועל איך זיי פריער בצאהלין זיי זאלין אוועק גיין פון מיר, אבער יודין האבין זעקס הונדערט דרייצעהן מצות פון דיא תורה אויסער פון די רבנן האט הקב"ה מיט זייא אגרויסין רכנונג, דריבער זאגט הקב"ה צו די יודן איר מוזט ווארטן ביז איך וועל בצאלין דעם שכר צו אלי פעלקר נאכדעם ופניתי אליכם, וועל איך מיך קערין צו אייך איך זאל אייך בצאלן [illegible] שכר פאר אייערי פיל מצות (תורת כהנים):

(יד) ואם לא תשמעו לי וגו'. צוא פארשטיין דיא פסוקים וועלן מיר זעהן למשל עס הט אמאל גיטראפן אמלך הט בקומן אבריף פון אפריקא אז מען גייט מלחמה האלטן מיט אים אין זיין לאנד, אונ וויל ער האט ניט גיוואלט די מלחמה זאל זיין אין זיין לאנד, ווארום אין די צייט פון מלחמה ווערט געשטערט אלע פאבריקין אונ דאס גאנצע האנדיל אונ עס ווערט פיל שאדין אין לאנד, דריבער האט ער גיזאגט צו זיין גענעראל ער זאל מיט נעמן מיליטער ניט אלע, נאר די העלפט, אונ גיי אנטקעגין דעם שונא אונ זאלסט מאכען מיט אים אמלחמה אין מיטען וועג, דער גענעראל האט אזוי גיטאן אונ איז אוועק צו די מלחמה, דערווייל הט דער מלך בעקומן אבריף פון אזיא, אז דער מלך פון אזיא גייט אויך צו אים האלטין מיט אים מלחמה, דיא מלחמה האט ער אויך גיט גיוואלט זאל זיין אין זיין לאנד

אֶת כָּל־הַמִּצְוֺת הָאֵלֶּה׃ טו וְאִם־
בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטַי
תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־
כָּל־מִצְוֺתַי לְהַפְרְכֶם אֶת־בְּרִיתִי׃
טז אַף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹּאת לָכֶם
וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת־
הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת־הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת

תַעְבְּדוּן יָת כָּל פִּקּוֹדַיָּא
הָאִלֵּין׃ טו וְאִם בִּקְיָמַי
תְקוּצוּן וְאִם יָת דִּינַי
תְּרַחֵק נַפְשְׁכוֹן בְּדִיל דְּלָא
לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּקּוֹדַי
לְאַשְׁנָיוּתְכוֹן יָת קְיָמִי׃
טז אַף אֲנָא אֶעְבֵּד דָּא
לְכוֹן וְאַסְעַר עֲלֵיכוֹן
בַּהֲלְתָא יָת שַׁחֶפְתָּא וְיָת
קַדַּחְתָּא מְחַשְׁכָן עַיְנִין

תולדות אהרן

ואם בחקתי תמאסו קידושין סא בתרא פח: אף אני אעשה שבת לב:

רש"י

עמלים בתורה ומה ת"ל לי אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו וכן בנמרוד (בראשית י) גבור ציד לפני ה' שמכירו ומתכוין למרוד בו וכן באנשי סדום (שם יג) רעים וחטאים לה' מאד מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד בו: ולא תעשו. (ת"כ) משלא תלמדו לא תעשו ג הרי שתי עבירות: (טו) ואם בחקתי תמאסו. מואס באחרים ד העושים: משפטי תגעל נפשכם. שונא החכמים: לבלתי עשות. מונע את אחרים מעשות: את כל מצותי. כופר שלא צויתים לכך נאמר את כל מצותי ולא נאמר את כל המצות: להפרכם את בריתי. כופר בעיקר הרי שבע עבירות הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית ואלו הן. לא למד. ולא עשה. מואס באחרים העושים. שונא את החכמים. מונע את האחרים. כופר במצות. כופר בעיקר: (טז) והפקדתי עליכם. וצויתי ה עליכם: שחפת. חולי שמשחף את הבשר אנפולי"ש בלע"ז דומה לנפוח שהוקלה נפיחתו ומראית ו פניו זעופה: קדחת. חולי שמקדיח את הגוף ומחממו ומבעירו כמו (דברים לב) כי אש קדחה באפי:

שפתי חכמים

לי דהל"ל אם בחקותי לא תלכו בשלמא אי מיירי כמי במדרש חכמים א"ש דתלי בשמיעה מפני שמדרש חכמים היא נקראת קבלה שהם קבלו איש מפי איש: ג דק"ל כיון שלא למדו ודאי לא יודעין לעשות ומתרץ דאין הכי נמי דאמר הפסוק כן הואיל ולא תלמדו ודאי לא תעשו: ד דאל"כ הא לעיל כתיב ולא תעשו דהיינו מאוס המצות א"כ ואם בחקותי תמאסו ל"ל אלא מואס באחרים וכן הוא פירוש ואת משפטי תגעל נפשכם וגו': ה דק"ל דוהפקדתי משמע לשון פקדון ומה פקדון שייך הכא ל"פ שהוא ל' צוואה: ו ר"ל מראית פניו של בשר שנפוח זעופה שאינו אדום

פירוש לתורת אלהים

צְוֵויי עֲבֵירוֹת׃ (טו) וְאִם אוּנ אוֹב בְּחוּקוֹתַי אִין מַיינֶע גֵיזֶעץ תִּמְאָסוּ וֶועט אִיר פַאר מִיאוּס הַאלְטֶן צוּ אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן אִיז שׁוֹן דִי דְרִיטֶע וְאִם אוּנ אוֹב אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל אִיר וֶועט פַיינְט הָאבֶּן דִי חֲכָמִים וָוס לֶערְנֶען דִי מִשְׁפָּטִים דָס אִיז דִי פֶערְטֶע עֲבֵירָה לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אִיר וֶועט מְבַטֵל זַיין אַנְדֶערֶע פוּן צוּ טָאן מַיינֶע מִצְוֹת דָס אִיז דִי פִינְפְטֶע עֲבֵירָה אֶת כָּל מִצְוֹתַי אוּנ אִיר וֶועט לֵייקֶענֶען אוּנ וֶועט זָאגֶן אִיךְ הָאבּ דִיא מִצְוֹת גָאר נִיט גֶבָּאטֶן דָס אִיז דִי זֶעקְסְטֶע עֲבֵירָה לְהַפְרְכֶם אֶת בְּרִיתִי אִיר וֶועט לֵייקֶענֶען אִין גָאט דָס אִיז דִי זִיבֶּעטֶע עֲבֵירָה׃ (טז) זָאגְט הקב"ה אַז אִיהְר וֶועט אַזוֹ טָאן אַף אֲנִי וֶועל אִיךְ אוֹךְ טָאן וְהִפְקַדְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל אוֹף אַייךְ בַּפֶעלֶן בֶּהָלָה דָאס דֶר שְׁרֶעקִינֶש אֶת הַשַּׁחֶפֶת דָאס גְשְׁווִילֶעכְטְס וְאֶת הַקַּדַּחַת אַזוֹ אַקְרֶענְק וָואס דֶר גַאנְצֶר גוּף בְּרֶענְט מְכַלּוֹת פַאר לֶענְדוּנְג עֵינַיִם דִיא אוֹגֶין דִי אוֹגֶן וֶועלֶן קוּקֶן אוּנ הָאפֶן עֶר זָאל גְהֵיילְט וֶוערֶן אוּנ דֶער סוֹף וֶועט זַיין עֶר וֶועט נִיט גְהֵיילְט וֶוערֶן

ליקוטי יקרים

(טז) וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה וגו'. דֶער וָוארְט וְהִפְקַדְתִּי אִיז דֶערְטַייטְשׁ אִיךְ וֶועל מַאכֶען אוֹף אַייךְ אֶלְצְטֶע, וֶוער וֶועלֶען זַיין דִיא אֶלְצְטֶע, זָאגְט דֶער פָּסוּק דָאס זֶענֶען דִיא קְרַאנְקְהַייט, זֵייא וֶועלֶען אוֹף אַייךְ נוֶועלְטִיגֶען אוּנ אִיר וֶועט זֵייא נִיט קֶענֶען אָפְּטָאהְן פוּן זִיךְ, אֲפִילוּ אִיר וֶועט רוּפֶען אַלֶע דָאקְטוֹרִים פוּן דֶער וֶועלְט וֶועלֶען זֵייא נִיט קֶענֶען אָפְּטָאהְן דִי קְרַאנְקְהַייט פוּן אַייךְ, נָאר אַז אִיר וֶועט טָאהְן תְּשׁוּבָה וֶועט הקב"ה אַלֵיין פוּן אַייךְ אָפְּטָאהְן דִיא קְרַאנְקְהַייט׃

משלי חכמים

לַאנְד, הָט עֶר גִיוָואלְט שִׁיקֶען דִיא אִיבֶּערִיגֶע הֶעלְפְט מִילִיטֶער אַנְטְקֶעגִין דִי אַנְדֶערֶע מִלְחָמָה. עֶר הָט אָבֶּר נִיט גְהַאט נָאךְ אַגֶענֶערַאל צוּ שִׁיקֶען אִין דִי אַנְדֶערִי מִלְחָמָה, הָאט עֶר גֶעמוּזְט שִׁיקֶען זַיין זוּהְן אִין דִי מִלְחָמָה, דִי בֵּיידִי מִלְחָמוֹת זֶענֶען נִיט גוּט גֶעגַאנְגִין, דֶער גֶענֶעראַל הָאט גִיזֶעהְן עֶר פַארְלִירְט דִי מִלְחָמָה הָט עֶר גִבֶּעטִין הַלְוַאי זָאל דֶער זוּהְן פוּן מֶלֶךְ אוֹיךְ פַארְלִירֶען דִי מִלְחָמָה, וָוארוּם אַז דֶער זוּהְן פוּן מֶלֶךְ וֶועט גֶעווִינֶען דִי מִלְחָמָה וֶועט דֶר מֶלֶךְ אוֹף מִיר זָאגִין ווַייל דִיא מִלְחָמָה אִיז נִיט פוּן מַיינֶעטְוֶועגִין דֶרִיבֶּער הָאבּ אִיךְ נִיט גֶעפִירְט עֶרְלִיךְ דִי מִלְחָמָה, דֶר זוּהְן פוּן מֶלֶךְ ווַייל דִי מִלְחָמָה אִיז זַיינֶע הָאט עֶר גֶעפִירְט עֶרְלִיךְ דִי מִלְחָמָה דֶרִיבֶּער הָאט עֶר דִיא מִלְחָמָה גֶעווָאוּנֶען, דֶער זוּהְן פוּן מֶלֶךְ הָאט גִיזֶעהְן עֶר פַארְלִירְט דִי מִלְחָמָה הָאט עֶר גִיבֶּעטִין הַלְוַאי זָאל דֶר גֶענֶעראַל גֶעווִינֶען דִי מִלְחָמָה, וֶועט מַיין פָאטֶער הָאבִּין אֵיין מִלְחָמָה גֶעווָאוּנֶען, וִויא דֶר גֶענֶעראַל אִיז גֶעקוּמֶען אַהֵיים פוּן דִי פַארְלָארֶענֶע מִלְחָמָה הָט דֶער מֶלֶךְ גֶעהֵייסִין מֶען זָאל דֶעם גֶענֶעראַל אַרַיין פִירֶען אִין טְיוּרְמֶע בִּיז מֶען וֶועט אִים בֶּעשְׁטְרָאפִין, גִיט ווַייל עֶר הָאט פַארְלָארִין דִי מִלְחָמָה, אַזֶעלְכֶע זַאכִין טְרֶעפְט בַּייא מִלְחָמוֹת, אֵייגֶר גִווִינְט אוּנ אֵייגֶר פַארְשְׁפִּילְט, דֶר שְׁטְרָאף קוּמְט דִיר נָאר ווַייל דוּ הָאסְט גִיבֶּעטִין מַיין זוּהְן זָאל אוֹיךְ פַארְלִירֶען דִי מִלְחָמָה, זֶעה אִיךְ אַז דוּא בִּיזְט מִיר אַשׂוֹנֵא, דוּ הָאסְט גִיוָואלְט אִיךְ זָאל מַיין מְלוּכָה פַארְלִירֶען, ווַייל דוּ בִּיזְט מַיין שׂוֹנֵא דֶרִיבֶּר וֶועל אִיךְ דִיךְ בֶּעשְׁטְרָאפִין גִיז
איך

עֵינַיִם וּמְדִיבֹת נָפֶשׁ וּזְרַעְתֶּם לָרִיק
זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֻהוּ אֹיְבֵיכֶם: יז וְנָתַתִּי
פָנַי בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם
וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וְנַסְתֶּם וְאֵין־
רֹדֵף אֶתְכֶם: יח וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא

וּמַפְּחָן נְפָשׁ וְתִזְרְעוּן
לְרֵקָנוּ זַרְעֲכוֹן וְיֵיכְלֻנֵּהּ
בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן: יז וְאֶתֵּן
רוּגְזִי בְּכוֹן וְתִתַּבְּרוּן קֳדָם
בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן וְיִרְדּוּן
בְּכוֹן סָנְאֵיכוֹן וְתֵעִירְקוּן
וְלֵית דְּרָדֵיף יָתְכוֹן: יח וְאִם
עַד אִלֵּין לָא תְקַבְּלוּן

בעל הטורים

(טז) ואכלוהו. ג' במסורה ואכלוהו אויביכם ואכלוהו במקום קדוש ואכלוהו ויכלוהו פי' אני אמרתי ואכלוהו במקום קדוש שתשמרו מלותי ותשארו בארץ במקום קדוש ואתם לא עשיתם כן על כן ואכלוהו ויכלוהו ואת נוהו השמו ואכלוהו אויביכם: (יז) ורדו. שנים במסורה ורדו בכם שונאיכם ואידך ורדו בנוגשיהם אלו זכיתם ורדו בנוגשיהם עכשיו שלא זכיתם ורדו בכם שונאיכם: (יח) ואם עד

שפתי חכמים

כשאר בשר של אדם בריא: ז דק"ל דבתחלה אמר וזרעתם לריק זרעכם דמשמע שלא יצמח ואח"כ אמר ואכלוהו אויביכם דמשמע שיצמח. או יש לומר דקשה לרש"י היאך יזרע הזורע לריק הא בקרקע הוא זורע. ומתרץ לריק כלומר שלא יצמח וכו': ח י"מ שהוא לשון המתנה כלומר שהבריות ממתינות וצופות שכל שעה יקל ממנו החולי וירפא וכשמת נבהלים הבריות שמת מיתה פתאומית. וי"מ אותו לשון מתנים ר"ל מכה המתחלת במתנים ואותה מכה מבהלת אותו ולשון מותן מלשון אוזן שמע על הר סיני וכו' כלומר שהיה לו לומר אזנים ה"ה נמי לשון מתנים: ט ר"ל וכשאירע פעם שנית שמצמחת: י ר"ל ומאספין אהן תבואה כדי שיהא להם לאכול כשצרין על עיירות ישראל: כ וא"ת מנ"ל לרש"י לפרש כך הא כתיב ונגפתם לפני אויביכם משמע שיהיו הורגים אותם בחרבם. וי"ל דהוכחת רש"י מדכתיב ונתתי פני בכם משמע שהוא מיתה בידי שמים דהיינו כרת שמת על מטתו קודם זמנו כדכתיב בפרשת קדושים ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו משמע כל מקום שכתיב פני שהוא כרת וכתיב אחריו ונגפתם לפני אויביכם משמע מיתה בידי אדם בסייף. ומתרץ שה"פ הא דקאמר ונתתי פני בכם היינו שתהא המות הורגת אתכם מבפנים שהוא כרת והא דקאמר ונגפתם לפני אויביכם ה"פ ובעלי דבביכון מקיפין אתכם מבחוץ ר"ל עומדין מבחוץ ושמחי' במיתתן נמלא שנתנגפו לפני אויביהם א"נ מדכתיב ונגפתם שהוא לשון מגפה שהוא מיתה בידי שמים: ל דק"ל בכם ל"ל דהא כתיב ונגפתם א"כ לדרשא אתי והוצרך לומר תרתי מכם ובכם משום דמהמדרש משמע שהרודים יהיו מכם ובקרא משמע שירדו בהם מ"ה פירש תרווייהו: מ דהא כתיב אחריו ואין רודף א"כ למה ינוסו אלא מפני אימה: נ דק"ל ברכה הוא שאין רודף אותם ומתרץ משום שאין בהם כח לא צריכין לרדוף אותם דסבורין מה לנו לרודפם והא אין בהם

רש"י

מכלות עינים ומדיבת נפש. העינים צופות וכלות לראות שיקל וירפא וסוף שלא ירפא וידאבו הנפשות של משפחתו במותו. כל תאוה שאינה באה ותוחלת ממושכה קרויה כליון עינים: וזרעתם לריק. תזרעו ולא תצמח ואם ז תצמח ואכלוהו אויביכם: (יז) ונתתי פני. פנאי שלי פונה אני מכל עסקי להרע לכם: ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו ישלטו בכם: אגדת ת"כ מפרשה זו. אף אני אעשה זאת. איני מדבר אלא באף וכן אף אני אלך עמם בקרי: והפקדתי עליכם. שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו עד שהראשונה פקודה אצלכם אביא אחרת ואסמכנה לה: בהלה. מכה המבהלת את הבריות ואיזו זו מכת ח מותן: את השחפת. יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו ת"ל שחפת שהוא נשחף או עתים שהוא נשחף אבל נוח ואינו מקדיח ת"ל ואת הקדחת מלמד שהוא מקדיח או עתים שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו שיחיה ת"ל מכלות עינים או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה ת"ל ומדיבות נפש: וזרעתם לריק זרעכם. זורעה ואינה מצמחת ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים ומה ת"ל ואכלוהו אויביכם הא כילד זורעה שנה ראשונ' ואינה מצמחת שנה שניה מצמחת ט ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור י ושבפנים מתים ברעב שלא לקטו תבואה אשתקד. ד"א וזרעתם לריק זרעכם כנגד הבנים והבנות הכ' מדבר שאתה עמל בהם ומגדלן והחטא בא ומכלה אותם שנאמר (איכה ב) אשר טפחתי ורביתי אויבי כלם: ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי פני משלו משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה: ונגפתם לפני איביכם. (ת"כ) שיהא המות הורג אתכם מבפנים כ ובעלי דבביכון מקיפין אתכם מבחוץ: ורדו בכם שנאיכם. (ת"כ) שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם ל שבשעה שאומות העולם ע"א עומדים על ישראל אינם מבקשים אלא מה שבגלוי שנאמר (שופטים ו) והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו' ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם וכן הוא אומר (מיכה ג) ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו וגו': ונסתם. מפני מ אימה: ואין רודף אתכם. מבלי נ כח: (יח) ואם עד אלה.

פירוש לתורת אלהים

אונ די הֶערְצֶר אונ די לַייבֶּר פון זיין מִשְׁפָּחָה וֶועלֶן טְרוּעֶרִיג זַיין ער וֶועט שְׁטַארְבֶּן פון דֶער קְרֶענְק וּזְרַעְתֶּם איר וֶועט זֵייעֶן אונ עֶס וֶועט אֲפִילוּ שוין שְׁפְּרָאצֶן וֶועלֶן דָס אוף עֶסִין אייעֶרֶע פַיינְד: (יז) וְנָתַתִּי אונ אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען פָּנַי מַיין צָארֶען בָּכֶם אין אַייךְ רש"י שְׁרַייבְּט וְנָתַתִּי איז טַייטְשׁ אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען מַיין צַייט אִיךְ וֶועל מִיךְ קֶערֶען פון אַלֶע מַיינֶע עֲסָקִים אונ וֶועל מִיר נֶעמֶען אַצַייט צו שְׁלֶעכְטְס טָאן אַייךְ וְנִגַּפְתֶּם אונ איר וֶועט וֶוערֶן גְמָארְדֶעט לִפְנֵי אוֹיְבֵיכֶם פַּר אַייעֶרֶע פַיינְד וְרָדוּ אונ זֵיי וֶועלֶן גְוֶועלְטִיגֶן אִין אַייךְ שׂוֹנְאֵיכֶם אַייעֶרֶע פַיינְד וְנַסְתֶּם אונ איר וֶועט אַנְטְלוֹיפֶן וְאֵין אונ קֵיינֶר וֶועט אַייךְ נִיט יָאגֶן נָאר מַחֲמַת פַּחַד וֶועט איר אַנְטְלוֹפֶן: (יח) וְאִם אונ אוֹב עַד אֵלֶּה בִּיז דִיא לֹא תִשְׁמְעוּ וֶועט איר נִיט צוּא הֶערֶען צוּא מִיר

משלי חכמים

אִיךְ וֶועל דִיךְ פַארְלֶענְדִין, דָאס זֶעלְבִּיגֶע הָט הקב"ה צוּא די יוּד"י גִיזָאגְט, וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וגו' אוֹיב איר וֶועט נִיט וֶועלֶען הֶערִין די רֵייד פון מַיין תּוֹרָה אונ איר וֶועט נִיט טָאן מַיינֶע מִצְוֹת, זֶענֶען דָא פִיל פֶעלֶקֶר וָאס טוּעֶן נִיט מַיינֶע מִצְוֹת וַוייל זֵיי ווילֶען גְרִינְג לֶעבִּין. וֶועט איר אוֹיךְ וֶועלֶען גְרִינְג לֶעבִּין, וָואלְט די שְׁטְרָאף נָאךְ נִיט אַזוֹ גְרוֹס גִיוֶועזְן,

תִשְׁמְעוּ לִי וְיָסַפְתִּי לְיַסְּרָה אֶתְכֶם שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃ יט וְשָׁבַרְתִּי אֶת־גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם כַּנְּחֻשָׁה׃ כ וְתַם לָרִיק כֹּחֲכֶם וְלֹא־תִתֵּן אַרְצְכֶם

אונקלוס

לְמֵימְרִי וְאוֹסֵף לְמִרְדֵי יָתְכוֹן שְׁבַע עַל חוֹבֵיכוֹן׃
יט וְאֶתְבַּר יָת יְקַר תָּקְפְּכוֹן וְאֶתֵּן יָת שְׁמַיָּא דִּי עֲלֵיכוֹן תַּקִּיפִין כְּפַרְזְלָא מִלַּאֲחָתָא מִטְרָא וְאַרְעָא דִּתְחוֹתֵיכוֹן חֲסִינָא כִּנְחָשָׁא מִלְּמֶעְבַּד פֵּירִין׃
כ וִיסוּפוּן לְרֵיקָנוּ חֵילֵיכוֹן וְלָא תִתֵּן אַרְעֲכוֹן יָת

הגו"א ושברתי את גאון עוזכם גיטין לז:

בעל הטורים

אלה. ס"ת מדה שאמדוד לכם מדה כנגד מדה: (יט) את גאון. בגימטריא זה המקדש. את גאון עוזכם. בגי' זה ירושלים:

רשב"ם

(יח) שבע על חטאתיכם. כלומר הרבה מכות על חטאתיכם. כמו שבע יפול צדיק וקם ואור החמה יהיה שבעתים. והחזיקו שבע נשים: (יט) ושברתי את גאון עוזכם. כדכתיב בשברי לכם מטה לחם. וכדכתיב גאון שבעת לחם היה לנו. ובאגדה היא בהמ"ק. כדכתיב הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם. ולפי הפשט כמו שפירשתי שכך מוכיח סוף המקרא ונתתי את שמיכם וגו': (כ) כחכם. כי האדמה לא תוסף תת את כחה לכם:

רש"י

ואם בעוד אלה לא תשמעו: ויספתי. עוד יסורין ע אחרים: שבע על חטאתיכם. (ת"כ) שבע פורעניות פ על שבע עבירות האמורות למעלה: (יט) ושברתי את גאון עזכם. זה בית המקדש וכן הוא אומר (יחזקאל כד) הנני מחלל את מקדשי את גאון עוזכם: ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה. זו קשה משל משה שמשה הוא אומר (דברים כח) והיו שמיך אשר על ראשך נחשת וגו' שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע והיא משמרת פירותיה אבל כאן השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע ויהא חורב בעולם והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה והיא צ מאבדת פירותיה: (כ) ותם לריק כחכם. (ת"כ) הרי אדם שלא עמל שלא הרס שלא זרע שלא נכש ק שלא כסח שלא עדר ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום אבל אדם שעמל והרס וזרע ונכש וכסח ועדר ובא שדפון ומלקה אותו ר הרי שניו של זה קהות: ולא תתן ארצכם את יבולה. (ת"כ) אף מה שאתה ש מוביל לה בשעת הזרע: ועץ הארץ.

שפתי חכמים

כח למלחמה: ס דק"ל דואס עד אלה משמע שקבע להם זמן וה"ק ואם עבר הזמן ועדיין לא תשמעו לי ויספתי ליסרה וגו' וזה לא יתכן לומר שיקבע להם זמן לעבור על המצות לכך פירש דעד כמו בעוד דאל"כ ואם על אלה מבע"ל: ע לא שאוסיף עוד להביא עליכם היסורים הראשונים פעם שניה שהרי יסורים השניים אינם ממין הראשונים: פ דק"ל דהפסוק משמע שהקב"ה יפרע להם ז' פעמים על העבירות וזה אינו דאין נפרע מאדם יותר ממה שהרשיע כנגדו: צ כיון שהיא לחה הפירות נרקבין: ק נוכש שמלקט עשבים רעים מתוך הזרעים. כסח קוצר. עודר חופר: ר ופירוש ותם לריק כחכם אחר העמל והטורח וכו' שאז שיניו קהות שאם פירוש כחכם על ממונם הבא מכח לא היה צריך למימר דכבר כתיב ונתתי שמיכם כברזל וגו' ומסתמא ותם לריק (ג"א) גם אין לומר שיתום כח גופם דא"כ לא הל"ל לריק אלא ותם כחכם: ש דק"ל ל"ל למכתב ארצכם היה לו לכתוב ולא תתן הארץ כמ"ש לעיל

פירוש לתורת אלהים

כְּלוֹמֶר חָאטְשֶׁי אִיךְ וֶועל אוֹף אַייךְ שִׁיקֶען דִיא אַלִי פּוּרְעָנִיוֹת וָואס אוֹבִין אִיז גְשְׁטַאנֶען אוּנ אִיר וֶועט מִיךְ פָארְט נִיט וֶועלֶן פָאלְגֶן מְקַיֵּים זַיין מַיינֶע מִצְוֹת וְיָסַפְתִּי וֶועל אִיךְ מֶערֶען צוּ שְׁטְרָאפֶן אַייךְ נָאךְ מִיט יְסוּרִים שֶׁבַע זִיבֶּען פּוּרְעָנִיוֹת אוֹיף אַייעֶרֶע זִינְד אַקֶעגֶן דִיא זִיבֶּען עֲבֵירוֹת וָואס אוֹבֶּן אִיז גְשְׁטַאנֶען וֶועל אִיךְ אוֹיף אַייךְ בְּרֶענְגֶען זִיבֶּען פּוּרְעָנִיוֹת אוּנ דָאס זֶענֶען זַיי׃ (יט) וְשָׁבַרְתִּי אִיךְ וֶועל צוּ בְּרֶעכֶן דָאס הֶערְשַׁאפְט עֻזְּכֶם פוּן אַייעֶר שְׁטַארְקַייט דָאס אִיז דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָואס עֶר אִיז דָאס הֶערְשַׁאפְט אוּנ דָאס שְׁטַארְקַייט פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל דָאס אִיז אֵיין פּוּרְעָנִיוֹת וְנָתַתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען אַייעֶרֶע הִימְלֶען וֶועלֶען זַיין וִויא אַייזֶן עֶס וֶועט נִיט רֶעגֶענֶ־ן דָאס אִיז דֶער אַנְדֶערֶער פּוּרְעָנִיוֹת וְאֶת אַרְצְכֶם אוּנ אַייעֶרֶע עֶרְד וֶועט זַיין כַּנְּחֻשָׁה אַזוֹ וִויא קוּפֶּער שְׁווִיצְט פוּן זִיךְ זֶעלְבֶּערְט אַזוֹ וֶועט דִיא עֶרְד שְׁווִיצֶן אוּנ מַחֲמַת דֶעם וֶועלֶען אַלֶע תְּבוּאוֹת פַאר פוּלְט וֶוערֶען דָאס אִיז דָאס דְרִיטֶע פּוּרְעָנִיוֹת׃ (כ) וְתַם אוּנ עֶס וֶועט צוּא גֵיין לָרִיק צוּא לֶער כֹּחֲכֶם אַייעֶר כֹּחַ אִיר וֶועט אַקֶערֶען אוּנ זֵייעֶן אוּנ נָאךְ אַנְדֶערֶע זַאכֶען וָואס מֶען טוּט אִין פֶעלְד דִיא תְּבוּאָה זָאל גְרָאטִין אוּנ עֶס וֶועט קוּמֶן דִיא צַייט פוּן שְׁנִיט וֶועט קוּמֶן אֵיין שְׁטוּרֶעם הָאגִיל אוּנ וֶועט זִיא אוּם שְׁלָאגֶען דָאס אִיז דֶער פֶערְטֶער פּוּרְעָנִיוֹת וְלֹא תִתֵּן אַרְצְכֶם אוּנ אַייעֶר לַאנְד וֶועט נִיט גֶעבֶּען אִיר פְּרוּכְט רש"י שְׁרַייבְּט מֶען מֵיינְט עֶס וֶועט אֲפִילוּ אַזוֹ

ליקוטי יקרים

(יט) וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וגו'. אַייעֶרֶע הִימְלֶן וֶועלֶן זַיין וִוי אַייזֶן אוּנ אַייעֶר עֶרְד וֶועט זַיין וִוי קוּפֶּער, מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְזָאגְט פַּרְקֶערְט דִי הִימְלֶן וֶועלֶן זַיין וִוי קוּפֶּער אוּנ דִי עֶרְד וִוי אַייזֶן, מִיר וֵוייסֶען עֲבֵירוֹת זֶענֶען דָא צְווייעֶרְלֵיי, עֲבֵירוֹת וָוס דֶר מֶענְטְשׁ זִינְדִיגְט צוּ הקב"ה אוּנ עֲבֵירוֹת וָואס מֶען זִינְדִיגְט צוּ מֶענְטְשֶׁן, הקב"ה הָאט גְשְׁמוּעֶסְט פוּן דִיא עֲבֵירוֹת וָואס מֶען זִינְדִיגְט צוּ מֶענְטְשֶׁען, וֶוערֶען דִיא עֲבֵירוֹת גְטָאהְן אוּנְטֶען אוֹיף דִי עֶרְד דְרִיבֶּער הָאט עֶר גְזָאגְט דִיא עֶרְד וֶועט זַיין הַארְט וִויא קוּפֶּער [ווייל קוּפֶּער אִיז שְׁטַארְקֶער וִויא אַייזֶען (ירמיה א יח)], מֹשֶׁה הָאט גְעשְׁמוּעֶסְט פוּן דִיא עֲבֵירוֹת וָוס מֶען הָאט גְזִינְדִיגְט צוּ הקב"ה [דָאס הֵייסְט הִימֶעלִישֶׁע עֲבֵירוֹת] דְרִיבֶּער הָאט עֶר גְזָאגְט דִיא הִימְלֶען וֶועלֶען זַיין הַארְט וִויא קוּפֶּער׃

משלי חכמים

נָאר וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ, אוֹיבּ אִיר וֶועט מַיינֶע חֻקִּים פַּר־מִיאוּסְן בַּיי אַנְדֶרֶי מֶענְטְשֶׁן, זֵיי זָאלֶן אוֹיךְ נִיט וֶועלֶן טָאהְן מַיינִי מִצְוֹת וַוייל אִיר הָט פַּיינְט מִיךְ אוּנ מַיינִי מִצְוֹת, דְרִיבֶּר וֶועט אִיר גְשְׁטְרָאפְט וֶוערֶ־ן וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דִי פְּסוּקִים׃

אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ׃
כא וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא תֹאבוּ
לִשְׁמֹעַ לִי וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה
שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם׃ כב וְהִשְׁלַחְתִּי
בָכֶם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה
אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם
וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשַׁמּוּ דַּרְכֵיכֶם׃

אונקלוס

עֲלַלְתַּהּ וְאִילַן אַרְעָא לָא יִתֵּן אִבֵּהּ׃ כא וְאִם תְּהָכוּן קֳדָמַי בְּקַשְׁיוּ וְלָא תֵיבוּן לְקַבָּלָא לְמֵימְרִי וְאוֹסֵף לְאַתָּאָה עֲלֵיכוֹן מָחָא שְׁבַע כְּחוֹבֵיכוֹן׃ כב וְאֲגָרֵי בְכוֹן יָת חֵיוַת בָּרָא וּתְתַכֵּל יָתְכוֹן וּתְשֵׁיצֵי יָת בְּעִירְכוֹן וְתַזְעֵר יָתְכוֹן וְיִצַדְיָן אוֹרְחָתְכוֹן׃

תו"א והשלחתי שבת לג:

בעל הטורים

(כא) כחטאתיכם. בגי' בין בשוגג בין במזיד:

רשב"ם

(כא) ואם תלכו עמי קרי. מנחם פירש לשון מניעה מגזרת הוקר רגלך. והבל הוא. כי הוקר מגזרת חטופי פ"א הפעל כמו הושב את אביך. מן אברם ישב. וקרי מן קרה. מגזרת אקרה כה. וזה פירושו אם תלכו עמי במקרה ולא תדיר כאדם שאינו הולך תדיר אצל בוראו:

שפתי חכמים

בברכה ונתנה הארץ יבולה אלא ארצכם משמע אף מה שאתם מביאים שם בשעת הזרע מפלכם אפילו זה לא תוליא א"נ דייק מדכתיב יבולה לשון מוביל שהוא מביא. רא"ם: ת דק"ל בהל"ל ועץ לא יתן פריו אבל הארץ למה לי: א דאין שייך לשון שליחות אלא בבר דעת: ב וכאן כתיב ג"כ והשלחתי בכם וגו' לגז"ש: ג רש"י מביא זה שלא תקשה ליה והתמה היאך מלינו שבהמה ממיתה בנשיכתה והביא מעשה דכבר היו כו': ד ר"ל כשמתים בניו של אדם כשהם קטנים נקרא משכל כמו שמלינו ברבקה שאמרה למה אשכל גם שניכם יום אחד ובאיתו זמן היו קטנים [ונ"ע]. עיין פרשת תולדות: ה והא דשינה רש"י הלשון ונקט מכפנים גבי בני אדם. י"ל דק"ל למה לא כתיב והכריתה בהמתכם ואתכם אלא משום דבהמה שהיתה מבחוץ בשדה יכריתו אותם מכל

רש"י

(ת"כ) אפי' מן הארץ יהא לקוית שלא יחניט פירותיו בשעת החנטה: לא יתן. משמש למעלה ולמטה אעץ ואפרי: לא יתן פריו. כשהוא מפרה משיר פירותיו הרי שתי קללות ויש כאן שבע פורעניות: (כא) ואם תלכו עמי קרי. רבותינו אמרו עראי במקרה שאינו אלא לפרקים כן תלכו עראי במצות ומנחם פירש לשון מניעה וכן (משלי כה) הוקר רגלך וכן יקר רוח (משלי יז) וקרוב ל' זה לתרגומו של אונקלוס ל' קושי שמקשים לבם להמנע מהתקרב אלי: שבע כחטאתיכם. שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחטאתיכם: (כב) והשלחתי. ל' א גירוי: ושכלה אתכם. אין לי אלא חיה משכלת שדרכה בכך בהמה שאין דרכה בכך מנין ת"ל (דברים לב) ושן בהמות אשלח ב בם הרי שתים ומנין שתהא ממיתה בנשיכתה ת"ל (שם) עם חמת זוחלי עפר. מה אלו נושכין וממיתין אף אלו נושכין וממיתין כבר היו שנים ג בארץ ישראל חמור נושך וממית ערוד נושך וממית: ושכלה אתכם. אלו ד הקטנים: והכריתה את בהמתכם. מבחוץ: והמעיטה אתכם. ה מבפנים: ונשמו דרכיכם. שבילים גדולים ושבילים קטנים הרי שבע פורעניות. שן בהמה. ושן חיה. חמת זוחלי עפר. ושכלה.

ליקוטי יקרים

(כא) וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וגו'. דֶר סֵפֶר שׁ"י שְׁרַייבְּט לְמָשָׁל אַפָּאטֶער הָאט גְוָואלְט זַיין קִינְד זָאל קֶענֶען אַמְלָאכָה נָאר וִיא זָאל זַיין אַגְרִינְגֶע אוּנ אַשֵׁיינֶע מְלָאכָה אוּנ מֶען זָאל הָאבֶּען פוּן אִיר פַּרְנָסָה, דֶער פָאטֶער הָאט בֶּעקוּמֶען אַמֶענְטְשׁ וָואס אִיז אַזֵייגֶער מַאכֶער, דִיא מְלָאכָה אִיז אִים גְפֶעלֶען, עֶר הָט גְגֶעבֶּען זַיין קִינְד צוּא דֶעם זֵייגֶער מַאכֶער אוֹיף עֶטְלִיכֶע יָאהְר, דֶער קִינְד זָאל זַיין בַּיי דֶעם זֵייגֶער מַאכֶער אַנַאנְצֶע טָאג אוּנ זָאל לֶערְנֶען דִי אַרְבֶּעט. דָס קִינְד הָאט אָבֶּער דִי אַרְבֶּעט נִיט גְוָואלְט לֶערְנֶען, אַלְץ וָוס מֶען הָט אִים גְהֵייסֶען טָאהְן הָט עֶר גְטָאהְן וואוּהִין מֶען הָאט אִים גְשִׁיקְט אִיז עֶר גְגַאנְגֶען, נָאר דִי אַרְבֶּעט פוּן דִי זֵייגֶערְס הָט עֶר נִיט גְוָואלְט לֶערְנֶען, דֶער פָאטֶער הָט גְווּאוּסְט וָואס מִיט דֶעם קִינְד אִיז נָאר עֶר הָט גְשְׁוִויגֶען, עֶר הָט גֶערֶעכְנְט, טָאמֶער וָועט עֶר בֶּעסֶער וֶוערֶען, אַמָאהְל הָט דֶער בַּעַל הַבַּיִת אִים גְהֵייסֶען טָאהְן אַשְׁוֶוערֶע אַרְבֶּעט, אוּנ עֶר אִיז גְקוּמֶען בַּייא נַאכְט אַהֵיים שְׁטַארְק פַרְמַאטֶערְט, אוּנ עֶר הָאט גֶעמַסֶרְתּ אוֹיף זַיין בַּעַל הַבַּיִת עֶר אַרְבֶּעט מִיט אִים שְׁוֶוערֶע אַרְבֶּעט, הָט דֶער פָאטֶער גְזָאגְט צוּא אִים אִיךְ וֶועל זָאגֶען דַיין מַייסְטֶער עֶר זָאל דִיר גֶעבֶּען נָאךְ שְׁוֶוערֶערֶע אַרְבֶּעט וַוייל אִיךְ הָאבּ דִיךְ גְגֶעבֶּען צוּם מֵייסְטֶער דוּ זָאלְסְט בַּיי אִים לֶערְנֶען אַיין אַרְבֶּעט אַשֵׁיינֶע אַגְרִינְגֶע, מֶען קֶען הָאבֶּען פַּרְנָסָה פוּן דִיא אַרְבֶּעט, אוּנ דוּא

פירוש לתורת אלהים

פִיל נִיט אוֹיף וַואקְסֶען וִוי פִיל מֶען הָאט פַאר זֵייעֶט דָאס אִיז דָאס פִינְפְטֶע וְעֵץ הָאָרֶץ אוּנ דִי בֵּיימֶער פוּן דֶער עֶרְד לֹא יִתֵּן וֶועט נִיט גֶעבֶּען פִּרְיוֹ זַיין פְרוּכְט רש"י שְׁרַייבְּט דָאס וֶוערְט גִירֶעכִינְט פַאר צְוֵוייא פוּרְעָנִיּוֹת אוּנ דָס וָוארְט לֹא יִתֵּן גֵייט אַרוּף אוּנ אַרָאפּ אוּנ אַזוֹ אִיז דֶער פְּשַׁט וְעֵץ אוּנ דֶער בּוֹם פוּן דֶער עֶרְד לֹא יִתֵּן עֶר וֶועט נִיט גֶעבֶּן כֹּחַ אִין דֶער פְּרִי זִיא זָאל בְּלִיעֶן דָס אִיז דָאס זֶעקְסְטִי אוּנ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ עֶר וֶועט נִיט גֶעבֶּן זַיין פְרוּכְט דָס בִּיסֶל פֵּירוֹת וָוס וֶועט אַפִילוּ זַיין וֶועלֶן פַר פוֹלְט וֶוערֶן אוּנ וֶועלֶן אַרָאפּ פַאלֶען דָס אִיז דֶר זִיבֶּעטֶר פוּרְעָנִיּוֹת: (כא) וְאִם תֵּלְכוּ אוּנ אַז אִיר וֶועט הַארְט מַאכֶען אַייעֶר הַארְץ וְלֹא תֹאבוּ אוּנ אִיר וֶועט נִיט וֶועלֶן לִשְׁמוֹעַ לִי צוּ הָארְכֶן מִיךְ וְיָסַפְתִּי וֶועל אִיךְ מֶערֶן צוּ שִׁיקֶן אוֹיף אַייךְ זִיבֶּן מַכּוֹת אַקֶעגֶן אַייעֶרֶע זִיבֶּן זִינְד: (כב) וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אוּנ אִיךְ וֶועל אָן רֵייצֶן אִין אַייךְ חַיַּת הַשָּׂדֶה דִי חַיּוֹת פוּן דֶעם פֶעלְד וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם אוּנ זִיא וֶועט אַייךְ פַאר צוּקֶן אוּנ טֵייטֶן וְהִכְרִיתָה אוּנ זִיא וֶועט פַאר שְׁנַיידֶן אַייעֶרֶע בְּהֵמוֹת

וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם אוּנ זִיא וֶועט אַייךְ וֵוויינִיג מַאכֶען וְנָשַׁמּוּ אוּנ זֵיי וֶועלֶן פַאר וִויסְט וֶוערֶן דַּרְכֵיכֶם אַייעֶרֶע וֶועגֶן

אונקלוס

כג וְאִם בְּאִלֵּין לָא תִתְרְדוּן
לְמֵימְרִי וּתְהָכוּן קֳדָמַי
בְּקַשְׁיוּ׃ כד וְאֵהַךְ אַף אֲנָא
עִמְּכוֹן בְּקַשְׁיוּ וְאַלְקֵי
יָתְכוֹן אַף אֲנָא שְׁבַע עַל
חוֹבֵיכוֹן׃ כה וְאַיְתֵי עֲלֵיכוֹן
דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא וְיִתְפָּרְעוּן
מִנְּכוֹן פּוּרְעֲנוּתָא עַל
דַּעֲבַרְתּוּן עַל פִּתְגָמֵי
אוֹרָיְתָא וְתִתְכַּנְּשׁוּן
לְקִרְוֵיכוֹן וַאֲגָרֵי מוֹתָנָא
בֵּינֵיכוֹן וְתִתְמַסְרוּן בִּידָא
דְסָנְאָה׃ כו בִּדְאִתְבַּר לְכוֹן
סְעִיד מֵיכְלָא וְיֵיפְיָן עֲסַר

כג וְאִם־בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי
וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי׃ כד וְהָלַכְתִּי אַף־
אֲנִי עִמָּכֶם בְּקֶרִי וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם
גַּם־אָנִי שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃
כה וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת
נְקַם־בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל־עָרֵיכֶם
וְשִׁלַּחְתִּי דֶבֶר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם
בְּיַד־אוֹיֵב׃ כו בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה־
לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם

רשב"ם (כה) נקם ברית. שעברתם. כמו שכתוב למעלה להפרכם את בריתי: (כו) עשר נשים. כלומר הרבה.

תו"א ואם באלה לא תוסרו לי שם סנהדרין כב: עליכם חרב שם: בשברי לכם שבת לג: ואפו עשר פסחים לו:

בעל הטורים

(כה) נקם. ב' במסורה נקם ברית נקם אחת משתי עיני גבי שמשון כדאיתא בסוטה שעברו פלשתים על שבועתם וזה הוא נקם ברית דהיינו שבועה דבשביל השבועה שעברו אמר אנקמה נקם אחת:

רש"י

והכריתה. והמעיטה. וגשמו: (כג) לא תוסרו לי. לשוב ו אלי: (כה) נקם ברית. ויש נקם שאינו בברית ז כדרך שאר נקמות וזהו סמוי עיניו ח של צדקיהו. ד"א נקם ברית נקמת בריתי אשר ט עברתם. כל הבאת חרב שבמקרא היא מלחמת י חיילות אויבים: ונאספתם. מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור: ושלחתי דבר בתוככם. וע"י הדבר ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם לפי שאין מלינים את המת בירושלי' כ וכשהם מוציאים את המת לקברו נתנים ביד אויב: (כו) מטה לחם. לשון משען כמו (ירמיה מח) מטה עז: בשברי לכם מטה לחם. אשבור לכם כל משעד על חיל האויבים: כ דהל"ל מה ענין הדבר אצל ונתתם ביד אויב.

שפתי חכמים

וכל אבל האדם שהוא בפנים בתוך העיר מש"ה לא יכרית כולם אלא ימעיט אותם: ו דלשון לא תוסרו לי אין מיושב בפסוק דודאי לא ירצו לקבל היסורין. ל"פ שאם בכל אלה היסורין לא תרצו לשוב אלי: ז ר"ל והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית משמע אותו חרב שכתוב בברית דהיינו תורה אבל יש עוד נקם שאינו בברית והוא סימת וכו': ח סימת עינים אינו כתיב בתורה א"כ ה"פ נוקמת נקם ברית שהוא השבועה שנשבע לצדקיהו ועבר על השבועה וסימא את עיני צדקיהו ופירש כשאר נקמות כלומר אם עברו על ד"ת כגון גזל ועריות וכדומה להן: ט ר"ל התורה: י דק"ל דאיך אפשר שחרב יכה אותם מעצמו. והא דלא פרש"י זה לעיל גבי וחרב לא תעבור בארצכם. י"ל משום דכתיב לעיל ונתתי שלום דמלת שלום הוא היפך המלחמות כדכתיב אני שלום וכי אדבר המה למלחמה בודאי קאי אתיל המלחמה אבל הכא לא נזכר שום אויב אלא כדכתיב והבאתי עליכם חרב מ"ה פירש דמלת חרב יורה ואע"פ שעשו כל רעות לא היו מלינים את המת לפי שהארץ אינה יכולה

ליקוטי יקרים

ווילסט ניט אַרבּעטען דיא אַרבּעט, נאָר דו טוּהסט אַנדערע אַרבּעט וועלכע עס טרעפט דיר, דריבּער וועל איך זאָגען דיין מייסטער ער זאָל דיר געבּען אַלע שווערע אַרבּעט וואָס איהם וועט נאָר טרעפען. דאָס זעלבּיגע איז גיוועזען בּייא הקב"ה מיט די יודען, הקב"ה האָט אַרויס גענומען די יודען פון מצרים אונ האָט זייא גיגעבּען אַגרינגע אַרבּעט אונ אַשיינע וואָס מען וועט האָבּען פון איר אַגוטע פּרנסה, זיי זאָלען לערנען תּוֹרָה, דאָס איז שיין, גרינג, פּרנסה, וויא עס שטייט אין פּסוק אָנהייבּ סדרה אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וגו', יודען האָבּען אָבּער ניט גיוואָלט לערנען תּוֹרָה, זיי האָבּען גיטאָהן אַלע שווערע אַרבּעט צוא די עֲבוֹדָה זָרָה, וועלכע אַרבּעט מען האָט זיי נאָר גיהייסען טאָהן, אַפילוּ די קינדער פאַרבּרענט צו דיא עֲבוֹדָה זָרָה, דריבּער אַז זייא וועלען קומען שרייען פאַר הקב"ה, וועט הקב"ה זאָגען צו דיא יודען איך וועל נאָך געבּען אויף אייך שווערערע צָרוֹת וועלכע עס וועט נאָר טרעפען, בּיז איר וועט טאָהן תְּשׁוּבָה אונ וועט לערנען מיין גרינגע אַרבּעט, דָס איז דיא תּוֹרָה:

פירוש לתורת אלהים

דָס זֶענֶען די זִיבֶּן מַכּוֹת (עיין רש"י): (כג) וְאִם אוּנ אוֹבּ בְּאֵלֶּה דוּרְךְ די זִיבֶּן מַכּוֹת לֹא תִוָּסְרוּ וֶועט איר פָּארְט נִיט נֶעמֶען אַמוּסָר וַהֲלַכְתֶּם אוּנ איר וֶועט גֵיין מִיט מִיר הַארְטִיגְלִיכֶן: (כד) וְהָלַכְתִּי וֶועל אִיךְ אוֹיךְ גֵיין מִיט אַייךְ הַארְטִיגְלִיכֶן וְהִכֵּיתִי וֶועל אִיךְ אַייךְ אוֹיךְ שְׁלָאגִין שֶׁבַע זִיבֶּען מַכּוֹת אוֹיף אַייעֶרֶע זִינְד: (כה) וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם אוּנ אִיךְ וֶועל אוֹיף אַייךְ בְּרֶענְגֶען חֶרֶב אַשְׁוֶוערְד נֹקֶמֶת וָואס זִיא וֶועט זִיךְ אָן אַייךְ נוֹקֵם זַיין פַר דֶעם חָס איר הָט עוֹבֵר גְוֶועזֶען אוֹיף דֶעם וָואס איר הָאט מִיט מִיר כּוֹרֵת בְּרִית גְוֶועזֶען וְנֶאֱסַפְתֶּם אוּנ איר וֶועט זִיךְ אַיין זַאמְלִין אִין אַייעֶרִי שְׁטֶעט מַחֲמַת די שְׁטֶעט וֶועלֶן זַיין בַּלֶעגֶערְט פוּן דֶעם שׂוֹנֵא וְשִׁלַּחְתִּי אוּנ אִיךְ וֶועל שִׁיקֶן אֵיין מָארְד צְווִישֶׁן אַייךְ אוּנ מֶען טָאר נִיט לָאזִין אִיבֶּער נֶעכְטִיגֶן אַמֵת אִין יְרוּשָׁלַיִם אוּנ איר וֶועט אַרוֹיס פִירֶען דֶעם מֵת פוּן דֶער שְׁטָאט אִים מְקַבֵּר צוּא זַיין וְנִתַּתֶּם אוּנ דוּרְךְ דֶעם וֶועט איר אִיבֶּער גִיעֶנְטְפֶערְט וֶוערֶען בְּיַד אוֹיֵב אִין דיא הֶענְד פוּן דֶעם פַיינְד: (כו) בְּשִׁבְרִי אִיךְ וֶועל צוּ בְּרֶעכֶן צוּ אַייךְ מַטֵּה לֶחֶם דָס אוּנְטֶער לֶעהְנוּנג פוּן שְׁפַּייז דָאס אִיז הַאלְבּ הוּנְגֶער וָואס

בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם
בְּמִשְׁקָל וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ׃ ס
כז וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי
וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי בְּקֶרִי׃ כח וְהָלַכְתִּי
עִמָּכֶם בַּחֲמַת־קֶרִי וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם
אַף־אָנִי שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃
כט וַאֲכַלְתֶּם בְּשַׂר בְּנֵיכֶם וּבְשַׂר
בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכֵלוּ׃ ל וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־
בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמָּנֵיכֶם
וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵיכֶם עַל־פִּגְרֵי

נְשִׁין לַחְמְכוֹן בְּתַנּוּרָא חַד וִיתִיבוּן לַחְמְכוֹן בְּמַתְקְלָא וְתֵיכְלוּן וְלָא תִשְׂבְּעוּן׃ כז וְאִם בְּדָא לָא תְקַבְּלוּן לְמֵימְרִי וּתְהָכוּן קֳדָמַי בְּקַשְׁיוּ׃ כח וְאֵהָךְ עִמְּכוֹן בִּתְקוֹף רְגַז וְאַרְדֵּי יָתְכוֹן אַף אֲנָא שְׁבַע עַל חוֹבֵיכוֹן׃ כט וְתֵיכְלוּן בְּשַׂר בְּנֵיכוֹן וּבְשַׂר בְּנָתֵיכוֹן תֵּיכְלוּן׃ ל וְאֵשֵׁיצֵי יָת בָּמָתֵיכוֹן וְאֶקַצֵּץ יָת חֲנִיסְנְסֵיכוֹן וְאֶתֵּן יָת פִּגְרֵיכוֹן עַל פִּגּוּר

תולדות אהרן

בחמת קרי ס' הזהר פרשת תרומה: ונתתי את פגריכם שבת ל סנהדרין סג סד:

רשב"ם

כמו זה עשר פעמים תכלימוני: בתנור אחד. כי אשה אחת לא תוכל למלא את התנור פת: והשיבו לחמכם במשקל. כי במשקל הביאוהו לתנור ובמשקל השיבוהו להאכילו לבעלים ובמשקל ובצמצום לחם צר ומים לחץ. כדכתיב בן ארם הנני שובר מטה לחם בירושלים ואכלו לחם במשקל ובדאגה ומים במשורה. אף כאן כתיב בשברי לכם מטה לחם יאפה ויאכל במשקל: ואכלתם ולא תשבעו. כי במשקל ובצמצום יאכלהו. וגם י"ל שאות לחם אע"פ שאוכל ממנו הרבה לא ישביע מטעד הארם כי מארה תמצא בו (כח) ויסרתי. מן ייסר איש את בנו יאמר ויסרתי. וכן ויסרו אותו. וכן מ ישב יאמר וישבו טירותיהם בך ביחזקאל: (ל) על פגרי גלוליכם. כי בבית במותיכם תהרגו. כרכתיב בירמיה כי אם גיא ההרגה וקברו בתופת מאין מקום:

שפתי חכמים

לסבול שמסרית מיד אם מלינין אותו: ל הולרך לפרש מלת בשברי אשבור מפני שמלת בשברי פירוש בלעת שברי והמכוון פה שישבור ולא בעת שישבור: מ (ג"א) דא"א לומר מחמת חסרון לחם דהא כבר כתיב בשברי לכם וגו': נ דאל"כ יהיו שמונה רק הוא החרב דכתיב ברישא דקרא ופירוש וע"י החרב דהיינו חיילות האויבים אתם נתונים ביד האויבים ע"י הדבר: ס רש"י רוצה לפרש היאך בא מה שכתב בקרא

רש"י

אוכל ל והם הלי רעב: ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. מחוסר מ עלים: והשיבו לחמכם במשקל. שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור והן יושבות ושוקלות את השברים להלקם ביניהם: ואכלתם ולא תשבעו. זה מארה בתוך המעים בלחם הרי ז' פורעניות חרב מגור דבר שבר מטה לחם חוסר עלים פת נפולה מארה במעים ונתתם איבה מן המנין נ שהיא החרב: (ל) במתיכם. מגדלים ובירניות: חמניכם. מין ע"א שמעמידין על הגגות וע"ש שמעמידין בחמה קרויין חמנים: ונתתי את פגריכם. תפוחי רעב היו ומוציאים ירא'תם מחיקם ס ומנשקים אותם וכרסו נבקעת

פירוש לתורת אלהים

און צעהן ווייבער וועלן באקין אייער ברוט אין איין אובן מחמת וויינג האלץ והשיבו און זיי וועלן ווידר קערין לחמכם אייער ברויט במשקל מיט גיוויכט מחמת דאס ברויט וועט זיין פון פולע תבואה וועט דאס אין אובען צוא פאלען ווערען אויף שטיקער וועט מען זיך מוזען צו טיילין מיט אוואג ואכלתם איר וועט עסין און איר וועט ניט זאט זיין ווארום עס וועט זיין אקללה אין אייערע גידערים חאטשי איר וועט עסן וועט איר פארט הונגערג זיין דאס זענן די זיבן פורעניות (עיין רש"י): (כז) ואם און אוב בזאת אפילו איך וועל אויף אייך שיקן דיא זיבן פורעניות לא תשמעו לי וועט איר מיך פארט ניט צו הערן והלכתם און איר וועט גיין מיט מיר מיט בייזן: (כח) והלכתי וועל איך גיין מיט אייך מיט אבייזען צארן ויסרתי און איך וועל אייך שטראפן שבע זיבען פורעניות על חטאתיכם אויף אייערע זיבען זינד:

(כט) דם ערשטע איז ואכלתם מחמת הונגר וועט איר עסין דם פלייש פון אייערי זיהן ובשר בנותיכם און דם פלייש פון אייערי טעכטער וועט איר עסין: (ל) דאס אנדרע והשמדתי און איך וועל פר טיליגן את אייערי הויכע מוערן דורך דעם והכרתי וועל איך פר שניידן את אייערי בילדר וואס איר שטעלט זיי אויף די דעכר און מחמת זייא שטייען אויף דער זונן ווערען זיי אן גרופען חמנים דאס איז טייטש זונון בילדער דם דריטי איז ונתתי איך וועל געבן אייערי קערפער על פגרי אויף דיא קערפער פון אייער אום ווערדיקייט. רש"י שרייבט זייא וועלען גישוואלין ווערען פאר הונגר און וועלען ארויס ציען דיא צורות עכום"ז פון זייער שוים און וועלין זייא קושן זייא וועלין מיינין דיא צורות עכום"ז וועט זייא עפיס העלפן דער וייל וועט זייער בוך צו שפרונגן ווערן און וועלין פאלן אויף דיא צורות עכום"ז טומער הייט

גִּלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃
לא וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם חָרְבָּה
וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא
אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם׃ לב וַהֲשִׁמֹּתִי
אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ
אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ׃ לג וְאֶתְכֶם
אֱזָרֶה בַגּוֹיִם וַהֲרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם
חָרֶב וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה
וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה׃ לד אָז תִּרְצֶה

אונקלוס

טַעֲוָתְכוֹן וִירַחֵק מֵימְרִי
יָתְכוֹן׃ לא וְאֶתֵּן יָת
קִרְוֵיכוֹן צָדְאָ וְאֶצְדֵּי יָת
מַקְדְּשֵׁיכוֹן וְלָא אֲקַבֵּל
בְּרַעֲוָא קֻרְבַּן כְּנִשְׁתְּכוֹן׃
לב וְאֶצְדֵּי אֲנָא יָת אַרְעָא
וִיצָדְיוּן עֲלַהּ בַּעֲלֵי
דְבָבֵיכוֹן דְיָתְבוּן בַּהּ׃
לג וְיָתְכוֹן אֲבַדַּר בֵּינֵי
עַמְמַיָּא וְאֶגְרֵי בָתְרֵיכוֹן
דְקָטְלוֹן בְּחַרְבָּא וּתְהֵי
אַרְעֲכוֹן צָדְיָא וְקִרְוֵיכוֹן
יְהוֹן חָרְבָא׃ לד בְּכֵן

תו"א והשמותי את שבת שם מגילה כח: ואתכם אזרה שבת שם: אז תרצה הארץ שם עקידה שער סח:

רשב"ם (לב) ושממו עליה אויביכם. כשבאים לשבת בה כדכתיב כל עובר עליה ישום

בעל הטורים

(לג) ואתכם אזרה. הזיי"ן עקומה לומר לך שנתתי לכם ארץ ז' עממין לקיים התורה שחלבה עמודיה שבעה ואתם שבע תועבות בלבבכם לכך אתכם אזרה: והריקותי. ב' במסורה הכא ואידך והריקותי לכם ברכה עד בלי די אני אמרתי והריקותי לכם ברכה עד בלי די ואתם לא רציתם

רש"י

ונופל עליה: וגעלה נפשי אתכם. (ת"כ) זה סילוק שכינה: (לא) ונתתי את עריכם חרבה. יכול מאדם כשהוא אומר והשימותי אני את הארץ הרי אדם אמור הא מה אני מקיים חרבה מעובר ושב: והשימותי את מקדשיכם. יכול מן הקרבנות כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים הא מה אני מקיים והשימותי את מקדשיכם מן הגדודיות שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם. הרי שבע פורעניות. אכילת בשר בנים ובנות. והשמדת במות הרי שתים. כריתת חמנים אין כאן פורענות אלא ע"י השמדת הבירניות יפלו החמנים שבראשי הגגות ויכרתו. ונתתי את פגריכם וגו' הרי שלש. סלוק שכינה ארבע. חרבן ערים. שממון מקדש מן הגדודיות. ולא אריח קרבנות. הרי שבע: (לב) והשמתי אני את הארץ. זו מדה טובה ע לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם פ שתהא שוממה מיושביה: (לג) ואתכם אזרה בגוים. זו מדה קשה שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין וישראל נזרו כבמזרה כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחבירתה: והריקתי. כששולף החרב מתרוקן הנדן צ ומדרשו חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר ק כאדם שמריק את המים ואין ר סופן לחזור: והיתה ארצכם שממה. שלא תמהרו לשוב לתוכה ומתוך כך עריכם יהיו חרבה נראות לכם חרבות שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור כאילו אין כרמו וביתו חרבים כך שנויה בת"כ: (לד) אז תרצה. תפייס את כעס המקום ש שכעס על שמטותיה:

שפתי חכמים

ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם דמשמע כשהם מתים הם נופלים על ע"ז שלהם: ע דקש"ל למה לא מנה אותן בכלל הפורעניות ויהיו שמונה לכך פירש זו מדה טובה וכו' ואין להקשות למה לא מנה בכלל הפורענות ואתכם אזרה וגו' שהוא יותר קשה. וי"ל מאחר שהפסיק במדה טובה לא חשיב בכלל הפורענות דלעיל וק"ל ודלא כהרא"ם שפירש זו מדה טובה קושטא דמלתא קאמר אבל אינו ר"ל אם לא יהיה מדה טובה אלא פורענות אם כן יהיה שמונה אם כן תקשה לך ואתכם אזרה בגוים שהיא מדת פורענות והא יהיו שמונה אלא על כרחך צ"ל שאין הכתוב מקפיד אם נשלם מספר שבעה פורענות שמוסיף עוד פורענות אחרים נוספים על השבע עד כאן לשונו: פ כלומר מה שכתוב בקרא ושממו עליה אויביכם שלא יוכלו לדור בארצכם מחמת שממון: צ דלשון ריק לא נופל אחרב כמו שפירש רש"י בפרשת בשלח. הנדן ר"ל תיק החרב: ק ולכך כתיב והריקותי: ר ר"ל אותן מים: ש כתב הרא"ם אין פירוש תפייס כעס

פירוש לתורת אלהים

דָאס פֶערְטֶע אִיז וְגָעֲלָה גָאט זָאגְט מַיין װילֶען װֶעט אַיךְ פַאר אוּם װֶערְדִיגֶען׃ (לא) דָאס פִינְפְטֶע אִיז וְנָתַתִּי אוּנ אִיךְ װֶעל גֶעבֶּן אַייעֶרִי שְׁטֶעט צוּ װִיסְט. דָם זֶעקְסְטֶע אִיז וַהֲשִׁמּוֹתִי אוּנ אִיךְ װֶעל פַאר װִיסְטֶן אַייעֶר בֵּיהַמ"ק דָאס זִיבֶּעטֶע אִיז וְלֹא אָרִיחַ אוּנ אִיךְ װֶעל נִיט שְׁמֶעקִין בְּרֵיחַ אִין גִישְׁמַאק נִיחֹחֲכֶם אַייעֶר זֶענְפְטִיקֵייט׃ (לב) וַהֲשִׁמֹּתִי אוּנ אִיךְ װֶעל פַר װִיסְטֶן דָם לַאנְד וְשָׁמְמוּ אוּנ זֵיי װֶעלֶן פַר װִיסְט װֶערֶן אֹיְבֵיכֶם אַייעֶרִי פַיינְד הַיֹּשְׁבִים בָּהּ דִי װָאס װֶעלֶן זִיצֶן אִין אִיר רש"י שְׁרַייבְּט דָם אִיז אַמִדָּה טוֹבָה צוּ יִשְׂרָאֵל אַז דִי פַיינְד װֶעלֶען נִיט נַחַת רוּחַ הָאבֶּן אִין זַייעֶר לַאנְד׃ (לג) וְאֶתְכֶם אוּנ אַייךְ אֱזָרֶה װֶעל אִיךְ פַאר שְׁפְּרַייטֶען בַגּוֹיִם צְװִישֶׁען דִ"א פֶעלְקֶער. רש"י שְׁרַייבְּט דָאס אִיז זַייעֶר אַשְׁװֶערֶע מִדָּה װָארוּם אַז דִיא לַייט פוּן אֵיין מְדִינָה װֶערֶען פַאר טְרִיבֶּען אוֹיף אֵיין אָרְט זֶעהְן זַייא זִיךְ אֵיינֶר מִיט דֶעם אַנְדֶרֶן אוּנ זֶענֶן זִיךְ מִתְנַחֵם אָבֶּר דִיא יִשְׂרָאֵל װֶעלֶן ח"ו צוּ שְׁפְּרַייט װֶערֶן אַזוֹ װִי דִי פְּלֶעװִי װֶערְט צוּא שְׁפְּרַייט בְּשַׁעַת אַז מֶען זַייעֶט דִיא תְּבוּאָה אַז אֵיינֶר מִיט דֶעם אַנְדֶרֶן װֶעלֶן זִיךְ נִיט קָאנֶען זֶעהְן וַהֲרִיקֹתִי אִיךְ װֶעל אוּם לֵיידִיגֶן נָאךְ אַייךְ דִי שְׁװֶערְד אַרוּם צוּ שְׁלֶעפֶּן פוּן דֶער שֵׁייד אוּנ דִיא שֵׁייד װֶעט בְּלַייבֶּן לֵיידִיג וְהָיְתָה אוּנ אַייעֶר לַאנְד װֶעט זַיין װִיסְט אוּנ אַייעֶרִי שְׁטֶעט װֶעלֶן זַיין װִיסְט׃ (לד) אָז דֶענְצְמָאל

הארץ את־שבתתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם אז תשבת הארץ והרצת את־שבתתיה׃
לה כל־ימי השמה תשבת את אשר לא־שבתה בשבתתיכם בשבתכם עליה׃
לו והנשארים בכם והבאתי מרך בלבבם בארצת איביהם ורדף

אונקלוס

תרעי ארעא ית שמטהא כל יומין די צדיאת ואתון בארע בעלי דבביכון בכן תשמט ארעא ותרעי ית שמטהא׃ לה כל יומין די צדיאת תשמט ית די לא שמטת בשמטיכון כד הויתון יתבין עלה׃ לו ודישתארון בכון ואעל תברא בלבהון בארעתא דסנאיהון וירדוף יתהון קל טרפא דשקיף

רשב"ם

וישרוק על מכותיה: (לה) כל ימי השמה תשבות. כל שבעים שנה של גלות בבל. פירשו רבותינו כנגד שנים שהיה לה לשבות ולא שבתה. תשבות מלאפום באתנחתא. אבל בלא אתנחתא. אז תשבת הארץ פתח. וכן ויִמת וינס באתנחתא כולם מלאפום. וימת. הים ראה וינס: (לו) מרך בלבבם. אינו לשון רך הלבב. ואל הרך לבי. כי המ"ם של מרך עיקר שהרי הניתק בס"ם. כמו אהל אוכל בכסף. וקראת לשבת עונג. ואין לו חבר כי אם בתלמוד בשאיפא תלין

רש"י

והרצת. לַמלך את שבתותיה: (כל ימי השמה. לי העשות ומ"ם דגש במקום כפל שממה): (לה) את אשר לא שבתה. שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד ע' שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלשים שנה שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים ובני יהודה הכעיסו לפניו מ' שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים הוא שנאמר ביחזקאל (יחזקאל ד) ואתה שכב על צדך השמאלית וגו' וכלית את אלה וגו' ושכבת על צדך הימנית ארבעים יום ת ונשאת את עון בית יהודה ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישי' לגלות המלך יהויכין ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו הרי ארבעים ושש וא"ת שנות מנשה חמשים וחמש היו א מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה וכל שנות רשעו עשרים ושתים כמו שאמרו באגדת חלק ושל אמון שתים ואחת עשרה ליהויקים וכנגדן לצדקיהו צא וחשוב לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם והם שש עשרה למאה י"ד שמיטין וב' יובלות הרי לארבע מאות שנה ששים וארבע לשלשים ושש שנה חמש שמיטות. הרי שבעים חסר אחת ועוד שנה יתירה שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים (ג"א ואותו יובל שגלו שלא נגמר בעונם נחשב להם). ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים ב וכן הוא אומר בדברי הימים (דה"ב לו) עד רצתה הארץ את שבתותיה וגומר למלאות שבעים שנה: (לו) והבאתי מרך. פחד ורך

שפתי חכמים

המקום אמלת תרצה כי מלת תרצה הוא פועל יוצא לשני ותפייס כעס המקום הוא פועל יוצא לשלישי פירוש הארץ תרצה את כעסו של מקו' אלא פירוש תפייס כעס המקום הוא פירושו של והרצת את שבתותיה דכתיב בסיפא דקרא ופירוש מלת תרצה היא תתפייס ופירושו או תתפייס הארץ מן שבתותיה ומפני שתכלית התפייסות הארץ הוא כדי שתחזור ותפייס את המקום כתב רש"י ז"ל מתחלה התכלית ואמר תפייס את כעס המקום והראיה ע"ז שהרי גבי והרצת פירש למלך פירוש שחסר מלת למלך וגבי מלת תרצה הארץ לא פירש חסירות מלת למלך לומר תפייס למלך מכעסו אע"כ צ"ל דלעיל לא פירש רק הכוונה ואמר תפייס את כעס המקום. (ג"א) פירש מלת תרצה מלשון פיוס שהם קרובים בענין ואמר תפייס כעס המקום שאין לפרש שתפייס השמיטות שאין שייך לפייס השמיטות שכבר עברו עליהם אלא יפייסו כעס המקום שכעס על השמיטות. אבל והרצת את שבתותיה שהוא לשון הפעיל שלא כתב ותרצה שבתותיה כמו ברא המקרא פירושו והרצת למלך שבתותיה שהוא פועל יוצא לשלישי שהארץ תפייס השמיטות למלך: ת ארבעים יום מרמז על ארבעים שנה שהיה יהודה אחר גלות י' השבטים: א כלומר ומנשה נולד מיד כשגלו י' השבטים ושנותיו היו נ"ה ומלינו שמנשה היה רשע וא"כ בימי מנשה הכעיסו לפניו נ"ה שנה לבד מה שהכעיסו לפניו בשאר שנות מלכים. ומתרץ דעשה תשובה וכו': ב אע"פ שלא עברו רק על ס"ט שמיטות ויובלות מ"מ היו גלות ע' שנה שלמים דמה שלא המתין הקב"ה עד שעברו ע' שמיטות צדקה עשה להם כך פרש"י בפרשת ואתחנן

פירוש לתורת אלהים

תרצה וועט באווילגען דאס לאנד אירע שמיטות כלומר זיא וועט מפייס זיין דעם כעס פון הקב"ה וואס ער האט גיצערנט אויף דעם וואס דיא ישראל האבען ניט גהאלטען דיא דינים פון שמיטות כל ימי השמה אלע טעג וואס זיא וועט זיין פאר וויסט ואתם אונ איר וועט זיין אין דעם לאנד פון אייערע פיינד אז תשבת דענצמאל וועט דם לאנד רוען והרצת אונ זיא וועט בווילגען אונ וועט מפייס זיין צו הקב"ה וואס ער האט גיצערנט פון וועגין אירע שמיטות: (לה) כל ימי השמה אלע טעג וום זיא וועט זיין וויסט תשבות וועט זיא רוען את אשר דאס וואס זיא האט ניט גירועט אין אייערע שמיטות בשבתכם עליה בשעת איר האט גיוואנט אין איר וויפיל שמיטות זיי האבען ניט גהאלטען אזו פיל יאר וועלען זיי זיין אין גלות אונ דם לאנד וועט זיין וויסט קיינר וועט ניט האבען צו ארבעטן אין פעלד (ע' רש"י) (לו) והנשארים בכם אונ דיא וואס וועלען איבער בלייבען צווישען אייך והבאתי וועל איך ברענגין איין פחד בלבבם אין זייער הארץ בארצות איביהם אין דעם לאנד פון זייערע פיינד ורדף אותם אונ עס וועט זייא נאך יאגען אקול קול עלה אקלאפינדיגע בלאט אז דיא בלעטר פון דיא ביימר וועלין קלאפען איינס אין דעם אנדערין מחמת דעם ווינט וועלען זייא זיך איבער שרעקין אונ וועלען מיינען מען יאגט זייא

אֹתָם קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ מְנֻסַת־
חֶרֶב וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף׃ לז וְכָשְׁלוּ אִישׁ־
בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי־חֶרֶב וְרֹדֵף אָיִן וְלֹא־
תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם׃
לח וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם
אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם׃ לט וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם
יִמַּקּוּ בַּעֲוֹנָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם וְאַף
בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמָּקּוּ׃ מ וְהִתְוַדּוּ
אֶת־עֲוֹנָם וְאֶת־עֲוֹן אֲבֹתָם בְּמַעֲלָם

אונקלוס

וְיֵעַרְקוּן כְּמֵעֵירוֹק מִן קֳדָם
דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא וְיִפְּלוּן
וְלֵית דְּרָדֵיף׃ לז וְיִתַּקְלוּן
גְּבַר בְּאָחוּהִי כְּמִקֳּדָם
דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא וְרָדֵיף
לֵית וְלָא תְהֵי לְכוֹן תְּקוּמָה
קֳדָם בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן׃
לח וְתֵיבְדוּן בֵּינֵי עַמְמַיָּא
וּתְגַמַּר יָתְכוֹן אֲרַע בַּעֲלֵי
דְבָבֵיכוֹן׃ לט וּדְיִשְׁתַּאֲרוּן
בְּכוֹן יִתְמַסְּוּן בְּחוֹבֵיהוֹן
בְּאַרְעָתָא בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן
וְאַף בְּחוֹבֵי אֲבָהַתְהוֹן
בִּישַׁיָּא דַּאֲחִידִין בִּידֵיהוֹן
יִתְמַסְּוּן׃ מ וְיוַדּוּן יָת
חוֹבֵיהוֹן וְיָת חוֹבֵי
אֲבָהַתְהוֹן בְּשִׁקְרְהוֹן

תו"א וכשלו איש באחיו סנהדרין כו שבת לב שבועות לב: ואבדתם מכות כד: ואכלה אתכם שם: ואף בעונות אבותם אתם סנהדרין כז:

בעל הטורים

לקיים מלותי על כן והריקותי אחריכם חרב: (לז) ורודף. ג' במסורה וכשלו איש באחיו כמפני חרב ורודף אין ואידך כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים ואידך אפרים רועה רוח ורודף קדים בשביל שהם רודף שלמונים ורודף קדים על כן וכשלו איש באחיו כמפני חרב ורודף אין: ו' פעמים כתיב בפרשה עון שנים וכנגדם גלו ו' פעמים ג' ע"י סנחריב וג' ע"י נבוכדנצר:

רשב"ם

נחמרך באלו טריפות: (לט) ימקו. מן נמקו חבורותי כמו מן נמס ימסו.

רש"י

לבב מ"ם של מרך יסוד נופל הוא כמו מ"ם של מועד ושל מוקש: ונסו מנסת חרב. כאילו רודפים ג הורגים אותם: עלה נדף. שהרוח דוחפו ומכהו על עלה אחר ומקשקש ד ומוציא קול וכן תרגומו קל טרפא דשקיף ל' חבטה שדופות קדים שקיפן קידום לשון משקוף מקום חבטת הדלת וכן תרגומו של הבורה משקופי: (לז) וכשלו איש באחיו. כשירצו לנוס יכשלו זה בזה כי יבהלו לרוץ: כמפני חרב. כאילו בורחים מלפני הורגים שיהא בלבבם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם (ת"כ) ומדרשו וכשלו איש באחיו זה נכשל בעונו של זה ה שכל ישראל ערבין זה לזה: (לח) ואבדתם בגוים. כשתהיו פזורים תהיו ו אבודים זה מזה: ואכלה אתכם. אלו המתים בגולה: (לט) בעונת אבותם אתם. (ת"כ) כשעונות אבותם אתם. כשאוחזים מעשה ז אבותיהם בידיהם: ימקו. לשון המסה כמו ימסו וכמוהו (זכריה יד) תמקנה בחוריהן (תהלים לח)

שפתי חכמים

בפסוק כי תוליד וגו': ג כאלו אמר ונסו כמנוסת חרב לא מנוסת חרב שהרי כתיב אחריו ואין רודף: ד כי פירוש נדף נדחף ואין העלה הנדחף מוציא קול רק כשידחף אלל עלה אחר גם אין העלה נדחף מעלמו רק ע"י הרוח לכן הארץ הרב בראיות והביא התרגום דשקיף שפירושו הכאה לא שפירוש נדף דשקיף דנדף לשון דחיפה הוא רק שמן הדחיפה תתחדש ההכאה והתרגום פירש הכונה ולא המלה כדרך התרגום שהוא שומר הטעם בהרבה מקומות והקדים לזה פירוש ינוסו מנוסת חרב כמנוסת חרב לא מנוסת חרב ממש כדי שיפול עליו הפירוש של קול עלה נדף דהא מה שהם נסים לא מפני שהאויב הורג אותם אלא מרוב מורך שבלבם הרא"ם: ה ויהיה פירוש כמפני חרב כמו שנכשל האיש מפני חרב הרודף אחריו כך הוא נכשל מפני עון חבירו: ו ולא אבודים ממש דהא כתיב ואף גם זאת וגו' לכלותם: ז דק"ל אתם ל"ל ועוד קשה והא כתיב לא

פירוש לתורת אלהים

וְנָסוּ אוּנ זֵיי וֶועלֶן אַנְטלוֹפֶן מְנֻסַת חֶרֶב גְלַייךְ וִוי אֵיינֶער אַנְטְלוֹפְט וָואס מֶען יָאגְט אִים מִיט אַשְׁוֶוערְד צוּ הַרְגֶענֶן וְנָפְלוּ אוּנ זֵיי וֶועלֶן פַאלֶן פַאר שְׁלַאפְקֵייט וְאֵין רֹדֵף אוּנ קֵיינֶער וֶועט זֵייא נִיט יָאגֶן: (לז) וְכָשְׁלוּ אוּנ זֵייא וֶועלֶן גִישְׁטְרוֹיכִילְט וֶוערֶען אֵיינֶער אִין דֶעם אַנְדֶערִין מַחֲמַת דֶעם אַייִלוּנְג פוּן אַנְטְלוֹפֶען כְּמִפְּנֵי חֶרֶב גְלַייךְ וִויא מֶען וָואלְט אִים נָאךְ גִיָאגְט מִיט אַשְׁוֶוערְד וְלֹא תִהְיֶה אוּנ עֶס וֶועט צוּ אַייךְ נִיט זַיין קֵיין תְּקוּמָה פַאר אַייעֶרֶע פַיינְד: (לח) וַאֲבַדְתֶּם אוּנ אִיר וֶועט פַאר לָארֶען וֶוערִין צְווִישֶׁען דִיא פֶעלְקֶר וָוארוּם אַז אִיר וֶועט זַיין פַאר שְׁפְּרֵייט וֶועט אִיר אוֹיךְ זַיין פַאר לָארֶען אֵיינֶער פוּן דֶעם אַנְדֶערֶען וְאָכְלָה אֶתְכֶם אוּנ עֶס וֶועט אַייךְ פַר דַארְבֶּן דָאס לַאנְד פוּן אַייעֶרֶע פַיינְד: (לט) וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם אוּנ דִיא וָואס וֶועלֶן בְּלַייבֶּן צְווִישֶׁען אַייךְ יִמַּקּוּ בַּעֲוֹנָם וֶועלֶען צוּ גֵיין מַחֲמַת זֵייעֶרִי זִינְד בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם אִין לַאנְד פוּן אַייעֶרֶע פַיינְד וְאַף אוּנ אוֹיךְ דוּרְךְ דִי זִינְד פוּן זֵייעֶרִי עֶלְטֶערֶען אִתָּם מִיט זֵייא יִמָּקּוּ וֶועלֶען צוּ גֵיין. רש"י שְׁרַייבְּט דָאס מֵיינְט מֶען וֶוען דִיא קִינְדֶער טוּעֶן מַעֲשִׂים רָעִים וִויא זֵייעֶרֶע עֶלְטֶערֶען מוּזֶען זֵייא לַיידֶען דִיא זִינְד פוּן זֵייעֶרֶע עֶלְטֶערֶן: (מ) וְהִתְוַדּוּ אוּנ זֵייא וֶועלֶן בַּקֶענֶן זֵייעֶרִי זִינְד וְאֶת עֲוֹן אֲבוֹתָם אוּנ דִי זִינְד פוּן זֵייעֶרִי עֶלְטֶרֶן בְּמַעֲלָם אִין זֵייעֶר פֶעלְשׁוּנְג אֲשֶׁר וָואס זֵיי הָאבֶּן גִיפֶעלְשְׁט אִין מִיר וְאַף

אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי וְאַף אֲשֶׁר־הָלְכוּ עִמִּי
בְּקֶרִי׃ מא אַף־אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם בְּקֶרִי
וְהֵבֵאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אוֹ־
אָז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת־
עֲוֹנָם׃ מב וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקוֹב

תו"א וזכרתי את בריתי יעקוב ספר הזוהר פרשת ויקרא:

אונקלוס

דְשַׁקַרוּ קֳדָמַי וְאַף דִי הַלִיכוּ קֳדָמַי בְּקַשְׁיוּ׃ מא אַף אֲנָא אֲהַךְ עִמְּהוֹן בְּקַשְׁיוּ וְאָעֵיל יָתְהוֹן בְּאַרַע בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן אוֹ בְּכֵן יִתָּבַר לִבְּהוֹן טַפְשָׁא וּבְכֵן יִרְעוּן יָת חוֹבֵיהוֹן׃ מב וְדָכִירְנָא יָת קְיָמִי דְעִם יַעֲקוֹב וְאַף יָת קְיָמִי דְעִם

רשב"ם

(מב) וזכרתי וגו'. אם יכנע לבבם: מאין באתם ומונה וממשמש היחס עד למעלה עד בן יעקב בן יצחק בן אברהם.

בעל הטורים

(מב) וזכרתי את בריתי יעקב. ביצחק לא כתיב ביה זכירה לפי שאפרו צבור ומונח לפני הקב"ה. האבות מנויין למפרע אומר הקב"ה אני זוכר בכולם כתיב אף חוץ מיעקב שהיתה מטתו שלמה ולא יצא

שפתי חכמים

יומתו אבות על בנים וגו' ל"פ כשאוחזין וכו': ח פירוש מדכתיב והבאתי אתכם ולא כתיב והולכתי אתכם כמו יולך ה' אתכם ואת מלככם וכו' אלא ש"מ למידרש שיביאם תחת כנפיו בהיותם בארץ אויביהם: ט כתב הרא"ם לא הבנתי כוונת הרב בזה דלפ"ז היה המובן ממנו שאני בעצמי אביאם תחת כנפי השכינה אם יכנע לבבם הערל אבל אם לא יכנע לבבם לא אביאם תחת כנפי השכינה וזה היפך מן המדרש שהביא אם לא בחמה שפוכה אמליך עליכם ע"כ ממליך אני מלכותי עליכם אבל היה לו לפרש או אז כמשמעו שפירושו אז אני אביאם תחת כנפי השכינה בע"כ או אז יכנע לבבם מעצמם ולא אצטרך להביאם אני תחת כנפי השכינה בעל כרחם עכ"ל וק' מזה דהא רש"י בפרשת משפטים מפרש או לא היה תם אלא נודע וכו'. ונ"ל דה"פ או לא אצטרך למלוך עליהם בעל כרחם אם אז מעצמם יכנע לבבם הערל ואז יתודו את עונם ויתכפרו ביסורים ואם יעשו כן אז וזכרתי את בריתי וגו' ויהיה פירוש או אז יכנע כמו פירוש או נודע כי שור נגח הוא לפי מה שפרש"י לעיל ובזה יתורץ נמי מאי ל' אחר של רש"י ודו"ק: י דק"ל מי מרצה את עונם ומתרץ דירצו קאי על היסורים שהם יכפרו על עונם: כ לא ידעתי טעם לה' מקומות כי היה מספיק זה במקום א'. ושמא היה זה כאלו נשבע בה' חומשי תורה כמו שנכתב ישראל

רש"י

נמנו חבורותי: (מא) והבאתי אתם. (ת"כ) אני בעצמי אביאם ח זו מדה טובה לישראל שלא יהיו אומרים הואיל וגלינו בין האומות ע"א נעשה כמעשיהם אני איני מניחם אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי שנאמר (יחזקאל כ) והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' חי אני וגו' אם לא ביד חזקה וגו': או אז יכנע. כמו (שמות כג) או נודע כי שור נגח הוא ט אם אז יכנע. ל' אחר אולי שמא אז יכנע לבבם וגו': ואז ירצו את עונם. יכפרו על עונם י ביסוריהם: (מב) וזכרתי את בריתי יעקוב. בחמשה מקומות נכתב מלא ואליהו חסר בחמשה מקומות יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון כ שיבוא ויבשר גאולת בניו: וזכרתי את בריתי יעקוב. למה נמנו אחורנית כלומר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מא) או אז יכנע-לבבם הערל. בעון חילול שבת שהוא שביעי כמנין א"ו יכנע לבבם:

ליקוטי יוסף

(מב) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וגו'. דֶר אֹהל יעקב שְׁרַייבְּט דֶער מֵיינוּנְג פוּן פָּסוּק אִיז לְמשל מֶען הָאט אַמָאהְל גְחַאפְּט צְוַויי גַנָבִים בַּיי אֵיין גְנֵיבָה, וֶוען מֶען הָט זֵיי גְבְּרֶענְגְט צוּם מִשְׁפָּט אֵיינְצִיגְוַוייז, הָאט אֵיין שׁוֹפֵט אֵיינֶעם דֶערְקֶענְט, אוּנ זָאגְט זַיין פָּאטֶער אִיז אוֹיךְ גְוֶוען אַגַנָב זַיין זֵיידֶע אִיז גְוֶוען אַגַנָב, נָאכְדֶעם הָט מֶען גְבְּרֶענְגְט דֶעם אַנְדֶערֶען גַנָב הָאט מֶען אִים אִיךְ דֶערְקֶענְט זַיין פָּאטֶער אִיז גִיוֶוען אַרָב, אוּנ זַיין זֵיידֶע, זַיין אֶלְטֶער זֵיידֶע זֶענֶען אַלֶע גְוֶוען רַבָּנִים, הָאבֶּען דִי שׁוֹפְטִים גֶעפַּסְקֶנְט דֶר עֶרְשְׁטֶער זָאל זַיין אִין גְפֶּענְקֶענִיס אֵיין יָאהְר דֶער אַנְדֶערֶער זָאל זַיין אִין גְפֶּענְקֶענִיס צְוַויי יָאהְר, הָט עֶר גְפְרֶעגְט פַּר וָואס וֶוער אִיךְ גְשְׁטְרָאפְט מֶער פוּן אִים, הָאט דֶר שׁוֹפֵט גְזָאגְט עֶר הָט גֶעגַנְבֶת וַוייל עֶר אִיז גְבָּארֶען פוּן גַנָבִים אִיז זַיין נַאטוּר צוּ גַנְבֶנֶען, אָבֶּער דוּא בִּיזְט גְבָּארֶען פוּן רַבָּנִים וִויא קוּמְסְטוּ צוּ זַיין אַגַנָב, דִי מֶענְטְשֶׁען וָואס זֶענֶען דָארְטֶען גִיוֶוען הָאבֶּען גִיזָאגְט עֶר דַארְף נָאךְ מֶעהְר גְשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען וַוייל עֶר פַארְשֶׁעמְט זַיינֶע אֶלְטֶערֶען אִין קֶבֶר, דָס זֶעלְבִּיגֶע הָאט הקב"ה גְזָאגְט צוּ דִי יוּדֶען וֶוען אִיר וָואלְט גְבָּארֶען גְוָוארֶען פוּן רְשָׁעִים וָואלְט אִיךְ אַייךְ נִיט גְשְׁטְרָאפְט אַזוֹי פִיל, וַוייל אִיךְ וָואלְט גְזָאגְט אִיר הָאט דֶעם נַאטוּר פוּן אַייעֶרֶע אֶלְטֶערֶען, אִיר זֶענְט דָאךְ אָבֶּער גֶעבָּארֶען גְוָוארֶען פוּן צַדִיקִים, פוּן יַעֲקֹב, פוּן יִצְחָק, פוּן אַבְרָהָם, אוּנ אִיר פַארְשֶׁעמְט זֵיי אִין זֵייעֶרֶע קְבָרִים, אוּנ דִי הֵיילִיגֶע עֶרְד הָאט אִיר מְטַמֵא גְוֶוען מִיט אַייעֶרֶע זִינְד דְרִיבֶּער וֶועט אִיר שְׁטַארְק בֶּעשְׁטְרָאפְט וֶוערֶען:

פירוש לתורת אלהים

אוּנ אוֹיף דֶעם וָואס זֵייא זֶענֶען גְגַאנְגֶען מִיט מִיר מִיט הַארְטְקֵייט: (מא) זָאגְט גָאט ב"ה אַז דִי יִשְׂרָאֵל וֶועלֶען נִיט מְקַיֵים זַיין מַיינִי מִצְוֹת אַף אֲנִי אֵלֵךְ וֶועל אִיךְ אוֹיךְ גֵיין מִיט זֵיי מִיט הַארְטְקֵייט וְהֵבֵאתִי אִיךְ אַלֵיין וֶועל זֵייא בְּרֶענְגֶען אִין דֶעם לַאנְד פוּן זֵייעֶרֶע פַיינְד. רש"י מַאכְט דָס אִיז אֵיין גוּטֶע מִדָה צוּ דִיא יִשְׂרָאֵל זֵייא זָאלֶען נִיט זָאגֶן אַז מִיר זֶענֶען שׁוֹן יוֹא פַאר טְרִיבֶּן גְוָוארֶן צְווִישֶׁען דִיא עכומ"ז וֶועלֶען מִיר טָאן אַזוֹ וִויא זֵייעֶרֶע מַעֲשִׂים זָאגְט גָאט ב"ה אִיךְ וֶועל זֵייא נִיט לָאזֶן נָאר אִיךְ וֶועל אוֹיף שְׁטֶעלֶן מַיינִי נְבִיאִים אוּנ זֵיי וֶועלֶען זֵייא מַאכֶען אוּם קֶערֶן אוּנְטֶער מַיינֶע פְלִיגֶל אוֹ טָאמֶר אָזֵי דֶענְצְמָאל אַז זֵייא וֶועלֶן הָאבֶּן דִי צָרוֹת וָואס פְרִיעֶר אִיז גְשְׁטַאנֶען יִכָּנַע וֶועט וֶוערֶן אוּנְטֶער טֶעגֶג לְבָבָם הֶעָרֵל זֵייעֶר פַאר שְׁטָאפְּט הַארְץ וְאָז יִרְצוּ אוּנ דֶענְצְמָאל וֶועלֶען זֵייא בַּאווִילִיגֶן זֵייעֶרֶע זִינְד דִי יִסוּרִים וָוס זֵיי וֶועלֶן הָאבֶּן וֶועלֶן אוֹיף זֵיי מְכַפֵּר זַיין: (מב) וְזָכַרְתִּי אוּנ אִיךְ גָאט וֶועל גִידֶענְקִין דָאס זִיכֶערְהֵייט וָואס אִיךְ הָאבּ גִימַאכְט מִיט יַעֲקֹב וְאַף אוּנ אוֹיךְ דָאס זִיכֶערְהֵייט וָואס אִיךְ הָאבּ גִימַאכְט מִיט יִצְחָק וְאַף אוּנ אוֹיךְ דָס זִיכֶערְהֵייט וָוס אִיךְ הָאבּ גִימַאכְט מִיט אַבְרָהָם אֶזְכּוֹר וֶועל אִיךְ גִידֶענְקִין. רש"י שְׁרַייבְּט עֶס הָאט גֶקֶערְט צוּא שְׁטֵיין אַבְרָהָם

וְאַף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת־
בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר׃
מג וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתִרֶץ אֶת־
שַׁבְּתֹתֶיהָ בָּהְשַׁמָּה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ
אֶת־עֲוֺנָם יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ
וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעֲלָה נַפְשָׁם׃ מד וְאַף־
גַּם־זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם

יִצְחָק וְאַף יָת קְיָמִי דְעִם
אַבְרָהָם אֲנָא דְכִיר
וְאַרְעָא אֲנָא דְכִיר׃
מג וְאַרְעָא תִתְרְטֵשׁ
מִנְּהוֹן וְתַרְעֵי יָת
שְׁמִטָּהָא בִּדְצְדִיאַת
מִנְּהוֹן וְאִנּוּן יִרְעוּן יָת
חוֹבֵיהוֹן לְוָטִין חֲלַף
בִּרְכָן אַיְתִי עֲלֵיהוֹן בְּדִיל
דִּבְדִינַי קָצוּ וְיָת קְיָמַי
רְחֵקַת נַפְשְׁהוֹן׃ מד וְאַף
בְּרַם דָּא בְּמֶהֱוֵיהוֹן
בְּאַרַע בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן לָא

תו"א ותרץ את שבתותיה עקידה שער כח: יען וביען שבת לג: געלה נפשם בתרא פח: ואף גם זאת ספר הזוהר פרשת האזינו:

בעל הטורים

ממנו פסולת. וזכרתי הפסוק מתחיל בזכירה ומסיים בזכירה שלעולם יזכור זכות אבות אברהם נקרא עבדו כדכתיב זכור לעבדיך וסמיך ליה לאברהם וכן ביעקב כתיב יעקב עבדי מסא"כ ביצחק לפי שאברהם ויעקב קיימו המצות בין בארץ בין בח"ל משא"כ ביצחק. אברהם ויעקב הוזכרו ראש לאבות ויצחק לא הוזכר בשום מקום בראש לפי שר"ל לעשו הוה נביר לאחיך לעשותו ראש ליעקב: (מג) והארץ תעזב מהם. ז"ן עקומה שבשבעה שנים נתקיים בא"י גפרית ומלח. מתחלת התוכחה עד געלה נפשם ס"ן תיבות כנגד ס"ן שנים שחטאו עשרה שבטים וכולן לא הוזכר בהם השם לפי שאמרו אין להם חלק באלהי ישראל ולכך כתיב בדברי הימים ושבועתו ליצחק ובתהלים כתיב לישחק שנשבע הקב"ה כל זמן שלא חטאו בניו יותר מס"ן שנים שלא יגלם. בפרשת ערכין יש נ' שקלים ול' שקלים וכ' שקלים וי' שקלים וה' שקלים וג' שקלים וט"ו וי' שקלים בין זכר לנקבה שהוא סך הכל קמ"ג שקלים לכפר על מ"ה קללות שבת"כ ונ"ח שבמשנה תורה שהם בין הכל קמ"ג ולכך סמך ערכין לקללות:

רשב"ם

(מג) והארץ תעזב. כחשבון ביטול שבועות שיתרצה ויכפר עונם. ואז וזכרתי וגו': ותרץ. מן רצה כמו ויבן מן בנה: יען וביען במשפטי מאסו ואת חוקותי געלה נפשם:

רש"י

כדאי הוא יעקב הקטן לכך ואם אינו כדאי הרי יצחק עמו ואם אינו כדאי הרי אברהם עמו שהוא כדאי ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על המזבח: (מג) יען וביען. גמול ובגמול אשר ל במשפטי מאסו: (מד) ואף גם זאת. ואף אפי' אני עושה עמהם זאת הפורעניות אשר אמרתי בהיותם בארץ אויביהם

שפתי חכמים

ה"פ בפסוק אחד כנגד ה' חומשי תורה: ל כי פירוש יען בכל מקום הוא גמול והוסיף מלת אשר כי בזולת התוספ' לא תתקשר מלת יען וביען עם

פירוש לתורת אלהים

צום עֶרְשְׁטֶן אוּנ יַעֲקֹב צוּם אוּנְטֶערְשְׁטֶן פַאר וָואס שְׁטֵייט דָא יַעֲקֹב צוּם עֶרְשְׁטֶען אוּנ אַבְרָהָם צוּם אוּנְטֶערְשְׁטֶן נָאר אַזוֹ הָט גָאט גְזָאגְט חָאטְשֵׁי יַעֲקֹב אִיז דֶר קְלֶענְצְטֶר פוּן דִיא אָבוֹת אִיז זַיין זְכוּת אַלֵיין גְנוּג אִיךְ זָאל גֶדֶענְקִין דִיא יִשְׂרָאֵל צוּ אוֹם לֵייזֶן אוּנ אַז עֶס אִיז נִיט גִינוּג דֶער זְכוּת פוּן יַעֲקֹב אִיז דָאךְ נָאךְ פַאר הַאנְדֶן דֶער זְכוּת פוּן יִצְחָק מִיט אִים אוּנ אַז דֶער זְכוּת פוּן יַעֲקֹב מִיט יִצְחָק אִיז אוֹךְ נָאךְ נִיט גְנוּג אִיז דָאךְ נָאךְ פַאר הַאנְדֶן דֶר זְכוּת פוּן אַבְרָהָם וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר אוּנ דָאס לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וֶועל אִיךְ אוֹיךְ גִידֶענְקִין: (מג) וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם אוּנ דָאס לַאנְד וֶועט וֶוערֶן פַאר לָאזְט פוּן זֵייא וְתִרֶץ אוּנ זִיא וֶועט בַּאוִוילִיגֶן אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ אִירֶע שְׁמִיטוֹת בָּהְשַׁמָּה מֵהֶם אַז זִיא וֶועט זַיין וִויסְט פוּן זֵייא וְהֵם אוּנ זֵייא דִיא יִשְׂרָאֵל יִרְצוּ וֶועלֶען בַּאוִוילִיגֶען זֵייעֶרֶע זִינְד פוּן וֶועגֶען דִיא יְסוּרִים וָואס זֵייא וֶועלֶען הָאבֶּען וֶועט דָאס אוֹיף זֵייא מְכַפֵּר זַיין זֵייעֶרֶע עֲוֺנוֹת אוּנ פַר וָוס וֶועלֶן זֵיי לַיידֶן דִיא צָרוֹת וָואס אוֹבֶּן אִיז גְשְׁטַאנֶן יַעַן וּבְיַעַן דְרוּם וַוייל בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ זֵייא הָאבֶּען פַאר מִיאוּסְתּ מַיינֶע גְרֶעכְט וְאֶת חֻקֹּתַי אוּנ מַיינֶע גְזֶעץ גָּעֲלָה נַפְשָׁם הָאט פַאר אוּם וֶוערְדִיגְט זֵייעֶר וִוילֶען: (מד) זָאגְט גָאט ב"ה וְאַף גַּם זֹאת אוּנ אֲפִילוּ אִיךְ וֶועל זֵיי שְׁטְרָאפֶן מִיט דִי אַלֶע פוּרְעָנִיוֹת זָאג אִיךְ זֵייא צוּ

ליקוטים על התורה

(מג) יַעַן וּבְיַעַן וגו'. דֶר תרגום פַּייטְשְׁט לְוָטִין חֲלַף בִּרְכָאָן אַיְתִי עֲלֵיהוֹן, אִיךְ וֶועל אוֹיף זֵייא בְּרֵיינְגֶען קְלָלוֹת פַאר דִיא בְּרָכוֹת. דָער א"י שְׁרַייבְּט דֶר מֵיינוּנְג אִיז לְמָשָׁל אַמֶלֶךְ הָאט אַמָאהְל גֶעשִׁיקְט רוּפִין אַמֶעהְלֶער עֶר זָאל אִים אָפְּמָאהְלִין זַיין צוּרָה, אוֹיף אַפַּאטְרֶעט, אוּנ הָאט בֶּעדוּנְגֶען פַר דֶעם פַּאטְרֶעט הוּנְדֶערְט רוּבֶּל, דֶער קְנֶעכְט פוּן מֶלֶךְ הָט אוֹיךְ גִיוָואלְט הָאבֶּען זַיין פַּאטְרֶעט, הָאט עֶר גִיזָאגְט צוּם מֶעהְלֶער אִיךְ קֶען נִיט צָאהְלִין אַזוֹי פִיל וִוי דֶר מֶלֶךְ צָאהְלְט אִיךְ וֶועל דִיר גֶעבֶּן דְרַייסִיג רוּבֶּל פַאר מַיין פַּאטְרֶעט, דֶער מֶעהְלֶער הָאט גֶעמַאכְט בֵּיידֶע פַּאטְרֶעטִין זֵייא זֶענֶען גִיוֶוען זֵייעֶר שֵׁיין, דֶער מֶלֶךְ הָאט אִים בַּצָאהְלְט הוּנְדֶערְט רוּבֶּל דֶר קְנֶעכְט הָט בַּצָאהְלְט דְרַייסִיג רוּבֶּל, אַמָאהְל הָאט גִיטְרָאפִין אֵיינֶער אִיז אַרֵיינְגֶעקוּמֶען צוּם מֶלֶךְ אוּנ הָאט צוּבְּרָאכִין דֶעם פַּאטְרֶעט אוּנ אֵיינֶער אִיז אַרַיינְגֶקוּמֶן צוּם קְנֶעכְט אוּנ הָאט צוּ בְּרָאכִין זַיין פַּאטְרֶעט, דֶר מֶענְטְשׁ וָוס הָאט צִיבְּרָאכִין דֶעם פַּאטְרֶעט פוּן מֶלֶךְ הָאט מֶען גֶעפְּסָקְנְת עֶר זָאל זַיין

משלי חכמים

(מד) וְאַף גַּם זֹאת וגו' לֹא מְאַסְתִּים וגו'. לְמָשָׁל אַקְרֶעמֶער הָט גְהַאט בַּיי זִיךְ צְוֵויי מְשָׁרְתִים אַמָאל הָאט גְטְרָאפִין עֶר הָאט אַרוֹס גֶעטְרִיבֶּן בֵּיידֶע מְשָׁרְתִים, דִי מְשָׁרְתִים זֶענֶען גֶעקוּמֶן צוּם קְרֶעמֶער בֶּעטִין עֶר זָאל זֵיי צוּרִיק צוּנֶעמֶן, אֵיינֶם הָט עֶר צוּרִיק צוּ גֶענוּמֶען דֶעם אַנְדֶערִין הָאט עֶר נִיט צוּא גֶענוּמֶן, הָאט מֶען דֶעם קְרֶעמֶער גֶעפְרֶעגְט דוּ הָאסְט דָאךְ

לֹא־מְאַסְתִּים וְלֹא־גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם
לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם׃ מה וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית
רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לִהְיוֹת
לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה׃ מו אֵלֶּה
הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר
נָתַן יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר
סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה׃ פ רביעי ששי כשהן מחוברין
כז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

תו"א לא מאסתים ולא געלתים מגילה יא:

אונקלוס

ארטשנון ולא ארחקנון לשיצאותהון לאשנאה קימי עמהון ארי אנא יי אלההון: מה ודכירנא להון קים קדמאי די אפקית יתהון מארעא דמצרים לעיני עממיא למהוי להון לאלהא אנא יי: מו אלין קימיא ודיניא ואוריתא די יהב יי בין מימרה ובין בני ישראל בטורא דסיני בידא דמשה: א ומליל יי עם

רשב"ם

(מה) ברית ראשונים. אשר למענם הוצאתי אותם: (מו) בהר סיני ביד משה. שכן התחילה פרשת שמיטה וידבר ה' אל משה בהר סיני. וגם נמר התוכחות האלה בשביל השמיטה הם כדכתיב כל ימי השמה תשבות כי כל מצות של פרשת בהר סיני בשמיטות ויובלות

רש"י

לא מאסתים לכלותם ולהפר בריתי אשר אתם: (מה) ברית ראשונים. של שבטים: (מו) והתורת. אחת בכתב ואחת

ליקוטים על התורה

איאהר אין תפיסה און זאל בצאהלין הונדערט רובל און דער וואס האט צובראכן דעם פאטרעט פון קעניג האט מען געפסקנט ער זאל נאר בצאהלין דרייסיג רובל, האט איינער געפרעגט דעם שופט דיא ביידע מענטשין האבין צובראכען גלייכע פאטרעטין פאר וואס ווערט געשטראפט איינער מעהר פון אנדערין, האט דר שופט גיזאגט, אז מען צוברעכט דעם פאטרעט פון מלך קומט איאהר תפיסה, אז מען צוברעכט דעם פאטרעט פון קעניג פון מלך קומט ניט תפיסה, דער פאטרעט פון מלך קאסט הונדערט רובל, דארף ער בצאהלין הונדערט רובל, דער פאטרעט פון קעניג קאסט דרייסיג רובל, דארף ער בצאהלין דרייסיג רובל, דאס זאגט דער פסוק יען וביען, טאמער וועסטו פרעגין פר וואס קומט אזוי אשטראף פאר ניט היטען די תורה און מצות, זאגט דער תרגום לוטין חלף ברכאין, דיא קללות קומען פאר דיא ברכות, ווייל אז מען לערונט תורה און מען טוהט מצות באצאהלט הקב"ה אגרוסין שכר, דריבר אז מען לערונט ניט תורה און מען טוהט ניט מצות, בעקומט מען אגרויסין שטראף:

פירוש לתורת אלהים

בהיותם אז זייא וועלן זיין אין דעם לאנד פון זייערע פיינד לא מאסתים וועל איך זייא ניט פאר מיאוסן ולא געלתים און איך וועל זיי ניט פר אום ווערדיגן לכלותם צו פר דארבן זיי להפר צו פר שטערן מיין זיכרהייט וואס איך האב גמאכט מיט זייא כי אני יי ווארום איך בין זייער גאט: (מה) וזכרתי און איך וועל גידענקין צו זיי דם זיכרהייט וואס איך האב גימאכט מיט דיא ערשטע מיט די שבטים אשר וואס איך האב זייא אוס גצוגען פון מצרים לעיני הגוים פאר דיא אוגען פון דיא פעלקר און דרום האב איך זייא אוס גיצוגען להיות צוא זיין צוא זייא אגאט אני יי ווארום איך בין גאט: (מו) אלה החקים דאס זענען דיא גזעץ והמשפטים און דיא גירעכט והתורות און די לערנונג. רש"י שרייבט דרום שטייט תורות דאס מיינט מען תורה שבכתב און תורה שבעל פה אשר נתן יי וואס גאט האט גגעבן בינו צווישן אים און צווישן דיא קינדער ישראל אוף דעם בארג סיני ביד משה דורך דיא הענד פון משה: (א) וידבר און גאט

משלי חכמים

ביידע גלייך ארויסגעטריבען, פאר וואס איינעם האסטו צוריק צוגענומען דעם אנדערין ניט, הט דער קרעמר גזאגט ווייל זייערע זינד זענען ניט גלייך איינעם האב איך ארויס געטריבען ווייל איך האב אים פיינט איך קען ניט זעהן זיין פנים, דריבער וועל איך אים קיין מאל צוריק נעמן, דעם אנדערין האב איך ארויסגעטריבען ווייל ער הט מיך דערצערונט, אז ער הט מיך איבר גבעטין ער וועט מיך מעהר ניט דערצערנן האב איך אים צוריק צוגענומען. דם זאגט הקב"ה אפילו ווען יודין וועלן זיין אין גלות וועל איך זיי ניט פארמיאוסין, איך וועל נאר זיין בייז אוף זיי ווייל זיי האבין מיך דרצערונט, דריבר אז זיי וועלין מיר צו זאגן זיי וועלן מיך מעהר ניט דרצערגן וועל איך זיי אויסלייזין פון גלות, דם זאגט דר מדרש אי מאיסה לית סבר, אויב יודין זענן פארמיאוסת ביי הקב"ה איז ניטא אהאפענונג זיי זאלין אוס געלייזט ווערין פון גלות, ואי קציפה, און אויב הקב"ה איז נאר בייז אויף די יודין, אית סבר. איז דא אהאפענונג, מאן [illegible] אתפיים, ווער עס איז בייז קען מען אים איבער בעטין:

ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ
נְפָשֹׁת לַיהוָֹה׃ ג וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים
שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל
כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ ד וְאִם־נְקֵבָה
הִוא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל׃
ה וְאִם מִבֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־
עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת
שְׁקָלִים׃ ו וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־

מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּיל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
גְּבַר אֲרֵי יַפְרֵשׁ נְדַר
בְּפֻרְסַן נַפְשָׁתָא קֳדָם יְיָ׃
ג וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ דִּכוּרָא
מִבַּר עַסְרִין שְׁנִין וְעַד בַּר
שִׁתִּין שְׁנִין וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ
חַמְשִׁין סִלְעִין דִּכְסַף
בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא׃ ד וְאִם
נְקוּבְתָא הִיא וִיהֵי
פֻּרְסָנֵהּ תְּלָתִין סִלְעִין׃
ה וְאִם מִבַּר חֲמֵשׁ שְׁנִין
וְעַד בַּר עַסְרִין שְׁנִין וִיהֵי
פֻּרְסָנֵהּ דִּכוּרָא עַסְרִין
סִלְעִין וְלִנְקוּבְתָא עֲסַר
סִלְעִין׃ ו וְאִם מִבַּר יַרְחָא

תו"א דבר אל בני ישראל נזיר כא ערכין ה: איש כי יפלא נזיר כא תמורה ג ג: כי יפלא חגיגה י: כי יפלא נדר נזיר כב בכורות לא: בערכך נפשת ערכין ג כ: והיה ערכך נדה כח: הזכר שבת קלו בכורות מב: ואם נקבה היא שבת קנז בכורות מב ערכין ד נדה ה כח: ואם מבן חמש ערכין יח: ואם מבן חדש שם:

רשב"ם

מדבר ושליחות עבדים וחזרת קרקעות לכך נאמר כאן התוכחות של עבירות השמיטות בהר סיני הכל בפעם אחת: (ב) כי יפלא. יבדיל כמו לשון מפרש שהנודר צריך לפרש באיזה ענין הוא נודר וכמה הוא נודר: (ג) ערכך. שני הכפין כפל הוא כמו שתאמר מאודם אדמימות מן לבן לבנונית:

רש"י

בעל פה מגיד שכולם נתנו למשה בסיני: (ב) כי יפלא. יפריש בפיו: בערכך נפשת. ליתן ערך נפשו לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו מ עלי: (ג) והיה ערכך וגו'. אין ערך זה ל' דמים נ אלא בין שהוא יוקר בין שהוא זול כפי שניו הוא הערך הקצוב עליו בפרשה זו: ערכך. כמו ערך וכפל הכפי"ן לא ידעתי מאיזה ס לשון הוא: (ה) ואם מבן חמש שנים. לא שיהא הנודר קטן שאין בדברי קטן כלום אלא גדול שאמר ערך קטן הזה שהוא בן חמש שנים עלי:

שפתי חכמים

במשפטי מאסו והוה כאלו אמר יען אשר במשפטי מאסו וביען אשר חקותי געלה נפשם. רא"ם: מ לאפוקי יד ורגל שאין נפשו תלויה בו אם אמר ערך יד או ערך רגל לא אמר כלום ופטור מכלום: נ ר"ל כשאר דבר של הקדש דמים שאמר הנודר דמי פלוני עלי שםמין לפי היוקר והזול שבאותו זמן אבל הקדש זה אינו כן אלא כפי שניו הכתוב בפרשה וכו': ס כ' הרא"ם תימא והלא בת"כ מייתי לה וכפ"ק דערכין דף ד' שנו בהדיא שהוא כ"ף הכנוי דתניא בערכך ערך כל גופו הוא נותן ואינו

פירוש לתורה אלהים

הָט גְרֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹ צוּ זָאגֶן׃ (ב) דַּבֵּר רֶייד צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אוּנ זָאלְסְט צוּ זֵיי אַזוֹ זָאגֶן אִישׁ אַמֶענְטְשׁ כִּי וֶוען יַפְלִיא עֶר וֶועט זָאגֶן אַנֶדֶר עֶר וֶועט זָאגֶן אִיךְ נֶעם אוֹיף מִיר אִיךְ זָאל גֶעבֶּן צוּ גָאט דָאס שַׁאצוּנְג פוּן דֶעם אֶבֶר אוּנ אִין דֶעם אֵבֶר הֶענְגְט זַיין לֶעבֶּן׃ (ג) וְהָיָה זָאל זַיין דַיין שַׁאצוּנְג פוּן אַזָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָוס עֶר אִיז אַלְט צְוָואנְצִיג יָאר וְעַד בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בִּיז עֶר וֶוערְט אַלְט זֶעכְצִיג יָאר וְהָיָה עֶרְכְּךָ זָאל זַיין דַיין שַׁאצוּנְג חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף פוּפְצִיג זִילְבֶּערְנֶע שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ אַזֶעלְכֶע שְׁקָלִים ווִי מֶען וֶועגְט אוּף הֶקְדֵּשׁ׃ (ד) וְאִם נְקֵבָה אוּנ אוֹב אֵיינֶר וֶועט מְנַדֵּר זַיין דֶעם עֶרֶךְ פוּן דֶעם נֶפֶשׁ פוּן אַנְקֵבָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ זָאל זַיין דֶער עֶרֶךְ דְרֵייסִיג שְׁקָלִים׃ (ה) וְאִם מִבֶּן אוּנ אַז מֶען טוּט אַנֶדֶר מֶען זָאל גֶעבֶּן דֶעם עֶרֶךְ פוּן אַמֶענְטְשׁ וָואס אִיז עֶלְטֶר פוּן פִינְף יָאר אוּנ בִּיז עֶר וֶוערְט אַלְט צְוָואנְצִיג יָאר וְהָיָה עֶרְכְּךָ זָאל זַיין דֶר עֶרֶךְ פוּן אַזָכָר צְוָואנְצִיג שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה אוּנ צוּ אַנְקֵבָה צֶעהֶן שְׁקָלִים׃ (ו) וְאִם מִבֶּן אוּנ אַז מֶען אִיז מְנַדֵּר דֶעם עֶרֶךְ פוּן אַקִינְד וָואס אִיז אַלְט פוּן אַחוֹדֶשׁ בִּיז פִינְף יָאר וְהָיָה עֶרְכְּךָ זָאל זַיין דֶר עֶרֶךְ פוּן אַזָכָר חֲמִשָּׁה פִינְף

מצות השם

(שנ) אִישׁ כִּי יַפְלִיא נֶדֶר. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז מֶען זָאל פַּאסְקִינֶן דֶעם דִין וֶוען אֵיינֶער זָאגְט דֶעם עֶרֶךְ וִויא פִיל דֶער מֶענְטְשׁ אִיז ווערְט זָאל אִיךְ גֶעבֶּען פוּן גָאטְס וֶועגֶן דַארְף עֶר גֶעבֶּען ווֶעדְלִיג דִיא תּוֹרָה הָאט אוֹיס גֶעזֶעצְט דְהַיְינוּ וֶוען עֶר הָאט גֶעזָאגְט אוֹיף אֵיין קִינְד אַז עֶר וִויל גֶעבֶּען צוּא גָאט וִויא פִיל דָאס אִיז וֶוערְט אִיז דֶער דִין אַזוֹי פוּן אֵיין אוּנ דְרַייסִיג טָאג בִּיז פִינְף יָאהְר דַארְף עֶר גֶעבֶּען פַאר אֵיין זָכָר פִינְף שְׁקָלִים אוּנ פַאר אֵיין נְקֵבָה דְרַייא שְׁקָלִים אוּנ פוּן אָנְפַאנְג דֶם זֶעקְסְטֶע יָאהְר בִּיז צְוָואנְצִיג דַארְף עֶר גֶעבֶּען פַאר אֵיין זָכָר צְוָואנְצִיג שְׁקָלִים אוּנ פַאר אֵיין נְקֵבָה צֶעהֶן שְׁקָלִים אוּנ וִוידֶער פוּן אֵיין אוּנ צְוָואנְצִיג יָאר בִּיז זֶעכְצִיג אִיז פַאר אֵיין זָכָר פוּפְצִיג שְׁקָלִים אוּנ פַר אֵיין נְקֵבָה דְרַייסִיג שְׁקָלִים אוּנ מֶען מוּז דָם תֵּיכֶף גֶעבֶּען כְּדֵי מֶען זָאל נִיט עוֹבֵר זַיין אוֹיף (בַּל תְּאַחֵר) אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן אִין יֶעדֶער צַייט׃

חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כָּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ
שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כָּסֶף׃
ז וְאִם מִבֶּן
שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה
עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלַנְּקֵבָה
עֲשָׂרָה שְׁקָלִים׃
ח וְאִם־מָךְ הוּא
מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן
וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר
תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן׃ ס
ט וְאִם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה
קָרְבָּן לַידוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ

אונקלוס

וְעַד בַּר חֲמֵשׁ שְׁנִין וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ דִּכוּרָא חֲמֵשׁ סִלְעִין דִּכְסַף וְלִנְקוּבְתָא פֻּרְסָנֵהּ תְּלָת סִלְעִין דִּכְסַף׃
ז וְאִם מִבַּר שִׁתִּין שְׁנִין וּלְעֵלָּא אִם דִּכוּרָא וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ חֲמֵשׁ עַסְרֵי סִלְעִין וְלִנְקוּבְתָא עֲסַר סִלְעִין׃
ח וְאִם מִסְכֵּן הוּא מִפֻּרְסָנֵהּ וִיקִימִנֵּהּ קֳדָם כַּהֲנָא וְיִפְרוֹס יָתֵהּ כַּהֲנָא עַל מֵימַר דִּי תַדְבֵּק יְדָא דְנוֹדֵרָא יִפְרְסִנֵּהּ כַּהֲנָא׃
ט וְאִם בְּעִירָא דִּי יְקָרְבוּן מִנַּהּ קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ כֹּל דִּי יִתֵּן מִנֵּהּ קֳדָם יְיָ יְהֵי

רשב"ם

(ט) כל אשר יתן ממנו לה'. אם הקדישו סתם: יהיה קודש. לקרבן ולא בדק הבית:

תו"א ואם מבן ששים שנה שם ג: ומעלה בתרא קכא בכורות מט: ואם מך הוא

מערכך תענית ז מגילה יא מציעא קיד ערכין ז כד: והעמידו לפני הכהן ערכין ד: והעריך אותו הכהן שם: תשיג יד הנודר שם ז י: ואם בהמה אשר יקריבו תמורה לג: קרבן שם יג יח: כל אשר יתן ממנו חולין סט ערכין ד תמורה יא:

רש"י

(ז) ואם מבן ששים שנה וגו'. כשמגיע לימי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש לפיכך האיש פוחת בהזדקנו יותר משליש בערכו והאשה אינה פוחתת אלא שליש בערכה (ערכין יט) דאמרי אינשי סבא בביתא ע פחא בביתא סבתא בביתא פ סימא בביתא וסימנא טבא בביתא: (ח) ואם מך הוא. שאין ידו משגת ליתן הערך הזה: והעמידו. לנערך לפני הכהן ויעריכנו לפי השגת ידו של מעריך: על פי אשר תשיג. לפי מה שיש לו יסדרנו וישאיר לו כדי חייו מטה כר וכסת וכלי אומנות אם היה חמר משאיר לו חמורו: (ט) כל אשר יתן ממנו. אמר רגלה של זו עולה דבריו קיימין

שפתי חכמים

כותן ערך איבריו יכול שאני מוציא אבר שהנשמה תלויה בו ת"ל נפשות אלמא פירוש בערכך ערך כל גופו הוא ולא ערך מקצתו ואמר ולא ערך איבריו עכ"ל ולא ידעתי מאי קשיא לו על רש"י ז"ל דרש"י ז"ל כתב על שאר ערכך דכתיב בפרשה שאין שייך בו כלל פירוש רבותינו ז"ל וא"ל מדחד לדרשא כתב השאר ערכך אגב זה אע"פ שאין שייך בו הדרש רז"ל כ"ל לרש"י דוחק לפרש כן: ע מלשון מפח יקוש הוא כלומר שהוא רע בבית: פ אוצר טוב ומטמוני מסתרים תרגום וסימא דמטמרן:

פירוש לתורת אלהים

שְׁקָלִים פון זילבר וְלַנְּקֵבָה אונ צו אנקבה איז דר ערך שְׁלֹשֶׁת דריי זילבערנע שקלים: (ז) וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים אונ אז ער איז אלט פון זעכציג יאר אונ ווייטר אִם זָכָר אוב ער איז אזכר וְהָיָה עֶרְכְּךָ זאל זיין דר ערך חֲמִשָּׁה עָשָׂר פופצעהן שקלים וְלַנְּקֵבָה אונ צו אנקבה איז דר ערך עֲשָׂרָה צעהן שקלים: (ח) וְאִם אונ אז דר וואס איז מנדר איז ארום אונ פר מאגט ניט צו געבן דעם ערך וואס אין דר פרשה שטייט וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן זאל מען שטעלן דעם ארום מאן פר דעם כהן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן אונ דר כהן זאל אים אפ שאצן עַל פִּי נאך דעם אֲשֶׁר תַּשִּׂיג וואס טוט גרייכן די האנד פון דעם וואס טוט אנדר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן זאל אים דער כהן שאצין. רש"י שרייבט ער זאל אים לאזין כְּדֵי חַיָּיו אוך אבעט מיט בעט גוואנט אונ אבעל מלאכה זאל ער אים לאזין דאס גיצייג אונ אבעל עגלה זאל ער אים לאזן דאס אייזל אדר דאס פערד אונ וואגן אונ דאס איבריגע זאל ער צו נעמן אוף הקדש פאר זיין נדר: (ט) וְאִם אונ ווען איינר איז מקדיש אבהמה וואס מען מעג פון איר מקריב זיין אקרבן צוא גאט כֹּל אלץ וואס ער איז מנדר ער זאל דער פון געבין צו גאט. אז ער זאגט דיא פיס פון דער בהמה זאל זיין אעולה אדר ער איז מנדר איין אנדר אבר זאל מען פאר קויפן דיא בהמה פון אעולה וועגן צו אזו אמענטש וואס דארף אעולה אונ מען זאל אראפ נעמן פון דעם

ליקוטי יהודא

(ח) וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ. אויב ער איז ארעם פון דיין שאצונג, האט דאך גדארפט שטיין אויב ער איז ארעם פון זיין שאצונג, ער האט ניט צוא בצאהלין זיין שאצונג, וויא פיל ער האט זיך געשאצט, נאר אזו מיינט דיא תורה, אויב איינער האט גיזאגט איך זאל געבין מיין שאצונג ווי פיל די תורה האט מיך גשאצט, איז דאך געווים אז ער האט דאמאלס געהאט געלט צו בצאהלין דאס שאצונג, אונ פלוצלונג איידער ער האט בצאהלט איז ער ארעם גיווארין, דאס איז אצייכין אז הקב"ה וויל ניט זיין נדר אונ ניט זיין בעצאהלונג, דאס זאגט דער פסוק וְאִם מָךְ הוּא, אויב ער איז ארעם גווארן, דס איז מֵעֶרְכֶּךָ, פון דיין שאצונג, ווייל הקב"ה וויל ניט דאס געלד פון דיין שאצונג:

לַיהוָה יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ׃ י לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא־יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ־רַע בְּטוֹב וְאִם־הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה וְהָיָה־הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ׃ יא וְאִם כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה וְהֶעֱמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן׃ יב וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה׃

קוּדְשָׁא׃ י לָא יְחַלְּפִנַּהּ וְלָא יְעַבַּר יָתֵהּ טַב בְּבִישׁ אוֹ בִישׁ בְּטָב וְאִם חַלָּפָא יְחַלֵּף בְּעִירָא בִּבְעִירָא וִיהֵי הוּא וְחִלּוּפֵי יְהֵי קַדִּישׁ׃ יא וְאִם כָּל בְּעִירָא מְסָאֲבָא דִּי לָא יְקָרְבוּן מִנַּהּ קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ וִיקִים יָת בְּעִירָא קֳדָם כַּהֲנָא׃ יב וְיִפְרוֹס כַּהֲנָא יָתַהּ בֵּין טַב וּבֵין בִּישׁ כְּפֻרְסָנָא דְּכַהֲנָא כֵּן

תו"א לא יחליפנו ולא ימיר מליעה מז חולין ב בכורות יד תמורה ג ג ה ט יג׃ ואם המר ימיר זבחים ז מנחות לב ערכין כ תמורה ב ה׃ בהמה בבהמה שם ט יא׃ והיה הוא ותמורתו זבחים ט בכורות יד לא תמורה ה ט יג׃ יו׃ ואם כל בהמה טמאה מנחות על בכורות לו תמורה יז לב לג׃ והעריך הכהן אותה בכורות יד תמורה לג׃ כערכך הכהן כן יהיה ערכין יט׃

רשב"ם

(יא) ואם כל בהמה טמאה. של קדש שהוקדשה לקרבן ונעשה טמאה בעלת מום׃ והעמיד את הבהמה לפני הכהן. ויביא בדמיה קרבן׃

רש"י

צ ותמכר לצרכי עולה ודמיה הולין חוץ מדמי אותו האבר׃ (י) טוב ברע. תם בבעל מום׃ או רע בטוב. (ת"כ, תמורה ט) וכל שכן טוב בטוב ר ורע ברע׃ (יא) ואם כל בהמה טמאה.(ת"כ. תמורה לב)בבעלת מום הכ' מדבר שהיא טמאה להקרבה ש ולמדך הכ' שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין בפדיון אלא א"כ הוממו׃(יב) כערכך הכהן כן יהיה. לשאר כל אדם הבא ת לקנותה מיד הקדש׃

שפתי חכמים

צ משא"כ בערך אדם דבעינן דבר שנפשו תלויה בו דכתיב ביה נפשות אבל כאן כתיב כל אשר יתן ממנו לכלול כל מה שהוא מקדיש נעשה הקדש׃ ק כלומר שלא יתן תם שאינו של הקדש בבעל מום של הקדש. וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא כמשמעו שמנה בכחושה. וי"ל שמצינו במקום אחר גבי קדשים דכתיב רע וכתיב מום גביה ש"מ דכל רע שנאמר בקדשים מום הוא דכתיב וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע בפרשת ראה׃ ר וא"ת מאי כ"ש הוא זה דלמא דוקא רע שאינו של הקדש אסור ליתן בהקדש הטוב אבל בשניהם טובים לא משמע מזה שכ"ש אסור. ועוד למה צריך לכתוב כלל או רע בטוב הא כ"ש הוא דהא אפילו טוב ברע אסור. ועוד למה מפרש רש"י כ"ש טוב בטוב ארע בטוב אטוב ברע היה לו לפרש. וי"ל דה"פ דודאי צריך לכתוב או רע בטוב משום סיפא דקרא ואם המר ימיר וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קדש דמשמע בדיעבד יהיו שניהם קודש לכך איצטריך או רע בטוב לרבותא דאפילו כשנותן רע חולין בטוב הקדש ה"א לא חל עליו קדושה כלל קמ"ל קרא דאם המר דיהיה קודש דהא אתרווייהו קאי והשתא כיון שאפילו בעל מום כתם הוי בעל מום קודש מכ"ש תם כתם דהוה קודש כיון דשניהם טובים. וא"ל למה נקט רש"י רע ברע י"ל דהוה אמרינן דוקא אם ימיר בטוב דאלימא קדושתה דטוב ליחול על תמורתו אבל אי הוה ימיר ברע ה"א דלא אלימא קדושה דבעל מום דליחול קמ"ל דהא כתיב נמי טוב ברע. ודו"ק. עיין בהרא"ם שהאריך שם בקושיות׃ ש דהוכחת רש"י מסוף הפרשה דכתיב שם ואם בבהמה הטמאה ושם א"א לומר אלא שמדבר בבהמה טמאה ממש וקאי אפסוק דכאן כמו שפירש"י שם וא"כ ש"מ דכאן מדבר בבעלת מום. רא"ם. א"נ מדכתיב אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' יתירא הוא דפשיטא דאין מקריבים טמאים לה' אלא ללמד שבבעל מום הוא מדבר כ"ל׃ ת דקי"ל דבתחלה כתיב כערכך הכהן כן יקום ואח"כ כתיב ואם גאל יגאלנה ויסף חמישיתו

פירוש לתורת אלהים

געלד אַזוֹ פִיל וִויפִיל דָם אֵבֶר וָוס עֶר הָט מְנַדֵּר גְוֶועֶן אִיז וֶוערְט אוּנ זָאל דָם גֶעבֶּן אוֹף הֶקְדֵּשׁ אוּנ דָאס אִיבְּרִיגֶע גֶעלְד מֶעג מֶען דֶר פַר קוֹיפֶן וָוס מֶען וִויל׃ (י) לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ עֶר זָאל נִיט פַאר בַּייטְן וְלֹא יָמִיר אוּנ עֶר טָאר נִיט פַר בַּייטְן אַבְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ אוֹף אַבְּהֵמָה פוּן חוּלִין טוֹב אַגוּטֶע בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ דְהַיְינוּ זִיא הָאט קֵיין מוּם טָאר מֶען נִיט פַּאר בַּייטְן בְּרָע אוֹף אַבְּהֵמָה פוּן חוּלִין וָוס אִיז שְׁלֶעכְט וָוס הָט אַמוּם אוֹ רַע בְּטוֹב אוּנ אֲפִילוּ דִי בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ אִיז אַשְׁלֶעכְטֶע מִיט אַפֶעלֶר טָאר מֶען זִיא נִיט פַר בַּייטְן אוֹף אַגוּטֶע בְּהֵמָה פוּן חוּלִין וְאִם הָמֵר אוּנ אַז עֶר וֶועט יוֹא פַּאר בַּייטֶען אַבְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ אוֹף אַבְּהֵמָה פוּן חוּלִין וְהָיָה הוּא דִי בְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ וּתְמוּרָתוֹ אוּנ זַיין פַּאר בַּייטוּנְג יִהְיֶה קוֹדֶשׁ זָאלֶן בֵּיידֶע זַיין הֵיילִיג׃ (יא) וְאִם אוּנ אִיטְלִיכֶע בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא וָואס מֶען טָאר נִיט מַקְרִיב זַיין פוּן אִיר אַקָרְבָּן צוּא גָאט. רש"י מַאכְט דָם שְׁמוּסְט פוּן אַבְּהֵמָה פוּן הֶקְדֵּשׁ וָוס זִיא הָט גְקְרִיגֶן אַמוּם טָאר מֶען זִיא נִיט מַקְרִיב זַיין וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה זָאל מֶען שְׁטֶעלֶן דִי בְּהֵמָה פַר דֶעם כֹּהֵן׃ (יב) וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל זִיא שַׁאצִין כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן אַזוֹ וִוי דֶר כֹּהֵן וֶועט זִיא שַׁאצֶן כֵּן יִהְיֶה אַזוֹ זָאל זַיין אוּנ אַז אֵייגֶר וֶועט זִיא וֶועלֶן קוֹיפֶן

מצות השם

(שנא שנב) לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר. דָם אִיז דִי מִצְוֹת אַז מֶען טָאר נִיט אִיבֶּר בַּייטְן קֵיין קָרְבָּן וָוס עֶר הָט מַקְדִּישׁ גְוֶועֶן עֶר זָאל גֶעבִּין אֵיין גוּטֶע בְּהֵמָה פַר אֵיין שְׁלֶעכְטֵי אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן וֶוען דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִישְׁטַאנִין׃ (שנג) וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה וֶוען אֵיינֶער אִיז מַקְדִּישׁ אֵיין בְּהֵמָה סַייא אֵיין בְּהֵמָה טְהוֹרָה אוּנ סַייא אֵיין טְמֵא בְּהֵמָה אוּנ מֶען וִויל זִיא אוֹיס לֵייזֶען דַארְף מֶען דִיא בְּהֵמָה אִידֶער שְׁטֶעלֶען פַאר דֶעם

יג וְאִם־גָּאֹל יִגְאָלֶנָּה וְיָסַף חֲמִישִׁתוֹ
עַל־עֶרְכֶּךָ׃ יד וְאִישׁ כִּי־יַקְדִּשׁ אֶת־
בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן
בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ
אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם׃ טו וְאִם־הַמַּקְדִּישׁ
יִגְאַל אֶת־בֵּיתוֹ וְיָסַף חֲמִישִׁית כֶּסֶף־
עֶרְכְּךָ עָלָיו וְהָיָה לוֹ׃ חמישי שביעי כשהן
מחוברין טז וְאִם ׀ מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ
אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ לְפִי זַרְעוֹ
זֶרַע חֹמֶר שְׂעֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל
כָּסֶף׃ יז אִם־מִשְּׁנַת הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ

אונקלוס

יְהֵי׃ יג וְאִם מִפְרַק
יִפְרְקִנַהּ וְיוֹסֵף חֻמְשֵׁהּ
עַל פֻּרְסָנֵהּ׃ יד וּגְבַר
אֲרֵי יַקְדֵּשׁ יָת בֵּיתֵהּ
קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ וְיִפְרְסִנֵהּ
כַּהֲנָא בֵּין טַב וּבֵין בִּישׁ
כְּמָא דִי יִפְרוֹס יָתֵהּ כַּהֲנָא
כֵּן יְקוּם׃ טו וְאִם דְאַקְדֵּשׁ
יִפְרוֹק יָת בֵּיתֵהּ וְיוֹסֵף
חוּמֶשׁ כְּסַף פֻּרְסָנֵהּ
עֲלוֹהִי וִיהֵי לֵהּ׃ טז וְאִם
מֵחֲקַל אַחֲסַנְתֵּהּ יַקְדִּישׁ
גְּבַר קֳדָם יְיָ וִיהֵי פֻּרְסָנֵהּ
לְפוּם זַרְעֵהּ בַּר זְרַע
כּוֹר שְׂעוֹרִין בְּחַמְשִׁין
סִלְעִין דִּכְסָף׃ יז אִם
מִשַּׁתָּא דְיוֹבֵלָא יַקְדֵּשׁ

תו"א ואיש כי יקדיש את ביתו קדש קמא סח סט ע"ז כג חולין קלט ערכין כה תמורה ע פט : ואם המקדיש מציעא נד תמורה ע : ואם משדה קידושין כא ערכין יד כה : אם משנת היובל ערכין כד :

שפתי חכמים

על ערכך ומתרץ דכאן באדם אחר הבא לקנות וכאן בבעלים הרוצים לפדות : א פירוש לפי זרעו לפי כמות הזרע שיוכל לזרוע בה דהיינו לפי

רש"י

(יג) ואם גאל יגאלנה. בבעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש (ת"כ) וכן במקדיש בית וכן במקדיש את השדה וכן

בפדיון מעשר שני הבעלים מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם : (טז) והיה ערכך לפי זרעו. ולא כפי שוויה א אחת שדה
טובה ואחת שדה רעה פדיון הקדשן שוים בית כור שעורים בחמשים שקלים כך גזירת הכתוב והוא שבא לגאלה בתחלת
היובל ואם בא לגאלה באמצעו נותן לפי החשבון סלע ופונדיון לשנה לפי שאינה הקדש אלא למנין שני היובל שאם נגאלה
הרי טוב ואם לאו הגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות וכשהיא
יוצאה מידו חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם זהו המשפט האמור במקדיש שדה ועכשיו
אפרשנו על סדר המקראות : (יז) אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה ובא

פירוש לתורת אלהים

מוז ער געבן דאס געלד וויא פיל דער כהן האט זיא
גשאצט : (יג) ואם אונ אוב גאל יגאלנה דר מענטש וואס
הט זיא מקדיש גוועזן וועט ער אליין זיא וועלן אוס
לייזן ויסף חמישיתו זאל ער מוסיף זיין אפינפט חלק
אוף דעם שאצונג : (יד) ואיש כי יקדיש אוב אמענטש
וועט זאגן מיין שטוב זאל זיין הייליג צו גאט והעריכו
הכהן זאל דם דר כהן שאצן בין טוב ובין רע סיי ער וועט
דם שאצן גוט אדר שלעכט כאשר אזו וויא דר כהן
וועט דאס שאצען כן יקום אזו זאל דאס זיין.
אז אפרעמדער מענטש וויל דאס הויז קויפען מוז
ער געבען וויא פיל דר כהן האט דאס גישאצט :
(טו) ואם המקדיש אונ אז דר וואס הט מקדיש גוועזן דם
הויז וויל ער אליין דם אוס לייזן ויסף חמישית זאל ער
געבן אפינפטל מעהר ווי מען הט דם גשאצט והיה
לו אונ עס זאל זיין צו אים : (טז) ואם משדה אחוזתו אונ
ווען אמענטש וועט מקדיש זיין צוא גאט אפעלד
וואס ער האט זיא געירשת והיה ערכך זאל זיין דאס
שאצונג פון דעם פעלד לפי זרעו נאך זיין זייען נאך
אזו אשטיקל פעלד וואס מען קאן דרויף זייען חומר
שעורים איין מאס גערשטן בחמשים שקל כסף איז דאס
שאצונג פון דעם פעלד פופציג זילבערנע שקלים
אונ אז מען קאן דרויף מער זייען פון דער מאס איז
דם שאצונג אויך לפי ערך : (יז) הײנט איז דר פסוק
מפורש אם משנת אז ער הט מקדיש גוועזן דם פעלד
תיכף אין תחלת ערשטן יאר נאך יובל אונ אנגדר
מענטש וויל דם אוס לייזן כערכך אזו ווי דיין שאצונג

מצות השם

כהן אונ דער כהן זאל זיא אפ שאצין אונ דער נאך זאל מען
זיא אוים לייזען :
(שנד) ואיש כי יקדיש את ביתו. דם איז דיא מצוה אז מען זאל
פסקינען דעם דין פון דעם שאצן פון די הייזער דהיינו ווען
איינר איז מקדיש זיין הויז ווערט דם אפ גשאצט ווי פיל עס איז
ווערט אונ אזו באלד אז דר וואס ער הט מקדיש גוועזן אדר זיין ווייב
אדר זייני יורשים ווילן אום לייזן אזו דארפן זיי געבן איין פינפטיל
מער אונ דיא מצוה גייט אן ביי זכרים אונ נקבות
(שנה) ואם משדה אחוזתו וגו'. דם איז דיא מצוה ווען איינר
איז מקדיש איין פעלד וואס ער הט דם בירושה פון זיינע

שָׂדֵהוּ כְּעֶרְכְּךָ יָקוּם׃ יח וְאִם־אַחַר
הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְחִשַּׁב־לוֹ הַכֹּהֵן
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת
עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ׃
יט וְאִם־גָּאֹל יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה
הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף־
עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ׃ כ וְאִם־לֹא יִגְאַל
אֶת־הַשָּׂדֶה וְאִם־מָכַר אֶת־הַשָּׂדֶה
לְאִישׁ אַחֵר לֹא־יִגָּאֵל עוֹד׃ כא וְהָיָה
הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיֹּבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה

חַקְלֵהּ כְּפֻרְסָנֵהּ יְקוּם׃
יח וְאִם בָּתַר יוֹבְלָא יַקְדֵּשׁ
חַקְלֵהּ וִיחַשֵּׁב לֵהּ כַּהֲנָא
יָת כַּסְפָּא עַל מֵימַר שְׁנַיָּא
דְּאִשְׁתָּאֲרָן עַד שַׁתָּא
דְיוֹבְלָא וְיִתְמְנַע
מִפֻּרְסָנֵהּ׃ יט וְאִם
מִפְרַק יִפְרוֹק יָת חַקְלָא
דְּאַקְדֵּשׁ יָתֵהּ וְיוֹסֵף
חוּמֵשׁ כְּסַף פֻּרְסָנֵהּ
עֲלוֹהִי וִיקוּם לֵהּ׃ כ וְאִם
לָא יִפְרוֹק יָת חַקְלָא וְאִם
זַבִּין יָת חַקְלָא לִגְבַר
אָחֳרָן לָא יִתְפָּרַק עוֹד׃
כא וִיהֵי חַקְלָא בְּמִפְּקֵהּ
בְּיוֹבְלָא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ

תו"א ואם אחר היובל שם: זרע חמר קידושין פא בתרא קג עירובין ה ז יד כה:

וחשב לו הכהן עירובין יד כה: ונגרע מערכך שבת פז ערכין כה: ויסף חמשית ברכות מט שבת קכט עירובין לא פסחים לה קידושין יא גד מליאה גד בכורות יא יב ערכין לג: ואם לא יגאל את השדה ערכין כה כו: ואם מכר את השדה שם כו: לא יגאל עוד שם: והיה השדה בצאתו שם יד כה לג: ביובל קדש שם כה:

רשב"ם

(כ) ואם מכר. הגזבר לאיש אחר לא יוכלו בעליה לפדותה עוד אלא מתחלקת לכהנים ביובל לכהנים של אותו משמר: (כא) תהיה אחזתו. של מקדיש:

רש"י

זה לגאלה מיד: כערכך יקום. כערך הזה ב האמור יהיה. המשים כסף יתן: (יח) ואם אחר היבל יקדיש. וכן אם הקדישה משנת היובל ונשתהה ביד גזבר ג ובא זה לגאלה אחר היובל: וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות. כפי חשבון כיצד הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל הרי שקל לכל שנה ושקל יתר על כולן והשקל ארבעים ושמנה פונדיונין הרי סלע ופונדיון לשנה אלא שחסר פונדיון אחד לכולן ואמרו רבותינו שאותו פונדיון קלבון ד לפרוטרוט והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל: ונגרע מערכך. מנין השנים שמשנת היובל ה עד שנת הפדיון: (יט) ואם גאל יגאל. המקדיש אותו יוסיף חומש על הקצבה הזאת: (כ) ואם לא יגאל את השדה. המקדיש: ואם מכר. ו הגזבר: את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשוב ביד ז המקדיש: (כא) והיה השדה בצאתו ביובל.

שפתי חכמים

גודלה לא לפי שויה שאם היתה גדולה שיכול לזרוע בה חומר שעורים אע"פ שהיתה זיבורית נותן ערך הכתוב בפרשה: ב ופירש יהיה במקום יקום מפני שכוונת הכתוב על הנתינה לא על שיקום ביד מי שהוא עומד ומלת יקום לא תסבול ענין נתינה פירש מלת יקום יהיה מפני שזאת המלה תסבול שיהיה בקיומו או שיהיה בשיעור שיתן שהוא מענין נתינה: ג פירוש מה שאמר הכתוב וחשב לו הכהן וגו' ואינו נותן כל החמשים שקל לאו דוקא כשיהיה הקדש מאוחר משנת היובל גם אם יהיה ההקדש מיד אחר שנת היובל אלא שהגואל לא בא לגאול אלא אחר כמה שנים משהקדיש והכתוב כתב האחד וה"ה למי שבא אחר שהקדיש כמה שנים: ד כלומר הכרעה לכל סלע. ופרוטרוט לשון פרוטה כלומר על יד על יד: ה שאותן שנים נשתהה ביד הקדש לפיכך מונין לו מאותן שנים שהרי מה שצריך הגואל ליתן אינו אלא כפי המנין שמשנת הפדיון עד שנת היובל שהגואל אוכל פירותיו לא כפי מנין השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון שאינו אוכל פירותיו: ו פירוש שהוא המוכר ולא המקדיש

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כא) והיה השדה בצאתו ביובל. איתא בת"כ מגיד ששדה לשון זכר וצריך פי' לפידושו וכי לא ידעינן דשדה נזכר בכל מקום לשון זכר אלא ה"ק מה שהשדה לשון זכר מבאר סיפיה דהאי קרא דכתיב לכהן תהיה אחוזתו וכדמסיק התם מנין

פירוש לתורת אלהים

יָקוּם זָאל בְּלַייבֶּן שְׁטֵיין עֶר זָאל גֶעבֶּן פּוּפְצִג שְׁקָלִים׃ (יח) וְאִם אַחַר. אוּנ אַז עֶר הָט מַקְדִּישׁ גְוֶועֶן דָם פֶּעלְד עֶטְלִיכֶע יָאר נָאךְ יוֹבֵל אָדֶר עֶר הָאט מַקְדִּישׁ גְוֶועֶן תֵּיכֶף נָאךְ יוֹבֵל נָאר דֶר מֶענְטְשׁ וָוס וִויל דָאס אוֹיס לֵייזֶן אִיז גְקוּמֶן עֶטְלִיכֶע יָאר נָאךְ יוֹבֵל וְחִשַּׁב זָאל דֶר כֹּהֵן אִים רֶעכְנֶען דָם גֶעלְד וָוס עֶר דַארְף גֶעבֶּן עַל פִּי הַשָּׁנִים נָאךְ דִי יָארֶן וָוס אִיז גְבְלִיבֶּן בִּיז יוֹבֵל זָאל עֶר פַאר אִיטְלִיכֶען יָאר גֶעבֶּן אַשֶׁקֶל אוּנ עֶפִּיס מֶער׃ (יט) וְאִם אוּנ אוֹב גָאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ דֶר וָואס הָאט דָאס פֶּעלְד מַקְדִּישׁ גְוֶועֶן וֶועט זִיא וֶועלֶן אוֹיס לֵייזֶן וְיָסַף זָאל עֶר מוֹסִיף זַיין אוֹיף דֶעם שַׁאצוּנְג אַפִינְפְטֶעל גֶעלְד וְקָם לוֹ אוּנ דָאס פֶּעלְד זָאל בְּלַייבֶּן שְׁטֵיין צוּ אִים׃ (כ) וְאִם לֹא יִגְאַל אוּנ אַז דֶר וָואס הָאט מַקְדִּישׁ גְוֶועֶן דָאס פֶּעלְד וֶועט דָאס נִיט אוֹיס לֵייזֶן וְאִם מָכַר אוּנ אַז דֶר גַבָּאי פוּן דֶעם הֶקְדֵּשׁ הָט פַאר קוֹיפְט דָאס פֶּעלְד לְאִישׁ אַחֵר צוּ אַנַאנְדֶרֶן מֶענְטְשִׁין לֹא יִגָּאֵל עוֹד קֶען שׁוֹן דֶר אֵייגְנֶער בַּעַל הַבַּיִת נִיט אוֹיס לֵייזֶן׃ (כא) וְהָיָה אוּנ דָאס פֶּעלְד אַז עֶס וֶועט אַרוֹס

מצות השם

גֶעבֹּטְרִין אוּנ עֶר וִויל דָאס אוֹיס לֵייזֶען דַארְף עֶר צוּא גֶעבֶּען פַאר יֶעדְרִין שְׁטִיקֶל אֶרְד וָואס מֶע קָאן דַארוֹף זַייעֶן אֵיין קָארְץ גֶערְשְׁטֶען פוּפְצִיג שְׁקָלִים אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת׃

כִּשְׂדֵה הַחֵרֶם לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ׃
ששי כב וְאִם אֶת־שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר
לֹא מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ לַיהוָה׃
כג וְחִשַּׁב־לוֹ הַכֹּהֵן אֵת מִכְסַת
הָעֶרְכְּךָ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנָתַן אֶת־
הָעֶרְכְּךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה׃
כד בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה
לַאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ לַאֲשֶׁר־לוֹ אֲחֻזַּת
הָאָרֶץ׃ כה וְכָל־עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשָּׁקֶל׃

אונקלוס

כַּחֲקַל חֶרְמָא לְכַהֲנָא תְּהֵי אַחְסַנְתֵּהּ׃ כב וְאִם יָת חֲקַל זְבִינוֹהִי דִּי לָא מֵחֲקַל אַחְסַנְתֵּהּ יַקְדֵּשׁ קֳדָם יְיָ׃ כג וִיחַשֵּׁב לֵהּ כַּהֲנָא יָת מִנְיַן פֻּרְסָנֵהּ עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא וְיִתֵּן יָת פֻּרְסָנֵהּ בְּיוֹמָא הַהוּא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ׃ כד בְּשַׁתָּא דְיוֹבֵלָא יְתוּב חַקְלָא לִדְזַבְנֵהּ מִנֵּהּ לִדְדִילֵהּ אַחְסָנַת אַרְעָא׃ כה וְכָל פֻּרְסָנֵהּ יְהֵי בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא עֶסְרִין מָעִין יְהֵי

רשב"ם (כד) לאשר קנהו מאתו. שחקונה אותו לא היה יכול להקדישו אלא הפירות שיש לו בו עד היובל:

תו"א כשדה החרם לכהן תהיה סנהדרין פה ערכין כח לד: לכהן תהיה אחזתו ב"ק קט ערכין כה כח: ואם את שדה מקנתו גיטין מח בתרא עב ערכין כו כז: וחשב לו הכהן שם יד: את מכסת שם: ונתן את הערכך חולין קלח: בשנת היובל ישוב השדה ערכין כו: וכל ערכך יהיה בשקל הקודש בכורות י ערכין ד ז:

רש"י

מיד הלוקחו מן הנזכר ח כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל: קדש לה'. לא שישוב להקדש בדק הבית ליד הגזבר אלא כשדה החרם הנתון ט לכהנים שנאמר (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו: (כב) ואם את שדה מקנתו וגו'. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים לפיכך אם בא לגאלה יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אחוזה. ואם לא יגאל וימכרנה גזבר לאחר או אם לא יגאל הוא בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו אותו שהקדישה ופן תאמר לאשר קנהו הלוקח הזה האחרון מאתו וזהו הגזבר לכך הוצרך לומר לאשר לו אחוזת הארץ מירושת אבות וזהו בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש: (כה) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. כל ערכך שכתוב בו שקלים י יהיה בשקל הקדש: עשרים גרה. עשרים מעות כך היו מתחלה ולאחר מכאן הוסיפו שתות ואמרו רבותינו שם

שפתי חכמים

שנזכר למעלה: ז פירוש ביובל: ח פירוש ולא מיד ההקדש כי לא מצינו בשום מקום שלוה שילא השדה ביובל מיד ההקדש ואיך אמר והיה השדה בצאתו וכו': ט מפני שקודש לה' נאמר על הקדש בדק הבית וגם לכהנים חזר ופירש כשדה החרם לכהן: י דק"ל דהפסוק משמע דכל ערך לא יהיה

דעת זקנים מבעלי התוספות

אתה אומר לשדה שיוצאה לכהנים ביובל דכתיב או אל אחד מבניו הכהנים והרי היא תחת ידו ומנין שיכול הרי היא כשלו כדמסיק התם בערכין בשל אחרים אני זוכה בשלי לא כ"ש ת"ל לכהן תהיה אחוזתו ולא תסתלק לכהנים אבל כיון דשדה נזכר בלשון זכר אי הוה קאי אשדה ה"ל למיכתב יהיה אחוזתו:

פירוש לתורת אלהים

גיין אום יובל פון דעם פרעמדן מענטשן ווס האט דם גיקופט בייא דעם גבאי זאל דאס זיין קודש ליי הייליג צו גאט כשדה אזו וויא דאס פעלד פון חרם אז איינר זאגט דם פעלד זאל זיין חרם געהער דם דאך צו די כהנים אזו געהער דם פעלד אוך צו די כהנים לכהן תהיה דם פעלד זאל זיין צו די כהנים פאר איין ארב: (כב) ואם אונ אוב את שדה זיין גקופט פעלד אשר ווס איז אים ניט גקומן בירושה יקדיש וועט ער דם מקדיש זיין צו גאט: (כג) וחשב זאל דר כהן אים רעכענן את מכסת די צאל כון דעם שאצונג עד שנת וויא פיל יאר עס איז דא ביז יובל ונתן אונ ער זאל געבין דם שאצונג ביום ההוא אין דעם זעלבינגן טאג קודש ליי אונ דאס געלד איז הייליג צוא גאט. אונ דאס איז דער חילוק צווישען דעם וואס איז מקדיש אגיקופט פעלד. אויב מען איז מקדיש זיין אייגן פעלד אונ ער ליי׳זט דאס ניט אום ביז יובל אז עס קומט יובל געהער דאס פעלד צו דיא כהנים אבער אז ער איז מקדיש אגיקופט פעלד סייא ער לייזט דאס אום פאר יובל אדר סיי דר גבאי פאר קופט דאס צו אנאנדערן אז עס קומט יובל קערט זיך דם פעלד אום צום ערשטן בעל הבית ווס ער האט דאס בייא אים גקופט אזו ווי ווייטר שטייט: (כד) בשנת היובל אין דעם יאר פון יובל ישוב השדה זאל זיך דם פעלד אום קערן לאשר צו דעם מענטשן ווס מען האט דאס ביי אים גקופט לאשר לו צו דעם ווס דאס פעלד איז צו אים אירושה: (כה) וכל ערכך אונ אלע דיינע שאצונג ווס שטייט דר ביי מען זאל געבן שקלים זאל אליץ זיין בשקל הקודש מיט אשקל

כו אַךְ־בְּכוֹר אֲשֶׁר יְבֻכַּר לַיהוָה בַּבְּהֵמָה לֹא־יַקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה לַיהוָה הוּא׃ כז וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה וּפָדָה בְעֶרְכֶּךָ וְיָסַף חֲמִשִׁתוֹ עָלָיו וְאִם־לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכֶּךָ׃ כח אַךְ כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל־חֵרֶם קֹדֶשׁ־

סִלְעָא׃ כו בְּרַם בּוּכְרָא דִּי יִתְבַּכַּר קֳדָם יְיָ בִּבְעִירָא לָא יַקְדֵּשׁ גְּבַר יָתֵהּ אִם תּוֹר אִם אִמַּר דַּייָ הוּא׃ כז וְאִם בִּבְעִירָא מְסָאֲבָא וְיִפְרוֹק בְּפֻרְסָנֵהּ וְיוֹסֵף חֻמְשֵׁהּ עֲלוֹהִי וְאִם לָא יִתְפְּרִק וְיִזְדַּבַּן בְּפֻרְסָנֵהּ׃ כח בְּרַם כָּל חֶרְמָא דִּי יַחֲרֵם גְּבַר קֳדָם יְיָ מִכָּל דִּי לֵהּ מֵאֱנָשָׁא וּבְעִירָא וּמֵחֲקַל אַחְסַנְתֵּהּ לָא יִזְדַּבַּן וְלָא יִתְפָּרַק כָּל חֶרְמָא קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא

תו"א אך בכור אשר יבכר בכורות טו: לא יקדיש ערכין נט תמורה כה: אם שור אם שה זבחים פא: ואם בבהמה הטמאה מנחות קא: ואם לא יגאל בכורות יג: אך כל חרם ערכין כח: מכל אשר לו שם: ובהמה שם: לא ימכר ולא יגאל זבחים ט בכורות יג תמורה ה: ולא יגאל מליעה מז בכורות לא לב תמורה ה: כל חרם קדש קדשים הוא סנהדרין פח בכורות לד ערכין כח כט תמורה לב:

רשב"ם

(כו) לא יקדיש איש אותו. לקרבן אחר כי הוא עצמו קדוש כבר לקרבן בכור: (כז) ואם בבהמה הטמאה. ממש יקדיש אדם. באותה יש פדיון ובבהמה טמאה ממש [דלעיל] פירשו חכמים שלמים בבעלי מומים כמו שפירשתי דין אין לו פדיון: (זה"ד לריך תקון):

רש"י

מעה כסף דינר עשרים כ. והרבע מעות לסלע: (כו) לא יקדיש איש אתו. לשם קרבן אחר לפי שאינו שלו: (כז) ואם בבהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך ל וחמור אין זה שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה והוא מתנה לכהן ואינו להקדש אלא הכתוב מוסב על ההקדש שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית: ופדה בערכך. כפי מה שיעריכנה הכהן: ואם לא יגאל. ע"י בעלים (ת"כ): ונמכר בערכך. לאחרים: (כח) אך כל חרם וגו'. (ת"כ) נחלקו רבותינו בדבר יש אומרים סתם חרמים להקדש מ ומה אני מקיים (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה בחרמי כהנים שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן ויש שאמרו סתם חרמים

שפתי חכמים

פחות משקל וזה אינו דהא מסדרין לו לפי מה שיש לו ושאיר לו כדי חייו כדלעיל: כ דסלע ד' דינרין ודינר שם מעה נמלא כ"ד מעות לסלע: ל שהרי אין הבכורה עבג בבהמה טמאה אלא בחמור בלבד: מ פי'

פירוש לתורת אלהים

פון הֶקְדֵשׁ וָוארוּם דֶער שֶׁקֶל שֶׁל הֶקְדֵשׁ אִיז גְרֶעסֶר פוּן אַפְּרָאסְטֶן שֶׁקֶל עֶשְׂרִים גֵרָה דֶר שֶׁקֶל אִיז צְוַואנְצִג גֵרוֹת דָאס אִיז אַזוֹ אַמַטְבֵּעַ׃ (כו) אַךְ בַּייעֶרְט בְּכוֹר אַקַאלְב וָוס וֶוערְט צוּם עֶרְשְׁטֶן גְבָארֶן בַּיי אַבְּהֵמָה גְהֶער עֶר דָאךְ צוּ גָאט לֹא יַקְדִישׁ זָאל אִים קֵיין מֶענְטְשׁ נִיט מַקְדִישׁ זַיין אִם שׁוֹר סַיי דֶר בְּכוֹר אִיז אֵיין אָקְס אוּנ סַיי עֶר אִיז אַלֶעמְלִי זָאל מֶען דָאס נִיט מַקְדִישׁ זַיין לַיְיָ הוּא וָוארוּם אָן דֶעם גְיהֶער עֶר אוֹיךְ צוּ גָאט מַחֲמַת עֶר אִיז אַבְּכוֹר׃ (כז) וְאִם בַּבְּהֵמָה אוּנ אַז אֵיינֶר אִיז מַקְדִישׁ אַבְּהֵמָה טְמֵאָה וּפָדָה זָאלֶן דִי בְּעָלִים דָם אוּם לֵייזֶן וִויפִיל דֶר כֹּהֵן וֶועט דָם שַׁאצֶן וְיָסַף אוּנ זָאל מוֹסִיף זַיין אוֹיף אִים אַחוֹמֶשׁ וְאִם לֹא יִגָּאֵל אוּנ אוּב דִיא בְּעָלִים וֶועלֶן דִי בְּהֵמָה נִיט אוּם לֵייזֶן וְנִמְכַּר זָאל זִיא פַאר קוֹיפְט וֶוערֶן צוּ אַפְרֶעמְדֶן פַר אַזוֹ פִיל גֶעלְד וִויא פִיל דֶר כֹּהֵן הָט זִיא גְשַׁאצְט אוּנ דֶר פְרֶעמְדֶר בְּדַארְף נִיט מוֹסִיף זַיין אַחוֹמֶשׁ׃ (כח) אַךְ בַּייעֶרְט כָּל חֵרֶם אַלִי זַאכֶן אֲשֶׁר יַחֲרִם וָוס אַמֶענְטְשׁ וֶועט זָאגֶן דִי זַאךְ זָאל זַיין חֵרֶם פוּן גָאטְס וֶועגֶן מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ אַלִי זַאכֶן וָואס גְהֶערֶן צוּ אִים מֵאָדָם סַיי אַמֶענְטְשׁ וּבְהֵמָה אָדֶר אַבְּהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אָדֶר אַזוֹ אַפֶעלְד וָוס אִיז בַּיי אִים אַיְרוּשָׁה אוּנ הָט גְזָאגְט דִי זַאךְ זָאל זַיין חֵרֶם לֹא יִמָּכֵר זָאל דָם נִיט פַר קוֹיפְט וֶוערֶן וְלֹא יִגָּאֵל אוּנ עֶס זָאל נִיט אוּם גְלֵייזְט וֶוערֶן נָאר עֶס גְהֶער צוּ דִי כֹּהֲנִים כָּל חֵרֶם אַלִי זַאכֶן וָוס מֶען זָאגְט דָאס זָאל זַיין חֵרֶם קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיְיָ

מצות השם

(שנו) אַךְ בְּכוֹר וגו'. דָאס אִיז דִי מִצְוָה אַז מֶען טָאר נִיט אִיבֶּר עֶנְדֶירִין פוּן אֵיין דָבָר קְדוּשָׁה צוּא אֵיין אַנְדֶערִי הֵיילִיגִי זַאךְ דְהַיְינוּ מֶען טָאר פוּן אֵיין בְּכוֹר נִיט מַאכִין אֵיין אַנְדֶערִין קָרְבָּן אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן בַּיי זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת׃ (שנז) אַךְ כָּל חֵרֶם. דָאס אִיז דִי מִצְוָה וָוען אֵיינֶער אִיז מַחֲרִים זַיינִי פֶעלְדֶר אַזוֹ דַארְף מֶען זֵיי גֶעבִּין צוּ דִי כֹּהֲנִים אַז עֶר זָאגְט אָבֶּר אַרוֹיס אַז עֶר גִיט דָם מֶען זָאל פַאר רִיכְטֶען דֶער פַאר דֶעם בִּיהמ"ק דַארְף מֶען דָאס גֶעבִּין צוּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נָאר קֵיין חֵרֶם גֵייט נִיט אָן נָאר אִין דֶער צַייט וָוען יוֹבֵל אִיז נוֹהֵג אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט אָן בַּייא זְכָרִים אוּנ נְקֵבוֹת׃ (שנח שנט) לֹא יִמָּכֵר. דָס אִיז דִי מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה אַז מֶען טָאר נִיט פַר קוֹיפִין דָס וָוס עֶר הָט גְהֵיילִיגְט פוּן דִיא כֹּהֲנִים וֶועגֶן אוּנ ווידֶר אִיז אֵיין (לֹא תַעֲשֶׂה) אַז דֶער וָוס עֶר אִיז (מַחֲרִים) טָאר נִיט אוּם לֵייזֶן וָואס עֶר הָאט גְיהֵיילִיגְט פוּן דִיא כֹּהֲנִים וֶועגֶן׃

קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה: שביעי כט כָּל־
חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן־הָאָדָם לֹא
יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת: ל וְכָל־מַעְשַׂר
הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ
לַיהוָה הוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה: לא וְאִם־
גָּאֹל יִגְאַל אִישׁ מִמַּעַשְׂרוֹ חֲמִשִׁיתוֹ

אונקלוס

קֳדָם יְיָ: כט כָּל חֶרְמָא
דִי יִתַּחְרַם מִן אֱנָשָׁא לָא
יִתְפָּרָק אִתְקְטָלָא
יִתְקְטֵל: ל וְכָל מַעְשְׂרָא
דְאַרְעָא מִזַּרְעָא דְאַרְעָא
מִפֵּירֵי אִילָנָא דַּייָ הוּא
קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ: לא וְאִם
מִפְרַק יִפְרוֹק גְּבַר
מִמַּעַשְׂרֵהּ חֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף

רשב"ם

(ל) מעשר הארץ. מעשר שני:

חסלת ספר ויקרא מיסוד רבינו שמואל

תו"א כל חרם אשר יחרם כתובות לו לט ערכין ו ז: וכל מעשר הארץ מזרע הארץ שם: מזרע הארץ מפרי העץ קמא סט: לה' הוא קידושין מג: ואם גאל יגאל איש קידושין כד קמא סט זבחים ו ערכין ל: איש ממעשרו קידושין כד קמא סט מליעא נג:

בעל הטורים

(כט) יחרם. ג' כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה וזבח לאלהים יחרם יחרם כל רכושו לומר מה חייבי מיתות אין נסקול ממונא ופטריה אף חייבי ממון אין לנו לפוטרו עד שישלם וזהו יחרם כל רכושו דאיירי בחייבי ממון איתקש לזובח לאלהים יחרם. דהיינו חייבי מיתות דכשניהם אני אומר לא יפדה.

רש"י

לכהנים: לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן לכהן. לדברי האומר סתם חרמים לכהנים מפרש מקרא זה בסתם חרמים והאומר סתם חרמים לבדק הבית מפרש מקרא זה בחרמי כהנים (ערכין כח) שהכל מודי' שחרמי כהני' אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן ב וחרמי גבוה ם נפדים: כל חרם קדש קדשים הוא. האומר סתם חרמים לבדק הבית מביא ראיה מכאן והאומר סתם חרמים לכהנים מפרש כל חרם קדש קדשים הוא לה' ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ונותן לכהן כמו ששנינו במסכת ערכין אם נדר נותן ע דמיהם ואם נדבה נותן פ את טובתה: מאדם. (ערכין כח) כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים: (כט) כל חרם אשר יחרם וגו'. (ת"כ) היוצא ליהרג צ ואמר אחד ערכו עלי לא אמר כלום: מות יומת. הרי הולך למות לפיכך לא יפדה אין לו לא דמים ולא ערך: (ל) וכל מעשר הארץ. במעשר שני ק הכתוב מדבר: מזרע הארץ. ר דגן: מפרי העץ. תירוש ויצהר: לה' הוא. קנאו השם ומשולחנו צוה לך לעלות ולאכול ש בירושלים כמו שנאמר (דברים יד) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך וגו': (לא) ממעשרו.

שפתי חכמים

לבדק הבית: ב פי' ואחר שיבאו ליד הכהן הרי הן חולין גמורין לכל דבריהם ואם רוצה קונה אותן מן הכהן והרי הן כחולין ממש: ם פי' חרמי בדק הבית כשהן בידו ויפלו הדמים לבדק הבית ויצאו הנכסים לחולין: ע ר"ל היינו שאמר הרי עלי ואם כן חייב באחריותו אם נאבד חייל חרמו ולכך צריך ליתן דמי שויה לכהן כיון שהחרם לכהנים והבהמה נקרבת למזבח בשביל הנדר שנדר כבר: פ כלומר שאמר הרי זו א"כ אינו חייב באחריותו אם נאבד ואינו חייל החרם אלא בכדי טובת הנאה ואינו נותן לכהן אלא טובת הנאה דהיינו מה שכהן אחר רוצה ליתן לבעל הבית זה שימתין בקרבן זה להקריבו עד שיגיע משמר שלו כדי שיהיה לו העור של קרבן וכן שאר דברים לפי שהיו כ"ד משמרות וכל משמר היה נוטל שבוע א' דבכל שבוע היה משמר אחד מקריבים כל הקרבנות וכל מה שראוי לכהנים נוטלין אותו משמר של אותו שבוע ומה שנותן כהן אחר לבעה"ב זה שימתין בקרבן זה להקריב עד שיגיע משמר שלו כדי שיהיה לו העור של קרבן ושאר דברים דהיינו דבר מועט דשמא יאבד הקרבן ולא יהיה כלום דהבעל הבית אינו חייב באחריותו וכשיעור זה צריך ליתן בעל הבית שהחרים בהמה של נדבה לכהן: צ אבל לא נגמר דינו למיתה אפילו הוא מוכה שאין נותן כפי קלב השנים. ומה שפירש הפסוקים שלא על הסדר כי מתחלה פי' כל חרם קדש קדשים הוא ואח"כ חזר למפרע ופירש מאדם ובהמה ואח"כ פירש כל חרם אשר יחרם מפני שרצה לפרש כל משפט החרם על הסדר ומפני שפירש אך כל חרם שחרם הכהנים לא ימכר לאחר ולא יגאל הוא עצמו רק ניתן לכהן סיים שחל על קדשי קדשים וקדשים קלים ונותן דמי הנדר וטובת הנאה של נדבה לכהן והחרם שהוא לשמים פודה אותו ונותן דמיו לבדק הבית ולא כחרם הכהנים שאין יכול לפדותו עד שיבא ליד הכהן וזהו פירוש כל חרם קדש קדשים ואח"כ חזר לפרש משפטי המוחרמי' ופירש מאדם ולא כל אדם אלא עבדיו הכנעניים בלבד וכל חרם אשר יחרם לה' וגו' כיוצא ליהרג שהוא חשוב כמת ואין לו דמים. הרא"ם: ק מדכתיב כאן קדש לה' ובמעשר שני כתיב בערתי הקדש מן הבית דילפינן קדש קדש מהדדי לאפוקי מעשר ראשון חולין גמורין הם דכתיב ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן: ר הואיל דמיירי כאן במעשר שני ובמעשר שני כתיב דגן ותירוש א"כ ודאי מיירי גם כאן מזרע הארץ דגן תירוש ויצהר דהוא מזרע הארץ: ש לא שהוא לה' ממש

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ל) מזרע הארץ. לרבות שום ושחלים וגרגיר מכאן היה הרב רבי"ה מתרץ מה שמקשים העולם על מאי דאמרינן המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל הוא ביד כהן משום דכתיב עריסותיכם ומקשינן א"כ אמאי לא אמרינן הכי דהמפריש מעשרותיו בשבלים אינו מעשר משום דכתיב דגנך ולהא ניחא משום דכתיב גבי מעשר וכל מעשר הארץ מזרע הארץ דמרבי' בת"כ כל דברים הנאכלין הנדעין בגרן כגון שום ושחלים וגרגיר וי"א דמדאצטריך קרא דמעשר מן המעשר למפטר לוי מתרומה גדולה כשהקדים

פירוש לתורת אלהים

אִיז דָס גַאנְץ הֵיילֶג צוּ גָאט (עיין רש"י): (כט) כָּל חֵרֶם אַרְץ וָוס אִיז פַר וִויסְט אֲשֶׁר יָחֳרַם וָוס מֶען וֶועט פַאר וִויסְטֶן מִן הָאָדָם פוּן אַמֶענְטְשֶׁן לֹא יִפָּדֶה זָאל נִיט אוֹס גִילֵייזְט וֶוערֶען מוֹת יוּמָת עֶר זָאל וֶוערֶען גִיטֵייט. רש"י שְׁרַייבְּט דָס שְׁמוּסְט פוּן אַזוֹ אַמֶענְטְשֶׁן וָוס דָם בֵּית דִין הָט גִפַּסְקִינְת מֶען זָאל אִים הַרְגֶנֶן אוּנ אֵייגֶר זָאגְט וִויפֶל עֶר אִיז וֶוערְט נֶעם אִיךְ אוֹף מִיר אִיךְ זָאל גֶעבִּין אִין הֶקְדֵשׁ בַּדַארְף עֶר גָאר נִיט גֶעבִּין וָוארוּם מֶען פִּירְט אִים דָאךְ הַרְגֶנֶן אִיז עֶר גָאר נִיט וֶוערְט:

(ל) וְכָל אוּנ אִיטְלִיכְם מַעְשַׂר וָוס מֶען גִיט פוּן דִיא זַאכֶן וָואס קוּמְט אַרוֹס פוּן דֶר עֶרְד מִזֶּרַע הָאָרֶץ סַייא וָואס וֶוערְט גִיזַייעְט אִין דֶער עֶרְד דְהַיְינוּ קָארְען אָדֶער אַנְדֶערֶע תְּבוּאוֹת מִפְּרִי הָעֵץ אָדֶר דֶער מַעֲשֵׂר פוּן פֵּירוֹת וָואס וַואקְסְט אוֹף דֶעם בּוֹים לַייָ הוּא דָאס גִיהֶער צוּא גָאט קוֹדֶשׁ לַייָ דָאס אִיז הֵיילֶג צוּ גָאט. רש"י מַאכְט דָאס גֵייט אוֹף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מֶען זָאל אִים אוֹף בְּרֶענְגֶען קֵיין יְרוּשָׁלַיִם אוּנ דָארְטֶן עֶסֶן: (לא) וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אוּנ אַז אַמֶענְטְשׁ וֶועט וֶועלִין אוֹס

יֹסֵ֥ף עָלָֽיו׃ מפטיר לב וְכָל־מַעְשַׂ֤ר בָּקָר֙
וָצֹ֔אן כֹּ֥ל אֲשֶׁר־יַעֲבֹ֖ר תַּ֣חַת הַשָּׁ֑בֶט
הָֽעֲשִׂירִ֕י יִֽהְיֶה־קֹּ֖דֶשׁ לַיהוָֽה׃ לג לֹ֧א
יְבַקֵּ֛ר בֵּֽין־ט֥וֹב לָרַ֖ע וְלֹ֣א יְמִירֶ֑נּוּ וְאִם־
הָמֵ֣ר יְמִירֶ֔נּוּ וְהָֽיָה־ה֥וּא וּתְמֽוּרָת֛וֹ
יִֽהְיֶה־קֹּ֖דֶשׁ לֹ֥א יִגָּאֵֽל׃ לד אֵ֣לֶּה הַמִּצְוֹ֗ת

עֲלוֹהִי׃ לב וְכָל מַעְשַׂר
תּוֹרִין וְעָאן כֹּל דְּיִעְבַּר
תְּחוֹת חֻטְרָא עֲשִׂירָאָה
יְהֵי קַדִּישׁ קֳדָם יְיָ׃ לג לָא
יְבַקַּר בֵּין טַב לְבִישׁ וְלָא
יְחַלְּפִנֵּהּ וְאִם חַלָּפָא
יְחַלְּפִנֵּהּ וִיהֵי הוּא
וְחִלּוּפֵהּ יְהֵי קוּדְשָׁא לָא
יִתְפָּרַק׃ לד אִלֵּין פִּקּוֹדַיָּא

תו"א וכל מעשר בקר ולאן בכורות נג נד : כל אשר יעבר זבחים ט לז מנחות ג בכורות כא מת נז נס תמורה כט מעילה יג : תחת בכורות יב נד נו : העשירי מליעא ז זבחים ט חולין קלו בכורות נד נח נט : יהיה קדש בכורות נב : לא יבקר בין טוב לרע שם יד לו גג תמורה יג : והיה הוא ותמורתו יהיה קדש בכורות לג : לא יגאל קמא יג בכורות לב : אלה המצות שבת קד יומא פ תמורה ג :

בעל הטורים

(לד) אלה המצות. מצות במלוי מ"ם לד"י ו"ו ת"ו עולה תרי"ב והוא כגי' תלמידי חכמים על שם חכם לב יקח מצות:

רש"י

ולא ממעשר חבירו הפודה מעשר של חבירו אין מוסיף חומש ומה היא גאולתו כדי להתירו באכילה בכל מקום והמעות יעלה ויאכל בירושלים כמ"ש ונתת בכסף וגו' :

(לב) תחת השבט. כשבא לעשרן מוציאן בפתח זה אחר זה. והעשירי מכה בשבט צבוע בסקרא להיות ניכר שהוא מעשר כן עושה לטלאים ועגלים ת של כל שנה ושנה: יהיה קדש. ליקרב למזבח דמו ואמוריו והבשר נאכל לבעלים שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהונה ולא מצינו שיהא בשרו ניתן לכהנים: (לג) לא יבקר וגו' לפי שנאמר (שם יב) וכל מבחר נדריכם יכול יהא בורר ומוציא את היפה ת"ל לא יבקר בין טוב לרע בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה ולא שיקריב בעל מום אלא יאכל בתורת מעשר ואסור ליגזז וליעבד:

חסלת ספר ויקרא

שפתי חכמים

שיהא אסור בהנאה: ת לפי שאין מצוה זו נוהגת אלא בבקר ולאן בלבד שנאמר מעשר בקר ולאן:

חסלת ספר ויקרא

דעת זקנים מבעלי התוספות

ישראל מעשרותיו בשבלים כדמסיק במסכת ביצה מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מכלל דשם מעשר חל עליו שפיר כשהקדימו בשבלין אמנם להא דפריך אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי קשיא ויכולין אנו לומר דלא איצטריך קרא דמעשר מן המעשר למפטר לוי מתרומה גדולה אלא היכא דקדים בכרי דאז חל שם מעשר אבל כי הקדימו בשבלין דאין שם מעשר חל עליו דכתיב מעשר דגנך לא איצטריך קרא והדרא קושיא לדוכתא אמאי אינו גזל ביד הלוי. אבל י"ל דמסקנא ניחא דמשני האי אידגן והאי לא אידגן א"כ לפטרו מתרומה גדולה כשהקדימו בכרי לא אפשר וא"כ קרא למעשר מן המעשר את להקדימו בשבלין מכלל דמשהוא בשבלין חל עליו שם מעשר והמבין יבין :

פירוש לתורת אלהים

לֵייזֶען זַיינֶע מַעְשְׂרוֹת חֲמִשִׁיתוֹ זָאל עֶר גֶעבֶּן וִוי פִיל עֶס אִיז וֶוערְט אוּנ זָאל נָאךְ אַחוֹמֶשׁ מוֹסִיף זַיין: (לב) וְכָל מַעֲשַׂר אוּנ אִיטְלִיכְס מַעֲשֵׂר פוּן רִינְדֶער אוּנ פוּן שָׁאף כֹּל אֲשֶׁר אַלְץ וָואס גֵייט אוּנְטֶער דֶער רוּט הָעֲשִׂירִי דָאס צֶעהְנְטֶע זָאל זַיין הֵיילֶעג צוּ גָאט. רש"י שְׁרַייבְּט מֶען הָט בַּדַארְפְט מַעֲשֵׂר גֶעבֶּן אַלֶע יָאר פוּן דִי יוּנְגֶע בְּהֵמוֹת הָט מֶען זֵיי אַרַיין גְלָאזְט אִין אַשְׁטַאל אוּנ מֶען הָט אַרוֹס גְלָאזְט אֵיינְצֶג וַויים אוּנ מֶען הָט גְצֵיילְט אוּנ עֶס אִיז גְקוּמֶען צוּם צֶעהְנְטֶען הָאט עֶר דָאס אַקְלַאפּ גִיגֶעבֶּן מִיט אַרוּט וָואס אִיז גְפַארְבְּט רוּט הָט מֶען גְוואוּסְט אַז דָאס אִיז מַעֲשֵׂר: (לג) לֹא יְבַקֵּר עֶר דַארְף נִיט פָארְשְׁטֶען אַז דָאס צֶעהְנְטֶע זָאל זַיין גוּט אָן אַמוּם נָאר וֶועלְכֶס עֶס קוּמְט אָן צוּם צֶעהְנְטֶען דָס אִיז מַעֲשֵׂר אֲפִילוּ עֶס הָט אַמוּם אוּנ מֶען מוּז דָס עֶסִין בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר אוּנ מֶען טָאר דֶר פוּן דִי וָואל נִיט אָפּ שֶׁערִין אוּנ מֶען טָאר דֶער מִיט נִיט אַרְבֶּעטֶן וְלֹא יְמִירֶנּוּ אוּנ מֶען טָאר דָס נִיט פַּר בַּייטֶן וְאִם הָמֵר אוּנ אַז עֶר וֶועט דָס יוֹא פַּר בַּייטֶן וְהָיָה זָאל זַיין דִי בְּהֵמָה פוּן מַעֲשֵׂר אוּנ דִי בְּהֵמָה וָוס עֶר הָט דְרוֹף פַּר בִּיטֶן יִהְיֶה קוֹדֶשׁ זָאלֶן זֵיי בֵּיידִי זַיין הֵיילֶג לֹא יִגָּאֵל מֶען טָאר דָס נִיט אוֹס לֵייזֶן: (לד) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת דָס זֶענֶען דִי מִצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה וָוס גָאט הָט גְבָאטֶן צוּ משֶׁה אֶל בְּנֵי

מצות השם

(שם) הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קוֹדֶשׁ לַיְיָ. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה מֶען זָאל גֶעבֶּען מַעֲשֵׂר פוּן דִיא בְּהֵמוֹת וָואס אֵיין מֶענְטְשׁ הָאט אוּנ דֶער וָואס עֶר הָאט גַדַארְפְט צוּא גֶעבֶען מַעֲשֵׂר הָאט עֶר אַזוֹ גְטָאן עֶר הָאט אַרַיין גְנוּמֶן אַלִי קֶעלְבֶּער וָואס עֶר הָאט גִיהַאט אִין אַיין שְׁטַאל אַרַיין אוּנ הָאט גֶעמַאכְט אֵיין קְלֵיין טִירֶעל כְּדֵי עֶס זָאל נִיט קֶענֶען אַרוֹס גֵיין נָאר אֵיינְצִיג וַוייס אוּנ דִיא מוּטֶערְס פוּן דִיא קֶעלְבְּלִיךְ וָואס עֶר הָאט אַרַיין גְלָאזְט אִין דֶער שְׁטַאל אַרַיין זֶענֶען גְשְׁטַאנֶען אִין דְרוֹיסִין אוּנ הָאבֶּען גְשְׁרִיגֶן הָאבִּין דִיא קֶעלְבְּלִיךְ גֶעהֶערְט זֶענֶען זַייא אַרוֹס גְלָאפִין צוּא דִיא מוּטֶער אוּנ אֵיינֶער אִיז גְשְׁטַאנֶען מִיט אַרוּט אוּנ הָט גְצֵיילְט בִּיז עֶר הָט אָפּ גְצֵיילְט צֶעהֶן אוּנ דָאס צֶעהְנְטִי אִיז גְוֶוען הֵיילִיג אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט נִיט אָן בִּזְמַן הַזֶּה:

(שפא) לֹא יִגָּאֵל. דָאס אִיז דִיא מִצְוָה אַז קֵיין מַעֲשֵׂר טָאר מֶען נִיט אוֹיס לֵייזִין אוּנ נִיט פַאר קוֹפֶן אוּנ אַז עֶר הָאט יוֹא פַאר קוֹפְט אִיז דָאס גָאר נִיט וֶוערְט אוּנ דִיא מִצְוָה גֵייט נִיט אָן בִּזְמַן הַזֶּה:

אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי׃ חזק

ע"ח. עו"ח סימן׃

דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוּרָא דְסִינָי׃ חזק

תו"א אל כ"י עקרים מ"ב פרק י"ב׃

סכום פסוקי דספר ויקרא שמנה מאות וחמשים ותשעה נטף סימן׃ וחציו והנוגע בבשר הזב׃ ופרשיותיו עשרה בא גד סימן׃ וסדריו כ"ג ובתורתו יהגה יומם ולילה סימן׃ ופרקיו כ"ז ואהיה עמך ואברכך סימן׃ מנין הפתוחות שתים וחמשים והסתומות ששה וארבעים הכל שמנה ותשעים פרשיות דודי צח ואדום סימן׃

אותיות רבתי ואותיות זעירי ואותיות הנקודות שבתורה

אין בספר ויקרא מאותיות רבתי כ"א שתים. והם הוי"ו של גחון דכל הולך על גחון בפרשת שמיני. והגימ"ל של והתגלח בפרשת תזריע. ומאותיות הזעירות גם הם שתים בספרא. והם אל"ף של ויקרא דריש ספרא. והמ"ם של היא העולה על מוקדה. ומאותיות הנקודות אין גם אחת מהם בספרא. ויש סופרין שכותבין רבתא הלמ"ד של והלטאה ואין דעת הדייקנים נוחה מהם׃

דעת זקנים מבעלי התוספות

ד) אשר צוה ה' את משה. כדאי השליח לשלחו אל בני ישראל כדאי הם מי שנשתלח להם שזכות בני ישראל גרמה לו׃

פירוש לתורת אלהים

יִשְׂרָאֵל עֶר זָאל זָאגֶן צוּ דִי קִינְדֶער פוּן יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי דִיא מִצְוֹת זֶענֶען גִינֶעבֶּען גִיוָוארֶען אוֹיף דֶעם בַּארְג סִינַי׃

הפטרת בחקותי (בירמיה סימן טז)

יְהוָה עֻזִּי וּמָעֻזִּי וּמְנוּסִי בְּיוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאַפְסֵי־אָרֶץ וְיֹאמְרוּ אַךְ־שֶׁקֶר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל וְאֵין־בָּם מוֹעִיל׃ הֲיַעֲשֶׂה־לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים׃ לָכֵן הִנְנִי מוֹדִיעָם בַּפַּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעֵם אֶת־יָדִי וְאֶת־גְּבוּרָתִי וְיָדְעוּ כִּי־שְׁמִי יְהוָה׃ חַטַּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בַּרְזֶל בְּצִפֹּרֶן שָׁמִיר חֲרוּשָׁה עַל־לוּחַ לִבָּם וּלְקַרְנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם׃ כִּזְכֹּר בְּנֵיהֶם מִזְבְּחוֹתָם וַאֲשֵׁרֵיהֶם עַל־עֵץ רַעֲנָן עַל גְּבָעוֹת הַגְּבֹהוֹת׃ הֲרָרִי בַּשָּׂדֶה חֵילְךָ כָל־אוֹצְרוֹתֶיךָ לָבַז אֶתֵּן בָּמֹתֶיךָ בְּחַטָּאת בְּכָל־גְּבוּלֶיךָ׃ וְשָׁמַטְתָּה וּבְךָ מִנַּחֲלָתְךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ אֶת־אֹיְבֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יָדָעְתָּ כִּי־אֵשׁ קְדַחְתֶּם בְּאַפִּי עַד־עוֹלָם תּוּקָד׃ כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה אָרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם וְשָׂם בָּשָׂר זְרֹעוֹ וּמִן־יְהוָה יָסוּר

פירוש ע"ט

יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא זָאגְט צוּ גָאט יְיָ עֻזִּי דוּ גָאט בִּיסְט מַיין שְׁטַארְקַייט וּמָעֻזִּי אוּנ מַיין פֶעסְטִיקַייט וּמְנוּסִי אוּנ מַיין אַנְטְלוֹפוּנְג אַז עֶס קוּמְט אוֹיף מִיר צָרָה אֵלֶיךָ דֶר סוֹף וֶועט זַיין אַז צוּ דִיר וֶועלֶן קוּמֶן פֶעלְקֶר פוּן עֶק וֶועלְט וְיֹאמְרוּ אוּנ וֶועלֶן זָאגֶן אַךְ נַייעֶרְט שֶׁקֶר פַאלְשְׁקַייט הָאבֶּן אוּנְז גְמַאכְט יַרְשִׁינֶן אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערֶן מִיר זָאלֶן דִינֶן כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אִיז דָס נָאר פַאלְשׁ הֶבֶל נַארִישְׁקַייט וְאֵין בָּם אוּנ עֶס אִיז אִין זַייא קַיין הִילְף נִיט הֲיַעֲשֶׂה אִיז דֶען רֶעכְט אַז אַמֶענְטְשׁ זָאל מַאכֶן אַגָאט וְהֵמָּה אוּנ זַייא זֶענֶען קַיין גָאט לָכֵן דְרוּם זָאגְט גָאט הִנְנִי מוֹדִיעָם אִיךְ וֶועל זֵיי מוֹדִיעַ זַיין מַיין שְׁלַאק אוּנ מַיין גְבוּרָה וְיָדְעוּ אוּנ זֵיי וֶועלֶן וִויסֶן אַז אִיךְ בִּין אֵיין הַאר אוּנ אֵיין גְוֶועלְטִיגֶער מוּז מֶען מְקַיֵּים זַיין מַיין גְזֵירָה חַטַּאת דִי זִינְד פוּן יְהוּדָה אִיז אֵיין גְשְׁרִיבֶּן מִיט אֵיין אַייזֶערְנֶע פֶּען וָואס מֶען קָאן עֶס נִיט גְרִינְג אוֹס מֶעקֶן בְּצִפֹּרֶן מִיט דֶעם נָאגִיל פוּן דֶעם וֶוערְמִיל שָׁמִיר אִיז דִי זִינְד גִיגְרָאבֶּן אוֹיף דֶעם טָאבֶל פוּן זַייעֶר הַארְצֶן וּלְקַרְנוֹת אוּנ אוֹיף דִיא עֶקִין פוּן אַייעֶרֶע מִזְבְּחוֹת כִּזְכֹּר אַזוֹ וִוי זֵיי גְדֶענְקֶן זַייעֶרִי קִינְדֶער מִזְבְּחוֹתָם אַזוֹ טוּעֶן זֵיי גְדֶענְקֶן זַייעֶרֶע פַאלְשֶׁע מִזְבְּחוֹת וַאֲשֵׁרֵיהֶם אוּנ זַייעֶרֶע אֲשֵׁרוֹת וָואס זַייא זֶענֶען בַּיי דֶעם צְוַוייגְהַאפְטִיגֶן בוֹים בַּייא דִיא הוֹכֶע בֶּערְג זָאגְט גָאט הֲרָרִי דָס אִיז דִי שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם חֵילְךָ גָאר דַיינֶע אוֹצְרוֹת אוּנ דַיין גֶעלְד וֶועל אִיךְ גֶעבֶּן צוּ רוֹב בָּמוֹתֶיךָ דַיינֶע בָּמוֹת אִיז גְמַאכְט גְוָוארֶן אֵייטֶל זִינְד בְּכָל גְּבוּלֶיךָ אַזוֹ אִיז אִין אַלֶע דַיינֶע גִימַארְקֶען דְרוּם וֶועסְטוּ גְשְׁטְרָאפְט וֶוערֶן וְשָׁמַטְתָּה אוּנ דוּ וֶועסְט מוּזֶן הַאלְטֶן שְׁמִיטָה אִיבֶּער דַאנְק וּבְךָ אוּנ אִין דִיר וֶועל אִיךְ מִיךְ נוֹקֵם זַיין מִנַּחֲלָתְךָ מַחֲמַת דַיין נַחֲלָה וָוס אִיךְ הָאבּ דִיר גְגֶעבֶּן אַז דוּ הָאסְט דְרִינֶען נִיט גִיהַאלְטִין קַיין שְׁמִיטָה וְהַעֲבַדְתִּיךָ אוּנ אִיךְ וֶועל מַאכֶן דִינֶען דִיךְ דַיינֶע פַיינְד אִין אַזוֹ אֵיין לַאנְד וָואס דוּ וַוייסְט גָאר נִיט כִּי אֵשׁ וָוארוּם אִיר הָט גִיבְּרֶענְט פַייעֶר אִין מַיינִי נָאז לֶעבֶּר בִּיז אֵייבֶּג וֶועט עֶס בְּרֶענֶן כֹּה אָמַר יְיָ אַזוֹ הָאט גְזָאגְט גָאט אָרוּר פַאר פְלוּכְט זָאל וֶוערֶן דֶער מֶענְטְשׁ וָוס עֶר פַר זִיכֶרְט זִיךְ אִין אֵיין מֶענְטְשֶׁן וָוס עֶר אִיז לוֹטֶער פְלַייש וּמִן אוּנ פוּן גָאט טוּט עֶר אָפּ זַיין הַארְץ וְהָיָה אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וֶועט זַיין כְּעַרְעָר אַזוֹ וִויא

לִבּוֹ׃ וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבוֹא טוֹב וְשָׁכַן חֲרֵרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלֵחָה
וְלֹא תֵשֵׁב׃ בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְטַחוֹ׃ וְהָיָה כְּעֵץ ׀ שָׁתוּל עַל־
מַיִם וְעַל־יוּבַל יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹא חֹם וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן וּבִשְׁנַת בַּצֹּרֶת לֹא
יִדְאָג וְלֹא יָמִישׁ מֵעֲשׂוֹת פֶּרִי׃ עָקֹב הַלֵּב מִכֹּל וְאָנֻשׁ הוּא מִי יֵדָעֶנּוּ׃ אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב
בֹּחֵן כְּלָיוֹת וְלָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָו כִּפְרִי מַעֲלָלָיו׃ קֹרֵא דָגַר וְלֹא יָלָד עֹשֶׂה עֹשֶׁר וְלֹא
בְמִשְׁפָּט בַּחֲצִי יָמָו יַעַזְבֶנּוּ וּבְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה נָבָל׃ כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם
מִקְדָּשֵׁנוּ׃ מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל־עֹזְבֶיךָ יֵבֹשׁוּ יְסוּרַי בָּאָרֶץ יִכָּתֵבוּ כִּי עָזְבוּ מְקוֹר
מַיִם־חַיִּים אֶת־יְהוָה׃ רְפָאֵנִי יְהוָה וְאֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנִי וְאִוָּשֵׁעָה כִּי תְהִלָּתִי אָתָּה׃

יראה קרי כדרכיו קרי ימיו קרי וסורי קרי

פירוש ע"ט

א איינציגער בוים אין אוויסטן ארט ולא יראה און דער בוים קאן ניט זעהן אז עס קומט גוטער רעגן ושכן און ער רועט אין דארקייט אין דער מדבר איין גזאלציין לאנד עס קאן דארטין קיין תבואה וואקסן אזו אוך דער מענטש וואס האט אבטחון אויף אמענטשן וועט ער אוך קיין קיום ניט האבן ברוך אבער גיבענטשט איז דער מענטש וואס ער פאר זיכערט זיך אויף גאט וועט גאט זיין זיין זיכערונג והיה און ער וועט זיין כעץ שתול וויא אבוים וואס איז גפלאנצט ביי וואסר און ביי א בעך פר שפרייט ער זייני ווארצלן ולא יראה און דער בוים וועט ניט זעהן אז דיא היץ קומט והיה און עס וועט זיין זיינע בלעטר צוויג האפטיג און אין איין הונגר יאר וועט ער ניט זארגן און ער וועט ניט אויף הערן צו וואקסן פירות אזו דער מענטש וואס ער פר זיכערט זיך אין גאט וועט אוך זיין אזו זאגט וייטר גאט צו די ישראל עקוב עס איז פול דם הארץ פון דעם מענטשן מיט פאלשקייט מכל פון אלעם בייזן ואנוש און קראנק און וואס איז זיין קראנקייט וואס ער זאגט מי ידענו ווער ווייסט דאס כלומר ער זאגט גאט ווייסט גאר ניט אז איך טוא איין עבירה אבער גאט זאגט אני יי איך בין דר גאט וואס פארשט דם הארץ פון איטליכן מענטשן בוחן כליות וואס ער פרובט די נירן ולתת און צו געבן צו איטליכן מענטשן אזו ווי זיינע וועגן ווי דיא פרובט פון זיינע ווערק

קורא דם עוף וואס הייסט קורא דגר פיפצעט און ציהט צו זיך אזונע פייגל ולא ילד וואס ער האט זיי גאר ניט גבארן זיי זענן גאר ניט זיינע קינדר און דר נאך אז זייא ווערן גרוס דר קאנן זייא אז ער איז ניט זייער פאטר ווארפן זיי אים אוועק אזו אוך עושה אז איינר זאמילט איין עשירות אן גרעכטיקייט בחצי אין האלב פון זייני טעג פר לאזט אים דאס עשירות ובאחריתו און לסוף ווערט ער גרופן ארשע היינט לובט ירמיה גאט כסא כבוד דיין כסא כבוד איז אין הימל נאך פון אנפאנג אז דיא וועלט איז באשאפן גיווארן און ער שטייט מקום מקדשנו קעגן דעם ארט וואו אונזער ביהמ"ק שטייט מקוה ישראל דאס האפונג פון דיא ישראל יי איז נאר צו גאט ממילא וייל דו ביסט יוא אזו אגאט דרום כל עוזביך אלי וואס פר לאזן דיך וועלן פר שעמט ווערן וסורי די וואס קערן זיך אפ פון מייני שטראף רייד בארץ וועלן זיי איין גשריבן ווערן זייא זאלען זיין אין דיא קברים פון דער ערד כי עזבו ווארום זייא האבען פאר לאזט דעם קוואל פון קוועלדיגע וואסער דאס הייסט את יי זייא האבען פאר לאזט גאט רפאני הייל מיך גאט וארפא וועל איך גיהיילט ווערען הושיעני העלף מיר ואושעה וועל איך גיהאלפן ווערען כי תהלתי ווארום דוא ביסט מיין בארימונג איך בארים מיך אז דוא העלפסט מיר תמיד׃

דיני מפטיר וההפטרה

אלו הימים שאין קטן עולה למפטיר. ר"ה. ויה"כ. תענית לבור שחרית ומנחה. שבת שובה. ז' דפסח א' דשבועות. ד' פרשיות. רק אם יש לורך מפני דרכי שלום יכולין לקרותו בפרשת שקלים ובפרשת החודש:
כהן ולוי יכולין לעלות למפטיר. או יא"ל בשבוע שאחריו יש לו קדימה למפטיר:
מותר להפסיק אפילו באמלע פרקים דק"ש בכדי לענות ברכו וביהל"ו (ואמנים דברכת התורה וברכת ההפטרה):
אסור לדבר בעת קריאת ההפטרה וברכותיה כמו בקריאת ס"ת:

דיני ברכות ההפטרה

כל הלבור מחויבים לומר ההפטרה בלחש ועכ"פ יהיה עשרה סמוך להמפטיר שיוכלו לשמוע ממנו ויאמרו אחריו בלחש ולא ישגו ההמון באמירתם ההפטרה אחר שסיים המפטיר ומתחיל לומר הברכות: מי שרולה להשלים מאה ברכות בשמיעת ברכות המפטיר משום דשומע כעונה מחויב לשמוע כל הברכות מתחלה ועד סוף ויענה אמן על כל ברכה וברכה אבל לא יענה ברוך הוא וב"ש משום דהוי אללו כמפסיק באמלע ברכה ומשנה ממטבע חכמים: אם היו יו"ד בשעה שהתחיל הברכה הראשונה ויצאו מקלתן יוכל לסיים ההפטרה עם הברכות שלאחריה: בנוסח סיום הברכה נאמן ורחמן אתה. נכון שלא לומר ורחמן בכדי שיהיה סמוך לחתימה מעין החתימה. אך מי שאומרו אין מזניחין אותו. בנוסח שלא יכבה וי"ג שלא תכבה אין בזה הקפדה כלל: כששני סדרות מחוברין יקרא הפטרה השניה חוץ מפרשת אחרי וקדושים ופרשת נלבים וילך: אין המפטיר רשאי להתחיל הברכה עד שיגלול הגולל הס"ת: אין להתחיל הברכה עד שיראה מקום התחלת ההפטרה ואין לסלק ההפטרה מלפניו עד שיסיים כל הברכות שלאחריה כדי שיראה על מה הוא מברך:

בר"ח קורין ארבעה גברי בפרשת פנחס מן את קרבני לחמי לאשי עד יעשה ונסכו ואם חל ר"ח בשבת קורא המפטיר וביום השבת וראשי חדשיכם עד יעשה ונסכו:

בת"צ בשחרית ובמנחה קורין ג' בני אדם בפרשת כי תשא מן ויחל עד לעשות לעמו ומדלגין עד פסל לך וקורין עד אשר אני עושה עמך:

כללים בדברי רש"י זכרונו לברכה. שמורה בכל טוב וערוכה:
לקוחים מדברי המפרשים . זה אומר בכה וזה אומר בכה.

א כל מקום שפירש רש"י כתרגומו הנה הוא סותר את העברי. פירוש שאין הפשט כמו העברי:
ב ואונקלוס תרגם. אז אינו סותר התרגום אלא מפרש דעתו של אונקלוס:
ג המתרגם. בכל מקום שהוא. אז סותר התרגום שהוא טעות:
ד ותרגומו. אז מביא רש"י ראיה לפירושו שכן הוא:
ה וכשהוא כותב התרגום. כגון דחילו או כיולא בו ואינו אומר כתרגומו או תרגום. אז אינו קשה על העברי אלא רוצה ליישב ולפרש לשון התרגום. כגון שתלתיה שהוא מפרש שהוא לשון הולאה:
ו וכשהוא אומר ואונקלוס תרגם בפנים אחרים. אז לשון המקרא נופל על לשון התרגום אך שמאריך בלשון:
ז וכשהוא כותב העברי וגם התרגום כגון ככד תרגום יקיר ולא אתייקיר אז הוא מפרש הפעולה שלא תטעה אחר העברי לומר שהוא ליווי אלא שם דבר כמו כי ככד ממך הדבר וגם כשמשנה לשון תרגום מן העברי לפי לשון התרגום יש לומר כגון ופרינו בארץ וניפוש בארעא ופרינו עבר והתרגום מהפכו להבא. או נקבה שכרך. תרגם פרש אגרך שלא נאמר שהנון שמוש:

הפטרת ערב ראש חודש שחל בשבת (בשמואל א סימן כ)

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ: וְשִׁלַּשְׁתָּ תֵּרֵד מְאֹד וּבָאתָ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָּׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאָזֶל: וַאֲנִי
שְׁלֹשֶׁת הַחִצִּים צִדָּה אוֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי לְמַטָּרָה: וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנַּעַר לֵךְ מְצָא אֶת־
הַחִצִּים אִם־אָמֹר אֹמַר לַנַּעַר הִנֵּה הַחִצִּים ׀ מִמְּךָ וָהֵנָּה קָחֶנּוּ וָבֹאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאֵין
דָּבָר חַי־יְהוָה: וְאִם־כֹּה אֹמַר לָעֶלֶם הִנֵּה הַחִצִּים מִמְּךָ וָהָלְאָה לֵךְ כִּי שִׁלַּחֲךָ יְהוָה:
וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וָאָתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד־עוֹלָם: וַיִּסָּתֵר דָּוִד בַּשָּׂדֶה
וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־אל ק׳ הַלֶּחֶם לֶאֱכוֹל: וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבוֹ כְּפַעַם ׀
בְּפַעַם אֶל־מוֹשַׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצַּד שָׁאוּל וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד: וְלֹא־
דִבֶּר שָׁאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר:
וַיְהִי מִמָּחֳרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא־
בָא בֶן־יִשַׁי גַּם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם: וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאַל דָּוִד
מֵעִמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם: וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי נָא כִּי זֶבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צִוָּה־לִי אָחִי
וְעַתָּה אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמָּלְטָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־אֶחָי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בֹחֵר
אַתָּה לְבֶן־יִשַׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ: כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשַׁי חַי עַל־
הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתֶךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת הוּא: וַיַּעַן
יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוּמַת מֶה עָשָׂה: וַיָּטֶל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית
עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מֵעִם אָבִיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד: וַיָּקָם יְהוֹנָתָן
מֵעִם הַשֻּׁלְחָן בָּחֳרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי נֶעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי
הִכְלִמוֹ אָבִיו: וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנַעַר קָטֹן עִמּוֹ: וַיֹּאמֶר
לְנַעֲרוֹ רֻץ מְצָא־נָא אֶת־הַחִצִּים אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנַּעַר רָץ וְהוּא־יָרָה הַחֵצִי
לְהַעֲבִרוֹ: וַיָּבֹא הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחֵצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי
הַנַּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֵצִי מִמְּךָ וָהָלְאָה: וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר מְהֵרָה חוּשָׁה
אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט נַעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחִצִּי החצים ק׳ וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו: וְהַנַּעַר לֹא־יָדַע
מְאוּמָה אַךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כֵּלָיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר־
לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הָבֵיא הָעִיר: הַנַּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה
וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְּׁקוּ ׀ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:
וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה ׀ בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי וּבֵין זַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם:

בשבת ור"ח חודש מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא. ובספר שני קורין פרשה זו:

במדבר כח ט וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד: וְעִשָּׂרֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה: וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יָיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

הפטרה לשבת וראש חודש (בישעיה סימן ס"ו)

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי־זֶה בַיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי: וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עָשָׂתָה וַיִּהְיוּ כָל־אֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־זֶה אַבִּיט אֶל־עָנִי וּנְכֵה־רוּחַ וְחָרֵד עַל־דְּבָרִי: שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מַכֵּה־אִישׁ זוֹבֵחַ הַשֶּׂה עֹרֵף כֶּלֶב מַעֲלֵה מִנְחָה דַּם־חֲזִיר מַזְכִּיר לְבֹנָה מְבָרֵךְ אָוֶן גַּם־הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חָפֵצָה: גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלֻלֵיהֶם וּמְגוּרֹתָם אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמֵעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבַאֲשֶׁר לֹא־חָפַצְתִּי בָּחָרוּ: שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרֵדִים אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שֹׂנְאֵיכֶם מְנַדֵּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאֶה בְשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יֵבֹשׁוּ: קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מֵהֵיכָל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאֹיְבָיו: בְּטֶרֶם תָּחִיל יָלָדָה בְּטֶרֶם יָבוֹא חֵבֶל לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר: מִי־שָׁמַע כָּזֹאת מִי רָאָה כָּאֵלֶּה הֲיוּחַל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אֶחָת° כִּי־חָלָה גַּם־יָלְדָה צִיּוֹן אֶת־בָּנֶיהָ: הַאֲנִי אַשְׁבִּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אָמַר אֱלֹהָיִךְ: שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלִַם וְגִילוּ בָהּ כָּל־אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ: לְמַעַן תִּינְקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תַּנְחֻמֶיהָ לְמַעַן תָּמֹצּוּ וְהִתְעַנַּגְתֶּם מִזִּיז כְּבוֹדָהּ: כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וִינַקְתֶּם עַל־צַד תִּנָּשֵׂאוּ וְעַל־בִּרְכַּיִם תְּשָׁעֳשָׁעוּ: כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ כֵּן אָנֹכִי אֲנַחֶמְכֶם וּבִירוּשָׁלִַם תְּנֻחָמוּ: וּרְאִיתֶם וְשָׂשׂ לִבְּכֶם וְעַצְמוֹתֵיכֶם כַּדֶּשֶׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־עֲבָדָיו וְזָעַם אֶת־אֹיְבָיו: כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכַסּוּפָה מַרְכְּבֹתָיו לְהָשִׁיב בְּחֵמָה אַפּוֹ וְגַעֲרָתוֹ בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ: כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוּ חַלְלֵי יְהוָה: הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּטַּהֲרִים אֶל־הַגַּנּוֹת אַחַר אַחַד בַּתָּוֶךְ אֹכְלֵי בְּשַׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעַכְבָּר יַחְדָּו יָסֻפוּ נְאֻם־יְהוָה: וְאָנֹכִי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְּשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: וְשַׂמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלֵיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלוּד מֹשְׁכֵי קֶשֶׁת תּוּבַל וְיָוָן הָאִיִּים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם: וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצַּבִּים וּבַפְּרָדִים וּבַכִּרְכָּרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלִַם אָמַר יְהוָה כַּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בִּכְלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה: וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם אָמַר יְהוָה: כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם: וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֺת לְפָנַי אָמַר יְהוָה: וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:

°אחת ק'

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

מנהג ספרדים אם חל ר"ח ביום ש"ק וביום א' להוסיף פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש:

על ר"ח אדר בשנים פשוטות או ואדר במעוברות ביום שבת הוא זטן. אם חל ביום ב' הוא בגן. אם חל ביום ד' הוא דד. ואם חל ביום ו' הוא ובין. כלומר שתי הפסקות :

קריאה לפרשת זכור

בשבת שלפני פורים מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא ובספר שני קורא המפטיר בפרשה זו :

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב בְּךָ כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת־זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִּשְׁכָּח:

הפטרת פרשת זכור (בשמואל א סימן טו)

כאן מתחילין הספרדים

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל אֹתִי שָׁלַח יְהוָה לִמְשָׁחֳךָ לְמֶלֶךְ עַל־עַמּוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דִּבְרֵי יְהוָה:

כאן מתחילים האשכנזים

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פָּקַדְתִּי אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה עֲמָלֵק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ בַּדֶּרֶךְ בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרָיִם: עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת־עֲמָלֵק וְהַחֲרַמְתֶּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחְמֹל עָלָיו וְהֵמַתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעֹלֵל וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־שֶׂה מִגָּמָל וְעַד־חֲמוֹר: וַיְשַׁמַּע שָׁאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים מָאתַיִם אֶלֶף רַגְלִי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה: וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד־עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־הַקֵּינִי לְכוּ סֻּרוּ רְדוּ מִתּוֹךְ עֲמָלֵקִי פֶּן־אֹסִפְךָ עִמּוֹ וְאַתָּה עָשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלוֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיָּסַר קֵינִי מִתּוֹךְ עֲמָלֵק: וַיַּךְ שָׁאוּל אֶת־עֲמָלֵק מֵחֲוִילָה בּוֹאֲךָ שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרָיִם: וַיִּתְפֹּשׂ אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ־עֲמָלֵק חָי וְאֶת־כָּל־הָעָם הֶחֱרִים לְפִי־חָרֶב: וַיַּחְמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל־אֲגָג וְעַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל־הַכָּרִים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלָאכָה נְמִבְזָה וְנָמֵס אֹתָהּ הֶחֱרִימוּ: וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר: נִחַמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרַי לֹא הֵקִים וַיִּחַר לִשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה כָּל־הַלָּיְלָה: וַיַּשְׁכֵּם שְׁמוּאֵל לִקְרַאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר וַיֻּגַּד לִשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שָׁאוּל הַכַּרְמֶלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל: וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הֲקִימֹתִי אֶת־דְּבַר יְהוָה: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמֶה קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנָי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעֲמָלֵקִי הֱבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זְבֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַיּוֹתֵר הֶחֱרַמְנוּ: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל הֶרֶף וְאַגִּידָה לְּךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלָּיְלָה וַיֹּאמְרוּ ויאמר קרי לוֹ דַּבֵּר: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קָטֹן אַתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אָתָּה וַיִּמְשָׁחֲךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁלָחֲךָ יְהוָה בְּדָרֶךְ וַיֹּאמֶר לֵךְ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחַטָּאִים אֶת־עֲמָלֵק וְנִלְחַמְתָּ בוֹ עַד־כַּלּוֹתָם אֹתָם: וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וָאֵלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־שְׁלָחַנִי יְהוָה וָאָבִיא אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק וְאֶת־עֲמָלֵק הֶחֱרַמְתִּי: וַיִּקַּח הָעָם מֵהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֵאשִׁית הַחֵרֶם לִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּגִּלְגָּל: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֵפֶץ לַיהוָה בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים כִּשְׁמֹעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמֹעַ מִזֶּבַח טוֹב לְהַקְשִׁיב מֵחֵלֶב אֵילִים: כִּי חַטַּאת־קֶסֶם מֶרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים הַפְצַר יַעַן מָאַסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ מִמֶּלֶךְ: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חָטָאתִי כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יָרֵאתִי אֶת־הָעָם וָאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם: וְעַתָּה שָׂא

נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ יְהוָה מִהְיוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֵק בִּכְנַף־מְעִילוֹ וַיִּקָּרַע׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קָרַע יְהוָה אֶת־מַמְלְכוּת יִשְׂרָאֵל מֵעָלֶיךָ הַיּוֹם וּנְתָנָהּ לְרֵעֲךָ הַטּוֹב מִמֶּךָּ׃ וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם׃ וַיֹּאמֶר חָטָאתִי עַתָּה כַּבְּדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי־עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁאוּל לַיהוָה׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אֲגַג מַעֲדַנֹּת וַיֹּאמֶר אֲגָג אָכֵן סָר מַר־הַמָּוֶת׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁכְּלָה נָשִׁים חַרְבֶּךָ כֵּן־תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמֶּךָ וַיְשַׁסֵּף שְׁמוּאֵל אֶת־אֲגָג לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל׃ וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וְשָׁאוּל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל׃

קריאה לפרשת פרה

בשבת שקודם שבת האחרונה מחדש אדר (ואם חל ר"ח ניסן בשבת אזי בשבת האחרונה של אדר) מוציאין שני ספרים בראשון קורין ז' גברי בפ' השבוע וקדיש לעילא ובספר שני קורא המפטיר פרשה זו:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר ׀ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל׃ וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו׃ וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים׃ וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פִּרְשָׁהּ יִשְׂרֹף׃ וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלָעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה׃ וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעָרֶב׃ וְהַשֹּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ וְאָסַף ׀ אִישׁ טָהוֹר אֵת אֵפֶר הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הִוא׃ וְכִבֶּס הָאֹסֵף אֶת־אֵפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם׃ הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים׃ הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר׃ כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ׃ זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׃ וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא׃ וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקָבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׃ וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי׃ וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר׃ וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב׃ וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־מִקְדַּשׁ יְהוָה טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא׃ וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמַזֵּה מֵי־הַנִּדָּה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת תִּטְמָא עַד־הָעָרֶב׃

ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם בית ישראל ישבים על־אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרכם לפני: ואשפך חמתי עליהם על־הדם אשר־שפכו על־הארץ ובגלוליהם טמאוה: ואפיץ אתם בגוים ויזרו בארצות כדרכם וכעלילותם שפטתים: ויבוא אל־הגוים אשר־באו שם ויחללו את־שם קדשי באמר להם עם־יהוה אלה ומארצו יצאו: ואחמל על־שם קדשי אשר חללהו בית ישראל בגוים אשר־באו שמה: לכן אמר לבית־ישראל כה אמר אדני יהוה לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם־לשם־קדשי אשר חללתם בגוים אשר־באתם שם: וקדשתי את־שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי־אני יהוה נאם אדני יהוה בהקדשי בכם לעיניכם: ולקחתי אתכם מן־הגוים וקבצתי אתכם מכל־הארצות והבאתי אתכם אל־אדמתכם: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל־גלוליכם אטהר אתכם: ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי את־לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: ואת־רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר־בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם: וישבתם בארץ אשר נתתי לאבתיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: והושעתי אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל־הדגן והרביתי אתו ולא־אתן עליכם רעב: והרביתי את־פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים: וזכרתם את־דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא־טובים ונקטתם בפניכם על עונתיכם ועל תועבותיכם: לא למענכם אני־עשה נאם אדני יהוה יודע לכם בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל: כה אמר אדני יהוה ביום טהרי אתכם מכל עונותיכם והושבתי את־הערים ונבנו החרבות: והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל־עובר: ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כגן־עדן והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישבו: וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי ׀ אני יהוה בניתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי:

לפי דעת המ"ש צ"ל לעיניהם — כאן מסיימין הספרדים

כה אמר אדני יהוה עוד זאת אדרש לבית־ישראל לעשות להם ארבה אתם כצאן אדם: כצאן קדשים כצאן ירושלם במועדיה כן תהיינה הערים החרבות מלאות צאן אדם וידעו כי־אני יהוה:

קריאה לפרשת החודש

בשבת שלפני ר"ח ניסן מוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא ובספר שני קורא המפטיר בפרשת בא אל פרעה מתחילת החודש הזה לכם עד בכל מושבותיכם תאכלו מצות. ואם חל ר"ח ניסן בשבת מוציאין שלשה ספרים בראשון קורין ששה גברי בפרשת השבוע ולא יאמר קדיש ובספר שני קורא המפלים וביום השבת עד ונסכו וקדיש לעילא ובספר שלישי קורא המפטיר בפרשת החודש ומפטירין הפטרת פרשת החודש:

ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן בארץ מצרים לאמר: החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: דברו אל־כל־עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית־אבת שה לבית: ואם־ימעט הבית מהית משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל־ביתו במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על־השה: שה תמים זכר בן־שנה יהיה לכם מן־הכבשים ומן־העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת־ישראל בין הערבים: ולקחו מן־הדם ונתנו על־שתי המזוזת ועל־המשקוף על הבתים אשר־יאכלו אתו בהם: ואכלו את־הבשר בלילה הזה צלי־אש ומצות על־מררים יאכלהו: אל־תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם־צלי־אש ראשו על־כרעיו ועל־קרבו: ולא־תותירו ממנו עד־בקר

והנתר ממנו עד בקר באש תשרפו: וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם
ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא ליהוה: ועברתי בארץ
מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי
מצרים אעשה שפטים אני יהוה: והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם
וראיתי את הדם ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים:
והיה היום הזה לכם לזכרון וחגתם אתו חג ליהוה לדרתיכם חקת עולם תחגהו:
שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמץ
ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשן עד יום השבעי: וביום הראשון מקרא
קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל
לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי
את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם: בראשן
בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:
שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי | כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת
ישראל בגר ובאזרח הארץ: כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות:

הפטרה לפרשת החודש (ביחזקאל סימן מה)

כאן מתחילין האשכנזים כל העם הארץ יהיו אל התרומה הזאת לנשיא בישראל:
ועל הנשיא יהיה העולות והמנחה והנסך בחגים ובחדשים
ובשבתות בכל מועדי בית ישראל הוא יעשה את החטאת ואת המנחה ואת
העולה ואת השלמים לכפר בעד בית ישראל:
כאן מתחילין הספרדים כה אמר אדני יהוה בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים
וחטאת את המקדש: ולקח הכהן מדם החטאת ונתן אל מזוזת
הבית ואל ארבע פנות העזרה למזבח ועל מזוזת שער החצר הפנימית: וכן תעשה
בשבעה בחדש מאיש שגה ומפתי וכפרתם את הבית: בראשון בארבעה עשר יום
לחדש יהיה לכם הפסח חג שבעות ימים מצות יאכל: ועשה הנשיא ביום ההוא בעדו
ובעד כל עם הארץ פר חטאת: ושבעת ימי החג יעשה עולה ליהוה שבעת פרים
ושבעת אילים תמימם ליום שבעת הימים וחטאת שעיר עזים ליום: ומנחה איפה לפר
ואיפה לאיל יעשה ושמן הין לאיפה: בשביעי בחמשה עשר יום לחדש בחג יעשה כאלה
שבעת הימים כחטאת כעלה וכמנחה וכשמן: כה אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית
הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח: ובא
הנשיא דרך אולם השער מחוץ ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת
שלמיו והשתחוה על מפתן השער ויצא והשער לא יסגר עד הערב: והשתחוו עם
הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: והעלה אשר יקרב הנשיא
ליהוה ביום השבת ששה כבשים תמימם ואיל תמים: ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה
מתת ידו ושמן הין לאיפה: וביום החדש פר בן בקר תמימם וששת כבשים ואיל תמימם
יהיו: ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין לאיפה:
ובבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא ובדרכו יצא: ובבוא עם הארץ לפני יהוה
במועדים הבא דרך שער צפון להשתחות יצא דרך שער נגב והבא דרך שער נגב יצא

דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בוֹ כִּי נִכְחוֹ °יֵצְאוּ׃ וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבְצֵאתָם יֵצֵאוּ׃ וּבַחַגִּים וּבַמּוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה׃ וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפֹּנֶה קָדִים וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְיָצָא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ׃ וְכֶבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ׃ וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שִׁשִּׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהִין לָרֹס אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֻקּוֹת עוֹלָם תָּמִיד׃ °וַעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר עוֹלַת תָּמִיד׃ °יצא קרי °יעשו קרי

כאן מסיימין הספרדים

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא מַתָּנָה לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה׃ וְכִי־יִתֵּן מַתָּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאַחַד מֵעֲבָדָיו וְהָיְתָה לּוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא אַךְ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה׃ וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֹתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יַנְחִל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יָפֻצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ׃

מנהג ספרדים אם חל ר״ח ניסן ביום א׳ לומר אחר הפטרת החודש פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש. ואם חל ר״ח בשבת אומרים פסוק ראשון ואחרון של הפטרת שבת ור״ח׃

הפטרת שבת הגדול (בתרי עשר במלאכי סימן ג׳)

כתב בש״ע אין מפטירין וערבה אלא כשחל ערב פסח בשבת. אבל בכמה מקומות מפטירין אותה בכל שבת הגדול רק כשחל ערב פסח בשבת אין מפטירין אותה. וכ״ה דעת הגר״א׃

וְעָרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָםִ כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת׃ וְקָרַבְתִּי אֲלֵיכֶם לַמִּשְׁפָּט וְהָיִיתִי ׀ עֵד מְמַהֵר בַּמְכַשְּׁפִים וּבַמְנָאֲפִים וּבַנִּשְׁבָּעִים לַשָּׁקֶר וּבְעֹשְׁקֵי שְׂכַר־שָׂכִיר אַלְמָנָה וְיָתוֹם וּמַטֵּי־גֵר וְלֹא יְרֵאוּנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם׃ לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סַרְתֶּם מֵחֻקַּי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה נָשׁוּב׃ הֲיִקְבַּע אָדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קֹבְעִים אֹתִי וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה קְבַעֲנוּךָ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה׃ בַּמְּאֵרָה אַתֶּם נֵאָרִים וְאֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כֻּלּוֹ׃ הָבִיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצָר וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֵת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד־בְּלִי־דָי׃ וְגָעַרְתִּי לָכֶם בָּאֹכֵל וְלֹא־יַשְׁחִת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־תְשַׁכֵּל לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ וְאִשְּׁרוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי־תִהְיוּ אַתֶּם אֶרֶץ חֵפֶץ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ חָזְקוּ עָלַי דִּבְרֵיכֶם אָמַר יְהוָה וַאֲמַרְתֶּם מַה־נִּדְבַּרְנוּ עָלֶיךָ׃ אֲמַרְתֶּם שָׁוְא עֲבֹד אֱלֹהִים וּמַה־בֶּצַע כִּי שָׁמַרְנוּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְכִי הָלַכְנוּ קְדֹרַנִּית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת׃ וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאַשְּׁרִים זֵדִים גַּם־נִבְנוּ עֹשֵׂי רִשְׁעָה גַּם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּמָּלֵטוּ׃ אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְהוָה וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ׃ וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סְגֻלָּה וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הָעֹבֵד אֹתוֹ׃ וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לַאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ׃ כִּי־הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בֹּעֵר כַּתַּנּוּר וְהָיוּ כָל־זֵדִים וְכָל־עֹשֵׂה רִשְׁעָה קַשׁ וְלִהַט אֹתָם הַיּוֹם הַבָּא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזֹב לָהֶם שֹׁרֶשׁ וְעָנָף׃ וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ וִיצָאתֶם וּפִשְׁתֶּם כְּעֶגְלֵי

מַרְבֵּק׃ וְעַסּוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי־יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת׃ זִכְרוּ ז׳ רבתי תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְחֹרֵב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל
חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים׃ הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא׃
וְהֵשִׁיב לֵב־אָבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם פֶּן־אָבוֹא וְהִכֵּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם׃

הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא׃

אלו שמות הטעמים

פַּשְׁטָא מֻנַּח זַרְקָא מֻנַּח סֶגּוֹל מֻנַּח | מֻנַּח רְבִיעִי
מַהְפַּךְ פַּשְׁטָא זָקֵף קָטֹן זָקֵף־גָּדוֹל מֵרְכָא טִפְּחָא
מֻנַּח אֶתְנַחְתָּא פָּזֵר תְּלִישָׁא־קְטַנָּה תְּלִישָׁא־
גְדוֹלָה קַדְמָא וְאַזְלָא אַזְלָא־גֵרֵשׁ גֵּרְשַׁיִם דַּרְגָּא
תְּבִיר יְתִיב פְּסִיק | סוֹף־פָּסוּק שַׁלְשֶׁלֶת קַרְנֵי־
פָרָה מֵרְכָא־כְפוּלָה יֶרַח־בֶּן־יוֹמוֹ׃

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

ברכות ההפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

אומרים ההפטרה ואח"כ אומרים זה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:
נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא־יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו:
רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְשַׂמֵּחַ־צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:
שַׂמְּחֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ. וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת־כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ־לּוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מָגֵן דָּוִד: ע"כ בת"צ
עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוֹדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ־לָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:
עַל־הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרֵךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

א א שִׁ֣יר הַשִּׁירִ֖ים אֲשֶׁ֥ר לִשְׁלֹמֹֽה׃ ב יִשָּׁקֵ֙נִי֙ מִנְּשִׁיק֣וֹת פִּ֔יהוּ כִּֽי־טוֹבִ֥ים דֹּדֶ֖יךָ מִיָּֽיִן׃ ג לְרֵ֙יחַ֙ שְׁמָנֶ֣יךָ טוֹבִ֔ים שֶׁ֖מֶן תּוּרַ֣ק שְׁמֶ֑ךָ עַל־כֵּ֖ן עֲלָמ֥וֹת אֲהֵבֽוּךָ׃

תו"א שיר השירים סנהדרין קא ידים פ"ג ספר העיקר פ' תרומה : ישקני . מס' ע"ז לה ספר הזוהר פ' נח ופ' תרומה וס' אחרי מות : כי טובים דודיך מיין . מס' ע"ז כט לה : לריח שמניך . שם : שש רבתי

רש"י

(א) שיר השירים אשר לשלמה. שנו רבותינו כל שלמה (דק"ל למה לא מייחסו אחר אביו כמו במשלי וקהלת) האמורים בשיר השירים קדש מלך שהשלום שלו. שיר שהוא על כל השירים א אשר נאמר להקב"ה מאת עדתו ועמו כנסת ישראל אמר רבי עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים אמר ר' אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום אמר לו הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן וסלית לי מתוכה גלוסקיא אחת מנופה ומעול' כך כל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים שכולו יראת שמים וקבול עול מלכותו : (ב) ישקני מנשיקות פיהו. זה השיר אומרת בפיה בגלותה ובאלמנותה מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז ב לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף אך אני מתאוה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון כחתן אל כלה ג פה אל פה : כי טובים. לי דודיך מכל משתה יין ד ומכל עונג ושמחה. ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין כענין שנאמר (אסתר ז) אל בית משתה היין (ישעיה כד) בשיר לא ישתו יין (שם) והיה כנור ונבל וחליל ותוף ויין משתיהם זהו ביאור משמעו. ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות פיהו : (ג) לריח שמניך טובים. שם ה טוב נקרא על שם שמן טוב : לריח שמניך טובים. שהריחו בהם אפסי ו ארץ אשר שמעו שמעך הטוב בעשותך נוראות במצרים :

שפתי חכמים

א דקשה לרש"י מהו שיר השירים הל"ל שיר אשר לשלמה לכ"פ שיר וכו'. ואח"כ ק"ל במה הוא מעולה על כל השירים לזה מייתי אר"ע וכו' שכל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים כך היא הגירסא במדרש ובספרים מדויקים של רש"י ולא גרסינן שכל הכתובים אע"פ שבפ"ג דמסכת ידים כתיב שכל הכתובים קודש שם אינו אלא דברי ר"ע בלבד, אבל במדרש זה שהביא רש"י דברי ר"ע ור"א בן עזריה שם הוא שכל השירים קודש ופירושו הכי הוא שכל השירים קודש ושיר השירים קודש קדשים משמע מדתלי כיום שלא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים שהוא מעולה משירות הכתובי' בתורה כשירת הים ושירת האזינו ודומיהם דאם היו שירות התורה מעולה משיר השירים היה היום שנתנו בו שירות התורה מעולה ויתר כדאי מיום שניתן בו שיר השירים וזה לא יתכן בעיני ר"א בן עזריה ואמר דלא אמרינן שיר זה קודש אלא על שירי שלמה דוקא שנאמר עליו ויהי שירו חמשה ואלף והוי כאלו אמר שכל שירי שלמה קודש ושיר השירים קודש קדשים וזה הורה במשל למלך המלך הוא משל למלך מלכי המלכים הקב"ה שנתן רוח לשלמה עבדו לברר ולסלות האוכל הוא השיר הזה מכל השירים ולכן סיים בדבריו בנמשל כך כל הכתובים קודש דהיינו כל השירים שעשה שלמה נקראים כתובים כשאר ספרי שלמה : ב דק"ל מנשיקות פיהו הוא מיותר לגמרי. לכ"פ מנשיקות פיהו כמו מאז כלומר כאלו אמר שתהיינה הנשיקות המורגלות אללו מאז ואח"כ קשה מה הפרש יש בין אותן נשיקות לשאר נשיקות לזה כתב לפי שיש מקומות וכו' אך אני מתאוה להיות נוהג עמי כמנהג הראשון פה אל פה : ג והמפרשים פירשו שהכריח רש"י מלד שלא אמר ישק לי רק ישקני כמו שפי' הרב"ע ז"ל כי כל נשיקה שאינה פה אל פה באה עם למ"ד כמו וישק יעקב לרחל גשה וקשה לי וכו' ורבים ע"כ אמר ישקני לרמוז שתהיה הנשיקה בפיו : ד דק"ל מאחר שרצה להפליג הל"ל מכל תענוגי העולם. לכ"פ מכל משתה יין ומכל וכו' ואח"כ ק"ל ואיך נכלל שמחה ועונג ביין. לכ"פ ולשון עברי הוא להיות וכו' : ה דק"ל עתה בא לשבחו במעלות עצמותו ומהו המעלה ששמניו טובים. לכ"פ שם טוב וכו' : ו דק"ל מהו לריח שמניך הל"ל שמניך

מצודת דוד

(א) שיר השירים. לפי ששלמה חבר שירים הרבה כמו שכתוב ויהי שירו חמשה ואלף (מ"א ה) לכן אמר בפתיחת הספר זה השיר הוא המשובח והנעלה מכל השירים המיוחסים לשלמה על כי הוא שיר ידידות יספר בו את כל תוקף קשור אהבה העזה ודבוק האמתי שבין האל יתברך ובין עמו בית ישראל. ואחז במשל מן האהבה הנמרצת וחזקה שבין החושק וחשוקתו אשר למאד יתרבה געגועה בהפרדם זו מזו וילפו עת בוא דבוק התמידי (ועם כי שאין הנמשל דומה אל המשל בכל חלקי פרטי הענינים אין בכך כלום. כי כן המה דרכי המשל שיש בו דברים נוספים ליפותו להיות מקובל על הלב לרדת חדרי בטן) : (ב) ישקני. עתה החל לספר מהפלגת הגעגיעין שהיה אחר הפרד החשוק מאת חשוקתו והלך לו ומה הנעש' באותן הימים (ועם כי לא פורש במקרא שנפרד החשוק ממנה ועזבה אף לא פורש מי הוא המדבר כל דבר מהדברים הנה כן הנה דרכי לחות מליצת השירים המעולים אשר יקלרו ויסתמו הדברים אולם הם מוכיחים על עצמם מי הוא המדבר ומי הוא המשיב ומה היה הסיבה לכל הדברים הנאמרים וכזה הדרך הולכת וסובבת גם המגילה הזאת עד תומה) ואמר בזה כאלו החשוקה המו מעיה גם תשתוקק אליו ואומרת אל לבה מי יתן וישקני עוד החשוק ההוא מעין הנשיקות החביבות אשר נשקני בפיו בימי קדם (ועם כי אמרה מנשיקות הוסיפ' לומר פיהו לתוספת ביאור כי כן דרך הנשים המזכירות אהבת נעורים מבררות אמריהן במלות נוספות לפי גדול הגעגועין וזה יחשב להן לצחות מליצה) : כי טובים דודיך מיין. מרוב אהבתה לו הוחק בנפשה כאלו עומד למולה ואליו תאמר הנה אתאוה אל הנשיקות האלה כי הדודים שהראית לי מאז היו טובים ממשתה היין ולכך אחמוד אליהם. והנמשל הוא לומר הנה כנסת ישראל בהיותה בגולה זוכרת אהבת ה' שהראה לה בעת הוציאה ממצרים ועת עמידתה מול הר סיני לקבל התורה והשראת השכינה שהיתה עליה מאז ולכה תתאוה וכן תחל פניו להופיע עוד עליה שכינתו לבאר לה סוד טעמי התורה ומסתרי צפונותיה : (ג) לריח שמניך טובים. בעבור ריח השמנים הטובים שאתה סך כערך מהם ועל כי תתמיד להריק בכל עת את השמן על

מצודת ציון

(א) שיר השירים. ר"ל שיר המעולה והמובחר שבכל השירים וכן ותבואי בעדי עדיים [יחזקאל ט"ז] ור"ל היפה והמובחר שבעדיים : (ב) דודיך. ענין אהבה וחבה כמו נרוה דודים [משלי ז'] : (ג) לריח. בעבור ריח כמו פתח פיך לאלם [שם ל"א] : תורק. ענין הולה ושפיכה וכן על

פירוש ע"ט

(א) שִׁיר הַשִּׁירִים דיא בֶּעסְטֶע ליד פוּן אַלֶע לִידֶער וָוס דֶר קֶענִיג שְׁלֹמֹה הָט גֶמַאכְט *) : (ב) יִשָּׁקֵנִי א, איך וָואלְט וֶועלֶען ער זָאל מִיר בַּאדֶעקֶען מִיט דִי קִישְׁעֶע פוּן זַיין מוֹל כִּי טוֹבִים דֶען דַיינֶע לִיבֶּע אִיז בַּיי מִיר טְהַייֶערֶער (פוּן אַלֶע פְרֵיידֶען אוּנ) פוּן וַויין : (ג) לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ ווִי הֶערְלִיךְ שְׁמֶעקֶען דַיינֶע זַאלְבֶּן ! שֶׁמֶן אַזוֹי וִויא אַגוּטֶער בַּאלְזַאם־אֵייל אַז מַאן גִיסְט אִים אִיבֶּר פוּן אֵיין כְּלִי אִין אַנְאַנְדֶערֶע

מדרש חכמים

(א) (שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה) דֶר מדרש זָאגְט שְׁלֹמֹה הָאט גֶעמַאכְט דְרַיי סְפָרִים, מִשְׁלֵי, קֹהֶלֶת אוּנ שִׁיר הַשִּׁירִים אוּנ די בֶּעסְטֶע פוּן זֵיי אִיז שִׁיר הַשִּׁירִים. ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן־עֲזַרְיָה גִיט אוֹיף דֶעם אמשל, עֶר זָאגְט מַאן

*) הערה מאן דארף וויסען אז שיר השירים איז דורך אמשל, דער רועה, דער געליבטער דאס איז הקב"ה, די רועת דיא הירטין, די געליבטע דאס איז די כנסת ישראל, (די יודען). אונ חלילה וחלילה צו טראכטען אז שיר השירים איז בלויז אליבע־ליד צווישען אהירט סיט אהירטין, דאס איז נור געשריבען אין אזא פארמע ווי יעדער משל, אונ דעם נמשל דארפין מיר אליין פארשטיין. דער אבן עזרא שרייבט אין זיין הקדמה צו שיר השירים אז צווישען אלע 1005 שירים וואס שלמה המלך ע"ה האט געשריבען איז שיר השירים דער בעסטער, דען אין איהם איז דא סודות פון אברהם אבינו ע"ה ביז משיח'ן (במהרה יבא, אמן!) אונ מאן דארף זיך ניט וואונדערן וואס ער האט גענליכען הקב"ה צו אגעליבטען אונ די כנסת ישראל צו אכלה, דען אזוי איז דער דרך פון אונזערע הייליגע נביאים, נור אזוי ווי יעדער פסוק ווערט געטייטש פריהער פשט, אין איך שה"ש אזוי געטייטשט.

ד מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָּרוּצָה הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ נַזְכִּירָה דֹדֶיךָ מִיַּיִן מֵישָׁרִים אֲהֵבוּךָ׃ ה שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלָםִ כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה׃ ו אַל־תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת שֶׁשֱּׁזָפַתְנִי הַשָּׁמֶשׁ בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ־בִי שָׂמֻנִי נֹטֵרָה אֶת־

תו"א משכני. חגיגה טו עקידה שער ח': שחורה. ס' הזוהר פ' אחרי מות ופ' דברים: שאני שחרחרת. ספר הזוהר פ' תזריע: בני אמי. ס' הזוהר פ' ויחי:

שפתי חכמים

טובים. לכ"פ שהריחו בשם אפשי ארץ וכו': ז דק"ל תורק ל"ל הל"ל שמן שמך. לכ"פ נקרא שמך להיות וכו': ח דק"ל לשון הרבים. לכ"פ יתרו ורחב: ט דק"ל מהו הפי' של עלמות לפי פשוטו ולפי הדוגמא. לכ"פ בתולות לפי שהדיבור וכו': י דק"ל ממ"נ אם ירוצו א"צ לימשך ואם הוכרח לימשך א"כ לא ירוצו. לכ"פ אני שמעתי וכו' ואני אמרתי אחריך נרוצה וא"ל למשכני: כ שכל הפרשה מספרת מה שאמרה באלמנות א"כ הביאני המלך חדריו הוא מה שהיה כבר וא"כ מהו נגילה ונשמחה משמע עתה. לז"פ וגם היום הזה וכו': ל כונת רש"י לפרש דכל הכתוב הזה הוא דבר והפוכו אם שחורה אינה נאוה אם כאהלי קדר אינה כיריעות שלמה. לכ"פ שאינם בנושא אחד: מ פי' אם של עיירות אם כלע"ז מטרפולין בל' יון עיר כ"פ כצריך

רש"י

שמן תורק. נקרא שמך להיות ז נאמר עליך אתה שמן אשר תורק תמיד להיות ריח ערב שלך יוצא למרחוק שכן דרך שמן ערב בכל עת שהוא בצלוחית חתום' אין ריחו נודף פותחה ומריק שמנה לכלי אחר ריחו נודף: על כן עלמות אהבוך. כא יתרו לקול השמועה ונתגייר אף רחב הזונה ח אמרה (יהושע ב) כי שמענו את אשר הובים וגו' וע"י כן (שם) כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים וגו': עלמות. בתולות ט לפי שהדיבור דימהו לבחור שאהובתו מהבבתו ולפי הדוגמא העלמות הן האומות: (ד) משכני אחריך נרוצה. אני שמעתי משלוחיך רמז שאמרת למשכני ואני אמרתי י אחריך נרוצה להיות לך לאשה: הביאני המלך חדריו. וגם היום הזה כ עודנה לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך: נזכירה דודיך. גם היום באלמנות חיות תמיד אזכיר דודיך הראשונים מכל משתה עונג ושמחה: מישרים אהבוך. אהבה עזה אהבת מישור בלי עקיבה ורכסים [ל' פסוק (ישעיה מ) והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה]. אשר אהבוך אני ואבותי באותן הימים זהו פשוטו לפי ענינו. ולפי דוגמתו הם מזכירים לפניו חסד נעורים אהבת כלולות לכתם אחריו במדבר ארץ ציה וצלמות וגם צדה לא עשו להם והאמינו בו ובשלוחו ולא אמרו היאך נצא למדבר לא מקום זרע ומזונות והלכו אחריו והוא הביאם לתוך חדרי היקף ענניו כזו עודם היום גלים ושמחים בו אף לפי ענייס וצרתם ומשתעשעים בתורה ושם מזכירים דודיו מיין ומישור אהבתם אותו: (ה) שחורה אני ונאוה וגו'. אתם רעיותי אל אקל בעיניכם ל אף אם עזבני אישי מפני שחרות שבי כי שחורה אני על ידי שזיפת השמש ונאוה אני בחיתוך אברים נאים. אם אני שחורה כאהלי קדר המשחירים מפני הגשמים שהם פרוסים תמיד במדברות קלה אני להתכבס להיות כיריעות שלמה. דוגמא היא זו אומרת כנסת ישראל לאומות שחורה אני במעשי ונאה אני במעשה אבותי ואף במעשי יש מהם נאים אם יש בי עון העגל יש בי כנגדו זכות קבלת התורה. וקורא לאומות בנות ירושלים על שם שהיא עתידה ליעשות מטרפולין לכולן מ כמו שכבא יהזקאל (יחזקאל טז) ונתתי אתהן לך לבנות כמו (יהושע טו) עקרון ובנותיה: (ו) אל תראני. אל תסתכלו בי לבזיון [כמו (שמואל א ו) כי ראו בארון ה']: שאני שחרחרת. לפי שאין שחרותי וכיעורי

מצודת ציון

הארץ יריקו [קהלת י"א]: עלמות. נערות כמו והיה העלמה [בראשית כ"ד]: (ד) נרוצה. ענין מהירת ההליכה ובא בלשון רבים ליחיד לתפארת וכן ונתנה לך גם את זאת [שם כ"ט]: הביאני. עבר במקום עתיד וכמוהו רבים במקרא: מישרים. מל' ישר וראוי: (ה) ונאוה. מל' נאה ויופי כמו נאוה כירושלים [לק' ו']: כיריעות. ענין וילון: (ו) תראני. ענינו ההסתכלות דרך בזיון וכן לראות בך [יחזקאל כ"ח]: שחרחורת. מל' שחרות

מצודת דוד

בשרך עד כי נקרא כינוי שמך שמן תורק לפי מרבית הרקת השמן בעבור כל אלה אהבו אותך כל הנערות כולן. והנמשל הוא לומר בעבור גודל הנסים ומרביתם אשר הפלאת מאז נתפרסם שמך אף בין האומות: (ד) משכני. משך אותי אליך מסיבה מועטת ואני ארוץ אחריך במהירות רב: הביאני המלך חדריו. וכזה אתה החשוק החביב בעיני כמלך תביא אותי אל חדריך ושם אגיל ואשמח בך ואזכיר הדודים הטובים ממשתה היין. והנמשל הוא לומר שאמרה כנסת ישראל הראה לי רמז ישועה וחיבה ואז אמהר לשוב אליך בכל לב ועי"ז הביאני אל בית המקדש ואגיל ואשמח בישועתך ואזכיר להודות לך על הנפלאות ועל התשועות: מישרים אהבוך. ר"ל לא יהיה לי לבוז מה שאני רודפת כ"כ אחר אהבתך כי אין זה מלד החשק לבד אבל באה היא גם מפאת המעלה והיושר הנמצא בך כי אוהבי מישרים אהבוך בעבור רוב המעלה והיושר והנמשל הוא שאמרה כ"י האהבה הזאת מוחזקת בידי מאבותי אנשי היושר והם העמידו אותי על האמת: (ה) שחורה אני כו'. חורה פניה כלפי הנערות בנות גילה ותאמר להן אתן בנות ירושלים אל תחשבו שהחשוק עזב אותי בעבור השחרות הנמצא עתה בי כי אף שאני שחורה עכ"ז אני נאה בעיניו ועם כי יש בי שחרות כאהלי קדר הפרוסים למטר השמים ונשחרים מהתמדת רטיבת הגשם הנה נוחה אני להתלבן להיות כיריעות שלמה שהמה בתכלית הלבנינות ולכן לא נמאסתי. והנמשל הוא שאמרה כ"י אל מול האומות אל תחשבו שה' מאס בי בעבור הפשע הנמצא בי כי עכ"ז חביבה אני בעיניו בעבור הזכות הנמצא בי וכאשר אשוב אליו יכפר עון פשעי וכשלג ילבינו: (ו) אל תראוני. אל תסתכלו בי דרך בזיון על שאני בתכלית השחרות כי לא נולדה בי ממעי אמי כי במקרה באה בי

מדרש חכמים

קען עס גלייכען צו אמענטשען וואס האט געגעבען אביעקער מעהל אונ האט ביי איהם בעשטעלט ער זאל דערפון ארוס נעמען די פראסטע אונ די געוויינליכע מעהל אונ פון דיא אויסגעקליבענע זעמעל־מעהל זאל ער איהם מאכען איין קוכען, געוויינליך וועט דער קוכען זיין דער בעסטער פון אלע איבעריגע וואס מאן וועט באקען פון יענע איבער־געבליבענע מעהל, אזוי איז אויך פון שלמה המלך'ס ווערק, די בעסטע, די שענסטע, די טהייערסטע אונ די היילינסטע שיר השירים:

(ו) (אל תראוני שאני שחרחרת) קוקט ניט וואס איך בין שווארץ, איך בין ניט געבוירן אזוי, נור די זון האט מיר פארברענט, איך וועל גאך צוריק ווייס ווערן. דער

פירוש ע"ט

הערט זיך זיין גוטער ריח גאנץ ווייט, אזוי ווייט איז פארברייטעט דיין גוטער נאמען, על כן דארום ליבען דיר די יונג־פרויען: (ד) משכני ציהע מיר נאך דיר נרוצה לאמיר שנעל לויפען! הביאני דער קעניג פירט מיר אין זיינע צימער'ן נגילה א, ווי פרייליך אונ פריידיג מיר זיינען, (נאך אפילו היינט אין גלות) נור מיט דיר, נזכירה מיר גערענקען דיין ליבע, וועלכע איז טהייערער פון ווין, מישרים אלע רעכטשאפטליכע ליבען דיר: (ה) שחורה חאטש איך בין שווארץ, בין איך דאך שיין, איר

טעכטער פון ירושלים כאהלי קדר חאטש איך בין שווארץ ווי די געצעלטען פון טאטערן, בין איך שיין אונ צוציהענד ווי דעם קעניג שלמה'ס קונסטיג געשטיגטע רייכגעפוצטע, וואונדערשיינע טעפיכען: (ו) אל תראוני קוקט ניט אויף מיר מיט פעראכטונג דערפאר וואס איך בין אזוי שווארץ, איך בין ניט

הַכְּרָמִים כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי׃ ז הַגִּידָה לִּי שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה
תַּרְבִּיץ בַּצָּהֳרָיִם שַׁלָּמָה אֶהְיֶה כְּעֹטְיָה עַל עֶדְרֵי חֲבֵרֶיךָ׃ ח אִם־לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה
בַּנָּשִׁים צְאִי־לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת־גְּדִיֹּתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים׃ ט לְסֻסָתִי בְּרִכְבֵי

תו״א הגידה לי. ספר הזוהר פ׳ ויקרא וס׳ בלק: אם לא תדעי. שבת לג כתובות סו:

רש״י

ממעי אמי אלא ע״י שזיפת השמש שאותו שחרות נוח להתלבן כשיעמוד בצל: בני אמי נחרו בי. הם בני מצרים ג שגדלתי בהם ועלו עמי בערב רב הם נחרו בי בהסתתם ופתוים עד שסמוני. נוטרה את הכרמים. ושם שזפתני השמש והושחרתי כלומר נתנוני עובדת כוכבים אחרים וכרמי שהיה שלי ם מאבותי לא נטרתי. מצינו פרנסים נקראים במקרא בלשון כרמים ע שנאמר (הושע ב) ונתתי לה את כרמיה משם ומתרגמינן ואמני לה ית פרנסהא וכן (איוב כד) לא יפנה דרך כרמים: (ז) הגידה לי שאהבה נפשי. עכשיו רוח הקדש חוזר ומדמה אותה לצאן החביבה על הרועה אומרת כנסת ישראל לפניו כאשה לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה צאנך בין הזאבים הללו אשר הם בתוכם ואיכה תרבילם בצהרים בגלות הזה שהיא עת צרה להם כצהרים שהיא עת צרה לצאן: שלמה אהיה כעטיה. וא״ת מה איכפת לך פ אין זה כבודך שאהיה כאבילה עוטה על שפה בוכיה על צאני: על עדרי חבריך. אצל עדרי שאר הרועים שהם רועים צאן כמותך כלומר בין גדודי האומות הסמוכים על אלהים אחרים ויש להם מלכים ושרים מנהיגים אותם: (ח) אם לא תדעי לך. זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך להיכן תלכי לרעות צאנך את היפה בנשים שהדל הרועה מלהנהיג אותם: צאי לך בעקבי הצאן. הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים טראצי״ש בלע״ז וכן הרבה במקרא (תהלים עז) ועקבותיך לא נודעו (ירמיה יג) נהמסו עקביך (בראשית מט) והוא יגוד עקב ישוב על עקביו ואותו הדרך לכי: ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים. בין משכנות שאר הרועים שאת אצלם וזה הדוגמא אם לא תדעי לך. כנסייתי ועדתי היפה בנשים בשאר אומות איכה תרעי ותנצלי מיד המציקים לך להיות ביניהם ולא יאבדו בניך התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתי ושמרו משמרתי ומצותי ולכי בדרכיהם ואף בשכר זאת תרעי גדיותיך אצל שרי האומות וכן אמר ירמיה (ירמיה לא) הציבי לך ציונים שיתי לבך למסילה וגו׳: (ט) לססתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי. למ״ד זו

שפתי חכמים

א״כ שפיר הוא שהיא האם והם הבנות ומת שמביא כמו עקרון ובנותיה לפי שגם היא היתה מטרפולין של מלכים כדאיתא בפ״ק דמגלה עקרון תעקר זו קיסרי שהיא היתה מטרפולין של מלכים: ג דק״ל לרש״י בשלמא לפי פשוטו כמשמעו אבל לפי הדוגמא שאמרה כנסת ישראל אל תראוני שאני שחרחורת בעון העגל או שאר עבירות מהו בני אמי נחרו בי. לכ״פ הם בני מצרים וכו׳ כלומר לפי הדוגמא הם בני מצרים וכו׳: ם כוונת רש״י דהל״ל כרמי לא נטרתי מהו שלי. לכן פי׳ שהיה שלי מאבותי: ע כוונתו בזה למה קורא האלהות בל׳ כרמים לזה כתב מצינו פרנסים כו׳ וכ״כ האבן שועב וז״ל שמיני נוטרה עבודת שרים ומזלות כמו ונתתי לה את כרמיה ומתרגמינן פרנסהא עכ״ל: פ הוסיף וא״ת וכו׳ כי בזולת זה לא יתקשר סוף פסוק לראש פסוק כי סוף פסוק היא על עדרי חבריך וזה אינו סבה ונתינת טעם לאהבה שהתחיל בה הגידה לי שאהבה וגו׳ רק שאינו לפי כבודו שיהיה להם מלכים ושרים מה שאין כן בנאנו. על כן הוסיף

מצודת דוד

השמש ראה בי וזרחה עלי ועל ידי זה נולדה בי השחרות ונוחה אני א״כ להתלבן בקל בסור המקרה כשאעמוד בצל: בני אמי נחרו בי. ר״ל אל תחשבו שאני יצאנית רודפת בשדה אל מול השמש ובביתי לא ישכני רגלי כי לא כן הוא אלא אחי בני אמי נתכעסו בי ושמו אותי להיות יושבת ומשמרת את כרמיהם לעין השמש ואני מעולם לא שמרתי אף הכרם שלי ולא הורגלתי לעמוד בשמש ולזה הושחרתי ביותר. והנמשל הוא שאמרה כ״י אל תבזו אותי על שעבדתי מאז לעגלי הזהב בימי מלכי ישראל כי לא מלבי נעשתה אלא ע״י הכרחת המלכים ונוחה הייתי להפרש מהם בסור המכריחים: (ז) הגידה לי כו׳. כאלו תשלח אמריה אל החשוק ותאמר אליו אתה החשוק שנפשי אוהבת אותך הגידה לי אנה תרעה את הצאן ואנה תרבילם בעת הצהרים (כי אז היא העת להרבין הצאן לנוח) וכאלו תאמר הודיעני מקומך ואבוא אני אליך לרעות עמך בצאן: שלמה. אשר למה אהיה כמשוטטת אנה ואנה על עדרי הרועים חבריך לחפש עד אשר אמצאך. והנמשל הוא שאמרה כ״י פתח לבי לדעת אמתותך ויכלתך למען אהיה נמשכת אחריך ודבוקה בך למה אהיה שוטטת כדעת חוקרת ונבוכה: (ח) אם לא תדעי לך. כאלו החשוק משיב לה וישלח דבריו לאמר את היפה בין הנשים אם לא ידעת מקום תחנותי איו לאי ולכי במדרך עקבי רגלי הצאן לאני ותרעי גם את גדיותיך ממעל למשכנות שאר הרועים כי שם מקומי ותהיה א״כ קרובה אלי. והנמשל הוא כי משיב לה אם לא מצאת חכמה לדעת אמתתי מעצמך סמכי על הקבלה והאחזי בדרכי אבותיך ותהי דבוקה אלי ואז תהיה למעלה מכל גויי הארצות כי גדול אני מכל אלהי העמים הם שרי מעלה: (ט) לססתי. את רעיתי הן דמיתי אותך מול העלמות כילן לסוסיה הקשורה ברכב פרעה מול שאר הסוסיות אשר בארץ מצרים שהנה מעולות מכולן

מצודת ציון

בהכפל העי״ן והלמ״ד ויורה על רוב השחרות וכן ירקרק או אדמדם [ויקרא י״ג]: ששזפתני. ענין ראיה והבטה כמו שזפתו עין [איוב כ״ח]: נחרו. מל׳ חרון אף וחמה: נוטרה. ענין שמירה כמו הינטור לעולם [ירמיה ג׳]: (ז) איכה. הוא כמו אנה וכן איכה הוא [מ״ב ו׳]: תרביץ. ענין השכיבה לנוח: בצהרים. מל׳ צוהר ואורה והוא חצי היום: שלמה. אשר למה השי״ן הוא במקום אשר: כעטיה. ענין הפרחה ושטיפה כמו ותעט אל השלל [ש״א ט״ו]: (ח) בעקבי. ר״ל במדרך עקבות הרגל וכן ועקבותיך לא נודעו [תהלים ע״ז]: ורעי. מל׳ מרעה: גדיותיך. מל׳ גדי עזים: על. ממעל: משכנות. מל׳ משכן: (ט) לססתי. נקבת הסוס תקרא סוסיה כאשר תקרא נקבת החמור חמורה והיו״ד נוספת

פירוש ע״ט

אַזוֹי גֶעבָארֶן, דָס אִיז צוּפֶעלִיג גֶעוָוארֶן, שֶׁשְּׁזָפַתְנִי. דִי זוּן הָט מִיר אַזוֹי פַארְבְּרֶענְט בְּנֵי דֶען דִי קִינְדֶער פוּן מַיין מוּטֶער זַיינֶען אוֹיף מִיר אִין כַּעַס גֶעוָוארֶן אוּנ הָאבֶּען מִיר גֶעמַאכְט פַר אַ ווַיינְבֶּערְג־הִיטֶערִין כַּרְמִי דֶערְפַאר הָאבּ אִיךְ נִיט גֶעקֶענְט אָפְּהִיטֶען מַיין אֵייגֶענֶעם ווַיין גָארְטֶען (מַיין גֶזִיכְט, אוּנ בִּין שְׁווַארְץ גֶעוָוארֶן): (ז) הַגִּידָה אָ זָאג מִיר, דוּ, וֶועלְכֶען מַיין זֶעלֶע לִיבְּט, אֵיכָה וואוּ וֶועסְטוּ ווַיידֶען, וואוּ וֶועסְטוּ רוּהֶען אִין מִיטָאג שְׁטָאנְדֶע? שַׁלָּמָה דֶען צוּ לִיבּ וָוס זָאל אִיךְ אַרוּם בְּלָאנְדְזֶען דִיר זוּכֶען בַּיי דִיא סְטַאדֶעס פוּן דַיינֶע גֶזֶעלֶען, דִי הִירְטֶען: (ח) (עֶנְטְפֶערְט דֶער הִירְט), אִם לֹא וֶוען דוּא ווֵייסְט עֶס נִיט, דוּא שֶׁענְסְטֶע פוּן אַלֶע פְרוֹיעֶן, צְאִי דַאן גֵיי נָאךְ נָאךְ דִיא טְרִיט פוּן דִיא שָׁאף וּרְעִי אוּנ ווַיידֶע דַיינֶע צִיגֶעלַאךְ נוּר בַּיי דִיא גֶעצֶעלְטֶען פוּן דִי הִירְטֶען: (ט) לְסוּסָתִי צוּא אֵיין רָאס וָואס אִיז גֶעשְׁפַּאנְט אִין

מדרש חכמים

מדרש זָאגְט דָס זָאגֶען דִי יוּדֶען צוּ דִי גֶעטְצֶענְדִיגֶער אוּנ עֶרְקְלֶערֶען עָס מִיט אמשל. אַקֶעניג הָאט גֶעהַאט צְווִישֶׁען זַיינֶע בֶּעדִינְטֶע אַ שְׁוַוארְצֶע יוּנְג־פְרוֹי, אַנ׳עֶפֶּעאָפֶּערִין. אֵיינְמָאהל אִיז זִיא גֶעגַאנְגֶען מִיט נָאךְ אַדִינֶערִין צוּם קְוַואל אָנְשֶׁעפֶּען ווַאסֶער, רוּפְט זִי זִיךְ אָפּ צוּ דִי חַבֶרְתָּה, מָארְגֶען וֶועט דֶער קֶעניג גֶט׳ן זַיין פְרוֹי דִי קֶעניגֶען, אוּנ וֶועט מִיר נֶעמֶען פַר אַ ווַייבּ. פְרֶעגְט אִיהְר דִי חַבֶרְתָּה פַר וָוס וויל דָאס אִיהְר דֶער קֶעניג גֶט׳ן? מִיט וָואס הָאט זִיא זִיךְ אַזוֹי פַארְזִינְדִיגְט? מִיר ווַייסֶען דָאךְ אַלֶע אַז עֶר לִיבְּט זִי זֵייעֶר

פַּרְעֹה דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי: י נָאווּ לְחָיַיִךְ בַּתֹּרִים צַוָּארֵךְ בַּחֲרוּזִים: יא תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה־
לָּךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכָּסֶף: יב עַד־שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ: יג צְרוֹר הַמֹּר ׀ דּוֹדִי

תו"א עד שהמלך במסבו . שבת פח גיטין נו : נרדי נתן ריחו . פ' האזנו סוף פ' ברכים ור' אחרי מות ופ' פקודי : צרור המר דודי לי . שבת שם מנחות נח .

רש"י

כמו למ"ד (שם י) לקול תתו המון מים כמו למ"ד לריח שמניך לקבולת סוסים הרבה שאספתי מחנותי לצאת לקראתך ברכבי פרעה להושיעך כמ"ש (חבקוק ג) דרכת בים סוסיך סוסים הרבה שם דמיתיך רעיתי שתקתיך מלעקתך שנ' (שמות יד) ואתם תחרישון זאת ראיתי בספרי אגדה. ד"א דמיתיך רעיתי שם הראיתי לכל שרעיתי את. לססתי. קבולת סוסים ובל' לע"ז קבלייס"א . דמיתיך . אריסמא"י בלע"ז כמו (שופטים כ) אותי דימו להרוג צ כי שם קשטתיך בקישוטים נאים : (י) נאוו לחייך בתורים . שורות נזמי אזן ומלאת זהב : צוארך בחרוזים . ענקי זהב ומרגליות חרוזות בפתילי זהב של ביזת הים : (יא) תורי זהב נעשה לך . נמלכנו אני ובית דיני ק לפני בא פרעה שאשיאנו ואחזק את לבו לרדוף אחריך עם כל שבח גנזי אוצרותיו כדי שנעשה לך תורי קשוטי הזהב : עם נקודת הכסף . שהיה בידך כבר שהוצאת ממצרים שגדולה היתה ביזת הים מביזת ר מצרים : נקדות . כלי כסף מנוקדים ומצויירים בחברבורות וגוונים : (יב) עד שהמלך במסבו. מסיבה כנסת ישראל ואומרת כל זה אמת טובה נמלתני ואני גמלתיך רעה כי בעוד המלך על השלחן מסבת חופתו : נרדי נתן ריחו . קילוף להבאים בעוד שהשכינה בסיני קלקלתי בעגל ולשון חבה כתב הכתוב נתן ריחו ולא כתב הבאים או הסריח לפי שדבר הכתוב בלשון ש נקיה . (עיין ברש"י במסכת שבת פרק ר"ע דהטעם דלא כתיב הבאים או הסריח משום חיבה אבן לפירוש התוס' שם שפי' זה"ק מ"ש נתן ולא עזב והוא משום חיבה. אכן מה שלא כתב הבאים או הסריח זהו בלאו הכי משום לשון נקיה) : (יג) צרור המור דודי לי. דודי נעשה לי כמי שיש לו צרור המור בחיקו ואומר לו הרי לך צרור זה שיתן ריח טוב מן הראשון שאבדת כך הקב"ה נתרצה לישראל על מעשה העגל ומצא להם כפרה על עונם ואמר התנדבו למשכן ויבא זהב

שפתי חכמים

ואת וכו' : צ כוונת רש"י במה שאמר שם הראיתי לכל כי רעיתי את ובמה שראיתי כי שם קשטתיך וזולת זה איך תלה הכתוב נאוו לחייך בהא דלעיל מיניה : ק דק"ל מה נעשה . לכ"פ נמלכנו אני ובית דיני וכו' : ר פי' כשם שיש הפרש בין כסף לזהב כך יש שבח ממון הים מביזת מצרים לא שביזת מצרים היה כסף וביזת הים זהב אלא שביזת הים גדולה מביזת מצרים כהפרש זהב מכסף וכ"כ הב"ר : ש במקצת ספרים אינה לפי שדבר הכתיב בל' נקיה רק ולא כתב הבאים או

מצודת ציון

ובעבור תוספת הי' נהפכה הה"א לתי"ו להסמיכה אל היו"ד וכן מלאתי משפט [ישעיה א'] שבעבור תוספת היו"ד נהפכה הה"א לתי"ו ואמר בלשון נקבה לפי שדרך המלך והשרים היה לקשור במרכבתם סוסיות נקבות כי בסוסים זכרים יקשה על הרכב לעצרם ללכת לאט לבל ירוצו : פרעה . כל מלכי מצרים קרואים בשם פרעה : דמיתיך . מל' דמיון ומשל : רעיתי . חברתי : (י נאוו . מל' נאה ויופי : לחייך . הם הלסתות אצל העינים וכן בשבט יכו על הלחי [מיכה ד'] : בתורים . הם הפנינים המסודרים בתואר נאה ותכונה יפה וקרוב לו כתור האדם המעלה [ד"ה א' י"ז] ור"ל כתואר ותכונת האדם המעלה : בחרוזים . הם אבנים טובות ומרגליות נקובות מחוברות בחוט ובדרז"ל מחרוזות של דגים [ב"מ כ"א] : (יא) נעשה . פעמים דרך היחיד לדבר בלשון רבים לתפארת : (יב) עד . בעוד וכן עד היותי על אדמתי [יונה ד'] : במסבו . דרכן היה להסב ולהשען על המטות בשעת האכילה : נרדי . מין בושם : (יג) צרור . ענין קשור כמו צרור כספו [בראשית מ"ב] : המור . מין

מצודת דוד

כי מולא הסוסים המה ממצרים כמ"ש ומוצא הסוסים אשר לשלמה ממצרים (מ"א יו"ד) והמובחרות שבכולן יקשרו במרכבת המלך . והנמשל הוא לומר הנה את חביבה מכל משפחות האדמה אף מן המובהרים שבהם : (י) נאוו לחייך בתורים . לחייך נאים והגונים לקשרם בתורים וצוארך נאה והגון לקשטו בחרוזי מרגליות ואבני יקר . והנמשל הוא לומר ראויה את והגונה להשפיע לך טובה מרובה : (יא) תורי זהב נעשה לך . וכמו שראויה את לקשוטים כן אעשה לך קשוטים מתורי זהב ובהם נקודות נקודות מכסף והוא תכשיט מפואר ביותר . והנמשל הוא לומר כמו שאת ראוי' לטובה כן אשפיע לך : (יב) עד שהמלך במסבו . כאלו החשוקה תשלח אמריה לאמר לו הנה בעוד היות המלך נשען במסבו בגמר הסעודה ואז הדרך להביא לפניו המוגמר מבושם חשב להעלות ריח טוב עכ"ז חבילי הנרד אשר עמדי נותן ריחו ונודף מאוד ומבטל ריח המוגמר ההוא . והנמשל הוא לומר הנה המעש"ט שבידי גברו מאוד על מעשה מבחרי העכומ"ז יכאפס ותוהו המה מול מעשי : (יג) צרור המור דודי לי . עכ"ז אתה דודי נחשב לי לצרור המור שבעבור שהוא צרור וקשור עומד ריחו בו לבל תפוג והוא העולה על ריח נרדי ולכן תשוקתי אליך ואתאוה שתלין בין שדי להתענג בך . והנמשל הוא לומר הנה הטובות שגמלת עלי גברו על מעשי ולכן אתאוה שתשרה שכינתך בקרבי : (יד) אשכול הכופר . דומה אתה בעיני לאשכול הכופר הגדל בכרמי עין גדי המרובה בגרגרים וריחו נודף למרחוק . והנמשל הוא לומר

מדרש חכמים

שטארק ! ! ענטפערט די שווארצע עפעאפערין, ווייל דער קעניג האט באמערקט אז איהרע הענט זיינען שווארץ, דען זיי זיינען איינגעריכט אין קוילען אונ דערפאר ווייל ער איהר גט'ן. ווי די חברתה הט דם דערהערט הט זיא זיך שטארק צולאכט אונ געזאגט, דו גרויסער נאר, מאדאך די קעניגן, ווס דר קעניג ליבט איהר, ווס איז ווייס וויא מילך אונ שיין ווי די זון, ווייל איהר דער קעניג גט'ן נור דערפאר ווס איהרע הענט זיינען אוועילע געווען איינגעריכט אין קוילען, רעדסטו זיך איין אז ער וועט דיר אויף איהר פערבייטען, דיר, ווס די ביסט שווארץ פון געבארען אן, ווס קיין זייף אונ קיין וואש מיטעל וועט ניט העלפן דיר ווייס צו מאכן! אזו ענטפערן אויך די יודן די געטצענדינר, וועלכע זאגן, נאט הט אייך שון ניט ליב, ער וועט אייך אויף אונז פערבייטן דען איהר הט געקריגן פעלעהרען אין זיך, זאגען די יודען מאדאך מיר וואס הקב"ה האט אונז ליעב אונ דערפאר ווס מיר זינדיגן אוויילע ווערט ער אויף אונז אין כעס אונ קערט זיך אפ פון אונז (אבר מיר קענען

פירוש ע"ט

פרעה'ס פראכט וואגן (ווען די פערד פון מצרים וואר'ן די בעסטע אונ די שענסטע פון אלע פערד ווס געפינען זיך אין אלע לענדר אונ דארט פלעגן די מצריים זייערע פערד מעהר צירן ווי זיך אונ זייערע פרוען דאפיר זאגט ער אז זיא איז דיא שענסטע מיט אירע שמוק ווי די מצרישע פערד מיט זייערע בעסטע צירונג) פערגלייך איך דיר, מיין געליבטע : (י) נאוו וויא שיין זיינען דיינע וואנגן (באקען) געצירט פון אהרינגען אונ קעטלאך, וויא הערליך שיין איז דיין האלז געצירט פון בינטלען פערל : (יא) אונ אז דו ביסט אין זייא אזוי שיין וועלן מיר דיר נאך מאכן תורי גאלדענע שפאנגען געשפרענגט מיט זילבער פונקטען : (יב) ענטפערט די הירטן, עד דר הערליכר דופט פון מיין נארד (אזא געווירץ) הט דערגרייכט ביז דעם קעניגס הויף (ני מיינט פון איר שיינקייט האט מאן דעם קעניג דערציילט) : (יג) צרור מיין פריינד

לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין: יד אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי: טו הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ
יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים: טז הִנְּךָ יָפֶה דוֹדִי אַף נָעִים אַף־עַרְשֵׂנוּ רַעֲנָנָה: יז קֹרוֹת בָּתֵּינוּ
אֲרָזִים רַהִיטֵנוּ רהיטנו כתיב בְּרוֹתִים: ב א אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים:

תו"א אשכול הכופר דודי לי. שבת שם: קורות בתינו ארזים רהיטנו ברותים. יומא לח: אני חבצלת השרון. ס' הזוהר פ' אמור ופ' שמיני:

רש"י

המשכן ויכפר על זהב העגל: בין שדי ילין. אף על פי שמעלתי בו אמר לשכון שם: בין שדי. בין שני בדי הארון: (יד) אשכל הכפר. יש בושם ששמו כופר כמו (שיר ד) כפרים עם נרדים ועשוי כעין אשכלות: בכרמי עין גדי. שם מקום ושם הוא מצוי וראיתי באגדה שאותן כרמים עושין פירות ארבעה או חמשה פעמים בשנה ודוגמא היא לכמה כפרות ומחילות שמחל להן הקב"ה על כמה נסיונו' שנסוהו במדבר: (טו) הנך יפה רעיתי. אני הייתי בושה בקלקולי והוא מחזקני בדברי רצויים לומר (במדבר יד) סלחתי כדבריך והרי את יפה ויפה כי עיניך יונים כלו' כלה שעיניה כעורים כל גופה צריך בדיקה ושעיניה נאים אין גופה צריך בדיקה והדוגמא זו היא מחלתי לך על עונך והרי את יפה בנעשה והנך יפה בנשמע יפה במעשה אבות יפה במעשיך: כי עיניך יונים. צדיקים יש בידך שדבקו בי כיונה זו שכשמכרת את בן זוגה אינה מניחתו שיזדווג לאחר. כך (שמות לב) ויאספו אליו כל בני לוי ולא טעו בעגל ועוד הנך יפה במלאכת המשכן שנאמר (שם לט) והנה עשו אותה וגו' ויברך אותם משה הרי שקלסם על כך: (טז) הנך יפה דודי אף נעים לא היופי שלי אלא שלך אתה הוא היפה: אף נעים. שעברת על פשעי והשרית שכינתך בתוכנו וזהו קילוס של ירידת האש (ויקרא ט) וירא כל העם וירונו: אף ערשנו רעננה. ע"י נעימותיך את הנה רעננה ערשנו בבנינו ובבנותינו שהם כולם נקבצים אליך פה שנאמר (שם ח) ותקהל העדה וגו' המשכן קרוי מטה שנאמר הנה מטתו שלשלמה וכן המקדש קרוי מטה שנאמר ביואש (ד"ה ב כה) בחדר המטות אשר בבית ה' על שהם פריין א ורביין של ישראל: (יז) קורות בתינו ארזים. שבח המשכן הוא זה. רהיטנו. לא ידעתי אם לשון קרשים או לשון בריחים אך ידעתי שאף בלשון משנה שנינו רהיטי ביתו של אדם הן מעידים בו: (א) חבצלת. היא שושנה: שושנת העמקים. נאה משושנת ההרים

שפתי חכמים

הסריח ותו לא: ת פי' מדאמר אף נעים אף ערשינו רעננה משמע שהנעימות גורם דאף ערשינו רעננה דאל"כ מתחיל בשבחו וסיים שערשינו רעננה: א בשיר השירים רבה אף ערשינו רעננה מה מטה זו אינה אלא לפריה ורביה כך עד שלא נבנה בית המקדש כל הקהל כא' ארבע רבוא משנבנה בית המקדש פרו ורבו דאר"י מגבת ועד אנטיפרס ששים רבוא עיירות היו והיו מוציאות כפלים כיוצאי מצרים:

מצודת דוד

הרבה פלאות עשית עמדי הנשמעים עד אפסי ארץ: (טו) הנך יפה רעיתי. כאלו החשוק ישלח דברו לקלסה ולומר הנך יפה ועיניך כעיני היונים היפות מאוד וממשיכות אהבה והנמשל הוא לומר הנה מעשיך טובים והגונים וממשיכים אהבתי אליך: (טז) הנך יפה דודי. כאלו החשוקה תשיב אמריה לקלסו ולומר הנך יפה במראה ואף חוט של חסד משוך עליך להיות נעים ואהוב: אף ערשנו רעננה. אף המטה שהכנת מאז לשכוב בה להתעלס באהבים הנה היתה נאה ויפה כעץ רענן. והנמשל הוא לומר הטוב שגמלת עלי מאז היה על צד המובחר בחסד רב ומקום שכנך בקרבי מאז על הכפורת היתה חמודה ביותר: (יז) קורות בתינו ארזים. הבית שהכנת לנו מאז לבוא בו הנה הקורות היו עלי ארזים והבנין שבעליות הבית מחדר לחדר הנעשה לנו להתהלך בו היה מעלי ברושים הנחמדים למראה העין. והנמשל הוא לומר הנה בה"מ כולו שהכנת מאז לשבתך היה בנין נפלא ומפואר:

ב (א) אני חבצלת השרון. עתה תשלח אמריה ומספרת בשבחה להתאהב על החשוק וכה תאמר דומה אני אל הורד הגדל במקום דשן ושמן היפה מאד ואל השושנה הגדלה בעמקים העומדת בלחותה והוא בת ששת עלין ולא תשתנה כי כן גם אני עומדת תמיד ביופיי מבלי השתנות. והנמשל הוא שאומרת כ"י בכל עת אני עומדת רטובה במעש"ט וידי אוחזות במצות ורגלי עמדה במישור בדרך אחת

מצודת ציון

בושם: דודי. אהובי: שדי. הם דדי האשה: ילין. ענין התמדה כמו צדק ילין בה [ישעיה א']: (יד) אשכול. כן יקרא הענף והגרגרים תלוים בו וכן אשכול ענבים [במדבר י"ג]: הכופר. מין בושם: בכרמי. הוא מושאל לפרדסים בעלי אילנות וכן כרם זית [שופטים ט"ו]: עין גדי. שם מקום בא"י: (טו) הנך. הנה את כמו הנך הרה [בראשית ט"ז]: (ט"ז) נעים. אהוב ותבוב כמו נטעי נעמנים [ישעיה י"ז]: ערשנו. כן יקרא המטה כמו ערש יצועי [תהלים קל"ב]: רעננה. ענין לחות ודשיבות כמו דשנים ורעננים [שם צ"ב]: (יז) קורות. כן יקרא העץ העב וכן ונקחה משם איש קורה אחת [מ"ב ו']: רהיטנו. הם הבנינים שבעליית הבתים אשר בהם ילכו וירוצו מחדר לחדר וכן מלך אסור ברהטים [לקמן ז'] כי התרגום של וירץ הוא ורהט ובלשון הזה יקרא גם שקתות המים כמ"ש ותמלאנה את הרהטים [שמות ב'] וזה ע"ש מרוצת המים שכהן: ברותים. כמו ברושים בשי"ן והוא שם אילן סרק חשוב:

ב (א) חבצלת הוא הורד המריח: השרון. הוא מקום שמן ודשן כמו והיה השרון כערבה [ישעיה ל"ג]: שושנת. שם צמח המריח ונקראת כן על כי היא לעולם בעלת ששה עלין:

פירוש ע"ט

איז מיר וויא אבינטעל־מירען, וואס הייגגט שטענדיג אויף מיינע בריסט*): (יד) אֶשְׁכּוֹל וויא אקנאספ פון באלזאם וועלכער וואקסט אין דיא גערטנער פון עין גדי, ביזטו ביי מיר געגליכען, מיין פריינד: (טו) (זאגט דר הירט) הִנָּךְ א, יא, דו בּיסט שיין מיין שעפערן, דו ביסט הערליך שיין מיט דיינע טובען אויגן: (טז) (ענטפערט זיא) הִנְּךָ א דו ביזט אויך וואונדער שיין, מיין ליבער, ביזט אויך סימפאטיש אַף עַרְשֵׂנוּ אונזער בעט איז פון פרישע גרינס: (יז) קוֹרוֹת די באלקען פון אונזר הויז זיינען די צעדערן, רְהִיטֵנוּ אונזערע לאטען זיינען פון בוקסען בוימער: (א) אֲנִי איך בין די ליליע פון

מדרש חכמים

זיך דאך בעסערען) וועט ער אונז אויף אייך פערבייטען? אויף אייך וואס איהר זייט איינגעטונקט אין זינד אונ נארעשקייט מלדה ומבטן!:

ב (א) (אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹ, שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים) דער הגר"א שרייבט חבצלת אונ שושנה האבען איין בעדייטונג, חבצלת הייסט אראזע אונ שושנה הייסט אראזע, נור זיי ווערען אונטערשידען צוליב די ערטער וואו זיי וואקסען, אונ די ראזע וואקסט אויף אגלייכען ארט, וואו די זון קומט צו, ווערט זיא אויסגעטריקענט, ווען די זון ציהט פון איהר ארוס די פייכטיקייט, אונ קריגט אגעל קאליר, אונ דאן ווערט זי גערופען חבצלת, נאהר אז די ראזע וואקסט אין א טהאל, וואו עס איז שאטען, וואו די זון קומט זעלטען צו, איז זיא פייכט אונ פול אונ בלייבט ביי איהר שיינעם, ראזען, צארטען קאליר, אונ דאן הייסט זיא שושנה. מיט די יודען איז אויך אזוי, ווען זיי האבען ווייניג גאטעס זעגען, ווייניג השפעה, ווערען זייא אויס־געטריקענט, עס ציהט זיך נעבאך ביי זיי ארוס די מארך פון די ביינער, זיי ווערען פארענדערט אין געשטאלט אונ מאן קען זיי רופען חבצלת, אבער אז זייא פירען זיך אויף ארינטליך אונ הקב"ה איז אויף זיי משפיע זיין ברכה, דאן זיינען זייא רייך אונ פול מיט אלדאס גוטס אונ זיינען דאן געגליכען צופרישע, בליהענדע ראזע, צו א שושנה:

*) הערה פארציימען פלעגען די יונג־פרויען טראגען צווישען די בריסט בינטלאך געווירץ, ווי מאן טראגט ביי אונז פערשידענע בלומען. (א"מ)

ב כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת: ג כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דּוֹדִי בֵּין
הַבָּנִים בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי: ד הֱבִיאַנִי אֶל־בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי
אַהֲבָה: ה סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי־חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: ו שְׂמֹאלוֹ תַּחַת
לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי: ז הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַםִ בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת

תו"א כשושנה בין החוחים. עקידה שער מה ספר הזוהר פ' תולדות ופ' ברחשית: כתפוח בעלי היער. שבת פח עקידה וזוהר שם עקרים מ"ג פא: כן דודי בין הבנים. ספר הזוהר פ' לך לך ופ' משפטים ופ' פקודי ופ' אחרי מות: ודגלו עלי אהבה. שבת סג: סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים זוהר פ' שמיני. בילה כח: השבעתי אתכם. כתובות קיא:

רש"י

לפי שמרטבת תמיד שאין כח החמה שולט שם: (ב) כשושנה בין החוחים. שמנקבין אותה ותמיד היא עומדת בנויה ואדמימותה כן רעיתי בין הבנות מפתות אותה לרדוף אחריהם לזנות כמותם אחרי אלהים אחרים והיא עומדת באמונתה: (ג) כתפוח. אילן של תפוחים כשהוא בין אילני סרק הוא חביב מן כולן שפריו טוב בטעם ובריח: כן דודי בין הבנים. בין הבחורים הדוגמא כך הקב"ה מכל האלהים נבחר לפיכך בצלו חמדתי וישבתי. ומדרש אגדה התפוח הזה הכל בורחים הימנו לפי שאין לו צל כך ברחו כל האומות מעל הקב"ה במתן תורה אבל אני בצלו חמדתי וישבתי: (ד) אל בית היין. אהל מועד ששם ניתנו פרטיה וביאוריה של תורה: ודגלו עלי אהבה. וקבולתי שדגלני אליו אהבה היא עלי עודני זוכרת אהבתו. ודגלו אשר"ייט בלע"ז: (ה) סמכוני. עתה כמדת החולים באשישי ענבים או באשישות סלת נקיה: רפדוני. רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב כדרך החולים כי חולה אני לאהבתו כי צמאתי לו פה בגלותי רפידה לשון מלע היא כמו (איוב מא) ירפד חרוץ עלי טיט: (ו) שמאלו תחת לראשי. במדבר: וימינו תחבקני. דרך ג' ימים נוסע לתור להם מנוחה ובמקום המנוחה מוריד להם מן ושליו כל זה אני זוכרת עתה בגלותי וחולה לאהבתו: (ז) השבעתי אתכם. אתם האומות:

מצודת ציון

(ב) החוחים. מין קוצים כמו חוח עלה ביד שכור [משלי כ"ו]: (ג) לחכי, החיך הוא מה שממעל להלשון: (ד) הביאני. עבר במקום עתיד: ודגלו. מלשון דגל שמרימין בצבא: (ה) באשישות. הם הלגינים ישימו בהם היין כמו אשישי ענבים [הושע ג']: רפדוני. ענין הצעת המטה כמו רפדתי יצועי [איוב י"ז]: (ו) תחבקני. ענין סבוב הזרוע בגוף: (ז) השבעתי. מלשון שבועה: בצבאות. נקבות הצבאים:

מצודת דוד

לא חסור ממנה: (ב) כשושנה בין החוחים. כאלו החשוק ישלח דברו לומר לה הן אמת דומה אתה לשושנה ועוד אוסיף על שבחך לומר שדומה אתה מול הבנות כולן אל השושנה העומדת בין החוחים עד שאי אפשר למי לקרב אליה למשמש בה לשחת תארה וכמו כן גם אתה עם רוב היופי בכך שהיא סיבה להלהיב לב אנשים לרדוף אחר אהבתך עם כל זה לא תעזוב את מי לקרוב אליך. והנמשל הוא לומר אף שכל העו"ג מפתים אותך ללכת בדרכיהם להתחבר עמהם לא תאבה ולא תשמע אליהם: (ג) כתפוח בעלי היער. עתה תשלח אמרים לקלס את החשוק ותאמר דומה אתה בעיני בין שאר הבחורים לאילן תפוח בין אילני סרק אשר ביער שאף שכל אילן התפוח הוא המעט מכל כל אילני סרק עם כל זה טוב הוא מכולם כי עושה פרי ולכן חמדתי בצלו וישבתי תחתיו עם כי הוא המעט מכולם כי פריו היה מתוק לחכי מה שלא נמצא כא לני סרק וכאלו תאמר עם כי מיל שאר הבחורים מצאתי מעט מן ההון עם כל זה חמדתי לשבת בצלך כי פרי חכמתך יערב לחכי וטוב לחסות בצל החכמה מבצל הכסף. והנמשל הוא לומר שאמרה כנסת ישראל אף שהשגחת העבו"ם ועו"ג ממהרת לבא בעולם הזה בצל האילן שההנאה בא ממנה מיד כאשר ישב איש תחתיו עם כל זה משכתי ידי מן העבירה ומעו"ג ודבקתי בך כי פרי הגמול בעולם הבא ערבה עלי ביותר עם כי היא מתאחרת לבא: (ד) הביאני אל בית היין. כאלו למולו מדברת לאמר מתאוה אני שתביא אותי אל בית היין להתענג כי במקום רואים לפרסם חיבתך אלי: ודגלי עלי אהבה. הרמת דגלי עלי להראות לכל שאני לו וסר למשמעתו זה תחשב לי הראות אהבה וחבה יתירה. והנמשל הוא לומר מתאוה אני להשרות בי שכינתך לעין כל העו"ג לפרסם הדבר שאני לו לעם והיא חביבה עלי מאד: (ה) סמכוני באשישות. מרוב הגעגועין שבאו לה אמרו לבני ביתה הקריבו אלי בלגיני היין להשיב נפשי ותליעו מטתי בתפוחים המעלים ריח טוב להבריא אותי כי חולה אני על כי כלתה נפשי לאהבת החשוק ההוא. והנמשל הוא שתאמר כ"י לחכמים ולזקנים אמלו ברכי הכושלות וחזקו ידי הרפות לנחם אותי בהחזרת השכינה למקומה כי כלתה נפשי לה: (ו) שמאלו תחת לראשי. כי מתאוה אני להיות דבוקה בו כמאז להשים שמאלו תחת ראשי ותחבקני ימינו דרך אהבה וחיבה. והנמשל הוא כי תאמר כ"י הן מאוד תאבתי להשרות בי שכינתו כמאז: (ז) השבעתי. חזרה פניה כלפי הנערות ותאמר להן אתן בנות ירושלים השבעתי אתכם להיות דומות לצבאות או לאילות השדה להיות להפקר ולמאכל כמותן אם תעוררו אליכן אהבת החשוק ההוא עד שתהיה האהבה נחבלת

ליקוטים יקרים

(ב) כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים וגו' אַ ראזע וואס וואקסט צווישן דערנער איז פיל טהייערער ליבער אונ ציהט צו מעהרער יעדערענס אונ ווי זי וואקסט לעבן פרוכט ביימער. זי צייכענט זיך אים צוליב דריי זאכען: א) ע־שטענס, דר זעהט מאן זי גלייך, דען ארום זיינען ווילדע שטעכעדיגע דערנר, דרזעהט זי גלייך די אוג אונ א זדאן טהייער ביין מענטשען, דען זי א זעלטען. ב) זי האט נים לעבן זיך קיין פרוכט, וואס זאל אפציהען דעם מענשענס אויג אונ מאכען איהר ווייניגער קענטיג אונ אפ שוואכען איהר שיינעם ריח. ג) פרוכט אז זיי וואקסען צווישע דערנער צושטעכען זיי די דערנער אונ די פרוכט ווערט פוי לעכער, אבער די ראזע קענען זיי עס נים טאן, דען זי איז זייער איידעל, איז אין איהר נים קענטיג די שטעכונג. די יודען קענען געגליכען ווערן צו די ראזע וואס וואקסט צווישע דערנער, דען זיי צייכענען זיך אויך אום צווישען די פעלקער מיט דריי זאכען: א) מיט זייער דינען דעם איין איינציגען גאט. ב) מיט זייערע נוטע איינגענער שאפטען וואס קיינער קען עס נים פערקלענערען. ג) מיט זייער פעסטען גלויבען, דען חאטש דיא געטצענדינער האבען זייא געשטאכען אונ געמאטערט אז זייא זאלען זייער גלויבען פערלאזען, האבען זיי עס דאך נים געטהאן (מביאורי הגר"א). [א"מ]

פירוש ע"ט

שׁרון שׁוֹשַׁנַּת די ראזע פון בלומענטאל: (ב) כְּשׁוֹשַׁנָּה ווי די ראזע צייכענט זיך אום צווישען די דערנער, כֵּן רַעְיָתִי אזוי צייכענט זיך אוים מיין געליבטע צווישען די אלע איבעריגע יונג־פרויען: (ג) כְּתַפּוּחַ ווי דר אפעלבום צייכענט זיך אום צווישען אלע ווילדע וואלד בוימער כֵּן דוֹדִי אזוי צייכענט זיך אום מיין געליבטער צווישען אלע יונגע לייט, בְּצִלּוֹ אונטער זיין שאטען (לעבען איהם) זיטץ איך מיט פערגניגען וּפִרְיוֹ אונ זיין פרוכט פערזיסט מיין גומען: (ד) הֱבִיאַנִי ער האט מיר אריין געבראכט אין דעם וויין־הויז וְדִגְלוֹ אונ די פאהן וואס ער האט איבער מיר אופגעשטעלט איז די (ריינע) ליבע: (ה) סַמְּכוּנִי א, שטארקט מיר מיט בעכער־וויין, רַפְּדוּנִי דערקוויקט מיר מיט אפעל זאפט, כִּי דען איך בין ליעבעס־קראנק: (ו) שְׂמֹאלוֹ זיין לינקע האנט איז אונטער מיין קאפ וִימִינוֹ אונ מיט דר רעכטער האנט נעמט ער מיר ארום: (ז) הִשְׁבַּעְתִּי איך בעשווער אייך, איר טעכטער פון ירושלים, ביי די הירשען, ביי די

הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ ׀ וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ ח קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא
מְדַלֵּג עַל־הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת׃ ט דּוֹמֶה דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים הִנֵּה־
זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ מִן־הַחַלֹּנוֹת מֵצִיץ מִן־הַחֲרַכִּים׃ י עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי
קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ׃ יא כִּי־הִנֵּה הַסְּתָו הסתיו קרי עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ׃

תו״א קול דודי שכה יד בה. רחש השנה יח: דומה דודי לצבי. שהר פ׳ בחקותי: מסגית מן החלונות. עקידה שער עב וזוהר פ׳ פקודי:

רש״י

בצבאות או באילות. שתהיו הפקר ותאכל כלצביים ואילים: **אם תעירו ואם תעוררו את האהבה**. שביני לדודי לשנותה ולהחליפה ולבקש ממני להתפתות אחריכם: **עד שתחפץ**. בכל עוד שהיא תקועה בלבי והוא הפץ בי: **עד שתחפץ**. כמו עד שהמלך במסיבו בעוד שהמלך במסיבו: **אם תעירו**. אם תשניאו כמו (שמואל א כד) ויהי ערך (דניאל ד) ופשרה לערך: **ואם תעוררו**. כמו העורר על השדה קלניי״ר בלע״ז יש מדרשי אגדה רבים ואינם מתיישבים על סדר הדברים כי רואה אני שנתנבא שלמה ודבר על יציאת מצרים ועל מתן תורה והמשכן וביאת הארץ ובית הבחירה וגלות בבל וביאת בית שני וחורבנו: (ח) **קול דודי**. חוזר המשורר על הראשונות כאדם שקצר דבריו וחוזר ואומר לא אמרתי לפניכם ראשית הדברים הוא התחיל ואמר הביאני המלך חדריו ולא סיפר האיך פקדם במצרים בלשון חבה ועכשיו חוזר ואומר מסיכה זו שאמרתי לכם שמשכני דודי ורצתי אחריו כן היתה נואש הייתי אומרת לגאול׳ עד תום ארבע מאות שנה שנאמרו בין הבתרים: **קול דודי הנה זה בא**. לפני הקץ כמדלג על ההרים ומקפץ בגבעות: (ט) **דומה דודי לצבי**. בקלות מרוצתו שמיהר לבא כלבי וכעופר האילי׳. עופר איל בחור: **הנה זה עומד וגו׳**. סבורה הייתי לישב עגונה עוד ימים רבים ב והנה הוא הודיע שהיה עומד ומציץ מן חלונות השמים את העשוי לי שנא׳ (שמות ג) ראה ראיתי את עני עמי וגו׳: (י) **ענה**. לשון ענייה ול׳ צעקת קול רם וזה בנין אב לכולם (דברים כז) וענו הלוים: **ואמר לי**. ע״י ג משה: **קומי לך**. (שמות ב) אעלה אתכם ד מעני מצרים: (יא) **הנה הסתיו עבר**. אין עכשיו טורח בדרך. סתיו חורף תרגום חורף סתוא: (יב) **הנצנים נראו בארץ**. קרבו ימי החמה שהאילנות מוציאין פרחים והולכי דרכים מתענגים לראותם: **עת הזמיר הגיע**. שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דרכים: **וקול התור**. כמשמעו תורים ובני יונה דרך העופות להיות מסוררים ומצפצפים בימי ניסן: **התאנה חנטה פגיה**. כמשמעו: **והגפנים סמדר**. כשנופל הפרח והענבים מובדלי׳ זה מזה ונכרים כל ענבה לעצמה קרויה סמדר. כל הענין הזה ה לפי פשוטו לשון חבת פתוי שבחור מרצה את ארוסתו לילך אחריו כן עשה לי דודי: **ענה דודי**. על ידי משה: **ואמר לי**. על ידי אהרן: **קומי לך**. זרזי ו עצמך (שמות יא) וישאלו איש מאת רעהו: **כי הנה הסתיו עבר**. אלו ארבע מאות שנה דלגתים למנותם משנולד יצחק: **הגשם**. שהוא טרחותו של סתיו חלף והלך לו כלו׳ שמונים ושש שנה של קושי השעבוד גגזרו עליכם והלכה להם משנולדה מרים הקשו המצריים שעבוד על ישראל ולכך נקראת מרים

שפתי חכמים

ב דק״ל דבתחלה אמר קול דודי וגו׳ על מהירות הקץ ואח״כ אמר הנה זה עומד כו׳. לכ״פ סבורה הייתי כלומר הפסוק הזה מפרש אופן הקול הנזכר וסבת המהירות כאלו אמר מה שאמרתי קול דודי הנה זה כך היה סבורה הייתי לישב עגונה כו׳ הנה הודיע שהיה עומד ומציץ כו׳ ואז קול דודי הנה זה בא וענה דודי בקול רם ואמר לי קומי וגו׳: ג דק״ל הלא לא מצינו שאמר לישראל רק למשה לכ״פ לי על ידי משה: ד דק״ל היכן אמר זה. לכ״פ אעלה אתכם וגו׳: ה לפי מה שפי׳ ענה ל׳ עניית קול רם ומהו העניה אמר לי ע״י משה שבא עת לגאולתי כדאמר אעלה אתכם ואחר כך פירש לפי מדרש רבותינו ז״ל בשיר השירים רבה דקשה היינו ענייה היינו אמירה ותרתי למה לי לכך דרשו ענה דודי ע״י משה ואמר לי ע״י אהרן: ו דק״ל הל״ל רק לכי לך מהו קומי לך ולכי לך. לכ״פ זרזי עצמך וכו׳ וכ״ה בשה״ש רבה. אך ק׳ למה לא פי׳ זה לעיל אחר שפי׳ ענה דודי ואמר לי הל״ל מיד ד״א ענה ע״י משה וכו׳. וי״ל דאין כוונת רש״י לפרש ענה דודי וגו׳. אך מה שפירש כן עשה לי דודי והוצרך להביא שיר השירים רבה מה שפירש על הענין הזה התחיל הענין מראש דהיינו מענה דודי וגו׳ עד יונתי בחגוי וגו׳ וכתב הענין הזה מראש ועד סוף כפי מה שהוא בשיר השירים רבה ולולי שהוצרך להביא הא דשיר השירים רבה על פסוקי דהנה הסתיו עבר וכו׳ לא היה מביא אותו על פסוק ענה דודי רק מאחר שהוצרך להביאו על סוף הענין לכך כתב

מצודת דוד

לשוב אלי מעצמה ר״ל כל עוד שלא שבה האהבה מעצמה אל תמאסו אותי בעיניו לעורר האהבה אליכן וכאומרת אבל אחר שתשוב האהבה הנה לא יהיה לאל ידכן להמאיס אותי בעיניו ולעורר האהבה אליכם ואין צורך אז אל השבועה. והנמשל הוא לומר כאלו כ״י השביעה את העכו״ם ותאמר אשר כל עוד שלא שבה אלי אהבת המקום ב״ה מעצמה שלא תכריחוני לעבור על דת לשמאים אותי בעיניו ולעורר אליכם אהבתו להשפיל אתכם עלי עד עולם לבל אצא מתחת ידכם וכאומרת אבל אחר כו׳ כמו במשל: (ח) קול דודי. והנה מהר תשוב האהבה למקומה וכאלו נשמע קול צעדי דודי והנה כאלו הוא בא ואיש מהר כאלו מדלג על ההרים למהר ביאתו. והנמשל הוא לומר הלא הגאולה מוכנת ומהרה תשוב אהבת המקום ב״ה אלי: (ט) דומה דודי. בקלות מרוצתו דומה הוא לצבי או לעופר האילים שהם קלי המרוץ וכאלו הוא עומד כבר אחר כותל בתינו ומשגיח בי דרך החלונות ומגלה עצמו אלי דרך החרכים. והנמשל הוא לומר מוכן הוא להשיב שכינתו אלי וימהר את הקץ וכאלו כבר בא ומשגיח בי בעין חמלתו: (י) ענה דודי. ר״ל הלא בתחלת למיחות האהבה כאשר בא אלי כראשונה הרים קול ואמר לי קומי ממקומך להנאתך את רעיתי יפתי ולטובתך לכי אחרי. והנמשל הוא לומר הלא כיום בחרו בי עוד הייתי במצרים שלח שלוחיו להוציאני מקושי השעבוד: (יא) כי הנה הסתיו עבר. כי כבר עבר החורף וחלף זמן הגשם ואין טורח להולכי אורח. והנמשל הוא שאמר הנה כבר נשלם ימי השעבוד וזמן עבודת הפרך:

מצודת ציון

באילות. נקבות האילים: תעירו תעוררו. מל׳ התעוררות וכפל המלה לחוק הענין: (ח) הנה זה, הלשון הזה יורה על מהירות הענין וכן והנה זה מלאך נוגע בו [מ״א י״ט]: מדלג מקפץ. שניהם ענין רקוד ומהירות ההליכה והכפל במלות שונות יורה על מרבית המהירות: (ט) דומה. מלשון דמיון: לעופר. כן יקרא ילד האיל וכן יקרא ילד הצבי כמ״ש כשני עפרים תאומי צביה [לק׳ ד׳].: משגיח. ענין הבטה בהתבוננות רב: מציץ. מל׳ נצץ והוא גלוי הפרח ר״ל מגלה עצמו להיות נראה ונשקף: החרכים. תרגום של חלון חרכא: (י) ענה. ענין הרמת קול כמו וענו הלוים כו׳ קול רם [דברים כ״ז]: (יא) הסתיו. זמן החורף כי וקיץ וחורף [בראשית ח׳] ת״א וקיטא וסתוא: חלף. עבר כמו וחלף ביהודה [ישעיה

פירוש ע״ט

הינדען פון דעם פעלד אם תעירו אז איהר זאלט ניט טערען די ליבע. זא לאנג ווי זי וועט דוערען: (ח) קול דודי איך הער די שטימע פון מיין געליבטען הנה ער קומט שון שפרינגענד איבער בערג, אונ איבער היגעל היפענד: (ט) דומה מאן קען מיין געליבטען גלייכען צו אהירש, אדר צו איונגען הינד הנה־זה ער שטייט שון דא הינטער אונזער וואנט משגיח ער קוקט אריין דורך די פענצטער מציץ ער בליקט דורך די שפאלטען: (י) ענה ער רופט מיין געליבטער; ואמר לי ער זאגט צו מיר, קומי שטייא אוף מיין שיינע געליבטע, ולכי לך אונ קום מיט: (יא) כי הנה הסתיו דען דער ווינטער איז שון פאריבר, דר רעגען האט שון אויפ־

יב הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ: יג הַתְּאֵנָה
חָנְטָה פַגֶּיהָ וְהַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ קוּמִי לָכִי לך ק׳ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ: יד יוֹנָתִי
בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת־מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִינִי אֶת־קוֹלֵךְ כִּי־קוֹלֵךְ עָרֵב
וּמַרְאֵיךְ יתיר י׳ נָאוֶה: טו אֶחֱזוּ־לָנוּ שׁוּעָלִים שׁוּעָלִים קְטַנִּים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ

תו״א הנלנים נראו בארץ. תענית כה זוהר פ׳ בראשית וס׳ וירא ופ׳ ויקרא: התאנה חנטה פגיה. נדה מז: יונתי בחגוי הסלע. עקרים מ״ג פ״ב זוהר פ׳ לך לך ופ׳ וירא ופ׳ אחרי מות ופ׳ אמור: כי קולך ערב. ברכות כה נדה לא: אחזו לנו שעלים. סוטה יב:

שפתי חכמים

אגב זה כל הענין מתחלה ועד סוף: ז התייר הגדול מפרש ברכות זה משה בשעה שאמר כה אמר ה׳ כחלות הלילה: ח דק״ל קודם זה דבר מה שאירע להם על הים וילעקו בני ישראל אל ה׳ ואיך חזר ואמר מה שעשו לו המלריים. לכ״פ דקאי אלעיל וילעקו בני ישראל אל ה׳ שמע הקב״ה את קולם וכו׳ זהו אחזו לנו השועלים וכו׳ הם המלריים ואח״כ ק״ל מהו שועלים קטנים וכי קטנים היה שוטף ולא הגדולים לזה פירש הקטנים עם הגדולים שאף הקטנים וכו׳ פי׳ ומ״ש שועלים קטנים הוא

רש״י

על שמררום: (יב) הנצנים נראו בארץ. הרי משה ואהרן מוכנים לכם לכל צרכיכם: עת הזמיר הגיע. שאתם עתידים לומר שירה על הים: וקול התור. קול התייר ז הגדול. דבר אחר קול התור קול שהגיע זמן יליאתכם ממלרים: (יג) התאנה חנטה פגיה. הגיע זמן של בכורים לקרב שתכנסו לארץ: והגפנים סמדר. קרב זמן נסכי היין. דבר אחר כשרים שבכם חנטו והגלו לפני מעשים טובים והריחו ריח טוב: קומי לכי. כתיב יו״ד יתירה קומי לך לקבל עשרת הדברות. דבר אחר התאנה חנטה פגיה אלו פושעי ישראל שכלו בשלשת ימי אפלה: והגפנים סמדר נתנו ריח. אלו הנשארים מהם עשו תשובה ונתקבלו כך נדרש בפסיקתא: (יד) יונתי בחגוי הסלע. זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם והשיגם חונים על הים ואין מקום לנוס לפניהם מפני הים ולא להפנות מפני חיות רעות למה היו דומין באותה שעה ליונה שבורחת מפני הנץ ונכנסה לנקיקי הסלעים והיה הנחש נושף בה תכנס לפנים הרי הנחש תלא לחוץ הרי הנץ אמר לה הקב״ה הראיני את מראיך את כשרון פעולתך למי את פונה בעת לרה: השמיעני את קולך. (שמות יד) וילעקו בני ישראל אל ה׳: בחגוי. בנקיקי והוא ל׳ שבר ודומה לו (תהלים קז) יחוגו וינועו (ישעי׳ יט) והיתה אדמת יהודה למלרים לחגא וכשהן רדים קורא להן חגוי וכן קלה קלוי וכן (שמואל ב י) ויכרות את מדויהם: מדרגה. איסקלוי״ש בלע״ז כשעושין חרין סביבות המגדלים ושופכים העפר למעלה להגביה התל סביב עושין אותו מדרגות מדרגות זו למעלה מזו: בסתר המדרגה. פעמים שיש בהן חורי׳ ונכנסים שם שרלים ועופות: (טו) אחזו לנו שעלים. שמע הקב״ה את קולם ח לוה את הים ושטפם זהו אחזו לנו השועלים הללו הקטנים עם הגדולים שאף הקטנים היו מחבלים את הכרמים בעוד פרמינו סמדר שהענבים דקים כשהיתה בת ישראל יולדת זכר והיא טומנתו והיו המלריים נכנסים לבתיהם ומחפשין את הזכרים והתינוק טמון והוא בן שנה או בן שנתים והן מביאין תינוקות מבית מלרי ותינוק מלרי מדבר ותינוק ישראל עונהו ממקום הטמון שם והיו תופשין ומשליכין אותו ליאור ולמה קרא אות׳ שועלי׳ מה השועל הזה מביט לפנות לאחוריו לברוח אף מלרים מביטי׳ לאחוריהם שנ׳ (שמות יד) אנוסה מפני בני ישראל: שעלים קטנים. כתיב חסר וי״ו על שם שהיה נפרע מהם במים

מצודת ציון

ח׳]: (יב) הנצנים. ענין פרח כמו עלתה נצה [בראשית מ׳]: הזמיר. מל׳ זמר ושיר: התור. הוא שם עוף: (יג) חנטה. יציאת הפירות והראותן קודם גמר בישולן תקרא חנטה ובדרז״ל אילן שחנטו פירותיו [ר״ה ט״ו]: פגיה. הם התאנים שלא בשלו כל צרכן ובדרז״ל פגה שטמנה [שבת קכ״ג]: סמדר. הם הענבים הדקים הניכרים אחר שנפל הפרח וכן פתח הסמדר [לקמן ז׳]: לך. ר״ל להנאתך: (יד) בחגוי. ענין בקוע וחריץ כמו שוכני בחגוי סלע [עובדיה א׳]: המדרגה. ענין מעלות כמו ונפלו המדרגות [יחזקאל ל״ח]: ערב. ענין מתיקות ונעימות כמו וערבה לה׳ מנחת [מלאכי ג׳]: נאוה. נאה ויפה: (טו) שעלים. שם חיה מה

מצודת דוד

(יב) הנלנים כו׳. כבר נראים פרחי האילן והגיע עת האביב שהעופות מלפלפים ומשוררים בקול ערב ובארלנו נשמע קול התורים ודרך הולכי אורח להתענג באלה. והנמשל הוא שהלכה במדבר בעמוד אש וענן ואמר׳ שירה על הים על שטבעו המלריים: (יג) התאנה כו׳. אילני תאנה חנטו פירותיהם ודרך האדם להתענג בראותן והסמדר מן הגפנים נתנו ריח טוב כאפי הולכי אורח והכל הוא ענין פתוי מה שהדרך לפתות בהם ללכת בדרך: קומי לך. ר״ל הואיל וכ״כ תתענג בדרך לכן קומי לך כו׳. והנמשל היא שבאכילת המן התענגה לטעום בו כל הטעמים והגיז לה השליו ולא חסרה דבר: (יד) יונתי בחגוי הסלע. עודה מספרת החיבה שהראה לה החשוק מאז ואומרת הנה כשהלכתי אחריו אמר לי אתה שמובטחני בך שלא תמיר אותי באחר כדרך שאין היונה ממירה בן זוגה בבקשה ממך כשנכיה בדרך במקום מובלע בבקועי הסלע או במקום נסתר שבין המדרגות שם הראי לי את מראיך ושם השמיעי לי את קולך לדבר בי דברי חשק ואהבה כי קולך ערב ומראך נאוה ולזה אתאוה להקשיב קולך ולהשביע עיני ממראך. והנמשל הוא שאמר הקב״ה לישראל הנה במדבר מול הר סיני שם תתראה לפני ושם אקשיב מאמרך שתשיבי לאמר כל אשר דבר ה׳ נעשה ונשמע: (טו) אחזו לנו שעלים. ר״ל עם כי אז נפרדה החברה כי בני אדם ערומים כשעלים אחזו אותנו בהסתתם ופיתויים להיות נפרדים זו מזו לבל התקרב: שעלים קטנים מחבלים כרמים. בזה תפרש היאך היה מהאפשר לעשות פירוד בין החשוקים ותאמר הלא אף שעלים קטנים יכולים הם להשחית את הכרמים בעוד שכרמינו סמדר כי אז נוח להשחית וכאלו תאמר לפי שעדיין לא הוחזקה האהבה כי היתה בתחלתה לכן מלאו ידי האנשים ההם הערומים כשעלים לעשות פירוד. והנמשל הוא לומר הנה הערב רב והאספסוף אשר עלה עמי הם פתוני לעבוד את העגל ויכלו לי כי

פירוש ע״ט

געהערט און איז אוועק: (יב) הַנִּצָּנִים דיא בלומען זעהט מאן שון אויף דער (אפגעפרישטער) עֶרֶד עֵת הַזָּמִיר עס איז גראדע די צייט פון לידער וְקוֹל הַתּוֹר און דיא שטימע פון דיא טורטעלטוב הערט מאן שון אויף די לאנקעס: (יג) הַתְּאֵנָה דר פייגן בוים האט שון רייף געמאכט זיינע פרוכט וְהַגְּפָנִים און דעם וויינשטאקס יונגע טרובען פערברייטערען זייער שיינעם גערוך, קוּמִי שטייא אויף מיינע שעפערן, שטייא אויף מיינע שיינע, און קום מיט!: (יד) יוֹנָתִי מיין טייבעלע! בְּחַגְוֵי דארט אין דיא פעלזען שפאלטען, דארט אין די שטיינערנע טרעפן, הַרְאִינִי לאז מיר זעהן און זאך זאט אנקוקען דיין געזיכט, לאז מיר הערען דיין שטימע כִּי ווארום דיין שטימע איז זיס, דיין געזיכט איז בעצויבערענד שיין!: (טו) אֶחֱזוּ כאפט (און פארניכטעט) די שאקאלען, די קליינע פוקסען וואס פערדארבען די וויינגערטנער *) וּכְרָמֵנוּ

*) הערה דער מין פוקסען גייען צוזאמען גאנצע פארטיעס און זייער שטייגער איז אז זיי עסען די יונגע בוימליך פון די וויינגארטען, און וויל זיי (דער־הירש פון די הייזין) זיינען דארפען בעהאלטען און אז די ביימלאך וועלען ניט זיין וועט ניט זיין האפ עס זאל זיי פארדעטוילען, דערפאר זאגט זי אז מען זאל די פוקסען פערניכטען און קריגער. זאל זיי ניט שטערין. (צ״ם)

סְמָדַר׃ טז דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃ יז עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים סֹב
דְּמֵה־לְךָ דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל־הָרֵי בָתֶר׃ ג א עַל־מִשְׁכָּבִי בַּלֵּילוֹת
בִּקַּשְׁתִּי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו׃ ב אָקוּמָה נָּא וַאֲסוֹבְבָה בָעִיר
בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחֹבוֹת אֲבַקְשָׁה אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו׃ ג מְצָאוּנִי
הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי רְאִיתֶם׃ ד כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי מֵהֶם

תו"א עד שיפוח היום. ספר הזוהר פ' וירא ופ' תזריע: על הרי בתר. זוהר פ' ויחי: על משכבי. זוהר פ' תזריע: הסובבים בעיר. זוהר פ' לך לך:

רש"י

שנמדדו בשעלו של מקום: (טז) דודי לי ואני לו. הוא כל צרכיו תבע ממני ולא צוה אלא לי עשו פסח קדשו בכורות עשו משכן הקריבו עולות ולא תבע מאומה אחרת: ואני לו. כל צרכי תבעתי ממנו ולא מאלהים אחרים: הרועה. את צאנו בשושנים במרעה טוב ונוה ויפה: (יז) עד שיפוח היום. מוסב למקרא של מעלה הימנו דודי לי ואני לו עד זמן שגרם ט העון ושזפתני השמש י כחום היום וגבר השרב: ונסו הצללים. חטאנו בעגל כ חטאנו במרגלים. ונסו הצללים. זכיות המגינות עלינו פרקתי עולו: סוב דמה לך דודי. גרמתי לו להסתלק מעלי על הרים המופלגים ממני: בתר. ל' הלוק' והפלג': (א) על משכבי בלילות. ל בצר לי שישבתי אפילה כל שלשים ושמנה שנה שהיו ישראל נזופים: בקשתיו ולא מצאתיו. (שמות לג) כי לא אעלה בקרבך (דברים א) כי אינני בקרבכם: (ב) אקומה נא וגו' אבקשה. (שמות לג) ויחל משה (שם לב) אעלה אל ה': (ג) מצאוני השמרים. משה ואהרן: את שאהבה נפשי ראיתם. מה מ מצאתם בפיו: (ד) כמעט שעברתי מהם. קרוב לפרישתם ממני

שפתי חכמים

רק לנתינת טעם למה נענשו הקטנים ולפי זה יהיה פירוש הכתוב אחוו לנו שועלים וכולל הגדולים והקטנים ואחר כך אמר הכתוב עצמו למה ענש הקטנים וכתב שועלים קטנים מחבלים את כרמים וכו' פירוש שאף הקטנים וכו': ט דק"ל לשון עד מורה על מרחק זמניי או מקומיי לזה פירש מוסב למקרא שלמעלה הימנו דודי לי ואני לו עד זמן וכו' דהיינו מרחק הזמניי: י פירושו של מלת היום הוא מפרש דאילו מלת שיפוח היה די במה שפירש שזפתני השמש ולמה הצריך לומר כחום היום. אלא עכ"ל מלת היום הוא דקמפרש: כ אינו מפרש רש"י ונסו הצללים דהא אחר כך מפרש ונסו הצללים ומה שכתוב ונסו הצללים דברי רש"י הוא וסיומיה דדבריו הוא ושזפתני השמש כחום היום וגבר השרב ונסו הצללים. דקשה לרש"י איך יתכן ניסת הצללים משזיפת השמש לכן פירש וגבר השרב ומתוך כך ונסו הצללים. ואחר כך פירש איזה עון גורם שזיפת השמש וכתב חטאנו בעגל וכו' ואחר כך שפירש פירושו על שיפוח היום או חזר ופירש דבריו על ונסו הצללים. דקשה לרש"י למה לי ונסו הצללים הרי החטא הוא גורם שזיפת השמש וזהו רמז בשיפוח היום ואם כן מהו ונסו הצללים לכן פירש זכיות וכו' ואם כן תרי מילי ניניהו שיפוח היום מורה על החטא ואף אם יש חטא דילמא היו להם זכיות כנגדם לזה מורה ונסו הצללים דלא היו להם זכיות וכמיעוט זכיות לבד ג"כ אינו די דדילמא אף שלא היו להם זכיות אפשר דגם חטא ועון לא היו להם לזה אמר הכתוב דהיה להם חטא ועון ופרקו עול מלות המגינות: ל קשה לרש"י מהו על משכבי בלילות בקשתיו אם ישכב על משכבו איך יבקש. לכן פי' בצר לי וכו' כלומר על משכבי משל הוא לישיבה באפילה: מ דק"ל דמשמע דזהו הדברים ששאלו השומרים אם עלה בקשתם שאמרו את

מצודת דוד

אז עדיין לא נשרשה בלבי אהבת המקום ב"ה ומצאו יד לעשות פירוד ביני ובין המקום ב"ה משך ארבעים שנה ששהיתי במדבר: (טז) דודי לי. עכ"ז לא נפסקה האהבה מכל וכל אבל דודי היה מיוחד לי ולא געלתי בו לחשוק במי וכן אני הייתי מיוחדת לו ולא נעל בי לחשוק באחרת: הרועה בשושנים. ר"ל לא הלך לחבק חיק נכריה אבל הלך לרעות עצמו ולטייל בין השושנים עד יעביר הזעם ולשוב אלי. והנמשל הוא לומר שעכ"ז לא בחרתי באל נכר והמקום ב"ה לא בחר בעם אחר אבל השרה שכינתו על משה ואהרן ועל שבעים זקני העם הנמשלים לשושנים בריח מעשיהם וביופי כשרון מעלליהם: (יז) עד שיפוח היום. ואז מיד חזרתי ופייסתי אותו ושאלתי ממנו לומר עד העת שיהיה השמש נפוח מן הארץ לרדת לשקוע ועד ינוסו הצללים הוא עת ערב שאז ינוסו צללי הדברים להיות מתארכים נמשכים למרחוק ועד לא תבוא העת ההיא פנה דודי ודמה עצמך בדבר מהירת ההליכה להיות דומה לצבי או לעופר האילים הרצים על הרי בתר החלוקים ומופלגים אלו מאלו כי שם היו מצויים. ויתכן שהמחוז שעמדו שם הוא מ"ם וילכו כל הבתרון (ש"ב ב') ר"ל הנה אני בקשתי ממנו לשוב אלי קודם הערב להתעלס באהבים. והנמשל הוא לומר מיד הלך משה לפייס את המקום ב"ה לשוב ולהתרצות אלי חיש קל מהר:

ג (א) על משכבי בלילות. עודה מספרת מה הנעשה באותן הימים ותאמר כשבא הלילה הלכתי על מקום רפידת משכבי בלילות ושם בקשתי את החשוק שנפשי אוהבת אותו בחושבי שכבר בא כאשר שאלתיו ושוכב הוא על משכבי אבל בקשתיו ולא מצאתיו כי לא חזר. והנמשל הוא לומר הנה חשבתי שע"י תפלת משה נתרצה לי המקום ב"ה מכל וכל אבל לא כן היה כי אמר כי לא אעלה בקרבך (שמות ל"ג): (ב) אקומה נא. אז אמרתי אל לבי עתה אקומה נא ואלכה בעיר מסביב בשוקים וברחובות ואבקשה את שאהבה נפשי והנה כן עשיתי כי בקשתיו אבל גם שם לא מצאתיו. והנמשל הוא לומר הנה בכל הימים שסבבתי במסעות המדבר הייתי מחזרת אחר אהבתו אבל לא נתרצה לי ולא אבה להכניסני מיד אל הארץ: (ג) מצאוני השומרים. בעת סבבתי בעיר לחפש אחריו מצאו אותי שומרי העיר הסובבים בלילה לשמרה והנה לא בושתי ואת פיהם שאלתי האם ראיתם את שאהבה נפשי כי מרבית האהבה קלקלה את השורה והשלכתי הבושה מנגד ושאלתים וכאומרת אני שאלתים אבל לא מצאתי מענה. והנמשל הוא לומר כאשר מצאו אותי השומרים הסובבים המנהיגים אותי הם משה ואהרן ושאלתים מה מצאתם בפי ה' והנה אין ולא מצאו נבואה על כי הייתי נזופה לפניו באותן הימים: (ד) כמעט שעברתי

מצודת ציון

פתבלים. משחיתים כמו וחבל עול [ישעיה י']: (יז) שיפוח. מל' הפחה ונשיבה: היום. כן יקרא השמש כמו לרוח היום [בראשית ג'] וזהו לפי שבעוד השמש על הארץ הוא יום: ונסו. מל' ניסה ובריחה: הצללים. מל' צל: סב. מלשון סביב: דמה. מלשון דמיון: לעופר. הוא ילד האיל: בתר. ענין חלוקה והפלגה כמו ויבתר אותם בתוך [שם ט"ו]: ג (ב) בשוקים וברחובות. כפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר [דניאל י"ב]: (ד) כמעט. באה הכ"ף לאמתת

פירוש ע"ט

דֶעןְ אוּנְזֶער וַויינְגָארְטֶען הָאלְט אִין בְּלִיהֶען׃ (טז) עֶנְטְפֶערְט דִי הִירְטֶען דּוֹדִי לִי מַיין פְרַיינְד אִיז מַיינֶר, אוּנ אִיךְ בִּין זַיינֶע הָרוֹעֶה מַיין פְרַיינְד וָוס (וַויידֶעט) פַּאשְׁט אוּנְטֶער דִי רָאזֶן: (יז) עַד שֶׁיָּפוּחַ וַוארְט נוּר בִּיז דֶער טָאג וֶועט זִיךְ קִיהְלֶען, בִּיז דִי שָׁאטֶען וֶועלֶען אַנְטְלוֹפֶן (דָס הֵייסְט בִּיז אָבֶענְד) אוּנ דַאן קוּם שְׁנֶעל צוּ מִיר, דְּמֵה זַייא גְלַייךְ אִין דַיין שְׁנֶעלִיקַייט צוּ דֶעם מוּנְטֶערֶען הִירְשׁ, אָדֶער צוּם יוּנְגֶען הִינְד, וֶועלְכֶער שְׁפְּרִינְגְט שְׁנֶעל פוּן אֵיין שְׁפִּיץ בַּארְג צוּם צְווַייטֶען:

ג (א) עַל מִשְׁכָּבִי בַּיי נַאכְט אוּף מַיין גֶעלֶעגֶער הָאבּ אִיךְ גֶעזוּכְט דֶעם, וֶועלְכֶען מַיין זֶעלֶע לִיבְּט בִּקַּשְׁתִּיו אִיךְ הָאבּ אִיהְם גֶעזוּכְט אוּנ נִיט גֶעפוּנֶען: (ב) אָקוּמָה אִיךְ וֶועל שְׁנֶעל אוּפְשְׁטֵיין, וֶועל אַרוּם גֵיין זוּכֶען אִין דִי גַאנְצֶע שְׁטָאט בַּשְּׁוָקִים אִין דִי גְרוֹסֶע אוּנ אִין דִי קְלֵיינֶע גַאסֶען דֶעם, וֶועמֶען מַיין זֶעלֶע לִיבְּט, אִיךְ הָאבּ אִיהְם גֶעזוּכְט, אָבֶּער לֵיידֶער נִיט גֶעפוּנֶען: (ג) מְצָאוּנִי עֶס הָאבֶּן מִיר גֶעטְרָאפֶן דִי וֶועכְטֶער, וָוס גֵייעֶן בַּייא נַאכְט אַרוּם דִיא שְׁטָאט, הָאבּ אִיךְ זֵייא גֶעפְרֶעגְט אֵת שֶׁאָהֲבָה הָט אִיהְר נִיט גֶעזֶעהֶען דֶעם,

עַד שֶׁמָּצָאתִי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֲחַזְתִּיו וְלֹא אַרְפֶּנּוּ עַד־שֶׁהֲבֵיאתִיו שהבאתיו קרי אֶל־
בֵּית אִמִּי וְאֶל־חֶדֶר הוֹרָתִי׃ ה הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת
הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ ׀ וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ׃ ו מִי זֹאת עֹלָה מִן־
הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עָשָׁן מְקֻטֶּרֶת מֹר וּלְבוֹנָה מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל׃ ז הִנֵּה מִטָּתוֹ
שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל׃ ח כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה

תו"א מי זאת עולה. זוהר פ' בראשית ופ' וישלח: הנה מטתו שלשלמה. יבמות קט גיטין סח סנהדרין ז כ שבועות לה זוהר פרשת אחרי מות: כלם אחוזי חרב מלמדי. סנהדרין ז:

שפתי חכמים

שאהבה נפשי בקשתי ומה איכפת להו ומה נפקא מיניה אם ראו לכ"פ מה מלאתם בפיו כלומר אם מחל לי או לא: נ מה שמשנה רש"י פירושו פה ולא פירש כמו שפירש לעיל. י"ל דכוונת רש"י דבכל מקום היתה השבועה לפי הענין דלעיל איירי בדבקות האהבה כמו שאמר ודגלו עלי אהבה אמר השבעתי אתכם אם תעירו ואם שעוררו את האהבה שביני לדודי לשנותה ולהחליפה כלומר שלא תשנו ותחליפו האהבה הנזכרת אשר השם נשא דגלו עלי ופה מדבר באהבה שיש לישראל על הקב"ה כאמור אחזתיו ולא ארפנו על כן פירש השבעתי אתכם אם תעירו ואם תעיררו אהבת דודי ממני וכו' לעוזבי לשוב מאחריו כי אם אחזתיו ולא אעזבנו ולכן פירש לעיל והיא חפץ בי. ופה פירש בעוד שאהב תו חפץ עלי: ם דק"ל קידם זה אמר מה שאירע במדבר איך יסמוך לזה הנה מטתו. לכ"פ דגם זה מספר מה שהיה במדבר ופירש הנה מטתו אוהל מועד וכו' ואוהל מועד נקרא מטה

רש"י

לסוף ארבעים שנה: עד שמצאתי. שהי' עמי בימי יהושע לכבוש שלשים וא' מלכים: אחזתיו ולא ארפנו. לא נתתי לו רפיון עד שהביאותיו אל משכן שילה בשביל כל זאת שעשה לי: (ה) השבעתי אתכם. האומות בהיותי גולה ביניכם: אם תעירו ואם תעוררו. אהבת דודי ממני על ידי פתוי והסתה נ לעזבו לשוב מאחריו: עד שתחפץ. בעוד שאהבתו חפץ עלי: (ו) מי זאת עולה מן המדבר. כשהייתי מהלכת במדבר והי' עמוד האש והענן הולכים לפני והורגים נחשים ועקרבים ושורפין הקוצים והברקנים לעשות הדרך מישור והי' הענן והעשן עולין ורואין אותן האומות ומתמיהות על גדולתי ואומרת מי זאת כלומר כמה גדולה היא זאת העולה מן המדבר וגו': כתימרות עשן. גבוה וזקוף כתמר: מקטרת מור. על שם ענן הקטורת שהי' מתמר מעל מזבח הפנימי: רוכל. בשם המוכר כל מיני בשמים: אבקת. על שם שכותשין אותו ושוחקין הדק כאבק: (ז) הנה מטתו שלשלמה. אהל מועד והארון ם שהיו נושאין במדבר: ששים גבורים סביב לה. ששים רבוא סביב לה: מגבורי ישראל. מיוצאי הצבא לבד הפחותי' מבן עשרים והיתרים על בני ששים: (ח) מלמדי מלחמה. מלחמתה של תורה וכן הכהנים הסובבים אותה החונים סביבות המשכן מלומדי

מצודת ציון

הדבר וכן סכרה כיום [בראשית כ"ה]: ארפנו. מלשון רפיון: הורתי. מלשון הריון ור"ל אמי שהרתה אותי והוא כפל ענין במ"ש: (ה) תעירו תעוררו. מל' התעוררת: (ו) כתימרות. מלשון אילן תמר ור"ל עמוד עשן זקוף כאילן תמר וכן ותימרות עשן [יואל ג']: מקטרת. הבערת הבשמים להריח קרוי קטרת בלשון מקרא: מור ולבונה. שמות מיני בושם: אבקת. ר"ל בשמים השחוקים דק דק כאבק וכן יקרא עפר הדק כמו יכסך אבקם [יחזקאל כ"ו]: רוכל. כן יקרא סוכר הבושם כמו הצרפים והרכלים [נחמיה ג']: (ח) מלמדי. ענין הרגל כמו וילמד

מצודת דוד

מהם. אבל כזמן מעט היה משעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי וכאשר מצאתיו אחזתיו בידי ולא נתתי לו רפיון להיות נעזב ממני עד שהבאתיו אל בית אמי לשבת שם עמדי בחושבה שאמה תעזור לה על התמדת האהבה. והנמשל הוא לומר מיד שפרשו ממני המנהיגים ההם שמתו בשנת הארבעים עמד יהושע והעבירני את הירדן לבוא לרשת את הארץ והמקום ב"ה נלחם באומות ובאתי אל א"י המוחזקת לי מאבותי והיא ארץ קדושה ומוכנת לעבוד שם את ה': (ה) השבעתי כו'. אחר שספרה ת חלת האהבה שהרבה לפתות אותה ללכת אחריו וכל הנעשה אז חזרה לראשית אמריה לומר הואיל וכן היה מאז ולכן אבטח שמהר תשוב האהבה למקומה ולכן השבעתי אתכם להיות הפקר כלבאות כו' אם תנאיסו אותי לעירר אליכן האהבה בעוד שלא שבה אלי האהבה מעלמה וכמ"ש למעלה כי קרובה היא לשוב כמו ששבה מאז. והנמשל הוא לאחדים עם המשל וכנ"ש למעלה: (ו) מי זאת עולה. עודה מספרת ומשתבחת במורבית הצלחתה שהי' לה מאז וכה תאמר אל הנערות הידעתן מי היא זאת שעלתה מן המדבר ומרוב זהרה היתה נראית למרחוק כמו תימרות עשן אשר נראה למרחוק וריחה הטוב היה נודף כאלו היתה מקוטרת במור ולבונה ומכל בשמים השחוקים המלויים אצל הרוכל המעלים ריח ערב ומעולה וכאומרת הלא אני היא העולה ואין אחרת. והנמשל הוא נומר הלא אני עליתי מן המדבר בעמודי אש וענן ההולכים לפני אשר היו נראים כתימרות עשן ועמי המשכן והמזבח שהקטירו עליו הקטורת מהרבה מיני בושם: (ז) הנה מטתו שלשלמה. לפי מרבית אהבתה אל החשוק היה גדול בעיניה עד שכינה אותו בשם מלך שלמה שהיה הגדול והמהולל שבכל בני אדם וכה אמרה אל הנערות הנה כ"כ הייתי מאז אהובה ויקרה בעיני החשוק עד כי מפחדו פן שודדי לילה יחטפו אותי מן המטה אשר הכין לי עשה שמירה מעולה וסבב את המטה בששים גבורים מגבורי ישראל הנאמנים על השמיר' לבלתי תת שינה לעיניהם. והנמשל הוא לומר הנה בבה"מ היו ששים כתות גבורים והם כ"ד משמרות כהונה וכ"ד משמרות לויה ושתים עשרה מחלקות ישראל כן הוא במדרש וכולם היו צדיקים וזריזים וגבורים בכבישת יצרם: (ח) כלם אחוזי חרב. כל הגבורים השומרים היו אוחזים החרב בידם להיות נכונים להלחם מול שודדי לילה והיו מורגלים במלחמה לדעת תכסיסיה ותחבולותיה: איש חרבו על ירכו. כ"א מהם היתה חרבו מלומדת לו על ירכו להיות נכונה לאחוז ביד אם תפול החרב האחוזה בכפו וחרילות השמירה היתה מן הפחד המצוי בלילות מהשודדים והגנבים. והנמשל הוא לומר כל הכתות האלה היו מורגלים במלחמת היצה"ר ועמדו על משמרתם לעשות גדרים להשתמר מפתוי היצה"ר ואופן תחבולותיו ועולם ערמתו על כי פחדו פן יולכדו

פירוש ע"ט

וועלכען מיין זעעלע ליבט (אונ ניט ווארטענדיג אויף א תשובה, וועלענדיג איהם וואס גיכער געפינען, איז ער אוועק פון זייא): (ד) כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי קוים בין איך אוועק פון זיי עַד שֶׁמָּצָאתִי ערשט איך האב געפונען דעם, וועלכען מיינע זעעלע ליבט, איך האב אים פעסט אנגענומען אונ וועל איהם ניט אפלאזען, ביז איך וועל אים ניט ברייגגען אין מיין מוטער'ס הויז, אין דעם צימער פון מיין געבערערען: (ה) הִשְׁבַּעְתִּי איך פארשווער איך, איהר טעכטער פון ירושלים, ביי די הירשען, ביי דיא הינדען פון דעם פעלד, אז איהר זאלט די ליעבע ניט שטערען, אזו לאנג ווי זיא וועט דוערן: (ו) מִי זֹאת ווער איז די, וואס קומט פון דר וויסטע כְּתִימְרוֹת עָשָׁן וואס קומט אן אזו גלייך אונ הוך, ווי גלייכע זיילען רוך? מְקֻטֶּרֶת וואס איהר גוטער גערוך שמעקט בעסער פון מירען אונ ווייראך, בעסר פון אלע קרעמער געווירצען: (ז) הִנֵּה זעהט, ארום שלמה'ס בעט שִׁשִּׁים שטייען זעכציג שטארקע העלדען, מִגִּבֹּרֵי פון ישראל'ס העלדען: (ח) כֻּלָּם אלע האלטען דיא הענט אויף דעם שווערט, מְלֻמְּדֵי זיי זיינען אלע ערפארענע קריגס געלעין, נעמע איש יעדער מאן טראגט זיין שווערד אויף דעם זייט מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת פאר דעם שרעק פון מיטענאכט נדר

אִישׁ חַרְבּוֹ עַל־יְרֵכוֹ מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת: ט אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן:
י עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף רְפִידָתוֹ זָהָב מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלָםִ:
יא צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה־לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ
וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ: ד א הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ

תו״א אפריון עשה לו המלך שלמה. בתרא יד זוהר פ׳ תרומה: ורפידתו זהב. מגלה י: צאינה וראינה. תענית כו זוהר פ׳ משפטים:

רש״י

סדר עבודתם: איש חרבו. כלי זיינו הן מסורת וסימנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמסורה שלא תשכח: מפחד בלילות. פן ישכחוה ויבואו עליה׳ צרות וכן הוא אומר (תהלים ב) נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך: (ט) אפריון עשה לו. זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה עשה לו אפריון הופת כתר לכבוד: (י) רפידתו. משכבו ומשכנו על הכפרת שהוא זהב: מרכבו ארגמן. זה הפרכת שהי׳ תלוי ורוכב על כלונסות מעמוד לעמוד: תוכו רצוף. סדור ברצפת אהבה ארון וכפרת וכרובים ולוחות: מבנות ירושלם. אלו ישראל יראים ושלמים להקב״ה: (יא) בנות ציון. בנים שמצויינין לו במילה ובתפילין ובציצית: בעטרה שעטרה לו אמו. אהל מועד שהוא מעוטר בגוונין תכלת וארגמן ותולעת שני. אמר רבי נחוניא שאל רבי שמעון בן יוחאי את רבי אלעזר ברבי יוסי א״א ששמעת מאביך מהו בעטרה שעטרה לו אמו אמר לו משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה אוהבה ביותר לא זז מחבבה עד שקראה בתי שנ׳ (תהלים מה) שמעי בת וראי לא זז מחבבה עד שקראה אחותי ע שנאמר פתחי לי אחותי רעיתי לא זז מחבבה עד שקראה אמי שנאמר (ישעיה נא) הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו ולאמי כתיב עמד רבי שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו וכו׳: ביום חתונתו. יום מתן תורה שעטרוהו להם למלך וקבלו עולו: וביום שמחת לבו. זה שמיני למלואים שנתחנך בו המשכן במדבר: (א) הנך יפה רעיתי. קילסן ורצן וערבו פ עליו קרבנותיהם: עד שיפוח היום. שחטאו לפני בימי הפני ופינחס: עיניך יונים. גווניך ומראיתך ודוגמתך כיונה צ הזאת הדבקה בבן זוגה וכששוחטין אותה אינה מפרכסת אלא פושטת צוארה כך אתה נתת שכם לסבול עולי ומוראי: מבעד לצמתך שערך כעדר העזים.

שפתי חכמים

כדפירש לעיל וכאלו אמר הנה מטתו שהוא המשכן של מלך שהשלום שלו: ע מקשים בזה והלא אין דרך המדרגה שיחבב אחיתו יותר מבתו ואיך אמר לא זז מחבבה עד שקראה אחותי משמע דחיבוב אחוה יותר מבניו וזה אינו כידוע. ויש לומר דאינו מביא ראייה ממעלת החיבוב רק ממעלת השררה והשתררות ע״כ אמר משל למלך שהיה לו בת והיה אוהבה ביותר ואף שאוהבה ביותר מ״מ האב יש לו מעלה יתירה והשתררות על הבת לא זז מחבבה עד שקראה אחיתי ר״ל החיבוב במקומה עומדת כחיבוב הבת והוא כ״כ החיבוב עד שקראה אחותי רצה. לומר שלא רצה להיות שום מעולה רק יהיו שוים במעלה כדמיון אח ואחות לא זז מחבבה עד שקראה אמי רצה לומר שחיבה יתירה חיבבה עד שהגדילה להיות היא במעלה יתירה ממנו כמעלת האם על הבן: פ כל זה דברי רש״י הוא אבל אינו מרשם הפסוק ועשה פירושיו עליו דאין כאן מקומו ולקמן בפסוק עצמו מפרשו כי שם ביתי: צ כלומר אין עיניך פה לשון עינים ממש אלא לשון מראית כמו עין יעקב כעין הבדולח ולכן פירש גם בכאן וכששוחטין וכו׳ כי אתה נתת שכם לסבול וכו׳ ולא פירש כן לעיל דלעיל מיירי שכבר

מצודת דוד

ברשת פתויו ויהיה מעותד לבוא חושך כחשכת הלילה: (ט) אפריון. עתה חזרה לספר בשבח ויופי האפריון שעשה מאז להתעלם עמה בו וכה אמרה הנה האפריון עשה מעצי הלבנון מן המובחר במינם. והנמשל הוא על בנין המקדש שהיה בנין נפלא ומפואר: (י) עמודיו. הם העולים בארבעת מקצעות האפריון ועל הכלונסות שממעל להם יתלו הוילון סביב האפריון. והנמשל הוא על עמודי יכין ובועז שהיו חמודות ככסף: רפידתו. המצעות שעל האפריון היו מפתילי זהב מעשה רוקם. והנמשל הוא על מקום משכן השכינה שעל כפורת הזהב: מרכבו. זהו הוילון התלוי ורוכב על הכלונסות שמעמוד לעמוד. והנמשל הוא על פרוכת פתח ההיכל המבדלת בין הקדש לקדש הקדשים: תוכו. בתוך האפריון שוכב גחלת של אהבה הנאהב מכל הנערות ועל החשוק תאמר שאש אהבתו תוקד בלב כל הנערות כולן וכמ״ש על כן עלמות אהבוך (לעיל א׳). והנמשל הוא לומר בתוך המקדש היתה השראת השכינה הנאהבה והנעימה בעיני כל האומות: (יא) לאינה וראינה. עתה מתפארת בפני הנערות וכאילו אומרת אל תחשבו שהחשוק חשק בי מפאת החשק ועם כי אין אני כדאי לו כי לאינה מבתיכן ולכנה ראינה העטרה שעטרה לו אמו ביום שנתחתן עמדי ואז היה יום שמחת לבו כי הרבה לשמוח על שנפלתי בגורלו וכאומרת הנה מזה תקחו ראיה שאני הוגנת לו כי לולא זאת לא העטירה לו אמו עטרה ביום שמחת חתונתו. והנמשל הוא לומר אתם האומות אל תחשבו שמה שבחר בי ה׳ הוא בעבור אהבת האבות לבד עם כי אינני הוגנת לו מפאת עצמי כי הביטו וראו שביום מתן תורה הייתי לו לעטרה ולאולר חביב כמ״ש והייתם לי סגולה כו׳ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות י״ט) ונאמר ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מ״ט) וכ״ז חוזר למעלה לומר הואיל וכן הוא בודאי תמהר לשוב האהבה למקומה ולכן השבעתי אתכם כו׳:

ד (א) הנך יפה רעיתי. כאשר היה נשמע אל החשוק שהיא משתעשעת באהבתו אליו ומפלגת בטחונה בו שלח אמריו לקלסה וכה אמר הנך יפה כו׳ ר״ל יפה היית מאז עודך רעיתי ויושבת עמדי ועדיין את עומדת ביופיך ולא נפרדה היופי ממך מכל וכל

מצודת ציון

למרוף סוסי [יחזקאל י״ט]: על ירכו. על צדו: (ט) אפריון. הוא המטה שנושאין בה הכלות ובדרז״ל הושיבה באפריון [סוטה י״ב] וכן קראו רז״ל למטה פוריא ואמרו ע״ש שפרין ורבין עליה [כתובות י׳]: הלבנון, שם יער בא״י: (י) רפידתו. ענין הצעה כמו רפדוני בתפוחים [לעיל ב׳]: מרכבו. מל׳ רכיבה: ארגמן. שם צבע חשוב: רצוף. ענין גחלת אש וכידו רצפה [ישעיה ו׳]. ודרך המקרא לכנות הפלגת האהבה באש הבוער ומתלהב. וכן רשפיה רשפי אש שלהבת יה [לקמן ח׳]: (יא) בעטרה. ככתר: חתנתו. מל׳ חתן:

ד (א) הנך. הנה את: יונים. כיונים: מבעד. בפנים כי בעד ענינו דבר המפסיק במו הארץ בריחיה בעדי [יונה ב׳] ומבעד הוא הדבר שהוא מבפנים לאותו בעד המפסיק: לצמתך. הוא המסוה המכסה את הפנים כמו גלי צמתך [ישעיה מ״ז] והוא יריעה דקה מאד

פירוש ע״ט

קעניג זאל קענען רוהיג שלאפן און זאל ניט פירכטן טאמר טרעפט זיך וואס ביי נאכט): (ט) אפריון איין פראכט בעט (אהימעל־בעט) האט זיך דער קעניג שלמה געלאזט מאכן? פון די פערשידענע האלץ וואס וואקסט אין לבנון: (י) עמודיו די זיילן האט ער געמאכט פון זילבער רפידתו דעם הימעל פון גאלד, מרכבו דעם געזעס פון פורפור; תוכו דער מיט'ן איז געפלאסטערט מיט ליבע צו דיא טעכטער פון ירושלים: (יא) צאינה גייט אהין, איהר טעכטער פון ציון, און זעהט ווי שיין דער קעניג שלמה איז אין די קרון *) אין וועלכע זיין מוטער האט איהם געקרוינט אין דעם טאג פון זיין האכצייט וביום אין דעם טאג ווס זיין הארץ איז געוועזן פול פרייד: (א) הנך דוא ביזט שיין, מיין שעפערן, דוא ביזט וואונדער שיין! דיינע אויגן זייגן פערפירריש שיין אפילו ווען זיי זיינען פארדעקט מיט דיינע לאקן

*) הערה קרוינט מאן דען אקייזער אין דעם טאג פון די חתונה? מאן קרוינט דאך איהם אין דעם טאג וואס ער גייט ארויף אויפ'ן טראהן? נור דאס מיינט די די קרוין פון בלומען קראנץ, דען אזוי איז געוועזן פארצייטען אמנהג 'אז דעם קייזער צום טאג פון דער חופה פלעגט מאן אן מאן אקרוין פון פערשידענע, וועלטמנע, טייערע בלומען, און די קרוין פלעגט דעם קייזער אנטאן די מוטער. (א״מ)

שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד׃ ב שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הַקְּצוּבוֹת שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה
שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם׃ ג כְּחוּט הַשָּׁנִי שִׂפְתוֹתַיִךְ וּמִדְבָּרֵיךְ נָאוֶה כְּפֶלַח
הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ׃ ד כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי

תו"א כפלת הרמון רקתך. ברכות נז עירובין יט חגיגה כז סנהדרין לז: כמגדל דוד צוארך. ברכות לא שבת פ' ויגש:

שפתי חכמים

קבלו לסבול עול תורה ולא מיירי רק בהצדיקים הדבקים בו אבל כאן מיירי בשעת מתן תורה שנתנו שכם לסבול יותר מכל האומות כיונה זו כששוחטים אותה וכו': ק רש"י מפרש תחלה ענין הכתוב בכלל ואחר כך פירש המלות: ר כלומר קאי על מה שפי' דקות ולבנות: ש פירושו של וסדורות כלומר סדורות על סדרן כסדר עדר וכו' ודיוקו של רש"י הוא הלבנות דייק מן שעלו מן הרחצה והסדר דייק מן כעדר הקצובות. לכ"פ וסדר עדר הרחלים הברורות מאחר הצאן בקלב להורות דליסנא דהקצובות קדייק: ת מדנקוד בחיר"ק תחת

רש"י

הקילוס הזה דוגמת קילוס אשה ק הנאהבת לאתן מבפנים לקישורייך שערך נאה ומבהיק כלוהר ולבנונית כשער עזים לבנות היורדות מן ההרים ושערן מבהיק מרחוק והדוגמא שדימה כנסת ישראל לכך זו היא מבפנים למחנותיך ומשכונותיך אף הרקים שביך חביבין עלי כיעקב ובניו שגלשו לרדת מהר הגלעד כשהשיגם לבן שם. ד"א כאותן שנצבאו על מדין בעבר הירדן שהיא בארץ גלעד ולשון זה במדרש שיר השירים:

מבעד. הוא לשון מבפנים שרוב בעד שבמקרא דבר המסיך ומגין נגד דבר אחר כמו (איוב ט) ובעד כוכבים יחתום (יונה ב) הארץ בריחיה בעדי (איוב כח) הבעד ערפל ומבעד הוא הדבר שהוא מבפנים לאותו בעד לכך הוא אומר מבעד: צמתך. לשון דבר המצמצם השער שלא יפריח לנאת וזו היא השבכה והקישורים ולא יתכן לפ' צמתך לשון צומת שתהא התי"ו מושרשת בתיבה שא"כ היה לה להיות דגושה כשהיא נסמכת לה"א לפעול בה פעולת נקבה או לוי"ו לפעול בו פעולת זכר כמו תי"ו של שבת כשהוא נותנה לנקבה היא מודגשת כמו חגה חדשה ושבתה וכן לזכר עולת שבת בשבתו ותי"ו של צמתך שהיא רפה על כרחינו באה במקום ה"א ויהא שם הקישור צמה וכשהוא סמוך לתתו לזכר או לנקבה תהפך הה"א לתי"ו רפה כגון שפחה תהפך לומר שפחתו שפחתה. וכן אמה אמתו אמתה. ערוה ערותו ערותה. וכן זה צמה צמתו צמתה צמתי צמתך: שגלשו. שנקרחו גבח מתורגם גלוש כשהבהמות יורדות מן ההר נמצא ההר נקרח וממורט מהם: (ב) שניך כעדר הקצובות וגו'. אף קילוס זה בלשון נוי אשה: שניך. דקות ולבנות וסדורות על סדורן כלמר ר וסדר עדר הרחלים ש הברורות מאחר הצאן בקלב ומנין נמסרות לרועה חכם והגון ליזהר בצמרן שעושין אותן לכלי מילת ומשמרין אותן מעת לידתן שלא יתלכלך הצמר ורוחצין אותם מיום אל יום: שכלם מתאימות. לשון מתום (תהלים לח) אין מתום בבשרי כלומר תמימות אינטרי"ש בלע"ז: ושכלה. שום שכול ומום אין בהם ונאמר הדוגמא הזו על שם גבורי ישראל הכורתים ואוכלים אויביהם בשיניהם שביבותם והרי הם מתרחקין מן הגזל של ישראל ומן העריות שלא יתלכלכו בעבירה ונא' קילוס זה על שנים עשר אלף איש שנצבאו על מדין בקלב ומנין שלא נחשד אחד מהם על העריות שנ' (במדבר לא) ולא נפקד ממנו איש ואף על הרהור הלב הביאו כפרתן ואף על הגזל לא נחשדו שהעיד עליהם הכתוב (שם) ויקחו את כל השלל ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' ולא הבריח אחד מהן פרה אחת או חמור אחד: (ג) כחוט השני שפתותיך. נאות להבטיח ולשמור הבטחתם כמו שעשו המרגלים לרחב הזונה שאמרו לה (יהושע ב) את תקות חוט השני וגו' ושמרו הבטחתם: ומדברך. דבורך והרי ת הוא מגזרת (יחזקאל לג) הנדברים בך אצל הקירות (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' פרלרי"ן בלע"ז: רקתך היא גובה הפנים שקורין פומיל"ש בלע"ז אצל העינים ובלשון גמרא קורין אותו רומני דאפי ודומין לפלח חצי רמון מבחוץ שהוא אדום וסגלגל הרי קילוס בנוי אשה והדוגמא פירשו רבותינו ריקנים שביך מלאים מצות כרמון: מבעד לצמתך. מבפנים לקישוריך: (ד) כמגדל דויד צוארך. קומה זקופה נוי באשה והדוגמא כמגדל דוד הוא מצודת ציון

מצודת ציון

ומראית הפנים נראה דרך בה: שגלשו. ענין מרישת השער כי גבח הוא [ויקרא י"ג] ת"א גליש הוא: (ב) הקצובות. ענין אחוך וכריתה כמו מדה אחת וקצב אחד [מ"א ו'] : מתאימות. מלשון תאומים: ושכלה. ר"ל חסרון ופגם ואמר בלשון שכלה מלשון הנופל בבע"ח השכל מחיה רעה: (ג) כחוט השני. פתיל צבוע אדום כמו ושני תולעת [במדבר י"ט]: ומדברך. דבורך: נאוה. נאה ויפה: כפלח. ענין בקוע כמו כפלת תחתית [איוב מ"א]: רקתך. הוא גובה הפנים שאצל העין מזה ומזה ויקרא כן על מיעוט ורקות הבשר אשר בהם וכן ותתקע את היתד ברקתו [שופטים ד']: (ד) לתלפיות. ענין הוראה ולמוד כמו שלפנו מבהמות ארץ

מצודת דוד

בעבור הלער שעזבתיך. והנמשל הוא לאחדים עם המשל ויאמר על כשרון המעשים: עיניך יונים. מראה עיניך היה מאז כמראה עיני יונים והנה נסתרות מבפנים להמסך ובזה היו ממשיכות האהבה וחשק יותר מאלו היו גלויות מבלי מסוה. והנמשל הוא על החכמים שהם עיני העדה להורותם הדרך אשר ילכו בה אשר היו נחמדים כיונים ולנועים במעשיהם להסתירם מבני אדם: שערך כעדר העזים. שער ראשך הי' מאז שרוק ומבהיק כשער עדר העזים אשר נמרטו ונסרקו בענפי הקוצים ברדתם ממקום מרעיתם מהר גלעד וכאלו נסרקו במסרק והנמשל הוא על הנזירים שהיו בה המגדלים פרע שער ראשם כעדר העזים כו' שהם סרוקות ושערותם ארוכות ותלויות כלפי מטה: (ב) שניך כעדר הקצובות. שניך היו דומות זו לזו בגובה ובעובי. ולבנות היו במראה כמו עדר הדוגמות זו לזו כאלו נחתכו באחת וכשהם עולים מן הרחצה שמבהיקים בלובן לח: שכלם מתאימות. מוסב על השנים לומר אשר כל השנים שוות היו כתאומים ולא הי' בהם שכולה ר"ל לא היה נחסר אחד מהם ולא נפגם ולא נשתנה מראהו. והנמשל הוא על הגבורים אנשי המלחמה אשר היו בה מאז הכורתים ואוכלים אויביהם שהיו כעדר השוים במדה המנוקים מן הלכלוך אחר שעלו מן הרחצה כי כמו כן היו שוים גם המה אלו לאלו וכולם היו קדושים ומנוקי' מן הגזל ולא נמצא כמי מהם נדנוד עוסק לא כדרך גדודי העו"ג: (ג) כחוט כו'. שפתי פיך המה היו דקות ואדומות כחוט השני והוא ענין יופי. והנמשל הוא על הנביאים שהיו מתנבאים ומודיעים לעתות רחוקות ודבריהם היו מקוימים כלבע אדום הנראה למרחוק ולא תוסר כ"א בקושי: ומדברך נאוה. דברי פיך המה היו נאים ונחמדים במיטב המלילה ובחן המבטא. והנמשל הוא על הלוים שהיו עומדים על הדוכן לדבר בשיר והחן היה מולק בשפתותם: כפלח כו'. גובה פניך מזה ומזה היה סגלגל ואדום ומעירב בלובן כמראה חתיכה הנבקעת מן הרמון והמה היו נסתרים מבפנים למסוה ובזה הי' ממשיכים אהבה וחשק יותר מאלו היו גלוים מבלי מסוה. והנמשל הוא על הסנהדרין שופטי העדה שהם פני הדור והיו ממולאים בכל תכמה ומדע כרמון המלאה לה גרגרים והמה היו מסתירים החכמה בלבותם ולא התפארו בפני אנשים: (ד) כמגדל כו'. צואר שלך היה זקוף ומיושר כמו המגדל של דוד הוא מגודת ליון הנבנה להתלמד

פירוש ע"ט

שַׂעְרֵךְ דיינע האר קען מען גלייכן צו די שוואַרץ געקרויזטע בערג־ציגן האר, וועלכע הענגען אַראָב ווען זיי וואַרפן זיך פון איין פעלזן צום צווייטן פון די בערג גלעד: (ב) שִׁנַּיִךְ דיינע ציינער זיינען אַזוי שיין און גאַנץ ווי די סטאַדעס לעמער אויסגעשטעלט אין ציילען, שֶׁעָלוּ ווען זייא גייען אַרוס פון וואַסער, שֶׁכֻּלָּם אַלע פּאָר־ווייס און קיינע פעלט ניט: (ג) כְּחוּט דיינע ליפּען זיינען ווי ראָזע פאַרעם, דיין מויל איז שיין, כְּפֶלַח ווי דער שפּאַלט איז שיין אין מילגרוס אַזוי שיין זיינען דיינע באַקען אַרום געריינגעלט פון דיא לאָקענהאָר: (ד) צַוָּארֵךְ דיין האַלז איז אַזוי קיילעכדיג, הויך און שטאַרק און

עָלָיו כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים: ה שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרוֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים:
ו עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים אֵלֶךְ לִי אֶל־הַר הַמּוֹר וְאֶל־גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה:
ז כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ: ח אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה אִתִּי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי |

תו"א כלך יפה רעיתי ומום אין בך. יבמות קא קידושין עו סנהדרין לו: אתי מלבנון. זוהר פ' שמות:

רש"י

שהוא מקום חוזק ועופל ומבצר כך הוא צוארך זו לשכת הגזית שהיתה חזקן ומבצרן של ישראל ואותו המגדל בנוי לתלפיות בנוי לנוי להיות הכל מסתכלין בו ללמוד צורותיו ונוי מלאכת תבניתו והוא מגזרת (איוב לה) מלפנו מבהמות ארץ והתי"ו בתלפיות כמו תי"ו שבתרמית ובתבנית: אלף המגן תלוי עליו. כך מנהג השרים לתלות מגיניהם ושלטיהם בכותלי המגדלים: שלטי. אשפות שנותנין בהם חצים כמו (ירמיה נא) הברו החצים מלאו השלטים ודומה לו לשכת הגזית שמשם הוראה יוצאה שהתורה מגן לישראל. ויש לומר אלף המגן כמו מגן האלף על שם (ד"ה א טז) דבר צוה לאלף דור: כל שלטי הגבורים. מצינו שהתלמידים נקראים על שם חצים ושלטים כענין שנ' (תהלים קכז) כחצי' ביד גבור כן בני הנעורים אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם: (ה) שני שדיך. המניקות אותך זה משה ואהרן: כשני עפרים תאומי צביה. דרך צביה להיות יולדת תאומים כך שניהם שוים שקולים זה כזה. דבר אחר שני שדיך על שם הלוחות תאומי צביה שהם מכוונות במדה אחת וחמשה דברות על זו וחמשה על זו מכוונין דבור כנגד דבור אנכי כנגד לא תרצח שהרוצח ממעט את הדמות של הקב"ה. לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהזונה אחר עבודת כוכבים דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים. לא תשא כנגד לא תגנוב שהגונב סופו לישבע לשקר. זכור כנגד לא תענה שהמחלל את השבת מעיד שקר בבוראו לומר שלא שבת בשבת בראשית. כבד כנגד לא תחמוד שהחומד סופו להוליד בן שמקלה אותו ומכבד למי שאינו אביו: הרועים. את צאנם בשושנים ומדריכים אותם בדרך נוחה וישרה: (ו) עד שיפוח היום. עד שתתפשט החמה: ונסו הצללים. היא עת חרב וחום היום אני אלך ואת עריבה עלי: היום. הוא השמש א וכן (בראשית ג) לרוח היום וכן (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור ומשיפוח היום אלך לי בהר המוריה בבית עולמים בב"ר. כלומר משחטאו אז לפני לחלל את קדשי ולגאץ מנחתי בימי חפני ופנחס הסתלק מעליכם ואטוש משכן הזה ואבחר לי בהר המוריה בבית עולמים. ושם כולך יפה ומום אין בך וארצה שם כל קרבנותיך: (ח) אתי מלבנון כלה. כשתגלו מלבנון זה אתי תגלו כי אני אגלה עמכם: אתי מלבנון תבואי. וכשתשובו מן הגולה אני אשוב עמכם ואף כל ימי הגולה בצרתך לי צר ועל כן כתב אתי מלבנון תבואי. כשתגלו

שפתי חכמים

המ"ם וכקמ"ץ תחת הבי"ת ע"כ כתב מגזרת הנדברים כו' שהם נ"כ בזה הניקוד: א מה שלא פירש זה לעיל גבי עד שיפוח היום משום דלעיל מיירי בגודל חטא ישראל אשר ע"כ פירש שם שגרם העון ושזפתני השמש כחום היום וגבר השרב כו' א"כ היום כפשוטו להורות על תגבורת השמש כמו כחום היום גבי אברהם לכן דייק רש"י וכתב ושזפתני השמש כחום היום אבל הכא לא היה כל כך גדול החטא בישראל רק בחפני ופנחס והראיה שלא סילק שכינתו מהם לגמרי כמו התם

מצודת דוד

להולכי אורח כי לפי רוב הגובה היה נראה למרחוק והיה סימן להם לדעת אנה יפנו: אלף המגן. אשר על המגדל ההוא היה תלוי אלף המגן כי כן היה הדרך לתלות המגינים על כתלי המגדל להיות להדר ולפאר וכמ"ש מגן וכובע תלו בך המה נתנו הדרך (יחזקאל כ"ז): כל שלטי הגבורים. בזה יפרש אמריו מה שאמר אלף המגן אחז מספר מרובה והכונה הוא לומר כל שלטי הגבורים אנשי המלחמה ולא אלף לבד וכאלו ישבח בזה את החשוקה לומר שצוארה זקוף ומיושר כמגדל והרבה מיני עדי וחלי כתם היו תלוים על צוארה לקשטה וליפותה. והנמשל הוא על בה"מ שהיה מאז חזקן ומבצרן של ישראל כצואר הזה שהוא חוזק האדם והיה עומד על הר גבוה ותלול ומשם יצא הוראה לכל ישראל והיה בנוי בהמובחר שבבניני' ומצופה זהב בפתוחי מקלעות כרובי' ותמרות ופטורי ציצים כמו שכתוב במ"א: (ה) שני שדיך. דדיך היו שוים זה עם זה כשני ילדי צבי' בנולדו תאומים שהם בשווי גמור וכשהם רועים בין השושנים שאז המה נחמדים ביותר אל העין הרואה וכן נחמדי היו שדיך. והנמשל הוא על המלך וכה"ג שהיו מניקים אותם מאז ומשפיעים להם טובה המלך במלחמתו וכה"ג בעבודתו והיו שוים בגדולה ומסכימים ונשמעים זה לזה כרעים אהובים והיו מקובלים על האומה כשני עפרים כו': (ו) עד שיפוח היום. כאומר לכן בעבור הכשרון והיופי הנמצא בך מאז ביתר שאת הוחילי על הטוב' כי יש תקו' ועד העת שיהי' השמש נפוח מן הארץ לרדת לשקוע ועד ינוסו הצללים הוא עת ערב שאז ינוסו צללי הדברים להיות מתארכי' ונמשכי' למרחוק ועד לא תבא העת ההיא אלך אל הר שגדל שם בושם המור ואל גבעה שגדילה שם לבונה ושמה אלין הלילה. והנמשל הוא לו' בעבור כשרון המעשה והשבח הנמצא בך מאז אמהר להשרות שכינתי בבה"מ מקום שמקטירין סממני הקטרת ובהם מור ולבונה: (ז) כולך יפה רעיתי. מעידך רעיתי כל חלקי גופך יפה ולא נמצא בך שום מום. והנמשל הוא לומר אתה כ"י מאז כולכם כשרים ולא נמצא במי שמץ פסול: (ח) אתי מלבנון כלה. הנה את כלה ר"ל כלולה בכל מיני יופי אתי מלבנון וחזר ומפרש אתי מלבנון תבואי ר"ל ממקום שאת עומדת עתה בלבנון משם תבואי אתי אל הר המור כו' ושם נתעלס באהבים

מצודת ציון

[איוב ל"ה] והתי"ו שבתלפיות הוא כמו תי"ו שבתרמית ובתבנית: שלט. הוא המגן וכן את שלטי הזהב [דה"א י"ח]: (ה) שדיך. הם דדי האשה: עפרים. כן יקראו ילדי הצביה והאילה: (ו) שיפוח. סלי' הפחה ונשיבה: היום. השמש: ונסו. מלשון ניסה ובריחה: הצללים. סלי' צל: המור הלבונה. שמות מיני בושם: (ח) מלבנון. שם יער: כלה. תקרא כן על כי אז היא כלולה בכל מיני יופי ופאר: תשורי. ענין

פירוש ע"ט

אַרוּם גֶעהַאנְגֶען מִיט צֵייגֶען פֶּרִיל ווִי דָוִד'ס אַרְסֶענַאל־ וְואפֶן טְהוּרֶם, אִין וֶועלְכֶן עֶס הֵיינְגֶען טוֹיזֶנְד שִׁילְדֶען, דִי שִׁילְדֶען פוּן אַלֶע הֶעלְדֶען: (ה) שְׁנֵי דֵיינֶע בֵּיידֶע בְּרִיסְט זַיינֶען גְלַייךְ ווִיא צְווֵייא הִירְשֶׁען, וָואס זַיינֶען אַצְווִילִינְג פוּן אֵיין מוּטֶער הָרוֹעִים וָוס וַויידֶען אוּנְטֶער רָאזֶען *): (ו) עַד בִּיז דֶר טָאג וֶועט קִיהְל וֶוערֶען אוּנ דִי שָׁאטֶען וֶועלֶען אַנְטְלוֹיפֶען וֶועל אִיךְ דֶערְוַוייל גֵיין צוּם מִירְרֶען־בַּארְג אוּנ צוּם ווֵיירוּךְ־הִיגֶעל: (ז) כֻּלָּךְ אָ, דוּ בִּיזְט דוּרְךְ אוּם שֵׁיין, מַיין שֶׁעפֶערֶן, דוּא בִּיזְט אָן אֵיין פֶעלֶער: (ח) אִתִּי קוּם בֶּעסֶער מִיט מִיר (דוּ זָאלְסְט נִיט גֵיין צוּם מִירְרֶען־בַּארְג) פוּן לְבָנוֹן, מַיין בְּרוּט אִתִּי מִיט מִיר פוּן לְבָנוֹן תָּשׁוּרִי

משלי יעקב

ד (ח) אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה) דֶר מדרש זָאגְט, דֶר מִנְהָג פוּן דֶער וֶועלְט אִיז אַז אַ כַּלָּה פוּצְטְמַאן פְרִיהֶער אוּם, מַאן פַארְפוּמִירְט אִיהְר, מַאן טוּט אִיהר אָן צִירוּנְג. אוּם זִיא זָאל אוֹיסְזֶעהֶען שֵׁיין, אוּנ דֶערְנָאךְ פִּירְט מַאן אִיהְר

*) **הערה** הרי' עראמה זאגט, חייל זי איז נאך פארלייפיג געווען נור פערקנסת צו איהם האט ער איהר געלויבט נור מיט אכט מעלות וואס סען זעהט פון דרויסען ביי יעדער מעדכען; די אויגען, די האר, די ציין האט ער געלויבט אז זיי זיינען ריין, וויים, גלייך און גאנץ, די ליפען אז זיי זיינען רויט, די מויל, די באקען, די האלז און די ברוסט אזוי האבן קיין גלייכעניש צו זיך מיט זייער שיינקייט און העדליכקייט, אויף די ברוסט צוליב צניעות האט ער געזאגט אז זיי זיינען ווי יונגע הינדען וואס פיטערן זיך צווישען ראזען, אז אמענטש זאל וועלען נעהמען אהינד, פארשטעכט ער זיך און די דערנער אונ לאזט אפ, אזוי שיטצט זי איהרע בריסט, ווי זי האט דערהערט אז ער האלט ביי די בריסט האט זי מורא געקראגען אפשר וועט ער ווייטער נעמען לויבען מיט אזעלכע זאכען וואס זי וועט פארשטעמט ווערן האט זי איבערגעריסען זיינע רייד און האט אנגעהויבען זאגען עד שיפוח וכו'. [א"מ]

מֵרֹאשׁ אֲמָנָה מֵרֹאשׁ שְׂנִיר וְחֶרְמוֹן מִמְּעֹנוֹת אֲרָיוֹת מֵהַרְרֵי נְמֵרִים׃ ט לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי
כַלָּה לִבַּבְתִּנִי בְּאַחַד באחת ק׳ מֵעֵינַיִךְ בְּאַחַד עֲנָק מִצַּוְּרֹנָיִךְ׃ י מַה־יָּפוּ דֹדַיִךְ אֲחֹתִי כַלָּה
מַה־טֹּבוּ דֹדַיִךְ מִיַּיִן וְרֵיחַ שְׁמָנַיִךְ מִכָּל־בְּשָׂמִים׃ יא נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ כַּלָּה דְּבַשׁ
וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ וְרֵיחַ שַׂלְמֹתַיִךְ כְּרֵיחַ לְבָנוֹן׃ יב גַּן ׀ נָעוּל אֲחֹתִי כַלָּה גַּל ׀ נָעוּל

תו״א לבבתני אחותי כלה. שבת פח: דבש וחלב תחת לשונך. חגיגה יג: גן נעול אחתי כלה. יומא עה עקידה שער ז:

שפתי חכמים

רק הלך לו למקום אחר אם כן קשה מהו היום שמורה על תגבורת השמש ותגבורת החטא. ל״פ לא שמלת היום בה״א הידיעה פה הוא כחום היום דגבי אברהם אלא היום הוא השמש ומביא רא״י מהפסוקים שכל מקום נקראת השמש היום אבל לעיל א״ל להוציא מלת היום מפשוטו כך. נראה לפי נוסח הספרים. אבל מצאתי בספרים מדויקים שלא כתיב בכן נופח זה אלא כך הוא הנוסח שם עד שיפוח היום עד שתתפשט החמה וכסו הצללים הוא עת ערב וחום היום אני אלך ואת

רש״י

מלבנון זה אתי תבואי ולא כתב אתי ללבנון תבואי לומר משעת יציאתכם מכאן עד שעת ביאתכם כאן אני עמכם בכל אשר תלאו ותבואו: תשורי מראש אמנה. בקבלי את נדחיך תסתכלי ותתבונני מה שכר פעולתך מראשית האמונה שהאמנת בי ללכתך אחרי במדבר ומסעותיך וחנותיך על פי וביאתך לראש שניר והרמון שהיו מעונות אריות סיחון ועוג. ד״א מראש אמנה הר הוא בגבול צפונה של ארץ ישראל ושמו אמנה ובלשון משנה טורי אמנון והר ההר שנאמר בו (במדבר לד) מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר וכשהגליות נקבלות ומגיעות שם הם צופים משם ורואין גבול א״י ואוירה של א״י ושמחים ואומרים הודיה לכך נא׳ תשורי מראש אמנה: (ט) לבבתני. משכת את לבי אליך: באחת מעיניך. הרבה דוגמות טובות שביך לולא היתה ביך אלא אחת מהן הייתי מחבבך ביותר וכל שכן בכולן וכן באחד ענק מצורניך באחד מרבידי ענקי קישוטיך הם תכשיטי מלוה שישראל מצויינין בהם. ד״א באחד ענק באחד מאבותיך הוא אחד היה מיוחד וזה אברהם הנקרא ענק האדם הגדול בענקים: (י) מה יפו דודיך. כל מקום שהראית לי שם חבה יפה הוא בעיני גלגל שילה נוב וגבעון ובית עולמים הוא שיסד הבבלי מנוחה ושאר ויעודים מנוחה זו ירושלים ושאר ויעודים מקום שנתוועד׳ שם שכינה לישראל: וריח שמניך. שם טוב: (יא) נפת. מתוק: הטפנה שפתותיך. טעמי תורה: וריח שלמותיך. מצות הגונות הנוהגות בשלמותיך ציצית תכלת בגדי כהונה איסור שעטנז: (יב) גן נעול. על שם צניעות בנות ישראל שאין פרוצות בעריות: גל נעול. יש לפרשו לשון מעין כמו

מצודת ציון

צעדה והלוך כמו באשורו אחזה רגלי [איוב כ״ג]: אמנה שניר וחרמון. שמות הרים: ממעונות. ענין מדור כמו ה׳ מעון אתה היית [תהלים צ׳]: (ט) לבבתני. מל׳ לב: ענק. כן יקרא עדי הצואר כמו וענקים לגרגרותיך [משלי א׳]: (י) מה יפו. מלת מה יורה על הפלגת הדבר כמו מה רב טובך [תהלים ל״א]: דודיך. אהבתך וחבתך: (יא) נופת. ענין הזלה והתכה כמו ונופת צופים [שם י״ט] ותחסר מלת צופים והוא מובן מעצמו שר״ל כהזלת חלות הדבש: תטפנה. תרד טיפין: שלמותיך. בגדיך: (יב) נעול. סגור וכן ונעל הדלת [ש״ב י״ג]: גל. מעין כמו

מצודת דוד

ונרוה דודים עד הבקר: תשורי מראש אמנה. תלעדי ותלכי ממקום שאתה שם מראש הר אמנה ומראש הרי שניר וחרמון שהם מקומות מעון אריות ונמרים ולא תעמודי עוד באלה המקומות כי אתי תבואי אל הר המור כו׳. והנמשל הוא לומר עמי תבואי לארצך ותצאי מהגולה: (ט) לבבתני. הנה מאז בהיותי עמך משכת את לבי אליך את אחותי כלה ואמר אחותי בלשון חיבה יתירה: לבבתני באחת מעיניך. יפרש במה משכה לבו ואמר בהבטת עין אחת מעיניך כי הבטה בדרך חיבה בעין אחת ממשיך את הלב עד מאוד: באחד ענק. אף בעדי אחד מקשוטי צוארך משכת את לבי אליך ומכ״ש בכולם. והנמשל הוא לומר אהבתי לך בעבור אברהם אביך שהיה עין העולם לפרסם אלהותי בין בני אדם להיישירם בדרך אשר ילכו בה ובעבור משה עבדי המכניסך עמי בברית. וכינהו באחד ענק מן הצואר שהוא היה העדי והקשוט המיוחד בהמדברים בך וקוראים בגרון ללכת בדרכי ה׳ ולשמור מצותיו: (י) מה יפו דודיך. מה מאוד היו יפים הראות חיבתך אלי את אחותי כלה מה מאוד היו טובים יותר ממשתה היין וריח השמן שאתה סך מהם הוא ריח ערב מריח כל בשמים. והנמשל הוא לומר האמונה שאתה מאמין בי ופרסום קדושת שמי הבא על ידך הגון בעיני ומקובל לפני: (יא) נפת תטופנה. אמרי שפתיך מתוקים וערבים כאלו מטיפים הזלת צופים וכאלו תחת לשונך דבש וחלב ויזלו מפיך והוא כפל ענין במלות שונות. והנמשל הוא על עסק למוד חכמת התורה: וריח שלמותיך. הריח הנודף משלמותיך מן המוגמר הוא כריח יער הלבנון הנמצא בו הרבה עשבים וסממנים המעלים ריח טוב. והנמשל הוא על המצות התלויות בבגדים כמצות ציצית ואיסור שעטנז: (יב) גן נעול. עתה חוזר לשבחה בדבר הצניעות וכה יאמר הרי את כגן הנעול שאין מי יוכל לבוא בו כ״א בעל הגן כי כ״כ לא תעזוב את מי לגשת אליך: גל נעול. את נעול כמעין הנעול כי לא

משלי יעקב

צו דר חופה אונ הקב״ה הט ניט אזו געטאן, נור ער הט געזאגט (צו זיין כלה) צו די אידען (אתי מלבנון כלה) פון ליים אונ פון ציגעל האב איך דיר גענומן, געמאכט פאר אכלה, אונ גלייך געפירט צו דר חופה (דר מדרש טייטש „מלבנון" אזו ווי עס וואלט געשטאנען „מלבנים") אונ די אלע צירונגען, מתנות אונ גדן הט הקב״ה צוגעזאגט דיא אידען אז ער וועט זיי שפעטער געבן. אתי מלבנון תבאי

פירוש ע״ט

דוא וועסט קוקען (וויא הערליך איז דיא גאנצע אומגעגענד) דעם שפיטץ בארג אמנה, פון דיא בערג שניר אונ חרמון, גאנץ ווייט ארום ממעונות פון דעם וואנונג פון די לייבן, פון די בערג וואס די לעמפערטן רוהן דארטן: (ט) לבבתני דו רובסט מיין הארץ שוועסטער, ליבע ברוט לבבתני מיט איין קוק דיינם רובסטו מיין הארץ, מיט איין שנורפערל דיינם וואס הייננט אוף דיין האלז: (י) מה יפו ווי ליב איז מיר דיין פריינדשאפט, שוועסטער, ליעבע ברויט מה טובו וויא זים איז דיינע ליבע, זיסער פון וויין וריח אונ דר דופט פון דיינע זאלבן (פון דיין גוטן נאמן) איז בעסר ווי אלע געווירצן: (יא) נופת פון דיינע ליפפען ברוט, טריפען זיסקייט דבש אונטר דיין צונג איז מילעך אונ האניק וריח אונ דיינע קליידער דופטין (שמעקין) ווי דר לבנון אליין: (יב) גן נעול דו ביסט ביי מיר גלייך ווי

משלי חכמים

(יב) (גן נעול אחותי כלה) דו ביסט ווי אגוט פערשלאסענער גארטען, מיין שוועסטער־כלה, ד״ה דו ביסט אונשולדיג אונ אצנועה. דר מדרש זאגט מאן קען דעם פסוק ערקלערן מיט אמשל. א קייזער הט אמאהל געהאט עטליכע דערוואקסענע טעכטר אונ הט מיט זיי ניט געטאן קיין שדוכים. איינמאהל האט זיך געמאכט אז ער איז אוועק געפאהרן אין אווייטע נסיעה וואס האט געדויערט עטליכע יאהר אונ די טעכטר זיינען געבליבן אין דר היים אליין. זייא האבען בעשלאסען אליין צו הייראטען ניט ווארטענדיג ביז ער וועט צוריק קומן. זיי האבן זיך אויס־געקליבן מאנען אונ האבן חתונה געהאט. אין דעם טאג פון דער חופה הט יעדערע צוגענומן דעם מאנס זיגלען,

רעם

מַעְיָן חָתוּם׃ יג שְׁלָחַיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים עִם פְּרִי מְגָדִים כְּפָרִים עִם־נְרָדִים׃ יד נֵרְדְּ ׀
וְכַרְכֹּם קָנֶה וְקִנָּמוֹן עִם כָּל־עֲצֵי לְבוֹנָה מֹר וַאֲהָלוֹת עִם כָּל־רָאשֵׁי בְשָׂמִים׃
טו מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנֹזְלִים מִן־לְבָנוֹן׃ טז עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן הָפִיחִי

ת"א שלחיך פרדס. נזיר ג בפרא סח נדה יט עקידה שם: מעין גנים באר מים חיים. זהר פ' תולדות ופ' בלק: עורי צפון ובואי תימן. זבחים קטו זוהר פ' ויקרא:

רש"י

(יהושע טו) גולות עליות ויש לפרשו לשון שער והוא ל' ארמי בתלמוד טרוקו גלי: (יג) שלחיך. ארץ יבשה קרויה בית השלחין וצריך להשקותה תמיד ושדה בית הבעל ב יפה הימנה וכאן קילס היבש שלחיך הרי הן מלאין כל טוב כפרדס רמונים וזה על שם קטנים שבישראל שמרטיבי' מעשים טובים כפרדס רמונים: כפרים עם נרדים. מיני בשמים הם: (טו) מעין גנים. כל זה מוסב על שלחיך ומקלסן כמעין המשקה אותן והדוגמא על שם טבילות טוהר שבנות ישראל טובלות: ונוזלים מן לבנון. ממקום נקיות שאין עכירת טיט: (טז) עורי צפון ובואי תימן. אחר שערב עלי ריחך ונוי משכנותיך אני מצוה את הרוחות לפון ותימן להפיח בגנך לצאת ריחך הטוב למרחוק והדוגמא על שם שהגליות מתקבלות ומכל הגוים מביאים אותם מנחה לירושלים ובימי הבנין יהיו ישראל נקבלים שם למועדים

שפתי חכמים

ערבה עלי ומשיפות סיום אלך לי כלומר משתחטאו אז לפני כו' וגירסא נכונה היא מכמהי' טעמים דוק ותמצא: ב לשון משנה הוא כרים חוקת

מצודת דוד

הערה מי בך לקלקל ולשבור הבתולים והרי את נעול: משין חתום. כפל הדבר במ"ש. והנמשל הוא על ההרחקה מן שבדי כוכבים ומזלות: (יג) שלחיך. הנה לפי מעשיך ההגונים ושמירת הצניעות מובטחני בך שיהיו שלחיך פרדס רמונים ר"ל פרי בטנך המתפשטים ונשלחים ממך יהיו מלאי חכמות כרמון המלאה לה גרגרים עם פרי מגדים גם יהיו בני מדות טובות כפרי משובח ומעולה בהרבה מיני שבח בטעם וביופי וכדומה: כפרים עם נרדים. פרסים שאותם נתפשט למרחוק כרית כפרים עם נרדים שההרכבה ההיא מעלה ריח ערב ונודף למרחוק. והנמשל הוא אחדים עם המשל: (יד) נרד וכרכם. ר"ל פרסים שבהם יהיה מוסיף והולך להתפשט ממרחק רב כרית נרד כו' עם כל מין עלי לבונה מור ואהלות עם כל מיטב מיני בשמים שהרכבה גדולה כזאת אין למעלה ממנ' בדבר העלאת ריח טוב וערב עד למרחוק. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (טו) מעין גנים. ר"ל בדין הוא שיהיו השליחות פרדס רמונים כו' כי המעין המשקה את הגנים הוא באר של מים חיים מוקף מחילות ולא מגולה לשיבא בו אבק ועפרורית וגם המים ההם נוזלים ונובעים מהר הלבנון ולכן המה מאוקים ביותר ולזה מהראוי שיגליחו השליחות להיות פרדס רמונים כו' ר"ל בדין הוא שיהיו בניך מלאים חכמות ומדות טובות לפי שאת הוא מקור מחלבם והגונה את להוליד תולדות כאלה. והנמשל הוא לומר לפי שמקום מחלב כ"י היא מאבות ואמהות כשרים וצדיקים ראויים התולדות להתדמות אל האבות: (טז) עורי צפון. כאשר נשמע לאוזן החשוקה מרבית הקילוס מה שהחשיק מקלסה אמרה אתה רוח הצפוני התעוררי לנשב ואתה רוח תימן בואי הנה והפיחי אל גני למען יזלו ויטיפו בשמיו את השרף והמוץ ולמרבי' הריח אשר יהיה נודף למרחיק יבוא דודי אים קל מהר אל הגן שהכנתי לו לטייל בו שם יאכל הפירות החשובים אשר זמנתי לו למען יתמיד לשבת עמדי. והנמשל הוא כאלו תאמר כ"י עם כל אלה כי אמצא חן בעיניו יחיש נא ומהר ישרה בי שכינתו בבית המכון לשבתו ויקבל שם קרבנותי ברצון:

מצודת ציון

גולות מים [יהושע ט"ו]: חתום. ענין סגירה כמו כי חתום הוא [ישעיה כ"ט]: (יג) שלחיך. כן יקראו הסעיפים המתפשטים ויוצאים כמו שלחותיה נטשו [שם ט"ז]: פרדס. כן יקרא גן מעצי מאכל וכן גנות ופרדסים [קהלת ב']: מגדים. כן יקרא דבר משובח ומעולה כמו ומגדנות נתן לאחיה [בראשית כ"ד]: כפרים נרדים. מיני בושם: (יד) נרד וכרכם כו'. כולם שמות מיני בושם הם: ראשי. ענין מיטב ומובחר כמו וראשית שמנים [עמוס ו']: (טו) חיים. נובעים כמו על מים חיים [ויקרא י"ד]: ונוזלים. מלשון הזלה ונטיפה: (טז) עורי. מלשון התעוררות: הפיחי. מלשון הפחה ונשיבה:

פירוש ע"ט

אפֶערְשְׁלָאסֶענֶער גָארְטֶען מַיין שְׁוֶועסְטֶער אוּנ בְּרוּט, (וָואס שְׁמֶעקְט פוּן דְרוּסֶען אוּנ אִינֶעוַוייְנִיג קֶען קֵיינֶער נִיט אַרַיין קוּמֶען) גַּל נָעוּל וִויא אַפֶערְשְׁלָאסֶענֶער קְוַואל, וִוי אַפַארְזִיגֶעלְטֶער בְּרוּנֶעם: (יג) שְׁלָחַיִךְ דַיינֶע גֶעוִויקְסֶע, אִיז אַגַאנְצֶער פַּארַאדִיז (גַן־עֵדֶן) פוּן מִילְגְרוּמֶען מִיט נָאךְ טַייעֶרֶע פְרוּכְט, מִיט צִיפֶּערֶען אוּנ נֶרְדֶ'ן: (יד) נֵרְדְּ נַארְדוּס אוּנ קְרָאקוּס (זַאפְרֶען), גֶעוִוירְצְרָאר אוּנ צִינַאמֶען, אוּנ אַלֶערְלֵיי וַויירוֹךְ־הֶאלְץ מוֹר וַאֲהָלוֹת אַלָאֶע אוּנ מִירְרֶען אוּנ דִי בֶּעסְטֶע פוּן אַנְדֶערֶע אֵיידֶעלֶע גֶעוִוירְצֶן: (טו) מַעְיַן וִויא אַגָארְטֶען בְּרוּנֶעם, וִויא אַקְוֶועלֶע פוּן פְרִישֶׁע לֶעבֶּעדִיגֶע וַואסֶר וָוס פְלִיסֶען פוּן לְבָנוֹן: (טז) עוּרִי דֶערְוֶועק זִיךְ נָארְדְוִוינְט אוּנ קִים אוֹךְ זִידְוִוינְט אוּנ וֶועהֶע דוּרְךְ (בְּלָאז דוּרְךְ) מַיין גָארְטֶען אוּם דֶר גֶעשְׁמַאק פוּן זַיינֶע גֶעוִוירְצֶן

משלי יעקב

זָאגְט דֶר מדרש אַז הקב"ה הָאט זַייא צוּגֶעזָאגְט אַז עֶר וֶועט זַייא גֶעבְּען דֶעם בהמ"ק. אוּנ אוּם מַאן זָאל זִיךְ נִיט וואוּנְדֶערֶען וִוי דִי יוּדֶען הָאבֶּען אֵיינְגֶעשְׁטִימְט צוּוַוארְטֶען אַזָא לַאנְגֶע צַייט קֶענְעֶן מִיר עֶס עֶרְקְלֶערֶען מִיט אַמשל. וֶוען אֵיינֶער וִויל חֲתוּנָה מַאכֶען זַיין זוּן מִיט אַ מֵיידֶעל פוּן גְרוֹיסֶען שְׁטַאנְד נוּר עֶר זָאגְט אִיהְר צוּ מַתָּנוֹת, צִירוּנְג, שֵׁיינֶע קְלֵיידֶער אוּנ נְדָן אוֹיף שְׁפֶּעטֶער אוּנ יֶעצְט וִויל עֶר אִיהְר נוּר מַאכֶן אַנְ'אֵיינְפַּאךְ פְרָאסְט קְלֵיידֶעל, וֶועט זִיא גֶעווּיס נִיט אֵיינְשְׁטִימֶען בִּיז עֶר וֶועט אִיהְר אַלְץ נִיט גֶעבְּן פַאראוֹיס, וִויא עֶס פִּירְט זִיךְ בַּיי אַלֶעמֶען; נוּר וֶוען דֶער זָעלְבֶּר מֶענְשׁ וִויל גֶעמֶען אַמֵיידְעל פוּן פַיינֶעם שְׁטַאנְד, נוּר זִיא אִיז אַ יְתוֹמָה, אָן אַפָּאטֶער אוּנ אָן אַמוּטֶער, אוּנ זִיא אוֹסֶר וָוס זִיא אִיז אָרוּם נָאךְ בַּיי אַפְרֶעמְדֶן, וָוס בֶּעהַאנְדֶעלְט

משלי חכמים

דֶעם גֶעוַוייְנְלִיכֶען אוּנ דֶעם זִינְגֶעל רִינְג. אוּנ הָאבֶּען עֶס בֶּעהַאלְטֶן. אִין אֵיינִיגֶע צַייט אַרוּם אִיז דֶר קֵייזֶער צוּרִיק גֶעקוּמֶען צוּפָּאהְרֶען אִין זַיין הוֹיפְּט שְׁטָאדְט אוּנ הָט גֶעהֶערְט וִוי מֶענְטְשֶׁן שְׁעֶנְדֶן זַיינֶע טֶעכְטֶר אוּנ זָאגֶן, דֶעם קֵייזֶערְ'ס טֶעכְטֶער הָאבֶּען מְזַנֶה גֶעוֶוען. גֶעוַויינְלִיךְ הָאט עֶס אִיהְם שְׁטַארְק פֶערְדְרָאסֶן, עֶר הָאט זִיךְ מְיַישֵׁב גֶעוֶוען אוּנ הָאט גֶעהֵייסֶען אוֹיסְרוּפֶען אַז אַלֶע זַיינֶע אוּנְטֶערְטַהאנֶען פוּן דִי רֶעזִידֶענְץ שְׁטָאט זָאלֶען זִיךְ אִין דֶעם אוּנ דֶעם טָאג צוּזַאמֶענְקְלַייבֶּן אִין דֶעם גְרוֹסֶען קֶענִיגְלִיכֶען זוּמֶער הוֹף־גָארְטֶען זַיינֶע טֶעכְטֶער הָט עֶר אוֹיךְ בֶּעפוֹלֶען אַהִין צוּקוּמֶען אִין דֶעם בֶּעשְׁטִימְטֶן טָאג אוּנ צוּ דֶר בֶּעשְׁטִימְטֶער צַייט. אַז עֶס אִיז גֶעקוּמֶען דֶער בֶּעשְׁטִימְטֶר טָאג אוּנ אַלֶע הָאבֶּן זִיךְ גֶעהַאט צוּזַאמֶענְגֶעקְלִיבֶּן, אִיז עֶר גֶעקוּמֶען, הָט זִיךְ גֶעזֶעצְט אִין מִיטֶ'ן גָארְטֶן, הָט צוּגֶערוּפֶן זַיינֶע טֶעכְטֶר, אוּנ הָט הוֹיךְ, אַלֶע זָאלֶן הֶערֶען, זֵיי גֶעפְרֶעגְט: „אִיז עֶס רִיכְטִיג, מַיינֶע טֶעכְטֶר, וָוס אִיךְ הָאבּ גֶעהֶערְט אַז אִיהְר הָט אַייעֶר שְׁטַאנְד, אַייעֶר עֶרְצִיהוּנְג פֶערְגֶעסֶען אוּנ אִיהְר זַייט אַזוֹי נִידֶערִיג גֶעפַאלֶן? אִיהְר הָט אַייעֶר עֶהְרֶע פֶערְקוֹיפְט (מְזַנֶה גֶעוֶוען) צוּ דֶערהֶערֶענְדִיג דִי וֶוערְטֶער הָט יֶעדֶע טָאכְטֶער אַרוֹיסְגֶענוּמֶען אִיהְר מַאנְס גֶעוַויינְלִיכֶען זִיגֶעל אוּנ דֶעם זִיגֶעל־רִינְג אוּנ

גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו: ה א באתי לגני אחתי כלה אריתי
מורי עם־בשמי אכלתי יערי עם־דבשי שתיתי ייני עם־חלבי אכלו רעים שתו ושכרו
דודים: ב אני ישנה ולבי ער קול ׀ דודי דופק פתחי־לי אחתי רעיתי יונתי תמתי

תו"א באתי לגני אחותי כלה. זוהר פ' בראשית ופ' ויקרא ופ' פנחס: אני ישנה ולבי ער. זוהר פ' בראשית ופ' אמור ופ' האזינו: פשטתי את כתנתי. זוהר פ' בראשית:

שפתי חכמים

הכתים ופירושו שדה שהיא בעומק ומלוחלחת א"צ להשקותה ופי' בגמרא ענין בעולה: ג ופי' שם הלוקט תאנים מן התאנה כגון קוצר בתבואה: ד ואחר כך נפרש דברי הפסיקתא למה דורש לבי על הקב"ה ואמר כי הקב"ה נקרא צור לבבי ולעיין מה הוא ער מפרש ער, לשמרני כו': ה פירוש שראשי רמוז לאברהם ראש

רש"י

ולרגלים וישראל משיבין יבא דודי לגנו אם אתה שם הכל שם: (א) באתי לגני. בימי חנוכת הבית: אריתי. לקטתי והוא ל' משנ' כמלא אורה וסלו ג ואף לשון מקרא (תהלי' פ) וארוה כל עוברי דרך ונאמר על שם הקטורת שהקטירו הנשיאים קטורת יחיד על מזבח החיצון ונתקבלה והוא דבר שאינו נוהג לדורות ועל כן נאמר אכלתי יערי עם דבשי יש דבש שהוא גדל בקנים כענין שנא' (שמואל א יד) ביערת הדבש ויערת היא לשון קנה כמו (שמות ב) ותשם בסוף וסויתיה ביערא ומוצצין הדבש ומשליכין העץ ואני מרוב חיבה אכלתי יערי עם דבשי אכלתי הקנה עם הדבש את שאינו ראוי עם הראוי קטרת נדבה וכן שעירי חטאת שהקריבו הנשיאים ואין חטאת קריבה נדבה ואני קבלתים בו ביום: שתיתי ייני. הם הנסכים: עם חלבי. מתקו ולחו מחלב: אכלו רעים. באהל מועד אהרן ובניו ובבית עולמים הכהנים כולם: שתו ושכרו דודים. אלו ישראל אוכלי בשר זבח השלמים שהקריבו לחנוכת המזבח: (ב) אני ישנה. כשהייתי שלוה ושקטה בבית ראשון נואשתי מעבוד הקב"ה כישנה ונרדמת: ולבי ער. זה הקב"ה כך נדרש ד בפסיקתא: ולבי ער. הקב"ה שהוא צור לבבי וחלקי ער לשמרני ולהטיב לי: קול דודי דופק. משרה שכינתו על הנביאים ומזהיר על ידיהם השכם ושלוח: פתחי לי. אל תגרמי לי

מצודת ציון

ה (א) באתי. עבר במקום עתיד וכן אריתי אכלתי שתיתי: אריתי. ענין לקיטה כמו וארוה כל עוברי דרך [תהלים פ']: יערי. כן יקראו הקנים שגדל בהם הדבש וכן ביערת הדבש [ש"א י"ד]: ושכרו. ענין השתיה יותר מכדי המדה: דודים. אהובים: (ב) ער. מל' הערה והקצה: דופק. ענין ההכאה בנחת על הדלת כמו מתדפקים על הדלת [שופטים י"ט]: תמתי. מלשון תמימות והוא הפוך

מצודת דוד

ה (א) באתי לגני. החשוק שלח דברו וכה אמר כן אעשה ואמהר לבא אל הגן שהכנת לי ואלקט המור עם שאר מיני הבושם שהזמנת לי ואת הדבש אוכל לתאוה עד שאוכל גם הקנים למצוץ הדבש מהם ואשתה היין עם החלב שהזמנת לי: אכלו רעים. למרבית השמחה אזמן קרואים ואפייסם לאכול וכה אומר להם אכלו רעים כו'. והנמשל הוא לומר כאלו המקום ב"ה מבטיח ואומר הנה חיש מהר אשרה שכינתי בקרבך ואקבל ברצון קטורת הסמים ואש תרד מן השמים ותאכל עלי המערכה עם הקרבנות אשר יערבו עלי כדבש ואקבל ברצון נסכי היין אשר ימתקו עלי כחלב והכהנים בני אהרן יאכלו חלקם ממותר אשי: (ב) אני ישנה. עתה חזרה החשוקה להשנים אמריה עם הנערות כי כשבא לאוזן החשוק נועם אמריה והפלגת חשקה שלח אמריו לקלסה באומרו הנך יפה רעיתי כו' (לעיל ד) וכל הענין והיא חשבה מחשבות שיבוא אל הגן לשבת עמה והוא השיב שכן יבוא הפסיק הענין בזה הספור ועתה שבה לספר מה היה הסיבה אשר החשוק נפרד ממנה כ"כ הרבה מן הזמן ואמרה כאשר הלכתי לישן ועדיין היה לבי ער כי לא נשתקעתי בשינה שמעתי קול דודי נוקש על הדלת וכה אמר פתחי לי הדלת את אחותי רעיתי הדבוקה בי כיונה בבן זוגה התמימה באהבתה אלי: שראשי נמלא טל. כי שער ראשי נמלא מן הטל שירד עלי והקווצות נתמלאו מזלוף הגשמים שירדו בלילה וכאומר מהרי פתחי כי מיצר אני בעומדי חוצה בעבור רטיבת הטל והמטר שירדו עלי. והנמשל הוא לומר כאשר ישבתי בגולה בבבל הייתי נואש מן הגאולה אבל הבחורים שבי כדניאל וחביריו היו מצפים עליה וחשבו את הקץ הנאמר בפי ירמיה והנה המקום ב"ה העיר רוח כורש לשלחם

משלי יעקב

איהר מערדערליך אונ פארשעמט איהר אויף יעדען טריט אונ שריט, אזא מיידעל וועט געווים מיט פריידען אננעמען די בעדינגונגען אז די נדן, צירונג אונ אלע איבעריגע זאכן וועט זיא בעקומען אין עטליכע יאהר שפעטער, אונ דאס ווארטען וועט איהר ניט שווער זיין, דען זיא וועט זיין צופרידען וואס זיא איז קוים מיט'ן לעבען אנטלאפן פון דעם שלעכטן פרעמדן. אזוי איז אויך געוועזן מיט די אידען, זיי זיינען געוועזן העכסט צופרידן אונ פרייליך וואס זיי זיינען מיט'ן לעבען ארויס אונ זיינען פטור געווארען פון דיא מערדערישע מצרים אונ דר ווארטן אויף אנ'אייגען לאנד מיט א בית המקדש איז זיי שון געוועזן ניט שווער:

פירוש ע"ט

זאל זיך ברייט אונ ווייט פאנאנדער טראגן, אונ דאן יבא זאל מאן פריינד אריין אין זיין גארטען אונ זאל עסן זיינע טהייערע פרוכטן: (א) באתי איך בין אריינגעקומען אין מיין גארטען, שוועסטער, ליבע ברוט אריתי איך האב אפגע־קליבען אונ אפגעבראכען פון מיינע מירען אונ אנדערע געווירצע אכלתי איך האב פון מיין האניג־זיימע (האניג שטיינדלאך) געגעסען, שתיתי איך האב פון מיין וויין אונ מילעך געטרונקען, (איך האב אויך מיינע פריינד, דיא הירטען, פון גרויס פרייד צו זיך פארבעטען אונ זייא געזאגט) אכלו עסט, מיינע פריינד, טרינקט ביז צום ברושונג, מיינע ליבע: (ב) אני איך שלאף, אבער מיין הארץ איז וואך (זיא ציהט צו מיין געליבטען פריינד) קול דודי ערשט איך הער די שטימע פון מיין געליבטען דופק ער קלאפט פתחי לי עפען מיר, מיין שוועסטער,

משלי חכמים

האבען עס דעם קעניג דערלאנגט. דאן האט דער קייזער געשיקט רופן איין אידעם זיינעם אונ האט איהם געפרעגט: „וועמעס אידם ביזטו? האט ער איהם געענטפערט „איך בין דיין ערשטער אידעם, דען איך בין דיין עלטעסטער טאכטער'ס מאן". פרעגט איהם דער קייזער, ווייזענדיג אויף די זיגלן, אונ וואס איז דס? האט ער געענטפערט, דס זיינען מיינע זיגלען וואס איך האב איבערגעגעבען מיין פרוי אין דעם טאג פון דער חופה. אזוי וואר אויך מיט דיא איבעריגע. האט זיך דר קייזר אופגעהויבן אונ האט אויסגערופן „עס איז פאלש, שענדליך פאלש וואס מאן האט אויף אייך אויסגעקלערט מיינע טעכטר! איהר אלע וואס זייט דא גייט א היים אונ גיט איבר וואס איהר האט געזעהן אונ געהערט!" אזוי איז אויך געוועזן מיט דיא יודען: די פעלקער האבען געזאגט, „אין זייער תורה שטייט (שמות א') ויעבדו מצרים את בני ישראל די מצרים האבן געוועלטיגט איבר די יודען, מאדאך אז זיי האבן געוועלטיגט איבר זייערע נשמות, דען אז עס פלעגט פעלן ציגעל פלעגט מאן זייא הייסן אריינקלעפן זייערע קינדער. האבן זיי דאך איבער

שראשי ר"רגוש נמלא־טל קוצותי רסיסי לילה: ג פשטתי את־כתנתי איככה אלבשנה
רחצתי את־רגלי איככה אטנפם: ד דודי שלח ידו מן־החור ומעי המו עליו:
ה קמתי אני לפתח לדודי וידי נטפו־מור ואצבעתי מור עבר על כפות המנעול:
ו פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו

הו"א פתחתי אני לדודי. שהר פ' האזינו: נפשי יצאה בדברו. שבת פח:

רש"י

שאסתלק מעליך: שראשי נמלא טל. ל' אדם שבא בלילה דופק על פתח אהובתו אומר כן בשביל חיבתך באתי בלילה בעת הטל או הגשם והדוגמא שראשי נמלא טל שאני מלא רלון ונחת רוח אברהם אביך ה שערבו עלי מעשיו כטל ו והנני בא אליך טעון ברכו' ושלום שכר מעשים טובים אם תשובי ז אלי: קווצותי רסיסי לילה. אף בידי הרבה קבוצות מיני פורענות ליפרע מעוזבי וממנאלי. טל הוא לשון נחת: רסיסי לילה. גשמי לילה שהן טורח ועייפות. רסיסי תרגום של רביבי'. (דברים לב) וכרביבים עלי עשב וכרסיסי מלקושא. קווצות הן דבוקי שערות הראש המדובקים יחד שקורין כלוויל"ש ולפי שאחז המקרא בלשון טל ומטר אחז בל' ראש וקווצות שדרך טל ומטר להאחז בשער ובקווצות. ויש לפרש טל ורסיסי לילה שניהם לטובה שכר מצות קלות הנוחות להעשות כטל ושכר מצות המורות הקשות כטורח רסיסי לילה: (ג) פשטתי את כתנתי. כלומר כבר למדתי לעצמי דרכים אחרים לא אוכל לשוב אליך עוד כענין שנאמר (ירמיה מד) ומאז חדלנו לקטר למלכת השמים וגו' שהיו הדרכים האלה ישרים בעיניהם ולשון פשטתי את כתנתי רחצתי את רגלי לשון תשובת האשה המנאפת שאינה רוצה לפתוח לבעלה הדלת. ולפי שפתח הכ' בל' אני ישנה קול דודי דופק סיים בל' תשובה הנופלת על ל' דופק על הדלת בעת משכב השינה בלילות: (ד) דודי שלח ידו מן החור. שאצל הדלת וראיתי ידו והפכו עלי המון מעי לשוב לאהבתו ולפתוח לו: (ה) קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור. כלומר בלב שלם ונפש חפילה כמקששת עצמה להתאהב על אישה בריח טוב: מור עבר. ריח עובר ומתפשט לכל לד: (ו) ודודי חמק עבר. נסתר ונכסה ממני כמו (שיר ז) חמוקי ירכיך ע"ש שהירך בסתר (ירמיה לא) עד מתי תתחמקין תסתרי ותתכסי מחמת בושה שמעלת בי: נפשי יצאה בדברו. שאמר לא אבא אל ביתך כי מתחילה לא אבית לפתוח: בקשתיהו וגו'. מצאני השומרים הסבבים בעיר. ותופסין גנבים המהלכים בלילות: הכוני פצעוני. חבלו בי חבורה. כל פלע ל' מכת כלי זיין הוא גברדורי"א בלע"ז: רדידי. עדיי המרודד והמרוקע עלי וכן כל הענין לשון אשת נעורים המתאוננת על בעל נעוריה ומבקשתו. וזו היא הדוגמא: דודי שלח ידו מן החור. כשאמרתי רחצתי את רגלי ולא אפתח לך ולא אשוב מן ע"א שבחרתי בה: שלח ידו. והראה נקמתו בימי אחז והביא עליו חיל

שפתי חכמים

המאמינים: ו אף על פי שכבר פירש שאני מלא רלון ונחת רוח והוא פירושו של טל לפי שעכ"פ נמלא טל קאי על ראשי שהוא רמוז לאברהם א"כ ע"כ פירושו שערבו עלי מעשיו כטל ולמנ"מ אמר להם שמעשי אברהם ערבו עליו כטל. אלא עכ"ל שנתוך כך ומכח מעשיו היא מלא נחת ורלון: ז שהרי כל זה דברי תוכחה והזהרה ע"י נביאים הוא וא"כ ע"כ ע"י עבדיו הנביאים נאמר להם זה אם

מצודת דוד

חפשי למען לא יחולל עוד שמו בין הגוים לומר עם ה' אלה ומארלו ילאו מבלי יכולת להעמידם בארלו: (ג) פשטתי את כתנתי. ואני השבתי לו הנה כבר פשטתי את כתנתי כדרך ההולכים לישן ואין ללכת ערומה ואיך א"כ אלבשנה כי יש לי טורח בזה וכבר רחלתי את רגלי עד לא עליתי על המשכב ואיך א"כ אטנפם ללכת בארץ לפתוח לך הדלת. והנמשל הוא לומר הנה נתעללתי לעלות לירושלים לפי שכבר נתישבתי בבבל והיתה הארץ ההיא ערבה עלי ולא רליתי לטרות בטלטול הדרך: (ד) דודי שלח ידו מן החור. אח"ז הושיט החשוק את ידו מן החור שאלל הדלת והכוונה היה למען תראה ידו ותגעגע עליו ויצר לה בהפרידו ממנה: ומעי המו עליו. כאשר ראיתי ידו השלוחה מן החור נלטערתי בעבורו ונכמרו רחמי. והנמשל היא לומר שהמקום ב"ה שלח דברו ע"י חגי וזכריה לנבאות לה שבא הקץ ועי"ז נתעוררה לבנות הבית כמ"ש והתנבי חגי נביאה וזכריה כו' באדין קמו זרובבל כו' ושריו למבנא בית אלהא כו' (עזרא ה') : (ה) קמתי אני. אז קמתי ממטתי לפתוח לדודי את הדלת ובכדי להתאהב עליו התבשמתי להיות ריחי נודף ובעבור מרבית הבושם היו ידי נוטפים מור ומן אלבעותי היה המור עובר ויורד על ידי המנעול האוחזים את הדלת לסגרה. והנמשל הוא לומר הן עסקתי בבנין בנפש חפילה והללחתי בה כמ"ש ושבי יהודיא בנין ומללחין (שם ו') : (ו) פתחתי. כאשר פתחתי לו הדלת אז סבב עלמו ועבר משם : נפשי ילאה בדברו. כי כשפנה ממנה דבר קשות לאמר לא אשוב עוד אליך ואמרה בשמעי דבריו אלה כמעט ילאה נפשי מהפלגת הגעגועין : בקשתיהו. אח"ז בקשתי אותו וחפשתי אחריו ולא מלאתי אותו וקראתי אותו בחשבי שהיא במקום סתר ויגלה עלמו אלי בשמעו קולי אבל לא ענה לי. והנמשל היא לומר כאשר גמרתי

מצודת ציון

המרמה: קוצותי. הוא שער הראש התלוי למטה וכן קווצותיו תלתלים האמור למטה: רסיסי. ענין זלוף ...יפה וכן לרוס את הסולת [יחזקאל מ"ו] ו (ג) פשטתי. ענין הסרת המלבוש: איככה. מלשון איך: אטנפם. מלשון טינוף ולכלוך: (ד) שלח. ענין הושטה: החור. הנקב: המו. מלשון המייה והוא ענין צער והכמרת רחמים ובן על כן המו מעי לו [ירמיה ל"א]: עליו. בעבורו: (ה) עובר. ענין התפשטות: כפות המנעול. הכלי שסוגרין בו הדלת קרוי מנעול כמו מנעוליו ובריחיו [נחמיה ג'] וכפות הם ידות המנעול הנתחבים במקום העשוי להם לסגור הדלת והוא מלשון כף היד: (ו) חמק. ענין סבוב כמו עד מתי תתחמקין

פירוש ע"ט

מיין פריינדען, מיין טייבעלע, מיין אונשולדיג פרומע קונד! שראשי דען מיין קאפ איז פול מיט די נאכט טהוי, קוצותי מיינע האר לאקן זיינען פול פון נאכט טראפען: [ג] פשטתי איך האב זיך אין גאנצען אויסגעטאן, זאל איך זיך ווידער אנקליידען! רחצתי איך האב מיינע פים ריין געוואשען זאל איך זייא ווידער איינשמיצן: [ד] דודי מיין געליבטער פריינד האט דורכ'ן שפאלט אויסגעשטרעקט זיין האנד [וויא איינער וואס בעט זיך] ומעי איז מיין הארץ פול געווארען מיט מיטלייד אויף אים: [ה] קמתי בין איך אויפגעשטאנען מיין ליבן צו עפענן ואצבעותי אונ פון מיינע הענט האט געטריפט מירהע, נאססע מירהע, האט געטריפט פון מיינע פינגער איבער דעם ריגעל פון שלאס: [ו] פתחתי איך האב אויפגעעפענט די טיר פאר מיין געליבטען, ערשט ער איז שון אוועק נפשי מיין הארץ איז מיר כמעט ארוס געשפרונגען ווען ער

משלי חכמים

זייערע קערפער'ס אונ איבער זייערע ווייבער געוויס געוועלטיגט!" האט הקב"ה געזאגט, אחותי כלה, די יודען וואס זיינען געגליכען צו מיין שוועסטער, צו מיין כלה, נן נעול, וואס זיינען אונשולדיג אונ אפגעהיט פון זנות, וויא אן אפגעהיטער, גוט פערשלאסענער גארטען אונ איהר וואגט זיי צו שענדען האט הקב"ה געהייסען אראפ גיין דעם מלאך וואס איז ממונה אויף טראגען אונ האט איהם געהייסען אז ער זאל פארמירען (מאכען) די געזיבטס־ציגע (די פעניטערו) פון

קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי׃ ז מְצָאֻנִי הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר הִכּוּנִי פְצָעוּנִי נָשְׂאוּ אֶת־רְדִידִי
מֵעָלַי שֹׁמְרֵי הַחֹמוֹת׃ ח הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלָ͏ִם אִם־תִּמְצְאוּ אֶת־דּוֹדִי מַה־
תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי׃ ט מַה־דּוֹדֵךְ מִדּוֹד הַיָּפָה בַּנָּשִׁים מַה־דּוֹדֵךְ מִדּוֹד
שֶׁכָּכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ׃ י דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם דָּגוּל מֵרְבָבָה׃ יא רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו

תו"א אם תמצאו את דודי. זהר פ' ויחי: דגול מרבבה. חגיגה פז: קווצותיו תלתלים. ערובין כא חגיגה יד חולין סג:

רש"י

מלך ארם (ד"ה ב כח) ויכו בו וישבו ממנו שביה גדולה וגו' ויהרוג פקח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד: ומעי המו עליו. בא חזקיהו בנו ושב בכל לבבו לדרוש להקב"ה וכל דורו שלמים לא קם דור בישראל כמותם כמו שמפורש בחלק בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מגבת ועד אנטוכיא ולא מצאו איש ואשה שאין בקיאין בהלכות טומאה וטהרה וזהו וידי נטפו מור וגו' אף יאשיהו נאמר בו (מלכים ב כג) וכמוהו לא היה לפניו מלך כי ראה פורענות שבאה על מנשה ועל אמון לקיים שלה ידו מן החור ומעי המו עליו: פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר. לא ביטל גזירתו שנא' בחזקיהו (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך וגו' ומבניך אשר תוליד אלו דניאל חנניה מישאל ועזריה ואף ביאשיהו על ידי חולדה הנביאה (ירמיה יח) הנני מביא רעה אל המקו' הזה ועל יושביו וגו' ואו'(מלכים ב כב)וכמוהו לא היה לפניו מלך וגו' אך לא שב ה' מהרון אפו הגדול אשר חרה ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה ויאמר ה' גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירותי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת: נפשי יצאה בדברו. יצאה ממני בדברי דבר זה: בקשתיהו ולא מצאתיהו. ואם תאמר והלא ירמיה עומד ומתנבא בימי יהויקים וצדקיהו שובו אלי ואשובה עליכם לא לבטל את הגזירה אלא להקל הפורענות ולהכין מלכותם כשובם מן הגולה לנוטעם מאין נתישה ולבנותם מאין הורס:

(ז) מצאוני השומרים. נבוכדנאצר וחיילותיו: הסובבים בעיר. לנקום נקמתו של מקום: נשאו את רדידי. בית המקדש: שומרי החומות. אף מלאכי השרת שהיו שומרים חומותיה כענין שנא' (ישעיה סב) על חומותיך ירושלים וגו' הם הציתו בו את האור כענין שנאמר (איכה א) ממרום שלח אש וגו': (ח) השבעתי אתכם. האומות אנשי נבוכדנצר שראיתם בחנניה מישאל ועזריה מוסרי עצמם לכבשן האש ואת דניאל לגוב אריות על עסקי התפלה ואת דורו של מרדכי בימי המן: אם תמצאו את דודי. לעתיד לבא ליום הדין שיבוקש מכם להעיד עלי כענין שנאמר (ישעיה מג) יתנו עדיהם ויצדקו: מה תגידו לו. שתעידו עלי שבשביל אהבתו חליתי ביסורי' קשים ביניכם יבא נבוכדנאצר ויעיד יבא אליפז וצופר וכל נביאי האומות ויעידו עלי שקיימתי את התורה: (ט) מה דודך מדוד. כך היו שואלין האומות את ישראל מה אלהיכם מכל האלהים שכך אתם נשרפים ונצלבים עליו: שככה השבעתנו. להעיד לו על אהבתך: (י) דודי צח. לבן כמו (איכה ד) צחו מחלב: ואדום. אפרש תחלה כל הענין לפי פשוטו בקילוס נוי בחור כשהוא לבן ופניו אדמוניות: דגול מרבבה. נדגל בחיילות הרבה רבים חיילותיו. רבבות הרבה קרויין רבבה שנא' (יחזקאל יז) רבבה כצמח השדה נתתיך: (יא) ראשו. מבהיק ככתם פז. כתם הוא לשון סגולת מלכים שאוצרין בבית גנזיהם וכן (איכה ד) ישנא הכתם

מצודת ציון

[ירמיה ל"א]: (ז) פצעוני. היא מכה המוציאה דם וכן פצע תחת פצע [שמות כ"א]: נשאו. לקחו וכן ובתים ונשאו [מיכה ב']: רדידי. הוא שם תכשיט מה מרודד ודק וכן והצניפות והרדידים [ישעיה ב' ג']: (י) צח. ענין בהירות הלובן כמו צחו מחלב [איכה ד']: דגול. מל' דגל והוא

מצודת דוד

בנין הבית נסתלקה הנבואה ומאוד נצטערתי על העדרה ומחזרת הייתי על החזרת הנבואה ולא עלתה בידי (ז) מצאוני השומרים. בעת סבבתי בעיר לחפש אחריו מצאו אותי שומרי העיר הסובבים בלילה לשמרה והכו אותי ופצעו בי ושומרי החומות לקחו מעלי את רדידי כדרך שעושין להולך יחידי באישון לילה שמכים ופוצעים בו ומפשיטין בגדיו באמרם שהולך הוא לגנוב או לנאף. והנמשל הוא לומר הנה פגעו בי השודדים המתפרצים בעולם ואבדו ממני כמה וכמה בכל דור ודור ותמסו אותי אכלוני הממוני הציגוני ככלי ריק: (ח) השבעתי כו'. ככלותה לספר אמרה אל הנערות משביע אני אתכן אם תמצאו את דודי הנה זאת היא מה שתגידו לו אשר אני חולה מרוב הגעגועין אל אהבתו וכאילו תאמר אין חליי בעבור ההכאות שהכו ופצעו בי השומרים כי הצער [הזה הוא כאין מול צער הפרדתו ממני וזהו חליי. והנמשל הוא כאלו כנסת ישראל משבעת את העכומ"ז להעיד עליה לעתיד לפני המקום ב"ה לומר שכל התלאות שסבלתי בגולה קבלתי באהבה אבל כל חליי ודאגתי היה על המנעת השראת השכינה כי לבד זאת היה מגמתי ותוחלתי: (ט) מה דודך. כאלו הנערות משיבות אותה מה זה תתרפק בו ומגעגעת עליו את היפה בין הנשים וכי במה נחשב הוא ביתר שאת משאר הדודים: שככה השבעתנו. אשר כך השבעתנו להגיד שאתה חולה לאהבתו וכאלו תאמרנה הנה גודל החרילות הזה יורה שאין מי להעריך אליו אמרי

משלי חכמים

די קינדער, אז אלע זאלען זיין גלייך, ווי צוויי טראפען וואסער, צו זייערע עלטערן, אי צום פאטער, אי צו די

פירוש ע"ט

הט גערעדט צו מיר און זיך געבעטען עפענען און מיט אמאהל איז ער ניט געוואָרען בִּקַּשְׁתִּיהוּ איך האב אים געזוכט, אָבער איך האב אים שון ניט געפונען, קְרָאתִיו איך האב אים גערופען, אָבער איך האב קיין אנטוואָרט: [ז] מְצָאֻנִי דיא נאכט־וועכטער, וועלכע גייען ארום דיא שטאָט האָבען מיר געטראָפען הִכּוּנִי און האָבען מיר געשלאָגען און פערוואונדעט [דען זיי האָבען איר גערעכענט פאר א נאכט־גלאַסענע שכורע פרוי, וואָרום שפּעט ביי נאכט שלעפען זיך נים ארום קיין ארינטליכע פרויען] נָשְׂאוּ און מיין שלייער האָבען די מויער היטער ביי מיר אראָפּ געריסען: [ח] טרויערענדיג וואָס זיא איז געשיידט פון איר געליבטען הט זיא געזאָגט, הִשְׁבַּעְתִּי טעכטער פון ירושלים, איך באשווער אייך אז איר וועט געפינען מיין געליבטען פריינד מַה תַּגִּידוּ וואָס זאָלט איר אים זאָגען שֶׁחוֹלַת אז איך בין קראַנק פון ליבע צוא אים [דען זיא האָט מורא געהאט טאָמער איז ער איר חושד אז זיא האָט מזנה געוועזען, ווייל זיא הט אים נים געוואָלט עפענען]: [ט] פרעגען איהר די טעכטער פון ירושלים מַה דּוֹדֵךְ מיט וואָס איז דָם דיין פריינד אַנדערש ווי אַנדערע פריינד, מיט וואָס צייכענט זיך דיין פריינד אזוי אוס פון אנדערע אַז דו באשווערסט אונז אַזוי? [י] דּוֹדִי מיין פריינד איז ווייס און רויט דָּגוּל מאן קען איהם צווישען טויזענדער דערקענען: [יא] רֹאשׁוֹ זיין קאָפּ איז וויא די

תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב׃ יב עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל־אֲפִיקֵי מָיִם רֹחֲצוֹת בֶּחָלָב יֹשְׁבוֹת עַל־
מִלֵּאת׃ יג לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר
עֹבֵר׃ יד יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ מֵעָיו עֶשֶׁת שֵׁן מְעֻלֶּפֶת סַפִּירִים׃

הו״א לחיו כערוגת הבשם. שבת פח עירובין כב: שפתותיו שושנים. שבת פח פסחים קיז:

רש״י

הטוב וכן (איוב לא) אמרתי לכתם מבטחי וכן (משלי כה) וחלי כתם: קוצותיו תלתלים. לשון תלויים פנדלוייר״ש בלע״ז: שחרות כעורב. כל אלה נוי לבחור: (יב) עיניו כיונים על אפיקי מים. עיניו על אפיקי מים נאות כעיני יונים. אפיקי מים ערבים למראה והבחורים יולאים שם לשוט וכן מקלס המשורר עיני דודי כשהוא מביט על אפיקי מים דומות לנוי עיני יונים: רוחצות. עיני דודי בחלב: ישבות על מלאת. כל זה לשון נוי לא בולטות יותר מדאי ולא שוקעות אלא יושבות על מלאת גומא שלהם העין (ס״א העין לפי הגומא) לפי הדוגמא והוא לשון כל דבר שעשוי למלאות גומא העשויה לו למושב כמו (שמות כה) אבני מלואים (שם כח) ומלאת בו מלואת אבן: לחיו בערוגת הבשם. אשר שם באותם ערוגות ח גידולי מרקחים: מגדלות מרקחים. מגדלות של מרקחים גידולי בשמים שמפטמים אותם מעשה רוקח: (יד) גלילי זהב. כאופני זהב: ממולאים בתרשיש. כל לשון מושב אבן יקרה בזהב קרוי מלאת: עשת. ל׳ (ירמיה ה כח) שמנו עשתו קבוץ עב קרוי עשת משפאי״ה בלע״ז: שן. מעצמות פיל: מעולפת ספירים. מקושטת ומתוקנת

שפתי חכמים

תשובו אלי לא שיהיה כן על כ״פ כמובן מן הכתוב: ח פי׳ אשר שם כו׳ שלא תבין לחיו כערוגת הבושם וכמגדלות מרקחים לכן פירש לחייו כערוגת הבושם אשר שם כו׳ שלא דמו הלחיים רק לערוגת

מצודת דוד

נא מה הם הטובות הנמלאות בו שאינם בזולתו. והנמשל הוא כאלו העו״ג משיבות אותה לומר אמרי נא במה הוא נחשב מכל שרי מעלה של העו״ג הלא כולם משפיעים טובה לאנשיהם וא״כ הואיל והוא עוזבך התחברי עמנו ונהיה לעם אחד ותהי גם את תחת ממשלת השר המושל בנו: (י) דודי לח ואדום. כאלו משיבה הן אין להעריך שאר הדודים מול דודי כי דודי הוא לח הלבון מעורב במראה אדמימות שנחמד לעין. והנמשל הוא לו׳ הנה המקום ב״ה פועל הרחמים והדין כי לחות הלבון יורה על הרחמים והאודם על הדין כמפורסם וכאומר הנה בידו הכל ברחמים והדין אבל שרי מעלה לא ייטיבו ולא ירעו מעצמם כי אינם אלא שלוחי המקום ב״ה: דגול מרבבה. יש לו דגלים מקבולת רבבות. והנמשל הוא לומר רבים הם מלאכיו עושי דברו כמ״ש אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון (דניאל ז׳) לא כן שרי מעלה: (יא) ראשו כתם פז. כאומרה אין מהלורך להניח בראשו עטרת זהב כי הראש עלמו יפה ומבהיק כעז כתם פז. והנמשל היא לומר אין לספר עולם גדלו כי הוא מרומם על כל ברכה ותהלה: קוצותיו תלתלים. שערותיו המה מסולסלים ועל כי יתהפכו בסלסולם פעמים נכנסים ופעמים יולאים לכן המה נראים תלים תלים והמה שחורות כנולות העורב וזה דבר נוי. והנמשל הוא לומר הנפלאות הנשפעות מאת המקום ב״ה יתהפכו בתחבולותיו והמה לפונות וחשוכות מעין האדם ואין להשיגם ובא הרמז בנילות העורב כי דבר שחור הוא חשוך אל העין: (יב) עיניו כיונים. הבטת עיניו יפה כהבטת עיני יונים בהתילבם על אפיקי מים ומביטים לרוות שם למאוגם והיא הבטה נאה מאוד: רוחצות בחלב. לובן עיניו המה לחות ונקיות מבלי מאוס בהן רושם אדמימות כאלו הן רוחצות תמיד בחלב: יושבות על מלאת. קבועות המה בגומא שלהן לפי מדת הגומא למלאותו אינן בולטות ואינן שוקעות והוא דבר נוי. והנמשל הוא לומר שהוא משגיח בהבטת אהבה והשגחת הדין ממתיק ברחמים כי לובן החלב יורה על הרחמים וההשגחה עלמה היא על דרך המילוע עם כי על הכל ישגיח מ״מ על מחשבה רעה אינו משגיח בה לענוש עליה כמ״ש און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה׳ (תהלים ס״ו): (יג) לחיו כערוגת הבושם. לחיו המה בתכלית ההדור ידמו אל הערוגות שלומחים שם הבושם שמייפין אותן ביותר: מגדלות מרקחים. אשר בערוגות ההן יש גידולי סממנים מובחרים לעשות מהם מעשה רוקח להיות שמור לזמן מרובה שאז הערוגות ההן הנה בתכלית ההדור מפאת לורתם ומפאת הסממנים המובחרים במינם הלומחות עליהן. והנמשל הוא לומר הדבורים שילאו מפי המקום ב״ה המה יקרים ומחוכמים ובתכלית התועלת וירמוז בלחיים על כי המה יקיפו כלי הדבור: שפתותיו שושנים. מבין שפתותיו עולה ריח טוב כריח השושנים. וכאילו מטיפות את המור. והנמשל הוא על הנביאים השלוחים מאת ה׳ לדבר דבריו שהמה כמו שושנים שריחם נודף למרחוק כי כ״כ המה מודיעים מה שיהיה לאחרונה ומייעדים טובה מרובה והנלחות מתמידות: (יד) ידיו גלילי זהב. אלבעות ידיו כשהן פרודות יתדמו במראיהן כזרועות אופני הזהב ר״ל נקיות כזהב ועם כי ראשי אלבעותיו הן כלי השימוש ודרכן להיות מלוכלכות: ממולאים בתרשים. וכהם יושבים אבני תרשים לפי מדות הגומות לא בולטין ולא שוקעין ועל הלפרנים יאמר שהם נאים וחלקים כאבני תרשים והמה במדה הראויה לא קלרות ולא ארוכות. והנמשל הוא על גלגלי השמים מעשה אלבעות המקום ב״ה שנאמר כי אראה שמיך מעשה אלבעותיך (תהלים ח) שהמה בהירים ויקרים כזהב וממולאים כוכבי אור: מעיו עשת שן. בטנו זך ובהיר כזכות שן הפיל כשהיא מעוטפת בספירים וקבועים בה שאז נופל זוהר הספירים על השן ומבהיק ביותר. והנמשל הוא לומר עם כי השמים שמים לה׳ אוה נואו

מצודת ציון

הנס שנושאים לפני כל מחנה ומחנה וכן איש על דגלו [במדבר ב׳]: מרבבה. רבוא הוא עשרת אלפים: (יא) כתם פז. זהב טוב ויקר כמו בכתם אופז [דניאל י׳]: קווצותיו. הוא שער הראש התלוי למטה: תלתלים. מל׳ תל וגבה: כעורב. שם מין עוף: (יב) אפיקי מים. מקומות שהמים שוטפים ונגרים בחוזק וכן כאפיקים בנגב [תהלים קכ״ו]: (יג) לחיו. הוא המקום מתחת לעין: כערוגת. הוא תלם המחרישה כמו מערוגת מטעה [יחזקאל יז]: מגדלות. גידולי: מרקחים. כן יקראו הסממנים המעורבים השמורים לזמן מרובה וכן רקח מרקחת [שמות ל]: שושנים. שם עשב המריח: עובר. ר״ל מתפשט: (יד) גלילי. אופני המרכבה כמו על גלילי כסף [אסתר א]: בתרשיש. שם אבן יקר: מעיו. על הבטן יאמר שבו המעים: עשת. ענין בהירות ועבות וכן ברזל עשות [יחזקאל כז]: שן. הוא שן הפיל: מעלפת. ענין עטוף וכסוי כמו ותתעלף [בראשית לח]:

פירוש ע״ט

פיינסטע גאלד, קְוֻצּוֹתָיו זיינע לאקן זיינען קרייזעלדיג שיין אונ שווארץ וויא ביי אראב: [יב] עֵינָיו זיינע אוגן זיינען אזו שיין ווי ביי די טובן ווען זייא זיינען ביי׳ן וואסער קנואל, רוֹחֲצוֹת אבר ווען זיי וואשן זיך אין מילך יוֹשְׁבוֹת אונ זיצן גלייך [ווי אדימאנט וואס איז גלייך געפאסט]:[יג] לְחָיָו זיינע וואנגען [באקען] זיינען ווי די בייטען פון געווירץ, וויא די געווירץ קעסטלען, שִׂפְתוֹתָיו זיינע ליפפען זיינען ווי ראזען נוֹטְפוֹת פון זיי טריפט נאססע שמעקענדע מירהע: [יד] יָדָיו זיינע הענט זיינען קיילכדיג ווי גאלדענע וואלצן בעזעצט מיט טהייערע איידעל שטיינער, מֵעָיו זיין לייב איז ווי ריינער העלפאנט ביין מְעֻלֶּפֶת געצירט

מדרש חכמים

ה (יב) (עֵינָיו) דער מדרש זאגט זיינע אוגן, דאס מיינט מען די סנהדרין, וואס זיינען די אוגן פון פאלק, דען אזוי ווי ביי דעם מענטשן גייען נאך אלע רמ״ח איברים נאך די אוגן, אזוי קענען די יודען קיין זאך ניט טאן אן דיא סנהדרין (כְּיוֹנִים) זיינען אזוי שיין ווי ביי די טובן, אזוי וויא טובן זיינען שיין, אזוי זיינען די סנהדרין שיין מיט זייער חכמה (עַל אֲפִיקֵי מָיִם) ווען זיי שטייען אויף די קוואלן, פון וועלכע

משלי חכמים

כופר, כדי אלע זאלן זעהען אז דער בלבול פון די פעלקער איז פאל״ש, אונ אוסער דעם האט הקב״ה אליין צוגעגעבן יעדען ניין זיגעל, א „ה״ אין אנהייב נאמען, אונ א „י״ צום סוף, ד״ה יָ״ה מֵעִיד עֲלֵיהֶם, דער אויבערשטער אליין איז מעיד אויף זיי אז זיי זיינען די קינדער פון זייערע עלטערן, ווי עס שטייט אין פסוק (במדבר כ״ו) הָראוּבֵנִי, הַשִּׁמְעוֹנִי וכו׳:

טו שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל־אַדְנֵי־פָז מַרְאֵהוּ כַּלְּבָנוֹן בָּחוּר כָּאֲרָזִים׃ טז חִכּוֹ

הו"א מראהו כלבנון בחור כארזים. סנהדרין ק:

שפתי חכמים

סוסס לא למגדלות מרקחים ומגדלות מרקחים קאי על ערוגת הבשם:
פ לאפוקי מל' גם בחור גם בתולה דא"כ הוא איך יתדמה בבחרות

רש"י

בספירים לשון ותתעלף דמתרגמינן ואיתקנת: (טו) שקיו. כעמודי שש המיוסדים על אדני פז: עמודי שש. עמודי שיש וחברו במגלת אסתר (אסתר א) על גלילי כסף ועמודי שש. ומראהו גבוה כארזי הלבנון: בחור כארזים. נבחר בין הבנים כארז בין שאר עצים: (טז) חכו ממתקים. דבריו ערבים: זה דודי. זה דמות דודי וזה דמות רעי ועל כל אלה חליתי לאהבתו. והדוגמא כלפי הקב"ה כך היא: דודי צח. ולבן להלבין עונותי. לא ולבן כשנראה בסיני נראה כזקן מורה הוראות וכן בשבתו למשפט (דניאל ז) לבושיה כתלג חור ושער רישיה כעמר נקי: ואדום. ליפרע משונאיו כענין שנאמר (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושיך: דגול מרבבה. הרבה חיילות מקיפין אותו: ראשו כתם פז. תחילת דבריו הבהיקו ככתם פז וכן הוא אומר (תהלים קיט) פתח דבריך יאיר פתח אנכי ה' אלהיך הראש תחלה שמשפט מלוכה יש לו עליהם ואחר כך גזר עליהם גזרותיו: קווצותיו תלתלים. על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות: שחורות כעורב. על שם שהית' כתובה לפניו אש שחורה על גבי אש לבנה. ד"א קווצותיו תלתלים כשנראה על הים נראה כבחור נלחם בגבורה: עיניו כיונים על אפיקי מים. כיונים שעיניהם צופות אל ארובותיהם כך עיניו על בתי כנסיות ובתי מדרשות שמשם מוצאי התורה המשולים למים: רוחצות בחלב. כשהן צופות במשפט מבררות דין לאמתו להצדיק צדיק לתת לו כצדקתו ולהרשיע רשע לתת דרכו בראשו: יושבות על מלאת. על מלאת של עולם משוטטות בכל הארץ צופות טובים ורעים. ד"א תלמידי חכמים שהקב"ה נותנם עיניס להאיר לעולם כשם שהעינים מאירים לאדם כיונים הנודדים משובך לשובך לבקש אכלם כך הם הולכים ממדרשו של פלוני חכם לבית המדרש של פלוני חכם לבקש טעמי תורה: על אפיקי מים. על בתי מדרשות שהם מוצאי מים של תורה: רוחצות בחלב. לפי שקראן עינים והעין לשון נקבה היא אמר רוחצות לשון נקבה הם מלבנים עצמן בחלב של תורה ומלבנים סתריה וסתומותיה: ישבות על מלאת. מישבים דברים על אופניהם. ד"א עיניו ענייניו פרשיות של תורה והלכות ומשניות כיונים שהם נאים בהליכתן. על אפיקי מים בבתי מדרשות רוחצות בחלב מלוחצות כחלב כמו שפירשתי: לחיו. דברות הר סיני שהראה להם פנים מסבירות ושוחקות: שפתותיו שושנים. דבורים שנדבר באהל מועד שהם לריצוי ולכפרה ולריח טוב תורת חטאת ואשם ומנחה ועולה ושלמים: ידיו. הלוחות שנתן מימינו ומעשה ידיו המה: גלילי זהב. אלו הדברות שבהן נאמר הנחמדים מזהב ומפז רב. א"ר יהושע בן נחמיה מעשה נסים היו של סנפרינין היו והיו נגללין. ד"א על שם שמגלגלות טובה לעולם: ממלאים בתרשיש. שכ לל בעשרת הדברות תרי"ג מצות: מעיו עשת שן. זה תורת כהנים הניתן באמצע המשה חומשים כמעיים הללו שהם נתונים באמצע הגוף: עשת שן מעולפת ספירים. נראית חלקה כעשת שן והיא סדורה דקדוקים רבים גזירות שוות וכנין אב וקלים וחמורים: מיוסדים על אדני פז. א"ר אלעזר הקפר העמוד הזה יש לו כותרת למעלן וכסים למטן א"ר שמואל בר גדא פרשיות שבתורה יש להם כותרת למעלן וכסים למטן וסמוכות לפניהם ולאחריהם כגון פרשיות של שביעית ויובל (ויקרא כה) וכי תמכרו ממכר להודיעך כמה קשה אבקה של שביעית כדאיתא במסכת ב"מ וערכין וכגון (במדבר כז) יפקד ה' איש על העדה או את קרבני לחמי עד שאתה מפקדני על בני פקוד אותם עלי וכן כמה לכך נאמר שוקיו עמודי שש מיוסדים וגו': מראהו כלבנון. המסתכל ומתבונן בדבריו מוצא בהם פרחים ולולבים כיער זה שמלבלב כך דברי תורה ההוגה בהם תמיד מחדש בהם טעמים: בחור. נבחר כארזים ט הנבחרים לבנין ולחוזק ולגובה: חכו ממתקים. דבריו ערבים (ויקרא יט) ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם אני ה' הנאמן לשלם שכר יש היך מתוק מזה. אל תחבלו בעצמיכם ותקבלו שכר. ובשוב רשע מרשעתי (יחזקאל יד) ועשה משפט וצדקה עליהם חיה יחיה עונות נחשבו לו לזכיות

מצודת ציון

(טו) שוקיו. הוא פרק מפרקי הרגל: שש. אבן שיש: מיוסדים. מל' יסוד: אדני. הוא הדבר שהעמוד תקוע בו וכן אדני כסף [שמות כו]: פז. הוא המובחר שבזהבים: (טז) חכו. הוא מה שמשמש להלשון והוא מכלי הדבור: ממתקים. מל' מתוק:

מצודת דוד

למושב לו על הכפורת שהוא מקום פנימי ונעלם כמו המעים שבתוך הגוף ומשם באה האורה לכ"י כלחות וזכות השן ובהירות הספיר: (טו) שוקיו עמודי שש. רגליו נאים כלובן וביושר כעמודי אבן שיש והמה מיוסדים על אדני פז הם כפות הרגלים שהמה נקיות כזהב פז עם כי מדרכם להיות מלוכלכות בעפר הארץ. והנמשל הוא על העולם השפל הדום רגלי המקום ב"ה שנא' והארץ הדום רגלי (ישעיה ס"ו) שהוא חזק כעמודי אבני שיש ואדני יסוד כדור הארצי המעמידו במקומו לבל יתקרב לפאה מן הפאות דומה הוא אל הפז ויאמר על הנקודה האמצעית מכדור הארצי שהיא מעמדת כל הכדור במקומו כאשר חקרו הטבעיים כי כל יסוד מתייקק ליסודו ולכן בא הרמז כפז כי הנקודה הזאת הוא כמעט קט כמו הפז שמעט ירד לעולם כמ"ש רז"ל: מראהו כו'. מראה קומתו הוא כהר הלבנון והוא נבחר משאר הדודים כארזים מכל עצי היער. והנמשל הוא לומר שהמקום ב"ה גדול ורם מכל אלהים ומאד נבחר מכולם ואין להעריך אותם אליו: (טז) חכו ממתקים. כל דברי חכו המה מתוקים במלילה נאותה ולחות אמרים וכל מעשיו ותנועותיו המה חמודים כי עשוים בהשכל רב. והנמשל הוא לומר דברי התורה הנתונים מפיו המה משפטים לצדיקים וחוקים ישרים וכל מעשיו בחסד וברחמים: זה דודי כו'. הנה מי שיש בו אלה השבחים זה דודי ורעי וכאומרת בהיות כן איך לא אשתוקק אליו וכי יש מי להעריך אליו. והנמשל הוא לומר דעו מי שכל אלה בו הוא אלהי וכאלו תאמר עתה שפטו נא אם מי דומה לו ומה זה תאמרו לעזבו ולהתחבר עמכם להיות תחת ממשלת השר של מעלה המושל בכם הלא כלם כמוהם כאן למול אלהי:

מדרש חכמים

עָס שְׁלָאגֶען וואסֶער וְדען אַז אַדוּרְשְׁטִיגֶע טויב קוּקְט אוֹיף וואסֶר זַייְנֶען אִיהרֶע אוֹגֶן דאן זַייעֶר שֵׁיין) , אַזוֹי זַייְנֶען אוֹךְ דִי סַנְהֶדְרִין וָוס שׁוַאְרְקֶן זִיךְ אוּנ שְׁטֵילֶען זַייעֶר דוּרְשְׁט פוּן דִי קְוַואלֶען פוּן דֶער תּוֹרָה, וְוִי ר' חָמָא בַּר עוּקְבָא הָאט

פירוש ע"ט

מִיט סַאפִּירֶען: [טו] שׁוֹקָיו זַייְנֶע שֶׁענְקְלֶען זַייְנֶען וְוִי מַארְמַאר זַיילֶען וֶועלְכֶע זַייְנֶען גֶעשְׁטֶעלְט אוֹיף גָאלְדֶענֶע פִּיס מַרְאֵהוּ זַיין גַאנְצֶער אוֹסְזֶעהֶען אִיז אַזוֹ שֵׁיין וְוִי דֶער בַּארְג לְבָנוֹן בָּחוּר עֶר אִיז דֶר בֶּעסְטֶער

צְוִוישֶׁן אַלֶע וְוִי דִי צֶעדֶערְן צְוִוישֶׁן אַלֶע אִיבֶּערִיגֶע וַואלְד־בֵּיימֶער: [טז] חִכּוֹ זַיין גוֹמֶען אִיז דוּרְךְ אוּם זִיסִיקַייט עֵיינְגֶערֵייד זַייְנֶען וְוִי צוּקֶר זִיס] וְכֻלּוֹ אוּנ עֶר אִיז אִין גַאנְצֶן שֵׁיין אוּנ מִילְד, זֶה דוֹדִי אַזוֹ אִיז מַיין לִיבֶּער, אַזוֹ אִיז מַיין פְרֵיינְד, אִיהר טֶעכְטֶער פוּן יְרוּשָׁלָיִם:

מַמְתַקִּים וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים זֶה דוֹדִי וְזֶה רֵעִי בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם׃ ו א אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ
הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אָנָה פָּנָה דוֹדֵךְ וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ׃ ב דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם
לִרְעוֹת בַּגַּנִּים וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים׃ ג אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃ ד יָפָה אַתְּ
רַעְיָתִי כְּתִרְצָה נָאוָה כִּירוּשָׁלִָם אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת׃ ה הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי שֶׁהֵם הִרְהִיבֻנִי

תו"א הסבי עיניך מנגדי . זוהר פ' קדושים : שערך כעדר העזים . ברכות כה :

רש"י

יש חיך מתוק מזה : (א) **אנה הלך דודך** . מאניס ומקנטרים האומות את ישראל אנה הלך דודך למה הניח אותך עזובה אלמנה : **אנה פנה דודך** . כשחזר והערה רוחו על כורש ונתן רשות לבנות הבית והתחילו לבנות באו ואמרו להם אנה פנה דודך אם חוזר הוא אליך נבקשנו עמך כענין שנאמר (עזרא ד) וישמעו צרי יהודה ובנימין כי בני הגולה בונים היכל וגו' ויגשו אל זרובבל וגו' נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם וגו' וכוונתם לרעה כדי להשביתם מן המלאכה. והם משיבים : (ב) **דודי ירד לגנו** . צוה לנו לבנות היכלו ויהיה שם עמנו : **לערוגות הבשם**. מקום מקטר הקטרת : **לרעות בגנים**. ועוד ירד לרעות צאנו י' בגנים אשר נפוצו שם אותם שלא עלו מן הגולה משרה שכינתו עליהם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות : **וללקוט שושנים**. שומע ומקשיב נדברים בתורתו ללקוט זכיותיהן ולכתבם בספר זכרון לפניו כענין שנא' (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' וגו' ומה שאתם אומרים לבקש עמנו ולבנות עמנו אני לדודי ולא אתם לו ולא תבנו עמנו כענין שנאמר (עזרא ד) לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו ואומר ולכם אין חלק ולדקה וזכרון בירושלים : (ג) **הרועה בשושנים**. הרועה את צאנו במרעה נאה וטוב : (ד) **יפה את רעיתי כתרצה**. והקדוש ברוך הוא מקלס' על זאת יפה את רעיתי כשאת רצויה לי כך הוא נדרש בספרי : **נאוה**. את עתה כאשר בראשונה בירושלים : **איומה כנדגלות**. חיילי מלאכים אימתך אטיל עליהם שלא להלחם ולהשביתכם מן המלאכה כמו שנאמר בעזרא : (ה) **הסבי עיניך מנגדי**. כבחור שארוסתו חביבה ועריבה עליו ועיניה נאות ואומר לה הסבי עיניך מנגדי כי כראותי אותך לבי מתחזק ומתגאה עלי ורוחי גסה בי ואיני יכול להתאפק : **הרהיבני** . הגיסו לבי כמו (תהלים צ) ורהבם עמל ואון (ישעיה ל) רהב הם שבת אישמיי"ר בלע"ז והדוגמא כך הוא אמר הקב"ה במקדש זה אי אפשר להשיב לכם ארון וכפורת וכרובים שהם הרהיבוני בבית ראשון

שפתי חכמים

לאחזים. לכ"פ נבחר : י ק"ל הרי כבר אמר לערוגות הבשם דהיינו בית המקדש וא"כ מהו לרעות בגנים. לכ"פ ועוד ירד לרעות כו' :

מצודת דוד

ו (א) אנה הלך דודך . כאשר שמעו הנערות אמריה כי נעמו אמרו לה את היפה בנשים אם לא מצאת את דודך בעיר אמרי נא להיכן הלך ולהיכן פנה ר"ל אנה דרכו ללכת ונלך עמך לבקשו במקום ההוא כאלו תאמרנה אם את מתפחדת ללכת יחידי נלכה גם אנו בחברתך. והנמשל הוא כאלו יאמרו האומות אם הדבר כן הוא אמרי לנו היכן הוא כלומר במה תשיב אותו אליך וכמה יתרצה ונעזור לך על ההשבה להספיק בידך להשיבו אליך ולא נוסיף להדיחך עוד מאחריו : (ב) דודי ירד לגנו. כאלו משיבה לומר דרכו ללכת בגנים ובודאי ירד שם אל בין ערוגות הבושם לרעות ולטייל בגנים וללקוט שושנים להביאם לי תשורה. והנמשל הוא אשר תשיב אמריה מעולם דרכו להשרות שכינתו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות להקשיב רנה של תורה ותפלה לקבלם ברצון להיות שמורים אצלו לשלם מהם שכר טוב וכאומרת הנה בעסק התורה והתפלה אפתנו לשוב אלי : (ג) אני לדודי כו'. ר"ל כמו שכל תשוקתי היא אל דודי כן תשוקתו אלי והוא זה הרועה בשושנים להביא לי מהם תשורה. והנמשל הוא לומר כמו שאני לא המרתי באל נכר כן הוא לא עזבני מכל וכל לבחור בעובדי גלולים ואף עתה מקבל ברצון עסק התורה והתפלה ושמורים אצלו להשיב לי עליהם גמול טוב : (ד) יפה את רעיתי כתרצה. כאשר נשמע אל החשוק נועם דבריה והפלגת תשוקתה אליו שלח אמריו לקלסה וכה אמר יפה את רעיתי כעיר תרצה והיא היתה עיר יפה מאד בבניינים נפלאים (ועד שלא נבנית שומרון היתה עיר מלוכה למלכי ישראל) : נאוה כירושלים. שהיתה נאה מאד בהפלגת הסדור וההנהגה : איומה כנדגלות. לפי רוב חשיבתך ומעלתך את מטלת אימה על רואך כמו דגלים ממחנות רבות המטילים אימה על רואיהם. והנמשל הוא לומר עם כי את גולה וסורה עכ"ז יפה את במעשים הגונים וכמדות ישרות וכל האומות אינם חפלים להשחיתך עד התכלית כאלו היית המון עם רב מלומדי מלחמה : (ה) הסבי עיניך מנגדי גם זה מדברי החשוק ישלח אמריו לאמר לה בדרך חבה החזירי לי עיניך שהם מוסרים מנגד פני כי מאז בהבטתם בי חזקו ומלאו את לבבי להיות נמשך אחריך. והנמשל הוא כאלו יאמר להחכמים עיני העדה שיביטו גם עתה ויסתכלו בתורה ויעסקו בה כי בזה היו מוסיפים כח מאז בפמליא של מעלה וגם עתה יאהבו בזה אל המקום ב"ה וכאומר עם כי המה בגולה ואין עסק התורה מוספת כח כ"כ כמו שעסק בא"י מ"מ נוסיפים הם : שערך כעדר העזים. שער ראשך סרוק ומבהיק כשער עדר העזים אשר נמרטו ונסרקו בענפי הקולים ברדת ממקום מרעיתם מהר הגלעד וכאלו נסרקו במסרק. והנמשל הוא על הנזירים המגדלים פרע שער ראשם כעדר העזים כו' שהם

מצודת ציון

ו (א) **אנה** להיכן כמו אנה אלך מרוחך [תהלים קלט] : (ב) לרעות. מל' מרעה : (ד) כתרצה. שם עיר מלוכה למלכי ישראל : נאוה. נאה ויפה : איומה. מלשון אימה ופחד : כנדגלות. מל' דגל ור"ל מחנות בעלי דגל : (ה) הסבי. מל' סבוב והחזרה : הרהיבוני. ענין התחזקות כמו תרהיבני בנפשי עוז [תהלים קלח] :

פירוש ע"ט

[א] אָנָה וואו איז דַיין פְּרַיינְד גֶעגַאנְגֶען, דוּ שֶׁענְסְטֶע פוּן דִי פְרוֹיעֶן, אָנָה פָּנָה אִין וֶועלְכֶער זַייט הָט ער זִיךְ גֶעוֶוענְדֶעט דיין גֶעלִיבְטֶער; [וְנָא אוּנְז] וֶועלֶן מִיר דִיר הֶעלְפֶן זוּכֶען: [ב] דודי מַיין פְּרַיינְד איז אַרָאפּ גֶעגַאנְגֶען אִין זַיין גָארְטֶען, צוּ זַיינֶע גֶעוִוירְץ בֶּייטֶען לִרְעוֹת צוּם וַוייְדֶען אִין גָארְטֶען אוּנ אָנְצוּקְלַייבֶּען רָאזֶען. [זִי הָט זִיךְ גֶעשֶׁעמְט צוּ דֶערְצֵיילֶען דֶעם אֱמֶת

מדרש חכמים

גֶעזָאגְט, דִי תּוֹרָה, וָוס מֶעהְר מַאן לֶערֶענְט אִיהְר, אַלְץ מֶעהְר נַייעֶס קוּמְט צוּ (רוֹחֲצוֹת בֶּחָלָב) אָדֶר וָוען זַיי וַואשֶׁען זִיךְ אִין מִילְךְ, דָס מֵיינְט מֶען דִי דִינִים, וָוס דִי סַנְהֶדְרִין וַואשֶׁען אוּנ קְלֶערֶען זַיי אַזוֹ לַאנְג צְווִישֶׁען דִי צֵיינֶר בִּיז זַיי וֶוערֶען וַוייס אוּנ קְלָאר וִוי מִילְךְ, (יוֹשְׁבוֹת עַל מִלֵּאת) וֶוען זַייא שְׁטֵייעֶן גְלַייךְ אוּנ אוֹיסְגֶעפִילְט, נִיט הוֹיךְ, נִיט נִידֶערִיג, אַזוֹ מַאכֶען דִיא סַנְהֶדְרִין גְלַייךְ אוּנ פִילֶען אוֹיס דִי וֶוערְטֶער פוּן דִיא תּוֹרָה:

וָוס עֶס הָט מִיט אִיהְר גֶעטְרָאפֶען וִוי עֶר אִיז אַוֶועק פוּן אִיהְר, הָט זִי גֶעזָאגְט עֶר אִיז נוּר אוֹיף אַקוּרְצֶע צַייט אַוֶועק פוּן אִיהְר אוּנ צוּ רַייסֶען בְּלוּמֶען פוּן אִיהְרֶעט וֶועגֶען מהר"י עראמה]: [ג] אֲנִי אִיךְ גֶעהֶער מַיין פְרַיינְד, אוּנ מַיין פְרַיינְד, וֶועלְכֶער וַוייְדֶעט זַיינֶע שָׁאף אוּנְטֶער דִי רָאזֶען, גֶעהֶערְט מִיר: [ד] יָפָה אַתְּ דוּ בִּיסְט שֵׁיין מַיין גֶעלִיבְטֶע פְרֵיינְדִין וִוי תִּרְצָה, הֶערְלִיךְ וִויא יְרוּשָׁלַיִם, פוּרְכְטְבָּאר וִויא אַפוֹלְק קְרִיגְס־הֶעלְדֶען: [ה] הָסֵבִּי קֶער אָפּ פוּן מִיר דַיינֶע אוֹיגֶען, דֶען זֵיי צִינְדֶען אִין מִיר אָן אַהֶעלִישֶׁען פַייעֶר פוּן לֵייבֶּענְשַׁאפְט שֶׁעֲרֵךְ דַיינֶע הָאר אִיז פְּרַאכְטִיג שֵׁיין וִוי בַּיי דִי יוּנְגֶע בֶּערְג־צִיגֶען, וֶוערֶענְד זֵיי הֶענְגֶען אַרָאפּ,

שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מִן־הַגִּלְעָד׃ ו שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה
שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם׃ ז כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ׃ ח שִׁשִּׁים
הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים פִּילַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר׃ ט אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַמָּתִי אַחַת
הִיא לְאִמָּהּ בָּרָה הִיא לְיוֹלַדְתָּהּ רָאוּהָ בָנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילַגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ׃
י מִי־זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ־שָׁחַר יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת׃ יא אֶל־גִּנַּת

תו"א אחת היא יונתי. עקידה שער כא: מי זאת הנשקפה. זוהר פ' וישלח ופ' תרומה:

שפתי חכמים

ב בקילוס הראשון א"ר כעדר הקלוטות וכאן בקילוס זה שינה וכתב כעדר הרחלים ומה שבח הוא ברחלים שהם בשמאת כעדר הקלוטות

רש"י

להראותכ' חבה יתירה עד שמעלתם כי: שערך כעדר העזי'. בקטנים ורכים ודקים שבכם יש שבח הרבה: (ו) שניך. קלינים וגבורים שניך כולם לטובה: כעדר הרחלים. הרחלה הזאת ב כולה קדושה למרה לתכלת בשרה לקרבן קרניה לשופרות שוקיה להלילין מעיה לכינורות עורה לתוף אבל הרשעים נמשלו לכלבים שאין מהם לקדושה כלום: (ח) ששים המה מלכות. אברהם ויוצאי יריכו בני קטורה שש עשרה. ישמעאל ובניו י"ג. יצחק ובניו ג'. בני יעקב שנים עשר. בני עשו ט"ז (בדברי הימים) הרי ששים. וא"ת לא מהם תמנע שהיא אשה אברהם מן המנין: ושמנים פלגשים. נח ובניו עד אברהם כל תולדות יוצאי התיבה שמנים תמצאם וכשם שהמלכות שהם נשי המלך יתירות בגדולה על הפלגשים כך היו אברהם ויוצאי יריכו חשובים גדולים ויתרים בחשיבות על הכל כאשר תראה הגר בת מלכים היתה תמנע בת שלטונים היתה ונעשית פילגש לעשו ואומר (בראשית יד) אל עמק שוה וגו' הושוו כלם בעצה אחת והמליכו את אברהם עליהם: ועלמות אין מספר. למשפחות הרבה נחלקו כל אלה: (ט) אחת היא יונתי. ומכולם אחת היא הנבחרת לי ליונה תמה שהיא תמימת לב עם בן זוגה: אחת היא לאמה. לכנסייתה הרבה מחלוקות בבתי מדרשות כלם לכם להבין תורה על מכונה ועל אמתתה: ברה היא ליולדתה. יעקב ראה אותה מטה שלימה בלא פסול והוד' וקילס למקום שנאמר (בראשית מז) וישתחו ישראל על ראש המטה: ראוה בנות. את ישראל בגדולתה: ויאשרוה. ומה היא קילוסן: (י) מי זאת הנשקפה. עלינו. ממקום הגבוה לנמוך קרויה השקפה כך בית המקדש גבוה מכל ארצות: כמו שחר. הולך ומאיר מעט מעט כך היו ישראל בבית שני בתחלה זרובבל פחת יהודה ולא מלך והיו משועבדים לפרס וליון ואחר כך נלהוס בית חשמונאי ונעשו מלכים: איומה כנדגלות. איומה בגבורים כנדגלות של מלכים. כל זה הקב"ה מקלס את כנסת ישראל יפה את רעיתי כתרצה וכל הענין ע"כ: (יא) אל גנת אגוז ירדתי. עוד

מצודת ציון

שגלשו. ענין מריטת השער: (ו) מתאימות. מלשון תאומים: ושכלה. ר"ל חסרון ופגם ואמר בלשון השאלה: (ז) כפלח. ענין בקוע כמו כפלח תחתית [איוב מא]: רקתך. הוא גובה הפנים שאצל העין מזה ומזה וכן ותתקע את היתד ברקתו [שופטים ד]: מבעד. מבפנים: לצמתך. היא המסוה המכסה את הפנים וכן גלי צמתך [ישעיה מז]: (ח) ועלמות. נערות. וכן עלמות אהבוך [לעיל א]: (ט) ברה. מל' ברור ונקי: ויאשרוה. ענין הלול ושבח כמו אשרי האיש [תהלים א]: (י) הנשקפה. ענין ראיה והבטה כמו בעד החלון נשקפה [שופטים ה]: שחר. כוכב השחר: איומה. מל' אימה ופחד: כנדגלות. מל' דגל של מחנות

מצודת דוד

סרוקות ושערותם ארוכות ותלויות כלפי מטה וכאומר עם כי אין קרבן בגולה להביא כמלאת ימי נזרן מ"מ חביבים הם לפני: (ו) שניך כעדר הרחלים. שניך המה לבנות במראה ומסודרות כמו עדר הרחלים כשהם עולים מן הרחצה שמבהיקים בלובן לא: שכלם מתאימות. מוסב על השנים לומר אשר כל השנים שוות כתאומים ואין בהם שכולה ר"ל לא נחסר אחד מהם ולא נפגם ולא נשתנה מראהו. והנמשל הוא על שוטרי העדה הממונים להכרית ולהשחית את החייבים במשפט שהם נקיים מן העושק כעדר העולה מן הרחצה המנוקים מן הלכלוך וישוו אלו לאלו וכולם קדושים מנוקים מגזל ולא ימצא במי מהם נדנוד עושק: (ז) כפלח הרמון רקתך. גובה פניך מזה ומזה הוא סגלגל ואדום ומעורב בלובן כמראה חתיכה הנבקעת מן הרמון והמה נסתרים מבפנים להמסוה ובזה ממשיכים אהבה וחשק יותר מאלו היו גלוים מבלי מסוה. והנמשל הוא על שופטי העדה שהם פני הדור שהמה ממולאים בכל חכמה ומידע כרמון המלאה לה גרגרים והמה מסתירים החכמה בלבותם ואינם מתפארים בפני אנשים וכאומר עם כי בגולה יתמנו השופטים בישראל ע"פ חוקי הממשלה עכ"ז לא ימצא מי יערב לבו לגשת להיות מן השופטים אם לא ימצא בו כל אלה (ולא זכר שבח השפתים מה שזכר למעלה כי הם המרמזים על הנביאים ואינם בגולה ובעבור זה לא זכר גם שבח הדבור כי הוא מרמז על הלוים העומדים על הדוכן לדבר בשיר ובגולה אין דוכן ואין שיר וכן לא זכר שבח הצואר כי הוא מרמז על בה"מ והוא חרב וכן לא זכר שבח השדים כי הם מרמזים על המלך וכה"ג ובגולה אין מלך ואין כה"ג): (ח) ששים המה מלכות. יתכן שבנשי המלך שלמה שהיו שבע מאות שרות היו בהן ששים מופלגות ביופי ובמדות חמודות ובג' מאות פלגשיו היו בהן פ' שהן מופלגות ביופי כו' כאלו החסוק ישלח דברו לאמר הנה בנשי המלך השרות יש ששים מופלגות ביופי ובמדות חמידות וכן בפלגשיו יש שמונים וזולתם יש הרבה מן הנערות שהן מופלגות ביופי כו'. והנמשל הוא לומר כי הנה אמרו זרעו של שם בן נח נחלק אח"כ לששים עממים וכינה אותם בשם מלכות להיותם מזרע שם הנאהב מהמקום ב"ה והמבורך מפי נח אביו וזרעו של יפת אחיו נחלק אח"כ לשמונים עממים וכינה אותם בשם פילגשים להיותם מזרע יפת שלא היה נאהב להמקום ב"ה כמו שם אבל לא היה שנוא לפניו כמו חם וזרעו של חם אחיהם נחלק אח"כ לעממים אין מספר וכינה אותם בשם עלמות לבד להיותם מזרע חם השנוא מהמקום ב"ה והמקולל מפי נח אביו: (ט) אחת היא. אבל רעיתי הדבוקה בי כיונה בבן זוגה ותמימה באהבתה אלי היא אחת ומיוחדת בכולן ואין להעריכן אליה וזהו על כי היא אחת ויחידה לאמה ושמה בה כל מגמתה לפלס מעגל דרכיה להיישירה בכל עוז והיא ברה ילתה בעבור אמה שילדתה כי השתדלה לנלחה ולמרקה בתמרוקי הנשים. והנמשל הוא לומר הנה כ"י היא המיוחדת שבכל העמים כי מקור מחצבת' היו קודש הם האבות והאמהות והם השרישו בלבה אהבת ה': ראוה בנות. כשראוהו העלמות בכשרון מעשיה ובהפלגת יופיה היו מאשרות ומשבחות אותה וכאשר ראוה נשי המלך ופילגשיו היו מהללות אותה כאלו הודו בעצמן שהיא עולה על כלן. והנמשל הוא על חכמי האומות שכלן מפארים את ישראל ומודי' בשבח: (י) מי זאת הנשקפה כו'.

פירוש ע"ט

שְׁפְּרִינְגְעֶנְדִיג פוּן אֵיין פֶעלְזֶן אוֹיף דֶעם צְווֵייטֶען אוֹיף דֶעם בַּארְג גִלְעָד׃ (ו) שִׁנַּיִךְ דַיינֶע צֵיינֶער זַיינֶען אַזוֹי קְלָאר אוּנ גַאנְץ ווִי דִי סְטַאדֶעס לֶעמֶער, אִין דֶער צֵייט ווֶען זֵיי גֵייעֶן אַרוֹיס פוּן וַואסֶר, אוֹסְגֶעשְׁטֶעלְט פָּאר וַוייס אוּנ קֵיין אֵיינֶע פֶעלְט נִיט׃ (ז) כְּפֶלַח ווִי דֶער שְׁפָּאלְט אִיז שֵׁיין אִין מִילְגְרוֹם, אַזוֹי זַיינֶען שֵׁיין דַאנְגֶע וַואנְגֶן [בַּאקֶען] אַרוּם גֶערִינְגֶעלְט פוּן דַיינֶע הָאר־לָאקֶען׃ (ח) שִׁשִּׁים זֶעכְצִיג זַיינֶען דָא (אִין שְׁלֹמֹה'ס קֶענִיגְלִיכֶען הַארֶעם) קֶענִיגִינֶען, אַכְטְצִיג גֶעבְּעֶן־פְרוֹיעֶן (קֶעפְּס ווַייבֶּר) אוּנ יוּנְג פְרוֹיעֶן אָן אַ צָאהְל׃ (ט) אַחַת זִי מַיינֶע פְרוּמֶע טַייבֶּעלֶע אִיז אֵיינֶע פוּן דִי שֶׁענְסְטֶע אוּנ בֶּעסְטֶע צְווִישֶׁן זֵייא אַלֶעמֶן, זִיא אִיז אֵיינֶע בַּיי אִיהְר מוּטֶער, זִיא אִיז דִי לִיבְּסְטֶע בַּייא אִיהְר גֶעבֶּערֶערִין רָאוּהָ אַלֶע יוּנְג־פְרוֹיעֶן, ווֶער עֶס זֶעהְט זִי נָאהְר, לוֹבֶּען אִיהְר, מְלָכוֹת אוֹיךְ דִי קֶעבְּס פְרוֹיעֶן אוּנ דִיא קֶענִיגִינֶען פְּרֵייזֶען אִיהְר׃ (י) מִי זֹאת ווֶער אִיז זִי, דָס אִיז דִי ווֶעלְכֶע זֶעהְט אוֹס ווִיא דֶער מָארְגֶענְשְׁטֶערְן, שֵׁיין ווִי דֶער מָאנְד, לוֹטֶער ווִי דִי

אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים׃ יב לֹא
יָדַעְתִּי נַפְשִׁי שָׂמַתְנִי מַרְכְּבוֹת עַמִּי־נָדִיב׃ ז א שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי שׁוּבִי
וְנֶחֱזֶה־בָּךְ מַה־תֶּחֱזוּ בַּשּׁוּלַמִּית כִּמְחֹלַת הַמַּחֲנָיִם׃ ב מַה־יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת־

תו"א אל גנת אגוז. חגיגה יח: שובי שובי השולמית. בתרא עו: מה יפו פעמיך. סוכה מט חגיגה ג:

רש"י

זה מדברי שכינה הנה באתי אל מקדש שני זה אליך: **לראות באבי הנחל**. מה לחלוחית מעשים טובים אראה בך: **הפרחה הגפן**. אם תפריחו לפני ת"ח וסופרים ושונים: **הנצו הרמונים**. מקיימי מצות מלאי זכיות למה נמשלו ישראל לאגוז מה אגוז זה אתה רואה אותו כולו עץ ואין ניכר מה בתוכו פולטו ומוצאו מלא מגורות של אוכלים כך ישראל צנועין וענוותנין במעשיהם ואין תלמידים שבהן נכרים ואין מתפארים להכריז על שבחן בדקתו אתה מוצא אותו מלא חכמה ועוד כמה מדרשות לדבר מה אגוז זה נופל בטיט ואין מה שבתוכו נמאס אף ישראל גולין לבין האומות ולוקין מלקיות הרבה ואין מעשיהם נמאסין: (יב) **לא ידעתי**. כנסת ישראל מתאוננת לא ידעתי להזהר מן החטא שאעמוד בכבודי ובגדולתי ונכשלתי בשנאת חנם ומחלוקת שגבר במלכי בית חשמונאי הורקנוס ואריסתובלוס עד שהיה מביא אחד מהם את מלכות רומי וקבל מידו המלוכה ונעשה לו עבד ומאז נפשי שמתני להיות מרכבות להרכיב עלי נדיבות שאר אומות: **עמי נדיב**. כמו עם נדיב יו"ד יתירה כיו"ד של (דברים לג) שכני סנה (בראשית לא) גנובתי יום (איכה א) רבתי עם: **נפשי שמתני**. אני בעצמי מניתים עלי כענין שנאמר (ירמיה יג) ואת למדת אותם עליך אלופים לראש: (א) **שובי שובי השולמית**. אומרים אלי שובי שובי מאחרי המקום: **השולמית**. השלימה באמונתך עמו. שובי שובי אלינו: **ונחזה בך**. נגיב ממך נגידים ושלטונים כמו ואתה תחזה מכל העם כך דרש רבי תנחומא. ד"א ונחזה בך נתבונן אליך מה גדולה ליתן לך והיא אומרת מה תחזו בשולמית מה גדולה אתם יכולים לפסוק לי שתהא שוה לגדולתי אפי' לגדולת דגלי מחולות מחנות המדבר: **מה יפו פעמיך בנעלים**. הם אומרי' לה חפלי' אנו שתדבקי בנו בשביל נוי ותשיבות שראינו בך ל בעודך ביפיך: **מה יפו פעמיך**. בעליית הרגלים בת

שפתי חכמים

שכת הוא כדפי' לעיל. לכ"פ כרחל הזאת: ל הקילוס הזה אינו כענין טי אשה בקילוס העליון דודה מקלסה וזה ריעותיה מקלסות אותה על שם מעשיה נומר הגוגה את להתחבר עמך כך הוא כשפ ריש נדווייקים וכך ראוי להיות דקאי אמה שכתוב לעיל מיניה הם אומרים לה חפלים

מצודת דוד

הלי הזה יורה על ענין שבח ותשיבות וכן מי מלל לאברהם (בראשית כ"א) ומוסב למעלה לו' כן היה הקילוס שקלסוה הבנות והמלכות והפלגשי' וכה אמרו ראו מי היא וכמה גדולה וחשוב' היא זאת אשר מתחלה היתה נשקפה ונראה כזוהר כוכב השחר ולאח"ז נתעלתה עד שנעשית יפה כלבנה ואח"ז הוסיפה עוד ביופי עד שנעשית ברה כחמה לא כדרך שאר הנסים שנכחם יפיין כשהן מזדקנות. והנמשל הוא לומר כמה גדולה האומה הזאת שבכל פעם מוספת על עצמה סייגים וגדרים לעשות משמרת למשמרת התורה: אימה כנדגלות. לפי רוב חשיבותה ומעלתה מטלת אימה על רואיה כמו דגלים ממחנות רבות המטילים אימה על רואיהם. והנמשל הוא לומר כל האומות אינם חפלים להשחיתה עד התכלית כאלו היתה המון עם רב מלמדי מלחמה: (יא) אל גנת אגוז ירדתי. גם זה מדברי החשוק שאמר הנה כשנפרדתי ממנה לא הלכתי לחבק חיק נכריה אבל געגועי היה עליה ולהפק הגעגועין ירדתי אל גנת אגוז לטייל שם ולקבל ריח עלי האילנות ולראות בצמחים הגדילים בשפת הנחל ולהביט אם פרחה הגפן אם גדלו נצי הרמונים. והנמשל הוא לומר אף בהיות כ"י בגולה לא בחרתי בעם אחר אבל מצוי אני בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לקבל ברצון עסק חדושי התורה ורנין התפלה: (יב) לא ידעתי. חזרה החשוקה להתאונן ולומר הנה אז לא שמתי לבי לדעת ולהזהר בכבוד החשוק לפתוח לו הדלת מיד והנה נפשי עשתה לי להיות מרכבות להטעין עלי נדיבי עם ר"ל להיות משועבדת וככנעת אליהם כדרך היושבת בדודה וגלמודה. והנמשל הוא לומר שכ"י תתאונן לומר לא שמתי לבי מאז ללאת מכבל כולנו יחד כאשר לוה ה' ונפשי עשתה לעצמה להיות משועבדת בגולה:

ז (א) שובי שובי השולמית. כאשר נשמע אל החשוק אשר תשוקתו מתאוננת על שלא נזהרה בכבודו שלח אמריו לאמר לה את השלימה במעלות ומדות הגונית שובי אלי להיות עמי כמאז וכפל המלות יורה על החזוק והזרוז: ונחזה בך. אני ואנשי ביתי נסתכל ונביט בך להשלים חפלך בכל אשר תשאלי: מה תחזו. כאילו מיסב הדבור לאנשי ביתו לומר להם דעו מהו הדבר אשר תחזו בה למלאות תשוקתה להרחיב לבה בשמחה מרובה כשמחת רקוד מחולות של מחנות רבות. והנמשל הוא כאלו המקום ב"ה אומר לה שובי מהג ולה אל ארצך ואני באמצעית מלאכי מעלה נשלים חפלך בהחזרת בה"מ וחלוק המחנות של שכינה ולויה וישראל כאשר היה מאז: (ב) מה יפו פעמיך בנעלים. עוד זה מדברי החשוק מבטיחה לומר את בת נדיב מה מאד יתייפו רגליך כשהם בתוך הנעלים המהודקים כהם לפי מדתם לא יעדפו ולא יחסרו. והנמשל הוא לו' את כ"י מזרע אברהם מה מאוד תתיפי בשובך לארצך ותבוא לבה"מ ברגלים ג' פעמים בשנה:

מצודת ציון

עם: (יא) באבי הנחל. בצמחי הנחל כמו עודנו באבו [איוב ח]: הפרחה. מל' פרח: הנצו. הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל כמו ויוצא פרח ויצץ ציץ [במדבר יז]: (יב) שמתני. מל' שימה ועשיה: עמי. הא"ד יתירה כמו שוכני סנה [דברים לג] ורבים כמוהו: נדיב. ענין שררה כי דרך השר לנדב ולתת מתן:

ז (א) **השולמית**. מל' שלם: ונחזה. ענין ראיה והבטה: כמחולת. ענין רקוד של שמחה כמו לחול במחולות [שופטים כא]: המחנים. מל' מחנה: (ב) פעמיך. כן יקראו הרגלים

פירוש ע"ט

זון, פורכטבאר ווי פולקן קריג'ס־העלדן: (יא) אֶל גִּנַּת צום נוסגארטן בין איך אראפגעגאנגען לִרְאוֹת צו בעזעהען די בומער פון טהאל, נאכצוזעהען אוב דר ווייגשטאק שפראצט, אוב די גראנאטן בליהען: (יב) לא יָדַעְתִּי אונ איך האב ניט געוואוסט אז אין דר זעלבר צייט האט מיר מיין זעלע [מיין פריינד] געזעצט אויף דעם קריגס־וואגן פון מיין אידעלען פאלק [ד"ה ער האט מיר העבער געשטעלט פר אלעמען]:

[א] שׁוּבִי קער זיך אום, דו שׁוּלַמִּית, קער זיך אום, מיר זאלן דיר קענען גוט אנקוקן מַה פר וואס ווילט איהר אזו אנקוקן די שׁוּלַמִּית? כִּמְחוֹלַת ווי אין דעם אופרעגונג־טאנץ צום קריג: (ב) מַה יָּפוּ ווי שיין זיינען אין די טאנץ שיבעלאך דיינע טריט, פירסטן־

מדרש חכמים

ז (ב) (מַה יָּפוּ פְעָמַיִךְ) ווי שיין זיינען דיינע טריט, זאגט דר מדרש ווי שיין זייגען דיינע טריט געווען אז זיי פלעגן דריי מאהל אין יאהר עולה לרגל זיין אונ ווי פלעגען זיי דיר אפהיטן פון אלע צרות, וויא מיר געפינען אז איינער האט א מאהל פארגעסן צו פערשליסן די טהירען פון שטוב אונ איז אוועק עולה הרגל זיין אונ אז ער איז געקומען צוריק האט ער געפונען אשלאנג היינגט ארום געדרייט ארום די רינגן פון די טירען. אונ נאך אפולע זאכן געפינען מיר אזעלכע, רבי פנחס האט דר ציילט אז א מאהל זיינען געוועזן צוויי רייכע ברידר אין דר שטאדט אשקלון אונ לעבן זייא האבן געוואונט שלעכטע שכנים, היידן, די שכנים פלעגן ריידן צווישן זיך אז די יודן וועלן אוועק גיין אין ירושלים מתפלל זיין וועלן מיר באפאלן אויף זייערע הייזר אונ וועלן זיי צוראבירן. אז עס איז געקומען די צייט עולה לרגל צו

נְדִ֑יב חַמּוּקֵ֣י יְרֵכַ֔יִךְ כְּמ֣וֹ חֲלָאִ֔ים מַעֲשֵׂ֖ה יְדֵ֥י אָמָּֽן׃ ג שָׁרְרֵךְ֙ אַגַּ֣ן הַסַּ֔הַר אַל־יֶחְסַ֖ר הַמָּ֑זֶג בִּטְנֵךְ֙ עֲרֵמַ֣ת חִטִּ֔ים סוּגָ֖ה בַּשּׁוֹשַׁנִּֽים׃ ד שְׁנֵ֥י שָׁדַ֛יִךְ כִּשְׁנֵ֥י עֳפָרִ֖ים תָּאֳמֵ֥י צְבִיָּֽה׃ ה צַוָּארֵ֖ךְ כְּמִגְדַּ֣ל הַשֵּׁ֑ן עֵינַ֜יִךְ בְּרֵכ֣וֹת בְּחֶשְׁבּ֗וֹן עַל־שַׁ֙עַר֙ בַּת־רַבִּ֔ים אַפֵּךְ֙ כְּמִגְדַּ֣ל הַלְּבָנ֔וֹן

תו"א חמוקי ירכיך. סוכה מט מועד קטן ט: שררך אגן הסהר. סוטה מה סנהדרין יד עקידה שער לא:

שפתי חכמים

אנו כו' ולפי זה מיושב קלת מה שפי' אח"כ והוא מונה קילוס' מלמטה למעלה מה יפו פעמיך כו' דהוא קילוסו של הקב"ה על ישראל וכאן פי' דהוא קילוס האומות לישראל ואפשר לומר מה שפי' אחר כך הוא כמו פי' אחר דס"ל דהכל הוא קילוס של הקב"ה אבל בית ספרים דכתב זה אחר שררך אגן הסהר משמע דאין סובל שום פי' אחר רק הוא קילוס האומות וקשה דהרי קודם לזה פירש שהוא קילוס של הקב"ה ואפשר לתרץ בדוחק מה שרוח הקודש מספר קילוס שהאומות מקלסי' קילוס של הקב"ה קרי ליה: ם מל' הכל נריכים למרי דחטיא: ג וק' מה הוכחה כפשוטו הכרת פנים בכלל. וי"ל מדכתיב הכרת

רש"י

נדיבים: חמוקי ירכיך כמו חלאים. קבוצת עדיי זהב קרויה חלי כתם אלחל"י בלשון ערבי. ורבותינו דרשו על נקבי השיתין של נסכים שנעשו מששת ימי בראשית עגולים כמו ירך. כמו חלאים לשון חפירה כמו חוליית הבור: מעשה ידי אמן. ידי הקב"ה במסכת סוכה אמן כמו אומן. קילוסו של הקב"ה ישראל מקלסין אותו מלמעלה למטה מתחילין מראשו כתם פז וורדין ובאין עד שוקיו עמודי שש לפי שהן באין לרצותו להוריד שכינתו מן העליונים לתחתונים והוא מונה קילוסם מלמטה למעלה מה יפו פעמיך הם הרגלים ומונה והולך עד ראשך עליך ככרמל עד שהוא בא למושכם אליו: (ג) שררך אגן הסהר. טבורך כאגן של מים צלולים שרוחצין בהן והוא עשוי מאבני שיש ובלשון ערבי קרוי סהר על שם שהטבור כמו נקב עגול מושלו כאגן עגול והקילוס הזה אינו מענין נוי אשה כקילוס העליון לפי שהעליון דודה מקלסה וזה ריעותיה מקלסות אותה על שם מעשיה לומר הגונה את להתחבר עמנו והדוגמא על שם לשכת הגזית היושבת בטבור הארץ: אל יחסר המזג. לא יכלה משם משקה רוצה לומר לא יכלה ולא יפסוק משם שום דברי הוראה: בטנך ערמת חטים. שהכל מ צריכין לה: סוגה בשושנים. גדורה ומסוייגת בגדר שושנים די לה בגדר קל ואין אחד מהם פורץ בו ליכנס הרי חתן נכנס להופה לבו מגעגעת לחופה ולחיבת חתוניו בא ליזקק לה אמרה לו טיפת דם כחרדל ראיתי הרי הופך פניו לצד אחר ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו. הרי שהוא עובר בדרך ראה בכורות בראשי התאנים פשט ידו ליטול אומרים לו של בעלים הם גם הוא מושך ידו מפני הגזל הרי סוגה בשושנים: (ד) שני שדיך. שתי הלוחות. ד"א מלך וכהן גדול: (ה) צוארך. ההיכל והמזבח שהם זקופים וגבוהים ולשכת הגזית גם היא שם עשויה לחוזק ולמגן כמגדל השן: עיניך. כבריכות אשר בחשבון המושכות מים. כך עיניך על שער בת רבים חכמיך כשהם יושבים בשערי ירושלים העיר בת רבת עם ועסוקים בחשבון תקופות ומזלות חכמתם ובינתם לעיני העמים מושכות כבריכות מים. ועוד יש לפרש בריכות בחשבון כמו יונים. ולשון משנה הוא הלוקח יוני שובך מפריח בריכה ראשונה קוביר"ש בלע"ז: אפך כמגדל הלבנון. איני יכול לפרשו ל' חוטם לא לענין פשט ולא לענין דוגמא כי מה קילוס נוי יש בחוטם גדול וזקוף כמגדל ואומר אני אפך לשון פנים וזה שהוא אומר לשון יחיד ואינו אומר אפיך שעל המצח הוא מדבר שהוא עיקר הכרת פנים כענין שנאמר (ישעיה ג) הכרת פניהם ענתה בם נ ותדע שהרי מקלסם והולך מלמטה למעלה עיניך בריכות בחשבון ואחריהם המצח וכן האומות מקלסות (יחזקאל ג) מצחך חזק לעומת מצח כל הבאים להרעותך ולפתותך: כמגדל הלבנון צופה פני דמשק. ראיתי במדרש זה בית יער הלבנון שעשה שלמה שהעומד עליו צופה ומונה כמה בתים יש בדמשק. דבר אחר פניך

מצודת ציון

וכן פעמי דלים [ישעיה כו]: בנעלים. מלשון מנעל: חמוקי. ענין סבוב והיקף כמו חמק עבר [לעיל ה]: ירכיך. מל' ירך והוא מפרקי הרגל: חלאים. ענין תכשיט כמו וחלי כתם [משלי כה]: אמן. כן יקרא המופלג במלאכה: (ג) שררך. הוא הטבור כמו ואונו בשרירי בטנו [איוב מ]: אגן. מזרק וכן וישם באגנות [שמות כד]: הסהר. תרגום של ירח הוא סיהרא: המזג. ענינו יין המעורב במים וזה הלשון ידוע בדרז"ל: ערמת, אגודת שבלים וכן סלוה כמו ערמים [ירמיה ג]: סוגה. מל' סייג ונדר ובמשנה מסורת סייג לתורה [פ"א פ"ג]: (ד) עפרים. כן יקראו ילדי הצבי והאיל: (ה) השן. שן הפיל: ברכות. מקום בנוי באבנים ובסיד ושם מתכנסים המים וכן בתעלת

מצודת דוד

חמוקי ירכיך. הקפת ירכיך ישוו בעגולם כעגול התכשיטים שהמה מעשה ידי אמן. והנמשל הוא לומר כאשר תקיפו בעזרה ברגל להיות נראה לפני תהיה חמודה בעיני כחלאים נאים: (ג) שררך. טבורך יהיה עגול כאגן העגול כדמות הירח: אל יחסר המזג. לפי שהטבור הוא מקום רב הלחות השרשי המזין את הגוף לכן אמר שלא תחסר בו הלחות והרי הוא כאגן הזה שלא יחסר בו יין מזוג. והנמשל הוא על ההשפעה המסבבת ובאה שלא תופסק בשום זמן ובא הרמז בשרר כי דרך בו בא הזנת הולד במעי אמו: בטנך ערמת חטים. בטנך יהיה יפה ומריח כאגודת שבלי החטים הנגדרת בשושנים המעלים ריח טוב. והנמשל הוא לומר פרי בטנך יתרבו כגרעיני ערמת חטים וכולם יהיו גדורים בנגדרים נחמדים והגונים לבל יכשלו בדבר איסור: (ד) שני שדיך. דדיך ישוו זה עם זה והמה יהיו כשני ילדי צביה שנולדו תאומים שהמה בשיוי גמור. והנמשל הוא על המלך וכה"ג המיניקים ומשפיעים טובות המלך במלחמתו וכה"ג בעבודתו ואמר שישוו בגדולה ויהיו מסכימים ונשמעים זה לזה כרעים האוהבים: (ה) צוארך כמגדל השן. הצואר שלך יהיה זקוף ומיושר ובתכלית הלובן כמו מגדל משן הפיל. והנמשל הוא על בה"מ שהוא חוזק ומבצרן של ישראל כצואר הזה שהוא חוזק האדם שיעמוד על הר גבוה תלול ויהיה בנוי בהמבחר שבבנינים משם יצא מחילת החטא ולבון העון: עיניך ברכות בחשבון. עיניך תהיינה זכות ובהירות כמו הברכות שבעיר חשבון אצל השער ששמו בת רבים. והנמשל הוא על החכמים שהם עיני העדה להורותם הדרך אשר ילכו בה שהמה יהיו כברכות מים המשקים את הגנות: אפך. חוטמך יהיה ביושר נמרץ מבלי עקמימות כמגדל העומד ביער הלבנון הרואה פני דמשק שהוא ממולו ואותו המגדל הי' בנוי ביושר רב. והנמשל הוא על השופט אשר

מדרש חכמים

זיין זיינען די ברידער וואס האבן פון קיין זאך ניט געוואוסט אוועק קיין ירושלים. הקב"ה האט אבער געשיקט צוויי מלאכים וואס האבן זיך פארשטעלט אין זייער געשטאלט אונ זיי פלעגן אריין גיין אונ ארום גיין פון די ברידער'ס הייזר,

פירוש ע"ט

טאכטער, חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ דיא בעוועגונגען פון דיינע היפטען, זיינען וויא מייסטערהאפטע קייטן ווערק [וועלכע רינגלען ארום דעם רינג אן פערהאלטונגען, אזו שיין, גיך אונ גלייך זיינען ביידע בעוועגונגען אין טאנצען]: [ג] שָׁרְרֵךְ דיין נאפעל איז וויא ארונדער בעכער, וועלכער איז פול ויין, בִּטְנֵךְ דיין בוך איז ווי אויסגעצייכענטער ווייצעהיגל וואס איז ארום גערינגעלט מיט ראזן: (ד) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ דיינע ביידע בריסט זיינען גלייך אונ שיין, ווי איונגע פאר הירשן, אצווילינג פון איין מוטער: (ה) צַוָּארֵךְ דיין האלז איז קלאר אונ קיילעכדיג ווי אטורם פון העלפאנט ביין, עֵינַיִךְ דיינע אויגן שפיגלען אונ זיינען ווי די טייכן פון חֶשְׁבּוֹן, ארום וועלכן עס שפאצירן ארום די ערנוואקסענע שיינע פרויען. אַפֵּךְ דיין נאז איז גלייך, וויא דער

יוצר לפרשת זכור

החזן מתחיל ברוך אתה עד ומושיע ומגן ואח"כ מתחילין כאן:

מסוד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים. וּמִלֶּמֶד דַּעַת מְבִינִים. אֶפְתְּחָה פִּי בְּשִׁיר וּרְנָנִים. לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים:

אַזְכִּיר סֶלָה זִכְרוֹן מַעֲשִׂים. בַּיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים. גָּחוֹן גַּח מִבֵּין עֲכָסִים, דֵּרָאוֹנוֹ לְהַזְכִּיר לְרֶקֶב כְּעָסִים: הַחוֹחַ הַנֵּץ מִגַּלְגַּל גַּדְרְדַר. וּמְדוֹר לְדוֹר גִּלְגַּל וְדַרְדַּר. זֵכֶר עֲוֹן אֲבוֹתָיו הֻקְדַּר. חַטַּאת אִמּוֹ בְּלִי לְהֵעָדֵר: טָרַף אַף וַיְשַׁחֵת רַחַם. יְחוּמָתוֹ מִקְּלוּט בְּהֵרָיוֹן יַחַם. כְּהוּפְקַד לְשָׁלִישׁוֹ חֵטְא נוֹחַם. לְבַט לְהִלָּחֵם בְּלוֹחֲמֵי לָחֶם: מַהֲלַךְ אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה. נָע וָנָד מִכְּמוּרֶת לְפַרְסָה. סָע מִשֵּׂעִיר וְהִכְמִין פְּרוּסָה. עָיֵף וְיָגֵעַ מְבוֹשָׁיו לְסָרְסָה: פּוֹעֵל שְׂטִימַת בְּכוֹרָה לַעְכּוֹר. צְמִיתוּת צֹאן קָדָשִׁים לִמְכּוֹר. קְלוֹנוֹ הוּחֲרַט בְּעֵט לִזְכּוֹר. רֵאשִׁית גּוֹיִם לְגַלַּע בְּזָכוֹר: שַׁדַּי זָכַר לַיְלָה חוֹלֵק. שֹׁרֶשׁ וְעָנָף בְּחַלַקְלַק לְהַחֲלֵק: חזן תְּמוּר כִּי חֲשָׁלָיו הִמְלֵק. תָּבַע לְהִזָּכֵר מַעַשׂ עֲמָלֵק:

לָאַחֲרוֹנָה יִסְעוּ שֶׁבָּם שָׁלַט. כִּי הֶעָנָן מַטָּם פָּלַט: חזן לְעֵת יִמָּחֶה לֹא יְמֻלָּט. יְגוֹנֵן עַם גָּנוּן וּמוּפְלָט:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

אתה גבור עד להחיות מתים:

תְּמִימִים בְּעוֹדָם בְּסִין רְפוּדִים. שִׁבּוּץ עֲדִי עֲדָיִים אֲפוּדִים. רָצוּ שְׁלוֹל מַתַּן לַפִּידִים. קָפְצוּ יָדַיִם רָפוֹת בִּרְפִידִים: צוֹרֵר אִסֵּף כָּל אֲסַפְסוּף. פּוֹשֵׁעַ סְבִיבוֹת מַחֲנֶם אָסוּף. עָלוֹת פְּעָמִימוֹ מִמְּצוּלוֹת סוּף. סִכֵּר לְקָמְלָם כְּקָנֶה וָסוּף: נָדַד וַיָּעַף שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. מְחַזֵּר בְּנִינֵי חֲמִשָּׁה עֲמָמִים. לֵץ הִכָּה וּפְתִי הָעַמִּים. כְּלַל לְהִתְיַחֵם גְּדִיבֵי עַמִּים: יָהַר לֵץ וְהֶעֱמִיד מַסְּלָה. טִכּוּם בַּחוּרֵי בְּזִמָּה סִלָּה. חַמּוּקֵי יְרֵכֵי בָם לְפַסְּלָה. זֶרַע לְהַרְבִּיעַ וּלְהִתְעִיב סְגֻלָּה: וַיִּשְׁטוֹם שְׂטִימַת יְשִׁישׁוֹ הַמִּתְחַבֵּא. הֵחֵל לָבוֹא מֵרֹאשׁ בְּמַחְבֵּא. דָּנַר שֵׁנִית בְּחֶרֶב לְהוּבָה. גָּשׁ בְּשָׁלִישִׁי בְּעֵלִיל בַּחוּבָה: בְּמָשְׁלוֹ שֶׁשָּׁכֵי בְּאוֹם מוֹשְׁלִים. בְּפֶרֶק עָמַד מְסוֹר נִשּׁוֹלִים: חזן אָמְרוּ לְכוּ וְנַכְחִיד נִכְשָׁלִים. אָז מֵאָז זִנֵּב כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים:

שׂוֹנְאֶיךָ הֵם יִלְבְּשׁוּ בֹּשֶׁת. כְּמוֹ בְצַלְעִי שָׂמְחוּ בְּיַבֶּשֶׁת: חזן בְּמַטּוֹתֶךָ עֲשֶׂרֶת עֲדָיֵי תִּלְבּוֹשֶׁת. לְהַגְשִׁים תְּחִי לְצוֹלַעַת תַּחְבּוֹשֶׁת:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

אֲצִילֵי מְרֵעֵי נֶכֶד שֵׂעִיר. תּוֹלְדוֹת אֵלֶּה בְּנֵי שֵׂעִיר. בִּקְשָׁם אָצוּ אִשֵּׁי לְהַבְעִיר. שְׁאוֹנָם חָרְשׁוּ כִּשְׂדֵה עִיר: גּוֹי גָּדוֹל שֶׁלֹּא הִזְכַּרְתָּ. רִשְׁיוֹנוֹתָיו לָמָּה אָז זָכַרְתָּ. דְּגָלִים בְּלֹא הוֹן מָכַרְתָּ. קְדוֹשִׁים בְּזוֹנָה וּבְיַיִן הִמְכַּרְתָּ: הִזָּכֵר לֶאֱדוֹמִים נָוֶה נֵאֲרוּ. צָרִים אֲשֶׁר חוֹמוֹת עַרְעֵרוּ. וְעַד הַיְסוֹד עָרוּ עָרוּ. פִּימוֹ דִּבְּרוּ בְגֵאוּת וּבֵעֲרוּ: זֶה אֵין לְפָנֶיךָ שִׁכְחָה. עֶבְרָתָם שְׁמָרָהּ נֶצַח מִלְּשַׁכְּחָה. חָלִּילָה לֹא יָדְעוּ עֲשׂוֹת נְכוֹחָה. סִפְרָם חָתוּם לְיוֹם תּוֹכֵחָה: טַעַם חוֹק בְּדַת מוּכַח. נִזְכַּר כִּי לֹא תִשְׁכַּח: חזן יוֹם בָּא עִמָּם לְהִתְוַכַּח. מִכָּאן צִוִּיתָ לְעַמְּךָ לֹא תִּשְׁכָּח:

יָקֵשׁ לֵץ לְחָרֵף צְבָאוֹת. הַהִתּוּמֵי בְּרִית בְּצָבָא וָאוֹת. וְהוּפְקַד מִדָּה בְּמִדָּה לְתוֹצָאוֹת: חזן דַּעַת כִּי לְעֵת הַמְּצִיאוֹת. הוּא יִפָּקֵד בְּשֵׁם יְיָ צְבָאוֹת:

יִמְלוֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ:

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל אֵל נָא:

אֵל נָא בְּלָשׁוֹן אֲשֶׁר הִזְכַּרְתָּ לְזוֹכְרֶיךָ זָכוֹר. בּוֹ בְּלָשׁוֹן הַזְכִּירֵנוּ נָא אַתָּה זְכוֹר. וְאִם הֵמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְרִית מִלִּזְכּוֹר. וְאַתָּה אֵל וְלֹא אִישׁ לָמָּה לֹא תִזְכּוֹר. בְּזֹאת יָדַעְתִּי כִּי יֶשׁ לְךָ לִזְכּוֹר. אֲבָל תָּשׁוּחַ נַפְשִׁי עַד זָכוֹר תִּזְכּוֹר. וּמַה כֹּחִי כִּי אֲיַחֵל לְקֵץ זָכוֹר. וּמַה קִּצִּי כִּי אַאֲרִיךְ נַפְשִׁי עַד שֶׁתִּזְכּוֹר. אִם לֹא לְמַעֲנִי תִזְכּוֹר. לְמַעַנְךָ וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַיִם זְכוֹר. חוֹק כִּי לֹא תִשָּׁכַח עֵדוּת זָכוֹר. וְאוֹמַר אִם אֶשְׁכָּחֵךְ עַתָּה לָהּ זְכוֹר. וְתִפְקוֹד וְתִזְכּוֹר. כְּאַב צָר לַעְכּוֹר. פִּיהוּ לִסְכּוֹר. לָנוּעַ כַּשִּׁכּוֹר. וְשׁוֹד בּוֹ תִּמְכּוֹר. נְקוּבֵי בֵּן בְּכוֹר: חזן נְכוּרֵי בִּלְתֶּךָ וְכוֹר. וּפְאֵרְךָ אֶזְכּוֹר. וְאַרְצְךָ לִזְכּוֹר. בְּפָרָשַׁת זָכוֹר:

חַי וְקַיָּם נוֹרָא וּמָרוֹם וְקָדוֹשׁ:

אֵץ קוֹצֵץ. בֵּן קוֹצֵץ. קְצִיצֵי לְקַצֵּץ. בְּדִבּוּר מְפוֹצֵץ. רְצוּצֵי לְרַצֵּץ. לֵץ בְּבֹא לְלוֹצֵץ. פָּלַץ וְהִתְלוֹצֵץ. כְּעֵץ מְחַצְּצִים לְחַצֵּץ. כְּנֵץ עַל צִפּוֹר לְנַצֵּץ: עָב בָּקַע מֵרֹאשׁ. יְחִידִים מֶנּוּ גְּרוּשׁ. חָל וַיֵּלֶךְ בַּפְּרוּשׁ. וַיֵּשֶׁב עַל גַּבֵּי חָרוּשׁ. זְמַן וְהוּנְקַב לְרֹאשׁ. רֵאשִׁית גּוֹיִם לְרַע לִדְרוֹשׁ. הֱיוֹת לְכָל בּוֹגְדִים רֹאשׁ. וְצִפְּצוּ תְּלוֹת בְּמִבְחַר בְּרוֹשׁ: רָץ וְהִקְרָה בַדֶּרֶךְ. עִיפֵי טַרְחוּת דֶּרֶךְ. וּפָץ לֹא זוּ הַדֶּרֶךְ. תָּעוּ בַמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ. גְּנָחֵשׁ עֲלֵי

דֶרֶךְ. שָׁלַח יָד בְּחֲטוּפֵי יָרֵךְ. וְחַל כָּל רֹאשׁ דֶּרֶךְ. וְזִנֵּב כָּל עוֹבְרֵי דֶרֶךְ: יָעֵף וְעָף וְחָשׁ. וּמְחוֹר פֶּתֶן רָחַשׁ. וּמִדַּע כִּי הוּחַשׁ. מְשׁוֹרֶשׁ נָחָשׁ: רָגַשׁ וְלָחַשׁ. וְעֵת לַדַּתוֹ נִחֵשׁ. וּבִכְשָׁפָיו הוּכְחַשׁ. וּכְחָלֵשׁ נֶחְלַשׁ וְלֹא חָשׁ: בִּכְשָׁפָיו הִלְלוֹ. וּבִקְסָמָיו חִלְלוֹ. יוֹם הֶעֱמִיד וְזִלְלוֹ. שֶׁמֶשׁ הַדְּמִים וְזִלְזְלוֹ. יָגַע וְלֹא הוּנַח לוֹ. וְלַחֲרָפוֹת נִחֲלוֹ. עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ הִזְחִילוֹ. לְהִמָּחוֹת הוּא וְכָל חֵילוֹ: קָם וְשֵׁן חָרַק. וְנֶאָצוֹת שָׁרַק. וּמוֹרָה בְּאַפּוֹ הֵרַק. וְחַרְבּוֹ הִבְרַק. לְמִילָה פֵּרַק. וּכְלַפֵּי מַעְלָה זָרַק. וּלְשֵׁם שֶׁמֶן תּוּרַק. בְּעַזּוּת יָרוֹק יָרַק: יָהּ אֶשְׁכּוֹל הַכּוֹפֶר. צוּ אַל מָשׁוֹל עוֹפֶר. זִכְרוֹן מִשְׁלֵי אֵפֶר. כְּתוֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר. רְשֹׁם בְּזֶה סֵפֶר. בַּתּוֹרָה וּבַנְּבִיאִים וּבַכְּתוּבִים לְהַחְפֵּר. לְהִמָּחוֹת מִסֵּפֶר. וְלֹא יִכָּתֵב עִם כָּל הַכָּתוּב לַחַיִּים בַּסֵּפֶר: אל נא וכו'

וּבְכֵן זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק:

חזן וקהל וּמַח שְׁמוֹ וְזִכְרוֹ. וְנִמַּח זְכוּרוֹ מִלְּהִזָּכְרוֹ. בְּזִכְרוֹן קָדוֹשׁ:

חזן וקהל יַעַן אֲשֶׁר לֹא זָכַר. וְנֶחְשַׁב כַּנֵּכָר. מִלְּהִזָּכֵר. בְּזִכְרוֹן קָדוֹשׁ:

זָכוֹר אִישׁ אֲשֶׁר הִנִּיעַ אָב לְלֹא עִתּוֹ. בִּרְצוֹתַ וְגָנוֹב וְנָאוֹף בְּעִתּוֹ. גֵּרַע חָמֵשׁ שָׁנִים מִמְּחִיָּתוֹ: זָכוֹר בּוֹזֶה עַל גְּמִילוּת חֶסֶד. גּוֹעֵל אָח עָשׂ לְזִקְנוֹ חֶסֶד. דּוֹמֶה לַמָּס מֵרֵעֵהוּ חֶסֶד: זָכוֹר גִּלָּה עֶרְוַת מְצוּאַת שָׂדֶה. דָּם שָׁפַךְ בְּבוֹאוֹ מִן הַשָּׂדֶה. הָפַךְ לֵב אָב שָׂח בַּשָּׂדֶה: זָכוֹר דָּחוּי בְּאֹזֶן הָעָרֵלָה. הַבּוֹזֶה בְּכוֹרָה בְּכוֹס הַתַּרְעֵלָה. וּפֵרַק מֶנּוּ עוֹל וּמָשַׁךְ לוֹ עָרְלָה: זָכוֹר הַפַּכְפַּךְ דֶּרֶךְ אִישׁ וָזָר. וְהִכְהָה מְאוֹר אָב בְּעֶשֶׁן עֲבוֹדַת זָר. זָמַם בְּלֵב הֱיוֹת לְאָח לְאַכְזָר: זָכוֹר וְנִתְעוֹלֵל לְרֶבַע כְּאִשָּׁה. זְדוֹן לִבּוֹ הִשִּׁיאוֹ בְּאִשָּׁה. חִתּוּ גִבּוֹרָיו הֱיוֹת כְּלֵב אִשָּׁה: זָכוֹר זֶרַע מְרֵעִים נִתְעָב וְנֶאֱלָח. חֵלֶק לְהַשְׁחִית וְלוֹמַר הֶאָח. טִמְּנוּ גֵאִים פַּח לְחַבֵּל אָח: זָכוֹר חָנַט מֶנּוּ עֲמָלֵקִי. טָס כַּיֶּלֶק לְאַבֵּד חֶלְקִי. יָרוֹעַ כַּבִּירִים לְעֵין כָּל רוֹזְקִי: זָכוֹר טִפֵּשׁ מֵהַעֲרִימָה. יָרַד וְכִתַּת עַמִּי עַד חָרְמָה. כְּמוֹ כֵן חָיַב לְהַחֲרִימָה: זָכוֹר יוֹשֵׁב נֶגֶב בְּלִי עוֹל כַּעֲרָד. כְּסוּת וְלָשׁוֹן שִׁנָּה הֱיוֹת מֶלֶךְ עֲרָד. לִשְׁבּוֹת שְׁבִי מָרַד וְחָרַד: זָכוֹר כְּסִיל שׁוֹטֶה בְּאִוַּלְתּוֹ. לְהִתְעָרוֹבֶת מִרְיָן בַּעֲלוֹתוֹ. מִהֵר יְרֻבֶּשֶׁת וְגִלָּה נַבְלוּתוֹ: זָכוֹר לְקַעֲקַע בִּצְתּוֹ מִשֹּׁרֶשׁ. מִלַּעֲזוֹב לוֹ עָנָף וְתַם שׁוֹרֶשׁ. נֶעֱנַשׁ קִישִׁי כִּי הִשְׁאִיר לוֹ שׁוֹרֶשׁ: זָכוֹר מַעֲשֵׂה אֲגַג מַעֲדַנּוֹת. נָשִׁים כְּשִׁכְּלָה חַרְבּוֹ לְעֻנּוֹת. סוֹרַם שֶׁאָרוֹ לְשִׁסּוּף וַעֲנוּת:

יוצר לפרשת זכור

זכור נגיד לחקרי הספרים. סר ממלוכה סבין נסיכים. עולל הנותר עמד לשפים: זכור סבב צקלג ונגב. עמלק יושב בארץ הנגב. פגרו טוב ראי מגשי בענב: זכור עריץ בעמונים נחבא. פרץ כרמי יין גדי כהובא. צורבו איש באחיו בחרב להובה: זכור פליטים אשר באף הסעיר. צבאי בלכתם אל הר שעיר. קנא לנקום עירות שעיר: זכור צג בפרק להסגיר שרידי. קם בראש דרכים לסעור את רודי. רדף ומסר בידם פרודי רפודי: זכור קפין לשער השמים. רעש ושאג מי לי בשמים. שלט ויגדל עד השמים: זכור רד אל חנף להחניף ממלכת. שמשי אשר שמשו מאמשת והולכת. תמה הלשין לרפותה ממלאכת: זכור שקל אלפים עשרה. שתילים מאה החניט לסברה. שער מהם עשרה לשררה: זכור תבע להפר חמשים. תמימה קצב לכלות חמישים. תכלית שבעים נתלה על חמשים:

ובכן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

אלהים אל דמי לך. כקול מים רבים נשמע קולך. משמיע ומצוה לעבדך בקנין פעלך: זכיר את אשר עשה לך. אשר קרך ניחשילך. והיה בהניח יי אלהיך לך. תמחה זכרו מכל גבולך. והם ישיבו ויאמרו לך. ומשלך עיד יתנו לך. אנא הקם את דבר מלולך. עד שאתה מצונו הזכר לך. אתה זכיר את אשר עשו לך. זכור יי את יום זבולך. המתגאים ונאמים פה מה לך. השילחים ומורות באף לחללך. וזכור כסא כבוד גדלך. אשר מגרו ונאצו למולך. וישלחו באש היכלך. וישימו כל גבולך. ושדדו ונתקו יריעות אהלך. אשר צויתה לא יבאו בקהל לך. אמרו לכו ונכחידם מגוי ממלכך. ולא יזכר שם הלולך. עליך יעזיב חילך. יותר מאשר עשו לנו עשו לך. אותנו במדבר נלחמו. ואותך בישוב נתלחמו. אותנו חוץ למחנה המו. ואותך בקרב המחנה נהמו. אותנו פליטי ענן זממו. ואותך כפורת ענן גממו. אותנו לחשולי עב דמו. ואותך עלות על במתי עב דממו. אותנו חוץ למחיצה קמו. ואותך לפני ולפנים קדמו. אותנו ברחוק מקום אשמו. ואותך בקרב מקימך שממו. אותנו חוץ מישיבתנו רמו. ואותך במכון שבתך דמו. אותנו אות ברית משאר הדמו. ואותך עשרת אבירי בריה החרימו. אותנו בהנחת ידי עניו הרימו. ואותך תלות יד למולך הרימו. אותנו נתיעצו וסוד הערימו. ואותך פרגוי סודך לחרפות הגרימו: ואתה יי לעולם תשב. והוא נגדך בספה יושב. תפוש מדבר וכל הישוב. אני ואפסי עוד בלב מתחשב. אם לא עתה תקום ותקשיב. בשלש עשרה קימות נקמות לחשב. בפחד נפחת ופח לפניד על היושב. ואם אין כגר תחשב. וכל המונה וסופר וחושב. קץ הפלאות להבין ולחשב. נשתה גבורתו ממחשב. ולא ימצא מענה להשב. ויחשה דומיה מהקשב. ובאמונה כסליו ישב. וזאת על לבו ישב. ויאמר עד ישקיף וירא ויקשב: ונחשבתי כעד זומם. כל היום מדמם. ונפשי נבהלה מאד ומשתוממם. ואתה יי עד מתי ראה ודומם. זכור בית מקדשך השמם. כל עובר עליו משתומם. מתי תתנשא ותתרומם. וזכר אמר פיך קומם. בשלש עתית עמלק להמם. בשלש מיתות זכרם להדמם. בשלשת ימי אפלה נגהם להעטם. בשבעה ימי עברה להרשימם בעשרה מיני שמד להאשימם: וכמו מעשרה דברים עכבו עם מענות. ומשבע מצות המישנית. כן בעשר ושבע ישכרו לענות. ובת קול תצא ממעונית ותפוצץ בכל המתנות. זכרון דברים להגיד ולענית. אל תזכרו ראשונות. בינו נא ישועות אחרונות. והזכירו זכר רננות. עמלק אשר בא ועות מחנית. ותקר אתכם בפני בנות. ויצא לו שם בכל המדינות. ראו עתה לתנות. איך נמחה בתתף בכל פנית. וצבא המרום אשר במעונית. אשר הוספך עליהם במשענות. יפקיד עליהם את העינות. לרוב ימים להכינות. לחשוב עליהם חשבונות. להפילם לתיפת דראונות. והמון לאמים וכל הלשונות. על עוזר ועזור ישאו קינות. וכשל עוזר ונפל עזור מקינגות: וידע כל פעול כי לא שכחת. ויבין כל יציר כי שמם שכחת. ושעיר ושריו אז וכחת. ועמלק ופסריו הוכחת. ואתם במשפט נתוכחת. ויזכרו עם אשר זכרת. כי לטובה אותם זכרת. ובזכרון טוב אתם נזכרת:

חזן והמזכירים את יי. יאמרו תמיד יגדל יי. ויאמרו גאולי יי. כן יאבדו כל איביך יי. והעומדים בבית יי. והבוטחים ביי. והשתולים בבית יי. יחזו בנועם יי. ויגידו כי אין קדוש כיי. כי אל רחום יי. אשרי כל ירא יי. טוב להודות ליי. טוב לחסות ביי. רננו צדיקים ביי. קול אומרים הודו את יי. כי הם זרע ברך יי. זה היום עשה יי. כי אל גדול יי. ברוך הבא בשם יי. שוש אשיש ביי: ס"ב ואם כל המועדים יהיו בטלים. ימי הפורים לא נבטלים. וזכרם לא יסוף מנטלים. ויזכרו לעד נאולים. לששון ולשמחת גילים. מפעלות אלהים מגלים. ועזוז נוראותיו מגדילים. ושרים כחוללים. בעשרת מיני עשר מסלסלים. בכנורות ובנבלים. בעשרת מיני הלל מהללים. בעשרת מיני שמחת צוהלים. ושרפי הקדש המעלים. כתלמיד לרב יהיו למו שואלים. מה פעל אל אלים: כי אלה יהיו מבפנים. ואלה מלפניהם מפנים. ואלה חוצה למו פונים. ואלה לפני ולפנים. בצל שדי מתלוננים. ובחמשה קולות הצפונים. קול רנה וישועה מצפתים. באהלי צדיקים צפונים. התוגים ביקרת כפנינים. וקדמו שרים אחר נוגנים. לדעת איך הם מנגנים. נגאות אפיקי מגנים. בצלם היות גנונים. ובאברתם מתגוננים. ועל חומותם מתחננים. לשערים ולשומרים ממנים. כל היום וכל הלילה מזמנים. להזכיר קדשת נוצר אמונים. להעריץ וכירת גוי שומר אמונים. ובשם ישראל מתכנים. ובשלוש קדשה לקדיש מתכונים. שתים בראש בנים משבינים. ואחת בראש מלכם מתקינים. ובשלשתם הם נכונים. כסא שלם ושם שלם מכינים. ובשלוש קדשה צוות כאז מבינים. קרוא זה אל זה מכונים. ובכנוי שם קדוש קוראים ומכנים: ככתוב וכו׳

יוצר לפרשת פרה

החזן מתחיל ברוך אתה עד ומושיע ומגן ואח"כ מתחילין כאן:

מסוד חכמים ונבונים. ומלמד דעת מבינים. אפתחה פי בשיר ורננים. להודות ולהלל פני שוכן מעונים:

אצולת אומן בצרוף זקוקה. בנכביה זאת כלט פקוקה. גלומה עלומה ונקוקה. דבורה על אופן חקוקה. המסקלה והמעזקה. ורשונה רשון למשמר חקה. זר שבעתים מזקקה. חוק טהור מטמא מחזקה. טבועה בלא רחוקה. והיא רחוקה. יחוסה אטורה ודחוקה: חזן כתמת חמוקה בה מחוקה. לטהרת חשוקה. נחקקה זאת חקה:

מקומה יגלה. מעמקיה ידלה: חזן לעת יגלה. גנוניו יעלה:

ברוך אתה יי מגן אברהם:

(אתה גבור) עד (להחיות מתים):

ממדה חקה גזר. מבגנון אמרה נגזר. נאמן לאזנה נתאזר. נצח עדי כן בגזרה נזר. סלול צפוניה חלץ אזר. תקר באביה ונחשב למו זר. ערך בה חוק לעם מפזר. עביר מלפתל עקש כמין וזר. פאר בקוריה באגד משזר. פעלתה בסגן בעדי משזר: חזן צפונה לטהרת עם אל עזר. צוה צור לציר. צזר צרורה לאלעזר:

עולם ומלאו שלך. חפצת להצדיק קהלך: חזן על כן אוחיל לך. להגשים תחי אטומי פגלך:

ברוך אתה יי מחיה המתים:

קפאון חוק אלפת היקר. לוטה באור יקר. חשוף לעם מיקר. לעמוד על עקר: רעבים לפענח דתיה. פצנת מרותיה. צמאים גמות תירותיה. גרה להם עדותיה: שמץ דגלים טהר. מצרף ומטהר. הרב לכבסם תמהר. מעווים אתם לטהר: תקוא כהן. כחטאך באזוב

מתכהן: און טהורים זרוק במכהן. תמור דם מקח אלעזר הכהן:

ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא:

אמרתי אחכמה והיא רחוקה. שח איתיאל עדי זאת חקה. בלא נפלאת היא ולא רחוקה. זאת פליאה היא ומרחקה. מלפניה משפט וחקה. ומאחריה תורה וחקה. בחרות חקוקה. ובלוח לב מחקקה. מדוק תלולה ומשאול עמוקה. מדרי ארקא. מסלתה חמוקה: בכן אין לעמוד בסודה. ואין להגיע יסודה. ואין לחקור חקה. ואין להתליש חלקה. ואין לידע ערכה. ואין להבין דרכה. אלהים הבין דרכה:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

אצורה ומפורשה. עצורה ולא מפורשה. זאת חקת הפרשה. בכל שנה מתפרשה: לבעלי אסופות. חידותיה חשופות. וכל צרורות כסופות. דקדוקיה ספות: ערוכה ושמורה. קצובה וגמורה. דרושה ואמורה. בקלה וחמורה: זינה לעניו. בפניני מעוניו. והגיה עיניו. בפוץ מעיניו: רעד כהסכית טעם תחלת משנתה. פרה בת שתים עגלה בת שנתה. בצר ציר תחן כקשב שמועתה. נא מני יפרה מורה הלכה לשעתה: ידעו בה הליכות ושנון הלכות. אלה הנערכות. ואלה המתהלכות. ראיתה איך לחזות. דמה איך להזות. באורה מלהבזות. לחוות למי זאת: בדבור אמור אל הכהנים שנה עוז פניו. שב ויערוך זאת לפניו והאיר עיניו: יען כנאמר לו ולקחו לטמא. פלצות בעתתו ושח מי יתן טהור מטמא: קושט אמרי פרה. כל טהור מטמאה. ואיך היא תעביר רוח הטמאה: לו הגיד אל חקה חקתי. ומה תיגע לידע. עמוקה משאול מה תדע: יבא אפר פרה. להבין טנוף בן פרה. היות כפרה. לסוררה כפרת: חון רמז בויקחו אליך פרה. היות פרתו מותמדת. שכל הפרות כלות ושלך לעד עומדת:

אל נא לעולם תערץ. ולעולם תקדש. ולעולמי עולמים תמליך ותתנשא. האל מלך נורא מרום וקדוש. כי אתה הוא מלך מלכי המלכים. מלכותו נצח. נוראותיו שיחו. ספרו עזו. פארוהו צבאיו. קדשוהו רוממוהו. רון שיר ושבח. תוקף תהלות תפארתו:

למהר טמאים. לטמא טהורים. באומר קדוש:

אמרה סגונה וצרופה. גדולה גדתה מצורפה. גדלה כרענן לתרופה: דרושה בזקוק שבעה משבעה. הויות טבירות וכבוסים שבעה. ופרות וכהנים טהורים וטמאים שבעה: זקני גזית תמימים ממום. חבואיה יבקרו לבל היות בה מום. טהורה תהיה לאדמות כממום: יעשה מהון כהן כבש פרה. כפה מול אטם בהוד תפארה. להוציא בה תמימה חטא תמה מפירה: מסעדיו אתו יצאו להר המשחה. נתץ טבול שנית עבור כורה שוחה. סדר מערכת ולא שהה: עמד מקדם ופניו למערב. פרה שחט ודם לא ערב. צת גבה חריות ומוקדה הרב: קם מול שער איתון ודם שבע יזה. רענן ארז ואזוב ושני יחזה. שמע לכל עץ ארז זה ואזוב זה: תרגלה ותחלקה לשלשה חלקים. כל משמרות מנה מחלקים. תמונה למשמרת עד נקוקים יקום: לאמר וכו'

וכבן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

אין לשוחח עוצם נפלאתיך. אין להגיד חקר דתותיך. אין להבין תוקף מפעליתיך. אין לפענח עומק פלאותיך. אין לעמוד על ספן מדותיך. אין לחקור סוד חידותיך. ואין להשמיע כל תהלותיך. אין לגלות סוד עדותיך: המפורשות סתומות. הגלויות עלומות. המבוארות חתומות. המשננות עצומות. החקוקות רשומות: החסרות מיותרות. האסורות מתרות. השחורות צחורות. החשופות אטורות. הפרוטות אצורות. הכלולות עצורות. הקלות חמורות. מוציא מזרות יקרות. מתיר מאסורות מתרות. נותן מטמאות טהורות: מן החלב שומן הלב. מן הדם מחול הדם. ומבשר בחלב כחל החלב. מכלאי בגדים תכלת בסדין. מאשת אח יבום האח. מאשת איש יפת תואר לאיש. מטמאת נדה. מהרת בתולי אשה: מהתר אסור. ומאסור נתר. מטמא טהור. ומטהור טמא. בהרת מנגעת תטמא. פרחה בכלו עוד בל תטמא. המת בבית אינו טמא. יצא ממנו אותו מטמא. שעיר יום כפור מכפר על כל טמא וכל מעסיקיו בגדים מטמא: פרה אדמה עושית מטמאה. והיא עשויה לטהר כל טמאה. ואפרה נעשה אב הטמאה. והיא מטהרת אבי אבות הטמאה: בכן אין להבין סוד תורתך. ולא זקוק אמרתך. ולא צרוף גזרותיך: בכן אין להמיר. ולא להתמיר. אין להרהר. ולא לתרתר. אין לידע. ולא לידע. עמוקה משאול מה תדע. נעו מעגלותיה לא תדע: זו באמירה. וזו בגזירה. זו באסיפה. וזו בחסיפה. זו בנשיקה. וזו בתשוקה. זו בכבישה. וזו בהפרשה. זו בדרישה. וזו בתרישה: וכל אמרה החקוק בה חקה. אין להרהר ולומר על מה נתן חקה. שכך נתנה בנשיקה: וכלם נכוחים למבין. וכל המשכיל יבין. חוץ מטעמי פרה שאין להבין. וכל חכם לב ידל מבין. חפציה אין להבין: וגשמות תיגורת היא נקובת. לכל קרבו שי לא שיה. שהם זכרים והיא נקבה. לטהר שמצת עגל תועבה: הם המירו כבוד בבן פרה. וסררו בו כפרה. תבא אמו אשר היא פרה. ותהיה לעם כפרה: הם האדימו בו פנים. ואדמו עצם מפנינים. תבא אמו אשר היא אדמת פנים. ובה צח ואדום יקלא פנים: הם חרטוהו היות צג כתמים. ובה חיבו מהיות תמימים. תבא אמו תמימת תמימים. ובה יטהר תמה הצור תמים: הם שחתו לפסל כל מום ונענשו בו היות בעלי מום. תבא אמו אשר אין בה מום. להדית דמי יפה ואין בה מום: הם וסמו בעגל למעול. ויזבחו לו ויפרקו עול. תבא אמו אשר לא עלה עליה עול. ותנתן על שכמם כעול: הם נקהלו עבורו אל כהן ואנף בהשמיד איש מכהן. תבא אמו ותנתן לכהן. ויכפר בה עון כהן: וכמו באש נשרף. כן באש תשרף: וכמו טוחן והודק עד עפר כן תודק ותעשה עפר: וכמו הושלך עפרו אל המים. כן תושלך אפרה אל המים: וכמו נפלו בו שלשת אלפי יושר. כן יפלו בה שלשת מיני כושר: וכמו טנף עם טהור. כן תטמא במגע כל טהור: וכמו טהר עם בו נטמא. כן תטהר איש אשר נטמא: וכמו פזר פשעו לכל דור שמור לחטאת. כן תהא למשמרת למי חטאת: להדית דמים. לכבס כתמים. לנקות טנופים. להרחיץ צואים. להלבין הטאים. לטהר טמאים. לקדש קדושים. להצדיק עמוסים: בעץ ארז לענפים כארז באזוב לנדכאים כאזוב. בשני לשפתותיך כשני. בתולעת לאל תיראי תולעת. לבל יתגאה מתגאה כארז. שאם לא ימך כאזוב ויחשב כתולעת. לא יטהר באזוב ובשני תולעת: ואם לא ישפוך לב כמים. לא יטהר בזריקת מים: ומה יתגאה חציר יבש. נוכח אש אוכלה אש: ומה יעוז ציץ נאת. נוכח אל גאה גאה: והוא רוכב שחקים בגאוה. גאה על גאים. מתנשא על נשאים. ומתגאה כארז על מתגאים. וענוו כאזוב על נדכאים. וצר בעולמו חמשה מיני גאים. שור בבהמה. אריה בחיה. נשר במעופפים. ארז בעצים ואדם בכלם ומלך מתגאה על כלם. לבש גאות מכלם: חקק בכס שביבי אש ארבעה בכס מעלה. ואחד בכס מטה. כי כס מעלה מכון כנגד כס מטה. וכל אשר יש במעלה יש במטה. כסא מול כסא. היכל מול היכל. מקדש מול מקדש. וזבול מול זבול. מזבח מול מזבח. בנים מול בנים. עבדים מול עבדים. מלאכים מול מלאכים. משרתים מול משרתים. צבאות מול צבאות. כרובים מול כרובים אלפים מול אלפים. רבבות מול רבבות. קדושים מול קדושים. מחנות מול מחנות. מעריצים מול מעריצים. מקדישים מול מקדישים וקדושה לקדוש משלשים: ככתוב וכו'

החזן מתחיל ברוך אתה פד ומושיע ומגן:

מסוד חכמים ונבונים. ומלמד דעת מבינים. אפתחה פי בשיר ורננים. להודות ולהלל פני שוכן מעונים:

אתית עת דודים כנגעה. באחת ועשר פוט נגעה. גישת צקון מכפל כפנעה. דלג פעם וזאת רגעה: השגיח עופר מחרך ארבות. וחתל ארך בתבם הערובות. זמן קפץ עשות רבות. חדשים וגם ישנים להרבות: טם וירא ועדן שנה. יקץ כישן וער כמשנה: חזן כסף ודפק בפתחי ישנה. לחפשה בראשון לחדשי השנה:

לי עוד תגנון. בפסוח וגנון: חזן בגוננך לבנון. במגנת ינון:

ברוך אתה יי מגן אברהם:

אתה גבור עד להחיות מתים:

מרימי עול עגלה להלאות, מכאב הנתן להראית אות, נאקה החישה קץ הפלאות, נחצו למאתים ועשר ארבע מאות, שה המסבך לעקד צור, סים זכרו בפקד נצור, ממוסים באתיו לעת בצור, עדימו לשי יהא עצור: פלא עשות נגד אבות, פץ מבעשיר לאסרו בעבות: חזן צליחת ירדן בו להתוות. צפית שה לבית אבות:

לך שוד נקשיבה, ממעיני הישועה נשאבה: חזן ששון ישעך לנו השיבה, ובתחית גשם נחשבה:

ברוך אתה יי מחיה המתים:

קיחת עלית עקד. היא נצבה בפקד. תוכת בתרי שקד. רשפי לוד ליקד: נחש ישנים כערב. דם תבוסה כערב. קץ חש וקרב. לעורר בתגין קרב: שמע מכסת פסחים. אשר כסו פסוחים. היא צמתה כסלוחים. להציתם כקוצים כסוחים: תרפים כדי למעט. מנויי מתי מעט: חזן תוקף הדרת מלך מלהמעט. תורשם להמנות בואם ימעט:

החדש הזה לכם לשמור. בסכם אסופי הר מור. ואתם אל יגמור. שלשת אותות בו לשמור: דורש זה חדש בחדשו. לאות ולמופת קדשו: חזן ידידי עם קדושו. הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו:

הדום מגר נזור עדש. כהיום הזה יחדש בגודש: חזן ונוביל שי בקדש. בראשון באחד לחדש:

ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל אל נא:

באות עשית וחשבת וספרת, מסלותיך פזל בספר ספרת, לאותות ולמועדים חבלו שפרת, לתקופות ומחזורות קצו צפרת. לאלפים וארבע מאות וארבעים ושמונה זמנו בארת, ובתשע מאות עבורים עדיו עברת, והיום והירית לעם אשר בחרת, לכן על כל חדש חדשו הגברת, ספרו בקרת, קצבו חקרת, גזלו הקרת, פלאו סקרת, מועדו יקרת, ובו יקרת ונתיקרת:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

אבי כל חוזה. תל בו במחזה. כנאמר לו חזה. תבנית החדש הזה: להבין קצב מולדתו. מתחלתו וארך מלאתו. עד תכליתו: עמתו להראהו. ולא הכיר מראהו. עד באצבע הראהו. אז בן וראהו: זהר לשעות שש. תארו להתאשש. פחות משש. כל עין יעשש: רואיו לבקר. עדיו לחקר. מאמיריו ליקר. ממיריו לעקר: במדד לו שער. עביו איך לשער. עד ששיפת שער. יקבלו יושבי שער: ידעו תבונה. לחוות לאום נכונה. להורות ליודעי בינה. ערך לבנה: רגלים לישב. זמנים לחשב. בעבור איך לישב. וסוד מה להקשב: בפניו צגו אלי קדש. להעיד עדות חדש. ואל נתעטף בקדש. כמקדישי חדש: יה בדקם לעינו. ועדותם דקדק במחנו. והכל צותו במעונו. מקדש החדש בזמנו: קץ מולדתו חל להקצות. ביום רביעי בחצות. ועד שלשים מרוצות. לא נכר בחוצות: לאה ציר ופחד. ותר מעת לעת ספור אחד. וצאר פץ לו ויחד. מערב ועד ערב מנות אחד: ילדת חרם וסהר בו ביום חשבון מצו. ובתחלת בריתם כחלון אחד נמצאו: חזן רעים כנתן למו ספורת אמצו. לחשב לעבר ולקדש ספורות כמצאו: אל נא וכו'

חזן וקהל ראשון הוא לכם. לפסוח עליכם. להתקדש בתוככם. קדוש:

חזן וקהל לכם הוא ראשון. נצורי כאישון. להעריץ לאל אחרון וראשון. קדוש:

אדון מקדם תכנו ראש. בינו לא גל בספר תולדות ראש. גלהו תחלה לכם לדרוש: דורש להשוות בו ניה ואישון. הופלא מכל עם ולשון. ולא הומסר לאדם הראשון: זמן עדנה בו בשרה. חנוט לקצו עקוד למוסרה. טפיה בכן בו בשרו כשורה: ירח אשר לא פענח לראשונים. כמוס לצפון חדשים וגם ישנים. לראש הוגשם לארבעה ראשי שנים: מועדים מזמין לנדגלים. נועדים בו עינימו צירי רוגלים. ספור הוא למלכים ולרגלים: עבור מעברים לשמרו במועדו. פרח ואביב תקופה בם לנעדו. ציון שלשתם יצרפו לכערו: קדש בראשו ושלישו. חציו חרבו לשמור. לקדש לקחת לחגג לקצור ולגמור. רשם בכל דור. שמור הוא לרוכב על חמור: שמירת שלישו בירדן עמדה. שלהבת חציו שאון פסל השמידה. תשועת קצירו ימיני העמידה: לכם וכו'

ובכן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

הוא נקרא ראש וראשון. ונואמו נקרא ראש וראשון. ומועדו נקרא ראש וראשון. ואוניו נקרא ראש וראשון. ונוחליו נקראו ראש וראשון. ואויבם נקרא ראש וראשון. ואהבם נקרא ראש וראשון. ותואלם נקרא ראש וראשון. הנה העת יבא בראש וראשון. בקץ אשר הוא ראש וראשון. לעבור בראש וראשון. לכונן נכון בראש וראשון. ואתו נוצר ברוח ראש וראשון. לקעקע שרידי עמלק ראש וראשון. לעורר צורים התצובים בראש וראשון. לפעול חדשות בראש וראשון. להרצות חרוש תשורת ראש וראשון. להוביל בו שי לראש וראשון: ויסור כל יזכרו ראשונים. כי יתחדשו חדשים וגם ישנים. פלאים מפלאים משנים. ויקיצו כל ישנים. מהללים ומשוררים שירים משירים משננים: ולא יאמרו עוד אשר העלה כנביא. כי אם חי יי אשר העלה ואשר הביא. ואז אל ישאג כלביא. לערוך קרבי. חדשות להביא. ביד איש נביא. משבט לוי. להשיב לבבי. לחדש קרבי: ותצמיח צמח נקוב שבעה. ואתו יהו רועים שבעה. ויחדשו לאום דברים שבעה. ויתכסה מהם שבעים שבעה: וישוב ויגלה לעם קדושים. אשר עמו יהו מקדשים. ולא לעדי צאן קדשים. עד קץ ששה חדשים. עד בא ראשון לראשי חדשים. ואז יראה לעדת קדושים. הנשארים מעל קדשים. ויראה למו אותות חדשים. לחדש שמים החדשים. למשוח קדש קדשים. לפתוח דלת לקדושים. בשבתות ובחדשים: ואז יצוה חרוש עבודת חדש. מה להעלות בראש כל חדש. ועבודת ראשון כל חדש. היא תקדים תחלה לכל חדש. כי כמו היה ראש לכל חדש. כן יהיה ראש לכל חדש: ותעשה בו חדשה. לבראת ארץ חדשה. להנתן דעה חדשה. לכרות ברית חדשה. להבראות בריה חדשה. להתחדש רוח חדשה. להוביל בו שי מנחה חדשה: ותמה ולבנה תתחדש. ואורם שבעתים יתחדש. שתים בשנה יתחדש. ויצמצם שכינתו בתוך שער החדש. ויקרא לו שם חדש. פשם העיר מיום המקדש. וינתן לעם לב חדש. לשורר בפיהם שיר חדש. שיר מפואר ומחדש. על כל שיר מהלל ומקדש: כי שירי אראלים. אשר שיר

ותשבחות מהללים. לפני שיר זה לא חלים. ונצוח אלים. אשר קול המולה צוהלים. לפני שיר זה לא ממללים: ורנן גלגלים. אשר אם הורשו כל גוללים. לפני שיר זה לא כוללים: ואימת כרובים. אשר הם צנים כמו רובים. לפני שיר זה לא מרבים: והדרת אופנים. אשר הם מרבעי פנים. לפני שיר זה לא סופנים: והמון גדודים. אשר הם הוד אל מגידים. לפני שיר זה לא נאגדים: וסוד עירין. אשר כעין קלל בוערים: לפני שיר זה לא מפארים: ורגש קדישין. אשר לבקרים מתחדשים. לפני שיר זה לא מקדישים: וגהם שנאנים. אשר טעמם לא משנים. לפני שיר זה לא משננים: ופחד שרפים אשר ברגע כל שורפים. לפני שיר זה לא רופפים: כי כל מחנות משרתים קדושים. משרתיו יהו מקדישים: וגם המון צבא מלאכים. מנעימים יהו ממליכים: ומרוצות חיל זקים. כחם יהו מחזקים. וזיו משלחת ברקים. פניהם יהו מבריקים: וחוצה למו הוים. מתעלסים באהבים. ועד מחיצתם לא באים: באשם נלהבים. ובנחלתם נכוים. ובפארם הם נאלמים: ועת כי יתהילו יחישו. ועת כי יתפילו יחילו. ועת כי יגמורו יעריצו. ועת כי יחישו יקדישו. ועת כי ישתוקו ישלשו. קדשה משלשת: ככתוב וכו'

מוסף לפרשת החודש

הש"ץ חוזר התפלה עד (מלך עוזר ומושיע ומגן):

ראשון. אמצת לפרח שושנים. אמוץ לעורר מרדם ישנים. בזכרך ברית ראשונים. בצפון חדשים וגם ישנים. גלותו בדת שנונים. גזר ראש לארבעה ראשי שנים: חזן ארבעה ראשי שנים כמחזה. בארת זה מזה לחוזה. כאשר שמענו כן עוד נחזה. לנוגנמו במגן בחדש הזה:

ברוך אתה יי מגן אברהם:

אתה גבור עד להחיות מתים:

לציון. דרור חשת בו קפוז. דבר אור יקרות לקפות. החדש אשר ישועות בו מקיפות. החוסים בו מתקיפות. ומנו מתחילות ותוקפות. ועד ראש לארבע תקופות: חזן ארבע תקופות בשנה. תחדש אורם כבראשונה. כאשר שמענו כן עוד חיש נא. החיינו בגשם בראשון לחדשי השנה:

ברוך אתה יי. מחיה המתים:

(קדושה. לדור ודור) עד (וקדוש אתה):

הנה. זה בא לפרקים. זמון לגאול רצוצים מארקים. החדש אשר רביבים בו מריקים. חשרת מים למלאת רקים. טיעת לרוות וירקים. טלאים בו להקים. בארבעה פרקים: חזן ארבעה פרקים כבמחזה. בארת זה מזה לחוזה. כאשר שמענו כן עוד נחזה. ונעריצך קדוש בחדש הזה:

ברוך אתה יי. האל הקדוש:

(תכנת שבת וכו') עד (מקדשי שמך) (ובשר"ח אתה יצרת עד קבעת):

הנם. ימים המבורכים. יורה ומלקוש באבם פורכים. כח תת באביבים רכים. כרמל להקליא אביב פרוכים. לשנן מפעלות מציץ מחרכים. לפניו קוראים ענין ארבעה ערכים: חזן ארבעה ערכים אשננה. ספור מסות פרחי שושנה. כאשר שמענו כן עוד חיש נא. ענגנו בנופש בראשון לחדשי השנה:

ברוך אתה יי מקדש השבת: (לשר"ח וישראל וראשי חדשים):

רצה עד לציון ברחמים:

ולירושלים. מופת הותק בו כסות. מעין כל חי להתכסות. נקמות אשר בלב מכסות. נהכנו כמועד זה היות טכוסות. שה לבית אבות מנות במכסית. סבות עליו עסים ארבע כוסות: חזן ארבע כוסות כבמחזה. בארת זה מזה לחוזה. כאשר שמענו כן עוד נחזה. רצנו כשי בחדש הזה:

ברוך אתה יי המחזיר שכינתו לציון:

מודים עד ועזרתנו סלה:

מבשר. עם זכיות. עצורים להעלות מצול דכיות. פדוים חוה במשכיות. פצוח שירים תמור בכיות. צבאות כל חמדת שכיות. צאנן יציע לרושש שונאיך: חזן שונאיך גדוש נא. במדותך פעלתם כבראשונה. כאשר שמענו כן עוד חיש נא. והיטיב לנו בטובך בראשון לחדשי השנה:

ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות:

(אלהינו וכו') (שים שלום) עד (בכל עת ובכל שעה בשלומך):

אתן. קול כשוררו ראשים. קרא בגרון בגיא החרשים. ראשי תנינים אשר על גבי חורשים. ראותם בזה חדש מגורשים. שיר חדש והגה מדרשים. תרננה שפתי בשורי ארבעה חדשים: חזן ארבעה חדשים כבמחזה. בארת זה מזה לחוזה. כאשר שמענו כן עוד נחזה. ברכנו בשלום בחדש הזה:

ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום:

(קדיש שלם) (אין כאלהינו) (עלינו) ק"י:

החזן מתחיל ברוך אתה עד ומושיע ומגן ואח"כ מתחילין כאן:

מִסּוֹד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים. וּמִלֶּמֶד דַּעַת מְבִינִים. אֶפְתְּחָה פִּי בְּשִׁיר וּרְנָנִים. לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים:

אֱלֹהִים בְּצַעְדְּךָ הַכּוֹת פַּתְרוֹס. בְּתַקְּפְךָ חֵילָם מִבְצְרֵיהֶם לַהֲרוֹס. גָּאַלְתָּ עַמְּךָ בְּגַלְגַּל קַתְרוֹס. דְּרַרְתָּם וְהִבְרַרְתָּם כְּסוֹלֶת לָרוֹס: הֶגַּרְתָּ לְגֵיא הֲמוֹן פִּיבֶסֶת. וְנִקְּתָה לָאָרֶץ בִּטְרִיָּה נֶחְבֶּסֶת. זְנוּחָה זָרְחָה כְּדָם מִתְבּוֹסֶסֶת. חֻלְּצָה וְנִגְהָצָה בִּרְחִיצָה וְתִכְבּוֹסֶת: טֶרֶם מְרוֹר מִמְּעָנִים יְשֻׁבַּת. יְשׁוּעָה צָמְחָה לִנְצוּרֵי כְּבָבַת: חזן כַּתַּרְתָּ כְּלִיל לְנֶפֶשׁ מְשִׁיבַת. לְשֶׁעָבַר קְדַמְתָּ מַתַּן שַׁבָּת:

סֶלָה אֲרוֹמִמְךָ מוֹשִׁיעַ וְשַׁלִּיט. מוֹצִיאִי לַחָפְשִׁי מִבֵּית מַעֲלִיט: חזן סְכוּתָהּ לְרָאשֵׁי לְהַשְׁאִיר פָּלִיט. גָּנוֹן וְהַצִּיל פָּסוֹחַ וְהִמְלִיט:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

(אתה גבור) עד (להחיות מתים):

מִמַּסְגֵּר אַסִּיר בְּצֵאת לַחָפְשׁ. נִתְנוֹסֵס גַּם בִּשְׂבִיעַת רֶפֶשׁ. סְבַבְתָּם חוֹק מַרְגִּיעַ וָנוֹפֶשׁ. עָרוּךְ תְּחִלָּה לִמְשִׁיבַת נֶפֶשׁ: פֵּרוּשׁוֹ וְטַעְמוֹ צִוִּיתָ בְּמָרָה. צַחֲצוּחַ דָּתוֹ לְהָבִין וְלִגְמוֹרָה. קְבִיעַת קְדֻשָּׁתוֹ בִּזְכִירָה וּשְׁמִירָה. רוֹן לְהָפִיק בְּתוֹדָה וְזִמְרָה: שְׁפָטִים גְּדוֹלִים עָשִׂיתָ בְּצֹעַן. שִׁפַּרְתָּ אֹהֶל בַּל יִצְעָן: חזן תְּעוּבִים פַּסּוּ בְּאַף לְהַכְנִיעָן. תְּקֻפָּה חֲרָדָה בַּעֲמָלֵק וּכְנַעַן:

לִבְּךָ וְעֵינֶיךָ לְהֵיכָלְךָ תְּשׁוֹבֵב. דֶּשֶׁן וְשֶׁמֶן לְעַמְּךָ יְנוֹבֵב: חזן תְּכוֹנֵן אֻלַמְּךָ מִזְבֵּחַ וְסוֹבֵב. לְהַגְשִׁים תְּחִי יְשֵׁנִים דּוֹבֵב:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

יִשְׁעִי וּכְבוֹדִי מִשְׂגַּבִּי וּמְנוּסִי, וְנִצָּב לָרִיב עַל אוֹנְסִי, סוֹכְכִי בְּאֶבְרָתוֹ יְיָ נִסִּי, פּוֹרֵעַ וְגוֹבֶה דִּין קְנָסִי, בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עֲלֵי רֹאשִׁי, רָכַב עַל עָב קַל מְעַנּוּי לְגָרְשִׁי, שַׁחַת מִבְצַר מַחֲלִישִׁי וְחוֹרְשִׁי, מְלוֹן קִצּוֹ נַחֲנִי דּוֹרְשִׁי: וּמִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ חָבַשׁ כְּאֵבִי, אֶדְרוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה הִשְׁאִיבִי: חזן לִמְּדַנִי לָנוּחַ בְּשַׁבַּת מֵהַרְאִיבִי, לְמַאֲכִילִי נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִי:

יִמְלוֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ:

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל אֵל נָא:

כֶּרֶם חֶמֶד נְטַע שַׁעֲשׁוּעִים, בְּלוּסָה וּמִתְבַּסֶּסֶת שְׁנֵי רְשָׁעִים, וְנִגְלֵית לְחַלְּצָהּ מִבֵּין מוֹשְׁעִים, בְּחֵיל אֲלָפִים רְבָבוֹת תִּשְׁעִים,

וּבְצֶדֶק נִפְקַד לְתֵשַׁע וְתִשְׁעִים, הוּעַמְסָה כְּמַשָּׂא פְּרָדִים תִּשְׁעִים, פָּנִיתָ לְפָנֶיהָ מְלָכִים וְשׁוֹעִים, שִׁלַּחְתָּה קְצִירֶיהָ וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים. וּלְחֶלְקָהּ נִטְמָה שִׁבְעָה מִשִּׁבְעִים, שֶׁנִּשְׁאוּר נְכָסִים לַבָּנוֹת קְבוּעִים, וּבִישִׁימוֹן דֶּרֶךְ הָלְכוּ אַרְבָּעִים, מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ אוֹכְלִים וְשָׂבֵעִים, קְדֻשָּׁתוֹ מְתַנִּים וְרֶנֶן מַבִּיעִים:

חַי וְקַיָּם נוֹרָא וּמָרוֹם וְקָדוֹשׁ:

יָרַדְתָּ לְהַצִּיל עַמֶּךָ. לְהוֹדִיעָם אֹרַח נוֹעֲמֶךָ. לְמַשְּׂאוֹת תָּרִים פְּעָמֶיךָ. לְהַכְנִיעַ רוֹדִים בְּזַעְמֶךָ: וּכְהִתַּם הֲמוֹן שׁוֹדְדִים. כָּלוּ שָׂרִים וּגְדוּדִים. וְהִגִּיעַ עֵת דּוֹדִים. צָמְחָה יְשׁוּעָה לִידִידִים: סוֹד כְּיָצְאָה בְּהַגְוָיָה. צֵאת עֲגוּמִים לִרְוָיָה. נֶחֱצוּ צִירִים לִשְׁבִיָּה. שְׁנֵי תוֹאֲמֵי צְבִיָּה: פְּרוֹס כִּירָה שֶׁל מֶלֶךְ. אֶרְעָהוּ לְשַׂר פֶּלֶךְ. כָּל הַבָּא לַמֶּלֶךְ. אֶשְׁכּוֹר לְפָנָיו מַהֲלָךְ: כְּשַׁעַר בַּת כַּסְלוּחַ. נִצָּבִים מַלְאֲכֵי שָׁלוּחַ. נִסְתַּכְּלוּ קוֹטְפֵי מַלּוּחַ. בְּאֵין קוֹמֶץ וְקִלּוּחַ: רַהַב לַבְבּ גְּנָה. לִלְגְיוֹנָיו קָפַץ וּמְנָה. יִכָּנֵס הַבָּא בְּמָנָה. וְאֵלֶּה לְבַד בְּאַחֲרוֹנָה: שְׁאַל פֶּתֶן חֵרֵשׁ. מִי נִגְרַשׁ וְהוּרַשׁ. הֱשִׁיבוּהוּ הָפַךְ מְשׁוֹרֵשׁ. כָּלָה גָּרֵשׁ יְגָרֵשׁ: מָרַד זֵד בְּעִקּוּלוֹ. מַה לִּי וּלְקוֹלוֹ. וְלֹא הִרְצַנִי בְּשִׁקְלוֹ. כִּנְשָׁעַן עַל מַקְלוֹ: וְאָז צָפָה בָּאֱלִילִים. הֲיֵשׁ יָדָיו גְּלִילִים. צָנְחוּ עָלָיו בִּפְלִילִים. אֵין פָּנוּת בַּחֲלָלִים: אֱוִיל מוּכָן לַעֲבָרוֹת. מַה לְּכֹהֵן בִּקְבָרוֹת. הֲלֹא כְּתוֹךְ הַדִּבְּרוֹת. נוֹרָא בַּעַל גְּבוּרוֹת: לוֹבֵשׁ צֶדֶק נֶאְזָר. לְהָשִׁיב גְּמוּל לְאַכְזָר. הָפַךְ דֶּרֶךְ אִישׁ וָזָר. עֲמָלוֹ בְּרֹאשׁוֹ חָזַר: חזן חֲנָמַל בָּרָד וּרְשָׁפִים. זַלְעָף בַּעֲלֵי כְשָׁפִים. קָרְסוּ כָּרְעוּ כְּשׁוּפִים. עָפָר אֶרֶץ שׁוֹאֲפִים:

אֵל נָא לְעוֹלָם תֵּעָרַץ. וּלְעוֹלָם תֻּקְדָּשׁ. וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים תִּמְלוֹךְ וְתִתְנַשֵּׂא. הָאֵל מֶלֶךְ נוֹרָא מָרוֹם וְקָדוֹשׁ. כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים. מַלְכוּתוֹ נֶצַח. נוֹרְאוֹתָיו שִׂיחוּ. סַפְּרוּ עֻזּוֹ. פָּאֲרוּהוּ צְבָאָיו. קַדְּשׁוּהוּ רוֹמְמוּהוּ. רוֹן שִׁיר וָשֶׁבַח. תֹּקֶף תְּהִלּוֹת תִּפְאַרְתּוֹ:

חזן וקהל יוֹצְאֵי חִפָּזוֹן. סִפַּקְתָּם מָזוֹן. לִשְׂבֹעַ וְלֹא לְרָזוֹן. קָדוֹשׁ:

אֲכִילָה גְדוֹלָה הָיְתָה בָעָם. בְּלִי לְהִתְאוֹנֵן זֹאת הַפַּעַם. גּוֹעַ לוֹמַר מַה נִּטְעַם. יוצאי: דֶּרֶךְ שְׁלֹשָׁה נֵלֵךְ בַּמִּדְבָּר. הִגִּיד מֵאָז מַנְהִיג וְדַבָּר. וְלֹא כִחֵד מֵהֶם דָּבָר. יוצאי: זְרִיזִים חָשׁוּ לְהַקְדִּישׁ קְרוּאָיו. חָסוּ בְּמַטְרִיף כָּל בְּרוּאָיו. טוֹב אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו. יוצאי: יָחִיד שְׁמָרָהּ לְמִדָּה שֶׁרוֹעָה. כְּלוּלוֹתַיִךְ אֶזְכּוֹר חֶסֶד לְפִרְעָה. לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה. יוצאי: מְקוֹם צִפְעוֹנִים נָחָשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב. נָסְעוּ קְדוֹשִׁים לַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁרָב. שָׁב וְעוֹלֵל וּמִקְנֶה רָב. יוצאי: עֲדָרִים הִשְׂבִּילוּ מֵרַע לְהַחֲכִּימָם. פְּסַח מִשְׁאֲרוֹת נָשְׂאוּ בְּהַשְׁכִּימָם. צְרוּרוֹת בְּשִׂמְלוֹתָם עַל שִׁכְמָם. יוצאי: קָטוּף הָעִסָּה בְּהֶרְהֵר קְמוּצָה. רְצוּפָה בְּרָאשֵׁיהֶם שֶׁלֹּא חָמְצָה. שֶׁמֶשׁ שְׁזָפַתָּה וַאֲכָלוּהָ מַצָּה. יוצאי: תַּפִּיגֵי שִׁשִּׁים וְאַחַת בְּמִשְׁטָר. טְעָמוּ וְאָרְחוּ בְּשִׁיעוּר הַמְּנֻטָּר. עַד לֶחֶם מִשָּׁמַיִם הוּמְטָר. יוצאי:

וּבְכֵן וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה:

אָז רוֹב נִסִּים הִפְלֵאתָ בַּלַּיְלָה. בְּרֹאשׁ אַשְׁמוֹרֶת זֶה הַלַּיְלָה. גֵּר צֶדֶק נִצַּחְתּוֹ כְּנֶחֱלַק לוֹ לַיְלָה. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה: דַּנְתָּ מֶלֶךְ גְּרָר בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה. הִפְחַדְתָּ אֲרַמִּי בְּאֶמֶשׁ לַיְלָה. וַיָּשַׂר יִשְׂרָאֵל לְמַלְאָךְ וַיּוּכַל לוֹ לַיְלָה. ויהי בחצי הלילה: זֶרַע בְּכוֹרֵי פַתְרוֹס מָחַצְתָּ בַּחֲצִי הַלַּיְלָה. חֵילָם לֹא מָצְאוּ בְּקוּמָם בַּלַּיְלָה. טִיסַת נְגִיד חֲרוֹשֶׁת סִלִּיתָ בְּכוֹכְבֵי לַיְלָה. ויהי בחצי הלילה: יָעַץ מְחָרֵף לְנוֹפֵף אִוּוּי הוֹבַשְׁתָּ פְגָרָיו בַּלַּיְלָה. כָּרַע בֵּל וּמַצָּבוֹ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה. לְאִישׁ חֲמוּדוֹת נִגְלָה רָז חֲזוֹת לַיְלָה. ויהי בחצי הלילה: מִשְׁתַּכֵּר בִּכְלֵי קֹדֶשׁ נֶהֱרַג בּוֹ בַּלַּיְלָה. נוֹשַׁע מִבּוֹר אֲרָיוֹת פּוֹתֵר בִּעֲתוּתֵי לַיְלָה. שִׂנְאָה נָטַר אֲגָגִי וְכָתַב סְפָרִים בַּלַּיְלָה. ויהי בחצי הלילה: עוֹרַרְתָּ נִצְחֲךָ עָלָיו בְּנֶדֶד שְׁנַת לַיְלָה. פּוּרָה תִדְרוֹךְ לְשׁוֹמֵר מַה מִּלַּיְלָה. צָרַח כַּשּׁוֹמֵר וְשָׂח אָתָא בֹקֶר וְגַם לַיְלָה. ויהי בחצי הלילה: קָרֵב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה. רָם הוֹדַע כִּי לְךָ הַיּוֹם אַף לְךָ הַלַּיְלָה. שׁוֹמְרִים הַפְקֵד לְעִירְךָ כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה. תָּאִיר כְּאוֹר יוֹם חֶשְׁכַת לַיְלָה. ויהי בחצי הלילה:

וּבְכֵן כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ:

חזן אָבֹא בְחַיִל לְהִתְיַצְּבָה. בְּמַעֲמַד פְּנֵי תֵבָה. גַּשְׁתִּי לְרוֹמְמָם וּלְשַׂגְּבָה. מְרֻשּׁוֹת דָּגוּל מֵרְבָבָה: הִלּוּל קוֹנִי אַקְשִׁיבָה. וּבְחֵקֶר דָּתוֹ אֶתְיַשְּׁבָה. זֹאת לָדַעַת אֲחַשְּׁבָה. מִטַּעַם חַכְמֵי יְשִׁיבָה: טוֹעֵן עוֹלָם אַמְלִיכָה. יְהָבִי עָלָיו אַשְׁלִיכָה. כְּרֶשׁ לְפָנָיו אֶתְהַלְּכָה. לִפְתּוֹחַ בְּדָבָר הֲלָכָה: מִלַּת פִּי גְדוּשָׁה.

יוצר

נוצר חסד אקדישה. סלסל כרעה הדשה. מרשות עדה הקדושה: פני ישרים דובר. צחצוח אמרים אגבר. קדמתי לטול בסבר. רשות מרב וחבר: שדי חילי תאמץ. תעדיף קט וקומץ. לבאר בלי שמץ. הלכות בעור חמץ:

אלהי הרוחות לכל בשר. חוק לעמו מסר. והזהירם בכתב מוסר. לבדוק חמץ אור לארבעה עשר: בשעה שאין בני אדם מצוין בשוקא. אור הנר יפה לבדיקה. אין בודקין לא לאור החמה. ולא לאור הלבנה. ולא לאור האבוקה. וצריך לברך על בעור חמץ כתקנה: גמר מנטריה עד דבתרא. ומיד צריך לבטל השאר באמירה. ולימא הכי כל חמירא דאיכא בהדא דירה. דלא חמיתיה ודלא בערתיה לבטל ולהוי כעפרא: ראי משתכח לאחר אותה שעה. אינו חיב בכל יראה ובבל ימצא לפושעה. והרוצה אחר בדיקתו לאכול חמץ ולשבעה. מה שמשייר יניחנו בצנעה: היכא דבדק בחורי ביתא. והניח ארבע או חמש רפתא, ואשכח דחדא מניהו פחתא, לבדוק מרישא שמא חולדה לקחתה, וכן תנו רבנן בפרקין, דחורי ביתא ונקיקין, עלאי ותתאי אינן נבדקין, ואמצעים זקוקין: ותרו גג היציע וגג מגדלין. ורפת בקר ומתבן ולולין, ואוצרות יין ושמן הנעולין, לבדוק חמץ בלי עולין: חור שבין אדם לחברו, זה וזה בודק עד שמגיע ומבטל שארו. וכן בין יהודי ועובד כוכבים חיב לבערו, פרימו מקל ופטרו, שמא יאמר העובד כוכבים כשפו נחברו: טענו המפרש והיוצא בשירא, ואין דעתו קודם פסח לחזרה, תוך שלשים יום בעי לבער חמירא. לפני שלשים יום אין זקוק לבערה: ישראל דחמץ אתפקד ליה, וליתיה למריה למשקליה, נטריה עד ארבע דחזי לאכליה, שלים ארבע ולא אתא לנכרי מזבין ליה: כשנפלה מפולת על חמץ בערבי פסחים, וכלב אין יכול לחפש אחריו בטוחים, הרי הוא כמבוער לרעים פקחים, וכמה חפישת הכלב שלשה טפחים: למדו בי מלחי ובי כירי נקובים, גבי תמרים וציבים, לבדוק אותם חיבים, וחצר פטורה מפני העורבים: מוצא חמץ בפסח בתוך ביתו, כופה עליו כלי בלי ראותו, ואם של הקדש הוא אין צריך לכסותו, לפי שבדלין מאותו: נפי ופתילי ויורה, דאשתמש בהו חמין חמירא, צריך לגעלינהו וניחה בגו רבא זעירא, ולרבא ליעבד גדנפא ולרתחיה בנורא: סכיני דאשתמש בהו חמירא לארותין, אי

אפשר לעשותן חדשים הם משבחין, ואי לא מגעילן ברותחין, ובכלי ראשון הם מצוחצחין, ועץ פרור מגעילן ברותחין: ענדו אגני וקצועי דקוניא ופחרא, אף על גב דמפליט להו שפיר, לאשתמושי בהו אסירא, ואף על גב דרויתן ואבא למימר דשליט בהו אוירא, אפילו הכי קימא אסורא: פתר קדרות אין צריך לפלתא, אבל משהי ליה עד בתר פסחא, וקערות מתרות כי שקיל מרודא עליהו לאנחא, ובורמי דגללא שרין כהדתא: צעי דמשהי בהו חמירא בשאר יומי, בבית שאור שחמוצו קשה דמי, ואי אקראי אותיביה ולא אשתהי עמיה, לאשתמושי בהו שפיר דמי: קטוף ביין ושמן עבידין, טלמילש בהו ליליקמאי קפדין, ואמהן דלא טבילן ועבדין, דלא למילש בהו הוא הדין: רקיקי מצות עושין זכר לעגון, ולשמן צריך לשמרן מחמוץ כהגון, וחרש שוטה וקטן אין לשין דלמא ישגון, אף על גב דאפיה ישראל בר דעה לא ינהגון: שנו שאין לשין בבת אחת למעלה מחמשת רבעים קמח וכן לחלה, והן ביצים כמנין חלה והעומר מוכח לה, והאשה לא תלוש אלא במים שלנו הלילה, תמימים שנו במשנה המהללה, מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שמחמיצין סלה. ואמרינן שדי להו במקום מודרן דלא ליתי בהו לידי תקלה, תמו הלכות בעור והגעלה: יין כי יתאדם, למצוה הוא מקדם, לצאת בו חובת ידי אדם, אם אין קונדיטון ומבשל נגדם: וארבע כוסות הללו, צריך שיהא בהן כדי רביעית בלי יקלו, אחד אנשים ואחד נשים אלו כאלו, ומחלקין לתינוקות קליות ואגוזין כדי שישאלו: סחו שהנשים צריכות לאמצה, בכל מילי דפסחא בלי שמצה, אף על גב דמצות עשה שהזמן גרמא בם לא נמצא, שכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה: פרשו בשפה נדיבה, מצה ויין צריך הסבה, מרור אין בו כן חובה, ומבעי ליה לכסכוסי טובא: הסבת ימין הסבה אינה, ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה: פרקדן לא מן השכבא, ואשה אינה צריכה, ואם חשובה היא גדונה: קמי אב מסב הבן בדיצה, תלמיד בפני רבו אינו ראוי לפרצה, אבל בשוליא דנגרי צריך להסב במרוצה, והשמש שאכל כזית מצה כשהוא מסב יצא: טענו לחטוף מצה בלילי פסחים, כדי שלא יישנו הפרחים, וחיבין ברגל להיות שמחים, במקדש בבשר והשתא ביין רקוחים: נשים חיבות לשמוח ולהרנין, בבבל בבגדי צבעונים, בארץ ישראל בבגדי פשתן המלבנים, והאנשים ביין מתענגין:

בערב הפסח סמוך למנחת ראשון, לא יאכל אדם עד האישון, ובבאו מבית רחשון, מוזגין לו כוס ראשון: ראשון מברך על היין, ואחר כך קדוש וזמן ואינו אומר גם עדין, שצריך לאמרו באגדה וראוי לכופלו אין, ושתי ומשי ידיה ואינו מברך על נטילת ידים: שקיל גרגירא או כרפסא או כסברתא או חסא, ויטבול בחרוסת ויברך בורא פרי האדמה, וכד אכיל יחצה אחת משלש מצות ואין ברכה עמה, מחצה בקערה ומחצה בשלחן להשימה: מושך מהקערה שני תבשילי, דאנון בשרא וכורא צלילי, אי נמי גרמא ובשולי, ומגביה קערה ולימא הא לחמא עניא בליה: ומוזגין לו כוס שני מארבעת האל, וכאן הבן מאביו שואל, מה נשתנה מלילות זה ליל, וגומר האגדה עד גאל ישראל: אחר דשתי משי ידיה ומברך על נטילת ידים לחודיה, ושרי המוציא על השלמה דעלוי פרתי דידיה, ולא אכיל מניה אכתי מדי: לוקח פרוסה ומברך לאכול מצה במלל, ובהדי דההיא דהמוציא אוכל וכולל, ומברך בחזרת לאכול מרור וטובל ובולל, והדר אכיל מצה ומרור בלא ברכה וכורכן בבת אחת כהלל: חליף לכמה בתי ועביד כי האי גונא עד הכא, ואחר כך עושין סעודתן כל צרכה, וכזית מצה באחרונה צריכין לכורכה, ונוטלין ולא מברכין שמים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה: וזוכר בשלישי ברכת מזונו, ולשאר הבתים תחלה וטועם הכוס עד משרו אינו, וברביעי הלל מצרי לתנו, בל יטעום כלום באישונו: קמעא לשתות מים יכנם, אם חולה הוא או אסטנס, ובעי למשתי תמרא משום אונס, ואומר בחמישי הלל הגדול ישתנם:

חסל סדור פסח כהלכתו. ככל משפטו וחקתו. כאשר זכינו לסדר אותו. כן נזכה לעשותו: זך שוכן מעונה. קומם קהל עדת מי מנה. בקרוב נהל נטעי כנה. פדוים לציון ברנה:

ובכן ולך תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע:

אין ערוך אליך להגיד ולדבר, חקר פלאי נסיך להבין ולסבר, מה רב חסדך מכין מצעדי גבר, מאד עמקו מחשבותיך נותן תעצומות ועוז להתגבר, ובני אדם בצלך יחסיון עדך העבר, חרבית הצר והעדלת השמחה לבני שבר, [illegible] רשע של עם דל [illegible]

נחניגותיך מסור ומסורד לכנס ולחבר, ועוררת אהבת ישני חברון שוכני קבר, ודנת דיני קנסות וחבלות על חוברי חבר, והכנעתם בדם וצפרדעים וכנים וערוב ודבר, ושברת ראשי תנין על ריב לא לו מתעבר, כי לפני כשרון גובה וגאון לפני שבר, ומה יעיז ציץ השדה וימיו כצל עובר. לגבוה על גבוה כפרק הרים ומשבר, והוא בעל נקמות אלהי המשפט מישרים דובר, ומצמיח ישע לקויו ועמים תחתיהם ידבר: ועלינו הפליא חסדיו ונשא נס, ונקם נקמתנו מכל בעלי אונס, והכניעם בזעם וצרה בחורי און וחנס, ומלוש בצק עד חמצתו דנם באונים להקנס, ואזור חלציו חזק ואמץ להשתנס, בקע ים ויעבירם וכנגד נוזלים כנס, ובארץ לא זרועה אתם כלכל ופרנס, לכן לנו להודות על כל נס ותנס: למה פסח בא מן הצאן, שפסח וחמל על קרואי צאן, וכרועה מקבץ טלאים משכם וגאלם כבעלי לצון: ולמה לקיחתו קודם לשחיטתו ימים ארבעה, ונתן למולים ולערלים נפנל בהיא השעה, כדי שיהיו בידם מצות מצויות להשתעשעה, שכבר בא עת דודים וזמן שבועה, והיו מתבוססים בשני דמים שתצמיח ישועה: ולמה נתינת דמו על המשקוף ושתי המזוזות, שכן

שלש מזבחות במקום רואים אותם לחזות, זכר שלש מזבחות של אב המון נרמזות, שבדן ובית אל ואלון מורה נחרזות: ולמה אכילת חמץ לשש שעות, זכר לחפזון שכינה להעביר גזרות רעות, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות: ולמה אכילת מצה לחם עני, שלא הספיק בצק להחמיץ עד שגאלם מעוני: ולמה במרור שתחלתו רך וסופו קשה, שנמררו תחלה בפה רך ולבסוף בעול קשה: ולמה טבולו בחרוסת, זכר לטיט שאשה ובעלה דורסת: ולמה תבלין בתוכו מגבלין כמו מלבן, זכר לנפוץ עם לקושש קש לתבן: ולמה שני מיני בשר בצד עוגה, אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה: ולמה מגביהין קערה קודם ומנה. כדי שיראה תינוק וישאל מה נשתנה: ולמה שאר ירקות באין תחלה, לפטור חזרת של מצוה ברכה ראויה לה, ושאין לומר שתי ברכות כאחת שתיה או אכילה, ואי אפשר לאכול ולשתות כאחת בשכבר כרסו מלא, וכן בשתי מצות פוטרין מחלה לחלה, על כי אין לשנות בשתי ברכות, מברך על זו ועל זו ואינו אוכל עד שיגמור שתי ברכות: ולמה ארבע כוסות מצותן בזה הלילה, זכר לארבע גאלות שנתבשרו בהם עם סגלה, יציאה והצלה לקיחה

וגאלה, ולהודות בהם ליתן בם תהלה, לחובם ארבע כוסות של יפיפיה עגלה, וכדי לשבר אמות עממות משקצות בגעילה, בארבע כוסות הכתובים בם שהם סם התרעלה, וכנגדם להשקותנו ארבע כוסות של חמלה: ולמה מסבין במטה כבודה וכלולה, זכר לחרות ורבוץ ענגי כביד בחתולה, שכן דרך בני מלכים לנהוג כבוד ולסלסלה, שעטרנו קדוש יעקב עטרת מלוכה ותהלה, וברר להודיע עם מרעיתו להיות לו לעם נחלה, כי לאלהים מגני ארץ מאד נעלה: נעלה בקדשתו מרום וקדוש, כי אלהים קדושים הוא בכל מיני קדשה, דרכו בקדשה, והליכו בקדשה, דבורו בקדשה, ישיבתו בקדשה, חשיפת זרועו בקדשה, נאה ואדיר בקדשה, הוא קדוש ועמו קדוש, וכל משרתיו קדושים, אין כקדשתו ואין דומה לו, מקדש בקרוביו, ונורא על כל סביביו, תערץ בסוד קדושים, נשגב ברבבות אראלים, אילי קודש משוררים ומהללים, בשיר קודש עירין וקדישין, רועשים ומרעישים, בקודש הקדשים, עתים חשים ועתים ממללים, ולבקרים מתחדשים, מקיפים כס המרכבה וקדשת השם מפרשים, ושלוש קדשה לקדוש ותורא מקדישים: כבתוב וכו'

סדר הנחת תפילין

מיד כשיתעורר משנתו כדי שלא יחזור ויישן ירגיל א״ע להתבונן מיד לפני מי הוא שוכב לפני מלך מלכי המלכים הקב״ה. כמ״ש הלא את השמים ואת הארץ אני מלא וכו׳ ואילו היה שוכב לפני מלך ב״ו היה מתחייב בנפשו וכו׳ וע״כ להרגיל עצמו לומר מיד כשניעור נוסח זה מודה וכו׳ ועי״ז יזכור את ה׳ הנלב עליו ויקים בזריזות. ויאמר זה אף קודם נטילה לפי שאין בו שם:

מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה. רבה אמונתך:

קודם לבישת הטלית קטן אחר שנטל ידיו יאמר זה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות ציצת:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתהא חשובה מצות ציצית לפניך כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי״ג מצות התלוים בה אמן סלה:

כשיבדוק הציצית מטלית גדול יאמר זה:

ברכי נפשי את יי יי אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת: עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה:

קודם עטיפת הטלית גדול יאמר זה:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י״ה בו״ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הריני מתעטף גופי בציצית כן תתעטף נשמתי ורמ״ח איברי ושס״ה גידי באור הציצית העולה תרי״ג וכשם שאני מתכסה בטלית בעולם הזה כך אזכה לחלוקא דרבנן ולטלית נאה לעולם הבא בגן עדן. ועל ידי מצות ציצית תנצל נפשי רוחי ונשמתי ותפלתי מן החיצונים והטלית יפרוש כנפיו עליהם ויצילם כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף. ותהא חשובה מצות ציצית לפני הקדוש ברוך הוא כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי״ג מצות התלוים בה. אמן סלה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית:

ויכסה ראשו בטלית ויאמר מה יקר

מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון: ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם: כי עמך מקור חיים באורך נראה אור: משוך חסדך ליודעיך וצדקתך לישרי לב:

קודם הנחת תפילין יאמר זה:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י״ה בו״ה ביחודא שלים בשם כל ישראל. הנני מכוין בהנחת תפילין לקיים מצות בוראי שצונו להניח תפילין ככתוב בתורתו וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך והם ארבע פרשיות אלו. שמע. והיה אם שמוע. קדש. והיה כי יביאך שיש בהם יחודו ואחדותו יתברך שמו בעולם ושנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו וצונו להניח על היד לזכרון זרוע הנטויה ושהיא נגד הלב לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך שמו ועל הראש נגד המוח שהנשמה שבמוחי עם שאר חושי וכחותי כלם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו. ומשפע מצות תפילין יתמשך עלי לחיות לי חיים ארוכים ושפע קודש ומחשבות קדושות בלי הרהור חטא ועון כלל ושלא יפתנו ולא יתגרה בנו יצר הרע ויניחנו לעבוד את יי כאשר עם לבבנו: ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא חשובה מצות הנחת תפלין לפני הקדוש ברוך הוא כאלו קימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה ותרי״ג מצות התלוים בה אמן סלה:

ויניח על יד שמאל וקודם הקשירה יברך:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפלין:

יניח תפילין של ראש ויברך:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפלין:

ותיכף יאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ומחכמתך אל עליון תאציל עלי ומבינתך תבינני. ובחסדך תגדיל עלי ובגבורתך תצמית אויבי וקמי. ושמן הטוב תריק על שבעה קני המנורה להשפיע טובך לבריותיך. פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון:

אח״כ כורך שלש כריכות על האצבע האמצעית ואומר:

וארשתיך לי לעולם. וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים. וארשתיך לי באמונה וידעת את יי:

ויאמר פרשה זו:

וידבר יי אל משה לאמר: קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא יי אתכם מזה ולא יאכל חמץ: היום אתם יוצאים בחדש האביב: והיה כי יביאך יי אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה: שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי חג ליי: מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים: והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יי בפיך כי ביד חזקה הוצאך יי ממצרים: ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה: והיה כי יביאך יי אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך: והעברת כל פטר רחם ליי וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים ליי: וכל פטר חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יי ממצרים מבית עבדים: ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג יי כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח ליי כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה: והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו יי ממצרים:

כשנכנס לבית הכנסת יאמר זה:

ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך: בבית אלהים נהלך ברגש:

תפלה קודם התפלה

מסדר החסיד המפורסם איש אלהי מו״ה אלימלך זצ״ל:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שומע קול שועת עתירות ומאזין לקול תפלת עמו ישראל ברחמיו שתכין לבנו ותכונן מחשבותינו ותשגר תפלתנו בפינו ותקשיב אזנך לשמוע בקול תפלת עבדיך המתחננים אליך בקול שועה ורוח נשברה. ואתה אל רחום ברחמיך הרבים ובחסדיך הגדולים תמחול ותסלח ותכפר לנו ולכל עמך בית ישראל את כל מה שחטאנו והעוינו והרשענו ופשענו לפניך. כי גלוי וידוע לפניך כי לא במרד ובמעל חלילה וחלילה מרינו את פיך ודברי תורתך ומצותיך כי אם מרוב היצר הבוער בקרבנו תמיד לא ינוח ולא ישקוט עד אשר מביאנו אל תאות העולם השפל הזה ואל הבליו ומבלבל את מחשבותינו תמיד. אפילו בשעה שאנחנו עומדים להתפלל

נכון לומר זה קודם התפלה מתקוני זוהר:

פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחושבן. אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת מבני נשא ואנת

תשא דקשיר לון. ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש חד מחבריה מאלין עשר ספירן אתחשיב ליה כאילו אפריש בך. ואלין עשר ספירן. אינון אזלין כסדרן. חד אריך וחד קציר וחד בינוני. ואנת הוא דאנהיג לון ולית מאן דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא ולא מכל סטרא. לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לבני נשא. וכמה גופין תקינת לון דאתקריאו גופין לגבי לבושין דמכסין עליהון. ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קודש. מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה. חכמה מוחא איהי מחשבה מלגאו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אלין תרין כתיב הנסתרות ליי אלהינו. כתר עליון איהו כתר מלכות. ועלה אתמר מגיד מראשית אחרית ואיהו קרקפתא דתפלין מלגאו איהו שם ומ״ה כזה יו״ד ה״א וא״ו ה״א דאיהו אורח אצילות. ואיהו שקיו דאילנא בדרועוי וענפוי כמיא דמשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו: רבון עלמין אנת הוא עלת העלות וסבת הסבות דאשקי לאילנא בההוא נביעו. וההוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא. ובך לית דמיון ודיוקנא מכל מה דלגאו ולבר. ובראת שמיא וארעא ואפיקת מנהון שמשא וסיהרא וכוכביא ומזליא. ובארעא אילנין ודשאין וגנתא דעדן ועשבין וחיון ובעירין ועופין ונונין ובני נשא לאשתמודעא בהון עלמין ואיך יתנהגון בהון עילאין ותתאין ואיך אשתמודען עילאי מתתאי ולית דידע בך כלל. ובר מינך לית יחידא בעילאי ותתאי. ואנת אשתמודע עלת על כולא ואדון על כולא. וכל ספירא אית לה שם ידיעא ובהון אתקריאו מלאכיא. ואנת לית לך שם ידיעא דאנת הוא ממלא כל שמהן ואנת הוא שלימו דכלהו וכד אנת תסתלק מניהו אשתארו כלהון שמהן כגופא בלא נשמתא. אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא בבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא ולאחזאה לון איך מתנהג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא, דין איהו גבורה משפט עמודא דאמצעיתא צדק מלכותא קדישא מאזני צדק תרין סמכי קשוט הין צדק אות ברית קודש. כולא לאחזאה איך מתנהג עלמא אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל: ברוך יי לעולם אמן ואמן:

להתפלל לפניך ולבקש על נפשנו והוא מבלבל את מחשבותינו תמיד בתחבולותיו ואין אנו יכולים לעמוד נגדו כי נחלש שכלנו ומוחנו עד מאוד וכשל כח הסבל מרוב הצרות ומרוב טרדת הזמן לכן אתה אל רחום וחנון עשה עמנו כמו שהבטחתנו על ידי נאמן ביתך וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם ואמרו חז״ל אף על פי שאינו הגון ואינו כדאי כי כן דרכך להיטיב לרעים ולטובים כי גלוי וידוע לפניך אנקתנו וצערנו ושיחנו על אשר אין אנו יכולים לקרב עצמנו לעבודתך ולדבק לבנו בך באמת ובתמים אהה על נפשנו אוי עלינו מאוד אבינו שבשמים. ואתה תעורר נא רחמיך וחסדיך הגדולים והמרובים עלינו לגרש ולבער את יצרנו הרע מקרבנו ותגער בו שיסיר וילך מאתנו ואל יסית אותנו להדיחנו מעבודתך חלילה ואל יעלה בלבנו שום מחשבה רעה הן בהקיץ הן בחלום הלילה בפרט בעת שאנחנו עומדים בתפלה לפניך או בשעה שאנחנו לומדים תורתך ובשעת שאנחנו עוסקים במצותיך תהא מחשבתנו זכה צלולה וברודה וחזקה באמת בלבב שלם כרצונך הטוב עמנו. ותעורר לבבנו ולבב כל ישראל עמך ליחדך באמת ובאהבה לעבדך עבודה הישרה המקובלת לפני כסא כבודך ותקבע אמונתך בלבנו תמיד בלי הפסק. ותהא אמונתך קשורה בלבנו כיתד שלא תמוט. ותעביר מעלינו כל המסכים המבדילים בינינו לבינך אבינו שבשמים. ותצילנו מכל המכשולות וטעיות אל תעזבנו ואל תטשנו ואל תכלימנו ותהא עם פינו בעת הטיפנו ועם ידינו בעת מעבדנו ועם לבנו בעת מחשבותינו ותזכנו אבינו שבשמים אל מלא רחמים שנייחד את לבבנו ומחשבותינו ודבורנו ומעשינו וכל תנועותינו והרגשותינו הידועות לנו ושאינן ידועות לנו הנגלות והנסתרות שיהא הכל ביחוד אליך באמת ובתמים בלי שום מחשבת פסול חלילה וטהר לבנו וקדשנו וזרוק עלינו מים טהורים וטהרנו באהבתך ובחמלתך ותטע אהבתך ויראתך בלבנו תמיד בלי הפסק בכל עת ובכל זמן ובכל מקום בלכתנו ובשכבנו ובקומנו תבער תמיד רוח קדשך בקרבנו ונשען תמיד בך ובגדולתך ובאהבתך וביראתך ובתורתך שבכתב ושבעל פה הנגלה והנסתר ובמצותיך ליחד שמך הגבור והנורא ותשמרנו מן הפניות והגאות ומן הכעס והקפדנות והעצבות והרכילות ושאר מדות רעות ומכל דבר המפסיד עבודתך הקדושה והטהורה החביבה עלינו ותשפיע רוח קדשך עלינו שנהיה דבקים בך ושנשתוקק תמיד אליך יותר ויותר. וממדרגה למדרגה תעלנו שנזכה לבא למעלת אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב וזכותם יעמוד לנו שתשמע בקול תפלתנו שנהיה תמיד נענים בעת שנתפלל אליך עלינו או על שום אחד מעמך ישראל על יחיד או על רבים ותשמח ותתפאר בנו ונעשה פרי למעלה ושורש למטה ואל תזכיר לנו חטאתינו ובפרט חטאת נעורינו כמאמר דוד המלך ע״ה חטאות נעורי ופשעי אל תזכור. ותהפוך עונותינו ופשעינו לזכות ותשפיע עלינו מעולם התשובה תמיד הרהור לשוב אליך בלב שלם ולתקן את אשר פגמנו בשמותיך הקדושים והטהורים ותצילנו מקנאת איש מרעהו ולא תעלה קנאת אדם על לבנו ולא קנאתנו על אחרים. אדרבה תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך ואל תעלה שום שנאה מאחד על חבירו חלילה ותחזק התקשרותנו באהבה אליך כאשר גלוי וידוע לפניך שיהא הכל נחת רוח אליך וזה עיקר כוונתינו ואם אין לנו שכל לכוין את לבבנו אליך אתה תלמדנו אשר נדע באמת כוונת רצונך הטוב ועל כל זאת מתחננים אנחנו לפניך אל מלא רחמים שתקבל את תפלתנו ברחמים וברצון אמן כן יהי רצון:

יְדִיד נֶפֶשׁ אָב הָרַחֲמָן מְשׁוֹךְ עַבְדְּךָ אֶל רְצוֹנֶךָ יָרוּץ עַבְדְּךָ כְּמוֹ אַיָּל יִשְׁתַּחֲוֶה אֶל מוּל הֲדָרֶךָ יֶעֱרַב לוֹ יְדִידוֹתֶךָ מִנֹּפֶת צוּף וְכָל טָעַם:

הָדוּר נָאֶה זִיו הָעוֹלָם נַפְשִׁי חוֹלַת אַהֲבָתֶךָ אָנָּא אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ בְּהַרְאוֹת לָהּ נוֹעַם זִיוֶךָ אָז תִּתְחַזֵּק וְתִתְרַפֵּא וְהָיְתָה לָּהּ שִׂמְחַת עוֹלָם:

וָתִיק יֶהֱמוּ נָא רַחֲמֶיךָ וְחוּסָה נָא עַל בֵּן אֲהוּבְךָ כִּי זֶה כַּמָּה נִכְסוֹף נִכְסַפְתִּי לִרְאוֹת בְּתִפְאֶרֶת עֻזָּךְ. אֵלֶּה חָמְדָה לִבִּי וְחוּסָה נָא וְאַל תִּתְעַלָּם:

הִגָּלֶה נָא וּפְרוֹס חֲבִיבִי עָלַי אֶת סֻכַּת שְׁלוֹמָךְ. תָּאִיר אֶרֶץ מִכְּבוֹדָךְ. נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ. מַהֵר אָהוּב כִּי בָא מוֹעֵד וְחָנֵּנוּ כִּימֵי עוֹלָם:

כשנכנס לבית הכנסת יאמר זה:

מַה טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל: וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ: יְיָ אָהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתֶךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ: וַאֲנִי אֶשְׁתַּחֲוֶה וְאֶכְרָעָה אֶבְרְכָה לִפְנֵי יְיָ עֹשִׂי: וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ:

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ. בְּטֶרֶם כָּל יְצִיר נִבְרָא: לְעֵת נַעֲשָׂה בְחֶפְצוֹ כֹּל. אֲזַי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא: וְאַחֲרֵי כִּכְלוֹת הַכֹּל. לְבַדּוֹ יִמְלוֹךְ נוֹרָא: וְהוּא הָיָה. וְהוּא הֹוֶה. וְהוּא יִהְיֶה בְּתִפְאָרָה: וְהוּא אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי. לְהַמְשִׁיל לוֹ לְהַחְבִּירָה: בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תַכְלִית. וְלוֹ הָעֹז וְהַמִּשְׂרָה: וְהוּא אֵלִי וְחַי גֹּאֲלִי. וְצוּר חֶבְלִי בְּעֵת צָרָה: וְהוּא נִסִּי וּמָנוֹס לִי. מְנָת כּוֹסִי בְּיוֹם אֶקְרָא: בְּיָדוֹ אַפְקִיד רוּחִי. בְּעֵת אִישַׁן וְאָעִירָה: וְעִם רוּחִי גְּוִיָּתִי. יְיָ לִי וְלֹא אִירָא:

יגדל

יִגְדַּל אֱלֹהִים חַי וְיִשְׁתַּבַּח. נִמְצָא וְאֵין עֵת אֶל מְצִיאוּתוֹ: אֶחָד וְאֵין יָחִיד כְּיִחוּדוֹ. נֶעְלָם וְגַם אֵין סוֹף לְאַחְדּוּתוֹ: אֵין לוֹ דְמוּת הַגּוּף וְאֵינוֹ גוּף. לֹא נַעֲרוֹךְ אֵלָיו קְדֻשָּׁתוֹ: קַדְמוֹן לְכָל דָּבָר אֲשֶׁר נִבְרָא. רִאשׁוֹן וְאֵין רֵאשִׁית לְרֵאשִׁיתוֹ: הִנּוֹ אֲדוֹן עוֹלָם לְכָל נוֹצָר. יוֹרֶה גְדֻלָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ: שֶׁפַע נְבוּאָתוֹ נְתָנוֹ. אֶל אַנְשֵׁי סְגֻלָּתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ: לֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמשֶׁה עוֹד. נָבִיא וּמַבִּיט אֶת תְּמוּנָתוֹ: תּוֹרַת אֱמֶת נָתַן לְעַמּוֹ אֵל. עַל יַד נְבִיאוֹ נֶאֱמַן בֵּיתוֹ: לֹא יַחֲלִיף הָאֵל וְלֹא יָמִיר דָּתוֹ. לְעוֹלָמִים לְזוּלָתוֹ: צוֹפֶה וְיוֹדֵעַ סְתָרֵינוּ. מַבִּיט לְסוֹף דָּבָר בְּקַדְמָתוֹ: גּוֹמֵל לְאִישׁ חֶסֶד כְּמִפְעָלוֹ. נוֹתֵן לְרָשָׁע רָע כְּרִשְׁעָתוֹ: יִשְׁלַח לְקֵץ הַיָּמִין מְשִׁיחֵנוּ. לִפְדּוֹת מְחַכֵּי קֵץ יְשׁוּעָתוֹ: מֵתִים יְחַיֶּה אֵל בְּרוֹב חַסְדּוֹ בָּרוּךְ עֲדֵי עַד שֵׁם תְּהִלָּתוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּחָכְמָה וּבָרָא בוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדֶךָ שֶׁאִם יִפָּתֵחַ אֶחָד מֵהֶם אוֹ יִסָּתֵם אֶחָד מֵהֶם אִי אֶפְשַׁר לְהִתְקַיֵּם וְלַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ רוֹפֵא כָל בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲסוֹק בְּדִבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ לִשְׁמָהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַ״ה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁיעוּר הַפֵּאָה וְהַבִּכּוּרִים וְהָרְאָיוֹן וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְתַלְמוּד תּוֹרָה. אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא: וְאֵלּוּ הֵן כִּבּוּד אָב וָאֵם וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ שַׁחֲרִית וְעַרְבִית וְהַכְנָסַת אוֹרְחִים וּבִקּוּר חוֹלִים וְהַכְנָסַת כַּלָּה וּלְוָיַת הַמֵּת וְעִיּוּן תְּפִלָּה וַהֲבָאַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם:

אֱלֹהַי. נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה הִיא אַתָּה בְרָאתָהּ אַתָּה יְצַרְתָּהּ אַתָּה נְפַחְתָּהּ בִּי וְאַתָּה מְשַׁמְּרָהּ בְּקִרְבִּי. וְאַתָּה עָתִיד לִטְּלָהּ מִמֶּנִּי וּלְהַחֲזִירָהּ בִּי לֶעָתִיד לָבֹא: כָּל זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְקִרְבִּי מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי רִבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר נְשָׁמוֹת לִפְגָרִים מֵתִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן לַשֶּׂכְוִי בִינָה לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה:
בָּא״יְ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי:
בָּא״יְ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי עָבֶד:
בָּא״יְ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי אִשָּׁה:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פּוֹקֵחַ עִוְרִים:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַתִּיר אֲסוּרִים:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם זוֹקֵף כְּפוּפִים:
בָּא״יְ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם רוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם:
בָּא״יְ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָעוֹשֶׂה לִי כָּל צָרְכִּי:
בָּא״יְ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמֵּכִין מִצְעֲדֵי גָבֶר:
בָּא״יְ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה:
בָּא״יְ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה:
בָּ״א יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּעֲבִיר שֵׁנָה מֵעֵינָי וּתְנוּמָה מֵעַפְעַפָּי:

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּרְגִּילֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ וְדַבְּקֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְאַל תְּבִיאֵנוּ לֹא לִידֵי חֵטְא וְלֹא לִידֵי עֲבֵרָה וְעָוֹן וְלֹא לִידֵי נִסָּיוֹן וְלֹא לִידֵי בִזָּיוֹן וְאַל תַּשְׁלֶט בָּנוּ יֵצֶר הָרָע וְהַרְחִיקֵנוּ מֵאָדָם רָע וּמֵחָבֵר רָע וְדַבְּקֵנוּ בְּיֵצֶר טוֹב וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים וְכוֹף אֶת יִצְרֵנוּ לְהִשְׁתַּעְבֶּד לָךְ וּתְנֵנוּ הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוֹאֵינוּ וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַגּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם מֵעַזֵּי פָנִים וּמֵעַזּוּת פָּנִים. מֵאָדָם רָע. וּמֵחָבֵר רָע. וּמִשָּׁכֵן רָע. וּמִפֶּגַע רָע. וּמִשָּׂטָן הַמַּשְׁחִית מִדִּין קָשֶׁה וּמִבַּעַל דִּין קָשֶׁה. בֵּין שֶׁהוּא בֶן בְּרִית וּבֵין שֶׁאֵינוֹ בֶן בְּרִית:

אלֹ־ינו ואלהי אבותינו זכרנו בזכרון טוב לפניך ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם וזכר לנו יי אלהינו אהבת הקדמונים אברהם יצחק וישראל עבדיך את הברית ואת החסד ואת השבועה שנשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה ואת העקידה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח ככתוב בתורתך:

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ אֶת יִצְחָק וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אַחַד הֶהָרִים אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ: וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ וַיְבַקַּע עֲצֵי עֹלָה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחֹק: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וַאֲנִי וְהַנַּעַר נֵלְכָה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם: וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֲצֵי הָעֹלָה וַיָּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמַּאֲכֶלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֶּנִּי

בני ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה: ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה לעולה בני וילכו שניהם יחדו: ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערך את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח ממעל לעצים: וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו: ויקרא אליו מלאך יי מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני: וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו: ויקרא אברהם שם המקום ההוא יי יראה אשר יאמר היום בהר יי יראה: ויקרא מלאך יי אל אברהם שנית מן השמים: ויאמר בי נשבעתי נאם יי כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך: כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איביו: והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמעת בקולי: וישב אברהם אל נעריו ויקמו וילכו יחדו אל באר שבע וישב אברהם בבאר שבע:

רבונו של עולם כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו מבן יחידו ורצה לשחוט אותו כדי לעשות רצונך בלבב שלם כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו ויגולו רחמיך על מדותיך ותכנס אתנו לפנים משורת דינך ותתנהג עמנו יהוה אלהינו במדת החסד ובמדת הרחמים ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך מעירך מארצך ומנחלתך. וקיים לנו יי אלהינו את הדבר שהבטחתנו בתורתך על ידי משה עבדך כאמור וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור:

לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו וישכם ויאמר:

רבון כל העולמים לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך. כי על רחמיך הרבים. מה אנחנו מה חיינו מה חסדנו מה צדקותינו מה ישועתנו מה כחנו מה גבורתנו: מה נאמר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי רוב מעשיהם תהו וימי חייהם הבל לפניך ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל:

אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אהבך שנשבעת לו בהר המוריה. זרע יצחק יחידו (נ"א עקדך) שנעקד על גבי המזבח עדת יעקב בנך בכורך שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו. קראת את שמו ישראל וישרון:

לפיכך אנחנו חיבים להודות לך ולשבחך ולפארך ולברך ולקדש ולתת שבח והודיה לשמך. אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירשתנו: אשרינו שאנחנו משכימים ומעריבים ערב ובוקר ואומרים פעמים בכל יום:

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

וקורין פרשה ראשונה על הסדר:

אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא קדש את שמך על מקדישי שמך וקדש את שמך בעולמך ובישועתך תרים ותגביה קרננו: ברוך אתה יי מקדש את שמך ברבים:

אתה הוא יי אלהינו בשמים ובארץ ובשמי השמים העליונים אמת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין אלהים: קבץ קויך מארבע כנפות הארץ: יכירו וידעו כל באי עולם כי אתה הוא האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ. אתה עשית את השמים ואת הארץ. את הים ואת כל אשר בם. ומי בכל מעשה ידיך בעליונים או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה אבינו שבשמים עשה עמנו חסד בעבור שמך הגדול שנקרא עלינו וקים לנו יי אלהינו מה שכתוב בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר יי:

וידבר יי אל משה לאמר: ועשית כיור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים: ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם: בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה ליי: ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתרחם עלינו ותמחול לנו על כל חטאתינו ותכפר לנו על כל עונותינו ותסלח לנו על כל פשעינו ושיבנה בית המקדש במהרה בימינו. ונקריב לפניך קרבן התמיד שיכפר בעדנו כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור:

וידבר יי אל משה לאמר: צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו: ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליי כבשים בני שנה תמימם שנים ליום עלה תמיד: את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים: ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן כתית רביעית ההין: עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה ליי: ונסכו רביעית ההין לכבש האחד בקדש הסך נסך שכר ליי: ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו תעשה אשה ריח ניחח ליי:

ושחט אתו על ירך המזבח צפנה לפני יי וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב:

אתה הוא יי אלהינו שהקטירו אבותינו לפניך את קטורת הסמים בזמן שבית המקדש היה קים. כאשר צוית אותם על יד משה נביאך ככתוב בתורתך:

ויאמר יי אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בד בבד יהיה: ועשית אתה קטרת רקח מעשה רוקח ממלח טהור קדש: ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם: ונאמר והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה: ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני יי לדרתיכם:

תנו רבנן פטום הקטורת כיצד. שלש מאות וששים ושמונה מנים היו בה. שלש מאות וששים וחמשה כמנין

שמות החמה. מנה לכל יום פרס בשחרית ופרס בין הערבים. ושלשה מנים יתרים. שמהם מכניס כהן גדול מלא חפניו ביום הכפורים. ומחזירן למכתשת בערב יום הכפורים. ושוחקן יפה יפה כדי שתהא דקה מן הדקה. ואחד עשר סממנים היו בה. ואלו הן הצרי והצפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. מור וקציעה שבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה. הקושט שנים עשר וקלופה שלשה וקנמון תשעה. בורית כרשינה תשעה קבין. יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חורין עתיק. מלח סדומית רובע הקב מעלה עשן כל שהוא. רבי נתן הבבלי אומר אף כפת הירדן כל שהוא ואם נתן בה דבש פסלה ואם חסר אחת מכל סממניה חיב מיתה:

רבן שמעון בן גמליאל אומר הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף בורית כרשינה למה היא באה כדי ליפות בה את הצפורן כדי שתהא נאה. יין קפריסין למה הוא בא כדי לשרות בו את הצפורן כדי שתהא עזה והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין מכניסין מי רגלים במקדש מפני הכבוד:

תניא רבי נתן אומר כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק מפני שהקול יפה לבשמים פטמה לחצאין כשרה לשליש ולרביע לא שמענו: אמר רבי יהודה זה הכלל אם כמדתה כשרה לחצאין ואם חסר אחת מכל סממניה חיב מיתה:

תניא בר קפרא אומר אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שירים לחצאין: ועוד תני בר קפרא אלו היה נותן בה קורטוב של דבש. אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה. ולמה אין מערבין בה דבש. מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליי:

ג"פ יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: ג"פ יי צבאות אשרי אדם בוטח בך: ג"פ יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה: וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות:

אביי הוה מסדר סדר המערכה משמא דגמרא ואליבא דאבא שאול. מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת. ומערכה שניה של קטורת קודמת לסדור שני גזרי עצים וסדור שני גזרי עצים קודם לדשון מזבח הפנימי ודשון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות והטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לקטורת וקטורת קודמת לאברים ואברים למנחה ומנחה לחבתין וחבתין לנסכין ונסכין למוספין ומוספין לבזיכין ובזיכין קודמין לתמיד של בין הערבים שנאמר וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כלם:

אנא בכח גדלת ימינך תתיר צרורה : אב"ג ית"ץ
קבל רנת עמך שגבנו טהרנו נורא : קר"ע שט"ן
נא גבור דורשי יחודך כבבת שמרם : נג"ד יכ"ש
ברכם טהרם רחמם צדקתך תמיד גמלם : בט"ר צת"ג
חסין קדוש ברוב טובך נהל עדתך : חק"ב טנ"ע
יחיד גאה לעמך פנה זוכרי קדושתך : יג"ל פז"ק
שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות : שק"ו צי"ת
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד :

בשבת וביו"ט אין אומרים זה :

רבון העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו ולהיות כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם ועתה בעונותינו חרב בית המקדש ובטל התמיד ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו. לכן יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיהא שיח שפתותינו חשוב ומקובל ומרוצה לפניך כאלו הקרבנו קרבן התמיד במועדו ועמדנו על מעמדו:

לשבת וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה:

לר"ח ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליי פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים: ושלשה עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עולה ריח ניחח אשה ליי: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה: ושעיר עזים אחד לחטאת ליי על עלת התמיד יעשה ונסכו:

איזהו מקומן של זבחים. קדשי קדשים שחיטתן בצפון פר ושעיר של יום הכפורים שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון הזיה על בין הבדים ועל הפרכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן מעכבת. שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא נתן לא עכב: פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון הזיה על הפרכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן מעכבת. שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון אם לא נתן לא עכב. אלו ואלו נשרפין בבית הדשן: חטאת הצבור והיחיד אלו הן חטאת הצבור שעירי ראשי חדשים ושל מועדות שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות. כיצד עלה בכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית. מזרחית צפונית. צפונית מערבית. מערבית דרומית. שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי. ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

העולה קדש קדשים שחיטתה בצפון וקבול דמה בכלי שרת בצפון ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט ונתוח וכליל לאשים:

זבחי שלמי צבור ואשמות. אלו הן אשמות. אשם גזלות. אשם מעילות. אשם שפחה חרופה. אשם נזיר. אשם מצורע. אשם תלוי. שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

התודה ואיל נזיר קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות: המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה. ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד: המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה ודמן טעון מתנה אחת. ובלבד שיתן כנגד היסוד: שנה באכילתן הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם. ונאכלין בכל העיר בכל מאכל לשני ימים ולילה אחד: הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא למנויו ואינו נאכל אלא צלי:

רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן. מקל וחומר. ומגזרה שוה. מבנין אב מכתוב אחד. ומבנין אב משני כתובים. מכלל ופרט. ומפרט וכלל. כלל

ופרט

ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מכלל שהוא צריך לפרט. ומפרט שהוא צריך לכלל: כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא: כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחד שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר: כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר: כל דבר שהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפרוש: דבר הלמד מענינו. ודבר הלמד מסופו: וכן שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך:

קדיש דרבנן

מזמור שיר חנכת הבית לדוד: ארוממך יי כי דליתני ולא שמחת איבי לי: יי אלהי שועתי אליך ותרפאני: יי העלית מן שאול נפשי חייתני מירדי בור: זמרו ליי חסידיו והודו לזכר קדשו: כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבקר רנה: ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם: יי ברצונך העמדת להררי עז הסתרת פניך הייתי נבהל: אליך יי אקרא ואל אדני אתחנן: מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך: שמע יי וחנני יי היה עזר לי: הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה: למען יזמרך כבוד ולא ידם יי אלהי לעולם אודך:

הריני מזמן את פי להודות ולהלל ולשבח את בוראי לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל:

ברוך שאמר והיה העולם. ברוך הוא. ברוך עשה בראשית. ברוך אומר ועושה. ברוך גוזר ומקים. ברוך מרחם על הארץ. ברוך מרחם על הבריות. ברוך משלם שכר טוב ליראיו. ברוך חי לעד וקים לנצח. ברוך פודה ומציל. ברוך שמו. ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם האל האב הרחמן המהלל בפי עמו משבח ומפאר בלשון חסידיו ועבדיו. ובשירי דוד עבדך נהללך יי אלהינו בשבחות ובזמרות ונגדלך ונשבחך ונפארך ונזכיר שמך ונמליכך מלכנו אלהינו. יחיד חי העולמים. מלך משבח ומפאר עדי עד שמו הגדול: ברוך אתה יי מלך מהלל בתשבחות:

הודו ליי קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו: שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו: התהללו בשם קדשו ישמח לב מבקשי יי: דרשו יי ועזו בקשו פניו תמיד: זכרו נפלאותיו אשר עשה מפתיו ומשפטי פיהו: זרע ישראל עבדו בני יעקב בחיריו: הוא יי אלהינו בכל הארץ משפטיו: זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור: אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק: ויעמידה ליעקב לחוק לישראל ברית עולם: לאמר לך אתן ארץ כנען חבל נחלתכם: בהיותכם מתי מספר כמעט וגרים בה: ויתהלכו מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר: לא הניח לאיש לעשקם ויוכח עליהם מלכים: אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו: שירו ליי כל הארץ בשרו מיום אל יום ישועתו: ספרו בגוים את כבודו בכל העמים נפלאותיו: כי גדול יי ומהלל מאד ונורא הוא על כל אלהים: כי כל אלהי העמים אלילים (כאן צריך להפסיק) ויי שמים עשה: הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו: הבו ליי משפחות עמים הבו ליי כבוד ועוז: הבו ליי כבוד שמו שאו מנחה ובאו לפניו השתחוו ליי בהדרת קודש: חילו מלפניו כל הארץ אף תכון תבל בל תמוט: ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים יי מלך: ירעם הים ומלאו יעלוץ השדה וכל אשר בו: אז ירננו עצי היער מלפני יי כי בא לשפוט את הארץ: הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו: ואמרו הושיענו אלהי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ויאמרו כל העם אמן והלל ליי: רוממו יי אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא: רוממו יי אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: אתה יי לא תכלא רחמיך ממני חסדך ואמתך תמיד יצרוני: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה: תנו עוז לאלהים על ישראל גאותו ועזו בשחקים: נורא אלהים ממקדשיך אל ישראל הוא נתן עז ותעצמות לעם ברוך אלהים: אל נקמות יי אל נקמות הופיע: הנשא שופט הארץ השב גמול על גאים: ליי הישועה על עמך ברכתך סלה: יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה: יי צבאות אשרי אדם בוטח בך: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם: נפשנו חכתה ליי עזרנו ומגננו הוא: כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך: הראנו יי חסדך וישעך תתן לנו: קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך: אנכי יי אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו: אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי אלהיו: ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה ליי כי גמל עלי:

א"א מזמור לתודה לא בשבת ויו"ט ולא בע"פ ולא בחוה"מ ש"פ ולא בעיו"כ לפי שאין תודה באה בימים אלו:

מזמור לתודה הריעו ליי כל הארץ: עבדו את יי בשמחה באו לפניו ברננה: דעו כי יי הוא האלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו: באו שעריו בתודה חצרותיו בתהלה הודו לו ברכו שמו: כי טוב יי לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו:

בחול מתחילין כאן יהי כבוד:

מזמורים אלו אומרים בשבת וביו"ט ובהושענא רבה:

למנצח מזמור לדוד: השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע: יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת: אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם: בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם לשמש שם אהל בהם: והוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגבור לרוץ ארח: מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם ואין נסתר מחמתו: תורת יי תמימה משיבת נפש עדות יי נאמנה

מחכימת פתי: פקודי יי ישרים משמחי לב מצות יי ברה מאירת עינים: יראת יי טהורה עומדת לעד משפטי יי אמת צדקו יחדו: הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים: גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב: שגיאות מי יבין מנסתרות נקני: גם מזדים חשך עבדך אל ימשלו בי אז איתם ונקיתי מפשע רב: יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי:

לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך: אברכה את יי בכל עת תמיד תהלתו בפי: ביי תתהלל נפשי ישמעו ענוים וישמחו: גדלו ליי אתי ונרוממה שמו יחדו: דרשתי את יי וענני ומכל מגורותי הצילני: הביטו אליו ונהרו ופניהם אל יחפרו: זה עני קרא ויי שמע ומכל צרותיו הושיעו: חונה מלאך יי סביב ליראיו ויחלצם: טעמו וראו כי טוב יי אשרי הגבר יחסה בו: יראו את יי קדשיו כי אין מחסור ליראיו: כפירים רשו ורעבו ודורשי יי לא יחסרו כל טוב: לכו בנים שמעו לי יראת יי אלמדכם: מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב: נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה: סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו: עיני יי אל צדיקים ואזניו אל שועתם: פני יי בעשי רע להכרית מארץ זכרם: צעקו ויי שמע ומכל צרותם הצילם: קרוב יי לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע: רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו יי: שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה: תמותת רשע רעה ושנאי צדיק יאשמו: פודה יי נפש עבדיו ולא יאשמו כל החוסים בו:

תפלה למשה איש האלהים אדני מעון אתה היית לנו בדור ודור: בטרם הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם עד עולם אתה אל: תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם: כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ואשמורה בלילה: זרמתם שנה יהיו בבוקר כחציר יחלוף: בבוקר יציץ וחלף לערב ימולל ויבש: כי כלינו באפך ובחמתך נבהלנו: שתה עונותינו לנגדך עלמנו למאור פניך: כי כל ימינו פנו בעברתך כלינו שנינו כמו הגה: ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם עמל ואון כי גז חיש ונעפה: מי יודע עוז אפך וכיראתך עברתך: למנות ימינו כן הודע ונביא לבב חכמה: שובה יי עד מתי והנחם על עבדיך: שבענו בבוקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו: שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה: יראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם: ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן: אמר ליי מחסי ומצודתי אלהי אבטח בו: כי הוא יצילך מפח יקוש מדבר הוות: באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה צנה וסוחרה אמתו: לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם: מדבר באפל יהלוך מקטב ישוד צהרים: יפול מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש: רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה: כי אתה יי מחסי עליון שמת מעונך: לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך: כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך: על כפים ישאונך פן תגוף באבן רגלך: על שחל ופתן תדרוך תרמוס כפיר ותנין: כי בי חשק ואפלטהו אשגבהו כי ידע שמי: יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו: ארך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי: אורך

הללויה הללו את שם יי הללו עבדי יי: שעומדים בבית יי בחצרות בית אלהינו: הללויה כי טוב יי זמרו לשמו כי נעים: כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו: כי אני ידעתי כי גדול יי ואדונינו מכל אלהים: כל אשר חפץ יי עשה בשמים ובארץ בימים וכל תהומות: מעלה נשאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה מוצא רוח מאוצרותיו: שהכה בכורי מצרים מאדם עד בהמה: שלח אותות ומופתים בתוככי מצרים בפרעה ובכל עבדיו: שהכה גוים רבים והרג מלכים עצומים: לסיחון מלך האמורי ולעוג מלך הבשן ולכל ממלכות כנען: ונתן ארצם נחלה נחלה לישראל עמו: יי שמך לעולם יי זכרך לדור ודור: כי ידין יי עמו ועל עבדיו יתנחם: עצבי הגוים כסף וזהב מעשה ידי אדם: פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: אזנים להם ולא יאזינו אף אין יש רוח בפיהם: כמוהם יהיו עשיהם כל אשר בוטח בהם: בית ישראל ברכו את יי בית אהרן ברכו את יי: בית הלוי ברכו את יי. יראי יי ברכו את יי: ברוך יי מציון שוכן ירושלים הללויה:

הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו: הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו: הודו לאדוני האדונים כי לעולם חסדו: לעשה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו: לעשה השמים בתבונה כי לעולם חסדו: לרוקע הארץ על המים כי לעולם חסדו: לעשה אורים גדולים כי לעולם חסדו: את השמש לממשלת ביום כי לעולם חסדו: את הירח וכוכבים לממשלות בלילה כי לעולם חסדו: למכה מצרים בבכוריהם כי לעולם חסדו: ויוצא ישראל מתוכם כי לעולם חסדו: ביד חזקה ובזרוע נטויה כי לעולם חסדו: לגוזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו: והעביר ישראל בתוכו כי לעולם חסדו: ונער פרעה וחילו בים סוף כי לעולם חסדו: למוליך עמו במדבר כי לעולם חסדו: למכה מלכים גדולים כי לעולם חסדו: ויהרוג מלכים אדירים כי לעולם חסדו: לסיחון מלך האמורי כי לעולם חסדו: ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו: ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו: נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו: שבשפלנו זכר לנו כי לעולם חסדו: ויפרקנו מצרינו כי לעולם חסדו: נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו: הודו לאל השמים כי לעולם חסדו:

רננו צדיקים ביי לישרים נאוה תהלה: הודו ליי בכנור בנבל עשור זמרו לו: שירו לו שיר חדש היטיבו נגן בתרועה: כי ישר דבר יי וכל מעשהו באמונה: אהב צדקה ומשפט חסד יי מלאה הארץ: בדבר יי שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם: כונס כנד מי הים נותן באוצרות תהומות: ייראו מיי כל הארץ ממנו יגורו כל יושבי תבל: כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמד: יי הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים: עצת יי לעולם תעמוד מחשבות לבו לדור ודור: אשרי הגוי אשר יי אלהיו העם בחר לנחלה לו: משמים הביט יי ראה את כל בני האדם: ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ: היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם: אין המלך נושע ברב חיל גבור לא ינצל ברב כח: שקר הסוס לתשועה וברוב חילו לא ימלט: הנה עין יי אל יראיו למיחלים לחסדו: להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב: נפשנו חכתה ליי עזרנו ומגננו הוא: כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך:

מזמור שיר ליום השבת: טוב להודות ליי ולזמר לשמך עליון: להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות: עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור: כי שמחתני יי בפעלך במעשי ידיך ארנן: מה גדלו מעשיך יי מאד עמקו מחשבותיך: איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת: בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד: ואתה מרום לעולם יי: כי הנה איביך יי כי הנה איביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און: ותרם כראים קרני בלותי בשמן רענן: ותבט עיני בשורי בקמים עלי מרעים תשמענה אזני: צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה: שתולים בבית יי בחצרות אלהינו יפריחו: עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו: להגיד כי ישר יי צורי ולא עולתה בו:

יי

יי מלך גאות לבש לבש יי עז התאזר אף תכון תבל בל תמוט: נכון כסאך מאז מעולם אתה: נשאו נהרות יי נשאו נהרות קולם ישאו נהרות דכים: מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום יי: עדותיך נאמנו מאד לביתך נאוה קדש יי לארך ימים:

יהי כבוד יי לעולם ישמח יי במעשיו: יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם: ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי: רם על כל גוים יי על השמים כבודו: יי שמך לעולם יי זכרך לדור ודור: יי בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה: ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים יי מלך: יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד: יי מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו: יי הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים: רבות מחשבות בלב איש ועצת יי היא תקום: עצת יי לעולם תעמוד מחשבות לבו לדור ודור: כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד: כי בחר יי בציון אוה למושב לו: כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו: כי לא יטוש יי עמו ונחלתו לא יעזוב: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה: אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי אלהיו: תהלה לדוד ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד: בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד: גדול יי ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר: דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו: הדר כבוד הודך ודברי נפלאותיך אשיחה: ועזוז נוראותיך יאמרו וגדלתך אספרנה: זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו: חנון ורחום יי ארך אפים וגדל חסד: טוב יי לכל ורחמיו על כל מעשיו: יודוך יי כל מעשיך וחסידיך יברכוכה: כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו: להודיע לבני האדם גבורתיו וכבוד הדר מלכותו: מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור: סומך יי לכל הנופלים וזוקף לכל הכפופים: עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו: פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון: צדיק יי בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו: קרוב יי לכל קוראיו לכל אשר יקראהו באמת: רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם: שומר יי את כל אהביו ואת כל הרשעים ישמיד: תהלת יי ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד: ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

הללויה הללי נפשי את יי: אהללה יי בחיי אזמרה לאלהי בעודי: אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה: תצא רוחו ישוב לאדמתו ביום ההוא אבדו עשתונתיו: אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על יי אלהיו: עושה שמים וארץ את הים ואת כל אשר בם השומר אמת לעולם: עושה משפט לעשוקים נותן לחם לרעבים יי מתיר אסורים: יי פוקח עורים יי זוקף כפופים יי אהב צדיקים: יי שומר את גרים יתום ואלמנה יעודד ודרך רשעים יעות: ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

הללויה כי טוב זמרה אלהינו כי נעים נאוה תהלה: בונה ירושלים יי נדחי ישראל יכנס: הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם: מונה מספר לכוכבים לכלם שמות יקרא: גדול אדונינו ורב כח לתבונתו אין מספר: מעודד ענוים יי משפיל רשעים עדי ארץ: ענו ליי בתודה זמרו לאלהינו בכנור: המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר המצמיח הרים חציר: נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו: לא בגבורת הסוס יחפץ לא בשוקי האיש ירצה: רוצה יי את יראיו את המיחלים לחסדו: שבחי ירושלים את יי הללי אלהיך ציון: כי חזק בריחי שעריך ברך בניך בקרבך: השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך: השולח אמרתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו: הנותן שלג כצמר כפור כאפר יפזר: משליך קרחו כפתים לפני קרתו מי יעמוד: ישלח דברו וימסם ישב רוחו יזלו מים: מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל: לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום הללויה:

הללויה הללו את יי מן השמים הללוהו במרומים: הללוהו כל מלאכיו הללוהו כל צבאיו: הללוהו שמש וירח הללוהו כל כוכבי אור: הללוהו שמי השמים והמים אשר מעל השמים: יהללו את שם יי כי הוא צוה ונבראו: ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור: הללו את יי מן הארץ תנינים וכל תהומות: אש וברד שלג וקיטור רוח סערה עושה דברו: ההרים וכל גבעות עץ פרי וכל ארזים: החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף: מלכי ארץ וכל לאמים שרים וכל שפטי ארץ: בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים: יהללו את שם יי כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים: וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה:

הללויה שירו ליי שיר חדש תהלתו בקהל חסידים: ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם: יהללו שמו במחול בתוף וכנור יזמרו לו: כי רוצה יי בעמו יפאר ענוים בישועה: יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם: רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם: לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאמים: לאסר מלכיהם בזקים ונכבדיהם בכבלי ברזל: לעשות בהם משפט כתוב הדר הוא לכל חסידיו הללויה:

הללויה הללו אל בקדשו הללוהו ברקיע עזו: הללוהו בגבורותיו הללוהו כרב גדלו: הללוהו בתקע שופר הללוהו בנבל וכנור: הללוהו בתוף ומחול הללוהו במנים ועגב: הללוהו בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה: כל הנשמה תהלל יה הללויה: כל הנשמה תהלל יה הללויה:

ברוך יי לעולם אמן ואמן: ברוך יי מציון שוכן ירושלים הללויה: ברוך יי אלהים אלהי ישראל עשה נפלאות לבדו: וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן:

ויברך דויד את יי לעיני כל הקהל ויאמר דויד ברוך אתה יי אלהי ישראל אבינו מעולם ועד עולם: לך יי הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש: והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל: ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך: אתה הוא יי לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כלם וצבא השמים לך משתחוים: אתה הוא יי האלהים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם: ומצאת את לבבו נאמן לפניך

וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני החתי האמרי והפרזי והיבוסי והגרגשי לתת לזרעו ותקם את דבריך כי צדיק אתה: ותרא את עני אבותינו במצרים ואת זעקתם שמעת על ים סוף: ותתן אתות ומופתים בפרעה ובכל עבדיו ובכל עם ארצו: כי ידעת כי הזידו עליהם ותעש לך שם כהיום הזה: והים בקעת לפניהם ויעברו בתוך הים ביבשה: ואת רודפיהם השלכת במצולות כמו אבן במים עזים:

ויושע יי ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים: וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה יי במצרים

ויראו

וַיִּרְאוּ הָעָם אֶת יְיָ וַיַּאֲמִינוּ בַּיְיָ וּבְמשֶׁה עַבְדּוֹ:

אָז יָשִׁיר משֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיְיָ וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיְיָ כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ: יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה יְיָ שְׁמוֹ: מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם סוּף: תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ אָבֶן: יְמִינְךָ יְיָ נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ יְמִינְךָ יְיָ תִּרְעַץ אוֹיֵב: וּבְרֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹס קָמֶיךָ תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ: וּבְרוּחַ אַפֶּיךָ נֶעֶרְמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְמוֹ נֵד נֹזְלִים קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב יָם: אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלָאֵמוֹ נַפְשִׁי אָרִיק חַרְבִּי תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי: נָשַׁפְתָּ בְרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אַדִּירִים: מִי כָמֹכָה בָּאֵלִים יְיָ מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא: נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ: נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאָלְתָּ נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אָחַז יֹשְׁבֵי פְּלָשֶׁת: אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נָמֹגוּ כֹּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן: תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְּמוּ כָּאָבֶן: עַד יַעֲבֹר עַמְּךָ יְיָ עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ: תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְיָ מִקְּדָשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ: יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: יְיָ יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: יְיָ מַלְכוּתֵהּ קָאֵם לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא: כִּי בָא סוּס פַּרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו בַּיָּם וַיָּשֶׁב יְיָ עֲלֵהֶם אֶת מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: כִּי לַיְיָ הַמְּלוּכָה וּמוֹשֵׁל בַּגּוֹיִם: וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַיְיָ הַמְּלוּכָה: וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לְךָ נָאֶה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וּשְׁבָחָה הַלֵּל וְזִמְרָה עֹז וּמֶמְשָׁלָה נֶצַח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל בַּתִּשְׁבָּחוֹת אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה מֶלֶךְ אֵל חֵי הָעוֹלָמִים: ח"ק

בעשי"ת אומרים כאן שיר המעלות ממעמקים:

חזן בָּרְכוּ אֶת יְיָ הַמְבֹרָךְ:

קו"ח בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל:

הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים. וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ: הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז. הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ. אֲדוֹן עֻזֵּנוּ צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ. מָגֵן יִשְׁעֵנוּ מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ: אֵל בָּרוּךְ גְּדוֹל דֵּעָה. הֵכִין וּפָעַל זָהֳרֵי חַמָּה. טוֹב יָצַר כָּבוֹד לִשְׁמוֹ. מְאוֹרוֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֻזּוֹ. פִּנּוֹת צְבָאָיו קְדוֹשִׁים רוֹמְמֵי שַׁדַּי תָּמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּקְדֻשָּׁתוֹ. תִּתְבָּרַךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְעַל מְאוֹרֵי אוֹר שֶׁעָשִׂיתָ יְפָאֲרוּךָ סֶּלָה:

תִּתְבָּרַךְ צוּרֵנוּ מַלְכֵּנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם וּמַשְׁמִיעִים בְּיִרְאָה יַחַד בְּקוֹל דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם: כֻּלָּם אֲהוּבִים כֻּלָּם בְּרוּרִים כֻּלָּם גִּבּוֹרִים וְכֻלָּם עֹשִׂים בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה רְצוֹן קוֹנָם. וְכֻלָּם פּוֹתְחִים אֶת פִּיהֶם בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה וּמְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים וּמְפָאֲרִים וּמַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמַמְלִיכִים:

אֶת שֵׁם הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא. וְכֻלָּם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם זֶה מִזֶּה. וְנוֹתְנִים רְשׁוּת זֶה לָזֶה. לְהַקְדִּישׁ לְיוֹצְרָם בְּנַחַת רוּחַ בְּשָׂפָה בְרוּרָה וּבִנְעִימָה קְדֻשָּׁה כֻּלָּם כְּאֶחָד עוֹנִים וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה:

קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ בְּרַעַשׁ גָּדוֹל מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים. לְעֻמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים:

בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ:

לְאֵל בָּרוּךְ נְעִימוֹת יִתֵּנוּ לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם זְמִירוֹת יֹאמֵרוּ וְתִשְׁבָּחוֹת יַשְׁמִיעוּ. כִּי הוּא לְבַדּוֹ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת עוֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת בַּעַל מִלְחָמוֹת זוֹרֵעַ צְדָקוֹת מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת בּוֹרֵא רְפוּאוֹת נוֹרָא תְהִלּוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כָּאָמוּר לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אוֹר חָדָשׁ עַל צִיּוֹן תָּאִיר וְנִזְכֶּה כֻלָּנוּ מְהֵרָה לְאוֹרוֹ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

אַהֲבָה רַבָּה אֲהַבְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. חֶמְלָה גְדוֹלָה וִיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ. אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּעֲבוּר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְךָ וַתְּלַמְּדֵם חֻקֵּי חַיִּים כֵּן תְּחָנֵּנוּ וּתְלַמְּדֵנוּ: אָבִינוּ הָאָב הָרַחֲמָן הַמְרַחֵם רַחֵם עָלֵינוּ וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל לִשְׁמֹעַ לִלְמוֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה שְׁמֶךָ וְלֹא נֵבוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בָּטָחְנוּ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ: וַהֲבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ, וְתוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ כִּי אֵל פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת אָתָּה. וּבָנוּ בָחַרְתָּ מִכָּל עַם וְלָשׁוֹן וְקֵרַבְתָּנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סֶלָה בֶּאֱמֶת. לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיַחֶדְךָ בְּאַהֲבָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

יחיד אומר אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל משֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם

לְדוֹרוֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

אֱמֶת וְיַצִּיב וְנָכוֹן וְקַיָּם וְיָשָׁר וְנֶאֱמָן וְאָהוּב וְחָבִיב וְנֶחְמָד וְנָעִים וְנוֹרָא וְאַדִּיר וּמְתֻקָּן וּמְקֻבָּל וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אֱמֶת אֱלֹהֵי עוֹלָם מַלְכֵּנוּ צוּר יַעֲקֹב מָגֵן יִשְׁעֵנוּ לְדוֹר וָדוֹר הוּא קַיָּם וּשְׁמוֹ קַיָּם וְכִסְאוֹ נָכוֹן וּמַלְכוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לָעַד קַיֶּמֶת: וּדְבָרָיו חָיִים וְקַיָּמִים נֶאֱמָנִים וְנֶחֱמָדִים לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים. עַל אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל בָּנֵינוּ וְעַל דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ:

עַל הָרִאשׁוֹנִים וְעַל הָאַחֲרוֹנִים דָּבָר טוֹב וְקַיָּם לְעוֹלָם וָעֶד אֱמֶת וֶאֱמוּנָה חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר. אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מַלְכֵּנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ גּוֹאֲלֵנוּ גּוֹאֵל אֲבוֹתֵינוּ. יוֹצְרֵנוּ צוּר יְשׁוּעָתֵנוּ. פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ. אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם מָגֵן וּמוֹשִׁיעַ לִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר: בְּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד אַפְסֵי אָרֶץ: אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יָשִׂים עַל לִבּוֹ: אֱמֶת אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לָרִיב רִיבָם: אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ כָּל בְּכוֹרֵיהֶם הָרַגְתָּ וּבְכוֹרְךָ גָּאָלְתָּ וְיַם סוּף בָּקַעְתָּ וְזֵדִים טִבַּעְתָּ וִידִידִים הֶעֱבַרְתָּ וַיְכַסּוּ מַיִם צָרֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתָר: עַל זֹאת שִׁבְּחוּ אֲהוּבִים וְרוֹמְמוּ אֵל, וְנָתְנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם: רָם וְנִשָּׂא גָּדוֹל וְנוֹרָא מַשְׁפִּיל גֵּאִים וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים מוֹצִיא אֲסִירִים וּפוֹדֶה עֲנָוִים וְעוֹזֵר דַּלִּים וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו: תְּהִלּוֹת לְאֵל עֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא וּמְבֹרָךְ. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם:

מִי כָמֹכָה בָּאֵלִים יְיָ מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא:

שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְּחוּ גְאוּלִים לְשִׁמְךָ עַל שְׂפַת הַיָּם יַחַד כֻּלָּם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ. יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

צוּר יִשְׂרָאֵל קוּמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וּפְדֵה כִנְאֻמֶךָ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל: גֹּאֲלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

למוסף ולמנחה כִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

(בעשי"ת) זָכְרֵנוּ לְחַיִּים מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים לְמַעַנְךָ אֱלֹהִים חַיִּים:

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם: אַתָּה גִבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

בחורף מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם:

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָּךְ. מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה:

(בעשי"ת) מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמָן זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים:

וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

בחזרת הש"ץ אומרים זה:

נְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם. כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר: קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ: בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ: וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר: יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

לש"ץ לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל (בעשי"ת הַמֶּלֶךְ) הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ: (בעשי"ת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ):

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת וּמְלַמֵּד לֶאֱנוֹשׁ בִּינָה:

במו"ש ובמיו"ט אומרים זה:

אַתָּה חוֹנַנְתָּנוּ לְמַדַּע תּוֹרָתֶךָ. וַתְּלַמְּדֵנוּ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם חֻקֵּי רְצוֹנֶךָ. וַתַּבְדֵּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל. בֵּין אוֹר לְחוֹשֶׁךְ. בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים. בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הָחֵל עָלֵינוּ הַיָּמִים הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם חֲשׂוּכִים מִכָּל חֵטְא וּמְנוּקִּים מִכָּל עָוֹן. וּמְדֻבָּקִים בְּיִרְאָתֶךָ:

ו) חָנֵּנוּ מֵאִתְּךָ דֵּעָה בִּינָה וְהַשְׂכֵּל. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ חוֹנֵן הַדָּעַת:

הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ. וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ. וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה:

סְלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשָׁעְנוּ. כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלוֹחַ:

רְאֵה נָא בְעָנְיֵנוּ וְרִיבָה רִיבֵנוּ וּגְאָלֵנוּ מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי גוֹאֵל חָזָק אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

בתע"ל אומר הש"ץ כאן עננו:

רְפָאֵנוּ יְיָ וְנֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִוָּשֵׁעָה כִּי תְהִלָּתֵנוּ אָתָּה וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל מַכּוֹתֵינוּ: כִּי אֵל מֶלֶךְ רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרֵךְ עָלֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֶת כָּל מִינֵי תְבוּאָתָהּ לְטוֹבָה. וְתֵן (בחורף טַל וּמָטָר לִ)בְרָכָה עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבָהּ. וּבָרֵךְ שְׁנָתֵנוּ כַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים:

תְּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ וְשָׂא נֵס לְקַבֵּץ גָּלֻיּוֹתֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ יַחַד מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הָשִׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה וְיוֹעֲצֵינוּ כְּבַתְּחִלָּה. וְהָסֵר מִמֶּנּוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה וּמְלוֹךְ עָלֵינוּ אַתָּה יְיָ לְבַדְּךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים וְצַדְּקֵנוּ בַּמִּשְׁפָּט: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט:

(בעשי"ת הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט):

ולמלשינים

וְלַמַּלְשִׁינִים אַל תְּהִי תִקְוָה. וְכָל הָרִשְׁעָה כְּרֶגַע תֹּאבֵד. וְכָל אוֹיְבֶיךָ מְהֵרָה יִכָּרֵתוּ. וְהַזֵּדִים מְהֵרָה תְעַקֵּר וּתְשַׁבֵּר וּתְמַגֵּר וְתַכְנִיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹבֵר אֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים:

עַל הַצַּדִּיקִים וְעַל הַחֲסִידִים וְעַל זִקְנֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל פְּלֵיטַת סוֹפְרֵיהֶם וְעַל גֵּרֵי הַצֶּדֶק וְעָלֵינוּ יֶהֱמוּ נָא רַחֲמֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְתֵן שָׂכָר טוֹב לְכָל הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בֶּאֱמֶת וְשִׂים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם לְעוֹלָם וְלֹא נֵבוֹשׁ כִּי בְךָ בָּטָחְנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מִשְׁעָן וּמִבְטָח לַצַּדִּיקִים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב וְתִשְׁכּוֹן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ בִּנְיַן עוֹלָם וְכִסֵּא דָוִד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תָּכִין:

לת"ב במנחה נחם בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם:

נַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת אֲבֵלֵי צִיּוֹן וְאֶת אֲבֵלֵי יְרוּשָׁלָיִם. וְאֶת הָעִיר הָאֲבֵלָה וְהַחֲרֵבָה וְהַבְּזוּיָה וְהַשּׁוֹמֵמָה. הָאֲבֵלָה מִבְּלִי בָנֶיהָ וְהַחֲרֵבָה מִמְּעוֹנוֹתֶיהָ. וְהַבְּזוּיָה מִכְּבוֹדָהּ. וְהַשּׁוֹמֵמָה מֵאֵין יוֹשֵׁב. וְהִיא יוֹשֶׁבֶת וְרֹאשָׁהּ חָפוּי כְּאִשָּׁה עֲקָרָה שֶׁלֹּא יָלָדָה. וַיְבַלְּעוּהָ לִגְיוֹנוֹת וַיִּירָשׁוּהָ עוֹבְדֵי פְסִילִים. וַיָּטִילוּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לֶחָרֶב וַיַּהַרְגוּ בְזָדוֹן חֲסִידֵי עֶלְיוֹן. עַל כֵּן צִיּוֹן בְּמַר תִּבְכֶּה וִירוּשָׁלַיִם תִּתֵּן קוֹלָהּ. לִבִּי לִבִּי עַל חַלְלֵיהֶם. מֵעַי מֵעַי עַל חַלְלֵיהֶם. כִּי אַתָּה יְיָ בָּאֵשׁ הִצַּתָּהּ וּבָאֵשׁ אַתָּה עָתִיד לִבְנוֹתָהּ. כָּאָמוּר וַאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נְאֻם יְיָ חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְתוֹכָהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְנַחֵם צִיּוֹן וּבוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם:

אֶת צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ מְהֵרָה תַצְמִיחַ. וְקַרְנוֹ תָּרוּם בִּישׁוּעָתֶךָ כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל הַיּוֹם: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מַצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ. כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים אָתָּה וּמִלְּפָנֶיךָ מַלְכֵּנוּ רֵיקָם אַל תְּשִׁיבֵנוּ:

בת"צ אומרים זה

עֲנֵנוּ יְיָ עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנָחְנוּ. אַל תֵּפֶן אֶל רִשְׁעֵנוּ וְאַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ וְאַל תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ הֱיֵה נָא קָרוֹב לְשַׁוְעָתֵנוּ יְהִי נָא חַסְדְּךָ לְנַחֲמֵנוּ טֶרֶם נִקְרָא אֵלֶיךָ עֲנֵנוּ. כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ וַאֲנִי אֶעֱנֶה עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וַאֲנִי אֶשְׁמָע. כִּי אַתָּה יְיָ הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה. פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה:

ליחיד כי אתה וכו': והש"ץ כין גואל לרופא מסיים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָעוֹנֶה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעֵת צָרָה:

קודם כי אתה שומע יתודה בהכנעה ובשברון לב ויאמר:

אנא יי חטאתי עויתי ופשעתי לפניך והרע בעיניך עשיתי. רבונו של עולם עשה למען שמך הגדול ותכפר לי על כל עוני וחטאי ופשעי שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך מנעורי ועד היום הזה ותמלא כל השמות שפגמתי בשמך הגדול:

תפלה על הפרנסה:

אתה הוא יי האלהים הזן ומפרנס ומכלכל מקרני ראמים עד ביצי כנים הטריפני לחם חוקי והמציא לי ולכל בני ביתי מזונותי קודם שאצטרך להם בנחת ולא בצער בהתר ולא באסור להיים ולשלום משפע ברכה והצלחה. ומשפע בריכה עליונה כדי שאוכל לעשות רצונך ולעסוק בתורתך ולקיים מצותיך ואל תצריכני לידי מתנת בשר ודם ויקוים בי מקרא שכתוב פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון:

כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ:

בר"ח ובחוה"מ אומרים זה:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדֶּךָ וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה. לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים. לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם

לר"ח חודש: רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה:
לפסח: חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה:
לסוכות: חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה:

זָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ. וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר נוֹדֶה לְּךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ:

מודים דרבנן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ כֵּן תְּחַיֵּינוּ וּתְקַיְּמֵנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלֻיּוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְּךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ. בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:

בחנוכה ובפורים אומרים זה:

וְעַל הַנִּסִּים וְעַל הַפֻּרְקָן וְעַל הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַמִּלְחָמוֹת שֶׁעָשִׂיתָ לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בַּזְּמַן הַזֶּה:

לחנוכה בִּימֵי מַתִּתְיָהוּ בֶּן יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל חַשְׁמוֹנָאִי וּבָנָיו כְּשֶׁעָמְדָה מַלְכוּת יָוָן עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁכִּיחָם תּוֹרָתֶךָ וּלְהַעֲבִירָם מֵחֻקֵּי רְצוֹנֶךָ. וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עָמַדְתָּ לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם. רַבְתָּ אֶת רִיבָם. דַּנְתָּ אֶת דִּינָם. נָקַמְתָּ אֶת נִקְמָתָם. מָסַרְתָּ גִבּוֹרִים בְּיַד חַלָּשִׁים. וְרַבִּים בְּיַד מְעַטִּים. וּטְמֵאִים בְּיַד טְהוֹרִים. וּרְשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים וְזֵדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתֶךָ וּלְךָ עָשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמֶךָ וּלְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפֻרְקָן כְּהַיּוֹם הַזֶּה וְאַחַר כֵּן בָּאוּ בָנֶיךָ לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וּפִנּוּ אֶת הֵיכָלֶךָ וְטִהֲרוּ אֶת מִקְדָּשֶׁךָ וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ וְקָבְעוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל:

לפורים בִּימֵי מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה כְּשֶׁעָמַד עֲלֵיהֶם הָמָן הָרָשָׁע בִּקֵּשׁ לְהַשְׁמִיד לַהֲרוֹג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים מִנַּעַר וְעַד זָקֵן טַף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד בִּשְׁלשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר וּשְׁלָלָם לָבוֹז. וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים הֵפַרְתָּ אֶת עֲצָתוֹ וְקִלְקַלְתָּ אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ וַהֲשֵׁבוֹתָ לּוֹ גְּמוּלוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְתָלוּ אוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו עַל הָעֵץ:

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

בעשי"ת וּכְתוֹב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל בְּנֵי בְרִיתֶךָ:

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה וִיהַלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

לש"ץ או"א ברכנו בברכה המשולשת בתורה הכתובה על ידי משה עַבְדֶּךָ הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁךָ כָּאָמוּר

כאמור: יברכך יי וישמרך: יאר יי פניו אליך ויחנך: ישא יי פניו אליך וישם לך שלום:

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ: כספר בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

כעשי"ת בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וּפַרְנָסָה טוֹבָה נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ עוֹשֶׂה הַשָּׁלוֹם:

למנחה ולמעריב

שָׁלוֹם רָב עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תָּשִׂים לְעוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אָדוֹן לְכָל הַשָּׁלוֹם וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ: כספר בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אלהי. נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבתם. עשה למען שמך. עשה למען ימינך. עשה למען קדשתך. עשה למען תורתך. למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך וענני. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי: עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך: ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות: וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ וְאַל תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ שֶׁאֵין אָנוּ עַזֵּי פָנִים וּקְשֵׁי עֹרֶף לוֹמַר לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטָאנוּ אֲבָל אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ חָטָאנוּ:

אָשַׁמְנוּ. בָּגַדְנוּ. גָּזַלְנוּ. דִּבַּרְנוּ דֹפִי: הֶעֱוִינוּ. וְהִרְשַׁעְנוּ. זַדְנוּ. חָמַסְנוּ. טָפַלְנוּ שֶׁקֶר: יָעַצְנוּ רָע. כִּזַּבְנוּ. לַצְנוּ. מָרַדְנוּ. נִאַצְנוּ. סָרַרְנוּ. עָוִינוּ. פָּשַׁעְנוּ. צָרַרְנוּ. קִשִּׁינוּ עֹרֶף: רָשַׁעְנוּ. שִׁחַתְנוּ. תִּעַבְנוּ. תָּעִינוּ. תִּעְתָּעְנוּ: סַרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא שָׁוָה לָנוּ. וְאַתָּה צַדִּיק עַל כָּל הַבָּא עָלֵינוּ כִּי אֱמֶת עָשִׂיתָ וַאֲנַחְנוּ הִרְשָׁעְנוּ:

אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם אַתָּה וּבַעַל הָרַחֲמִים נִקְרֵאתָ. וְדֶרֶךְ תְּשׁוּבָה הוֹרֵיתָ. גְּדֻלַּת רַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ. תִּזְכּוֹר הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם לְזֶרַע יְדִידֶיךָ. תֵּפֶן אֵלֵינוּ בְּרַחֲמִים. כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הָרַחֲמִים: בְּתַחֲנוּן וּבִתְפִלָּה פָּנֶיךָ נְקַדֵּם. כְּהוֹדַעְתָּ לֶעָנָיו מִקֶּדֶם: מֵחֲרוֹן אַפְּךָ שׁוּב כְּמוֹ בְּתוֹרָתְךָ כָּתוּב: וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ נֶחֱסֶה וְנִתְלוֹנָן. כְּיוֹם וַיֵּרֶד יְיָ בֶּעָנָן: תַּעֲבוֹר עַל פֶּשַׁע וְתִמְחֶה אָשָׁם. כְּיוֹם וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם: תַּאֲזִין שַׁוְעָתֵנוּ וְתַקְשִׁיב מֶנּוּ מַאֲמָר. כְּיוֹם וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְיָ: וְשָׁם נֶאֱמַר:

וַיַּעֲבוֹר יְיָ עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא:

יְיָ יְיָ אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה: וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:

לתענית צבור ולעשרת ימי תשובה

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָטָאנוּ לְפָנֶיךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בָּרֵךְ (כעשי"ת חַדֵּשׁ) עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּטֵּל מֵעָלֵינוּ כָּל גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּטֵּל מַחְשְׁבוֹת שׂוֹנְאֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הָפֵר עֲצַת אוֹיְבֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ כַּלֵּה כָּל צַר וּמַשְׂטִין מֵעָלֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ סְתוֹם פִּיּוֹת מַשְׂטִינֵנוּ וּמְקַטְרִיגֵנוּ:
א"מ כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וְעָוֹן מִבְּנֵי בְרִיתֶךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְנַע מַגֵּפָה מִנַּחֲלָתֶךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ סְלַח וּמְחַל לְכָל עֲוֹנוֹתֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְחֵה וְהַעֲבֵר פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְחוֹק בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים כָּל שִׁטְרֵי חוֹבוֹתֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ שְׁלַח רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְחוֹלֵי עַמֶּךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ קְרַע רֹעַ גְּזַר דִּינֵנוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכְרֵנוּ בְּזִכָּרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ:
כעשי"ת במקום (זכרנו) אומרים (כתבנו) ולנעילה (חתמנו):
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכְרֵנוּ (כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר) לְחַיִּים טוֹבִים:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכְרֵנוּ (כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר) לִגְאֻלָּה וִישׁוּעָה:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכְרֵנוּ (כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר) לְפַרְנָסָה וְכַלְכָּלָה:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתתן לי ולבני ביתי ולכל הסמוכים על שולחני היום ובכל יום ויום מזונותינו בכבוד בזכות שמך הגדול (דיקרנוסא) הממונה על הפרנסה:

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכְרֵנוּ (כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר) לִזְכֻיּוֹת:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכְרֵנוּ (כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר) לִסְלִיחָה וּמְחִילָה:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הַצְמַח לָנוּ יְשׁוּעָה בְּקָרוֹב:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הָרֵם קֶרֶן יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ הָרֵם קֶרֶן מְשִׁיחֶךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מַלֵּא יָדֵינוּ מִבִּרְכוֹתֶיךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מַלֵּא אֲסָמֵינוּ שָׂבָע:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ שְׁמַע קוֹלֵנוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ פְּתַח שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם לִתְפִלָּתֵנוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ זָכוֹר כִּי עָפָר אֲנָחְנוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ נָא אַל תְּשִׁיבֵנוּ רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ:
א"מ תְּהֵא הַשָּׁעָה הַזֹּאת שְׁעַת רַחֲמִים וְעֵת רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חֲמוֹל עָלֵינוּ וְעַל עוֹלָלֵנוּ וְטַפֵּנוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן הֲרוּגִים עַל שֵׁם קָדְשֶׁךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן טְבוּחִים עַל יִחוּדֶךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן בָּאֵי בָאֵשׁ וּבַמַּיִם עַל קִדּוּשׁ שְׁמֶךָ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ נְקוֹם נִקְמַת דַּם עֲבָדֶיךָ הַשָּׁפוּךְ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ אִם לֹא לְמַעֲנֵנוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ וְהוֹשִׁיעֵנוּ:
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ עֲשֵׂה לְמַעַן רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים:
א"מ עֲשֵׂה לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ:

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָנֵּנוּ וַעֲנֵנוּ כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וָחֶסֶד וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

לשני והמישי

וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ: אַתָּה יְיָ לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנּוּ חַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ תָּמִיד יִצְּרוּנוּ: הוֹשִׁיעֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ: אִם עֲוֹנוֹת תִּשְׁמָר יָהּ אֲדֹנָי מִי יַעֲמוֹד: כִּי עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא: לֹא כַחֲטָאֵינוּ תַּעֲשֶׂה לָנוּ וְלֹא כַעֲוֹנוֹתֵינוּ תִּגְמוֹל עָלֵינוּ: אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָנוּ יְיָ עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ: זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה: יַעֲנֵנוּ יְיָ בְּיוֹם צָרָה יְשַׂגְּבֵנוּ שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ חָנֵּנוּ וַעֲנֵנוּ כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים צְדָקָה עֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: אֲדוֹנֵינוּ אֱלֹהֵינוּ שְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנֵינוּ וּזְכָר לָנוּ אֶת בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: וְעַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ

את

את עמך מארץ מצרים ביד חזקה ותעש לך שם כיום הזה חטאנו רשענו: אדני ככל צדקותיך ישב נא אפך וחמתך מעירך ירושלים הר קדשך: כי בחטאינו ובעונות אבותינו ירושלים ועמך לחרפה לכל סביבותינו: ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני:

הטה אלהי אזנך ושמע פקח עיניך וראה שוממותינו והעיר אשר נקרא שמך עליה כי לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים אדני שמעה אדני סלחה אדני הקשיבה ועשה אל תאחר למענך אלהי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך. אבינו האב הרחמן הראנו אות לטובה וקבץ נפוצותינו מארבע כנפות הארץ יכירו וידעו כל הגוים כי אתה יי אלהינו ועתה יי אבינו אתה אנחנו החומר ואתה יוצרנו ומעשה ידך כלנו: הושיענו למען שמך צורנו מלכנו וגואלנו: חוסה יי על עמך ואל תתן נחלתך לחרפה למשל בם גוים למה יאמרו בעמים איה אלהיהם: ידענו כי חטאנו ואין מי יעמוד בעדנו. שמך הגדול יעמד לנו בעת צרה: ידענו כי אין בנו מעשים צדקה עשה עמנו למען שמך: כרחם אב על בנים כן תרחם יי עלינו והושיענו למען שמך: חמול על עמך רחם על נחלתך חוסה נא כרוב רחמיך חננו ועננו כי לך יי הצדקה עושה נפלאות בכל עת:

הבט נא רחם נא על עמך מהרה למען שמך ברחמיך הרבים. יי אלהינו חוס ורחם והושיעה צאן מרעיתך ואל ימשל בנו קצף כי לך עינינו תלויות הושיענו למען שמך: רחם עלינו למען בריתך. הביטה ועננו בעת צרה כי לך יי הישועה. בך תוחלתנו אלוה סליחות אנא סלח נא אל טוב וסלח כי אל מלך חנון ורחום אתה:

אנא מלך חנון ורחום זכור והבט לברית בין הבתרים ותראה לפניך עקדת יחיד למען ישראל: אבינו מלכנו חננו ועננו כי שמך הגדול נקרא עלינו עשה נפלאות בכל עת: עשה עמנו כחסדך חנון ורחום הביטה ועננו בעת צרה כי לך יי הישועה: אבינו מלכנו מחסנו אל תעש עמנו כרוע מעללינו. זכור רחמיך יי וחסדיך וכרוב טובך הושיענו וחמל נא עלינו כי אין לנו אלוה אחר מבלעדיך צורנו. אל תעזבנו יי אלהינו אל תרחק ממנו. כי נפשנו קצרה מחרב ומשבי ומדבר וממגפה ומכל צרה ויגון הצילנו כי לך קוינו ואל תכלימנו יי אלהינו והאר פניך בנו. וזכר לנו את ברית אבותינו והושיענו למען שמך: ראה בצרותינו ושמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה:

אל רחום וחנון רחם עלינו ועל כל מעשיך כי אין כמוך יי אלהינו אנא שא נא פשעינו: אבינו מלכנו צורנו וגואלנו אל חי וקים החסין בכח חסיד וטוב על כל מעשיך כי אתה הוא יי אלהינו אל ארך אפים ומלא רחמים עשה עמנו כרוב רחמיך והושיענו למען שמך: שמע מלכנו תפלתנו ומיד אויבינו הצילנו. שמע מלכנו תפלתנו ומכל צרה ויגון הצילנו: אבינו מלכנו אתה ושמך עלינו נקרא. אל תניחנו. אל תעזבנו אבינו ואל תטשנו בוראנו ואל תשכחנו יוצרנו כי אל מלך חנון ורחום אתה:

אין כמוך חנון ורחום יי אלהינו אין כמוך אל ארך אפים ורב חסד ואמת הושיענו ברחמיך הרבים מרעש ומרוגז הצילנו. זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשינו ואל רשענו ואל חטאתנו: שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך: והסר ממנו מכת המות כי רחום אתה כי כן דרכך עושה חסד חנם בכל דור ודור. חוסה יי על עמך והצילנו מזעמך: והסר ממנו מכת המגפה וגזרה קשה כי אתה שומר ישראל: לך אדני הצדקה ולנו בשת הפנים מה נתאונן מה נאמר מה נדבר ומה נצטדק נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אליך כי ימינך פשוטה לקבל שבים: אנא יי הושיעה נא: אנא יי הצליחה נא: אנא יי עננו ביום קראנו: לך יי חכינו לך יי קוינו לך יי ניחל אל תחשה ותעננו כי נאמו גוים אבדה תקותם כל ברך וכל קומה לך לבד תשתחוה:

הפותח יד בתשובה לקבל פושעים וחטאים נבהלה נפשנו מרוב עצבוננו אל תשכחנו נצח. קומה והושיענו כי חסינו בך: אבינו מלכנו אם אין בנו צדקה ומעשים טובים זכר לנו את ברית אבותינו ועדותנו בכל יום יי אחד: הביטה בעניינו כי רבו מכאובינו וצרות לבבנו: חוסה יי עלינו בארץ שבינו. ואל תשפוך חרונך עלינו כי אנחנו עמך בני בריתך: אל הביטה דל כבודנו בגוים ושקצונו כטומאת הנדה. עד מתי עזך בשבי ותפארתך ביד צר. עוררה גבורתך וקנאתך על אויביך הם יבשו ויחתו מגבורתם. ואל ימעטו לפניך תלאותינו: מהר יקדמונו רחמיך ביום צרתינו ואם לא למעננו למענך פעל ואל תשחית זכר שאריתנו: וחון אום המיחדים שמך פעמים בכל יום תמיד באהבה. ואומרים שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

ויאמר דוד אל גד צר לי מאד נפלה נא ביד יי כי רבים רחמיו וביד אדם אל אפולה:

רחום וחנון חטאתי לפניך יי מלא רחמים רחם עלי וקבל תחנוני: יי אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני: חנני יי כי אמלל אני רפאני יי כי נבהלו עצמי: ונפשי נבהלה מאד ואתה יי עד מתי: שובה יי חלצה נפשי הושיעני למען חסדך: כי אין במות זכרך בשאול מי יודה לך: יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי ערשי אמסה: עששה מכעס עיני עתקה בכל צוררי: סורו ממני כל פועלי און כי שמע יי קול בכיי: שמע יי תחנתי יי תפלתי יקח: יבשו ויבהלו מאד כל איבי ישבו יבשו רגע:

בימים שאין אומרים והוא רחום מתחילין שומר ישראל:

יי אלהי ישראל שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך:

הבט משמים וראה. כי היינו לעג וקלס בגוים. נחשבנו כצאן לטבח יובל. להרוג ולאבד ולמכה ולחרפה:

ובכל זאת שמך לא שכחנו נא אל תשכחנו: יי

זרים אומרים אין תוחלת ותקוה. חון אום לשמך מקוה. טהור ישועתנו קרבה. יגענו ולא הונח לנו. רחמיך יכבשו את כעסך מעלינו:

אנא שוב מחרונך ורחם סגלה אשר בחרת: יי

חוסה יי עלינו ברחמיך. ואל תתננו בידי אכזרים. למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם. למענך עשה עמנו חסד ואל תאחר:

אנא שוב מחרונך ורחם סגלה אשר בחרת: יי

קולנו תשמע ותחון. ואל תטשנו ביד אויבינו למחות את שמנו. זכור אשר נשבעת לאבותינו. ככוכבי השמים ארבה את זרעכם. ועתה נשארנו מעט מהרבה:

ובכל זאת שמך לא שכחנו נא אל תשכחנו: יי

עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך:

יי אלהי ישראל שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך:

שומר ישראל שמור שארית ישראל ואל יאבד ישראל האומרים שמע ישראל:

שומר גוי אחד שמור שארית עם אחד ואל יאבד גוי אחד המיחדים שמך יי אלהינו יי אחד:

שומר גוי קדוש שמור שארית עם קדוש ואל יאבד גוי קדוש המשלשים בשלוש קדשות לקדוש:

מתרצה ברחמים ומתפיס בתחנונים התרצה והתפיס לדור עני כי אין עוזר:

אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו:

ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך: אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד: חננו יי חננו כי רב שבענו בוז: ברוגז רחם תזכור: כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו: עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך:

בשני ובחמישי אומרים זה וצריך לאומרו בעמידה:

מ״א אל ארך אפים ורב חסד ואמת אל באפך תוכיחנו. חוסה יי על עמך והושיענו מכל רע חטאנו לך אדון סלח נא כרוב רחמיך אל:

מ״פ אל ארך אפים ומלא רחמים אל תסתר פניך ממנו חוסה יי על שארית ישראל עמך והצילנו מכל רע חטאנו לך אדון סלח נא כרוב רחמיך אל:

כשפותחין הארון צריכין לעמוד ובעת הוצאת ספר תורה אומרים זה:

ויהי בנסע הארן ויאמר משה קומה יי ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך: כי מציון תצא תורה ודבר יי מירושלים: ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו:

בריך שמיה דמרא עלמא. בריך כתרך ואתרך יהא רעותך עם עמך ישראל לעלם ופורקן ימינך אחזי לעמך בבית מקדשך. ולאמטויי לנא מטוב נהורך ולקבל צלותנא ברחמין. יהא רעוא קדמך דתוריך לן חיין בטיבותא ולהוי אנא פקידא בגו צדיקיא למרחם עלי ולמנטר יתי וית כל די לי ודי לעמך ישראל. אנת הוא זן לכולא ומפרנס לכולא: אנת הוא שליט על כולא. אנת הוא דשליט על מלכיא ומלכותא דילך היא. אנא עבדא דקודשא בריך הוא דסגידנא קמיה ומקמיה דיקר אוריתיה בכל עדן ועדן. לא על אנש רחיצנא ולא על בר אלהין סמיכנא. אלא באלהא דשמיא. דהוא אלהא קשוט ואוריתיה קשוט. ונביאוהי קשוט ומסגי למעבד טבון וקשוט. ביה אנא רחיץ. ולשמיה קדישא יקירא אנא אמר תושבחן. יהא רעוא קדמך דתפתח לבאי באוריתא ותשלים משאלין דלבאי. ולבא דכל עמך ישראל. לטב ולחיין ולשלם:

בשבת ויו״ט מתחיל הש״ץ כאן:

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד:

אחד הוא אלהינו גדול אדונינו קדוש (בר״ה ויו״כ ונורא) שמו:

בחול גדלו ליי אתי ונרוממה שמו יחדו:

קהל לך יי הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ: לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש: רוממו יי אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא: רוממו יי אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו:

בשבת ויום טוב אומרים זה:

על הכל יתגדל ויתקדש וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: בעולמות שברא העולם הזה והעולם הבא: כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל בית ישראל: צור העולמים אדון כל הבריות אלוה כל הנפשות: היושב במרחבי מרום השוכן בשמי שמי קדם: קדושתו על החיות וקדושתו על כסא הכבוד: ובכן יתקדש שמך בנו יי אלהינו לעיני כל חי: ונאמר לפניו שיר חדש ככתוב: שירו לאלהים זמרו שמו סלו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו: ונראהו עין בעין בשובו אל נוהו ככתוב: כי עין בעין יראו בשוב יי ציון: ונאמר ונגלה כבוד יי וראו כל בשר יחדו כי פי יי דבר:

אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים ויזכור ברית איתנים ויציל נפשותינו מן השעות הרעות ויגער ביצר הרע מן הנשואים ויחון אותנו לפליטת עולמים. וימלא משאלותינו במדה טובה ישועה ורחמים:

כשמגביהין הספר תורה אומרים זה:

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל על פי יי ביד משה:

חזן יהללו את שם יי כי נשגב שמו לבדו:

קהל הודו על ארץ ושמים: וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה:

ואומרים בשבת מזמור לדוד. ובחול ור״ח ויו״ט ושבת במנחה לדוד מזמור. כשמכניסין הס״ת להיכל אומרים זה:

ובנחה יאמר שובה יי רבבות אלפי ישראל: קומה יי למנוחתך אתה וארון עזך: כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו: בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך: כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו: עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאשר: דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום: השיבנו יי אליך ונשובה חדש ימינו כקדם: אשרי וכו׳

למנצח מזמור לדוד: יענך יי ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב: ישלח עזרך מקדש ומציון יסעדך: יזכור כל מנחותיך ועולתך ידשנה סלה: יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא: נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגול ימלא יי כל משאלותיך: עתה ידעתי כי הושיע יי משיחו יענהו משמי קדשו בגבורות ישע ימינו: אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם יי אלהינו נזכיר: המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם יי: ואני זאת בריתי אותם אמר יי רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יי מעתה ועד עולם:

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל: וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו: ומקבלין דין מן דין ואמרין קדיש בשמי מרומא עילאה בית שכינתיה קדיש על ארעא עובד גבורתיה קדיש לעלם ולעלמי עלמיא יי צבאות מליא כל ארעא זיו יקריה: ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יי ממקומו: ונטלתני רוחא ושמעת בתרי קל זיע סגיא דמשבחין ואמרין בריך יקרא דיי מאתר בית שכינתיה: יי ימלוך לעולם ועד: יי מלכותיה קאם לעלם ולעלמי עלמיא: יי אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: כי אתה אדני טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך: צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת: תתן אמת ליעקב חסד

לאברהם

לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם : ברוך אדני יום יום יעמס לנו האל ישועתנו סלה : יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה : יי צבאות אשרי אדם בוטח בך : יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו : ברוך הוא אלהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה : יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שנשמור חקיך בעולם הזה ונזכה ונחיה ונראה ונירש טובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא : למען יזמרך כבוד ולא ידום יי אלהי לעולם אודך : ברוך הגבר אשר יבטח ביי והיה יי מבטחו : בטחו ביי עדי עד כי ביה יי צור עולמים : ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשיך יי : יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר :

יתגדל ויתקדש שמה רבא . בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה . בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא : יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמה דקודשא בריך הוא . לעילא (בעשי"ת ולעילא מכל) מן כל ברכתא ושירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן : קהל קבל ברחמים וברצון את תפלתנו :

חזן תתקבל צלותהון ובעותהון דכל בית ישראל קדם אבוהון די בשמיא ואמרו אמן : קהל יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם :

חזן יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן : קהל עזרי מעם יי עשה שמים וארץ :

חזן עשה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן :

עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדלה ליוצר בראשית שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם : ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא . שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ . ומושב יקרו בשמים ממעל . ושכינת עזו בגבהי מרומים . הוא אלהינו אין עוד . אמת מלכנו אפס זולתו ככתוב בתורתו . וידעת היום והשבות אל לבבך כי יי הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד :

על כן נקוה לך יי אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון . לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך . להפנות אליך כל רשעי ארץ . יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון . לפניך יי אלהינו יכרעו ויפולו . ולכבוד שמך יקר יתנו . ויקבלו כלם את עול מלכותך . ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד : כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד : ככתוב בתורתך יי ימלוך לעולם ועד : ונאמר והיה יי למלך על כל הארץ . ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד : ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל יי אלהינו יי אחד : ק"י

אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא . עצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל . ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט :

שיר של יום

ליום ראשון

היום יום ראשון בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש :

לדוד מזמור ליי הארץ ומלואה תבל וישבי בה : כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה : מי יעלה בהר יי ומי יקום במקום קדשו : נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה : ישא ברכה מאת יי וצדקה מאלהי ישעו : זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה : שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד : מי זה מלך הכבוד יי עזוז וגבור יי גבור מלחמה : שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד : מי הוא זה מלך הכבוד יי צבאות הוא מלך הכבוד סלה :

הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך : ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם אמן הללויה : ברוך יי מציון שוכן ירושלים הללויה : ברוך יי אלהים אלהי ישראל עשה נפלאות לבדו : וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן :

ליום שני

היום יום שני בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש :

שיר מזמור לבני קרח : גדול יי ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו : יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב : אלהים בארמנותיה נודע למשגב : כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו : המה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו : רעדה אחזתם שם חיל כיולדה : ברוח קדים תשבר אניות תרשיש : כאשר שמענו כן ראינו בעיר יי צבאות בעיר אלהינו אלהים יכוננה עד עולם סלה : דמינו אלהים חסדך בקרב היכלך : כשמך אלהים כן תהלתך על קצוי ארץ צדק מלאה ימינך : ישמח הר ציון תגלנה בנות יהודה למען משפטיך : סובו ציון והקיפוה ספרו מגדליה : שיתו לבכם לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור אחרון : כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות : הושיענו וכו'

ליום שלישי

היום יום שלישי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש :

מזמור לאסף אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט : עד מתי תשפטו עול ופני רשעים תשאו סלה : שפטו דל ויתום עני ורש הצדיקו : פלטו דל ואביון מיד רשעים הצילו : לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו ימוטו כל מוסדי ארץ : אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם : אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפולו : קומה אלהים שפטה הארץ כי אתה תנחל בכל הגוים : הושיענו וכו'

ליום רביעי

היום יום רביעי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש :

אל נקמות יי אל נקמות הופיע : הנשא שפט הארץ השב גמול על גאים : עד מתי רשעים יי עד מתי רשעים יעלוזו : יביעו ידברו עתק יתאמרו כל פועלי און : עמך יי ידכאו ונחלתך יענו : אלמנה וגר יהרוגו ויתומים ירצחו : ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב : בינו בוערים בעם וכסילים מתי תשכילו : הנוטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט : היוסר גוים הלא יוכיח המלמד אדם דעת : יי יודע מחשבות אדם כי המה הבל : אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו : להשקיט לו מימי רע עד יכרה לרשע שחת : כי לא יטוש יי עמו ונחלתו לא יעזוב : כי עד צדק ישוב משפט ואחריו כל ישרי לב : מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און : לולי יי עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי : אם אמרתי מטה רגלי חסדך יי יסעדני : ברוב שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו נפשי : היחברך כסא הוות יוצר עמל עלי חוק : יגודו על נפש צדיק ודם נקי ירשיעו : ויהי יי לי למשגב ואלהי לצור מחסי : וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם יצמיתם יי אלהינו :
לכו נרננה ליי נריעה לצור ישענו : נקדמה פניו בתודה בזמירות נריע לו : כי אל גדול יי ומלך גדול על כל אלהים : הושיענו וכו'

ליום חמישי

היום יום חמישי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

למנצח על הגתית לאסף: הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב: שאו זמרה ותנו תוף כנור נעים עם נבל: תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו: כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב: עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע: הסירותי מסבל שכמו כפיו מדוד תעבורנה:

ליום ששי

היום יום ששי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

יי מלך גאות וכו׳ תמצא לעיל

ליום השבת

היום יום שבת קודש שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש:

מזמור שיר ליום השבת תמצא לעיל

בצרה קראת ואחלצך אענך בסתר רעם אבחנך על מי מריבה סלה: שמע עמי ואעידה בך ישראל אם תשמע לי: לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר: אנכי יי אלהיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו: ולא שמע עמי לקולי וישראל לא אבה לי: ואשלחהו בשרירות לבם ילכו במועצותיהם: לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו: כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי: משנאי יי יכחשו לו ויהי עתם לעולם: ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך: הושיענו וכו׳

מן ר״ח אלול עד אחר שמיני עצרת בבוקר ובערב בכל יום אומרים זה המזמור:

לדוד יי אורי וישעי ממי אירא יי מעוז חיי ממי אפחד: בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו: אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח: אחת שאלתי מאת יי אותה אבקש שבתי בבית יי כל ימי חיי לחזות בנועם יי ולבקר בהיכלו: כי יצפנני בסכו ביום רעה יסתירני בסתר אהלו בצור ירוממני: ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה ליי: שמע יי קולי אקרא וחנני וענני: לך אמר לבי בקשו פני את פניך יי אבקש: אל תסתר פניך ממני אל תט באף עבדך עזרתי היית אל תטשני ואל תעזבני אלהי ישעי: כי אבי ואמי עזבוני ויי יאספני: הורני יי דרכך ונחני בארח מישור למען שוררי: אל תתנני בנפש צרי כי קמו בי עדי שקר ויפח חמס: לולא האמנתי לראות בטוב יי בארץ חיים: קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי:

ששה זכירות

א) לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

ב) רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמוֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ: יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב:

ג) זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב בְּךָ כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִּשְׁכָּח: יִמַּח שְׁמוֹ וְזִכְרוֹ וְנִמַּח זִכּוּרוֹ מִלְּהַזְכִּירוֹ:

ד) זְכוֹר אַל תִּשְׁכַּח אֵת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמִּדְבָּר:

ה) זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

ו) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

שלשה עשר עקרים

[א] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הוּא בּוֹרֵא וּמַנְהִיג לְכָל הַבְּרוּאִים וְהוּא לְבַדּוֹ עָשָׂה וְעוֹשֶׂה וְיַעֲשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים:

[ב] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הוּא יָחִיד וְאֵין יְחִידוּת כָּמוֹהוּ בְּשׁוּם פָּנִים וְהוּא לְבַדּוֹ אֱלֹהֵינוּ הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה:

[ג] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ אֵינוֹ גוּף וְלֹא יַשִּׂיגוּהוּ מַשִּׂיגֵי הַגּוּף וְאֵין לוֹ שׁוּם דִּמְיוֹן כְּלָל:

[ד] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן:

[ה] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לוֹ לְבַדּוֹ רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל וְאֵין לְזוּלָתוֹ רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל:

[ו] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁכָּל דִּבְרֵי נְבִיאִים אֱמֶת:

[ז] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁנְּבוּאַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיְתָה אֲמִתִּית וְשֶׁהוּא הָיָה אָב לַנְּבִיאִים לַקּוֹדְמִים לְפָנָיו וְלַבָּאִים אַחֲרָיו:

[ח] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הַמְּצוּיָה עַתָּה בְיָדֵינוּ הִיא הַנְּתוּנָה לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם:

[ט] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁזֹּאת הַתּוֹרָה לֹא תְהֵא מֻחְלֶפֶת וְלֹא תְהֵא תּוֹרָה אַחֶרֶת מֵאֵת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ:

[י] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ יוֹדֵעַ כָּל מַעֲשֵׂי בְנֵי אָדָם וְכָל מַחְשְׁבוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר הַיּוֹצֵר יַחַד לִבָּם הַמֵּבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם:

[יא] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ גּוֹמֵל טוֹב לְמִי שֶׁשּׁוֹמֵר מִצְוֹתָיו וּמַעֲנִישׁ לְמִי שֶׁעוֹבֵר עַל מִצְוֹתָיו:

[יב] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ וְאַף עַל פִּי שֶׁיִּתְמַהְמֵהַּ עִם כָּל זֶה אֲחַכֶּה לוֹ בְּכָל יוֹם שֶׁיָּבֹא:

[יג] אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁתִּהְיֶה תְּחִיַּת הַמֵּתִים בְּעֵת שֶׁתַּעֲלֶה רָצוֹן מֵאֵת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה זִכְרוֹ לָעַד וּלְנֵצַח נְצָחִים:

לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי יְיָ. קִוִּיתִי יְיָ לִישׁוּעָתְךָ. יְיָ לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי:
לְפוּרְקָנָךְ סַבְרִית יְיָ. סַבְרִית יְיָ לְפוּרְקָנָךְ. יְיָ לְפוּרְקָנָךְ סַבְרִית:

סדר קבלת שבת

לְכוּ נְרַנְּנָה לַייָ נָרִיעָה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ: נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה בִּזְמִרוֹת נָרִיעַ לוֹ: כִּי אֵל גָּדוֹל יְיָ וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל כָּל אֱלֹהִים: אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מֶחְקְרֵי אָרֶץ וְתוֹעֲפוֹת הָרִים לוֹ: אֲשֶׁר לוֹ הַיָּם וְהוּא עָשָׂהוּ וְיַבֶּשֶׁת יָדָיו יָצָרוּ: בּוֹאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה נִבְרְכָה לִפְנֵי יְיָ עֹשֵׂנוּ: כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וַאֲנַחְנוּ עַם מַרְעִיתוֹ וְצֹאן יָדוֹ הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ: אַל תַּקְשׁוּ לְבַבְכֶם כִּמְרִיבָה כְּיוֹם מַסָּה בַּמִּדְבָּר: אֲשֶׁר נִסּוּנִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּחָנוּנִי גַּם רָאוּ פָעֳלִי: אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר וָאֹמַר עַם תֹּעֵי לֵבָב הֵם וְהֵם לֹא יָדְעוּ דְרָכָי: אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְאַפִּי אִם יְבֹאוּן אֶל מְנוּחָתִי:

שִׁירוּ לַייָ שִׁיר חָדָשׁ שִׁירוּ לַייָ כָּל הָאָרֶץ: שִׁירוּ לַייָ בָּרְכוּ שְׁמוֹ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם לְיוֹם יְשׁוּעָתוֹ: סַפְּרוּ בַגּוֹיִם כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו: כִּי גָדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד נוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים: כִּי כָּל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַייָ שָׁמַיִם עָשָׂה: הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ: הָבוּ לַייָ מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַייָ כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַייָ כְּבוֹד

שמו שאו מנחה ובאו לחצרותיו: השתחוו ליי בהדרת קודש חילו מפניו כל הארץ: אמרו בגוים יי מלך אף תכון תבל בל תמוט ידין עמים במישרים: ישמחו השמים ותגל הארץ ירעם הים ומלואו: יעלוז שדי וכל אשר בו אז ירננו כל עצי יער: לפני יי כי בא כי בא לשפוט הארץ ישפוט תבל בצדק ועמים באמונתו:

יי מלך תגל הארץ ישמחו איים רבים: ענן וערפל סביביו צדק ומשפט מכון כסאו: אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו: האירו ברקיו תבל ראתה ותחל הארץ: הרים כדונג נמסו מלפני יי מלפני אדון כל הארץ: הגידו השמים צדקו וראו כל העמים כבודו: יבשו כל עובדי פסל המתהללים באלילים השתחוו לו כל אלהים: שמעה ותשמח ציון ותגלנה בנות יהודה למען משפטיך יי: כי אתה יי עליון על כל הארץ מאד נעלית על כל אלהים: אהבי יי שנאו רע שומר נפשות חסידיו מיד רשעים יצילם: אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה: שמחו צדיקים ביי והודו לזכר קדשו:

מזמור שירו ליי שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו: הודיע יי ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו: זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו: הריעו ליי כל הארץ פצחו ורננו וזמרו: זמרו ליי בכנור בכנור וקול זמרה: בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך יהוה: ירעם הים ומלואו תבל וישבי בה: נהרות ימחאו כף יחד הרים ירננו: לפני יי כי בא לשפט הארץ ישפט תבל בצדק ועמים במישרים:

יי מלך ירגזו עמים יושב כרובים תנוט הארץ: יי בציון גדול ורם הוא על כל העמים: יודו שמך גדול ונורא קדוש הוא: ועוז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית: רוממו יי אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא: משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל יי והוא יענם: בעמוד ענן ידבר אליהם שמרו עדותיו וחוק נתן למו: יי אלהינו אתה עניתם אל נשא היית להם ונוקם על עלילותם: רוממו יי אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו:

מזמור לדוד הבו ליי בני אלים הבו ליי כבוד ועוז: הבו ליי כבוד שמו השתחוו ליי בהדרת קדש: קול יי על המים אל הכבוד הרעים יי על מים רבים: קול יי בכח קול יי בהדר: קול יי שבר ארזים וישבר יי את ארזי הלבנון: וירקידם כמו עגל לבנון ושריון כמו בן ראמים: קול יי חוצב להבות אש: קול יי יחיל מדבר יחיל יי מדבר קדש: קול יי יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כלו אומר כבוד: יי למבול ישב וישב יי מלך לעולם: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום: ואומרים אנא בכח

לכה דודי לקראת כלה. פני שבת נקבלה: לכה

שמור וזכור בדבור אחד. השמיענו אל המיוחד. יי אחד ושמו אחד. לשם ולתפארת ולתהלה: לכה

לקראת שבת לכו ונלכה. כי היא מקור הברכה. מראש מקדם נסוכה. סוף מעשה במחשבה תחלה: לכה

מקדש מלך עיר מלוכה. קומי צאי מתוך ההפכה. רב לך שבת בעמק הבכא. והוא יחמול עליך חמלה: לכה

התנערי מעפר קומי. לבשי בגדי תפארתך עמי. על יד בן ישי בית הלחמי. קרבה אל נפשי גאלה: לכה

התעוררי התעוררי. כי בא אורך קומי אורי. עורי עורי שיר דברי. כבוד יי עליך נגלה: לכה

לא תבושי ולא תכלמי. מה תשתוחחי ומה תהמי. בך יחסו עניי עמי. ונבנתה עיר על תלה: לכה

והיו למשסה שאסיך. ורחקו כל מבלעיך. ישיש עליך אלהיך. כמשוש חתן על כלה: לכה

ימין ושמאל תפרוצי. ואת יי תעריצי. על יד איש בן פרצי. ונשמחה ונגילה: לכה

בואי בשלום עטרת בעלה. גם בשמחה ובצהלה. תוך אמוני עם סגלה. בואי כלה בואי כלה: לכה

מזמור שיר ליום השבת וכו'. ק"י:

תפלת ערבית

קודם תפלת ערבית יאמר זה:

לשם יחוד קוב"ה וכו' הריני בא להתפלל תפלת ערבית שתיקן יעקב אבינו ע"ה לתקן שרשה במקור עליון ויהי נועם וכו': והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

בשבת ויו"ט מתחילין כאן

חזן ברכו את יי המבורך:

קו"ח ברוך יי המבורך לעולם ועד:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה פותח שערים ובתבונה משנה עתים ומחליף את הזמנים ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו. בורא יום ולילה גולל אור מפני חשך וחשך מפני

אור

אור. ומעביר יום ומביא לילה ומבדיל בין יום ובין לילה יי צבאות שמו: אל חי וקים תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד: ברוך אתה יי המעריב ערבים:

אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת. תורה ומצות חקים ומשפטים אותנו למדת. על כן יי אלהינו בשכבנו ובקומנו נשיח בחקיך ונשמח בדברי תורתך ובמצותיך לעולם ועד. כי הם חיינו ואורך ימינו. ובהם נהגה יומם ולילה: ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים: ברוך אתה יי אוהב עמו ישראל:

קריאת שמע תמצא בתפלת שחרית כחול עמוד 9 :

אמת ואמונה כל זאת וקים עלינו כי הוא יי אלהינו ואין זולתו ואנחנו ישראל עמו הפודנו מיד מלכים מלכנו הגואלנו מכף כל העריצים האל הנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל איבי נפשנו. העשה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר. השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלנו. המדריכנו על במות אויבינו וירם קרננו על כל שנאינו. העשה לנו נסים ונקמה בפרעה אותות ומופתים באדמת בני חם. המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם. המעביר בניו בין גזרי ים סוף את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע וראו בניו גבורתו שבחו והודו לשמו: ומלכותו ברצון קבלו עליהם משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כלם:

מי כמוכה באלים יי מי כמוכה נאדר בקדש נורא תהלות עושה פלא: מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה אלי ענו ואמרו: יי ימלוך לעולם ועד: ונאמר כי פדה יי את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו: ברוך אתה יי גאל ישראל:

השכיבנו יי אלהינו לשלום והעמידנו מלכנו לחיים. ופרוש עלינו סכת שלומך ותקננו בעצה טובה מלפניך. והושיענו למען שמך, והגן בעדנו. והסר מעלינו אויב דבר וחרב ורעב ויגון. והסר שטן מלפנינו ומאחרינו. ובצל כנפיך תסתירנו. כי אל שומרנו ומצילנו אתה כי אל מלך חנון ורחום אתה. ושמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום מעתה ועד עולם: ופרוש ברוך אתה יי שומר עמו ישראל לעד:

לשויו״ם ופרוש עלינו סכת שלומך: ברוך אתה יי הפורש סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש: ח״ק

ברוך יי לעולם אמן ואמן: ברוך יי מציון שכן ירושלים הללויה: ברוך יי אלהים אלהי ישראל עשה נפלאות לבדו: וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן: יהי כבוד יי לעולם ישמח יי במעשיו: יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם: כי לא יטוש יי את עמו בעבור שמו הגדול: כי הואיל יי לעשות אתכם לו לעם וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יי הוא האלהים יי הוא האלהים: והיה יי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי אחד ושמו אחד: יהי חסדך יי עלינו כאשר יחלנו לך: הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: כל גוים אשר עשית יבאו וישתחוו לפניך אדני ויכבדו לשמך: כי גדול אתה ועשה נפלאות אתה אלהים לבדך: ואנחנו עמך וצאן מרעיתך נודה לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך: ברוך יי ביום. ברוך יי בלילה. ברוך יי בשכבנו. ברוך יי בקומנו: כי בידך נפשות החיים והמתים. אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש: בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי יי אל אמת: אלהינו שבשמים יחד שמך וקים מלכותך תמיד ומלוך עלינו לעולם ועד:

יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו בישועתך באמת באמור לציון מלך אלהיך. יי מלך יי מלך יי ימלוך לעולם ועד: כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד כי אין לנו מלך אלא אתה: ברוך אתה יי המלך בכבודו תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד ועל כל מעשיו: ח״ק שמו״ע של חול תמצא לעיל

שמו״ע עד האל הקדוש ת.צא בעמוד 10

אתה קדשת את יום השביעי לשמך. תכלית מעשה שמים וארץ. וברכתו מכל הימים. וקדשתו מכל הזמנים. וכן כתוב בתורתך:

ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמחנו בישועתך. וטהר לבנו לעבדך באמת. והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך. וינוחו בה ישראל מקדשי שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת:

רצה ומודים וכו׳ תמצא בתפלת שחרית כחול :
הש״ץ אומר ויכלו ואח״כ מתחיל כאן :

ברוך אתה יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה שמים וארץ:

יחיד מתחיל מגן אבות בדברו מחיה מתים במאמרו האל (בש״ת המלך) הקדוש שאין כמוהו המניח לעמו ביום שבת קדשו כי בם רצה להניח להם לפניו נעבוד ביראה ופחד ונודה לשמו בכל יום תמיד

מעין הברכות. אל ההודאות אדון השלום מקדש השבת ומברך שביעי ומניח בקדושה לעם מדושני עונג זכר למעשה בראשית: אלהינו וכו'. ק"ש

א"א במה מדליקין ביו"ט שחל בערב שבת. ובשבת חוה"מ. וכן יוה"כ ויו"ט שחל בשבת א"א:

במה מדליקין ובמה אין מדליקין. אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך. ולא בפתילת האידן. ולא בפתילת המדבר. ולא בירוקה שעל פני המים. לא בזפת. ולא בשעוה. ולא בשמן קיק. ולא בשמן שרפה. ולא באליה. ולא בחלב. נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבשל. וחכמים אומרים אחד מבשל ואחד שאינו מבשל אין מדליקין בו: (ב) אין מדליקין בשמן שרפה ביום טוב. רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שמשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקעות בעטרן ובנפט. רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: (ג) כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן. וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טמאת אהלים אלא פשתן: פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה. רבי אליעזר אומר טמאה היא ואין מדליקין בה. רבי עקיבא אומר טהורה היא ומדליקין בה: (ד) לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר. בשביל שתהא מנטפת. ואפילו היא של חרס. ורבי יהודה מתיר. אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהיא כלי אחד: לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת. ורבי יהודה מתיר: (ה) המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני גוים מפני לסטים מפני רוח רעה או בשביל החולה שיישן פטור. כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חיב. רבי יוסי פוטר בכלן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עשה פחם: (ו) על שלש עברות נשים מתות בשעת לדתן. על שאינן זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר: (ז) שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה. עשרתם ערבתם הדליקו את הנר, ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הודאי. ואין מטבילין את הכלים. ואין מדליקין את הנרות. אבל מעשרין את הדמאי. ומערבין. וטומנין את החמין:

תניא אמר רבי חנינא חייב אדם למשמש בגדיו בערב שבת עם חשכה שמא ישכח ויצא: אמר רב יוסף הלכתא רבתא לשבתא: אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי יי ורב שלום בניך. אל תקרי בניך אלא בוניך: שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

קדיש דרבנן. עלינו. ק"י. אדון עולם.

כשבא מבית הכנסת לביתו יאמר זה:

שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: נ"פ

בואכם לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: נ"פ

ברכוני לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: ג"פ

צאתכם לשלום מלאכי השלום מלאכי עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: ג"פ

כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך:

יי ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

רבון כל העולמים אדון כל הנשמות אדון השלום מלך אביר מלך ברוך מלך גדול מלך דובר שלום מלך הדור מלך ותיק מלך זך מלך חי העולמים מלך טוב ומטיב מלך יחיד ומיוחד מלך כביר מלך לובש רחמים מלך מלכי המלכים מלך נשגב מלך סומך נופלים מלך עושה מעשה בראשית מלך פודה ומציל מלך צח ואדום מלך קדוש מלך רם ונשא מלך שומע תפלה מלך תמים דרכו: מודה אני לפניך יי אלהי ואלהי אבותי על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי ועם כל בני ביתי ועם כל בריותיך בני בריתי. וברוכים הם מלאכיך הקדושים והטהורים שעושים רצונך: אדון השלום מלך שהשלום שלו ברכני בשלום ותפקיד אותי ואת כל בני ביתי וכל עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום: מלך עליון על כל צבא מרום יוצרנו יוצר (כל מעשה) בראשית אחלה פניך המאירים שתזכה אותי ואת כל בני ביתי למצא חן ושכל טוב בעיניך ובעיני כל בני אדם וחוה ובעיני כל רואינו לעבודתך. (וסלח ומחל לנו ולזרענו על כל פשעינו וחטאתינו ועונותינו) וזכנו לקבל שבתות מתוך רוב שמחה מתוך עושר וכבוד ומתוך מעוט עונות והסר ממני ומכל בני ביתי ומכל עמך בית ישראל כל מיני חולי וכל מיני מדוה וכל מיני דלות ועניות ואביונות ותן בנו יצר טוב לעבדך באמת וביראה ובאהבה ונהיה מכבדים בעיניך ובעיני כל רואינו כי אתה הוא מלך הכבוד כי לך נאה כי לך יאה: אנא מלך מלכי המלכים צוה למלאכיך מלאכי השרת משרתי עליון שיפקדוני ברחמים ויברכוני בבואם לביתי ביום קדשנו כי הדלקתי נרותי והצעתי מטתי והחלפתי שמלותי לכבוד יום השבת ובאתי לביתך להפיל תחנתי לפניך שתעביר אנחתי ואעיד אשר בראת בששת ימים כל היצור ואשנה ואשלש עוד להעיד על כוסי בתוך שמחתי כאשר צויתני לזכרו ולהתענג ביתר נשמתי אשר נתת בי: בו אשבות כאשר צויתני לשרתך וכן אגיד גדלתך ברנה. ושויתי יי לקראתי שתרחמני עוד בגלותי לגאלני לעורר לבי לאהבתך. ואז אשמור פקודיך וחקיך בלי עצב ואתפלל כדת כראוי וכנכון: מלאכי השלום בואכם לשלום ברכוני לשלום ואמרו ברוך לשלחני הערוך. וצאתכם לשלום מעתה ועד עולם אמן סלה:

אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה: בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר: גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה: דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה: היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה: ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערתיה: זממה שדה ותקחהו מפרי כפיה נטעה כרם: חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה: טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה: ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך: כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון: לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים: מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה: נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ: סדין עשתה ותמכור וחגור נתנה לכנעני: עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון: פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה: צופיה הליכות ביתה ולחם עצלות לא תאכל: קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה: רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה: שקר החן והבל היופי אשה יראת יי היא תתהלל: תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה:

תקוני שבת

זכור את יום השבת לקדשו. ר' יצחק פתח ואמר כתיב ויברך אלהים את יום השביעי. וכתיב במן ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו. וכיון דלא משתכחי ביה מזונא מה ברכתא אשתכח ביה אלא הכי תנינן כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין ותנא אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה משום דהאי יומא מתברכין מניה כל שיתא יומין עילאין

וכל חד וחד יהיב מזונא לתתא כל חד ביומוי מההיא ברכה דמתברכין ביומא שביעאה בגין כך מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתורא בליליא דשבתא בגין דיתברך פתוריה כל אינון שתא יומין דהא בההוא זמנא אזדמן ברכאן לאתברכא כל שתא יומין דשבתא וברכתא לא אשתכח בפתורא רקניא ועל דא בעי לסדרא פתוריה בלילי דשבתא בנהמא ומזונא. דבי יצחק אמר אפילו ביומא דשבתא נמי. רבי יהודה אמר בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא בגין דישתכח שבעא וענוגא בהאי יומא בעלמא. רבי אבא אמר לאזדמנא ברכתא באינון יומין דלעילא דמתברכאן מהאי יומא והאי יומא מליא רישיה דזעיר אנפין מטלא דנחית מעתיקא קדישא סתימא דטלא ואטיל לחקלא דתפוחין קדישין תלת זמנין מכד עייל שבתא בגין דיתברכון כלהו כחדא וע״ד בעי בר נש לאתענגא תלת זמנין אלין דהא בהא תליא מהימנותא דלעילא בעתיקא קדישא ובז״א ובחקלא דתפוחין ובעי בר נש לאתענגא בהו ולמחדי בהו ומאן דגרע סעודתא מנייהו אחזי פגימותא לעילא ועונשיה דההוא ב״נ סגי בגיני כך בעי לסדרא פתוריה תלת זמני מכד עייל שבתא ולא ישתכח פתוריה ריקניא ותשרי ברכתא עליה כל שאר יומין דשבתא ובהאי מלא אחזי ותלי מהימנותא לעילא: ר׳ שמעון אמר האי מאן דאשלים תלת סעודתי בשבתא קלא נפיק ומכריז עליה אז תתענג על ה׳ דא היא סעודתא חדא לקבל עתיקא קדישא דכל קדישין והרכבתיך על במתי ארץ דא היא סעודתא תניינא לקבל חקלא דתפוחין קדישין והאכלתיך נחלת יעקב אביך דא היא שלימו דאשתלים בזעיר אנפין ולקבלייהו בעי לאשלמא סעודתי ובעי לאתענגא בכולהו סעודתי ולמחדי בכל חד וחד מנייהו משום דאיהו מהימנותא שלימתא ובגין כך שבתא אתיקר מכל שאר זמנין וחגין משום דכלא ביה אשתכח ולא אשתכח הכי בכלהו זמני וחגי. א״ר חייא בגין כך משום דאשתכח כלא ביה אידכר תלת זמנין דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי וישבות ביום השביעי ויברך אלהים את יום השביעי. ר׳ אבא כד הוה יתיב בסעודתא דשבתא הוי חדי בכל חד וחד והוה אמר דא איהו סעודתא קדישא דעתיקא קדישא סתימא דכלהו. בסעודתא אחרא הוה אמר דא היא סעודתא דקב״ה וכן בכולהו סעודתי (והוי חדי בכל חד וחד) כד הוה אשלים סעודתיה אמר אשלימו סעודתי דמהימנותא. ר״ש הוה אמר הכי אתקינו סעודתא דמהימנותא אתקינו סעודתיה דמלכא. וכד הוה יתיב הוה מכרזי עליה אז תתענג על ה׳ והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך. א״ר אלעזר לאבוי אלין סעודתי היך מתתקנן אמר ליה ליליא דשבתא כתיב והרכבתיך על במתי ארץ. ביה בליליא מתברכא מטרוניתא וכלהו חקל תפוחין ומתברכא פתוריה דב״נ ונשמתא אתוספת וההיא ליליא חדוה דמטרוניתא הוי ובעי בר נש למחדי בחדוותא ולמיכל סעודתא דמטרוניתא:

אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דִמְהֵימְנוּתָא שְׁלֵימָתָא חֶדְוָתָא דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא. אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דְמַלְכָּא דָא הִיא סְעוּדָתָא דַחֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין וּזְעֵיר אַנְפִּין וְעַתִּיקָא קַדִּישָׁא אַתְיָין לְסַעֲדָא בַּהֲדָהּ:

וזהו השיר שמו של ר׳ יצחק לוריא זלה״ה בקרבו:

א זַמֵּר בִּשְׁבָחִין. לְמֵיעַל גּוֹ
פִּתְחִין. דְבַחֲקַל תַּפּוּחִין.
דְאִינּוּן קַדִּישִׁין:

נ זַמִּין לָהּ הַשְׁתָּא. בְּפָתוֹרָא
חַדְתָּא. וּבִמְנַרְתָּא טַבְתָּא.
דְנַהֲרָא עַל רֵישִׁין:

י מִינָא וּשְׂמָאלָא. וּבֵינַיְהוּ
כַלָּה. בְּקִשּׁוּטִין אָזְלָא.
וּמָנִין וּלְבוּשִׁין:

י חַבֵּק לָהּ בַּעְלָהּ. וּבִיסוֹדָא
דִילָהּ. דְעָבִיד נַיְחָא לָהּ.
יְהֵא כָּתִישׁ כַּתִּישִׁין:

צ וָחִין אַף עַקְתִין. בְּטֵילִין
וּשְׁבִיתִין. בְּרַם אַנְפִּין חַדְתִּין.
וְרוּחִין עִם נַפְשִׁין:

ח דוּ סַגִּי יֵיתֵי. וְעַל חֲדָא
תַּרְתֵּי. נְהוֹרָא לָהּ יִמְטֵי.
וּבִרְכָאן דִנְפִישִׁין:

ק רִיבוּ שׁוּשְׁבִינִין. עֲבִידוּ
תִקּוּנִין. לְאַפָּשָׁא זֵינִין.
וְנוּנִין עִם רַחֲשִׁין:

ל מֶעְבַּד נִשְׁמָתִין. וְרוּחִין
חַדְתִּין. בְּתַרְתֵּין וּבִתְלָתִין.
וּבִתְלָתָא שִׁבְשִׁין:

ו עִטּוּרִין שַׁבְעִין לָהּ. וּמַלְכָּא
דִלְעֵילָא. דְיִתְעַטַּר כּוֹלָּא.
בְּקַדִּישׁ קַדִּישִׁין:

ר שִׁימִין וּסְתִימִין. בְּגוֹ כָּל
עָלְמִין. בְּרַם עַתִּיק יוֹמִין.
הֲלָא בַטִּישׁ בַּטִּישִׁין:

י הֵא רַעֲוָא קַמֵּהּ. דְיִשְׁרֵי
עַל עַמֵּהּ. דְיִתְעַנַּג לִשְׁמֵהּ.
בְּמִתִּיקִין וְדוּבְשִׁין:

א סַדֵּר לְדָרוֹמָא. מְנַרְתָּא
דִסְתִימָא. וְשֻׁלְחָן עִם
נַהֲמָא. בִּצְפוֹנָא אַרְשִׁין:

ב חַמְרָא גוֹ כַסָּא. וּמַדָּאנֵי
אָסָא. לְאָרוּס וַאֲרוּסָה.
לְהַתְקָפָא חַלָּשִׁין:

נ עַטֵּר לְהוֹן כִּתְרִין. בְּמִלִּין
יַקִּירִין. בְּשַׁבְעִין עִטּוּרִין.
דְעַל גַּבֵּי חַמְשִׁין:

ש כִינְתָּא תִּתְעַטַּר. בְּשִׁית
נַהֲמֵי לִסְטַר. בְּוָוִין תִּתְקְטַר.
וְזֵינִין דִּכְנִישִׁין:

ש בִיתִין וּשְׁבִיקִין. מְסָאֲבִין
דִרְחִיקִין. חֲבִילִין דִמְעִיקִין.
וְכָל זֵינֵי חַרְשִׁין:

וִיהֵא רַעֲוָא מִן קֳדָם עַתִּיקָא קַדִּישָׁא דְכָל קַדִּישִׁין טְמִירָא דְכָל טְמִירִין סְתִימָא דְכֹלָּא דְיִתְמְשַׁךְ טַלָּא עִילָּאָה מִנֵּיהּ לְמַלְיָא רֵישֵׁיהּ דִזְעֵיר אַנְפִּין וּלְהַטִּיל לַחֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין בִּנְהִירוּ דְאַנְפִּין בְּרַעֲוָא וּבְחֶדְוָתָא דְכֹלָּא וְיִתְמְשַׁךְ מִן קֳדָם עַתִּיקָא קַדִּישָׁא דְכָל קַדִּישִׁין טְמִירָא דְכָל טְמִירִין סְתִימָא דְכֹלָּא רְעוּתָא וְרַחֲמֵי חִנָּא וְחִסְדָּא בִּנְהִירוּ עִילָּאָה בִּרְעוּתָא וְחֶדְוָה עָלַי וְעַל כָּל בְּנֵי בֵיתִי וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עָלַי וְעַל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַמֵּיהּ וְיִפְרְקִינָן מִכָּל עַקְתִין בִּישִׁין דְיֵיתוּן לְעָלְמָא וְיַזְמִין וְיִתְיְהֵב לָנָא מְזוֹנָא וּפַרְנָסָתָא טַבְתָּא בְּלִי צָרָה וְעַקְתָּא מִמַּזָּלָא דְכֹל מְזוֹנֵי בֵיהּ תַּלְיָא וִישֵׁיזְבִינָן מֵעֵינָא בִּישָׁא וּמֵחַרְבָּא דְמַלְאַךְ הַמָּוֶת וּמִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנָּם וְיֵיתֵי לָנָא וּלְכָל נַפְשָׁתָנָא חִנָּא וְחִסְדָּא וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְרַחֲמֵי מִן קֳדָמֵיהּ אָמֵן. כֵּן יְהִי רָצוֹן. אָמֵן וְאָמֵן:

קידוש ליל שבת

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה לקדש על היין כדכתיב זכור ושמור זכרהו על היין:

בלחש וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר:

יוֹם הַשִּׁשִּׁי וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

על היין סַבְרִי מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָנוּ וְשַׁבַּת קָדְשׁוֹ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ זִכָּרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כִּי הוּא יוֹם תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים. וְשַׁבַּת קָדְשְׁךָ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחַלְתָּנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

זמירות ליל שבת

כָּל מְקַדֵּשׁ שְׁבִיעִי כָּרָאוּי לוֹ. כָּל שׁוֹמֵר שַׁבָּת כַּדָּת מֵחַלְּלוֹ. שְׂכָרוֹ הַרְבֵּה מְאֹד עַל פִּי פָעֳלוֹ. אִישׁ עַל מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל דִּגְלוֹ: אוֹהֲבֵי יְיָ הַמְחַכִּים בְּבִנְיַן אֲרִיאֵל. בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שִׂישׂוּ וְשִׂמְחוּ כִּמְקַבְּלֵי מַתַּן נַחֲלִיאֵל. גַּם שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וְאִמְרוּ לָאֵל. בָּרוּךְ יְיָ אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: דּוֹרְשֵׁי יְיָ זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבוֹ. הַמְאַחֲרִים לָצֵאת מִן הַשַּׁבָּת וּמְמַהֲרִים לָבֹא. שְׂמֵחִים לְשָׁמְרוֹ וּלְעָרֵב עֵרוּבוֹ. זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה בְּמִצְוַת שַׁבָּת גְּרוּסָה. חֲרוּתָה לַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּכַלָּה בֵּין רֵעוֹתֶיהָ מְשֻׁבָּצָה. טְהוֹרִים יִירָשׁוּהָ וִיקַדְּשׁוּהָ בְּמַאֲמַר כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: יוֹם קָדוֹשׁ הוּא מִבֹּאוֹ וְעַד צֵאתוֹ. כָּל זֶרַע יַעֲקֹב יְכַבְּדוּהוּ כִּדְבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ.

לנות

לנוח בו ולשמוח בתענוג אכול ושתו. כל עדת ישראל יעשו אותו: משך חסדך ליודעיך אל קנא ונוקם. נוטרי ליום השביעי זכור ושמור להקם. שמחם בבנין שלם באור פניך תבהיקם. ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם: עזור לשובתים בשביעי בחריש ובקציר עולמים. פוסעים בו פסיעה קטנה סועדים בו לברך שלש פעמים. צדקתם תצהיר כאור שבעת הימים. יי אלהי ישראל אהבת תמים. יי אלהי ישראל תשועת עולמים:

מנוחה ושמחה אור ליהודים. יום שבתון יום מחמדים, שומריו וזוכריו המה מעידים. כי לששה כל ברואים ועומדים: שמי שמים ארץ וימים. כל צבא מרום גבוהים ורמים. תנין ואדם וחית ראמים. כי ביה יי צור עולמים: הוא אשר דבר לעם סגולתו. שמור לקדשו מבואו ועד צאתו. שבת קודש יום חמדתו. כי בו שבת אל מכל מלאכתו: במצות שבת אל יחליצך. קום קרא אליו יחיש לאמצך. נשמת כל חי וגם נעריצך. אכול בשמחה כי כבר רצך: במשנה לחם וקדוש רבה. ברוב מטעמים ורוח נדיבה. יזכו לרב טוב המתענגים בה. בביאת גואל לחיי עולם הבא:

יה רבון עלם ועלמיא. אנת הוא מלכא מלך מלכיא. עובד גבורתך ותמהיא. שפר קדמך להחויא: יה רבון

שבחין אסדר צפרא ורמשא. לך אלהא קדישא די ברא כל נפשא. עירין קדישין ובני אנשא. חיות ברא ועופי שמיא: יה רבון

רברבין עובדך ותקיפין. מכיך רמיא וזקיף כפיפין. לו יחיה גבר שנין אלפין. לא ייעול גבורתך בחשבניא: יה רבון

אלהא די ליה יקר ורבותא. פרוק ית ענך מפום אריותא. ואפיק ית עמך מגו גלותא. עמך די בחרת מכל אמיא: יה רבון

למקדשך תוב ולקודש קודשין. אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין. ויזמרון לך שירין ורחשין. בירושלם קרתא דשופריא: יה רבון

צור משלו אכלנו. ברכו אמוני. שבענו והותרנו כדבר יי: הזן את עולמו. רוענו אבינו. אכלנו את לחמו ויינו שתינו. על כן נודה לשמו ונהללו בפינו. אמרנו ועננו, אין קדוש כיי: צור בשיר וקול תודה. נברך לאלהינו. על ארץ חמדה טובה. שהנחיל לאבותינו. מזון וצידה, השביע לנפשנו. חסדו גבר עלינו ואמת יי: צור רחם בחסדך. על עמך צורנו. על ציון משכן כבודך זבול בית תפארתנו. בן דוד עבדך. יבא ויגאלנו. רוח אפינו משיח יי: צור יבנה המקדש, עיר ציון תמלא. ושם נשיר שיר חדש. וברננה נעלה. הרחמן הנקדש. יתברך ויתעלה. על כוס יין מלא. כברכת יי: צור:

שחרית לשבת

נשמת כל חי תברך את שמך יי אלהינו ורוח כל בשר תפאר ותרומם זכרך מלכנו תמיד. מן העולם ועד העולם אתה אל. ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע. פודה ומציל ומפרנס ומרחם בכל עת צרה וצוקה. אין לנו מלך אלא אתה. אלהי הראשונים והאחרונים. אלוה כל בריות. אדון כל תולדות. המהלל ברוב התשבחות. המנהג עולמו בחסד. ובריותיו ברחמים: ויי לא ינום ולא יישן. המעורר ישנים והמקיץ נרדמים. והמשיח אלמים. והמתיר אסורים והסומך נופלים והזוקף כפופים. לך לבדך אנחנו מודים. אלו פינו מלא שירה כים. ולשוננו רנה כהמון גליו. ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע. ועינינו מאירות כשמש וכירח. וידינו פרושות כנשרי שמים. ורגלינו קלות כאילות. אין אנחנו מספיקים להודות לך יי אלהינו ואלהי אבותינו ולברך את שמך על אחת מאלף אלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות שעשית עם אבותינו ועמנו. ממצרים גאלתנו יי אלהינו. ומבית עבדים פדיתנו. ברעב זנתנו. ובשבע כלכלתנו. מחרב הצלתנו. ומדבר מלטתנו. ומחלים רעים ונאמנים דליתנו. עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך ועל תטשנו יי אלהינו לנצח. על כן אברים שפלגת בנו. ורוח ונשמה שנפחת באפינו. ולשון אשר שמת בפינו. הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו. כי כל פה לך יודה. וכל לשון לך תשבע. וכל ברך לך תכרע. וכל קומה לפניך תשתחוה. וכל לבבות ייראוך. וכל קרב וכליות יזמרו לשמך: כדבר שכתוב כל עצמותי תאמרנה יי מי כמוך. מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו. מי ידמה לך ומי ישוה לך ומי יערך לך. האל הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה שמים וארץ: נהללך ונשבחך ונפארך ונברך את שם קדשך כאמור. לדוד ברכי נפשי את יי וכל קרבי את שם קדשו:

האל בתעצומות עזך. הגדול בכבוד שמך. הגבור לנצח והנורא בנוראותיך: המלך היושב על כסא רם ונשא:

שוכן עד מרום וקדוש שמו. וכתוב רננו צדיקים ביי לישרים נאוה תהלה: בפי ישרים תתהלל. ובדברי צדיקים תתברך. ובלשון חסידים תתרומם. ובקרב קדושים תתקדש:

ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל ברנה יתפאר שמך מלכנו בכל דור ודור שכן חובת כל היצורים. לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך:

ישתבח שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאה יי אלהינו ואלהי אבותינו שיר ושבחה הלל וזמרה עוז וממשלה נצח גדלה וגבורה תהלה ותפארת קדשה

וּמַלְכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל בַּתִּשְׁבָּחוֹת אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה מֶלֶךְ אֵל חֵי הָעוֹלָמִים: ח״ק

בעשי״ת אומרים כאן שיר המעלות ממעמקים

חזן בָּרְכוּ אֶת יְיָ הַמְבֹרָךְ:

ק״ח בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל:

הַכֹּל יוֹדוּךָ וְהַכֹּל יְשַׁבְּחוּךָ וְהַכֹּל יֹאמְרוּ אֵין קָדוֹשׁ כַּיְיָ: הַכֹּל יְרוֹמְמוּךָ סֶּלָה יוֹצֵר הַכֹּל. הָאֵל הַפּוֹתֵחַ בְּכָל יוֹם דַּלְתוֹת שַׁעֲרֵי מִזְרָח. וּבוֹקֵעַ חַלּוֹנֵי רָקִיעַ. מוֹצִיא חַמָּה מִמְּקוֹמָהּ וּלְבָנָה מִמְּכוֹן שִׁבְתָּהּ. וּמֵאִיר לָעוֹלָם כֻּלּוֹ וּלְיוֹשְׁבָיו. שֶׁבָּרָא בְּמִדַּת הָרַחֲמִים: הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים. וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז. הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ. אֲדוֹן עֻזֵּנוּ צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ: אֵין כְּעֶרְכְּךָ וְאֵין זוּלָתֶךָ אֶפֶס בִּלְתְּךָ וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ: אֵין כְּעֶרְכְּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאֵין זוּלָתְךָ מַלְכֵּנוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. אֶפֶס בִּלְתְּךָ גּוֹאֲלֵנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. וְאֵין דּוֹמֶה לְּךָ מוֹשִׁיעֵנוּ לִתְחִיַּת הַמֵּתִים:

אֵל אָדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים. בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ בְּפִי כָּל נְשָׁמָה. גָּדְלוֹ וְטוּבוֹ מָלֵא עוֹלָם. דַּעַת וּתְבוּנָה סוֹבְבִים אוֹתוֹ: הַמִּתְגָּאֶה עַל חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ וְנֶהְדָּר בְּכָבוֹד עַל הַמֶּרְכָּבָה. זְכוּת וּמִישׁוֹר לִפְנֵי כִסְאוֹ. חֶסֶד וְרַחֲמִים לִפְנֵי כְבוֹדוֹ: טוֹבִים מְאוֹרוֹת שֶׁבָּרָא אֱלֹהֵינוּ. יְצָרָם בְּדַעַת בְּבִינָה וּבְהַשְׂכֵּל. כֹּחַ וּגְבוּרָה נָתַן בָּהֶם. לִהְיוֹת מוֹשְׁלִים בְּקֶרֶב תֵּבֵל: מְלֵאִים זִיו וּמְפִיקִים נֹגַהּ. נָאֶה זִיוָם בְּכָל הָעוֹלָם. שְׂמֵחִים בְּצֵאתָם וְשָׂשִׂים בְּבוֹאָם. עוֹשִׂים בְּאֵימָה רְצוֹן קוֹנָם: פְּאֵר וְכָבוֹד נוֹתְנִים לִשְׁמוֹ. צָהֳלָה וְרִנָּה לְזֵכֶר מַלְכוּתוֹ. קָרָא לַשֶּׁמֶשׁ וַיִּזְרַח אוֹר. רָאָה וְהִתְקִין צוּרַת הַלְּבָנָה: שֶׁבַח נוֹתְנִים לוֹ כָּל צְבָא מָרוֹם. תִּפְאֶרֶת וּגְדֻלָּה. שְׂרָפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ:

לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל הַמַּעֲשִׂים. בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי הִתְעַלָּה וְיָשַׁב עַל כִּסֵּא כְבוֹדוֹ. תִּפְאֶרֶת עָטָה לְיוֹם הַמְּנוּחָה עֹנֶג קָרָא לְיוֹם הַשַּׁבָּת. זֶה שֶׁבַח שֶׁל יוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבּוֹ שָׁבַת אֵל מִכָּל מְלַאכְתּוֹ: וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת טוֹב לְהוֹדוֹת לַייָ. לְפִיכָךְ יְפָאֲרוּ וִיבָרְכוּ לָאֵל כָּל יְצוּרָיו: שֶׁבַח יְקָר וּגְדֻלָּה יִתְּנוּ לָאֵל מֶלֶךְ יוֹצֵר כֹּל. הַמַּנְחִיל מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ בְּיוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ: שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִתְקַדַּשׁ וְזִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ יִתְפָּאַר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת: תִּתְבָּרַךְ מוֹשִׁיעֵנוּ עַל שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְעַל מְאוֹרֵי אוֹר שֶׁעָשִׂיתָ יְפָאֲרוּךָ סֶּלָה: תתברך עד האל הקדוש תמצא בתפלה של חול:

יִשְׂמַח מֹשֶׁה בְּמַתְּנַת חֶלְקוֹ. כִּי עֶבֶד נֶאֱמָן קָרָאתָ לּוֹ. כְּלִיל תִּפְאֶרֶת בְּרֹאשׁוֹ נָתַתָּ לּוֹ. בְּעָמְדוֹ לְפָנֶיךָ עַל הַר סִינָי. וּשְׁנֵי לוּחוֹת אֲבָנִים הוֹרִיד בְּיָדוֹ. וְכָתוּב בָּהֶם שְׁמִירַת שַׁבָּת. וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:

וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעוֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ:

וְלֹא נְתַתּוֹ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת וְלֹא הִנְחַלְתּוֹ מַלְכֵּנוּ לְעוֹבְדֵי פְסִילִים וְגַם בִּמְנוּחָתוֹ לֹא יִשְׁכְּנוּ עֲרֵלִים כִּי לְיִשְׂרָאֵל עַמְּךָ נְתַתּוֹ בְּאַהֲבָה לְזֶרַע יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּם בָּחָרְתָּ: עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי. כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ. וְיָנוּחוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת: רצה ומודים וכו׳ תמצא לעיל

בחזרת הש״ץ אומרים זה הקדושה:

נְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם: כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר: ק״ח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: חזן אָז בְּקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל אַדִּיר וְחָזָק מַשְׁמִיעִים קוֹל מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ: ק״ח בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ: חזן מִמְּקוֹמְךָ מַלְכֵּנוּ תוֹפִיעַ וְתִמְלוֹךְ עָלֵינוּ כִּי מְחַכִּים אֲנַחְנוּ לָךְ מָתַי תִּמְלוֹךְ בְּצִיּוֹן בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד תִּשְׁכּוֹן: תִּתְגַּדַּל וְתִתְקַדַּשׁ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ לְדוֹר וָדוֹר וּלְנֵצַח נְצָחִים. וְעֵינֵינוּ תִרְאֶינָה מַלְכוּתֶךָ כַּדָּבָר הָאָמוּר בְּשִׁירֵי עֻזֶּךָ עַל יְדֵי דָוִד מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ: ק״ח יִמְלוֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

הש״ץ גומר התפלה עד המברך את עמו ישראל בשלום. ק״ש:

אֵין כָּמוֹךָ בָאֱלֹהִים אֲדֹנָי וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדֹר: יְיָ מֶלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: אַב הָרַחֲמִים הֵיטִיבָה בִרְצוֹנְךָ אֶת צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלָיִם: כִּי בְךָ לְבַד בָּטָחְנוּ מֶלֶךְ אֵל רָם וְנִשָּׂא אֲדוֹן עוֹלָמִים:

מוציאין ס״ת ואומרים ויהי בנסוע. בריך שמיה. על הכל. תמצא לעיל:

מי שברך לעולה לתורה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את (פב״פ) בעבור שעלה לכבוד המקום לכבוד התורה ולכבוד השבת ובשכר זה הקב״ה ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה. וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו ונאמר אמן:

מי שברך ליולדת

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את האשה היולדת (פב״פ) ואת בנה הנולד (ואת הילדה הנולדה) לה במזל טוב (ויקרא שמה בישראל פב״פ) בעבור שבעלה נדר לצדקה בשכר זה יגדלו (יגדלה) (לזכר לתורה ו) לחופה ולמעשים טובים ונאמר אמן:

מי שברך לחולה

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה הוא ירפא את החולה (החולנית) (פב״פ) בעבור (שפב״פ) נדר מתנה בעבורו (בעבורה) בשכר זה הקב״ה ימלא רחמים עליו (עליה) להחלימו (להחלימה) ולרפאותו (ולרפאותה) ולהחזיקו (ולהחזיקה) ולהחיותו (ולהחיותה) וישלח לו (לה) מהרה רפואה שלמה מן השמים לרמ״ח איבריו ושס״ה גידיו (לנקבה לכל איבריה ושס״ה גידיה) בתוך שאר חולי ישראל. רפואת הנפש ורפואת הגוף. שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן:

יְקוּם פֻּרְקָן מִן שְׁמַיָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא וּבַרְיוּת גּוּפָא וּנְהוֹרָא מַעַלְיָא. זַרְעָא חַיָּא וְקַיָּמָא זַרְעָא דִי לָא יִפְסוּק וְדִי לָא יִבְטוּל מִפִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא: לְמָרָנָן

ורבנן

וְרַבָּנָן חֲבוּרָתָא קַדִּישָׁתָא. די בארעא דישראל ודי בבבל. לרישי כלי ולרישי גלותא ולרישי מתיבתא ולדייני דבבא. לכל תלמידיהון ולכל תלמידי תלמידיהון ולכל מאן דעסקין באורייתא. מלכא דעלמא יברך יתהון. יפיש חייהון ויסגא יומיהון ויתן ארכה לשניהון. ויתפרקון וישתזבון מן כל עקא ומן כל מרעין בישין. מרן די בשמיא יהא בסעדהון כל זמן ועדן. ונאמר אמן:

כשמתפלל בלא מנין לא יאמר יקום פורקן זה ולא מי שברך:

יקום פורקן מן שמיא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי וסיעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא. זרעא חיא וקימא. זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אורייתא: לכל קהלא קדישא הדין רברביא עם זעריא טפלא ונשיא. מלכא דעלמא יברך יתכון יפיש חייכון ויסגא יומיכון ויתן ארכה לשניכון. ותתפרקון ותשתזבון מן כל עקא ומן כל מרעין בישין. מרן די בשמיא יהא בסעדכון כל זמן ועדן ונאמר אמן:

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב. הוא יברך את כל הקהל הקדוש הזה עם כל קהלות הקודש. הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם. ומי שמיחדים בתי כנסיות לתפלה. ומי שבאים בתוכם להתפלל ומי שנותנים נר למאור ויין לקדוש ולהבדלה ופת לאורחים וצדקה לעניים. וכל מי שעוסקים בצרכי צבור באמונה. הקב״ה ישלם שכרם ויסיר מהם כל מחלה וירפא לכל גופם ויסלח לכל עונם. וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן:

ברכת הגומל

גרסינן בפ׳ הרואה ארבעה צריכין להודות יורדי הים הולכי מדבריות, חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש ויצא מבית האסורים

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, הגומל לחיבים טובות, שגמ״ני כל טוב:

ועונין אחריו מי שגמלך טוב, הוא יגמלך כל טוב סלה:

מי שהגיע בנו לבר מצוה דהיינו שהוא ן י״ג שנה ויום אחד, יברך האב בשעה שבנו עולה לתורה ברכה זו

ברוך שפטרני מענשו שלזה:

כשמברכין החודש אומרים זה:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה. ותתן לנו חיים ארוכים. חיים של שלום. חיים של טובה. חיים של ברכה. חיים של פרנסה. חיים של חילוץ עצמות. חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא. חיים שאין בהם בושה וכלימה. חיים של עושר וכבוד. חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים. חיים שימלאו כל משאלות לבנו לטובה אמן סלה:

מי שעשה נסים לאבותינו. וגאל אותם מעבדות לחרות. הוא יגאל אותנו בקרוב. ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ. חברים כל ישראל ונאמר אמן:

ראש חודש (פלוני) ביום (פלוני) הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה:

יחדשהו הקדוש ברוך הוא עלינו ועל כל עמו בית ישראל לחיים ולשלום. לששון ולשמחה. לישועה ולנחמה. ונאמר אמן:

אל מלא רחמים שוכן במרומים המצא מנוחה נכונה על כנפי השכינה במעלות קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מזהירים את נשמת (פב״פ) שהלך לעולמו (לנקבה שהלכה לעולמה) בעבור שנדבו צדקה בעד הזכרת נשמתו (נשמתה) לכן בעל הרחמים יסתירהו (יסתירה) בסתר כנפיו לעולמים. ויצרור בצרור החיים את נשמתו (נשמתה) ה׳ הוא נחלתו (נחלתה) וינוח (ותנוח) בשלום על משכבו (משכבה) ונאמר אמן:

בשבת שמברכין החודש ור״ח ויום טוב וחנוכה ופורים וכשיש חתן בבית הכנסת וברית מילה אין אומרים אב הרחמים. ובימי הספירה אומרים אף כשמברכין החודש. וכן אומרים בבית האבל:

אב הרחמים שוכן מרומים. ברחמיו העצומים. הוא יפקוד ברחמים החסידים והישרים והתמימים. קהלות הקודש שמסרו נפשם על קדושת השם הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו. מנשרים קלו ומאריות גברו. לעשות רצון קונם וחפץ צורם: יזכרם אלהינו לטובה עם שאר צדיקי עולם. וינקום (לעינינו) נקמת דם עבדיו השפוך: ככתוב בתורת משה איש האלהים הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום. ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו: ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר ונקיתי דמם לא נקיתי ויי שוכן בציון: ובכתבי הקודש נאמר למה יאמרו הגוים איה אלהיהם יודע בגוים לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך: ואומר כי דורש דמים אותם זכר לא שכח צעקת ענוים: ואומר ידין בגוים מלא גויות מחץ ראש על ארץ רבה: מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש: אשרי וכו׳

כשמברכין בה״ב יאמר הש״ץ זה.

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה אהרן דוד ושלמה הוא יברך את כל מי שיקבל עליו להתענות תענית שני וחמישי ושני בשכר זה הקב״ה ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם ויקבל תפלותיהם ויאזין שועותיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן:

הש״ץ אומר יהללו ומכניסין הספר תורה להיכל ובנוחה יאמר וכו׳. ח״ק.

תפלת מוסף לשבת

מתפללין שמו״ע עד האל הקדוש תמצא לעיל. ואח״כ מתחילין כאן:

תכנת שבת רצית קרבנותיה צוית פרושיה עם סדורי נסכיה. מענגיה לעולם כבוד ינחלו. טועמיה חיים זכו. וגם האוהבים דבריה גדלה בחרו. אז מסיני נצטוו עליה. ותצונו יי אלהינו להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו: ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם. ואת מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור:

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג. עם מקדשי שביעי כלם ישבעו ויתענגו מטובך. ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת. זכר למעשה בראשית:

אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך שבענו מטובך ושמחנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת והנחילנו יי אלהינו באהבה וברצון שבת קדשך. וינוחו בו ישראל מקדשי שמך: ברוך אתה יי מקדש השבת: רצה ומודים וכו׳

בחזרת הש"ץ אומרים זה:

נעריצך ונקדישך כסוד שיח שרפי קודש המקדישים שמך בקודש. ככתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר: קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו: כבודו מלא עולם. משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו לעמתם ברוך יאמרו: ברוך כבוד יי ממקומו: ממקומו הוא יפן ברחמים ויחון עם המיחדים שמו ערב ובקר בכל יום תמיד פעמים באהבה שמע אומרים: שמע ישראל יי אלהינו יי אחד: הוא אלהינו הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו והוא ישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי להיות לכם לאלהים: אני יי אלהיכם: ובדברי קדשך כתוב לאמר: ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה:

הש"ץ גומר התפלה עד המברך את עמו ישראל בשלום. ק"ש.

קוה אל יי חזק ויאמץ לבך וקוה אל יי: אין קדוש כיי כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: כי מי אלוה מבלעדי יי ומי צור זולתי אלהינו:

אין כאלהינו. אין כאדונינו. אין כמלכנו. אין כמושיענו: מי כאלהינו. מי כאדונינו. מי כמלכנו. מי כמושיענו: נודה לאלהינו. נודה לאדונינו. נודה למלכנו. נודה למושיענו: ברוך אלהינו. ברוך אדונינו. ברוך מלכנו. ברוך מושיענו: אתה הוא אלהינו. אתה הוא אדונינו. אתה הוא מלכנו. אתה הוא מושיענו: אתה הוא שהקטירו אבותינו לפניך את קטורת הסמים:

פטום הקטורת הצרי והצפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. מור וקציעה שבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר ששה עשר מנה: הקושט שנים עשר וקלופה שלשה וקנמון תשעה. בורית כרשינה תשעה קבין. יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חורין עתיק. מלח סדומית רובע הקב מעלה עשן כל שהוא. רבי נתן הבבלי אומר אף כפת הירדן כל שהוא ואם נתן בה דבש פסלה ואם חסר אחת מכל סממניה חיב מיתה:

רבן שמעון בן גמליאל אומר הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף בורית כרשינה למה היא באה כדי ליפות בה את הצפורן כדי שתהא נאה. יין קפריסין למה הוא בא כדי לשרות בו את הצפורן כדי שתהא עזה והלא מי רגלים יפין לה אלא שאין מכניסין מי רגלים במקדש מפני הכבוד:

השיר שהלוים היו אומרים בבית המקדש: ביום הראשון היו אומרים ליי הארץ ומלואה תבל ויושבי בה: בשני היו אומרים גדול יי ומהלל מאד בעיר אלהינו הר קדשו: בשלישי היו אומרים אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט: ברביעי היו אומרים אל נקמות יי אל נקמות הופיע: בחמישי היו אומרים הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב: בששי היו אומרים יי מלך גאות לבש לבש יי עוז התאזר אף תכון תבל בל תמוט: בשבת היו אומרים מזמור שיר ליום השבת. מזמור שיר לעתיד לבא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים:

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות:

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי יי ורב שלום בניך: אל תקרי בניך אלא בוניך: שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול: יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך: למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש עד דאמירן בעלמא ואמרו אמן:

על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באוריתא די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמין וחיין אריכין ומזונא רויחי ופורקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא וכו'

ואומרים עלינו. קדיש יתום. שיר של יום:

שיר הכבוד

פותחין הארון

חזן אנעים זמירות ושירים אארוג. כי אליך נפשי תערוג:

קהל נפשי חמדה בצל ידך. לדעת כל רז סודך:

ח' מדי דברי בכבודך. הומה לבי אל דודיך:

ק' על כן אדבר בך נכבדות. ושמך אכבד בשירי ידידות:

ח' אספרה כבודך ולא ראיתיך. אדמך אכנך ולא ידעתיך:

ק' ביד נביאיך בסוד עבדיך. דמית הדר כבוד הודך:

ח' גדולתך וגבורתך. כנו לתוקף פעולתך:

ק' דמו אתך ולא כפי ישך. וישווך לפי מעשיך:

ח' המשילוך ברוב חזיונות. הנך אחד בכל דמיונות:

ק' ויחזו בך זקנה ובחרות. ושער ראשך בשיבה ושחרות:

ח' זקנה ביום דין ובחרות ביום קרב. כאיש מלחמות ידיו לו רב:

ק' חבש כובע ישועה בראשו. הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו:

ח' טללי אורות ראשו נמלא. קוצותיו רסיסי לילה:

ק' יתפאר בי כי חפץ בי. והוא יהיה לי לעטרת צבי:

ח' כתם טהור פז דמות ראשו. וחק על מצח כבוד שם קדשו:

ק' לחן ולכבוד צבי תפארה. אמתו לו עטרה עטרה:

ח' מחלפות ראשו כבימי בחורות. קוצותיו תלתלים שחורות:

ק' נוה הצדק צבי תפארתו. יעלה נא על ראש שמחתו:

ח' סגלתו תהי נא בידו עטרת. וצניף מלוכה צבי תפארת:

ק' עמוסים נשאם עטרת ענדם. מאשר יקרו בעיניו כבדם:

ח' פארו עלי ופארי עליו. וקרוב אלי בקראי אליו:

ק' צח ואדום ללבושו אדום. פורה בדרכו בבואו מאדום:

ח' קשר תפלין הראה לענו. תמונת יי לנגד עיניו:

ק' רוצה בעמו ענוים יפאר. יושב תהלות בם להתפאר:

ח' ראש דברך אמת קורא מראש. דור ודור עם דורשך דרוש:

ק' שית המון שירי נא עליך. ורנתי תקרב אליך:

ח' תהלתי תהי לראשך עטרת. ותפלתי תכון קטורת:

ק' תיקר שירת רש בעיניך. כשיר יושר על קרבניך:

ח' ברכתי תעלה לראש משביר. מחולל ומוליד צדיק כביר:

ק' ובברכתי תנענע לי ראש. ואותה קח לך כבשמים ראש:

ח' יערב נא שיחי עליך. כי נפשי תערוג אליך:

לך יי הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש: מי ימלל גבורות יי ישמיע כל תהלתו:

סדר תקוני שבת

בסעודת שחרית יאמר זה המאמר מהזוהר המסוגל לנשמה. ממדש מכתב סעודה זו:

ביומא דשבתא בסעודתא תנינא כתיב אז תתענג על ה'. על ה' ודאי דההיא שעתא אתגליא עתיקא קדישא וכלהו עלמין בחדוותא ושלימו וחדוותא דעתיקא עבדינן סעודתא דיליה היא ודאי. בסעודתא תליתאה דשבתא כתיב והאכלתיך נחלת יעקב אביך דא היא סעודתא דזעיר אנפין דהוי בשלימותא וכולהו שיתא יומין מההוא שלימו מתברכין ובעי בר נש למחדי בסעודתיה ולאשלמא אלין סעודתא דאינון סעודתא מהימנותא שלימתא דזרעא קדישא דישראל די מהימנותא דלהון ולא דעמין עו"ג ובגין כך אמר ביני ובין בני ישראל. תא חזי בסעודתי אלין אשתמודעין ישראל דאינון בני מלכא דאינון מהיכלא דמלכא. דאינון בני מהימנותא (עלאין). ומאן דפגם חד סעודתא מניהו אחזי פגימותא לעילא ואחזי גרמיה דלאו מבני מלכא עלאה הוא. דלאו מבני היכלא דמלכא הוא. דלאו מזרעא קדישא דישראל הוא. ויהבין עליה חומרא דתלת מילין

מילין דינא דגיהנם וכו'. ות"א חזי בכולהו שאר זמנין וחגין בעי בר נש למחדי ולמחדי למסכני ואי הוא חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני עונשיה סגי דהוא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו לאחרא עליה כתיב וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. ואי איהו בשבתא חדי אף על גב דלא יהיב לאחרא לא יהבין עליה עונשא כשאר זמנין וחגין דכתיב פרש חגיכם פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם וכתיב חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ואלו שבת לא קאמר. ובגין כך כתיב ביני ובין בני ישראל ומשום דכל מהימנותא אשתכח בשבתא יהבין ליה לבר נש נשמתא אחרא נשמתא עילאה נשמתא דכל שלימו בה כדוגמא דעלמא דאתי. יבג"כ אקרי שבת מהו שבת שמא דקודשא בריך הוא שמא דאיהו שלים מכל סטרוי. אמר רבי יוסי ודאי כך הוא ווי ליה לבר נש דלא אשלים חדוותא דמלכא קדישא ומאן חדוותא דיליה אלין תלת סעודתי מהימנותא. סעודתא דאברהם יצחק ויעקב כלילן בהו. וכלהו חדו על חדו מהימנותא שלימותא מכל סטרוי. תאנא בהדין יומא מתעטרין אבהן וכל בנין ינקין מה דלא הוה כן בכל שאר חגין וזמנין. בהדין יומא חיביא דגיהנם נייחין בהדין יומא כל דינין אתכפין ולא מתערין בעלמא בהדין יומא אורייתא מתעטרא בעטרין שלימין כהדין יומא חדוותא ותפנוקא אשתמע במאתן וחמשין עלמין. ביל"ו:

ואח"כ יאמר זה

אתקינו סעודתא דמהימנותא. שלימתא חדותא דמלכא קדישא: אתקינו סעודתא דמלכא. דא היא סעודתא דעתיקא קדישא וחקל תפוחין קדישין וזעיר אנפין אתין לסעדא בהדיה:

פיוט להאר"י ז"ל:

אסדר לסעודתא. בצפרא דשבתא. ואזמין בה השתא. עתיקא קדישא:

נהוריה ישרי בה. בקדושא רבא. ובחמרא טבא, דביה תחדי נפשא:

ישדר לן שופריה. ונחזי ביקריה. ויחזי לן סתריה. דאתאמר בלחישא:

יגלה לן טעמי. דבתריסר נהמי. דאינון את בשמיה, כפילא וקלישא:

צרורא דלעילא. דביה חיי כלא. ויתרבי חילא. ותסק עד רישא:

חדו חצדי חקלא. בדבור ובקלא. ומללו מלא. מתיקא כדובשא:

קדם רבון עלמין. במלין סתימין. תגלון פתגמין. ותימרון חידושא:

לעטר פתורא. ברזא יקירא. עמיקא וטמירא. ולאו מלתא אושא:

ואלין מליא. יהון לרקיעיא. ותמן מאן שריא. הלא ההוא שמשא:

רבו יתיר יסגי. לעלא מן דרגיה. ויסב בת זוגיה. דהות פרישא:

זה הזמר סימנו חיים יצחק

חי יי וברוך צורי. בייי תתהלל נפשי. כי יי יאיר נרי. בהלו נרו עלי ראשי:

יי רועי לא אחסר. על מי מנוחות ינהלני. נותן לחם לכל בשר. לחם חקי הטריפני:

יהי רצון מלפניך. אתה אלהי קדושי. תערוך לפני שלחנך. תדשן בשמן ראשי:

מי יתן מנוחתי. לפני אדון השלום. והיתה שלמה מטתי. החיים והשלום:

ישלח מלאכו לפני. ללותי לויה. בכוס ישועות אשא פני. מנת כוסי רויה:

צמאה נפשי אל יי. ימלא שובע אסמי. אשא עיני אל ההרים כהלל ולא כשמאי:

חדות ימים ושנות עולמים עורה כבודי עורה. ועל ראשי יהיו תמים. נר מצוה ואור תורה:

קומה יי למנוחתי. אתה וארון עזך. קח נא אל את ברכתי. והחזק מגן חוזך:

מזמור לדוד יי רועי לא אחסר: בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני: נפשי ישובב ינחני במעגלי צדק למען שמו: גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמני: תערוך לפני שלחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי כוסי רויה: אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתי בבית יי לארך ימים:

אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת עונג לקדוש יי מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר: אז תתענג על יי והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי יי דבר:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

זכור את יום השבת לקדשו: ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך: ויום השביעי שבת ליי אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך: כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי

על כן ברך יי את יום השבת ויקדשהו:

על היין סברי מרנן ורבנן ורבותי:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

זמירות ליום השבת

ברוך אדני יום יום. יעמס לנו ישע ופדיום. ובשמו נגיל כל היום. ובישועתו נרים ראש עליון. כי הוא מעוז לדל ומחסה לאביון: שבטי יה לישראל עדות. בצרתם לו צר בסבלות ובעבדות. בלבנת הספיר הראם עוז ידידות. ונגלה להעלותם מעומק בור ודות. כי עם יי החסד והרבה עמו פדות: מה יקר חסדו בצלו לגוננמו. בגלות בבלה שלח למענימו. להוריד בריחים נמנה בינימו. ויתנם לרחמים לפני שובימו. כי לא יטוש יי את עמו. בעבור הגדול שמו: עילם שת כסאו להציל ידידיו. להעביר משם מעזני מורדיו. מעבור בשלח פדה את עבדיו. קרן לעמו ירים תהלה לכל חסידיו. כי אם הוגה ורחם כרחמיו וכרוב חסדיו: וצפיר העזים הגדיל עצומיו. וגם חזות ארבע עלו למרומיו. ובלבם דמו להשחית את רחומיו. על ידי כהניו מגר מתקוממיו. חסדי יי כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו: נסגרתי לאדום ביד רעי מדני. שבכל יום ויום ממלאים כרסם מעדני. עזרתו עמי לסמוך את אדני. ולא נטשתני כל ימי עדני. כי לא יזנח לעולם אדני: בבואו מאדום חמוץ בגדים. זבח לו בבצרה וטבח לו בבוגדים. ויז נצחם מלבושיו להאדים. בכחו הגדול יבצור רוח נגידים. הגה ברוחו הקשה ביום קדים: ראותו כי כן אדומי העוצר. יחשוב לו בבצרה תקלוט כבצר. ומלאך כאדם בתוכה ינצר. ומזיד כשוגג במקלט יעצר. אהבו את יי כל חסידיו אמונים נוצר: יצוה צור חסדו קהלותיו לקבץ. מארבע רוחות עדיו להקבץ. ובהר מרום הרים אותנו להרבץ. ואתנו ישוב נדחים קובץ. ישיב לא נאמר כי אם ושב וקבץ: ברוך הוא אלהינו אשר טוב גמלנו. כרחמיו וכרוב חסדיו הגדיל לנו. אלה וכאלה יוסף עמנו. להגדיל שמו הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו: ברוך

הוא אלהינו שבראנו לכבודו. להללו ולשבחו ולספר הודו. מכל אום גבר עלינו חסדו. לכן בכל לב ובכל נפש ובכל מאודו. נמליכו ונייחדו: שהשלום שלו ישים עלינו ברכה ושלום. משמאל ומימין על ישראל שלום. הרחמן הוא יברך את עמו בשלום. ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות על ישראל שלום. יועץ אל גבור אבי עד שר שלום:

ברוך אל עליון. אשר נתן מנוחה. לנפשנו פדיום משאת ואנחה. והוא ידרוש לציון עיר הנדחה. עד אנה תוגיון נפש נאנחה: השומר שבת הבן עם הבת. לאל ירצו כמנחה על מחבת: רוכב בערבות מלך עולמים. את עמו לשבות אזן בנעימים. במאכלי ערבות במיני מטעמים. במלבושי כבוד זבח משפחה: השומר ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל. מאת כל סוכה שוכן בערפל. נחלה לו יזכה בהר ובשפל. נחלה ומנוחה כשמש לו זרחה: השומר כל שומר שבת כדת מחללו. הן הכשר חבת קודש גורלו. ואם יצא חובת היום אשרי לו. אל אל אדון מחוללו. מנחה היא שלוחה: השומר חמדת הימים קראו אלי צור. ואשרי לתמימים אם יהיה נצור. כתר הלומים על ראשם יצור צור העולמים רוחו בם נחה: השומר זכור את יום השבת לקדשו. קרנו כי גבהה נזר על ראשו. על כן יתן האדם לנפשו. עונג וגם שמחה. בהם למשחה: השומר קודש היא לכם שבת המלכה. אל תוך בתיכם להניח ברכה. בכל מושבותיכם לא תעשו מלאכה. בניכם ובנותיכם עבד וגם שפחה: השומר

יום זה מכבד מכל ימים. כי בו שבת צור עולמים: ששת ימים תעשה מלאכתך. ויום השביעי לאלהיך. שבת לא תעשה בו מלאכה. כי כל עשה ששת ימים: יום זה ראשון הוא למקראי קודש. יום שבתון יום שבת קודש. על כן כל איש ביינו יקדש. על שתי לחם יבצעו תמימים: יום זה אכול משמנים שתה ממתקים. כי אל יתן לכל בו דבקים. בגד ללבוש לחם חקים. בשר ודגים וכל מטעמים: יום זה לא תחסר כל בו ואכלת ושבעת. וברכת את יי אלהיך אשר אהבת. כי ברכך מכל העמים: יום זה השמים מספרים כבודו. וגם הארץ מלאה חסדו. ראו כי כל אלה עשתה ידו. כי הוא הצור פעלו תמים: יום זה

יום שבתון אין לשכוח זכרו כריח הניחוח: יונה מצאה בו מנוח. ושם ינוחו יגיעי כח: היום נכבד לבני אמונים. זהירים לשמרו אבות ובנים. חקוק בשני לוחות אבנים. מרוב אונים ואמיץ כח: יונה ובאו כלם בברית יחד. נעשה ונשמע אמרו כאחד. ופתחו וענו יי אחד. ברוך הנותן ליעף כח: יונה דבר בקדשו בהר המור. יום השביעי זכור ושמור. וכל פקודיו יחד לגמור. חזק מתנים ואמץ כח: יונה העם אשר נע כצאן סעה. יזכור לפקדו ברית ושבועה. לבל יעבר בם מקרה רעה. כאשר נשבעת על מי נח: יונה

כי אשמרה שבת אל ישמרני. אות היא לעולמי עד בינו וביני: אסור מצוא חפץ עשות דרכים. גם מלדבר בו דברי צרכים. דברי סחורה אף דברי מלכים. אהגה בתורת אל ותחכמני: אות היא בו אמצא תמיד נופש לנפשי. הנה לדור ראשון נתן קדושי. מופת בתת לחם משנה בששי. ככה בכל ששי יכפיל מזוני: אות היא רשם בדת האל חוק אל סגניו. בו לערוך לחם פנים לפניו. על כן להתענות בו על פי נבוניו אסור. לבד מיום כפור עוני: אות היא הוא יום מכבד הוא יום תענוגים. לחם ויין טוב בשר ודגים. המתאבלים בו אחור נסוגים. כי יום שמחות הוא ותשמחני: אות היא מחל מלאכה בו סופו להכרית. על כן אכבס בו לבי כבורית. ואתפללה אל אל ערבית ושחרית. מוסף וגם מנחה הוא יעננו: אות היא

שמרו שבתותי למען תינקו ושבעתם. מזיו ברכותי אל המנוחה כי באתם. ולוו עלי בני. ועדנו מעדני שבת היום ליי: לעמל קראו דרור ונתתי את ברכתי. אשה אל אחותה לצרור לגלות על יום שמחתי. בגדי שש עם שני. והתבוננו מזקני. שבת היום ליי: ולוו מהרו את המנה לעשות את דבר אסתר. וחשבו עם הקונה לשלם אכול והותר. בטחו בי אמוני. ושתו יין משמני. שבת היום ליי: ולוו הנה יום גאולה יום שבת אם תשמורו. והייתם לי סגולה לינו ואחר תעבורו. ואז תחיו לפני. ותמלאו צפוני. שבת היום ליי: ולוו חזק קריתי אל אלהים עליון. והשב את נותי בשמחה ובהגיון. ישוררו שם רנני. לויי וכהני. אז תתענג על יי. שבת היום ליי: ולוו

דרור יקרא לבן עם בת. וינצרכם כמו בבת. נעים שמכם ולא ישבת. שבו ונוחו ביום שבת: דרוש נוי ואולמי. ואות ישע עשה עמי. נטע שורק בתוך כרמי. שעה שועת בני עמי: דרוך פורה בתוך בצרה. וגם בבל אשר גברה. נתוץ צרי באף ועברה. שמע קולי ביום אקרא: אלהים תן במדבר הר. הדס שטה ברוש תדהר. ולמזהיר ולנזהר. שלומים תן כמי נהר: הדוך קמי אל קנא. במוג לבב ובמגנה. ונרחיב פה ונמלאנה. לשוננו לך רנה: דעה חכמה לנפשך. והיא כתר לראשך. נצור מצות קדושך. שמור שבת קדשך:

שבת היום ליי. מאד צהלו ברנוני. וגם הרבו מעדני. אותו לשמור כמצות יי. שבת היום ליי: מעבור דרך וגבולים. מעשות היום פעלים. לאכול ולשתות בהלולים. זה היום עשה יי. שבת היום ליי: ואם תשמרנו יה ינצרך כבבת. אתה ובנך וגם הבת. וקראת עונג לשבת. אז תתענג על יי. שבת היום ליי: אכול משמנים ומעדנים. ומטעמים הרבה מינים. אגוזי פרך ורמונים. ואכלת ושבעת וברכת את יי. שבת היום ליי: לערוך בשולחן לחם חמודות. לעשות היום שלש סעודות. וברכת את השם הנכבד לברך ולהודות. שקדו ושמרו ועשו בני. שבת היום ליי:

יה רבון. צור משלו. תמצא בזמירות ליל שבת:

קודם כהמ"ז של כל סעודות שבת יטול ידיו במים אחרונים ויאמר: ידי אסחי אנא. לגבי חד מנא. לסטרא חורינא דלית בה ממשא: אזמן בתלתא. בכסא דברכתא. לעלת עלתא. עתיקא קדישא:

מנחה לשבת

אומרים קרבנות. אשרי ובא לציון. ח"ק ואח"כ אומרים זה:

ואני תפלתי לך יי עת רצון אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך:

ומוציאין ס"ת וקורין ג' גברי ומתפללין שמו"ע עד האל הקדוש:

אתה אחד ושמך אחד. ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. תפארת גדלה. ועטרת ישועה יום מנוחה וקדשה לעמך נתת: אברהם יגל. יצחק ירנן. יעקב ובניו ינוחו בו. מנוחת אהבה ונדבה. מנוחת אמת ואמונה. מנוחת שלום ושלוה והשקט ובטח. מנוחה שלמה שאתה רוצה בה: יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם. ועל מנוחתם יקדישו את שמך:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ. וְיָנוּחוּ בָם יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת: רצה ומודים וכו'

אומרים צ"צ בשבת במנחה ואם חל ביום שאילו היה חול לא היו אומרים תחנון א"א צ"צ אבל בבית האבל אף שבחול אומרים אף שאין אומרים תחנון כחול:

ג צִדְקָתְךָ צֶדֶק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת:
ב וְצִדְקָתְךָ אֱלֹהִים עַד מָרוֹם אֲשֶׁר עָשִׂיתָ גְדֹלוֹת אֱלֹהִים מִי כָמוֹךָ: א צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ יְיָ: ק"ש. עלינו. ק"י.

משבת בראשית עד שבת הגדול אומרים ברכי נפשי ושיר המעלות ובקיץ פרקי אבות

תקוני שבת לסעודה שלישית

יאמר מאמר זה מהזוהר המסוגל לנשמה הנזכר מכביד סעודה זו:

תא חזי בכל שתא יומי דשבתא כד מטא שעתא דצלותא דמנחה דינא תקיפא שלטא וכל דינין מתערין אבל ביומא דשבתא כד מטא עידן דצלותא דמנחה רעוא דרעוין אשתכח ועתיקא קדישא גליא רצון דיליה וכל דינין מתכפיין ומשתכח רעותא וחדו בכלא ובהאי רצון אסתלק משה נביא מהימנא קדישא מעלמא בגין למנדע דלא בדינא אסתלק וההיא שעתא ברצון דעתיקא קדישא נפיק נשמתיה ואתטמר ביה בג"כ ולא ידע איש את קבורתו כתיב. מה עתיקא קדישא טמירא מכל טמירין ולא ידעין עלאין ותתאין אוף הכי האי נשמתא דאתטמר בהאי רצון דאיתגליא בשעתא דצלותא דמנחה דשבתא כתיב ולא ידע איש את קבורתו והוא טמיר מכל טמירין דעלמא ודינא לא שלטא ביה זכאה חולקיה דמשה. תאנא בהאי יומא דאורייתא מתעטרא ביה מתעטרא בכלא בכל אינון פקודין בכל אינון גזרין ועונשין בשבעין ענפין דנהורא דזהרין מכל סטרא וסטרא. מאן חמי ענפין דנפקין מכל ענפא וענפא חמשא קיימין בגו אילנא. כלהו ענפין בהו אחידן. מאן חמי אינון תרעין דמתפתחין בכל סטר וסטר. כלהו מזדהרין ונהרין בההוא נהורא דנפיק ולא פסיק קל כרוזא נפיק אתערו קדישי עליונין אתערו עמא קדישא דאתבחר לעילא ותתא אתערו חדוותא לקדמות מאריכון אתערו בחדוותא שלימתא אזדמנו בתלת חדוון דתלת אבהן אזדמנו לקדמות מהימנותא דחדוה דכל חדוותא. זכאה חולקיכון ישראל קדישין בעלמא דין ובעלמא דאתי דא היא ירותא לכון מכל עמין עע"ג ועל דא כתיב ביני ובין בני ישראל. אמר רבי יהודה הכי הוא ודאי ועל דא כתיב זכור את יום השבת לקדשו. וכתיב קדושים תהיו כי קדוש אני יי. וכתיב וקראת לשבת ענג לקדוש יי מכבד. תאנא בהאי יומא כל נשמתיהון דצדיקיא מתעדני בתפנוקי עתיקא קדישא סתימא דכל סתימין, ורוחא חדא מענוגא דההוא עתיקא קדישא מתפשטא בכולהו עלמין וסלקא ונחתא ומתפשטא לכלהו בני קדישין לכולהו נטורי דאורייתא וניחין בנייחא שלים ומתנשי מכולהו כל רוגזין כל דינין וכל פולחנין קשין. הה"ד ביום הניח יי לך מעצבך ומרגזך ומן העבודה הקשה. ובגין כך שקולה שבתא לקבל אורייתא וכל דנטיר שבתא כאלו נטיר אורייתא כולא. וכתיב אשרי אנוש יעשה זאת וגו'. אשתמע דמאן דנטיר שבתא כמאן דנטיר אורייתא כולא. ברוך יי לעולם אמן ואמן: ואח"כ יאמר זה

אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דִמְהֵימְנוּתָא. שְׁלֵימְתָא חֶדְוָתָא דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא: אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דְמַלְכָּא.

דָּא הִיא סְעוּדָתָא דִזְעֵיר אַנְפִּין וְעַתִּיקָא קַדִּישָׁא וַחֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין אַתְיָן לְסַעֲדָא בַּהֲדֵיהּ:

בְּנֵי הֵיכְלָא דִכְסִיפִין. לְמֶחֱזֵי זִיו דִּזְעֵיר אַנְפִּין:
י הֲווֹן הָכָא. בְּהַאי תַּכָּא. דְבֵיהּ מַלְכָּא בְּגִלּוּפִין:
צ בוּ לַחֲדָא. בְּהַאי וַעֲדָא. בְּגוֹ עִירִין וְכָל גַּדְפִין:
ח דוּ הַשְׁתָּא. בְּהַאי שַׁעְתָּא. דְבֵיהּ רַעֲוָא וְלֵית זַעֲפִין:
ק רִיבוּ לִי חֲזוּ חֵילִי. דְלֵית דִּינִין דִּתְקִיפִין:
ל בַר נַטְלִין. וְלָא עָאלִין הַנֵּי כַּלְבִּין דַּחֲצִיפִין:
ו הָא אַזְמִין. עַתִּיק יוֹמִין. לְמִנְחָה עֲדֵי יְהוֹן חָלְפִין:
ר עוּ דִילֵיהּ. דְּגַלֵּי לֵיהּ. לְבַטָּלָא בְּכָל קְלִיפִין:
י שַׁוֵּי לוֹן. בְּנוּקְבֵיהוֹן. וִיטַמְּרוּן בְּגוֹ כֵפִין:
א רֵי הַשְׁתָּא. בְּמִנְחָתָא. בְּחֶדְוָתָא דִזְעֵיר אַנְפִּין:

מזמור לדוד ה' רועי וכו' (בתהלים כג):

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלֻהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַיְיָ הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה: רְאוּ כִּי יְיָ נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל כֵּן הוּא נֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לֶחֶם יוֹמָיִם שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִעִי: עַל כֵּן בֵּרַךְ יְיָ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ:

וקודם האכילה יאמר זה:

הִנֵּה אָנֹכִי בָא לְקַיֵּם מִצְוַת סְעוּדָה שְׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת נֶגֶד יַעֲקֹב אָב שֶׁל הֲמוֹן שִׁבְעִים נֶפֶשׁ בִּזְכוּתוֹ נִנָּצֵל מִמִּלְחֲמוֹת גּוֹג וּמָגוֹג וִיקֻיַּם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ. נַחֲלָה בְּלִי מְצָרִים. וּבְכֵן בְּכֹחַ סְגֻלַּת שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת אֵלּוּ יְתֻקַּן פְּגָמֵינוּ בִּסְעוּדוֹת הָרְשׁוּת וּמַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת: ויהי נועם וכו' ויקלים סעודתו ואח"כ יזמר זמירות. והנה הדפסנו פה זמר יקר מספר שערי ציון וזהו:

אֵל מִסְתַּתֵּר בְּשַׁפְרִיר חֶבְיוֹן. הַשֵּׂכֶל הַנֶּעְלָם מִכָּל רַעְיוֹן. עִלַּת הָעִלּוֹת מֻכְתָּר בְּכֶתֶר עֶלְיוֹן. כֶּתֶר יִתְּנוּ לְךָ יְיָ:

בְּרֵאשִׁית תּוֹרָתְךָ הַקְּדוּמָה. רְשׁוּמָה חָכְמָתְךָ הַסְּתוּמָה. מֵאַיִן תִּמָּצֵא וְהִיא נֶעְלָמָה. רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת יְיָ:

רְחוֹבוֹת הַנָּהָר נַחֲלֵי אֱמוּנָה. מַיִם עֲמֻקִּים יִדְלֵם אִישׁ תְּבוּנָה. תּוֹצְאוֹתֶיהָ חֲמִשִּׁים שַׁעֲרֵי בִינָה. אֱמוּנִים נוֹצֵר יְיָ:

הָאֵל הַגָּדוֹל עֵינֵי כֹל נֶגְדֶּךָ. רַב חֶסֶד גָּדוֹל עַל הַשָּׁמַיִם חַסְדֶּךָ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם זְכוֹר לַעֲבָדֶיךָ. חַסְדֵי יְיָ אַזְכִּיר תְּהִלּוֹת יְיָ:

מָרוֹם נֶאְדָּר בְּכֹחַ וּגְבוּרָה. מוֹצִיא אוֹרָה מֵאֵין תְּמוּרָה. פַּחַד יִצְחָק מִשְׁפָּטֵינוּ הָאִירָה. אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם יְיָ:

מִי אֵל כָּמוֹךָ עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת. אֲבִיר יַעֲקֹב נוֹרָא תְהִלּוֹת. תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת. כִּי שׁוֹמֵעַ אֶל אֶבְיוֹנִים יְיָ:

יָהּ זְכוּת אָבוֹת יָגֵן עָלֵינוּ. נֵצַח יִשְׂרָאֵל מִצָּרוֹתֵינוּ גְּאָלֵנוּ. וּמִבּוֹר גָּלוּת דְּלֵנוּ וְהַעֲלֵנוּ. לְנַצֵּחַ עַל מְלֶאכֶת בֵּית יְיָ:

מִיָּמִין וּמִשְּׂמֹאל יְנִיקַת הַנְּבִיאִים. נֶצַח וָהוֹד מֵהֶם נִמְצָאִים. יָכִין וּבוֹעַז בְּשֵׁם נִקְרָאִים. וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ:

יְסוֹד צַדִּיק בְּשִׁבְעָה נֶעְלָם. אוֹת בְּרִית הוּא לְעוֹלָם. מַעְיַן הַבְּרָכָה צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. צַדִּיק אַתָּה יְיָ:

נָא הָקֵם מַלְכוּת דָּוִד וּשְׁלֹמֹה. בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ. כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כַּלָּה קְרוּאָה בִּנְעִימָה. עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד יְיָ:

חָזָק מְיַחֵד כְּאֶחָד עֶשֶׂר סְפִירוֹת. וּמַפְרִיד אַלּוּף לֹא יִרְאֶה מְאוֹרוֹת. סַפִּיר גִּזְרָתָם יַחַד מְאִירוֹת. תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְיָ:

למוצאי שבת

וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ: יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאֻמִּים הֱוֵה גְבִיר לְאַחֶיךָ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אִמֶּךָ אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ: וְאֵל שַׁדַּי יְבָרֵךְ אֹתְךָ וְיַפְרְךָ וְיַרְבֶּךָ וְהָיִיתָ לִקְהַל עַמִּים: וְיִתֶּן לְךָ אֶת בִּרְכַּת אַבְרָהָם לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ לְרִשְׁתְּךָ אֶת אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם: מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְאֵת שַׁדַּי וִיבָרְכֶךָּ בִּרְכֹת שָׁמַיִם מֵעָל בִּרְכֹת תְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת בִּרְכֹת שָׁדַיִם וָרָחַם: בִּרְכֹת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל בִּרְכֹת הוֹרַי עַד תַּאֲוַת גִּבְעֹת עוֹלָם תִּהְיֶיןָ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו: וַאֲהֵבְךָ וּבֵרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ

וִיצְהָרֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בְךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבִבְהֶמְתֶּךָ: וְהֵסִיר יְיָ מִמְּךָ כָּל חֹלִי וְכָל מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יְשִׂימָם בָּךְ וּנְתָנָם בְּכָל שֹׂנְאֶיךָ:

הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנְּכֶם הַיּוֹם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וִיבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה: בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ: בָּרוּךְ טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ: בָּרוּךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ וּפְרִי בְהֶמְתֶּךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ: יְצַו יְיָ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: יִפְתַּח יְיָ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְהַעֲבַטְתָּ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תַעֲבֹט וּמָשַׁלְתָּ בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשֹׁלוּ: אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיְיָ מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בָּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ:

מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאותֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי עָשָׂה יְיָ הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל עֵץ בּוֹ כִּי גָאַל יְיָ יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר: גֹּאֲלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּיְיָ תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא תֵבֹשׁוּ וְלֹא תִכָּלְמוּ עַד עוֹלְמֵי עַד: וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: וִידַעְתֶּם כִּי בְקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אָנִי וַאֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: כִּי בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבָלוּן הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל עֲצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ כָף: הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְיָ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַיְיָ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: זַמְּרוּ יְיָ כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ: צַהֲלִי וָרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְיָ קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ:

בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר יְיָ: וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת וָדָעַת יִרְאַת יְיָ הִיא אוֹצָרוֹ: וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָיו מַשְׂכִּיל וַיְיָ עִמּוֹ: פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי: וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה. חַי יְיָ אִם יִפֹּל מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן וְלֹא מֵת: וּפְדוּיֵי יְיָ יְשֻׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה: הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי לְמָחוֹל לִי פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה: וְלֹא אָבָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְּךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: אָז תִּשְׂמַח בְּתוּלָה בְּמָחוֹל וּבַחֻרִים וּזְקֵנִים יַחְדָּו וְהָפַכְתִּי אֶבְלָם לְשָׂשׂוֹן וְנִחַמְתִּים וְשִׂמַּחְתִּים מִיגוֹנָם:

בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו: וְרוּחַ לָבְשָׁה אֶת עֲמָשַׂי רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁים לְךָ דָוִיד וְעִמְּךָ בֶן יִשַׁי שָׁלוֹם. שָׁלוֹם לְךָ וְשָׁלוֹם לְעֹזְרֶךָ כִּי עֲזָרְךָ אֱלֹהֶיךָ וַיְקַבְּלֵם דָּוִיד וַיִּתְּנֵם בְּרָאשֵׁי הַגְּדוּד: וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֶחָי וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עַנְוְתָנוּתוֹ. דָּבָר זֶה כָּתוּב בַּתּוֹרָה. וְשָׁנוּי בַּנְּבִיאִים. וּמְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים:

כְּתוּב בַּתּוֹרָה כִּי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד: וּכְתִיב בַּתְרֵהּ עֹשֶׂה מִשְׁפַּט יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאֹהֵב גֵּר לָתֶת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה: שָׁנוּי בַּנְּבִיאִים דִּכְתִיב כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים: מְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים דִּכְתִיב שִׁירוּ לֵאלֹהִים זַמְּרוּ שְׁמוֹ סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְזוּ לְפָנָיו: וּכְתִיב בַּתְרֵהּ אֲבִי יְתוֹמִים וְדַיַּן אַלְמָנוֹת אֱלֹהִים בִּמְעוֹן קָדְשׁוֹ: יְהִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבֹתֵינוּ אַל יַעַזְבֵנוּ וְאַל יִטְּשֵׁנוּ: וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: כִּי נִחַם יְיָ צִיּוֹן נִחַם כָּל חָרְבוֹתֶיהָ וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ כְּגַן יְיָ שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה: יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא יְיָ הַהֹלֵךְ בִּדְרָכָיו: יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתֶךָ בָּנֶיךָ כִּשְׁתִלֵי זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ: הִנֵּה כִי כֵן יְבֹרַךְ גָּבֶר יְרֵא יְיָ: יְבָרֶכְךָ יְיָ מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל: עלינו כו׳

סדר הבדלה

הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד. כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְיָ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: לַיְיָ הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶּלָה: יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ

נוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בּוֹטֵחַ בָּךְ: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ: לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר. כֵּן תִּהְיֶה לָּנוּ. כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא: סברי וכו'

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מִינֵי בְשָׂמִים:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל בֵּין אוֹר לְחוֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל:

הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל. חַטֹּאתֵינוּ הוּא יִמְחוֹל זַרְעֵנוּ וְכַסְפֵּנוּ יַרְבֶּה כַּחוֹל. וְכַכּוֹכָבִים בַּלָּיְלָה: יוֹם פָּנָה כְּצֵל תּוֹמֶר. אֶקְרָא לָאֵל עָלַי גּוֹמֵר. אָמַר שׁוֹמֵר אָתָא בוֹקֶר וְגַם לָיְלָה: צִדְקָתְךָ כְּהַר תָּבוֹר. עַל חֲטָאַי עָבוֹר תַּעֲבוֹר. כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבוֹר. וְאַשְׁמוּרָה בַלָּיְלָה: חָלְפָה עוֹנַת מִנְחָתִי. מִי יִתֵּן מְנוּחָתִי. יָגַעְתִּי בְאַנְחָתִי. אַשְׂחֶה בְכָל לָיְלָה: קוֹלִי בַּל יוּנְטַל. פְּתַח לִי שַׁעַר הַמְנוּטָל. שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא טָל. קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה: הֵעָתֵר נוֹרָא וְאָיוֹם. אֲשַׁוֵּעַ תְּנָה פִדְיוֹם. בְּנֶשֶׁף בְּעֶרֶב יוֹם. בְּאִישׁוֹן לָיְלָה: קְרָאתִיךָ יָהּ הוֹשִׁיעֵנִי. אוֹרַח חַיִּים תּוֹדִיעֵנִי. מִדַּלּוּת תְּבַצְּעֵנִי. מִיּוֹם וְעַד לָיְלָה: טַהֵר טִנּוּף מַעֲשַׂי. פֶּן יֹאמְרוּ מַכְעִיסַי. אַיֵּה נָא אֱלוֹהַּ עוֹשָׂי. הַנּוֹתֵן זְמִירוֹת בַּלָּיְלָה: נַחְנוּ בְיָדְךָ כַּחוֹמֶר. סְלַח נָא עַל קַל וָחוֹמֶר. יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אוֹמֶר. וְלַיְלָה לְלַיְלָה. המבדיל:

זמירות למוצאי שבת

בְּמוֹצָאֵי יוֹם מְנוּחָה. הַמְצֵא לְעַמְּךָ רְוָחָה. שְׁלַח תִּשְׁבִּי לְנֶאֱנָחָה. וְנָס יָגוֹן וַאֲנָחָה: יָאַתָה לְךָ צוּרִי. לְקַבֵּץ עַם מְפֻזָּרִי. מִיַּד גּוֹי אַכְזָרִי. אֲשֶׁר כָּרָה לִי שׁוּחָה: עֵת דּוֹדִים תְּעוֹרֵר אֵל. לְמַלֵּט עַם אֲשֶׁר שׁוֹאֵל. רְאוֹת טוּבְךָ בְּבֹא גֹאֵל. לְשֶׂה פְזוּרָה נִדָּחָה: קְרָא יֶשַׁע לְעַם נְדָבָה. אֵל דָּגוּל מֵרְבָבָה. יְהִי הַשָּׁבוּעַ הַבָּא. לִישׁוּעָה וְלִרְוָחָה: בַּת צִיּוֹן הַשְּׁכוּלָה. אֲשֶׁר הִיא הַיּוֹם גְּעוּלָה. מְהֵרָה תִּהְיֶה בְּעוּלָה. כְּאֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה: מַעְיָנוֹת אֲזַי יְזוּבוּן. וּפְדוּיֵי יְיָ עוֹד יְשׁוּבוּן. וּמֵי יֶשַׁע יִשְׁאָבוּן. וְהַצָּרָה נִשְׁכָּחָה: נְחֵה עַמְּךָ כְּאָב רַחֲמָן. יְצַפְצְפוּ עַם לֹא אַלְמָן. דְּבַר יְיָ אֲשֶׁר נֶאֱמָן. כַּהֲקִימְךָ הַבְטָחָה: וִידִידִים פְּלֵיטֵי חֶרֶץ. נְגִינָתָם יִפְצְחוּ בְּמֶרֶץ. בְּלִי צְוָחָה וּבְלִי פֶרֶץ. אֵין יוֹצֵאת וְאֵין צְוָחָה: יְהִי הַחוֹדֶשׁ הַזֶּה. כִּנְבוּאַת אֲבִי חוֹזֶה. וְיִשָּׁמַע בְּבַיִת זֶה. קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה: חֲזַק יְמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ. אַמִּיץ יַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתֵנוּ. וְהוּא יִשְׁלַח בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ. בְּרָכָה וְהַצְלָחָה: בְּמוֹצָאֵי יוֹם גִּילָה. שִׁמְךָ נוֹרָא עֲלִילָה. שְׁלַח תִּשְׁבִּי לְעַם סְגֻלָּה. רֶוַח שָׂשׂוֹן וַהֲנָחָה: קוֹל צָהֳלָה וְרִנָּה. שְׂפָתֵינוּ אָז תְּרַנֵּנָּה. אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא. אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָּא:

חַדֵּשׁ שְׂשׂוֹנִי אֵל נָא וְהָבִיא. אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא: אַמֵּץ וְחַזֵּק רִפְיוֹן יָדַי. בָּרֵךְ מְלַאכְתִּי וְכָל מַעֲבָדַי. גּוֹאֲלִי זְכוֹר עֱנְיִי וּמְרוּדִי. דַּבֵּר הַטּוֹב הָקֵם לְעוֹדְדִי. הָרֵץ וּשְׁלַח וְשַׂמַּח לִי אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא: וָעֵד וְהָכֵן דֵּי סִפּוּקִי. זַמֵּן מְזוֹנִי וְלֶחֶם חֻקִּי. חֵלֶב חֵיל גּוֹיִם חִישׁ לְהֵנִיקִי. טוּבְךָ תַּשְׂבִּיעַ עוֹלָלַי וְיוֹנְקַי. יָבֹא מְשִׁיחִי לְעִיר מוֹשָׁבִי. אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא: כּוֹנֵן לְעַם זוּ צוּרִי צוּר לַחֲבוֹשׁ. לֶחֶם לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ. מְשַׂנְאַי יֶחֱזֶה יֵרֵא וְיֵבוֹשׁ. נְוֵה הַר שֵׂעִיר בְּקָרוֹב תִּכְבּוֹשׁ. שְׂשׂוֹנִי יִגְדַּל בִּרְאוֹת סְבִיבִי. אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא: עַמּוֹן וּמוֹאָב מְהֵרָה תְּכַלֶּה. פְּדוּתְךָ לְעַמְּךָ בְּקָרוֹב תְּגַלֶּה. צִיּוֹן תְּמַלֵּא מֵעַם אֵלֶּה. קִרְיַת מֶלֶךְ רָב אָז נַעֲלֶה. שַׁכֵּן תַּשְׁכֵּן בְּתוֹךְ עַם צְבִי. אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא.

אִישׁ חָסִיד הָיָה. בְּלִי מָזוֹן וּמִחְיָה: בְּבֵיתוֹ עוֹסֵק מַלְבּוּשׁ. וְאֵין בֶּגֶד לִלְבּוֹשׁ: גּוֹנֵן כַּחֲשׁוּבָה אִשָּׁה. וְגַם בְּבָנִים חֲמִשָּׁה: דִּבְּרָה לוֹ הָאִשָּׁה. יוֹתֵר אֵין לְהִתְיָאֲשָׁה: הַמִּבְּלִי לֶחֶם לֶאֱכוֹל. בְּעֵרוֹם וּבְחֹסֶר כֹּל: וְתוֹרָה מָצָאתָ כִּי יָגַעְתָּ. מַה נֹּאכַל מֵעַתָּה: זָהִיר כְּבַר נָשׁוּק. הֲלֹא תֵּצֵא לַשּׁוּק: חַנּוּן וְרַחוּם בִּמְרוֹמָיו. אוּלַי יִגְמְלֵנוּ בְּרַחֲמָיו: טוֹב לְקוֹיָו מַחֲסֶה. רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה: יָעַצְתְּ בְּדַעַת וּבְחָכְמָה. עֲצָתֵךְ בְּלִי לְהַסְכִּימָה: כְּצֵאתִי לְבֹשֶׁת וְלִכְלִמָּה. מִבְּלִי כְסוּת וְשַׂלְמָה: לְאֵין בְּיָדִי לִפְרוּטָה. אֲפִילוּ שָׁוֶה פְרוּטָה. מְהֵרָה וְשָׁאֲלָה מִשְּׁכֵנִים. מַלְבּוּשִׁים נָאִים מְתוּקָנִים: נִלְבַּשׁ וְהִשְׁלִיךְ יְהָבוֹ. עַל יְיָ אֲשֶׁר אֲהֵבוֹ: סָחוּ יְלָדָיו בִּפְלוּלָם. אֵל יָשׁוּב דַּךְ נִכְלָם: עָבַר בַּשּׁוּק בִּסְבָרָתוֹ. וְהִנֵּה אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא לִקְרָאתוֹ: פָּץ לוֹ הַמְבַשֵּׂר. בֶּאֱמֶת הַיּוֹם תִּתְעַשֵּׁר: צַוֵּנִי בְּכָל כָּבוֹד. כִּי הִנְנִי עַבְדְּךָ: קְרָא לְמִי בְדַעְתּוֹ. קְנוֹת עֶבֶד אֵין כְּמוֹתוֹ: רָחַשׁ אֵיךְ יְשַׁנֶּה דִינוֹ. עֶבֶד לִמְכּוֹר אֶת אֲדוֹנוֹ: שָׁת לוֹ חָכְמָתוֹ בְּקִרְבּוֹ. וְהֶחֱזִיק בּוֹ כְּמוֹ רַבּוֹ: תַּגָּר קְנָאוֹ בַּאֲהָבִים. בִּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת אֶלֶף זְהוּבִים: תִּבְעוּ מַה מְּלַאכְתֶּךָ. אִם בְּבִנְיַן חָכְמָתֶךָ. תַּכְלִית תְּרַקְלִין וּפַלְטְרִין. הֲרֵי אַתָּה בֶּן חוֹרִין: יוֹם רִאשׁוֹן בְּמִפְעָלִים. פָּעַל עִם פּוֹעֲלִים: שִׁוַּע בַּחֲצִי הַלַּיְלָה. עֲנֵנִי נוֹרָא עֲלִילָה: יָזַמְתִּי וְנִמְכַּרְתִּי לְהַעֲבִידִי. לִכְבוֹדְךָ וְלֹא לִכְבוֹדִי: בּוֹרֵא עוֹלָם בְּקִנְיָן. הַשְׁלֵם זֶה הַבִּנְיָן: רַחֲמֶיךָ יִכְמְרוּ בַּחֲנִינָתִי. כִּי לְטוֹבָה כִּוַּנְתִּי: מַלְאֲכֵי רַחֲמִים מִמְּעוֹנָתוֹ. אָז הֵחֵלּוּ לִבְנוֹתוֹ: רַבּוּ בְּנֵי הַמְּלוּכָה. וַתִּשְׁלַם כָּל הַמְּלָאכָה: דָּץ הַסּוֹחֵר בִּרְאוֹתוֹ. כִּי נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ: כְּלוּלַת מִגְדָּלִים נָאִים. לְפִי עִנְיַן הַבַּנָּאִים: יִזָּכֵר לְךָ עַתָּה. אֶתְמוֹל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: חָפְשֵׁנִי בְּוַדַּאי וּבְבֵרוּר. כְּנַמְתָּ לְעִנְיַן שִׁחְרוּר: זֶה קִיְּמוֹ בֶּאֱמֶת. וּפָרַח לוֹ אִישׁ הָאֱמֶת:

אָמַר יְיָ לְיַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:	כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:
בָּחַר יְיָ בְּיַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:	לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:
גָּאַל יְיָ אֶת יַעֲקֹב אַתְעַ"יַ:	מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:
דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:	נִשְׁבַּע יְיָ לְיַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:
הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:	סְלַח נָא לַעֲוֹן יַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:
וְיֵרְדְּ מִיַּעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:	עַתָּה הָשֵׁב שְׁבוּת יַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:
זְכָר זֹאת לְיַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:	פָּדָה יְיָ אֶת יַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:
חֶדְוַת יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:	צַוֵּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:
טֹבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:	קוֹל קוֹל יַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:
יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:	רָנִּי וְשִׂמְחִי לְיַעֲקֹב. אַתְעַ"יַ:

שב יי את שבות יעקב. אתע״י: תתן אמת ליעקב אתע״י:

אליהו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד: איש אשר קנא לשם האל. איש בשר שלום על יד יקותיאל. איש גש ויכפר על בני ישראל אליהו: איש דורות שנים עשר ראו עיניו. איש הנקרא בעל שער בסמניו. איש ואזור עור אזור במתניו. אליהו: איש זעף על עובדי חמנים. איש חש ונשבע מהיות גשמי מעונים. איש טל ומטר עצר שלש שנים. אליהו: איש יצא למצוא לנפשו נחת. איש כלכלוהו העורבים ולא מת לשחת. איש למענו נתברכו כד וצפחת. אליהו: איש מוסריו הקשיבו כמהים. איש נענה באש משמי גבוהים. איש סחו אחריו יי הוא האלהים. אליהו: איש עתיד להשתלח משמי ערבות. איש פקיד על כל בשורות טובות. איש ציר נאמן להשיב לב בנים על אבות. אליהו: איש קרא קנא קנאתי ליי בתפארה. איש רכב על סוסי אש בסערה. איש שלא טעם טעם מיתה וקבורה. אליהו: איש תשבי תצילנו מפי אריות. תבשרנו בשורות טובות. תשמחנו בנים על אבות. במוצאי שבתות. אליהו: איש תשבי על שמו נקרא. תצליחנו על ידו בתורה. תשמיענו מפיו בשורה טובה במהרה. תוציאנו מאפלה לאורה. אליהו: אשרי מי שראה פניו בחלום. אשרי מי שנתן לו שלום והחזיר לו שלום. יי יברך את עמו בשלום. אליהו:

ככתוב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יי הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם:

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ:
יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה:

רבון כל העולמים אב הרחמים והסליחות בסמן טוב ובמזל טוב החל עלינו את ששת ימי המעשה הבאים לקראתנו לשלום חשוכים מכל חטא ופשע ומנוקים מכל עון ואשמה ורשע ומדובקים בתלמוד תורה ובמעשים טובים וחננו דעה בינה והשכל מאתך ותשמיענו בהם ששון ושמחה ולא תעלה קנאתנו על לב אדם ולא קנאת אדם תעלה על לבנו. מלכנו אלהינו האב הרחמן שים ברכה ורוחה והצלחה בכל מעשה ידינו וכל היועץ על עמך בית ישראל עצה טובה ומחשבה טובה אמצו ברכו גדלו וקימו קים עצתו כדבר שנאמר יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא: ונאמר ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור: וכל היועץ עלינו ועל כל עמך בית ישראל עצה שאינה טובה ומחשבה שאינה טובה תופר עצתו כדבר שנאמר יי הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים. ונאמר עצו עצה ותפר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל: ופתח לנו יי אלהינו אב הרחמים אדון הסליחות בזה השבוע ובכל שבוע שערי אורה שערי ארך ימים ושנים שערי אריכת אפים שערי ברכה שערי בינה שערי גילה שערי גדולה שערי גאולה שערי גבורה שערי דיצה שערי דעה שערי הוד שערי הדר שערי הצלחה שערי הרוחה שערי ועד טוב שערי זריזות שערי זמרה שערי זכיות שערי זיו שערי זהר תורה שערי זהר חכמה שערי זהר בינה שערי זהר דעת שערי חדוה שערי חמלה שערי חן וחסד שערי חיים טובים שערי חכמה שערי טובה שערי טוהר שערי ישועה שערי יושר שערי כפרה שערי כלכלה שערי כבוד שערי למוד שערי מזון שערי מנוחות שערי מחילות שערי מדע שערי נחמה שערי נקיות שערי סליחה שערי סיעתא דשמיא שערי עזרה שערי פדות שערי פרנסה טובה שערי צדקה שערי צהלה שערי קדושה שערי קוממיות שערי רחמים שערי רצון שערי רפואה שלמה שערי שלום שערי שמחה שערי שמועות טובות שערי שלוה שערי תורה שערי תפלה שערי תשובה שערי תשועה כדכתיב ותשועת צדיקים מיי מעוזם בעת צרה: ויעזרם יי ויפלטם יפלטם מרשעים ויושיעם כי חסו בו: ונאמר חשף יי את זרוע קדשו לעיני כל הגוים וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו: ונאמר קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו כי עין בעין יראו בשוב יי ציון: וקים לנו יי אלהינו מקרא שכתוב מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אומר לציון מלך אלהיך: ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אתן. אמן סלה:

סדר הלל

אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא את ההלל:

הללויה הללו עבדי יי הללו את שם יי: יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם: ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי: רם על כל גוים יי על השמים כבודו: מי כיי אלהינו המגביהי לשבת: המשפילי לראות בשמים ובארץ: מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון: להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו: מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה:

בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו: הים ראה וינס הירדן יסב לאחור: ההרים רקדו כאילים גבעות כבני צאן: מה לך הים כי תנוס הירדן תסב לאחור: ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני צאן: מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים:

כר״ח ובחוה״מ פסח דולג זה:

לא לנו יי לא לנו כי לשמך תן כבוד על חסדך על אמתך: למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם: ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה: עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם: פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: אזנים להם ולא ישמעו אף להם ולא יריחון: ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא יהגו בגרונם: כמוהם יהיו עשיהם כל אשר בוטח בהם: ישראל בטח ביי עזרם ומגנם הוא: בית אהרן בטחו ביי עזרם ומגנם הוא: יראי יי בטחו ביי עזרם ומגנם הוא: ע״כ

יי זכרנו יברך יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן: יברך יראי יי הקטנים עם הגדולים יוסף יי עליכם ועל בניכם: ברוכים אתם ליי עשה שמים וארץ: השמים שמים ליי והארץ נתן לבני אדם: לא המתים יהללויה ולא כל יורדי דומה: ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

כר״ח ובחוה״מ פסח דולג זה:

אהבתי כי ישמע יי את קולי תחנוני: כי הטה אזנו לי ובימי אקרא: אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא: ובשם יי אקרא אנה יי מלטה נפשי: חנון יי וצדיק ואלהינו מרחם: שומר פתאים יי דלותי ולי יהושיע: שובי נפשי למנוחיכי כי יי גמל עליכי: כי חלצת נפשי ממות את עיני מן דמעה את רגלי מדחי: אתהלך לפני יי בארצות החיים: האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד: אני אמרתי בחפזי כל האדם כזב: ע״כ

מה אשיב ליי כל תגמולוהי עלי: כוס ישועות אשא ובשם יי אקרא: נדרי ליי אשלם נגדה נא לכל עמו: יקר בעיני יי המותה לחסידיו: אנה יי כי אני עבדך אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי: לך אזבח זבח תודה ובשם יי אקרא: נדרי ליי אשלם נגדה נא לכל עמו: בחצרות בית יי בתוככי ירושלים הללויה:

הללו את יי כל גוים שבחוהו כל האמים: כי גבר עלינו חסדו ואמת יי לעולם הללויה:

הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו:
יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו:
יאמרו נא בית אהרן כי לעולם חסדו:
יאמרו נא יראי יי כי לעולם חסדו:

מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה: יי לי לא אירא מה יעשה לי אדם: יי לי בעזרי ואני אראה בשונאי: טוב לחסות ביי מבטח באדם: טוב לחסות ביי מבטח בנדיבים: כל גוים סבבוני בשם יי כי אמילם: סבוני גם סבבוני בשם יי כי אמילם:

סַבּוּנִי כִדְבוֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: דָּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַיְיָ עֲזָרָנִי: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל: יְמִין יְיָ רוֹמֵמָה יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל: לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ: יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָּהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אוֹדֶה יָהּ: זֶה הַשַּׁעַר לַייָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה: אודך אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: אבן מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹּאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ: מאת זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: זה

אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא: אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא: אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא:

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ: ברוך אֵל יְיָ וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אל אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ: אלי הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הודו

יְהַלְלוּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

מוסף לראש חודש

מתפללין שמו"ע עד האל הקדוש תמצא בדף ואו

רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְעַמְּךָ נָתָתָּ. זְמַן כַּפָּרָה לְכָל תּוֹלְדוֹתָם. בִּהְיוֹתָם מַקְרִיבִים לְפָנֶיךָ זִבְחֵי רָצוֹן וּשְׂעִירֵי חַטָּאת לְכַפֵּר בַּעֲדָם. זִכָּרוֹן לְכֻלָּם יִהְיוּ. וּתְשׁוּעַת נַפְשָׁם מִיַּד שׂוֹנֵא. מִזְבֵּחַ חָדָשׁ בְּצִיּוֹן תָּכִין. וְעוֹלַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ נַעֲלֶה עָלָיו. וּשְׂעִירֵי עִזִּים נַעֲשֶׂה בְרָצוֹן. וּבַעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִשְׂמַח כֻּלָּנוּ. וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדֶּךָ הַנִּשְׁמָעִים בְּעִירֶךָ הָאֲמוּרִים לִפְנֵי מִזְבְּחֶךָ אַהֲבַת עוֹלָם תָּבִיא לָהֶם וּבְרִית אָבוֹת לַבָּנִים תִּזְכּוֹר: וַהֲבִיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרִנָּה וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם: וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם. וְאֶת מוּסַף יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עוֹלָה לַייָ פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כִּמְדֻבָּר שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאָיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ וְיַיִן כְּנִסְכּוֹ וְשָׂעִיר לְכַפֵּר וּשְׁנֵי תְמִידִים כְּהִלְכָתָם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. לִישׁוּעָה וּלְנֶחָמָה. לְפַרְנָסָה וּלְכַלְכָּלָה. לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם. לִמְחִילַת חֵטְא וְלִסְלִיחַת עָוֹן. (בשנת העיבור וּלְכַפָּרַת פָּשַׁע). כִּי בְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בָּחַרְתָּ מִכָּל הָאֻמּוֹת

וְחֻקֵּי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לָהֶם קָבָעְתָּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים:

רצה ומודים וכו' תמצא בדף ואו עמוד אלף

מוסף לשבת ראש חודש

מתפללין שמו"ע עד האל הקדוש תמצא בדף ה' עמוד ב'

אַתָּה יָצַרְתָּ עוֹלָמְךָ מִקֶּדֶם כִּלִּיתָ מְלַאכְתְּךָ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ. וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ: וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְכַפָּרָה. וּלְפִי שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ חָרְבָה עִירֵנוּ וְשָׁמֵם בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְגָלָה יְקָרֵנוּ וְנֻטַּל כָּבוֹד מִבֵּית חַיֵּינוּ וְאֵין אֲנַחְנוּ יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתֶךָ בַּבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה בְּמִקְדָּשֶׁךָ: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ וְתִטָּעֵנוּ בִּגְבוּלֵנוּ וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם: וְאֶת מוּסְפֵי יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה. נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: (זֶה קָרְבַּן שַׁבָּת וְקָרְבַּן הַיּוֹם כָּאָמוּר):

וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַייָ פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כִּמְדֻבָּר שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאָיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ וְיַיִן כְּנִסְכּוֹ וְשָׂעִיר לְכַפֵּר וּשְׁנֵי תְמִידִים כְּהִלְכָתָם:

יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֹנֶג. עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי. כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ. וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ. חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ. זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ וְחַדֵּשׁ עָלֵינוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה. לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. לִישׁוּעָה וּלְנֶחָמָה. לְפַרְנָסָה וּלְכַלְכָּלָה. לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם. לִמְחִילַת חֵטְא וְלִסְלִיחַת עָוֹן. (בשנת העיבור וּלְכַפָּרַת פָּשַׁע). כִּי בְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בָּחַרְתָּ מִכָּל הָאֻמּוֹת. וְשַׁבַּת קָדְשְׁךָ לָהֶם הוֹדַעְתָּ. וְחֻקֵּי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לָהֶם קָבָעְתָּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים:

רצה ומודים וכו' אין כאלהינו. עלינו ק"י. תמצא לעיל שיר של יום. אדון עולם:

לוח המולדות

עם הקביעות וראשי חדשים משנת תרס"ט עד שנת תרפ"א.

הלוח הזה יחשב על שעות הוויגער. ולא על שעות המעל"ע. ולמשל אם נכתב ו' בבוקר 18. 17. 7 הפירוש הוא כך, שהמולד יהי' ביום ו' בבוקר 18 מינוט עם 17 חלקים על וויגער 7. היינו קודם חצות. וכן אם נכתב בלילה ג"כ הפירוש על שעות הוויגער מהלילה. וכן כולם:

תרס"ט (וש"ג)

תרס"ט (וש"ג)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ו' לעת ערב	42	—	6	ז
חשון א' בבוקר	26	1	7	א ב
כסליו תחלת ליל ג'	10	2	8	ג ד
טבת ד' בבוקר	54	3	8	ה ו
שבט אור ליום ו'	38	4	9	ז
אדר ש"ק בבוקר	22	5	10	א ב
ניסן אור ליום ב'	6	6	11	ג
אייר ג' קודם חצות	50	7	11	ד ה
סיון אור ליום ה'	34	8	12	ז
תמוז ו' אח"צ	18	9	1	ז א
אב ליל מוצש"ק	2	10	2	ב
אלול ב' אח"צ	46	11	2	ג ד

תר"ע (הח"א)

תר"ע (הח"א)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ליל ד'	30	12	3	ה
חשון יום ה'	14	13	4	ו ז
כסליו ליל ש"ק	58	14	4	א
טבת יום א'	42	15	5	ב
שבט סוף ליל ג'	26	16	6	ג
אדר א' ליל ה'	10	17	7	ד ה
אדר ב' ו' בבוקר	55	—	7	ו ז
ניסן ליל מוצש"ק	39	1	8	א
אייר יום ב'	23	2	9	ב ג
סיון ליל ד'	7	3	10	ד
תמוז יום ה'	51	4	10	ה ו
אב ליל ש"ק	35	5	11	ז
אלול יום א'	19	6	12	א ב

תרע"א (גכ"ה)

תרע"א (גכ"ה)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ליל ג'	3	7	1	ג
חשון יום ד'	47	8	1	ד ה
כסליו ליל ו'	31	9	2	ו
טבת יום ש"ק	15	10	3	ז א
שבט ליל ב'	59	11	3	ב
אדר יום ג'	43	12	4	ג ד
ניסן ליל ה'	27	13	5	ה
אייר ו' בערב	11	14	6	ו ז
סיון א' בבוקר	55	15	6	א
תמוז ב' בערב	39	16	7	ב ג
אב ד' בבוקר	23	17	8	ד
אלול ליל ו'	8	—	9	ה ו

תרע"ב (וש"ג)

תרע"ב (וש"ג)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי יום ש"ק	52	1	9	ז
חשון ליל ב'	36	2	10	א ב
כסליו יום ג'	20	3	11	ג ד
טבת ליל ה'	4	4	12	ה ו
שבט יום ו'	48	5	12	ז
אדר ליל א'	32	6	1	א ב
ניסן יום ב'	16	7	2	ג
אייר ליל ד'	—	8	3	ד ה
סיון יום ה'	44	9	3	ו
תמוז ליל ש"ק	28	10	4	ז א
אב יום א'	12	11	5	ב
אלול ליל ג'	56	12	5	ג ד

תרע"ג (הש"ג)

תרע"ג (הש"ג)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ד' בערב	40	13	6	ה
חשון ו' בבוקר	24	14	7	ו ז
כסליו ליל מוצש"ק	8	15	8	א ב
טבת יום ב'	52	16	8	ג ד
שבט ליל ד'	36	17	9	ה
אדר א' יום ה'	21	—	10	ו ז
אדר ב' ליל ש"ק	5	1	11	א ב
ניסן יום א'	49	2	11	ג
אייר ליל ג'	33	3	12	ד ה
סיון יום ד'	17	4	1	ו
תמוז ליל ו'	1	5	2	ז א
אב יום ש"ק	45	6	2	ב
אלול ליל ב'	29	7	3	ג ד

תרע"ד (הכ"ז)

תרע"ד (הכ"ז)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי יום ג'	13	8	4	ה
חשון ליל ה'	57	9	4	ו ז
כסליו יום ו'	41	10	5	א
טבת סוף ליל א'	25	11	6	ב ג
שבט תחלת ליל ג'	9	12	7	ד
אדר ד' בבוקר	53	13	7	ה ו
ניסן ליל ו'	37	14	8	ז
אייר יום ש"ק	21	15	9	א ב
סיון ליל ב'	5	16	10	ג
תמוז יום ג'	49	17	10	ד ה
אב ליל ה'	34	—	11	ו
אלול יום ו'	18	1	12	ז א

תרע"ה (כח"ג)

תרע"ה (כח"ג)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ליל א'	2	2	1	ב
חשון יום ב'	46	3	1	ג ד
כסליו ליל ד'	30	4	2	ה
טבת יום ה'	14	5	3	ו
שבט ליל ש"ק	58	6	3	ז
אדר יום א'	42	7	4	א ב
ניסן ליל ג'	26	8	5	ג
אייר ד' בערב	10	9	6	ד ה
סיון ו' בבוקר	54	10	6	ו
תמוז ש"ק בערב	38	11	7	ז א
אב יום ב'	22	12	8	ב
אלול ליל ד'	6	13	9	ג ד

תרע"ו (הש"ג)

תרע"ו (הש"ג)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי יום ה'	50	14	9	ה
חשון ליל ש"ק	34	15	10	ו ז
כסליו יום א'	18	16	11	א ב
טבת ליל ג'	2	17	12	ג ד
שבט יום ד'	47	—	12	ה
אדר א' ליל ו'	31	1	1	ו ז
אדר ב' יום ש"ק	15	2	2	א ב
ניסן ליל ב'	59	3	2	ג
אייר יום ג'	43	4	3	ד ה
סיון ליל ה'	27	5	4	ו
תמוז יום ו'	11	6	5	ז א
אב א' בבוקר	55	7	5	ב
אלול ב' בערב	39	8	6	ג ד

תרע"ז (הכ"ז)

תרע"ז (הכ"ז)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ד' בבוקר	23	9	7	ה
חשון ליל ו'	7	10	8	ו ז
כסליו ש"ק בבוקר	51	11	8	א
טבת ליל ב'	35	12	9	ב ג
שבט יום ג'	19	13	10	ד
אדר ליל ה'	3	14	11	ה ו
ניסן יום ו'	47	15	11	ז
אייר ליל מוצש"ק	31	16	12	א ב
סיון יום ב'	15	17	1	ג
תמוז ליל ד'	—	—	1	ד ה
אב יום ה'	44	1	2	ו
אלול ליל ש"ק	28	2	3	ז א

תרע"ח (כש"ה)

תרע"ח (כש"ה)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי יום א'	12	3	4	ב
חשון ליל ג'	56	4	4	ג ד
כסליו יום ד'	40	5	5	ה ו
טבת ליל ו'	24	6	6	ז א
שבט ליל מוצש"ק	8	7	7	ב
אדר יום ב'	52	8	7	ג ד
ניסן ליל ד'	36	9	8	ה
אייר יום ה'	20	10	9	ו ז
סיון ליל ש"ק	4	11	10	א
תמוז יום א'	48	12	10	ב ג
אב ליל ג'	32	13	11	ד
אלול יום ד'	16	14	12	ה ו

תרע"ט (יח"ג)

תרע"ט (יח"ג)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ליל ו'	—	15	1	ז
חשון יום ש"ק	44	16	1	א ב
כסליו ליל ב'	28	17	2	ג
טבת יום ג'	13	—	3	ד
שבט ליל ה'	57	1	3	ה
אדר א' יום ו'	41	2	4	ו ז
אדר ב' ליל מוצש"ק	25	3	5	א ב
ניסן יום ב'	9	4	6	ג
אייר ליל ד'	53	5	6	ד ה
סיון ליל ו'	37	6	7	ו
תמוז יום ש"ק	21	7	8	ז א
אב ליל ב'	5	8	9	ב
אלול יום ג'	49	9	9	ג ד

תר"פ (הכ"ז)

תר"פ (הכ"ז)	מינוטן	חלקים	שעה	ר"ח
תשרי ליל ה'	33	10	10	ה
חשון יום ו'	17	11	11	ו ז
כסליו ליל מוצש"ק	1	12	12	א
טבת יום ב'	45	13	12	ב ג
שבט ליל ד'	29	14	1	ד
אדר יום ה'	13	15	2	ה ו
ניסן ליל ש"ק	57	16	2	ז
אייר יום א'	41	17	3	א ב
סיון ליל ג'	26	—	4	ג
תמוז יום ד'	10	1	5	ד ה
אב ליל ו'	54	2	5	ו
אלול יום ש"ק	38	3	6	ז א